

આ ગ્રંથ મલવાના ઠેકાણા

- ૧ અમારે ત્યાંથી દોશી ગુલાબચંદ આણંદજી
છાશ્વેરીયન મારફત
- ૨ મુંબઈ શા જીમશી માણક જૈનપુસ્તક
વેચનાર માંઢઘીવદર
- ૩ જાવનગર જૈનધર્મ પ્રસારક સજ્ઞા આફીસ

અર્પણ પત્રિકા.

અનેક ગુણગણાલંકૃત સુદ્ધ મુરવી શેઠ

આણંદજી પરશોતમની સેવામાં

મુળ જાવનગર.

વાલ્યાવસ્થાથી સ્વશક્તિવલ્લે સાંસારિક વ્યાપારમાં અન્યુદય પ્રાપ્ત થવાથી આપે સ્વોપાર્જિત દ્રવ્યનો, અન્ય અન્ય પ્રસંગે, તીર્થ-યાત્રા, ઉદ્યાપન (હજમણ) અઠાઈ મહોત્સવ, શત્રુંજય મહાતીર્થ ઉપર જીનવિંબોનું સ્થાપન, અદ્વયનીધિઆદિ ધર્મકાર્યોમાં અંતઃકરણના ધાર્મિક ઉત્સાહથી વ્યય કરી પોતાના આત્માને નિર્મલ કરેલો હે, અને તેવી નિર્મલતા પ્રાપ્ત થવાથી વૃદ્ધાવસ્થામાં શાંતરસનો આપના અંતઃકરણમાં જમાવ થયોહે, તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ જાવનગરના જૈનસમુદાયમાં પ્રસંગે પ્રસંગે થતા હંચા મનને શાંતિ પમાડવામાં આપનું અંતઃકરણ સાધનચૂત થાયહે, એવાં અનેક કારણોને લીધે, તેમજ મારા ઉપર આપ અત્યંત પ્રીતિ રાખો હો; તેથી આ જાણાંતરરૂપ ગ્રંથ આપને સવિનય અર્પણ કરુંહું તે સ્વિકારશો.

જાવનગર,
તા. ૧૭ નોવેંબર
૧૮૯૯

લી. આજ્ઞાંકિત,
જાણાંતર કર્તા.

પ્રસ્તાવના.

નમે ત્રાતા મહાવીરો, નદ્દેષો કપિલાદિષુ ॥

યુક્તિમદ્ વચનંયસ્ય તસ્યકાર્યઃ પરિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥

ઇત્યાચાર્ય શ્રી હરિજ્ઞ સૂરિઃ ॥

જૈનદર્શન સર્વ દર્શનોમાં શ્રેષ્ઠ છે, એમ પૂર્વાચાર્ય શ્રીમદ્ હરિજ્ઞ સૂરિએ ષટ્દર્શન સમુદ્ધય નામના ગ્રંથમાં ઠ એ દર્શનોના દેવતા તત્ત્વપ્રમુખતા યથાર્થ વિચાર પ્રદર્શિત કરી સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે. મોક્ષાન્નિલાષી આત્માને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરવામાં જૈનદર્શનનું આરાધન એજ સત્ય સાધન છે. સાધન રત્નત્રયીનું આરાધન કરવું તેજ છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર રત્નત્રય છે. શ્રી તત્ત્વાર્થમાં “સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ” એમ યથાર્થ સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે.

વેદાંત આદિ દર્શનમાં માત્ર જ્ઞાનનેજ મુક્તિનું સાધન માનેલું છે. દર્શન, ચારિત્ર તો તેમની ગણનામાંજ નથી. જુઝ શંકરાચાર્યકૃત અપરોક્ષાનુભૂતિ, તથા વિદ્યારણ્ય સ્વામિકૃત પંચદશી. શ્રી શંકરાચાર્યકૃત આત્મબોધમાં ચારિત્ર અર્થાત્ ક્રિયાની જરૂરીઆત બતાવી છે, પરંતુ દર્શન અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શનની મોક્ષપ્રાપ્તિમાં કેટલી આવશ્યકતા છે તે સંબંધી વિચાર જૈનદર્શન શિવાય બીજા કોઇપણ દર્શનમાં બિલકુલ બતાવ્યા નથી. સમ્યગ્દર્શનનું યથાર્થ સ્વરૂપ તો માત્ર જૈનદર્શનના પૂર્વાચાર્ય પ્રણીત ગહન ગ્રંથોનું અવલોકન કરવાથીજ જાણી શકાય છે, તેમાં પણ ગુરુગમ જ્ઞાનની આવશ્યકતા છે. જૈનદર્શનમાં સમ્યગ્દર્શનની મુખ્યતા છે, કારણ કે તે શિવાય જ્ઞાન અને ચારિત્ર મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવવામાં અસમર્થ છે; આપ્રમાણે છે બતાવેલાં સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્ચારિત્રનું મૂલ કારણ સમ્યગ્ જ્ઞાન છે. જો સમ્યગ્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તો સમ્યગ્ દર્શન અને સમ્યગ્ ચારિત્ર સેહેજે પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સમ્યક્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવું તે અતિ ડુર્લભ છે. જુદા જુદા દર્શનના આચાર્યોની વિદ્વત્તા તેડના ગ્રંથોનું અવલોકન કરવાથી સ્પષ્ટ રીતે માલમ પડે છે. જુદા જુદા દર્શનના ગ્રંથો અવલોકન કરશો તો આપને સિદ્ધ થશે કે સમ્યગ્ જ્ઞાન માત્ર જૈનદર્શનના ગ્રંથોમાંજ છે. અવલોકન કરતી વખતે નિષ્પક્ષપાત મતિની પુરી જરૂર છે. બી-

જાત વાસ્તે તો શુજ બોલતુ, પરંતુ વેદાંતમતના ધુરંધર શ્રી માખવાચાર્યે પોતાના સર્વદર્શન સંગ્રહ નામના પ્રથમાં જુદા જુદા શોષ દર્શનના વિચારો ઘતાવેલાઠે, એકતુ ધીજામાં એમ ઉત્તરોત્તર સ્વદન કરેલુ ઠે, તેમાં આર્દત (જૈન) દર્શન સંબંધી વિચારો ઘતાવતાં જેજે વાઘતોનુ જેજે રૂપે સ્વદન કરેલુ ઠે તે પતુ તો વિચિત્ર ઠે કે, આ પ્રસંગે હું હિંમતથી સ્ત્રી શકું હું કે, તેવા મહાન્ આચાર્યને પણ જૈનદર્શનનું યથાર્થજ્ઞાન ન હતુ સર્વ દર્શનસંગ્રહમાં આર્દત દર્શનનુ સ્વરૂપ ઘતાવવામાં ઠ ડ્રવ્યસંબંધી તથા સત્તત્ત્વગીસંબંધી વિચારો ઘતાવ્યા ઠે ઠ ડ્રવ્યમા “ધર્મ અને અધર્મ” જે પ્રથમના બે ડ્રવ્યો ઠે, તેનુ સ્વરૂપ તવન અસત્ય તે સ્પષ્ટે ઘતાવેલુ ઠે, જૈનદર્શનનુ સત્યજ્ઞાન જો તેમને હોત તો તે બંને પદાર્થોનો જેઠો તેમણે અર્થ કર્યો ઠે તેવો કરતજ નહિ, સ્વોટો અર્થ કરી અસત્ય સ્વદન કર્યું ઠે સ્વેર ! માત્ર સેટસુજ નહિ પરંતુ સત્તત્ત્વગીની ગહન શેક્ષી પણ તેવા વિદ્વાન્ આચાર્યને સમજવામાં આવી નથી, ઠતાં “નૈકસ્મિન્નસંજવાત્” એમ સૂત્ર સ્ત્રી અસત્ય કલ્પનાઠ ઘતાવી ઠે સત્તત્ત્વગીના અસત્ય સ્વદનનુ સ્વદન શ્રીમદ્વિજયાનંદસૂરિજીએ ઘટુજ વિસ્તારથી કરેલું ઠે જે થોડા વસ્તુત પઠી ઠપાવવામાં આવશે, તે અવલોકન કરવાથી વાચકવર્ગને સિદ્ધ થશે કે જૈનદર્શન અતિ ગહન દર્શન ઠે, અને તેનુજ યથાર્થ જ્ઞાન તે સમ્યક્ જ્ઞાન ઠે શ્રી માખવાચાર્ય જેવા મહાન્ આચાર્યપણ જૈનદર્શનના પરમ રહસ્યથી અજ્ઞાત હતા, સો સામાન્ય વિદ્વાનો માટે તો શુંજ બોલતુ? આમારા સ્ત્રાણની સાધિતી માટે જીજ્ઞાસુજ જૈનદર્શનના પ્રધીણ પુરુષ પાસે જૈનદર્શનનુ યથાર્થ જ્ઞાન નવતત્ત્વ પ્રમુખત્વ પ્રાપ્ત કરી સર્વ દર્શન સંગ્રહમાં વર્ણવેલા આર્દત દર્શનસંબંધી વિચારો તથા તેનુ સ્વદન અવલોકન કરવું, આર્યાવર્તમાં વસનારા તેમજ ઘહારના વિદ્વાનો મધ્યેનો મોટો જાગ વેદાંતદર્શનને સર્વોત્તમ દર્શન માને ઠે, પરંતુ વિલગીરી માત્ર એ ઠે કે વેદાંતનું જ્ઞાન ધરાવનારા મહાવિદ્વાનો પણ જૈનદર્શનનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા સારુ તેના ગહન પ્રથોનો લેશમાત્ર અન્યાસ કરતા નથી જૈનદર્શનનું યથાર્થ જ્ઞાન પૂર્વાચાર્ય શ્રીમદ્દહરિજીસૂરિ તથા શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય પ્રમુખના રચેલા ડ્રવ્યાનુયોગ સંબંધી પ્રથોનુ સવગુરુ સમક્ષ અધ્યયન કરવાથી ધાય ઠે સંસ્કૃત જાપાના વેષાઠ, તર્કના નિયમો સક્ષમાં

લઈ, પૂર્વાચાર્યપ્રણીત જૈનદર્શનના ગહન ગ્રંથોનું અધ્યન કરે છે, ત્યારેજ તેણે સર્વ દર્શનો કરતાં જૈનદર્શનની મહત્વતાનું જાસન થાય છે. જૈન-દર્શનનું યથાર્થ જ્ઞાન થવા સારૂ પ્રાચીન તથા અર્વાચીન મહાન્ આચાર્યોએ અનેક ગ્રંથોની રચના કરેલી છે; પરંતુ એવા નિઃસ્વાર્થ પરોપકારી મહાત્માએ જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મી જૈનોને વારસામાં આપતાં ઉત્તરોત્તર પ્રાપ્ત થતાં વર્તમાન કાલના જૈનોના કબજામાં તે એવી તો બંધનમાં પડેલી છે કે, તે જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીના ઉત્તમ નગીના અતિ જીજ્ઞાસુએ પણ દૃષ્ટિપથે આવવા પામતા નથી. આપ્રમાણે લખવાનો હેતુ એ છે કે પરમકૃપાલુ શ્રી-મદ્ વિજયાનંદસૂરિજીને (ગ્રંથકર્તાને) એક પ્રસંગે અમુક શેહેરનો જ્ઞાન જંડાર અવલોકન કરવાની જીજ્ઞાસા થઈ હતી. તેવા ધર્મધુરંધર મહાન્ આચાર્યને પણ ત્યાંના શ્રાવકોએ જ્ઞાનજંડાર બતાવવામાં આનાકાની કરી હતી. આવી અજ્ઞાનતા જ્યાં જ્યાં વ્યાપેલી છે, તે તે સ્થલના જૈનો જૈનદર્શનની જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીનો સંપ્રયોગ કરતાજ નથી, તેમજ બીજા જીજ્ઞાસુએ પણ કરવા દેતા નથી. મહાવિદ્વાન્ આચાર્યોએ પરમ ઉપગાર બુદ્ધિએ અતિ પ્રયાસથી અમૂલ્ય ગ્રંથોની રચના કરી જૈનીએ જે સ્વાધિન કરેલા છે, તે માત્ર સિંદુકમાં રાખવાસારૂ તેમજ વાર માસે એક દિવસ ધૂપ દેવા અને વજ નાખવાસારૂ નહિ, પરંતુ નદીના જલની જેમ જ્ઞાનની પિપાસાવાલાને તૃષ્ણા ઠીપાવવાસારૂ પ્રગટ દૃષ્ટિપથે આવે તેવી રીતે રાખવાસારૂ સ્વાધિન કરેલા છે. મારો લખવાનો હેતુ એ છે કે જૈનદર્શનનું જ્ઞાન બીજા દર્શનવાલાંના જ્ઞાનના પ્રમાણમાં બહુ અદ્ય વિસ્તારમાં પ્રસિદ્ધિમાં આવેલું છે. અન્ય દર્શનવાલાંના જેજે મહાન્ ગ્રંથો છે તે સર્વે પ્રગટ થયેલા છે, ત્યારે જૈનદર્શનના મહાન્ ગ્રંથો જ્ઞાનજંડારોમાંજ માત્ર બિરાજે છે. જુએ સમ્મતિતર્ક, રત્નાવતારિકા પ્રમુખ. જૈનદર્શનધારી શ્રાવક સમુદાયતો આવા અમૂલ્ય ગ્રંથોના જ્ઞાનથી અતિદૂર છે. સાધુ સમુદાયમાં પણ વિરલા છે. સારાંશ કે વર્તમાન કાલના જૈનોને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની બહુજ અદ્ય જિજ્ઞાસા છે. જૈનદર્શનમાં સાત ક્ષેત્રમાં ડ્રવ્યનો વ્યય કરવાની જિનાજ્ઞા છે. સાત ક્ષેત્રમાં જ્ઞાનક્ષેત્રનો સમાવેશ છે; આ ક્ષેત્ર એવું તો વલવાન છે કે તેના રક્ષણ ઉપર જૈનદર્શનના અસ્તિત્વનો પરમ આધાર છે. એ પ્રમાણે જિનાજ્ઞા છે ઠતાં વર્તમાન કાલના જૈનો આ આધારરૂત ક્ષેત્રમાં વિલકુલ વ્યય શ-

ફિના પ્રમાણમાં કરતાજ નથી જે કાંઈ વ્યય કરે તે તે ધીજાઈના પ્રમાણમાં ચતુર્કિંચિત્ છે આ પ્રસંગે કોઈ સવાલ કરશે કે હાલમાં જૈનશાસ્ત્ર અનેક સ્થલે સ્થાપવામાં આવી છે તે શું જ્ઞાનક્ષેત્રમાં વ્યય નથી ? ઉત્તર માત્ર પટસોજ છે કે તે વ્યયની ધીજા ક્ષેત્રના વ્યવની સાથે સરસ્વામણી કરશે, ત્યારેજ યથાર્થ સમજવામાં આવશે આથી જૈનશાસ્ત્રમાં મહા વિદ્વાન્ શિક્ષકોને રાહી તીવ્રણ બુદ્ધિવાલા જૈનના શાલકોને ઉત્તરોત્તર ગહન પ્રયોગો અધ્યયન કરાવવામાં પુષ્કલ દ્રવ્યનો વ્યય કરવાની જરૂર છે, પટલે સુધી કે જે વરજ્ઞે ચૈત્યક્ષેત્ર તથા પ્રતિમાક્ષેત્ર વર્તમાન કાલમાં પ્રકાશિત થયેલ છે, તે વરજ્ઞે જ્ઞાનક્ષેત્રને પ્રકાશિત કરવાની જરૂર છે જ્ઞાનીને પુષ્ટિ આપવી તેજ જ્ઞાનની પુષ્ટિ છે, અને જ્ઞાનને પુષ્ટિ આપવી તે જ્ઞાનીને સ્વોરાક આપવાનુચ્છ છે આ શાલકમાં વર્તમાન કાલના અન્યદર્શનીય પદ્ધતિ તરફ દૃષ્ટિ કરવી જોઈએ, અન્યદર્શનોના તમામ મહાન્ પ્રયોગ પ્રગટ થયેલા છે વિદ્વાન્ પુરુષો તે પ્રગટ થયેલા પ્રયોગો અવલોકન કરી શકે છે જેથી હુટ વિદ્વાનોને અન્યદર્શનોના પ્રયોગો છે, તેથી જૈનદર્શનના પ્રયોગો નથી ટુંકામાં કહીએ તો જૈનદર્શનના પ્રયોગો વિશ્વકુલ વિસ્તાર પામેલા નથી જે પ્રગટ થયેલા છે તે પણ પૃથ્વી પદ્ધતિમાં કે પ્રવેશકને સદ્દાયક શિવાય માર્ગ પણ સૂઝે નહિ સારાંશ કે જૈનદર્શનનું જ્ઞાન કેલ્પણી રૂપ થવામાં તેષા પ્રકારની રચનાની વર્તમાનમાં અત્યંત સ્વામી છે આથી અનેક મુશ્કેલીઠીના કારણથી સમ્યગ્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવું તે વર્તમાન કાલના મનુષ્યોને અતિ દુર્લભ છે

સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્યગ્ વર્ણન, સમ્યક્ ચારિત્ર તે મોક્ષમાર્ગે થવું જે પ્રથમ વર્ણવેલ છે તેનો સામાન્ય અર્થ આ પ્રસંગે ઘટાવવાની જરૂર છે

સમ્યગ્ જ્ઞાન—તે આસપ્રણીત તત્ત્વસ્વરૂપનો યથાર્થ અવલોકન

સમ્યગ્ વર્ણન તે આસપ્રણીત તત્ત્વ સ્વરૂપના યથાર્થ અવલોકનનો અનુભવ, યા યથાર્થ તત્ત્વ રુચિ

સમ્યક્ચારિત્ર તે આત્મસ્વરૂપમાં, કર્મદાય કરવા નિમિત્તે રમણતાકરવી

સમ્યગ્ વર્ણન અને સમ્યક્ ચારિત્રનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ ઘટાવવાનો આ સ્થલે પ્રસંગ નથી માત્ર સમ્યગ્ જ્ઞાનસંધર્ષી કાંઈક લેખવાની આ

વશ્યકતા છે, તેથી પૂર્વાચાર્યપ્રણીત ગ્રંથનું અનુકરણ કરી નવતત્ત્વસંબંધી કાંઈક વિચાર જાહેર કરવા રજા લઉં હું.

આસપ્રણીત તત્ત્વ બે છે. ૧ જીવ, ૨ અજીવ. બે તત્ત્વના વિસ્તારરૂપ સાત તથા નવ તત્ત્વ છે. તે આ પ્રમાણે ૧ જીવ, ૨ અજીવ, ૩ પુણ્ય, ૪ પાપ, ૫ આશ્રવ, ૬ સંવર, ૭ નિર્જરા, ૮ બંધ, ૯ મોક્ષ. પુણ્ય, પાપને બંધમાં અંતર્જાવી કરવાથી સાત તત્ત્વ થાય છે.

પ્રથમ જીવતત્ત્વ—જીવ શબ્દ ચેતન, આત્મા इत्यादि અર્થવાચી છે. જીવતત્ત્વનો યથાર્થ અવબોધ તેજ અતિ ગહન જ્ઞાન છે. જીવનું અસ્તિત્વ માનનારા વિદ્વાનોના વિચારમાં પણ બહુજ વિચિત્રતા છે. જીવ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રયુક્ત, સુખ દુઃખ વીર્યવાન્ છે. જીવ્યત્વ, અજીવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સત્ત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રાણધારિત્વ, સંસારિત્વ, સિદ્ધત્વ, આદિ સ્વ અને પરપર્યાય જીવને છે. જ્ઞાનાદિ જીવના ધર્મ છે. તેમના થકી જીવ જિન્ન પણ નથી અને અજિન્ન પણ નથી, પરંતુ તે બન્નેથી જિન્ન જાતિરૂપ જિન્નાજિન્ન છે. જો જ્ઞાનાદિ ધર્મોથી જીવ જિન્ન હોય તો હું જાણું હું, હું જોઉં હું, હું સુખી, હું દુઃખી, હું જીવ્ય इत्यादि અજેદ પ્રતિપત્તિ ન થવી જોઈએ, અને તે તો પ્રાણીમાત્રને છે; તેમજ જો જ્ઞાનાદિ ધર્મોથી જીવ અજિન્ન હોય તો, આ ધર્મી અને આ તેના ધર્મ છે, એવી જેદબુદ્ધિ ન થવી જોઈએ. માટે જ્ઞાનાદિ ધર્મ થકી જિન્નાજિન્ન એવો જીવ માનવો જોઈએ. વહી જીવ કેવો છે ? કર્મના જ્ઞેદોનો કર્તા છે, તેમજ તે કર્મોના ફલનો પણ જોક્તા છે, ચતુર્ગતિરૂપ સંસારમાં કર્મના સંબંધથી પરિવ્રમણ કરનારો છે. તેમજ દ્વાદશવિધ તપપ્રયોગથી સકલ કર્મનો ક્ષય કરી સિદ્ધત્વ પ્રાપ્ત કરનારો છે. આ સર્વ લક્ષણો જીવના, ચેતનના, આત્માના છે. જીવ, પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ વનસ્પતિકાયનો તેમજ બે, ત્રણ, ચાર કે પાંચ ઇન્દ્રિયવાલો છે, એમ નવ પ્રકારનો છે. પ્રકારાંતરે તેના ૫૬૩ જ્ઞેદ પણ થાય છે.

બીજું અજીવતત્ત્વ—જીવ કરતાં જેનાં લક્ષણો વિપરીત હોય તે અજીવ, અજ્ઞાનાદિ ધર્મવાન્, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શાદિથી જિન્નાજિન્ન, નરદેવાદિ જવાંતરમાં નહિ ગમન કરનાર, જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનો અકર્તા, તેમના ફલનો અજોક્તા, અને જડસ્વરૂપ, સડન, પડન, વિધ્વંસનાદિ ધર્મવાન્,

તે અજીવ છે તેના ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, પુનઃ જન્મ અને કાલ, યથા પાંચ જોઈ છે

શ્રીજી પુણ્યતત્ત્વ અને ચોથું પાપતત્ત્વ—સત્કર્મપુનઃ જન્મ તે પુણ્ય છે, અને તે નાશી વિપરીત તે પાપ છે પુણ્ય પાપથી જ જીવને ઉત્તરોચ્ચર સુખદુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે વાનાદિ શુભ ક્રિયા પુણ્યનું કારણ છે, અને હિંસાદિ અશુભક્રિયા પાપનું કારણ છે જીવમાત્રમાં આત્મત્ત્વ તો સરખું જ છે, ઠતાં મનુષ્ય, પશુ આદિ દેહપ્રમુખ વિચિત્રતા જે જણાય છે, તેનું કારણ પુણ્યપાપ છે

પાંચમું આશ્રવ તત્ત્વ છે જેનાથી જીવને કર્મ પ્રાપ્ત થાય તે આશ્રવ તેના મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય, યોગ, આ હેતુ છે અસદ્દેવ, ગુરુ, ધર્મને સત્ રૂપે માનવાની જે બુદ્ધિ તે મિથ્યાત્વ, હિંસાદિથી ન વિરમવું તે અવિરતિ, ક્રોધ, માન, પ્રમુખ તે કષાય, અને મન, વચન, કાયાનો વ્યાપાર તે યોગ સારાંશ કે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ બંધના હેતુ તે આશ્રવ તત્ત્વ છે

ઠતું સંવર તત્ત્વ છે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગ રૂપ આશ્રવનો સમ્યક્ વર્ણન, વિરતિ, ક્રમાદિ અને ત્રિગુણિ આદિ ધર્મના આચરણથી નિરોધ અર્થાત્ નિવારણ તે સંવર સારાંશ કે જીવને કર્મ ઉપાદાન હેતુચૂત પરિણામનો અજ્ઞાવ તે સંવર છે

સાતમું નિર્જરા તત્ત્વ છે જીવસાથે બંધાયેલા જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનું ધાર પ્રકારના તપથી બુટા પડવું તે નિર્જરા છે તેના બે પ્રકાર છે ૧ સકામ, ૨ અસકામ અતિ હુષ્કરતપશ્ચર્યા કરનારા, કાયોત્સર્ગમાં રહેનારા, બાવીસ પરીપદ્ધિ સહનકરનારા, સોચાદિ કાય ક્લેશ જોગવનારા, અષ્ટાદશ શીલાંગ રચના ધારણ કરનારા, ઘાસ, અન્યતર સર્વ પરિપ્રહ્ના ત્યાગનારા, ચારિત્રી આઠ સકામ નિર્જરાવાલાં છે દેશવિરતિઠને પણ સકામ નિર્જરા થાય છે ઘાકીનાઠ અસકામ નિર્જરાવાલાં છે

આઠમું વંધ તત્ત્વ છે વંધ અર્થાત્ વંધન, અર્થાત્ જીવ અને કર્મપ્રદેશ પુનઃ જન્મનો દ્વીરનીર જેવો સંવંધ

સવાસ—જીવ અને કર્મનો સંવંધ કંચુકિક અને કચુકના જેવો છે કે અન્ય તરેહનો છે ?

ઉત્તર—કંચુકિક અને કચુકના જેવો નથી, પરંતુ અગ્નિ અને છોહના જેવો તેમજ દ્વીર અને નીરના જેવો, કર્મ અને જીવનો સંવંધ પરસ્પર અ

नुप्रवेशात्मक अर्थात् परिणमन धर्मवालो संबंध ठे. आ प्रसंगे कोइ शंका करे के जीवतो अमूर्त ठे, तेने हस्त प्रमुख तो ठे नहि, एटले लेवा मुकवानी शक्ति पण नथी, तो तेने कर्म ग्रहण केम संजवे ? समाधान ए ठे के जीवने अमूर्त कोणे मान्यो ठे ? जीवने कर्मनो संबंध अनादि ठे, अर्थात् बंने क्षीरनीरनी जेम एक होय तेम परिणाम पामे ठे. ए प्रमाणे जीव मूर्त होवार्थी कर्म ग्रहण करे ठे. कर्मने लेवा मुकवामां कांइ हस्त प्रमुखनी जरूर पडती नथी; परंतु राग द्वेष, मोहरूप परिणामनी चीकाशथी, तेलमां पडेला वस्त्रने रज चोटवानी जेम जीव कर्मने ग्रहण करे ठे, अने तेनाथीज विपरीत एवा सद् अध्यवसायथी जीव कर्मने मुके ठे. सारांश के संसार अवस्थामां जीव मूर्त ठे. आवो जे बंध ते प्रकृति, स्थिति, रस अने प्रदेश एवा चार भेदथी प्रशस्त अने अप्रशस्त एम बे प्रकारनो ठे.

नवमुं मोक्ष तत्व ठे. शरीर, इंद्रिय, आयुष्य आदि बाह्य प्राण, पुण्य, पाप, वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, पुनर्जन्मग्रहण, वेदत्रय, कषायादि संग, अज्ञान, असिद्धत्व इत्यादि समेत देहादिनो जे आत्यंतिक वियोग ते मोक्ष ठे. सारांश के सकल कर्मनुं सर्वथा क्षय लक्षण ते मोक्ष ठे.

आ नव तत्त्वनुं स्वरूप अति सूक्ष्म ठे, अति विस्तारवालुं ठे अने तेनुं अनुज्ञवरूप स्वरूप समजवामां स्वसंवेदनत्व तथा गुरुगम अवबोधनी संपूर्ण आवश्यकता ठे. नवतत्त्वनुं प्रकरण कंठाग्र करवार्थी जे पोपटीयुं ज्ञान प्राप्त थाय ठे, ते मुमुक्षु थवानी अजिलाषा राखनारा प्राणीउने बस नथी; कारण के शास्त्रमां कछुं ठे के “ श्रावक तेजे जाणे तत्व ” आ सूत्रनो अर्थ समजनारा एम मानता होय के अमे नवतत्व कंठे कर्या एटले श्रावक थया, तो एवुं तेमनुं मानवुं यथार्थ नथी. ज्यारे तत्त्वनुं स्वरूप यथार्थ रीते जाणवामां आवे अने ते प्रमाणे गुण धारण करवामां आवे त्यारेज श्रावकपणुं प्राप्त थाय ठे. तेवी अजिलाषा धारण करनारा उत्तम जीवोना हीतने अर्थे परम कपालु महाराजे अनेक प्राचीन, अर्वाचीन महान ग्रंथकारोना अति उत्तम ग्रंथोमांथी जीन वचनमृतनुं दोहन करी आ जैन-तत्त्वादर्थे ग्रंथरूप क्यारीमां तेनुं सिंचन करेल ठे. ग्रंथकर्त्ताए आ ग्रंथनुं नाम “ जैनतत्त्वादर्थे आपेलुं ठे ते यथार्थ ठे, कारण के आ ग्रंथना अ-

ધ્યયન કરનાર, આદર્શ (આરીસા) માં જોનાર જેમ પોતાના પ્રતિધિ
ધને જુષ ઠે, તેમ આ પ્રથરૂપ આદર્શમા તત્ત્વ સ્વરૂપ જુષ ઠે

આ પ્રસંગે મારે જણાવતુ જોઈષ કે, માત્ર સાંસારિક વિધ્યાના અન્યા
સીઠ વારંવાર ધ્વો સવાલ કરે ઠે કે અમોને જૈનદર્શનનુ જ્ઞાન મેલવાની
તો ઘઢુજ જીજ્ઞાસા થાય ઠે, પરતુ પદ્ધતિપ્રમાણે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનુ કો
ઈપણ પ્રથકારે અસ્યારસુધીમાં ધ્વક પણ સાધન યોજેલુ હોય તેમ અમારી
નજરે આવતુ નથી તેવા જીજ્ઞાસુઠને મારી નમ્ર વિનંતિ ધ્વી ઠે કે સાં
સારિક તત્ત્વનુ જ્ઞાન ધ્વકઠેધ્વકથી તે મહાન પાઠશાલાઠની ઠધા પ્રકા
રની કેલધ્વળી સુધી પ્રાપ્ત કરતાં કેટલાં વર્ષો વ્યતીત થાય ઠે, તેમાં જેવી
ધીરજ અને સ્વત રાસો ઠો, તેના કરતાં આ અતિ ગઢન ધર્મતત્ત્વ વિષ
યમાં વિશેષ ધીરજ અને સ્વત રાસવાની જરૂર ઠે તત્ત્વજ્ઞાનની જીજ્ઞાસા
વાલાને શરૂઆત કરવામાં આ પ્રથ અતિ ઠત્તમ ઠે, જ્યાં જ્યા પારિજાપિક
કઠિનતા લાગે, ત્યાં ત્યા તત્ત્વવેઠાઠની સહાય લેવી તત્ત્વનુ જ્ઞાન લેશમાત્ર
નહિ ઠતાં માત્ર સાંસારિક વિધ્યાના કારણથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા તે
મિથ્યાજિમાન ઠે સાસારિક વિધ્યા ધેલ્લિક સુલના સાધનોની યોજના કરી
આપે ઠે, પરતુ આમુખ્નિક સુલનાં સાધનો યોજવામાં તો તત્ત્વવિધ્યાનુજ
સામ્રાજ્ય ઠે સાસારિક વિધ્યાના ઠલ્કપરૂપ જ્વરને શાંત કરવામા આ
પ્રથ પરમ ઠપધ ઠે

આ પ્રથ દિંડુસ્તાની જાપામાં પ્રથકર્તા ધ્વેલો ઠે, તેનું ગુજરાતી
જાપામા જાપાન્તર કરી આપવાની મને મારા મિત્રો ધ્વ તથા ગુરુરાજ
ના કેટલાધ્વક શિષ્યો ધ્વ જલામણ કરી મેં તેમને કલ્પ કે દિંડુસ્તા
ની જાપામાં જે સુધી સમાયેલી ઠે, તે ગુજરાતી જાપામાં કોઈપણ
રીતે આવવાની નથી ઠતાંપિ તેમનો આગ્રહ ધ્વો થયો કે કાઠીઆવાઢ
ગુજરાતના ઘઢુ લોકો દિંડુસ્તાની જાપા ધ્વરાધર સમજી શકતા નથી, તે
ઘાઠના હીતને અથ જાપાન્તર કરી આપો, તે કારણથી આ જાપાન્તર મારી
અલ્પમતિ અનુસાર મેં કયું ઠે આ જાપાન્તરના જેજે સ્થલે ચૂલ ધ્વક મા
લમ પઢે તે સર્વે સુઢજનો ધ્વ સુધારી ઘાલવા કૃપા કરવી ધ્વજ વિનંતિ

લી જાપાન્તર કર્તા

॥ આ ગ્રંથની અનુક્રમણિકા લખીયે ઠીયે ॥

॥ પ્રથમ પરિહેદમાં દેવતત્વનું સ્વરૂપ છે તેની અનુક્રમણિકા લખીયે ઠીયે ॥

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ.
૧	ગ્રંથ કરવાનું પ્રયોજન	૧
૨	દેવાદિક ત્રણ તત્વોમાં પ્રથમ દેવતત્વનું સ્વરૂપ, તેમાં અંતર્ગત શ્રીઅરીહંતના ચાર ગુણ કહેલ છે, તે ચાર ગુણોમાં પણ વચનાતિશય નામે જે વીજો ગુણ છે, તેના પાંત્રીશ જેદ તથા ચાર ગુણોમાં ત્રીજો અપાયાપગમાતિશય ગુણ, અને ચોથો પૂજાતિશય ગુણ, એ બંને ગુણોના વિસ્તાર રૂપ ચોત્રીશ અતિશય થાય છે તેનું સ્વરૂપ.	૧
૩	શ્રી દેવાધિદેવ અઢાર દોષથી રહિત હોય છે તેના નામ.	૪
૪	શ્રી દેવાધિદેવના ચોવીસ નામ બે શ્લોકોમાં કહેલ છે.	૭
૫	પાઠદ્વી ઉત્સર્પિણીમાં જે ચોવીશ તીર્થકરો થયા છે તેડના નામ.	૯
૬	વર્તમાન શ્રી રૂષઝાદિ ચોવીશ અરિહંતના નામ.	૯
૭	ચોવીશ તીર્થકરોના નામ કયા કયા કારણોથી છે, તે સામાન્ય તથા વિશેષ એ બંને અર્થ સહિત કહેલ છે.	૯
૮	ચોવીશ તીર્થકરોના કુલ તથા શરીરના વર્ણ કહેલ છે.	૧૪
૯	ચોવીશ તીર્થકરોના જમણા પગોમાં જે ચીહો હોય છે તે કહેલ છે.	૧૪
૧૦	ચોવીશ તીર્થકરોના પિતાડના નામ.	૧૪
૧૧	ચોવીશ તીર્થકરોની માતાડના નામ.	૧૬
૧૨	ચોવીશ તીર્થકરની સાથે વાવન બોલનો સંબંધ છે, તે વાવન બોલના નામ તથા સ્વરૂપ યંત્રવંધ લખેલ છે.	૧૭
૧૩	જે તીર્થકરોના નિર્વાણ થયા પછી તીર્થનો વ્યવહેદ થયો તે.	૨૪
	॥ વીજા પરિહેદમાં કુદેવનું સ્વરૂપ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥	
૧	કુદેવમાં સ્ત્રી સેવનાદિક ઘણા દુષણો વતાવ્યાં છે.	૨૫
૨	જૈન મતવાલા ઈશ્વરને માને છે એ વાત સિદ્ધ કરી છે.	૨૭
૩	જગત્ના કર્તા ઈશ્વર નથી એ વાતનો નિર્ણય અહીંથી ચાલ્યો છે.	૪૦
૪	એક તો જગત્ ઉત્પત્તિની પહેલાં કેવલ જગત્ના ઉપાદાના-	

દિક કોઈ પણ કારણ અથવા ધીજી વસ્તુ ન હોતી, એકલા શુદ્ધ બુદ્ધ સધ્ધિવાનંવાદિ સ્વરૂપયુક્ત પરમેશ્વર હતા, એવા ઈશ્વર જગત્ અથવા સર્વ વસ્તુના બનાવવાવાલા કેટલાક મતાવર્લંબિયો માને છે, અને કેટલાએક મતાવર્લંબિયો તો એક ઈશ્વર અને ધીજી જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની સામગ્રી એ બને કોઈ બનાવેલ નથી એમ માને છે એ પ્રમાણે, બને પ્રકારના પરમેશ્વરમાં પહેલા જે કેવલ એકલા ઈશ્વર હતા, તેણે આ જગત્ રચેલ છે એ પ્રમાણેના મતાવર્લંબિયોનું સ્થાન

- ૫ ઈશ્વરની શક્તિ છે તે જગત્નું ઉપાદાન કારણ છે, એ પ્રશ્નનો ઉત્તર ૪૧
- ૬ ઈશ્વર ઉપાદાન કારણ વિના જગત્ રચી શકે છે, તેનો ઉત્તર ૪૨
- ૭ ઈશ્વર સૃષ્ટિકર્તા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી સિદ્ધ કરવાવાલા પૂર્વ પક્ષીનું સ્થાન ૪૨
- ૮ જગત્ના કર્તા વિના જગત્ કેમ થયું? એ પ્રમાણેના પ્રશ્નના જવાબ જૂવા ઠ પક્ષો કરીને ઉત્તર વડે સમાધાન કરેલ છે ૪૩
- ૯ ઈશ્વર જગત્માં આપણી ઈશ્વરતા પ્રગટ કરવા સૃષ્ટિ રચે છે એવું માનવા વાલા મતાવર્લંબિયોનું સ્થાન ૪૬
- ૧૦ ઈશ્વરે પરોપકાર કરવા માટે સૃષ્ટિ રચી છે, એવા પૂર્વ પક્ષીનું સ્થાન ૪૬
- ૧૧ ઈશ્વરજ પુણ્ય પાપાદિ કરાવે છે, એવા પૂર્વ પક્ષીનું સ્થાન ૪૭
- ૧૨ આ જગત્ યાજીગરની યાજી જેતું છે, નરક સ્વર્ગ અને પુણ્ય પાપાદિ કાઈ નથી, એવું કહેવાવાલા પૂર્વ પક્ષીનું સ્થાન ૪૭
- ૧૩ એકજ પરમ બ્રહ્મ પારમાર્થિક સદુપ માનવાવાલા પૂર્વ પક્ષીનું ના પ્રશ્નોના ઉત્તર પૂર્વક સ્થાન, તેમાં અદ્વૈત મતનું પણ સ્થાન છે ૪૮
- ૧૪ શંકરસ્વામીના શિષ્ય આનંદગીરીષ શંકરદિગ્વિજય મથના અઠાવનમા પ્રકરણમાં જે શંકરસ્વામીનું વૃતાંત લખેલ છે, તેનાથી એવી પ્રતીત થાય છે કે, ઘેદાંતીનું અદ્વૈત બ્રહ્મજ્ઞાન ઝ્યાંસુધી આ સ્થૂલ દેહ રહેશે, સ્પાંસુધી રહેશે, તથા શંકરસ્વામી પોતે પણ અજ્ઞાની તથા કામી બની ગયા છે, તેનું હાસ્યકારક કથા પૂર્વક અદ્વૈત મતનું સ્થાન ૫૪
- ૧૫ ધીજા જે જગતને ઉપાદાન કારણવાલા એક ઈશ્વર તથા ધીજી

- जगत् उत्पन्न करवानी सामग्री, एवंने पदार्थों अनादि ठे, ए प्र-
माणे कहेवावाला मतवालों वियोनुं पुर्व पक्ष उत्तर पक्ष पूर्वक खंडन. ६२
- १६ ईश्वरने जगत्ना कर्त्ता सिद्ध करवावालुं अनुमान प्रमाण ठे, ए
प्रमाणे कथन करवावाला पूर्वपक्षीयोना प्रश्नोनुं समाधान. ६५
- १७ ईश्वर जगवान् सर्व जीवोनुं शुद्धकर्म करवामांज प्रवृत्त क-
र्त्ता ठे ए प्रमाणे कहेवावाला पुर्व पक्षीजनुं खंडन. ६७
- १८ शुद्ध कर्म करवामां जीव पोतेज प्रवृत्त होय ठे, अने ते कर्म-
नुं फल देवावाला इश्वर ठे, ए प्रमाणेना पुर्वपक्षीजनुं खंडन. ६८
- १९ ईश्वर आपणी क्रीडाने माटे कोशने नरकमां नांखे ठे, कोशने
तिर्यचमां उत्पन्न करे ठे, इत्यादि विरुद्ध वाक्यो कहेवावाला
मतवादीयोनुं पुर्वपक्ष उत्तरपक्ष पूर्वक खंडन. ७०
- २० एक इश्वर ठे, ए वात सिद्ध करवावाला मतवादीयोनुं खंडन. ७१
- २१ ईश्वरने देहधारी मानवावाला मतवादीयोनुं खंडन. ७३
- २२ जगत्ना कर्त्ता ईश्वर अवश्य होवाज जोइए, ए प्रमाणे खरड
झानीयोना ईश्वरवादनुं खंडन. ७६
- २३ सर्व प्रकारे जगत् कर्त्ता कोइ तरेहथी ईश्वर सिद्ध न थइ शकता,
ए वात विशेष प्रकारे जाणवानी चाहना राखवावाला सुद्ध ज-
नोए सम्मतितर्कादि ग्रंथो जोवा, तेमांथी बीस ग्रंथोना नाम. ८१
- ॥ त्रीजा परिच्छेदमां गुरुतत्त्वनुं स्वरूप कहेल ठे, तेनी अनुक्रमणिका ॥
- १ शुद्ध गुरुनुं लक्षण जैनमतानु सारे करेल ठे. ८२
- २ प्राणातिपातादिक पांच महावृतोनुं स्वरूप. ८३
- ३ प्राणातिपातादिक पांच महावृतोमां प्रत्येक व्रतनी पांच पांच जावना. ८५
- ४ चरणसित्तरीना सित्तेर जेद, जेम के पांच महाव्रत, दश प्रका-
रना श्रमण धर्म, सत्तर प्रकारना संयम, दश प्रकारना वैया-
वृत, नव प्रकारे ब्रह्मचर्यनी गुप्ति, ज्ञानादिक त्रिक, वार प्र-
कारना तप, क्रोधादिक चारना निग्रह, ए सर्व सित्तेर जेदोनुं स्वरूप. ९०
- ५ करणसित्तरीना सित्तेर जेद, जेम के चार प्रकारनी पिंडवि-
शुद्धि, पांच प्रकारनी समिति, वार प्रकारनी जावना, अग्नि-
यार प्रकारनी पडिमा, पांच प्रकारना इंद्रियोना निरोध, पञ्चिस

પ્રતિલેખના, વ્રણ ગુપ્તિ, અને ચાર પ્રકારના અગ્નિપ્રહ, ૫ સિ
ષેર જેવનું સ્વરૂપ

૧૧૬

- ૬ જે પ્રમાણે જૈનમતના શાસ્ત્રોમાં ગુરુનું સ્વરૂપ લેખેલ છે, તે પ્ર
માણેની ઘૃત્તિવાલા કોઈ પણ જૈનના સાધુ દેખવામાં નથી આ
વતા, ૫૧ી આશંકા કરવાવાલાનું સમાધાન, તથા આ પચમ
કાલમાં કેવી તરેહની પ્રવૃત્તિવાલાને સયમી કહેવા, તથા યજુ-
શાદિ પાંચ ચારિત્રનું સ્વરૂપ

૧૦૦

- ૥ ચોથા પરિષ્કેદમાં કુગુરુનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ પ્રથમ ક્રિયાવાદીયોનાં કાલવાદી, ઈશ્વરવાદી, આત્મવાદી, નિ
યતવાદી અને સ્વજ્ઞાનવાદી, ૫ પાંચ વિકલ્પ કરીને તેના પૃથક્
પૃથક્ જેવ મેલવીને એકસો ઇંસી મત કહેલ છે ૧૧૫
- ૨ વીજા અક્રિયાવાદીયોના સ્વરૂપપૂર્વક ચોરાણી મતો લેલાલેલ છે ૧૧૭
- ૩ ત્રીજા અજ્ઞાનવાદીયોનું સ્વરૂપ, અને તેના સદસઠ મત ૧૨૦
- ૪ ચોથા વિનયવાદીયોના ઘત્રીશ મત ૧૨૪
- ૫ ક્રિયાવાદીયોમાં પ્રથમ કાલવાદીયોના મતનું લંઢન ૧૨૫
- ૬ ક્રિયાવાદીયોમાં વીજા ઈશ્વરવાદીયોના મતનું લંઢન ૧૨૬
- ૭ ક્રિયાવાદીયોમાં ત્રીજા આત્મવાદી (અદૈત) વાદીયોનું લંઢન ૧૨૭
- ૮ ક્રિયાવાદીયોમાં ચોથા નિયતવાદીયોના મતનું લંઢન ૧૨૭
- ૯ ક્રિયાવાદીયોમાં પાંચમા સ્વજ્ઞાનવાદીયોના મતનું લંઢન ૧૨૮
- ૧૦ વીજા અક્રિયાવાદીયોમાં યદૃષ્ઠા વાદીયોના મતનું લંઢન ૧૨૯
- ૧૧ ત્રીજા અજ્ઞાનવાદીયોના મતનું લંઢન ૧૩૩
- ૧૨ ચોથા વિનયવાદીઠના મતનું લંઢન ૧૩૬
- ૧૩ જલ્પ જીવોને શીઘ્ર ઘોષ થવાને માટે પદ્ધતિનું કિંચિત્ સ્વ
રૂપ, તેમા પ્રથમ ઘોઠ વર્ષનનાસ્વરૂપમાં ઘોઠ મતના ગુરુના
લિંગ, ઘોઠ જગવાનના ઘત્રીશ નામ, સાત ગુરુના નામ, તથા
સાતમાથી પાઠલા જે શાક્યસિંહ બુદ્ધ છે, તેના આઠ નામ
તથા શૂન્યવાદી ઘોઠનાઠ નામ, તથા પ્રથ કરવાવાલા ગુરુના
નામ, તથા તર્કશાસ્ત્રોના નામ, ઘોઠોની ચાર શાલાના નામ,
તથા ઘોઠ મતમાં ચાર વસ્તુ માને છે, તેના નામ ઇત્યાદિ ૧૩૭

- ૧૪ બીજા નૈયાયિક દર્શનના સ્વરૂપમાં નૈયાયિક મતના ગુરુના લિંગ, તેના દેવના અઢાર અવતારના નામ, પ્રત્યક્ષાદિ ચાર પ્રમાણ, અને સોલ પદાર્થના નામ, તથા તેના તર્કશાસ્ત્રોનાનામ. ૧૪૦
- ૧૫ વૈશેષિક મતનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ. ૧૪૧
- ૧૬ ચોથા સાંખ્યમતનું સ્વરૂપ ઘણું વિસ્તારથી. ૧૪૧
- ૧૭ પાંચમાં મીમાંસક મત, તેનું બીજું નામ જૈમિનીય, તેનું સ્વરૂપ. ૧૪૮
- ૧૮ નાસ્તિક ચાર્વાક દર્શન તેને લોક વાસમાર્ગી કહે છે એ નાસ્તિક દર્શન ષટ્દર્શનમાં ગણાતું નથી, તેનું સ્વરૂપ, તથા આ મત વૃહસ્પતિ નામના પુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, તેની કથા. ૧૫૧
- ૧૯ પ્રથમ બૌદ્ધમતમાં પૂર્વાપર વિરોધ તથા તે મતનું ખંડન. ૧૬૦
- ૨૦ બીજા નૈયાયિક મતમાં પૂર્વાપર વિરોધ, તથા તે મતનું ખંડન. ૧૬૫
- ૨૧ ત્રીજા વૈશેષિક મતનું ખંડન. ૧૭૮
- ૨૨ ચોથા સાંખ્ય મતનું ખંડન. ૧૮૧
- ૨૩ પાંચમાં મીમાંસક મતના ખંડનમાં વેદાંતીયોના બ્રહ્મ (અદ્વૈત) નું ખંડન તો પ્રથમજ ઈશ્વરવાદમાં કરી ચુક્યા હીયે, પરંતુ તેનું અપર નામ જૈમિનીય મત છે. તેનું સ્વરૂપ તથા ખંડન. ૧૮૫
- ૨૪ વેદોમાં જે યજ્ઞાદિ કરીને હિંસા કરવી લખેલ છે, તેનું ખંડન. ૧૮૫
- ૨૫ ચાર્વાક (નાસ્તિક) મતનું પૂર્વપક્ષ ઉત્તરપક્ષ પૂર્વક ખંડન. ૧૯૭
- ॥ પાંચમા પરિચ્છેદમાં શુદ્ધ ધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ નવ તત્ત્વમાં પ્રથમ જીવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ. ૨૦૬
- ૨ પૃથ્વી આદિ પાંચ સ્થાવરોમાં જીવત્વ સિદ્ધ કરેલ છે. ૨૦૮
- ૩ બીજા અજીવ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં ધર્માસ્તિકાયાદિક દ્રવ્યોનું લક્ષણ ૨૧૧
- ૪ ત્રીજા પુણ્ય તત્ત્વના સ્વરૂપમાં પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાના નવ પ્રકાર, તથા તે બેતાલીશ પ્રકારે જોગવવામાં આવે છે, તેના નામ ૨૧૩
- ૫ ચોથા પાપ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં કર્માજીવ વાદી નાસ્તિક તથા વેદાંતી કહે છે કે, પુણ્ય પાપ જે છે, તે આકાશના ફુલની માફક અસત્ છે તથા તેના ફલ જોગવવાનું સ્થાન જે સ્વર્ગ અને નરક તે પણ નથી, એ પ્રમાણે કથન કરવાવાલાનું નિરાકરણ કરીને પાપ અઢાર પ્રકારે બંધાય છે, અને તે વ્યાસી પ્રકારે

- જોગશ્યામા આવે છે, તેના નામ, સર્વંત ગેત ૨૨૬ મા પાનામાં
નીચ હજી વર્ણ નહીં માનવાવાલા હોકોનુ પળ નિરાકરણ છે ૨૨૬
- ૬ પાચમા આશ્રય તત્વના સ્વરૂપમાં આશ્રવના ઉતર જ્ઞેદ, જે
પાંચ ઇન્દ્રિય, ચાર કષાય, પાંચ અવ્રત, પચ્ચીશ અસત્ક્રિયા
તથા વ્રણ યોગ, ૫ થેતાહીશ જ્ઞેદ કહેલ છે, તેમા આવ મ
વનુ સ્વરૂપ, તથા પાંચ અવ્રત દ્રવ્ય તથા જાવ, ૫ વે જ્ઞેદે ક
રીને ઘસાવેલ છે, તથા દ્રવ્યહિંસા તથા જાવહિંસાનુ સ્વરૂ-
પ ઘજાગી કરીને કહેલ છે, ૫ પ્રમાણે પાંચે વ્રતોનું સ્વરૂપ
ચહજંગીપુર્વક કહેલ છે ૨૨૭
- ૭ ઠઠા સંવર તત્વના સ્વરૂપમા પાચ સમિતિ આદિક સત્તાવન
જ્ઞેદ કહેલ છે, તેનુ સ્વરૂપ ગુરુતત્વમા લખેલ છે, પણ અહીં
યા તો તેમાથી ઘાવીશ પરીસહનુ સ્વરૂપ વિસ્તારથી છે ૨૨૬
- ૮ સાતમા નિર્જ્જરા તત્વનુ સ્વરૂપ ગુરુ તત્વમાં સંક્ષેપથી કહેલ છે ૨૨૯
- ૯ આવમા ઘથ તત્વના સ્વરૂપમાં કોણેક વાવી કહે છે કે,
જીવ પ્રથમ પુણ્ય પાપનો ઘથ કરીને રહિત થયા, પઠીથી પુણ્ય
પાપનો ઘથ થાય છે, ઇત્યાદિ ઠ શ્રિકલ્પનુ સમાધાન કરીને
પઠી ઘથના મુલ હેતુ ચાર તથા પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ, ચાર
પ્રકારની અધિરતિ, પચ્ચીશ કષાય, તથા પંદર યોગ, મહી સ
ત્તાવન ઉત્તર હેતુના નામ ૨૩૯
- ૧૦ નવમાં તત્વમા સત્પદાદિ નવ દ્વારોથી સિદ્ધ જગવાનનુ સ્વરૂપ ૨૫૧
- ૧૧ ઠઠા પરિષ્કેદમાં શ્લોક ગુણસ્થાનનુ સ્વરૂપ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ પ્રથમ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા મિથ્યાત્વનુ ગુણસ્થા
નક કેવી રીતે કહેવાય છે ? ૫થી આશંકાનુ સમાધાન, તથા
મિથ્યાત્વનુ કાંઈક સ્વરૂપ પણ કહેલ છે ૨૫૫
- ૨ ઘીજા સાસ્વાદાન ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા તેનું કારણદ્વત જે
ઓપશમિક સમ્યક્ત્વ છે, તેનુ સ્વરૂપ ૨૫૭
- ૩ ત્રીજુ મિથ્યગુણ સ્થાનકનુ સ્વરૂપ ૨૫૯
- ૪ ચોથા અધિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા સમ્યક્
દષ્ટિ જીવનુ લક્ષણ, અને યથાપ્રવૃત્ત્યાદિ વ્રણ કરણોનુ લક્ષણ ૨૬૦

- ૫ પાંચમાં દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં શ્રાવકના ષટ્કર્માદિ ૨૬૩
- ૬ ઠઠા પ્રમત સંયત ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં કિંચિત્ ધર્મધ્યાનનું સ્વરૂપ, તથા આ ગુણસ્થાનકમાં નિરાલંબન ધ્યાન હોતું નથી, તેનો નિશ્ચય કરીને, આ કાલમાં કેટલાએક પોતાની કલ્પનાથી કાંઈને કાંઈ વોલે છે, તેજને ઉપદેશ દીધેલ છે. ૨૬૫
- ૭ સાતમા અપ્રમત ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં ધર્મધ્યાનનું સ્વરૂપ મૈત્રીઆદિ અનેક જ્ઞેદરૂપ, તથા આ ગુણસ્થાનકમાં સામાયિકાદિ ષટ્ આવશ્યક નથી, તેનું વ્યાખ્યાનાદિ કરેલ છે. ૨૬૯
- ૮ આઠમા, નવમા, દશમા, અગીયારમા, અને વારમા, એ પાંચ ગુણ સ્થાનકોનું સ્વરૂપ એકતું કહેલ છે, તેમાં ઉપશમશ્રેણિ તથા ક્ષપકશ્રેણિનું કિંચિત સ્વરૂપ, તથા શુક્લધ્યાનનું સ્વરૂપ સારી રીતે વિસ્તાર પુર્વક, રેચક, પૂરક, કુંજકાદિ ધ્યાનની વ્યુત્પત્તિ સહિત અર્થ કરીને, તથા સ્વરૂપ કહીને નિરૂપણ કરેલ છે. ૨૭૩
- ૯ તેરમા સયોગીગુણસ્થાનમાં સયોગી કેવલીના જાવ કહેલ છે, તથા તીર્થંકરનામ કર્મ ઉપાર્જન કરવાના વીશ સ્થાનક તથા તીર્થંકર જગવાનનો મહીમા, તથા તીર્થંકર નામ કર્મ વેદવાનું સ્વરૂપ, કેવલી સમુદ્ઘાતનું સ્વરૂપ, તથા કોણ સમુદ્ઘાત કરે છે ? તથા કયા કેવલી નથી કરતા ? તેનું સ્વરૂપ, તથા મનાદિ યોગોને કેવી રીતે સૂક્ષ્મ કરે છે, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ. ૨૮૪
- ૧૦ ચૌદમા અયોગી ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ, તેમાં કર્મરહિત જીવોની જે ઉર્ધ્વ ગતિ થાય છે તેનો હેતુ, તથા સિદ્ધોની સ્થિતિ, સિદ્ધના આઠ ગુણ, સિદ્ધોના સુખ તથા મુક્તિનું સ્વરૂપ. ૨૮૯
- ૧૧ સાતમા પરિઘેદમાં સમ્યગ્ દર્શનનું સ્વરૂપ લેખેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા॥
- ૧ વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બંને પ્રકારે સમ્યક્ત્વના સ્વરૂપમાં દેવાદિ ત્રણ તત્વોપર વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એ બંને પ્રકારે શ્રદ્ધાન થાય છે, તેમાં પ્રથમ વ્યવહાર શ્રદ્ધાનનું કથન, તથા ત્રણ તત્વોમાં પણ પ્રથમ દેવ તત્વનું સ્વરૂપ કથનમાં શ્રી શ્રિહં-તજીના નામાદ ચાર નિદ્દેપનું સ્વરૂપ. ૨૯૪

- ૧ શ્રી અરિહંતજીની પ્રતિમાજીને પુજર્વી, નમસ્કાર કરવો, તેનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદનમાં મૂર્તિ અપૂજક લોકોના પ્રશ્નોત્તર પૂર્વક તે ઝંની ક્યુકિઝનું સારી રીતે સ્વદન કરેલ છે ૨૯૫
- ૨ ગુરુ તત્ત્વનું સ્વરૂપ ૨૯૫
- ૪ ધર્મ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં દયાનું સ્વરૂપ અનેક પ્રકારે કહેલ છે ૨૯૫
- ૫ નિશ્ચય ધર્મનું સ્વરૂપ ૩૦૧
- ૬ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ ૩૦૩
- ૭ સમ્યક્ત્વની કરણી ૩૦૩
- ૮ સમ્યક્ત્વના શંકા નામ અતિચારમાં પાંચમા કાલમાં એકશો વીશ વર્ષના આયુષ્યની શંકાનું સમાધાન તથા જરત ક્ષેત્રના સ મુદ્ર તથા ઝૂમી સઘધી આશંકાનું સમાધાન, તથા પૃથ્વીનો ગોલો ફરે છે, એ પ્રમાણેની આશંકાનું સમાધાન તથા વેદોનો પ્રાચીન અર્થ ઠોઢીને નવીન અર્થ ધનાવવાનું કારણ તથા જૈન મતના ગ્રંથો પુસ્તકારુઢ ક્યાંથી થયાં હયાંદિ ૩૦૪
- ૯ ધીજા આકાંક્ષા નામા અતિચારનું સ્વરૂપ ૩૧૫
- ૧૦ ધ્રીજા ધિતિગિષ્ઠા નામા અતિચારનું સ્વરૂપ, તેમાં પુણ્ય પાપા વિનું ફલ જીવને અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે, એ ધાતનો નિશ્ચય તથા કુગુરુઢનો અનાચાર પ્રદર્શિત કરેલ છે ૩૧૫
- ૧૧ ચોયા મિથ્યાદૃષ્ટિની પ્રશંસા રૂપ અતિચારનું સ્વરૂપ ૩૧૭
- ૧૨ પાંચમા મિથ્યાદૃષ્ટિનો પરિચય કરવાના અતિચાર ૩૧૮
- ૧૩ રાયાજિયોગેણાદિ ઠ આગારનું સ્વરૂપ ૩૧૮
- ૧૪ અદ્વત્યણાજોગેણાદિ ચાર આગારનું સ્વરૂપ ૩૧૯
- ૧૧ આઠમા પરિષ્ઠેદમાં ચારિત્રનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ મહસ્થના દેશ વિરતિ ચારિત્રમાં ડ્રવ્ય જાઘથી પ્રથમ ઘતનું સ્વરૂપ ૩૨૦
- ૨ આકુટી આદિક ચાર પ્રકારની હિસાનું સ્વરૂપ ૩૨૦
- ૩ મહસ્થથી સવાવિશ્વા દયા પલી શકે છે તેનું સ્વરૂપ ૩૨૧
- ૪ પ્રાણાતિપાત વિરમણ ઘતના પાંચ અતિચારનું સ્વરૂપ ૩૨૫
- ૫ ધીજા સ્થૂલ મૃપાવાદવિરમણ ઘતનું સ્વરૂપ ૩૨૬
- ૬ ધ્રીજા સ્થૂલ અવત્તાવાનવિરમણ ઘતનું સ્વરૂપ ૩૨૯

૭	ચોથા મૈથુનત્યાગ વ્રતનું સ્વરૂપ.	૩૩૨
૮	પાંચમા સ્થૂલ પરિગ્રહપરિમાણ વ્રતનું સ્વરૂપ.	૩૩૬
૯	ઠઠાદિક્ પરિમાણ વ્રતનું સ્વરૂપ.	૩૪૦
૧૦	સાતમા જોગોપજોગ વ્રતનું સ્વરૂપ.	૩૪૧
૧૧	મદિરાપાન કરવામાં એકાવન દોષો વતાવેલ છે.	૩૪૨
૧૨	માંસ જક્ષણ કરવામાં અનેક પ્રકારના દૂષણો વતાવેલ છે.	૩૪૪
૧૩	નિર્વિવેકી લોક, વ્યાગ્ર, કાગ પ્રમુખ હિંસક જીવોને પોતાના ધર્મોપશેક ગુરુ માને છે. તેના મતનું ધ્વંસન.	૩૪૫
૧૪	માંસાહારી પોતેજ પોતાને અધર્મી વનાવે છે તેનું સ્વરૂપ.	૩૪૬
૧૫	માંસજક્ષણ કરનારા મહા મૂઢ છે, એ સિદ્ધ કરેલ છે.	૩૪૬
૧૬	માંસ ખાવામાં અનુત્તર દુષણ વતાવેલ છે.	૩૪૯
૧૭	માંસ ખાવું તે જેણે કથન કરેલ છે તેના શાસ્ત્ર વનાવવાવાલાના નામ.	૩૪૯
૧૮	જેમ વિચારા નિરપરાધી પશુર્જનું માંસ ખાવું, એમ દુષ્ટ લોકોએ પોતાના વનાવેલ કુશાસ્ત્રમાં લખેલ છે, તેમ મનુષ્યનું માંસ ખાવું એવું કોઈ શાસ્ત્રમાં લખેલ નથી, તેનો હેતુ.	૩૪૯
૧૯	માખણ તથા મધુઆદિક અજદ્ય વસ્તુના જક્ષણમાં દોષોત્પત્તિ.	૩૫૦
૨૦	રાત્રિજોજન કરવામાં આ લોકોમાં તો પ્રત્યક્ષ દુષણ તથા પરલોકમાં દુઃખનો હેતુ થાય છે, इत्यादि રાત્રિજોજનનો નિષેધ.	૩૫૩
૨૧	બહુવીજાદિ અજદ્ય વસ્તુ ખાવાનો નિષેધ.	૩૫૬
૨૨	વત્રીશ અનંતકાય અજદ્ય વસ્તુ છે, તેના નામ.	૩૫૯
૨૩	સચિત્ત પરિમાણાદિ ચૌદ નિયમોનું સ્વરૂપ.	૩૬૦
૨૪	ઇંગાલકર્મ આદિક પંદર કર્માદાનોનું સ્વરૂપ.	૩૬૩
૨૫	સાતમા જોગોપજોગ વ્રતના પાંચ અતિચારોનું કથન.	૩૬૬
૨૬	આઠમા અનર્થદંડવિરમણ વ્રતનું સ્વરૂપ.	૩૬૮
૨૭	આર્તધ્યાનના અનિષ્ઠાર્થ સંયોગાદિ ચાર જ્ઞેદોનું સ્વરૂપ.	૩૬૮
૨૮	રૌદ્ર ધ્યાનના હિંસાનંદ આદિક. ચાર જ્ઞેદો.	૩૭૦
૨૯	વીજા પાપકર્મોપદેશ અનર્થદંડ, તથા ત્રીજા હિંસપ્રદાન અનર્થદંડ, તથા ચોથા પ્રમાદાચરણ અનર્થદંડનું સ્વરૂપ.	૩૭૩
૩૦	અનર્થદંડ વિરમણ વ્રતના પાંચ અતિચાર.	૩૭૫

૩૧	નવમા સામાયિક વ્રતના સ્વરૂપમા ઘટ્ટીશ દોષાદિના નામો	૩૭૬
૩૨	દશમા દેશાવકાશિક વ્રતનું સ્વરૂપ	૩૮૦
૩૩	અગીયારમા પૌષધોપવાસ વ્રતનું સ્વરૂપ	૩૮૧
૩૪	ચારમાં અતિથિસંવિજાગ વ્રતનું સ્વરૂપ	૩૮૪
	નવમા પરિઠેદમાં શ્રાવકોનો દિનકૃત્ય વિધિ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા	
૧	શ્રાવકોએ નિઝા સ્વરૂપ લેવી એક ગ્રહરાત્રિ રાત્રિમાં જાગવું	૩૮૭
૨	સવારમાં નિઝા ઠેદવાના ઘસતે પૃથ્વી આદિક તત્વના ઘટે- વામાં સુલહુ સ્વાદિકનું કથન, તથા પૃથ્વી આદિક પાંચ ત ત્વોનું સ્વરૂપ	૩૮૯
૩	ક્યા ક્યા કાર્યમાં ક્યા ક્યા તત્વ શુદ્ધ અશુદ્ધ છે	૩૯૦
૪	પચ પરમેષ્ઠી આદિક જાપ કેવી તરેહથી કરવો	૩૯૧
૫	ધર્મજાગરણા કેવી રીતે કરવી	૩૯૩
૬	સ્વપ્ન નવ કારણોથી આવે છે, તેના શુદ્ધાશુદ્ધ કારણાદિ	૪૯૪
૭	પ્રજાતમા માતપિતાદિને નમસ્કાર કરવો, ક્રિયાદિ કૃત્ય	૩૯૫
૮	શ્રાવકોને સવારે ઇઠીને ઔદ નિયમાદિ કરવાનો ઉપદેશ, તથા ગ્રહણ કરવાની વિધી, તથા સચિત્ત ઘસ્ટનું સ્વરૂપ	૩૯૫
૯	મીઠાઈની મર્યાદા, વિવેચનો નિપેદ, તથા રીંગણા ટીંબરુઆદિક ઘસ્ટુ નહીં લાવાનો ઉપદેશ	૪૦૦
૧૦	શ્રાવકે નિરવધ આહાર કરવો તેનું, તથા નવકારસી આદિક નિયમોનું સ્વરૂપ, તથા ચાર પ્રકારના આહારના વિજાગ	૪૦૧
૧૧	મહોત્સર્ગ, દંતધાવન, કેશ સમારન, સ્નાન કરવું ક્રિયાદિ	૪૦૩
૧૨	જિનપૂજાદિ કરવામા પ્રથમ અગપૂજાની વિધિ	૪૦૭
૧૩	પ્રથમ મૂલનાયકજીને પૂજવા, તથા પઠી ધીજા વિંધોની પૂજા કરવી, એતો સ્વામીસેવક જાવ ઈયો, પછી આશંકાનું સમાધાન	૪૧૨
૧૪	ધીજી અગ્રપૂજાનું સ્વરૂપ	૪૧૪
૧૫	ત્રીજી જાવપૂજાનું સ્વરૂપ	૪૧૫
૧૬	પચોપચારાદિ ઘટ્ટુ પ્રકારે પૂજાના જોવો	૪૧૬
૧૭	પૂજા કરવાની વિધિ ઘટ્ટીશ પ્રકારની	૪૧૭
૧૮	પૂજાના એકધીશ પ્રકારના નામ	૪૧૯

- ૧૯ વિષમાસનાદિથી વેસીને પૂજા ન કરવી, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ. ૪૧૯
- ૨૦ સ્નાત્ર કર્યા પછી જલધારા દેવાની વિધિ. ૪૨૦
- ૨૧ આરતિ તથા મંગલદીવો કરવાની વિધિ. ૪૨૧
- ૨૨ સ્નાત્રાદિકમાં સમાચારી વિશેષે વિવિધ પ્રકારની વિધિ દેખવામાં વ્યામોહ ન કરવો, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ. ૪૨૨
- ૨૩ જિનપ્રતિમા પણ અનેક પ્રકારની હોય છે, ઇત્યાદિ. ૪૨૨
- ૨૪ અવિધિથી જિનમંદિર તથા જિનપ્રતિમા વની હોય, તેને ન પૂજવા વિકલ્પ ન કરવો, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ. ૪૨૩
- ૨૫ જિનમંદીરમાંથી કરોલીયાના જાલાં ઉતારવાનો ઉપદેશ. ૪૨૩
- ૨૬ સામાયિક ત્યાગીને દ્રવ્ય પૂજા કરવી યોગ્ય નહીં, એવી આશંકાનું નિરાકરણ. ૪૨૪
- ૨૭ વિધિ ન થાય તો ન કરવી શ્રેષ્ઠ છે, એ કહેવું પણ અયુક્ત છે. ૪૨૪
- ૨૮ અંગ તથા અગ્રાદિ ત્રણે પૂજાનું ફલ. ૪૨૫
- ૨૯ દ્રવ્યપૂજામાં યદ્યપિ ષટ્કાયની કિંચિત્ વિરાધના થાય છે, તો પણ તે કરવી યોગ્ય છે, તેનું ઉદાહરણ. ૪૨૬
- ૩૦ પ્રતિદિન ત્રણ સંધ્યાએ પૂજા કરવાનો વિધિ. ૪૨૭
- ૩૧ હૃદયમાં વહુમાન પૂર્વક દેવપૂજાદિ કરવા, અહીંયા પ્રિતિ, જક્તિ આદિક ચાર પ્રકારના અનુષ્ઠાનનું સ્વરૂપ કહેલ છે. ૪૨૭
- ૩૨ શ્રી જિનમંદીરોના પ્રમાર્જન તથા સમારન પ્રમુખનો અધિકાર. ૪૨૮
- ૩૩ જિનમંદીરમાં જઘન્ય દશ, તથા મધ્યમ ચાલીશ, તથા ઉત્કૃષ્ટથી ચોરાશી પ્રકારની આશાતના વર્જવી, તેના નામો. ૪૨૯
- ૩૪ ગુરુની તેત્રીશ આશાતના વર્જવી તેના નામો. ૪૩૨
- ૩૫ સ્થાપનાચાર્યની ત્રણ પ્રકારની આશાતના. ૪૩૩
- ૩૬ દેવદ્રવ્ય, જ્ઞાનદ્રવ્ય, સાધારણદ્રવ્ય અને ગુરુદ્રવ્યનો વિનાશ કરવાવાલાને સાધુ જો ન હઠાવે, તો તે અનંત સંસારી થાય છે. ૪૩૩
- ૩૭ જિનમંદિરની આમદાનીને ઝંગ કરવાવાલા, તથા જે મુખથી કહીને દેવ દ્રવ્ય ન દે, તે સંસારત્રમણ કરે, તેનું સ્વરૂપ. ૪૩૫
- ૩૮ જે દ્રવ્ય, દેવના નામનું બોલ્યા હોય, તે તત્કાલ દેવું. ૪૩૫
- ૩૯ દેવાદિકની કોઈ પણ વસ્તુ આપણા (પોતાના) કામમાં ન લેવી, ૪૩૬

૪૦	દેવાદિકના ઘરાલિક પળ શ્રાવકોપ જાહે સેવાં નહીં	૪૩૬
૪૧	ઘરવેરાસરમાં ચહેલા અક્ષતાલિકની વ્યવસ્થાના પ્રકાર, તથા દેવાલિ ડ્રવ્ય સેવા સ્વરચવાના પ્રકાર, ઇત્યાલિ	૪૩૭
૪૨	ગુરુવલનાની લિલિ, તથા નિયમાલિક પળ ગુરુને સાક્ષી કરી કરવા	૪૩૮
૪૩	ધન ડપાર્જન કરવાની ચિંતાના સ્વરૂપમાં વ્યાપારાલિક સાત પ્રકારે કરીને શ્રાજીલિકા ચલાવવાનું સ્વરૂપ	૪૪૨
૪૪	શ્રણ શ્રઠાઃ શ્રાલિક પર્વતિલિના લિવસોમા વ્યાપારન કરવો	૪૪૫
૪૫	લેતું હોય તો કરાર ડપર લિના માંગ્યાજ લઃ લેલુ	૪૪૬
૪૬	શ્રાવકને મુલ્ય લૂતિલિ તો ધર્મિજનોલિ વ્યાપાર કરવો	૪૪૬
૪૭	ઘણુજ ધન જતું રહે તો પળ ધર્મે કરવામા શ્રાલસ ન કરલુ	૪૪૬
૪૮	ઘણો લેસાલાસો થલ જાય તો પળ શ્રિમાન ન કરલુ	૪૪૭
૪૯	સ્વામિલોહ તથા મિત્રલોહાલિ ન કરવા, ઇત્યાલિ	૪૪૭
૫૦	પુણ્યાનુલધી પુણ્ય, પાપાનુલધી પુણ્ય, પુણ્યાનુલધી પાપ, તથા પાપાનુલધી પાપ, ં ચાર પ્રકારનુ કિંલિત સ્વરૂપ	૪૪૮
૫૧	યથાર્થ કહેવાથી મિત્રનુ મનહરણ	૪૪૯
૫૨	સાક્ષિલિના મિત્રના ઘરમાં પળ ધન રાલલુ નહીં	૪૪૯
૫૩	મુલ્ય લૂતિલિ તો જે ગામમાં રહેલુ, ત્યાંજ લેપાર કરવો, પરલુ જો પરલેશ જલુ પહે તો લેવી રીતે જલુ તેનુ કથન	૪૪૯
૫૪	જલા લલાલિ લેહેરવાનો શ્રાલલર ન ઠોલલો	૪૫૧
૫૫	ધન પ્રાલ હોય (શ્રાય)લે તરત ધર્મેમાં લાગીને મનોરથ સલસ કરવો	૪૫૧
૫૬	ન્યાયોપાર્જિતાલિક ધન સ્વરચવાના ચાર જાંગા	૪૫૨
૫૭	લેશલિરુલ, કાલલિરુલ, રાજ્યલિરુલ, લોકલિરુલ, તથા ધર્મે લિરુલ કાર્ય કરલું નહીં, તેનુ સ્વરૂપ	૪૫૩
૫૮	પિતાની સાથે તથા માતાની સાથે ડલિત શ્રાચરણનુ સ્વરૂપ	૪૫૪
૫૯	સહોલરની સાથે તથા લ્હીની સાથે ડલિત શ્રાચરણનુ સ્વરૂપ	૪૫૬
૬૦	પુત્રની સાથે તથા સગાલની સાથે ડલિત શ્રાચરણનુ સ્વરૂપ	૪૫૯
૬૧	ગુરુની સાથે ડલિત શ્રાચારણનુ સ્વરૂપ	૪૬૧
૬૨	નગરનિલાસી જનોની સાથે ડલિત શ્રાચરણનુ સ્વરૂપ	૪૬૧
૬૩	પરતીર્થિલની સાથે ડલિત શ્રાચરણનુ સ્વરૂપ	૪૬૧

- ૬૪ કોઈ પણ અવસરમાં ઊચિત્ વોલવું, તથા કુશોજાકારી ત્યાગવું. ૪૬૨
- ૬૫ સુપાત્રોને દાનાદિક દેવાની યુક્તિ. ૪૬૩
- ૬૬ માતાપિતાદિક તથા ગુરુ પ્રમુખની ચિંતાના પ્રકાર. ૪૬૬
- ૬૭ જોજન કરવાની વિધિ. ૪૬૬
- દશમા પરિચ્છેદમાં રાત્રિકૃત્યાદિક પાંચ કૃત્યો કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા.
- ૧ પૌષધશાલાદિકમાં યત્ન પૂર્વક પ્રતિક્રમણાદિક કરવાની વિધિ. ૪૬૯
- ૨ સકલ પરિવારને, ધન સ્વરચવું, આદિક ધર્મોપદેશ કરવાની રીતિ. ૪૬૯
- ૩ નિદ્રા લેવાની વિધિ તથા સૂતા પઠી રાત્રીમાં જ્યારે જાગી જવાય, ત્યારે કદાચિત્ કામ પીડા કરે તો સ્ત્રીના શરીરનું અશુચિપણું વિચારે. ૪૭૦
- ૪ કષાય જીતવાનો ઉપાય, તથા જીવસ્થિતિને મહાદુઃખરૂપ વિચારે. ૪૭૨
- ૫ ધર્મ મનોરથ જાવવો, તથા અષ્ટમી આદિક પર્વકૃત્યનું સ્વરૂપ. ૪૭૩
- ૬ ચાતુર્માસિક કૃત્યનું સ્વરૂપ. ૪૭૬
- ૭ વર્ષકૃત્યના વાર દ્વારોમાં પ્રથમ સંઘપૂજાનું સ્વરૂપ. ૪૭૮
- ૮ વીજું સાધર્મિકવાત્સલ્યનું સ્વરૂપ. ૪૭૯
- ૯ ત્રીજું યાત્રાવિધિનું સ્વરૂપ તથા ચોથું સ્નાત્ર વિધિનું સ્વરૂપ. ૪૭૯
- ૧૦ પાંચમું દેવ દ્રવ્યની વૃદ્ધિનું, ઠટું સુંદર આંગી આદિકનું, સાતમું દેવની આગલ વિવિધ પ્રકારના ગીત નૃત્યાદિક કરવાનું. ૪૮૧
- ૧૧ આઠમા શ્રુતજ્ઞાનની પૂજા કર્પુરાદિથી કરવાની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૨ નવમા પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારની તથા તપ કરવાની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૩ દશમાતીર્થની પ્રજાવના કરે તેની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૪ અગીયારમા ગુરુનો યોગ મલેષ્ઠી આલોચના કરે, તેની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૫ શ્રાવકનું જન્મકૃત્ય અઢાર દ્વારોએ કરીને કહેલ છે, તેમાં પ્રથમ વસવાનું સ્થાન જે ઘર બનાવવું તેનું સ્વરૂપ. ૪૮૫
- ૧૬ વીજું વિદ્યાજ્યાસ કરવાનું, તથા ત્રીજું વિવાહ કરવાનું સ્વરૂપ. ૪૮૮
- ૧૭ ચોથું મિત્ર કરવાનું તથા પાંચમું જિનમંદિર બનાવવાનું સ્વરૂપ. ૪૯૦
- ૧૮ ઠટું પ્રતિમા બનાવવાનું, સાતમું પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠાનું, આઠમું વીજાને દીક્ષા દેવાનું, નવમું તત્પદસ્થાપનનું સ્વરૂપ. ૪૯૧
- ૧૯ દશમું પુસ્તક લખાવવાનું દ્વાર. ૪૯૫

- ૨૦ અગ્નીયારમુ પૌષધશાસ્ત્રા ધનાવવાનુ દ્વાર, ધારમુ સમ્યક્સ્વ દ-
ર્શનનુ દ્વાર, તેરમુ વ્રતાદિ પાલવાનું દ્વાર, ચૌદમુ વીક્ષા પ્રહણ
કરવાનુ સ્વરૂપ, તેમાં જાણશ્રાવકના સતર ગુણો કહેલ છે ૪૯૬
- ૨૧ પવરમુ આરંજત્યાગનુ, શોભમુ વ્રહ્મચર્ય પાલવાનુ, સતરમુ પ્ર-
તિમાદિ તપ વિશેષનુ તથા અઠારમુ આરાધનાનુ દ્વાર ૪૯૭
- ॥ અગ્નીયારમાં પરિષ્ઠેદમાં શ્રી રૂપજાવિધી મહાધીરપર્યંત જૈનમતાદિ
શાસ્ત્રોના અનુસારે ઇતિહાસ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ જૈનમત ક્યારથી પ્રચલિત થયો, પૃથ્વી વ્રાંતિનુ સમાધાન ૫૦૦
- ૨ જગતના સ્વરૂપમા ઇત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાલ તથા મુલ્કમ
મુલ્કમાલિક ઠ આરાનુ, તથા સાત કુલકરોનું કિંચિત સ્વરૂપ ૫૦૧
- ૩ રૂપજદેવસ્થામિનુ કિંચિત્ વૃત્તાત તથા તેમના સો પુત્રોના નામ
તથા હાથી ઘોઢાદિકના સંગ્રહની વિધિ ૫૦૪
- ૪ આહારની વિધિ, તથા શિક્ષણના પ્રેવ ૫૦૭
- ૫ કર્મદ્વારમાં ચેતી વાણિજ્યાદિકનુ સ્વરૂપ, તથા પુરુષની વહો
તેર કલા, તથા સ્ત્રીની ચોસઠ કલા, તથા અઠાર પ્રકારની સ્ત્રી ૫૦૯
- ૬ માતાપિતાની વીરેલ કન્યાના વિવાહપ્રવર્તનનુ સ્વરૂપ ૫૧૧
- ૭ કોઈ સ્ત્રિનો કર્ત્ત્વ નથી, તેનુ સ્વરૂપ ૫૧૧
- ૮ વ્રહ્માદિ શબ્દોથી ધ્યાન કરવાની પ્રવૃત્તિ, તથા જિહ્વા ધેવાની રીતિ ૫૧૨
- ૯ ધર્મચક્ર તીર્થ વિક્રમ રાજાસુધી ચાલ્યુ, તેનુ વૃત્તાંત ૫૧૨
- ૧૦ મ્લેષ્ટ, નિર્દયી, અને અનાયી લોક થયાનુ વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૧ શ્રી રૂપજદેવનુ વ્રહ્મા નામ પ્રચલિત થયાનુ વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૨ શ્રી શશુજયનુ પુઢરિકગિરિ નામ થયાનુ વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૩ પરિગ્રાજકોના લિંગ ઉત્પન્ન થયાનુ સ્વરૂપ ૫૧૪
- ૧૪ મરિચીથી કપિલાદિ મત ઉત્પન્ન થયાનુ સ્વરૂપ ૫૧૫
- ૧૫ આ જરતલ્લહનુ નામ જરતલ્લહ રાલ્લવાનો હેતુ ૫૧૬
- ૧૬ શ્રાવકોનુ વ્રાહ્મણ નામ ક્યારથી પ્રચલિત થયુ, તેનુ સ્વરૂપ ૫૧૬
- ૧૭ કુરુવંશની ઉત્પત્તિ, યજ્ઞોપવીતની ઉત્પત્તિ, ચાર વેદોના નામ ધ
વલ્લવાનો તથા મતલ્લય ફેરવવાનો હેતુ, ચારે વેદોની ઉત્પત્તિ ૫૧૭
- ૧૮ યાજ્ઞવલ્ક્ય, મુનસા, પીત્ત્વમાદ, તથા પર્યંત પ્રમુખથી ફરી અ

સહ વેદોને ફેરવીને હિંસાયુક્ત વેદોની રચના થઈ, તેનું સ્વરૂપ પુર્વોક્ત પુરુષોના કથાનક સહિત.

૫૧૯

૧૯ આ વર્તમાન કાલમાં જે ચાર વેદો છે, તેની ઉત્પત્તિ. ૫૨૦

૨૦ તેત્રીશ ક્રોડ દેવતાઓના મુખ અગ્નિ છે, એ કથન ક્યાંથી ચાલ્યું. ૫૨૧

૨૧ બ્રાહ્મણોને આહિતાગ્નય કહેવા લાગવાનું કારણ, તથા રાખનું મસ્તકપર ત્રિપુંડાકારે લગાવવાનું તથા કૈલાસ પર્વતની ઉત્પત્તિ. ૫૨૨

૨૨ શ્રી અજિતનાથ તથા પેદેલા સગર ચક્રવર્તીનો અધીકાર. ૫૨૩

૨૩ શ્રીસંજવનાથજીથી લઈને નવમા તીર્થકર સુધી તો સર્વ જૈનધર્મી બ્રાહ્મણજ શ્રાવક હતા, તેનું સ્વરૂપ. ૫૨૪

૨૪ દશમા તીર્થકરના શાસનમાં હરિવંશની ઉત્પત્તિ થઈ, તેનું સ્વરૂપ. ૫૨૫

૨૫ વેદોમાં પ્રજાપતિવૈં સ્વાં ॥ એ શ્રુતિ લખી ગયેલ છે તેનો હેતુ, તથા ચક્રવર્તી આદિકની ક્રમથી ઉત્પત્તિ, તથા પરશુરામની ઉત્પત્તિ. ૫૨૬

૨૬ બ્રાહ્મણો જેજે રાજાઓને પોતાના શાસ્ત્રોમાં દૈત્ય તથા રાક્ષસના નામથી લખી ગયેલ છે તેનો હેતુ. ૫૨૭

૨૭ વિષ્ણુકુમારની કિંચિત્ કથા, તથા બ્રાહ્મણોએ જે પુરાણોમાં લખેલ છે કે, વિષ્ણુ જગવાને વામનરૂપ કરીને યજ્ઞ કરેલ છે, અને તે યજ્ઞ કરીને વહી રાજાને ઠલ્યા છે, એ વાત ક્યાંથી ઉત્પન્ન થયેલ છે. ૫૨૮

૨૮ અસહી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિનું વહીનાથ નામ રાખવાનો હેતુ. ૫૨૯

૨૯ શ્રી કૃષ્ણને જગવાન કહેવાનો હેતુ. ૫૩૦

॥ બારમાં પરિહેદમાં શ્રી મહાવીર જગવાનથી લઈને આજ પર્યંત કેટલુંક વૃતાંત લખેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥

૧ સત્યકી શ્રાવકના સંબંધમાં મહેશ્વરની ઉત્પત્તિ ૫૫૧

૨ મૃતકને પિંડપ્રદાન શ્રાદ્ધાદિ પ્રવૃત્તિ હોવાની વિધિ. ૫૫૨

૩ પ્રયાગ તીર્થની માનતા ચાલવાનો હેતુ. ૫૫૩

૪ શ્રી મહાવીર પ્રજુના ગૌતમાદિ ગણધરોનું વૃતાંત, કથા સહિત. ૫૫૪

૫ શ્રી મહાવીર પ્રજુની ગાદી (પાટ) ઉપર શ્રી સુધર્માસ્વામિ બેઠા, ત્યાંથી લઈને આવમા શ્રીસ્થૂલીજદ્રજી સુધી આવ. પાટનું સંક્ષેપ વૃતાંત. ૫૫૫

- ६ सुहृस्तिसूरिना वखतमां संप्रति राजा थया तेनु घृतात ५७०
- ७ उल्लयनमां शिवनु खिंग फाटीने पार्श्वनाथनी मूर्ति प्रगट थइ
तेनु, कुमुदचंद्र आचार्यनी कथा पूर्वक घृतांत ५७१
- ८ तेरमा श्री सिंहगिरिजीनी पाट उपर श्री वज्रस्वामि थया,
जेणे जावदशाह शेठने कहीने शत्रुजय तीर्थना उद्धारनी प्र
तिष्ठा करावी ५७२
- ९ श्री महावीरजी (५४०) में वपें त्रैराशिक मत नीकस्यो ५७०
- १० चौवमां श्री वज्रासेनसूरिना वखतमा नागेंडादि चार कुस थयां ५७०
- ११ पवरमा श्री चंद्रसूरिनी पाटथी खइने एकावनमा श्री मुनि
सुंदरसूरि पर्यंत थहुज चमत्कारिक वातोनों किंचित् इतिहास ५७०
- १२ बावनमा श्री रत्नशेखरसूरिना समयमां जिनप्रतिमाने उत्था
पन करनार भुक्कामत चलाव्यो, तेनी कथा ५७३
- १३ त्रेपनमा श्री छल्लीसागर सूरिजी खइने सत्तावनमां श्री विजय
दान सूरिसुधीना आचार्योनी कथाचं थोडा इतिहासो युक्त
संदेप खलेख ठे ५७५
- १४ अठावनमी पाटे श्री हीरविजयसूरि थया तेनी कथा, थोडांक
अकषर वादशाहनां घृतातयुक्त संदेपथी खलेख ठे ५७७
- १५ वाशठमी पाटे श्री विजयप्रज्ञसूरिना समयमां मुखवधा डुंडी
पानो पंथ निकस्यो, तेनी उत्पत्तिनु कारण, तथा ए दिवसथी
मांडीने आजसुधी विद्यमान विचरवावाळा डुंडीयाळना नाम ६०४
- १६ त्रेशठमी पाटथी खइने वर्तमान ठंगणोतेरमी पाट सुधी थपस
आचार्योना नाम, तथा आग्रथ बनावनारनी गुर्वावसीना नाम,
तथा आग्रथ बनावनारना समयमा जेटळा नविन पथो निक
स्यो तेना नाम ६०७
- १७ जामनगर निवासि पंडित आधक हीराबाबे रचेसुं जकामर
पावपूर्तिरुपं श्री विजयानंद स्तोत्र (अथवा आग्रथना कर्ता
श्री आत्मारामजी सूरेश्वर महाराजनी स्तुति) ६०९
- १८ शुद्धिपत्र ६१४

स्व० आचार्य श्री रघुनाथजी म० के शिष्य प० श्री ज्ञानचन्द्रजी
म० के शिष्य प० श्री खुशालचन्द्रजी म० की ओर से सादर भेंट

॥ जैनमः स्याद्वादवादिने ॥

॥ अथ तपागच्छीय ॥

॥ मुनिश्री आनंदविजय (आत्मारामजी) विरचित ॥

॥ जैनतत्त्वादर्श नामक ग्रंथ प्रारंभः ॥

॥ तत्र प्रथम परिच्छेद ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

स्यात्कारमुद्रितानेक, सदसन्नाववेदिनम् ॥

प्रमाणरूपमव्यक्तं, जगवंतमुपास्महे ॥ १ ॥

प्रथम देव, गुरु अने धर्म, आ त्रण तत्वोनुं कांश्क स्वरूप लखीए ठीए.

विदित करीए ठीए के आ जैनमतनुं स्वरूप श्रीतीर्थकर, गणधर तेमज
पूर्वाचार्य आदि पुरुषोए, आगम निर्युक्ति, जाण्य, चूर्णि, टीका तेमज प्र
करणे अने तर्कशास्त्रादि अनेक ग्रंथोनी रचना करी स्पष्ट बतावेल ठे;
परंतु पूर्वाचार्य रचित ते सर्व ग्रंथो प्राकृत तेमज संस्कृत जाषामां हो
वाथी तेमज वर्तमान कालमां जैनिउंना विद्याज्यासमां उद्यमनो अजाव
होवाथी ते अत्यंत उत्तम ग्रंथोनो आशय नाश पामवा योग्य थयेल ठे.
तेथी केटलाएक जव्य जीवोनी प्रेरणाथी तथा स्वकर्मनिर्जराना हेतुथी
जेउने संस्कृत तेमज प्राकृत कठिन लागेठे तेमना उपकार माटे देव,
गुरु अने धर्मनुं कांश्क स्वरूप जाषामां (गुजरातीमां) लखीए ठीए.

श्रीसंघना वाचक वर्गने नम्रतापूर्वक विनति ठे के आ ग्रंथमां जैन
मार्गथी विपरीत ज्यां माराथी लखायुं होय त्यां यथार्थ जे होय ते बता
वशे तो तेउनो मारा उपर अत्यंत उपकार थशे; आ कालमां लोकोए
स्वकपोलकल्पित घणां नवीन मतो प्रगट करेलठे तथा अंग्रेजी अने फा
रसी विद्याज्यासथी तथा अनेक मत मतांतरोनी वातो श्रवण करवाथी
अनेक जव्यजीवोने अनेक तरेहना संशय उत्पन्न थया करेठे, ते दूर क
रवाने कांश्क लखवुं एज आ ग्रंथ लखवानो उद्देशठे. प्रथम कहेलां
त्रण तत्वो मध्येथी देव तत्वनुं स्वरूप नीचे मुजब-

देव नाम परमेश्वरनु ठे ते परमेश्वरना स्वरूपमां अनेक प्रकारना विकल्प मतांतरी पुरुषो करेठे जैनमतमां परमेश्वरनु स्वरूप केवु कथन करेखठे, ते नाम, रूप तेमज विशेषणसंयुक्त घतावुहुं जैनमतमां जे परमेश्वर मानेखठे ते चार गुण सहित तेमज अठार दोपरहित अर्हत परमेश्वर ठे अने जे परमेश्वर चार गुण रहित तेमज अठार दोष सहित दृशे तेनामां परमेश्वरता कदापि सिद्ध यशे नहि आ विवेचन आगल करवामां आबशे

प्रथम चार गुण तेमा अशोक घृहादि अष्ट महाप्रातिहार्य सर्व जैन समुदायमां प्रसिद्ध ठे ते तथा चार मूल अतिशय ए रीते चार गुण ए चार गुणमध्येना चार मूल अतिशयनां नाम (१) ज्ञानातिशय (२) वा गतिशय (३) अपायापगमातिशय (४) पूजातिशय प्रथम ज्ञानातिशय नु स्वरूप आ प्रमाणे केवलज्ञान तथा केवल दर्शनैकरी चूत, जविष्य, व तमानकाखमां जे सामान्य विशेषात्मक वस्तु ठे तेनुं, तथा उत्पाद, व्य य, धौव्ययुक्त त्रिकाल संवधी जे सत् वस्तुर्जनु, जाणवुं तेनु नाम ज्ञाना तिशय बीजो वचनातिशय तेमां जगयतनां वचन पांत्रीश अतिशयें युक्त होय ठे ते पांत्रीश अतिशयोनु स्वरूप आ प्रमाणे (१) संस्कारवत्त्व (सं स्क्रुतादि लक्षण युक्त) (२) औदास्य (शब्दमां उच्चपण) (उपचार प रीतता) (३) अग्राम्यत्व (गामदाना रेहेनार पुरुषना वचन समान जेम नुं वचन नहि) (४) मेघगंजीरघोषत्व (मेघनी समान गंजीर शब्द) (५) प्रतिनाव विधायिता (सर्ववाजीप्रोनी साथ मलता शब्द) (६) दक्षि णत्व (वचननी सरलतासंयुक्त) (७) उपनीतरागस्वं (माखकोशादि आ म राग संयुक्त) आ सात अतिशय शब्दनी अपेक्षाधी जाणवा-वाकीना बीजा अतिशयो अर्थ आश्रय जाणवा (८) महार्थता (अत्यंत मोटो जे मां अजिघेय कहेवा योग्य अर्थ ठे) (९) अव्याहतत्व (पूर्वापरविरोध रहित) (१०) शिष्टत्वं (अजिमत सिद्धांत उक्त अर्थता) एटखे के अ जिमत सिद्धातनुं जे कहेवु ते वक्ताना शिष्टपणानु सूचक ठे (११) संश यानामसज्जव (जेना कथनमां श्रोताने सशय थतो नधी) (१२) नि राश्रुताऽन्योत्तरत्व जेना कथनमा फोड़ण दूषण नहि, श्रोताने सशय उ त्पन्न थाय नहि तेम जगवान् धीजीवार उत्तर दे नहि) (१३) हृदय गम ता (हृदयमा प्रदूषणकरवा योग्य) (१४) भिय साकांक्षता (अरस पर

स पद वाक्योऽनुं सापेक्षपणं) (१५) प्रस्तावौचित्यं (देशकाल युक्त, विरुद्धनहिं) (१६) तत्त्वनिष्ठता (विवक्षित वस्तुना स्वरूपने अनुसरवापणं) (१७) अप्रकीर्ण प्रसृतत्वं (सुसंबंधनो विस्तारअथवा असंबंध अधिकार नो अतिविस्तार नहि) (१८) अस्वश्लाघाजन्यनिंदता (आत्मोत्कर्ष तथा परनिंदा रहित) (१९) आज्ञिजात्यं (प्रतिपाद्य वस्तुनी भूमिकाने अनुसरवारूप) (२०) अति स्निग्ध मधुरत्वं (धीगोलनी पेठे सुखकारी) (२१) प्रशस्यता (कहेला गुणोनी योग्यताथी प्राप्त थइ ठे श्लाघा) (२२) अमर्मवेधिता (पारकां मर्म जेमां उघाड्यां होय नहि) (२३) औदार्यं (अजिघेय अर्थनुं तुल्यपणं नहि) (२४) धर्मार्थप्रतिबद्धता (धर्म तेमज अर्थ संयुक्त) (२५) कारकाद्यविपर्या (कारक, काल, वचन तेमज लिंगादि ज्यां विपर्यय नहि) (२६) विभ्रमादिवियुक्तता (वक्ताना मनमां त्रांति विक्षेपादि दोष रहित) (२७) चित्रकृत्त्व (कुतूहल पणानो जेमां अज्ञा व ठे) (२८) अद्भुतत्वं (अद्भुतपणं) (२९) अनतिविलंबिता (अति विलंब रहित) (३०) अनेकजाति वैचित्र्य (जाति आदि वर्णन करवा योग्य वस्तु स्वरूपना आश्रय युक्त) (३१) आरोपिता विशेषता (वचनां तरनी अपेक्षाथी विशेषपणं जेमां स्थापन थयेल ठे) (३२) सत्त्वप्रधानता (साहस करी संयुक्त) (३३) वर्णपदवाक्य विविक्तता (वर्णादिनुं विविन्नपणं) (३४) अव्युत्थितिः (विवक्षित अर्थनी सम्यक् प्रकारें सिद्धि ज्यां सुधी न थाय त्यां सुधी अव्यवच्छिन्न वचननुं प्रमेयपणं) (३५) अखेदित्वं (अमरहित) जगवंतना बीजा वचनातिशयना ए पांत्रीशनेद-त्रीजो अपायापगमातिशय एटले उपद्रव निवारक. चोथो पूजातिशय. जेथी जगवान् त्रण लोकना पूजनीय ठे. आ वे अतिशयना विस्ताररूप चोत्रीश अतिशय ठे. ते आ प्रमाणे.

(१) तीर्थंकर जगवानना देहनुं रूप तथा सुगंध सर्वथी उत्कृष्ट तेमज रोग, परसेवो अने मर्ले करी रहित शरीर (२) श्वास निःश्वास पद्मकमलना जेवो सुगंधमय (३) रुधिर अने मांस गायना दुध जेवुं उज्ज्वल (४) आहार निहारनो विधि चर्मचक्षु वालां देखे नहि. आचार अतिशय जन्मथीज (१) एक योजन समवसरणनुं क्षेत्र ठतां देवता, मनुष्य, तिर्यं चोनी कोडाकोडी पण ज्यां समाश्शके अने जीड थाय नहि (२) वाणी

जाया अर्धमागधी, देवता, मनुष्य अने तिर्यंचोने पोतपोतानी जायामां समजाइ जाय तेमज एक योजन सुधी सांजल्ली शकाय (३) प्रधामरुख मस्तकना पाठखना जागमां सूर्यना विंधोनी साथे जाणे हरीफाइ करतुं होयमी! पोतानी शोचायुक्त मनोहरजामंरुख शोभे ठे (४) चारे विशामां साढीपचवीश योजन सुधी उपद्रव रूप ज्वरादि रोग होय नहि (५) वै र (परस्पर विरोध होय नहि) (६) (इति) धान्यने उपद्रव कारी उ दरादि न होय (७) मारिमरीनो उपद्रव न होय (८) (अति वृष्टि) नि रंतर वरसाव नहि (९) (अष्टवृष्टि) वरसावनो अज्ञाव नहि (१०) दुर्जिह्वा न होय (११) स्वधक्र परचक्रनो जय न होय आ अगीथार अतिशय ज्ञानावरणीय आदि चार घातिकर्मना क्यधी उत्पन्न थाय ठे (१) आ काशमा धर्मप्रकाशक चक्र चाखे ठे (२) आकाशमा धामर विजाय ठे (३) आकाशमा पावपीठ सहित स्फटिकमय सिंहासन होय ठे (४) आ काशमां व्रण ठत्र (५) रत्न मय ध्वज फरके ठे (६) जगवान् ज्यारे चाखे ठे त्यारे पगनी नीचे सुवर्ण कमल देवता रचे ठे (७) समवसरणमां रत्न, सु दर्ण अने रूपामय व्रणकोट मनोहर होय ठे (८) समवसरणमां प्रभुनां चार मुख देखाय ठे (९) अशोक वृक्ष ठाया करे ठे (१०) काटा अधोमु ख थइ जाय ठे (११) वृक्षो पवी रीते नमी जाय ठे के जाणें नमस्कार करतां होय (१२) उच्चनावें दुडुजि जुवनव्यापक नाव ध्वनि करे ठे (१३) पवन सुखवायक वाय ठे (१४) पक्षी प्रदक्षिणा दे ठे (१५) सुगंध मय पाणीनो वरसाव थाय ठे (१६) डींचण प्रमाण पाच वर्णना फुल्लनो वरसाव थाय ठे (१७) केश दाढी मुठ अवस्थित रहे ठे (१८) चार प्र कारना देवता जघन्यधी जघन्य एक क्रोड जगवतनी पासे रहे ठे (१९) ठ ए क्रतु सानुकूल शुभस्पर्श, रस, गंध, रूप, शब्दयुक्त, अशुभ नाश पामे ठे अने सुंदर प्रगट थाय ठे आ लंगणीश अतिशय देवकृत ठे म सातर तथा वांचनांतरमा कोइ कोइ अतिशय अन्यतरेहूधी ठे पूर्वोक्त चार मूख अतिशय अने आठ महाप्रातिहार्य मल्ली धार गुणमय बिरा जमान अर्द्धत जगयत परमेश्वर ठे तेज अढारे दोपरहित ठे तेथी अ ढारदोपनु वर्णन आ प्रमाणे -

श्लोक ॥ अतरायदानसाज, धीर्यजोगोपजोगगा ॥ हासोरत्नरती जीति,

જુગુપ્સા શોકઐવ ચ ॥૧॥ કામોમિથ્યાત્વમજ્ઞાનં, નિદ્રા ચ વિરતિસ્તથા ॥
રાગોદ્દેષશ્ચ નો દોષા, સ્તેષામષ્ટાદશાઽપ્યમી ॥ ૧ ॥ અર્થ (૧) દાન દેવામાં
અંતરાય, (૨) લાજગત અંતરાય, (૩) વીર્યગત અંતરાય. (૪) જે એક વખત
જોગવવામાં આવે તે જોગ, પુષ્પમાલાપ્રમુખ તજ્જત અંતરાય તે જોગાંત
રાય (૫) વારંવાર જોગવવામાં આવે જેમ કે સ્ત્રી, ઘર, કંકણ, કુંડલાદિ
તજ્જત અંતરાય તે ઉપજોગાંતરાય, (૬) હાસ્ય (૭) (રતિ) પદાર્થોપર પ્રીતિ
(૮) અરતિ (રતિથી વિપરીત) (૯) સાત પ્રકારના જય. (૧૦) જુગુપ્સા—
મલીન વસ્તુને દેખી નાક મચકોડવું. (૧૧) શોક—ચિત્તનું વિકલપણું
(૧૨) કામ—સ્ત્રી, પુરુષ, નપુંસક એ ત્રણેનો વેદવિકાર (૧૩) મિથ્યાત્વ—દ
ર્શનમોહ (૧૪) અજ્ઞાન—મૂઢપણું (૧૫) નિદ્રા (૧૬) અવિરતિ—પ્રત્યાખ્યાનનો
અજ્ઞાવ (૧૭) રાગ—પૂર્વસુખના સાધનમાં શુદ્ધિપણું (૧૮) દ્વેષ—પૂર્વ દુઃખો
નું સ્મરણ તેમજ પૂર્વ દુઃખમાં અથવા તેના સાધનમાં ક્રોધ—આ અઢાર
દૂષણ જેમાં ન હોય તે અર્હત, જગવંત, પરમેશ્વર છે. એ અઢાર દૂષણોમાં
થી એક પણ દૂષણ જેમાં હોય તે કદાપિ અર્હત, જગવંત, પરમેશ્વર હોઈ
શકે નહિ. પ્રથમના પાંચ વિદ્ધો જેમાં લાગી રહેલ છે તે પરમેશ્વર
કેવી રીતે હોઈ શકે ?

પ્રશ્ન—દાનાંતરાયનો નાશ થવાથી શું પરમેશ્વર દાન દે છે ? તેમજ
લાજાંતરાયનો નાશ થવાથી પરમેશ્વરને શું લાજ પ્રાપ્ત થાય છે ? તથા
વીર્યાંતરાયનો નાશ થવાથી પરમેશ્વર શું શક્તિ બતાવે છે ? તથા જોગાં
તરાયનો નાશ થવાથી શું પરમેશ્વર જોગ કરે છે ? અને ઉપજોગાંતરા
યનો ક્ષય થવાથી શું પરમેશ્વર ઉપજોગ કરે છે ?

ઉત્તર—પૂર્વોક્ત પાંચ વિદ્ધ ક્ષય થવાથી જગવંતમાં પાંચ શક્તિઝં પ્રગ
ટ થાય છે. જેમ નિર્મલ ચક્રુઝની આમાં આવેલાં પમલાદિ નાશ પામવા
થી જોવાની શક્તિ પ્રગટ થાય છે તેમ—મરજી હોય તો દેખે અથવા ન
દેખે પરંતુ દેખવાની શક્તિ વિદ્યમાન છે; તેવીજ રીતે અર્હત જગવંતને
પાંચ શક્તિઝં પ્રગટ થાય છે, પઠી મરજી હોયતો દાનાદિ કરે અથવા
ન કરે પરંતુ શક્તિ વિદ્યમાન છે, જે પૂર્વોક્ત પાંચ શક્તિઝંથી રહિત છે
તે પરમેશ્વર કેવી રીતે હોઈ શકે ?

૬ હાસ્ય—હસવું જે આવે છે તે અપૂર્વ વસ્તુ દેખવાથી અથવા અપૂર્વ

वस्तु साजस्रवाची अथवा अपूर्व आश्चर्यना अनुजवनु स्मरण यवाची ए विगेरे हास्यनां निमित्तवे, तेमज मोहकर्मनी प्रकृति हास्यनु उपादान कारणवे तेथी ए घने कारण अर्हत जगवतमां नथी प्रथमना निमित्त कारणनो अर्हत जगवतमा संजवज केम होय, कारण के अर्हत जगवत सर्वज्ञ सर्वदर्शी ठे तेमना ज्ञानमा एवी अपूर्व वस्तु नथी के जेने देख वाची साजस्रवाची के अनुजववाची आश्चर्य उत्पन्न थाय, तेथी हास्यनु निमित्त कारण कांइ नथी, अने मोहकर्म तो अर्हत जगवतें सर्वथा कय कर्तुंवे तेथी उपादान कारणनो पण संजव नथी ए हेतुथी अर्हतमा हा स्वरूप दूषण नथी जे हसनशील हशे ते अवश्य असर्वज्ञ, असर्वदर्शी तेमज मोहयुक्त हशे तेथी ते परमेश्वर केम होइ शकशे ?

७ रति—जेनी प्रीति पदार्थो उपर होय ते अवश्य सुंदर शब्द, रूप, रस, गंध, स्पर्श, स्त्री आदि उपर प्रीतिमान् होय, जे प्रीतिमान् होय ते अवश्य ते पदार्थनी साक्षसावासा होय अने जे साक्षसावासा होय ते अवश्य ते पदार्थनी अप्राप्तिथी हु खी होय, ते अर्हत परमेश्वर केवी रीतें होइ शके ?

८ अरति—जेनी पदार्थो उपर अप्रीति होय ते तो पोतेज अप्रीति रूप दुःखें करी दुःखी ठे ते अर्हत जगवत केवीरीतें होइ शके ?

९ जय—जेणें पोसानोज जय दूर कर्को नहि ते अर्हत जगवत केम होइ शके ?

१० जुगुप्सा—मखीन वस्तु देखीने नाक चढावतुं परमेश्वरना ज्ञान मां सर्ववस्तुनु ज्ञासन थाय ठे जो परमेश्वरमां जुगुप्सा होय तो अत्यंत दुःख होय तेथी जुगुप्सावत अर्हत जगवत केम होइ शके ?

११ शोक—जे पोतेज शोक वाखोवे ते परमेश्वर केम होय ?

१२ काम—जे पोतेज विषयीवे, स्त्रियोनी साथे जोग करे ठे एवा विषयाजिखापीने कयो बुद्धिमान् पुरुष परमेश्वर माने ?

१३ मिथ्यात्व—जे दर्शनमोहें करी क्षेपायेख ठे ते जगवत नहीं

१४ अज्ञान—जे पोतेज मूढ ठे ते जगवत नहीं

१५ निद्रा—जेने निद्रा आवे ठे ते निद्रामां केटसुपक जाणता नथी तेथी निद्रावान्, अर्हत जगवत सदा सर्वज्ञ, केम होइ शके ?

१६ अप्रत्याख्यान—जे प्रत्याख्यानरहितवे ते सर्वाजिखापी ठे तेथी तुष्णावासा अर्हत जगवत केम होइ शके ?

१७-१८ राग अने द्वेष- रागद्वेषवान् मध्यस्थ होइ शकता नथी. तेमज रागीद्वेषीमां क्रोध, मान, मायानो संजवठे. जगवान् वीतराग, समशत्रुमित्र, सर्वजीवपर समबुद्धि न कोइने दुःखी अथवा सुखी करे जो दुःखी सुखी करे तो वीतराग करुणासमुद्र कदापि न होइ शके, ए कारणथी राग द्वेष वाला अर्हत जगवंत परमेश्वर नहीं. पूर्वोक्त अढार दूषणरहित अर्हत जगवंत परमेश्वर ठे, बीजा कोइ परमेश्वर नथी.

अथ अर्हतनां नाम वे श्लोकथी लखीए ठीए. “अर्हन् जिनः पारग तत्त्रिकालवित्, क्षीणाष्टकर्मा परमेष्ठ्यऽधीश्वरः ॥ शंभुः स्वयंचूर्जगवान् जगत्प्रभु, स्तीर्थकरस्तीर्थकरोजिनेश्वरः ॥ १ ॥ स्याद्वायऽजयदसर्वाः, सर्वज्ञः सर्वदर्शिकेवलिनौ ॥ देवाधिदेवबोधिद, पुरुषोत्तमवीतरागात्ताः॥२॥ अर्थ-चोत्रीश अतिशयें करी सर्वथी अधिक होवाथी सुरेंद्र आदिएं क रेदी अष्ट महाप्रातिहार्य तथा जन्म स्नात्रादि पूजाने जे पात्र ठे ते अर्हन् अथवा ज्ञानावरणीय आदि आठ कर्मरूप शत्रुर्जनो नाश करवाथी अर्हन् अथवा बांधेदी कर्मरजनो नाश करवाथी अर्हन् अथवा कोइ प दार्थ जेना ज्ञानमां गुप्त नथी ते अर्हन् तथा नामांतरथी अरुहन् जेने जवरूप अंकुर उत्पन्न थवानो नथी ते (१) जीत्यां ठे राग द्वेष मोहादि अढार दूषणो जेणें ते जिन (३) संसारना तेमज प्रयोजन मात्रना अंतने जे प्राप्त थया ठे एटले के संसारमां जेने कोइ प्रयोजन नथी ते पारगत (४) जूत, जविष्य, वर्तमान ए त्रणे कालने जे जाणे ते त्रिकालवित् (५) क्षय थयां ठे आठ ज्ञानावरणीय आदि कर्म जेनां ते क्षीणाष्टकर्मा (६) परम उत्कृष्ट पदमां जे रहे ते परमेष्ठी (७) जगतना ईश्वर ते अधीश्वर (८) शाश्वत सुखमां जे होय ते शंभु (९) पोते पोतानाज आत्माथी तथा जव्यत्व आदि सामग्रीनी परिपक्वताथी तथा बीजाना उपदेश विना होय ते स्वयंभु (आ कथन तेज जवनी अपेक्षानुं ठे) (१०) जग शब्दना चौद अर्थ ठे तेमांथी अर्क अने योनि ए बे अर्थ बाद करीने बार अर्थवंत जे होइ शके ठे. तेनां नाम (१) ज्ञानवंत (२) माहात्म्यवंत (३) शाश्वत वैरियोना वैर उपशमाववाथी यशस्वी (४) राज्य लक्ष्मीनो त्याग करवाथी वैराग्यवंत (५) मुक्तिवंत (६) रूपवंत (७) अनंत बल होवाथी वीर्यवंत (८) तप करवामां उत्साहवान् होवाथी प्रयत्नवंत (९) संसारमांथी जीवो

नो उद्धार करवानी मरजी ह्योवाधी इच्छावत (१०) चोप्रीश अतिशयरूप
 सङ्क्षीप धिराजमान ह्योवाधी श्रीमंत (११) धर्मवत (१२) अनेक कोटि
 देवोधी सेव्यमान ह्योवाधी ऐश्वर्यवत आ चार अर्थ युक्त ते जगवान् (१३)
 जगतना परमेश्वर तेधी जगतप्रभु (१४) तरीप संसारसमुद्र जेनाधी ते
 तीर्थ, प्रवचनना आधार, चार प्रकारना सध अथवा प्रथम गणधर तेम
 ने स्थापन करवानो खजाव ह्योवाधी तीर्थकर (१५) रागादिने जीतनारा
 जिन (केवली) तेना जे ईश्वर ते जिनेश्वर (१६) स्यात् अव्यय अनेकात
 वाचक ठे तेधी वस्तुठेने अनेकांत पणें, अनेक स्वरूपधी केहेवानु शीख
 ठे जेमने ते स्याद्वादि (१७) जय सात प्रकारना ठे (१) मनुष्यने खजा
 तिधी अर्थात् एक मनुष्यने बीजा मनुष्यधी जय ते इहलोकजय (२) वि
 जातीय तिर्यंच देवताधी जे जय उत्पन्न थाय ते परलोकजय (३) धना
 दिना कारणधी चोर प्रमुखधी जे जय थाय ते आदानजय (४) बाह्यार
 ना निमित्त विना धरादिनेविषे वेसनारने रात्रिआदिने समये जे जय
 उत्पन्न थाय ते अक्षमात् जय (५) हु निर्धन हुं डुकासमां केधी रीते
 जीवितव्य धारण करीश एवो जे जय ते आजीविका जय (६) मरणजय
 (७) आ प्रमाणे करीश तो मारी मोटी अपकीर्ति यशे एम धारी अय
 शना जयधी प्रवर्ते नही ते अश्लाघाजय ए सात प्रकारना जयनो जे
 प्रतिपही ते अजय ते अजय शु वस्तु ठे १ विशिष्ट आत्मानुं स्वस्थपणुं,
 निःश्रेयस धर्मनिबधन भूमिकाचूत ते गुणनी प्रकर्षताधी अर्चिस्य शक्ति
 युक्त ह्योवाधी सर्व प्रकारें परहितकारी ह्योय, एवु जे अजय आपे ते
 अजयव (१६) सर्व प्राणीठं प्रत्ये जे हित चाहे ते सर्वा (१७) सर्व जे
 जाणे ते सर्वज्ञ (१८) सर्व जे देखे ते सर्वदर्शी (१९) सर्व प्रकारें कर्म आ
 वरणने छूर करवाधी चेतनस्वरूप प्रगट थयु ठे ते "केवल" केवलज्ञान
 ठे जेने ते केवली (२०) देवताठना जे अधिपति ते देवाधिदेव (२१) जि
 नप्रणीत धर्मनी प्राप्ति जे करावे ते धोधिद (२२) पुरुषोमांहे उत्तम सह
 ज तथा जव्यत्वादि जव करी श्रेष्ठ ते पुरुषोत्तम (२३) गया ठे राग
 द्वेष जेमांधी ते वीतराग (२४) हितोपदेशक ह्योवाधी आस ए रीते चोवी
 शनाम तथा बीजां हजारो नाम परमेश्वरनां ठे

पूर्वोक्त परमेश्वरनुं स्वरूप श्रीदेमचंदाचार्यकृत ग्रंथोने अनुसार तथा

समवायांग राजप्रश्रीय प्रमुख शास्त्रानुसार लखेल ठे. अन्यथा जिनसह
स्त्र नामना ग्रंथमां एक हजार आठनाम अन्वयार्थ सहित वर्णवेल ठे.
सर्वनाम व्युत्पत्ति सहित अर्हत परमेश्वरनां ठे. “ अर्हत पद ” अनादि
अनंत ठे परंतु ते पदना धारण करनारा जीव अनंत अतीत कालमां थई
गया. कारण के एकेक उत्सर्पिणि अवसर्पिणि कालमां चारत वर्षमां चो
विश चोवीश जीव अर्हत पदने धारण करी सिद्ध पदने प्राप्त थयेला ठे.

आ वर्तमान अवसर्पिणिश्री आगलनी उत्सर्पिणिमां जे जीवो अर्हत
पदने धारण करनारा थई गया तेमनां नाम. (१) केवल ज्ञानी (२) नि
र्वाणी (३) सागर (४) महायश (५) विमलनाथ (६) सर्वानुभूति (७) श्री
धर (८) दत्त (९) दामोदर (१०) सुतेज (११) स्वामी (१२) मुनिसुव्रत
(१३) सुमति (१४) शिवगति, (१५) अस्ताग (१६) नेमीश्वर (१७) अनि
ल (१८) यशोधर (१९) कृतार्थ (२०) जिनेश्वर (२१) शुद्धमति (२२)
शिवकर (२३) स्यंदन (२४) संप्रति.

वर्तमान चोवीश अर्हत्तनां नाम. (१) श्रीरुषभनाथ (२) श्री अजित
नाथ (३) श्री संचवनाथ (४) श्री अजिनंदन नाथ (५) श्री सुमतिनाथ
(६) श्री पद्मप्रज्ञ (७) श्रीसुपार्श्वनाथ (८) श्री चंद्रप्रज्ञ (९) श्रीसुविधि
नाथ बीजुं नाम पुष्पदंत (१०) श्रीशीतलनाथ (११) श्रीश्रेयांसनाथ (१२)
श्री वासुपूज्य स्वामी (१३) श्री विमल नाथ (१४) श्री अनंतनाथ (१५)
श्रीधर्मनाथ (१६) श्रीशांतिनाथ (१७) श्री कुंथुनाथ (१८) श्री अरनाथ
(१९) श्रीमद्विनाथ (२०) श्री मुनिसुव्रत स्वामी (२१) श्री नमिनाथ(२२)
श्रीअरिष्टनेमि (२३) श्री पार्श्वनाथ (२४) श्री महावीर.

वर्तमान चोवीश तीर्थंकर जगवंतनां नाम शा शा कारणशी थयां ते
तथा नामोना सामान्यार्थ जे सर्व तीर्थंकरोमां पामी शकाय तथा विशे
षार्थ जे ते एकज तीर्थंकरना नामने निमित्तें ठे ते लखीयें ठीयें.

“रुषति गच्छति परमपदमिति रुषभः” जाय जे परमपदने ते रुषभ आ
अर्थ सर्व तीर्थंकरमां व्यापक ठे तथा “ उर्वोर्वृषजलांठनममूद्भूतगवतो ज
नन्या चतुर्दशानां स्वप्नानामादौ वृषजोदृष्टः तेन रुषभः ” जगवानना वंने
साथलोमां बलदनुं लांठन हतुं अथवा जगवंतनी माता मरुदेवीए चौद
स्वप्ननी आदिमां बलदनुं स्वप्न दीतुं ते कारणशी रुषभ एवं नाम दीधुं.

एवी रीते सर्व तीर्थंकरनो प्रथम सामान्यार्थ अने पठी विशेषार्थ जाणवो

२ “परिसहादिजिर्नजित इत्यजित ” वाचीश परिसह आदि शब्दची चार कपाय, आठकर्म, चारप्रकारना उपसर्ग इत्यादिची न जीताय, ते अजित, तथा “यद्वा गर्जस्थेऽस्मिन् द्यूते राज्ञा जननी न जितेत्यजित” ज्यारे जगवान् गर्जमां हुता त्यारे जुगार खेळतां राजा राणीने न जी ती शक्या ते हेतुची अजित नाम दीधु

३ “श सुखं जवत्यस्मिन् स्तुते सज्जव” शं नाम सुखवाचक ठे सुख थाय जेनी स्तुति करतां ते संजव “ यद्वा गर्जगतेऽप्यस्मिन्नन्यधिकसस्य संजवात् संजवोपि ” अथवा ज्यारे जगवान् गर्जमा हुता त्यारे पृथ्वीमां अधिक धान्यनो संजव होवाची संजव

४ “ अजिनंघते देवेंद्रादिजिरिस्यजिनदन ” जेनी स्तुति करायेली ठे देवेंद्रादिची ते अजिनदन “ यद्वा गर्जात् प्रजृत्येवाजीदृणं शक्रेणाजिनंद नादजिनंदन ” अथवा जे दिवसे जगवान् गर्जमां आळ्या ते दिवसची सड्ने वारंवार शक्रेडें स्तुति करी तेची अजिनदन

५ “शोचना मतिरस्येति सुमति ” जल्ली ठेबुद्धि ते जेनी ते सुमति, “यद्वा गर्जस्थे जनन्या सुनिश्चिता मतिरचूदिति सुमति ” अथवा जगवान् गर्जमां आळ्या त्यारची मातानी बहुज निर्मल निश्चितबुद्धि थड्ते कारणची सुमति

६ “ निष्पकतामंगीकृत्य पद्मस्येव प्रजाऽस्य पद्मप्रज ” विषयतृष्णा कर्मकलकरूप कीचढची रहित पद्मनी पेठे प्रजा ठे जेनी ते पद्मप्रज “ यद्वा पद्मशयनदोद्दो मातुर्द्वतया पूरितइति पद्मवर्णश्च जगवानिति पद्मप्रज ” अथवा पद्मशयन दोद्दो माताने उत्पन्न थयो ते देवतार्ये पूर्ण कयों ते कारणची प्रमप्रज अथवा पद्मकमल समान जगवानना श रीरनो वर्ण हुतो ते कारणची पद्मप्रज

७ “शोचनोपार्श्वस्य सुपार्श्व ” शोचनिकठे धंने पासा जेनां ते सुपार्श्व “यद्वा गर्जस्थे जगवति जनन्यपि सुपार्श्वाऽचूदिति सुपार्श्व ” अथवा जग वान् गर्जमां रक्षा त्यारची माताना धंने पासां बहुज सुंदर थड्गयातेची सुपार्श्व

८ “ चड्रस्येव प्रजा ज्योत्स्ना सौम्यलेख्याविशेषाऽस्य चड्रप्रज ” चड्र मानी पेठे सौम्य लेख्या ठे जेनी ते चड्रप्रज, तथा “ गर्जस्थे धेव्या च ड्रपानदोद्दोऽचूत् इति चड्रप्रज ” गर्जमां ज्यारे जगवान् हुता त्यारे

माताने चंद्रमा पीवानो दोहद उत्पन्न थयो ते कारण्थी चंद्रप्रज्ञ.

ए “ शोचनो विधिर्विधानमस्य सुविधिः ” रूढो ठे विधि ते जेनो तेसुविधि. तथा “ यद्वा गर्जस्थे जगवति जनन्यप्येवमिति सुविधिः ” जगवान् गर्जमां रेहेवाथी माता पण शोचनिक विधिवादी थइ ते कारण्थी सुविधि.

१० “ सकलसत्त्वसंतापहरणात् शीतलः ” सर्वजीवनो संताप दूर करवाथी शीतल तथा “ गर्जस्थे जगवति पितुः पूर्वोत्पन्नाऽचिकित्स्यपि तदाहोजननीकरस्पर्शादुपशान्त इति शीतलः ” जगवंतना पिताना शरीरमां पित्तदाहनो रोग हतो तेनी वैद्योथी शान्ति न थई परंतु जगवान् माताना गर्जमां आववाथी जगवंतनी माताना हाथस्पर्शोथीज राजानुं शरीर शीतल थई गयुं ते कारण्थी शीतल.

११ “ श्रेयान् समस्तभुवनस्यैव हितकरः प्राकृतशैल्या ढांदसत्वाच्च श्रेयांसश्च्युच्यते ” सर्वजगतनुं जे हित करे ते श्रेयांस “ यद्वा गर्जस्थेऽस्मिन् केनापि नाक्रांतपूर्वी देवताधिष्ठितशय्या जनन्या आक्रांतेति श्रेयोजातमिति श्रेयांसः ” ज्यारे जगवान् गर्जमां हता त्यारे जगवानना पिताना घरमां देवताऽधिष्ठित शय्या हती ते उपर जे बेसता तेने असमाधि उत्पन्न थती जगवाननी माताने ते शय्यापर सुवानो दोहद थयो, माता ते शय्यापर सुती, देवतायें उपद्रव न कर्यो पण शान्त थयो ते कारण्थी श्रेयांस.

१२ “ तत्र वसूनां पूज्यः वसुपूज्यः वसवोदेवाः ” देवताजोथी जे पूजनीय ते वसुपूज्य “ वसुपूज्यनृपतेरपत्यं वासुपूज्यः ” वसुपूज्य नामना राजाना जे पुत्र ते वासुपूज्य “ वासवो देवराया तस्स गप्पगयस्स अज्जि रक्खणं अज्जिरक्खणं जणणीए पूयं करेति तेण वासुपुच्छोति अह्वा वसूणि रयणाणि वासवो वेसमणो सो गप्पगए अज्जिरक्खणं अज्जिरक्खणं तं रायकुलं रयणेहिं पूरेयति वासुपुच्छोत्ति. अर्थः—वासव नाम इंद्रनुं ठे. जगवान् ज्यारे गर्जमां आव्या त्यारे वारंवार इंद्रं जगवाननी मातानी पूजा करी ते कारण्थी वासुपूज्य अथवा वसु एटले रत्न अने वासव नाम वैश्रमणनुं ठे. जगवान् ज्यारे गर्जमां हता त्यारे वैश्रमणें जगवानना कुलमां वारंवार रत्नोनी पूर्णता करी ते हेतुथी वासुपूज्य.

१३ “ विगतो मलोऽस्य विमलः विमलज्ञानादियोगाद्वा विमलः ” दू र थया ठे आठ कर्मरूप मल जेना ते विमल, अथवा निर्मलज्ञानादि यो

गें करी विमल, “ यद्वा गर्जस्थे मातुर्मतिस्तनुश्च विमला जातेति विमल ” तथा जगवान् ज्यारे गर्जमां हता त्यारे मातानी बुद्धि तथा शरीर निर्मल थई गया ते कारणथी विमल

१४ “ न विद्यते गुणानामतोऽस्य अनंत अनंतकर्मांशजयाद्वाऽनंत अनंतानि वा ज्ञानादीनि यस्येत्यनंत ” जेना गुणनो अत न जाणी शकियें ते अनंत, अथवा अनंत कर्मांश जीतवाथी अनंत अथवा अनंत ठे ज्ञाना दि गुण जेने ते अनंत, “ रयण विचित्रं रयण स्वधिय अणंत अतिमह पमाण, दामं सुमिणे जणणीयें, विष्ठ तठे अणतोत्ति ” विचित्ररक्षे जडि त अति मोटी दाममाळा मातार्ये स्वप्नमां दीठी ते कारणथी अनंत

१५ “ दुर्गतौ पतन्त सत्त्वं संघात धारयतीति धर्म ” दुर्गतिमां पढ ता जीवोना समूहने जे धारण करे ते धर्म, तथा “ गर्जस्थे जननी दा नाविधर्मपरा जातेति धर्म ” परमेश्वर गर्जमां आववाथी माता दाना दि धर्ममां तत्पर थई तेथी धर्म

१६ “ शान्तियोगाच्चदात्मकत्वाच्चतर्कृत्वाच्चाय शान्ति ” शान्तिना यो गथी अथवा शान्तिरूप होवाथी अथवा शान्ति करवाथी शान्ति, तथा “ गर्ज स्थे पूर्वोत्पन्ना शिवं शातिरचूडिति शान्ति ” तथा जगवान् गर्जमां उत्प न्न थवाथी पूर्व जे अशिव उत्पन्न थयुं हुतु ते शांत थई गयु तेथी शान्ति

१७ “ कुं पृथ्वी तस्या स्थितिवानिति कुंशु पृषोदरादित्वात् ” कु नाम पृथ्वीनु ठे ते पृथ्वीमां जे स्थित थया ते कुंशु तथा “ गर्जस्थे जग वति जननी रत्नानां कुंशु राशिं दृष्टवतीति कुंशु ” जगवान् गर्जमां आ व्या पठी मातार्ये रक्षमय कुंशुर्जनो राशि दीगो ते कारणथी कुंशु

१८ “ सर्वोत्तममहासत्त्व, कुखे यत्पजायते ॥ तस्यान्निष्टरूपे वृक्षे रसा वरजदाहृत ” ॥ १ ॥ इतिवचनादर सर्वथी उत्तम महासात्विक कुखमां जे उत्पन्न थाय तथा ते कुखनी वृक्षिकारक जे होय तेने वृक्षपुरुष प्रधान अर कहेठे तथा “ गर्जस्थे जगवति जनन्या स्वप्ने सर्वरक्षमयोऽरोहट इत्यपर ” तथा जगवान् गर्जमां हता त्यारे मातार्ये सर्वरक्षमय अर स्व प्पमा दीगो ते कारणथी अर

१९ “ परिसहाविमलजयनाक्षिरुक्तान् मल्लि ” परिसहावि मल्लोने जीतवाथी मल्लि तथा “ गर्जस्थे जगवति मातु सुरजिकुसुममाध्यशय

नीयदोहदो देवतया पूरित इति मद्भिः ” तथा जगवान् गर्जमां आव्या पढी माताने सुगंधी फुलोनी मालावाली शय्या उपर सुवानो दोहद उत्पन्न थयो ते देवतायें पूर्ण कयों ते कारणथी मद्भिः.

१० “ मन्यते जगतस्त्रिकालावस्थामिति मुनिः शोचनानि व्रतान्यस्येति सुव्रतः मुनिश्चासौ सुव्रतश्च मुनिसुव्रतः ” त्रणे कालमां जे जगतने माने ते मुनि, जलां ठे व्रत जेनां ते सुव्रत आ वंने पद एकत्र करवाथी मुनिसुव्रत, तथा “ गर्जस्थे जननी मुनिवत् सुव्रता जातेति मुनिसुव्रतः ” तथा जगवंत गर्जमां रक्षां थकां माता रूडा व्रतवाली थइ तेथी मुनिसुव्रत.

११ “ परीसहोपसर्गादीनां नामनात् नमेस्तुवेति विकल्पेनोपांत्यस्येकाराज्ञावपक्षे नमिः ” परीसह उपसर्गोने नमाववाथी नमि, तथा “ यद्वा गर्जस्थे जगवति परचक्रनृपैरपि प्रणतिः कृतेति नमिः ” जगवान् गर्जमां आववाथी वैरीराजाज्यें पण नमस्कार कयों ते कारणथी नमि.

१२ “ धर्मचक्रस्य नेमिवन्नेमिः ” धर्मचक्रनी धारासमान ते नेमि तथा “ गप्पगए तस्स मायाए, रिठरयणा मज्झमहति महालज्ज नेमि ॥ उप्पयमाणो सुमिणे, दिठोत्ति तेणसेरिठनेमिन्ति नामं कयंति ” तथा जगवान् गर्जमां आव्यापढी मातायें अरिष्ट रत्नमय मोटो नेमि (चक्रधारा) आकाशमां उत्पन्न थयो एम स्वप्नमां दीठो ते कारणथी अरिष्टनेमि.

१३ “ स्पृशति ज्ञानेन सर्वज्ञानिति पार्श्वः ” सर्वपदार्थोने ज्ञानें करी स्पर्शें जाणे ते पार्श्व. तथा “ गर्जस्थे जनन्या निशि शयनीयस्थयाऽधकारे सप्पर्पो दृष्टइति गर्जानुज्ञावोयमिति पश्यतीति निरुक्तात् पार्श्वः पार्श्वोऽस्यवैयावृत्त्यकरो यक्षस्तस्य नाथः पार्श्वनाथः जीमो जीमसेन इति न्यायाद्वा पार्श्वः ” तथा जगवान् गर्जमां रक्षा थका मातायें रात्रिमां शय्या उपर बेठां थकां अंधारामां सर्प जातो दीठो, माता पितायें विचाखुं के आ गर्जनो प्रज्ञाव ठे अथवा पार्श्वनामा वैयावच्च करनारा देवताना जे नाथ ते पार्श्वनाथ.

१४ “ विशेषेण ईरयति प्रेरयति कर्माणीति वीरः ” विशेषें करी प्रेरे जे कर्मोने ते वीर तथा अत्यंत उग्र परीसह उपसर्ग सहन करवाथी देवता ज्यें श्रमण जगवान् महावीर एवं तथा माता पितायें धनधान्यादिनी वृद्धि थवाथी वर्धमान एवं नाम दीधुं.

ए प्रकारें आ अवसर्पिणिमा जे तीर्थंकर थया तेमनां नाम तथा शा हेतुथी ते नाम राख्या ते समाप्त थयु

आ चोवीश तीर्थंकर मध्येथी धावीश अर्हंत इद्वाकुक्कुषमां उत्पन्न थया एटसे के रूपजदेवजीना वशमां थया, इद्वाकुक्कुष रूपजदेवजीथी प्रसिद्ध ठे, तेनुं स्वरूप आगल केहेवामा आवशे, धाकीना वीशमा मुनि सुव्रतस्वामी तथा धावीशमा अरिष्टनेमि जगवान् ए वने तीर्थंकर हरिव शमा उत्पन्न थया चोवीश तीर्थंकरोमा ठठा पद्मप्रज्ज अने धारमा वासु पूज्य लाख वर्ण शरीरवाला थया, आठमा चन्द्रप्रज्ज तथा नवमा सुविधि नाथ (पुष्पदत्त) ए वे तीर्थंकर श्वेतवर्ण स्फटिकवत् उज्ज्वल शरीरवाला थया, उगणीशमा मल्लिनाथ तथा त्रेविशमा पार्श्वनाथ हरितवर्ण शरी रवाला थया, तथा वीशमा मुनिसुव्रत स्वामी तथा धावीशमा अरिष्टनेमि जगवान् श्यामवर्ण रंगें अलसीना फुलजेवा शरीरवाला थया धाकीना सोल सुवर्णवर्ण शरीरवाला थया

चोवीश तीर्थंकरोना चिह्न तेमना दक्षिण पगमां हता तथा तेमनी ध्व जामा ते चिह्न होय ठे, द्वाषण तेमनी प्रतिमाना आसनमां ते चिह्न होय ठे ते चिह्नो आ प्रमाणे— (१) रूपजदेवजीनु घसदनु चिह्न (२) अजित नाथजीनु द्वाथीनु चिह्न (३) संजवनाथजीनु घोडानु चिह्न (४) अजिनद नजीनु घादरानु चिह्न (५) सुमतिनाथजीनु कौच पद्मीनुं चिह्न (६) पद्मप्र ज्जजीनुं कमलनु चिह्न (७) सुपार्श्वनाथजीनु साथीयानुचिह्न (८) चन्द्रप्रज्ज जीनु चन्द्रमानुं चिह्न (९) सुविधिनाथ (पुष्पदत्त) जीनु मकरनु चिह्न (१०) शीतलनाथजीनुं श्रीवत्सनु चिह्न (११) श्रेयांसनाथजीनु गेंनानुचिह्न (१२) वामुपूज्यजीनु महिषनु चिह्न (१३) विमलनाथजीनु सूथरनु चिह्न (१४) अन्नतनाथजीनु धाजनु चिह्न (१५) धर्मनाथजीनु वज्रनुं चिह्न (१६) शातिनाथजीनु हरणनु चिह्न (१७) कुथुनाथजीनु घोडानु चिह्न (१८) अरनाथजीनु नदावर्तनु चिह्न (१९) मल्लिनाथजीनु कुजनु चिह्न (२०) मुनिसुव्रतस्वामिनु पाचवानु चिह्न (२१) नमीनाथजीनु लीला कमलनु चिह्न (२२) अरिष्टनेमिजीनु शरनु चिह्न (२३) श्रीपार्श्वनाथजीनु सर्पनुं चिह्न (२४) श्रीमहावीरस्वामिनुं सिंहनु चिह्न

हये चोवीश तीर्थंकरोना पिताना तथा माताना नाम एहीयें ठीयें

(१) नाञ्जिनह्यत्यन्यायिनोहकारादिजिर्नीतिजिरिति नाञ्जिरंत्यकुलकरः,
 (हकारादि नीतियें अन्यायिज्जनो दंड करनार ठेलो कुलकर ते नाञ्जि)
 (२) जिताः शत्रवोऽनेन जितशत्रुः (जीत्या ठे शत्रुज्जेणें ते जितशत्रु)
 (३) जिताश्चरयोऽनेन जितारिः (जित्या ठे चैरियो जेणें ते जितारि)
 (४) संवृणोतींद्रियाणि संवरः (वश करी ठे इंद्रियो जेणें ते संवर)
 (५) सकलसत्त्वसंतापहरणात् मेघश्च मेघः (मेघनी पेठे सकल जीवोनो
 संताप हरवाथी मेघ) (६) धरति धात्रीमिति धरः (धारण करे जे पृथ्वी
 ने ते धर) (७) प्रतितिष्ठति धर्मकार्ये प्रतिष्ठः (धर्मना कार्यमां जे रहे
 ते प्रतिष्ठ) (८) महती पूज्या सेनाऽस्य महासेनः (मोटी पूजवा योग्य
 सेना ठे जेनी ते महासेन) (९) शोचना ग्रीवाऽस्य सुग्रीवः (जह्नी ठे ग्रीवा
 जेनी ते सुग्रीव) (१०) दृढोरथोऽस्य दृढरथः (बलवान् ठे रथ जेनो
 ते दृढरथ) (११) वेवेष्टि बलैः पृथिवीं विष्णुः (वींटी ठे सेनाथी पृथ्वी
 ने जेणे ते विष्णु) (१२) अन्यै राजजिर्वसुजिर्धनैः पूज्यते इति वसुपूज्यः
 सचासौ राट्च वसुपूज्यराट् (बीजा राजाज्ज्यें धनैकरी पूजा करी ठे जे
 नी ते वसुपूज्य राजा) (१३) कृतं वर्मानेन कृतवर्मा (कयों ठे सन्नाह
 जेणें ते कृतवर्मा) (१४) सिंहवत् पराक्रमवती सेनाऽस्य सिंहसेनः
 (सिंह समान पराक्रमवाही सेना जेनी ठे ते सिंहसेन) (१५) ज्ञाति
 त्रिवर्गेण ज्ञानुः (धर्म अर्थ अने कामथी जे शोन्ने ठे ते ज्ञानु) (१६)
 विश्वव्यापिनी सेनाऽस्य विश्वसेनः (जेनी सेना जगतमां व्यापेही ठे ते
 विश्वसेन) सचासौराट् च विश्वसेनराट् (१७) तेजसा सूरश्च सूरः (तेजें
 करी सूर्यसरखा ते सूर) (१८) शोचनं दर्शनमस्य सुदर्शनः (जह्नुं दर्शन
 ठे जेनुं ते सुदर्शन) (१९) गुणपयसामाधारभूतत्वात् कुंजश्च कुंजः (गु
 णरूप पाणीने आधाररूप होवाथी कुंजनी पेठे कुंज) (२०) शोचनानि
 मित्राणि अस्य सुमित्रः (जह्ना ठे मित्रो जेना ते सुमित्र) विजयते शत्रूनिति
 विजयः (जीत्या ठे शत्रुज्जने जेणें ते विजय) (२१) गांजीर्येण समुद्रस्यापि
 विजेता समुद्रविजयः (गंजीरताथी समुद्रने जीतनार ते समुद्रविजय
 (२२) अश्वप्रधाना सेनाऽस्य अश्वसेनः (घोडाज्ज्य करी प्रधान ठे सेना जेनी
 ते अश्वसेन) (२३) सिद्धार्थाः पुरुषार्थाः अस्य सिद्धार्थः (सिद्ध थया ठे पुरुषा
 र्थों ते जेना ते सिद्धार्थ, चोवीश तीर्थकरोना पितानां अनुक्रमें नाम कह्यां.

हृवे चोषीश तीर्थं करोनी माताना नाम छस्त्रीयें ठीयें

(१) मरुद्भिर्हीन्यते स्तूयते मरुदेवा पृपोदरादिस्थात् तखोप मुरदेव
 पि स्यात् (देवताळीयें करी ठे स्तवना जेनी ते मरुदेवी मुरदेवी एम पण
 नाम ठे) (२) विजयते विजया (जयवतविजया) (३) सह अनेन वि
 तारिस्वामिना वर्तते सेना (जितारि राजानी साथ जे वर्तें ते सेना)
 (४) सिद्धोर्थोऽस्या सिद्धार्था (सिद्ध थया ठे अर्थ जेना ते सिद्धार्था)
 (५) मंगलहेतुत्वात् मंगला (मंगलहेतुचूत होवार्थी मंगला) (६) शो
 जना सीमा मर्यादाऽस्या सुसीमा (चल्ली ठे मर्यादा जेनी ते सुसीमा)
 (७) स्थेन्ना पृथ्वीव पृथ्वी (स्थिर ठे पृथ्वीना जेवी ते पृथ्वी) (८) छद्म
 शोक्षाऽस्त्यस्या छद्मणा (छद्मनीनी पेठे शोक्षा ठे जेनी ते छद्मणा) (९)
 धर्मकृत्येषु रमते रामा (धर्मकृत्यमां जे रमे ते रामा) (१०) नदति इ
 पात्रेण नदा (सुपात्रदान देवार्थी वृद्धिमती थाय ते नदा) (११) वेवेदि
 गुणेर्जगदिति विष्णु (गुणेंकरी जगतने वीटाखे ते विष्णु) (१२) जयति
 सतीत्वेन जया (उत्कृष्टपणें वर्तें ठे सतीपणु जेनु ते जया) (१३) श्यामव
 र्णत्वात् श्यामा (श्यामवर्ण होवार्थी श्यामा) (१४) शोचनं यशोऽस्या
 सुयशा (जलु ठे यश जेनु ते सुयशा) (१५) शोचनं व्रतमस्या सुव्रता
 पतिव्रतात्वात् (जला ठे व्रत जेना ते सुव्रता पतिव्रता होवार्थी सुव्रता)
 (१६) न चिरयति धर्मकार्येष्वचिरा (धर्मकार्योमां जे हील करती नथी ते
 अचिरा) (१७) श्रीरिव श्रीदेवीव देवी प्रजाऽस्त्यस्या श्री (छद्मनीनी
 पेठे प्रजा ठे जेनी ते श्री) (१८) देवीनी पेठे प्रजा ठे जेनी ते देवी
 (१९) प्रजावती प्रजावती (२०) पद्मश्च पद्मावती (पद्मनी जेवी ते पद्मा
 वती) (२१) धर्मवीजमिति वप्रा (२२) शिवहेतुत्वात् शिवा (२३) मनो
 हृत्वात् वामा पापकार्येषु प्रातिकूल्यात् वामा (मनोह्र होवार्थी वामा)
 (पापकार्यार्थी प्रतिकूल होवार्थी वामा) (२४) श्रीणि ज्ञानदर्शनचारि
 प्राणि शलयति प्राप्नोतीति त्रिशला (ज्ञानदर्शन चारित्र्य ए ग्रणेने जे
 प्राप्त करे ठे ते त्रिशला)

ए प्रमाणे तीर्थं करोनी माताना नाम कथा अथवा मुगमताने माटे
 चोषीश तीर्थं करोनी साथे पावन घोखनो संघ ठे तेनु स्वरूप यग्रबंध छ
 स्त्रीयें ठीयें पावन घोखना नाम आ प्रमाणे -

बावन बोलनां नाम कहेठे.

१ श्रीतीर्थकर नाम.	२० गणधरोनी संख्या.
२ च्यवन तिथि.	२१ साधुर्जनी संख्या.
३ कया विमानशी आळ्या.	२२ साध्वीयोनी संख्या.
४ कइ नगरीमां जन्म थयो.	२३ वैक्रियलब्धिवंतोनी संख्या.
५ जन्मतिथि.	२४ अवधिज्ञानियोनी संख्या.
६ पितार्जनां नाम.	२५ केवलज्ञानियोनी संख्या.
७ मातार्जनां नाम.	२६ मनःपर्यवज्ञानियोनी संख्या.
८ कया नक्षत्रमां जन्म्या.	२७ चौदपूर्वधारियोनी संख्या.
९ जन्मराशि.	२८ वादियोनी संख्या.
१० लांठननां नाम.	२९ श्रावकोनी संख्या.
११ शरीरनी उंचार्जनुं प्रमाण.	३० श्राविकार्जनी संख्या.
१२ आयुषना वर्षनुं प्रमाण.	३१ शासनना यद्दोनां नाम.
१३ शरीरनो वर्ण.	३२ शासननी यद्दिणीयोनां नाम.
१४ पदवी.	३३ प्रथम गणधरनुं नाम.
१५ परणेला के कुंवारा ?	३४ प्रथम आर्यानुं नाम.
१६ केटला जणोनी साथे दीक्षा लीधी.	३५ मोक्ष थवानुं स्थान.
१७ दीक्षा कइ नगरीमां लीधी.	३६ मोक्ष पहोचवानी तिथि.
१८ दीक्षाने दिवसे केटलुं तप.	३७ मोक्ष दिनें तप.
१९ प्रथम पारणे शुं आहार मळ्यो.	३८ मोक्ष जवानुं आसन.
२० प्रथम पारणानुं घर.	३९ परस्पर अंतरनुं मान.
२१ केटला दिवसनुं पारणुं.	४० गण नाम.
२२ दीक्षानी तिथि.	४१ योनि नाम.
२३ ठन्नस्थपणाना कालनुं प्रमाण.	४२ मोक्ष परिवार.
२४ कइनगरीमां केवलज्ञान प्राप्तथयुं	४३ सम्यक्त्व पास्यापढीमहोटो जव.
२५ ज्ञानोत्पत्तिने दिनें कयुं तपकळुं	४४ कया कुलमां उत्पन्न थया.
२६ कया वृद्धनी नीचे दीक्षा लीधी.	४५ गर्जवासना कालनुं प्रमाण.
२७ कइ तिथियें ज्ञान उत्पन्न थयुं.	

आ धावन बोस प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे

१ श्रीतीर्थकर नाम	१ श्रीकृष्ण देव	२ श्रीअजितनाथ	३ श्रीसंजवनाथ
२ च्यवन तिथि	अपारुवदी ४	वैशाख शुदि १३	फाल्गुन शुदि ८
३ विमान नाम	सर्वार्थ सिद्धि	विजय विमान	उपरसा भवेयक
४ जन्म नगरी	बिनीता भूमि	अयोध्या	सावली
५ जन्म तिथि	चैत्रवदी ८	माघशुदी ८	महाशुदी १४
६ पितानां नाम	नाजिकुसकर	जितशत्रु	जितारि
७ मासानां नाम	मरुदेवी	विजया	सेना
८ जन्म नक्षत्र	उत्तराषाढा	रोहिणी	मृगशिर
९ जन्म राशि	धन	वृष	मिथुन
१० सांठन नाम	कृष्ण	हस्ती	अश्व
११ शरीरनुं मान	५००) धनुष	४५०) धनुष	४००) धनुष
१२ आयुर्मान	७४) सप्तपूर्व	७२) सप्तपूर्व	६०) सप्तपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण
१४ पदवी राजनी	राज पदवी	राज पदवी	राज पदवी
१५ पाणिग्रहण	विवाह ययो	विवाह ययो	विवाह ययो
१६ केटसा साथे वीक्षा	४०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ वीक्षा नगरी	बिनीता	अयोध्या	सावली
१८ वीक्षा तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	इच्छु रस	परमात्मकीर	परमात्मकीर
२० पारणाना स्थान	श्रेयांसने घेर	अद्भुतत्तने घेर	सुरेन्द्रत्तने घेर
२१ केटसादिवसनांपा०	एक वर्ष पठी	वे दिवसपठी	वे दिवसपठी
२२ वीक्षा तिथि	चैत्रवदि ८	महावदी ९	मार्गशिरशु० १५
२३ उद्यस्थ काख	१०००) वर्ष	१२) वर्ष	१४) वर्ष
२४ ज्ञान नगरी	पुरिमसाख	अयोध्या	सावली
२५ ज्ञान तप	अण उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ वीक्षा वृद्ध	वट वृद्ध	शाख वृद्ध	प्रियाख वृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	फाल्गुन वदि १३	पौषवदि ११	कार्तिकवदि ११

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे.

	८४)	९५)	१०२)
२८ गणधरसंख्या.	८४)	९५)	१०२)
२९ साधुजनी संख्या.	८४०००)	१०००००)	२०००००)
३० साधवीयोनीसंख्या.	३०००००)	३३००००)	३३६०००)
३१ वैक्रियलब्धिवंत.	२०६००)	२०४००)	१९८००)
३२ वादियोनी संख्या.	१२६५०)	१२४००)	१२०००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	९०००)	९४००)	९६००)
३४ केवली संख्या.	२००००)	२२०००)	१५०००)
३५ मनःपर्यवसंख्या.	१२७५०)	१२५५०)	१२१५०)
३६ चौदपूर्वी संख्या.	४७५०)	३७२०)	२१५०)
३७ श्रावक संख्या.	३५००००)	२९८०००)	२९३०००)
३८ श्राविका संख्या.	५५४०००)	५४५०००)	६३६०००)
३९ शासनयक्षोनां नाम.	गोमुखयक्ष	महायक्ष	त्रिमुखयक्ष
४० शासननी यक्षिणी.	चक्रेश्वरी	अजितवाला.	दुरितारि
४१ प्रथम गणधर नाम.	पुंरुकीक.	सिंहसेन.	चारु.
४२ प्रथम आर्या नाम.	ब्राह्मी	फाट्गु	श्यामा
४३ मोक्षस्थान.	अष्टपद	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	माघ वदि १३	चैत्र शुदि ५	चैत्रशुदि ५
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	ठ उपवास	एक मास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	पद्मासन	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग
४७ अंतर मान.	५० लाखकोटीसा	३० लाखकोटीसा	१० लाखकोटीसा
४८ गण नाम.	मानवगण	मानवगण	देवगण
४९ योनि नाम.	नकुलयोनि	सर्पयोनि	सर्पयोनि
५० मोक्षपरिवार.	१००००)	१०००)	१०००)
५१ जवसंख्या.	तेर जव कख्या.	त्रण जवकख्या	त्रण जव कख्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	नवमासचारदि	०८ मासपच्चीशदि.	नवमास८ दिवस

आ धावन घोष प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेते

१ श्री तीर्थंकरनाम	४ श्रीअज्जिनंदन	५ श्रीसुमतिनाथ	६ श्री पद्मप्रज
२ च्यवनतिथि	वैशाख शुदि ४	आवणशुदि २	माघवदि ६
३ विमान नाम	जयत विमान	जयत विमान	उपरिमग्नैवेयक
४ जन्मनगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुंदी
५ जन्मतिथि	माघशुदि २	वैशाख शुदि ८	कार्तिकवदि १२
६ पितानां नाम	संवर राजा	मेघराजा	श्रीधरराजा
७ मातानां नाम	सिद्धार्था	मगला	सुसीमा
८ जन्मनक्षत्र	पुनर्वसु	मघा	चित्रा
९ जन्म राशि	मिथुन	सिंह	कन्या
१० खांठननां नाम	बांवरानु	क्रौंच पक्षीनुं	पद्मकमलनुं
११ शरीर मान	३५०) धनुष	३००) धनुष	२५०) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	५०) साखपूर्व	४०) साख पूर्व	३०) साखपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	रक्तवर्ण
१४ पदवी राजानी	राजा	राजा	राजा
१५ पाणि ग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटखा साये दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुंदी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	नित्यजक्त	एक उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	हीर	हीर	हीर
२० पारणानां स्थान	इंद्रवत्तने घेर	पद्मने घेर	सोमदेवने घेर
२१ केटखा दिवसनांपा०	वे दिवस (२)	वे दिवस (२)	वे दिवस (२)
२२ दीक्षा तिथि	माघशुदि १२	वैशाखशुदि ९	कार्तिकवदि १३
२३ उद्गस्य काल	अठार वर्ष	वीश वर्ष	उमास
२४ ज्ञाननगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुंदी
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	चोथजक्त
२६ दीक्षावृक्ष	प्रियंगुवृक्ष	साख वृक्ष	उग्रवृक्ष
२७ ज्ञानतिथि	पौषवदि १४	चैत्रशुदि ११	चैत्रशुदि १५

आ बावन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे.

१७ गणधरसंख्या.	११६)	१००)	१०९)
१८ साधुर्जनीसंख्या.	३०००००)	३२००००)	३३००००)
३० साधवीयोनी संख्या.	६३००००)	५३००००)	४२००००)
३१ वैक्रिय लब्धिवंत.	१८०००)	१८४००)	१६१००)
३२ वादियोनी संख्या.	११०००)	१०४००)	८६००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	८८००)	११०००)	१००००)
३४ केवली संख्या.	१४०००)	१३०००)	१२०००)
३५ मनःपर्यव संख्या.	११६५०)	१०४५०)	१०३००)
३६ चौद पूर्वीसंख्या.	१५००)	२४००)	२३००)
३७ श्रावकसंख्या.	२८८०००)	२८१०००)	२७६०००)
३८ श्राविकासंख्या.	५२७०००)	५१६०००)	५०५०००)
३९ शासन यक्षोनांनाम.	नायकयक्ष	तुंवस्यक्ष	कुसमययक्ष
४० शासन यक्षिणीनांनाम	कालिका	महाकाली	श्यामा
४१ प्रथम गणधरनाम.	वज्रनाभ	चरम	प्रद्योतन
४२ प्रथम आर्यानाम.	अजिता	काश्यपी	रति
४३ मोक्ष स्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	वैशाखशुद्ध ८	चैत्रशुद्ध ८	मागशिरवदि ११
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग
४७ अंतरमान.	एलाखकोडीसा.	एहजारकोडीसा	एहजारकोडीसा
४८ गणनाम.	देवगण	राक्षसगण	राक्षसगण
४९ योनिनाम.	ठागयोनि	मूषकयोनि	महिषयोनि
५० मोक्षपरिवार.	१०००)	१०००)	३००)
५१ जवसंख्या.	त्रणजवकस्या	त्रणजवकस्या	त्रणजवकस्या
५२ कुलगोत्रनाम.	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
५३ गर्जकालमान.	८ मास २८ दिवस	नवमास ८ दिवस	नवमास ८ दि०

आ धावन षोडश प्रत्येक तीर्थंकरमा कहेते

१ श्रीतीर्थंकर नाम	७ श्रीसुपार्श्वनाथ	८ श्रीचन्द्रप्रज	९ श्रीसुविधिनाथ
२ च्यवन तिथि	जाडवाद्यदि ८	चैत्रवदि ५	फागण वदि ९
३ विमान नाम	मधिमधैवेयक	विजयत	आनतदेवसोक
४ जन्मनगरी	वणारसी नगरी	चन्द्रपुरीनगरी	काकदीनगरी
५ जन्मतिथि	ज्येष्ठशुदि १२	पौषवदि १२	मागशिर वदि ५
६ पिताना नाम	प्रतिष्ठराजा	महासेन राजा	सुग्रीव राजा
७ माताना नाम	पृथिवीमाता	लक्ष्मणामाता	रामाराणीमाता
८ जन्म नक्षत्र	विशाखा नक्षत्र	अनुराधानक्षत्र	मूल नक्षत्र
९ जन्म राशि	तुल्यराशि	वृश्चिकराशि	धन राशि
१० छाठन नाम	साथीयानुछाठन	चन्द्रनु छाठन	मगरमछनु छां०
११ शरीरनु प्रमाण	२००) धनुष	१५०) धनुष	१००) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	२०) छात्रपूर्व	१०) छात्रपूर्व	२) छात्रपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	श्वेतवर्ण	श्वेतवर्ण
१४ पदवी राजानी	राजा	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटसासाये दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	वणारसी नगरी	चन्द्रपुरी नगरी	काकदी नगरी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीरनु भोजन	क्षीरनु भोजन	क्षीरनु भोजन
२० पारणाना स्थान	महेंद्रने घेर	सोमदत्तने घेर	पुष्पने घेर
२१ केटसादिवसनापा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	ज्येष्ठशुदि १३	पौषवदि १३	मागशिर वदि ६
२३ उग्रम्यकास	नवमास रक्षा	व्रण मास रक्षा	चारमास रक्षा
२४ ज्ञान नगरी	वणारसीनगरी	चन्द्रपुरी नगरी	काकदी नगरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृत्त	शिरीषवृत्त	नागवृत्त	शास्त्री वृत्त
२७ ज्ञानतिथि	फागण वदि ६	फागणवदि ७	पार्तिव शुदि ३

आ बावन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहैवे.

२८ गणधर संख्या.	ए५) गणधर	ए३) गणधर	८८) गणधर.
२९ साधुओनीसंख्या.	३०००००)	२५००००)	२०००००)
३० साधवियोनी संख्या.	४३००००)	३८००००)	१२००००)
३१ वैक्रियलब्धिवंत.	१५३००)	१४०००)	१३०००)
३२ वादियोनीसंख्या.	८४००)	७६००)	६०००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	९०००)	८०००)	८४००)
३४ केवली संख्या.	११०००)	१००००)	७५००)
३५ मनःपर्यवसंख्या.	९१५०)	८०००)	७५००)
३६ चौदपूर्वीसंख्या.	२०३०)	२०००)	१५००)
३७ श्रावक संख्या.	२५७०००)	२५००००)	२२९०००)
३८ श्राविकासंख्या.	४९३०००)	४७९०००)	४७१०००)
३९ शासनयक्षनांनाम.	मातंगयक्ष	विजय यक्ष	अजिता यक्ष
४० शासनयक्षणीनांनाम.	शांता	चृकुटी	सुतारिका
४१ प्रथम गणधर नाम.	विदर्ज	दिन्न	वराहक
४२ प्रथमआर्या नाम.	सोमा	सुमना	वारुणी
४३ मोक्षस्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	फागण वदि ७	चाद्रवा वदि ७	चाद्रवा शुदि ए
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एक मास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतर प्रमाण.	एसोकोडीसागर	ए०कोडीसागर	ए कोडीसागर
४८ गणनाम.	राक्षसगण	देवगण	राक्षसगण
४९ योनि नाम.	मृगयोनि	मृगयोनि	वानरयोनि
५० मोक्षपरिवार.	५००)	१०००)	१०००)
५१ जवसंख्या.	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या
५२ कुलगोत्र नाम.	ईदवाकुकुल	ईदवाकुकुल	ईदवाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	एमास १ एदिवस	नवमास ७ दिव	मास ८ दिव. २६

आ धावन धोख प्रत्येक तीर्थकरमा कहेवे

१ तीर्थकरनाम	१० शीतलनाथ	११ श्रेयासनाथ	१२ श्रीवासुपूज्य
२ च्यवनतिथि	वैशाखवदि ६	ज्येष्ठवदि ६	ज्येष्ठ शुदि ए
३ विमाननाम	अच्युत देवसोक	अच्युतदेव सोक	प्राणतदेवसोक
४ जन्मनगरी	जहिसपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
५ जन्मतिथि	महावदि १२	फागणवदि १२	फागण वदि १४
६ पितानां नाम	दृढरथराजा	विष्णुराजा	वसुपूज्यराजा
७ मातानां नाम	नंदामाता	विष्णुमाता	जयामाता
८ जन्मनक्षत्र	पूर्वाषाढा	श्रवण नक्षत्र	शतजिपानक्षत्र
९ जन्मराशि	घनराशि	मकर राशि	कुंजराशि
१० छाठन नाम	श्रीवत्सनुसाठन	गेंडानुसाठन	पाकानु छाठन
११ शरीरनु मान	नेवुंधनुप	एंशीधनुप	सीत्तेरधनुप
१२ आयुनुप्रमाण	एकसाखपूर्व	७४ साखवर्ष	७२ साखवर्ष
१३ शरीरनावर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	साखवर्ण
१४ पदवीराजानी	राजा	राजा	कुमार
१५ पाणिमहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटसासाथेदीक्षा	(१०००) साधु	(१०००) साधु	६०० साधु
१७ दीक्षानगरी	जहिसपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन
२० पारणानास्थान	पुनर्धसुनेघेर	नदनेघेर	सुनदनेघेर
२१ केटसादिवसनुपारणु	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	महावदि १२	फागणवदि १२	फागणशुदि १५
२३ उद्भवस्यकाल	त्रणमासरक्षा	वे मासरक्षा	एक मासरक्षा
२४ ज्ञाननगरी	जहिसपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृक्ष	प्रियगुष्ट	तडुकवृक्ष	पानसवृक्ष
२७ ज्ञानतिथि	पोषवदि १४	महावदि ३	महाशुदि २

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे.

२८ गणधरसंख्या.	८१) गणधर	९६) गणधर	६६) गणधर
२९ साधुर्जनी संख्या.	१०००००	८४०००	९२०००
३० साधवीयोनीसंख्या.	१००००६	१०३०००	१०००००
३१ वैक्रियलब्धिवंत.	१२०००	११०००	१००००
३२ वादियोनी संख्या.	५८००	५०००	४९००
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	९०२०	६०००	५४००
३४ केवली संख्या.	९०००	६५००	६०००
३५ मनःपर्यवसंख्या.	९५००	६०००	६५००
३६ चौदपूर्वी संख्या.	१४००	१३००	१२००
३७ श्रावक संख्या.	२८९०००	२९९०००	२१५०००
३८ श्राविका संख्या.	४५८०००	४४८०००	४३६०००
३९ शासनयक्षोनां नाम.	ब्रह्मायक्ष.	जक्षेयक्ष.	कुमार यक्ष.
४० शासननी यक्षिणी.	अशोका	मानवी	चंदा
४१ प्रथम गणधर नाम.	नंद	कञ्चप	सुजूम
४२ प्रथम आर्या नाम.	सुयशा	धारणी	धरणी
४३ मोक्षस्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	चंपापुरी
४४ मोक्षतिथि.	वैशाखवदि २	श्रावणवदि ३	अशाढ शुदि १४
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एक मास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतर मान.	एककोडीसागर	चोपन सागर	त्रीश सागर
४८ गण नाम.	मानवगण	देवगण	राक्षसगण
४९ योनि नाम.	नकुलयोनि	वानरयोनि	अश्वयोनि
५० मोक्षपरिवार.	१००० परिवार	१००० परिवार	६००परिवार
५१ जवसंख्या.	त्रणजवकस्या.	त्रणजवकस्या	त्रण जव कस्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	मास ए दिवस६	मास ए दिवस६	मास८ दिवस२०

आ धावन घोस प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे

१ श्रीतीर्थकर नाम	१३ विमलनाथ	१४ अनंतनाथ	१५ श्रीधर्मनाथ
२ च्यवन तिथि	वैशाखशुदि १२	आवणवदि ७	वैशाखशुदि ७
३ विमान नाम	अष्टसारदेवसोक	प्राणत देवसोक	विजयविमान
४ जन्म नगरी	कंपिलपुरी	अयोध्या	रत्नपुरी नगरी
५ जन्म तिथि	महाशुदि ३	वैशाखवदि १३	महाशुदि ३
६ पितानां नाम	कृतवर्मा राजा	सिंहसेन राजा	जानुराजा
७ मातानां नाम	श्यामामाता	शुयशामाता	सुवता माता
८ जन्म नक्षत्र	उत्तराजाऽपव	रेवतीनक्षत्र	पुष्यनक्षत्र
९ जन्म राशि	मीनराशि	मीन राशि	कर्कराशि
१० छांठन नाम	वराहनु छांठन	सीचाणानुछांठन	वज्रछांठन
११ शरीरनु मान	शाठधनुष	पचाशधनुष	पीस्ताक्षीशधनुष
१२ आयुर्मान	शाठसाखवर्ष	त्रीशसाखवर्ष	दशसाखवर्ष
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण
१४ पदवी राजानी	राजा	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटखा साये दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षा नगरी	कंपिल पुर	अयोध्या	रत्नपुरी
१८ दीक्षा तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	हीर जोजन	हीर जोजन	हीर जोजन
२० पारणानां स्थान	जयराजाने घेर	विजयराजानेघेर	धनसिंहने घेर
२१ केटखादिवसनांपा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षा तिथि	महाशुदि ४	वैशाखवदि १४	महाशुदि १३
२३ रत्नस्य काल	वे मास	त्रण वर्ष	वे वर्ष
२४ ज्ञान नगरी	कंपिलपुरी	अयोध्या	रत्नपुरी
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षा वृक्ष	जबूवृक्ष	अशोक वृक्ष	दधिपर्णवृक्ष
२७ ज्ञानतिथि	पौषशुदि ६	वैशाख वदि १४	पौष शुदि १५

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे.

२८ गणधरसंख्या.	५९) गणधर	५०) गणधर	४३) गणधर
२९ साधुर्जनीसंख्या.	६००००)	६६०००)	६४०००)
३० साधवीयोनी संख्या.	१०००००)	६२०००)	६२४००)
३१ वैक्रिय लब्धिवंत.	९०००)	००००)	९०००)
३२ वादियोनी संख्या.	३६००)	३२००)	२०००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	४०००)	४३००)	३६००)
३४ केवली संख्या.	५५००)	५०००)	४५००)
३५ मनःपर्यव संख्या.	५५००)	५०००)	४५००)
३६ चौद पूर्वीसंख्या.	११००)	१०००)	९००)
३७ श्रावकसंख्या.	२०००००)	२०६०००)	२०४०००)
३८ श्राविकासंख्या.	४२४०००)	४०१४००)	४१३०००)
३९ शासन यक्षोनांनाम.	षण्मुखयक्ष	पातालयक्ष	किन्नरयक्ष
४० शासन यक्षिणीनांनाम.	विदिता	अंकुशा	कंदर्पा
४१ प्रथम गणधरनाम.	मंदरगणधर.	जसगणधर	अरिष्ट
४२ प्रथम आर्यानाम.	धरा	पद्मा	आर्यशिवा
४३ मोक्ष स्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	आषाढवदि ९	चैत्रशुदि ५	ज्येष्ठशुदि ५
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतरमान.	नवसागरोपम	चारसागरोपम	त्रणसागरोपम
४८ गणनाम.	मानवगण	देवगण	देवगण
४९ योनिनाम.	ठागयोनि	हस्तियोनि	मंजारयोनि
५० मोक्षपरिवार.	६००)	९००)	१००)
५१ जवसंख्या.	त्रणजवकस्या	त्रणजवकस्या	त्रणजवकस्या
५२ कुलगोत्रनाम.	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
५३ गर्जकालमान.	मास०दिवस २१	मास ९ दिवस ६	मास०दिवस २६

आ भावन दोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेवे

१ श्री तीर्थंकरनाम	१६ श्रीशांतिनाथ	१७ श्रीकुण्डुनाथ	१८ श्रीश्वरनाथ
२ च्यवनतिथि	जाड्गवावदि ७	आवणवदि ९	फागण शुदि १
३ विमाननाम	सर्वार्थसिद्ध	सर्वार्थसिद्ध	सर्वार्थसिद्ध
४ जन्मनगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
५ जन्मतिथि	ज्येष्ठवदि १३	वैशाख वदि १४	मागशिरशु० १०
६ पितानां नाम	विश्वसेन	सुरराजा	सुदर्शन
७ मातानां नाम	अचिरा राणी	श्री राणी	देवीराणी
८ जन्मनक्षत्र	जरणी नक्षत्र	कृत्तिका नक्षत्र	रेवती नक्षत्र
९ जन्म राशि	मेघराशि	वृष राशि	मीन राशि
१० खांठननां नाम	हरिणनु खांठन	वकरानु खांठन	नंदावर्त्तनुं
११ शरीर मान	४०) धनुष	३५) धनुष	३०) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	एक लाखवर्ष	ए५०००) वर्ष	७४०००) वर्ष
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण
१४ पदवी राजानी	चक्रवर्त्ती	चक्रवर्त्ती	चक्रवर्त्ती
१५ पाणि ग्रहण	६४०००) स्त्री	६४०००) स्त्री	६४०००) स्त्री
१६ केटखा साये वीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ वीक्षानगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
१८ वीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीर जोजन	क्षीर जोजन	क्षीर जोजन
२० पारणानां स्थान	सुमित्रने घेर	व्याघ्रासंहने घेर	अपराजितने घेर
२१ केटखा दिवसनापा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ वीक्षा तिथि	ज्येष्ठ वदि १४	चैत्र वदि ५	मागशिरशु० ११
२३ उद्भवस्थ काख	एकवर्ष	शोख वर्ष	त्रणवर्ष
२४ ज्ञाननगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ वीक्षावृद्ध	नंदीवृद्ध	नीलक वृद्ध	आयानुं वृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	पौषशुदि ९	चैत्रशुदि ३	कार्तिक शुदि १२

आ वावन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेछे.

१७ गणधर संख्या.	३६) गणधर	३५) गणधर	३३) गणधर.
१९ साधुओनीसंख्या.	५१०००)	६००००)	५००००)
३० साधवियोनी संख्या.	६१६००)	६०६००)	६००००)
३१ वैक्रियलब्धिवंत.	६०००)	५१००)	७३००)
३२ वादियोनीसंख्या.	२४००)	२०००)	१६००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	३०००)	२५००)	२६००)
३४ केवली संख्या.	४३००)	३२००)	२८००)
३५ मनःपर्यवसंख्या.	४०००)	३३४०)	२५५१)
३६ चौदपूर्वीसंख्या.	८००)	६७०)	६१०)
३७ श्रावक संख्या.	१९००००)	१७९०००)	१८४०००)
३८ श्राविकासंख्या.	३९३०००)	३८१०००)	३७२०००)
३९ शासनयक्षनांनाम.	गरुडयक्ष	गंधर्वयक्ष	यक्षेदयक्ष
४० शासनयक्षणीनांनाम.	निर्वाणी	बला	धणा
४१ प्रथम गणधर नाम.	चक्रयुक्त	सांव	कुंज
४२ प्रथमआर्या नाम.	शुचि	दामिनी	रक्षिता
४३ मोक्षस्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	ज्येष्ठ वदि १३	वैशाख वदि १	मागशिरशुदि १०
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एक मास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतर प्रमाण.	०॥पल्योपम	०॥पल्योपम	१००० क्रोडवर्ष
४८ गणनाम.	मानवगण	राक्षसगण	देवगण
४९ योनि नाम.	हस्तियोनि	ठागयोनि	हस्तियोनि
५० मोक्षपरिवार.	९०००परिवार	१०००)परिवार	१०००) परिवार
५१ जवसंख्या.	बार जव कस्या	त्रणजवकस्या	त्रणजवकस्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	मासनवदिवसठ	मासनवदि०पांच	मासनव दिव. ८

आ धावन घोस प्रत्येक तीर्थंकरमा कहेवे

१ श्रीतीर्थंकर नाम	१९ श्रीमस्त्रिनाथ	२० श्रीमुनिसुव्रत	२१ श्रीनमि नाथ
२ धावन तिथि	फागण शुदि ४	आवण शुदि १५	आशोशुदि १५
३ विमान नाम	जयसविमान	अपराजितविमा	प्राणत देवलोफ
४ जन्मनगरी	मथुरानगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
५ जन्मतिथि	मागशिरशुदि ११	ज्येष्ठवदि ७	आवण वदि ७
६ पितानां नाम	कुजराजा	सुमित्रराजा	विजयराजा
७ मातानां नाम	प्रजावती	पद्मावती	विप्रा राणी
८ जन्म नक्षत्र	अश्विनी नक्षत्र	अवण नक्षत्र	अश्विनी नक्षत्र
९ जन्म राशि	मेघराशि	मकरराशि	मेघराशि
१० छाठन नाम	कलशनुं छाठन	कलपनु छाठन	कमलनुं छाठन
११ शरीरनु प्रमाण	पचीश धनुष	वीश धनुष	पवर धनुष
१२ आयुनुं प्रमाण	५५०००) वर्ष	३००००) वर्ष	१०००) वर्ष
१३ शरीरना वर्ष	नीलो वर्ष	श्यामवर्ष	पीलो वर्ष
१४ पदवी राजानी	कुमार	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	नथी परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटखासाये दीक्षा	३००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	मिथिला नगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
१८ दीक्षातप	त्रण उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोश्वा०	हीर जोजन	हीर जोजन	हीर जोजन
२० पारणानां स्थान	विश्वसेन	ब्रह्मवत्त	विश्वकुमार
२१ केटखादिवसनोपा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	मागशिरशुदि ११	फागणशुदि १२	अपाठ वदि ९
२३ उदस्यकाळ	एक अहोरात्र	अगियार मास	नवमास
२४ ज्ञान नगरी	मथुरा नगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृक्ष	अशोक वृक्ष	चंपकवृक्ष	वकुलवृक्ष
२७ ज्ञानतिथि	मागशिरशुदि ११	फागण वदि १२	मागशिरशुदि ११

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरोमां कहेते.

१८) गणधर संख्या.	१८) गणधर	१८) गणधर	१९) गणधर
१९ साधुर्जनी संख्या.	४००००	३००००	२००००
२० साध्वीयोनी संख्या.	५५०००	५००००	४१०००
२१ वैक्रियलब्धिवंत.	२९००	२०००	५०००
२२ वादियोनी संख्या.	१४००	१२००	१०००
२३ अवधिज्ञानी संख्या.	२२००	१८००	१६००
२४ केवली संख्या.	२२००	१८००	१६००
२५ मनःपर्यव संख्या.	१९५०	१५००	१२५०
२६ चौदपूर्वो संख्या.	६६८	५००	४५०
२७ श्रावक संख्या.	१८३०००	१९२०००	१९००००
२८ श्राविका संख्या.	३९००००	३५००००	३४८०००
२९ शासन यक्षोनांनाम.	कुवेरयक्ष	वरुण यक्ष	चूकुटी यक्ष
४० शासनयक्षणीनांनाम	धरणप्रिया	नरदत्ता	गंधारी
४१ प्रथम गणधर नाम.	अक्षीक्षकगणधर	मल्लीगणधर	शुभगणधर
४२ प्रथम आर्या नाम.	वधुसती	पुष्पसती	अनिला
४३ मोक्ष स्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्ष तिथि.	फागण शुदि १२	ज्येष्ठ वदि ए	वैशाखवदि १०
४५ मोक्ष संक्षेपणा.	एकमास	एक मास	एकमास
४६ मोक्ष आसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतरमान.	५४००००० वर्ष.	६००००० वर्ष	५००००० वर्ष
४८ गण नाम.	देवगण	देवगण	देवगण
४९ योनि नाम.	अश्वयोनि	वानरयोनि	अश्वयोनि
५० मोक्ष परिवार.	५०० परिवार	१००० परिवार	१००० परिवार
५१ जव संख्या.	त्रण जव कख्या	त्रण जव कख्या	त्रणजव कख्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इक्ष्वाकुवंश कुल	इक्ष्वाकुवंशकुल	इक्ष्वाकुवंशकुल
५३ गर्जकालमान.	मास ए दिवस ९	मास ए दिवस ८	मास ए दिवस ८

आ वाचन बोख प्रत्येक तीर्थकरमा कह्ये

१ श्रीतीर्थकरनाम	२१ श्रीनेमिनाथ	२३ श्रीपार्श्वनाथ	२४ श्रीमहावीर
२ च्यवनतिथि	कार्तिकवदि १२	चैत्रवदि ४	आषाढशुदि ६
३ विमाननाम	अपराजित	प्राणत देवसोक	प्राणतदेवसोक
४ जन्मनगरी	सौरिपुर	वणारसी	कप्रियकुठ
५ जन्मतिथि	आवणशुदि ५	पौषवदि १०	चैत्रवदि १३
६ पित्तानां नाम	समुद्र विजय	अश्वसेन	सिद्धार्थराजा
७ मातानां नाम	शिवा देवी	वामा देवी	त्रिशखा देवी
८ जन्मनक्षत्र	विश्रानक्षत्र	विशाखा नक्षत्र	उत्तरा फाट्युनी
९ जन्मराशि	कन्याराशि	तुला राशि	कन्याराशि
१० खांठन नाम	शखनु खांठन	सर्पनु खांठन	केशरी खांठन
११ शरीरनुं मान	वशधनुष	नवहाथ	सातहाथ
१२ आयुनुप्रमाण	हजारवर्ष	शो वर्ष	सहस्रेंतेर वर्ष
१३ शरीरनावर्ण	इयामवर्ण	नीलो वर्ण	पीलो वर्ण
१४ पदवीराजानी	कुमार पदवी	कुमारपदवी	कुमार पदवी
१५ पाणिग्रहण	नथी परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटखासाथेवीक्षा	१००० साधु	(३०० साधु	एकाकी वीक्षा
१७ वीक्षानगरी	सौरिपुर	वणारसी	कप्रियकुठ
१८ वीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ	हीरजोजन	हीरजोजन	हीरजोजन
२० पारणानांस्थान	वरदिश	धन्यनाम	बहुल ब्राह्मण
२१ केटखादिवसनुपारण	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ वीक्षातिथि	आवण शुदि ६	पौषवदि ११	मागशिरवदि ११
२३ उग्रस्यकाख	चोपनदिवस	चोराशी दिवस	वार वर्ष
२४ ज्ञाननगरी	गिरनार	वणारसी	रुजुवासुका नदी
२५ ज्ञानतप	अण उपवास	अण उपवास	वे उपवास
२६ वीक्षागृह	वेढसगृह	धातकीगृह	शासगृह
२७ ज्ञानतिथि	आशोवदि ०)	चैत्रवदि ४	वैशाख शुदि १०

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे.

१० गणधरसंख्या.	११) गणधर	१०) गणधर	११) गणधर.
११ साधुर्जनीसंख्या.	१००००)	१६०००)	१४०००)
१२ साधवीयोनी संख्या.	४००००)	३००००)	३६०००)
१३ वैक्रियलब्धिवंत.	१५००)	११००)	९००)
१४ वादियोनी संख्या.	८००)	६००)	४००)
१५ अवधिज्ञानी संख्या.	१५००)	१०००)	१३००)
१६ केवली संख्या.	१५००)	१०००)	९००)
१७ मनःपर्यव संख्या.	१०००)	९५०)	५००)
१८ चौद पूर्वीसंख्या.	४००)	३५०)	३००)
१९ श्रावकसंख्या.	१६९०००)	१६४०००)	१५९०००)
२० श्राविकासंख्या.	३३६०००)	३३९०००)	३१००००)
२१ शासन यक्षोनां नाम.	गोमेधयक्ष	पार्श्वयक्ष	मातंगयक्ष
२२ शासन यक्षिणीनां नाम.	अंबिका	पद्मावती	सिद्धायिका
२३ प्रथम गणधरनाम.	वरदत्त	आर्यदिन्न	इंद्रभूति
२४ प्रथम आर्यानाम.	यक्षदिन्ना	पुष्पचूडा	चंदनबाला
२५ मोक्ष स्थान.	गिरनार	समेतशिखर	पावापुरी
२६ मोक्षतिथि.	आषाढशुदि ८	श्रावण शुदि ८	कार्तिक वदि ०)
२७ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एकमास	वे उपवास कस्या
२८ मोक्षआसन.	पद्मासन	काजस्सग	पद्मासन
२९ अंतरमान.	८३९५०) वर्ष.	१५०) वर्ष	चरमजिनेश्वर.
३० गणनाम.	राक्षसगण	राक्षसगण	मानवगण
३१ योनिनाम.	महिषयोनि	मृगयोनि	महिषयोनि
३२ मोक्षपरिवार.	५३६) परिवार	३३) परिवार	एकला पोते
३३ जवसंख्या.	नवजवकस्या	दशजव कस्या	सत्यावीशजवक०
३४ कुलगोत्रनाम.	हरिवंश	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
३५ गर्जकालमान.	मास ९ दिवस ८	मास ९ दिवस ६	मास ९ दिवस ९॥

આ યત્ર અનુસાર વરેક તીર્થંકરના ઘાવન ઘોલનો સંબધ જાણવો તે મધ્યેનાં માતાવિ કેટલાયક દ્વાર વ્યુત્પત્તિના કારણસર પ્રથમ પૃષ્ઠ ઘતાવેલ છે

આ ચોથીશ તીર્થંકરમાહેના નવમા, દશમા, અગ્યારમા, ધારમા, તેરમા, ચૌદમા, અને પદરમા એ સાત તીર્થંકરના નિર્વાણ થયા પછી તેમનાં શાસન (દ્વાદશાંગ વાણીરૂપ શાસ્ત્ર) તથા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, અને શ્રાવિકા ચતુર્વિધ શ્રીસંઘરૂપ તીર્થ કેટલાયક કાલ પ્રવર્તી વિશેષ ગયાં તે સમયે જારત વર્ષમાં જૈનમતનુ નામ પણ વિચિત્રમાન ન હોતુ, તે ધર્મતથા અનેક મત મતાંતર તથા કુશાસ્ત્રોની પ્રાય પ્રવૃત્તિ વર્ષ તે વર્તમાન કાલ સુધી વિચિત્રમાન છે ઘણું છોકોય સ્વકપોલકસ્પિત શાસ્ત્રો રચીને પ્રાચીન મુનિ, ઋષિ અથવા ઈશ્વરપ્રણીત તે છે એમ પ્રસિદ્ધ કર્યાં એ પ્રમાણે વ્રણસો વ્રેસઠ મત પ્રવર્ત્યાં ચારે આર્યવેદ વિશેષ ગયા, અને નવીન વેદોની રચના કરી. નવીન વેદો મધ્યે પણ છોકોય કેટલીયક ધાર નવી નવી રચના કરી તેમને હલ્લટ પાલટ કરી વીધા નવી નવી રચના કર્યા પછી જે ઘાકી રહ્યા તેની અનેક તરેહથી પ્રાપ્ય, ટીકા, વીપિકા, રચીને અર્થમાં ગઢવઢ કરી વીધી અત્યાર સુધી તે પ્રમાણેજ કર્યા કરે છે આ સર્વ સ્વરૂપ જ્યાં વેદોની ઉત્પત્તિ વિષે લલ્લશું ત્યાં સ્પષ્ટ લલ્લશું-વેદ-નામ ઘણુજ પ્રાચીન કાલથી છે જે પુસ્તકોનાં નામ વેદ આજ પ્રસિદ્ધ છે તે પ્રાચીન નથી તેનું પ્રમાણયુક્ત વર્ણન આ ગણ કરવામાં આવશે. ઇતિ શ્રી તપાગઢીયમુનિશ્રીબુદ્ધિવિજયશિષ્ય મુનિ શ્રી આનંદવિજય શ્રી આત્મારામધિરચિતે જૈનતત્ત્વાદર્શ પ્રથમ પરિશેષ સંપૂર્ણ ॥

॥ અથ દ્વિતીય પરિશેષ ॥

આ પરિશેષમાં કુદેવનુ સ્વરૂપ લલ્લિયેં ત્રિયેં જે “ જગવાનુ ” નથી પરતુ છોકોય પોતાની મતિથી જેને પરમેશ્વર માન્યા તેને કુદેવ કહેવામાં આવે છે તે કુદેવનું સ્વરૂપ પ્રથમ વર્ણવેલા દેવ સ્વરૂપથી વિપરીત છે એમ સર્વ બુદ્ધિમાનુ સો જાણી શકે છે પરંતુ જેઠ વિસ્તારપૂર્વક લલ્લવાળી સમજી શકે છે તેમના હિત સારુ લલ્લિયેં ત્રિયેં

“ श्लोक ॥ ये स्त्रीशस्त्रादिसूत्रादि, रागाद्यंककलंकिताः ॥ निग्रहानु-
ग्रहपरा, स्ते देवाः स्युर्न मुक्तये ॥ १ ॥ नाट्यादृहाससंगीता, ऽद्युपप्लव
विसंस्थुलाः ॥ लंजयेयुः पदं शान्तं, प्रपन्नान्प्राणिनः कथं ॥ २ ॥ ” इति
योगशास्त्रे ॥ जे देवनी पासे स्त्री होय, तथा जेनी प्रतिमानी पासे स्त्री होय,
ते देव तथा प्रतिमाद्वारा ते देव नुं स्वरूप प्रगट थइ जायठे, कारण के
जेवो पुरुष होयठे तेवीज तेनी मूर्ति पण प्रायः होयठे. वर्तमानमां सर्व
चित्रोमां तेमज देखवामां आवेठे; ते कारणथी मूर्तिद्वारा तथा मताव-
लंबी पुरुषोना ग्रंथानुसार स्वरूप समजी लेवुं; तेम शस्त्र, धनुष, चक्र,
त्रिशूल, अक्षसूत्र, जपमाला तथा कमंडल प्रमुख जेनी पासे होय ते
देव केवा होय ? राग द्वेष प्रमुख दूषणोनां चिन्ह जे देवमां होय तथा
जे देव स्त्रीने पासे राखेठे ते अवश्य रागी, द्वेषी तेमज कामी ठे. स्त्री
साथे जोग करनारो ठे. तेना करतां अधिक रागीपणं सूचवनासं बीजुं
कयुं चिह्न ठे ? आ काम रागने वश थवाथी कुदेवोए परस्त्री, स्वस्त्री,
पुत्री, माता, बेहेन तेमज पुत्रवधू प्रमुख स्त्रियो साथे अनेक कामक्रीडा
कुचेष्टा करी ठे.

वर्तमानमां कोइपण पुरुष परस्त्रीगमन करनारो होय तो तेने कोइपण
मतावलंबी “ सज्जन ” कहेता नथी, तो पढी परमेश्वर थइने परस्त्रीसंग
काम कुचेष्टा करे तेने कुदेव कहेवामां बुद्धिमान् पुरुषो शंका करता
नथी; जे पुरुष पोतानी स्त्री साथे काम सेवन करेठे परंतु परस्त्रीनो त्या-
गीठे, तेने पण परस्त्रीनो त्यागी, गृहस्थधर्मी, एम लोक कही शके ठे,
परंतु तेने मुनि, ऋषि के ईश्वर कदापि तेउ कहेसो नहि; कारण के जे
पोतेज कामाग्नि कुंडमां प्रज्वलित थई रह्या ठे तेनामां ईश्वरता कदि हो-
ई शकती नथी. आ हेतुथी रागरूप चिह्न करी जे संयुक्त ठे ते कुदेव
ठे. वली द्वेषना चिह्न करी जे संयुक्त ठे ते पण कुदेव ठे. द्वेषनां चिह्न
शस्त्रादि धारण करवां ते; जे शस्त्र, धनुष, चक्र, त्रिशूल प्रमुख पोतानी
पासे राखे तेने अवश्य कोइ वैरीने मारवानो ठे. ते विना शस्त्र राखवा-
नुं शुं प्रयोजन ठे ? तेथी जे वैरविरोधमय ठे ते परमेश्वर थइ शक्ता न
थी. जे जयसंयुक्त ठे ते पोतानी साथे ढाल के खड्ग राखेठे, तेथी जे
पोतेज जयसंयुक्त ठे तेनी सेवा करवाथी अमें निर्जय केम थइ शकि-

યે ? આ હેતુથી દ્વેષસંયુક્તને પણ કોણ બુદ્ધિમાન્ પરમેશ્વર કહી શકે છે ? પરમેશ્વર જે છે, તે તો “વીતરાગ” છે અને રાગદ્વેષસંયુક્ત જે છે તે કુદેવ છે

જેના હાથમાં જપમાલા છે તે અસર્વજ્ઞતાનુ ચિહ્ન છે જો સર્વજ્ઞ હોય તો માલાના મણકા વિના પણ જાપની સંખ્યા કરી શકે છે વસ્ત્રી જે જાપ કરે છે તે પણ પોતાના કરતા ઇંચાનો જાપ કરે છે તો પરમેશ્વર કરતા શ્રેષ્ઠ કોણ છે જેનો તે જાપ કરે છે ? આ હેતુથી માલાથી જે જાપ કરે છે તે પણ કુદેવ છે જે શરીરેં જસ છગાવે છે, ધૂળી તાપે છે, નખ થઈ કુચેટા કરે છે, જાંગ, અફીણ, ધતુરો, મદિરા પ્રમુખ પીયે છે, માંસાદિ અશુદ્ધ આહાર કરે છે, તેમજ હાથી, ઇંટ, વલ્લદ અને રાસજ પ્રમુખની સ્વારિ કરે છે તે પણ કુદેવ છે, કારણ કે શરીરેં જસ છગાવનાર તથા ધૂળી તાપનાર કોઈ વસ્તુની દેશાવાલા છે તેથી જેનો મનોરથ અત્યાર સૂચી પૂર્ણ થયો નહિ તે પરમેશ્વર નહિ પણ કુદેવ છે તેમજ જે નિસ્તો કરાવનારી વીજો સ્વાય છે તથા પીયે છે તે નિસ્તાના અમલમાં આનંદ તેમજ હર્ષ હુંબે છે પરમેશ્વર તો સદા આનંદ તેમજ સુખરૂપ છે પરમેશ્વરમાં ઇવો કયો આનંદ નથી જે નિસ્તો કરવાથી તેને પ્રાપ્ત થાય છે ? તે હેતુથી નિસ્તો કરનારા તેમજ માંસાદિ અશુદ્ધ આહાર કરનારા પણ કુદેવ છે

સ્વારિ પરજીવને પીડાનું કારણ છે પરમેશ્વર તો વ્યાઘ્ર છે તે પરજીવને પીડા કેમ ઉત્પન્ન કરે ? તેથી સ્વારિ જે કરે તે પણ કુદેવ છે

જે કર્મરુદ્ધ રાસે છે તે શુષિતાને કારણે રાસે છે, પરમેશ્વર તો સદા કાલ પવિત્ર છે તેને કર્મરુદ્ધથી શુ કામ છે ?

સ્ત્રીસંગ કામમાષ્ટે, દ્વેષ વાયુધસંગ્રહ ॥ વ્યામોહ વાકસૂત્રાદિ, રશોષં ચ કમહસુ ॥ ૧ ॥ સ્ત્રીનો સંગ કામવૃત્તિ સૂચવે છે, શસ્ત્રસંગ્રહ, દ્વેષ જાવ સૂચવે છે, જપમાલા વ્યામોહ અને કર્મરુદ્ધ અશુષિપણું બતાવે છે તેમજ નિમ્મહ (રુદ્ધ) પળાથી જે લીજાને વધ, વધન, મરણ, રોગ, શોક, અસીદ્ધિવિયોગ, નરકપાત, નિર્ધન, દીન, દીન, ક્ષીણ કરે છે તે પણ કુદેવ છે, તેમજ જેની ઉપર અનુમ્મહ કરે તેને ઇંદ્ર, ચક્રવર્તી, વલ્લદેવ, વાસુદેવ, મહામંદલિક મંદલિક આદિ રાજપદધીનું ધરવાન આપે, તથા સુવર સ્ત્રી પુત્ર પરિવારાવિસંયોગ કરાવે તે પણ કુદેવ છે, કારણ

કે જે રાગી, દેષી છે તે મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે કદિ થઈ શકતા નથી, તેજ તો જૂત, પ્રેત પિશાચાદિની પેઠે ક્રીડાપ્રિય દેવતા માત્ર છે. તેવા દેવ પોતાના સેવકોને મુક્તિ કેમ પ્રાપ્ત કરાવી શકે ? પોતેજ રાગી, દેષી, કર્મપરતંત્ર છે તો સેવકોનું કાર્ય શું સારી શકે છે ? આ હેતુથી નિગ્રહ, અનુગ્રહ કરનારા પણ કુદેવ છે.

જે નાદ, નાટક, હાસ્ય, સંગીત, ઈત્યાદિ રસમાં મગ્ન છે, વાજીત્ર બજાવે છે, પોતે નાચે છે, બીજાને નચાવે છે, હસે છે, કુદેહે, વિષયી રાગો ગાય છે, સંગીત કરે છે ઈત્યાદિ, મોહકર્મને વશ થઈ સંસારની ચેષ્ટા કરે છે તથા જેનો અસ્થિર સ્વભાવ છે તે પણ કુદેવ છે જે પોતેજ એવા છે તે સેવકોને શાંતિપદ કેમ પ્રાપ્ત કરાવી શકે ? એરંદ વૃક્ષ કલ્પવૃક્ષની પેઠે ઇચ્છા પૂર્ણ કરી શકતું નથી જેમ કોઈ મૂર્ખ પુરુષ એરંદ વૃક્ષને કલ્પવૃક્ષ માની એરંદ પાસે ઇચ્છા ફલીજૂત કરવા યાચના કરે તે એરંદ શું કલ્પવૃક્ષનું કામ કરી શકે ? તેમ કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિ પુરુષ કુદેવને પરમેશ્વર માની લીયે તો શું તે કુદેવ પરમેશ્વર થઈ શકે છે ? તે કારણથી પ્રથમ પરિષ્દેદમાં જે લક્ષણો પરમેશ્વરનાં બતાવ્યાં છે, તે લક્ષણોવાળા પરમેશ્વર, દેવ છે બાકીના સર્વ કુદેવ છે.

પ્રશ્ન—અમે તો એમ સાંજાવ્યું છે કે જૈનિયો ઈશ્વરને માનતા નથી, તેમનો મત અનીશ્વરીય છે, અને આપેં તો પ્રથમ પરિષ્દેદમાં કશ્ક જગોયેં અર્હત, જગવંત પરમેશ્વર લખેલ છે, વલી પ્રથમ પરિષ્દેદ તો જગવાનનાજ સ્વરૂપકથનમાં સમાપ્ત કરેલ છે. આમાં વાસ્તવિક શું છે ?

ઉત્તર—હે જગ્ય ! જે એમ કહે છે કે જૈનમતાવલંબી ઈશ્વરને માનતા નથી તેમનું એવું કથનજ મિથ્યા છે, તેજે કદી જૈનમતના શાસ્ત્રનું અપયન અથવા શ્રવણ કર્યું નહિ હોય, તેમજ કોઈ બુદ્ધિમાન્ જૈનીનો પરચય પણ કર્યો નહિ હોય; જો કદિ જૈનમતના શાસ્ત્રોનું અધ્યયન અથવા શ્રવણ કર્યું હોત તો કદિ તે એમ ન કહેત કે જૈની ઈશ્વરને માનતા નથી. જો જૈની ઈશ્વરને માનતા નથી તો આ શ્લોકો કોની સ્તુતિ છે ?

ત્વામવ્યયં વિષ્ણુમર્ચિત્યમસંખ્યમાદ્યં, બ્રહ્માણમીશ્વરમનંતમનંગકેતુમ્ ॥
યોગીશ્વરં વિદિતયોગમનેકમેકં, જ્ઞાનસ્વરૂપમમલં પ્રવદંતિ સંતઃ ॥૧॥ હે જિન ! સત્પુરુષ આપને (અવ્યય) કહે છે. અપચયને જે ન પ્રાપ્ત થાય

તે દ્રવ્યાર્થિક નયને મતે અવ્યય, પ્રણે કાલમા એક સ્વરૂપ છે શોને છે પરમેશ્વર પળાવ કરી જે તે (વિષ્ણુ) અથવા સમર્થ થયા કર્મઁન્મૂલન કરી જે તે (વિષ્ણુ) અથવા ઇદ્રાદિ દેવતાઈના જે સ્વામી તે (વિષ્ણુ) સત્પુરુષ તે કારણથી આપને વિષ્ણુ કહે છે વસી આપને અધ્યાત્મજ્ઞાની પણ ચિંતન કરવામાં સમર્થ નથી તેથી આપ (અર્ચિત્ય) ઠો વસી આપના ગુણોની ગણતરી થઈ શકતી નથી તેથી સત્પુરુષ આપને (અસંખ્ય) કહે છે વસી સર્વ લોકવ્યવહાર પ્રવર્ત્તાવધામા આદિ કરનાર તેથી, અથવા પોતાનુ તીર્થ સ્થાપવામાં આદિ કરવાથી આપ (આચ) ઠો વસી અનત આનંદે કરી સર્વથી અધિક બુદ્ધિવાલા હોય તે (બ્રહ્મ) સત્પુરુષ આપને બ્રહ્મ કહે છે વસી સર્વ દેવતાઈના ઠાકોર તેથી આપને (ઈશ્વર) કહે છે વસી અનંત જ્ઞાનદર્શનના યોગથી (અનત) અથવા નથી જેનો અંત તે (અનંત) અથવા અનંતજ્ઞાન- અનંતવલ્લ- અનંતસુલ્લ- અનં તજીવન, ૫ ચાર અનંતે કરી સંયુક્ત તે (અનંત) સત્પુરુષ આપને અનં ત કહે છે વસી કામદેવનો નાશ કરવાને આપ કેતુ સમાન ઠો તે થી આપને (અનગકેતુ) કહે છે, અથવા ઔવારિક, વૈક્રિય, આહાર ક, તૈજસ, કાર્મણ શરીરરૂપી પિઠ્ઠ જેને નથી તે (અનગ કેતુ) જાવિ પ્ય નૈગમ નયને મતે કરી આપને કહે છે વસી પાર જ્ઞાનના ધારણ કરનાર જે યોગી કેહેવાય છે તેના આપ ઈશ્વર ઠો તેથી આપને (યો ગીશ્વર) કહે છે વસી જાણ્યા છે સમ્યક્ જ્ઞાનાવિયોગ જેણે, અથવા ધ્યાનાવિ યોગ જેણે, અથવા વિશેષે કરી જીવ સાચેનો કર્મનો સંયો ગ સંમિત કર્યો છે જેણે તે (વિવિતયોગ) સત્પુરુષ આપને (વિવિતયોગ) કહે છે વસી આપ જ્ઞાને કરી સર્વગત હોવાથી, અથવા અનેક સિદ્ધ ૫ કષ્ટ રેહેવાથી, અથવા ગુણપર્યાયની અપેક્ષાથી, અથવા રૂપજાદિ વ્યક્તિ જ્ઞેવથી સત્પુરુષ આપને (અનેક) કહે છે વસી આપ અદ્વિતીય ઊચ્ચ મોત્તમ ઠો તેથી અથવા જીવદ્રવ્ય અપેક્ષાથી આપને (એક) કહે છે વસી આપ, જ્ઞાન કાયિક કેવલ છે સ્વરૂપ જેનુ તે જ્ઞાનસ્વરૂપ તેથી આ પને (જ્ઞાનસ્વરૂપ) કહે છે વસી અદાવશ દોષરૂપ મલ જેને નથી તેથી સત્પુરુષ આપને (અમલ) કહે છે આ પદર વિશેષણ ઈશ્વરસંવધી મતાંતરોમાં પ્રસિદ્ધ છે

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિતબુદ્ધિબોધાત્, ત્વં શંકરોસિ જીવનત્રયશંકર
ત્વાત્ ॥ ધાતાસિ ધીર શિવમાર્ગવિધેર્વિધાનાત્, વ્યક્તં ત્વમેવ જગવન્
પુરુષોત્તમોસિ ॥ ૨ ॥ અર્થ:-હે વિબુધાર્ચિત ! વિબુધ જે દેવતાઁ, તેનાથી
પૂજાણ્ના સાતે સુગતો મધ્યેથી કોઈ એક સુગત, તેને બુદ્ધ કહિયેં, તે
બુદ્ધ આપજઠો, શા કારણથી ? ધર્મબુદ્ધિ પ્રગટ કરવાથી. વલી આપ
શંકર ઠો, શા કારણથી ? ત્રણે જીવનમાં શં જે સુખ તે કરવાથી. વલી હે
ધીર ! આપ ધાતા (બ્રહ્મા) ઠો, શા કારણથી ? શિવ જે મોહ તેનો
માર્ગ જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ તેનો વિધિ બતાવવાથી, આપ વિધા-
તાઠો. હે જગવન્ ! આપ વ્યક્ત પ્રગટ, પુરુષોમાં ઉત્તમઠો. શ્યાદિ
લાખો શ્લોક, પરમેશ્વરની સ્તુતિના ઢે. જો જૈની ईश्वरને નથી માનતા
તો આ શ્લોકોથી તેમણે કોની સ્તુતિ કરીઢે ? સબવ જે એમ કહેઢે
કે જૈની લોક, ईश्वरને નથી માનતા તે પ્રત્યક્ષ મૃષાવાદી ઢે.

પ્રશ્ન-બહુ સારું થયું જે મારા મનનો સંશય દૂર થયો, પરંતુ એક
સંશય મારા મનમાં અઘ્યાપિ ઢે. આપેં ईश्वર તો માન્યા પરંતુ જગત્કર્તા
ईश्वર આપેં જૈનમતમાં માન્યા ઢે કે નહિ ? ઉત્તર-હે જઘ્ય ! જગત્ના
કર્તા જો ईश्वર સિદ્ધ થાય તો જૈની કેમ ન માને ? પરંતુ સર્વ વસ્તુના
કર્તા ईश्वર કોઈ પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ થતા નથી.

પ્રશ્ન-જો કોઈ પણ પ્રમાણથી ईश्वર સર્વ વસ્તુના કર્તા સિદ્ધ નથી
થતા તો ૧ નવીન વેદાંતી ૨ નૈયાયિક ૩ વૈશેષિક ૪ પાતંજલ ૫ નવીન
સાંખ્ય ૬ શ્સાઈ ૭ મુસલમાન પ્રમુખ અનેક મતાવલંબી પુરુષ ईश्वરને
જગત્કર્તા અથવા સર્વ વસ્તુના કર્તા માનેઢે; શું તેઁમાં કોઈ પણ
ईश्वરના જગત્કર્તાપણાનો નિષેધ કરનાર સમજૂ થયો નહિ ?

ઉત્તર-હે જઘ્ય ! ૧ જૈન ૨ બૌદ્ધ ૩ પ્રાચીન સાંખ્ય ૪ પૂર્વમીમાંસા
કારક જૈમિનિ મુનિના સંપ્રદાયી જટ્ટ પ્રજાકર શ્યાદિ અનેક મતા-
વલંબિયોમાં કોઈ પણ સમજૂ થયો નહિં કે જેણે ईश्वરના જગત્કર્તા
પણાનું સ્થાપન કર્યું ! !

પ્રશ્ન-જૈન, બૌદ્ધ અને પ્રાચીન સાંખ્ય પ્રમુખ, ડપર વર્ણવેલા મતાવલંબી
તમામ, અજ્ઞાની થયા ઢે તે કારણથી ईश्वરને જગત્કર્તા નથી માનતા.

उत्तर—नवीन वेदांती, नेयायिक, वैशेषिकादि सर्व अज्ञानी तथा ते के जे ईश्वरने जगत्कर्त्ता माने ते

प्रश्न—ईश्वर जगत्ना अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता ते एम जो मानिये तो शु दूषण ते ?

उत्तर—ईश्वरने जगत्ना कर्त्ता अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता मानवामां बहुत दूषणो आवे ते

प्रश्न—आप अपूर्व वात कहोतो अमें तो कदी सांजख्युं नथी के ईश्वरने जगत्कर्त्ता अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता मानवामां दूषण आवेते हवे तो आपें ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानवामां शुं शुं दूषणो आवेते ते के हेबुं जोइये ?

उत्तर—हे ज्ञव्य ! प्रथम तो आप प घतावो के आप क्या ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानोतो ?

प्रश्न—शुं ईश्वर पण कइक सरेहुना ते, जे आप अमने एम पुठोतो ?

उत्तर—शु आप नथी जाणता के वे प्रकारना ईश्वर मतावखं बियोयें मा नेखाते ? एकतो जगत् उत्पत्ति पेहेखां केवख एकज ईश्वर हुता, जगत्नां उपादानादि कोइ पण कारण अथवा बीजी वस्तु न होती, एकज शुरू शुरू सच्चिदानंदाविस्वरूपयुक्त परमेश्वर हुता केटखाएक जीवोने तो एवा ईश्वर, जगत् वा सर्व वस्तुना रचनार संमत ते, अने बीजावने तो १ जीव २ परमाणु ३ आकाश ४ काख दिशादि सामग्रीवाखा अर्थात् एक तो ईश्वर उपर वर्णवेखा विशेषणसंयुक्त—अने जेथी जगत् रचीश काय एवी बीजी सामग्री—ए वने वस्तु अनादि ते, एम संमत ते, अर्थात् एक तो ईश्वर, अने बीजी जगत् उत्पन्न करवानी सामग्री, ए वने कोइयें यनावी नथी एम तेठ मानेते हवे आपने आ वे मतमांघी कयो मत संमतते

पूर्वपक्ष—अमने तो प्रथम मत संमत ते कारण के वेदादि शास्त्रोमां एम खख्यु ते—“ एतस्मादात्मन आकाश संभूत आकाशाद्वायुः वायोरग्नि रमेराप अद्भ्यः पृथिवी पृथिव्या ऽप्यध्वं ऽप्यध्वोऽन्नमन्नादेत रेतसः पुरुष सवा एष पुरुषोन्नरसमय ” आ तैत्तिरीय शास्त्रानी श्रुतिते, तथा “सदेव सौम्येवमग्र आसीदेकमेवाऽद्वितीयं तदैकत बहु स्यां प्रजायेयेति ” आ श्रुति ठांदोम्य उपनिषद्नी ते तथा “ना सदासीन्नो सदासीत्तदानीन्ना

सीद्गजोन व्योम परोयत् किमावरीवः कुहकस्य शर्मण्यप्रः किमासीजहनं गन्तीरं ” आ श्रुति ऋग्वेदनीठे, तथा “ आत्मा वा इदमग्र आसीन्नान्यत् किंचिन्मिषत् स ईदृत लोकानुसृज इति ” आ ऐतरेय ब्राह्मणनी श्रुति ठे; इत्यादि अनेक श्रुतियोथी सिद्ध थायठे के सृष्टिनी पेहेलां एक ईश्वर हता. न जगत् हतुं अथवा नहोतुं जगत्तुं कारण, एकज ईश्वर शुद्धस्वरूप हता. वली इसाइ तेमज मुसलमान मतवाला पण एमज माने ठे. ए हेतुथी अमे प्रथम पद मानियें ठीयें.

उत्तर— हे पूर्वपद्वि ! आपनुं ए केहेवुं ईश्वरने बहुज कलंकित करेठे.

पूर्वपद्वि— जगत् रचवाथी ईश्वरने शुं कलंक प्राप्त थाय ठे ?

उत्तरपद्वि— प्रथम तो जगत्तुं उपादान कारण नथी, ते हेतुथी जगत् कदापि उत्पन्न थइ शक्तुं नथी. जेनुं उपादान कारण होय नहि ते कार्य कदापि उत्पन्न थइ शके नही. जेम के गधेडानां सींग.

पूर्वपद्वि— ईश्वरें पोतानी शक्ति, नामांतर कुदरतथी जगत् रचेद ठे. ईश्वरनी जे शक्ति ठे तेज उपादान कारण ठे.

उत्तरपद्वि— ईश्वरनी जे शक्ति ठे ते ईश्वरथी जिन ठे, के अजिन ठे ? जो कहो के जिन ठे, तो पठी जड ठे के चेतन ठे ? जो कहो के जड ठे, तो ते नित्य ठे, के अनित्य ठे ? जो कहो के नित्य ठे तो आपनुं एम जे केहेवुं हतुं के सृष्टिनी पेहेलां एक केवल ईश्वर हता अने बीजी कांइपण वस्तु न होती; ते प्रमाणरहित अन्यायी वचन थयुं, पोतेज पोताना वचनने मृषा कराव्युं. वली एम कहो के अनित्य ठे तो पठी तेनी उपादानकारणरूप बीजी ईश्वरनी शक्ति थइ, ते शक्तिनी उत्पन्न करनारी बीजी शक्ति थइ; एवीरीतें करतां अनवस्था दूषण आवे ठे. जो कहो के चेतन ठे, तो पठी नित्य ठे के अनित्य ठे ? बने पदमां उपर बताव्या मुजब पूर्वापर स्ववचन व्याहत तेमज अनवस्था दूषण ठे. जो कहो के ईश्वरशक्ति ईश्वरथी अजिन ठे तो सर्ववस्तुने, ईश्वरज केहेवी जोइये, जो सर्ववस्तु ईश्वर बनी गइ तो पठी सारुं के बुरुं, नरकके स्वर्ग, पुण्य के पाप, धर्म के अधर्म, उंचनीच, रंकराजा, सुशील के दुःशील, राजा तेमज प्रजा, चोर तेमज साधु, सुखी तेमज दुःखी इत्यादि सर्व, ईश्वर पोतेज बन्या. हवे विचारो के ईश्वरें जगत् शुं रच्युं ? पोतेज

पोतानु सत्तानाश करी लीधु आ प्रथम कलंक ईश्वरने खागे ठे, तथा ज्यारें ईश्वर पोतेज सर्वरूप धनी गया तो पठी वेदादि शास्त्र शा माटे व नाव्यां ? तेमज तेनो अज्मास करवाथी शुं फल थयु ? आ वीजु कलंक, तथा ज्यारे वेदादि शास्त्र धनाव्यां त्यारें पोते पोताने झानी धनाववाने रच्यां ते उपरथी सिद्ध थयु के प्रथम तो पोते अज्ञानी ह्ता आ वीजु कलंक, तथा शुद्ध ह्ता से अशुद्ध धन्या कारण के जगतरूप धनवानी मेहेनत करी जे निष्कल धई आ चोथुं कलंक, कोइ वस्तु जगत्मां सारी के बुरी नहि, आ पांचसु कलंक, शा माटे पोते पोताने संकटमां ना स्या आ ठहु कलंक, इत्यादि अनेक कलंक आप ईश्वरने खगावो ठे

पूर्वपक्ष—ईश्वर सर्वशक्तिमान् ठे, ते हेतुथी ईश्वर, उपादान कारण बिनापण जगत् रची शकेठे

उत्तरपक्ष—आ जे आपनु केहेवु ठे ते प्यारी स्त्री अथवा मित्र मानशे परंतु प्रेक्षावान् कोईपण नहि माने, कारण के आ तमारा केहेवामां कोईपण प्रमाण नथी जेनु उपादानकारण होय नहि ते कार्य कवी थई शके नहि जेम के गघेढानां सींग, एवु प्रमाण आपना केहेवाने वा धक ठे परंतु साधक तो कोई नथी, तेम ठतां हठ करी स्रकपोषकक्षिप तनेज मानशो तो प्रेक्षावाननी पकिमां कदापि दाखल नहि थई श को तेमज आ तमारा कथनमां ईतरेतर आश्रयदूषणरूप वज्जनो प्रहार पडे ठे जेम के सृष्टिनी पेहेखां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय, जो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय तो सृष्टिनी पेहेखां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय, आ धनेमाथी ज्यां सुधी एक सिद्ध न थाय त्यांसुधी वीजुं कवीपण सिद्ध न थाय तेमज आ तमारा कथनमां चक्र क दूषण आवे ठे, सृष्टिकर्ता सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय ज्यारें सर्व शक्तिमान् सिद्ध थाय त्यारें सृष्टिनी पेहेखा सामग्रीरहित केवल शुद्ध एक ईश्वर सिद्ध थाय, ज्यारे एम थाय त्यारे सृष्टिकर्ता सिद्ध थाय, एम प्रगट चक्रक दूषण आवे ठे

पूर्वपक्ष—ईश्वर तो प्रत्यक्ष प्रमाणथी सिद्ध ठे, पठी आप तेने सृष्टिकर्ता केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष—जो ईश्वर सृष्टिना कर्त्ता प्रत्यक्ष प्रमाणथी सिद्ध थाय तो कोइने पण अमान्य न होय, अने तमारो अमारो ईश्वरविषयी विवाद पण कदी न होय, कारण के प्रत्यक्षमां विवाद होतोज नथी. परंतु ईश्वरनुं प्रत्यक्ष दर्शन तो आपना वेदमंत्रथी विरुद्ध ठे. वेदमंत्र. अपाणिपादो जवनो ग्रहीता, पश्यत्यचक्षुस्सशृणोत्यकर्णः ॥ सवेत्ति विश्वं नच तस्यास्ति वेत्ता, तमाहुरग्र्यं पुरुषं पुराणम् ॥ आ मंत्रथी साबीत थाय-ठे के ईश्वरने जाणनार कोइ ठे नहि.

पूर्वपक्ष—कर्त्ता विना जगत् केम थइ गयुं ? आ अनुमान प्रमाणथी ईश्वर सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय ठे, ते आप केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष—आ आपना अनुमाननुं बीजा ईश्वरपक्षमां खंडन करवामां आवशे. उपर बतावेला प्रकारथी एक केवल उपादानादि सामग्री रहित, सृष्टिनी पेहेलां ईश्वर सिद्ध न थया तो पण अमे आगल चलावियें ठियें. ज्यारे ईश्वरें आ जीवोने रच्या हता त्यारे ? १ निर्मल रच्या हता ? २ पुण्यवाला रच्या हता ? ३ पापवाला रच्या हता ? ४ मिश्रित पुण्यपाप अर्धों अर्धवाला रच्या हता ? ५ पुण्य अल्प पाप अधिक एवा रच्या हता ? ६ किंवा पुण्य अधिक पाप अल्प एवा रच्या हता ? जो प्रथम पक्ष ग्रहण करशो तो जगत्मां सर्व जीव निर्मलज होवा जोइये, पढी वेदादि शास्त्रद्वारा तेउने उपदेश करवो वृथा ठे. तेमज वेदादि शास्त्रोना कर्त्ता पण मूढ सिद्ध थशे. कारण के जो प्रथमथीज जीव निर्मल ठे तो तेउने माटे शास्त्र शा माटे रच्यां ? जे वस्त्र निर्मल होय ठे तेने कांइपण बुद्धिमान् धोता नथी. जो कदापि धोवे तो ते महामूढ ठे. आ कारणथी जे निर्मल जीवोना उपदेश निमित्त शास्त्र रचे ते पण मूढ ठे.

। पूर्वपक्ष—ईश्वरें तो जीवोने शुरू निर्मल अर्थात् सारा बनाव्या हता, परंतु जीवोए पोतानी इच्छाथी सारां अथवा जूडां कामो करी दीधां ठे, तेमां ईश्वरनो कांइ दोष नहि.

उत्तरपक्ष—जो ईश्वरें जीवोमां सारां अथवा बुरां काम करवानी शक्ति रची न होती तो पढी जीवोमां पुण्य अथवा पाप करवानी शक्ति क्यांथी आवी ?

पूर्वपक्ष—शक्तियो तो जीवमां सर्व ईश्वरेंज रची ठे, परंतु जीवोने बुरां

पोतानुं सत्तानाश करी बीधु आ प्रथम कसक ईश्वरने छागे ठे, तथा ज्यारें ईश्वर पोतेज सर्वरूप धनी गया तो पठी वेदादि शास्त्र शा माटे बनाव्यां ? तेमज तेनो अन्यास करवाधी शु फल थयु ? आ बीजु कसक तथा ज्यारे वेदादि शास्त्र बनाव्यां त्यारें पोते पोताने छानी धनाववाने रख्यां ते उपरधी सिद्ध थयु के प्रथम तो पोते अज्ञानी हता आ बीजु कसक, तथा शुद्ध हता ते अशुद्ध धन्या कारण के जगतरूप धनवानी मेहेनत करी जे निष्फल थई आ चोथुं कसक, कोइ वस्तु जगत्मां सारी के बुरी नहि, आ पांचमु कसक, शा माटे पोते पोताने सकटमां ना स्या आ ठहु कसक, इत्यादि अनेक कसक आप ईश्वरने लगवो ठो

पूर्वपक्ष—ईश्वर सर्वशक्तिमान् ठे, ते हेतुधी ईश्वर, उपादान कारण विनापण जगत् रची शकेठे

उत्तरपक्ष—आ जे आपनुं केहेवु ठे ते प्यारी स्त्री अथवा मित्र मानशे परंतु प्रेक्षावान् कोर्षण नहि माने, कारण के आ तमारा केहेवामां कोर्षण प्रमाण नथी जेनु उपादानकारण होय नहि ते कार्य कवी थई शके नहि जेम के गधेढानां सींग, एवं प्रमाण आपना केहेवाने वा धक ठे परंतु साधक तो कोई नथी, तेम ठतां हठ करी स्वकपोषकस्मि तनेज मानशो तो प्रेक्षावाननी पंक्तिमां कदापि दाखल नहि थई श को तेमज आ तमारा कथनमां ईतरेतर आश्रय दूषणरूप वज्रनो प्रहार पड़े ठे जेम के सृष्टिनी पेहेछां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय, जो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय तो सृष्टिनी पेहेछां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय, आ बनेमांछी ज्यां सुधी एक सिद्ध न थाय त्यांसुधी बीजुं कवीपण सिद्ध न थाय तेमज आ तमारा कथनमां चक्र क दूषण आवे ठे, सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय ज्यारें सर्व शक्तिमान् सिद्ध थाय त्यारें सृष्टिनी पेहेछां सामग्रीरहित केवल शुद्ध एक ईश्वर सिद्ध थाय, ज्यारे एम थाय त्यारे सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय, एम प्रगट अक्रक दूषण आवे ठे

पूर्वपक्ष—ईश्वर तो प्रत्यक्ष प्रमाणधी सिद्ध ठे, पठी आप तेने सृष्टिकर्त्ता केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष— जो ईश्वर सृष्टिना कर्त्ता प्रत्यक्ष प्रमाणथी सिद्ध थाय तो कोइने पण अमान्य न होय, अने तमारो अमारो ईश्वरविषयी विवाद पण कदी न होय, कारण के प्रत्यक्षमां विवाद होतो ज नथी. परंतु ईश्वरनुं प्रत्यक्ष दर्शन तो आपना वेदमंत्रथी विरुद्ध ठे. वेदमंत्र. अपाणिपादो जवनो ग्रहीता, पश्यत्यचक्षुस्सशृणोत्यकर्णः ॥ सवेत्ति विश्वं नच तस्यास्ति वेत्ता, तमाहुरग्र्यं पुरुषं पुराणम् ॥ आ मंत्रथी साबीत थाय- ठे के ईश्वरने जाणनार कोइ ठे नहि.

पूर्वपक्ष—कर्त्ता विना जगत् केम थइ गयुं ? आ अनुमान प्रमाणथी ईश्वर सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय ठे, ते आप केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष— आ आपना अनुमाननुं बीजा ईश्वरपक्षमां खंडन कर-वामां आवशे. उपर बतावेला प्रकारथी एक केवल उपादानादि सामग्री रहित, सृष्टिनी पेहेलां ईश्वर सिद्ध न थया तो पण अमे आगल चला-वियें ठियें. ज्यारे ईश्वरें आ जीवोने रच्या हता त्यारे ? निर्मल रच्या हता ? १ पुण्यवाला रच्या हता ? २ पापवाला रच्या हता ? ३ मिश्रित पुण्यपाप अर्धो अर्धवाला रच्या हता ? ४ पुण्य अल्प पाप अधिक एवा रच्या हता ? ५ किंवा पुण्य अधिक पाप अल्प एवा रच्या हता ? जो प्रथम पक्ष ग्रहण करशो तो जगत्मां सर्व जीव निर्मलज होवा जोइये, पढी वेदादि शास्त्रद्वारा तेउने उपदेश करवो वृथा ठे. तेमज वेदादि शास्त्रोना कर्त्ता पण मूढ सिद्ध थशे. कारण के जो प्रथमथीज जीव निर्मल ठे तो तेउने माटे शास्त्र शा माटे रच्यां ? जे वस्त्र निर्मल होय ठे तेने कोइपण बुद्धिमान् धोता नथी. जो कदापि धोवे तो ते महामूढ ठे. आ कारणथी जे निर्मल जीवोना उपदेश निमित्त शास्त्र रचे ते पण मूढ ठे.

पूर्वपक्ष—ईश्वरें तो जीवोने शुद्ध निर्मल अर्थात् सारा बनाव्या हता, परंतु जीवोण पोतानी इच्छाथी सारां अथवा झूडां कामो करी लीधां ठे, तेमां ईश्वरनो कांइ दोष नहि.

उत्तरपक्ष—जो ईश्वरें जीवोमां सारां अथवा बुरां काम करवानी शक्ति रची न होती तो पढी जीवोमां पुण्य अथवा पाप करवानी शक्ति क्यांथी आवी ?

पूर्वपक्ष—शक्तियो तो जीवमां सर्व ईश्वरेंज रची ठे, परंतु जीवोने बुरां

કામ કરવામાં પ્રવર્ત્યા નથી છુરાં કામ કરવામાં જીવ પોતેજ પ્રવૃત્ત થયેલ છે જેમ કે કોઈ ઘરુસ્યે પોતાના પ્રિય ઘાલક પુત્રને રેલવા માટે ઇક રમકઠુ વીધુ, હવે જો તે ઘાલક તે રેલવાની વસ્તુથી પોતાની આંલ રોવે તો તેમા તેના પિતાનો શુ દોષ છે ? તેવીજ રીતે ઈશ્વરે જીવોને જે હાથ, પગ પ્રમુલ્લ વસ્તુલ આપી છે તે નિત્ય કેવલ ધર્મ કરવાને વાસ્તે આપેલી છે, પઠી જે જીવ પોતાની ઇલાધી તે વસ્તુને પાપકર્મમાં પ્રવર્તવે તો તેમાં ઈશ્વરનો શુ દોષ છે ?

ઉત્તરપદ—હે ખવ્ય ? આ જે તમે ઘાલકનું દદાંત આપ્યું તે સમી પીન નથી કારણ કે ઘાલકના માતપિતાને ઇ જ્ઞાન નથી કે ઘાલકને રેલવા વાસ્તે આપેલું જે વસ્તુ આપિયેં ઠિયેં તે રેલવાની વસ્તુથી આ ઘાલક પોતાની આંલ ફોડી નાલશે, જો કવાપિ ઘાલકના માતપિતાને ઇ જ્ઞાન હોત કે આ ઘાલક રેલવાની વસ્તુથી પોતાની આંલ ફોડી નાલશે તો તે માતા પિતા કવાપિ તેના હાથમાં તે રેલવાની વસ્તુ આ પત નહિ, જો કવી જાણવા હતાં આપે તો તે તેનાં માતપિતા નથી પરતુ પરમ શત્રુ છે તેવીજ રીતે ઈશ્વર માતપિતા તુલ્ય છે અને તમે અમે તેનાં ઘાલક ઠિયેં જો ઈશ્વર જાણતા હતા કે મેં આ જીવોને રચ્યા, તેલને હાથ, પગ, મન ઇદ્રિયાદિ સામગ્રી આપી છે, આ જીવ તે સામગ્રીથી વહુ પાપ કરીને નરકમાં જાનાર છે, તો પઠી ઈશ્વરે તે જીવને શા માટે રચ્યો ? જો કવી ઇમ કહો કે ઈશ્વર ઇ વાત જાણતા ન હોતા કે મેં ધર્મ કરવાને આપેલી સામગ્રીથી પાપ કરીને તે જીવ નરકમાં જાશે, તો પઠી ઈશ્વર આપના કેહેવાથીજ અજ્ઞાની, અસર્વજ્ઞ, સિદ્ધ થાય છે જો કવી ઇમ કહો કે ઈશ્વર જાણતા હતા કે આ જીવ મારી આપેલી સામગ્રીથી પાપ કરીને નરક જવાનો છે તો પઠી અમને રચનાર ઈશ્વર પરમ શત્રુ થયા કે નહિ ? પ્રયોજન વિના રાંક જીવોને સામગ્રીદ્વારા પાપ કરાવીને શા માટે તેલને નરકમાં નાલ્યા ? જ્યારે સામગ્રીદ્વારા પ્રથમ પાપ કરાવ્યાં અને પઠી નરકમાં જવાની શિક્ષા કરી ત્યારે આ તમારા કેહેવાથી ઈશ્વર કરતાં અવિક અન્યાયી કોઈ નથી, કારણ કે પ્રથમ તો તે જીવને રચ્યો, પઠી નરકમાં નાલ્યો વસ આથીજ તમે ઈશ્વરને અન્યાયી,

असर्वज्ञ, निर्दय, अज्ञानी, वृथा मेहेनती इत्यादि कलंक दीधां. ते कारणशी निर्मल जीव ईश्वरें रच्या नशी ए प्रथम पक्षोत्तर.

द्वितीय पक्षोत्तर—जो एम कहो के ईश्वरें पुण्यवालाज जीव रच्याठे तो ते पण तमारुं केहेवुं मिथ्या ठे. कारण के जो पुण्यवालाज सर्व जीव हता तो गर्जमांज अंधा, लंगडा, लूला, बहेरा, मूंगा होवापणुं, झूंडुं रूप, नीच अथवा निर्धन कुलमां जन्मवा पणुं, जावजीव दुःखी रेहेवुं, खावा पीवाने पुरुं न मलवुं, महाकष्टकारक मेहेनत करी पेट जरवुं, आ सर्व पुण्यना उदयशी होइ शकतुं नशी, वली पुण्य कर्मा विनाज जीवोने ईश्वरें पुण्य केम लगावी दीधुं ? जो कदी कर्मा विनाज जीवोने ईश्वरें पुण्य लगावी दीधुं तो तेवीज रीतें धर्म कर्मा विनाज जीवोने स्वर्ग तेमज मोक्ष केम नशी पहुँचाडी शकता ? शास्त्रोपदेश करावीने, चूखें मरावीने, तृष्णा ढोडावीने, राग द्वेष मिटावीने, घरवार तजावीने, साधु बनावीने, टुकडा मगावीने, दया, दम, दान, सत्यवचन, चोरीनो त्याग, स्त्रीनो त्याग, इत्यादि अनेक साधन करावीने पढी स्वर्ग मोक्षमां पहुँचाडवा; आ संकट ईश्वरें फोकट उत्पन्न करीने जीवोने शा माटे दुःख दीधुं. आ वातशी तो ए प्रतीत थायठे के ईश्वरने कांइ समजण नशी.

तृतीय पक्षोत्तर—जो कदी एम कहो के ईश्वरें पापसंयुक्तज जीव रच्या ठे, तो पढी कर्मा विनाज जीवोने पाप लगावी दीधां तेमां तो ईश्वरें अमारुं सत्तानाश करी दीधुं. हवे अमे कोनी पासे जइ विनति करियें के गुन्हा कर्मा विना ईश्वर अमने पाप लगावे ठे, जेथी आप तेमने मना करो के कर्माविना अमने पाप न लगावे; एवा अन्यायी ईश्वरनुं तो कदी नाम पण लेवुं न जोश्यें. तथा जो ईश्वरें पापसंयुक्तज सर्व जीव रच्या ठे, तो राजा, मंत्री, शेर, सेनापति, धनवान् इत्यादिना घरमां उत्पन्न थवुं, नीरोगी काया, सुंदर रूप, सुंदर शरीर, घरमां आदर सन्मान, बहार यशकीर्त्ति, पंचेंद्रिय, विषयभोग, इत्यादि सामग्री प्राप्त थवानो पापशी कदी संजव होतो नशी. ते कारणशी जीवोने केवल पापवान् ईश्वरें रच्या नशी. इति.

चतुर्थ पक्षोत्तर—जो एम कहो के अर्धोअर्ध पुण्य पापवाला जीव ई-

अरें रच्या ठे तो ते पक्ष पण यथार्थ नथी, कारण के अरधा सुखी अरधा दुःखी एवा पण सर्व जीव देखवामां आवता नथी इति

पंचम पक्षोत्तर— पांचमो पक्ष पण ठीक नथी, सुख थोडुं अने दुःख विशेष एवा पण सर्व जीव देखवामां नथी आवता, परंतु सुख विशेष अने दुःख अस्प, एवा बहु जीव देखवामां आवे ठे इति

षष्ठ पक्षोत्तर— ठठो पक्ष पण समीचीन नथी सुख घणु अने दुःख थोडुं एवा पण सर्व जीव देखवामा आवता नथी, दुःख बहु अने सुख अस्प, एवा बहु जीव देखवामां आवे ठे आ हेतुंथी ईश्वर जीवोने कोइपण व्यवस्थावाला रची शकता नथी तो पठी सृष्टिना कर्त्ता ईश्वर केम सिद्ध थइ शके ठे ? कदी थइ शकता नथी तथा ज्यारे ईश्वरें सृष्टि रची न होती त्यारें ईश्वरने शुं दुःख इतुं ? अने ज्यारे सृष्टि रची त्यारे शु सुख थयु ?

पूर्वपक्ष—ईश्वर तो सदा परम सुखी ठे शु ईश्वरमां कांइ न्यूनता ठे के ते न्यूनताने पूर्ण करवा वास्ते सृष्टि रचे ठे ते तो जगत्मा पोतानी ईश्वरता प्रगट करवाने सृष्टि रचे ठे

उत्तर पक्ष—ज्यारें ईश्वरें सृष्टि रची न होती त्यारें तो ईश्वरनी ईश्वरता प्रगट न होती अने ज्यारे सृष्टि रची त्यारे ईश्वरता प्रगट थइ तो प्रथम ज्यारें ईश्वरनी ईश्वरता प्रगट न होती थइ त्यारे तो ईश्वर बहुज उदास, तेमज अपूर्ण मनोरथवाला अने ईश्वरता प्रगट करवामां विवक्ष इता आ हेतुंथी अवश्य ईश्वरने दुःख होतुं जोइयें ज्यारें ईश्वर सृष्टिनी पेदेखा एवा दुःखी इता त्यारे निरुधमी केम बेसी रह्या इता ? आ सृष्टिनी पेदेखां बीजी सृष्टि रचीने पोतानु दुःख केम दूर कर्युं न होतु ?

पूर्वपक्ष—ईश्वरें जे सृष्टि रची ठे ते जीवोने धर्म करावीने तेठने अनंत सुख देशे आ परोपकार वास्ते ईश्वरें सृष्टि रची ठे

उत्तरपक्ष—धर्म करावीने जीवोने सुख वेतुं ते तो तमारा केदेवा मु जव परोपकार थयो, परंतु जेठ पाप करीने नरकमां गया तेठना उपर शु उपकार कर्पो ? तेठने दुःखी करवाथी शु ईश्वर परोपकारी थइ शके ठे ?

पूर्वपक्ष—तेजने नरकमांथी काढीने पढी स्वर्गमां स्थापन करशे;

उत्तरपक्ष—तो पढी प्रथमज नरकमां केम जवा दीधा ?

पूर्वपक्ष—ईश्वरज सर्व पुण्यपापादि करावे ठे. जीवने आधीन कांइपण नथी. ईश्वर जे चाहे ठे ते करावे ठे. जेम काष्ठनी पुतलीने बाजीगर जेम चाहे ठे तेम नचावे ठे अने पुतली स्वाधीन नथी तेम.

उत्तरपक्ष—जो जीवने कांइ आधीन नथी तो जीवने सारा नरसानुं फल पण न जोइयें. कारण के जो कोइ सरदार कोइ नोकरने फरमावे के तमे आ काम करो पढी नोकर सरदारना हुकम मुजब ते काम करे, अने ते काम सारुं अथवा नरसुं ठे तो शुं पढी ते सरदार ते नोकरने कांइ शिक्षा करी शके ठे ? कांइ पण करी शकता नथी. तेवीज रीतें ईश्वरनी आज्ञाथी जो जीवें पुण्य अथवा पाप कर्या तो पढी पुण्य पापनुं फल जीवोने नज मलवुं जोइये. ज्यारें पुण्य पाप जीवनां कर्या थतां नथी त्यारें स्वर्ग तेमज नरक पण जीवने न होवां जोइयें. पढी जीवने, नरक, स्वर्ग, तिर्यक् तेमज मनुष्य ए चार गति पण न होय. ज्यारे चार गति न होय त्यारे संसार पण न होय. जो संसार न होय तो वेद, पुराण, तौरे, तजबूर, इंजिल प्रमुख शास्त्र पण न होय. ज्यारें शास्त्र न होय त्यारें शास्त्रना उपदेशक पण न होय, ज्यारें शास्त्रना उपदेशक पण होय नहि त्यारे ईश्वर पण नहि. जो ईश्वरज नहि तो पढी सर्व शून्यता सिद्ध थइ. आ कलंक केम मटशे ?

पूर्वपक्ष—आ जगत् बाजीगरनी बाजी जेवुं ठे, अने ईश्वर तेना बाजीगर ठे. तेथी ईश्वर आ जगत्ने रचीने खेलथी क्रीडा करेठे. नरक, स्वर्ग, पुण्य तेमज पाप कांइ नथी.

उत्तरपक्ष—जो ईश्वरें क्रीडाने माटे जगत्नी रचना करी तो क्रीडाज मात्र तेनुं फल थवुं जोइयें. परंतु आ जगत्मां तो कुष्टी, रोगी, शोकी, धनहीन, बलहीन, महादुःखी इत्यादि महाप्रलाप करी रह्याठे, जेजने देखीने दयावश थवाथी अमारां रोम उंचां थायठे. तो शुं पढी ईश्वरने आ दुःखी जीवोने देखीने दया नथी आवती ? जो ईश्वरने दया नथी आवती तो पढी निर्दयपण कदी ईश्वर थइ शकेठे ? वली जे क्रीडा करवा वाला ठे ते बालकनी पेठे रागी, छेष्टी, अज्ञानी होय ठे. जो राग छेष्ट ठे

તો તેમાં સર્વ દૂષણ છે જો પોતેજ શ્રવણથી જાણે છે તો તે ઈશ્વર શેના ? તે તો સંસારી જીવ છે ઘણી જો રાગ દ્વેષવાદા હશે તો સર્વદ્વેષ કદાપિ ન હશે, જો સર્વદ્વેષ નહિ તો તેને ઈશ્વર કોણ કહી શકે છે ?

પૂર્વપદ્ધ—જીવોએ કરેલાં પુણ્ય પાપને અનુસારે ઈશ્વર વડે દિયે છે, તેમાં ઈશ્વરને શું વોપ છે ? જેવા જેણે (પુણ્યપાપ) કર્યાં તેવા તેને ફલ વીધાં

ઉત્તરપદ્ધ—આ તમારા કેહેવાથી, આ સંસાર અનાદિ સિદ્ધ થઈ ગયો, ઘણી ઈશ્વર કર્તા નહિ એમ સિદ્ધ થયું વાહુ રે મિત્ર ? પોતે પોતાની મેલેજ માત્ર થયા કારણ કે જે જીવ હાલ છે, અને જે કાંઈ તેને શ્રદ્ધામાં ફલ મેલે છે, તે પૂર્વજન્મમાં કરેલું સિદ્ધ થયું ઘણી જે પૂર્વ જન્મ હતો તેમાં જે દુઃખ સુખ જીવને મેલેલું હતું, તે તેની પેઢેલાંના પૂર્વજન્મમાં કરેલું હતું તેથી રીતે પૂર્વ પૂર્વ જન્મમાં દુઃખ સુખ કરવાં અને ઉત્તરોત્તર જન્મમાં સુખ દુઃખને જોગવાઈ, એમ કરતાં સંસાર અનાદિ સિદ્ધ થાય છે હવે વિચારો કે જગતના કર્તા ઈશ્વર કેમ સિદ્ધ થયા ?

પૂર્વપદ્ધ—અમે તો એક જ પરમબ્રહ્મ પારમાર્થિક સદ્ગુણ માનિયે ત્રિયે ઉત્તર—જો એક જ પરમ બ્રહ્મ સદ્ગુણ છે, તો પછી આ જે સરલ, રસાલ, પ્રિયાલ, હિતાલ, તાલ, તમાલ, પ્રવાલ પ્રમુલ પદાર્થ અગ્રગામી પણે કરી જે પ્રતીત થાય છે તે શા કારણથી સત્સ્વરૂપ નથી

પૂર્વપદ્ધ—આ પૂર્વોક્ત પદાર્થ જે પ્રતીત થાય છે તે સર્વ મિથ્યા છે તે મજ અનુમાનપ્રપચ પણ મિથ્યા છે પ્રતીત હોવાથી જે યવા છે તે યવા છે, જેમ કે સીપ, શાલીરૂપ, તેલોજ આ પ્રપંચ છે આ અનુમાનથી પ્રપંચ મિથ્યારૂપ છે અને એક બ્રહ્મજ પારમાર્થિક સદ્ગુણ છે

ઉત્તરપદ્ધ—હે પૂર્વપદ્ધિ ! આ અનુમાન કેહેવાથી આપ તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ માન નથી, તેજ હવે બતાવિયે ત્રિયે આ જે પ્રપંચ તમે મિથ્યારૂપ માને છો તે મિથ્યા ત્રણ તરેહનું હોય છે એક તો અત્યંત અસત્ રૂપ, વીજું છે તો કાંઈ અન્ય, અને પ્રતીતિ હોય અન્ય તરેહની, અને ત્રીજું અનિર્વાચ્ય, આ ત્રણે મિથ્યારૂપ પ્રપંચમાંથી કયા પ્રપંચને આપ માનો છો ?

પૂર્વપદ્ધ—આ ત્રણે પદ્ધતિમાંથી પ્રથમના ધે પદ્ધતિ તો અમને સ્વીકારજ નથી ત્રીજો અનિર્વાચ્ય પદ્ધ અમે માનિયે ત્રિયે તેથી આ પ્રપંચ અનિર્વાચ્યમિથ્યારૂપ છે

उत्तरपक्ष—प्रथम तो आप ते कहो के अनिर्वाच्य शुं वस्तु ठे? अर्थात् आप अनिर्वाच्य कइ वस्तुने कहो ठो? (१) शुं वस्तुने केहेवावालो शब्द नथी? (२) अथवा शब्दनुं निमित्त नथी? प्रथमनो विकल्प तो कल्पनाज करवा योग्य नथी. आ सरल ठे, आ रसाल ठे, एवा शब्द तो प्रत्यक्ष सिद्ध ठे. बीजो विकल्प लहियें, तो शुं शब्दनुं निमित्त ज्ञान नथी? के पदार्थ नथी? प्रथम पक्ष तो समीचीन नथी. सरल, रसाल, ताल, तमाल, प्रमुखनुं ज्ञान तो प्राणी प्राणी प्रत्ये प्रतीत ठे. सर्व बुद्धिवंत जीव जाणें ठे के सरल, रसाल, ताल, तमाल प्रमुखनुं ज्ञान अमने ठे. बीजो पक्ष—पदार्थ जावरूप नथी? के अज्ञावरूप नथी? जो एम कहो के पदार्थ जावरूप नथी अने प्रतीत थाय ठे, तो आपने विपरीत आख्याति मानवी पडी, अने अद्वैत-वादियोना मतमां विपरीत आख्याति मानवी ते महादूषण ठे. बीजो पक्ष-जो पदार्थ अज्ञावरूप नथी तो जावरूप सिद्ध थया, त्यारे तो सत्ख्याति मानवी पडी; अने ज्यारे अद्वैतमतनो अंगीकार कस्यो अने सत्ख्याति मानवी पडी त्यारे सत्ख्यातिना मानवार्थी अद्वैतमतना मूलने कुहाडा-थी कापी नाख्युं. एवी रीतें कदापि अद्वैतमत सिद्ध थशे नहि.

पूर्वपक्ष—जावरूप तथा अज्ञावरूप ए वंने प्रकारें वस्तु नथी.

उत्तरपक्ष—अमें आपने पुठियें ठियें के जाव तेमज अज्ञाव आ वंनेना अर्थ जे लोकमां प्रसिद्ध ठे तेज आपें मान्या ठे? के तेनार्थी विपरीत अन्य तरेहना अर्थ आपें मान्या ठे? जो कदी प्रथम पक्ष मानशो तो ज्यां जावनो निषेध करशो त्यां अवश्य अज्ञावने मानवो पडशे अने ज्यां अज्ञावनो निषेध करशो त्यां अवश्य जावने कबुल करवो पडशे; कारण के वंने परस्पर विरोधी ठे. तेथी एकनो निषेध बीजानो विधि अवश्य कबुल करावशे. ए रीतें अनिर्वाच्यता तो जड मूलथी नाश पामी. हवे बीजो पक्ष लेशो तो तेथी अमने कांइ हानि नथी, कारण के अलौकिक अर्थात् आपना मनःकल्पित शब्द तेमज शब्दनुं निमित्त जो नाश पामशे तो तेथी लौकिक शब्द तथा लौकिक शब्दनुं निमित्त कदापि नाश पामशे नहि; तो पढी अनिर्वाच्य प्रपंच केवी रीतें सिद्ध थशे? जो अनिर्वाच्य सिद्ध न थयो तो प्रपंच मिथ्या केम सिद्ध थायज? तो पढी एकज अद्वैत ब्रह्म पण केम सिद्ध थाय?

पूर्वपक्ष-अमें तो जे प्रतीत न थाय तेने अनिर्वाच्य कहियें ठियें

उत्तरपक्ष-आ तमारा कहेवामां तो बहुत विरोध आवे ठे जो कर्द प्रपच प्रतीत थतो नथी तो आपें पोताना प्रथम अनुमानमा प्रपच प्रतीयमान हेतुस्वरूपणें शा माटे ग्रहण कख्यो ? अने प्रपचने अनुमान करती वेला धर्मिपणे शा माटे ग्रहण कख्यो ? जो एम कदेशो के प्रपचने धर्मोपणे अथवा प्रतीयमान हेतुपणे ग्रहण करवामा शुं दोष ठे ? तें पठी आपें उपर जे प्रतिज्ञा करी ह्ती के अमे तो जे प्रतीत न होय तेने अनिर्वाच्य कहियें ठियें, तो हवे प्रपच अनिर्वाच्य केवी रीतें सिद्ध थयो ? ज्यारे प्रपच अनिर्वाच्य नहि त्यारे तो जावरूप अथवा तो अजावरूप सिद्ध थशे आ वने पक्षमा कोशण रूपें प्रपच मानवाधी पू वोंक धिपरीताख्याति तथा सत्स्याति रूप वने दूषण वली आपना गखामां रसी नाखे ठे हवे जागी क्या जशे ? वली अमे आपने पुठियें ठियें के आ प्रपचने तमे जे अनिर्वाच्य मानोठो ते प्रत्यक्ष प्रमाणधी मानोठो ? के अनुमान प्रमाणधी ? प्रत्यक्ष प्रमाण तो आ प्रपचने सत् स्वरूपज सिद्ध करेठे जेवा जेवा पदार्थ ठे, तेवु तेवुज प्रत्यक्ष ज्ञान उ स्पष्ट थाय ठे वली प्रपचस्वरूप एवुं ठे के, परस्पर जुदी जुदी जे वस्तु ठे ते पोत पोताना स्वरूपमा जावरूप ठे, अने बीजा पदार्थना स्वरूपनी अपेक्षाये अजावरूप ठे आ इतरेतर विविक्त वस्तुठेनेज प्रपच रूप मानेख ठे, तो पठी प्रत्यक्ष प्रमाण, प्रपचने अनिर्वाच्य केवी रीतें सिद्ध करी शके ठे ?

पूर्वपक्ष-उपर बतावेख अमारो जे पक्ष ठे तेने प्रत्यक्ष कांइ पण हानि करी शकर्तु नथी, कारण के प्रत्यक्ष तो विधायकज ठे जो कवी प्रत्यक्ष एक वस्तुमा बीजी वस्तुना स्वरूपनो निषेध करे तो अमारा पक्षने बाध करनार ठरे, परंतु प्रत्यक्ष प्रमाण तो एवु नथी प्रत्यक्ष प्रमाण तो अन्य वस्तुमा अन्य वस्तुनु स्वरूप निषेध करवाने धुंतु (कुठ) ठे

उत्तर पक्ष-आ पण आपनु कहेवु असत्य ठे अन्य वस्तुना स्वरूपनो निषेध कख्या विना प्रस्तुत वस्तुना यथार्थ स्वरूपनो कदापि बोध नहि थाय पीसु इत्यादि वर्णोना अजावनो ज्यारे बोध थशे, त्यारेज काहुं एवा रूपनो बोध थशे तेमज ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाणधी यथार्थ व

स्तुस्वरूप ग्रहण करी शकाशे, त्यारेज अवश्य अपर वस्तुना स्वरूपनो निषेध पण त्यां जाणी शकाशे. जो कदी अन्य वस्तुना निषेधने अन्य वस्तुमां प्रत्यक्ष नहि जाणशो तो ते वस्तुना विधिस्वरूपने पण प्रत्यक्ष नहि जाणी शको, केवल जे वस्तुना स्वरूपने ग्रहण करवुं ठे तेज अन्य वस्तुना स्वरूपनुं निषेध करावुं ठे. ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाण विधि अने निषेध बंनेने ग्रहण करे ठे, त्यारे तो प्रपंच मिथ्यारूप कदापि सिद्ध नहि थाय, ज्यारे प्रपंच मिथ्यारूप प्रत्यक्ष प्रमाणथी न सिद्ध थयो, त्या-
रे पढी परम ब्रह्मरूप एकज अद्वैत तत्व केवी रीतें सिद्ध थयुं ? वली जो तमे प्रत्यक्षने नियमपूर्वक विधायकज मानशो तो तो विद्यानी पेठे अविद्यानो पण विधि तमारे मानवो पडशे. हवे आ ब्रह्म अविद्यारहित प्रत्यक्ष प्रमाणथी ग्रहण कराय त्यारे तो अविद्या पण प्रत्यक्षथी निषेध ग्रहण थशे. पढी जे तमारुं एम केहेवुं ठे के प्रत्यक्ष जे ठे ते विधाय-
कज ठे परंतु निषेधक नथी ते केवुं प्रमाणरहित उन्मत्तवचन ठे ? हवे जे अनुमान बताववामां आवे ठे तेथी सावीत थशे के आपना अ-
नुमाननो पक्ष बाधित ठे. अमारुं अनुमान एवुं ठे के, प्रपंच मिथ्या नथी, असत्थी विलक्षण होवाथी; जे असत्थी विलक्षण ठे ते आवो ठे, जे-
वो आत्मा ठे तेवोज आ प्रपंच ठे. तथा प्रतीयमान जे आपनो हेतु ठे ते ब्रह्मात्माना साथे व्यभिचारी ठे, जेम के ब्रह्मात्मा प्रतीयमान तो ठे परंतु मिथ्यारूप नथी, जो एम कहो के ब्रह्मात्मा अप्रतीयमान ठे तो वचनगोचर नहि थाय, जो वचनगोचर नथी तो तो आपने मुंगा बनवुं ठीक ठे, कारण के ब्रह्म विना बीजुं तो कांइ ठे नहि, अने जे ब्र-
ह्मात्मा ठे ते प्रतीयमान नथी, तो पढी आपने अमे मुंगा विना बीजुं शुं कहियें ? प्रथम अनुमानमां आपें जे ठीपनुं दृष्टांत आप्युं हतुं ते सा-
ध्यविकल ठे, कारण के जे ठीप ठे तेज प्रपंचनी अंतर्गत ठे, अने आप तो प्रपंचने मिथ्यारूप सिद्ध करवा चाहोठो, ते कदापि सिद्ध थइ शक्तुं नथी. जे साध्य होय तेज दृष्टांतमां कही शकाय. जो ठीपनुं पण अत्यार सुधी सत् असत् पणुं सिद्ध नथी तो तेने दृष्टांतमां शा माटे लाववी जोइयें ? वली अमें आपने पुढियें ठियें के आ जे तमे प्रथम अनुमान, प्रपंचने मिथ्या

सिद्ध करवाने कछुं इतु ते अनुमान, प्रपचथी जिन ते के अजिन ते ? जो कहो के जिन ते तो पठी सत्य ते के असत्य ते ? जो एम कहो के सत्य ते तो ते अनुमानना सत्यनी पेठे प्रपच पण सत्यस्वरूप ज ते जो एम कहो के असत्यस्वरूप ते तो पठी शु शुन्य ते ? के अन्यथा ख्यात ते ? के अनिर्वचनीय ते ? प्रथमना धने पक्ष तो कदापि साध्यना साधक नथी, मनुष्यना शृगनी पेठे, तथा ठीपना रूपानी पेठे अने प्रीजो जे अनिर्वचनीय पक्ष ते तेनो तो संज्ञवज नथी, ते पोताना साध्यने केम सिद्ध करशे ?

पूर्वपक्ष—अमारु जे अनुमान ते ते व्यवहार सत्य ते ते कारणथी असत्य नथी पठी पोताना साध्यने केम साधी शकतु नथी ? मतलब के साधीज शकेते

उत्तरपक्ष—अमे आपने पुठियें ठियें के आ व्यवहार सत्यनु शु स्वरूप ते ? व्यवहरतीति (व्यवहार) एम जो तेनी व्युत्पत्ति करियें तो तो ज्ञाननुंज नाम व्यवहार ठखुं, ज्ञानथी जे सत्यते, ते पारमार्थिकज ते, आ पक्षमां सत् ख्यातिरूप प्रपच सिद्ध थयो ज्यारे प्रपच सत् सिद्ध थयो त्यारे तो एकज परम ब्रह्म सद्रूप अद्वैत तत्त्व कोइ पण रीतें सिद्ध नहि थइ शके, जो कवी कहो के व्यवहार नाम शब्दनु सत्य ते तो पठी आपने पुठियें ठियें के जो व्यवहार नाम शब्दनु ते तो पठी शब्द, स्वरूपथी सत्यते ? के असत्य ते ? जो एम कहो के शब्द सत्स्वरूप ते तो शब्दनी पेठे प्रपच पण सत्स्वरूप ते जो एम कहो के शब्द असत् स्वरूप ते तो पठी ब्रह्मादि, शब्दथी कहां थकां केवी रीतें सत्स्वरूप थइ शकशे ? कारण के जे पोतेज असत्स्वरूपते ते बीजानी व्यवस्था करवाना के केहेवाना हेतुरूप कवी थइ शकता नथी

पूर्वपक्ष—जेम खोटो रूपियो साचा रूपियानी जेम क्रयविक्रयादि व्यवहारमां पासवाथी साचो रूपियो मनायते, तेवीज रीतें अमारु अनुमान अगर जो के असत्स्वरूपते तो पण जगतमां सत् व्यवहारथी प्रवर्तवाथी व्यवहार सत् ते, ते कारणथी पोताना साध्यने सिद्ध करनार ते

उत्तरपक्ष—हे जव्य ! आ तमारा केहेवाथी तमारु अनुमान पारमार्थिक असत्स्वरूप ते पठी जे दूषण असत्पक्षमां आपेसां ते ते सर्व

अहींयां लागु पडेते. जो एम कहेशो के अमे अनुमानने प्रपंचथी अजेद मानियें ठियें तो तो प्रपंचनी पेठे अनुमान पण मिथ्यारूप सिद्ध थयुं, पठी तो पोताना साध्यने केम साधी शकशे ? आ पूर्वोक्त विचारथी प्रपंच मिथ्यारूप नथी, परंतु आत्मानि पेठे सत् रूपठे, तो पठी एकज ब्रह्म अद्वैत तत्वठे आ तमारुं केहेवुं केवी रीतें सत्य थइ शकेते ? कदी सत्य थइ शकशे नहि.

पूर्वपक्ष—अमारी उपनिषदोमां तथा शंकर स्वामिना शिष्य आनंद-गिरि, शंकरदिग्विजयना त्रीजा प्रकरणमां लखेते के:—“ परमात्मा जग-उपादानकारणमिति ” परमात्मा जे ठे तेज आ सर्व जगत्तुं कारण ठे, कारण पण केवुं ? उपादान रूपठे. उपादान कारण तेने कहियें के जे कारण होय तेज कार्यरूप थइ जाय, आ केहेवाथी एम सिद्ध थयुं के जे कांइ जगत्तमां ठे ते सर्व कांइ परमात्माज पोते वनी गया ठे, तेथी जगत् परमात्मा रूपज ठे हवे तमे सृष्टिकर्त्ता ईश्वर केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष—वाह रे नास्तिकशिरोमणि ! आप जे कांइ कहो ठो ते विचार करीने कहो ठो के केम ? आ तमारा केहेवाथी तो पूर्ण नास्तिक-पणुं तमारा मतमां सिद्ध थाय ठे. जुउं, ज्यारे सर्व जगत्स्वरूप परमात्म रूपज ठे, त्यारे तो नथी कोइ पापी, के नथी कोइ धर्मी; नथी कोइ ज्ञानी के नथी कोइ अज्ञानी; नथी नरक के नथी स्वर्ग; नथी साधु के नथी चोर; नथी सत्शास्त्र के नथी मिथ्या शास्त्र; तेमज जेवा गोमांस चढ़ी तेवाज अन्नचढ़ी; जेवुं स्वचार्यासंग कामसेवन, तेवुंज माता, बेहेन, दीकरी संग कामसेवन, जेवा चंराल तेवाज ब्राह्मण; जेवा गऊ तेवा संन्यासी, कारण के ज्यारे सर्व वस्तुना कारण ईश्वर परमात्माज ठर्या त्यारे तो सर्व जगत् एकरस एक स्वरूप ठे, बीजुं तो कांइ ठे नहि.

पूर्वपक्ष—अमें तो एक ब्रह्म मानिये ठियें, अने एक माया मानिये ठियें, तेथी तमे जे उपर बहु आल जंजाल लख्युं ते सर्व मायाजन्य ठे, अने ब्रह्म तो सच्चिदानंद एकज शुद्धस्वरूप ठे.

उत्तरपक्ष—हे अद्वैतवादि ! आ जे तमे पक्ष मान्यो ठे ते बहुज असमीचीन ठे. जुउं. माया जे ठे ते ब्रह्मथी जिन ठे के अजिन ठे ? जो कहो के जिन ठे तो जड ठे के चेतन ठे ? जो जड ठे तो नित्य ठे के

અનિત્ય છે ? જો કહો કે નિત્ય છે તો અદ્વૈતમતના મૂલનેજ ખસ કરે છે, કારણ કે જ્યારે બ્રહ્મથી જ્ઞેદ રૂપ થઈ, જદરૂપ થઈ અને નિત્યરૂપ થઈ ત્યારે તો પઠી તમે પોતે પોતાનાજ કેહેવાથી દ્વૈતપથ સિદ્ધ કસ્યો, અને અદ્વૈતપથ જદમૂલથી નાશ પામ્યો જો એમ કહો કે અનિત્ય છે તો દ્વૈતતા કવી દૂર નહિ થાય, કારણ કે જે નાશવંત છે તે કાર્યરૂપ છે, અને જે કાર્ય છે તે કારણજન્ય છે, તો પઠી તે માયાનુ ઠપાદાન કારણ શુ છે ? તે કેહેવું જોઈયે જો એમ કહો કે વીજી માયા તો તો અનવસ્થા દૂષણ છે, અને અદ્વૈત ત્રણે કાલમાં કદાપિ સિદ્ધ નહિ થાય જો કવી બ્રહ્મનેજ ઠપાદાન કારણ માનશો તો તો બ્રહ્મજ પોતે સર્વ કાલ ઘનશે વસી પૂર્વોક્ત દૂષણ આવ્યા જો કવી માયાને ચૈતન્ય માનશો તો પણ તેના તેજ પૂર્વોક્ત દૂષણ આવશે, જો એમ કહેશે કે માયા બ્રહ્મથી અજેદ છે તો તો બ્રહ્મજ કેહેવું જોઈયે, માયા નહિ કેહેવી જોઈયે

પૂર્વપદ્ધ-અમે તો માયાને અનિર્વચનીય માનિયે ઠિયે

ઉત્તરપદ્ધ-આ અનિર્વચનીય પદ્ધતું ઠપર સ્થળન કરી આવ્યા ઠિયે, તેથીજ રીતે અહીંયાં કરવું વસી અનિર્વચનીય જે શબ્દ છે તેમાં નિસ્ જે ઠપસર્ગ છે તેનો અર્થ તો નિષેધરૂપ કસ્યો છે કસાપ વ્યાકરણ જુઠ ઘાકી જે શબ્દ છે તે યા તો જાવનો ઘાચક છે અથ યા તો અજાવનો ઘાચક છે ? જો જાવનો નિષેધ કરશો તો અજાવ આવશે અને જો અજાવનો નિષેધ કરશો તો જાવ આવી જશે આ જાવ અજાવ વે ઠપરાંત ત્રીજુ વસ્તુનુ રૂપ કોઈ નથી તે કારણથી અનિર્વચનીય શબ્દ વંજી પુરુષોષ ઠસરૂપ રચેલો પ્રતીત થાય છે આ કેહેવાથી દ્વૈતજ સિદ્ધ થયું, અદ્વૈત નહિ

પૂર્વપદ્ધ-આ જે અદ્વૈતમત છે, તેના મુખ્ય આચાર્ય શંકરસ્વામી છે, જેણે સર્વ મતોનુ સ્થળન કરી અદ્વૈતમત સિદ્ધ કરેલ છે, તો પઠી યવા શંકરસ્વામી, સાદાત શિવના અવતાર, સર્વજ્ઞ, બ્રહ્મજ્ઞાની, શીશવાનુ, સર્વ સામર્થ્યયુક્ત, તેમના અદ્વૈતમતનુ સ્થળન કરનાર કોણ છે ?

ઉત્તરપદ્ધ-અહો વહાલા મિત્ર !! આપની સમજણ મુજબ તો જરૂર જેમ આપ કહો હો તેમજ છે, પરંતુ શંકરસ્વામિના શિષ્ય આનંદગિરિયે શંકર દિગ્વિજયના અઠાવનમા પ્રકરણમાં શંકરસ્વામિનું જે ઘૃત્તાંત લખેલ છે તે

वांचवाची तो एम प्रतीत थाय ठे के शंकरस्वामी सर्वज्ञ नहि पण कामी ठे, अज्ञानी ठे, तेमज असमर्थ ठे. ते लखाण्णी एम पण प्रतीत थाय ठे के वेदांतियोनुं अद्वैत ब्रह्मज्ञान ज्यां सुधी आ स्थूलदेह रहे ठे त्यां सुधीज रहे ठे; परंतु आ शरीर बूढ्या पठी कोइ वेदांतियोने ब्रह्मज्ञान रेहेसे नहि.

पूर्वपक्ष-ए केवुं शंकरस्वामिनुं वृत्तांत ठे जेथी तमारी पूर्वोक्त विना सिद्ध थाय ठे ?

उत्तरपक्ष-जो आपने वृत्तांत सांजलवुं ठे तो अमारे ढील नथी. हम-णांज बतावियें ठियें. “ज्यारे शंकरस्वामियें मंडनमिश्रनो पराजय कयों, त्यारे मंरुनमिश्रें यतिव्रत लीधुं, अने मंडनमिश्रनी पत्नी सरसवाणी पोताना पतियें यतिव्रत लीधाथी ब्रह्मलोकमां चांदी, सरसवाणीने गमन करती देखीने शंकरस्वामियें जीवन दुर्गा मंत्रथी दिग्बंधन कळुं; पठी केहेवा लाग्या के हे सरसवाणि ! तुं ब्रह्मशक्ति ठो, ब्रह्मना अंशचूत मंरुनमिश्रनी तुं पत्नीठो, उपाधियकी सर्वने फलित ठो, ते कार-णथी मारीसाथे प्रसंग लइने पठी तमारे गमन करवुं योग्य ठे. पठी सर-सवाणीयें शंकरस्वामिने कळुं के पतिना संन्यासथी प्रथमज वैधव्य पणाना जयथी में पृथ्वी तजी ठे, तेथी हवे पृथ्वीनो स्पर्श नहि करूं. हे यति ! तुं तो पृथ्वीपर स्थित ठो तेथी तारा प्रसंगमाटे एकविषय स्थिति केम होय. एम शंकरस्वामिने केहेनारीने फरी शंकरस्वामियें कळुं के-हे माता ! तो पण पृथ्वीथी उंचे ठ हाथ आकाशमां रहो अने मारी साथे सर्व वचननो प्रपंच संचार करीने पठी गमन करो. तयारबाद शरु-आतमां शंकरस्वामि साथे सर्वशास्त्र, वेद, इतिहास, पुराणोविषे समय प्रसंग करीने शंकरनो तिरस्कार करवामाटे जेमां दुःखें प्रवेश थइ शके ठे एवुं जे कामशास्त्र तेना नायक तथा नायिकाजेद संबंधी, विस्तार पूर्वक सरसवाणी शंकरने पूढवा लागी, परंतु शंकरस्वामी ते विषयने जाणता न होता तेथी उत्तर दइ शक्या नहि. मौन रह्या. पठी सरसवाणी शंकरस्वामिने सत्य केहेवा लागी के आ शास्त्र तमारा जाणवामां आव्युं नथी. निश्चयपूर्वक ते शास्त्र तो हुंज जाणुं बुं. अवसरना जाणनार शंकर स्वामी केहेवा लाग्या के-हे माता ! आप अर्हियांज ठ महिना रहो, पठी सर्व अर्थनो निश्चय करी हुं तमारा प्रश्ननो उत्तर आपीश. तयार-

बाद शकरस्वामी आग्रहपूर्वक सरस वाणीने त्याज आकाशमंड
 क्षमां स्थापन करीने तथा सर्व शिष्योने योग्य स्थानकें मोकलीने
 १ इस्तामखक २ पद्मपाद ३ विधिवत् ४ आनदगिरि ५ चार शिष्यो
 सहचर्तमान पूजाता थका ते नगरथी पश्चिमदिशा नामा गढमा गया
 सरसवाणीना प्रश्नो नो उत्तर जाणवा माटे, ते नगरनो राजा मरी गयो
 इतो, अने तेनु शरीर ते समये चितामा प्रज्वलित थतु इतु ते शरीरने
 देखीने, शकरस्वामियें पोतानु शरीर ते नगर पासेना एक पर्वतनी गुफामा
 स्थापन करीने शिष्योने कष्टु के तमारे आ शरीरनु रक्षण करवु, अने
 पोते परकायप्रवेश विद्यार्थी, लिंगशरीरसयुक्त, अजिमानसहित, ते
 राजाना शरीरमा ब्रह्मरधर्षी प्रवेश कथ्यो तत्कास राजा सजीवन थया,
 शीतोपचार कथ्यो, अने उत्सव करी तेने नगरमा लाव्या, राजा मृत्यु
 पास्या नथी एम प्रसिद्ध करी वीधु हवे शकर स्वामिने खोकोयें राज्या
 सनपर स्थापन कथ्या पठी राज्यसिंहासनपरथी उठी स्वामिजी पहरा
 णीना मेहेसमा गया त्या जइ राणीसाथे कामक्रीडा करवा लाग्या हवे
 शकरस्वामिनी कुशलसार्थी तेने आलिंगन करवार्थी सुख सप्तोग उत्पन्न
 थयो, तेथी शकरस्वामियें राणीना मुखनी साथे पोतानु मुख जोळ्यु,
 पोतानी ठाती राणीना वस्त्रे स्तनो पर खगाडी, तेवीज रीतें नाजि पण
 नाजि साथे जोडी, पोताना पगथी राणीना पग संकोच्या, अर्थात् जघा
 मां जघा मेखवी, अर्थात् एक शरीरवत् थइ गया बने जणा अत्यंत
 गाढ आलिंगन करवा लाग्या, शंकरस्वामी राणीना कक्षास्थानमा हस्त
 स्पर्श करवार्थी बध्नुज सुखमग्न थया राणी तेना आलाप, चतुरार्द्ध
 देखी चित्तमा विचारवा लागी के शरीरमात्रथी तो आ मारो पति ठे,
 परंतु तेनो जीव मारो पति नथी, आ कोइ सर्वइ ठे एवो विचार क-
 रीने राणीयें पोताना नोकरोने चारे विशामां मोकळ्या एवा फरमानथी के
 पर्वत अथवा गुफामां बार योजन सुधीमां जे जे शरीर जीवरहित होय
 ते सर्व चित्तामां जसम करी यो शंकरस्वामी विषयमा अत्यंत मुग्ध
 थया राणीना नोकरो शकरस्वामिना शरीरनु रक्षण करनारा चार
 शिष्योने देखी ते शरीर छइ चित्तामां राखी तेने अग्निसंस्कार करवा
 लाग्या शकरस्वामिना चारे शिष्यो नगरमां आव्या, त्या स्वामिजीने काम

बोझुप तथा विषयमां अति आसक्त देखीने राजा (शंकरस्वामी) सन्मुख नाटक करवा लाग्या. शंकरस्वामिने परोक्तिथी प्रतिबोध करवा लाग्या. ते परोक्ति नीचे मुजब.

(१) “ यत्सत्यमुख्यशब्दार्थानुकूलं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (२) नह्येतत्त्वं विदितं नृषु ज्ञावं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (३) विश्वोत्पत्त्यादिविधिहेतु तत्त्वं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (४) सर्वचिदात्मकं सर्वमद्वैतं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ? (५) परतार्किकैरीश्वरसर्वहेतु, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (६) यद्वेदांतादिजिर्ब्रह्म सर्वस्थं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (७) यज्जैमिनिनोक्तमखिलकर्म, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (८) यत् पाणिनिः प्राह शब्दस्वरूपं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (९) यत् सांख्यानां मतहेतुचूतं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१०) अष्टांगयोगेन अनंतरूपं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (११) सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१२) नह्येतददृश्यप्रपंचं तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१३) यद् ब्रह्मणो ब्रह्मविषावीश्वराह्यजवन्, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१४) त्वद्रूपमेवमस्मान्निर्विदितं राजन् ! तव पूर्वयत्याश्रमस्थम् ” आ परोक्तियोथी राजा प्रतिबोध पाभ्या, सर्व विद्यमान राजाना देहमांथी निकलीने चाढ्या गया, पर्वतनी कंदरामां शोधतां शरीर प्राप्त न थयुं, एटलामां विशेष शोध करतां शरीरने चितामां दीतुं, देखतां ज तेमां कपालना मध्यथी प्रवेश कयों. शरीरनी आसपास चारे वाजुए अग्नि सलगतो हतो तेथी निकलवुं दुष्कर थयुं, एटले लक्ष्मीनृसिंहनी स्तुति करी, स्तुति करतां ज लक्ष्मीनृसिंहें स्वामिजीने जीवता अग्निमांथी वहार काढ्या. इति.

हे ज्ञव्य ! हवे विचार करी जुज. में आपने प्रथम जे कह्युं हतुं ते सत्य ठे के नहि ? प्रथम तो (१) ज्यारे सरसवाणीयें पुढेला प्रश्नो नो उत्तर शंकरस्वामी न आपी शक्या, त्यारे हवे कयो बुद्धिमान् निष्पक्षपाती स्वामिजीने सर्वज्ञ कही शके ठे (२) वढी ज्यारे पटराणी साथे विषयसेवन कछुं त्यारे कामी केहेवामां कांइ पण शंका रहेठे ? (३) अने ज्यारे शिष्योयें आवीने प्रतिबोध कख्यो त्यारे अज्ञानी पण अवश्य सावीत थया. (४) अने ज्यारे चितामांथी निकली शक्या नहि, अने

काढवाने लक्ष्मीनृसिंहनी स्तुति करी अने लक्ष्मीनृसिंहें आवीने सखग ता अग्निमाथी काढ्या, त्यारे शंकरस्वामी असमर्थपण सिद्ध थया हवे ज्यारे शंकरस्वामियें फरीषी आवीने सरसवाणीना प्रभोना उत्तर आप्या, त्यारे सरसवाणीयें कबु-हे स्वामिन् ! तुं सर्वज्ञ ठो जुठं के-मरण पामे छाना शरीरमां प्रवेश करीने, तेहनी राणी साथे विषयसेवन करीने, ते मज राणी पासेथी कांश्क कामशास्त्रनी वातो शीखीने शु सर्वज्ञ थइ शकाय ठे ? सर्वज्ञ तो थइ शक्या नहि, परंतु आ तो गळा उठनो न्याय थयो सरसवाणीयें स्वामिने सर्वज्ञ कझा, अने स्वामियें सरसवाणीने सर्वज्ञ कही दीधी वाह शु सर्वज्ञोनी जोही मली ? सरसवाणी ब्रह्मनी शक्ति थइ, वली ली वनीने मदनमिश्रनी साथे विषयसेवन करवा ला गी, पाठी सर्वज्ञ पण वनी गइ, तेम शंकरस्वामी परली साथे विषयसेवन करी, कांश्क कामशास्त्र शीखी सर्वज्ञ थइ गया, आ ते गळाउठनो न्याय थयो के बीजुं शु थयुं ? ज्यारे शंकरस्वामी पोतानु स्थूल शरीर ठोही राजाना शरीरमा दाखल थया, अने ब्रह्मविद्या सर्वें चूली गया त्यारे तो शिष्योने उपदेश करवो पळ्यो जो न चूली गया होत तो तेठने तत्त्वमसिनो उपदेश करवानी शी जरूर हती ? ज्यारे शंकरस्वामी स्थूल शरीरने बवली शक्या, अने परब्रह्मविद्याने चूली गया, त्यारे तो ब्रह्मविद्यानो संबध, न खिंगशरीरनी साथे रळो के न आत्माना साथे रळो, परंतु स्थूल शरीरनीज साथे रळो, तेथी एम सिद्ध थायठे के- ज्यारे वेदांती मरण पामेठे त्यारे तेनु ज्ञानपण नाश पामेठे कारण के स्थूलशरीरनी साथेज ज्ञाननो संबध रहेठे, आत्माना साथे रेहेतो नथी वली आपें एम कबु हतु के- शंकरस्वामियें प्रगट कथन करेछा अद्वैत मतने कोण खनन करी शकेठे ? तो हे जव्य ! ज्यारे शंकरस्वामिनु चरित्रज असम जसठे, तो पठी तेनो कथन करेछो मत कोण सयुक्तिक समजी शके ठे ?

पूर्वपक्ष - "पुरुषपवेदं" इत्यादि श्रुतियोथी अद्वैतज सिद्ध थायठे

उत्तरपक्ष - आ पण तमारू केहेवुं असत् ठे, कारण के जो पुरुषमा प्ररूप अद्वैततत्त्व होय तो तो आ जे कोइ सुखी, कोइ दुःखी इत्यादि देखायठे ते सर्व परमार्थथी असत् थइ जशे ज्यारे एम थशे त्यारे आ जे केहेवुं ठे के- "प्रमाणतोऽविगम्य संसारनेर्गुणं तद्धिमुखया प्रह्वया

तदुद्देशाय प्रवृत्तिरित्यादि-अर्थः-संसारनुं निर्गुणपणुं प्रमाणथी जाणीने, संसारथी विमुख बुद्धि थइने, आ संसारनो उद्देश करवामाटे प्रवृत्ति करे. पठी आ केहेवुं ते आकाशना फुलना सुगंधनुं वर्णन करवा सरखुं ठे, कारण के ज्यारे अद्वैतरूपज तत्त्व ठे त्यारे तो नरकादि अवयवमणरूप संसार क्यां रह्यो ? के संसारने निर्गुण जाणी तेनो उद्देश करवानी प्रवृत्ति थाय.

पूर्वपक्षः- तत्त्वथी पुरुष अद्वैतमात्रज ठे, अने आ जे संसार निर्गुण वर्णन करेल ठे, ते जेम चित्रामण करेली स्त्रीनां सर्व अंगोपांग सारां नरसां प्रतीत थाय ठे तेमज सर्व संसार प्रतीत थायठे, सर्व जीवोने हमेशां तेमज प्रतिज्ञासन थइ रहेलठे. परंतु चित्रामण करेली स्त्रीना अंगोपांगना सारा नरसापणानी पेठे सर्व त्रांतिरूप अथवा त्रांतिजन्य ठे.

उत्तरपक्षः-आ जे तमारुं केहेवुं ते असत् ठे, आ वातमां कांइ वास्तविक प्रमाण नथी. जो कदि अद्वैत सिद्ध करवाने पृथग्भूत प्रमाण मानशो तो तो द्वैतापत्ति थशे, कारण के प्रमाण विना कोइनो पण मत सिद्ध थतो नथी, जो कदि प्रमाण विनाज सिद्ध मानशो, तो तो सर्व वादियो पोत पोताना मानेला मतने सिद्ध करी लेशे. वली त्रांति पण प्रमाणभूत अद्वैतथी जिन न मानवी जोइये, नहि तो प्रमाणभूत अद्वैत अप्रमाणज थइ जशे, त्रांति ज्यारे अद्वैतनुंज रूप थइ त्यारे तो पुरुष रूप थइ, अने त्रांतिस्वरूपवाला पुरुषज ठे नहि, त्यारे तत्त्वव्यवस्था तो कांइपण सिद्ध न थइ. जो कदि त्रांति जिन मानशो तो द्वैतापत्ति आवशे अने अद्वैत मतनी हानि थशे. जो कदी स्तंजने कुंजादिकथी जेद मानवो तेनेज त्रांति केहेशो तो निश्चयथी सत्स्वरूप कुंजादि कोइ जगें तो जरूर हशे. अत्रांतिने दीठा विना कदापि त्रान्ति देखवामां आवशे नहि. पूर्वे जेणें साचो सर्प दीठो नथी तेने दोरडामां सर्पनी त्रांति कदापि नहि आवे. यथा-नाड दृष्टपूर्वसर्पस्य, रज्ज्वां सर्पमतिः क्वचित् ॥ ततः पूर्वानुसारित्वाद्, त्रांतिरत्रांतिपूर्विका ॥ १ ॥ आ कथनथी अद्वैत-तत्त्व खंरुन थइ गयुं. वली पुरुष अद्वैततत्त्व अवश्य बीजाने निवेदन करवुं, पोते पोताने नहि. पोतामां तो व्यामोह ठे नहि. जो कदी केहेनारमां व्यामोह होय तो तो अद्वैतनी प्रतिपत्ति (सिद्धि) कदापि नहि थाय.

पूर्वपक्ष - ज्यारे आत्माने व्यामोह ठे त्यारे तो अद्वैततत्त्वनो उपदेश कस्यो जाय ठे ?

उत्तरपक्ष - ज्यारे आत्मानो व्यामोह दूर थशे त्यारे तो आत्मा अ
वश्य अवस्थांतरने प्राप्त थशे, ज्यारे अवस्था बदलाशे, त्यारे अवश्य है
तापत्ति थइ जशे वस्ती ज्यारे अद्वैत तत्त्वनो उपदेशक परने उपदेश क
रशे त्यारे अवश्य परने मानवो पढशे पढी अद्वैततत्त्व परने निवेदन
करवु अने अद्वैततत्त्व मानवु आ कयन तो मारो पिता कुवारो (बाब)
ब्रह्मचारी ठे तेना जेवु थयु आ वचन केहेवाथी उन्मत्ताइनो दोष आ
वशे पोताने अने परने बंनेने जो मानशे तो हैतापत्ति अवश्य थशे
आ कारणथी अद्वैतमत युक्तिविकस ठे

पूर्वपक्ष - परमब्रह्मरूप सिद्धज सकल जेदज्ञान प्रत्ययोना निराख
घनपणांनी सिद्धि ठे

उत्तरपक्ष:-आ कयन पण तमारु ठीक नथी कारण के परम ब्रह्मनीज
सिद्धि नथी जो ठे तो स्वत सिद्धि ठे के परत सिद्धि ठे ? स्वत सि
द्धि तो नथी, जो होय तो तो कोइनो पण विवाद रहे नहि जो परत
सिद्धि ठे तो शु अनुमानथी ठे के आगमथी ठे ? जो कहो के अनुमा
नथी ठे तो ते अनुमान केवुं ठे ?

पूर्वपक्ष - ते अनुमान आ ठे विवादरूप जे अर्थ ठे ते प्रतिज्ञासांत
प्रविष्ट ब्रह्मज्ञासनी अतर ठे, प्रतिज्ञासमान होवाथी, जे जे प्रतिज्ञास
मान ठे ते ते प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट देखायठे, जेम प्रतिज्ञास आत्मा
प्रतिज्ञासमान ठे, सकल अर्थ सचेतन अचेतन विवादरूप ठे ते कार
णथी प्रतिज्ञासांत प्रविष्टे घटपटावि आ अनुमान ठे

उत्तरपक्ष - आ अनुमान तमारु सम्यक् नथी (१) धर्मी (२) हेतु
(३) दृष्टांत आ त्रणे प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट होवाथी साध्यरूपज थया

पूर्वपक्ष - त्यारे तो (१) धर्मी (२) हेतु (३) दृष्टांत, आ त्रणेना
नहि होवापणाथी अनुमानज नहि घनी शके जो एम कहो के (१)
धर्मी (२) हेतु (३) दृष्टांत आ त्रणे प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट नथी, तो
तेठनीज साथे हेतु, व्यभिचारी थशे, जो एम कहो के अनादि अविद्या
वासनाना वसथी हेतु दृष्टांत जे ठे ते प्रतिज्ञासना बाहिरनी पेटे निश्चय

करेते, जेम प्रतिपाद्य, प्रतिपादक, सत्ता, सत्तापति जननी पेठे, ते कार-
ण्णी अनुमान पण थइ शकेते, अने ज्यारे सकल अनादि अविद्यानो
विलास दूर थइ जाशे त्यारे तो प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट प्रतिज्ञास थशे.
विवाद पण नहि रहे, पतिपाद्य प्रतिपादक साध्य साधक ज्ञाव पण
रहेशे नहि. पढी तो अनुमान करवानुं पण कांइ फल नहि. आपज
अनुज्ञवमान परमब्रह्म बने ठते देश काल अव्यवहित स्वरूप प्रगट थतां
निर्व्यञ्जिचार, सकल अवस्था व्यापकपणा वालामां अनुमाननो कांइ
प्रयोगज जोइतो नथी.

उत्तरपक्ष—जो अनादि अविद्या प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट ठे तो तो विद्या
थइ गइ. त्यारे हवे असत् रूप (१) धर्मी (२) हेतु (३) दृष्टांत आदि
त्रेद केम देखी शकाय. जो कहो के प्रतिज्ञासनी बाहिरछूत ठे तो तो
अविद्या प्रतिज्ञासमान ठे के अप्रतिज्ञासमान ठे ? ते अविद्या प्रति-
ज्ञासमान रूप होवाथी अप्रतिज्ञासमान तो नहि. जो एम कहो के प्रति-
ज्ञासमान ठे, तो तेनीज साथे हेतु, व्यञ्जिचारी ठे. तथा प्रतिज्ञासनी
बाहिरछूत होवाथी तेनो प्रतिज्ञासमान होवाथी जो कदी तमारा
मनमां एम होय के अविद्या जे ठे ते नथी प्रतिज्ञासमान के नथी अप्र-
तिज्ञासमान, नथी प्रतिज्ञासनी बाहिर के नथी प्रतिज्ञासनी अंदर प्र-
विष्ट, नथी एक के नथी अनेक, नथी नित्य के नथी अनित्य, नथी
व्यञ्जिचारिणी के नथी अव्यञ्जिचारिणी, सर्वथा विचारने योग्य नथी,
सकल विचारांतर अतिक्रान्त स्वरूप ठे, रूपांतरना अज्ञावथी अविद्या जे ठे
ते नीरूपता लक्षण ठे, आ पण तमारो अज्ञाननो विस्तार ठे, तेवी नीरू-
पता स्वज्ञावने आ अविद्या ठे, आ अप्रतिज्ञासमान ठे, एम कोण कथन
करवाने समर्थ ठे ? जो एम कहो के आ अविद्या प्रतिज्ञासमान ठे तो
पढी केवीरीतें अविद्या नीरूप सिद्ध थशे, जे वस्तु जे स्वरूपथी प्रतिज्ञा-
समान ठे, ते तेज वस्तुनुं रूप ठे; तथा अविद्या जे ठे ते विचारगोचर ठे
के विचारगोचरतारहित ठे ? जो कहो के विचारगोचर ठे तो तो
नीरूप नहि, जो विचारगोचर नथी तो तो तेने माननार महामूर्ख ठे.
ज्यारे विद्या, अविद्या बंने सिद्ध ठे, त्यारे एक परम ब्रह्म अनुमानथी
केम सिद्ध थया ? आ केहेवाथी उपनिषद्मां जे एक ब्रह्मने कहेनारी

श्रुति ठे ते पण खरून थइ गइ तेमज “ सर्व वै स्वस्वद ब्रह्मेत्यादि ”
 वचनने परमात्मानो अर्थांतर होवाची छैतापत्ति थइ जशे, जो एम
 कहेसो के अनादि अविद्याची एम प्रतीत थायठे तो तो पूर्वोक्त द्रु-
 णोनो प्रसंग आवशे सवध अद्वैतनी सिद्धि वध्यापुत्रनी शोभा जेवी ठे
 ते कारणची अद्वैतमत युक्तिविकस ठे तेथी एकज ईश्वर जगत् पेहेसां
 हता ए केहेतुं मिथ्या ठे आ प्रथम ईश्वरने माननारना मतनु खरून थयु
 हवे बीजा ईश्वर जगत्ना उपादान कारणवाला, एक ईश्वर अने
 बीजी सामग्री, आ घने पदार्थ अनादि ठे सामग्री जे ठे ते नीचे मुजब ठे
 (१) पृथ्वी (२) जल (३) अग्नि (४) वायु आ आरेना पर
 माण्ड, (५) आकाश (६) दिशा (७) आत्मा (८) मन (९)
 काल आ नव वस्तु नित्य ठे, अनादिठे, कोइनी घनावेस्सी नथी ईश्वर,
 आ पूर्वोक्त सामग्रीची आ सृष्टिने रचेठे मत्तावस्त्रवियें जेवी रीतें ईश्व
 रने जगत्कर्त्ता मानेस ठे ते रीति सखियें ठियें उपजातिवद ॥ कर्त्तास्ति
 कश्चिद्भगवत् सचैक, ससर्वग सखवश सनित्य ॥ इमा कुहेवाकविहं
 घना स्यु, स्तेषां न येयामनुशासकस्त्वम् ॥ १ ॥ आ जगत् प्रत्यक्षादि
 प्रमाणची सद्य ठे चराचररूप श्रणे जगत् तेनो कोइ एवो पुरुष रच-
 नार ठे के जेनु स्वरूप कही शकातुं नथी ईश्वरने जगत्कर्त्ता माननारा
 वावी एवु अनुमान करेठे के-पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादि सर्वे, बुद्धिमान्
 कर्त्तानां करेसां ठे, कार्य होवाची, जे जे कार्य ठे ते सर्वे बुद्धिमान् कर्त्तानां
 करेस ठे जेवो घट तेवु आ जगत् ठे, ते कारणची जगत् बुद्धिवासानु रचेसुं
 ठे जेबुद्धिवासाठे तेज ईश्वरठे, एम पण न केहेसो के आ तमारो हेतु असिरू
 ठे, शा कारणची असिरू ठे? जुठ पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादि पोतपोताना कारण
 समूहची उत्पन्न थयेस ठे ते कारणची कार्यरूप ठे, तथा अवयवी ठे,
 तेथी कार्यरूपठे, सर्ववावियोनो एवो निश्चय ठे तथा एम पण न के-
 हेतुं के आ तमारो हेतु अनेकांतिक ठे, तथा विरूठ ठे, कारण
 के अमारो हेतु विपक्षी अत्यंत दूर गयेस ठे तथा एम पण न
 केहेतुं के आ तमारो हेतु कासात्ययापविष्ट ठे, कारण के प्रत्यक्ष,
 अनुमान, आगमची वाधित नथी, धर्म धर्मी अनंतर केहेवाची, तथा
 एम पण न केहेतुं के तमारो हेतु प्रकरणसम ठे, कारण के अनु

मानथी जे साध्य ठे, तेना शत्रुचूत बीजा साध्यने साधनारा अनुमानना अज्ञावथी, तथा एम पण न केहेवुं के ईश्वर, पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादिना कर्त्ता नथी, कारण के मुक्त आत्मांनी पेठे शरीर विनाना ठे. आ पाठलना तमारा अनुमाननो वैरी अनुमान ठे ते ईश्वरने जगत्कर्त्ता सिद्ध थवा देतुं नथी. कारण के तमे तो ईश्वरने शरीरविनाना सिद्ध करीने जगत्तना अकर्त्ता सिद्ध कर्या, परंतु अमे तो ईश्वर शरीरवाला मानेला ठे ते कारणथी तमारुं अनुमान असत्य ठे. वली अमारो हेतु निरवद्य ठे तथा ईश्वर एक ठे. कारण के जो बहु ईश्वर मानियें तो तो एक कार्य करवामां ईश्वरोनी जूदी जूदी बुद्धि थइ जाय अने तेउने मना करनार तो कोइ ठे नहि तेथी कार्य केम उत्पन्न थाय ? कोइ ईश्वर पोतानी इच्छाथी चार पगवालो मनुष्य रचे, वली बीजो ईश्वर ठ पगवालो रची दे, अने त्रीजो बे पगवालो रचे, तो चोथो आठ पगवालो रचे, एवी रीतें सर्व वस्तु विलक्षण विलक्षण रचाय तो सर्व जगत् असमंजसरूप थइ जाय. परंतु एम नहि तेथी ईश्वर एकज होवा जोइये. वली ईश्वर सर्वगत सर्वव्यापी ठे, जो ईश्वर सर्वव्यापक न होय तो त्रण ज़ुवनमां जे एक साथे उत्पन्न थनारां कार्य ठे ते सर्व एक कालमां कदी उत्पन्न नहि थाय. जेम के कुंजारादि ज्यां हशे त्यांज कुंजादि कार्य करी शकशे. परंतु देशांतरमां कदी तेउ नहि करी शके. तेमज ईश्वर सर्वज्ञ ठे, जो सर्वज्ञ न होय तो सर्व कार्योंनां उपादान कारणो केम जाणी शकशे ? जो कार्योंनां उपादान कारण न जाणे तो जगत् विचित्र केम रची शके ? तथा ईश्वर स्वतंत्र ठे, बीजा कोइने आधीन नथी, ईश्वर पोतानी इच्छाथी सर्व जीवोने सुखदुःखनुं फल आपे ठे. कह्युं ठे केः— ईश्वरप्रेरितोगच्छेत्, स्वर्गं वा स्वप्नमेव वा ॥ अन्योजंतुरनीशोय, मात्मनः सुखदुःखयोरिति ॥

अर्थः—ईश्वरनीज प्रेरणाथी जगत्वासी जीव, स्वर्ग तथा नरकमां जाय ठे, कारण के ईश्वर विना कोइ जीव पोते पोताने सुख दुःखनुं फल आपवाने अर्थ नथी. जो ईश्वरने परतंत्र मानियें तो मुख्य कर्त्ता ईश्वर रेहेशे नहि, एक बीजाने आधीन मानवाथी अनवस्था दूषण लागी जशे. ते तुथी ईश्वर स्ववश ठे परंतु पराधीन नथी. वली ईश्वर नित्य ठे जो कदी अनित्य होय तो तेने उत्पन्न करनार बीजो कोइ होवो जोइयें,

ते तो नहीं ते हेतुही ईश्वर नित्यज ठे पूर्वोक्त विशेषणयुक्त ईश्वर (जगवान्) जगत्कर्त्ता ठे इति पूर्वपक्ष

उत्तरपक्ष—हे वादि ! आप जे एम कहो ठो के पृथ्वी, पर्वत वृक्षादि बुद्धिमान् कर्त्तानां रचेखां ठे, ते अयुक्त ठे, कारण के आ आपना अनुमानमा व्याप्तिनु ग्रहण अइ शकतु नहीं, अने हेतु जे होय ठे ते सर्वत्र व्याप्तिमां प्रमाणही सिद्ध थाया थकाज पोताना साध्यने सिद्ध करी शके ठे आ कथनमा सर्ववादियो एकमत ठे

हवे प्रथम आप कहो के जो ईश्वर जगत् रचे ठे तो पूर्वे कहा मुज व ते ईश्वर, शरीरवाखा ठे के शरीरविनाना ठे ? जो एम कहो के ईश्वर शरीरवाखा ठे तो अमारा सरखा दृश्य शरीरवाखा ठे के पिशाचादिनी पेठे अदृश्य शरीर वाखा ठे ? प्रथम पक्ष तो प्रत्यक्ष बाधित ठे कारण के ते ईश्वरना विनाज वर्तमानमां पण उत्पन्न धनारां तृण, वृक्ष, इन्द्रधनुष, वादखां प्रमुख कार्यो देखियें ठियें “अनित्य शब्दप्रमेयत्वात्” जेम आ प्रमेयस्व हेतु साधारण अनेकांतिक ठे तेमज आ कार्यत्वहेतु साधारण अनेकांतिक ठे

बीजो पक्ष मानशो तो शु ईश्वरनु शरीर नहीं देखी शकतु ते ईश्वरना माहात्म्यही नहीं देखी शकतु के अमारा माठा अदृष्टना प्रजावही ? अर्थात् अमारा माठा कर्मना प्रजावही नहीं देखी शकतु ? जो एम केहेसो के ईश्वरना माहात्म्यही ईश्वरनु शरीर देखातु नहीं तो आ पक्षमां कोइ पण प्रमाण नहीं के जेही ईश्वरनु माहात्म्य सिद्ध थाय, परंतु वादी जो तपावेष्टु जसत पीवानी हिमत करे तो कदाचित् मानी छइयें आ तमारा कथनमां इतरेतर आश्रय दूषण आवे ठे जो ईश्वर माहात्म्य विशेष सिद्ध थाय तो अदृश्य शरीरवाखा सिद्ध थाय, जो अदृश्य शरीरवाखा सिद्ध थाय तो माहात्म्य विशेष सिद्ध थाय बीजो पक्ष—जो पिशाचादिनी पेठे ईश्वरनु अदृश्य शरीर मानशो तो तो संशयनी निवृत्ति थशे नहि जेम के—शुं ईश्वर नहीं के—जेही तेनु शरीर नजरे पडतु नहीं ? स्यारे तो वांछणीना पुत्रना शरीरनी जेम, अथवा तो अमारा पूर्णना पापोना प्रजावही ईश्वरनु शरीर देखातुं नहीं आ संशय कदी दूर नहि थाय जो एम कहो के अमारा ईश्वर, शरीररहित ठे तो तो दृष्टात तेमज वाद्यातिक ए घने विषम थइ जशे अने हेतुविरुद्ध थ

जशे, कारण के घटादि कार्योना कर्त्ता कुञ्जारादि शरीरवालाज देखियें यें, अने ईश्वरने ज्यारे शरीररहित मानियें त्यारे तो ईश्वर कांइ पण करवाने समर्थ नहि थाय; जे आकाशनी जेम नित्य व्यापक अक्रिय अकर्त्ता ठे. आ हेतुथी शरीररहित के शरीररहित ईश्वरनी साथे कार्यत्वहेतुनी व्याप्ति सिद्ध थती नथी, तथा आपनो हेतु कालात्ययापदिष्ट पण ठे, आपना साध्यना धर्मिनो एक देश वृद्ध, बीजदी, वादलां, इन्धनुषआदिना आज पण कोइ बुद्धिमान् कर्त्ता देखाता नथी, ते कारण-प्री प्रत्यक्षथी बाधित थया पठी तमे पोतानो हेतु कह्यो. तेथी तमारो हेतु कालात्ययापदिष्ट सिद्ध थयो. आ तमारा कार्यत्वहेतुथी बुद्धिमान् ईश्वर जगत्कर्त्ता कदी सिद्ध थता नथी.

हवे बीजी रीतें जगत्कर्त्ता खंरुन करवानुं स्वरूप लखियें ठियें जे कोइ ईश्वरवादी एम कहे ठे के जगत् सर्व ईश्वरनुं रचेबुं ठे ! ते तेनुं केहेबुं समीचीन नथी, कारण के जगत्कर्त्ता ईश्वर कोइ प्रमाणथी सिद्ध थता नथी.

पूर्वपक्षः—ईश्वरने जगत् कर्त्ता सिद्ध करनार अनुमान प्रमाण ठे. जुजुं. जे यथोचित रीतें अज्जिमत फलने संपादन करवाने प्रवृत्त होय, तेनो अधिष्ठाता कोइ बुद्धिमान् अवश्य होवो जोश्यें, जेम वांसला, आरि प्रमुख शस्त्र, काष्ठना बे कटका करवामां प्रवर्त्तें ठे, तेमज यथोचित रीतें सर्वजगत्ने सुख दुःखादि जे फल आपे ठे तेनो अधिष्ठाता कोइ बुद्धिमान् जरूर होवो जोश्यें, आपें एम न केहेबुं के वांसला, आरि प्रमुख पोतेज काष्ठना बे कटका करवामां प्रवर्त्तें ठे, कारण के ते तो अचेतन ठे तेथी पोतानी मेले केम प्रवर्त्तीं शके ? जो एम कहो के वांसला, आरि प्रमुख खजावथी प्रवर्त्तें ठे तो तो तेजुनी निरंतर प्रवृत्ति होवी जोश्ये, वचमां कदी स्तब्ध थवां न जोश्यें, पण एम ठे नहि; पूर्वोक्त हेतुथी यथोचित रीतें पोत पोतानां फलने साधनारा जे जीव ठे, तेजुनो अधिष्ठाता ईश्वरज सिद्ध थाय ठे. तथा बीजुं अनुमान. जे परिमंरुलादि, वृत्त, त्र्यंश, चतुरंश, संस्थानवाला गाम, नगरादि ठे, ते सर्वज्ञानवाननां करेलां ठे. जेम घटादि पदार्थ, तेमज पूर्वोक्त संस्थान संयुक्त पृथ्वी, पर्वत प्रमुख ठे. आ अनुमानथी पण जगत्कर्त्ता ईश्वर सिद्ध थाय ठे.

उत्तर पक्षः—जगत्कर्त्ता सिद्ध करनारुं आपनुं आ अनुमान अयुक्त ठे,

कारण के पूर्वोक्त तमारं अनुमान जेम अमारा मतमा प्रथमथीज सिद्ध ठे तेमज सिद्ध करे ठे, ते कारणथी सिद्धसाधन दूषण तमारा अनुमानमा आवे ठे अमारा मतमा प्रथमथीज नीचे मुजव सिद्ध ठे संपूर्ण आ ज गतनी जे विचित्रता ठे ते सर्वे कर्मना फलथी ठे एम अमे मानियें ठियें, कारण के आ नारत वर्षमां अनेक देशोमां, टापुठमां, हेमवतादि पर्व तोमां अनेक प्रकारना मनुष्यादि प्राणी जे वास करे ठे, तथा तेठने सुख दुःखादि अनेक तरेहुनी जे अवस्था बनी रही ठे ते सर्व अवस्थानुं कारण कर्मज ठे धीजु कोइ नथी बली देखवामां पण कर्मज कारण थइ शके ठे, कारण के ज्यारे कोइ पुण्यवान् राजा राज्य करे ठे, त्यारे तेना राज्यमां सुकास, निरुपद्रव होय ठे, ते, ते राजाना शुभ कर्मनो प्रजाव ठे ते कारणथी जे यथोचित रीतें जीवोने फल आपेठे ते कर्म ठे कर्म जी बने आधीन ठे, अने जीव चेतन होवथी बुद्धिमान् ठे, तेथी बुद्धिमानने आधीन थइने कर्म यथोचित फल आपे ठे आ रीतें तमारा अनुमानमां सिद्धसाधन दूषण ठे जो एम केदेशो के अमेतो विशिष्ट बुद्धिवाला ईश्वरनेज सिद्ध करियें ठियें, परंतु सामान्य बुद्धिवाला जीव नथी सिद्ध करता, तो तो तमारु दृष्टांत साध्यविकल ठे बांसला, आरि प्रमुखमां ईश्वर अधिष्ठितपणांनो व्यापार तो उपलब्ध थतो नथी परंतु सुधारादिनो व्यापार अन्वयव्यतिरेकथी उपलब्ध थाय ठे

पूर्वपक्ष—सुधाराविषय ईश्वरनी प्रेरणाथीज ते ते काममां प्रवर्त्तें ठे अमारं दृष्टांत साध्यविकल नथी

उत्तरपक्ष—त्यारे तो ईश्वर पण बीजा ईश्वरनी प्रेरणाथीज प्रवर्त्तता हुशे, परंतु पोतानी मेखे प्रवर्त्तता नहि होय, बली ते ईश्वरपण बीजा ईश्वरनी प्रेरणाथी प्रवर्त्तता हुशे, यही रीतें तो अनवस्था दूषण आवशे

पूर्वपक्ष—बड़ईप्रमुख जीव तो सर्वे अज्ञानी ठे तेथी ईश्वरनी प्रेरणा ज पोत पोताना काममां प्रवर्त्तें ठे, अने ईश्वर (जगवान्) तो सर्व पदार्थोना ज्ञाता ठे तेथी अनवस्था दूषण नथी

उत्तरपक्ष—आ तमारु केहेतुं असत् ठे कारण के तेमां इतरेतर दूषण आवे ठे प्रथम ईश्वर जो सर्व पदार्थना यथाऽवस्थित स्वरूपना ज्ञाता सिद्ध थाय, तो अन्यनी प्रेरणा बिना पोतेज प्रवर्त्तें ठे एम सिद्ध थाय, जो

नी प्रेरणा विना ईश्वर पोतेज प्रवर्त्ते ठे एम सिद्ध थाय तो तो सर्व
 मर्थना यथावस्थित स्वरूप जाणनारा सर्वज्ञ सिद्ध थाय, ज्यां सुधी आ
 नेमांथी एक सिद्ध न थाय त्यां सुधी बीजानी सिद्धि कदी न थाय.
 बी हे ईश्वरवादि ? अमे तमने पुढियें ठियें के जो ईश्वर सर्वज्ञ
 ज वीतराग ठे तो शा माटे बीजा जीवोने असत् व्यवहारमां प्रवर्त्ता-
 ठे ? कारण के जे विवेकी होय ठे ते मध्यस्थज होय ठे तेमणे तो जी-
 ने सत् व्यवहारमांज प्रवृत्त करवा जोश्यें, परंतु असत् व्यवहारमां नहि
 वृत्त करवा जोश्यें, अने ईश्वर तो जीवोने असत् व्यवहारोमां पण प्र-
 वर्त्तावे ठे तेथी ईश्वरने सर्वज्ञ तेमज वीतराग केम केहेवा जोश्ये ?

पूर्वपक्षः— ईश्वर तो सर्व जीवोने शुद्ध कर्म करवामांज प्रवर्त्तावे ठे,
 थी जगवान् तो सर्वज्ञ अने वीतरागज ठे; अने जे जीव अधर्म करनारा
 तेउने असत् व्यवहारमां प्रवर्त्तावीने पढी नरकपातनुं फल आपे ठे,
 तेथी ते जीवो दुःखथी मरीने फरी पाप न करे, तेथी उचित फल देवा-
 थी ईश्वर (जगवान्) विवेकवान् तेमज वीतराग सर्वज्ञ ठे, तेमां कां-
 श्पण दूषण नथी.

उत्तरपक्षः—आ आपनुं केहेवुं विचारविनानुं ठे, कारण के प्रथम पाप
 करवामां तो ईश्वरज प्रवृत्त करे ठे, ईश्वर विना बीजो तो कोइ प्रेरक
 नथी, वढी जीव पोते तो कांइ करी शकतो नथी कारणके ते तो अज्ञानी
 ठे तेथी पापमां के धर्ममां पोते प्रवृत्त थइ शकतो नथी, तो पढी प्रथम
 पाप करावामां जीवने प्रवर्त्ताववो. पढी नरकमां नाखीने तेनुं फल जो-
 गवाववुं, पढी धर्ममां प्रवर्त्ताववो वाह ? शुं ईश्वरनी ईश्वरता अने
 विचारपूर्वक काम ठे ?

पूर्वपक्षः—ईश्वर (जगवान्) जीवोने कदी प्रवर्त्तावता नथी परंतु जीव
 पोतेज प्रवर्त्ते ठे. तेथी जे जीव जेवां कर्म करे ठे, ते कर्मना वशथी ईश्वर
 (जगवान्) तेवां तेवां फल ते जीवोने आपेठे. जेम कोइ राजा राज्य
 करे ठे ते चोरी करवानी मनाइ करे ठे, कोइने चोरी करवानुं केहेता
 नथी, ठतांपि कोइ सख्त चोरी करशे तो ते चोरने अवश्य राजा
 शिक्षा करशे, तेवीज रीतें ईश्वर पाप तो करावता नथी, परंतु पाप कर-
 नारने शिक्षा करे ठे.

ઉત્તરપક્ક - આ તમારું કેહેવું અચુક છે, કારણ કે રાજા ચોરને ભેદ કરવામાં સમર્થ નથી, કારણ કે ગમે તેવો ઇમ્પ્રેશનવાલો રાજા હોય અને તે મન વચન કાચાથી ચોરી પ્રમુખ પાપ કર્મ અટકાવવા પારે, પરંતુ હોક ચોરી પ્રમુખ પાપ કર્મ કદાપિ સર્વથા ઠોઢશે નહિ અને ઈશ્વર તો સર્વ શક્તિમાન તમે માનો છો તો પઠી સર્વ જીવોને પાપ કરવામાં પ્રવર્તતાં કેમ મના કરતા નથી? જો ઈશ્વર જીવોને પાપ કરતાં અટકાવતા નથી તો ઈશ્વરજ જીવ પાસે પાપ કરાવે છે, પઠી જો તેને દઢ આપે તો પૂર્વોક્ત દૂષણ આવે છે જો ઇમ કહ્યો કે જીવોને પાપમાં પ્રવર્તતાં મના કરવાને ઈશ્વર સમર્થ નથી, તો પઠી ઠંચા શબ્દથી ઇમ કેહેશે નહિ કે “સર્વ કાંઈ ઈશ્વરેજ કહ્યું છે અને ઈશ્વર સર્વશક્તિમાન છે” તથા જો જીવ પાપ પણ પોતેજ કરે છે, અને ધર્મપણ પોતેજ કરે છે, તો ફલ પણ પોતેજ જોગથી હશે ઈશ્વર કર્તાની કલ્પના અર્થ છે

પૂર્વપક્ક - ધર્મ અધર્મ તો જીવ પોતેજ કરે છે, પરંતુ તેના ફલપ્રવાતા તો ઈશ્વરજ છે, જીવ પોતે કરેલા ધર્મ અધર્મનું ફલ પોતે જોગવાને સમર્થ નથી, જેમ ચોર ચોરી કરે છે, તેમાં ચોરી (અધર્મ) તો પોતેજ કરે છે, પરંતુ તે ચોરીનું ફલ (ઘડીલાનું) જોગવાનું તે પોતે જોગથી શકતો નથી, ઘડીલાનામાં નાલનાર તો કોઈ બીજો જોઈયે

ઉત્તરપક્ક - આ પણ તમારું કેહેવું અસત્ છે કારણ કે જો જીવ ધર્મ અધર્મ કરવામાં સમર્થ છે તો પઠી તેનું ફલ જોગવામાં સમર્થ કેમ ન હિ? આ સંસારમાં જે જીવ જેવા જેવા ધર્મ અધર્મ કરે છે તેવાં તેવાં ધર્મ અધર્મનાં ફલ જોગવામાં નિમિત્ત પણ બની જાય છે, જેમ ચોર ચોરી કરે છે, તે ચોરીનું ફલ રાજા આપે છે, ઘસ્ટી કોઢીયો પાય છે, શરીરમાં કીઢા પહે છે, અગ્નિમાં ઘસ્ટી જાય છે, પાણીમાં ડુબી જાય છે, સ્વપ્નથી હાથાય છે, તોપ ઘડુકના ગોલા ગોલીથી મરી જાય છે, હાટ, હવેલી, માટીની સ્થાણ નીચે ઘસાઈ અનેક તરેહથી સંકટ જોગથી મરી જાય છે, નિર્ધન થઈ જાય છે, ઇત્યાદિ અસંખ્ય નિમિત્તોથી પોતે કરેલા કર્મનાં ફલને જોગવે છે અર્હીયાં નિમિત્ત વિના બીજો ઈશ્વર ફલવાતા કોઈ દેસાતો નથી, તેવીજ રીતે નરક સ્વર્ગાદિ પરલોકમાં પણ શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મ ફલ જોગવાનાં અસંખ્ય નિમિત્ત છે જો કેહેશે કે પરસ્ત્રીગમન કર

थी, इत्यादि पापफलमां शुं निमित्त मलशे, जेना योगथी फल जोग-
वानुं थशे ? ते वात तो हुं (ग्रंथकार) जाणतो नथी के आ पुण्य पा-
नुं आ निमित्त तमने मलीने फल थशे, कारण के मारुं एटहुं ज्ञान
थी के बराबर पुरे पुरां निमित्त वतावी शकुं, परंतु एटहुं कहि शकुंहुं
के जीव जे जे पुण्य पाप करे ठे तेनुं फल जोगववामां अवश्य कांश्क
निमित्त होवानुं, अने आवी रीतें फल जोगवशे, आ निमित्त मलशे,
अमुक देशमां, अमुक कालमां जोगवशे, इत्यादि सर्व प्रत्यक्षपणें तो
अर्हत, जगवंत (परमेश्वर) सर्वज्ञना ज्ञानमां चासन थाय ठे. निमित्त
विना कोइपण फल जोगवी शकता नथी, ते कारणथी ईश्वर फलप्रदाता
ठे एवी कल्पना व्यर्थ ठे. शुं एवुं पण बुद्धिमानोनुं केहेवुं ठे के माणस
रोटली तो पकावी शकेठे परंतु पोते खाइ शकतो नथी. तेमज ईश्वरने
फलदाता कल्पना करवाथी एक बीजुं पण कलंक आप तेने लगावो ठो.
जेमके एक पुरुषें बीजा पुरुषने खड्गादि शस्त्रथी माख्यो, हवे मरनारने जे
संकट प्राप्त थयुं, ते कोना योगथी ? कोनी प्रेरणाथी ? जो केहेशे के
ईश्वरें ते शस्त्रवालाने प्रेरणा करी, तेथी तेणें तेने माख्यो, तो पढी ते मा-
रनारने फांसी शा माटे मलेठे ? शुं ईश्वरनो एवो न्याय ठे के प्रथम एक
पुरुषना हाथथी बीजाने मराववो, पढी ते मारनारने फांसी अपाववी,
आ आपनी समजणें ईश्वरने बहुज अन्यायी सिद्ध करेल ठे. जो एम
कहो के ईश्वरनी प्रेरणा विना ते पुरुषें बीजा पुरुषने माख्यो, तेमज दुः-
ख दीधुं तो तो निमित्तथीज सुख दुःखनुं जोगववुं सिद्ध थयुं, पढी ई-
श्वर फलदातानी कल्पना करवी ते अल्प बुद्धिवालानुं काम ठे तथा हे
ईश्वरवादि ! आपने एक वात पुठियें ठियें के धर्मनुं फल, उन्मत्त देवां-
गनाउंना सुकोमल शरीरनो स्पर्श करवो, ते तो जीवोने सुखनुं कारण
ठे तेथी ईश्वरें दीधुं, परंतु अधर्मनुं फल घोरनरकना कुंरुमां पडवुं, अनेक
प्रकारनां दुःख त्रास, कुंजीपाक, चर्म उत्कर्त्तन, आग्नमां प्रज्वलित थवुं,
इत्यादि महादुःखो ईश्वर ते जीवोने शा वास्ते दीये ठे ?

पूर्वपक्षः—जे जीवोए पाप करेलां ठे तेउने ते पापनुं फल अवश्य म-
लवुं जोश्ये ते कारणथी ईश्वर फल आपे ठे,

उत्तरपक्षः—आ तमारा केहेवाथी तो ईश्वर व्यर्थज जीवोने पीडा आ-

પેટે, કારણ કે જો ईश्वर તે જીવોને પાપનું ફલ આપે નહિ તો જીવ પેટે તો કર્મનાં ફલ જોગવી શકતા નથી પઠી નહિ તો શરીર ધારણ કરે કે નહિ તો નવું પાપ પણ કરે. પઠી વેઠા વેઠા ईश्वરને શુ ગણગણીયા થાય છે કે પાઠા જીવોને નરકમાં નાંખી વીચે છે જે મધ્યસ્થ જાવવાલા તથા પરમ વ્યાપ્ત હોય છે તે કોઈ જીવને કદી નિરર્થક પીઠા આપતા નથી.

પૂર્વપક્ષ—ईश्वર જગવાન, પોતાની ક્રીડા વાસ્તે કોઈને નરકમાં નાંખે છે કોઈને તિર્યંચ યોનિમાં નાંખે છે, કોઈને મનુષ્ય ઘનાવે છે, તો કોઈને સ્વર્ગમાં ઉત્પન્ન કરે છે, જ્યારે તે જીવ નાંચે છે, કૂદે છે, રોવે છે, પીટે છે, વિલાપ કરે છે, ત્યારે ईश्वર પોતાની રચેલી ધાજીનો તમાસો જુલે છે, તે વાસ્તે જગત્ રચે છે.

ઉત્તરપક્ષ—જો યમ છે તો ईश्वર પ્રેક્ષાવાન (બુદ્ધિમાન) નથી, કારણ કે તેની તો ક્રીડા થાય છે પરંતુ રાંક જીવો તરફથી તરફથી, કરુણાસ્પદ થઈ મરણ પામે છે, તો પઠી ईश्वરને વ્યાપ્ત માનવા તે કેવી આપની અજ્ઞાનિતા છે ? કારણ કે જે મહાપુરુષ સર્વજ્ઞ વ્યાપ્ત છે તે કદાપિ કોઈ જીવને છુલ્લ દેવાની ક્રીડા કરતા નથી, તો પઠી ईश्वર ક્રીડાર્થી કેમ હોઈ શકે ? ઘણી ક્રીડા જે છે તે રાગલાલાને હોય છે અને ईश्वર (જગવાન) તો વીતરાગ છે, તો પઠી ईश्वર (જગવાન) ક્રીડા રસમાં મગ્ન હોય યમ કેમ સંજવે ?

પૂર્વપક્ષ—અમારા ईश्वર તો રાગી છે, તે કારણથી તેનામાં ક્રીડા કરવાનો સંજવ હોઈ શકે છે.

ઉત્તરપક્ષ—ત્યારે તો આપેં મુલ્લ ઝવ્લલ કરવાને ઘડલે કામ્પુ કસું કારણ કે જ્યારે ईश्वર રાગી છે, તથા ત્યારે તો વીજા જીવોની પેટે રાગ લાલા તથા વીતરાગ ન તથા તેમ સર્વજ્ઞ ન તથા પઠી તો અમારા સરલા, તથા હવે જગત્ના રચનાર કેવી રીતે થઈ શકે છે ?

પૂર્વપક્ષ—અમે તો ईश्वરને રાગદ્વેષસંયુક્ત સર્વજ્ઞ માનિયે ઠિયે, તે કારણથી સર્વ જગત્ના કર્ત્તા.

ઉત્તરપક્ષ—આ આપના કથનમાં કોઈપણ પ્રમાણ નથી, જે પ્રમાણથી ईश्वર રાગી, દ્વેષી, કે સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થાય ?

પૂર્વપક્ષ—ईશ્વરનો સ્વજાવજ યજો છે કે રાગી દ્વેષી થવું અને સર્વજ્ઞ પણ

रेहेवुं, स्वज्ञावमां कोइ तर्क थई शकतो नथी, जेम अग्नि तो दाहक ठे परंतु आकाश दाहक केम नथी ? आ सवालमां उत्तर एमज देवाशे के अग्निमां दाहक स्वज्ञाव ठे, आकाशमां नथी, तेवी रीतें ईश्वरपण स्वज्ञावथी रागी द्वेषी तेमज सर्वज्ञ ठे.

उत्तरपक्षः—एवी रीतें तो कोइ वादी एम पण कही शके के आपनी सन्मुख आ जे गधेडुं खडुं ठे ते सर्व जगत्तुं रचनार ठे, जो आप एम पूठो के शा हेतुथी आ गर्दज्ञ जगत्तुं रचनार ठे ? तो ते बाबतमां एम उत्तर आपी शकाशे के ते गर्दज्ञनो स्वज्ञावज एवो ठे के जगत्तुने रचीने, राग द्वेषवाला सर्वज्ञ थइने पठी गर्दज्ञ बनी जायठे. एवी रीतें तो महिष आदि सर्व जीवने वादी जगत्कर्त्ता सिद्ध करी देशे. पठी ईश्वर कौण थया, जे कांइ पोताना मनमां मान्युं ते बनावी लीधुं. आ तो ईश्वरने मोटुं कलंक लागेठे. आ हेतुथी ईश्वर (जगवान्) सर्वज्ञ तेमज वीतराग ठे. ते क्रीडाने अर्थे कदापि जगत्तुने रचे नहि. वली हे ईश्वरवादि ! जो आपना केहेवा मुजब, ईश्वरें सर्व कांइ रच्युंठे तो तो त्रणशे त्रेसठ पाखंरु मतनां सर्व शास्त्रो पण ईश्वरेंज रच्यां, अने शास्त्र तो सर्वे एक बीजाथी विरुद्ध ठे तो तेमांथी केटलां एक शास्त्र अवश्य सत्य अने केटलां एक असत्य पण होशे, त्यारे सत्य अने असत्य बनेना उपदेशक ईश्वरज ठर्या, त्यारे तो ईश्वर पोतेज सर्व मतांतरि-योने अरस परस लडावेठे. हजारो बलके लाखो मनुष्य आ मतोना ऊधडामां मरी जायठे. हवे जुठ के ईश्वरें शास्त्र शुं रच्युं ? जगत्तुमां एक मोटो उपद्रव रच्यो. एवां जुठां, साचां शास्त्र रचनारने महाधूर्त्त केहेवा जोइयें परंतु ईश्वर नहि. जो एम कहो के ईश्वरें तो सत्य शास्त्रज रच्यां ठे, असत्य रच्यांज नथी, असत्य तो जीवोए पोतेज बनावी लीधां ठे तो तो ईश्वरें जगत् पण रच्युं नहि होय, जगत् पण जीवो-एज रच्युं हशे, कारण के ईश्वर सर्व वस्तुना कर्त्ता सिद्ध थया नथी.

वली आपें पूर्वे बीजुं अनुमान कछुं हतुं के जे जे आकारवाली वस्तु ठे ते ते सर्व बुद्धिवालानी रचेली ठे. जेम के जुठ, जीर्ण कूप. अगर जो कारीगर त्यां उपलब्ध थतो नथी, तो पण अनुमानथी कारीगरज तेनो कर्त्ता सिद्ध थशे. जेम नवा कुवानो कर्त्ता उपलब्ध थायठे तेम.

उत्तर-आ आपनु अनुमान समीचीन नथी कारण के आकारवासा आपना हेतु, संख्या, वादसां, सर्पनी ववी प्रमुख संस्थानवासांमां ठे, परंतु तेनो बुद्धिमान् कर्त्ता कोइ नथी जो एम कहो के, वादसा, इन्द्रधनुष, सर्पनी ववीप्रमुख संस्थानवासा बुद्धिमानोनां करेसां मनाता नथी त्वारे तो तेवीजरीतें पृथ्वी, पर्वत पण बुद्धिमानोना करेसा नहि मानवा जोइयें

आ पूर्वोक्त प्रमाणोथी कोइपण रीतें ईश्वर जगत्कर्त्ता सिद्ध यता नथी हवे जे पुरुष ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानेठे तेठने अमे कहियें ठियें के, ज्यां सुधी अमारी आ सघली युक्तियोनो उत्तर न अपाय त्यां सुधी ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानवा न जोइयें, जो कोइ ईश्वरवादी आ युक्ति योनो उत्तर पुरेपुरो देशे तो तो अमेपण जगत्कर्त्ता ईश्वर मानी छेशु, ते बिना कदापि नहि मानियें

पूर्वपक्ष-ईश्वर जगत्ना कर्त्ता तो सिद्ध यता नथी, परंतु एक ईश्वर ठे एम तो सिद्ध थायठे के नहि ?

उत्तरपक्ष-ईश्वर एकज ठे, ए घात सिद्ध करनारु कोइ प्रमाण नथी, तेथी ईश्वर एक सिद्ध केम थाय ?

पूर्वपक्ष-ईश्वरना एकत्वने सिद्ध करनार आ प्रमाण ठे ज्यां बहु एकठा यइने एक काम करवा लागे त्यां जुबी जुबी मति होवाथी एक कार्यपण घनी शक्तुं नथी तेवीज रीतें जो ईश्वर अनंत होशे तो तो सृष्टि प्रमुख एकज कार्य करवामां न्यारी न्यारी मति यवाथी असम जस कार्य घनशे ते कारणथी ईश्वर एकज होवा जोइयें

उत्तरपक्ष-आ तमारा प्रमाणथी तो ईश्वर एक सिद्ध यता नथी, कारण के पूर्वोक्त प्रमाणोथी ईश्वर कोइ वस्तुना कर्त्ता सिद्ध यता नथी वली जुठ एक मधपुढो घनाववामा सर्वे मांखियो एकमतवासी तो थायठे, परंतु ईश्वर, परमात्मा, निर्घिकार, निरुपाधिक, ज्योति स्वरूपि योनो एकमत यइ शक्तो नथी आ मोटी आश्चर्यनी घातठे ? शु तमे ईश्वरोने कीडाठथी पण बुद्धिहीन, अजिमानी, तेमज अज्ञानी घनावी दीधा, के ते सर्वेनो एकमत यइ शक्तो नथी ?

पूर्वपक्ष-मांखियो बहु एकठी यइने मधपुढा आदि कार्य करेठे त्या पण एक ईश्वरनाज व्यापारथी एक मधपुढो घने ठे

उत्तरपक्षः— त्वारे घडो बनाववो, चोरी करवी, परस्त्रीगमन करवुं
इत्यादि सर्व काम ईश्वरना व्यापारथी बनेलां सिद्ध थशे, अने जीव
सर्व, अकर्त्ता सिद्ध थशे, पढी पुण्य पापनुं फल कोने मलशे ? अने
नरक स्वर्गमां जीवने केम मोकलाशे ?

पूर्वपक्ष—कुंचारादि, चोरादि, सर्वजीव स्वतंत्रताथी पोतपोतानुं कार्य
करेते, आ प्रत्यक्षसिद्ध ठे.

उत्तरपक्ष—शुं मांखियोयेंज तमारो कांइ अपराध कयोंठे, के तेने
स्वतंत्र केहेता नथी ? आ तमारा एक ईश्वरने मानवाथी तो एम पण प्रतीत
थायठे के जो कदी अनंत ईश्वर मान्या जाय तो तो कदाचित् एक
सृष्टि रचवामां विवाद थइ जाय पढी ते विवादने कोण दूर करी शके ?
शिरपंच ता कोइ नथी, वली एक ईश्वरने देखीने बीजो ईश्वर इर्ष्या
करे के आ मारी तुल्य केमठे ? इत्यादि अनेक उपद्रव उत्पन्न थइ जाय,
तेथी ईश्वर एकज मानवा जोइयें. आ पण तमारी समज पूर्ण अज्ञानरूप
घुणनामना कीडानी खाधेली ठे, कारण के जो ईश्वर (जगवान्) सर्वज्ञ
ठे तो तो सर्वज्ञना ज्ञानमां एकज सरखुं ज्ञासन थवुं जोइयें, पढी विवाद
शा कारणथी होय, वली ईश्वरतो राग, द्वेष, ईर्ष्या, अजिमान इत्यादि सर्व
दूषणोथी रहितठे तो बीजा ईश्वरने देखीने इर्ष्या, अजिमान शा माटे करशे ?
जो ईश्वर थइने अंदर अंदर विवाद, ऊघडा, इर्ष्या, अजिमान करशे तो ते
पामरोने ईश्वरज केम मानवामां आवशे ? जो जगत्कर्त्ताज ईश्वर सिद्ध
थता नथी तो विवाद ऊघडाज ईश्वरने अंदर अंदर शा माटे थशे ? ते
कारणथी अनंत ईश्वर मानवामां कांइपण दूषण नथी. वली ईश्वर
“ सर्वगत ” सर्वव्यापी ठे एम मानवुं पण प्रामाणिक नथी. कारण के
जे वादी ईश्वरने सर्वव्यापक माने ठे ते शरीरथी व्यापक माने ठे के
ज्ञानस्वरूपथी ? जो शरीरथी ईश्वरने सर्वव्यापक मानशे तो ईश्वरनुं श-
रीरज सर्वजगामां व्यापी जशे, बीजा पदार्थोने रेहेवा माटे जरापण अ-
वकाश नही मले ? ते कारणथी ईश्वर शरीरथी तो सर्वव्यापक नथी.

प्रश्नः— शुं ईश्वरने पण शरीर ठे के आप एवो विकल्प करोठो ?

उत्तरः—हे जव्य ! एवो पण आ जगत्मां मत ठे, जे ईश्वरने देहधारी माने ठे.
प्रश्नः— ए कयो मत ठे, जेणें शरीरधारी ईश्वर मानेल ठे ?

उत्तर - तौरेत नामनो मथ ठे, तेमा यम खरुयु ठे के, ईश्वरें अवर हामने त्यां रोटी खाधी, तथा चाकुधनी साथे कुस्ती करी, आ खला ण्णी प्रतीत थाय ठे के ईश्वर देहधारी ठे वली शंकरविग्विजयना बीजा प्रकरणमा शंकरखामिना शिष्य आनदगिरि तेज मथना आदिमा खखे ठे के “हूं सर्वज्ञ हूं” ते खखियेंठियें “ज्यारे नारदजीए जोयु के आ खोकमा बहुज कपोलकल्पित मत उत्पन्न थया ठे, अने सनातन धर्म छुप्त थयो ठे, त्यारें ते तत्काल ब्रह्माजीपासे पहोच्या अने जहने केहेवा खाम्या के हे पिताजी ! आपनो मत तो प्राय रखो नथी, अने छो कोए अनेक मत चलाव्या ठे, तेथी आ वातनो कांइ उपाय करवो जो ह्ये, ते साजखी ब्रह्माजी बहु बखत सुधी विचार करीने, पुत्र, मित्र, न क जनोंने साथे खहने पोताना खोकणी निकखी शिष्यखोकमां प्रवेश करता हवा त्यां जइ जुए ठे तो मध्याह्नमा क्रोड सूर्यनो प्रकाश होय न छि, तथा क्रोड चडमा समान शीतल, जेने पांच मुख ठे, चडमा मुगटमा ठे विजलीवत् पिंगलि जटा धारण करी ठे, अने पार्वती जेना वा मार्क अंगमां ठे एवा सर्वना ईश्वर, महादेव बीठा पठी ब्रह्माजीयें नमस्कार करी स्तुति करी, अने केहेवा खाम्या के हे महादेव ! सर्वज्ञ, सर्वलोकेश, सर्वसाक्षी, सर्वमय, सर्व कारण इत्यादि-आ खखवाधी प्रगट प्रतीत थाय ठे के ईश्वर देहधारी ठे, जो देहधारी ईश्वर न होय तो पठी पांच मुख केम होय ? आ खखान्णी ईश्वर शरीररहित सिद्ध थता नथी हवे जो शरीरधारी ईश्वर होय तो तो आ खोकमा ईश्वरज व्यापी रह्ये, अने बीजा पदार्थोंने रेहेवामाटे बीजो खोक जोइशे जो एम कहो के ज्ञानात्माधी ईश्वर सर्वव्यापक ठे तो तो सिद्धसाध्य नथी, अमे पण ज्ञानस्वरूपधी तो जगवानने सर्वव्यापी मानियेंठियें परंतु जु उ तमारा देवधी विरुद्ध न होय ? कारण के धेवोमा शरीरधीज सर्व व्यापक कहेल ठे यथा “विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पादित्पादि श्रुते” आ श्रुतिधी सिद्ध थाय ठे के ईश्वर शरीरधीज सर्वव्यापक ठे, अने तेम होवाधी पूर्वोक्त दूषणो आवे ठे तेथी ईश्वर सर्वव्यापक नथी वली आप कहो ठो के ईश्वर सर्वज्ञ ठे, परंतु तमारा ईश्वर सर्वज्ञ पण नथी, कारण के अमे जे सृष्टिकर्ता ईश्वरना खरून क

रनारा ठियें, ते तेनाथी विपरीत चावियें ठियें, तेथी अमने तेजए शा-
माटे रच्या ? जो एम केहेशे के जन्मांतरोथी उपार्जन करेलां जे जे
तमारां शुजाशुज कर्म ठे ते कर्मोने अनुसार तमने ईश्वर फल आपे ठे,
तो पठी तमारा केहेवाथीज ईश्वरनी स्वतंत्रतापर पाणी फखुं; कारण के
जो अमारां कर्मोविना ईश्वर फल आपी शकता नथी तो तो ईश्वरने
कांइ आधीन नथी; जेवां अमारां कर्म हशे तेवुं अमने फल मलशे, जो
एम कहो के ईश्वर जे इहे ते करे तो तो शुं जाणियें के ईश्वर शुं कर-
शे, धर्मियोने नरकमां नाखशे के पापियोने स्वर्गमां मोकलशे ? जो एम
कहो के परमेश्वर न्यायी ठे, जेवुं जेवुं जे करे ठे, तेवुं तेवुं तेने फल आ-
पे ठे, तो वली तेज परतंत्रतारूप दूषण ईश्वरमां लागे ठे. वली ईश्वर
नित्य ठे एम केहेवुं ते पण तमारा पोताना घरमांज सुंदर लागे ठे, का-
रण के नित्य तो ते वस्तुने कहियें के जे त्रणे कालमां एकरूप रहे. जो
ईश्वर नित्य ठे तो शुं तेनामां जगत् बनाववानो स्वज्ञाव ठे के नहि ? जो
एम कहो के तेनामां जगत् रचवानो स्वज्ञाव ठे तो ईश्वर निरंतर जगत्ने
रच्या करशे, कदाऽपि बंध रहेशे नहि, कारण के जगत् रचवानो स्वज्ञाव तो
तेनामां नित्य ठे. जो एम केहेशे के ईश्वरमां जगत् रचवानो स्वज्ञाव नथी
तो तो ईश्वर कदापि जगत् रचशे नहि, कारण के जगत् रचवानो स्व-
ज्ञाव तेनामां नथी. तथा जो ईश्वरमां जगत् रचवानो स्वज्ञाव एकांत
नित्य ठे तो तो प्रलय कदापि नहि थाय, कारण के ईश्वरमां प्रलय क-
रवानो स्वज्ञाव नथी. जो एम कहो के ईश्वरमां रचवानी तेमज प्रलय
करवानी बने शक्तियो नित्य ठे तो तो कदापि जगत् रचाशे पण नहि,
तेम तेनो प्रलय पण थशे नहि, कारण के परस्परविरुद्ध एवी बे शक्ति-
यो एक स्थानमां एककालमां कदापि रेहेती नथी. जो रेहेशे तो जगत्
रचाशे नहि, तेम तेनो प्रलय थशे नहि; कारण के जे कालमां रचनारी
शक्ति रचशे तेज कालमां प्रलय करनारी शक्ति प्रलय करशे, अने जे
कालमां प्रलय करनारी शक्ति प्रलय करशे तेज कालमां रचनारी शक्ति
रची देशे; एवी रीतें ज्यारे शक्तियोनो परस्पर विरोध थशे त्यारे जगत्
रचाशे नहि तेम तेनो प्रलय पण थशे नहि. हवे तो अमारोज मत सि-
द्ध थयो. कारण के जगत् कोश्यें रचेल नथी तेम तेनो कदापि प्रलय

पण थतो नथी, तेथी आ जगत् अनादि अनंत सिद्ध थयु जो एम कहो के ईश्वरमा बने शक्तियो नथी तो पठी जगत् रचाशे पण नहि तेम ज तेनो प्रसय पण थशे नहि तेथी पण जगत् अनादि अनंत सिद्ध थयु जो एम कहो के ईश्वर रचवानी इष्टा करे ठे त्यारे रचे ठे, अने प्रसय करवानी इष्टा करे ठे त्यारे प्रसय करे ठे तेमां शुं दूषण ? तो तो ईश्वरनी शक्तियो अनित्य थई जखे अनित्य होय, तेमां अमारे शु हानि ठे ? पण जुठ ईश्वरनी शक्तियो अनित्य ठे तो तो ईश्वर पण अनित्य थशे, कारण के ईश्वर पोतानी शक्तियोथी अज्ञेव ठे, जो एम कहो के शक्तियो ईश्वरथी जेवरूप ठे तो पठी शक्तियो नित्य होवाथी जगत् रचा शे नहि तेम तेनो प्रसयपण थशे नहि, अने ईश्वर अकिंचित्कर सिद्ध थशे कारण के ज्यारे ईश्वर सर्वशक्तिंथी रहित ठे, त्यारे तो कांइपण करवाने समर्थ नथी पठी जगत् रजवामां केम समर्थ थशे ? वसी शक्तिंनु उपादान कारण कोण थशे ? पठी ईश्वरनो अज्ञाव थइ जशे कारण के ज्यारे ईश्वरमां शक्तिज कांई नथी त्यारे ते ईश्वर शेनो ? तो तो आकाशना फुलसमान असत् ठे पठी जगत्कर्त्ता कोने मानशो ?

हवे खरदङ्गानिर्जनो ईश्वरवाद सखियेंठियें खरदङ्गानी कहे ठे के, जगत्मां जेटखा पदार्थ ठे तेना विखरुण, विखरुणसंयोग, आकृति, गुण तेमज स्वज्ञाव माखम पडे ठे जो कदी तेठनो तथा तेठना निय मोनो कर्त्ता कोइ न होय तो ते नियमो कवि बने नहि, कारण के जड पदार्थमां मल्लवानु तेमज जुवा यवानु यथावत् सामर्थ्य नथी ते हेतुथी ईश्वर कर्त्ता अवश्य होवा जोइयें

उत्तर पद—प्रथमज अमे जगत्कर्त्ता ईश्वरनु खंनन करी चुक्या ठियें, तो पठी आप जगत्कर्त्ता केम मानो ठो ? वसी आपें कण्ठ के जगत्ना पदार्थोमां जुवा जुवा स्वज्ञाव माखम पडे ठे, तेथी ईश्वर सिद्ध थाय ठे, परंतु आ कथनथी ईश्वर जगत्कर्त्ता सिद्ध थता नथी, कारण के सर्व पदार्थोमां अनंत शक्तिं ठे, तेथी पोतपोतानी शक्तिंथी सर्व पदार्थो पोतपोतानां काय करे ठे पदार्थोना संयोगमा निमित्त आ ठे १ काख, २ स्वज्ञाव, ३ निर्यति (जवितव्यता) ४ जीवोनां कर्म, ५ जीवोनां उद्यम,

आ पांच निमित्त विना बीजुं कोइपण निमित्त नथी, ए पांचनुं स्वरूप आगल उपर लखवामां आवशे.

प्रत्यक्षमां पण आ पांचे निमित्तोथी सर्व कांइ उत्पन्न थाय ठे ते जोइयें ठियें. जेम के बीजांकुर ज्यारे बीज ववाय ठे, त्यारे काल पण यथानुकूल होवो जोइयें, तेमज बीज, जल अने पृथ्वी इत्यादना स्व-ज्ञाव पण अवश्य होवा जोइयें, तेमज नियति पण कारण ठे—जे जे पदार्थोना स्वज्ञाव ठे ते ते पदार्थोना तेवा तेवा जे परिणाम थाय ठे तेनुं नाम नियति ठे; वली अष्टविध कर्मपण कारण ठे. तथा पुरुषकार (जीवोनो उद्यम) पण कारण ठे. आ पांच वस्तु अनादि ठे, कोइयें रचेल नथी; कारण के वस्तुना जे जे स्वज्ञाव ठे ते ते सर्व अनादिथी ठे. जो कदी वस्तुमां पोतपोताना स्वज्ञाव न होय तो तो कोइ वस्तुज सतरूप रेहेशे नहि. सर्व शशशृंगवत् असत् थइ जशे. वली प्रत्यक्ष देखाय ठे एवां, पृथ्वी, आकाश, सूर्य, चंद्रमा इत्यादि पदार्थो एवीरीतें अनादिरूपथी सिद्ध ठे, तेमज पृथ्वीउपर जे जे रचना देखाय ठे ते सर्व प्रवाहथी एमज चादी आवे ठे. वली जगत्ना जे जे नियमो ठे ते सर्व आ पांच निमित्त विना थइ शकता नथी. ते कारणथी सर्वे पदार्थो पोतपोताना नियमोमां ठे. जो तमे द्रव्यनी शक्तिनेज ईश्वर मानी लेशो तो तो अमने कांइ हानि नथी; कारण के अमे द्रव्यनी अनादि शक्तिनुं नाम इश्वर राखी लेशुं, अने ज्यारे तमे द्रव्यनी अनादि शक्तिने ईश्वर मानी त्यारे तमारो अमारो विवाद दूर थयो; पढी तमे जे लख्युं ठे के जडमां यथावत् मलवानी शक्ति नथी, ते पण तमारुं लखाण मिथ्या थयुं. वली जुठ के जगत्मां जड पदार्थो अनेक तरेहथी पोतपोतानी मेले पूर्वोक्त पांच निमित्तोथी पोतपोतामां मली जाय ठे. जेम के सूर्यना किरणो वादलामां पडवाथी इंद्रधनुषुं वनवुं, संध्यानुं होवुं, पांच वर्णनां वादलांनी एकत्र घटा थवी, चंद्र सूर्यनी आस पास कुंमलां थवां, आकाशमां पवनोना मेलापथी जल तेमज अग्निनुं उत्पन्न थवुं, तेमज वरसाद वरसवाथी घास तृणादि अनेक प्रकारनी वनस्पतिनुं उत्पन्न थवुं, तथा अनेक प्रकारना कीट पतंग प्रमुख जीवोनुं उत्पन्न थवुं इत्यादि;

आ पाचे निमित्त बिना कोइ वस्तुने घनावतां ईश्वर देखाता नथी बरा पक्षपात ठोड़ी विचार करो ? ईश्वर कर्त्ता कोइ तरेदृष्टी सिद्ध थइ शके ठे ? कारण के पृथ्वी, आकाश, चन्द्र सूर्य इत्यादि तो अव्यार्थिक नयना मतथी अनादि ठे पठी तेने वास्ते पुठवु थाय के आ कोणें घनाव्या ? तो हवे अमे पुठियें ठियें, ईश्वरने कोणें घनाव्या ? जो कहेसो के ईश्वरने तो कोइयें घनाव्या नथी, ते तो अनादिथी वन्या घनेसाज ठे, तो पठी पृथ्वी प्रमुख केटसा एक पदार्थो पण घन्या घनेसा अनादिथीज ठे एम मानवामां शु खज्जा आवे ठे ?

खरबझानी कहे ठे के—खजावथी जगत्नी उत्पत्ति जे माने ठे तेना मतमा आ दोष आवे ठे जो पृथ्वी खजावथी थाय ठे तो तेनो कर्त्ता तेमज नियता होय नहि, बली आ पृथ्वीजी जुदी दश कोश उपर आ काशमा पोतानी मेखे बीजी पृथ्वी थइ जात, जे आज सुधीयनी नथी तेथी एम जणाय ठे के ईश्वर कर्त्ता ठे

उत्तरपक्ष — आप कांई विचार करो ठो के नहि ? जो विचारसो तो पूर्वोक्त केहेवु अयुक्त सागशे कारण के अमे कहियें ठियें के पृथ्वी बि गेरे अनादि ठे, कोइयें घनावेस नथी, अने तमे कहो ठो के आकाशमां उचे दश कोशने अतरे बीजी पृथ्वी केम नथी वनती ? हवे विचारो के आ तमारो सवाल समजणवालो ठे ? आ तमारा प्रश्नना उत्तरमा कोइ एम पुठे के जो ईश्वर खजावथी वन्या होय तो ईश्वरथी असग बीजा ईश्वर केम उत्पन्न थता नथी ? जो एम कहो के ईश्वर अनादि ठे तेथी बीजा नवा ईश्वर केम घने ? तेथी रीतें अमे पण कही शकिय ठियें के पृथ्वी अनादि ठे, नवी नथी वनती, तो पठी दश कोश आकाशमा केम घने ?

पूर्वपक्ष — जो वस्तु पोते पोतानी मेखेज घनीजाय तो सर्वपरमाणु ए कठा केम मली जता नथी ? अथवा एकेक थईने बिखरीपण केम जता नथी ?

उत्तरपक्ष — जड कांई अमारी आज्ञा मानता नथी के अमारा केहे वाथी एकठा थईने एकरूप थई जाय, अथवा एक एक थई बिखरी जाय, पूर्वोक्त पाच निमित्त ज्यां मखवाना हशे त्या एकत्र थशे, ज्यां निमित्त नहि मखे त्या एकठा थशे नहि

पूर्वपक्ष — सर्व परमाणुने एकत्र मखवामा पाचनिमित्त केम मखतानथी ?

उत्तरपक्षः— अनादि संसारनी जे नियतिरूप मर्यादा ठे ते कदापि अन्यथा थती नथी. जो कदी थाय तो, संसारमां जे जीवो जन्म लहे ठे ते सर्वे स्त्रीनाज, अथवा पुरुषनाज रूपथी केम उत्पन्न न थाय ? जो ए-म कहो के जेवां जेवां जेणे कर्म कस्यां होय तेवां तेवांज तेने फल मले ठे, पढी फक्त स्त्री आदि स्वरूपथीज केम उत्पन्न थाय ? तो हवे अमे पुढियें ठियें के, सर्वजीवोयें स्त्री होवानां के पुरुष होवानां जुदां जुदां कर्म केम कस्यां ? एकसरखां कर्म केम न कस्यां ? उत्तरमां एम केहेसो के, संसारमां ए सनातनथी रीत ठे के सर्वजीव सरखां कर्म कदापि क-रता नथी; त्यारे तो परमाणुमां पण सनातनथी एज स्वभाव ठे के एकत्र कदापि मलबुं नहि, तेमज एकएक थइ विखराइ पण जवुं नहि. हे पू-र्वपक्षि ! आ तमारा ईश्वर जे जगत् रचेठे ते तमारा केहेवाथी, अगाऊ अनंत सृष्टि रची चुक्या ठे, तेमज एकेक जीवोने अशुचकर्मोनां फल अनंतवार दइ चुक्या ठे, तो पण ते जीवो आजसुधी पाप कस्याज करे ठे, तो हवे तेउने शिक्षा करवाथी ईश्वरने शुं लाज थयो ? के अनंत कालथी आ विडंबनामां पडी रह्या ठे ? वली ईश्वरने सृष्टि रचवानुं पण शुं प्रयोजन हतुं ?

पूर्वपक्षः— ईश्वरने सृष्टि नहि रचवानुं शुं प्रयोजन हतुं ?

उत्तरपक्षः— बाह रे अज्ञशिरोमणि ! आ तमे शुं उत्तर आप्यो ? शुं आ तमारा उत्तरथी विद्वान् माणस उपहास नहि करे ? ईश्वर जो सृष्टि रचे तो ईश्वरताज नष्ट थइ जाय; आ वृत्तांत, उपर सारी रीतें लखी आव्या ठियें.

पूर्वपक्षः— ईश्वरनी जे शक्तिठे ठे ते सर्वे पोत पोतानुं काम करेठे, जेम आंख देखवानुं काम करेठे, कान सांजलवानुं काम करेठे, तेवी रीतें ईश्वरमां जे रचनाशक्ति ठे, ते रचना करवाथीज सफल थायठे, ते वास्ते जगत् रचेठे.

उत्तरपक्षः— जो तमे ईश्वरने सर्व शक्तिमान् मान्या तो ईश्वरनी सर्व शक्तिठे सफल थवी जोइये. पढी तो ईश्वर एक सुंदर पुरुषनुं रूप रची-ने १ जगत्नी सर्व सुंदर सुंदर स्त्रियो साथे जोग करे, २ चोर बनी चोरी करे, ३ विश्वास धातिपणुं करे, ४ जीवहत्या करे, ५ जूठ बोले, ६ अ-

न्याय करे, ७ अथतार खड् गोपियो साथे कक्षोख करे, ८ कुब्जा साथे जोग करे, ९ वीजानी स्त्रीने जगधी खड् जाय, १० शिरपर जटा राखे, ११ अण आंख घनावे, १२ वेखपर चढे, १३ शरीरपर विद्धूति खगावे, १४ एक स्त्रीने वामाङ्गमां राखे, १५ कोइ मुनिनी पासे नागा थड् नाचे, १६ कोइने वरदान आपे, १७ कोइने शाप दे, १८ चार मुख घनावी एक स्त्री राखे, १९ पोतानी पुत्री साथे जोग करे, २० संग्राम करे, २१ स्त्रीने चोरी खड् जाय तो पठी ते स्त्रीने माटे रोतो फरे, २२ एक पोतानो जाइ बनावे, पठी ज्यारे संग्राममां तेने शस्त्र खागे, त्यारे ' जाइना दुःखधी बड्ड रोवे, २३ पोते पोताने अङ्गानी समजे, २४ जाइनी चिकित्सा वास्ते वैद्य घोखावे, २५ सर्व काइ खाय, २६ पीये, २७ नाचे, २८ कुवे, २९ रोवे, ३० पीटे, पठी, ३१ निर्मल, ३२ ज्योति स्वरूप, ३३ निरहकार, ३४ सर्व व्यापक, बनी बेसे इत्यादि शक्तिठ ईश्वरमां ठे के नहि ? जो ठे तो, पूर्वोक्त सर्व काम ईश्वरने करवां पडशे, जो नहि करे तो ईश्वरनी सर्व शक्तिठ सफल नहि बहानी ? पठी तो ईश्वर महादुःखी थड् जशे कारण के जेने नेत्र तो मलेखां ठे, अने तेने देखवानु न मले तो, ते केवो दुःखी थाय ठे ? जो एम कहो के पूर्वोक्त अयोग्य शक्तिठ ईश्वरमां नथी, तो तो सर्व शक्तिमान् ईश्वर ठे एम कदापि न केहेवुं जोइयें जो एम कहो के योग्य शक्तिठनी अपेक्षायें अमे सर्वशक्तिमान् मानियें ठियें, तो तो जगत् रचवानी शक्ति पण अयोग्यज ठे, ते पण परमात्मांमां नथी ते शक्तिनी अयोग्यता, उपर खस्त्री आठ्या ठियें तथा हे पूर्वपक्ष ! ज्यारे ईश्वरें प्रथम सृष्टि रची हती, त्यारे स्त्री, पुरुषो तो न होतां, हवे विधा रो के माता पिता विना मनुष्य केम उत्पन्न थयां हशे ?

पूर्वपक्ष — ज्यारे ईश्वरें सृष्टि रची हती, त्यारेज बहुपुरुष, तेमज धर्मियो, माता पिता विना रच्यां हतां, त्यारपठी गर्जधी उत्पन्न थवा खाग्यां

उत्तरपक्ष — आ प्रमाणरहित केहेवुं कोइपण विद्वान् मानशे नहि कारण के माता पिता विना कदापि पुत्र उत्पन्न थड् शक्तो नथी जो कवी ईश्वरें प्रथम माता पिता विना पुरुष, स्त्री उत्पन्न कख्यां हतां तो आज पण घड्यां घडाव्यां, धन्यां घनाव्यां स्त्री पुरुष केम नथी मोकलता ? गर्जधारण कराववां, स्त्रीपुरुषनां मेथुन कराववां, गर्जवासनां दुःख जो

गवाववां, योनियंत्रद्वारा खेंची कढाववां, इत्यादि संकटशावास्ते रच्यां ? ईश्वरें अनंतवार सृष्टि रची, अने प्रलय कस्यो, त्यारे तो थाक्या नहि तो शुं मनुष्योनेज वनाववाथी थाक चडवानो ठे ? के घडेला घडावेला वनेला वनावेला मोकली शकता नथी ? माता पिता विना पुत्र उत्पन्न थाय ए कदापि वनी शकतुं नथी, ते हेतुथी जगत्तनो प्रवाह अनादिथी तेवीज रीतें तरतमंता रूपें चालतो आवेलो सिद्ध थाय ठे.

पूर्वपक्ष—जो कदी ईश्वर सर्व वस्तुना कर्ता न होय, अने जीवज कर्त्ता होय तो तो जीव पोतेज शरीर धारण करी लेशे. वलीं शरीरने कदापि ठोडशे नहि, पोते पोतानां सारां फल जोगवी लेशे, अने कदी मरशे नहि.

उत्तरपक्षः—आपें जे कह्युं ते सर्व कर्मने वश ठे, परंतु जीवने आधी-न नथी, जो एम कहो के कर्मपण जीवेंज कस्यां हतां, त्यारे अशुच कर्म जीवें केम कस्यां ? कारण के कोइपण पोतानुं वुरुं करतां नथी; आ शतनो उत्तर तो अपाई गयो ठे, परंतु तमारी समजण थोडी ठे तेथी समजता नथी. कारण के जीवोनी जे जे शुच अशुच अवस्था ठे, ते सर्व कर्मोनुं फल ठे. वली जीव, कर्म करवामां तो प्रायः स्वतंत्रज ठे, परंतु फल जोगववामां स्ववश नथी. कारण के जेम कोइ जीव धनुष्यी तीर चलावे अने पठी पकडवा चाहे तो ते जेम तेनामां सामर्थ्य नथी, तेमज कोइ जीव विष खाय, ते खावामां तो स्ववश ठे परंतु ते विषना वेगने रोकवामां जेम समर्थ नथी, तेम कर्म करवामां तो जीव प्रायः स्वतंत्र ठे परंतु फल जोगववामां परवश ठे. वली जेम वर्त्तमान कालमां रेलगाडी, तथा तार जीवोए वनावेला ठे ते चालती रेलगाडी तथा जता तारना वेगने, जेटलो वखत तेनी कलनी प्रेरणा शक्ति बंध पडती नथी तेटलो वखत, कोइ जीव रोकी शकता नथी, तेवीज रीतें कर्मफलना वेगने रोकवामां जीवपण समर्थ नथी. वली जीवने जवांतरमां कोण लई जाय ठे ? तथा जीवना शरीरनी रचना, आंखोना पडदा, अनेक प्रकारना रंग बेरंगी, हाड, चामडी, लोही, वीर्य इत्यादि रचना कोण रचेठे ? तेनुं पूर्ण स्वरूप ज्यां (१४८) कर्म प्रकृतिनुं स्वरूप लखशुं त्यांथी जाणवुं. ते हेतुथी ईश्वर जगत् कर्त्ता कोइ तरेहथी सिद्ध थता नथी. विशेष

१सारासार—नहाना मोहोटा उंचनीच वा न्यूनाधिक—के समविषम सुखिदुःखी. २स्वतंत्र.

રીતે જગત્કર્તા ईश्वरનું સંઢન જાણવું હોય તો (૧) શ્રીસંમતિતર્ક, (૨) દ્વાદશસાર નયચક્ર, (૩) સ્યાદ્ધાવરણાકર, (૪) અનેકાંતત્રય પતાકા, (૫) શાસ્ત્રસમુદયસ્યાદ્ધાવરણાકર, (૬) સ્યાદ્ધાવરણાકર, (૭) સ્યાદ્ધાવરણાકરાવતારિકા, (૮) સૂત્રકૃતાંગ, (૯) નંદીસિદ્ધાંત, (૧૦) શબ્દાંજોનિધિગદ્ય હસ્તિ મહાજ્ઞાપ્ય, (૧૧) પ્રમાણસમુદય, (૧૨) પ્રમાણપરીક્ષા, (૧૩) પ્રમાણમીમાંસા, (૧૪) આત્મમીમાંસા, (૧૫) પ્રમેય કમલમાર્ચન, (૧૬) પ્રમેયદિનમાર્તન, (૧૭) ન્યાયાવતાર, (૧૮) ધર્મસંગ્રહણી, (૧૯) તત્ત્વાર્થ, (૨૦) પરુદર્શનસમુદય ઇત્યાદિ જૈનમતના ગ્રંથ જોઈ છેવા તે કારણથી જે કામી, ક્રોધી, કપટી, ધૂર્ત, પરસ્ત્રી ગામી, સ્વસ્ત્રીગામી, નાચનારા, ગાનારા, ઘજાવનારા, રોપીટકરનારા, જસ્મ લગાવનારા, માલ્યા જપનારા, સંગ્રામ કરનારા, ક્ષમરુ આદિ ઘાજાં વગાઢનારા, વરદાન અથવા શાપ દેનારા, વિનાપ્રયોજન અનેક સંકટમાં પડનારા, ઇત્યાદિ અઠારે દૂષણસહિત છે તે કુદેવ છે તેને ईश्वર માનવા તેજ મિથ્યાત્વ છે આ કુદેવોને માનનારા પછરની નાશ ઊપર વેઠા છે તે કારણથી લલ્લવાનુ પ્રયોજન પટલુંજ છે કે કુદેવને કવાપિ અર્હત જગત પરમેશ્વર માનવા નહિ

इति श्री तपागुह्यमुनिश्रीबुद्धिविजयशिष्यमुन्यानंदविजयास्माराम
विरचितजैनतत्त्वाददर्शजापांतरेकुदेवनिर्णयनामा द्वितीयपरिच्छेदः संपूर्ण ॥१॥

॥ अथ तृतीयपरिच्छेदप्रारम्भ ॥

ત્રીજા પરિચ્છેદમાં ગુરુતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહિયેં ત્રિયેં જૈનમતમાં ગુરુનાં છ દુષણ આ પ્રમાણે લલ્લેલાં છે — મહાવ્રતધરાધીરા, જૈનમાત્રોપજીવિન ॥ સામાયિકસ્યાધર્મોપ, દેશકાગુરુધોમતા ॥ ૧ ॥ અર્થ — અહિંસાદિ, પાંચ મહાવ્રત ધારણ કરનારા તથા પાલનારા, અને આપત્તિ સમયે ધૈર્ય રાલનારા, પોતાના ધારણ કરેલા વ્રતમાં દૂષણ લગાવી કલંકિત નહિ કરનારા, તથા વેંતાલીશ દૂષણરહિત માધુકરી જિહ્વાવૃત્તિ કરી, પોતાના ચારિત્ર ધર્મના, તથા શરીરના નિર્વાહવાસ્તે ઝોજન કરનારા, ઝોજન પણ પુરુ પેટ જરી નહિ કરનારા, ઝોજનને ઘાસ્તે અન્ન, પાણી રાત્રિમાં નહિ રાલનારા, તથા ધર્મ સાધનના ઊપકરણ ધર્મી ધીજો કાઢ પલ

સંગ્રહ નહિ કરનારા, ધન, ધાન્ય, સુવર્ણ, રૌપ્ય, મણિ, મોતી, પ્રવાલાદિ કાંઈપણ પરિગ્રહ નહિ રાખનારા, તથા રાગ દ્વેષના પરિણામરહિત, માધ્યસ્થવૃત્તિથી સદા વર્તનારા, તથા જીવોના ઉદ્ધારવાસ્તે, અર્હત જગવંત પરમેશ્વરે સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ ધર્મ, સ્યાદ્ઘાદ અનેકાંતસ્વરૂપ નિરૂપણ કરેલ છે, તેનો જીવ્યજીવોને ઉપદેશ કરનારા, પરંતુ જ્યોતિષ શાસ્ત્ર, અષ્ટાંગનિમિત્તશાસ્ત્ર, વૈદ્યકશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર તથા રાજનીતિ-સેવાપ્રમુખ અનેક શાસ્ત્ર, જેથી ધર્મમાં વાધા પહોંચે તેવાં શાસ્ત્રોનો ઉપદેશ નહિ કરનારા, કારણ કે લૌકિક શાસ્ત્રો બુદ્ધિમાન્ પુરુષો વર્તમાનમાં પણ વહુ અધ્યયન કરે છે, તેમજ સાંસારિક વિદ્યાનાં નવીન, નવીન અનેક પુસ્તકો બનાવે છે. તથા પાશ્ચાત્ય પુરુષોની બુદ્ધિ જોઈ આ દેશના લોકો પણ સાંસારિક વિદ્યામાં વહુજ નિપુણ થાય છે, અને તે કારણથી જીવોને ધર્મ પામવો વહુજ મુશ્કેલ થાય છે, તેથી ફક્ત ધર્મનોજ ઉપદેશ કરનારા, એવા લક્ષણવાળા ગુરુ જૈનમતમાં છે અર્થાત્ જૈનમતમાં ગુરુનાં એવાં લક્ષણો છે.

પ્રથમ પાંચ મહાવ્રત સાધુને ધારણ કરવાં કહ્યાં છે તે પાંચ મહાવ્રત કયાં છે ? તે કહિયેં ઠિયેં. અહિંસાસૂનૃતાસ્તેય, બ્રહ્મચર્યાપરિગ્રહાઃ ॥ પંચજ્ઞિઃ પંચજ્ઞિર્યુક્તા, જાવનાજિર્વિમુક્તયે ॥ ૨ ॥ અર્થઃ—(૧) અહિંસા (જીવદયા) (૨) સૂનૃત (સત્યવચન બોલવું) (૩) અસ્તેય (સાધુને ઉચિત, આપ્યા વિના વસ્તુ ન લેવી તે) (૪) બ્રહ્મચર્ય પાલવું (૫) સર્વ પરિગ્રહનો ત્યાગ. એ પાંચ મહાવ્રત છે, તથા આ પાંચ મહાવ્રતોમાં એકેક મહાવ્રતની પાંચ પાંચ જાવના છે. સાધુ આ પાંચ મહાવ્રત, તથા પર્વશ જાવના, મોક્ષને વાસ્તે પાલે.

આ પાંચ મહાવ્રતમાંથી પ્રથમ મહાવ્રતનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. ન યત્ પ્રમાદયોગેન, જીવિતવ્યપરોપણં ॥ ત્રસાનાં સ્થાવરાણાં ચ, તદહિંસાવ્રતં મતં ॥ ૩ ॥ અર્થઃ—ત્રસ, (ઈંદ્રિયાદિ) અને સ્થાવર, (પૃથ્વીકાય) (અપ્કાય-તેલકાય-વાડકાય-વનસ્પતિકાય) આ સર્વ જીવોને પ્રમાદવશ થઈ મારે નહિ. પ્રમાદનાં લક્ષણો; રાગ, દ્વેષ, અસાવધાનપણું, અજ્ઞાન, મન વચન કાયાનું ચંચલપણું, ધર્મનેવિષે અનાદર ઇત્યાદિ. પ્રમાદને વશ થઈ જે પ્રાણાતિપાત કરવો, તેનો જે ત્યાગ, તેનું નામ અહિંસા વ્રત છે.

बीजा महाव्रतनु स्वरूप छलिये त्रियें प्रिय पथ्य वचस्तथ्य, सूनुतव्रत मुच्यते ॥ तत्तथ्यमपिनो तथ्यमप्रिय चाहित च यत् ॥ ४ ॥ जे वचन सा जसवाधी बीजा जीव हर्ष पामे, ते वचनने प्रियवचन कहियें, तथा जे वचन जीवोने पथ्यकारि होय, परिणाम सुवर होय, अर्थात् जे वचनधी जीवने जविष्यमां बहुज सारु थाय, तथा जे वचन सत्य होय, एतु वचन जे घोखवु ते सूनुत व्रत कहियें, अने जे वचन अप्रिय तथा अहितकारि होय ते सत्य होय तो पण सत्य नथी आ व्रतविषे काइक विशेष छलिये त्रियें जे वचन व्यवहारमां जसैं सत्यज होय, परंतु ते जो बीजा जीवने छु खदायक होय तो ते वचन साधु न घोखे जेम के काणाने काणो केहेवो, चोरने चोर केहेवो, कुटीने कुटी केहेवो, इत्यादि, बली जे वचन जीवोने जविष्यमां अनर्थकारक होय तेपण वसुराजानी पेटे घोखे नहि जो आ वने वचनो घोखे तो ते साधुने सूनुत व्रतमां कसक छागी जाय, कारण के आ वने वचनो असत्यमांज गणेशा ठे

हवे श्रीजु महाव्रत छलियें त्रियें अनादानमवत्तस्या, स्तेयव्रतमुदीरित ॥ धाया प्राणानृणामर्थों, हरता त हताहि ते ॥ ५ ॥ अर्थ—अवत्त माखेकना आप्या विना छई खेवु तेनो जे नियम ते अस्तेय व्रत कहियें नामातर अघोरीव्रत अवत्तादान, चार प्रकारनु ठे (१) जे वस्तु साधु ने खेवा योग्य ठे, जेम के अचित्त, जीवरहित वस्तु, तृण, काष्ठ, पाषाणादि, ते तेना स्वामिना पुठ्या विना छई खेवी, ते स्वामि अवत्त (२) तथा जेम कोई घेदु, वकरी, गाय प्रमुख जीव, जेनो स्वामी बीजा हि सकजीवने तेनी किंमत छई आपे, अथवा किंमत विना आपे, अने खे नारें आपेखी वस्तु खीधी ठे, परंतु ते जीवें पोतानु शरीर आपेखु नथी, ते हेतुधी जीवअवत्त (३) तथा आधाकर्मादि आहार प्रमुख जे जे वस्तु, अचित्त, जीवरहित पण ठे, अने आपेखी पण ते वस्तुना स्वामियें ज ठे, परंतु तीर्थंकर जगवतें निषेध करी ठे पठी जो साधु ते वस्तुने ग्रहण करे तो तीर्थंकर अवत्त (४) तथा जे वस्तु निर्दोष ठे, जेम के वस्त्र आहारादि, अने ते वस्तुना स्वामियें ते आपेखी ठे, तेमज तीर्थंकर जगवतें तेनो निषेध पण करेखो नथी, ठतांपि गुरुनी आह्वाविना ते वस्तुने जो साधु खहे तो अवत्त आ व्रतमां आ चारे प्रकारनु अवत्त

न लेवुं. जेटलां व्रत, नियम ठे, ते सर्वे अहिंसा व्रतनी रक्षावास्ते वाड समान ठे, आ त्रीजा व्रतना पावनथी, अहिंसा व्रतनीज रक्षा थाय ठे; अने जो त्रीजुं व्रत न पावे तो अहिंसा व्रतने दूषण लागे ठे, कारण ए ठे के लक्ष्मी जे ठे ते मनुष्योना बाह्य प्राण ठे. ज्यारे मनुष्य कोइनी चोरी करे ठे, त्यारे निश्चयथी ते तेना प्राणोनोज नाश करे ठे. ते कार- एथी चोरी करवी ते महापाप ठे. सर्व चोरीनो जे त्याग, तेनुंज नाम त्रीजुं अदत्तादान त्यागरूप महाव्रत ठे.

हवे चोथा महाव्रतनुं स्वरूप लखियें ठियें. दिव्यौदारिककामानां, कृतानुमतिकारितैः ॥ मनोवाक्कायतस्त्यागो, ब्रह्माष्टादशधा मतम् ॥ ६ ॥ अर्थः—दिव्य (देवताना) वैक्रिय शरीर संवंधी जे कामजोग, तथा औ- दारिक (तिर्यच, मनुष्यना) शरीर संवंधी जे काम जोग, अर्थात् वैक्रिय तेमज औदारिक एवंने शरीरनी साथे विषयसेवन करवुं, तेमज बीजा- उने विषयसेवन कराववां, तेमज विषयसेवन जे करे तेने अनुमति आ- पवी, आ ठ जेद, मनथी, वचनथी, तेमज कायाथी ए रीतें अठार प्रका- रथी मैथुनसेवननो जे त्याग तेने ब्रह्मचर्य व्रत कहियें ठियें.

हवे पांचमुं महाव्रत लखियें ठियें. सर्वज्ञावेषु मूर्ध्याया, स्त्यागः स्या- दपरिग्रहः ॥ यदि सत्स्वपि जीयेत, मूर्ध्याया चित्तविप्लवः ॥ ७ ॥ अर्थः—संपूर्ण जे सारा ज्ञाव पदार्थ, द्रव्य, क्षेत्र, काल, ज्ञावरूप, तेनेविषे जे मूर्धा- ममत्वज्ञाव- मोह, तेनो जे त्याग, ते अपरिग्रह व्रत कहियें. जेनी पासे पोताना शरीर विना बीजी कांइ वस्तु नथी तेने पण निष्परिग्रह पणुं ठे एम न कहियें, परंतु जेने, सर्व वस्तुज उपरथी मूर्धा-ममत्व-मोह गयेलो होय तेनेज निष्परिग्रही कहियें. कारण के जेनी पासे वस्तु कोइ नथी, परंतु नथी एवी वस्तुनी चाहना जेने लागी रही ठे ते त्यागी न- हि. जो ज्ञानद्वारा मूर्धा त्याग्या विना त्यागी थवातुं होय तो कुतरा तेमज गधेडा पण त्यागी थवा जोइयें. सबब जे पुरुष ममत्वरहित ठे ते निष्परिग्रही ठे. पढी तेनी पासे धर्मसाधन करवानां केटलां एक उ- पकरण पण ठे तो पण मूर्धाना अज्ञावथी ते परिग्रह नथी.

हवे पूर्वोक्त एकेक महाव्रतनी पांच पांच ज्ञावना लखियें ठियें. ज्ञा- वनाजिज्ञावितानि, पंचज्ञिः पंचज्ञिः क्रमात् ॥ महाव्रतानि नो कस्य, सा-

धयत्यव्यय पदम् ॥ १ ॥ अर्थ - आ पांच महाव्रतनी पचीशजावनाची जे कोइ ते ते महाव्रतने रंजित (वासित) करे, अर्थात् पांच पांच जावनापूर्वक अखंड महाव्रत पाखे तो एवो कोइ जीव नशी के तेने ते महाव्रत मोक्ष पद न प्राप्त करावे ?

हवे प्रथम महाव्रतनी पांच जावना सखियें ठियें मनोगुप्स्येषवा वाने, यांजि समितिजि सदा ॥ दृष्टान्नपानग्रहणे, नाहिंसां जावयेत् सुधी ॥ १ ॥ अर्थ - मनने पापना काममां न प्रवर्त्तावे, परंतु पापना काममांशी खेंची स्त्रीए तेनु नाम मनोगुप्ति ठे जो मनने पाप काममां प्रवर्त्तावे, अने वाह्य वृत्तिशी हिंसा न पण करे तो पण प्रसन्नचंद्र रा जर्पिनी पेठे सातमा नरकमां गमन करवा योग्य पापकर्म उत्पन्न करे ठे ते कारणशी मुनियें अवश्य मनोगुप्ति करवी जोइयें ए प्रथम जावना तथा एपणा समिति-आहारादि चारे वस्तु, आधाकर्मादि बें ताखीश दोपरहित सहे बेंताखीश दूषणोनु संपूर्ण स्वरूप जोडुं होय तो पिंडनिर्युक्ति शास्त्र (७०००) श्लोक प्रमाण ठे ते जोइ खेडु ए बीजी जावना तथा आदाननिक्षेप- पात्र, दंड, फलक प्रमुख जे कांइ खेडुं पडे, तथा चूमि उपर राखवुं पडे, ते प्रथम तो नेत्रशी देखीने, रजोहरणी पुजीने, पंढी सहे तेमज राखे, कारण के विंठी, सर्पादि अनेक जेरी जीव, जो ते उपकरण उपर बेठा होय तो ते करडे, अने बीजी विचारा अनाथ जीव वेठा होय तो हाथना स्पर्शशी ते मरी जाय, अने तेथी जीवहत्यानु पाप लागे, ते वास्ते जे काम करे ते यत्नपूर्वक करे ए त्रीजी जावनां तथा ज्यारे चाखवानी जरूर पडे स्यारे पोतानी आंखशी चार हाथ प्रमाण जमीन देखीने पाखे, जे नीचुं जोइने पाखे ठे, तेने केटखा एक गुण तथा लाज प्राप्त थाय ठे, प्रथम तो पगने ठोकर लागती नशी, बीजु, जेने परिग्रहनो त्याग न होय तेने पढीगयेखा पैसा तेमज रूपैया आदि मली जाय, त्रीजु, कोइनी बड्ड, बीकरी सन्मुख नजर करतो नशी तेथी उत्तम मनुष्य ठे, एम लोकमां प्रसिद्ध थाय, चोथु जीवनी रक्षा करवाची धर्मनी प्राप्ति थाय ठे इत्यादि ए चोथी जावना तथा जे अन्न पाणी साधु सहे ते प्रकाशवासी जग्यामा सहे, अधिकार वासी जग्यामां न सहे, कारण के अधिकारवासी जग्यामां एक तो जीव

नजरे पडता नथी, वढी साप, विंढी करडवानो जय रहे ठे. तथा गृह-स्थनुं कांइ आजूषण प्रमुख गयुं होय तो तेना मनमां शंका उत्पन्न आय के, कोण जाणे अंधारामां साधुज लइ गया होय ? वढी अंधारामां सुंदर साधुने देखीने कदाचित् कोइ उत्कट विकारवाली स्त्री उग्र स्पर्श करे, अने ते वखते बीजा देखता होय तो धर्मनी अत्यंत निंदा थाय, वढी साधुनुं मन पण अंधारामां स्त्रीने देखीने द्रष्ट थाय, साधु स्त्रीने पकडे, स्त्री पोकार करे, एटले विशेष धर्मनी हानि थाय; साधुउं उपर अप्रीति थाय, ते कारणथी अंधकारवाली जग्यामां साधु अन्नादि न लहे. ए पांचमी जावना.

हवे बीजा महाव्रतनी पांच जावना लखिये ठियें. हास्यलोचनजय क्रोध, प्रत्याख्यानैर्निरंतरम् ॥ आलोच्य ज्ञापणमपि, जावयेत् सूनुतं व्रतं ॥ १ ॥ अर्थः—प्रथम कोइनी हांसी न करे, हांसीनो त्याग करे, कारण के जे पुरुष बीजानी हांसी करशे, ते अवश्य जुतुं बोलशे. परनी हांसी करवी ते महा अनर्थनुं कारण ठे. श्रीहेमचंद्रसूरिकृत रामायणमां लख्युं ठे के, रावणनी बेन शूर्पनखानी श्रीरामचंद्र तेमज लक्ष्मणजीये हांसी करी तेथी शूर्पनखा क्रोधायमान थइ, पोताना जाइ रावणनी पासे गइ; अने सीतानुं वर्णन कखुं, पढी रावणें सीतानुं हरण कखुं, मोटुं युद्ध थयुं, जेनी आज लोको नकल बनावे ठे. आ सारी रामायणनुं निमित्त शूर्पनखानी हांसी ठे. ते वास्ते परहास्यनो त्याग करे. प्रथम जावना. बीजो, लोचनो त्याग करे, कारण के जे लोचनी हशे ते अवश्य पोताना लाजने वास्ते जूतुं बोलशे. ए बीजी जावना. तथा जय न करवो, कारण के जयवंत पुरुष पण जूतुं बोली दीये ठे. ए त्रीजी जावना. तथा क्रोध करवानो त्याग करे, कारण के जे पुरुष क्रोध-वश थशे ते बीजानां ठतां, अठतां दूषणो अवश्य बोलशे, तेथी क्रोध-त्यागरूप चोथी जावना. तथा प्रथम मनमां विचार करी पढी बोले, कारण के विचार विना बोलशे ते अवश्य जूतुं बोलशे, ते वास्ते विचार-पूर्वक बोलवुं ते पांचमी जावना.

हवे त्रीजा महाव्रतनी पांच जावना लखिये ठियें. आलोच्यावग्रहया-श्चाऽऽजीह्यावग्रहयाचनं ॥ एतावन्मात्रमेवैत, दित्यवग्रहधारणं ॥ १ ॥

समानधार्मिकेज्यश्च, तथावग्रहयाचन ॥ अनुज्ञापि तथा नाम्ना, सनम स्तेयजावना ॥ १ ॥ अर्थ—जे मकानमां साधुने रेहेवुं होय, ते मकानना स्वामिनी प्रथम आज्ञा लेवी, मकाननो माखेक आज ठे एम जाणीने आज्ञा लेवी जो स्वामिनी आज्ञाविना रहे तो स्तेय लागे तेमज घरनो माखेक कदाचित् रात्रिमां क्रोधवश थइ साधुने घट्टार काढे तो रात्रि मां क्यां जवुं ? इत्यादि अनेक वक्षेश उत्पन्न थाय, ते वास्ते मकानना माखेकनी आज्ञा छइ ते मकानमां रेहेवुं ए प्रथम जावना उपा श्रयना स्वामिनी वारवार आज्ञा लेवी, कारण के कोइ साधु कदाचित् रोगी थइ जाय, त्यारे जगल पुरीपमूत्र करवाने अवश्य जगा जोइयें एहस्वामिनी आज्ञाविना जो तेना मकानमां मलमूत्र करे तो चोरी लागे ते वास्ते एहस्वामिनी वारंवार आज्ञा लेवी ए धीजी जावना तथा उ पाश्रयनी धूमिनी मर्यादा करी खहे के अमुक जग्यासुधी अमने आपनी आज्ञा ठे, जो मर्यादा न करे तो अधिक धूमि उपयोगमां सेवाधी चोरी लागे ठे ते वास्ते प्रथमज मर्यादा करे ए धीजी जावना तथा जे साधु समानधर्मी होय, अने ते कोइ जग्यामां प्रथम उतरेखा ठे, पठी धीजा साधु जो ते मकानमां उतरखा घाहे तो प्रथमना साधुनी आज्ञा बिना उतरे नहि जो प्रथमना साधुनी आज्ञा न खहे तो स्वधर्मी अवत्त लागे ए चोषी जावना तथा साधु जे कांइ अन्न, पान, वस्त्र, पात्र, शिष्यादि खहे, ते सर्वे गुरुनी आज्ञाधी खहे, जो गुरुनी आज्ञा बिना कांइ वस्तु खहे तो गुरु अवत्त लागे ए पाचमी जावना

हवे चोषा घतनी पांच जावना खलियें ठियें स्त्रीपंडपशुमछेस्मा, स नकुल्यांतरोक्षनात् ॥ सरागस्त्रीकथात्यागात्, प्राप्रतस्मृतिवर्जनात् ॥ १ ॥ स्त्रीरम्यांगेक्षणस्वांग, संस्कारपरिवर्जनान् ॥ प्रणीतात्यशनत्यागात्, अन्न चर्यं तु जावयेत् ॥ २ ॥ अर्थ—जे घरमा, आसनमां के जीतने अतरे देवी अथवा मनुष्यनी स्त्री बसती होय, अथवा वेवांगना के मनुष्य स्त्रीनी छेपमय के चित्रामण प्रमुखनी मूर्ति होय, तथा जे घरमां नपुसक वेववाखा रेहेता होय, तथा जे मकानमां पशु, गाय, महिषी, घोड़ी, ब करी, गाढरी प्रमुख तिर्यच स्त्री राखवामा आवती होय, तथा जे मका नमां कामसेवन करनारी स्त्रीना शब्द तथा धीजा मोह उत्पन्न करनारा

शब्द तथा तेना आचूषणोना शब्द श्रवण यथा होय, ते मकानमां तथा तेनी एक जीतने अंतरे साधु न रहे. ए प्रथम जावना. तथा सराग (प्रेमसहित) स्त्रीनी साथे वार्त्तालाप न करे, अथवा रागवाली स्त्री साथे वार्त्ता न करे, तथा स्त्रीना, देश, जाति, कुल, वेष, जाषा, स्नेह शृंगार प्रमुखनी कथा सर्वथा न करे; कारण के रागवाली स्त्रीनी साथे जे पुरुष स्नेहसहित कामशास्त्र प्रमुखनी वार्त्ता करशे ते अवश्य विकार जावने प्राप्त थशे, ते वास्ते सरागस्त्री साथे कथा न करे. ए बीजी जावना. तथा दीक्षा लीधा पहेलां गृहस्थावासमां स्त्रीनी साथे जे कामक्रीडा, वदनचुंबन, चोरासी कामासनथी विषयसेवन प्रमुख क्रीडा करी होय, तेने फरी मनमां कोइ वखत स्मरण न करे, कारण के पूर्वक्रीडा स्मरण रूप इंधनथी कामाग्नि फरी धुंधवा लागी जाय ठे. ए त्रीजी जावना. तथा अविवेकी मनुष्योने देखवा, तेमज बांढवा योग्य स्त्रीनां अंगोपांग, मुख, नयन, स्तन, जंघा, होठ प्रमुख तेने सरागदृष्टिथी जोवां, तथा अपूर्व विस्मय रसना पूरमां मग्न थइ आंख फाडी स्त्री सन्मुख जोवुं, इत्यादि वर्जे; अंतु रागरहित दृष्टिथी जो कदाचित् देखवामां आवी जाय तो दोष नहि. तथा पोताना शरीरने सुधारे, स्नान, विलेपन, धूपथी सुगंधित करे, नख, दांत, केश, समारे अने चट्टुनी कंगी, सूरमाथी विचूषा करे, इत्यादि शरीरसंस्कार न करे. कारण के स्त्रीनां रमणीय अंगोपांग देखवाथी, दिवानी शिखामां जेम पतंगिउं जस्म थाय ठे, तेम कामी पुरुष पण कामाग्निमां जस्म थाय ठे. आ शरीर सर्व अशुचिनुं मूल ठे, तेने शृंगार करवो ते अज्ञानता ठे. जेम मलीन वस्तुनी कोथली उपर चंदननुं लेपन करवामां आवे तो शुं ते कोथली सुगंधमय थाय ठे? तेवुंज आ शरीर ठे. वाली आ शरीर अंते स्मशाननी मूठीजर राख थई जाय ठे तो शावास्ते तेनी विचूषा करवामां व्यर्थ काल गमाववो जोश्यें? ए चोथी जावना. तथा प्रणीत, स्निग्ध, मधुरादि रस, तेनो अधिक आहार करवो, तथा रूक्षजोजन पण संपूर्ण पेट जरी खावुं, आ बंने प्रकारना आहारनो त्याग करे; कारण के जे पुरुष, निरंतर स्निग्ध, मधुर रसनो आहार करशे ते जरूर धातुपुष्ट थशे, पढी वेद उदयथी अवश्य कुशील सेवन करशे. तेमज जिज्ञासुत्तिमां रूक्षजोजन पण प्रमाणथी अधिक करवाथी काम ज-

તપ્ત થઈ જાય છે, તેમજ અધિક खावाથી શરીરને પીઠા ઉત્પન્ન થાય છે, વસી વિષુચિકાપ્રમુખ રોગ થાય છે, તે વાસ્તે પ્રમાણથી અધિક ખોજન પણ ન કરે પૂર્વ પુરુષોએ खावानी મર્યાદા આ પ્રમાણે લક્ષી છે, યત ॥ અરૂમસણસ્ય સદ્વ, જણસ્ય કુક્ષ્ઠા દવસ્ત વોજાગે ॥ વાઉપવિશ્ચારણા, ઠક્ષાય ઠણગ કુક્ષ્ઠા ॥ ૧ ॥ જાવાર્ય - મતિપૂર્વક પોતાના ડવરના ઠ જાગ કરવા, તેમાંથી ગ્રણજાગ અન્નથી, અને વે જાગ પાણીથી પૂરવા, અને એક જાગ खासी રાખવો જેથી શ્વાસોશ્વાસ સુર્વે સુર્વે પ્રાપ્ત થયા કરે એ પાંચમી જાવના

હવે પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ જાવના લલ્લિયે ઠિયે સ્પર્શે રસે ચ ગંધે ચ, રૂપે શબ્દે ચ હારિણિ ॥ પચસુ હીંદ્રિયાર્થેષુ ગાઢ ગાદ્ધ્યસ્ય ઘર્જનં ॥ ૧ ॥ ઇતેષ્વેવામનોક્ષેષુ, સર્વથા દેષઘર્જનં ॥ આર્કિચન્યવ્રતસ્યૈવ, જાવના પચ કીર્તિતા ॥ ૨ ॥ અર્થ - સ્પર્શાદિ મનોહર પાંચે વિષયોમાં જે અત્યત દક્ષિપણુ તે ઘર્જવું તેમજ સ્પર્શાદિ અમનોક્ષ પાંચે વિષયોમાં દેષ ન કરવો એ પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ જાવના પૂર્વોક્ત પાંચ મહાવ્રત, તે મજ પચીશ જાવના જેમા હોય તે, તથા ધરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરી સંયુક્ત જે હોય તે જૈનમતમાં શુરુ કહેલ છે

હવે ધરણસિત્તરીના સિત્તેર જેવ લલ્લિયે ઠિયે યત ॥ ઘયસમણ ધમ્મ સંજમ, ઘેયાવચ્ચ ચ ઘજ ગુત્તીઠં ॥ નાણાહ સિય તવકો, હનિગ્ગહાહ્હ ધરણ મેય ॥ ૧ ॥ અર્થ - પાંચ પ્રકારના વ્રત, દશ પ્રકારના શ્રમણધર્મે, સત્તર પ્રકારના સંયમ, દશ પ્રકારનાં ઘેયાવૃત્ત્ય, નવ પ્રકારની વ્રહ્મચર્યશુતિ, ગ્રણ પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, ધાર પ્રકારના ક્રોધાદિનિગ્રહ, એ સર્વમક્ષી સિત્તેર જેવ થયા તેમાંથી પાંચ વ્રતનું સ્વરૂપ જાવનાસંયુક્ત ઠ પર થતાવેલ છે

હવે દશપ્રકારે શ્રમણધર્મે લલ્લિયે ઠિયે યત ॥ સ્વતિય મહ્વલ્લઘ, મુત્તીતવ સંજમેય ઘોઘદ્ધા ॥ સદ્ધ સોયં આર્કિ, ચણં ચ ઘર્જં ચ જહ્મ્મો ॥ ૧ ॥ સ્વતિ (ક્ષમા) કદાપિ સામર્થ્ય હોય અથવા ન હોય તોપણ ધીજાનાં દુર્યચન સહન કરવાના પરિણામ - મનોવૃત્તિ, તેનું નામ ક્ષમા છે અર્થાત્ સર્વથા ક્રોધનો ત્યાગ, તે ક્ષમા (૨) માર્હવ-કોમલપણુ અહંકારરહિતપણુ, એવાજે જાવ, અથવા કર્મ તે માર્હવ, નમ્ર થઈ અજિમાનનો ત્યાગ કરવો છે

३) आर्जव-मनवचन कायाथी सरल तेनो जे ज्ञाव अथवा कर्म ते आर्जव मनवचन कायानी कुटिलतानो अज्ञाव. (४) मुक्तीमोचनं—बाह्यान्त्यंतरथी मृष्टानो त्याग, लोचनो त्याग ते मुक्ति. (५) तप—रसादि धातु अथवा अष्टप्रकारनां कर्म जेनाथी जस्स थाय ते अशनादि वार प्रकारें तप. (६) संयम-आश्रवनी त्यागवृत्ति (७) सत्यं—मृषावादविरति, जूठनो त्याग (८) शौच-संयमवृत्तिमां कलंकनो अज्ञाव. (९) आर्किंचन—किंचित्मात्र द्रव्यनुं पोतानी पासे नहि होवापणुं (१०) ब्रह्मचर्य—सर्वथा मैथुननो अज्ञाव. आ दश प्रकारना यतिधर्म जाणवा. वली मतांतरथी दशप्रकारें यतिधर्म आ रीतें कहेवे. यतः ॥ खंती मुक्ती अज्ञाव, मद्व तहदाधवे तवे चेव ॥ संजम वियोग किंचण, बोधवे वंनचेरेय ॥ १ ॥ अर्थनी सुग-मताथी विस्तार कख्यो नथी.

हवे सत्तर जेद संयमना लखिये ठियें. यतः ॥ पंचासवा विरमाणं, पंचि-दिय निग्गहो कसाय जउ ॥ दंमत्तयस्स विरइ, सत्तरसहा संजमो होइ ॥ १ ॥ अथवा ॥ पुढवि दग अगणिमारुय, वणसइ खिति चउ पणिंदि अजीवा ॥ पहुप्पेह पमवण, परिठवण मणो वइ काए ॥ २ ॥ अर्थः— ॥ उत्पन्न करियें कर्म जेनाथी ते आश्रव- तेना पांच प्रकार, पांच महाव्रतमां बताव्या ठे ते (१) हिंसा (२) मृषा (३) चोरी (४) मैथुन (५) परिग्रह. आ पांचे आश्रवनो त्याग करे. तथा स्पर्शन, रसन, घ्राण, चक्षु तेमज श्रोत्र. आ पांचे इंद्रियोना स्पर्शादि पांचे विषयोविषे लंपटपणुं त्यागे. तथा क्रोध, मान, माया अने लोच ए चारे कषायने जीते. ए चारेना उदयने निष्फल करे, तेमज नहि उदय पाम्या होय तेने उत्पन्न न करे. तथा जीवनी चारित्रधर्मरूप लक्ष्मी जेनाथी दंमाय एवा खोटा मन वचन कायारूप जे त्रण दंरु तेनी विरति करे. ए सत्तर जेद संयमना बताव्या. हवे प्रकारांतरथी संयमना सत्तर जेद बतावियें ठियें. (१) पृथ्वी, (२) जल, (३) अग्नि, (४) पवन, (५) वनस्पति, (६) द्वांद्विजिव, (७) त्रींद्वि-यजीव, (८) चतुरिंद्विजिव, (९) पंचेंद्विजिव. पूर्वोक्त नवविध जीवोनी, म-न, वचन अने कायाथी, करवी, कराववी अने करनारने अनुमोदवारूप हिं-सावृत्तिनो त्याग, ते नव प्रकारना संयम—तेमां सरंज, समारंज, आरंज तेनी समज आ ठे. प्राणीना प्राणना विनाश करवानो संकटप करवो ते

सरंज, जीवना प्राणने परिताप उपजाववो याने पीडा करवी ते समारंज, तथा जीवोना प्राणनो विध्वंस करवो ते आरंज, तथा (१०) अजीवसंयम, जे अजीव वस्तुने राखवार्थी संयममां कळंक लागे जेमके मांस, मदिरा, सुवर्णप्रमुख धातु, मोतीप्रमुख रत्न, अकुशादि शस्त्र, ह्स्यादि अजीव वस्तु राखवार्थी संयममां कळंक लागे, तेथी तेथी अजीव वस्तु न राखवी, अने अजीवरूप पुस्तक, तथा शरीर उपकरणादि, ते आ वूपमकाल प्र प्रमुख दोषधी, बुद्धि, आयु, श्रद्धा, संवेग, उद्यम, वल इत्यादि सर्व हीन थइ गयेख ते विद्यास्मरण रेहेती नथी ते कारणथी आ कालमा पुस्तक राखवां, ते प्रतिखेखणा, प्रमार्जनपूर्वक यक्षधी राखवां तथा (११) प्रेक्षासंयम—नेत्रधी देखी, धीज, हरिप्रमुख जीवरहित स्थानमां सुबु, बे सवु, चाखवु इत्यादि करवु ते तथा (१२) उपेक्षासंयम—गृहस्थने पा पनो व्यापार करतां उपदेश करवो के आ काम तमे आवी रीतें करो ते; अथवा कोइ साधु संयमधी बलायमान थया होय तेने हितपूर्वक उपदेश करवो ते, तथा पार्श्वस्थादि साधु जेठ समाचारीधी ब्रष्ट थया होय, तेमज तेठ कोइ अनुचित काम करी रखा होय, तेठने उपदेश करीश तो तेठ मानवाना नथी, एम कोइ साधु मनमां जाणी उवासीन रहे ते—तथा (१३) प्रमार्जन संयम—अवलोकन करेला स्थानमां वस्त्र, पात्रादि जो खेवां अथवा राखवां पडे तो प्रथम रजोहरणाविधी प्रमार्जन करीने पठी खेवां, राखवा के सुबुं, घेसवु करे ते तथा (१४) परिष्ठापना संयम—जात, पाणी, वस्त्र, पात्रादि जेमा जीव पडी गया होय तेने जीवरहित शुद्ध चूमिकामा शास्त्रोक्तविधिधी जे परठववा ते तथा (१५) मन संयम—म नमा डोह, ईर्ष्या, अजिमान न करवां, अने धर्मध्यानादिमां मन प्रवृत्त करवु ते तथा (१६) वचनसंयम हिंसाकारी कठोरवचन न घोखवां, अने शुजयचननु उच्चारण करवुं ते तथा (१७) कायासंयम—गमनागमन करवां, तथा अवश्य करवा योग्य कामोमा उपयोगपूर्वक कायाने प्रवर्त्ता ववी ते आ सत्तर जेद संयमना जाणवा

हवे वेय्याष्टतना दश जेद कहियें ठियें आयरिय उवद्याय, तवस्ति सेहे गिखण साहुसु ॥ समणोप संध कुलगण, वेयावच्च हवइ वसहा ॥ १ ॥ अर्थ—(१) ज्ञानादि पांच आचारने पासे ते आचार्य, तथा सेवियें

जे ते आचार्य. तथा (१) जेनी पासे आवीने अध्ययन करीयें ते उपाध्याय. तथा (३) तप जे करे ते तपस्वी. तथा (४) जेणें नवुं साधुपणुं अंगीकार कर्युं होय ते शिष्य. तथा (५) ज्वरादि रोगवाला जे साधु ते ग्लान. तथा (६) धर्मशी रगनारने स्थिर करे ते स्थविर. तथा (७) जे साधुनी पोताना सरखी समाचारी होय ते समनोद्ध. तथा (८) साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका ए चारेनो जे समुदाय ते संघ. तथा (९) बहु एक सरखा गठोना, सजातिउना जे समूह ते कुल, चंद्रादि. तथा (१०) एक आचार्यनी वाचना वाला साधुउना समूह ते गण, गष्ठ, कौटिकादि. पूर्वोक्त आचार्यादि दशेने अन्न, पाणी, वस्त्र, पात्र, मकान, (१) पीठ, (२) फलक, (३) संस्तारक प्रमुख धर्म साधनोशी जे साहाय्य करवुं, शुश्रूषा करवी, तथा जंगलमां रोग उत्पन्न थवाथी औषध करवां, तथा नाना प्रकारना उपसर्गोशी पालना करवी तेनुं नाम वैय्यावृत्त ठे.

हवे जे शीलवान् साधु नव वाडसहित शील पावे तेने नवविध ब्रह्मचर्यनी गुप्ति कहे ठे. ते लंखियें ठियें. यतः ॥ वसहि कह निसि-
 चिंदिय, कुमुंतर पुवकीलिय पणीए ॥ अश्मायाहार विज्ञू, सणाइ नव
 बंज गुत्तीउ ॥ १ ॥ अर्थः— १ (वसहि) वस्ति- जे ब्रह्मचारी साधु हो-
 य ते स्त्री, पशु, पंरुसंयुक्त जे वस्ति होय त्यां न रहे. तेमां प्रथम
 स्त्री, वे प्रकारनी ठे, एक देवी, बीजी “ मानुषी ” मनुष्यणी; ते बंनेना
 वे वे जेद ठे, एक असल, बीजी तेनी मूर्ति के चित्रामनी मूर्ति. आ
 बंने प्रकारनी स्त्री न होय ते वस्तीमां रहे. तथा पशु जे तिर्यचणी, गाय,
 कुतरी, पाडी, घोडी, बकरी, घेटी प्रमुख जे वस्तिमां नहि रहेती होय
 त्यां रहे. तथा पंडक. नपुंसक, त्रीजा वेदवाला, अत्यंत मोहमय काम
 करनारा, स्त्री अने पुरुष बंनेनी साथे विषय सेवनारा, जे वस्तिमां रे-
 हेता होय त्यां ब्रह्मचारी न रहे. कारण के आ त्रणे संयुक्त वस्तिमां रे-
 हेतां थकां तेउनी काम विकारनी चेष्टा देखवाथी, ब्रह्मचारीना मनमां
 विकार उत्पन्न थवाथी ब्रह्मचर्यने बाधा थाय ठे. जेम उंदर तेमज बिदाडी
 एक जगामां रहे तो उंदरने सुख नहि, तेमज आ त्रणे संयुक्त वस्तिमां
 रेहेवाथी शीलवान्ने शियलमां उपद्रव थाय. आ प्रथम ब्रह्मचर्यगुप्ति.

(કહ) કથા કેવલ સ્ત્રિયોનેજ, તથા યકલી સ્ત્રીને ધર્મવેશના વચનના પ્રવધરૂપ કથા ન કહે, તથા સ્ત્રીની કથા ન કરે ॥ યથા ॥ કર્ણાટી સુરતોપધારચતુરા, છાટી વિદગ્ધા પ્રિયા ॥ इत्यादि कथा न करे कारण के आ कथा राग उत्पन्न करवानो हेतु ठे तथा स्त्रीना, देश, जाति, कुल, वेष, जाया, गति, विच्रम, इगित, हास्य, सीखा, कटाक्ष, स्नेह, रति, कलह, शृंगार इत्यादि जे विषय रसनी पोषण करनारी कामिनीनी कथा से कदी न करे, जो करे तो अवश्य मुनिनु मन पण विकार पामे आ धीजी ब्रह्मचर्यनी गुति

૩ (નિસિદ્ધ) આસન— સ્ત્રિયોની સાથે એક આસનપર ન વેસવું, તથા જે જગા અથવા આસનથી સ્ત્રી ઊઠી હોય તે આસન અથવા સ્થાનમા વે ઘડી સુધી સાધુ ન વેસે, કારણ કે તે જગ્યામાં તત્કાલ વેસવાથી સ્ત્રીની સ્મૃતિ થાય છે, તેમજ સ્ત્રીના વેસવાથી શય્યા અથવા આસન, મેલથી મલિન થવાથી સ્ત્રીના સ્પર્શવાલા આસનાદિના સ્પર્શથી વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે આ ત્રીજી બ્રહ્મચર્યગુતિ

૪ (ઇન્દ્રિય) ઇન્દ્રિય, અવિષેકી લોકોને દેખવા યોગ્ય સ્ત્રિયોનાં અંગોમાં જે નાક, સ્તન, જઘા પ્રમુખ તેઠને બ્રહ્મચારી સાધુ અપૂર્વ રસમાં મગ્ન થઈને, નેત્ર ફાટીને દેખે નહિ કદાચિત્ દષ્ટિ પડી જાય તો પઠી યથી ચિંતવના પણ ન કરે કે વાહ શુ વિશાલ સુદર લોચન છે ! વાહ શુ નાસિકા સીધી છે ! તથા છદ્ધવા યોગ્ય બંને સ્તન છે ! જો સ્ત્રીનાં પૂર્વોક્ત અંગોપાગનુ પકામ રસમાં મગ્ન થઈ ચિંતવન કરે તો અવશ્ય મોહાધીન થઈ મન વિકાર પ્રાપ્ત થાય આ ચોથી બ્રહ્મચર્યગુતિ

૫ (કુહતર) કુરુપાતર જે જાંત, તટ્ટી કે કનાતને અંતરે સ્ત્રી પુરુષ મૈથુન સેવન કરતાં હોય, તેમજ તેઠના શબ્દ સંજ્ઞાતા હોય, ત્યાં બ્રહ્મચારી સાધુ ન રહે આ પાંચમી ગુતિ

(પુષ્કીલિય) પૂર્વક્રીડા પૂર્વે શ્લેષ અવસ્થામાં સ્ત્રીની સાથે જે વિષય, જોગ, ક્રીડા, ફરી, હોય, તેનું સ્મરણ ન કરે જો કરે તો કામામિ પ્રજ્વલિત થાય આ ઊઠી ગુતિ

(પળીય) પ્રણીત અતિ ચિકાશવાલા, મીઠા દૂધ, દહીં, પ્રમુખ અતિ

धातुपुष्ट करनार आहार निरंतर न करे. जो करे तो वीर्यनी वृद्धि थ-
वाथी अवश्य वेदोदय थाय, पढी जरूर विषयसेवन करे, कारण के जीर्ण
कोयत्तीमां विशेष रूपैया जरियें तो जरूर फाटी जाय. आ सातमी गुप्ति.

(अश्मायाहार) अतिमात्राहार. ते रूक्ष, दुखी जिह्वा पण प्रमाणथी
अधिक नखाय, कारण के अधिक खावाथी पण विकार थइ जाय ठे, तेमज
शरीरने विषूचिकादि पीडा थवानुं कारण ठे. आ आठमी गुप्ति.

(विज्ञूषणाइ) विज्ञूषणादि, शरीरनी विज्ञूषा, ते स्नान, विक्षेपन, धूप,
नख, दांत, केश, जेमनी सुंदरता वास्ते करवा, समारवा, तथा विज्ञूषा
वास्ते तिलक करवुं, सुरमो, काजल आखमां सारवा, तथा सुकोमल क-
रवा सारु हाथ, पग, साबु तेल प्रमुखथी मसली गरमपाणीथी धोवां, इ-
त्यादि शरीरनी विज्ञूषा न करे. आ नवमी ब्रह्मचर्यगुप्ति. आ नव प्र-
कारनी गुप्ति ते ब्रह्मचर्यनी रक्षा माटे नव वाड ठे.

हवे ज्ञानादि त्रण कहियें ठियें. यथार्थ वस्तुनो जे यथार्थ बोध करे
ते ज्ञान. ज्ञानावरणीय कर्मनो क्षय तथा क्षयोपशम थवाथी उत्पन्न थयो
जे बोध, तेनां हेतु जे द्वादशांग, तेमज द्वादश उपांग, तथा प्रकीर्णक जे
उत्तराध्ययनादि ते सर्व ज्ञान कहियें. तथा बीजुं दर्शन-१ जीव, २ अ-
जीव, ३ पुण्य, ४ पाप, ५ आश्रव, ६ संवर, ७ निर्जरा, ८ बंध, एमोक्ष,
आ जीवादि नवतत्त्वनुं जे स्वरूप तेमां श्रद्धा (रुचि) करवी. जेम के ए
नवतत्त्व सत्य ठे, मिथ्या नथी. एवी तत्त्वरुचि तेनुं नाम दर्शन. तथा
त्रीजुं सर्वपापना व्यापारोथी ज्ञान, श्रद्धानपूर्वक निवृत्त थवुं तेनुं नाम चा-
रित्र ठे. तेमां देशविरति चारित्र तो ज्यां गृहस्थाश्रम धर्मनुं स्वरूप ल-
खुं त्यांथी जाणवुं; अने जे सर्वविरति चारित्र ठे तेनुं स्वरूप तो आ
गुरुतत्त्व वर्णनमां लख्या करियें ठियें.

हवे बार प्रकारना तपनुं स्वरूप लखियें ठियें. यतः ॥ अणसण मूणो
यरिया, वित्तीसंखेवण रसच्चाउं ॥ काय कलेसो संली, एयाय बवो तवो
होई ॥ १ ॥ पायडित्तं विणउं, वेयावच्चं तहेव सच्चाउं ॥ जमणं उस्सग्गो
विय, अजितरउं तवो होइ ॥ २ ॥ अर्थः-१ अनशन व्रत करवां २ ऊ-
णोदरी-थोडुं खावुं ३ वृत्तिसंक्षेप-अनेक प्रकारना अजिग्रह करवा ४
रसत्याग-दूध, दही, घी, तेल, गोल, मीठां पक्वान्न तेउनो त्याग करवो.

૫ કાયક્લેશ-ધીરાસન, વ્રાસન, પ્રમુખ અનેકતરેથી કાયાને કષ્ટ આપવું.
 ૬ સંક્ષીનતા-પાંચે ઇન્દ્રિયોને પોત પોતાના વિષયોથી રોકવી આ ૪ પ્રકારે બાહ્યતપ ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત-જે કાંઈ અયોગ્ય કામ કશું હોય તે ગુરુની પાસે જે પ્રમાણે કશું હોય તે પ્રમાણે પ્રગટપણે કહેવું, પઠી તે પાપની નિવૃત્તિવાસ્તે ગુરુપાસે યથાયોગ્ય વ્રુ લેવો, અને જાવિષ્યમાં ફરી તે પાપ ન કરવું તેનું નામ પ્રાયશ્ચિત્ત તપ છે, ૨ વિનય-પોતાનાથી ગુણાધિકનું બહુ માન કરવું તે ૩ વૈયાવૃત્ત પોતાનાથી ગુણાધિકની જાતિ કરવી તે ૪ સ્વાધ્યાય (૧) પોતે જાણવું બીજાઈને જાણાવવું (૨) સંશય હત્યજ્ઞ થયાં થકાં ગુરુને પુઠવું (૩) પોતે અધ્યયન કરેલું વારંવાર સ્મરણમાં લાવવું (૪) જે કાંઈ અધ્યયન કશું હોય તેના તાત્પર્યનું પકામ્મ ચિત્તથી ચિંતવન કરવું (૫) ધર્મકથા કરવી તે સંક્ષિપ્તમાં-વાંચના, પૃષ્ઠના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા, ૫ પાંચ રૂપે છે ૫ ધ્યાન ૧ આર્તધ્યાન ૨ રૌદ્રધ્યાન ૩ ધર્મધ્યાન ૪ શુક્લધ્યાન આ ચારમાં આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન તજવાં અને ધર્મ અને શુક્લધ્યાન અગીકાર કરવાં ૬ વ્યુત્સર્ગ સર્વ ઇપાધિર્ઠનો ત્યાગ કરવો તે આ ૪ પ્રકારે આન્યતર તપ સર્વ મલી ધાર પ્રકારનાં તપ છે

ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ આ ચારેનો નિગ્રહ કરવો ૫ પ્રમાણે પાંચ મહાવ્રત, વશ શ્રમણધર્મ, સત્તર ખેદે સંયમ, વશપ્રકારે વૈવ્યાવૃત્ત, નવ બ્રહ્મચર્યગુપ્તિ, ત્રણ જ્ઞાન, વર્ણન, ચારિત્ર, ધાર પ્રકારે તપ, ક્રોધાદિ ચાર નિગ્રહ, સર્વમલી સિત્તેર ખેદ ચારિત્રના છે તે વાસ્તે તેને ચરણસિત્તરી કહેવે

હવે કરણસિત્તરીના ખેદ લલિયે ઠિયે યત ॥ પિંડવિસોદી સમિર્દે, જાવણ પદિમાય ઇન્દ્રિયનિરોદ્ધો ॥ પદિલેહણ ગુત્તીઠ, અન્નિગ્ગહ ચેવ કરણ તુ ॥ ૧ ॥ અર્થ પિંડવિશુદ્ધિ ૧ આહાર, ૨ ઇપાશ્રય, ૩ વસ્ત્ર, ૪ પાત્ર આ ચાર, વસ્તુઠને સાધુ વૈતાલીશ વૃપણરહિત લહે તેનું નામ પિંડવિશુદ્ધિ છે વૈતાલીશ દોષનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ જોવું હોય તો પિંડનિર્ણુક્તિનામા પ્રથ જહવાહુસ્વામિકૃત છે તેની મલયગિરિસૂરિકૃત ટીકા સાત હજાર ૨૬૦૬ પ્રમાણ છે તે, તથા પિંડવિશુદ્ધિ પ્રથ જિનવજ્ર સૂરિકૃત છે તેની જિનપતિ સૂરિકૃત ટીકા છે તે તથા પ્રથચનસારોદ્ધાર શ્રીનેમિચહ સૂરિકૃતસૂત્ર તથા તેની સિદ્ધસેનસૂરિકૃત ટીકા છે તે તથા શ્રીદેમચહસૂરિકૃત યોગશાસ્ત્ર અલ્પલોકન કરવાં

हवे पांच समितिनुं स्वरूप लखिये ठियें. प्रथम श्र्यासमिति. चालवानुं नाम श्र्या केहेवाय ठे, अने सम्यक् आगमने अनुसार जे प्रवृत्ति, चेष्टा करवी ते समिति कहियें. त्रस स्थावरजीवोने अन्नयदान आपनार जे मुनि, ते, प्रयोजन निमित्तें चालवुं पडे त्यारे केवीरीतें चाले ? प्रथम तो प्रसिद्ध रस्ते चाले, जे रस्तो सूर्यना किरणोथी तपेलो होय प्रांशुक-जीवरहित होय, तथा स्त्री, पुरुषना संघट्टरहित होय, ते रस्ते जीवोनी रक्षानिमित्तें अथवा पोताना शरीरनी रक्षानिमित्तें पगना अंगुठाथी चार हाथ प्रमाण भूमिका आगल देखीने चाले. तेनुं नाम श्र्यासमिति ठे. ते प्रमाणे साधु जो चाले, तेमज बीजुं काम करे, ते काममां कदाचित् कोइ जीव मरी पण जाय तो पण साधुने पाप लागतुं नथी, कारण के तेनो उपयोग बहुज शुभ ठे. तथा २ जाषासमिति. पापसहित जाषा, तथा कठोरजाषा जेम के तुं धूर्त्त ठे, कामी ठे, राक्षस ठे, एवा चार्वाकप्रमुख बोले तेवा शब्दो तथा निंदनीय शब्दो न बोले. परंतु बीजाने सुखदायक, बोख-वामां अद्वय, बहु प्रयोजनने साधनार, अने संदेहविनानां एवां वचन बोले ते जाषासमिति. तथा ३ बेंतालीश दूषणरहित आहारादि ग्रहण करे ते एषणासमिति. तथा ४ आसन, संस्तारक, पीठ, फलक, वस्त्र, पात्र, दंसादि आंखथी देखीने उपयोगपूर्वक लेवां, राखवां, करवां ते आदाननिक्षेप समिति. तथा ५ पुरीष, प्रखवण, थूंक, श्लेष्म, शरीर मल, वस्त्र, अन्न, पाणी जे शरीरने उपयोगनां न होय ते सर्वने जीवरहित भूमिकामां स्थापन करे ते; पांचमी परिस्थापना समिति. आ पांच समिति कही.

हवे बार जावना लखियें ठियें. प्रथम अनित्य जावना, बीजी अशरण जावना, त्रीजी संसार जावना, चौथी एकत्वजावना, पांचमी अन्यत्वजावना, ठठी अशुचिजावना, सातमी आश्रवजावना, आठमी संवरजावना, नवमी निर्जराजावना, दशमी लोकस्वजावजावना, अग्यारमी बोधिदुर्लभ जावना, बारमी धर्मना कथन करनारा अरिहंत ठे. आ बार जावना रात्रियें तथा दिवसें जेवी रीतें जाववा योग्य ठे तेवी रीतें अभ्यास करवो. आ बार जावनानुं कांश्क स्वरूप लखियें ठियें.

१ अनित्य जावना- जेनुं शरीर वज्रसमान, सुंदर तेमज कठण हतुं,

તે પણ અનિત્યરૂપ રાક્ષસના જન્મ થયા, તો પછી કેલના ગર્જ સમાન નિ સાર જે જીવોનાં શરીર છે તે આ અનિત્યરૂપ રાક્ષસથી કેવી રીતે ઘવશે ? વ્હી છોકો ધિલાઈની પેટે આનવિત થઈને દૂધની પેટે વિષય સુખનો સ્વાદ લહેટે, પરતુ લાકઈના મારને દેલતા નથી, જાવાર્થ પે કે, વિષયજોગમા મગ્ન થઈ આનવ તો માને છે, પરતુ જન્માતરમાં ન રકપત્નરૂપ સકટથી મરતા નથી વ્હી જીવોનાં શરીર પાણીના પર પોટા સમાન, છે, તથા જીવિત ધ્વજાસમાન ચલે છે, લાવણ્ય, સ્ત્રી, પરિવાર, આલ્મની પાંપણ જેમ ચલે છે, યુવાવસ્થા હાથીના કાનની પેટે ચલે છે, સ્વામિપણુ સ્વપ્નની શ્રેણી સમાન છે, લક્ષ્મી ધીજલી જેમ ચલે છે, પૃથ્વી રીતે સર્વ પદાર્થોનું અનિત્યપણુ વિચારતા, પ્યારા સ્ત્રી પુત્રાવિ મરી જાય તો પણ પોતાના મનમા શોક ન કરે, અને જે મૂર્ખ જીવ, સર્વ જાણને નિત્ય માને છે તે જીર્ણ પાદદાની કુંપડીનો નાશ થવાથી પણ રાત વિલસ રુદન કરે છે તે કારણથી તૃષ્ણાનો નાશ કરી મમત્વ રહિત થઈ શુદ્ધબુદ્ધિવાલા જીવ અનિત્યજાણના જાણે

૨ અશરણજાણના પિતા, માતા, પુત્ર, જાર્યા પ્રમુખ વિચિત્રાનવતાં, અત્યંત આધિ વ્યાધિના સમૂહરૂપ શૂલેલામાં યંધાયેલા રુદન કરતા જીવોને કર્મરૂપ યોદ્ધા, યમરાજ (કાલ) ના મુખમા પ્રક્ષેપ કરતાં થકા (ફેંકે છે સ્યારે) ઘટ્ટુજ હુલ થાય છે જે છોક શરણરહિત અનાથ છે, તે શુ કરશે ? તથા નાના પ્રકારના શાસ્ત્રવિષયોને જાણ નારા, તથા અનેક પ્રકારના મગ્ન, યત્રોની ક્રિયા જાણનારા, તથા જ્યો તિપ વિદ્યાના જાણનારા, તથા અનેક પ્રકારની ઔપધિ, રસાયન પ્રમુખ વૈધક શાસ્ત્રની તમામ ક્રિયામા કુશલ, પદા વિદ્યાનોની કુશલતા તથા ક્રિયા, કાલની સામે કાઢપણ કરવામા સમર્થ થઈ નહિ તથા નાના પ્રકારના શસ્ત્રોવાલા શૂરવીર યોદ્ધાઈની સેનાથી પરિવેષિત, (ચો તરફ ઘીટાયેલા) તથા નાનાપ્રકારના મવજર હાથીઈની જેને ઘાટ છે, પદા ઇન્દ્ર, વાસુદેવ, ચક્રચર્તિસમાન ઘસવાનું પણ કાલના ધરમાં રેંચાતા પા દ્યા જાય છે અત્યંત દિલગીરી કે પ્રાણિયોને ફોડનું શરણ નથી તથા પૃથ્વીનું ઠગ્ર અને મેરુનો દડ કરવાને સમર્થ, તેમજ જેને અલ્પપણ ક્ષેશ ન

હોતો એવા અનંત વલવાન્ તીર્થકરણ લોકોને કાલથી બચાવવાને સમર્થ નથી તો પઠી બીજો કોણ સમર્થ છે ? સ્ત્રી, પુત્ર મિત્રાદિના સ્નેહરૂપ જૂતને દૂર કરવા વાસ્તે શુદ્ધમતિ જીવ અશરણ જાવના જાવે.

૩ સંસારજાવના કહિયેંઠિયેં. બુદ્ધિમાન્ તેમજ બુદ્ધિહીન, સુખી તેમજ દુઃખી, રૂપવાન્ તેમજ કુરૂપવાન્, સ્વામી તેમજ સેવક, વૈરી, રાજા તેમજ પ્રજા इत्यादि દેવતામનુષ્ય, તિર્યચ, નારકિના અનેક પ્રકારના કર્મવશથી વેષ ધારણ કરીને આ સંસારરૂપ અઘાડામાં આ જીવ નાટક કરેઢે. તથા મહારંજ, માંસજઘ્ણ, મદિરાપાનાદિ કારણોથી અનેક પ્રકારનાં પાપનો બંધ કરીને, મહાઅંધકારવાલી નરકજૂમિકામાં જઈ પડે ઢે, ત્યાં અંગઢેદન, અગ્નિપ્રજ્વલનાદિ ક્લેશરૂપ મહાદુઃખ જે જીવને થાય ઢે તે દુઃખોનું સ્વરૂપ કેવલી પણ કથન કરી શકતા નથી. આ નરકગતિ કહી. તથા કપટ, જુઠું બોલવું इत्यादि કારણોથી પ્રાણી તિર્યચગતિમાં સિંહ, વાઘ, હાથી, મૃગ, વેલ, બકરી પ્રમુખનાં શરીર ધારણ કરેઢે. તથા તે ગતિમાં હુધા, તૃષા, વધ, વંધન, તાડન, તર્જન, રોગ, હલવહન इत्यादि જે દુઃખ સદા તે જીવોને સહન કરવાં પડેઢે તે કેહેવાને કોણ સમર્થ ઢે ? આ તિર્યચ ગતિ કહી.

તથા સ્વાધ્ય, અસ્વાધ્ય, વિવેકશૂન્યતા, મનમાં લજ્જાનો અજાવ, મા, વેન, દીકરી ગમન કરવામાં એક સમાનતા, નિઃશંકૈતા વહ્નજ ઢે જ્યાં, એવા અનાર્ય મનુષ્યમાં, નિરંતર જીવઘાત, માંસજઘ્ણ, ચોરી, પરસ્ત્રીગમનાદિ અત્યંત કનિષ્ઠ પાપકર્મ મહાદુઃખ ઉત્પન્ન કરનાર જ્યાં થયા કરે ઢે, તથા આર્યદેશમાં પણ ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણાદિ, અજ્ઞાન, દરિદ્રતા, કષ્ટ, દૌર્જાગ્ય પણ રોગાદિથી પીડિત ઢે, તથા પરાધીનતા, માનજંગ, સેવકજાવપ્રમુખ દુઃખ, નિરંતર જોગવવાં પડેઢે જ્યાં, તથા અગ્નિમાં અત્યંત તપાવેલી સુશ્ન, જેમ એક એક રોમમાં એક એક સૂઈ કોઈ જુવાન પુરુષને પરોવવામાં આવે તેમ તે સઘલી, સમકાલેં ચારે બાજુએ પરોવવામાં આવે તેથી જે દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તેનાથી આઠ ગણું દુઃખ સ્ત્રીના ગર્ભમાં જ્યારે ઉત્પન્ન થાય ઢે ત્યારે જોગવે ઢે, તે દુઃખથી અનંતગણું દુઃખ જન્મસમયેં જોગવે ઢે, તથા બાલ અવસ્થામાં મલ, મૂત્ર, ધૂલમાં આલોટવું. તથા મૂર્ખતા

તે પણ અનિત્યરૂપ રાક્ષસના પ્રકાર થયા, તો પછી કેલના ગર્જ સમાન નિ સાર જે જીવોના શરીર છે તે આ અનિત્યરૂપ રાક્ષસથી કેવી રીતે ધ્વંસશે ? વક્ષી લોકો ધિસાહીની પેઠે આનંદિત થઈને દૂધની પેઠે વિષ્ય સુખનો સ્વાદ લહેલે, પરંતુ લાકડીના મારને લેખતા નથી, જાવાર્થ પડે કે, વિષયજોગમાં મગ્ન થઈ આનંદ તો માને છે, પરંતુ જન્માતરમાં ન રકપતનરૂપ સંકટથી કરતા નથી વક્ષી જીવોનાં શરીર પાણીના પર પોટા સમાન, છે, તથા જીવિત ખ્વજાસમાન ચ્વલ છે, લાવણ્ય, સ્ત્રી, પરિવાર, આલ્મની પાંપણ જેમ ચ્વલ છે, યુવાવસ્થા હાથીના કાનની પેઠે ચ્વલ છે, સ્વામિપણુ સ્વપ્નની શ્રેણી સમાન છે, લક્ષ્મી ધીજલી જેમ ચ્વલ છે, ધ્વંસી રીતે સર્વ પદાર્થોનું અનિત્યપણુ વિચારતાં, પ્યારા સ્ત્રી પુત્રાદિ મરી જાય તો પણ પોતાના મનમાં શોક ન કરે, અને જે મૂર્ખ જીવ, સર્વ જાણને નિત્ય માને છે તે જીર્ણ પાંદડાની કુપડીનો નાશ થવાથી પણ રાત દિવસ રુદન કરે છે તે કારણથી તૃષ્ણાનો નાશ કરી મમલ રહિત થઈ શુદ્ધબુદ્ધિવાલા જીવ અનિત્યજાણના જાણે

૨ અશરણજાણના પિતા, માતા, પુત્ર, ખાર્યા પ્રમુખ વિદ્યમાનઠતાં, અત્યંત આધિ વ્યાધિના સમૂહરૂપ શૂંઘલમાં ધધાયેલા રુદન કરતા જીવોને કર્મરૂપ યોદ્ધા, યમરાજ (કાલ) ના મુખમાં પ્રદેષ કરતાં ઘકાં (ફેંકેલે સ્થાને) ઘટ્ટુજ હુલ થાય છે જે લોક શરણરહિત અનાથ છે, તે શુ કરશે ? તથા નાના પ્રકારના શાસ્ત્રવિષયોને જાણ નારા, તથા અનેક પ્રકારના મત્ર, યત્રોની ક્રિયા જાણનારા, તથા જ્યોતિષ વિદ્યાના જાણનારા, તથા અનેક પ્રકારની ઔષધિ, રસાયન પ્રમુખ વૈદ્યક શાસ્ત્રની તમામ ક્રિયામા કુશલ, યવા વિદ્યાનોની કુશલતા તથા ક્રિયા, કાલની સામે કાંઈપણ કરવામાં સમર્થ થઈ નહિ તથા નાના પ્રકારના શસ્ત્રોવાલા શૂરવીર યોદ્ધાઠની સેનાથી પરિવેષિત, (ચો તરફ ઘીટાયેલા) તથા નાનાપ્રકારના મવજર હાથીઠની જેને ઘાડ છે, યવા હ્ર, ધાસુદેવ, ચક્રવર્તિસમાન ધસવાનું પણ કાલના ઘરમાં રહેલા તથા જ્યા જાય છે અત્યંત વિલગીરી કે પ્રાણિયોને કોઈનું શરણ નથી તથા પૃથ્વીનું ઠગ્ર અને મેરુનો ઘંઠ કરવાને સમર્થ, તેમજ જેને અલ્પપણ ક્લેશ ન

ઉપજોગ, સુગંધ, લેપનપ્રમુખથી શરીરની પુષ્ટિ ઇચ્છવી તે પણ વ્યર્થ છે. કદાચિત્ આ શરીરને કોઈ લાકડી પ્રમુખથી માર મારે તો પણ સમતા રાખી સહન કરવું જોઈએ. જે પુરુષ અન્યત્વજાવના જાવે તેને શરીર, ધન, પુત્રાદિના વિયોગથી દુઃખ શોક થતાં નથી. આ પાંચમી અન્યત્વ જાવના કહી.

૬ અશુચિ જાવના કહિયે ઠિયે. જેમ લૂણની ધાણમાં જે પદાર્થ પડે છે તે લૂણ થઈ જાય છે, તેમ આ કાયામાં જે આહારપ્રમુખ પડે છે તે મલરૂપ થઈ જાય છે, એવી આ કાયા અપવિત્ર છે, તથા રુધિર અને શુક્ર (વીર્ય) વંનેના મેલાપથી આ કાયા (ગર્જ) ઉત્પન્ન થાય છે, જરા (ઝેર) વિંટાણલી હોય છે, માતા જે આહારપ્રમુખ ગ્રહણ કરે છે તેના રસથીજ આ ગર્જ વૃદ્ધિ પામે છે, એવા આ દેહને કોણ બુદ્ધિમાન્ પવિત્ર માને છે ? તથા મિષ્ટ સ્વાદ, અને સુગંધમય મોદક, દુધ, દહિં પ્રમુખ ષર્કરસ, ઇક્તુરસ, કમોદ પ્રમુખ ધાન્ય, ઘેવર પ્રમુખ મિષ્ટાન્ન, તથા પ્રાન્ન પ્રમુખ ફલ જે ખાવામાં આવે છે તે તત્કાલ મલરૂપ થઈ જાય છે, એવી આ અશુચિ કાયાને, મહામોહાંધ પુરુષ પવિત્ર માને છે. તથા પાણીના સો ઘડાથી સ્નાન કરીને તથા સુગંધમય પુષ્પ, કસ્તૂરિ પ્રમુખ દ્રવ્યો લગાવીને, ઉપરની ચામડી તો કેટલો એક વખત મુગ્ધ જીવ શુચિ સુગંધમય કરે છે, પરંતુ મધ્ય જાગમાં રહેલો વિષ્ઠાનો કોઠો કેમ પવિત્ર કરી શકે તેમ છે ? તથા અત્યંત આનંદની વૃદ્ધિ કરનારાં દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન થઈ રહેલી દિશા, તથા ચંદન, કસ્તૂરિ, કર્પૂર, અગર, કુંકુમ પ્રમુખ વસ્તુર્થ પણ આ શરીરનો તેમની સાથે સંબંધ થાય છે, ત્યારે અલ્પકાલમાં દુર્ગંધરૂપ થઈ જાય છે, તો પછી વિચારો કે આ કાયાને કોણ બુદ્ધિમાન્ પવિત્ર માને ? એ પ્રમાણેની અશુચિરૂપતા આ શરીરની વિચારીને બુદ્ધિમાન્ પુરુષ આ શરીરની મમતા ન કરે. આ ઠઠી અશુચિજાવના કહી.

૭ આશ્રવજાવના કહિયે ઠિયે. મન, વચન, અને કાયાના યોગથી શુદ્ધા શુદ્ધકર્મ જે જીવ ગ્રહણ કરે છે, તેનું નામ આશ્રવ, જિનેશ્વર જગવાન્ કહે છે. સર્વ જીવોવિષે મૈત્રી જાવના, ગુણાધિક જીવોમાં પ્રમોદજાવના, અવિનીત શિષ્યાદિમાં મધ્યસ્થ જાવના, અને દુઃખી જીવોમાં કરુણાજા-

પ્રમુખ તથા યુવાવસ્થામાં ધન ઇપાર્જન કરવાનું હુ'ત્વ, દ્રષ્ટ વસ્તુનો વિચોગ, અનિદ્ર વસ્તુનો સંયોગ ઇત્યાદિ, તથા વૃદ્ધાવસ્થામાં શરીરનું કંપવું, ને ત્રનું ઘણહીનપણુ, તથા શ્વાસ, શ્વાંસી પ્રમુખ અનેક વ્યાધિથી મહાહુ'ત્વોનું ઉત્પન્ન થવું ઇત્યાદિ જ્યાં નિરંતર છે ત્યાં ઘણી કદ દશા છે કે પ્રાણી સુખ પ્રાપ્ત કરે ? આ મનુષ્યગતિ કદી તથા સમ્યક્ દર્શનાદિ પાસવાથી જે જીવ દેવતા થાય છે તે પણ શોક, વિપાદ, મત્સર, જય, અસ્પ રૂઢિથી દુષ્ટિ, કામ, મદ, છુધા પ્રમુખથી પીડિત થવાથી પોતાનું આયુષ્ય લીન મનવાલાં થઈને પૂર્ણ કરે છે આ દેવગતિ કદી આ પ્રમાણે મોક્ષાગ્નિ લાવી જીવ સંસારજાવના જાવે

૪ એકત્વજાવના કહિયેં ઠિયે જીવ એકલોજ ઉત્પન્ન થાય છે, અને એકલોજ મરણ પામે છે, એકલોજ કર્મ કરે છે, અને એકલોજ તેનું ફલ જોગવે છે વક્ત્રી જીવે અત્યંત કષ્ટ જોગથી જે ધન ઇપાર્જન કરેછું છે તે ધન તો સ્ત્રી, મિત્ર, પુત્ર, ધંધુ પ્રમુખ સ્વાદ જશે, અને જે પાપ કર્મ તે ધન ઇપાર્જન કરવામાં ઘાંખ્યા છે તેનું ફલ તો તેને એકલાનેજ નરક, તિર્યંચ ગતિમાં જઈને જોગવવું પડે છે આ કેવું આશ્ચર્ય છે ? તથા આ જીવ, આ દેહને વાસ્તે, રાત્રિ વિન અટન કરે છે, લીનપણુ ધારણ કરે છે, ધર્મથી વ્રત ધાય છે, પોતાના હિતમાં ઠગાય છે, ન્યાયથી દૂર રહે છે ઇત્યાદિ અનેક કૃત્ય કરે છે, પરંતુ આ દેહ, આત્માની સાથે પરજવમાં એક પગલા જેટલી જગા સૂધી પણ તે સાથે આવશે નહિ હવે વિચાર કરો કે આ દેહ શું કરશે ? શું મદદ આપશે ? વક્ત્રી સર્ગાં વાહાલાં સર્વ પોત પોતાના સ્વાર્થમાં તત્પર છે, વાસ્તવમાં કોઈ તારુ નથી, તે વાસ્તે હે બુદ્ધિમન્ ! તું પોતાના હિતને માટે ધર્મ કરવામાં પ્રયત્ન કર્ય, આ પ્રમાણે એકત્વ જાવના જાવે

૫ અન્યત્વજાવના કહિયેં ઠિયે આ સંસારમાં તું કોઈનો નથી અને કોઈ તારુ નથી માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્ર, જાદ પ્રમુખ સર્ગાં તથા સંઘવિયો, જ્યાં સુધી તારાથી તેઈની કાર્યસિદ્ધિ થાય છે ત્યાં સુધી તું તેઈના પ્રાણ સમાન વાહાલો છે તેમ તેઈ માનશે પરંતુ સ્વાર્થસિદ્ધિમાં જગ થયે જાણે એક ધીજાને લેશમાત્ર સંઘંધ નથી એમ જાસન થતા ઘેર જાવ પણ અપદ્ધ થશે વક્ત્રી આ દેહને ઠોઢી જીવ પરલોકમાં જાય છે તેથી આ શરીરથી જીવ ત્રિદ્વ છે તેમ ઠતા અનેક પ્રકારનાં સ્નાન, પાન, જોગ,

જીતે, એ રીતે જે જીવ સંવરજાવના જાવે તેને મોક્ષરૂપ લક્ષ્મી અવશ્ય વશવર્તિની થાય છે. આ પ્રમાણે સંવરજાવના કહી.

એ હવે નિર્જરા જાવના કહિયેં ઠિયેં. સંસારની હેતુજૂત જે કર્મની સંતતિ તેનો અતિશયથી જે નાશ કરે તે નિર્જરા કહેવાય છે. નિર્જરા એ પ્રકારની છે. સકામ નિર્જરા તથા અકામ નિર્જરા. તેમાંથી સકામ નિર્જરા તો ઉપશાંત ચિત્તવાલા સાધુને હોય છે, અને વીજા જીવોને અકામ નિર્જરા હોય છે. વીજા જીવોને જે અકામ નિર્જરા થાય છે તે કર્મનો પાક સ્વયમેવ થાય છે તેથી તથા ઉપાયથી પણ કર્મનો નાશ થાય છે. જેમ આમ્રફલ પોતાની મેલેજ વૃદ્ધની માલીપર વિદ્યમાન ઠતાં પાકી જાય છે, અને કોડ્રવાદિ પરાલની અંદર દાખલ કરવાથી પણ પાકી જાય છે. તેવીજ રીતે નિર્જરા પણ એ પ્રકારની છે. અમારા કર્મની નિર્જરા થાય એવા આશયવાલા જીવ જે તપ પ્રમુખ કરે છે તેને સકામ નિર્જરા થાય છે, અને એકેન્દ્રિયાદિ જે જીવ છે તેને વિશેષ જ્ઞાન તો નથી, પરંતુ શી-તોષ્ઠ, વર્ષા, દહન, ઉદન, વધ, બંધન, પ્રમુખ કષ્ટ યોગવવાથી જે કર્મ નિર્જરા થાય છે. તેનું નામ અકામ નિર્જરા છે. એ પ્રમાણે તપપ્રમુખ કરીને નિર્જરાની વૃદ્ધિ કરે, એમ નવમી નિર્જરા જાવના જાવે. ઇતિ.

૧૦ હવે લોકસ્વજાવ જાવના કહિયેં ઠિયેં. આ પૃથ્વી, ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, તેમજ નરક, સ્વર્ગ, લોકાકાશ સર્વ મલી એકલોક કહેવાય છે. જૈનમતના સિદ્ધાંતમાં તે સંપૂર્ણ લોકનો આકાર આ પ્રમાણે વતાવેલો છે. જેમ કોઈ પુરુષ જામો પેહેરીને પોતાની કમરમાં બંને હાથ લગાડી, પગ પસારી ઊઠો હોય, તેનો જેવો આકાર હોય તેવો આ લોકનો આકાર છે. ષડ્ઘ્રવ્યથી પૂર્ણ છે, ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ તેમજ લય એ ત્રણે સ્વરૂપસંયુક્ત છે, અનાદિ અનંત છે, કોઈનો રચેલ નથી, ઉર્ધ્વલોક, અધોલોક તેમજ તિર્થા-લોક, એવા તેના ત્રણ સ્વરૂપમાં સર્વ જીવ પુજ્જલ તેની અંદર પ્રવર્તે છે, વહાર કાંઈ નથી, વહાર તો ફક્ત એક આકાશ છે તે આકાશ પણ અનંત છે, આ આકાશનું નામ જૈનશાસ્ત્રમાં અલોક લખેલ છે. અધોલોકમાં જુદી જુદી નીચે ઉપર સાત પૃથ્વી છે, તેમાં નરકવાસી જીવ રહે છે, અને કોઈ જગાએ જવનપતિ તથા વ્યંતરપણ રહે છે, તિર્થાલોકમાં મનુષ્ય, તિર્થંચ તેમજ વ્યંતર રહે છે, ઉર્ધ્વલોકમાં દેવતા રહે છે, વિશેષથી લોકસ્વરૂપ જાણવું હોય તો

વના આ ચારે જાવનાઈથી જે જીવોનાં અસ કરણ નિરતર વાસિત હોય, તે પુણ્યવાન્ જીવો વૈતાલીશ પ્રકારનાં પુણ્ય ઇપાર્જન કરે છે, અને આર્ત ધ્યાન, રોડધ્યાન, પાંચ પ્રકારનાં મિથ્યાત્વ, સોલ પ્રકારના કપાય, પાંચ પ્રકારના વિપય, તેઠનાથી જેઠના અત કરણ વાસિત હોય તે વ્યાસી પ્રકારનાં પાપકર્મ ઇપાર્જન કરે છે તથા સર્વજ્ઞ અર્હત્ જગવંત, ગુરુ, સિદ્ધાંત દ્વાદશાંગ, ચાર પ્રકારના સઘ ઇત્યાદિના જે ગુણાનુવાદ કીર્તન કરે છે તે મજ દ્વિતકારી સત્યવચન ઘોષે છે તે જીવ શુજકર્મ ઇપાર્જન કરે છે તથા શ્રીસઘ, દેવ, ગુરુ, ધર્મ તથા ધર્મિ પ્રમુખના જે અવર્ણવાદ ઘોષે, તથા અસત્ય અને કપોલ્લકલ્પિત મતનો જે ઇપદેશ કરે છે તે જીવ અશુજકર્મ ઇપાર્જન કરે છે, તથા જે જીવ ધીતરાગ દેવની ચવન પુણ્યાદિથી પૂજા કરે, તથા સાધુની જક્ષિ, વિશ્રામણ પ્રમુખ, કરે તથા પાપથી કાયા ગો પવે તે જીવ શુજકર્મ ઇપાર્જન કરે છે તથા જે જીવ, માસજદ્દાણ, સુરાપાન, જીવઘાત, ચોરી, જુગાર, પરસ્ત્રીગમનાદિ કરે તે અશુજ કર્મ ઇપાર્જન કરે છે એ અનુક્રમથી મન, વચન, કાયાથી શુજાશુજ આશ્રવ ઇપાર્જન કરાય છે આ પ્રકારે આશ્રવજાવના જે જીવ જાવે તે અનર્થ પરપરાનો ત્યાગ કરે છે અને મહાનદસ્વરૂપ મોદ્દને દેનારી, હુલ્લ દાવાનસ પર મેઘસમાન ઈવી શર્માવસિ (નિત્યસુખશ્રેણી) અગીકાર કરે છે આ પ્રમાણે સાતમી આશ્રવજાવના કહી

૭ સંવરજાવના કહિયેં ઠિયેં આશ્રવનો નિરોધ તે સંવર તે સંવર વે પ્રકારથી છે એક સર્વસંવર તથા વીજો દેશસંવર, તેમા સર્વસંવર તો અયોગી કેવલીમાં હોય છે, અને દેશસંવર એક વે ઇત્યાદિ આશ્રવનો ત્યાગ કરનારમા હોય છે વલી સંવરના ધીજા વે પ્રકાર છે એક ડ્રવ્યસંવર તથા ધીજો જાવસંવર તેમાં જે કર્મ પુજ્જલ આશ્રવથી જીવ પ્રદ્દાણ કરે છે તેઠને દેશથી અથવા સર્વથી આવતા રોકવા તે ડ્રવ્યસંવર અને જવહેતુ ક્રિયાનો ત્યાગ કરવારૂપ આત્માના જે શુજ અધ્યવસાયે, તે જાવસંવર જે બુદ્ધિમાન્ મિથ્યાત્વ, અધિરતિ, કપાય પ્રમુખ આશ્રવોનો નિરોધ કરે, અને આર્ત, રોડ ધ્યાન તજી ધર્મ, શુદ્ધધ્યાન પ્યાવે, ક્રોધને દ્વેષથી જીતે, માનને મૃદુતાથી જીતે, માયાને સરલતાથી જીતે, છોજ ને સતોપથી જીતે, ઈંદ્રિયોના ઇષ્ટ અનિષ્ટ વિપયોને રાગ દ્વેષ ત્યાગવાથી

યો, જે ધર્મ કરે છે તે પણ ધર્માર્જાસ છે, ધર્મ નથી; તે કારણથી તેમનાં વચન કેમ પ્રમાણ થઈ શકે? તેમજ કુતીર્થિર્ઝના જે જે શાસ્ત્રોમાં કંઈ કંઈ સ્થલે દયા, સત્યતા પ્રમુખનાં કથન છે તે પણ કેહેવાજ માત્ર છે; પરંતુ તત્ત્વથી તે પણ કાંઈ નથી, કારણ કે યથાર્થ તેમનું સ્વરૂપ તેડ જાણતા જેમ નથી, તેમ યથાર્થ પાલતા પણ નથી. પ્રથમ તો તે શાસ્ત્રોના જે ઉપદેશક છે તે સર્વે કામાગ્નિમાં પ્રજ્વલિત હતા. આ વાત સર્વસુઝ્ઞજનોને વિદિત છે. તે કારણથી અર્હંત જગવંતજ સત્યાર્થના ઉપદેશક છે. વલી મહામદજર હાથિ-યોની ઘટાપ્રમુખ સંપત્તિવાલું રાજ્ય પામવું, તેમજ સર્વજનોને આનંદ આપનારી સંપદા પામવી, તેમજ ચંદ્રમા સમાન નિર્મલગુણોનો સમૂહ પામવો, તેમજ ઉત્કૃષ્ટ સૌજાગ્યનો વિસ્તાર પામવો. આ સર્વે ધર્મનોજ પ્રજ્ઞાવ છે. તથા સમુદ્ર, જલકલ્લોલથી પૃથ્વીપર પોતાની મર્યાદા મુકી ફરતો નથી, તેમજ મેઘ સર્વે પૃથ્વીને જલથી રેલમ ઢેલમ કરતો નથી, તેમજ ચંદ્ર, સૂર્ય જે ઉદય પામે છે, તેમજ અંધકારનો નાશ કરે છે તે સર્વ પ્રજ્ઞાવ જયવંત ધર્મનોજ છે. જેને કોઈ બંધુ નથી, મિત્ર નથી, નાથ નથી, જે રોગીને વૈદ્ય નથી, જેની પાસે ધન નથી, તેમજ જેનામાં ગુણ નથી, તે સર્વના બંધુ, મિત્ર, નાથ, વૈદ્ય, તથા ગુણનો નિધાન ધર્મ છે. વલી અરિ-હંતનો કથન કરેલો જે ધર્મ છે તે મહાપથ્ય છે. એવી રીતે જે જીવ્યજીવ મનમાં વિચારે તે ધર્મમાં બહુ દૃઢ થાય. એકજ નિર્મલ ધર્મ જાવવાને જે જીવ નિરંતર જાવે તે સર્વ પાપ કર્મનો નાશ કરીને, અનેક જીવોને ઉપદેશ દ્વારા સુખી કરીને પરમપદ (મુક્તિ) પ્રાપ્ત કરે છે, તો પછી જે વારે જાવના જાવે તેને પરમપદ પ્રાપ્ત થવામાં શું આશ્ચર્ય છે? इति वार जावना.

હવે વાર પ્રતિમાનું સ્વરૂપ કહિયેં ઢિયેં. એક માસથી લઈ સાત માસથી વૃદ્ધિ કરવી, એમ સાત પ્રતિમા થાય છે. જેમ કે પ્રથમ એક માસની, બીજી બે માસની, એમ એકેક માસની વૃદ્ધિ કરતાં સાતમી સાત-માસની થાય છે. આઠમી સાત દિનરાતની, નવમી સાત દિનરાતની, દશમી સાતદિનરાતની, અગ્યારમી એક દિન રાતની અને વારમી પ્રતિમા એક રાત્રિ પ્રમાણ હોય છે. પ્રતિમા— અગ્નિગ્રહ, પ્રતિજ્ઞા આ એકજ નામ છે.

જે સાધુડ આ વારે પ્રતિમાનો અંગીકાર કરી શકે છે, તેડનું સ્વરૂપ

लोकनाडी छांतिशति तथा लोकप्रकाश अथ जोइ क्षेत्रा आ प्रमाणे लोक स्वरूपनु चिंतन करी लोकस्वरूपजावना जावे

११ हवे बोधि दुर्लभ जावना कहिये ठियें पृथ्वी, पाणी अग्नि, वायु, वनस्पति, तेमां पोतानां करेखां क्लिष्टकर्मथी जीव परिघ्रमण करेवे, आ ज्ञानक संसारमां अनंतानंत पुण्यपरावर्तन करतां थका आ जीव अकामनिर्जराथी, तेमज पुण्य उपार्जन करवाथी, वैदिय, श्रीदिय, चर्चरी दिय, पंचेदियरूप व्रसपणु पामेवे, परंतु आर्यक्षेत्र, सुजाति, उत्तमकुल, रोगरहित शरीर, संपत्ति, राज्यसुख, हस्तकर्मिपणुं, तथा तत्त्वातत्त्वनुं विवेचन करनारी, बोध धीजने रोपनारी, कर्मकय करी मोक्ष सुखने प्राप्त करावनारी एवी श्रीसर्वज्ञ अरिहत जगवतनी देशनानो साज थवो धनुज दुर्लभ ठे जो जीवें एकवार पण सम्यक्त्वरूप बोधिनु पासन कर्युं होत तो आटसा काससुधी कदापि ते संसारमां पर्यटन न करत जे अतीत कासमां सिद्ध थया, वर्तमान कासमां सिद्ध थायवे अने अनागत कासमां सिद्ध थशे, ते सर्व बोधिनुंज माहात्म्य ठे ते कारणथी जव्यजीवें बोधिनी प्राप्ति करवामां यत्न करवो जोइयें, कारण के केटसाएक जीवोयें जव्यथा रित्र तो अनंतवार प्राप्त कस्यां, परंतु बोधिविना ते सर्व निष्फल थयां आ प्रमाणे बोधि दुर्लभ जावना जावे

१२ धर्मकथाना केहेनारा अरिहत ठे ए जावना लखियें ठियें जे पुरुष परहित करवामां उद्यमी ठे, तथा धीतराग ठे, ते कदापि कोइपब स्वयं जूठ बोखशे नहि ते कारणथी तेना कथन करेखा धर्ममांज सत्यता ठे एवा तो लोकांलोकने केवल ज्ञानथी प्रकाश करनार अरिहं तज होइ शके ठे, बीजा नहि दांत्यावि दश प्रकारना धर्मने जिनेश्वर जगवान् केहेता थका ते धर्मनु साधन करनारा जीव संसारसमुद्रम दुषता नथी अरिहतनी वाणी पूर्वापर अधिरूढ ठे वसी तेना वचन, हिंसानो उपदेश नथी वचन फक्त निर्जराने वास्ते कहे ठे बीजाना उपदेश विना विचित्र तरेइथी कहे ठे कुतीर्थिठनां वचनो सर्व सद्गतिनां वेरी ठे, कारण के यज्ञादिमां पशुवधरूप हिंसाथी कलंकित ठे, पूर्वापर विरोधी ठे, निरर्थक वचनो पण धनु ठे तेकारणथी कुतीर्थि

યો, જે ધર્મ કરે છે તે પણ ધર્માર્જાસ છે, ધર્મ નથી; તે કારણથી તેમનાં વચન કેમ પ્રમાણ થઈ શકે? તેમજ કુતીર્થિર્જના જે જે શાસ્ત્રોમાં કંઈ કંઈ સ્થલે દયા, સત્યતા પ્રમુખનાં કથન છે તે પણ કેહેવાજ માત્ર છે; પરંતુ તત્ત્વથી તે પણ કાંઈ નથી, કારણ કે યથાર્થ તેમનું સ્વરૂપ તેડે જાણતા જેમ નથી, તેમ યથાર્થ પાલતા પણ નથી. પ્રથમ તો તે શાસ્ત્રોના જે ઉપદેશક છે તે સર્વે કામાગ્નિમાં પ્રજ્વલિત હતા. આ વાત સર્વસુઙ્ગજનોને વિદિત છે. તે કારણથી અર્હત જગવંતજ સત્યાર્થના ઉપદેશક છે. વહ્ની મહામદજર હાથિ-યોની ઘટાપ્રમુખ સંપત્તિવાલું રાજ્ય પામવું, તેમજ સર્વજનોને આનંદ આપનારી સંપદા પામવી, તેમજ ચંદ્રમા સમાન નિર્મલગુણોનો સમૂહ પામવો, તેમજ ઉત્કૃષ્ટ સૌજાગ્યનો વિસ્તાર પામવો. આ સર્વે ધર્મનોજ પ્રજાવ છે. તથા સમુદ્ર, જલકલ્લોલથી પૃથ્વીપર પોતાની મર્યાદા મુકી ફરતો નથી, તેમજ મેઘ સર્વે પૃથ્વીને જલથી રેલમ ઢેલમ કરતો નથી, તેમજ ચંદ્ર, સૂર્ય જે ઉદય પામે છે, તેમજ અંધકારનો નાશ કરે છે તે સર્વ પ્રજાવ જયવંત ધર્મનોજ છે. જેને કોઈ બંધુ નથી, મિત્ર નથી, નાથ નથી, જે રોગીને વૈદ્ય નથી, જેની પાસે ધન નથી, તેમજ જેનામાં ગુણ નથી, તે સર્વના બંધુ, મિત્ર, નાથ, વૈદ્ય, તથા ગુણનો નિધાન ધર્મ છે. વહ્ની અરિ-હંતનો કથન કરેલો જે ધર્મ છે તે મહાપથ્ય છે. એવી રીતે જે જીવ્યજીવ મનમાં વિચારે તે ધર્મમાં બહુ દૃઢ થાય. એકજ નિર્મલ ધર્મ જાવવાને જે જીવ નિરંતર જાવે તે સર્વ પાપ કર્મનો નાશ કરીને, અનેક જીવોને ઉપદેશ દ્વારા સુખી કરીને પરમપદ (મુક્તિ) પ્રાપ્ત કરે છે, તો પછી જે વારે જાવના જાવે તેને પરમપદ પ્રાપ્ત થવામાં શું આશ્ચર્ય છે? इति वार जावना.

હવે વાર પ્રતિમાનું સ્વરૂપ કહિયેં ઢિયેં. એક માસથી લઈ સાત માસથી વૃદ્ધિ કરવી, એમ સાત પ્રતિમા થાય છે. જેમ કે પ્રથમ એક માસની, બીજી બે માસની, એમ એકેક માસની વૃદ્ધિ કરતાં સાતમી સાત-માસની થાય છે. આઠમી સાત દિનરાતની, નવમી સાત દિનરાતની, દશમી સાતદિનરાતની, અગ્યારમી એક દિન રાતની અને વારમી પ્રતિમા એક રાત્રિ પ્રમાણ હોય છે. પ્રતિમા—અગ્નિગ્રહ, પ્રતિજ્ઞા આ એકજ નામ છે.

જે સાધુડે આ વારે પ્રતિમાનો અંગીકાર કરી શકે છે, તેડનું સ્વરૂપ

લલિયેં ઠિયેં “ સંહનનઘૃતિયુક્ત ” જેનું સંહનન વજ્ર ક્ષયજ નારાજ હોય, તે પરીપદ્ધ સહન કરવામાં સમર્થ હોય છે, “ ધૃતિ ” જેને વિષ્ણુ સ્વસ્થપણુ હોય, તે રતિ, અરતિથી પીડિત થતા નથી “ મહાસત્ત્વ ” જે મહાસત્ત્વવત હોય, તે અનુકૂલ, પ્રતિકૂલ ઇપસર્ગ સહન કરવામાં વિષાદ ધરતા નથી “ જ્ઞાવિતાત્મા ” જેનું અંત કરણ સદ્જ્ઞાવનાથી વાસિત હોય, તે પ્રતિમા વહન કરી શકે છે તે જ્ઞાવના પાંચ છે તેનું વિસ્તારયુક્ત સ્વરૂપ વ્યવહારજ્ઞાપ્યની ટીકાથી જાણવું તે જ્ઞાવના કેવી રીતે જાણે ? જેમ આગમમાં છે તેમ, તથા ગુરુ આચાર્ય આજ્ઞા આપે તેમ જો ગુરુ પોતે પ્રતિમા અંગીકાર કરે તો, નવીન આચાર્ય સ્થાપન કરીને તેની આજ્ઞાથી, તથા ગણની આજ્ઞા લઈને કરે. તથા પ્રથમ પોતાના ગણ માંજ રહીને પ્રતિમા અંગીકાર કરવાનું પ્રતિકર્મ કરે તે પ્રતિકર્મ આ છે—

માસાદિ સાત જે પ્રતિમા છે તેઠનાં પ્રતિકર્મપણ તેટલાંજ છે વર્ષાકાલમાં ૫ પ્રતિમા અંગીકાર કરી શકાતી નથી, તેમજ પ્રતિકર્મ પણ ૫ વર્ષાકાલમાં કરવું નહિ પ્રથમની વે પ્રતિમા ૫૬ વર્ષમાં, ત્રીજી ૫૬ વર્ષમાં, ચોથી ૫૬ વર્ષમાં, ઘાંકી પાંચમી, ઠઠી, સાતમી આ ત્રણે પ્રતિમાઠનાં ૫૬ વર્ષમાં પ્રતિકર્મ અને ૫૬ વર્ષમાં પ્રતિમા, ૫૬ નવવર્ષમાં સાત પ્રતિમા સમાપ્ત કરાય છે

હવે જે આ પ્રતિમા અંગીકાર કરે છે, તેઠને કેટલું જ્ઞાન હોય છે ? યાવત્ કિંચિત્ ન્યૂન વશ પૂર્વ હોય છે, કારણ કે જેને સંપૂર્ણ વશ પૂર્વની વિશ્વા હોય છે તેનું વચન અમોઘ હોય છે તે વાસ્તે તેઠે ધર્મોપદેશ આપવો જોઈએ તેઠના ઉપદેશથી અનેક જીવો ઉપર ઉપકાર તેમજ સ્તીર્થની વૃદ્ધિ થવાથી પ્રતિમાદિ કલ્પ કરવા જોઈએ વસી પ્રતિમા અંગીકાર કરનારાઠનું જઘન્યજ્ઞાન નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ, જેનું નામ આચાર વસ્તુ છે, ત્યાં સુધી છે તેટલું જ્ઞાન સૂત્ર તથા અર્થ ધનેથી પૂર્ણ હોય છે, કારણ કે નિરતિશયજ્ઞાની હોય તો કાલાદિક જાણી શકે નહિ તથા “ વ્યુસ્થુષ્ઠ ” શરીરની સાર સંજ્ઞાલ ત્યાગે, દેવતા પ્રમુલ્લના ઇપસર્ગ સહે, જિનકલ્પિની પેઠે ઇપસર્ગ સહન કરે, તથા ૫૫ળા, પિંચમ્પળાપ્રકાર, ત્રિજ્ઞાપ્તવિધિ, ગણથી યાદાર રેહેવું, ઇત્યાદિ ઘાંકીનું ઘર્ણન પ્રવચન સારોહારની ઘૃહદવૃત્તિથી જોડે છે આ ઘાર પ્રતિમા કહી

हवे इंद्रियनिरोध कहियें ठियें. “स्पर्शनं रसना घ्राणं चक्षुः श्रोत्रं चेति” आ पांच इंद्रिय, तथा स्पर्श, रस, गंध, वर्ण, शब्द, आ पांच पूर्वोक्त इंद्रियना यथाक्रम विषय ठे. आ पांचे विषयोनो निरोध करवो, कारण के जो ते वशवर्ती नहि रहे तो अत्यंत अनर्थकारक तेमज क्लेशसागरमां डुबाडनारा थरो. ॥ यदज्यधायि ॥ आर्या ॥ सक्तः शब्दे हरिणः, स्पर्शं नागोरसे च वारिचरः ॥ कृपणपतंगोरूपे, जुजगो गंधेन च विनष्टः ॥ १ ॥ पंचसु सक्ताः पंच, विनष्टायत्र गृहीतपरमार्थाः ॥ एकः पंचसु सक्तः, प्रयाति जस्मांततां मूढः ॥ २ ॥ तुरगैरिव तरतरत्नै, दुर्दातैरिंद्रियैः समाकृष्य ॥ उन्मार्गे नीयंते, तमोघने दुःखदे जीवः ॥ ३ ॥ अनुष्टुप् ॥ इंद्रियाणां जये तस्मा, यत्नः कार्यः सुबुद्धिभिः ॥ तज्जायोयेन जविनां, परत्रेह च शर्मणे ॥ ४ ॥ प्रतिद्वेखना जैनसाधुजमां प्रसिद्ध ठे तेथी विस्तारथी लखेल नथी.

हवे त्रण गुप्ति लखियें ठियें. मनोगुप्ति, वचनगुप्ति, कायगुप्ति. आ त्रण गुप्तिनुं स्वरूप आ प्रमाणे ठे. अशुज मन वचन कायानो निरोध करवो अने शुज मन वचन कायानी प्रवृत्ति करवी. तेमां मनोगुप्ति त्रण प्रकारनी ठे. आर्त्त, रौद्रध्यानानुबंधी, कटपनानो वियोग, ते प्रथम मनो गुप्ति, शास्त्रानुसार, परलोकने साधनारी, धर्मध्यानानुबंधवादी माध्यस्थ परिणति करवी ते बीजी मनोगुप्ति, अने संपूर्ण शुजाशुज मनोवृत्तिनो निरोध, अयोगी गुणस्थान अवस्थामां स्वात्मारामरूपता, ए बीजी मनोगुप्ति.

वचनगुप्ति बे प्रकारनी ठे. मुख, नेत्र, त्रुविकार, आंगदी ठोडन, उंचा थवुं, खांसी खावी, हुंकारा करवा, पठर फेंकवा, इत्यादि हेतुथी पोतानुं सूचन करावुं वर्जवुं, ए प्रथम वचनगुप्ति, कारण के जो चेष्टा द्वारा सर्वकांश् सूचवी दइए तो मौन रेहेवुं व्यर्थ ठे. बोलवुं, बीजाना प्रश्ननो लोकथी तेमज आगमथी अविरोध होय तेवो उत्तर देवो, तेमज बोलवुं ते पण मुखपासे वस्त्रादि राखी यत्ना पूर्वक बोलवुं, ते बीजी वचनगुप्ति. आ बंने जेदोथी वचननो निरोध, तेमज सम्यग्ज्ञाषणरूप वचनगुप्ति जाणवी.

कायगुप्ति बे प्रकारे ठे. एक, चेष्टानो निषेध, बीजी आगमानुसारें चेष्टानो नियम करवो. तेमां देवता तथा मनुष्यादिना उपसर्गमां कुधा

तृयादि परीसहोनो सज्जव थये थके कायोत्सर्ग प्रमुख करीने कायाने निश्चल करवी, तथा अयोगी अवस्थामां सर्वथा कायानी चेष्टानो जे निरोध करवो, ते प्रथम कायगुप्ति तथा गुरुषी प्रच्छन्नशरीर संस्तारक, धूम्यादि प्रतिस्नेहन, प्रमार्जनादि, जेम शास्त्रमां कहेस ठे, तेवी रीतें क्रियाकलापपूर्वक शयनादि साधुयें करवां, शयनासन सेवा, राखवा, आसर्व कृत्योमां स्वच्छ चेष्टानो त्याग करवो, मर्यादासहित कायानी चेष्टा करवी, ते बीजी कायगुप्ति

इवे अजिग्रह, प्रतिष्ठा खलियें ठियें ते अजिग्रह डव्य, क्षेत्र, काष्ठ तथा जावथी चार प्रकारें ठे तेनो विस्तार प्रवचनसारोद्धारवृत्तिमां ठे आहारप्रमुखनां बेंताखीश वूषण, शास्त्रमां धतावेस ठे, तोषण पिंरु, शय्या, वस्त्र, पात्र, आ चारज वस्तु सदोष न ग्रहण करवी तेथी ते चार वूषण, तथा पांच समिति, चार जावना, चार प्रतिमा, पांच इन्द्रियनिरोध, पचीश प्रतिस्नेहना, त्रण गुप्ति, चार अजिग्रह ए सर्व मखी सिचेर करणसिचरीना जेद कहे ठे

प्रश्न - चरणसिचरी तेमज करणसिचरी आ बनेमां शुं विशेष ठे ?

उत्तर - जे नित्य करवुं ते चरण, अने प्रयोजन थयां थकां करीसेवुं अने प्रयोजन न होय स्थारे न करवुं ते करण, आ तेठमां जेद ठे ए प्रमाणे चरणसिचरी तथा करणसिचरीना जेद समाप्त थया

इत्यादि जैनमतना गुरुतत्त्वनुं स्वरूप खल्लवामां खाखो श्लोक खल्लार्थ जाय तो पण संपूर्ण तेनु स्वरूप जाणी शकाय नहि, ते वास्ते संक्षेपमां ज स्वरूप धतावुं ठे जो विशेष जाणवानी इच्छा होय तो, श्री ठंघनिर्मुक्ति, श्री आचारांग, वशवैकाशिक, बृहत्कल्पजाप्यवृत्ति, पचकल्पचूर्णी, जितकल्पवृत्ति, महाकल्पसूत्र, कल्पसूत्र, निशीथ जाप्यचूर्णी, महानिशीथसूत्र, इत्यादि पदविजाग समाचारीनां शास्त्र जोइ सेवां

प्रश्न - जैनमतना शास्त्रोमा गुरुनुं स्वरूप जेवु खखेस ठे, तेथी वृत्ति वाखा जैनना कोइपण साधु देखवामां आवता नथी, तो पठी जैनमतना साधुठेने आ कास्रमां गुरु केम मानवा जोइयें ?

उत्तर - आपें कोई गीतार्थनो परिचय कखो लागतो नथी, तेमज जैनमतना चरणकरणानुयोगना शास्त्रनुं अध्ययन पण कखुं होय तेम खा

ગતું નથી, અથવા તો કોઈ ગીતાર્થ ગુરુના મુખારવિંદથી વચનામૃતનું પાન પણ કહ્યું લાગતું નથી, જો આપેં પૂર્વોક્ત કાંઈપણ કહ્યું હોત તો આપને તે બાબતનો સંશય કદાપિ ન ઉત્પન્ન થયો હોત. જૈનમતમાં ઠ પ્રકારના નિર્ગ્રંથ કહેલા છે. આ કાલમાં જૈનમતના જે સાધુઝે તે પૂર્વોક્ત ઠ પ્રકારમધ્યેથી બે પ્રકારના છે, કારણ કે શ્રી જગવતીસૂત્રના પચીશમા શતકના ઠઠા ઉદ્દેશમાં લખ્યું છે કે પાંચમા કાલમાં બે પ્રકારના નિર્ગ્રંથ હોશે, તેઝનાથી તીર્થ પ્રવર્તશે. કષાયકુશીલ નિર્ગ્રંથ તો કોઈમાં પરિણામ અપેક્ષા હોશે, મુખ્ય તો બેજ રહેશે. વલી જૈનશાસ્ત્રમાં જે ગુરુની વૃત્તિ લખી છે, તે પ્રાયઃ ઉત્સર્ગમાર્ગની અપેક્ષા છે, અને આ કાલમાં તો પ્રાયઃ અપવાદ માર્ગની પ્રવૃત્તિ છે, તેથી ઉત્સર્ગવૃત્તિવાલા મુનિ આ કાલમાં કેવી રીતેં હોય ? કોઈપણ રીતેં હોઈ શકેજ નહિ, કારણ કે, નથી તેવું વજ્રરૂષજનારાચ સંહનન, કે નથી તેવું મનોબલ; નથી તેવી જીવોની શ્રદ્ધા, કે નથી તેવો દેશકાલ, કે નથી ધૈર્ય, તો હવે આ કાલમાં તેવી ઉત્સર્ગવૃત્તિ જીવ કેમ કરી શકે ?

પ્રશ્ન:- જો તેવી વૃત્તિ આ કાલમાં નથી તો તેઝને સાધુપણ કેમ કેહેવા જોઈયેં ?

ઉત્તર:- આ આપનું કહેવું બહુજ બેસમજનું છે. કારણ કે વ્યવહાર સૂત્રજ્ઞાપ્યમાં લખ્યું છે કે:-ગાથા પુસ્કરિણી આચારે, આણયણ તે ગાય ગીયહે ॥ આચરિય ઉણ, આહરણ હુંતિ નાયવા ॥ ૧ ॥ સઢ પરિણા ઠક્કાય, અહિગમો પિંડ ઉત્તરિઘાણ ॥ રૂઝે વસહે જૂહે, જોહે સોહીય પુસ્કરિણી ॥ ૨ ॥ “ દારગાહાદો ” આ બંને દારગાથાનું વ્યાખ્યાન જ્ઞાપ્યકારેં પંદર જ્ઞાપ્યગાથાથી કરેલ છે. જો જ્ઞાપ્યગાથા જોવાની ઇચ્છા હોયતો વ્યવહારજ્ઞાપ્યમાં જોઈ લેવી. અહિયાં તો તે પંદર ગાથાનો અર્થ જાણા (જાણાંતર) માં લખિયેં ઠિયેં. પૂર્વકાલમાં જેવી સુગંધમય ફૂલોવાલી પુસ્કરિણી વાવડીયો હતી, તેવા ફૂલોવાલી હાલ નથી, પરંતુ પુસ્કરિણી વાવડીયો તો છે, લોકો આ સામાન્ય વાવડીયોથી પોતાનું કામ કરે છે ॥ ૧ ॥ તથા સંપૂર્ણ આચારપ્રકલ્પ નવમા પૂર્વમાં હતું, આ નવમા પૂર્વમાંથી ઉદ્ધાર કરીને પૂજ્યપાદ વૈશાલગણિયેં નિશીથસૂત્ર રચ્યું તો શું આ નિશીથને આચારપ્રકલ્પ, ન કેહેવું જોઈયેં ? ॥૧૧॥ પૂર્વકાલમાં તાલોદ્ધા-

ટિની અવસ્થાપિની આદિ વિધાના ધારક ચોર હતા, અને આ કાલમાં તેવી
 વિદ્યા તો નથી તો શુ ચોરી કરનારને હાલ ચોર ન કેહેવા જોઈયે ? ॥૩॥
 પૂર્વકાલમાં ચૌદે પૂર્વના પઠન કરનારને ગીતાર્થ કેહેતા હતા, તો આ
 કાલમાં જઘન્ય આચારપ્રકરણ નિર્ણય, અને મધ્યમ આચારપ્રકરણ
 હત્કસ્પનાં અભ્યયન કરનારને શુ ગીતાર્થ ન કેહેવા જોઈયે ? ॥ ૪ ॥
 પૂર્વકાલમાં શ્રીઆચારાંગનું શસ્ત્રપ્રજ્ઞા અભ્યયન જણવાથી, ટેવોપસ્થા
 પનીય ચારિત્રમાં સ્થાપન કરતા હતા, તો શુ હાલ દશવૈકાલિકનું ઠ
 જીવનીય અભ્યયન જણવાથી સ્થાપન ન કરવા જોઈયે ? ॥ ૫ ॥ બીજા
 બ્રહ્મચર્યના પાંચમાઠદેશમાં જે આમગધી સૂત્ર છે તે સૂત્રને અનુસારે પૂર્વે
 મુનિ આદ્યારપ્રહ્ણ કરતા હતા, તો શુ હાલ પિંકેપણા અભ્યયન અનુ
 સારે ન પ્રહ્ણ કરી શકે ? ॥ ૬ ॥ પૂર્વે આચારાંગ પઠી ઉત્તરાભ્યયન જણતા
 હતા તો શુ હાલ દશવૈકાલિક પઠી ન અભ્યયન કરી શકે ? ॥ ૭ ॥ પૂર્વે
 મત્તાંગાદિ દશપ્રકારના ઘટ્ટ હતા, તો શુ હાલ આવાઘિ ઘટ્ટ ન કેહેવા
 જોઈયે ? ॥ ૮ ॥ પૂર્વે ઘટ્ટુ ગાયોના સમૂહવાલા નવગોપને ગોવાલ કેહેતા
 હતા, તો શુ હાલ થોડી ગાયોવાલાને ગોવાલ ન કેહેવા જોઈયે ? ॥ ૯ ॥
 પૂર્વે સદ્સમસ્ત્ર યોડ્યા હતા, તો શુ હાલ કોડને યોડો ન કેહેવો જો
 ઈયે ? ॥ ૧૦ ॥ પૂર્વે ઠમાસી તપનુ પ્રાયશ્ચિત્ત હતું તો તેને ધવલે હાલ
 નીધી પ્રમુક્ષનુ પ્રાયશ્ચિત્ત ન લેવું જોઈયે ? ॥ ૧૧ ॥ યથી રીતે જો
 પૂર્વકાલના મુનિયોની ઘૃત્તિ હાલ નથી તો શુ તેઠને આચાર્ય અથવા
 સાધુ ન કેહેવા જોઈયે ? પરંતુ જરૂર સાધુ માનવા જોઈયે તથા જી
 ઘાનુશાસન સૂત્રની ઘૃત્તિમાં પણ લક્ષ્યુ છે કે પાંચમા કાલમાં સાધુ
 પૂર્વોક્ત પ્રકારના હોય તો પણ તેઠને સંયમી કેહેવા જોઈયે તથા નિર્ણ
 થમાં પણ લક્ષ્યુ છે ॥ જાપ્યગાથા ॥ જાસંજમયા જીવે, સુતાવમૂલે ગુણ
 ત્તર ગુણાય ॥ ઇત્તરિયછેય સજમ, નિયઠવઠંતા પઢિસેવી ॥૧ ॥ આ ગા
 થાની પૂર્ણાનો અર્થ - ઠકાયના જીવોષિપે જ્યાં સુધી દયાના પરિણામ
 હશે, ત્યાં સુધી ઘકુશ નિર્મય તેમજ પ્રતિસેવના નિર્મય રહેશે, તે કાર
 ણથી પ્રવચનશૂન્ય તેમજ ચારિત્રરહિત, પચમકાલ કદાપિ નહિ હોય ?
 વલ્લી મૂલઠત્તર ગુણોમાં દૂપણ છાગવાથી ચારિત્ર તત્કાલ નષ્ટ પણ થતું
 નથી મૂલગુણજગમાં વે દટાત છે, ઉત્તરગુણજગમાં મરુપનુ દટાત છે

નિશ્ચયનયથી, એક વ્રતનો ઝંગ થયો તો, સર્વવ્રતનો ઝંગ થાય છે, પરંતુ વ્યવહારનયના મતથી તો જે વ્રતનો ઝંગ થયો હોય, તેનોજ ઝંગ ગણાય, બીજાનો નહિ; તે કારણથી બહુ અતિચાર લાગવાથી સંયમ જતું નથી; પરંતુ જો કુશીલ સેવે, તેમજ ધન રાખે, અને કાચું સચિત્ત પાણી પ્રવચન અનપેક્ષ પીયે, તે સાધુ નહિ; જ્યાં સુધી ઠેક પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે ત્યાં સુધી સંયમ સર્વથા જતો નથી. વહ્લી આ કાલમાં સાધુ નથી એમ જે માને છે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, કારણ કે સ્થાનાંગ સૂત્રમાં લખ્યું છે કે બહુ અતિચાર લાગતા દેખીને, તેમજ આલોચના, પ્રાયશ્ચિત્ત કોશ્ને યં-થાર્થ લેતા દેતા નહિ દેખવાથી, કોઈ એમ કહે છે. હાલ કોઈ સાધુ નથી તે ચારિત્રજેદિની વિકથાના કરનાર છે. તથા શ્રીજગવતીસૂત્રના પચીશમા શતકના ઠઠા ઉદ્દેશાના સંગ્રહણીકારશ્રીમાન્ અન્નય દેવસૂરિ, આ બંને નિર્ગંથોનું જે સ્વરૂપ છે તે લખે છે. ॥ ગાથા ॥ વડસં સવલં ક-
વર; મેગઠંતમિહ જસ્સ ચારિત્તં ॥ અશ્યારપંકજાવા, સોબડસો હોઈ નિર્ગંથો ॥ ૧ ॥ વ્યાખ્યા ॥ બકુશ, શબલ, કર્બુર, આ ત્રણે એકાર્થવાંચી છે, અતિચારરૂપ પંક લાગવાથી એવું જેનું ચારિત્ર છે તે બકુશનામા નિર્ગંથ છે. આ ચારતવર્ષમાં આ કાલમાં બકુશ અને કુશીલ, એ બે નિર્ગંથ છે; વાકીના ત્રણનો વિચ્છેદ થયેલ છે ॥ તથા ચોક્તં પરમમુનિજિ: ॥ બકુશ કુશીલા દોપુણ, જાતિઠંતાવહોહંતિ ઇતિ ॥ અર્થ:-બકુશ, કુશીલ એ બે પ્રકારના નિર્ગંથ જ્યાં સુધી તીર્થ રહેશે ત્યાં સુધી રહેશે.

બકુશ નિર્ગંથના બે જ્ઞેદ છે, તે કહિયેં ઠિયેં. વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણની જે વિઝૂષા કરે તે ઉપકરણબકુશ, તથા હાથ પગ નખ મુખાદિ દેહના અવયવોની જે વિઝૂષા કરે તે શરીરબકુશ. આ બે જ્ઞેદના વહ્લી પાંચ જ્ઞેદ છે. ॥ ગાથા ॥ ઉવગરણ સરીરેસુ, સોડુહા ડુવિહોવિ હોઈ પંચવિહો ॥ અન્નોગ આણાન્નોગ, અસંબુડ સંબુડે સુહુમે ॥ ૧ ॥ અર્થ:-પ્રથમના બે પદોનો અર્થ ઉપર લખેલો છે પાઠલના બે પદોનો અર્થ લખિયેં ઠિયેં. સાધુને આ કરવા યોગ્ય નથી, એમ જાણતાં ઠતાં પણ જે તે કામને કરે તે આન્નોગ બકુશ, અને જે અજાણપણાથી કરે તે અનાન્નોગબકુશ. મૂલ તથા ઉત્તર ગુણમાં જે ગુણપણે ઠાના દોષ લગાવે તે સંવૃત બકુશ, તથા મૂલ ઉ-

तर गुणोमां जे प्रगट दूषण खगावे ते अस्वतृप्त वक्रुश नेत्र, नासिका, मुखादिना जे मल दूर करे ते सूक्ष्म वक्रुश ए पांच जेव कक्षा

हवे उपकरणवक्रुशनु स्वरूप लखियें ठियें ॥ गाथा ॥ जो उपकरणे घटसो, सो धुवइय पाठसे विषयई ॥ ईशईय लक्ष्म्याई, किंचिविचूसाई जुंजईय ॥ १ ॥ व्याख्या - उपकरणवक्रुश वर्पाकृतु विना पण जख्खा रथी वस्त्र धोवे ठे, वर्पाकृतुमां तो सर्व गळवासी साधुठने आझा ठे, वर्पाकृतु पेहेखां जो एकवार पोतानां सर्व उपकरण जख्कारथी धोई छहे नहि तो वर्पाकृतुमां मलना संसर्गथी निगोदावि जीवोनी उत्पत्ति थई जाय वस्ती वक्रुश निर्गथ वर्पाकृतु विना अन्यकृतुठमां पण जख्कारथी वस्त्रादि धोई छहे ठे, तेमज सुंदर, सुकुमाल वस्त्रनी पण बांठा राखेठे, तेमज उपकरण विचूपा अर्थात् शोचाने वास्ते पण कांश्क पेहेरेठे ॥ गाथा ॥ तदुपत्त दहयाइ, घटमठं सिणेइ कय तेय ॥ धारेइ विचूसा ए, वहुच वस्त्रेइ उपकरणं ॥ १ ॥ व्याख्या ॥ पात्र, वरुप्रमुख वहुज घसीने सुकुमाल करे, तथा धी, तेख प्रमुख चोपडीने तेजवंत चमकवार करी राखे, तेमज विचूपाभाटे वहुज उपकरण राखवाने चाहे अर्थात् राखे

हवे शरीर वक्रुशनु स्वरूप लखियें ठियें ॥ गाथा ॥ वेइ घटसो अक घे, करचरण नहाइय विचूसेइ ॥ डुविहोवि इमोइति, इच्छ परिवार प जिईय ॥ १ ॥ व्याख्या ॥ शरीरवक्रुश कारण विना पण हाथ, पग, नखादिनी विचूपा करे, जखादिथी धोवे ए प्रमाणे उपकरण तेमज शरीर वक्रुश निर्गथ परिवारप्रमुखनी श्रुति बांठेठे ॥ गाथा ॥ पंडित तवा इ कय, जसंच इछेइ तमि तुस्तइय ॥ सुहसीखो नयवाठ, जयइ अहोरत्तकिरियासु ॥ १ ॥ व्याख्या - पंडितपणार्थी तथा तपादिथी यशनी इछा करे ते यशानो छाज बवाथी अत्यंत खुशी थाय, तेमज सुखशीलि यो थाय, तेमज दिनरातनी समाचारी, क्रियामां वहु उद्यमी पण न होय ॥ गाथा ॥ परिवारोय असंजम, अधिवित्तो होइ किंचि एयस्त । बसीय पाठ तिह्वाइ, मासणि किंचरिय केसो ॥ १ ॥ व्याख्या - तेनो जे परिवार होय ते असंयमी होय, वस्त्रपात्रादि मोहथी दूर करे नहि, हाथ, पग तेख सावु विगेरेथी चोपडी सुकोमल राखे, तेमज बाढी, मूठ अने मस्त कना बांल कातरथी कापे अर्थात् सोचने वयखे अस्त्रा अथवा कातरथी

वात्न दूर करे, परंतु लोच करे नहि. ॥ गाथा ॥ तद् देसबेष्टयारि, देहिं
सबदेहिं संजुठ बजसो ॥ मोह रक्यछमपु, छिउंय सुत्तंमि जणियं च ॥
१ ॥ व्याख्या:-तथा देशछेद, सर्वछेद योग्य दोषोथी जेनुं चारित्र कर्बुर
ठे, परंतु जेना मनमां मोहकय करवानी इच्छा ठे, अर्थात् मनमां संयम
पाववानो उत्साह ठे, परंतु संपूर्ण संयम पाव्नी शकता नथी. आ पूर्वो-
क्त कृत्योथी संयुक्त होय तेने बकुश निर्यथ कहियें. वली सूत्रमां जे
कहेहुं ठे ते हवे लखियें ठियें ॥ गाथा ॥ उवगरण देह चुस्का, रिद्धि
रस गारवासिया निच्चं ॥ बहु सबल ठेय जुत्ता, निग्गंथा बजसा जणिया
॥ १ ॥ आजोगो जाणंतो, करेइ दोसं अयाणमण जोगे ॥ मूलुत्तरे हि
संवुड, विवरिय असंवुडो होइ ॥ २ ॥ अष्ठि मुह मज्झमाणो, होइ अ-
हा सुहमउं तहा बजसो ॥ सीलं चरणं जंजस्स, कुब्बियं सो इह कुसीलो
॥ ३ ॥ पडिसेवणा कसाए, डुहा कुसीलो डुहावि पंचविहो ॥ नाणे दं-
सण चरणे, तवेय अह सुहुमए चेव ॥ ४ ॥ इहनाणाइ कुसीलो उवजीवं
होइ नाण पजिईए ॥ अह सुहुमो पुणतुस्सइ, एस तव सत्ति संसए
॥ ५ ॥ व्याख्या-उपकरण, देह शुद्ध राखे, रस, रुद्धि अने शाता, आ
त्रणे गारवमां नित्य मग्न रहे, उपकरणोथी अविबिक्त रहे परिवार जेनो
छेद योग्य, सबल चारित्रसंयुक्त होय, ते निर्यथ बकुश कहेवाय ठे ॥१॥
साधुउने आ करवा योग्य नथी एम जाणतां ठतां पण जे ते काम करेठे
तेने आजोगबकुश कहियें, अने जे अजाणपणाथी अकृत्य करे तेने
अनाजोगबकुश कहियें, मूल उत्तर गुणोथी संयुक्त ठे, लोक एम जा-
णे पण ठे, परंतु गुप्त दोष लगावे ठे तेने संवृतबकुश कहियें, अने जे
प्रगटपणे मूल उत्तर गुणमां दोष लगावे तनेअसंवृतबकुश कहियें ॥ २ ॥
तथा जे आंख, मुख प्रमुख मांजे, मलादि दूर करे, तेने यथासूक्ष्म बकुश
कहियें. आ बकुशना पांच छेद कह्या.

हवे कुशील निर्यथनुं स्वरूप लखियें ठियें. शील अर्थात् चारित्र, ते
चारित्र जेनुं कुत्सित होय ते कुशील निर्यथ, तेना वे छेद ठे ॥ ३ ॥ प्रति
सेवनाकुशील तथा कषायकुशील, संज्वलन कषायोथी कुशील होय ते
कषायकुशील. आ बंनेना वली पांच छेद ठे ते कहिये ठियें. १ ज्ञान

૧ દર્શન ૩ ચારિત્ર ૪ તપ ૫ યથાસૂક્ષ્મતા ॥૪॥ જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા તપ, આ ચારે આજીવિકાને વાસ્તે કરે તે જ્ઞાનાવિકુશીલ યાને ચારે - તિસેવનાકુશીલ, તથા આ તપસ્વી છે ઇત્યાદિ પોતાની પ્રશંસા શ્રવણ કરી खुशी થાય તે પાંચમા યથાસૂક્ષ્મ પ્રતિસેવનાકુશીલ જાણવા તથા જે જ્ઞાન, દર્શન, તપ પ્રમુખનો સજ્જલન કપાયના હૃદયથી વ્યાપાર કરે, તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના કપાય કુશીલ જાણવા જે કપાયકુશીલ છે તે કપાયને વશ થઈને શાપ દીપઢે મનથી જે ક્રોધ પ્રમુખનું સેવન કરે તે યથા સૂક્ષ્મકપાયકુશીલ, અથવા કપાયથી જે જ્ઞાન પ્રમુખની વિરાધના કરે તે જ્ઞાનાદિ કુશીલ જાણવા કોઈ આચાર્ય, તપ કુશીલના સ્થાનમા સ્તિંગકુશીલ કહે છે આ વે પ્રકારના નિર્ગ્રંથ પાંચમા આરા પર્યંત રહેશે જે કોઈ આ તરેહના સાધુને સાધુ અથવા ગુરુ ન માને તે જીવ મિષ્યાદિ, ઘઘુલ સસારી, જિનમતના ઉત્થાપક છે પણ મિષ્યાદિની સગત પણ કરવી યોગ્ય નથી

इति श्रीतपागष्ठीयमुनिश्रीबुद्धिविजयशिष्यमुन्यानंदविजयात्मारामविरचितजैनतत्त्वादर्शजापांतरेयुरुत्तत्त्वनिर्णयनामा तृतीय परिच्छेद संपूर्ण ।

॥ अथ चतुर्थपरिच्छेदप्रारंभ ॥

આ વોથા પરિચ્છેદમાં કુગુરુ તત્ત્વનું સ્વરૂપ લલિયે ઠિયે ॥ શ્લોક ॥ સર્વાજિલાપિણ સર્વ, જોજિન સપરિગ્રહા ॥ અગ્રહચારિણોમિષ્યો, પવેશાગુરધોમતા ॥ ૧ ॥ અર્થ - સ્ત્રી, ધન, ધાન્ય, સુવર્ણ, રૂપાઆદિ સર્વ ધાતુ, તથા દેત્ર, ઘર, હાટ, હવેલી પ્રમુખ સર્વ સ્થાવર મિલકત તથા ચતુષ્પદાદિ અનેકપ્રકારનાં પશુ, આ સર્વની અજિલાપા કરવાનો જેનો સ્વજાવ છે તે સર્વાજિલાપી, તથા સર્વ મયમાસાદિ ધાવીશ અજદ્ય, તથા યત્રીશ અનંતકાય, તથા અન્ય અનુચિત આહારાદિ, આ સર્વનું જો જન કરવાનો જેનો સ્વજાવ છે તે સર્વજોજિન, તથા પુત્ર, કલત્ર, પુત્રી પ્રમુખ સહવર્તમાન પ્રથમે તે સપરિગ્રહી, અને તેજ કારણથી અગ્રહચારી, જે અગ્રહચારી, હોય છે તે મહાવોપવાનું હોય છે તેથી અગ્રહચારી પણ આ શ્લોકમાં જૂદો ડપન્યાસ કરેલો છે વલ્લી અગુરુપણાનું અસાધારણ

कारण कहियें ठियें, मिथ्योपदेशाः, मिथ्या (वितथ) आसना उपदेश विनानो धर्मनो उपदेश ठे जेनो ते अगुरु ठे. अहिंयां कोई एवी शंका करे के धर्मना उपदेशदाता गुरु ठे, ठतां पण निःपरिग्रहादि गुणोनुं ते उपदेशदातामां शामाटे अस्तित्व होवुं जोश्यें ? ते शंका दूर करवाना हे-तुयी विशेष लखियें ठियें.

॥ श्लोक ॥ परिग्रहारंजमग्ना, स्तारयेयुः कथं परान् ॥ स्वयं दरिद्रो नपर, मीश्वरीकर्तुमीश्वरः ॥ १ ॥ अर्थः—परिग्रह- स्त्री प्रमुख अने आ-रंज- जीवहिंसा अर्थात् सर्वाजिलाषी तथा सर्वजोजी आ वंने विषयो-मां जे मग्न ठे, अर्थात् आ वंने विषयरूप जवसमुद्रमां जे डुबेला ठे, ते बीजा जीवोने केवीरीतें संसार सागरमांथी तारी शके तेम ठे ? दृष्टांत के जे पुरुष पोतेज दरिद्र ठे ते बीजाने धनवान् केवी रीतें करी शके तेम ठे ? हवे प्रथम श्लोकना चोथा पदमां “ मिथ्योपदेशागुरवोम-ताः” जे ठे ते पदनो अर्थ विस्तारथी लखियें ठियें. कुगुरुनो उपदेश आ प्रमाणे मिथ्या ठे. आ मिथ्या उपदेशना स्वरूपमां प्रथम त्रणसे त्रे-सठ मतनुं स्वरूप लखियें ठियें. एकसो एंशी मत क्रियावादिना ठे. तथा चोराशी मत अक्रियावादिना ठे, तथा सडसठ मत अज्ञानवादि-ना ठे, अने बत्तीश मत विनयवादिना ठे, ए रीतें त्रणसे त्रेसठ मत आय ठे.

प्रथम क्रियावादिना मतनुं स्वरूप कहियें ठियें. क्रियावादी कहेठे के कर्त्ताविना पुण्यबंधादिवक्षणीरूप क्रिया थती नथी तेथी क्रिया, आ-त्मानीसाथे समवायसंबंधवाली ठे. ए प्रमाणे तेमनो मत ठे. क्रियावादी आत्मा प्रमुख नव पदार्थोने एकांत अस्ति स्वरूपपणे माने ठे, आ क्रिया वादिना एकसो एंशीमत, नीचे मुजब जाणी लेवा. १ जीव, २ अजीव, ३ आ-श्रव, ४ बंध, ५ संवर, ६ निर्जरा ७ पुण्य, ८ अपुण्य, ९ मोक्ष, आ नव प-दार्थ अनुक्रमें पत्रादिपर लखवा; पठी जीव पदार्थना नीचे स्वतः तेमज परतःआ बे जेद स्थापन करवा. आ स्वतः परतः नीचे वली जुदा जुदा नित्य तेमज अनित्य एवा बे जेद स्थापन करवा; पठी नित्य, अनित्य आ वंने-नी नीचे जुदा जुदा १ काल, २ ईश्वर, ३ आत्मा, ४ नियति ५ स्वप्नाव, आ पांच स्थापन करवा, तयारवाद विकल्प करील्लेवा, ते नीचे मुजब—यंत्रस्थापना.

जीव

स्वत		परत	
नित्य	अनित्य	नित्य	अनित्य
१ कास	१ कास	१ कास	१ कास
२ ईश्वर	२ ईश्वर	२ ईश्वर	२ ईश्वर
३ आत्मा	३ आत्मा	३ आत्मा	३ आत्मा
४ नियति	४ नियति	४ नियति	४ नियति
५ स्वज्ञाव	५ स्वज्ञाव	५ स्वज्ञाव	५ स्वज्ञाव

विकल्प करवानी रीत कहियें ठियें अस्ति जीव स्वतोनित्य कासत इत्येकोविकल्पः ॥ १ ॥ अर्थः—आ आत्मा निश्चयें स्वस्वरूपधी कासधी उत्पन्न थयेस ठे कासवादिना मतनो आ विकल्पठे कासवादी, कासधी ज जगतनी उत्पत्ति, स्थिति, तेमज लय माने ठे वली कासवादी कहे ठे के चपक, अशोक, सहकार, निंब, जवु, कवंधादि जे वनस्पति ठे, तेठनी उपर फुलोनु छागवुं, फलप्रमुखनु वधावुं ते कासविना थइ शकतुं नथी, तथा हिमकणसंयुक्त शीतनु पढवुं, तथा नक्षत्रगर्जनु धारण, वरसा वनु वरसवु इत्यादि कासविना होतु नथी, वली ठ श्रुत्योना विजाग, तथा घास, कुमार, यौवन, वृद्धादि अवस्था, तेपण कासविना थइ शकती नथी, जे जे प्रतिनियत कास विजागादि ठे, ते सर्वनो कासज नियता ठे, जो कासने नियता न मानियें तो कोइ वस्तुनी व्यवस्था थशे नहि का रण के जेम कोइ पुरुष मग रांधे ठे, ते मगपण कासविना रंधाइ जाता नथी, नहि तो हारुली तथा इधन प्रमुख सामग्रीना सयोगधी प्रथम समयमाज मग केम न रंधाइ जाय ? ते कारणधी जे कर्त्ता ठे ते का सज ठे तथा चोक्त ॥ न कासव्यतिरेकेण गर्जवालशुजादिक ॥ यत् किंचिच्छायते लोके, तदसौ कारणं किल ॥ १ ॥ किंचित् कासाहते नैव, मुज्जपकिरपीक्ष्यते ॥ स्यास्याविसंघ्नधानेऽपि, तत कासावसौ मत ॥ २ ॥ कासाजावे च गर्जादि, सर्वं स्यादव्यवस्थया ॥ परेष्टदेवु सद्ज्ञाय, मात्रादेव तदुज्जवात् ॥ ३ ॥ आ श्लोकोनो जावार्थ उपर ल खेखो ठे तथा ॥ कास पचति घृतानि, कास संहरते प्रजा ॥ कास मुत्सेपु जागर्त्ति, कासोहि दुरतिक्रम ॥ ४ ॥ अहिया पर इष्ट हेतुना स

ज्ञाव मात्रादिथी बीजाओए जे एम मानेल ठे के स्त्री पुरुषना संयोग मात्र हेतुथी गर्जनी उत्पत्ति आयठे तो एक वर्ष वयना स्त्री पुरुषना संयोगथी केम गर्जनी उत्पत्ति थती नथी ते कारणथी कालज गर्जनी उत्पत्तिनो हेतु ठे. तेमज स्त्रीने गर्ज उत्पन्न थवामां ऋतुकाल होवो जोश्ये, ते विना स्त्री पुरुषना संयोगथी गर्ज केम उत्पन्न थतो नथी? वली कालज पकावे ठे तथा पृथ्वी आदि भूतोने परिणामांतर प्रत्ये कालज पहोचाडे ठे. तेमज पूर्व पर्यायथी पर्यायांतरमां लोकोने कालज स्थापन करे ठे. वली सुप्त अवस्था प्राप्त थयेला प्राणियोनी रक्षापण कालज करेठे, ते कारणथी प्रत्यक्ष ठे के काल दुरतिक्रम ठे. कालने दूर करवामां कोइ समर्थ नथी, आ कालवादिनो विकल्प ठे.

तेविजरीतें बीजा विकल्प पण जाणी लेवा. परंतु कालने स्थानकें ईश्वरनी योजना करवी, “यथा अस्ति जीवः स्वतो नित्यः ईश्वरतः” जीव पोताना स्वरूपथी नित्य ठे, परंतु ईश्वर उत्पन्न करे ठे. कारण के ईश्वरवादी सर्व जगत् ईश्वरनुंज करेलुं माने ठे. जेने १ ज्ञान, २ वैराग्य, ३ धर्म, ४ ऐश्वर्य, आ चारे स्वतः सिद्ध होय, तेमज जे, जीवोना स्वर्ग, नरक, मोहादि गमनमां प्रेरक होय तेने ईश्वर कहियें. यथा ॥ ज्ञानमप्रतिघं यस्य, वैराग्यं च जगत्पतेः ॥ ऐश्वर्यं चैव धर्मश्च, सहसिद्धं चतुष्टयं ॥ १ ॥ अज्ञोजंतुरनीशोय, मात्मनः सुखदुखयोः ॥ ईश्वरप्रेरितोगच्छेत्, स्वर्गवाश्चन्नमेव वा ॥ २ ॥ इत्यादि.

त्रीजो विकल्प आत्मवादियोनो ठे. “पुरुष एवेदं सर्वमित्यादि” जे काई देखाय ठे ते सर्व पुरुषज ठे एम आत्मवादियोनो मत ठे.

चोथो विकल्प नियतवादियोनो ठे. नियतवादियो कहे ठे के पदार्थोमां एक एवुं सामर्थ्य ठे के जे सामर्थ्यथी सर्व पदार्थ पोत पोताना स्वरूपनियमोथी तेवाने तेवाज बन्या रहेठे, परंतु अन्यथापणे थता नथी. वली तेज बताविये ठियें. जे पदार्थ जे कालमां जेनाथी आय ठे, ते पदार्थ तेज कालमां, तेनाथी नियतरूपें थतो मालम पडेठे. तेम जो न होय तो कार्य कारण जावनी व्यवस्था नियामकना अज्ञावथी कदापि आयज नहि. ते कारणथी कार्यनियतताथी उपर मुजब प्रतीत थती जे नियति तेने प्रमाण पंथमां कुशल एवो कसो पुरुष बाध करी शके ठे ?

जो नियति बाधित थई जाय तो बीजे स्थले प्रमाण मिथ्या थई जसे
 तथा चोक्त ॥ नियतेनेवरूपेण, सर्वे ज्ञावा जघति यत् ॥ ततो नियति
 जायेते, तस्स्वरूपानुवधत्तः॥ १ ॥ यद्यदेव यतो यावत्, तत्तदेव ततस्तथा ।
 नियत जायते न्यायात्, कणनां बाधितु क्षम ॥ २ ॥ आ बने भ्रोकन
 अर्थ उपर सख्यो ठे

पांचमो विकल्प स्वज्ञाववादियोनो ठे स्वज्ञाववादियो कहे ठे के आ
 संसारमां सर्व पदार्थ स्वज्ञावधीज उत्पन्न थाय ठे ते कहे ठे के माटीची
 घट थाय ठे, परंतु वस्त्र थतु नथी, तेमज ततुळची वस्त्र थाय ठे परंतु
 घटावि थता नथी, आ जे मर्यादापूर्वक थतु ठे ते स्वज्ञाव विना कदापि
 थई शकतु नथी ते कारणची जगतमां जे कांई थाय ठे ते सर्व स्वज्ञा
 वधीज थाय ठे वस्ती बीजा कार्य तो दूर रहो परंतु आ जे मगनु रंभावु
 ठे, ते पण स्वज्ञावविना थतु नथी, कारण के हांकी, इधन, कास प्रमुख
 सामग्री विद्यमान उतां (कांगड्ड) करड्ड मग रधाता नथी याने पाकता
 (चढता) नथी, ते कारणची जे जेना सदृजावें विद्यमान होय, तेमज अ
 सदृजावें अविद्यमान होय ते ते अन्वयव्यतिरेकची सेना कर्त्ता ठे, स्व
 ज्ञावधीज मग रंभाय ठे तेची स्वज्ञावज सर्व वस्तुनो हेतु ठे

आ पांच विकल्प स्वत ईश पदची होय ठे, तेचीज रीतें पांच परत
 ईशपदची उपसब्ध थाय ठे परत शब्दनो अर्थ एवो ठे के, पर पदार्थो
 ची व्यावृत्तरूपें आ आत्मा निश्चयची ठे तेची रीतें नित्य शब्दची दश वि
 कल्प थाय ठे, तेमज अनित्य पदची पण वश विकल्प थाय ठे बने एक
 ठा करवाची बीश थाय ठे आ बीश विकल्प जीव पदार्थ साधे थाय ठे,
 तेचीज रीतें अजीवावि नवे पदार्थ साधे जुदा जुदा बीश विकल्प जाणी
 सेवा, पटखे बीशने नवची गुणतां एकसो एशी मत क्रियावादिना थाय ठे
 ह्ये अक्रियावादिना चोराशी मत सखियें ठियें अक्रियावादी कहे
 ठे के पुण्य, पापरूप क्रिया काइ नथी कारण के पुण्य, पापरूपावि
 क्रिया तो स्थिर पदार्थोने लागे ठे, अने जगतमा स्थिर पदार्थ तो कोइ
 ठे नहि, कारण के उत्पत्ति अनंतरज पदार्थनो विनाश थतो जाय ठे
 तथा भ्रोक ॥ कणिका सर्वसंस्कारा, अस्थिराणा कुत क्रिया ॥ प्रीति
 येंपा क्रिया सैध, कारक सैध चोच्यते ॥१॥ अर्थ - सर्वसंस्कार पदार्थ क

णिक ठे, तेथी अस्थिर पदार्थोंने पुण्यपापादि क्रिया क्यांथी होय ? पदार्थोंनुं जे होवुं, तेज क्रिया ठे, तेज कारक ठे, ते कारणथी पुण्यपापादि क्रिया नथी. आ अक्रियावादी आत्माने मानता नथी. तेना चोराशी मत जाणवानी आ रीत ठे. १ जीव, २ अजीव, ३ आश्रव, ४ संवर, ५ निर्जरा, ६ बंध, ७ मोक्ष, आ सात पदार्थ लखवा, पठी जीवादिसाते पदार्थोंनी नीचे जुदा जुदा स्व तेमजपर आ बे विकटप लखवा, पठी आ बंनेनी नीचे जुदा जुदा १ काल, २ ईश्वर, ३ आत्मा, ४ नियति, ५ स्व-ज्ञाव, ६ यदृढा, आ ७ लखवा. अहियां नित्य, अनित्य आ बे विकटप नहि लख्या तेनुं कारण ए ठे के ज्यारे आत्मादि पदार्थज नथी त्यारे तेना नित्य, अनित्यनो संजवज केम होय ? तथा यदृढावादी जे ठे ते सर्व नास्तिक अक्रियावादी ठे, ते कारणथी क्रियावादी यदृढावादी नथी. तेज कारणथी क्रियावादिना मतमां यदृढा पद ग्रहण करेल नथी. आ मतना चोराशी जेद आवी रीतें जाणवा ते कहियें ठियें.

“ नास्ति जीवः स्वतः कालत इत्येको विकटपः ” नथी जीव पोताना स्वरूपें कालथी उत्पन्न थयेल, आ एक विकटप, तेवीज रीतें ईश्वरादिथी लईने यदृढा पर्यंत सर्व ठ विकटप थया, तेना अर्थ पूर्ववत् जाणवा, परंतु एटहुं विशेष के आ मतमां यदृढावादी अधिक ठे.

प्रश्नः— यदृढावादिज्जनों शुं मत ठे ?

उत्तरः— जे पदार्थोंने संताननी अपेक्षा नियत, कार्य कारण ज्ञावें मानता नथी, परंतु जे कांइ थाय ठे ते यदृढाथी थाय ठे, अर्थात् कार्य कारण ज्ञाव नथी, परंतु यदृढाथीज थाय ठे एम जे कहेठे ते यदृढावादि ठे. वली तेज कहे ठे के पदार्थोंनो पोत पोतामां कार्यकारणज्ञावनो नियमज नथी, कारण के कार्यकारणज्ञाव प्रमाणपूर्वक ग्रहण थई शकाताज नथी. जेम मृतकमेरुक (देरुका) थी मेरुक उत्पन्न थायठे, तेमज गोबरथी पण मेरुक उत्पन्न थाय ठे; अग्निथी अग्नि उत्पन्न थाय ठे, तेमज अरणिना काष्ठथी पण अग्नि उत्पन्न थाय ठे; धूमाडाथी धूमाडो उत्पन्न थाय ठे तेमज अग्निथी पण धूमाडो उत्पन्न थाय ठे; कदलीना कंदथी केलां उत्पन्न थाय ठे, तेमज केलांना बीजथी पण केलां उत्पन्न

થાય છે, ધીજથી વટવૃક્ષ ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ વટવૃક્ષની શાખાથી પણ વટ
 વૃક્ષ ઉત્પન્ન થાય છે, તે કારણથી નિયમપૂર્વક કાર્યકારણજ્ઞાવ કોઈ પણ
 જગાએ દેખવામાં આવતા નથી તેથી યદૃષ્ઠાથી કોઈ જગે કાંઈ તો કોઈ
 જગે કાંઈ યમ થાય છે, યમ માનવું જોઈયે, કારણ કે જો યમ જાણું
 કે જે કાંઈ થાય છે તે યદૃષ્ઠાથી થાય છે તો બુદ્ધિમાન્ પુરુષે કાર્યકારણ
 જ્ઞાવને શાવાસ્તે માનવા જોઈયે તેમજ આત્માને વ્યક્ત કરવો જોઈયે
 જેમ સ્વતંત્રી સાથે ઠ વિકલ્પ કરવા તેમજ પરત ની સાથે પણ ઠ વિક-
 લ્પ કરવા તેથી રીતે ઘાર વિકલ્પ થયા તે ઘારેને જીવાદિ સાત પદાર્થો
 સાથે ગુણતાં ચોરાશી જ્ઞેદ અક્રિયાવાદિના થાય છે

હવે ત્રીજા અજ્ઞાનવાદિના જ્ઞેદ કહિયે ત્રિયે હુંહું જ્ઞાન છે જેનું તે
 અજ્ઞાનવાદિ જાણવા, અથવા અજ્ઞાનથી જે પ્રવર્તે તે અજ્ઞાનવાદી, અ-
 જ્ઞાનવાદી કહે છે કે જ્ઞાન સારી વસ્તુ નથી કારણ કે જો જ્ઞાન હશે
 તો પરસ્પર વિવાદ થશે, જો વિવાદ થશે તો ચિત્ત મલિન થશે, જ્યારે
 ચિત્ત મલિન થયું, ત્યારે સંસારની વૃદ્ધિ થઈ જેમ કે કોઈ પુરુષે કોઈ
 વસ્તુ વિરુદ્ધ કહી, જ્ઞાનિયે તે સાંજહીને જ્ઞાનના અભિમાનથી, ઘણું મ-
 લિન ચિત્તથી તે પુરુષની સાથે વિવાદ કરવો શરૂ કર્યો, વિવાદ કરતાં
 થકાં અત્યંત તીવ્ર મલિન ચિત્ત થયું તથા અહંકાર વધ્યો, તે ચિત્તની મ-
 લિનતા તથા અહંકારથી મહાપાપકર્મ ઉત્પન્ન કર્યાં, તે પાપથી વીર્યંતર
 સંસારની વૃદ્ધિ થઈ તે કારણથી જ્ઞાન સારી વસ્તુ નથી, અને જો પોતા
 ને અજ્ઞાની માનિયે તો અહંકારનો સંજવ થતો નથી, તેમજ ધીજાઈની
 ઉપર ચિત્તનું મલિનપણું પણ થતું નથી, તેથી કર્મનો ઘથ પણ થતો ન-
 થી વહી જે કાર્ય વિચારપૂર્વક કરિયે તેમા મહાકર્મનો ઘથ થાય છે
 તેનું ફલ પણ મહાજ્ઞાનક પ્રાપ્ત થાય છે, અને જે કામ મનના વ્યા-
 પાર વિના કરિયે, તેમજ મનના વ્યાપાર વિના કોઈ જીવનો ઘથ પણ
 કરિયે તો તેનું ફલ અવશ્યમેવ જોગવવામાં આવતું નથી, અને તે કામ
 માં જે કાંઈ કર્મયથ થાય છે, તે પણ ધુનાગટ્ટી વાલી ખિંત ઉપર રેતીની
 મુદિના સંબંધવત્ સ્પર્શમાત્ર થાય છે, પરંતુ ઘથ થતો નથી તે કારણથી
 મોક્ષગામિ પુરુષોને અજ્ઞાનજ અગીકાર કરવું શ્રેય છે, પરંતુ જ્ઞાન અગી-
 કાર કરવું શ્રેયસ્કર નથી આ અજ્ઞાનવાદી કહે છે કે જ્ઞાનને અમે માની

पण लक्ष्यें, जो ज्ञाननो निश्चय करवानी समर्थता होय ? कारण के प्रथम तो ज्ञान सिद्धज थई शक्तुं नथी. जूँ जे जे मतावलंबी पुरुष ठे, ते सर्व परस्पर जिनज ज्ञान अंगीकार करे ठे. ते कारणथी निश्चय कर-
वामां केम समर्थ होय, के आ मतनुं ज्ञान सम्यक् ठे अने आ मतनुं ज्ञान सम्यक् नथी ? जो एम कहो के सकल वस्तु समूहना साक्षात्कारी एवा ज्ञानवाला जे जगवान् ठे तेना उपदेशथी जे ज्ञान थाय ते सम्यक् ज्ञान ठे, अने तेना शिवाय बीजा मत ठे तेनुं ज्ञान सम्यक् नथी, कारण के ते-
ना मतमां जे ज्ञान ठे ते सर्वज्ञनुं कथन करेल नथी.

अज्ञानवादी कहे ठे के-आपनुं केहेवुं तो सत्य ठे, परंतु सकल व-
स्तुसमूहना साक्षात् करनारा ज्ञानी, सुगत, ईश्वर, विष्णु ब्रह्मादिने अमे मानियें ? के जगवान् वर्धमान महावीर स्वामिने अमे मानियें ?
वली एज संशय रह्यो, निश्चय थयो नहि के कोण सर्वज्ञ ठे ? जो एम कहो के जे जगवानना चरण कमलने सर्व देवता, इंद्र परस्पर अहंपू-
र्वकविशिष्टविशिष्टतर विभूतिद्युतिथी संयुक्त सैंकडो विमानोमां बेसी सकल आकाश मंरुलने आह्लादित करता थका, पृथ्वीपर उतरी पूजता
हता ते जगवान् वर्धमान स्वामी सर्वज्ञ ठे, परंतु सुगत, शंकर, विष्णु ब्रह्मादि नहि; कारण के सुगतादि सर्व अद्वपबुद्धिवाला मनुष्य थया
ठे, परंतु सर्वज्ञ देव थया नथी, जो सुगतादि सर्वज्ञ थया होत तो ते-
उनी पण देवता, इंद्र, पूजा करी होत, परंतु कोईनी देवता, इंद्र पूजा करी नथी, ते कारणथी सुगतादि सर्वज्ञ थया नथी. हे जैन ! आ जे स-
घलुं तमे कहुं ते पोताना मतना रागथी कहुं ठे; परंतु ते वातथी इष्ट सिद्धि थती नथी. कारण के वर्धमान स्वामिनी देवता, इंद्र देवलोकथी
आवीने पूजा करता हता, आ तमारुं केहेवुं अमे केम साबु मानी शकियें ?
जगवान् श्री महावीर स्वामिने थयांने आज बहुकाल व्यतीत थई गयो,
वली तेना सर्वज्ञ होवामां कांइ पण साधक प्रमाण नथी. जो कहो के
संप्रदायथी अर्थात् महावीरना शासनथी महावीर सर्वज्ञ सिद्ध थाय ठे,
तो तेमां एवो तर्क थशे के आ, जे तमारो संप्रदाय ठे ते कोण जाणे
कोई धूर्तनो चलावेलो हशे ? के कोइ सत्पुरुषनो चलावेलो हशे ?

ધાય છે, ઘીજઘી વટવટ્ત ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ વટવટ્તની શાસ્ત્રાધી પણ વટ
વટ્ત ઉત્પન્ન થાય છે, તે કારણથી નિયમપૂર્વક કાર્યકારણજ્ઞાવ કોઈ પણ
જગાયે દેશવામાં આવતા નથી તેથી યદૃષ્ટાથી કોઈ જગે કાંઈ તો કોઈ
જગે કાંઈ એમ ધાય છે, એમ માનવું જોઈએ, કારણ કે જો એમ જાણું
કે જે કાંઈ ધાય છે તે યદૃષ્ટાથી ધાય છે તો બુદ્ધિમાન્ પુરુષે કાર્યકારણ
જ્ઞાવને શાવાસ્તે માનવા જોઈએ તેમજ આત્માને ક્ષેષ કરવો જોઈએ
જેમ સ્વતંત્રની સાથે ઠ વિકલ્પ કરવા તેમજ પરતંત્રની સાથે પણ ઠ વિક-
લ્પ કરવા તેથી રીતે ઘાર વિકલ્પ થયા તે ઘારેને જીવાદિ સાત પદાર્થો
સાથે ગુણતા ધોરાથી જેદ અક્રિયાવાદિના ધાય છે

હવે શ્રીજા અજ્ઞાનવાદિના જેદ કહિયે ઠિયે પુંકું જ્ઞાન છે જેનું તે
અજ્ઞાનવાદિ જાણવા, અથવા અજ્ઞાનથી જે પ્રવર્તે તે અજ્ઞાનવાદી, અ
જ્ઞાનવાદી કહે છે કે જ્ઞાન સારી વસ્તુ નથી કારણ કે જો જ્ઞાન હશે
તો પરસ્પર વિવાદ થશે, જો વિવાદ થશે તો ચિત્ત મલિન થશે, જ્યારે
ચિત્ત મલિન થયું, ત્યારે સંસારની વૃદ્ધિ થઈ જેમ કે કોઈ પુરુષે કોઈ
વસ્તુ વિરુદ્ધ કહી, જ્ઞાનિયે તે સાજસીને જ્ઞાનના અજિમાનથી, ઘડુજ મ
લિન ચિત્તથી તે પુરુષની સાથે વિવાદ કરવો શરૂ કર્યો, વિવાદ કરતાં
થકાં અત્યંત સીધ મલિન ચિત્ત થયું તથા અહંકાર વધ્યો, તે ચિત્તની મ
લિનતા તથા અહંકારથી મહાપાપકર્મ ઉત્પન્ન કર્યાં, તે પાપથી વીર્યતર
સંસારની વૃદ્ધિ થઈ તે કારણથી જ્ઞાન સારી વસ્તુ નથી, અને જો પોતા
ને અજ્ઞાની માનિયે તો અહંકારનો સંજવ થતો નથી, તેમજ ઘીજાઈની
ઠપર ચિત્તનું મલિનપણું પણ થતું નથી, તેથી કર્મનો વધ પણ થતો ન
થી વસી જે કાર્ય વિચારપૂર્વક કરિયે તેમાં મહાકર્મનો વંધ ધાય છે
તેનું ફલ પણ મહાપ્રયાનક પ્રાપ્ત ધાય છે, અને જે કામ મનના વ્યા
પાર વિના કરિયે, તેમજ મનના વ્યાપાર વિના કોઈ જીવનો વધ પણ
કરિયે તો તેનું ફલ અવશ્યમેવ જોગવવામાં આવતું નથી, અને તે કામ
માં જે કાંઈ કર્મવધ ધાય છે, તે પણ ચુનાગઢી વાલી ખિંત ઠપર રેતીની
મુદિના સંઘવધતું સ્પર્શમાત્ર ધાય છે, પરંતુ વધ થતો નથી તે કારણથી
મોક્ષગામિ પુરુષોને અજ્ઞાનજ અગીકાર કરવું શ્રેય છે, પરંતુ જ્ઞાન અગી
કાર કરવું શ્રેયસ્કર નથી આ અજ્ઞાનવાદી કહે છે કે જ્ઞાનને અમે માની

शास्त्रोना आज अर्थ ठे, बीजा नथी. आ पण तमारुं केहेवुं अयुक्त ठे, कारण के गौतमादि पण ठद्वस्थ हता, अने ठद्वस्थने बीजानी चित्त वृत्तिनुं ज्ञान होतुं नथी, बीजानी चित्तवृत्तिनी समज तो अतींद्रिय ज्ञाननो विषय ठे. ठद्वस्थ तो इंद्रियद्वारा जाणी शके ठे, इंद्रियज्ञानी सर्वज्ञना अज्ञिप्रायने केवी रीतें जाणी शके के सर्वज्ञनो आज अज्ञिप्राय ठे ? आ अज्ञिप्रायथी सर्वज्ञें आ शब्द कह्यो ठे ? ते वास्ते जगवानना अज्ञिप्राय तो गौतमादि जाणी शकता न होता, केवल जे वर्णावली जगवान् केहेता हता तेज वर्णावलि जगवाननी पाठल गौतमादि उच्चारण करता आव्या ठे, परंतु जगवाननो अज्ञिप्राय कोश्यें जाणेलो नथी. जेम आर्यदेशोत्पन्न पुरुषनो शब्दोच्चार श्रवण करी म्हेष्ठ पण तेवोज शब्दोच्चार करी शके ठे, परंतु तात्पर्य कांइ जाणता नथी, तेवीज रीतें गौतमादि, महावीर स्वामिना अनुवादक हता; परंतु तेमना अज्ञिप्राय जाणता न होता, ते कारणथी सम्यक् ज्ञान कोइ मतमां सिद्ध थतुं नथी; एक तो ज्ञान थवाथी, पुरुष अज्ञिमानथी बहुज कर्म बांधीने दीर्घसंसारि थई जाय ठे, बीजुं सम्यक्ज्ञान कोइ मतमां ठेज नहि, तेथी अज्ञानज श्रेय ठे. ए प्रमाणें अज्ञानवादिनी श्रद्धा ठे. ते अज्ञानी सदसठ प्रकारना ठे. तेने जाणवानो आ उपाय ठे. जीवादि नव पदार्थ कोइ पत्र पर लिखवा, अने दशमा स्थानमां उत्पत्ति लिखवी, जीवादि नवे पदार्थ नीचे जुदां जुदां सत्त्वादि सात पद स्थापन करवां, ते सात पद आ ठे— १ सत्त्वं, २ असत्त्वं, ३ सदसत्त्वं, ४ अवाच्यत्वं, ५ सदवाच्यत्वं, ६ असदवाच्यत्वं, ७ सदसदवाच्यत्वं. हवे १ सत्त्वं—ते स्वरूपथी विद्यमानपणुं, २ असत्त्वं— पररूपथी अविद्यमानपणुं, ३ सदसत्त्वं— ते स्वरूपथी तथा पररूपथी विद्यमानपणुं, तेमां अगर जो के सर्व वस्तु स्वपर रूपथी निरंतर स्वज्ञावथी सदसत्स्वज्ञाव ठे, तो पण कोइक जगाये कदाचित् उद्भूतरूपथी विवक्षा करवामां आवे, ते हेतुथी आ त्रण विकल्प थाय ठे, तथा अवाच्यत्वं ते तेजसत्त्व, असत्त्व ज्यारे युगर्पत् एक शब्दथी केहेवानी इच्छा करियें, त्यारे तेनो वाचक कोइपण शब्द नथी तेथी अवाच्यत्वं, आ चारे विकल्पनुं सकलादेशा एवुं नाम कहियें, का-

अमे तेमां शु जाणी शकीये ? ते कारण्णी सिद्ध करनारु कोइ पण प्रमाण नथी, अने प्रमाण विना अमे मानियें तो प्रेक्षावान् शेना ? वस्त्री मायावान् पुरुष पोते सर्वज्ञ होता नथी तो पण पोते पोताने जगत् मां सर्वज्ञ थयेला प्रगट करी दीयेते इन्द्रजालनी सत्तावीश पीठ ठे, तेमांणी केटलीएक पीठना पाठक पोते पोतानु तीर्थकरनुं रूप, तेमज इन्द्र, देवता पूजा करता होय, एम वनावी शके ठे, तो पठी देवताठना आगमन, पूजा देखवार्णी सर्वज्ञपणु केम सिद्ध थाय, जेणी श्रीमहावीर स्वामिने अमे सर्वज्ञ मानियें ? तमारा मतना आचार्य सामंतजडस्तुतिकार पण कहेते के ॥ श्लोक ॥ देवागमनजोयान, चामरादिविचूतय ॥ मायाविष्वपि दृश्यते, ह्यतस्त्वमसि नोमहान् ॥ १ ॥ प्रावार्थ - देवताठनां आगमन, आकाशमा चाखवु, ठग्र चामरादि विचूति, आ सर्व आरुंदर इन्द्रजालीआमा पण थई शके ठे, ते हेतुणी हे जगवन् ! तु अमोने महान् स्तुति करवा योग्य नथी वस्त्री हे जैन ! तमारा केदेवाणी महावीरज सर्वज्ञ होय, तो पण आ जे आचारांगादि शास्त्र ठे ते महावीर सर्वज्ञनांज कथन करेलां ठे एम केवी रीतें जाणी शकियें ? शु जाणीयें के कोई धूर्ते रचीने महावीरनुं नाम राखी लीधु होय ? कारण के आ घात इन्द्रियज्ञाननो विषय नथी, अने अतीन्द्रिय ज्ञाननी सिद्धि मां कोई पण प्रमाण नथी

जसा कदी एम पण हो के आचारांगादि शास्त्र तो महावीर सर्वज्ञ नांज कथन करेलां ठे तो पण श्रीमहावीर स्वामिना कथन करेला शास्त्रनो आज अतिप्राय ठे, आज अर्थ ठे, बीजो अर्थ नहि, एम केम जाणी शकाय ? कारण के शब्दना अनेक अर्थ ठे, ते आ जगत्मां प्रगट सांप्रस्रवामां आवे ठे शु जाणियें आज अक्षरोणी श्रीमहावीर स्वामियें कोइ अन्यअर्थ अर्थ कया होय, अने तमारी समजणमा तेज अक्षरोणी कांई जुदाज अर्थ जासन घता होय ? हवे तेनो निश्चय केवीरीतें थाय के आ अक्षरोना आज अर्थ जगवानें कहा ठे जो तमे एवी रीतें मा नी लीधु होय के जगवानना समयमां गौतमादि मुनि ह्ता, तेठए जगवानना मुखारविंदणी साक्षात् जे अर्थ श्रवण कया ह्ता, तेज अर्थ आज पर्यंत परंपराणी चाख्या आवे ठे, तेज कारण्णी आचारांगादि

हुं पण किंचित् मात्र, पूर्वाचार्योनी युक्तियो आ स्थले जापाग्रंथमां लखुं.

प्रथम, कालवादी कहे ठे के, सर्व वस्तुनो कालज कर्ता ठे, तेनुं खं-
न लखुं हुं. हे कालवादि ! आ जे काल ठे ते शुं ? एक स्वप्नाव नि-
त्य व्यापी ठे ? १ किंवा समयादिरूपथी परिणामी ठे ? जो प्रथम पक्ष
मानशो तो ते अयुक्त ठे, कारण के एवा कालने सिद्ध करनारुं कोइपण
प्रमाण नथी. जेवो प्रथम पक्षमां तमे काल मान्यो ठे, तेवो काल प्रत्यक्ष
प्रमाणथी उपलब्ध थतो नथी, तेमज एवा कालनुं कोइ लिंग पण अ-
विनाज्ञावरूप देखातुं नथी, ते कारणथी अनुमानथी पण सिद्ध थतुं नथी.

पूर्वपक्षः—केवीरीतें अविनाज्ञाव लिंगनो अज्ञाव कहो ठो ? कारण के
जरत रामचंद्रादिविषे पूर्वापर व्यवहार देखाय ठे, ते पूर्वापर व्यवहार
वस्तुरूप मात्र निमित्त नथी; जो वस्तुरूप मात्र निमित्त होय तो वर्तमान-
कालमां वस्तुरूपना विद्यमानपणाथी तेवो व्यवहार होवो जोइयें. ते कार-
णथी जेणेकरीने आ जरत रामादिविषे पूर्वापर व्यवहार ठे, ते काल ठे, तेवी-
ज रीतें, पूर्वकालयोगी, पूर्वजरतचक्रवर्ती, अपरकालयोगी, अपर रामादि.

उत्तरपक्षिनो तर्कः—जो जरत रामादिविषे पूर्वापर कालना योगथी
पूर्वापर व्यवहार ठे, तो कालनो पूर्वापर व्यवहार केम सिद्ध थशे ?

पूर्वपक्षिनुं समाधानः—कालनो जे पूर्वापर व्यवहार ठे ते अन्य बीजा
कालना योगथी ठे.

उत्तरपक्षः—जो बीजा कालना योगथी प्रथम कालनो पूर्वापर व्यव-
हार ठे, तो बीजा कालनो पूर्वापर व्यवहार, बीजा कालना योगथी थयो,
एम करतां करतां अनवस्था दूषणनो प्रसंग आवेठे.

पूर्वपक्षः—ए दूषण अमने लागतुं नथी, कारण के अमे तो ते काल-
नाज स्वयमेव पूर्वापर विज्ञाग मानिये ठियें. बीजा कालादि योगथी
मानता नथी. ॥ श्लोक ॥ पूर्वकालादियोगी यः, पूर्वादिव्यपदेशज्ञाक् ॥
पूर्वापरत्वं तस्यापि, स्वरूपादेव नान्यतः ॥ १ ॥ अर्थ—जो पूर्वापर
कालना योगी जरत रामादि ठे तो जरत रामादि पूर्वापर व्यपदेशवाला
ठे, अने कालना जे पूर्वापर विज्ञाग ठे ते स्वतःज ठे, परंतु अन्य
कालादि योगथी नथी.

उत्तरपक्षः—हे पूर्वपक्षि ! आ तमारुं केहेतुं कंठ लगी मदिरा पीनार

रण के आ चारे सकल वस्तु विषयने ग्रहण करे ठे ५ वस्ती जो एक जागमां सत्, अने बीजा जागमां अवाच्य, युगपत् विवक्षा करियें तो सब वाच्यत्व, ६ जो एक जागमां असत् अने बीजा जागमां अवाच्य, तो अ सबवाच्यत्व, तथा ७ जो एकजागमां सत्य, बीजा जागमां असत्य, बीजा जागमां अवाच्य युगपत् कल्पना करियें तो सदसदवाच्यत्व आ साते विकल्पोधी बीजा विकल्प कोई पण नहीं जो कदी कोई करी छे तो तेनो ते सातना अतरमांज समावेश थई जशे, परंतु सातधी अ विक विकल्प कदापि थशे नहि आ साते विकल्पने नवगुणा करे त्यारे त्रेसठ थाय ठे, अने १ सत्त्वं, २ असत्त्व, ३ सदसत्त्व, ४ अवाच्यत्व, आ उत्पत्तिना चार विकल्प आविधी होय ठे ते त्रेसठमां प्रक्षेप करियें, त्यारे सदसठ मत अज्ञानवादिना थाय ठे ह्वे आ साते विकल्पोना अर्थ खलियें त्रियें कोण जाणे ठे के जीव सत्य ठे, आ एक विकल्प जीव सत् ठे एम कोईपण जाणतु नहीं, कारण के तेने ग्रहण करनारु कोई प्रमाण नहीं कदाचित् कोई जाणी पण छहे के जीव सत् ठे तो तेधी कया पुरु पार्थनी सिद्धि थई, कारण के उपारे ज्ञान थशे, त्यारे अग्निनिवेश, अ जिमान, चित्तमस्तिनता, विवाद, ऊघडा विगेरे अनेक, छोकोना प्रसंग मां वर्धी जशे, पठी ज्ञानवान् षड्बुज कर्म धांधी दीर्घतर संसारी थशे आ प्रमाणे बीजा विकल्पनो पण अर्थ जाणी खेवो इति

ह्वे विनयवादिनो मत कहियें त्रियें विनयधी जे प्रवर्त्ते ते वैनयि का आ विनयवादिनां खिंग तेमज शास्त्र नहीं तेठ केवल विनयधीज मोक्ष माने ठे विनयवादियोना षट्तीश मत ठे ते आ प्रमाणे १ सुर, २ राजा, ३ जाति, ४ ज्ञाति, ५ स्यधिर, ६ अधम, ७ माता ८ पिता, आ आठेनो मन, वचन, कायाधी, तेमज देशकालपूर्वक उचित दान दइ ने विनय करवो आ चार साथे आठ गुणा करता षट्तीश जेद थया इति

ए प्रमाणे सूर्यमस्ती प्रणसे त्रेसठ मत थया आ सूर्य मतभारी तेमज तेनी प्ररूपणा करनारा, सर्वे कुशुर ठे, कारण के आ सर्वे मतो मिथ्या दृष्टियोना ठे सूर्य एकांतवादि ठे, बस्ती स्याद्वादरूप अमृतस्वादधीर हित ठे, तेठनां मानेसां तत्त्व, प्रमाणधी याधित ठे, आ सूर्यमतोनु पू र्वाचायोयें अनेकयुक्तियोधी खरुन करेख ठे जठ्यजीवोने जाणवा वास्ते,

हुं पण किंचित् मात्र, पूर्वाचार्योनी युक्तियो आ स्थले ज्ञापाग्रंथमां लखुंहुं.
प्रथम, कालवादी कहे ठे के, सर्व वस्तुनो कालज कर्त्ता ठे, तेनुं खं-
न लखुं हुं. हे कालवादि ! आ जे काल ठे ते शुं ? एक स्वप्नाव नि-
त्य व्यापी ठे ? १ किंवा समयादिरूपथी परिणामी ठे ? जो प्रथम पक्ष
मानशो तो ते अयुक्त ठे, कारण के एवा कालने सिद्ध करनारुं कोइपण
प्रमाण नथी. जेवो प्रथम पक्षमां तमे काल मान्यो ठे, तेवो काल प्रत्यक्ष
प्रमाणथी उपलब्ध थतो नथी, तेमज एवा कालनुं कोइ लिंग पण अ-
विनाचावरूप देखातुं नथी, ते कारणथी अनुमानथी पण सिद्ध थतुं नथी.

पूर्वपक्षः—केवीरीतें अविनाचाव लिंगनो अचाव कहो ठो ? कारण के
जरत रामचंद्रादिविषे पूर्वापर व्यवहार देखाय ठे, ते पूर्वापर व्यवहार
वस्तुरूप मात्र निमित्त नथी; जो वस्तुरूप मात्र निमित्त होय तो वर्तमान-
कालमां वस्तुरूपना विद्यमानपणाथी तेवो व्यवहार होवो जोइयें. ते कार-
णथी जेणेकरीने आ जरत रामादिविषे पूर्वापर व्यवहार ठे, ते काल ठे, तेवी-
ज रीतें, पूर्वकालयोगी, पूर्वजरतचक्रवर्ती, अपरकालयोगी, अपर रामादि.

उत्तरपक्षिनो तर्कः—जो जरत रामादिविषे पूर्वापर कालना योगथी
पूर्वापर व्यवहार ठे, तो कालनो पूर्वापर व्यवहार केम सिद्ध थशे ?

पूर्वपक्षिनुं समाधानः—कालनो जे पूर्वापर व्यवहार ठे ते अन्य बीजा
कालना योगथी ठे.

उत्तरपक्षः—जो बीजा कालना योगथी प्रथम कालनो पूर्वापर व्यव-
हार ठे, तो बीजा कालनो पूर्वापर व्यवहार, बीजा कालना योगथी थयो,
एम करतां करतां अनवस्था दूषणनो प्रसंग आवेठे.

पूर्वपक्षः—ए दूषण अमने लागतुं नथी, कारण के अमे तो ते काल-
नाज स्वयमेव पूर्वापर विज्ञाग मानिये ठियें. बीजा कालादि योगथी
मानता नथी. ॥ श्लोक ॥ पूर्वकालादियोगी यः, पूर्वादिव्यपदेशज्ञाक् ॥
पूर्वापरत्वं तस्यापि, स्वरूपादेव नान्यतः ॥ १ ॥ अर्थ—जो पूर्वापर
कालना योगी जरत रामादि ठे तो जरत रामादि पूर्वापर व्यपदेशवाला
ठे, अने कालना जे पूर्वापर विज्ञाग ठे ते स्वतःज ठे, परंतु अन्य
कालादि योगथी नथी.

उत्तरपक्षः—हे पूर्वपक्षि ! आ तमारुं केहेतुं कंठ लगी मदिरा पीनार

मदिरापानिना प्रक्षाप जेतुं ठे कारण के तमे प्रथम पक्षमां काख
एकांत एक नित्य व्यापी मानेख ठे, तो ह्वे केवी रीतें ते काखनो
पूर्वापर व्यवहार होय ?

पूर्वपक्षः—सहचारिना संगथी एक वस्तुनो पण पूर्वापर कल्पनामात्र
व्यवहार थइ शके ठे जेम सहचारि जरतादिना पूर्वापर व्यवहार ठे,
तेवीज रीतें जरतादि सहचारियोना संगथी काखनो पण कल्पनामात्र
पूर्वापर व्यपदेश थाय ठे सहचारियोथी व्यपदेश, सर्व तार्किकोना म
तमां प्रसिद्ध ठे यथा, “ मचा क्रोशंतीति ” जेम मचा गाखो बीयेठे

उत्तरपक्षः—आ पण असमंजस कथन ठे कारण के आ कथनमा इत
रेतर दोषनो प्रसंग आवे ठे ते कहियें ठियें सहचारि जरतादिनो का
खना योगथी पूर्वापर व्यवहार थयो, अने काखनो पूर्वापर व्यवहार,
सहचारि जरतादिना योगथी थयो, जो एक सिद्ध नहि थाय तो बीजु
पण सिद्ध नहि थाय उक्तं च ॥ एकस्वव्यापितायां हि, पूर्वादित्वं कथं
जवेत् ॥ सहचारिवशात्तच्चे, दन्योन्याश्रयतागम ॥ १ ॥ सहचारिणां
हि पूर्वत्वं, पूर्वकाखसमागमात् ॥ काखस्य पूर्वादित्वं च, सहचार्यवियां
गत ॥ २ ॥ प्रागसिद्धावेकस्य, कथमन्यस्य सिद्धिरिति ॥ ते कारणथी
प्रथम पक्ष श्रेय नथी

जो बीजो पक्ष मानशो तो ते पण अयुक्त ठे कारण के समयादि
रूप परिणामी काखविषे काख एकज ठे तोपण विचित्रपणुं उपलब्ध
थाय ठे जुठ एक काखमां मगने रांधतां कोइ रंधाय ठे, कोइ रधाता
नथी, तथा समकाख एक राजानी नोकरी करतां थकां एक नोकरने
अल्प काखमांज नोकरीनु फल मस्ती जाय ठे, अने बीजाने बहु काख
व्यतीत थया ठतां पण तेहुं फल मस्तु नथी, तथा समकाखें खेती क
रतां ठतां एक खेद्धतने धहु धान्य उत्पन्न थाय ठे, अने बीजाने अल्प
धगडेसु तेमज खंकित उत्पन्न थाय ठे, तथा समकाखें कोडीठनी मूठी
जरीने जमीन उपर नांस्त्रियें तो केटसीएक कोडीठ चती पढे ठे, अने
केटसीएक ठी पढे ठे ह्वे जो काखज एकसु कारण होय तो सर्व
मग एकज काखमा रंधावा जोइयें, परंतु तेम थतुं नथी, इत्यादि, ते
कारणथी नि केवल काखज जगतनी विचित्रतानो कर्त्ता नथी परंतु

कालादि सामग्रीना मलवार्थी कर्म कारण ठे, आ सिद्ध पक्ष ठे. इति प्रथम कालवादिना मतनुं खंमन.

बीजा ईश्वरवादी अने त्रीजा अद्वैतवादी आ मतोनुं खंमन ईश्वरवादमां लखी आव्या ठिये, त्यांथी जाणी लेवुं.

हवे चोथो मत नियतिवादियोनो ठे तेनुं खंमन लखियें ठियें. नियतिवादी कहे ठे के सर्व पदार्थना कर्त्ता नियति ठे. जे तत्त्वांतर आय ते नियति केहेवाय. ते नियति पण ताडन पामती अति जीर्ण वस्त्रनी पेठे विचाररूप ताडनाने नहि सहन करी शकती सेंकडो कटकाने प्राप्त आय ठे. ते कहियें ठियें. हे नियतवादि ! तमारुं जे नियतिनाम तत्त्वांतर ठे ते जावरूप ठे के अजावरूप ठे ? जो कहो के जावरूप ठे तो पठी एकरूप ठे के अनेकरूप ठे ? जो कहो के एकरूप ठे, तो वली नित्य ठे के अनित्य ठे ? जो कहो के नित्य ठे तो पदार्थोनी उत्पत्ति आदिमां केवीरीतें हेतुरूप ठे ? कारण के जे नित्य होय ठे ते कोशुं पण कारण थइ शक्तुं नथी. कारण के जे नित्य ठे ते सर्व कालमां एकरूप होय ठे. नित्यनुं लक्षण—“अप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वजावतया नित्यत्वस्य व्यावर्णात्” एवुं ठे. जे क्षरे नहि, तेमज उत्पन्न पण न आय, स्थिर एक स्वजावथी रहे ते नित्य. हवे जो नियति ते नित्यरूपथी जो कार्य उत्पन्न करे तो तो हमेशां तेजरूपथी कार्य उत्पन्न करे, कारण के तेना स्वरूपमां कांइपण विशेष नथी एकज रूप ठे, अने हमेशां तेजरूपथी तो कार्य उत्पन्न करती नथी, कारण के कदी एक जातनुं तो कदी बीजी जातनुं कार्य उत्पन्न थतुं देखियें ठियें. वली एक बीजी पण वात ए ठे के जे बीजा, त्रीजा, आदि क्षणमां नियतिने कार्य करवानुं ठे, ते सर्व कार्य प्रथम क्षणमांज उत्पन्न करी लेवुं जोइये, कारण के ते नियतिनो जे नित्य करणस्वजाव बीजा, त्रीजा आदि क्षणमां ठे ते स्वजाव प्रथमक्षणमां पण विद्यमान ठे. जो प्रथम क्षणमां द्वितीयादि क्षणवर्ती कार्य करवानी शक्ति न होय तो द्वितीयादि क्षणमां पण कार्य न थवुं जोइये. कारण के प्रथम द्वितीयादि क्षणमां कांइ पण विशेष नथी. जो प्रथम द्वितीयादि क्षणमां नियतिना रूपमां परस्पर विशेष मानशे तो तो स्वाभाविक रीतें नियतिना रूपमां अनित्यता आवी जशे. “अताद-

વસ્થ્યમનિત્યતાં મૂમ ઇતિ વચનપ્રમાણ્યાત્ ” જે જેવું હોય તે તેવું ન રહે તે અનિત્ય તે વચન પ્રમાણથી તેને અમે અનિત્ય કહિયેં ઠિયેં

પૂર્વપક્ષ -નિયતિ નિત્ય, વિશેષ રહિતજ છે, તો પણ તે તે સહકારિની અપેક્ષાથી કાર્ય ઉત્પન્ન કરે છે, અને જે સહકારિ છે તે પ્રતિનિયત દેશ કાલવાસનાં છે, તે કારણથી સહકારિના યોગથી કાર્ય અનુક્રમે થાય છે

ઉત્તરપક્ષ -આ પણ તમારું કેહેવું અસમીચીન છે કારણ કે સહકારિ જે છે, તે પણ નિયતિથીજ પ્રાપ્ત થાય છે, અને નિયતિ જે છે તે પ્રથમ ક્ષણમાં પણ તેને કરનાર સ્વજ્ઞાવવાસી છે, જો દ્વિતીયાદિ ક્ષણમાં ધીજા સ્વજ્ઞાવવાસી નિયતિ માનશે તો તો નિત્યપણાનો નાશ થશે તે કારણથી પ્રથમ ક્ષણમાં સર્વ સહકારિયોનો સંજવ હોવાથી પ્રથમ ક્ષણમાજ સર્વ કાર્ય કરવાનો પ્રસંગ થયો વસી એક ધીજી વાત છે કે સહકારિઠના વિષ્ણુમાનપણાથી કાર્ય થયું, અને સહકારિઠના ન હોવાપણાથી કાર્ય ન થયું, ત્યારે તો સહકારિઠજ અન્વયવ્યતિરેક ન્યાયથી કારણ છે, એમ કલ્પના કરવી જોઈયેં, પરંતુ નિયતિ કારણ થઈ નહિ, કારણ કે નિયતિ માં વ્યતિરેકનો અસંજવ છે ઇત્ત ચ ॥ ૨૭૦ ॥ હેતુનાન્વયપૂર્વેણ, વ્યતિરેકેણ સિદ્ધ્યતિ ॥ નિત્યસ્યાવ્યતિરેકસ્ય, કૃતોદેતુત્વસંજવ ॥ ૧ ॥ હવે જો પૂર્વોક્ત દૂષણોના જયથી અનિત્ય પક્ષ માનશે તો તો તે નિયતિનાં વરેક ક્ષણે અન્ય અન્ય રૂપ થવાથી નિયતિ ઘટુરૂપ થઈ ગઈ અને તમે જે નિયતિ એકરૂપ માની હતી તે તમારી પ્રતિજ્ઞાને વ્યાપાત થવાનો પ્રસંગ આવ્યો વસી જે પદાર્થ ક્ષણકીયો હોય છે, તે કોઈનું કાર્ય કારણ થઈ શકતું નથી વસી એક ધીજી પણ વાત છે કે, જો નિયતિ એકરૂપ હોય તો તેનાથી જે કાર્ય ઉત્પન્ન થાય તે સર્વ એકરૂપજ હોવાં જોઈયેં કારણ કે કારણનો જેવ થયા વિના કાર્યમાં કદાપિ જેવ થઈ શકતો નથી જો તેમ થઈ જાય તો તે કાર્યજેદ નિર્દેતુકજ થવાનો, અને હેતુવિના કોઈ કાર્યનો જેવ નથી જો નિયતિ અનેકરૂપ માનશે તો તો તે નિયતિથી અન્ય અનેકરૂપી વિશેષણ વિના નિયતિ નાનારૂપ કદાપિ નહિ થાય જેમ કે ઘરસાદનું પાણી, કાસી, પીસી, ઇશ્વર જમીનના સંબધ વિના અનેકરૂપ થઈ શકતું નથી યદ્વત્ ॥ “ વિશેષણ

विना यस्मा, न तुल्यानां विशिष्टतेति वचनप्रामाण्यात् ” ते कारण्थी अवश्य ते नियतिथी अन्य नानारूप विशेषण नियतिना ज्ञेय मानवा जो-
ह्ये. ते अनेकरूप विशेषणोनुं होवुं ते शुं ते नियतिथीज थाय ठे के
कोइ बीजाथी थाय ठे ? जो कहो के नियतिथीज थाय ठे तो ते नियति
स्वतः एकरूप होवाथी ते नियतिथी उत्पन्न थयेला विशेषणोनी अनेक
रूपता केवी रीतें थाय ?

जो विचित्र कार्यनी अन्यथा अनुपपत्तिथी नियति पण विचित्ररूपज
मानशो, तो नियतिनी विचित्रता बहु विशेषणो विना नहि थाय, ते
कारण्थी ते नियति विषे विशेष्य अनेक अंगीकार करवा जोइये. हवे
ते विशेषणोना जे जाव ठे ते, ते नियतिथीज थाय ठे के कोइ बीजाथी ?
इत्यादि. तेज फरी आव्युं. ते कारण्थी अनवस्था दूषण लागेठे.

हवे जो एम कहो के बीजाथी थाय ठे, तो ते पक्ष पण अयुक्त ठे.
कारण के नियति विना बीजा कोइने तमे हेतु मानेला नथी, तेथी आ
तमारुं केहेवुं कांई कामनुं नथी. वही एम मानशो के नियति अनेक
रूप ठे, तो तमारा मतना बे वेरी विकल्प अमे तमारी सन्मुख खडा
करिये ठियें. जो तमारी नियति अनेकरूपठे तो मूर्त्त ठे के अमूर्त्त
ठे ? जो कहो के मूर्त्त ठे तो नामांतरथी कर्मनोज अंगीकार कस्यो. का-
रण के कर्म पुञ्जलरूप होवाथी मूर्त्तपण ठे अने अनेकरूप पण ठे. तो
तो तमारो अने अमारो एक मत थइ गयो. कारण के अमे जेने कर्म
मानियें ठियें, तेज कर्मने नामांतरथी तमे नियति मानी लीधी; परंतु
वस्तु एकज ठे. जो नियतिने अमूर्त्त मानशो तो ते अमूर्त्त होवाथी
सुखदुःखनो हेतु थशे नहि. जेम के आकाश अमूर्त्त ठे परंतु सुखदुः-
खनो हेतु नथी. पुञ्जलज मूर्त्त होवाथी सुखदुःखनो हेतु थइ शकेठे.
जो तमे एम केहेसो के आकाशपण देशज्ञेयथी सुखदुःखनो हेतु थाय
ठे. जेम के मारवाड देशमां आकाश दुःखदायक ठे, अने बीजा जल-
वाला देशोमां सुखदायक ठे. आ पण तमारुं केहेवुं असत् ठे. ते मारवाड
आदि देशोमां पण आकाशमां रहेला जे पुञ्जलो ठे ते पुञ्जलथीज सुख
दुःख थाय ठे. जेम के मरुस्थल प्रायः जलथी रहित ठे. अने रेती
घणीज ठे, तेथी रस्ते चालतां पग रेतीथी घसाय ठे, जेथी परसेवो बहुज

थाय ठे वस्त्री उनासामां सूर्यना किरणोष्णी रेती बहुज तपी जाय ठे ह्यारे
 चाखतां बहुज संताप थाय ठे, अने पाणीपण पुरु पीवाने मसतु नथी,
 तेथी खोदीने काढतां अनेक प्रयत्न करवा पड़े ठे ते कारणथी ते देशोमां
 बहुज दु ख ठे, अने सजस देशोमां तेवा कारणो नथी तेथी तेवां दुःख
 पण नथी, आ हेतुथी पुणसज सुखदु खना हेतु ठे, परतु आकाश नथी
 जो नियतिने अज्ञावरूप मानशो तो तेपण तमारो पक्ष अयुक्त ठे
 कारण के अज्ञाव जे ठे ते तुष्टरूप ठे, शक्तिरहित ठे, अने कार्य कर
 वामां समर्थ नथी जुल के कटक कुंसादिनो जे अज्ञाव ठे ते कटक
 कुंसा उत्पन्न करवाने समर्थ नथी, अने तेमज देखवामां आवे ठे जो
 कटक कुंसादिनो अज्ञाव कटक कुंसावि उत्पन्न करे तो तो अगत्मां
 कोइ दरिद्रि रहे नहि

पूर्वपक्ष—घटाज्ञाव जे ठे ते मृत्पिंड ठे, ते माटीना पिंडथी घट उ
 त्पन्न थाय ठे, तो पठी अमारा केहेवामां अयुक्तता शी ठे? माटीनो
 पिंड तुष्टरूप नथी, कारण के ते पोताना स्वरूपथी विद्यमान ठे, तो पठी
 अज्ञाव पदार्थनी उत्पत्तिमां हेतु केम न थइ शके?

उत्तरपक्ष—आ पण तमारो पक्ष असमीचीन ठे, कारण के माटीना
 पिंडनु जे जावस्वरूप ठे ते जाव अज्ञावने अरसपरसमा विरोध होवाथी
 अज्ञाव स्वरूप थइ शक्तुं नथी कारण के जो जावरूप ठे तो अज्ञाव
 केम थाय? अने जो अज्ञावरूप ठे तो जावरूप केम थाय? जो एम
 कहो के स्वस्वरूप अपेक्षायें जावरूप ठे अने परस्वरूप अपेक्षायें अज्ञाव
 रूप ठे ते वास्ते जाव अज्ञाव घनेनां जुवां निमित्त होवाथी कांडपण
 दूषण नथी आ केहेवाथी तो माटीनु पिंड, जाव अज्ञावरूप अनेकांता
 त्मिकरूपें तमने प्राप्त थयु, परंतु आ अनेकांतात्मिकपणु जैनोनाज म
 तमां शोजे ठे कारण के जैनमतवालाज सर्व वस्तुने स्वपरजावादि स्व
 रूपथी अनेकांतात्मिक माने ठे, परंतु ते तमारा सरखा एकांतग्रहग्रस्त
 मतवालाठने शोजतु नथी, जो एम कहो के माटीना पिंडमां जे पररू
 पनो अज्ञाव ठे, ते तो कस्पित ठे, अने जे जावरूप ठे ते तात्त्विक ठे,
 ते कारणथी अनेकांतात्मिकवाद अमारा मतमा आवतो नथी, तो तो ते
 माटीना पिंडथी घट केम थशे? कारण के ते मृत्पिंडमां परमार्थथी घ

टना प्राग्ज्ञावनो अज्ञाव ठे. जो प्राग्ज्ञाव विना पण ते मृत्पिंडथी घट थइ जाय तो तो सूत्रपिंडादिथी पण घट केम न थाय ? जेवो मृत्पिंडमां घट प्राग्ज्ञावनो अज्ञाव ठे, तेवोज सूत्रपिंडादिमां पण घट प्राग्ज्ञावनो अज्ञाव ठे. तथा ते मृत्पिंडथी खरशृंग केम थइ जतां नथी ? ते कारण-थी पूर्वोक्त तमारुं केहेवुं कांइ नहि एवुं ठे. तथा तमे जे कहुं हतुं के जे वस्तु जे अवसरे जेनाथी थाय ठे. तेज वस्तु कालांतरें पण तेज अवसरें तेनाथी नियतिरूपथी थती देखाय ठे. आ जे तमारुं केहेवुं ठे ते वास्तविक ठे. कारण के कारणसामग्रीना अनादि नियमोथी कार्य पण तेज अवसरें तेनाथी नियतरूपेंज थाय ठे. ज्यारे कारणशक्तिना नियमथी कार्य थइ गयुं, त्यारे प्रमाणपंथनो कुशल कोण एवो प्रेक्षावान् ठे के प्रमाणथी बाधित नियतिनो अंगीकार करे इति नियतिखंडनं ॥

हवे पांचमा स्वज्ञाववादिनुं खंडन लखियें ठियें. स्वज्ञाववादी एम कहे ठे के, आ संसारमां सर्व ज्ञाव पदार्थ स्वज्ञावथीज उत्पन्न थाय ठे. आ स्वज्ञाववादिजनों मत नियतिवादना खंरुनथीज खंरुन थइ गयो. कारण के जे दूषणो नियतिवादिना मतमां कहेलां ठे ते सर्व दूषणो प्रायः आ मतमां पण समानज ठे. जेम के आ जे तमारो स्वज्ञाव ठे ते ज्ञावरूप ठे के अज्ञावरूप ठे ? जो कहो के ज्ञावरूप ठे तो एकरूप ठे के अनेकरूप ठे ? इत्यादि सर्व दूषण नियतिनी जेम केहेवां.

एक बीजी पण वात ठे के स्वज्ञाव आत्माना ज्ञावने कहे ठे. ते स्वज्ञाव कार्यगतहेतु ठे के कारणगत हेतु ठे ? कार्यगत तो नथी, कारण के ज्यारे कार्य थइ जशे, त्यारे कार्यगत स्वज्ञाव थशे, परंतु कार्य थयाविना कार्यगत स्वज्ञाव केम थाय अने जो कार्य थइ गयुं तो तेनो हेतु स्वज्ञाव केम थाय ? जे जेनो अलब्ध लाभ संपादन करवामां समर्थ होय ते तेनो हेतु ठे, अने कार्य तो निष्पन्न थवार्थी आत्मलाभ प्राप्त थयो ठे; नहि तो ते स्वज्ञावनेज अज्ञावनो प्रसंग थइ जशे, त्यारे तो ते स्वज्ञाव कार्यनो हेतु केवीरीतें थशे ? जो कहो के कारणगत हेतु ठे तो ते तो अमने पण संमत ठे. ते स्वज्ञाव प्रतिकारण जिन्न ठे, तेथीज माटीथी घट थाय ठे, परंतु पट थतुं नथी, माटीना पिंरुमां पटादि थवानो स्वज्ञाव नथी. तेवीज रीतें तंतुज पटज थाय ठे, घटादि थता नथी,

कारण के तत्तुर्लमा घट थवानो स्वजाव नथी ते कारणथी जे तमे कष्ट
 हतुं के माटीथी घटज थाय ठे, पटादि थता नथी, ते तो सर्व कारण
 गत स्वजाव मानवाथी सिद्ध थयेखानेज सिद्ध कसुं ठे आ पक्ष थमा
 रा मतने घाघक नथी वली तमे जे कसुं हतु के मगमां रधावानो स्व
 जाव ठे, कागसु (कोरहू) मा नथी, इत्यादि तेपण कारणगत स्वजाव
 अगीकार करतांज सर्व समीचीन थइ जायठे, जेम के एक कागह मम
 ठे ते स्वकारणवशथी तेवा रूपवाखो थयेख ठे, हाढी, इधन, कासादि
 सामग्रीनो संयोग ठे तो पण रंधातो नथी, अने स्वजाव जे ठे ते कार
 णथी अजेव ठे तेथी सर्व वस्तु सकारणज ठे आ पक्ष सिद्ध ठे इति
 क्रियावादिना मतनु खरून

हवे अक्रियावादिठना मतमा जे यदृष्टावादिठे तेठनु एतुं केहेतु ठे
 के वस्तुठना नियमपूर्वक कार्य कारणजाव नथी इत्यादि ते तेमनु केहेतु
 कार्यकारणना विवेचनवाली बुद्धिना रहितपणाने सूचवे ठे कारण के
 कार्यकारणने प्रतिनियतपणानो संजव ठे ते कहियेंठियें शास्त्रुक (देढका)
 थी शास्त्रुक उत्पन्न थायठे ते निरतर शास्त्रुकथीज थायठे, परतु गोवर
 (ठाण) थी थता नथी, अने गोवरथी जे शास्त्रुक उत्पन्न थायठे, ते निरतर
 गोवरथीज उत्पन्न थायठे, परतु शास्त्रुकथी थता नथी वली आ थने जातनां
 देढकाठ शक्तिवर्णादि विचित्र, ताथी तेमजपरस्पर जात्यतर होवाथी एकरूप
 पण नथी वली अग्निथी जे अग्नि उत्पन्न थायठे तेपण निरतर अग्निथीज उ
 त्पन्न थायठे, परतु अरणीना फाष्टथी उत्पन्न थतो नथी, अने अरणीना का
 ष्ठी जे अग्नि उत्पन्न थायठे ते निरतर अरणीना फाष्टथीज उत्पन्न थायठे
 परतु अग्निथी उत्पन्न थतो नथी वली धीजथी बेसा उत्पन्न थयां इत्यादि
 अनेक घाघतोमां परस्पर जिघ्रता होवाथी तेनो खुसासो पण तेजठे
 वली एक हकीकत एवी ठे फे जे केना बदली उत्पन्न थायठे तेपण पर
 मार्यथी तो धीजथीज थायठे, पटखे परपराण तो धीजज कारण ठे तेचीज
 रीत घट आदिनी शाग्यापण एकदेशथी उत्पन्न थती ठता परमार्यथी तो
 धीजथीज उत्पन्न थायठे विशेष हकीकत एवी ठे फे शाग्याथी जे शाग्या
 उत्पन्न थाय ठे ते उत्पन्न थनारी शाग्यानी हेतु शाग्या न एम लोक
 व्यहार थायता नथी, कारण प यदनुं धीजज सर्व शाग्या, प्रशाग्या

समुदायरूप वडनुं कारण ठे एम जगत्मां प्रसिद्ध ठे; तेवीज रीतें शा-
खाना एक जागथी उत्पन्न थयेल वड, परमार्थथी मूल, ते वडशाखारूप-
ज ठे, तेथी ते मूलपणवीजथीज उत्पन्न थयेल मानवुं जोश्ये ते कारणथी
कोश्ये स्थलें कार्यकारणजाव व्यञ्जिचारी नथी. इति यदृत्वावादिमतखंडन.

हवे अज्ञानवादिना मतनुं खंडन लखिये ठियें. अज्ञानवादी कहेठे के
ज्ञानश्रेय नथी, कारण के ज्यारे ज्ञान थायठे, त्यारे परस्पर विवादना यो-
गथी चित्तमां क्लेश थवाना कारणथी दीर्घतर संसारनी वृद्धि थाय ठे.
इत्यादि. अज्ञानवादिजनुं आ कथन मूर्खतासूचक ठे. जुज के वीजी वात
तो दूर रही परंतु प्रथम अमे आपने वे सवाल पुठिये ठियें, मुख्य ए ठे
के ज्ञाननो तमे जे निषेध करोठो ते शुं ज्ञानथी करोठो के अज्ञानथी
करोठो? जो कहो के ज्ञानथी करियें ठियें, तोपठी केम कही शको के
अज्ञान श्रेयठे? आ कथनथी तो ज्ञानज श्रेय थयुं ज्ञानविना अज्ञानने
स्थापन करवाने कोइ समर्थ नथी. जो पूर्वोक्त कथन स्वीकारशो तो तमारी
प्रतिज्ञाने व्याघातनो प्रसंग आवशे. जो केहेशो के अज्ञानथी निषेध
करिये ठियें तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के अज्ञानमां ज्ञानने निषेध
करवानुं सामर्थ्य नथी. कारण के अज्ञानमां कोइनेपण सिद्ध करवानी के
बाध करवानी शक्ति नथी; ज्यारे अज्ञानमां ज्ञानने निषेध करवानुं साम-
र्थ्य नथी त्यारे ज्ञानज श्रेयठे एम सिद्ध थयुं, वली तमे कह्युं ठे के ज्यारे
ज्ञान थायठे त्यारे परस्पर विवादना योगथी चित्त, क्लेशादि जावने
प्राप्त करेठे, तेपण आपनुं विना विचारनुं कथन ठे. अमे परमार्थथी ज्ञानी
तेनेज कहियें ठियें के जेनो आत्मा विवेकथी पवित्र होय; अने जे ज्ञान-
नो गर्व न करे, तेमज अद्वयज्ञानी थइ कंठ लगी मदिरापान करनारनी
जेम उन्मत्त वचनो बोले अने सर्व जगत्ने तृण सदृश माने, ते परमा-
र्थथी अज्ञानीज ठे, कारण के तेने ज्ञाननुं फल प्राप्त थयुं नथी. ज्ञाननुं
फल तो रागद्वेषादि दूषणोनो त्यागजावठे. ज्यारे तेम थयुं नहि त्यारे
परमार्थथी तेनामां ज्ञानज नथी. उक्तं च ॥ तज्ज्ञानमेव न जवति, यस्मि-
न्नृदिते विज्ञाति रागगणः ॥ तमसः कुतोस्ति शक्ति, दिनकरकिरणायतः
स्थातुम् ॥१॥ एवा ज्ञानी विवेकथी पवित्र आत्मावावाला परजीवोने हित
करवामां एकांतरसिया होय. एवा ज्ञानी कदापि विवाद करशे, तो पण प-

રજીથોના ઇપકાર ઘાસ્તેજ વિવાદ કરશે, અને રાજા આદિ નિપુણ બુદ્ધિ વાલા પરીક્ષકોની પરિપદ (સજા) માજ કરશે, અન્યથા કરશે નહિ તીર્થંકર ગણધરાદિયેં પૃથ્વી રીતેં વાદ કરવાને ફરમાન કરેલ છે ત્યારે તે આજ્ઞા મુજબ વાદ થશે ત્યારે ચિત્તની મહિનતા, કે કર્મનો ઘમ, કે તેથી થતી લીધેતર સંસારની ઘટ્ટિ કેવી રીતેં થશે? જ્ઞાનવાન્નો જે વાદ છે તે કેવલ વાદિ નરપતિ આદિ પરીક્ષકોના અજ્ઞાનને દૂર કરવા વાસ્તે સમ્યક્જ્ઞાન પ્રગટ થવાથી અત્યંત ઇપકાર થાય છે તે કારણથી જ્ઞાનજ શ્રેય છે

વક્ત્રી અજ્ઞાનવાદી કહે છે કે તીવ્ર અધ્યવસાયથી જે કર્મ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી વારુણવિપાક પાછ થાય છે, તે તો અમે માનિયેં ઠીયેં, પરંતુ અશુભ અધ્યવસાયનો હેતુ જ્ઞાન નથી અને અજ્ઞાન તો અશુભ અધ્યવસાયનો હેતુ લેલવામાં આવે છે ફક્ત પટલ્લી વાત છે કે જ્ઞાન વિદ્યમાન ઠતાં કદાચિત્ કર્મલોભથી અકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ પણ થાય તો પણ જ્ઞાનના વક્ત્રી કણે કણે સંલેગ જાવનાથી તીવ્ર અશુભ પરિણામ થતા નથી, તે તો અનુજવાય છે

જેમ કોઈ પુરુષ રાજાઆદિના હુકમ ફરમાનથી ચિપમિશ્રિત અલ્લ, જાણતાં ઠતાં પણ મનમાં જયજીત થઈ જમશે, તેવીજરીતેં સમ્યક્જ્ઞાની પણ કદાચિત્ કર્મલોભથી અકાર્યપણ આચરશે, તો પણ સંસારનાં હુલ્લોથી તેનું મન જયજીત થશે, પરંતુ નિ શંક થશે નહિ અને સંસારથી જયજીત થઈ તેનું જ નામ સંલેગ છે તેથી સંલેગવાન તીવ્ર અશુભ અધ્યવસાયવાલા થતા નથી વક્ત્રી તમે જે કણુ હસું કે અજ્ઞાનજ સત્પુષોને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા વાસ્તે શ્રેય છે, પરંતુ જ્ઞાન શ્રેય નથી, તે કથનપણ મૂઢતાસૂચક છે જેનું નામજ અજ્ઞાન છે તે શ્રેય કેવીરીતેં કરી શકે છે? વક્ત્રી તમે કણુ હસું કે અમે જ્ઞાનને માની પણ લઈયેં, જો જ્ઞાનનો નિશ્ચય કરવામાં કોઈ સમર્થ હોય તો, આ પણ મૂર્ખવચન છે અગર જો કે સર્વમતવાલા પરસ્પર જિજ્ઞાસુ જ્ઞાન અગીકાર કરે છે, તો પણ જેનું મત વચન દૃષ્ટિદ્વારિત નથી, તેમજ પૂર્વાપર વ્યાહત નથી, તેજ સમ્યક્ રૂપ જાણવું તેવું વચન તો જગદાનનુજ કહેલું હોઈ શકે છે તેજ પ્રમાણ છે થીજાનું નહિ વક્ત્રી કણુ હસું કે ધૌરૂપણ પોતાના બુદ્ધ જગદાનને સર્વજ્ઞ

माने ठे, इत्यादि. तेपण असत् ठे, कारण के दृष्टेष्टशी तेउनां वचन बा-
धित ठे. तेनुं स्वरूप आगल लखवामां आवशे.

वली तमे कहुं हतुं के वर्धमानस्वामी जले सर्वज्ञ होय, परंतु ते व-
र्धमान स्वामिनां कथन करेलां आज आचारांग आदि शास्त्र ठे. तेनी केम
प्रतीति थाय ? आ तमारी शंकानो पण खुलासो थइ गयो, कारण के
बीजा कोइनुं एवुं दृष्टेष्टवाधारहित वचन नथी.

वली तमे कहुं हतुं के, आचारांग आदि शास्त्र जे ठे ते वर्धमान स्वा-
मि सर्वज्ञनां कथन करेलां ठे तोपण वर्धमान स्वामिना उपदेशनो आज
अर्थ ठे, अन्य नथी, इत्यादि. तेपण अयुक्त ठे. कारण के जगवान्, वी-
तराग ठे, अने जे वीतराग होय ठे ते कोइने कपट उपदेश दइ झूलावो
खवरावता नथी; कारण के विप्रतारणहेतु जे रागादि दोषनो समूह, ते
जगवानमां नथी. वली सर्वज्ञ जे होय ठे ते जाणैठे के आ शिष्य विप-
रीत समज्यो ठे अने आ सम्यक् समज्यो ठे. तेथी जे विपरीत समज्यो
होय तेने मना करे. अने जगवानें गौतमादिने मना करी नथी तेथी सिद्ध
थाय ठे के गौतमादिण जे जाणेल ठे ते सम्यक् जाणेलुं ठे. वली जे कहुं
हतुं के गौतमादि ठद्गस्थ ठे इत्यादि. तेपण असार ठे, कारण के ठद्ग-
स्थपण उक्त रीतिथी जगवानना उपदेशथीज यथार्थ वक्ता निश्चयें थइ
शके ठे. तेमज विचित्र अर्थोवाला शब्द पण जगवानेंज कहेल ठे. ते
शब्द जेवुं जेवुं प्रकरण होय तेवा तेवा अर्थना प्रतिपादक थइ शके ठे.
ते कारणथी कांइपण तेमां दूषण नथी. कारण के ते ते प्रकरणने अनुसारें
तेवो तेवो अर्थ निश्चयपूर्वक थइ शके ठे, अने गौतमादिण जे जे स्थलें
जे जे शब्दनो जेवो जेवो अर्थ करेल ठे, ते जगवानें निषेध करेल नथी,
ते उपरथी जणाय ठे के गौतमादिण यथार्थ जाणेलुं ठे; अने शब्दोना
अर्थपण यथार्थज करेला ठे. अने जे कांइ गौतमादियें कहेलुं ठे तेना
अर्थनो पण आचार्योंनी अविच्छिन्न परंपराथी आज पर्यंत तेवोज बोध
थाय ठे. एम तो नज केहेवुं के आचार्योंनी परंपरा अमने प्रमाण नथी ?
कारण के अविपरीत याने सम्यक् अर्थ कथन करनारी आचार्योंनी परं-
पराने जूठी ठराववाने कोइ पण समर्थ नथी.

ક્ષત્રી એક એવો સવાલ છે કે તમારો જે મત છે તે આગમમૂલ્ય છે કે અનાગમમૂલ્ય છે ? જો કહો કે આગમમૂલ્ય છે તો તો આચાર્યોની પરંપરા કેવી રીતે અપ્રામાણિક થઈ શકે છે ? આચાર્યોની પરંપરા વિના આગમનો અર્થજ કેવી રીતે જાણી શકાય ? જો કહો કે અનાગમમૂલ્ય છે, તો તો ઇન્મત્તના વિવિધ વચનની પેઠે પ્રામાણિક થશે નહિ

પૂર્વપક્ષ - અગર જો અમારો મત અનાગમમૂલ્ય છે તોપણ યુક્તિ સુક્ત છે તેથી અમે માનિયેં ઢિયેં

ઉત્તરપક્ષ - અહો “હુરત સ્વદર્શનાનુરાગ ” કેવો પોતાના મતઊપત્તિ પ્રારાગઠે કારણ કે આ પૂર્વાપરવિરુદ્ધ જાપણ તો અજ્ઞાનમતનું ધૂપણ હશે ?

પૂર્વપક્ષ - કેવીરીતે અમારુ ઘોલતું પૂર્વાપરવિરુદ્ધ છે

ઉત્તરપક્ષ - યુક્તિયો જે હોય છે તે જ્ઞાનમૂલ્યજ હોય છે, અને તમે તો અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનો છો, તો પછી તમારા મતમાં યુક્તિયો સભ્ય કેવી રીતે હોવાનો સંભવ છે ? તેથી તમે પૂર્વાપરવિરુદ્ધ અર્થના જાપકઠો, તે કારણથી તમારો મત કાંઈ પણ કામનો નથી હતિ અજ્ઞાનવાદિમતસ્વરૂપ

હવે વિનયવાદિના મતનુ સ્વરૂપ સ્થિતિયેં ઢિયેં જે વિનયથીજ મુક્તિ માને છે તેપણ મોહથી એકાંતવાદીજ છે જે મુક્તિમાર્ગમાં પ્રવર્તનારા છે તે ઠેકાણે જે વિનય કરવો, તેજ વિનય મુક્તિનુ અંગ છે

અને “ સમ્યગ્ દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગાઈતિ વચનાત્ ” મુક્તિમાર્ગ તો સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન, અને ચારિત્રરૂપ છે, એમ તત્સર્થ સૂત્રનુ પ્રમાણ છે તે કારણથી જ્ઞાન આદિનો તથા જ્ઞાન આદિના આધારરૂપ બહુશ્રુત આદિ જે પુરુષ છે, તેઠનો વિનય, બહુમાન, તથા જ્ઞાન આદિની ઘટ્ટિ કરવી તે પરંપરાય મુક્તિનું અંગ થઈ શકે છે પરંતુ સુર, નૃપતિ આદિનો વિનય તો સંસારનો દેતુ છે કારણ કે જે જેનો વિનય કરે છે, તે તેના ગુણોનુ બહુમાન કરે છે અને સુર, નૃપતિ પ્રમુખમાં વિષયજોગ પ્રધાન ગુણ છે જ્યારે તેઠનો વિનય કર્યો ત્યારે તો વિનય કરનારે જોગોને બહુમાન આપ્યું, અને જ્યારે જોગોને બહુમાન આપ્યું ત્યારે વીર્ય સંસારમાર્ગની પ્રવૃત્તિ કરી તે કારણથી એકાંત વિનયથી જે મુક્તિ માને છે તેપણ અસત્ વાદી છે કારણ કે જ્ઞાન આદિથી રહિત સાક્ષાત્ મુક્તિનુ અંગ નથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી રહિત પુરુષ, કેવલ પાદપતન આદિ વિનયથી મુક્તિ

પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, પરંતુ જ્ઞાનઆદિસહિત હોય તોજ પ્રાપ્ત કરી શકે-
હે. તેથી જ્ઞાન આદિજ સાક્ષાત્ મુક્તિનાં અંગ થયાં, વિનય નહિ.

પૂર્વપદ્ધત્ત:- અમે કેમ જણિયેં કે જ્ઞાન આદિજ મુક્તિનાં અંગ છે ?

ઉત્તરપદ્ધત્ત:- આ સંસારમાં મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અને અવિરતિ, આ
ત્રણથી આત્માને કર્મવર્ગણાનો સંબંધ થાય છે. અને કર્મનો જે ફલ થ-
વો તેજ મુક્તિ છે. “મુક્તિઃ કર્મફળાદિતિ વચનપ્રામાણ્યાત્” અને કર્મનો
ફલ તો ત્યારે થશે કે જ્યારે કર્મવંધનાં કારણોનો ઉહેદ થશે, અને ક-
ર્મનાં કારણ તો મિથ્યાત્વ આદિ ઉપર વતાવેલાં ત્રણ છે. તેથી મિથ્યા-
ત્વના પ્રતિપક્ષિ સમ્યક્દર્શન, અજ્ઞાનના પ્રતિપક્ષિ સમ્યક્જ્ઞાન, અને
અવિરતિના પ્રતિપક્ષિ સમ્યક્ ચારિત્ર, જે છે, તેનેની સેવા કરતાં થકાં
જ્યારે તે ત્રણે પ્રકરે જાવને પ્રાપ્ત થશે, ત્યારેજ કર્મનાં કારણો સર્વથા
દૂર થશે, અને જ્યારે કારણો દૂર થશે, ત્યારે નિર્મૂલ કર્મોહેદ થવાથી મુ-
ક્તિ થશે. તે કારણથી જ્ઞાન આદિજ મુક્તિનાં અંગ છે, પરંતુ વિનય મા-
ત્ર નથી, અને જ્ઞાન આદિનો વિનય, તે પરંપરાથી મુક્તિનું અંગ છે, પરંતુ
સક્ષાત્ મુક્તિના હેતુ તો જ્ઞાન આદિજ છે- અને જૈનશાસ્ત્રમાં કહ્યું સ્થ-
લે “સર્વકલ્યાણજાજનં વિનયઃ” એમ જે લખેલું છે તે જ્ઞાન આદિની પ્ર-
વૃત્તિ નિમિત્તે છે. અને જો વિનયવાદીપણ એ પ્રમાણે માને તો વિનયવા-
દીપણ અમારા મતમાંજ પ્રવર્તે છે. અને વિવાદનો અજાવ થાય છે. ઇતિ
વિનયવાદિમતસ્વરૂપ. આસમુચ્ચય (૩૬૩) મતનું કિંચિત્માત્રસ્વરૂપ લખેલ છે.

હવે જીવજીવોને શીઘ્રબોધ થવાવાસ્તે ષડ્દર્શનોનું કાંઈક સ્વરૂપ લ-
ખિયેં ઠિયેં. તેમાં પ્રથમ બૌદ્ધદર્શનનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. બૌદ્ધમતમાં
ગુરુનું લિંગ આ પ્રમાણે છે. ૧ મસ્તકમુંડિત ૨ ચર્મઆસન ૩ કમંડલુ ૪
ધાતુરક્ત વસ્ત્ર, આ તેનેનો વેષ છે. અને શૌચક્રિયા અતિશય છે. કોમલ
શય્યાપર સુવું, સવારમાં ઊઠી પેય પીવું, મધ્યાહ્નકાલે જાત ખાવો, દિવ-
સના બીજા જાગમાં પાણી પીવું, ડાહ્ય, ધાંડ, સાકર, ધાંચી અર્ધરા-
ત્રિમાં મરણ થાય તો મોક્ષ; આ બૌદ્ધોનું વર્તન છે. તથા મનગમતાં જો-
જન કરવાં, મનગમતી શય્યાપર સુવું, આસનપર બેસવું, સ્થાનમાં રહેવું,
એવી સુંદર સામગ્રીથી મુનિ સુંદર ધ્યાન કરી શકે, તથા જિહ્વાપાત્ર-
માં જે કાંઈ પડે તે સર્વ શુદ્ધ એમ માની માંસપણ ખાઈ જાય છે, અને વ્ર-

દ્વાચર્યાદિ પોતાની ક્રિયામાં ઘટ્ટુજ દટ્ઠ હોય છે આ તેઠનો આચાર છે
૧ ધર્મ, ૨ બુદ્ધ, ૩ સંઘ, આ ત્રણને રત્નત્રય કહેવે, અને શાસનના વિ
ધને નાશકરનારી તારા દેવી છે એમ માને છે તેમજ વિપક્ષ્યાદિ સાત ધોડ
અવતાર, જેઠની મૂર્તિઠના કઠમાં ત્રણ ત્રણ રેલાનાં ચિહ્ન હોય છે, તેઠને
ત્રગવાન્ માને છે, સર્વજ્ઞ માને છે

વક્ષી બુદ્ધ ત્રગવાનને જે જે નામથી વર્ણન કરે છે તે સ્ત્રિયે ઢિયે, ૧
બુદ્ધ, ૨ સુગત, ૩ ધર્મધાતુ, ૪ ત્રિકાલધિત ૫ જિન, ૬ ધોધિસત્ત્વ, ૭ મ
હાધોધી, ૮ આર્ય, ૯ શાસ્તા, ૧૦ તથાગત, ૧૧ પચજ્ઞાન, ૧૨ ધનજિજ્ઞ,
૧૩ વશાર્દ, ૧૪ વશચૂમિગ, ૧૫ ચતુર્થિશજ્ઞાતકજ્ઞ, ૧૬ વશપારમિતા
ધર, ૧૭ દ્વાવશાદ, ૧૮ વશવસ, ૧૯ ત્રિકાય, ૨૦ શ્રીધન, ૨૧ અદ્ય ૨૨
સમંતજઙ્ઘ, ૨૩ સંગુત, ૨૪ વયાકૂર્ચ, ૨૫ વિનાયક, ૨૬ મારજિત, ૨૭ સો
કજિત, ૨૮ મુલ્લજિત, ૨૯ ધર્મરાજ, ૩૦ વિજ્ઞાનમાત્રક, ૩૧ મહામૈત્ર, ૩૨
મુનીંડ આ વક્ષીશ નામ બુદ્ધ ત્રગવાનનાં કહેવે વક્ષી સાત બુદ્ધપણ
માને છે ૧ વિપશી, ૨ શિલ્પી, ૩ વિશ્વચૂ ૪ ક્રકુષ્ઠવ, ૫ કાંચન, ૬ કા
શ્યપ, ૭ શાક્યસિંહ તેહા શાક્યસિંહ બુદ્ધનાં નામ ૧ શાકસિંહ, ૨ અ
ર્કસાંધવ, ૩ રાહુલસૂ ૪ સર્વાર્થસિદ્ધ, ૫ ગૌતમ, ૬ માયાસુત, ૭ શુદ્ધોવન
સુત, ૮ દેવવત્તાપ્રજ તથા ૧ જિહ્વ, ૨ સૌગત, ૩ શાક્ય, ૪ શૌક્લોદની, ૫
સુગત, ૬ તથાગત, આ શૂન્યવાદિ ધોડનાં નામ છે તથા ૧ શૌક્લાવની,
૨ ધર્મોત્તર, ૩ અર્વટ, ૪ ધર્મકીર્તિ, ૫ પ્રજ્ઞાકર, ૬ વિદ્યાગ, ૭ રામટ ફ
ત્યાદિ તેમના ગ્રંથ કરનારા શુરુ છે તથા ૧ તર્કજાપા, ૨ ન્યાયર્થિહ, ૩
હેતુર્થિહ, ૪ અર્વટ, ૫ તર્કકર્મસંશેત, ૬ ન્યાયપ્રવેશ, ૭ જ્ઞાનપાર ક્ષ્યાદિ
તેઠનાં તર્કશાસ્ત્રોનાં નામ છે તથા ધોડોની ચાર શાસ્ત્રા છે ૧ વૈજ્ઞાનિક,
૨ સૌત્રાંતિક ૩ યોગાચાર, ૪ માધ્યમિક

હવે ધોડમતનું સ્વરૂપ સ્ત્રિયે ઢિયે ધોડ ચાર વસ્તુ માને છે,
૧ ડુલ્લ, ૨ સમુદાય, ૩ માર્ગ, ૪ નિરોધ તેમાં જે ડુલ્લ છે તે પાંચ સ્કંધ
રૂપ છે તેના નામ ૧ જ્ઞાન સ્કંધ, ૨ વેદના સ્કંધ, ૩ સંજ્ઞા સ્કંધ, ૪ સં
સ્કાર સ્કંધ, ૫ રૂપ સ્કંધ આ પાંચ ધિના આરમા આદિ ધીજો કોઈપણ
પદાર્થ નથી આ પાંચ સ્કંધનો અર્થ, ૧ રૂપવિજ્ઞાન, ૨ સંવિજ્ઞાન, ૩ સ્ત્યાદિ
નિર્વિકલ્પ જે વિજ્ઞાન છે, તે જ્ઞાન સ્કંધ ૨ સુલાડુલા, અડુલસુલા,

આ વેદના સ્કંધ છે, આ વેદના પૂર્વકૃત કર્મથી થાય છે. ૩ સવિકલ્પક જ્ઞાન તે સંજ્ઞાસ્કંધ. ૪ પુણ્ય, અપુણ્યાદિ ધર્મ સમુદાય તે સંસ્કાર સ્કંધ, આ સંસ્કારના પ્રવોધથી પૂર્વ અનુનવનું સ્મરણાદિ થાય છે. ૫ પૃથ્વી, ધાતુ આદિ, તેમજ રૂપાદિ, આ રૂપસ્કંધ છે. આ પાંચેથી ન્યારો આત્માદિ કોઈ પદાર્થ નથી. આ પાંચે સ્કંધ, સર્વ એક ક્ષણમાત્ર રહે છે, નિત્ય નથી, તેમ વિશેષ વચ્ચે પળ રહેનારાં નથી. આ ડુઃખ તત્વના પાંચ ખેદ કહ્યા.

હવે ડુઃખ તત્વનાં કારણજૂત સમુદાય તત્વનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. આ જગત્માં રાગદ્વેષનો જે સમૂહ ઉત્પન્ન થાય છે, તે રાગદ્વેષનો સમૂહ કેવો છે ? “ આત્મા આત્મીયજ્ઞાવાચ્યઃ ” આ હું હું આ મારું છે, એવો જે સંબંધ, તથા આ પર છે, આ પરની વસ્તુ છે, એવો જે સંબંધ તેજ છે નામ જેનું, તેનાથી જે રાગ દ્વેષાદિ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનું નામ સમુદાય તત્વ છે. આ ડુઃખ અને સમુદાય બેજ સંસારની પ્રવૃત્તિના હેતુ છે.

આ બંનેના વિપક્ષીજૂત ૧ માર્ગ, ૨ નિરોધ, તત્વ છે; તેનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. “ પરમનિઃકૃષ્ટં કાલં ક્ષણ ” ક્ષણમાં જે થાય તે ક્ષણિક છે. સર્વ પદાર્થ ક્ષણ માત્ર રહી નાશ પામે છે. આત્મા કે કોઈ સર્વકાલ સ્થાયી નથી. પૂર્વ ક્ષણનો નાશ થવાથી તેના સરખો ઉત્તરક્ષણ ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વ જ્ઞાનમાં ઉત્પન્ન થયેલી વાસના તે ઉત્તર જ્ઞાનમાં શક્તિ છે. અને ક્ષણોની પરંપરાપૂર્વક જે માનસી પ્રતીતિ થાય તેનું નામ માર્ગ છે. તે નિરોધનું કારણ જાણવું. હવે નિરોધ તત્વનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. નિરોધ ઇટલે મોક્ષ. ચિત્તની જે નિઃક્લેશ અવસ્થા તેનું નામ નિરોધ છે. નામાંતરથી મોક્ષ કેહેવાય છે. આ ડુઃખાદિ ચારેને આર્યસત્વ કહે છે. અને આ જે તારે તત્વ અનંતર કહેલ છે તે સૌત્રાંતિક બૌદ્ધમતની અપેક્ષાથી છે.

હવે જો ખેદરહિત સમુચ્ચય બૌદ્ધમતની વિવક્ષા કરિયેં તો બૌદ્ધ-પ્રતિમાં બાર પદાર્થ છે. તેમાં ૧ શ્રોત્ર, ૨ ચક્ષુ, ૩ ગ્રાણ, ૪ રસન, ૫ સ્પર્શન, આ પાંચ ઇન્દ્રિય, અને પાંચ ઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય, તથા ૧ ચિત્ત, ૧ શબ્દાયતન. ધર્મ જે સુખ ડુઃખાદિ તેનું જે આયતન (ઘર). તે શું છે. આ સર્વ બારતત્વનું નામ આયતન કહે છે. અને આ બારે આયતન ક્ષણિક છે. પૂર્વોક્ત પ્રકારે ચાર આયતન સૌત્રાંતિક મતનાં, અને સામાન્ય પ્રકારે બાર આયતન બૌદ્ધમતનાં કહ્યાં. બૌદ્ધમતમાં પ્રમાણ બે છે. એક પ્ર-

ત્યક્ત, ઘીજી અનુમાન આ વે પ્રમાણજ માને છે. ઇતિસંક્ષેપમાત્ર ધૌરુદર્શનં
 હવે નૈયાયિકદર્શન લલિચ્યેં ઠિચ્યેં નૈયાયિકમતનુ ઘીજું નામ ગૌતમ
 મત પણ છે. આ નૈયાયિકોના ગુરુ ૧ દંઢ રાખે છે, ૨ મોટી કોપીન પેઢે
 રેઢે, ૩ કાંચલી ઠંઢેઢે, ૪ જટા રાખેઢે, ૫ શરીરિં જસ્મ લગાવેઢે, ૬ ની-
 રસ આહાર કરેઢે, ૭ લનાપર તુષી રાખેઢે, ૮ પ્રાય વનમાં રહેઢે, ૯ આ
 તિથ્ય કર્મમા તત્પર હોય છે, ૧૦ કંઢ મૂલ, ફલ લાય છે, ૧૧ કેટલાપક લી
 રાખેઢે, અને કેટલાપક લી રાલતા નથી, ૧૨ જે લી રાલતા નથી તે ઠત્તમ
 ગણાયઢે, ૧૩ પચામિ તાપેઢે, ૧૪ જટામા પ્રાણલિંગ ઘરે ઢે, ૧૫ ઠત્તર સયમ
 અવસ્થા ઝ્યારે પ્રાપ્ત થાય ઢે ત્યારે નમ્ર થઈ પરિજ્ઞમણ કરેઢે, ૧૬ સવારમાં
 લાત, હાથ, પગ લિગેરે ધોઈ શિવનુ ધ્યાન કરેઢે, ૧૭ જસ્મ વ્રણ વ્રલ
 લલત અગને સ્પર્શ કરે ઢે, ૧૮ જલ્લજન તેઠને લદના કરે, તે “ ઠે ન
 મ શિલાય કહેઢે, ૧૯ ગુરુજાર્શને શિલાય નમ ઇમ કહે ઢે, તેઠનુ ઇમ
 પણ કહેલું ઢે કે જે પુરુષ શૈલી લીલા ઘાર લર્પ લુધી પાલી પઠી તે ઠોઠી
 લીયે, અને લાસ લાસી થઈ જાય સો પણ નિર્લાણ પદ પ્રાપ્ત કરેઢે તેઠના
 દેવ શકર ઢે, તે શકર સર્લ સૃષ્ટિના સંહારકર્તા ઢે.

શકરના અલાર અલતાર માને ઢે, તેનાં નામ લલિચ્યેં ઠિચ્યેં ૧ નકુલીશ,
 ૨ કૌશિક, ૩ ગાર્ગ્ય, ૪ મેત્ર, ૫ કૌરુપ, ૬ ઈશાન, ૭ અપરગાર્ગ્ય, ૮ કપિલાક,
 ૯ મનુષ્યક, ૧૦ અપરકુશિક, ૧૧ અત્રિ, ૧૨ પિંગલાક, ૧૩ પુષ્પક, ૧૪
 લૂહલાચાર્ય, ૧૫ અગસ્ટિ, ૧૬ સંતાન, ૧૭ રાશિકર, ૧૮ લિલાગુરુ આ
 અલાર તેના સીચેંશઢે તેની લલુજ સેલા કરેઢે, તેનો પૂજન, પ્રણિધાનલિલિ
 તેના શાલ્લથી જાણી લેલો.

અરૂપાદ મુનિ અર્થાત્ ગૌતમમુનિ તેમના ગુરુઢે તેના મતમાં જરટ
 પૂજનીય ઢે, તે કહેઢે કે, દેવતાની સન્મુલ્લરહી નમસ્કાર ન કરલો નૈયા
 યિક મતમા જેલુ લિંગ, લેપ દેલાદિ લરૂપઢે, તેલુજ લેશેપિક મતમાં પલ્
 ઢે લારણકે નૈયાયિક, લેશેપિક મતનાં પ્રમાણ તથા તલ્લોમાં લોઠોજ લેદ
 ઢે તેલાસ્ટે આ લંને મત સરલ્લાજઢે આ લંને તપલી કહેલાય ઢે અને તેના
 શૈલાદિક લાર લેદ ઢે ૧ શૈલ, ૨ પાશુપત, ૩ મહાલ્લતધર ૪ લાલમુલ
 તેના અર્લાંતર લેદ જરટ, જલ્લલેંગિક, તાપસાદિ ઢે, જરટાદિઠને લ્લત
 લ્લલ્લમાં લ્લાલ્લણાદિ લ્લણોનો નિયમ નથી, પરંતુ જેની શિલલિલે જલ્લિ

होय, ते व्रती जरटादि थायठे, परंतु नैयायिक सदा शिवज्ञक्त होवाची तेजुं नाम शैव केहेवाय ठे, अने वैशेषिको पाशुपत केहेवाय ठे.

आ नैयायिकोना मतमां १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ उपमान, ४ शब्द, आ चार प्रमाण ठे अने तेज १ प्रमाण, २ प्रमेय, ३ संशय, ४ प्रयोजन, ५ दृष्टांत, ६ सिद्धांत, ७ अवयव, ८ तर्क, ९ निर्णय, १० वाद, ११ जल्प, १२ वितंका, १३ हेत्वाज्ञास, १४ ठल, १५ जाति, १६ नियहस्थान. आ सोल पदार्थ मानेठे. तेनो विस्तार अतिशय होवाची अहिंयां करेल नथी. आत्यंतिक दुःखोनो जे वियोग तेने मोक्ष कहेठे. तेना अक्षपाद मुनिकृत न्यायसूत्र, २ वात्स्यायनमुनिकृत ज्ञाप्य, ३ उद्योतकर मुनिकृत न्यायवार्तिक, ४ वाचस्पतिकृत तात्पर्यटीका, ५ उदयनकृत तात्पर्यपरिशुद्धि ६ श्रीकंठाजयतिलकोपाध्यायकृत न्यायालंकारवृत्ति, ७ ज्ञासर्वज्ञप्रणीत न्यायसार, तेनापर अढार टीका ठे, तेमां न्यायजूषण नामनी टीका प्रसिद्ध ठे ८ जयंतरचित न्यायकलिका, ९ न्यायकुसुमांजलि. आ नैयायिकना तर्कग्रंथठे. इति नैयायिकमतसंक्षेपवर्णन.

हवे वैशेषिकमत पण अत्र लखियें ठियें. वैशेषिक मत नैयायिक तुल्य ठे, परंतु विशेष एटलो ठे के आ मतवाला वे प्रमाण माने ठे. १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान. अने तत्व ठ माने ठे. १ द्रव्य, २ गुण, ३ कर्म, ४ सामान्य, ५ विशेष, ६ समवाय. आ ठ जावरूप मानेठे. तेजुं विस्तारची स्वरूप जाणवुं होय तो वैशेषिक मतना ग्रंथो तथा तपगढाचार्य श्रीगुणरत्नसूरिविरचित, षड्दर्शनसमुच्चय ग्रंथनी टीका जोवी. वैशेषिक मतना तर्कग्रंथ १ श्रीधर आचार्यकृत कंदली ६००० श्लोक. २ वैशेषिक सूत्र ३००० श्लोक, ३ प्रशस्तकरज्ञाप्य ९०० श्लोक, ४ व्योमशिवाचार्यकृत व्योममती टीका १००० श्लोक, ५ उदयनकृत किरणावली ६००० श्लोक, ६ श्रीवत्स आचार्यकृत लीलावती टीका ५००० श्लोक ७ आत्रेय तंत्र, हाल विच्छेद गयेलठे. वैशेषिक मतवाला कहेठे के शिवजीए उलूकनुं रूप धरीने कणाद मुनिपासे वैशेषिकमत प्रकाश कस्यो. तेथी तेनुं वीजुं नाम औलुक्य पण ठे. इति वैशेषिकमतवर्णन.

हवे सांख्य मत लखियें ठियें. सांख्य मतना साधुजनुं स्वरूप जाणवा माटे प्रथम तो तेमनां लिंगादि लखियें ठियें. तेज त्रिदंभी पण होय ठे,

કોપીન પેહેરે ઠે, ધાતુરક્ત વસ્ત્ર રાखે ઠે, કોઈ શિરપર શિશ્વા રાखે ઠે, કોઈ જટા રાखે ઠે, કોઈ મસ્તક પર કૌરમુંકરાયે ઠે, મૃગચર્મનુ આસન રાखે ઠે, વ્રાહ્મણના ઘરનું અન્ન સ્વાય ઠે, કોઈ પાંચજ ગ્રાસ સ્વાય ઠે, બાર અક્ષરનો જાપ કરે ઠે, તેઠના જન્મ જ્યારે ગુરુને વંદના કરેઠે ત્યારે “ નમો નારાયણાય ” એમ કહે ઠે, ત્યારે ગુરુ તેઠને “ નમો નારાયણાય ” એમ કહે ઠે, અને મહાજારતમાં જેનું નામ “ ધીટા ” સ્ત્રેષ્ઠ પાપક સ્ત્રી મુલ્લવલ્લિકા મુલ્લના નિશ્વાસના નિરોધ વાસ્તે રાखે ઠે, જેથી મુલ્લ સ્ત્રી જીવહિંસા ન થાય ॥ શ્લોક ॥ તે પ્રાણાવનુયાસેન, શ્વાસેન વાંચ્યમ તથા ॥ હન્યંતે શતશો વ્રદ્ધ, અણુમાત્રાક્ષરવાદિન ॥૧॥ સાંસ્ય ગુરુસર્મા ના જીવોની વધા વાસ્તે પાણી ગલ્લવા સારુ પોતાની પાસે ગલ્લણું રાखે અને પોતાના જન્મોને પાણી ગલ્લવા સારુ ત્રીશ આંગલ સાંતું અને વીશ આંગલ પોહોલું અને જાડુ યજુ ગલ્લણું રાखવાનો ઉપદેશ કરેઠે વત્સ જે જીવ પાણી ગલ્લવા પઠી નિકલે તે તેજ પાણીમાં પાઠા પ્રક્ષેપ કરે તે કારણ કે મીઠાપાણીના પૂરા સ્વારા પાણીમાં મરી જાય ઠે, અને સ્વારા પાણીના પૂરા મીઠા પાણીમાં મરી જાય ઠે તેથી જુવાં જુવાં પાણી પુલ્લ ઠાં કરતા નથી પાણીના સૂક્ષ્મ એક ટિંડુમાં જેટલા જીવ ઠે તે જીવો કાયા જો ધ્રમર સમાન ધનાવવામાં આવે તો તે જીવો વ્રણ સ્લોકમાં માય નહિ આ તેઠનો પાણી ગલ્લવાનો વિષ્વાર ઠે

સાંસ્ય વે પ્રકારના ઠે, એક પ્રાચીન, ધીજા નવીન નવીનનુ ધીજા પાતજલપણ ઠે પ્રાચીન સાંસ્ય ઈશ્વરને માનતા નથી નવીન સાંસ્ય ઈશ્વરને માને ઠે જે નિરીશ્વર ઠે તે નારાયણને પર માને ઠે, અને જે આચાર્ય ઠે તે વિષ્ણુ પ્રતિષ્ઠાકારક ચૈતન્યપ્રમુખ શબ્દોથી કેહેલ ઠે સાંસ્ય મતનું સ્વરૂપ બતાવનારા આચાર્યનાં નામ કપિલ, આસુપ, પચશિલ્લ, જાર્ગલ, ઇલુલ, ઈશ્વર, કૃલ્લ તેઠ શાસ્ત્રકર્તા ઠે સાંસ્યમત વાલા કાપિલપણ કેહેવાય ઠે તથા કપિલનુ પરમર્ષિ યજુ ધીજુ નામ ઠે, તેથી તેઠ પારમર્ષા પણ કેહેવાય ઠે ધનારસમાં તેઠ સંસ્યાવંધ ઠે માસ ઉપવાસ પણ કરે ઠે વ્રાહ્મણ જે ઠે તે અર્ચિર્માર્ગથી વિરુદ્ધ ધૂમમાર્ગનુ ગામી ઠે, અને સાંસ્ય અર્ચિર્માર્ગનુયાયી ઠે, વ્રાહ્મણોને વેદ પર પ્યાર ઠે તેથી યજ્ઞમાર્ગનુયાયી ઠે, અને સાંસ્ય હિસાથી પૂર્ણ, એવા જે વેદ તે

नाथी निवर्त्तेला ठे. अध्यात्मवादी सांख्य पोताना मतनो महिमा आ
प्रमाणे माने ठे ॥ २७ लोक ॥ हस पिव च खाद मोदं, नित्यं जुंद्धव च ज्ञो-
गान् यथाऽन्निकामं ॥ यदि विदितं कपिलमतं, तत् प्राप्स्यसि मोक्षसौ-
ख्यमचिरेण ॥ १ ॥ एम माठर शास्त्रना प्रांतमां लखेलुं ठे. अर्थः— जो
पिबत, खात, कपिलमत जाण्यो होय तो पठी हसो, खेळो, पीऊं, खाऊं, सदा
रहो, जेवी रुचि थाय तेवा सदा जोग जोगवो तो पण तमने अ-
पदार्थ कालमां मुक्ति, सुखें प्राप्त थरो. तेमना बीजा शास्त्रमां पण कळुं
आल्यांके ॥ २७ लोक ॥ पंचविंशतितत्त्वज्ञो, यत्र तत्राश्रमे रतः ॥ शिखी मुंडी
न्याप्य वापि, मुच्यते नात्र संशयः ॥ १ ॥ अर्थः— पचवीश तत्त्वने जाण-
कार, पठी चाहे ते कोई आश्रममां रहेतो होय, के शिखावालो होय, वा
मुंडित होय, के जटा राखे, तो पण ते उपाधिशी मुक्त थाय तेमां संशय नथी.
सांख्य मतमां सर्व सांख्य पचीश तत्व माने ठे. ज्यारे पुरुष त्रण
दुःखथी हणाय ठे, त्यारे ते त्रण दुःखने दूर करवा वास्ते तेने जिज्ञासा
तपन्न थाय ठे. ते त्रण दुःखनां नाम १ आध्यात्मिक, २ आधिदैविक,
३ अधिजैतिक; आध्यात्मिक दुःख बे प्रकारनुं ठे. १ शारीरिक २ मान-
सिक. तेमां वायु, पित्त, श्लेष्म, आ त्रणनी विषमताथी शरीरमां जे अ-
तिसारादि रोग थाय ठे ते शारीरिक, अने काम, क्रोध, लोभ, मोह,
ईर्ष्या, इत्यादि, विषयो जोवाथी जे थाय ते मानसिक. आ बंने आन्यंतर
उपायथी दूर थई शके ठे तेथी ते आध्यात्मिक दुःख केहेवाय ठे. २ आ-
धिजैतिक, तथा ३ आधिदैविक, आ बंने बाह्य उपायथी दूरकरी शका-
पठे तेमां जे दुःख मनुष्य, पशु, पक्षी, मृग सर्पादि, स्थावरादिना
निमित्तथी थाय ठे ते आधिजैतिक, अने जे यक्ष, राक्षस, भूतादिना
प्रवेशथी, तथा महामारी, अनावृष्टि अतिवृष्टि इत्यादिथी थायठे
ते आधिदैविक केहेवायठे. आ त्रण दुःखथी, रज परिणामना जेदथी
एउने दुःख दूर करवा वास्ते तत्व जाणवानी इच्छा थाय ठे ते
पचीश प्रकारनां ठे.

प्रथम पचीश तत्वोनुं स्वरूप लखियेंठियें. तेमां प्रथम सत्त्वादि गुणोनुं
रूप कहियेंठियें. ते त्रण गुण ठे. १ सत्त्व गुण, सुखलक्षण, २ रजोगुण
खलक्षण, ३ तमोगुण, मोहलक्षण; आ त्रण गुणनां त्रण लिंग ठे. १ स-

ત્વગુણનુ ચિહ્ન પ્રસન્નતા, ૨ રજોગુણનું ચિહ્ન સંતાપ, ૩ તમોગુણનુ ચિહ્ન
 વીનપણુ હવે ૧ પ્રસાદ, ૨ બુદ્ધિપાટવ, ૩ સાધવ, ૪ પ્રશ્ન ૫ અનર્થ
 પ્થંગ, ૬ અદ્વેષ, ૭ પ્રીત્યાદિ, આ સત્ત્વગુણનાં કાર્યક્ષિંગ છે, ૧ તાપ,
 ૨ શોષ, ૩ જ્વેદ ૪ ચક્ષુચિત્ત, ૫ સ્તન્ન, ૬ ઇદ્રેગ, આ રજોગુણનાં કાર્ય
 ક્ષિંગ છે તથા ૧ વૈન્ય, ૨ મોહ, ૩ મરણ, ૪ અસાધન, ૫ વીજ્ઞતા,
 ૬ જ્ઞાન ગૌરવાદિ, ૭ આ તમોગુણનાં કાર્યક્ષિંગ છે કાર્યોષી સત્ત્વાધિ
 ગુણનો જ્ઞાસ થાય છે તથા લોકમાં જે કાંઈ સુખ ઉપલબ્ધ થાય છે,
 જેમ કે ૧ આર્જવ, ૨ માર્દવ, ૩ સત્ય, ૪ શૌચ, ૫ લજ્જા, ૬ બુદ્ધિ, ૭ ક્ર-
 મા, ૮ અનુકંપા, પ્રસાદાદિ, આ સર્વ સત્ત્વગુણનાં કાર્ય છે, તેમજ જે
 કાંઈ દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે જેમ કે ૧ દ્વેષ, ૨ ડોહ, ૩ મત્સર ૪ નિંદા-
 વચન, ૫ ધ્વન, તાપાદિસ્થાન, આ સર્વ રજોગુણનાં કાર્ય છે, તેમજ જે
 કાંઈ મોહ ઉપલબ્ધ થાય છે, જેમકે ૧ અજ્ઞાન, ૨ મદ, ૩ આલસ્ય, ૪ વ્રય,
 ૫ વૈન્ય, ૬ કૃપણતા, ૭ નાસ્તિકતા, ૮ વિપાદ, ૯ ઇન્માદ, સ્વભાવિ આ સર્વ
 તમોગુણના કાર્ય છે આ સત્ત્વાધિ પરસ્પર ઉપકારી ત્રણ ગુણોષી સર્વ જગત
 વ્યાપ્ત છે, પરંતુ ઊર્ધ્વલોકમાં દેવતાઈમાં પ્રધાનપણે સત્ત્વગુણ છે, અને
 અધોલોક તિર્યંચ, નરકવિષે પ્રધાનપણે તમોગુણ છે, તથા મનુષ્યમાં પ્રધા-
 નપણે રજોગુણ છે આ ત્રણે ગુણોની જે સમ અવસ્થા તેનું નામ પ્રકૃતિ
 તે પ્રકૃતિનાં અપરનામ પ્રધાન, અવ્યક્ત યમપણ છે પ્રકૃતિ નિત્યસ્વરૂપ
 છે “અપ્રચ્યુતાનુત્પન્નસ્થિરૈકસ્વજ્ઞાવં કૂઠસ્થ નિત્યં” આ નિત્યનુ સ્વરૂપ
 ણ છે તથા આ પ્રકૃતિ જે છે, તે અન્વય, અસાધારણી, અશબ્દા, અસ્પર્શી
 અરસા, અગંધા, અવ્યયા, કેદેવાય છે જે મૂલ સાંસ્કૃત્યે તે વરેક આત્મા
 ની સાથે જુવા જુવા પ્રધાન માને છે, અને જે નવીન સાંસ્કૃત્યે તે સર્વ આત્મા
 ઈમાં એક, નિત્ય, પ્રધાન માને છે પ્રકૃતિ અને આત્માના સંયોગથી સર્જિ
 થાય છે, તે કારણથી સૃષ્ટિ થવાનો ક્રમ સ્ત્રિયે ઠિયે

તે પ્રકૃતિથી બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે ગાય આદિ સન્મુલ્ય વે
 ય છે, ઘોઠો નથી, તથા આ સ્થોણુ છે, પુરુષ નથી, યવો જે નિશ્ચયરૂપ અર્થ
 થસાય થાય છે તેને બુદ્ધિ કહે છે ધીજું તેનું નામ મહત્ત્વ કહે છે તે બુદ્ધિ
 નાં આઠ રૂપ છે ૧ ધર્મ, ૨ જ્ઞાન, ૩ વૈરાગ્ય, ૪ ઐશ્વર્ય, આચાર સાસ્ત્ર

बुद्धिनां रूपे . तथा १ अधर्म, २ अज्ञान, ३ अवैराग्य, ४ अनैश्वर्य, आ-
चार तामसी बुद्धिरूपे. ते बुद्धिश्च अहंकार उत्पन्न थायते. ते अहं-
कारश्च सोल गुणनो समूह उत्पन्न थायते ते सोल गुण आते. १ स्पर्शनं,
त्वक्, २ रसनं जिह्वा, ३ घ्राणं, नासिका, ४ चक्षुः, लोचन, ५ श्रोत्रं, श्रवण,
आ पांचेने बुद्धीन्द्रिय कहेते, कारण के आ पांचे पोत पोताना विषयने
जाणते. तथा पांच कर्मेन्द्रियते. १ पायु, गुदा, २ उपस्थ, पुरुष स्त्रीनुं चिह्न
३ वच, कंठादि आठस्थानश्च उच्चाराय ते शब्द, ४ हाथ, ५ पग, आ पां-
चेश्च पांच काम थायते, १ मलोत्सर्ग, २ संज्ञोग ३ वचन, ४ ग्रहण, ५ च-
लन, ते कारणश्च आ पांचेने कर्मेन्द्रिय कहेते. ११ मन, मन ज्यारे बुद्धी-
न्द्रियने मलेते, त्यारे बुद्धीन्द्रियरूप अइ जायते; अने कर्मेन्द्रियने मलेते
त्यारे कर्मेन्द्रियरूप अइ जायते. आ मन जे ते ते संकल्पवृत्तिते. तथा
अहंकारश्च पांच तन्मात्रा जेनी सूक्ष्म संज्ञा ते ते उत्पन्न थायते. १ रूप
तन्मात्रा, ते शुक्लकृष्णादि रूपविशेष, २ रसतन्मात्रा, ते तिक्तादि रस
विशेष, ३ गंधतन्मात्रा, ते सुरज्यादि गंधविशेष, ४ शब्दतन्मात्रा, ते मधु-
रादि शब्दविशेष, ५ स्पर्शतन्मात्रा, ते मृदुकाठिन्यादि स्पर्शविशेष, आ
षोडशक गण ते. हवे पांचतन्मात्रांश्च पांचभूत उत्पन्न थायते, ते कहे-
ते. १ रूप तन्मात्राश्च अग्नि उत्पन्न थायते, २ रसतन्मात्राश्च जल उत्पन्न
थायते, ३ गंध तन्मात्राश्च पृथ्वी उत्पन्न थायते, ४ शब्द तन्मात्राश्च आ-
काश उत्पन्न थायते ५ स्पर्श तन्मात्राश्च वायु उत्पन्न थायते एम पांच
तन्मात्रांश्च पांच भूत उत्पन्न थायते. एम सर्व मली चोवीश तत्व
प्रधान निवेदन कर्त्या. “अने अकर्त्ता विगुण ज्ञोक्ता” एवं पुरुष तत्व
पचीशमुं नित्य चिद्रूप मानेते. चोवीश तत्व रूप प्रधान. १ प्रकृति-
२ महान्, ३ अहंकार ८ पांच ज्ञानेन्द्रिय, १३ पांच कर्मेन्द्रिय, १४ मन,
१५ पांच तन्मात्रा, २४ पांच भूत. एम चोवीश तत्व ते. तेमांश्च प्र-
थम जे प्रकृति ते ते अनुत्पन्न होवाश्च बुद्धि आदि सात प्रथमनां
कारण ते, अने सोल पाठलनां कार्य ते, तेश्च प्रथमनी सात प्रकृति वि-
कृति केहेवाय ते, अने षोडशकगण कार्यरूप होवाश्च विकृतिरूपते; अने
पुरुष जे ते ते न प्रकृति, न विकृति ते. नश्च कोश्य उत्पन्न थयेल के
नश्च कोश्यने उत्पन्न करतो, ते कारणश्च तेवो ते. ॥ तथाचेश्वरः कृष्णः

सांख्यसप्ततौ ॥ “मूलप्रकृतिरविकृति, महदाद्या प्रकृतिविकृतयः सः ॥ षोडशकश्च विकारो, न प्रकृतिर्नविकृतिः पुरुष इति ॥ अर्थ—ईश कृष्ण, सांख्य मतना आचार्य सांख्यसप्ततिग्रन्थमां सखेठे के मूलप्रकृति अविकृति ठे महत् आदि सात प्रकृतिविकृति ठे, षोडशक विकार विकृति ठे, अने पुरुष न प्रकृति, न विकृतिठे तथा महदादि, प्रकृतिना विकार ठे, ते व्यक्त यइने फरी अव्यक्तपण थइ जाय ठे ते अनित्यहो-वाधी पोताना स्वरूपधी ज्रष्ट थइ जायठे, अने प्रकृति अविकृति रूप होवाधी पोताना स्वरूपधी ज्रष्ट थती नथी तथा महत् आदिनु अने प्रकृतिनु स्वरूप सांख्य मतवासा आ प्रमाणे मानेठे १ हेतुमत्, २ अनित्य, ३ अव्यापक, ४ सक्रिय, ५ अनेक, ६ आश्रित, ७ क्षिण, ८ सावयव, ९ परतन्त्र, १० व्यक्त प्रकृति तेनाधी विपरीत ठे १ हेतुमत्, कारण वासा ठे, महत् आदि, २ अनित्य, उत्पत्ति धर्मवासाठे, ३ अव्यापक, बुद्धि आदि अव्यापि ठे, सर्वगत नथी, ४ सक्रिय, अव्यवसायसंयुक्त वर्तेठे, ते हेतुधी क्रिया सहित, सव्यापार चाखवा वासाठे, ५ अनेक, त्रेवीश प्रकारना ठे, तेधी, ६ आश्रित आत्माना उपकार वास्ते प्रधानने अवलंबीने रहेठे ७ क्षिण, जे जेमांधी उत्पन्न थायठे से तेमांज क्षय पामेठे, “क्षयक्षयं गत्वतीति क्षिणः” पांच जूत, पांच तन्मात्रांजमां क्षय पामेठे, पांच तन्मात्रा, दश इन्द्रिय, अने मन, अहंकारमां क्षयपामेठे, अहंकार बुद्धिमा क्षयपामेठे, अने बुद्धि प्रकृतिमां क्षयपामेठे, प्रकृतिनो कोशमां पण क्षय थतो नथी ८ सावयव, शब्द रूप, रस, गंध, स्पर्शादि संयुक्त ठे, ९ परतन्त्र, कारणने आधीन होवाधी, १० व्यक्त, तेवीज रीतें महदादि व्यक्त ठे; प्रकृति तेनाधी विपरीत, सुगम ठे आ अल्पमात्र स्वरूप घतावेख ठे, विस्तारधी जाणवु होयतो सांख्य सप्तति आदि शास्त्रो जोवा

हवे पचीशमा पुरुष तत्त्वनु स्वरूप कहियें त्रियें पुरुष “अकर्ता गुणोक्तोक्ता, नित्यचिदच्युपेतश्च” ठे पुरुषतत्त्व आत्माने कहे ठे १ : आत्मा, विषय सुखादिनां कारण पुण्यादि करतो नथी तेधी “अकर्ता” ठे, कारण के आत्मा तृणमात्र पण तोडवाने समर्थ नथी, अने कर्ता प्रकृति ठे, कारण के प्रकृतिमां प्रवृत्तिस्वभाव ठे, तथा २ “विगुण” सत्त्वादि गुणरहित ठे, कारण के सत्त्वादि प्रकृतिना धर्म ठे, तथा ३ “जो

क्ता " आत्मा चोक्ता, जोगवनार ठे, चोक्ता पण साक्षात् नथी, परंतु प्रकृतिना विकारभूत उन्नय मुख दर्पणाकार जे बुद्धि ठे, तेमां संक्रमण थयां थकां निर्मल आत्मस्वरूपविषे सुख दुःखोना प्रतिबिंब उदय मात्रथी चोक्ता केहेवाय ठे. " बुद्ध्यवसितमर्थं पुरुषश्चेतत " इतिवचनात् ॥ जेम जासुस फुलनी समीप रेहेवाना कारणथी स्फटिकमां रक्ततादि केहेवामां आवे ठे, तेम प्रकृतिना निकट संबंधथी पुरुषपण सुख दुःखो-नो चोक्ता केहेवाय ठे. सांख्य मतना वादमहार्णवमां पण कहे ठे " बु-द्धिदर्पणसंक्रांतं, समर्थप्रतिबिंबकं ॥ द्वितीयं दर्पणं कटपे, पुंसिअध्या-रोहति ॥ १ ॥ तदेव चोक्तृत्वमस्य नत्वात्मनोविकारापत्तिरिति ॥ आ-गो तात्पर्य उपर बतावेल ठे.

तथा कपिलनो शिष्य आसुरिपण कहे ठे ॥ श्लोक ॥ विवक्तेदृक्परि-णतौ, बुद्धौ जोगोऽस्य कथ्यते ॥ प्रतिबिंबोदयः स्वप्ने, यथा चंद्रमसौज-सि ॥ १ ॥ तथा विंध्यवासी सांख्याचार्य आत्माने तेवीज रीतें चोक्ता कहे ठे. पुरुष अविकृत आत्माज ठे, स्वनिर्जास अचेतन मन कर्त्ता ठे. ते मननी निकटताथी उपाधि स्फटिकवत् देखाय ठे; "नित्या या चिच्चेत ना तयाऽच्युपेतः" आ केहेवाथी पुरुषज चैतन्यस्वरूप ठे. " नतु ज्ञान-स्य " परंतु ज्ञान नथी, कारण के ज्ञाननो धर्म बुद्धि ठे. तथा पतंज-लि पण एमज कहे ठे. तथा " पुमान् " आ जे एक वचन ठे ते जाति-नी अपेक्षाथी ठे; परंतु आत्मा अनंत ठे, कारण के जन्म मरणादि का-रणोना नियम, तथा धर्मादि अनेक प्रवृत्ति देखवामां आवे ठे. ते सर्व अनंत आत्मा सर्वगत तेमज नित्य ठे. ॥ उक्तं च ॥ अमूर्त्तिश्चेतनो जोगी, नित्यः सर्वगतोऽक्रियः ॥ अकर्त्ता निर्गुणः सूक्ष्म, आत्मा कापिलदर्शनइति ॥

सांख्यमत त्रण प्रमाण माने ठे. १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ शब्द. ते मतनुं नाम सांख्य अथवा शांख्य शा वास्ते कहे ठे ? तेनो हेतु एवो ठे के, संख्या प्रकृति तत्व पचीश रूप तेने जे जाणे अथवा जणे. ते सांख्य. तथा जो ताबु शकारथी बोलियें तो शांख्य एम केहेवाय. तेज-ना मतमां शंखध्वनि ठे एम वृद्धोनो आम्नाय ठे तेथी शांख्य नाम ठे. वदी शंख नामे कोई आद्य पुरुष थया ठे. "तस्यापत्यं पौत्रादिरिति गर्गा

દિત્વાદય સ્ત્રી પ્રત્યયે શાંભ્યા પામિ શ્વ વર્ણનં શાંભ્ય શાંભ વા ” ॥ શ્તિ સાંખ્યમતસંદેપવર્ણનં

હવે મીમાંસકમત લલિચ્યેં ઠિચ્યેં તેનુ ઘીજું નામ જૈમિનીય પળ કહે છે આ મતવાલા સાંખ્યમતની પેઠે ઇકવર્તી, ત્રિવંદી હોય છે, ધાતુરક વલ્લ પહેરે છે મૃગચર્માસન પર વેસે છે, કમચ્છ રાલેલે, શિરમુંકિત કરાવેલે, સંન્યાસી પ્રમુલ્લહિજ આ મતમાં હોય છે, વેલ તેમના ગુરુ છે, પરંતુ ઘીજા કોઈ વક્તા ગુરુ નથી તે પોતે પોતાને સંન્યસ્ત સંન્યસ્ત કહે છે, ય હોપધીતને ધોઈને ત્રણધાર તેનુ જલ પીચેલે આ મીમાંસક વે પ્રકારના છે, ઇક યાજ્ઞિકાલિ, તે પૂર્વમીમાંસક છે, અને ઘીજા ઇત્તરમીમાંસાવાદી છે યાજ્ઞિકાલિ, કુર્કર્મના તજનાર, યજનાલિ પદ્કર્મના કરનાર, વ્રહ્મ સૂત્રના ધારક, ઇહસ્થાશ્રમમાં સ્થિત, શૂદ્રનુ અધ્ધાલિ તજનાર છે, તેના પળ વે જ્ઞેલ છે, ઇક જલ, ઘીજા પ્રજાકર, જલ ઇ પ્રમાણ માને છે, અને પ્રજાકર પાંચ પ્રમાણ માને છે ઇત્તરમીમાંસક ઘેલાન્તિ છે, વ્રહ્મ અઘેલ માને છે “ સર્વમેવેલં વ્રહેતિ જાપતે ” તેપર પ્રમાણ આપે છે કે ઇક આત્મા સર્વશરીરોમા ઇપલબ્ધ થાય છે ॥ ૨૨લોક ॥ ઇક ઇવલિ ચૂતાત્મ ચૂલે ચૂલે વ્યવસ્થિત ॥ ઇકધા ઘધુધા વૈલ, દલ્લયતે જલચલવત્ ॥ ૧ ॥ શ્તિ વલનાત્ ॥ “ પુરુષ ઇવેલં સર્વયલ્લુત યલ્લજાવ્યમિતિ વલનાત્ ॥ આ ત્મામાજ લયથલુ તેનું નામ મુલ્કિ છે ઘીજી કાલ મુલ્કિ નથી તે મીમાંસલ દિજજ જેનુનામ જગલ્લ છે, તે ચાર પ્રકારના છે, ૧ કુટીચર, ૨ ઘલૂલક ૩ હસ, ૪ પરમહસ તેમા ૧ ત્રિવંદી, સશિલા, વ્રહ્મસૂત્રી, ઇહલ્યાગી, યજ માન, પરિલ્લહી, ઇકલાર પુધ્ધના ઘરમા જોજન કરે છે, કુટીમા લસેલ તેને કુટીચર કહેલે, ૨ તુલ્લયલેપ, પૂર્લોલ્લ લિધ્ધના ધરમાં નીરસ જિલ્લા જોજી લિળ્ણજાપપર નદીના તીરપર રહે છે, તેને ઘલૂલક કહે છે, ૩ ઘ હસૂત્ર, શિલારહિત, કપાય લલ્લ, લલ્લધારી, ગામમાં ઇકરાત્રિ અને નાગ રમા ત્રણ રાત્રિ રહે છે, અલ્લિ જ્યારે ધૂમરહિત થાય ત્યારે શ્રાલ્લણના ઘરમાં જોજન કરે છે અને તપથી શરીર શોપળ કરી, લેશોમાં ફરતા રહે છે, તેને હસ કહે છે હસનેજ જ્યારે જ્ઞાન થાય છે, ત્યારે ચારે વર્ણના ઘરમાં જોજન કરે છે, પોતાની ઇધાથી લલ રાલે છે, હજાન લિગા સન્મુલ્લ જાય છે જો શ લિલ્લિન થઈ જાય તો અનજાન ઘલ્લળ કરે છે, ૪ લેલ્લાંત ગલ્લળ્યાપી, તે

परमहंसके देवाय ठे; आ चारेमां पूर्वशी परस्पर अधिक चारे केवल ब्रह्माद्वैतवाद साधवामां व्यसनी ठे, इत्यादि आ मतनुं स्वरूप ठे.

हवे पूर्वमीमांसावादिउनो मत विशेषशी लखियें ठियें. जैमिनीय वाला कहे ठे के, सर्वज्ञ, सर्वदर्शी वीतराग, सृष्टिआदिना कर्ता, आ पूर्वोक्त विशेषणयुक्त कोइपण देव नथी, के जे देवनुं वचन प्रामाणिक होय, प्रथम तो देवज कोइ वक्ता नथी, के जेनुं कहेलुं वचन प्रमाण थाय. अनुमानशी पुरुष सर्वज्ञ नथी, मनुष्य होवाथी, रथ्यापुरुषवत.

पूर्वपक्षः— किंकर थई जेनी सुर, असुर सेवा करेठे, तेमज त्रण लोकमां ऐश्वर्यना सूचक, ठत्र, चामरादि जेनी विभूति ठे, ते सर्वज्ञ केम न होई शके?

उत्तरपक्षः—आ विभूति तो इंद्रजालीआ पण रची शके ठे, ते वातना साक्षी जैनमतना सामंतज्ञ आचार्य पण ठे ॥ श्लोक ॥ देवागमनजोयान, चामरादिविभूतयः ॥ मायाविष्वपि दृश्यंते, ह्यतस्त्वमसि नो महान्.

पूर्वपक्षः— जेम अनादि सुवर्णनो मेल, द्वार प्रमुख अग्नि पुटादि क्रियाविशेषशी शोधातां, सुवर्ण सर्वथा निर्मल थई जाय ठे, तेम आत्मा पण निरंतर ज्ञानादि अज्यासशी निर्मल थवाथी तेने सर्वज्ञपणांनो संभव केम न होय ? अवश्य होयज.

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेवुं ठीक नथी; कारण के अज्यास करवाथी शुद्धिनी तरतमताज थाय ठे, परंतु परम प्रकर्ष अवस्था थती नथी, कारण के जे पुरुष चालवानो अज्यास करे, अर्थात् कूदवानो, ठलंग मारवानो, ठेकडो मारवानो अज्यास करे, ते दशहाथ वीशहाथ कुंदी शकशे, परंतु सो योजन कूदवानी शक्ति ते कदापि मेलवी शकशे नहि, अने सर्व लोक कूदी जवानो अज्यास तो कदापि तेनाथी थइ शकशे नहि. तेवीज रीतें आत्मापण अज्यासद्वारा सर्वज्ञ थइ शकतो नथी.

पूर्वपक्षः— मनुष्यने सर्वज्ञता जले न होय, परंतु ब्रह्मा विष्णु, महेश्वरादिने तो सर्वज्ञता होय ठे, कारण के तेमने तो जगत् ईश्वर माने ठे. ते वात कुमारिल पण कहे ठे. “दिव्य देह होवाथी” ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर, तेउने सर्वज्ञता होय, मनुष्यने सर्वज्ञता केवीरीतें होय ?

उत्तरपक्षः—जे रागद्वेषमां मग्न ठे निग्रह अनुग्रहमां ग्रस्तठे, काम सेवनमां तत्पर ठे, एवा लक्षणवाला ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर, सर्वज्ञ केवी

રીતે હોઈ શકે છે ? કારણ કે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો સર્વજ્ઞસાધક નથી, કારણ કે તેતો (ઈંદ્રિયો) વર્તમાન વસ્તુનેજ પ્રદર્શ કરે છે, અને અતુ માનથી પણ સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થતા નથી, કારણ કે અનુમાન પ્રત્યક્ષ પૂર્વકજ પ્રવૃત્ત થઈ શકે છે, તેમજ આગમ પણ સર્વજ્ઞની સિદ્ધિ કરનારુ કોઈ નથી, કારણ કે આગમ સર્વે વિષાંદાસ્પદ છે, ઘણી ઊપમાન પણ નથી, કારણ કે ધીજા સર્વજ્ઞ કોઈ હોય તો ઊપમાન બને, તેથીજ રીતે અર્થાપ-ત્તિથી પણ સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થતા નથી, કારણ કે અન્યથા અનુપપન્નમાન પદો કોઈ પદાર્થ નથી, જે હોવાથી સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થાય જ્યારે જાણપ્રાપ્તક પાંચે પ્રમાણથી સર્વજ્ઞ સિદ્ધ ન થયા, ત્યારે સર્વજ્ઞ અજ્ઞાવ પ્રમાણના વિ-પય થયા સર્વજ્ઞ પ્રત્યક્ષાદિ ગોચરને અતિક્રાંત હોવાથી, શશમૃગવત્ જ્યારે કોઈ દેવ સર્વજ્ઞ નથી, અને તેવા સર્વજ્ઞ દેવનુ કથન કરેલુ જ્યારે કોઈ શાસ્ત્ર નથી, ત્યારે અર્તીંદ્રિય અર્થનું જ્ઞાન કેમ થાય ? પદ્મી મનમાં આશંકા કરીને જૈમિનિ કહે છે કે “તસ્માત્” તે કારણથી અર્તીંદ્રિય ઇંદ્રિયોના વિપર્યયિત જે, આત્મા, ધર્મ અધર્મ, કાલ, સ્વર્ગ, નરક, પર માણુ પ્રમુખ પદાર્થો છે, તેઝના કરતેલ આમૈલકવત્ સાક્ષાત્ દેશનાર કોઈ નથી તે હેતુથી નિસ્ય જે વેદવાક્ય છે, તેનાથીજ યથાર્થ તત્ત્વનો નિશ્ચય થાય છે કારણ કે વેદ, અપૌરુષેય છે, અર્થાત્ કોઈયે રચેલા નથી, અનાવિ નિસ્ય છે, તે વેદવચનોથી અર્તીંદ્રિય પદાર્થોનું જ્ઞાન થાય છે, પરતુ કોઈ સર્વજ્ઞના કહેલા આગમથી થતું નથી, કારણ કે સર્વજ્ઞ કો ઇષ્ણ પૂર્વ કાલમાં થયા નથી, વર્તમાનમાં છે નહિ, અને પ્રવિષ્યમાં થવાના નથી ॥ યથાહુસ્તે ॥ અર્તીંદ્રિયાણામર્થાનાં, સાક્ષાત્ દૃષ્ટા ન વિ-ચિતે ॥ ઘચનેનહિ નિત્યેન, ય પશ્યતિ સપશ્યતિ ॥ ૧ ॥

પ્રશ્ન — અપૌરુષેય વેદના અર્થ કેવીરીતે જાણી શકાય ?

ઉત્તર — અમારી પરપરા જે અવ્યવસ્થિત છે તેનાથી જાણી શકાય છે, તે કારણથી તથા સર્વજ્ઞાદિનો અજ્ઞાવ હોવાથી પ્રથમ વેદનાજ પાઠ પ્ર-યત્નથી કરવા જોઈયે વેદ ચાર છે, ૧ રુગ્, ૨ યજુષ, ૩ સામ, ૪ અચર્ષ્ણ ચારનો પાઠ કરી, પઠી ધર્મજિજ્ઞાસા કરવી જોઈયે ? ધર્મ અર્તીંદ્રિ

य ठे. वली धर्म ठे ते केवो ठे ? तथा क्या प्रमाणथी जाणियें ? एवी जे जाणवानी इत्ता, तेनुं नाम जिजासा ठे. ते जिजासा केवी ठे ते जिजासा धर्म साधवानो उपाय ठे, तेनुं नाम नोदना ठे, ते नोदनानां निमित्त बेठे, एक जनक, बीजो ग्राहक ठे. अहियां ग्राहक निमित्त जाणवुं. तेनुंज विशेष स्वरूप कहियेंठियें.

श्रेयः साधकद्रव्यादिविषे जीवोने प्रेरियें जेनाथी, ते नोदना, वेद वचननी करेदी प्रेरणा ठे ॥ इत्यर्थः ॥ धर्म नोदनार्थी जणाय ठे. ते कारणथी नोदनालक्षण धर्म ठे, धर्म अतींद्रिय होवार्थी नोदनार्थीज जाणियें ठियें. प्रत्यक्षादि बीजा कोइ प्रमाणथी जाणी शकातो नथी, कारण के प्रत्यक्षादि विद्यमाननाज उपलंभक ठे. अने धर्म कर्तव्यतारूप ठे अने कर्तव्यता त्रणेकाल स्वप्नाव वाली ठे ते कर्तव्यतानुं ज्ञान नोदनाज उत्पन्न करी शके ठे. आ सीमांसकोनो अच्युपगम ठे.

हवे नोदनानुं व्याख्यान करियें ठियें. अग्निहोत्र, सर्व जीवोनी अहिंसा, दानादि क्रिया ते करवावास्ते जे प्रवर्त्तक, प्रेरक वेदोनां वचन ठे. तेज नोदना ठे. जेम के “ अग्निहोत्रं जुहूयात् स्वर्गकामः ” एवां जे प्रवर्त्तक वेदवचन ठे, ते नोदना जाणवी. यथा ॥ “ न हिंस्यात् सर्वभूतानि, तथा नवै हिंस्रो भवेत् ” आ वचनोथी प्रेस्थां थकां द्रव्य, गुण, कर्मोथी हवनादिविषे जे प्रवृत्त थवुं, ते धर्म ठे, अने आ वेदवचनो प्रेस्थां थकां पण जे न प्रवर्त्ते, अथवा विपरीत प्रवर्त्ते, तेने नरकादि अनिष्टफल थायठे. शाचरजाण्यमां पण एमज कहेल ठे.

आ जैमिनीय ठ प्रमाण माने ठे. १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ शब्द, ४ उपमान, ५ अर्थापत्ति, ६ अज्ञाव. तेउनुं विस्तारथी स्वरूप जाणवुं होय तो षड्दर्शन समुच्चयनी टीका जोवी. इति संक्षेपथी सीमांसकमत.

आ पांच दर्शन आस्तिक केहेवाय ठे, अने ठहुं जैनदर्शन ठे. तेनुंस्वरूप आगलना परिच्छेदमां लखवामां आवशे. नास्तिकमत दर्शनमां नथी. “नास्तिकं तु न दर्शनमिति राजशेखरसूरिकृतषड्दर्शनसमुच्चयवचनात्” ॥ तो पण जव्य जीवोने जाणवा वास्ते तेनु कांश्क स्वरूप लखियें ठियें.

कपाली, जस्म लगावनार, योगी, ब्राह्मणादि, अंत्य जातिना लोक जेउने लोको वाममार्गीं कहेठे, तेउ, तथा कौत्तिक इत्यादि नास्तिक

ઠે, તેના મતનું નામ નાસ્તિક ચાર્વાક ઠે તેઁ જીવ, પુણ્ય પાપાદિ કાંઈ માનતા નથી, ચાર જૌતિક વેદ માને ઠે, તેમજ સર્વજગતને પણ ચાર જૌતિક માનેઠે

વહ્લી કેટલા એક ચાર્વાક એક દેશી, આકાશને પાંચમું ધૂત માને ઠે પચ્ચૂતાત્મક જગત ઠે એમ કહે ઠે ધૂતોથીજ મથ શક્તિમત્ પૈત ન્ય ઇત્યદ્ન થાય ઠે એમ તેઁનો મત ઠે પાણીના પરપોટાની જેમ, શરીર ઠે તેજ જીવ ઠે એમ તેઁનું માનવું ઠે આ મતવાલા મથ, માંસ, સ્વાયઠે, માતા, વેદેન, દિકરી આદિ જે અગમ્યઠે, તેઁની સાથે ગમન કરેઠે તે નાસ્તિક ધામી, વરેક વરસે એક દિવસ સર્વે, એકસ્યલ્લે એકઠા થાયઠે સ્ત્રીઁને નમ્ન કરી તેઁની યોનિની પૂજા કરેઠે, તેમજ વિષય સેવનપણ કરેઠે ઇત્યાદિ, એવાં બુરાં કામ કરેઠે કે આ પુસ્તકમાં તેનું વર્ણન કરતાં મને શરમ લાગે ઠે તેથી લલેલ નથી તે નાસ્તિક કામસેવન ઇપરાંત ધીજો ધર્મ માનતા નથી, મતલબ કે કામનેજ ધર્મ માનેઠે

આ મતની ઇત્પત્તિ જૈનમતના શીલતરંગિણી નામના શાસ્ત્રમાં જે પ્ર માણે લલેલીઠે તે પ્રમાણે કહિયેં ઢિયેં બૃહસ્પતિ નામનો એક બ્રાહ્મણ હતો તેનું ધીજું નામ દેવવ્યાસ હતું તેને એક વેદેન હતી તે ધામ્યા વસ્થામાં વિધવા થઈ હતી જેના આશ્રયથી પોતાની જીંદગી સંપૂર્ણ કરે પડું કોઈ તેણીના સાસરાના ઘરમાં સાધન ન હોતું, તેથી નિગધાર થઈને પોતાના જાહના ઘરમાં આવી રહી તે અત્યત સ્વરૂપવતી તેમજ યૌવન વતી હતી, આ સમયે બૃહસ્પતિની પત્ની મૃત્યુ પામી હતી, બૃહસ્પતિને કામ વાસનાથી પીડા થાવાલાગી, તેથી વિષયાસક્ત થવાને સ્ત્રીધે પોતાની વેદે નની સાથે વિષયસેવન કરવાની ઇલા ધઈ વિધવા વેદેનને પ્રાર્થના કરી કે હે વેદેન ? મારી સાથે તું વિષયસેવન કસ્ય, ત્યારે તેની વેદેન કશું કે હે જાહ ? આ વાત ઇજયલોકવિરુદ્ધ ઠે, તેથી કેમ કરી શકું ? કારણ કે પ્રથમ તો હું તારી વેદેન તું તેથી જાહની સાથે વિષયજોગ કરે તો અવશ્ય તું નરકમાં જાઁ, અને આ વાતજો જગતમાં પ્રસિદ્ધ થાય તો, સર્વલોકને વિકાર પાત્ર થાઁ એવી વાત શ્રવણ કરી બૃહસ્પતિય પોતાના મનમાં વિચાર કસ્યો કે, આં સુધી તેણીના મનમાંથી પાપ, તેમજ નરકાદિ ડુ લનો જય દૂર થશે નહિ, ત્યાંસુધી તે મારી સાથે કદાપિ સંજોગ

करशे नहि. एवो विचार करी पोते बृहस्पतिसूत्रनी रचना करी. ते सू-
त्रोथी, पुण्य पाप, स्वर्ग नरकनो अज्ञाव सिद्ध करी, पोतानी वेहेनने ते
शास्त्र श्रवण करावी प्रतिबोध कस्यो. ते बोधथी तेनी वेहेने विचार कस्यो
के आ शरीर ज्यारे पांचजौतिक ठे, अने आ शरीरथी अतिरिक्त एवो
अत्मा नामें बीजो कोइ पदार्थ नथी, त्यारे पुण्य पाप, नरक स्वर्ग कांइपण
सिद्ध थतुं नथी. तेथी हवे आ मूर्ख लोकोनी शरम राखी मारी यौवन
अवस्था शामाटे वृष्ट गुमावुं. एम निश्चय करी पोताना ज्ञाइनी साथे
विषय जोग करवामां अंत बुद्ध थइ गइ. ज्यारे लोकोना जाणवामां
आ हकीकतआवी, त्यारे लोको तेउनी बहुज निंदा करवा लाग्या. ते सांजली
बृहस्पतियें निर्लज्ज थइ लोकोने नास्तिक मतनो उपदेश करवो शरु
क्यों. ते उपदेशथी जे अत्यंतविषयी तथा अज्ञानी हता, तेउ तेना शिष्य
थया. केटलोएक काल व्यतीत थयापठी तेना शिष्यो पोताना मतनुं बहु
मान करवा वास्ते केहेवा लग्या के, आ अमारो मत देवताउना गुरु जे
बृहस्पति नामना आकाशमां ग्रहठे तेमनो प्रवर्त्तावेलो ठे. बृहस्पति करतां
बीजो कोइ विशेष बुद्धिमान् नथी, तेथी अमारो मत सत्य ठे. आ बृह-
स्पतिनी उत्पत्ति अमारा चोवीशमा तीर्थंकर श्रीमहावीर स्वामिनी पेहेलां
थयेली सिद्ध ठे; कारण के श्रीमहावीर स्वामियें कथन करेला शास्त्रोमां चा-
र्वाक मतनुं निरूपण करेलुं ठे. चार्वाक मतनी उत्पत्ति ए प्रमाणे ठे. ते-
मनां नाम चार्वाक, लोकायितादि ठे “चर्व अदने चर्वति, चक्षयंति
तत्त्वतो न मन्यंते पुण्यपापादिकं परोक्षवस्तुजातमिति चार्वाकाः” मया-
कश्यामाकेत्यादि सिद्ध, ठे. उणादिदंडकेन शब्दनिपातनं. लोका नि-
र्विचाराः सामान्यालोकास्तद्वदाचरंति स्मेति लोकायिताः लोकायित
काश्चपि ॥ बृहस्पतिप्रणीतमतत्त्वेन बार्हस्पत्याश्चेति” चर्व धातु चक्षण
अर्थमां ठे. चर्वण (चक्षण) करे अर्थात् जे पुण्य पापादि परोक्ष वस्तु स-
न्बुहने न माने ते चार्वाक, मयाक श्यामाक इत्यादि सिद्ध ठे. श्रीहैमव्या-
करणना उणादि दंडक प्रयोगथी निपातथी सिद्ध ठे. तथा लोक निर्विचारी
ठे, सामान्य लोकोनी पेठे जे आचरण कर्मा करेठे ते लोकायिता लोका-
यितका एम पण केहेवाय ठे. तेमज बृहस्पतिनी प्ररूपणाथी ते मतनुं
नाम बार्हस्पत्य पण कहेठे.

हवे चार्वाकना मतनु स्वरूप छलियें ठियें नास्तिक एम कहेंते के परलोकमां गमन करनार जीव, चेतनाखरूप कांइ ठे नहि पांच चूतधी जे चेतन उत्पन्न थायते, ते पण चूतोनो नाश यतां अर्हीयांज नाश पा मी जाय ठे जो जीव परलोकधी आव्यो होय तो परलोकनु ते स्मरण होवुं जोइये, परंतु ते तो यत्तु नधी, ते कारणधी जीव परलोकधी आव्यो नधी तेमज परलोकमां जानारपण नधी तथा जीवस्थानमां जो देव शब्द स्थापन करियें तो सर्वज्ञादिविशेषणविशिष्ट कोइ देव नधी, तथा मोक्षपण नधी, धर्म अधर्म नधी, पुण्य पाप नधी, पुण्य पापनु जे फल स्वर्ग नरक, तेपण नधी “तथाच तन्मस ॥ यतावानेव लोकोय, यावानिंद्रिय गोचर ॥ जडे वृक्षपर्व पश्य, पद्मदस्यबहुभ्रुताः ॥ १ ॥ अर्थ — जेटलो प्रत्यक्ष देखवामां आवेते, तेतलो जे मनुष्यलोकेते कारण के जे पदार्थ इडि योधी ग्रहण थायते तेज पदार्थते, ते उपरांत बीजा कोइ पदार्थ नधी ज्यारे लोक शब्दनो उच्चार करियें त्यारे लोकमां जे विद्यमान पदार्थते तेज ग्रहण करवा, अने जे आ लोकधी पर एवा जीव, पुण्य, पाप, अने तेनां फल स्वर्ग, नरकादि ठे एम मानेते ते अप्रत्यक्ष होवाधी, असत्यते जो अप्रत्यक्षपण मानियें तो शशशृंग, बभ्यापुत्र आदिपण मानवा जोइयें पांच प्रकारें प्रत्यक्षधी अनुक्रमें १ मृदु कठोरादि वस्तु, २ तिक्त कटु कषायादि डव्य, ३ सुरजि दुरजिरूप गंध, ४ सू, सूधर, सुवन, चूरुह, स्तत्र, कुंज, अंजोरुहादि, नर, पशु, श्वापदादि, स्पावर, जगम पदार्थोना समूह, ५ विविध, वेणु बीणादिनी ध्वनि, आ पांच बिना बीजी कोइपण वस्तुनी प्रतीति यत्ती नधी पांच चूतोधी व्यतिरिक्त नरक, स्वर्गमां गमन करनार एवो जीवज ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाणधी सिद्ध न थयो, त्यारे जीवनां सुख दुखनां कारण धर्म, अधर्म, अने ते धर्म, अधर्मनि, उत्कृष्ट फल जोग वधानी जूमि, स्वर्ग नरक, तथा सर्वथा पुण्य पापनो कृत्यवधाधी उत्पन्न यनारु जे मोक्षसुख तेनु जे वर्णन, ते सचसुं वर्णन आकाशमां चित्रामण्य करवा जेसुते कारण के जीवनो नधी कोइयें स्पर्श कयों, नधी कोइयें तेनो खाइने स्वाद घास्यो, नधी कोइयें तेने सुख्यो, नधी कोइयें तेने दीनो, के नधी कोइयें तेने शब्दवत् साजस्यो, तेम ठतां मूढमति शा वास्ते, जीवने मानीने, स्वर्गादि सुखोनी इच्छाकरी, मस्तक, दाढी, मूठ मुढावी

अनेक प्रकारनां दुष्कर तप तपी, शीत, आतप, सहन करी फोगट आ शरीरने संकटोमां नाखी मनुष्यजन्म खराब करी रह्यावे ? आ तेमनी समजणनुंज दुःखवे. ॥ तदुक्तं ॥ तपांसि यातनाश्चित्राः, संयमोजोग वंचना ॥ अग्निहोत्रादिकं कर्म, बालक्रीडेव लक्ष्यते ॥ १ ॥ यावज्जीवं सुखं जीवेत्, तावद्वैषयिकं सुखं ॥ जस्मीजूतस्य देहस्य, पुनरागमनं कुतः ॥ २ ॥ अर्थः— सुगम ठे, सारांश उपर बताव्यो ठे. इत्यादि कारणथी सिद्ध थाय ठे के जे इंद्रियगोचर (इंद्रियगम्य प्रत्यक्षवे) तेज तात्विक ठे. सारांश बीजां सुख कटिपत ठे.

हवे जे परोक्ष, अनुमान, आगम प्रमाण आदिथी जीव, अने पुण्य पाप आदिनुं स्थापन करे ठे, तेमज स्थापन करवामां कोई पण रीतें ह- ठता नथी, तेउने प्रतिबोध करवा वास्ते दृष्टांत कहे ठे. “ जडे वृक्षपदं पश्येत्यत्रायं संप्रदायः ” कोई पुरुष नास्तिक मतथी, अथवा सत्य अंतः करणथी पोतानी ज्ञार्याने आस्तिक मतविषे दृढ प्रतिज्ञावादी जाणीने पोतानी शास्त्रोक्त युक्तियोथी निरंतर प्रतिबोध करे ठे, ज्यारे तेणीने प्र- तिबोध लाग्यो नहि, त्यारे तेना पतियें विचार कस्यो के हवे उपायथी तेणीने प्रतिबोध लागे तेम ठे, एम पोताना चित्तमां चिंतवन करीने रा- त्रिना पाठलना पहोरमां ते स्त्रीनी साथे नगरथी बहार निकली, पत्नीने केहेवा लाग्यो, हे वृक्षजे ! नगरमां बसनारा जे लोको परोक्ष पदार्थोंने अनुमान आदि प्रमाणोथी सिद्ध करे ठे, अने लोकोमां पोताने बहुश्रुत कहेवरावे ठे, तेउनी चतुराई हवे अवलोकन कर. एम कही, नगरना दरवाजाथी चोकसुधी जीणी धूलमां पोताना हाथथी वरुना पंजाना आ- कार पाडीदीधा. प्रातःकालमां ते वरुना पंजा देखीने बहुलोको राजमा- र्गमां एकठा थईगया. तेटलामां बहुश्रुत पण त्यां आवीगया. ते बहुश्रुत लोकोने केहेवा लाग्या के हे जाईयो ! वरुना पगोनी अन्यथा अनुपत्ति- थी, निश्चयें कोईक वरु रात्रिमां वनथी अहींया आव्युं हतुं. आ सांज- ली नास्तिकमति पोतानी पत्नीने ए प्रमाणे केहेनारने बतावी, केहेवा लाग्यो के हे जडे ! “ वृक्षपदं ” (वरुनापंजा) तुं जो. जे पंजाने वरुना पंजा अबहुश्रुत कहे ठे. लोकुरुद्धिथी आ लोक बहुश्रुत कहेवरावे ठे, परंतु परमार्थथी तेउं महागोठ ठे. कारण के तेउं परमार्थ तो कांई जाण-

તા નથી કેવલ દેશા દેશી રોષો કરવા છાગી રહ્યા છે, પરમાર્થથી તો તેઈનું વચન માનવા યોગ્ય નથી તેવીજ રીતે ઘણા મતવાલા ધાર્મિક, ઠગ (ઘૂતારા) વીજાઈને ઠગવામાં તત્પર પવા તેઈ કાંઈક અનુમાન, આગમાદિથી દુઢપણે જીવાદિ પદાર્થની અસ્તિ સિદ્ધ કરીને ખોસા છોકાને ઘૃથાજ સ્વર્ગાદિ સુખોનો છોજ દેશાઈ જીવ્યઅજીવ્ય, ગમ્ય અગમ્ય, હેય ઉપાદેય, આદિ સંકટોમાં નાલે છે ઘડુ મૂર્ખ છોકોને ધાર્મિકપણા નો વ્યામોહ ઉત્પન્ન કરે છે, તેથી બુદ્ધિમાનોયે તેમનાં વચન ન માનવાં જોઈયે તે સાંજલી તે સ્ત્રી પોતાના પતિનાં સર્વ વચન માનવા છાગી, તેથી તેણે પોતાની પક્ષીને જે ઉપદેશ કહ્યો તે હવે સ્ત્રિયે ઊંચે

॥ શ્લોક ॥ પિથ શ્વાદ ચ ચારુલોચને, યદતીત વરગાત્રિ તદ્વ તે ॥
 નહિ જીરુ ગત નિવર્તે, સમુદાયમાત્રમિદ કલેષરં ॥ ૧ ॥ વ્યાખ્યા ॥
 હે સુદરલોચન શાસ્ત્રિ ! તુ પેય અપેયની વ્યવસ્થા તજી વર્ષ મદિરાપાન કહ્ય, ન કેવલ મદિરાજ પી, પરંતુ જીવ્ય અજીવ્યની વરકાર કહ્યા વિના, માંસાદિ પણ શ્વા, તેમજ ગમ્ય અગમ્યનો વિચાર દૂર કરી ખોગોને ખો ગવી પોતાની યુવાવસ્થા સફલ કહ્ય યૌવનાદિ જે કાંઈ વ્યતીત થઈ ગયેલ છે તે, હે વરગાત્રિ ! હે પ્રધાનાંગિ (ઉત્તમાંગિ !) ફરી તને મલવા ના નથી અત્યંત કામ રાગ જણાવવા વાસ્તે ઘડુ સંબોધન પદ કહેલાં છે, તેથી પુનરુક્તિ વોપ નથી કોઈની આશંકા મનમાં લાવિને ઘૃહસ્પતિ મ તવાલા કહે છે કે પોતાની ઇષ્ઠાથી જે શ્વાન, પાન, ખોગ, વિલાસ કરશે, તેઈને પરલોકમાં કષ્ટપરંપરા પામવા સુખજ થશે, અને જે સુકૃત કરશે તેઈને સુખ યૌવનાદિ જવાતરમાં પામવા સુખજ થશે, આ પ્રમાણેની પર ની આશંકા દૂર કરવા વાસ્તે ઘૃહસ્પતિ કહે છે કે હે જીરુ ! વીજાના કેહેલા માત્રથી નરકાદિ હુ લોની પ્રાપ્તિ નથી આ લોકના યૌવનાદિથી નિષ્ક્રાંત થવું, અર્થાત્ આ લોકમાં વિષયખોગથી યૌવનનું સુખ ન ખોગ થવું, અને પરલોકમાં અમને યૌવનાદિ સુખ ફરી મલશે, એમ પરલોકના સુખની ઇષ્ઠાથી, તપ, ચારિત્રાદિ કષ્ટ ક્રિયા કરીને જે આ લોકના સુખની ઉપેક્ષા કરે છે તેઈ મહામૂઢ છે

શાસ્ત્રિ શુજાશુજ કર્મના યોગથી આ જીવને અવશ્ય પરલોકમાં પણ સ્વર્ગમ્મ હેતુક સુખહુ લાદિ ધેવના થશે, એવિ આશંકા કરનારની શંકા

મનમાં લાવિને વૃહસ્પતિ કહે છે કે સમુદાયચૂત ચારેનો સંયોગમાત્ર જ આ કલેવર (શરીર) છે; પરંતુ ચારે ચૂતોના સંયોગમાત્રથી જુદો, વીજો જવાંતરમાં જાવાવાલો, શુચાશુચ કર્મવિપાકને જોગવવા વાલો એવો જીવ નામનો કોઈ પદાર્થ નથી; અને ચારે ચૂતનો જે સંયોગ છે તે વિજલિના પ્રકાશની પેઠે ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામી જાય છે. તે કારણથી પરલોકનો જય તજી દે. હે હરિણાદિ ! જેમ મન માને તેમ જા, પી જોગ વિલાસ કસ્ય.

હવે પ્રમેય પ્રમાણ બંને કહે છે. ॥ શ્લોક ॥ પૃથ્વી જલં તથા તેજો, વાયુચૂતચતુષ્ટયં ॥ આધારોચૂમિરેતેષાં, માનં ત્વક્ક્રમેવ હિ ॥ ૧ ॥ અર્થ: ૧ પૃથ્વી, ૨ જલ, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, આ ચાર ચૂત છે. આ ચારેની આધાર પૃથ્વી છે. અને કોઈ જગાયે એવો પણ પાઠ છે કે “ ચૈતન્યચૂમિ રેતેષાં ” આ ચારેને ચૈતન્યચૂમિ કહે છે, આ ચારેના એકત્ર રસથી ચૈતન્ય ઉત્પન્ન થાય છે. વલી આ ચાર્વાકમતમાં, આ ચારે ચૂત, પ્રમાણની ચૂમિકા, પ્રમાણનો વિષય તાત્વિક છે. તેમજ આ ચાર્વાકમતમાં પ્રમાણ તો એક પ્રત્યક્ષજ છે.

હવે ચૂતચતુષ્ટયથી દેહને ચેતનતા કેમ પ્રાપ્ત થાય છે ? એવી આશંકા મનમાં લાવી કહે છે. ॥ શ્લોક ॥ પૃથ્વ્યાદિચૂતસંહત્યા, તથા દેહપરીણતેઃ ॥ મદશક્તિઃ સુરાંગેજ્યો, યદ્વત્તદ્વચ્ચિદાત્મનિ ॥ ૧ ॥ અર્થ:—પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ, તેજના સંયોગથી થયેલો દેહ પરિણામ, તે દેહમાં, જેમ મદિરાનાં શ્રંગોથી ઉન્માદશક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે તેમ, ચૈતન્યશક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ દેહથી અન્ય જીવ પદાર્થ કોઈ છે નહિ. આદિ શબ્દથી પર્વતાદિ સર્વપદાર્થ ચારે ચૂતોથીજ ઉત્પન્ન થાય છે. તે કારણથી દૃષ્ટ સુખનો ત્યાગ ન કરવો. અને અદૃષ્ટસુખ વાસ્તે પ્રવૃત્ત થવું, આ તો લોકોની મોટી મૂર્ખતા છે, તેમજ શાંતરસમાં મગ્ન થઈ મોક્ષ સુખનું વર્ણન કરે છે તે પણ મહામૂઢ છે. કારણ કે મૈથુનસેવનથી વીજો કોઈ પણ ધર્મ નથી તેમજ કોઈ મોક્ષ નથી, તેમજ સુખ નથી. ઇતિ ચાર્વાક મત સંક્ષેપવર્ણન.

પૂર્વોક્ત મતોનું જે વર્ણન કરેલ છે, તેજના ઉપદેશક સર્વ કુગુરુ છે. કારણ કે તેજના મત યુક્તિ પ્રમાણથી ખંડિત થઈ જાય છે. તેમજ તેજ પૂર્વાપરબ્યાહત અને વિરોધી છે.

પૂર્વપક્ક - અહો જૈન ! અરિહતનાં કહેલાં તત્ત્વો ઉપર તમને અત્યંત રાગ છે, તેથી તમે પોતાનો મત નિર્દોષ ઠરાવો ઠો, અને અમારા મતને પૂર્વાપરવિરોધી કહો ઠો, પરંતુ અમારા મતમાં કાઠપણ પૂર્વાપરવ્યાહત પણ નથી, કારણ કે અમારો મત તદન નિર્દોષ છે તેથી અમારા મતમાં કલ્લંક દેવું તે અમૃતના પુજમાં મશીનું (વા માલ્લીનું અગ) બિંદુ ના-
સ્ત્રવા સમાન છે

ઉત્તરપક્ક - દેવાદિયો ? તમે પોત પોતાના મતનો પક્ષપાત ઠોડી, મ વ્યસ્થપણું અવલંબન કરી, નિરજિમાનતા અગીકાર કરી, તેમજ સુન્દર બુદ્ધિ ધારણ કરી શ્રવણ કરો હું તમારા મતોમાં પૂર્વાપરવ્યાહતપણું જ તારું બુ પ્રથમ ધોરૂ મતમાં પૂર્વાપરવિરોધ ઘતાવલો શરૂ કરિયેં બિંચેં ધોરૂમતમાં સર્વ પદાર્થ કણજંશુર કહીને પઠી આ પ્રમાણે કહ્યું છે “ નાનનુકૃતાન્વયવ્યતિરેકં કારણં નાકારણં વિષય ઇતિ ” અર્થ - જ્ઞાન, અર્થ વિષયમાન ઠતાંજ ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ અર્થ વિના થતું નથી પવીરીતેં અનુકૃત અન્વય વ્યતિરેક અર્થ જ્ઞાનને છે, અને કારણ જેયકી અર્થજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે, તે કારણનેજ વિષય કરે છે આ કેદેવાણી અર્થને બે દાણ સ્થિતિવાલો કહ્યો તે આ પ્રમાણે અર્થરૂપ કારણથી જ્ઞાન કાર્ય ઉત્પન્ન થાય છે, અને ષકજ સમયમાં કારણ, કાર્ય, ઉત્પન્ન થતાં નથી, ત્યારે તો જ્ઞાન પોતાના જનક અર્થનેજ પ્રદાણ કરે છે “ ના પર નાકારણં વિષય ઇતિ ષવનાત્ ” ॥ જ્યારે ય પ્રમાણે થયું ત્યારે તો અર્થને બે સમયની સ્થિતિ સ્થાનાવિકરીતેં થઈ ગઈ અને ધોરૂમતમાં બે સમય સ્થિતિવાલો કોઈ પદાર્થ નથી એક તો આ પૂર્વાપરવિરોધ છે

તથા “ નાકારણં વિષય ઇત્યુક ” જે પદાર્થ જ્ઞાનની ઉત્પત્તિમાં કારણ નથી, તે પદાર્થને જ્ઞાન વિષયપણ કરતું નથી એમ કહ્યા ઠતાં ફરી યોગિપ્રત્યક્ષજ્ઞાનને અતીત અનાગત પદાર્થોનું જાણનાર કહેલ છે, અને અતીત પદાર્થ તો નષ્ટ થઈ ગયેલ છે, તથા અનાગત પદાર્થ ઉત્પન્ન પણ થયેલ નથી, તે કારણથી અતીત, અનાગત પદાર્થ જ્ઞાનના કારણ થઈ શકતા નથી, તો આ કારણને યોગિપ્રત્યક્ષના વિષય કેદેવાં, આ બીજો પૂર્વાપરવિરોધ છે

તેથીજ રીતેં સાધ્ય સાધનોની વ્યાપ્તિ, તેમજ પ્રાદ્યકલ્યાણિ પ્રદાણ ન-

रावनारने, कारणपणाना अज्ञावर्धी त्रिकालगत अर्थने विषय कहेनारने केम पूर्वापर व्याघात थशे नहि ? कारण के कारणनेज प्रमाणनो विषय मानेल ठे. ते वास्ते त्रीजो पूर्वापर विरोध ठे.

१ तथा क्षणक्षय अंगीकार करवामां जेनो काल जिन्न जिन्न ठे, एवा जे अन्वयव्यतिरेक, तेनी प्रतिपत्तिनो संज्ञव थतो नथी, त्यारे तो साध्य साधनोनी त्रिकाल विषयव्याप्तिग्रहणमाननारने पूर्वापर व्याहति केम नहि ? आ चोथो पूर्वापरविरोध ठे.

तथा सर्व पदार्थोने क्षणक्षयी मानीने पढी बुद्धे एम कहुं ठे.
॥ श्लोक ॥ इत एकन्वते कटपे, शक्त्या मे पुरुषोहतः ॥ तेन कर्मविपा-
केन, पादे विद्धोस्मि जिह्मवः॥ १ ॥ आ श्लोकमां जन्मांतर विषयमां श-
ब्दनो प्रयोग क्षणक्षयविरुद्ध बोलतां थकां बुद्धने पूर्वापरविरोध केम
न केहेवो जोश्यें आ पांचमो पूर्वापरविरोध ठे.

तथा निरंश सर्व वस्तु ठे एम प्रथम कहीने पढी फरी “ हिंसावि-
रतिदानचित्तस्व संवेदनं अरुखगतं सद्द्रव्य चेतनत्वस्वर्गप्रापण शक्त्यादिकं
गृह्णदपि स्वर्गप्रापणशक्त्यादेरंशस्येति सांशतां पश्चाद्भूतः सौगतस्य कथं
पूर्वापरविरुद्धं वचोन स्यात्” ए ठठो विरोध ठे.

तेवीज रीतें निर्विकल्पक प्रत्यक्ष प्रमाण नीलादि वस्तुउने सर्वप्रका-
रथी ग्रहण करतां ठतां नीलादि अंशविषे निर्णय उत्पन्न करे ठे, परंतु
नीलादि अर्थगत क्षणक्षय अंशविषय निर्णय उत्पन्न करता नथी, एम
सांशताने कहेतां थकां सौगतने पूर्वापरवचनविरोध सुबोधज ठे. अ
सातमो विरोध ठे.

तथा हेतुने त्रण रूपवाला माने ठे, अने संशयने बे उल्लेखवाला
माने ठे तेमज कहे ठे, ठतां सांश वस्तुने मानता नथी, आ पण आ.
ठमो पूर्वापरविरोध ठे.

तथा परस्पर नहि मलेला परमाणु निकटसंबंधवाला एकत्र थइने
घटादिरूपपणे प्रतिज्ञास थायठे, परंतु पोतपोतामां अंगांगीजावरूपें
कोइपण कार्य आरंज करता नथी. आ बौद्धोनो मतठे. तेमां दूषण ए ठे के
परमाणुउ पोतपोतानामां नहि मली जवाथी घटनो एकजाग ज्यारे अमे
हाथथी पकडियें त्यारे संपूर्ण घटने नहि रेहेवुं जोश्यें. तथा घटने एक जा-

ગથી ઊઠાવતા ઘટનો એક જાગજ ઊઠવો જોઈયે, પરંતુ સંપૂર્ણઘટ નહિ ઊઠવો જોઈયે તથા જ્યારે ઘટને તેનો કાંઠોપ કઢી અમે સ્વેંચીયે, ત્યારે ઘટનો એકદેશજ અમારીપાસે આવવો જોઈય, પરંતુ સંપૂર્ણ ઘટ ન આવવો જોઈયે, અને જસાદિધારણરૂપ ઘટને અર્થક્રિયાસક્ષણ સત્ત્વ, અગીકાર કરવા થકી સૌગતોષ પરમાણુઠનું મસતુ માનેસઠે, અને તેના મતમાં પરમાણુઠનું મસતું ઠે નહિ, તે કારણથી આનવમો પૂર્વાપરવિરોધ ઠે ઇત્યાદિ ધૌરુમતમાં અનેક પૂર્વાપરવિરોધઠે

હવે ધૌરુમતનું થોડું સ્વરૂપ પણ સ્પષ્ટિયે ઠિયે ધૌરુનો એવો મત ઠે કે સર્વ પદાર્થ નૈરાત્મ્ય ઠે, અર્થાત્ આત્મસ્વરૂપે, પોતાના સ્વરૂપથી સવા સ્થિર રહેવાવાલા નથી, એવી જે જાણના, તેનું નામ નૈરાત્મ્યજાણના ઠે નૈરાત્મ્યજાણના રાગાદિ ક્ષેષોનો નાશ કરનારી ઠે જુઠ જ્યારે નૈરાત્મ્યજાણના થશે ત્યારે પોતાને પોતાવિષે, તથા પુત્ર, ખાઈ, ધાર્યા, આદિવિષે પણ આત્મીય અજિનિવેશ નહિ થાય, અર્થાત્ “આ મારાં ઠે” એવો મોહ નહિ થાય કારણ કે જે પોતાને ઇપકારી ઠે તે આત્મીય ઠે, અને જે પોતાને પ્રતિઘાતક ઠે તે દ્રેષ ઠે જ્યારે આત્માજ નથી, પરંતુ પૂર્વાપર ક્ષણ તુટેલાઠનું અનુસંધાન ઠે, અને પૂર્વ પૂર્વ હેતુથી પ્રતિબદ્ધ જ્ઞાન ક્ષણ, તેજ તેવી રીતેં ઇત્પન્ન થાય ઠે, ત્યારે કોણ કોનો ઇપકારક તથા ઇપઘાતક ઠે ? કારણ કે ક્ષણો, ક્ષણમાત્ર રહેવાથી પરમાર્થથી ઇપકાર, અનુપકાર કરીશક્તા નથી તે વાસ્તે સત્ત્વવેદિયોને પોતાના પુત્રાદિમાં આત્મીય અજિનિવેશ નથી તેમજ ઘેરીયોવિષે દ્રેષ નથી અને છોકોને અનાત્મીય પદાર્થોમાં જે આત્મીય અજિનિવેશ ઠે, તે અતત્ત્વમૂલ્લ હોવાથી અનાદિ વાસનાના પરિપાકેં કરેલ ઠે એમ જાણવું

પ્રશ્ન —જો પરમાર્થથી ઇપકાર્યુપકારક જાવ નથી તો એમ કેમ કહો ઠો કે જગવાન્ સુગત કરુણાવહે સર્વ જીવોના ઇપકારવાસ્તે દેશના આપતા હવા ? અને કષિકપણું પણ જો એકાંતજ ઠે તો તો તત્ત્વવેત્તા પણ એક ક્ષણપટ્ટી નાશ પામ્યા, અને તત્ત્વવેત્તા પણ જાણતા હતા કે મુચ્છત કાલમા હતો નહિ અને જિવિષ્યમા હોવાનો નથી, તો પટ્ટી મોહવાસ્તે શા માટે યલ કરે ?

ઉત્તર —તમે જે કહ્યું તે અમારો અજિપ્રાય નહિ જાણવાથી અયુક્ત ઠે

જગવાન્ પ્રાચીન અવસ્થાવિષે અવસ્થિત છે, અને સકલ જગત્ને રાગ-
દ્વેષાદિદુઃખોથી સંકુલ જાણતાં થકાં, કેવીરીતે આ સર્વ જગત્નું દુઃખ
મારાથી દૂર થાય એવી દયા ઉત્પન્ન થવાથી નૈરાત્મ્ય દ્વણિકત્વાદિ જા-
ણતાં ઠતાંપણ તે ઉપકાર કરવા યોગ્ય જીવોને નિઃક્લેશદ્વણ ઉત્પન્ન
કરવાવાસ્તે સ્વપ્રજાહિતકર રાજાનીપેઠે પોતાની સંતતિ બુદ્ધિવિષે, સકલ
જગત્ સાક્ષાત્ કરવાને સમર્થ એવી પોતાની સંતતિગત વિશિષ્ટદ્વણની ઉ-
ત્પત્તિવાસ્તે યત્ન આરંભ કરે છે. કારણ કે સફલ જગત્ સાક્ષાત્કાર
કસ્યાવિના સર્વને અદ્વણવિધાન ઉપકાર કરવો અશક્ય થાય તેથી સમુ-
ત્પન્ન કેવલ જ્ઞાન પૂર્વસ્થાપન કૃપાના વિશેષ સંસ્કારવશથી જગવાન્ કૃતા-
ર્થજ છે તોપણ દેશના દેવામાં પ્રવૃત્ત થાય છે. તેથી તે દેશના સાંજલી-
ને નિર્મલ બુદ્ધિથી નૈરાત્મ્યતત્ત્વ વિચારતાં થકાં જીવનેજાવનાપ્રકર્ષ વિ-
શેષથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી અનુક્રમે મુક્તિલાભ થાય છે. અને જે
આત્માને માને છે તેને મુક્તિનો સંજવ નથી, કારણ કે પરમાર્થથી આત્મા
વિદ્યમાન તે આત્મા સ્નેહના વશથી તે આત્માને સુખી થવાની તૃષ્ણા
થશે, અને તૃષ્ણાને વશ થવાથી સુખનાં સાધનોવિષે તે પ્રવૃત્ત થશે, એમ
જ્યારે ગુણોમાં રાગ કરશે, તે રાગથી જ્યાંસુધી આત્માજિનિવેશ રહેશે
ત્યાંસુધી સંસાર છે. ॥ આહ ચ ॥ શ્લોક ॥ યે પश्यन्त्यात्मानं, તत्रાस्याહમिति
શાશ્વતઃ સ્નેહઃ ॥ સ્નેહાત્ સુખેષુ તૃપ્યતિ, તૃષ્ણા દોષાંસ્તિરસ્કુરુતે ॥
૧ ॥ ગુણદર્શિ પરિતૃપ્યન્, મમેતિ તત્સાધનાન્યુપાદત્તે ॥ તેનાત્માજિ-
નિવેશો, યાવત્તાવત્સસંસારઃ ॥ ૨ ॥ ઇતિ બૌદ્ધમત પૂર્વપક્ષ.

હવે જૈનમતની તરફથી ઉત્તરપક્ષ:- આ સર્વ કહેવું તમારા અંતઃકર-
ણમાં વાસકરેલા મહામોહના વિદ્વાસનું સૂચક છે. આત્માનો અજ્ઞાવ થતાં
બંધ મોહાદિનું એકાધિકરણત્વ નહિ થાય તે બતાવિયેં બિયેં.

હે બૌદ્ધો ! તમે આત્મામાનતા નથી, પરંતુ પૂર્વાપર દ્વણ તૂટેલાનું અનુ-
સંધાન જ્ઞાન દ્વણોનેજ માનો છો. જ્યારે એમ માનશો ત્યારે બંધ અન્યને
થયો, અને મુક્તિ અન્યની થઈ; ક્રુધા અન્યને લાગી, તૃપ્તિ અન્યને થઈ;
અનુજવ અન્યને થયો, અને સ્મરણ અન્યને થયું; જુલાવ અન્યેં લીધો,
અને રોગરહિત અન્ય થયો; તપઃક્લેશ અન્યને થયો, અને સ્વર્ગાદિફલ
અન્યને પ્રાપ્ત થયું; અન્યાસની પ્રવૃત્તિ અન્યને થઈ, અને અન્યાસનું ફલ

अन्यने थयु, आ सर्व हकीकत अतिप्रसंग होवाची युक्तियुक्त नथी जो एम कहो के सताननी अपेक्षाची वध, मोक्षादिनुं एक अधिकरण थइश केठे, तो तेपण ठिक नथी कारण के संतानपण तमारा मतमां थइ शकतां नथी जुठ संतान जे ठे ते सतानिची जिन्नठे के अजिन्नठे? जो कहो के जिन्नठे तो पढी वे विकल्प अमे तमने सोंपियें ठियें ते संतान नित्य ठे के अनित्य ठे? जो कहो के नित्य ठे तो तेने वध मोक्षादिनो संजव नथी, कारण के सर्वकाळ एकखजाव होवाची तेनी अवस्था विचित्र थइ शकती नथी अने तमेतो नित्य मानता नथी “ सर्व कृणिकमिति वचनात् ” हवे जो कहो के अनित्य ठे तो तो तेज प्राचीन वधमोक्षादि वैय्यधिकरण दूषण प्राप्त थयु जो कहो के अजिन्न ठे, तो तो तेनाची अजिन्न होवाची तेना स्वरूपनी पेठे संतानिज थया, संतान थया नहि अ्यारे एम थया त्यारे तो तववस्यज पूर्वनु दूषण ठे जो कहो के कृणची अन्य संतान कोइ नथी परंतु जे कार्यकारणजाव प्रवधची कृण जावठे, तेज संतान ठे, ते वास्ते दोष नथी, आ पण तमारु केहेनु अयुक्त ठे, कारण के तमारा मतमां कार्यकारणजावपण घटतो नथी तेज घटावियें ठियें प्रतीत्यसमुत्पादमात्र कार्यकारणजाव ठे, तेथी यथाविवक्षित घटक्षण अनंतर घटक्षण ठे, तेमज पटादिकृणपण ठे, अने जेम घटक्षणची पे हेखा अनंतर विवक्षित घटक्षण ठे तेमज पटादिकृणपण ठे, त्यारे तो केवीरीतें प्रतिनियत कार्यकारणजावनो अवगम थाय ?

एक बीजुं पण दूषण ठे ते ए ठे के कारणची जे कार्य उत्पन्न थाय ठे, ते सत् उत्पन्न थाय ठे के असत् उत्पन्न थाय ठे ? जो कहो के सत् उत्पन्न थाय ठे तो कार्योत्पत्तिकालमा पण कारण सत् थयु, त्यारे तो कार्य कारणने समकालतानो प्रसंग धन्यो, अने एककालमां वे पदार्थो ना कार्यकारणजाव मान्या नथी, नहि तो माता पुत्रनो व्यवहार नशे नहि घटपटादिने पण परस्पर कार्यकारणजावनो प्रसंग थइ जे जो असत् पद मानशो तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के जे असत् ठे, ते कार्य थइ शकतु नथी नहि तो खरगुणचीपण कार्य उत्पन्न थयु जो इये वल्ली अत्यताजाव, प्रध्वसाजाव, धने जगाय वस्तुसत्तानो संजव होवाची, आ धनेनुं काइपण विशेष थयु नहि, जो कहो के प्रध्वसा

ज्ञावमां वस्तु हती, ते कारणथी हेतु ठे, त्यारे तो ज्यारे हती त्यारे हेतु न होतो, अन्यदा हेतु थयो, एम तो बहु सारी तत्त्वव्यवस्था थइ.

वली एक वीजी वात ठे के- तझावे ज्ञाव एवा अवगममां कार्य कारणज्ञावनो अवगम ठे, ते जो तझावे ज्ञाव ठे, ते शुं प्रत्यक्षथी प्रतीत थाय ठे के अनुमानथी प्रतीत थाय ठे ? प्रत्यक्षथी तो प्रतीत थतो नथी, कारण के पूर्ववस्तुगत प्रत्यक्षथी पूर्ववस्तु परिष्ठित थइ, अने उत्तर वस्तुगतथी उत्तरवस्तु परिष्ठित थइ, अने आ वंनेनुं अनुसंधान करनार त्रीजुं स्वरूप तो कोइ मानता नथी, ते कारणथी ते अनंतर तेनो ज्ञाव ठे, एवो केम अवगम थाय ? ते तो तेने पण प्रत्यक्षपूर्वक होवाथी अनुमानथी पण न थाय, अने अनुमान तो लिंगलिंगिसंबंधग्रहणपूर्वक प्रवृत्त थाय ठे, अने लिंगलिंगिनो संबंध तो प्रत्यक्षथी ग्राह्य ठे, जो अनुमानथी संबंधग्रहण करियें, तो अनवस्था दूषण आवे ठे; अने कार्य कारणज्ञावविषे प्रत्यक्ष प्रवृत्त थतुं नथी, ते कारणथी अनुमाननी पण प्रवृत्ति नथी. तेवीजरीतें ज्ञानना वंनेक्षणोना परस्पर कार्यकारणज्ञावनो अवगमपण निषेध थयो जाणवो. त्यांपण स्वसंवेदनथी पोतपोताना रूप ग्रहणमां परस्परस्वरूप अनवधारणथी तदनंतर हुं उत्पन्न थयो हुं, अने हुं तेनो जनक हुं, एवी अवगति नहि होवाथी तमारा मतमां कार्य कारणज्ञाव नथी, तेमज तेनो अवगमपण नथी, तेथी, एक संतति पतित थवाथी बंधमोक्षनुं एकाधिकरण ठे, आ केहेबुं तमारुं मृषा ठे. आ केहेवाथी जे कहेठे के उपादेय उपादान क्षणोनो परस्पर वास्यवासकज्ञाव होवाथी, उत्तरोत्तर विशिष्ट विशिष्टतर क्षणोत्पत्तिथी मुक्तिनो संभव ठे, तेपण उपादेय उपादान ज्ञावना उक्तरीतिथी अनुपपद्यमान होवाथी प्रतिक्षिप्त जाणवां; अने जे वास्यवासकज्ञाव कहेल ठे, तेपण तलफूलनीपेठे एककालमां वंने होय त्यारे होइ शके ठे. “उक्तं चान्यैरपि” “अवस्थिताहि वास्यंते, ज्ञावाज्ञावैरवस्थितैः” तो केवीरीतें उपादेय उपादान क्षण वंनेने परस्पर असाहित्य होवाथी वास्यवासकज्ञाव होय ? उक्तं च ॥ वास्यवासकयोश्चैव, मसाहित्यान्नवासता ॥ पूर्वक्षणैरनुत्पन्नो, वास्यते नोत्तरः क्षणः ॥ १ ॥ उत्तरेण विनष्टत्व, न च पूर्वस्य वासना ॥ इति ॥

एक वीजी वात एवी ठे के वासना वासकथी चिन्न ठे के अचिन्न ठे ?

जो कहो के जिज्ञ ठे तो तो ते वासनायें करी शून्य होवाथी अन्यने वस्तु अतरवत् कदापि वासित करशे नहि जो कहो के अजिज्ञ ठे तो तो वा स्यद्वाणमा वासनानो संक्रम कदापि थशे नहि तेवी रीतें तेना स्वरूपनी पेठे तेनाथी अजिज्ञ होवाथी वासकनी पण संक्रांति ठे जो कहो के संक्रांति ठे तो अन्वयनो प्रसंग आवशे, तेथी तमारुं केहेबु कोशपण का मनु नथी, अने तमे जे कष्ट हुतु के सकलजगत् रागद्वेषादि दुःखसं कुल जाणतां थका सकल जगत्नो दुःखोथी केवीरीतें हु उद्धार कर ? इत्यादि आ पण पूर्वापर असंबंध ठे कारण के तमारो क्षणिक मतज पूर्वापर तुटेसो परमार्थथी असत् ठे वसी क्षणोनुं रेहेवानु कासमान ए क परमाणुना व्यतिक्रममात्र ठे ते कारणथी उत्पत्तिथी व्यतिरिक्त तेनी कोइ क्रिया उपपद्यमान थसी नथी “ जूमियेंपां क्रियासैव, कारक सैव वोच्यते ” इति वचनात् ॥ तेथी ज्ञानक्षणोनुं उत्पत्ति अनंतर गमनथी, अवस्थान नथी, पूर्वापर क्षणोथी अनुगम नथी, ते कारणथी तेठने पर स्पर्स्वरूप अधधारण नथी, तेमज उत्पत्ति अनंतर कोइ व्यापार नथी, तो केवीरीतें मारी सन्मुख आ अर्थ साक्षात् प्रतिज्ञासे ठे ? आ प्रकारें अर्थनो निश्चयमात्र करवामा पण अनेकक्षणोनु संज्ञव ठे, अनुस्यूत (संतति रूप) थइ उत्पन्न थाय ठे अने ते संततिरूपना अज्ञावथी सकल जगत् रागद्वेषादि दुःखसंकुलतानो क्यांथी विचार होय ? अने दीर्घकासना अनुसंधानथी शास्त्रार्थनु चिंतवन पण क्यांथी होय ? जेना प्रज्ञावथी सम्यक् उपाय जाणीने विशेष वयाथी मोक्षवास्ते घटना थाय ?

पूर्वपक्ष - आ जे सर्व व्यवहार ठे ते ज्ञानक्षणोनी संततिनी अपेक्षायी ठे, पठी तमे शा वास्ते आ पक्षमा दूषण आपो ठे ?

उत्तरपक्ष - सुकुमारप्रज्ञोदेवानांप्रिय सदैव सप्तघटिकामभ्यसिष्टास्त्रजोजनमनोहाशयनीयशयनान्यासेन सुखेधितो” परंतु वस्तुना यथार्थतत्त्वविचारवामा तमारी बुद्धि कुशल थइ नथी तेथी अमारु केहेबु, तमारी समजमां आवतुं नथी कारण के ज्ञानसंततिविषे पण तेज दूषण ठे जे अमे उपर कहेख ठे तेज यतावियें ठियें वैकल्पिक तेमज अवेकल्पिक जे ज्ञानक्षणा ठे, ते परस्पर अनुगमना अज्ञावथी परस्पर स्वरूप जाणसी नथी, अने क्षणमात्र उपरात रेहेती नथी, स्यारे हवे केवी रीतें

पूर्वापर अनुसंधानरूप दीर्घकालिक सकल जगत् दुःखिपणानो विचार शास्त्रविचारणरूप आ व्यवहार होय ? आंख मीचीने जरा विचारो तो सही ? इत्यादि. बौद्धमतनुं खंडन. नंदिसिद्धांत, संमतितर्क, द्वादशारन-
यचक्र, अनेकांतजयपताका, स्याद्धादरत्नाकर, स्याद्धादरत्नावतारिका प्रमु-
ख अनेक शास्त्रोमां बहु सारीरीतें करेल ठे. ते जो श्लेबुं. इति बौद्धमतखंडन ॥

हवे नैयायिकमतमां पूर्वापर व्याहतपणुं ठे ते कांश्च लखियें ठियें.
सत्तायोगथी सत्त्व ठे एम कहीने सामान्य, विशेष, समवाय, आ पदा-
र्थोने सत्ताना योग विनाज सत् केहेनारने पूर्वापरवचन व्याहतपणुं
केम न थाय ?

१ ज्ञान पोते पोताने जाणतुं नथी, पोताने पोताविषे क्रियानो वि-
रोध ठे, ते कारणथी; एम कहीने फरी कहेठे के ईश्वरनुं जे ज्ञान ठे ते
पोते पोताने जाणेठे, अने स्वात्माविषे क्रियाना विरोध मानता नथी, तो
हवे केम स्ववचनविरोध न थयो ?

२ वली दीपक जे ठे ते पोते पोतानो प्रकाश करनार ठे, अने अ-
हिंयां स्वात्मविषे क्रियाविरोध मानता नथी, आ पूर्वापर वचन व्याहतठे.

४ बीजाने ठगवावास्ते ठल, जाति, निग्रहस्थान, तेजने तत्त्वरूपप-
णाथी उपदेश करतां थकां अक्षपादरुषिनुं वैराग्यवर्णन एवुं ठे के जेम
अंधकारने प्रकाशवाबुं केहेबुं तेना सदृश आ केम पूर्वापरव्याहत नहि.

५ आकाशने निरवयवी स्वीकारीने फरी तेनो गुण जे शब्द ठे ते ए-
कदेशमां सुणावी आपे ठे, सर्वत्र नहि. तेथी तो आकाशने सांशता थइ
गइ. आ पूर्वापरव्याहतपणुं ठे.

६ सत्ता योगथी सत्त्व ठे, अने योग सर्व वस्तुजमां सांशता होवाथी
थाय ठे, अने सामान्यने निरंश एक माने ठे. आ पूर्वापरव्याहत व-
चन केम नहि ?

७ समवाय, नित्य एक स्वप्नाव माने ठे, अने सर्व समवायी पदार्थोनी
साथे संबंध नैयत्य (स्वसत्ता)थी थवाथी समवाय, अनेक अनेक स्वप्नाव-
वालो थइ गयो. आथी तो पूर्वापरविरोध थयो.

८ “ अर्थवत् प्रमाणं ” अर्थ सहकारी ठे जेनो ते अर्थवत् प्रमाण,
एम कहीने फरी योगिप्रत्यक्षने अतीतादि अर्थ विषय कहेनारने केम

પૂર્વાપર વિરોધ ન હોય ? કારણ કે અતીતાદિ જે છે તે વિનષ્ટ, અનુભવ
હોવાથી સહકારી થઈ શકતા નથી

૫ તથા સ્મૃતિ યદ્દીતગ્રાહિ હોવાથી પ્રમાણ માનતા નથી “અનર્થ
જન્યત્વેન” અર્થ વિના હોવાથી, તેમજ યદ્દીતગ્રાહી હોવાથી પ્રમાણ
નથી, અને ધારાવાહી જ્ઞાન તો યદ્દીતગ્રાહી છે, તેને પણ અપ્રમાણતા
હોવી જોઈએ પરંતુ ધારાવાહિ જ્ઞાનને નૈયાયિક તેમજ વૈશેષિક પ્રમાણ
માને છે અને સ્મૃતિને અનર્થજન્ય હોવાથી જ્યારે અપ્રમાણ માની, ત્યારે
અતીત અનાગત અનુમાનપણ અનર્થજન્ય હોવાથી પ્રમાણ ન થયાં, અને
અનુમાનને શબ્દની પેઠે ત્રિકાલવિષયક માને છે, કારણ કે ધુમાઠાથી
વર્તમાન અગ્નિ અનુમેય છે, અને મેઘોન્નતિથી થવાની વૃદ્ધિ, તેમજ નદી
નું પૂર દેખવાથી થયેલી વૃદ્ધિ અનુમાન, આ ધંને અનર્થજન્ય છે, તો પછી
ધારાવાહિ જ્ઞાન, અને અનર્થજન્ય અનુમાન, આ ધનેને તો પ્રમાણ મા-
નવા, અને સ્મૃતિને પ્રમાણ નહિ માનવી, આ પૂર્વાપરવિરોધ છે

૧૦ ईश्वरनु सर्वार्थविषय प्रत्यक्ष ज्ञान, २जि १४सन्निकर्पनिरपे
मानोठो ? के इन्द्रियार्थसन्निकर्पोत्पन्न मानोठो ? जो एम कहो के इन्द्रि
यार्थसन्निकर्पनिरपेक्ष मानियें ठियें, तो तो “ इन्द्रियार्थसन्निकर्पोत्पन्न
ज्ञानमव्यपदेश्यमित्यत्र सूत्रे ” सन्निकर्पोपादान निरर्थक यशे, कारण
के ईश्वरप्रत्यक्षज्ञान सन्निकर्पे विना पण थइ शके ठे, जो एम कहो के
ईश्वरप्रत्यक्षज्ञान, इन्द्रियार्थसन्निकर्पोत्पन्न मानियें ठियें, तो तो ईश्वर
मनने अणुमात्र प्रमाण होवाची युगपत् सर्वपदार्थोंनी साथे संयोजन नही
थशे; त्यारे तो ईश्वर ज्यारे एक पदार्थने जाणशे, त्यारे धीजो पदार्थ
विद्यमान ठतां पण तेने जाणी शकशे नहि, तेथी तो अमारी जेम
ईश्वरने सर्वज्ञता कदापि प्राप्त थशे नहि, कारण के सर्व पदार्थोंनी
युगपत् सन्निकर्प तो थइ शकतो नथी, जो एम कहो के सर्व
अनुक्रमें जाणवाची सर्वज्ञ ठे, तो तो दीर्घकालें सर्वपदार्थोंने जा २५
ईश्वरनी जेम अमने पण सर्वज्ञ केहेवा जोइयें वली एक धीजी ५
ठे के, अतीत, अनागत पदार्थ जे ठे ते विनष्ट, अनुरूप होवाची ५
साथे तेनो सन्निकर्प थइ शकतो नथी, અને वर्तमान पदार्थनो ५
थाय ठे, तथा अतीत अनागत पदार्थ तो ते अवसरे थसत् ठे, तेथी

ईश्वरनुं ज्ञान केवीरीतें अतीत अनागत अर्थनुं ग्राहक होइ शके ? अने तमे तो ईश्वरनुं ज्ञान सर्वार्थग्राहक मानो ठो, तेथी पूर्वापरविरोध सहज थइ गयो. तेवीज रीतें योगियोने पण सर्वार्थग्राहक ज्ञाननो दुर्धर विरोध जाणी लेवो.

११ कार्यद्रव्य प्रथम उत्पन्न थवार्थी तेनुं रूप पाठलार्थी उत्पन्न थाय ठे, आश्चर्य विना गुण केवीरीतें उत्पन्न थइ शके ? एम केहेवा अनंतर कहेठे के कार्यद्रव्यनो विनाश थया पठी तेना रूपनो नाश थाय ठे. आ पूर्वापर विरोध ठे, कारण के ज्यारे कार्यद्रव्यनो नाश थयो त्यारे आश्रय विना रूप केवीरीतें रही शक्युं ?

नैयायिक तेमज वैशेषिक जगत्ना कर्त्ता ईश्वरने माने ठे. आ पण ते-उनुं एक महामूढतानुं चिह्न ठे; कारण के ईश्वर, जगत्ना कर्त्ता कोइपण प्रमाणथी सिद्ध थइ शकता नथी. आ हकीकतनुं बीजा परिच्छेदमां बहुज विस्तारथी वर्णन करेलुं ठे, तो पण ज्ञान जीवने बोध थवा वास्ते गोडो विस्तार अहियां पण करियें ठियें.

केटलाएक कहेठे के, साधुउपर उपकारवास्ते तेमज दुष्टोनो संहार क-वावास्ते ईश्वर युगयुगमां अवतार धारण करेठे; तेमज सुगतादि केटला-एक एम कहेठे के, मोक्ष प्राप्त कर्या पठी पोताना तीर्थने क्लेशमां देखीने जगवान् फरी अवतार धारण करेठे. यथा ॥ ज्ञानिनो धर्मतीर्थस्य, कर्त्तारः परमं पदं ॥ गत्वा गच्छन्तिभूयोपि, जवं तीर्थनिकारतइति ॥ १ ॥ जे फरी संसारमां अवतार लहेठे, ते परमार्थथी मोक्षरूप थयाज नथी, कारण के तेनां सर्व कर्म क्षय थयां नथी. जो मोहादि कर्म क्षय थयां, होय तो ते पोताना मतनो तिरस्कार देखीने शावास्ते पीडा पामे ? तेमज अवतार धारण करे ? जो साधुउना उपकार अर्थे तेमज दुष्टोना संहार वास्ते अवतार लहेठे, एम होय तो तो ते असमर्थ थया, कारण के अवतार शीधा विना ते काम करी शकता नथी, जो करी शकता होत तो, गर्जा-सासमां शा वास्ते पडे ? ते उपरथी सावीत थायठे के तेनां सर्व कर्म क्षय थयां नथी, जो क्षय थयां होत तो कदापि अवतार लेत नहि ॥ यदुक्तं ॥

दग्धे बीजे यथात्यंतं, प्रादुर्भवति नांकुरः ॥ कर्मबीजे तथा दग्धे, न रोहति जवांकुरः ॥ १ ॥ उक्तं च श्रीसिद्धसेनदिवाकरपादैरपि ॥ जवाजिगामुकानां,

प्रवसमोहविजृम्भित ॥ श्लोक ॥ दग्धेधन पुनरुपैति नव प्रमथ्य, निर्वा
णमप्यनवधारितजीरनिष्ट ॥ मुक्त स्वय कृततनुश्च परार्थशूर, स्त्वष्टासन
प्रतिहतेष्विह मोहराज्य ॥ १ ॥ इत्यसं विस्तरेण ॥

पूर्वपक्ष —सुगतादि, ईश्वर ज्ञेय न होय, परंतु सृष्टिना कर्त्ता तो म
हादेव ईश्वर ठे, ते केम मानता नथी ?

उत्तरपक्ष —जगत्कर्त्ता ईश्वरनी सिद्धिमा प्रमाणनो अज्ञाव ठे, ते का
रणथी मानता नथी

पूर्वपक्ष —जगत्कर्त्तानी सिद्धिमां प्रमाण ठे पृथिव्यादि कोइ बुद्धि
माननां करेसां ठे घटादि जेम कार्यरूप होवाथी, आ हेतु असिद्ध
नथी पृथिव्यादि सावयव होवाथी कार्यत्वनी प्रसिद्धि होवाथी, तेमज
जुठ पृथिवी, पर्वत, पृष्ठादि सर्व सावयव होवाथी घटवत् कार्यरूप ठे,
वल्ली आ हेतु विरुद्ध पण नथी, निश्चयपूर्वक करेसा घटादिविषे का
र्यत्वहेतु देखवाथी, वल्ली जेनो कर्त्ता नथी तेनाथी व्यावृत्त होवाथी अ
नेकांतिक पण नथी, तेमज प्रत्यक्ष आगमपूर्वक अबाधित विषय
होवाथी कालात्ययापदिष्ट पण नथी, आ निर्दोष हेतुथी जगत्कर्त्ता ई
श्वर सिद्ध थाय ठे

उत्तरपक्ष:— प्रथम पृथिव्यादि बुद्धिमाननां बनावेसां ठे, आ सिद्ध क
रवा वास्ते कार्यत्वहेतु जे तमे कहोठो, ते हेतु शु सावयवत्व ठे ? के
प्राग्वत् स्वकारणसत्ता समवाय ठे ? के “कृत” एवा प्रत्ययनो विषयत्व
ठे ? के विकारित्व ठे ? जो एम कहो के सावयवत्वस्वरूप ठे, तो आ
सावयवपणुं शु अवयवोविषे वर्त्तमानत्व ठे ? के अवयवोथी आरज्यमा
णत्व ठे ? के प्रवेशत्व ठे ? के सावयव एवी बुद्धिविषयत्व ठे ?

प्रथम पक्षविषे अवयव सामान्य होवाथी आ हेतु अनेकांतिक ठे
तथा अवयवोविषे वर्त्तमान पण निरवयव तेमज अकार्य कहे ठे, तथा
बीजा पद्मां हेतु साध्य समान ठे जेवी रीतें पृथिवी आदिने कार्यत्व
साध्य ठे, तेवीजरीतें परमाणु आदिने अवयव आरज्यत्व ठे बीजा प
द्मां आकाशनी साथे हेतु अनेकांतिक ठे, कारण के आकाश प्रदेश
वासुं ठे, परंतु कार्य नथी चोथा पद्मां आकाशनी साथे हेतु व्यभि

चारी ठे, कारण के जे व्यापक होय ठे, ते निरवयव होता नथी, अने जे निरवयव होय ठे ते परमाणुवत् व्यापक होता नथी.

तथा प्रागसतः (असत्थी पूर्वे) स्वकारण सत्ता समवाय कार्यत्व पण नथी, कारण के तेनां लक्षणनो अज्ञाव होवाथी तेनुं नित्यपणुं ठे. जो तेनुं लक्षण हशे तो तो पृथ्वी आदिना कार्यत्वने पण नित्यतानो प्रसंग आवशे, त्यारे तो बुद्धिमाननुं वनावेल केवीरीतें सिद्ध करशे ? एक बीजुं पण दूषण ए ठेके योगियोना सर्व कर्मक्षय थयां थकां पक्षांतपातिविषे अप्रवृत्त होवाथी आ हेतु असिद्ध ठे, कारण के सत्ता, स्वकारणसमवाय आ वं-नेना अज्ञावथी, योगिप्रत्यक्ष प्रध्वंसाज्ञावरूप थइ जायठे.

तथा “कृतं” एवा प्रत्ययनुं जे विषयत्वठे, ते पण कार्यत्व थइ शकतुं नथी. खनन उत्सेचनादिथी कृतं आकाशं एवां अकार्य आकाशमांपण वर्तमान होवाथी अनेकांतिक ठे.

तथा विकारत्वने पण कार्यत्वनो अनुषंग ठे. सत् वस्तुनो जे अन्यज्ञाव, ते विकारित्व ठे, तो तो ईश्वरने पण विकारित्व पणुं ठे, अपर बुद्धिमत् हेतुकत्व प्रसंग आववाथी अनवस्था थइ जशे. जो एम कहो के ईश्वर विकारी नथी, तो तो कार्यनुं कारित्वपणुं दुर्घट ठे. एवी रीतें कार्यस्वरूपने विचारतां थकां उपपद्यमान होवाथी “कार्यत्वात्” आ हेतु असिद्ध ठे. वली एक बीजुं दूषण ए ठे के कदी थाय कदी न थाय, तेने लोकमां कार्यत्वनी प्रसिद्धि ठे, परंतु आ जगत् तो तमारा महेश्वरनी पेठे सदा सत्य होवाथी तेनुं केवीरीतें कार्यत्व होय ?

पूर्वपक्षः— ते जगत्नी अंतर्गत तृणादिने कार्यत्व होवाथी जगत्ने पण कार्यत्व ठे.

उत्तरपक्षः— महेश्वर अंतर्गत बुद्धि आदिने तथा परमाणु आदि अंतर्गत पाकज रूपादिने कार्यत्वरूप हावाथी, महेश्वरने तथा परमाणु आदिने कार्यत्वनो अनुषंग थशे, त्यारे तो आ ईश्वरने बुद्धिमत् हेतुकत्व प्रसंगथी अनवस्था दूषण आवेठे, तथा अपसिद्धांतनो अनुषंग थायठे. तथा हे ईश्वरवादि ! जेम तेम करी जगत्ने कार्यत्वपणुं जले हो, परंतु कार्यमात्र हेतु तमे अहियां मानेल ठे ? के कार्यविशेष हेतु मानेलठे.

જો પ્રથમપદ્ધત્ત માનશો તો તો તેથી બુદ્ધિમત્ કર્તૃવિશેષસિદ્ધિ નથી, કારણ કે તેની સાથે વ્યાપ્તિની સિદ્ધિ નથી, પરંતુ કર્તૃ સામાન્યની સિદ્ધિ થાય છે જો ઇમજ માનશો તો તો હેતુ અર્કિંચિત્કર છે સાધ્યની વિરુદ્ધ સાધવાથી હેતુ વિરુદ્ધ છે, તે કારણથી કાર્યત્વકૃત્ત બુદ્ધિ ઉત્પાદક બુદ્ધિમત્ કર્ત્તાની ગમક નથી, અને જો સર્વ સારૂપ્યમાત્રથી ગમકત્વ હોય તો તો ઘાણ્ય આદિને પણ અગ્નિ પ્રતિ ગમકત્વનો પ્રસંગ થશે, અને મહેશ્વર આત્મત્વપણે સર્વજીવ સદૃશ હોવાથી ૧ સંસારિપણાનો, ૨ કિંચિત્સત્ત્વ પણાનો, ૩ સંપૂર્ણ જગત્તા અકર્તૃત્વપણાના અનુમાપકનો તેને અનુપગ છે, કારણ કે તુલ્ય આદેષ સમાધાન હોવાથી, તે કારણથી ઘાણ્ય તેમજ ધૂમ આ બંને કોઈ અંશે સામ્ય પણ છે, તોપણ કાંઈક ઇતું વિશેષ છે કે જેથી ધૂમ અગ્નિનો ગમક છે, પરંતુ ઘાણ્યાવિ નથી તેવીજ રીતે પૃથ્વી આદિને ધીજાં કાર્યોથી પણ કાંઈક વિશેષ અંગીકાર કરો

જો ધીજો પદ્ધત્ત માનશો તો હેતુ અસિદ્ધ છે, કાર્યવિશેષના અગ્રાવથી અથવા જીર્ણરૂપ પ્રાસાદ આદિની પેટે અક્રિયા દેશ્વનારણેપણ કૃત્ત બુદ્ધિ અત્પાદકનો પ્રસંગ છે, જો ઇમ કહો કે સમારોપથી પ્રસંગ થતો નથી, તોપણ બંને જગાપ ઇક સદૃશ હોવાથી કેમ થતો નથી ? બંને જગાપ કર્ત્તાને અર્તીંદ્રિયત્વના અવિશેષથી

પૂર્વપદ્ધત્ત - પ્રામાણિકને અર્હિયાં કૃત્તબુદ્ધિ છે

ઉત્તરપદ્ધત્ત - કેવીરીતે ત્યાં તેને કૃત્તત્વનો અવગમ હોય ? અનુમાનથી અથવા અનુમાનાંતરથી આપ પદ્ધત્તમાં પરસ્પર આશ્રય દૂષણ છે જુદાં સિદ્ધિ વિશેષણ હેતુથી આ અનુમાનનું ઉત્થાન છે, તેનું ઉત્થાન થવાથી હેતુના વિશેષણની સિદ્ધિ છે, અને ધીજાપદ્ધત્તમાં અનુમાનાંતરને પણ સવિશેષ હેતુથી ઉત્થાન થશે, ત્યાપણ અનુમાનાંતરથી તેની સિદ્ધિ છે ઇથી રીતે અનવસ્યા દૂષણ આવે છે તે કારણથી કૃત્તબુદ્ધિ ઉત્પાદકત્વરૂપ વિશેષણ સિદ્ધિ નથી, ત્યારે તો વિશેષણ અસિદ્ધ હેતુ છે

વક્ત્રી જે કહે છે કે સ્વાત્પ્રતિપૂરિત પૃથ્વીના દૃષ્ટાંતથી કૃત્તકોને આત્મવિષે કૃત્તબુદ્ધિ ઉત્પાદકત્વનો અગ્રાવ છે, તેપણ અસત્ત છે ત્યાં આકૃતિ ધૂનાગાદિ સારૂપ્યને તેના ઉત્પાદકના અગ્રાવથી, તેના અનુત્પાદકની ઉત્પત્તિથી વક્ત્રી ઇમ પણ ન કહે છે કે પૃથ્વી આદિમાંપણ અકૃત્રિમ સંસ્થાન

सारूप्यते, जेनाथी आकृतिमत्त्वबुद्धि उत्पन्न थायते, तेनेज न मान-
वाथी अपसिद्धांतनी प्रसक्ति थरो, एवी रीतें कृतबुद्धि उत्पादकत्वरूप
विशेषण असिद्ध थवाथी हेतुविशेषण असिद्ध ठे, ते सिद्ध थाउं तोपण
आ हेतु घटादिनी पेठे शरीरादिविशेषनेज बुद्धिमत्कर्त्ताने अहियां
साधवाथी हेतुविरुद्ध ठे.

प्रश्न:- एवीरीतें दृष्टांत दाष्टांतिक साम्य अन्वेषणमां सर्व जगाए
हेतुउंनी अनुपपत्ति थरो.

उत्तर:- एम नथी, धूमादि अनुमानथी महानसथी बीजा साधारण अ-
ग्निनी प्रतिपत्तिथी; अहियांपण एवीजरीतें बुद्धिमत् सामान्य प्रसिद्धिथी
हेतुविरोध नथी, एमपण केहेवुं अयुक्तठे, कारण के दृश्यविशेष आधारनेज
ते सामान्यने कार्यत्वहेतुनी प्रसिद्धि ठे, परंतु अदृश्यविशेष आधारने
नथी, तेनी स्वप्नामांपण प्रतिपत्ति नथी. ते सामान्यवालाने खरशृंग आ-
धार ठे. तेवास्ते जेवा कारणथी जेवुं कार्य उपलब्ध थायते, तेवुंज अनुमान
करवुं योग्य ठे. यथावत् धर्मात्मक अग्निथी यावत् धर्मात्मकस्य धूमनीउत्पत्ति
ठे, सुदृढ प्रमाणथी प्रतिपन्नठे, तेवाज धूमथी तेवाज अग्निनुं अनुमान ठे.
एम कहीने साध्य साधन बंनेने विशेषणथी व्याप्तिविषे ग्रहण करतां थकां
सर्व अनुमाननी उद्भेद प्रसक्ति ठे. इत्यादि जे केहेवुं ठे तेपण खंडन थयुं.

तथा बीजने वाव्याविना जे तृणादि उत्पन्न थायते, तेनी साथे आ
कार्यत्वहेतु व्यञ्जिचारी ठे. अनेक कार्य देखवामां आवेठे, तेउंमांथी के-
टलांएकतो बुद्धिमान्नां करेलां देखायते, जेमके घटादि.

वली केटलांएक तेनाथी विपरीत देखायते, जेम के वाव्याविनानां
तृणादि. जो एम कहो के अमे सर्वने पक्षमां लइ लेशुं, तो तो “सश्या-
मस्तत्पुत्रत्वादितरतत्पुत्रवत् ” इत्यादि पण गमक होवां जोश्ये, पठी
तो कोईपण हेतु व्यञ्जिचारी थरो नहि ज्यां ज्यां व्यञ्जिचार थरो, त्यां
त्यां तेने पक्षमां करी लेशे. तथा आ हेतु ईश्वर बुद्धि आदिथीपण व्य-
ञ्जिचारी ठे, ईश्वर बुद्धि आदिने कार्यत्व थयां थकांपण समवायि कारण-
थी ईश्वरादिथी निन्न बुद्धिमत् पूर्वकत्वना अज्ञावथी. जो अहींयां पण
एवीरीतें मानशो तो अनवस्था दूषण आवशे. तथा आ कार्यत्वहेतु
कालात्ययापदिष्ट पण ठे. वाव्याविना उत्पन्न थयेलां तृणादिविषे बुद्धि-

मत् कर्त्तानो अज्ञाव प्रत्यक्ष प्रमाणधी, अग्निना अनुष्णत्व साध्यविषे ऽ
व्यस्य हेतुवत् मासम पहेते

प्रश्न - अकुर तृणादिनापण अदृश्य ईश्वर कर्त्तते

उत्तर - आपण ठीक नथी त्यां अदृश्य ईश्वरनु होतु आज प्रमाण
धीते? के कोइ धीजा प्रमाणधी ठे? प्रथम पक्षमां चक्रक दूषण ठे आ
प्रमाणधी तेनो सज्ञाव सिद्ध थाय, तो अदृश्य होनार ईश्वरना अनुप
संजनी सिद्धि थाय, तेनी सिद्धि यता कासात्ययापदिष्टनो अज्ञाव सिद्ध
थाय, तेनी पढी आ प्रमाणनी सिद्धि थाय, धीजो पक्ष तो अयुक्तते ई
श्वरना ज्ञाव अवेदिक प्रमाणना अज्ञावधी होय, त्यां प्रमाणनो सज्ञाव
तोपण १ ईश्वर अदृश्य होवामां शु शरीरनु अविद्यमानपणु कारण ठे?
२ के विद्यादि प्रज्ञावठे? ३ के जातिविशेषठे? प्रथम पक्षमां अशरीरी
होवाधी मुक्त आत्मावत् कर्त्तापणानी अनुपपत्ति ठे

प्रश्न:- शरीरनो अज्ञाव ठता पण ज्ञानेष्ठा प्रयत्न आश्रयत्वधी शरीर
उत्पन्न करीने ईश्वर कर्त्ता बहू शकेते

उत्तर - आपण आपनु विना विचारनुज केहेवुं ठे, कारण के शरीर संघ
धर्मीज तेनी प्रेरणा बवाधी शरीरनो अज्ञाव यतां मुक्त आत्मानी पेते
तेनो असंज्ञव बवाधी तेमज शरीरना अज्ञावधी ज्ञानादि आश्रयत्वनो
पण असंज्ञव ठे, तेनी उत्पत्तिमां तेने निमित्त बवाधी अन्यथा मुक्तात्माने
पण तेनी उत्पत्ति यशे बली विद्यादि प्रज्ञाव अदृश्यपणामां हेतु यतां
सर्वदा तो नहि, परंतु कोइक वखत तो देखावा जोइये कारणके विद्या
वान् सदा अदृश्य रेहेता नथी पिशाचादिनीपेते जातिविशेष पण अदृ
श्यमां हेतु नथी, कारण के ईश्वर पकठे, एकमां जाति होती नथी, जाति
जेव जे थायठे, ते अनेकव्यक्तिनिष्ठ थायठे ईश्वर दृश्य अथवा अदृ
श्य जखे होय, परंतु १ शु सत्ता मात्रधी? २ के ज्ञानवत्त्व होवाधी? ३
के ज्ञानेष्ठा प्रयत्नवत्त्व होवाधी? ४ के तत्पूर्वक व्यापारधी? ५ के ऐ
श्वर्यधी पृथिव्यादिनु कारण ठे?

प्रथम पक्षमां कुलाख आविनेपण सत्व अविशेष होवाधी जगत्क
र्त्तानो अनुपग यशे धीजा पक्षमां योगियोनेपण जगत्कर्त्तानी आपत्ति
आवशे त्रीजो पक्ष ठीक नथी, कारण के अशरीरने प्रथमज ज्ञानादि

आश्रयत्वनो प्रतिषेध करेला ठे. चोथानोपण संज्ञवनथी, कारण के अशरीरनो कायवचनना व्यापारपणानो असंज्ञव ठे; अने ऐश्वर्यपणं शुं ज्ञातपणुंठे? के कर्त्तापणुंठे? के बीजुं कांश्ठे? जो कहो के ज्ञातपणुंठे, तो शुं ज्ञातृत्व भात्रे? के सर्वज्ञातृपणुंठे ? प्रथम पक्षमां तो ज्ञाताज थशे, परंतु ईश्वर थशे नहि, अमारा सरखा बीजा ज्ञाताउनी जेम. बीजा पक्षमां, सर्वज्ञ-पणुं तो तेने थशे, परंतु सुगतादि जेम ईश्वरपणुं नहि थाय.

हवे जो एम कहो के कर्त्तृत्वपणुंठे, तो तो कुंजकारादिनेपण अनेक कार्य करवाथी ऐश्वर्यनी प्रसक्ति थशे, अने इहा प्रयत्न विना बीजी को-इपण वस्तु ईश्वरना ऐश्वर्यने बंधनकारक नथी.

एक बीजी वात एठे के, ईश्वरने जगत् वनाववामां शुं यथारुचि प्रवृ-त्तिठे? के कर्मवशथी ते जगत् वनावेठे? के दयाथी वनावेठे? के क्रीडा-वास्ते वनावेठे? के निग्रह अनुग्रह करवावास्ते वनावेठे ? के स्वप्नावें बना-वेठे? प्रथम पक्षमां, कदाचित् बीजी तरेहनी सृष्टि थइ जशे. बीजा प-क्षमां, ईश्वरनी स्वतंत्रतानो नाश थशे. त्रीजा पक्षमां, सर्व जगत् सुखीज करवुं जोइये.

पूर्वपक्षः— ईश्वर शुं करे? जेवां जेवां जीवोए कर्म करेलां ठे, तेवां तेवां दुःख सुख ते कर्मना कारणथी ईश्वर तेउने आपेठे.

उत्तरपक्षः— त्यारे तेमां ईश्वरनो पुरुषार्थ शुं? जो कर्मनीज अपेक्षाथी कर्त्ताठे, तो तो ईश्वरनी कदपना करीने शुं करवुंठे? कर्मनाज बलथी सर्व कांश्थइजशे. चोथा, पांचमा पक्षमां, ईश्वर, रागी द्वेषी थइ जशे, त्यारे तो ईश्वर केवीरीतें सिद्ध थशे? जुठ. क्रीडा करवाथी बालकनी पेठे ईश्वर रागवान् ठे, अने निग्रह, अनुग्रह करवाथी राजानी पेठे ईश्वर रागी, द्वेषीठे.

जो एम कहो के ईश्वरनो स्वप्नावज जगत् रचवानो ठे, तो तो जगत् स्वप्नावथीज थयेल ठे एम मानी ल्यो. हवे ईश्वरनी कदपना शा वास्ते करो ठे? ते वास्ते कार्यत्वहेतु बुद्धिमत्कर्त्ता ईश्वरने सिद्ध कर्त्ता न-थी. तेज कारणथी नैयायिक, वैशेषिक जे जगत्कर्त्ता ईश्वरने माने ठे ते अज्ञानतासूचक ठे. विशेषथी जगत् कर्त्ता ईश्वरनुं खंडन जोवुं होय तो सम्मतितर्क ग्रंथ जुठ.

हवे नैयायिक जे सोल पदार्थ माने ठे, ते पण बालकनो खेल ठे, सो-

स पदार्थ घटता नहीं सोख पदार्थनां नाम— १ प्रमाण २ प्रमेय, ३ संशय, ४ प्रयोजन, ५ दृष्टांत, ६ सिद्धांत, ७ अवयव, ८ तर्क, ९ निर्णय, १० वाद, ११ जस्य, १२ वितर्क, १३ द्वेत्वाभास, १४ ठस, १५ जाति, १६ निग्रहस्थान

हेय उपादेय प्रवृत्तिरूपे पदार्थोनी जेनाथी परिस्थिति करिये ते प्रमाण “ तत्त्वमीयतेऽनेनेति प्रमाणं ” ते प्रमाण १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ उपमान, ४ शब्द, आ चार प्रकारे ठे “ तत्रेन्द्रियार्थसन्निकर्षोत्पन्नज्ञानमव्यपदेश्यमव्यभिचारि व्यवसायात्मक प्रत्यक्षं इति गौतमसूत्र ” ज्ञापार्थ — इन्द्रिय अने अर्थना संबधधी जे उत्पन्न थयेस, व्यपदेशरहित, व्यभिचाररहित, निश्चयात्मक, तेने प्रत्यक्ष प्रमाण कहे ठे प्रत्यक्ष प्रमाणनु आ सक्षण सत्य नहीं ज्यां आत्मा अर्थ ग्रहण प्रति साक्षात् व्यापारिये तेज प्रत्यक्ष प्रमाण ठे ते अवधि, मनःपर्यव, अने केवस ठे, अने नैयायिकोये जे प्रत्यक्ष घटावेस ठे ते तो उपाधिद्वारा प्रवृत्ति धवाधी अनुमाननी पेठे परोक्ष ठे जो उपचारें प्रत्यक्ष मानिये तो तो वास्तविक ठे, परंतु तत्त्वचिंतामां उपचारनो व्यापार यह शकतो नहीं

अनुमान प्रमाण त्रण प्रकारें माने ठे १ पूर्ववत्, २ शेषवत्, ३ सामान्यतोदृष्ट कारणधी कार्यनुं जे अनुमान ते पूर्ववत्, कार्यधी कारणनुं जे अनुमान ते शेषवत् तथा एक आस्र वृक्ष फलरूप देखीने, जगत्मां आस्रवृक्षो फलरूप थयेसा ठे, एम जाणनु, अथवा देवदत्तादिमां गति पूर्वक स्थानधी, स्थानांतरनी प्राप्ति देखीने सूर्यमां पण गतिनुं अनुमान करवु ते, सामान्यतोदृष्ट ठे त्यां पण अन्यथानुपपत्तिज गमक ठे, कारणवि नहीं, कारण के अन्यथानुपपत्ति विना कारणने कार्यप्रति व्यभिचार थाय ठे, अने ज्यां अन्यथानुपपत्ति ठे त्यां कार्य कारणाधि विनापण गमक जाव देखिये ठिये ते घटाविये ठिये कृत्तिकाने देखवाधी अनुमान थाय ठे के रोहिणीनो उदय थशे ॥ श्लोक ॥ अन्यथानुपपन्नत्वं, यत्र तत्र त्रयेण किं ॥ नान्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किं ॥ ॥ १ ॥ तथा एक घीजी घात ए ठे के, ज्यारे नैयायिकनुं करेसु प्रत्यक्ष प्रमाणज प्रमाण न थयुं तो अनुमान जे प्रत्यक्षपूर्वक ठे ते केवी रीतें प्रमाण होय ? तथा “ प्रसिद्धसाधर्म्यात् ” अर्थात् प्रसिद्ध साधर्म्यधी जे साध्यनुं साधन ठे ते उपमान प्रमाण ठे जेवी गाय ठे तेवुं

रोऊ ठे. अहींयां पण संझा संझी संबंधनी प्रतिपत्ति उपमाननो अर्थ ठे. तेमज अन्यथानुपपत्ति सिद्ध थवाथी उपमाननो पण अनुमानमां अंतरर्चावज ठे, परंतु पृथक् प्रमाण नथी. जो एम कहो के अहींयां अन्यथानुपपत्ति नथी, तो तो व्यञ्जिचारी होवाथी उपमान प्रमाणज नथी. शाब्द पण सर्वे, प्रमाण नथी. परंतु आसप्रणीत जे आगम ठे, तेज प्रमाण ठे; अने अर्हत विना बीजा कोइ आस नथी, ते वातनो निर्णय देखवो होय तो सम्मतितर्क, नंदीसिद्धांत, आसमीमांसादि शास्त्र जोइ लेवां. वही एक बीजी वात ए ठे के आ चारे प्रमाण, आत्मानुं ज्ञान ठे; अने ज्ञान वस्तुना गुणोने पृथक् पदार्थ मानिये, तो तो रूप रसादिने पण पृथक् पदार्थ मानवा जोइये. जो एम कहो के प्रमेय ग्रहण करवाथी, तेमज इंद्रियार्थ होवाथी तेपण ग्रहण कराय ठे. आ पण तमारुं केहेवुं युक्तियुक्त नथी; कारण के डव्यथी पृथक् गुणो-नो अजाव ठे. डव्यग्रहण करवामां गुणोनुं ग्रहण थइ जाय ठे ए सिद्ध ठे. ते कारणथी गुणने पृथक् पदार्थ मानवा वास्तविक नथी.

१ प्रमेयना ज्ञेय, १ आत्मा, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ अर्थ, ५ बुद्धि, ६ मन, ७ प्रवृत्ति, ८ दोष, ९ प्रेत्यजाव, १० फल, ११ दुःख, १२ अपवर्ग. १ आत्मा सर्वनो दृष्टा तेमज जोक्ता ठे; अने इष्टा, द्वेष, प्रयत्न, सुख, दुःख, ज्ञान, तेजनाथी अनुमेय ठे, ते तो अमे जीवतत्वमां ग्रहण करेल ठे. २ शरीर आत्मानुं जोगायतन ठे, इंद्रिय जोगनां साधन ठे ३-४ इंद्रिय अर्थ (विषय) जोग्य ठे, ते पण शरीरादि जीव अजीवग्रहणरूपे अमे ग्रहण करेल ठे. ५ बुद्धि, ते उपयोगरूप ज्ञानविशेष ठे, तेनो जीवस्वरूप ग्रहण करवामां समास थाय ठे. अर्थात् जीवतत्वमां ते आवी जाय ठे. ६ मन, ते सर्व विषय अंतःकरण ठे. युगपत् ज्ञाननुं न होवुं ते मननुं विंग ठे, तेमां डव्यमन पौञ्जलिक ठे, तेनो अजीव तत्वमां समावेश थाय ठे. अने जाव मन, ज्ञानरूप आत्मानो गुण ठे, ते जीवतत्वमां ग्रहण कराय ठे. ७ आत्माणी इष्टानुं नाम प्रवृत्ति ठे, ते सुख दुःख थवानुं कारण ठे, ते ज्ञानरूप होवाथी तेनो जीवतत्वमां समास थाय ठे. ८ आत्माना अध्यवसाय, जे राग, द्वेष, मोहादि दोष ठे, ते दोष पण जीवना अ-भिप्रायरूप होवाथी तेनो जीवतत्वमां समावेश थाय ठे. ते वास्ते पृथ-

ક પદાર્થ નથી એ પ્રેત્યજ્ઞાવ, પરલોકનો સજ્ઞાવ, તે પણ જીવ અજીવ વિના ધીજી કાંઈ પણ છે નહિ, ૧૦ ફલ, જે સુખ હુ'સ્વનું જોગવું, તેનો પણ જીવના ગુણમાં અતર્જાવ છે, તેથી ઇષક્ પદાર્થ માનવું વાસ્તવિક નથી ૧૧ હુ'સ્વ, આ પણ ફલથી જુદું નથી ૧૨ જન્મ મરણપ્રવંધ ઊછેદરૂપે સર્વ હુ'સ્વનું દૂર કરવું, તે મોક્ષનું લક્ષણ છે, તે અપવર્ગ તો અમે નવતત્ત્વમાં માનેલ છે

૩ આ શું છે ? પદા અનિશ્ચયરૂપ પ્રત્યયને સંશય કહે છે, તે પણ નિર્ણય જ્ઞાનવત્ આત્માનો જ ગુણ છે

૪ જેનાથી પ્રયુક્ત થયા થકાં પ્રવર્તે છે, તેનું નામ પ્રયોજન છે, તે પણ દષ્ટાવિશેષ હોવાથી આત્માનો ગુણ છે

૫ અવિપ્રતિપત્તિ વિષયમાં પ્રાપ્ત જે અર્થ તે દૃષ્ટાંત છે, તે પણ જીવ અજીવ પદાર્થથી ઇષક્ નથી, તેથી ન્યારો પદાર્થ નથી, કારણ કે અવયવ ગ્રહણ કરવામાં તેનું પણ ગ્રહણ થઈ જશે

૬ સિદ્ધાંત ચાર પ્રકારે છે ૧ સર્વતંત્રાવિરુદ્ધ સર્વ શાસ્ત્રોમાં અવિરુદ્ધ જેમ કે સ્પર્શનાદિ શ્રદ્ધિયો, અને સ્પર્શાદિ શ્રદ્ધિયાર્થો, તથા પ્રમાણથી પ્રમેયનું ગ્રહણ થાય છે ૨ સમાનતત્ત્વસિદ્ધ પરતત્ત્વસિદ્ધ પ્રતિતત્ત્વસિદ્ધાંત જેમકે સાંખ્ય મતવાદનાં અસત્ આત્મલક્ષણ પ્રાપ્ત થતો નથી, અને સત્નો સર્વથા વિનાશ નથી ૩ અધિકરણસિદ્ધાંત, જેની સિદ્ધિ થતાં ધીજાપણ અર્થ અનુવગથી સિદ્ધ થઈ જાય તે ૪ “અપરીક્ષિતાર્થાન્યુ પગમસ્વાત્તદ્વિશેષપરીક્ષણમન્યુપગમસિદ્ધાંત” જેમકે કોઈયે કશું કે, શબ્દ શું વસ્તુ છે ? કોઈક કહે છે, શબ્દ કહ્યો છે તે શબ્દ નિત્ય છે ? કે અનિત્ય છે ? इत्यादि विचार आ चारे प्रकारना सिद्धांत ज्ञानविशेषથી અતિ રિક્ત નથી, અને જ્ઞાનવિશેષ, આત્માનો ગુણ છે, ગુણને ગ્રહણ કરવાથી ગ્રહણ કરેલ છે તેથી ઇષક્ પદાર્થ નથી

૭ અવયવા, પ્રતિજ્ઞા, હેતુ, ઇદાદ્ધરણ, ઉપનય, નિગમન, આ પાંચે અવયવને જો શબ્દમાત્ર માનિયે તો તો પુઞ્જલરૂપ હોવાથી તેનો અજીવતત્ત્વમાં સમાવેશ થાય છે, અને જો જ્ઞાનરૂપ માનિયે તો જીવતત્ત્વમાં તેનો સમાવેશ થાય છે તેથી તેમને ઇષક્ પદાર્થ કહેવા ઠીક નથી

जो ज्ञानविशेषने पृथक् पदार्थ मानियें तो तो पदार्थ अनेक थइ जशे, कारण के ज्ञानविशेष अनेक प्रकारना ठे.

८ संशयथी उपरांत जवितव्यता प्रत्ययरूप सत् अर्थ पर्यालोचनात्मक तेने तर्क कहेठे. जेमके आ स्याणु अथवा पुरुष जरूर हशे. आ पण ज्ञानविशेषजठे; ज्ञानविशेष ज्ञाताथी अजिन्नठे, तेथी पृथक् पदार्थ कदपवो वास्तविक नथी.

९ संशय, तेमज तर्कथी उत्तरकालजावि निश्चयात्मक एवुं जे ज्ञान, तेनुं नाम निर्णय ठे. आ पण ज्ञानविशेषठे अने निश्चयरूप होवाथी, प्रत्यक्षादि प्रमाणना अंतर्जाव थवाथी पृथक् पदार्थ कदपवो वास्तविक नथी.

१०-११-१२ वाद, जडप, वितंडा, प्रमाण तर्क साधन उपादंज सिद्धांत अविरुद्ध पंच अवयवसंयुक्त पक्ष, प्रतिपक्षनुं जे ग्रहण करवुं तेनुं नाम वादठे. ते वादतत्व शिष्य अने आचार्यनो ज्ञानवास्ते थायठे. तथा तेज वाद बीजाने जीतवावास्ते, तेनीसाथे ठल, जाति निग्रहस्थानथी साधन उपादंज ते जडपठे. तथा ते वादज प्रतिपक्षस्थापनारूपेंज वितंडा ठे. आ वाद, जडप, वितंडा ए त्रण्येनो जेदज थइ शकतो नथी; कारण के तत्वनुं चिंतवन करवामां तत्त्वना निर्णयार्थें वाद करवो जोश्यें, परंतु ठल, जाति आदिथी तत्वनो निश्चय थइ शकतो नथी; कारण के ठलादि बीजाने ठगवावास्ते करवामां आवेठे. तेनाथी तत्त्वनिर्णयनी प्राप्ति थइ शक्ती नथी. जो तेउंनो जेदपण मानशो, तोपण तेउं पदार्थ थइ शकता नथी. कारण के जे परमार्थथी वस्तु ठे, तेज पदार्थठे. वाद तो पुरुषनी इहाने आधीन ठे, नियतरूप नथी, ते कारणथी पदार्थ नथी. वढी कुकडां, कुतरां, मेढां एउंनो वादमांपण पक्ष, प्रतिपक्ष ग्रहण करियें तो तेउंनेपण तत्त्वज्ञाननी प्राप्ति थवी जोश्यें; परंतु ते तो तमे मानता नथी, तेथी वाद, जडप, वितंडा, पदार्थ नथी.

१३ हेत्वाज्ञास १ असिद्ध, २ अनेकांतिक, ३ विरुद्ध. आ त्रण प्रकारें ठे. हेतु तो नथी, परंतु हेतुनी जेम ज्ञासन थायठे, तेथी हेत्वाज्ञास कहेठे. ज्यारे सम्यक् हेतुउंनीज तत्त्व व्यवस्थिति नथी, त्यारे हेत्वाज्ञासोनुं तो केहेवुंज शुं? कारणके जे नियत स्वरूपथी रहे ते वस्तुठे, अने

હેતુ તો કોઈ સાધ્ય વસ્તુમાં હેતુ છે, અને બીજી સાધ્ય વસ્તુમાં અહેતુ છે, તે કારણથી નિયત સ્વરૂપવાહી નથી.

૧૪-૧૫-૧૬ ઠસ, જાતિ, નિમ્નહસ્થાન આ ત્રણે પદાર્થ નથી કારણ કે આ ત્રણે વાસ્તવમાં કપટરૂપ છે જેટલે તેમને તત્ત્વરૂપે કથન કરે છે, તેટલા જ્ઞાન, વૈરાગ્યમાટે શુ કહેવું ? આ સંસારમાં જે ચોરી, ઠગાઈ, હાથફેરી પ્રમુખ શિલ્પ છે, તેટલેપણ તત્ત્વજ્ઞાનના ઉપદેશક માનવા સરસુ છે, એ પ્રમાણે નૈયાયિક મતના સોલ પદાર્થનું સંહન સમજવું વિશેષ જાણ વા ઇચ્છનારે ન્યાયકુમુદવદ્ અવલોકન કરવો આ સંહન સૂત્રકૃતાંગ સિદ્ધાંતથી સ્પષ્ટ છે. જુદા ધારમુ અધ્યયન હિતિ નૈયાયિકદર્શનસંહન.

હવે વૈશેષિકમતસ્વરૂપ સ્પષ્ટિયે ઠિયે વૈશેષિકનાં કહેલાં તત્ત્વ પણ તત્ત્વ નથી તેટલે ૧ ડ્રવ્ય, ૨ ગુણ, ૩ કર્મ, ૪ સામાન્ય, ૫ વિશેષ, ૬ સમવાય, ૭ મ ઠ તત્ત્વ માન્યાં છે તેમાં ડ્રવ્ય નવ છે, ૧ પૃથિવી, ૨ અપ્, ૩ તેજ, ૪ વાયુ, ૫ આકાશ, ૬ કાલ, ૭ દિક્, ૮ આત્મા, ૯ મન પ્રથમનાં ચારે ડ્રવ્યોને જિદ્ધ જિદ્ધ ડ્રવ્ય માન્યાં છે તે વાસ્તવિક નથી, કારણ કે પરમાણુ જે છે તે પ્રયોગ વિશ્વસાથી પૃથિવી આદિના રૂપ પછે પરિણમે પણ છે, તો પણ પોતાના ડ્રવ્યપણાને તજતા નથી, અને અતિ પ્રસંગ હોવાથી અવસ્યાજેદે ડ્રવ્યના જેદ માનવા તે યોગ્ય નથી. વહી આકાશ તથા કાલને તો અમે પણ ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે, અને વિશા તો આકાશનું અવયવ જૂત છે તેથી ઇથક્ ડ્રવ્ય નથી આત્મા શરીરમાત્રવ્યાપી ઉપયોગ સદ્ગુણ તેને અમે ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે ડ્રવ્યમન પુદ્ગલડ્રવ્ય અતર્જાધિ છે, અને જાવમન જીવનો ગુણ હોવાથી, આત્મા અતર્જાધિ છે વૈશેષિક કહે છે કે જેમ પૃથિવીત્વના યોગથી પૃથિવી છે, ઇત્યાદિ આ પણ તેટલું કહેવું સ્વપ્રક્રિયામાત્ર છે કારણ કે પૃથિવીથી અન્ય બીજું કોઈ પૃથિવીપણુ નથી, જેના યોગથી પૃથ્વી થાય પરંતુ સર્વ જે કાલ છે તે સામાન્ય વિશેષાત્મક છે, નરસિંહાકારવત્ રાજ્યસ્વજાવ છે.

નાન્વય સદ્ધિ જ્ઞેદત્વા, જ્ઞાજ્ઞેદોન્વયવૃત્તિત્ત ॥ મૃદ્ધેદધ્યસંસર્ગ, વૃત્તિ જાત્યતરં ઘટ ॥ ૧ ॥ જાવાર્થ - ઘટમા મૃત્તિકાનો અન્વય નથી, પૃથુ પુદ્ગલ ઇદરાકારાદિ હેતુથી જ્ઞેદ છે, તેમજ અન્વયવર્તિ હોવાથી ઘટનો મૃત્તિકાથી અંત જ્ઞેદ પણ નથી, અર્થાત્ ઘટ મૃત્તિકા રૂપજ છે અન્વય

व्यतिरेक वनेना मलवाथी घट जात्यंतर रूप ठे, अर्थात् मृत्तिकाथी कथं चित् ज्ञेदाज्ञेदरूप ठे. यथा ॥ न नरः सिंहरूपत्वा, न सिंहोनररूपतः ॥ शब्दविज्ञानकार्याणां, ज्ञेदोजात्यंतरं हि सः ॥ १ ॥ जावार्थः—सिंहरूप होवाथी नरनथी, अने नररूप होवाथी सिंहपण नथी, तो शुं ठे? १ शब्द, २ विज्ञान, ३ कार्य, तेउना ज्ञेद होवाथी नरसिंह, त्रीजी जातिठे.

१ रूप, रस, गंध, स्पर्श, तेउनी रूपिद्रव्यमां प्रवृत्ति ठे, अने विशेष गुण ठे, तथा १ संख्या, २ परिमाण, ३ पृथक्त्व, ४ संयोग, ५ विजाग, ६ परत्व, ७ अपरत्व, आ सामान्य गुण ठे, तेउनी सर्वद्रव्यमां प्रवृत्ति ठे. तथा १ बुद्धि, २ सुख, ३ दुःख, ४ इष्टा, ५ द्वेष, ६ प्रयत्न, ७ धर्म, ८ अधर्म, ९ संस्कार, आ आत्माना गुण ठे. तथा गुरुत्व पृथ्वी तथा जलमां ठे, द्रव्यत्व पृथ्वी, जल, तेमज अग्निमां ठे, स्नेह जलमांज ठे, वेगनाम संस्कार तेमूर्त्त द्रव्योमांज ठे, अने शब्द आकाशनो गुण ठे. तेमां संख्यादि सामान्य गुण रूपादि पेठे द्रव्यस्वभाव होवाथी परउपाधिथी गुणज नथी. वली गुण जो द्रव्यथी पृथक् थइ जाय तो द्रव्यना स्वरूपनो नाश थइ जशे. “ गुणपर्यायवत् द्रव्यं ” आ केहेवाथी गुण द्रव्यथी जिन नथी. द्रव्यग्रहण करवामां गुणनुं ग्रहण थइ जाय ठे, तेज युक्त ठे परंतु गुणने पृथक् पदार्थ मानवो, युक्त नथी. तथा शब्द आकाशनो गुण नथी, कारण के ते तो पौद्गलिक ठे, अने आकाश तो अमूर्त्त ठे. बाकी जे वैशेषिकें कहेल ठे ते प्रक्रियामात्र ठे, साधन दूषणोनुं अंग नथी.

३ कर्म पण गुणनी पेठे पृथक् पदार्थ मानवो अयुक्त ठे.

४ सामान्य बे प्रकारें ठे. एक पर, बीजुं अपर. तेमां पर सामान्य महासत्ता नाम ठे. द्रव्यादि त्रण पदार्थोमां व्यापि ठे, अने अपर ते द्रव्यत्व, गुणत्व, कर्मत्वादि ठे. तेमां महासत्ताने पृथक् पदार्थ मानवुं अयुक्त ठे; कारण के सत्तामां जे सत् प्रत्यय ठे, ते शुं कोई बीजी सत्ताना योगथी ठे? के स्वरूपथी ठे? जो कहो के बीजी सत्ताना योगथी ठे तो ते सत्तामां सत्प्रत्यय वली बीजी सत्ताना योगथी होवो जोश्यें. एम करतां अनवस्था दूषण आवे ठे. वली जो कहो के स्वरूपथी, सत् ठे तो तो द्रव्यादि पण स्वरूपथी सत् ठे. त्यारे हवे बकराना, गलाना स्तनोनी पेठे निष्फल सत्तानी कटपना करवानुं शुं प्रयोजन ठे. वली द्रव्यादि स-

હેતુ તો કોઈ સાધ્ય વસ્તુમાં હેતુ છે, અને ધીજી સાધ્ય વસ્તુમાં અહેતુ છે, તે કારણથી નિયત સ્વરૂપવાલો નથી

૧૪-૧૫-૧૬ ઠસ, જાતિ, નિમ્નહસ્થાન આ ત્રણે પદાર્થ નથી કારણ કે આ ત્રણે વાસ્તવમાં કપટરૂપ છે જેટલે તેમને તત્ત્વરૂપે કથન કરેલ છે, તેટલા જ્ઞાન, ઘેરાગ્યમાટે શુ કહેવું ? આ સંસારમાં જે ચોરી, ઠગાઈ, હાથફેરી પ્રમુખ શિસ્તિયે, તેટલેપણ તત્ત્વજ્ઞાનના ઉપદેશક માનવા સરસુ છે, એ પ્રમાણે નૈયાયિક મતના સોલ પદાર્થનું સ્વરૂપ સમજવું વિશેષ જાણ વા જ્ઞનારે ન્યાયકુમુદચંદ્ર અવલોકન કરવો આ સ્વરૂપ સૂત્રકૃતાંગ સિદ્ધાંતથી સ્પષ્ટ છે જુદા ધારમું અધ્યયન હિતિ નૈયાયિકદર્શનસ્વરૂપ

હવે વૈશેષિકમતસ્વરૂપ સ્પષ્ટિયે ઠિયે વૈશેષિકનાં કહેલાં તત્ત્વ પદ્ય તત્ત્વ નથી તેટલે ૧ ડ્રવ્ય, ૨ ગુણ, ૩ કર્મ, ૪ સામાન્ય, ૫ વિશેષ, ૬ સમવાય, ૭ મ ઠ તત્ત્વ માન્યાં છે તેમાં ડ્રવ્ય નવ છે, ૧ પૃથિવી, ૨ અપ્, ૩ સેજ, ૪ વાયુ, ૫ આકાશ, ૬ કાલ, ૭ દિક્, ૮ આત્મા, ૯ મન પ્રથમનાં ચારે ડ્રવ્યોને ત્રિષ્ણ ત્રિષ્ણ ડ્રવ્ય માન્યાં છે તે વાસ્તવિક નથી, કારણ કે પરમાણુ જે છે તે પ્રયોગ વિશ્વસાથી પૃથિવી આદિના રૂપ પછે પરિણમે પણ છે, તો પણ પોતાના ડ્રવ્યપણાને તજતા નથી, અને અતિ પ્રસંગ હોવાથી અવસ્યાજેદે ડ્રવ્યના જેવ માનવા તે યોગ્ય નથી વસી આકાશ તથા કાલને તો અમે પણ ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે, અને વિશા તો આકાશનું અવયવ જૂત છે તેથી ઇથક્ ડ્રવ્ય નથી આત્મા શરીરમાત્રવ્યાપી ઉપયોગ સ્વરૂપ તેને અમે ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે ડ્રવ્યમન પુજ્જલ ડ્રવ્ય અતર્જાવે છે, અને જાવમન જીવનો ગુણ હોવાથી, આત્મા અતર્જાવે છે વૈશેષિક કહે છે કે જેમ પૃથિવીત્વના યોગથી પૃથિવી છે, ઇત્યાદિ આ પણ તેટલું કહેવું સ્વપ્રક્રિયામાત્ર છે કારણ કે પૃથિવીથી અન્ય ધીજુ કોઈ પૃથિવીપણુ નથી, જેના યોગથી પૃથ્વી થાય પરતુ સર્વ જે કાંઈ છે તે સામાન્ય વિશેષાત્મક છે, નરસિંહાકારવત્ રજયસ્વજાવ છે

નાન્વય સહિ જેવત્વા, જ્ઞાનેદોન્વયવૃત્તિ ॥ મૃદ્નેવદ્યસંસર્ગ, વૃત્તિ જાત્યતરં ઘટ ॥ ૧ ॥ જ્ઞાવાર્થ— ઘટમા મૃત્તિકાનો અન્વય નથી, પૃથુ બુદ્ધ રવરાકારાદિ હેતુથી જેદ છે, તેમજ અન્વયવર્તિ હોવાથી ઘટનો મૃત્તિકાથી પ્કાંત જેદ પણ નથી, અર્થાત્ ઘટ મૃત્તિકા રૂપજ છે અન્વય

व्यतिरेक वनेना मलवाथी घट जात्यंतर रूप ठे, अर्थात् मृत्तिकाथी कथं चित् जेदाजेदरूप ठे. यथा ॥ न नरः सिंहरूपत्वा, न सिंहोनररूपतः ॥ शब्दविज्ञानकार्याणां, जेदोजात्यंतरं हि सः ॥ १ ॥ जावार्थः—सिंह-रूप होवार्थी नरनथी, अने नररूप होवार्थी सिंहपण नथी, तो शुं ठे? १ शब्द, २ विज्ञान, ३ कार्य, तेजना जेद होवार्थी नरसिंह, त्रीजी जातिठे.

२ रूप, रस, गंध, स्पर्श, तेजनी रूपि द्रव्यमां प्रवृत्ति ठे, अने विशेष गुण ठे, तथा १ संख्या, २ परिमाण, ३ पृथक्त्व, ४ संयोग, ५ विजाग, ६ परत्व, ७ अपरत्व, आ सामान्य गुण ठे, तेजनी सर्वद्रव्यमां प्रवृत्ति ठे. तथा १ बुद्धि, २ सुख, ३ दुःख, ४ इहा, ५ द्वेष, ६ प्रयत्न, ७ धर्म, ८ अधर्म, ९ संस्कार, आ आत्माना गुण ठे. तथा गुरुत्व पृथ्वी तथा जलमां ठे, द्रव्यत्व पृथ्वी, जल, तेमज अग्निमां ठे, स्नेह जलमांज ठे, वेगनाम संस्कार तेमूर्त्त द्रव्योमांज ठे, अने शब्द आकाशनो गुण ठे. तेमां संख्यादि सामान्य गुण रूपादि पेठे द्रव्यस्वभाव होवार्थी परत्वाधिथी गुणज नथी. वली गुण जो द्रव्यथी पृथक् थइ जाय तो द्रव्यना स्वरूपनो नाश थइ जशे. “ गुणपर्यायवत् द्रव्यं ” आ केहेवार्थी गुण द्रव्यथी जिन नथी. द्रव्यग्रहण करवामां गुणनुं ग्रहण थइ जाय ठे, तेज युक्त ठे परंतु गुणने पृथक् पदार्थ मानवो, युक्त नथी. तथा शब्द आकाशनो गुण नथी, कारण के ते तो पौद्गलिक ठे, अने आकाश तो अमूर्त्त ठे. बाकी जे वै-शेषिकें कहेल ठे ते प्रक्रियामात्र ठे, साधन दूषणोनुं अंग नथी.

३ कर्म पण गुणनी पेठे पृथक् पदार्थ मानवो अयुक्त ठे.

४ सामान्य बे प्रकारें ठे. एक पर, बीजुं अपर. तेमां पर सामान्य महासत्ता नाम ठे. द्रव्यादि त्रण पदार्थोमां व्यापि ठे, अने अपर ते द्रव्यत्व, गुणत्व, कर्मत्वादि ठे. तेमां महासत्ताने पृथक् पदार्थ मानवुं अ-युक्त ठे; कारण के सत्तामां जे सत् प्रत्यय ठे, ते शुं कोई बीजी सत्ताना योगथी ठे? के स्वरूपथी ठे? जो कहो के बीजी सत्ताना योगथी ठे तो ते सत्तामां सत्प्रत्यय वली बीजी सत्ताना योगथी होवो जोश्यें. एम क-रतां अनवस्था दूषण आवे ठे. वली जो कहो के स्वरूपथी, सत् ठे तो तो द्रव्यादि पण स्वरूपथी सत् ठे. त्यारे हवे वकराना, गलाना स्तनोनी पेठे निष्फल सत्तानी कटपना करवानुं शुं प्रयोजन ठे. वली द्रव्यादि स-

ज्ञाना योग्यीज सत् केहेवाय ठे ? के सत्तासंबंध विनाज सत्स्वरूप ठे ? जो कहो के स्वत ज सत्स्वरूप ठे, तो सत्तानी कल्पना करवी व्यर्थ ठे जो कहो के सत्ताना योग्यी सत् ठे तो तो शशविपाणपण सत्ताना योग्यी सत् होवा जोइयें यथा ॥ स्वतोऽर्था संतु सत्ताव, त्सत्तया किं सदात्मना ॥ असदात्मसु नैषा स्या, स्तर्षथातिप्रसंगत ॥ २५ ॥ इत्यादि आ दूषणो तुल्य योगक्षेम होवायी अपर सामान्यमापण होटी देवां बली अमे पण वस्तुल सामान्य विशेषरूप होवायी तेद्वेजे कश्चित् सामान्यरूप मानियेंजठियें तेवास्ते अव्यग्रहण करवामा, हन सामान्यग्रहण अशुभ, तेहेतुयी सामान्य, अव्ययी पृथक् पदार्थ कल्पनी

५ विशेष अस्यत व्यावृत्ति बुद्धिनो हेतु होवायी कवेषोपिकोए माने छ ठे हवे जुल ते विशेषमां जे विशेषबुद्धि ठे, ते अ, पर विशेषोयी ठे ? के स्वत ज स्वरूपयी ठे ? अपर विशेषहेतु तो छ ? ततो नयी, अनव स्या, तेमज विशेषमां विशेषनो अगीकार नयी जे अ कहो के स्वत ज विशेषबुद्धिनो हेतु ठे, तो पठी विशेषोने अव्ययी ते अतिरिक्त पदार्थ कल्पवा व्यर्थ ठे अने अव्ययी अव्यतिरिक्त विशेषोयीने, सर्व वस्तुल सामान्य विशेषात्मक होवायी, अमे पण मानियें विज्ञान

६ समवाय, अयुतसिद्ध आधार आधेयचूतोने जे प्रत्ययनो हेतु ठे, ते समवाय केहेवाय ठे बली समवाय नित्य तेमज एक ठे, एम वैशेषिक माने ठे ते समवाय नित्य होवायी, समवायी पण नित्य होवा जोइयें जो समवायी अनित्य ठे, तो समवाय पण अनित्य होवो जोइये ? कारण के समवायनो आधार समवायी ठे तथा समवाय एक होवायी समवायी पण एकज होवो जोइयें अथवा समवायी अनेक होवायी समवाय पण अनेक होवा जोइयें बली समवाय जे पदार्थोनो समवायी संबध करे ठे, ते समवाय ते पदार्थोनी साथे पोतानो संबध धीजा समवायना योग्यी करे ठे ? के पोतेज पोतानो संबध करे ठे ? जो कहो के धीजा समवाययी करे ठे, तो तो अनवस्था दूषण ठे, अने समवायपण धीजो ठे नहि जो कहो के पोतानो संबध करे ठे, तो तो गुण क्रियादि पण अव्ययी स्वरूपें तथा अधिप्वंग जावसंबधयी संबधी ठे तो हवे समवाय कल्पवो पण व्यर्थ ठे

एवीरीतें वैशेषिक मतमां पण सम्यक् पदार्थोनुं कथन आसोक्त नथी. तथा नैयायिक, वैशेषिक मतमां जे मोक्ष माने ठे तेपण प्रेक्षावानोने मानवा योग्य नथी. तेउ तो ज्यारे आत्मा ज्ञानथी रहित थाय, अर्थात् जेडरूप थइजाय, त्यारे आत्मानो मोक्ष मानेठे. एवा मोक्षने कयो बुद्धिमान् उपादेय माने? कारण के एवो कोण बुद्धिमान् होय के सर्वसुख तेमज ज्ञानथी रहित थइ पाषाणतुड्य पोतानो आत्मा करवा चाहे? तेकारणथी कोश्यें वैशेषिकनुं उपहास्य पण करेल ठे. यथा ॥ श्लोक॥ वरं वृंदावने रम्ये, क्रोष्टुत्वमज्जिवांठति ॥ न तु वैशेषिकीं मुक्तिं, गौतमोगंतुमिच्छति ॥ १ ॥ स्वर्गनां सुख उपाधिसहितठे, अवधिवालां ठे, तेमज परिमित आनंदरूप ठे, अने मोक्ष तो निरुपाधिक, निरवधिक, अपरिमित आनंद ज्ञानसुखस्वरूप, विचक्षण पुरुष कहेठे. जो मोक्ष होवुं पाषाण तुड्य ठे, तो एवो मोक्ष प्राप्त करवानुं कांइ प्रयोजन नथी. तेनाथी तो संसारज सारो ठे के जे संसारमां दुःखमिश्रित सुख जोगववामां आवेठे. जरा विचार तो करो के थोडा सुखने जोगववुं ते सारुं ठे? के सर्वसुखनो उच्छेद सारो ठे? इत्यादि विशेष चर्चा, स्याद्वादमंजरीनी टीकाथी जाणवी. ते कारणथी नैयायिक, वैशेषिक बने मत उपादेय नथी.

हवे सांख्यमतनुं खंडन लखियें ठियें. सांख्यमत वास्तविक नथी. जुज. परस्परविरोधी एवां सत्व, रज, तमोगुणोनुं प्रकृति रूपोनुं गुणीविना एकत्र अवस्थान अर्थात् रेहेवुं ते युक्त नथी. जेम कृष्ण, श्वेतादि गुण, गुणीविना एकत्र रही शकता नथी तथा महत् आदि विकार होवामां, प्रकृतिमां विषमता उत्पन्न करनार कोइपण कारण नथी; कारण के प्रकृति विना बीजी कोइ वस्तु सांख्य मानता नथी. आत्माने अकर्त्ता, अकिंचित्कर मानेठे. जो स्वज्ञावथी वैषम्य मानशो, तो निहेतुकतानी आपत्ति आवशे, कारण के कार्य कदी होय, अने कदी न होय, ते हेतु विना थइ शकतां नथी. तेमज खरभृंगादि जे नित्य असत् ठे, अने आकाशादि जे नित्य सत्ठे ते हेतुथी नथी. यथा ॥ नित्यसत्त्वमसत्त्वं वा, हेतोरन्यानपेक्षणात् ॥ अपेक्षातोहिज्ञावानां, कदाचित्तत्त्वसंज्ञवः ॥ १ ॥

वदी स्वज्ञाव प्रकृतिथी जिन्न ठे? के अजिन्न ठे? जिन्न तो नथी,

કારણ કે પ્રકૃતિ વિના સાંખ્યોષ વીજી કાંઈવસ્તુ માનેલી નથી જોકણે
કે અજિન્ન છે તો તો પ્રકૃતિ છે, સ્વજ્ઞાવ નથી

વક્ષી મહત્ તેમજ અહંકાર જ્ઞાનથી જિન્ન અમે વેલ્લતા નથી બુદ્ધિ
બુદ્ધિ અધ્યવસાયમાત્ર છે, અને અહંકાર હુ સુલ્લી, હું હુઃલ્લી, યવા સરૂ
પવાલો છે આ વનેમાં ચિરૂપ હોવાથી આત્માનું ગુણપણુ છે, પરંતુ જઠ
રૂપ પ્રકૃતિનો વિકાર નથી

વક્ષી તન્માત્રાથી ખૂતોની જે ઉત્પત્તિ માનેછે, જેમ કે ૧ ગધતન્માત્રાથી
પૃથ્વી, ૨ રસતન્માત્રાથી જલ, ૩ રૂપતન્માત્રાથી અગ્નિ, ૪ સ્પર્શતન્માત્રાથી
વાયુ, ૫ શબ્દતન્માત્રાથી આકાશ, આ તેઠનું માનવું યુક્ત નથી જો વાહ્ય
ખૂતની અપેક્ષાથી કહેતા હોતો અયુક્ત છે આ વાહ્ય પાંચ ખૂતો નિરંતર વિષ
માન હોવાથી તેની ઉત્પત્તિ નથી “ન કવાચિદનીદૃશ જગત્ ઇતિવચનાત્”
અર્થાત્ આ જગત્ પ્રવાહથી અનાવિ કાલથી યવુંજ ચાલ્યું આવે છે

જો યમ કહોકે દરેક શરીરની અપેક્ષા અમે માનિયે ત્રિયે તેઠમાં,
સ્વચ્ચા, હાડ, કઠણલક્ષણા પૃથિવીઠે, શ્વેત્ત્વ, રુધિર, દ્રવ લક્ષણ જલ છે,
પક્તિ (જઠર) લક્ષણ અગ્નિ છે, પાનાપાન (શ્વાસોશ્વાસ) લક્ષણ વાયુ
છે, સુપિર (પોષાણ) લક્ષણ આકાશ છે આ પણ કેદેવું ઠીક નથી, કાર
ણ કે તેમાં પણ કેટલાયક શરીરોની ઉત્પત્તિ પિતાનું શુદ્ધ અને માતાના
રુધિરથી થાયછે, ત્યાં તન્માત્રાઠનો ગધપણ નથી, અને અદૃષ્ટ વસ્તુઠને
કારણ કસ્પવામા અતિપ્રસંગ રૂપણ છે વક્ષી ઈહાં, ઇન્દ્રિય, અંકુરાદિની
ઉત્પત્તિ પણ વીજી વસ્તુઠથી થતી વેલ્લવામાં આવેછે તે કારણથી મહત્
અહંકાર આદિની ઉત્પત્તિ સાંખ્યોષ જે પોતાની પ્રક્રિયાથી માની છે, તે
યુક્તિરહિત માની છે કેવલ પોતાના મતના રાગથીજ માનેલી છે, વક્ષી
આત્માને અકર્ત્તા માને છે, તેથી તો કૃતનાશ, અકૃત અન્યાગમનું રૂપણ
આવેછે, તેમજ ઘઘ મોક્ષનો અજ્ઞાવ થાયછે, અને નિર્ગુણ હોવાથી આત્મ
જ્ઞાનશૂન્ય થઈ જાયછે પૂર્વોક્ત સર્વે યુક્તિહીન હોવાથી વાલપ્રલાપમાત્ર છે

હવે સાલ્લમતના મોક્ષનો વિચાર કરિયે “પ્રકૃતિ પુરુષાતરપરિજ્ઞાનાન્
મુક્તિ” અર્થાત્ પ્રકૃતિ પુરુષથી અન્ય છે યદુ જ્યારે જ્ઞાન થાય છે, સ્વારે
મુક્તિ થાયછે યથા ॥ શુદ્ધચૈતન્યરૂપોયં, પુરુષ પુરુષાર્થત ॥ પ્રકૃત્યંતર
મજ્ઞાત્વા, મોહાત્સંસારમાધિત ॥ ૨ ॥ જાવાર્થ— પુરુષ પરમાર્થથી શુદ્ધ

चैतन्यरूप ठे. पोते पोताने प्रकृतिथी एकमेक समजेठे. आ मोहथी संसारने आश्रित थइ रहेल ठे. ते हेतुथी प्रकृति सुखादिस्वप्नावथी ज्यांसुधि विवेकपूर्वक ग्रहण करशे नहि, त्यांसुधि मुक्ति नथी; तेमज केवलज्ञाननो उदय थवाथीज मुक्ति ठे, ए पण असत् ठे. कारण के आत्मा एकांत नित्यठे, अने सुखादि, उत्पाद, व्यय स्वप्नाववालां ठे; त्यारे तो विरुद्ध धर्म संसर्गथी आत्माथी प्रकृतिनो जेद प्रतीतज ठे, तो हवे मुक्ति केम नहि?

हवे ते तो संसारी विचार करतो नथी, तेवास्ते मुक्ति नथी, जो एम कहेशो तो तो तमारा केहेवाथी कदापि मुक्ति थशे नहि. एवो विवेक अध्यवसाय संसारिने कदापि थइ शकतो नथी, तेज वतावियें ठियें.

ज्यां सुधी संसारी ठे. त्यां सुधी विवेक परिज्ञावनाथी संसारीपणुं दूर थतुं नथी. तेवास्ते विवेक अध्यवसायना अज्ञावथी कदापि संसारथी हुटवानुं नथी.

तथा आ सृष्टि पेहेलां तो केवल आत्मा ठे, एम तमे मानो ठे, तो पढी आत्माने संसार क्यांथी लपटायो? जो कहो के निर्मल आत्माने संसार लपटाय ठे, तो तो मोक्ष थया पढी पण संसार लपटाशे; हवे विचारो के मोक्ष शुं थयो? केवल विटंबना थइ.

पूर्वपक्षः—सृष्टि पेहेलां आत्माने दिदृक्षा थइ, ते दिदृक्षाना जोरथी प्रधाननी साथे पोतानुं एकरूप देखायुं; तेथी संसारी थयो. ज्यारे प्रकृतिनुं दुष्टपणुं ध्यानमां आव्युं, त्यारे प्रकृतिथी वैराग्य थयो. पढी प्रकृति विषे दिदृक्षा न रही, त्यारे संसारपण न रह्यो.

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेवुं स्वकृतांतविरुद्ध होवाथी अयुक्त ठे. जुठ. दिदृक्षा, देखवानी अजिलाषानुं नाम ठे. ते अजिलाषा पूर्वे देखेला पदार्थोंमां तेना स्मरणथी थाय ठे. प्रकृति तो पूर्वे कदापि तेणे देखी नथी, तो केवीरीतें तेनेविषे स्मरण अजिलाषा होय? जो एम कहो के अनादि वासनाना बलथी प्रकृतिमांज स्मरण अजिलाषा ठे, तोपण असत् ठे, कारण के वासनापण प्रकृतिनो विकार होवाथी प्रकृति पेहेलां न होती. जो एम कहो के वासना आत्माना स्वप्नावरूप ठे. तोतो आत्मस्वरूपनी जेम वासनानो कदापि अज्ञाव थशे नहि, अने मोक्षपण क-

વાપિ થશે નહિ, ય પ્રમાણે સાંખ્ય મતપણ વાલ્મીકના લેખસમાન થશે
 હતિ સાંખ્યમતસંહન

હવે મીમાંસક મતનુ સ્વદન સ્વલતાં, તેના મતનુ સ્વરૂપ તો પૂર્વે થતા
 લેખ છે, અને લેખાંતિયોના બ્રહ્મ (અદ્વૈત) નું સ્વદન ફેશ્વરવાદમાં બી
 જા પરિષ્કેદમાં વિસ્તારપૂર્વક કરેલું છે, તેથી આ સ્થલે વર્ણન કરેલું ન
 થી હતિ મીમાંસકમત

હવે જૈમિનીય મતનુ સ્વદન સ્વલિયેંઢિયેં, જૈમિનીય કહે છે કે “ હિં
 સાગાર્ધ્યાત્ ” જે હિંસા હિંસાના રસવાસ્તે, અથવા ક્રુર્યસન નિમિત્તે
 કરિયેં તેજ હિંસા અધર્મનો હેતુ છે પ્રમાદના રુદયથી કસાઈ, માઠિઠની
 જેમ અને લેલોમાં જે હિંસા કહી છે તે હિંસા નથી, પરતુ ધર્મનો હેતુ છે,
 લેલતા, અતિથિ, પિતૃઠની પ્રીતિ સંપાદક હોવાથી, તથાવિધ પૂજા ર
 પચારની પેઠે લ્હી આ પ્રીતિનુ સંપાદન કરવું અસિદ્ધ નથી કારણ કે
 કારીરી પ્રમુલ્લ યજ્ઞોના સ્વસાધ્ય વિપે હૃદિ આદિ કુલોનુ જે અલ્પનિષ્ઠા
 રિપાણુ છે, તે યજ્ઞ કરવાથી જે લેલતા તૃપ્ત થાય છે, તે હૃદિ આલિનો હેતુ
 છે લેલીજરીતે “ ત્રિપુરાર્ણવવર્ણિત ઠગલ ” અર્થાત્ ઘકરાના માંસનો હોમ
 કરવાથી પરરાજ્યનુ જે લશ થતું છે, તેપણ તેમાંસની આલુતિયોથી તૃપ્ત
 થયેલા લેલતાઠનોજ પ્રજાલ છે, અને અતિથિ પ્રતિ પળ “ મધુ સંપર્ક-
 સંસ્કારાલિસમાલ્લાલજા ” પ્રત્યક્ષ લેલ્લાય છે અને પિતૃઠને માલે જે
 આલુ કરવામાં આલે છે, તે આલુથી પિતૃઠ તૃપ્ત થતાં, સ્વસંતાનની હૃદિ
 પ્રત્યક્ષ લેલ્લાય છે લ્હી તે લાલતમાં આગમ પળ પ્રમાણ આપેલે આ
 ગમમાં લેલની પ્રીતિલાસ્તે, અશ્વમેલ, નરમેલ, ગોમેલ, આદિ યજ્ઞ કરલા
 કહેલ છે, અને અતિથિલિપય “ મહોલ લા મહાજં લા, શ્રોત્રિયાય પ્રલ-
 સ્પયેલિતિ ” પલું કહેલું છે લ્હી પિતૃઠની પ્રીતિ લાસ્તે આ પ્રમાણે લલેલું છે

હો માસો મલ્સ્યમાંસેન, ત્રીન્ માસાન્ હારિયેન તુ ॥ ઓરત્રેણાય લ
 તુર, શાકુનેનેહ પંચ તુ ॥ ૧ ॥ પળમાસશ્ચાગમાંસેન, પાર્પલેનેહ સલ લે ।
 અલ્લાલેણસ્ય માસેન, રોરલેણ નલેલ તુ ॥ ૨ ॥ લશમાસાસ્તુ તૃપ્તિ, લરા
 હમહિયામિયે ॥ શશકૂર્લયોમાંસેન, માસાનેકાલશૈલ તુ ॥ ૩ ॥ સં
 લસ્ટર તુ ગલ્લેન, પયસા પાયલેન તુ ॥ લાધ્રીણસસ્ય માસેન,
 તૃતિહાલશયાર્પિકી ॥ ૪ ॥ આ શ્લોક સ્મૃતિના છે અર્થ:-જો

पितृर्जने मत्स्यनुं मांस आपे तो, पितृर्ज वे माससुधी तृप्त रहेवे. जो हरिणनुं मांस आपे तो, त्रणमाससुधी तृप्त रहेवे, जो मेंढानुं मांस तेर्जने आपे तो, चारमास सुधी तेर्ज तृप्त रहेवे, जो जंगली कुकडानुं मांस तेर्जने आपे तो, पांचमास सुधी तेर्ज तृप्त रहेवे, जो बकरानुं मांस तेर्जने आपे तो, ठमास सुधी तेर्ज तृप्त रहेवे, पृषत्विंशयुक्त जे हरिण होय, तेपार्षत कहेवायवे, तेनुं मांसजो पितृर्जने देवामां आवे तो, पितृर्ज सातमास सुधी तृप्त रहेवे, जो एणमृगनुं मांस देवामां आवेतो, आठमास-सुधी पितृर्ज तृप्त रहेवे, जो मोटा काला मृगनुं मांस देवामां आवे तो, नवमाससुधी पितृर्ज तृप्त रहेवे, जो सूअर, अने महिषनुं मांस देवामां आवेतो, दशमास सुधी पितृर्ज तृप्त रहेवे, जो ससला अने काचवा बंनेनुं मांस देवामां आवे तो, अग्यार मास सुधी पितृर्ज तृप्त रहेवे, जो गायनुं दुध अथवा खीर देवामां आवे तो, बार माससुधी पितरो तृप्त रहेवे, अने बहुज बूढा थयला लांवा कानवाला धोला वकरानुं मांस आपवामां आवे तो, बार वर्षसुधी पितरो तृप्त रहेवे. आ प्रमाणे मीमांसको माने वे.

हवे तेनुं खंडन लखियें ठियें. हे मीमांसक ? वेदोमां जे हिंसा कहिवे, ते धर्मना हेतुरूप कदापि थइ शकेवे ? तमारा केहेवामां प्रत्यक्ष स्ववचन विरोध वे. जुज. जो धर्मनो हेतु वे, तो हिंसा केवी रीतें वे ? जो हिंसा वे, तो धर्मनो हेतु ते केवी रीतें थइ शकेवे ? यथा ॥ श्रूयतां धर्मसर्वस्वं, श्रुत्वा चैवावधार्यतां ॥ आत्मनः प्रतिकूलानि, परेषां न समाचरेत् ॥ १ ॥ श्रुत्यादि. जो धर्म कहेलो वे, तो हिंसा केवी रीतें धर्म थइ शकेवे ? कारण के मातापण वे, अने ते वंध्यापण वे, एम कदी थइ शकतुं नथी.

पूर्वपक्षः—हिंसा कारणवे, अने धर्म तेनुं कार्य वे.

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेवुं असत् वे. कारण के जे जेनी साथे अन्वय व्यतिरेकवाळुं होय वे, ते तेनुं कार्य थायवे. जेम माटीना पिंड प्रमुखनुं धटादि कार्यवे, तेम धर्म कांइ हिंसाज कस्याथी थतो नथी, कारण के तप, दान, स्वाध्याय प्रमुखपण धर्मना कारण वे.

पूर्वपक्षः—अमे सामान्य हिंसाने मानता नथी, परंतु विशिष्ट हिंसा-नेज धर्म कहियेंठियें. विशिष्ट हिंसा तेज वे, जे वेदोमां करवी कही वे.

उत्तरपक्षः—जो वेदनी हिंसा धर्मनी हेतु वे, तो शुं जे जीव यज्ञादिमां

મારવામાં આવેટે, તે મરતા નથી? તે કારણથી ધર્મ છે? અથવા શુ મરણ સમયે તેડને આર્તધ્યાનનો અજાવ છે? તે કારણથી ધર્મ છે? અથવા જે જીવ યજ્ઞાદિમાં મારવામાં આવેટે તે મરીને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત કરેટે? તે કારણથી ધર્મ છે? પ્રથમ પક્ષ તો વાસ્તવિક નથી, કારણ કે પ્રાણનો ત્યાગ કરતાં તો તે જીવને પ્રત્યક્ષ દેલિયે ઠિયે વીજો પક્ષ પણ અસત્ છે, કારણ કે વીજાના મનનુ ધ્યાન હુર્લદય છે, તે કારણથી આર્તધ્યાનનો અજાવ કહેવો, તેપણ પરમાર્થશૂન્ય વચનમાત્ર છે, આર્તધ્યાનનો અજાવ તો શુ થવાનો હતો પરંતુ અરે હુ સ્ત્રી ઠિયે ? છે કોઈ કરુણાસાગર કે અમને ઢોઢાવે? ઇમ પોતાની જાપામાં કહેતાં કહેતાં પોતાની જાપાથી શિરસ અરરાટ કરતા, વીનમુલ્લવાલા, તેમજ ચક્ષુ ફાઢી ચારે વિશાળ જોતાં, ઇત્યાદિ ચિહ્ન દેલ્લવાથી, તે ચિત્તારાઈનું આર્તધ્યાન સ્પષ્ટ અપલબ્ધ થાય છે

પૂર્વપક્ષ - જેમ છોડાનો ગોલો પાળીમાં ઢુધી જાય છે, તેનાં જો પા તલા પતરાં કરવામાં આવે તો તે જેમ પાળીમાં નહિ ઢુધતાં તરે છે, તેમ જ જેમ વિષ મૃત્યુ પમાડનાર છે, તો પણ મન્ત્રોથી સંસ્કાર કરતાં થકાં ઘુણકારિ થાય છે, તથા જેમ અગ્નિ વાહકસ્વજાવધાલો છે, તો પણ સત્પશીલાદિના પ્રજાવથી વાહક થતો નથી, તેવીજ રીતે વેદમન્ત્રાદિથી સંસ્કાર પામેલી હિંસા વોપનુ કારણ નથી તેમજ વેદોક્ત હિંસા નિવ નીચ કવાપિ નથી, કારણ કે તે હિંસા કરનારા યાજ્ઞિક બ્રાહ્મણો જગત્ મા પૂજનીય દેલ્લાય છે

અંતરપક્ષ - પૂર્વોક્ત તમારુ સર્વ કથન અસત્ છે, કારણ કે જેટલાં દૃષ્ટાંત તમે કહ્યાં તે સર્વ વૈષમ્ય છે, તેથી સિદ્ધિ કાઢ્પણ થઈ શકતી નથી છોડાનો ગોલો પતરાારૂપ થઈ જલ્લ અપર જે તરે છે તે પરિણામાંતર થવાથી તરે છે, ઇત્યાદિ, પરંતુ વેદમન્ત્રોથી સંસ્કાર કરીને જ્યારે પશુઢને મારવામા આવે છે, ત્યારે તેડમાં પરિણામાતર શું થાય છે ? શુ તે પરિણામાતરથી, તે પશુઢને મારતા હુલ્લ થતુ નથી ? હુલ્લથી તો તેડે પ્રગટ અરરાટ શબ્દ કરે છે તો હુલ્લે છોહપનનુ દૃષ્ટાત કેવી રીતે સમીધીન થઈ શકે છે ?

પૂર્વપક્ષ - યજ્ઞમાં જે પશુ મારવામાં આવે છે, તે સર્વ દેવતા થઈ જાય છે, ત્યાં યજ્ઞ કરવામા પરોપકાર છે

उत्तरपक्षः— आ कथनमां प्रमाणं शुं ठे ? प्रत्यक्ष प्रमाण तो नहीं, कारण के ते तो इंद्रिय संबंध वर्तमान वस्तुनं ग्राहक ठे. “ संबंधोवर्तमानं च, गृह्यते चक्षुरादिनेति वचनात्. ” तेमज अनुमान पण नहीं, कारण के तत्प्रतिबद्ध लिंग कोइपण देखातुं नहीं. वही आगम प्रमाण पण नहीं, कारण के आगम तो ऊगडानुं घर ठे, तेथी तमारुं कथन सिद्ध थयुं नहि. तथा अर्थापत्ति अने उपमान आ वने अनुमाननी अंतर्गत ठे, तेथी अनुमानना खंडनथी ते वनेनुं पण खंडन थइ गयुं.

पूर्वपक्षः— जेम तमे जिनमंदिर बनावतां पृथ्वीकायादि जीवोनी हिंसा थतां परिणामविशेषथी तेने पुण्यरूपें कटपोढो, तेम अमे पण यज्ञमां जे हिंसा कराय ठे, ते पुण्यनिमित्त थाय ठे, एम मानियें ठियें, कारण के वेदोक्त विधि विधानरूप परिणामविशेष अहींयां पण निःसंदेह होवाथी केम पुण्य न थाय ?

उत्तरपक्षः— परिणामविशेष पण तेज, पुण्यनुं कारण थाय के ज्यां बीजो कोइ उपाय न होय, तेमज यत्नाथी प्रवृत्ति होय. तेवी प्रवृत्ति जिनमंदिरमां थइ शके ठे. वही जिनमंदिर विना श्री जगवान्नी प्रतिमा रही शकती नहीं, जे स्थानमां प्रतिमा राखवामां आवे तेनुं नाम जिनमंदिर ठे. जो कहो के जिनप्रतिमा पूजवाथी शुं लाज ठे ? तो अमारो सवाल ए ठे के पुस्तकमां ककारादि अक्षर लखोढो, ते लखवाथी शुं लाज ठे ? जो कहो के ककारादि अक्षरोनी स्थापना देखवाथी वस्तुनं ज्ञान थाय ठे, तो तेबीजरीतें जिनप्रतिमा देखवाथी जिनेश्वर जगवान्ना स्वरूपनुं ज्ञान थाय ठे. जो कहो के प्रतिमा तो कारीगरें पाषाणनी बनावी ठे, तेथी शुं ज्ञान थाय ठे ? तो अमे पुढियेंठियें के वेद, कुरान, इंजील प्रमुख पुस्तक लिखारीउण शाही तेमज कागलोथी बनावेलां ठे, तेउनाथी शुं ज्ञान थाय ठे ? जो कहो के ज्ञान तो अमारी समजणथी थाय ठे, अक्षरोनी स्थापना अमारा ज्ञाननुं निमित्त कारण ठे; तेबीज रीतें जिनेश्वर देवना स्वरूपनुं ज्ञान तो अमारी समजणथी थाय ठे, परंतु ते स्वरूपनुं निमित्त कारण प्रतिमा ठे. कारण के जो बुद्धिमान् पुरुष, कोइ वस्तुनो नकशो अर्थात् चित्र नहि देखे तो ते वस्तुनं स्वरूप कदापि जाणी शकशे नहि. ते कारणथी जे बुद्धिमान् ठे ते अवश्य स्थापना माने ठे.

जो एम कहो के परमेश्वर तो निराकार, ज्योति स्वरूप, सर्वव्यापक थे तेनी मूर्ति केवीरीतें बनी शके ?

उत्तर - आ तमारु केहेबुं अवास्तविक थे कारण के जो तमे परमेश्वरनु रूप, आकार, (मूर्ति) मानता नथी, तो तो वेद, कुरान, इजीप्ट तेठने परमेश्वरनां वचन मानवां केवीरीतें सत्य थइ शके थे ? मुखविना साक्षरशब्द कदापि थइ शकता नथी

जो कहो के ईश्वर मुख विनाज शब्द करी शके थे, तो ते वातमां कांइ प्रमाण नथी ते कारणथी साक्षर शब्द मुखविना निकलता नथी, अने शरीर विना मुख होतु नथी, तेवास्ते जो कोइ बादी कोइ पुस्त कने ईश्वरवचन मानशे, तो जरूर तेने ईश्वरनु मुख तेमज शरीर मानवुं पइशे, अने ज्यारे शरीर मानशे, त्यारे जगवान्नी प्रतिमा पण जरूर मानवी पइशे, ज्यारे प्रतिमा मानवी सिद्ध थइ, त्यारे मंवरिपण जरूर बनाववु पइशे ते कारणथी जिनमंदिर बनाववु ते अवश्य कर्तव्य थे वल्ली जिनमंदिर बनावनारा यज्ञापूर्वक बनावे थे, तेमज जिनमंदिर बनावतां पृथ्वीकायादि जीव जे अस्पष्ट चैतन्य थे, तेठनी हिंसा अतां अस्प पाप अने बहुत निर्जरा थे, तेथी जिनमंदिर तथा जिनप्रतिमा अवश्य उपादेय थे वल्ली तमारा मतनां श्रुति, स्मृति, पुराण, इतिहास प्रमुखमां यम, नियमादिथी पण स्वर्गप्राप्ति कहीं थे, तो पढी कृपण, दीन, अनाथ एवा पचेंद्रिय जीवोनो वध यज्ञमां शा वास्ते करो ठो ? तमे निरपराधी, कृपण, दीन, अनाथ जीवोनो यज्ञादिमां वध करोठो तेथी तो सिद्ध थाय थे के तमे तमारा सर्वपुण्यनो नाश करी दुर्गतिमां जशो तमारा शुभ परिणाम थावा ते अत्यंत दुर्लभ थे

जो कहो के जिनमंदिर बनाववामां पण हिंसा थाय थे, ते कारणथी ते बनाववामां पण पुण्य नथी

उत्तरपक्ष - आ तमारु केहेबुं अयुक्त थे, कारण के जिनमंदिर तेमज जिनप्रतिमा देखवाथी, तेमना दर्शनथी, तेमज जगवान्ना गुणानुरागथी अनेक जन्मजीवोने षोविस्त्राज (सम्यक्त्व) थाय थे वल्ली पूजातिशय देखवाथी मन प्रसाद थाय थे, मन प्रसादथी समाधि थाय थे, अनुक्रमें निःश्रेयस अर्थात् मोक्षनी प्राप्ति थाय थे ॥ तथा च जगवान् पंचखिंगी

कारः ॥ पुढवाश्याण जइविहु, होइ विणासो जिणालयाहिंतो ॥ तव्वि-
सयावि सुदिठिस्स, नियम उअठि अणुकंपा ॥ १ ॥ ए आहिं तो बुद्धा,
विरिया रक्कंति जेण पुढवाई ॥ इत्तो निव्वाणगया, अवाहया आज्ञवम-
णंतं ॥ २ ॥ रोगसिरावेहोइव, सुविज्ज किरियाव सुप्पउत्ताउ ॥ परिणाम
सुंदरच्चिय, चिह्नासे वाह जोगेवित्ति ॥ ३ ॥ ज्ञावार्थः— यद्यपि जिनमंदिर
बनाववामां पृथिवीकायादि जीवोनी हिंसा थाय ठे, तोपण सम्यक् दृष्टि
जीवोनी ते जीवो उपर निश्चयपूर्वक अनुकंपा ठे ॥ १ ॥ तेउनी हिंसार्थी
निवृत्त अइने ज्ञानियो निर्वाण पामेला ठे. केवा निर्वाणने ? अनंतकाल-
सुधी रेहेनारा अव्याबाध सुखमय निर्वाणने ॥ २ ॥ जेम रोगिनी नाडी
प्रमुखने बहुज कालथी वैद्य विंधे ठे, ते वैद्यना प्रयोगमां परिणामनी
सुंदरताथी कदाचित् ते रोगी मरणपण पामे तोपण वैद्यने जेम पाप नथी,
तेमज जिनमंदिर बनाववामां यत्नपूर्वक प्रवर्त्तता पुरुषोने, ते जीवो उ-
पर अनुकंपाज ठे, अने वेदकथन मुजव वध करवामां किंचित् मात्र प-
ण पुण्य अमे देखता नथी.

पूर्वपक्षः— ब्राह्मणोने पुरोडाश (यज्ञमां होमवानुं वक्षिदान) आदि
प्रदान करवाथी पुण्यानुबंधी गुण थाय ठे.

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेवुं वास्तविक नथी. कारण के पवित्र सुव-
र्णादिप्रदान मात्रथी पण पुण्यउपार्जननो संजव थायठे, अने कृपण, दीन
अनाथ, पशुगणने मारवां, तेमज तेउना मांसनुं दान करवुं, आ केवल त-
मारी निर्दयता तेमज मांसलोदुपताज बतावी आपेठे.

पूर्वपक्षः—अमे निःकेवल प्रदानमात्रज पशुवध क्रियानुं फल मानता
नथी, परंतु जूति (लक्ष्मी) आदिपण प्राप्त थायठे. यदाह श्रुतिः “ श्वेत-
वायव्यमजमालजेत जूतिकामइत्यादि ” ज्ञावार्थः—श्वेतवर्णना बकराने,
जेनो स्वामीवायु देवताठे, एवा बकराने आलजेत हिंसेत् अर्थात् मारे,
कोण मारे ? लक्ष्मीना कामी मारे.

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेवुं पण व्यजिचार पिशाचथी ग्रस्त थवाथी
अप्रामाणिक ठे. कारण के जूति (लक्ष्मी) अन्य उपायथी पण साध्यमानठे.

पूर्वपक्षः— परंतु यज्ञमां बकराप्रमुख जे मारवामां आवेठे, ते मरीने
देवगति प्राप्त करेठे, आ यज्ञमां मरनार जीवो उपर उपकार ठे.

उत्तरपक्ष—आ तमारु केहेतुं पण प्रमाणना अजावधी वचनमात्र ठे, कारण के यझमां मारवामा आवेला पशुठमाथी कोइ पण सन्नतिनो छाज थवाथी हर्षवत थइ आ लोकमा पाठो आवी स्वर्गना सुखनु निरूपण करतो देखातो नथी

पूर्वपक्ष—आ कथनमा आगम प्रमाण ठे यथा ॥ औपम्यपशवोदृक्ता, स्तिर्यञ्च पक्षिणस्तथा ॥ यज्ञार्थं निधनप्राप्ता प्राप्नुयत्युद्धृत पुनरित्यादि ॥ जावार्थ—औपधी, अजादि पशु, किंजक (कमलनाफुलमरिदेनार) आदि पक्षी, जेठनो यझमा होम करवामा आवेठे, तेठ उन्नति प्राप्त करेठे

उत्तरपक्ष—आ पण तमारु केहेतुं वास्तविक नथी तमारु आगम पौरुषेय ठे के अपौरुषेय ठे, इत्यादि विकल्पोनु हवे पठी खडन करवामां आवशे वसी श्रौत (वैदिक) विधिथी पशुठने मारवाथी जो स्वर्ग प्राप्ति थती होय तो तो कसाइ प्रमुख पण स्वर्गवासी थइ जशे तथाच पठन्ति पारमर्षा ॥ यूपं तिस्रा पशून् हत्वा, कृत्वा रुधिरकर्वमं ॥ यथेष गम्यते स्वर्गं, नरके केन गम्यते ॥ १ ॥ वसी जो अपरिचित, अस्पष्टचैतन्य, अनुपकारी पशुठने मारवाथी स्वर्गप्राप्ति थती होय तो, परिचित, स्पष्ट चैतन्य, तेमज परमोपकारी मातपितादिने मारवाथी याक्षिकोने तेनाथी विशेष पवनी प्राप्ति थशे तेथी तेमपण करवुं जोइयें

पूर्वपक्ष—“अर्चित्योहि मणिमत्रौपधीना प्रजावदति वचनात्” ते कारणथी घेदना मत्रोनी अर्चित्य शक्ति होवाथी ते मंत्रोथी संस्कार करा येला पशुने मारवाथी अवश्य स्वर्गप्राप्ति थायठे

उत्तरपक्ष—आ कथन पण व्यञ्जिचारी ठे कारण के आ लोकमां जेम विवाह, गर्जाधान, जन्मसमयादिविषे ते मत्रोनो व्यञ्जिचार देखवामां आ वेठे, तेम अदृष्ट स्वर्ग आविमां पण तेठना व्यञ्जिचारनु अनुमान करियें त्रियें कारण के वेदोक्तमंत्रोथी संस्कार करायेला विवाहनी अनंतरज स्त्री, विधवा, अस्पायुष्य, दरिद्रताप्रमुख उपद्रवथी वियोगी रहेली, देखवा मां आवेठे तेमज वेदमंत्रोना संस्कार विना पण केटसाएक विवाह (सप्त) करनारा सुखी, धनवान् इत्यादि देखवामां आवेठे

पूर्वपक्ष—जे विवाह आदिमां विधवा आदि थइ जायठे, रयां क्रियाना वैशुष्य (स्वामी) थी विसंवाद (विरुद्धता) थायठे

उत्तरपक्षः—आ तमारा केहेवाथी ते संशय कदी दूर थशे नहि. शुं
त्यां क्रियानुं वैगुण्य विसंवादनो हेतुठे ? के वेदमंत्रोनी असमर्थता
विसंवादनो हेतु ठे ?

पूर्वपक्षः—जेम तमारा मतमां “आरोग्य बोहिलाजं समाहिवरमुत्तमं
दितु” इत्यादि वचनोनुं कालांतरेंज फल चाहोठो, तेम अमारा अज्जि-
मत वेदवचनोना फलनी पण आ लोकमां कटपना करता नथी, परंतु
लोकांतरमांज तेनुं फल थायठे, ते कारणथी विवाह आदिना उपाखंजनो
अवकाश नथी.

उत्तरपक्षः—अहो विचित्रवादि ! जेम वर्त्तमान जन्मविषे विवाह आ-
दिमां प्रयुक्त मंत्रसंस्कारथी तेनुं फल जविष्य जन्ममां थाय ठे, तेमज
बीजा, त्रीजा आदिजन्ममां पण विवाहआदिना पुण्यहेतु मानवाथी
अनंतजवोनुं अनुसंधान थशे, एम तो कदापि संसारनी समाप्ति जेम थशे
नहि, तेम कोइने मोक्षप्राप्ति पण थशे नहि. तेथी सिद्ध थयुं के वेद-
ज अपर्यवसित (अनंत) संसार वल्लरी (वेल) नुं मूल ठे. जैननी
आरोग्यादि प्रार्थना, असत्य, अमृषा जाषा ठे, परिणाम विशुद्धिनुं कारण
होवाथी दोष कर्ता नथी; कारण के तेमां जावआरोग्य प्रमुखनी जे विवक्षा
ठे, अने ते आरोग्यपणुं, चतुर्गति संसाररूप जावरोगने क्षय करवारूप
होवाथी, उत्तम फल ठे; तेने वास्ते जे प्रार्थना करवी ते विवेकवानूने
केम आदरवा योग्य न होय ? एम पण न केहेवुं के परिणामशुद्धिथी ते
फलनी प्राप्ति नथी, कारण के सर्ववादिउने जावशुद्धिथी फल पामवामां
विवाद नथी, वली एमपण न केहेवुं के वेदविहित हिंसा बुरी नथी,
कारण के सम्यक्दर्शन, ज्ञानसंपन्न, अर्चिर्मार्गप्रतिपन्न वेदांतवादियोयें
पण तेने निंदी ठे. “तथाच तत्त्वदर्शिनः पठन्ति ॥ श्लोक ॥ देवोपहारव्या-
जेन, यज्ञव्याजेन वाथवा ॥ घ्नंति जंतून् गतघृणा, घोरां ते यांति दु-
र्गतिं ॥ १ ॥ वैदांतिकाअप्याहुः ॥ अंधे तमसि मज्जामः, पशुजिये य-
जामहे ॥ हिंसा नाम जवेळूमों, न जूतो न जविष्यति ॥ तथा अग्निर्मांसेत-
स्मात् हिंसाकृतादेन सोमुंचतुर्बांदसत्वान्मोचयतु इत्यर्थः” व्यासेनाप्युक्तं ॥
ज्ञानपालिपरिद्धिप्ते, ब्रह्मचर्यदयांजसि ॥ स्नात्वातिविमले तीर्थे, पाप
पंकापहारिणि ॥ १ ॥ ध्यानाग्नौ जीवकुंडस्थे दयामारुतदीपिते ॥ असत

कर्म समित्तेपै, रग्निहोत्र कुरुत्तम ॥ २ ॥ कपायपशुभिर्हुष्टै, धर्मकामार्थ
नाशकै ॥ शममत्रहुतैर्यज्ञ, विघेहि विहित बुधै ॥३॥ प्राणिघातानुयोधर्म,
मीहते मूढमानस ॥ सर्वांठति सुधावृष्टि, कृष्णाविमुखकोटरात् ॥४॥ ६०

वस्ती यह करनाराठ पूजाय ठे एम जे तमे कहो ठो ते पण असार
ठे, कारण के अहानि जनोज सेठनी पूजा करे ठे, परंतु बुद्धिमान् करता
नथी, मूर्खोंनु पूजन अप्रामाणिक ठे, कारण के मूर्ख तो कुतरा, गधे-
ढाने पण पूजेठे

वस्ती तमे कष्ट के वेदविहिता हिंसा, देवता, अतिथि, पितृप्रीतिसं-
पादक होवाची दोषरूप घती नथी, आ पण असत्य ठे, कारण के देव-
ताठने तो संकल्पमात्रचीज अजिमत आहारना रसनो खाव प्राप्त थइ
जाय ठे, वस्ती देवताठना शरीर वैक्रिय रूप ठे, ते तमारी जुगुप्सित प
शुमासावि आहुति खेवाने इष्टावान् थताज नथी जो देवताठने पण
केवल आहारी मानशो, तो देवताठनां शरीर तमे जे मंत्रमय मान्यां ठे,
तेने विरोध आवशे, तेमज अन्युपगम (करेखा निर्णय) ने घाघ आवशे,
देवताठनां शरीर मंत्रमय तमारा मतमां असिद्ध नथी "चतुर्थ्यंत पदमेव
देवता इति जैमिनीयवचनप्रामाण्यात् ॥ तथाच ॥ मृगेंद्र शब्देतरस्ये यु
गपद्भिन्नदेशेषु गृहेषु न सा प्रयाति सांनिध्य मूर्त्तत्वादस्मदादिवदिति "

तथा जे वस्तुनी आहुति देवताठने आपो ठो, ते तो जस्म जावमात्र
थई जाय ठे, तो पढी देवता शुं ते जस्म अर्थात् राख खाय ठे ? तेची
तमारु कहेवु प्रज्ञापमात्र ठे

वस्ती आ जे प्रेताग्नि ठे ते सेत्रीश क्रोड देवताठनुं मुख ठे, "अग्नि
मुखावै देवा इति श्रुते " तयारे तो उत्तम, मध्यम, अधम सर्व देवता
एकज मुखची खानारा सिद्ध थया, सर्वे पोतपोतामां जूठ (अजीनुं) खा
नारा धनी गया, तेची तो अनार्योची पण अधिक थई गया, कारण के अ
नार्यो जो के एकपात्रमां एकठा खाय ठे, परंतु एक मुखची खाता नथी

वस्ती एक शरीरमां अनेक मुख ठे, ए घात तो अमे आगल पण सां-
जलता हता, परंतु अनेक शरीरोनु एक मुख, आ तो मोटुं आश्चर्य ठे,
ज्यारे सर्व देवताठनु एक मुख मान्यु, तयारे कोईपुरुषें जो एक देवताठनुं
पूजादिची आराधन कसुं, अने धीजा देवताठनी निंदा करी विराधना

करी, तो तो एक मुखथी युगपत् अनुग्रह, निग्रह वाक्यना उच्चारणमांज व्यञ्जिचारनो प्रसंग आवशे.

वली मुख देहनो नवमो जाग ठे, ज्यारे देवताउंनां मुखज दाहात्मक ठे, त्यारे एकेक देवतानुं शरीर दाहात्मक होवार्थी त्रणे जुवन जस्मीजू-
त थईजवां जोश्यें ? आटली चर्चाथी सखुं.

वली कारीरी यज्ञादिमां वृष्ट्यादि फलनो जे अव्यञ्जिचार ठे, ते फ-
लमां आहुतिथी संतुष्ट थयेला देवतानो अनुग्रह जे तमे कहोठो ते
पण अनेकांतिक ठे, कोइस्थळें व्यञ्जिचार पण देखवामां आवे ठे. ज्यां
व्यञ्जिचार नथी, त्यां पण आहुतिनुं जोजन करवार्थी अनुग्रह नथी,
परंतु ते देवताविशेष, अतिशय ज्ञानी ठे, पोताने उद्देशीने करेला पूजा
उपचारने देखीने, पोताना स्थानमांज स्थित थया थका, पूजा करनारउपर
प्रसन्न थईने, तेनुं कार्य पोतानी इढाथी करी आपे ठे. अनुपयोगथी न-
हि जाणता, अथवा जाणता थका पण, पूजकना अज्ञाग्यथी कार्य नथी
(पण करता ? कारण के द्रव्य, क्षेत्र, काल जावआदिनी सहायताथी का-
र्यनुं थवुं नजरे पडेठे; अने ते जे पूजा उपचार ठे, ते निःकेवल पशु-
उंनाज मारवार्थी थई शके ठे एम नथी, परंतु बीजी रीतें पण थई शके-
ठे, तो पढी जेनुं फल एक पापरूपज ठे एवी सौनिक (कसाइ) वृत्ति
करवार्थी शुं लाज ठे ?

वली जे ठगल अर्थात् बकरानुं मांस होमवार्थी परराज्य वश करना-
री सिद्ध्यादि देवीने संतुष्ट करवानुं जे अनुमान ठे, तेमां शुं आश्चर्य ठे ?
केटलाएक छुद्र देवताउं तेवीज रीतें संतुष्ट थाय ठे, त्यां पण ते छुद्र
देवता पोतानी पूजा देखीने राजी थाय ठे, परंतु मलिन मांस खावार्थी
राजी थता नथी. जो कदी होम करेली वस्तुने खाता होय तो निंबपत्र
कडवांतेल, आरनाल (बाकला) धूमांश आदि होम करेलां द्रव्य पण
तेउंनुं जोजन थई जशे. वाह ! शुं तमारा देवता सुंदर जोजन करे ठे ?

वली अतिथिनी परोणागत सुंदर संस्कार करेला पक्कान्न आदिथी
पण थई शके ठे, तो पढी तेउंने वास्ते महोद्ध, महाअज्ञादिनी कढपना
करवी, ते निःकेवल तमारी निर्विवेकता बतावी आपे ठे.

वली श्राद्धादि करवार्थी पितरोनी जे प्रीति मानो ठो, ते पण अने-

कांतिक ठे, कारण के कटछापक आरू करता नथी तो पण तेउनी संता न वृद्धि देखवामां आवे ठे जुमनाटोखानी जेवी वृद्धि देखाय ठे सेधी आरू आवि जे करवु ठे, ते मुग्ध खोकोने विप्रतारण (ठगवा) मात्रज फल थाय ठे जे पितरो खोकांतर पामेखा ठे, ते पोताना शुभ अशुभ कर्मोने अनुसारे देव, नारकादि गतियोमां सुख दुःख जोगवी रक्षा ठे, तो पढी तेउ पुत्र प्रमुखें आपेखा पिंडोने केवी रीतें जोगवानी इच्छा करी शके ठे ? “ तथाच युष्मद्युधि न पठन्ति ॥ मृतानामपि जतूनां, आरू चेत्तृप्तिकारणं ॥ तनिर्वाणप्रदीपस्य, स्नेह संवर्क्येष्ठित्वमिति ॥

तथा आरू करवाधी ते पितरोने पुण्य केवीरीतें पढोचे ठे ? कारण के पुण्यतो बीजाए करेसु ठे, वल्ली पुण्य पोते जड रूप ठे, तथा पगरहित ठे, सेधी पितरोने पढोधी शकतुं नथी जो कहो के उद्देश तो पितरोनो ठे, परंतु पुण्य, आरूकरनारा पुत्रादिने थाय ठे, ते पण केहेवुं वास्तविक नथी पुत्रादिने पुण्य धतु नथी, तेनु कारण ए ठे के पुत्रादिना मनमां वासना एवी नथी के जे कार्य अमे करियें ठियें तेनु फल अमने मसे, तो पढी पुण्यनी जावना बिना पुण्य फल मसतुं नथी ते कारणधी पितरो के पुत्रादि कोइने आरू करवानु फल मसतुं नथी, परंतु अधरधीज त्रिशंकुना दृष्टांतनी पेठे बिस्तीन थई जाय ठे

वल्ली पापानुबंधि जे पुण्य ठे, ‘ते तत्त्वधी पापरूपज ठे’ जो कहो के ब्राह्मण जे काइ स्त्राय ठे, ते पितरोने गमे ठे, ते वात सत्य ठे एवी प्रतीति तो तमनेज धत्ती दृशे, अमारी नजरमां तो ब्राह्मणोनो मोडु पेट थये सु आवे ठे, परंतु तेउना पेटमा प्रवेश करीने, पितरो खाता होय एम कदापि देखता नथी जोजन अवसरे ब्राह्मणोना उवरमां प्रवेश करता पितरोनुं कांइपण चिह्न अमारी दृष्टि पढतु नथी केवल ब्राह्मणोज तृप्त धता देखियें ठियें

वल्ली तमे कसु हतु के अमारी पासे आगम प्रमाण ठे, तो पुठिये ठियें के, ते तमारु आगम पोरुपेय ठे ? के अपोरुपेय ठे ? जो कहो के पोरुपेय ठे, तो शु ते सर्वज्ञनु करेसु ठे ? के असर्वज्ञनु करेसु ठे ? जो प्रथम पक्ष मानशो तो तमारा मतने व्यावृत्ति थशे, कारण के तमारो आ सिद्धांत ठे “ अतीन्द्रियाणामर्थानां साक्षाद्दृष्टा न विद्यते ॥ नित्ये

न्योवेदवाक्येज्यो, यथार्थत्वविनिश्चयः ॥ १ ॥ सारांश के अतीन्द्रिय पदा-
र्थोनो कोइ साक्षात् दृष्टा नथी. बीजो पक्ष मानशो तो दूषणवादा (अ-
सर्वज्ञ) कर्त्तानां 'शास्त्रो उपर विश्वास यतो नथी. जो कहो के अपौरुषेय
हे, तो संज्ञवज थइ शकतो नथी. स्वरूप निराकरणथी घोडाना श्रृंगरूप
पुरुष क्रियानुगत तेनुं रूप ठे, सारांश के पुरुषक्रिया विना ते केवी रीतें
थइ शके ठे ? ते कारणथी जे साक्षर वचन ठे, ते पौरुषेयज ठे, कुमार
संज्ञवादि वचननी जेम. वेद पण वचनात्मकज ठे “ तथा चाहुः ॥ ता-
द्वदिजन्मा नतु वर्णवर्गो, वर्णात्मकोवेद इति स्फुटं च ॥ पुंसश्च ताद्व-
दिरतः कथं स्या, दपौरुषेयोयमिति प्रतीतिः ॥ १ ॥ इति ” श्रुतिने अपौ-
रुषेय अंगीकार करी, तो पण तदर्थव्याख्याने पौरुषेयज अंगीकार करी ठे.
अन्यथा “ अग्निहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकामः ” तेनो अर्थ “ स्वमांसं चक्ष-
येत् इति ” एम नियामकना अज्ञावथी केम न थई जाय ? ते कारणथी
शास्त्रने पौरुषेयज मानवां ते श्रेय ठे. तमारा हठथी कदी वेद अपौरुषेय
मानियें, तो तेथी वेदनी प्रमाणता थशे नहीं, कारण के प्रमाणता आप्त
पुरुषने आधीन ठे. ज्यारे वेद प्रमाण न थया, त्यारे ते वेदनुं कथन,
तथावेदानुसारिणी स्मृतियो पण प्रमाणभूत थयां नहीं, तेथी हिंसाम-
य यइ तथा श्राद्धादिविधि पण प्रमाणथी विरुद्ध थया.

पूर्वपक्षः— “ न हिंस्यात् सर्वभूतानि ” इत्यादिथी जे हिंसानो निषेध
करेलो ठे, ते औत्सर्गिकमार्ग ठे, अर्थात् सामान्य विधि ठे, अने वेदवि-
हिता जे हिंसा ठे ते अपवाद मार्ग ठे. अर्थात् विशेष विधि ठे. ते कार-
णथी, तथा अपवाद उत्सर्गथी बलवान् होवाथी वेदविहिता हिंसा दो-
षनुं कारण नथी “ उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलीयानिति न्यायात् ” त-
मारा जैनमतमां पण हिंसाना एकांत निषेध नथी. केटवांएक कारणोमां
पृथ्वीकायादि जीवोनी हिंसा करवानी आज्ञा ठे. बली ज्यारे साधु रोग
पीडित थाय ठे, तेमज असमर्थ अने ग्लान थाय ठे, त्यारे आधाकर्मादि
आहार ग्रहण करवानी पण आज्ञा ठे, तेवीज रीतें अमारा मतमां या-
ज्ञिकी हिंसा देवता, अतिथिनी प्रीतिवास्ते पुष्ट आलंबनरूप होवाथी
अपवादरूप ठे, ते कारणथी तेमां दोष नथी.

उत्तरपक्षः— अन्यकार्यवास्ते उत्सर्गवाक्य, अने अन्यकार्यवास्ते अप-

वाक्य, केहेवा, ते उत्सर्ग, अपवाद कदी पण थइ शकता नथी परंतु जे अर्थवास्ते शास्त्रमा उत्सर्ग कहेल होय तेज अर्थवास्ते अपवाद के हेवो जोइये, त्थारेंज उत्सर्ग अपवाद थइशके ठे ते घने उल्लत निम्नादि (उचा नीचां) व्यवहारवत् परस्पर सापेक्ष होवाथी एक अर्थना साधक थइ शके ठे जेम के जैनोए संयम पाखवा अर्थे नवकोटि विशुद्ध आहार ग्रहण करवो, ते उत्सर्गमार्ग ठे तेथीज रीतें ड्रव्य, क्षेत्र, काष्ठ, ज्ञावथी आपत्तिमां पढता गत्यतरना अज्ञावथी, पचकादि यक्षापूर्वक अनेपणीय आहारादिने ग्रहणकरवा ते अपवादमार्ग ठे, तेपण संयम पाखवाने वास्तेज ठे एमपण न केहेवुं के जेसाधुने मरणज एक शरण ठे, तेने गत्यंतर अज्ञावनी असिद्धि ठे ॥ उक्त चार्पिजि ॥ सब्ब संजम सं जमाठं, अप्पाणमेवरखिद्ध ॥ मुच्चइ अइ वायाठं, पुणो विसोहीनया विरइ ॥१॥ इत्या गमात् ॥ ज्ञावार्थः—सर्वरीतें संयम पाखवो, जो संयममा दूषण छागवाथी प्राणी रक्षा थती होय तो संयममां दूषण पण छागावीने रक्षण करवु, प्राण रेहेवाथी प्रायश्चित्तद्वारा ते पापथी मुक्त थइ शुरू थवाशे, अने अ विरतिपणु पण रद्देशे नहि वस्ती आयुर्वेदमां पण कष्टु ठे के, जे वस्तु कोइ रोगमां कोइ अवस्थामां अपप्य ठे, तेज वस्तु तेज रोगमा वीजी अवस्थामा वेश, काष्ठ जोइ आपे तो पप्य ठे देशादि अपेक्षाए ज्वरवा छाने दहीं पण खावा देवामां आये ठे तथा च बैया ॥ काष्ठाविरोधि निर्दिष्ट, ज्वरादौ संघनं हित ॥ कृतेऽनिलश्मक्रोध, शोककामकृतज्वरात् ॥ १ ॥ जेम प्रथम अपप्यनो परिहार करवो, अने वीजी अवस्थामा ते नेज जोगवायवां, आ घने प्रसंगें रोगनु निवारण करवानुं प्रयोजन ठे तेथी एम सिद्ध थाय ठे के एकज वस्तुविषयक उत्सर्ग अपवाद ठे

तमारो उत्सर्ग एक अर्थवास्ते ठे, अने, अववाद बीजा अर्थ वास्ते ठे जुठ “ न हिंस्यात् सर्घञ्जुतानि ” आ जे उत्सर्ग ठे, ते दुर्गतिना निषेध वास्ते ठे, अने जे तमारी अपवाद, हिसा ठे, ते देवता, अतिथि, पिठवनी प्रीतिसंपादन अर्थे ठे ते कारणथी परस्पर निरपेक्ष होवाथी, उत्सर्ग, अपवाद विधि थइ शकता नथी हवे विचारो के तमारो अपवाद, उत्सर्गविधिथी केवीरीतें घसवान् थइ शके ठे ?

एम पण न केहेवु के घेदिक हिसानो जे विधि ठे, ते स्वर्गहेतु हो

वाची, दुर्गतिना निषेधवास्तेज ठे. वैदिक हिंसा स्वर्गनो हेतु नथी. ते उपर सारी रीतें लखी आव्या ठियें. वैदिक हिंसा विना पण स्वर्गप्राप्ति थइ शके ठे. गत्यंतरना अज्ञावमांज अपवाद थइ शके ठे. यइ करवाची स्वर्गनो निषेध थाय ठे, एम अमेज मात्र कहेता नथी, परंतु व्यासजी पण कहे ठे. यदाह व्यासमहर्षिः ॥ पूजया विपुलं राज्य, मन्निकार्येण संपदः ॥ तपः पापविशुद्ध्यर्थ, ज्ञानं ध्यानं च मुक्तिदं ॥ १ ॥ अहिंयां अन्निकार्य शब्दवाच्यना यागादि विधि उपायांतरथी जे संपत् साध्य ठे, तेनोज हेतु कहेतां थकां, आचार्य ते यागने सुगतिनो हेतुज कदर्थन करी गया ठे, तथा तेज व्यासजी ज्ञाव अग्निहोत्र “ ज्ञान पाद्वी ” इत्यादि श्लोकोथी स्थापन करी गया ठे. इति मीमांसकमतखंडन. ॥ ५ ॥

हवे चार्वाकमतनुं खंडन लखियेंठियें. चार्वाक कहेठे के आत्माज नथी. तेथी मतावलंबी पुरुषो शा वास्ते वचन कलह करे ठे ? ज्यारे आत्मानोज अज्ञाव ठे, त्यारे जैन, बौद्ध, सांख्य, नैयायिक, वैशेषिक, तेमज जैमिनीय, आ जे ठ दर्शनो ठे, तेउं शा वास्ते निःकेवल लोकोने त्रममां नाखीने जोगविलासथी ठोडावे ठे ? वास्तवमां आत्मा एवी कोइ वस्तुज नथी, ते कारणथी अमारो मत सुंदर ठे. जो आत्मा होय तो तेनी सिद्धि बतावो ?

उत्तरपक्षः— प्रतिप्राणी स्वसंवेदन प्रमाण चैतन्यनी अन्यथा अनुपपत्तिथी सिद्ध ठे. जुठं. आ जे चैतन्य ठे, ते जूतोनो धर्म नथी, जो जूतोनो धर्म होय, तो तो पृथिवीनी कठिनतानी पेठे सर्व कालें, सर्व स्थलें उपलब्ध थवो जोइयें, ते सर्वदा उपलब्ध थतो नथी, कारण के लोष्टादिमां, तेमज मृत अवस्थामां चैतन्य उपलब्ध थतुं नथी.

पूर्वपक्षः— लोष्टादिमां, तेमज मृत अवस्थामां पण चैतन्य ठे, केवल शक्ति रूपें ठे, ते कारणथी उपलब्ध थतुं नथी.

उत्तरपक्षः—वे विकल्प न उल्लंघन करवाची आ तमारुं कहेवुं अयुक्त ठे. जुठं. ते शक्ति चैतन्यथी विलक्षण ठे ? के चैतन्यज ठे ? जो कहो के विलक्षण ठे, तो तो शक्तिरूपें चैतन्य ठे एम कहो नहि. कारण के पट विद्यमान ठतां, पटरूपें घट रहेतोज नथी “ आह च ॥ प्रज्ञाकरगुप्तोऽपि ॥ रूपांतरेण यदित, तदेवास्तीति मारटीः ॥ चैतन्यादन्यरूपस्य, ज्ञावे तद्विद्यते कथम् ॥ १ ॥ जो बीजो पक्ष मानशो तो तो चैतन्यज ने श-

किं ठे पठी ते शक्ति उपलब्ध केम यती नथी ? जो कहो के आवृत्त यथार्थी उपलब्ध यती नथी, तो ते पण ठीक नथी, कारण के आवृत्ति शब्दनो अर्थ आवरण ठे ते आवरण शु विवक्षित परिणामनो अज्ञाव ठे ? के परिणामांतर ठे ? के जूतोथी अतिरिक्त वीजी वस्तु ठे ? तेमां, विवक्षित परिणामनो अज्ञाव तो नथी कारण के एकांत तुष्ठ होवार्थी ते विवक्षित परिणाम अज्ञावने आवरण शक्ति नथी, अन्यथा तेनुं अ तुष्ठरूप होवार्थी, ते पण ज्ञावरूप थइ जाय ज्यारे ज्ञावरूप थाय, त्यारे पृथिवी आदिमांथी अन्यतम थाय, कारण के “ पृथिव्यादीनि ज्ञूतानि तत्त्वमिति वचनात् ” अने पृथिवी आदि जे ज्ञूत ठे ते चैतन्यनां व्यजक ठे, परंतु आवरणक नथी, तेथी, केवीरीतें आवरणपणु सिद्ध थाय ?

जो कहो के परिणामांतर ठे, तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के परिणामांतर पण ज्ञूतस्वज्ञाव होवार्थी ज्ञूतानी पेठे चैतन्यव्यंजकज थइ शके ठे, आवरणक थइ शक्तुं नथी

जो कहो के जूतोथी अतिरिक्त वस्तु ठे, तो ते कहेवुं बहुज असं गत ठे कारण के जूतोथी अतिरिक्त (न्यारी) वस्तु मानवार्थी “ व स्वायेंव पृथ्व्यादिज्ञूतानि ” तत्त्वसंख्याने व्याघात थइ जशे

वसी जुठ के आ जे चैतन्य ठे ते एक एक ज्ञूतनो धर्म ठे ? के सर्व ज्ञूतसमुदायनो धर्म ठे ? एक एक ज्ञूतनो धर्म तो छागतो नथी, कारण के एक एक ज्ञूतमां देखातो नथी, तेमज एक एक परमाणुमां संवेदन उपलब्ध थतु नथी जो दरेक परमाणुमां होय तो पुरुष, सहस्र चैतन्य पृदनी पेठे परस्परजिह्नस्वज्ञाव थाय, परंतु एकरूप चैतन्य नज थाय, अने देखवामा तो एकरूप आवे ठे “ अहं पश्यामि ” अर्थात् हुं देखुं हुं हुं करुतु, एवो सकल शरीर अधिष्ठाता एक उपलब्ध थाय ठे

जो समुदायनो धर्म मानो तो पण प्रत्येकमां अज्ञाव होवार्थी असत् ठे कारण के जे प्रत्येक अवस्थामां असत् ठे, ते समुदायमां थइ शक्तुं नथी जेम रेती समूहमांथी तेल

जो कहो के मयांगोमा मदशक्ति नथी समुदायमा थइ जायठे, तेम चैतन्यपण थइ जाय तो, शु दोष ठे ? आ पण अयुक्त ठे कारण के प्रत्येक मय अंगमां मदशक्ति अनुपायी माधुयादि गुण देखाय ठे, जुठ

माधुर्यादि इक्षुरसमां धातकी फूलोष्णी थोडी विकलता उत्पादक शक्ति देखियें ठियें, तेवी रीतें चैतन्य, सामान्य प्रकारची जूतोमां उपलब्ध थतुं नथी ; तो केवीरीतें जूतसमुदायची चैतन्य थइ शकेढे ? प्रत्येकमां असत् ठे ते समुदायमां थइ जाय तो, सर्व समुदायची सर्व कांइ बनी-जवां जोश्यें. ए अति प्रसंग थशे.

वली जो तमे चैतन्यने धर्म मानेल ठे, तो धर्मने अनुरूप धर्मीपण अवश्य मानवो जोइशे. जो अनुरूप नहि मानशो तो तो जल अने कठिनता आ बंनेने धर्म, धर्मि मानवा जोशे. एमपण न कहेशो के जू-तज धर्मि ठे, कारण के जूत, चैतन्यची विलक्षण ठे. जुं. चैतन्य बोध-स्वरूप, तेमज अमूर्त ठे; अने जूत तेनाची विलक्षण ठे; तो केवीरीतें तेजुनो परस्पर धर्म, धर्मिजाव थइ शकेढे ? वली आ चैतन्य जूतोनुं कार्य-पण नथी, कारण के अत्यंत विलक्षण होवारी कार्यकारणजाव कदापि थइ शकतो नथी. उक्तं च ॥ काठिन्याबोधरूपाणि, जूतान्यध्यक्षसिद्धितः ॥ चेतना च न तद्रूपा, सा कथं तत्फलं जवेत् ॥ १ ॥

वली जो चैतन्य जूतकार्य होय, तो तो सर्वजगत् प्राणिमय होवुं जोश्यें. जो कहो के परिणतिविशेष सज्जावना अजावची सकल जगत् प्राणिमय थइ जतुं नथी, तो ते परिणतिविशेष सज्जाव सर्वत्र शा वस्ते थतो नथी ? ते परिणति पण जूतमात्र निमित्तज ठे, तो केवी रीतें तेनुं कोइ स्थलें होवुं न होवुं सिद्ध थइ शकेढे ? वली ते परिणतिविशेष केवा स्वरूपवालो ठे ? जो कहो के कठिनादिरूप ठे, कारण के घुणादि जंतु काष्ठादिमां उत्पन्न थता देखियें ठियें, ते कारणची ज्यां कठिनत्वादि विशेष ठे, ते प्राणिमय ठे, बीजा नहि. आ पण व्यञ्जिचार देखवारी असत् ठे. जुं. अशिष्टपण कठिनत्वादि विशेष ठतां कोइ स्थलें होयढे, अने कोइ स्थलें होता नथी, अने कोइस्थलें कठिनत्वादि विशेष विना-पण संस्वेदज घन आकाशमां संमूर्धिम उत्पन्न थायढे.

वली केटलाएक जीव समानयौनिकपण विचित्रवर्ण संस्थानवाला देखाय ठे. जुं. गोबरआदि एकयोनिवालां पण केटलांएक कालां शरी-रवालां तो केटलांएक पीलां शरीरवालां होयढे, बीजां विचित्रवर्णवालां होयढे. संस्थानपण तेजनां परस्पर जिन्न ठे. जो जूतमात्रनिमित्त चैतन्य

હોય તો તો એકયોનિવાહાં સર્વ એકવર્ણ, સંસ્થાનવાહાં હોવાં જોઈયેં
પરંતુ તેમ તો થતાં નથી તે કારણથી આત્માજ તેવા તેવા કર્મના વશ
થી તેવા ઇત્પન્ન થાય છે એમ નિશ્ચયેં માનવું જોઈયેં

જો કહ્યો કે આત્મા હોય તો ગમનાગમન કરતાં કેમ ન ઇત્પન્ન થવો
જોઈયેં ? કારણકે કેવલ દેહ વિચ્છિન્ન સંવેદન ઇત્પન્ન થાય છે, અને
દેહનો અજાવ થતાં જન્મ અવસ્થામાં દેહાતો નથી, તે કારણથી આત્મા
નથી, પરંતુ સંવેદનમાત્રજ એક છે, તે સંવેદન દેહનું કાર્ય છે, દેહમાંજ
આશ્રિત છે જીતના વિગ્રની જેમ વિગ્ર જીત વિના રહી શકતું નથી, તે
મજ ઘીજી જીતપર સંક્રમણ પણ થઈ શકતું નથી, અને જીતની સાથેજ
તેનો વિનાશ થાય છે સંવેદનનું પણ તેથીજ રીતે જાણી લેવું આ કથનપણ
અસત્ છે કારણકે આત્મા સ્વરૂપથી અમૂર્ત છે, અને આંતર શરીર અતિ
સૂક્ષ્મ છે, તે કારણથી દૃષ્ટિગોચર નથી તદુક્ત ॥ અતરાજાવદેહોપિ, સુ
દ્મત્વાન્નોપલખ્યતે ॥ નિષ્કામન્ પ્રવિશન્ વાત્મા, નાજાવોઽનીક્ષણાદપિ ॥
॥ ૧ ॥ તે કારણથી આંતર શરીરયુક્ત પણ આત્મા, જતા આવતાં દેહાતો
નથી, પરંતુ સિંગથી ઇત્પન્ન થાય છે જુદાં તત્કાલ ઇત્પન્ન થયેલા કૃમિ
જીવને પણ પોતાના શરીરવિષે મમત્વ થાય છે ઘાતકને જાણીને દોઢી
જાય છે, જેને જેને વિષે મમત્વ છે, તે પૂર્વ મમત્વ અન્યાસ પૂર્વક છે તેવુંજ
દેહાય છે કેમ કે જ્યાં સુધી કોઈ વસ્તુના ગુણ વોપ જાણતા નથી, ત્યાં
સુધી તે વસ્તુમાં કોઈને પણ મમત્વ થતું નથી તે કારણથી જન્મની આ
દિમાં જે શરીરપર મમત્વ છે, તે શરીર પરિશીલન અન્યાસપૂર્વક સંસ્કાર
નિબંધન છે તે સઘવથી આત્માનું જન્માંતરથી આવવું સિદ્ધ થાય છે ઇત્
ચ ॥ શરીરગૃહરૂપસ્ય, ચેતસઃ સંજ્ઞવો યદા ॥ જન્માવો દેહિનાં દૃષ્ટ, કિંન્ન
જન્માંતરા ગતિ ॥ ૧ ॥

હવે આગતિ પ્રત્યક્ષથી દેહાતી નથી, તો કેવીરીતે તેનો અનુમાનથી
બોધ થાય ? આ તમારા કેદેશથી કાંઈ દૂષણ આવતું નથી કારણ કે
અનુમેય અર્થવિષે પ્રત્યક્ષની પ્રવૃત્તિ થઈ શકતી નથી પરસ્પર વિષયને
પરિહાર કરીને પ્રત્યક્ષ, અનુમાનનું પ્રવર્તવું બુદ્ધિમાન લોકો માને છે હવે
તમારૂં દૂષણ કેવીરીતે લાગે છે ? આદ્ય ચ ॥ અનુમેયેસ્તિ નાપ્યક્ષ, મિતિ
કેવાપ્રહુટતા ॥ અપ્યક્ષ્યાનુમાનસ્ય, વિષયો વિષયો નહિ ॥ ૨ ॥

वली जे चित्रनुं दृष्टांत तमे आप्युं ठे, ते पण विषम होवार्थी अयु-
क्त ठे. जुळ. चित्र तो अचेतन, तथा गमनस्वभावहित ठे. आत्मा
तो चैतन्य ठे, तथा कर्मवशार्थी गमनागमन करे ठे, तो केवीरीतें दृष्टांत
तेमज दार्ष्टान्तिकनी साम्यता थई ? जेम देवदत्त कोइ विवक्षित गाममां
केटलाएक दिवस रहीं, पढी बीजे गाम जई रहे ठे, तेम आत्मा पण
विवक्षित जवमां देहनो त्याग करी जवांतरमां देह रचीने रहे ठे.

वली तमे कह्युं के संवेदन देहनुं कार्य ठे ते पण वास्तविक नथी. का-
रण के चक्षुरादि इंद्रियद्वारा उत्पन्न थवार्थी चाक्षुषादि संवेदन कथं-
चित् देहार्थी पण उत्पन्न थाय ठे, परंतु जे मानस ज्ञान ठे, ते केवी रीतें
देहनुं कार्य थई शकेठे ? तथा ते मानसज्ञान देहार्थी उत्पद्यमान थतुं
होय तो, इंद्रिय रूपार्थी उत्पन्न थाय ठे ? के अनिंद्रिय रूपार्थी उत्पन्न
थाय ठे ? के केश नखादि लक्षणार्थी उत्पन्न थाय ठे ? प्रथम पक्ष तो
ठीक नथी. जो इंद्रियरूपार्थी उत्पन्न थतुं होय, तो तो इंद्रिय बुद्धिवत्
वर्तमान अर्थनुंज ग्राहक होवुं जोश्यें. इंद्रियज्ञान वर्तमान अर्थनेज
ग्रहण करी शके ठे, ते सामर्थ्यार्थी उत्पन्न थतुं मानस ज्ञान पण इंद्रिय
ज्ञानवत् वर्तमान अर्थनेज ग्रहण करी शकशे.

हवे ज्यारे चक्षु रूप विषय व्यापार करे ठे, त्यारेज रूपविज्ञान उत्प-
न्न थाय ठे, बीजे वखते थतुं नथी. हवे ते रूपविज्ञान वर्तमान अर्थ वि-
षय ठे, कारण के वर्तमान अर्थ विषयज चक्षुनो व्यापार थाय ठे. अ-
ने रूपविषयव्यावृत्तिना अज्ञावमां मनोज्ञान ठे, ते कारणार्थी ते नियत
कालविषयक नथी. तेवीज रीतें बीजी इंद्रियोमां पण जाणी लेवुं. हवे के-
वीरीतें मनोज्ञानने वर्तमान अर्थग्रहण प्रसक्ति होय ? उक्तं च ॥ अक्ष
व्यापारमाश्रित्य, जवदक्षजमिष्यते ॥ तद्व्यापारो न तत्रेति, कथम
क्षजं जवेत् ॥ १ ॥

जो कहो के अनिंद्रिय रूपार्थी ठे, तो पण ते अचेतन होवार्थी अयुक्त
ठे. वली केश नखादि तो मनोज्ञानार्थी स्फुरित चिद्रूप उपलब्धज थतो
नथी, तो केवीरीतें तेउनाथी मनोज्ञान होय ? आह च ॥ चेतयंतो न
दृश्यन्ते, केशश्मश्रुनखादयः ॥ ततस्तेज्यो मनोज्ञानं, जवतीत्यति साहसं ॥ १ ॥

जो केशनखादिथी प्रतिवक्ष मनोज्ञान होय तो तो तेउनो उच्छेद थतां

मनोज्ञान मूलधीज रहेशे नहि वली केशनखादिनो उपघात यतां ह्य नपण उपहत थनुं जोईयें ? परंतु ते तो थतु नथी, ते कारणधी त्री जो पक्क पण ठीक नथी

वली धीजी वात ए ठे के मनोज्ञानमां सूक्ष्म अर्थ पृथक् करणपणु ते मज स्मृतिपाटवादि जे विशेष ठे, ते अन्वयव्यतिरेकधी अज्यासपूर्व क देखाय ठे जुठ तेज शास्त्र इहां, अपोहावि प्रकारधी जो वारंवार विचारियें, तो सूक्ष्म, सूक्ष्मतर अर्थावबोध उल्लास थाय ठे, अने स्मृति पाटव अपूर्व वृद्धि पामे ठे एवीरीतें एकशास्त्रविषे अज्यास करतां करतां सूक्ष्मार्थ स्पष्टीकरण शक्ति यतां, तेमज स्मृतिपाटव वधतां, अन्य शास्त्रोमां पण स्वाभाविक रीतें सूक्ष्म अर्थावबोध तेमज स्मृतिपाटव उल्लास पामे ठे, ए प्रमाणे अज्यासहेतुक सूक्ष्मार्थ स्पष्टीकरणावि मनो ज्ञानमां विशेष देखिये ठियें वली कोइने अज्यास विना पण देखियें ठियें ते वास्ते अवश्य परलोकनो अज्यास हेतु ठे शा कारणधी ? कारणनी साथे कार्यनु अन्यथा अनुपपन्नपणु ठे, ते प्रतिबंधधी तेना अदृष्ट कारणनी पण सिद्धि ठे ते कारणधी जीवनुं परलोक गमन सिद्ध थायठे

वली देह, कयोपशमनो हेतु ठे, तेधी देहने पण कथचित् ज्ञाननो उपकारी अमे मानियें ठियें देह दूर थवाधी सर्वथा ज्ञाननी निवृत्ति थ ती नथी जेम के अग्निधी घटमां कांश्क विशेषता थाय ठे, परंतु अग्निधी घटमां कांश्क विशेषता थाय ठे, परंतु अग्निनी निवृत्ति यतां, घटनो मूलधीज उठेव थतो नथी केवल कांश्क विशेष ठे ते दूर थई जा य ठे, जेम के सुवर्णनी ऊवता तेवी रीतें अर्हियापण देहनी निवृत्ति यतां तत्प्रतिबद्धज कांश्क ज्ञानविशेष निवृत्त थाय ठे, परंतु ज्ञाननो समूल उठेव थतो नथी जो देहनेज ज्ञाननु निमित्त मानशो, तेमज देहनी निवृत्ति यतां ज्ञाननी निवृत्ति मानशो, तो तो स्मशानमां देह चस यतां तो ज्ञान नाश पामे, परंतु देह विद्यमान उतां मृत अवस्थामां केम होतु नथी ?

जो कहो के प्राण अपान पण ज्ञानना हेतु ठे तेठना अजावधी ज्ञान रेहेतु नथी तेकहेतुपण वास्तविक नथी कारण के प्राण अपान ज्ञानना हेतु थइ शकता नथी, परंतु ज्ञानधीज तेठनी प्रवृत्ति थाय ठे जुठ ज्यारे

प्राण अपान करनारो मंद करवानी इच्छा करे ठे, त्यारे मंद आय ठे, अने ज्यारे दीर्घनी इच्छा करे ठे, त्यारे दीर्घ आय ठे. जो देहमात्र नैमित्तिक प्राणापान होय, अने प्राणापान नैमित्तिक विज्ञान होय, तो तो इच्छाने आधीनपणे प्राणापाननी प्रवृत्ति थरो नहि. कारण के जेनुं निमित्त देह ठे, एवी जे उज्ज्वलता तेमज श्यामता, ते इच्छाने आधीन थइ प्रवृत्त थती नथी. जो प्राणापान ज्ञाननुं निमित्त होय, तो प्राणापान मंद तेमज दीर्घ थवाथी, ज्ञानपण अल्प तेमज विशेष थवुं जोइयें. कारण के जेनुं कारण हीन अथवा अधिक थरो, तेनुं कार्यपण हीन अथवा अधिक थरो. जेम माटीनो पिंड मोटो अथवा नानो हरो, तो घट पण मोटो अथवा नानो थरो. नहि तो ते कारण थरो नहि. तमने पण प्राणापान न्यून अधिक थवाथी, ज्ञान न्यून अधिक थतुं नथी. परंतु तेथी उलटुं थतुं तो देखाय ठे. कारण के मरण अवस्थामां प्राणापान अधिक आय ठे तो पण विज्ञान घटी जाय ठे.

जो कहो के मरण अवस्थामां वातपित्तादि दोषोथी देह विगुणी थई जवाथी प्राणापाननी वृद्धि थतां पण ज्ञाननी वृद्धि थती नथी. तेवीज रीतें मृतअवस्थामां पण देह विगुणीभूत थवाथी चैतन्य नथी. आ पण तमारुं कथन असमीचीन ठे. जो एम आय तो तो मरीजनारां पण जीवतां थवां जोइयें ॥ तथा हि ॥ “ मृतस्य दोषाः समीक्षवंति ” अर्थात् मरण पढी वातपित्तादि दोष रहेता नथी, अने ज्वरादि विकार न देखावाथी दोषोनुं अविद्यमानपणुं प्रतीत आय ठे. वली दोषोनुं जे समपणुं ठे तेज आरोग्यता ठे, “तेषां समत्वमारोग्यं ह्यवृद्धिविपर्ययः” ॥ इति वचनात् ॥ आरोग्यलाजथी देहने फरीथी जीवतां थवुं जोइयें, नहि तो देह कारणज नथी. चित्तनी साथे देहने अन्वय व्यातरेक नथी. जो मरेलो जीवतो आय तो अमे पण देहने कारण मानी लहियें.

पूर्वपक्षः— आ फरी जीवतां थई उठवानो प्रसंग तमारो अयुक्त ठे. कारण के, अगर जो के दोष तो देहने वैगुण्यें करीने निवृत्त थइ गयेल ठे, तो पण वैगुण्यपणानो परिणाम निवृत्त थतो नथी. जेम के अग्निथी काष्ठमां करायेलो विकार, अग्नि निवृत्त थया ठतां पण ते निवृत्त थतो नथी.

उत्तरपक्षः— आ तमारुं केहेवुं अयुक्त ठे. कारण के विकारपण वे प्र-

કારના છે એક વિકાર નિવૃત્ત થઈ જાય છે, અને ઘીજો નિવૃત્ત થતો નથી નિવૃત્ત વિકાર જેમ કે અમ્લિકૃત સુવર્ણમા ડબતા અનિવૃત્ત વિકાર જેમ કે અમ્લિકૃત કાષ્ઠમાં શ્યામતા વાયુઆદિ જે દોષ છે, તે નિવૃત્ત વિકાર છે ચિકિત્સા પ્રયોગથી દેશિયેં ઊંચેં જો વાયુઆદિ દોષપણ અ નિવૃત્ત વિકાર હોય તો તો ચિકિત્સા વિફલ થઈ જાય એમપણ ને કહે બુ કે મરણની પહેલા દોષ નિવૃત્તવિકાર આરંજક છે, અને મરણ સમયે દોષ અનિવૃત્ત વિકાર આરંજક છે, કારણ કે એકને એકજ જગાએ નિવૃત્ત, અનિવૃત્તરૂપ ઘને વિકાર થઈ શકતા નથી

પૂર્વપક્ષ — વ્યાધિ વેપ્રકારના છે, એમ છોકમાં પ્રસિદ્ધ છે એક સાધ્ય, ઘીજા અસાધ્ય સાધ્યવ્યાધિ, ચિકિત્સાથી દૂર થઈ જાય છે અસાધ્ય, ચિકિત્સાથી દૂર થતા નથી હવે બુદ્ધે વે પ્રકારના વ્યાધિ સિદ્ધ છે કે કેમ ?

ઉત્તરપક્ષ — આ કથન અસત્ છે તમારા મતપૂર્વક અસાધ્ય વ્યાધિજ થઈ શકે નહિ વ્યાધિનુ અસાધ્યપણું, આયુના ક્ષયપણાથી થાય છે, કારણકે તે વ્યાધિમાં વેચનો યોગ, તથા સમાન ઔષધ ઠતા પણ કોઈ મરી જાય છે, અને કોઈ મરતુ નથી, અને જે પ્રકૃતિલ્લ કમોના ઉદયથી પિત્ત્રાદિ વ્યાધિ છે, તે હજાર ઔષધોથી પણ સાધ્ય થઈ શકતા નથી આ ઘને પ્રકારના વ્યાધિનુ સ્વરૂપ પરમેશ્વરનાં વચન જાણનારાંના મતમાંજ સિદ્ધ છે, પરતુ તમારા જૂતમાત્ર તત્ત્વવાદિયોના મતમાં સિદ્ધ થઈ શકતુ નથી દોષકૃત વિકાર દૂર કરવામાં, વેચના તેમજ સમર્થ ઔષધિના અજાણથી વ્યાધિ શુદ્ધિમાન થઈ જાય છે, સ્થારે તે વ્યાધિ અસાધ્ય થઈ જાય છે, અને તેથી સર્વ આયુષ્યનો અપક્રમ અર્થાત્ ક્ષય તે ફરી નાંહે છે, કેટલા એક દોષો અપશાંત થવાથી અકસ્માત્ મૃત્યુ પામે છે અને કેટલા એક અત્યંતદુષ્ટ દોષોથી પીડાતાં ઠતાપણ મૃત્યુ પામતા નથી આ વાત તમારા મતમાં સિદ્ધ થઈ શકતી નથી આદિ ચ ॥ દોષસ્યોપશમેપ્ય સ્તિ, મરણ કસ્યચિત્ પુન ॥ જીવન દોષદુષ્ટત્વે, ડ્યેતશ્ચ સ્પાદનમતે ॥ ૧ ॥ અમારા મતમાં તો જ્યાંસુધી આયુષ્ય હોય, ત્યાં સુધી દોષોથી પીડાતા ઠતા પણ પ્રાણી જીવતો રહે છે, અને જ્યારે આયુ ક્ષય થઈ જાય છે, ત્યારે દોષોના વિકાર વિનાપણ મૃત્યુ પામે છે તે કારણથી દેહ જ્ઞાનનુ નિમિત્ત નથી પત્તી પણ સપાલ છે કે, દેહને જે સમે જ્ઞાનનું કારણ માનો ઠો, તે શુ

सहकारि कारण मानोठो ? के उपादान कारण मानो ठो ? जो सहकारि कारण मानोठो तो तो अमे पण देहने क्योपशमनो हेतु तो मानियें ठियें, कथंचित् विज्ञाननो हेतु मानियें ठियें. जो उपादान कारण मान-
शो तो तो अयुक्त ठे. उपादान कारण तो ते अइ शके, जे कारण विकारि
थतां कार्यपण विकारि अइ जाय, जेम के मृत्तिका तेमज घट; अने
अहिंयां तो देह विकार पामतां ठतां पण संवेदन विकार पामतो नथी;
तेमज देह विकार पाम्या विनापण जय शोकादिथी, संवेदन विकार पा-
मेलो देखायठे. ते कारणथी देह संवेदननुं याने ज्ञाननुं उपादान कारण
अइ शकतो नथी. उक्तं च ॥ अधिकृत्य हि यद्वस्तु, यः पदार्थो विकार्यते ॥
उपादानं न तत्तस्य, युक्तं गोगवयादिवत् ॥ १ ॥ आ केहेवाथी जे कहेठे
के मातापितानुं चैतन्य, पुत्रना चैतन्यनुं उपादान कारण ठे, तेपण खंडन
अइ जायठे. जुउं. मातापिता विकारी थतां पुत्र विकारी थतो नथी; अने
जे जेनुं उपादान कारण ठे, ते ते कार्यथी अज्ञेद होयठे, जेमके माटी
तथा घट. जो माता, पितानां चैतन्य, पुत्रनां चैतन्यथी अज्ञेदरूप होय
तो तो, पुत्रनुं चैतन्य, पण माता पिताना चैतन्यथी अज्ञेद थवुं जोइयें.
तेम नथी, तेथी तमारुं कथन प्रमाणरहित ठे. ए प्रमाणे सर्व हेतु जोतां
जूतो नो धर्म, अथवा जूतोनुं कार्य चैतन्य नथी. परंतु आत्मा स्वतः सिद्ध
ठे. विशेषथी चार्वाकमतनुं खंडन जोवुं होय तो संमतितर्क तथा स्याद्
वादरत्नाकरादि ग्रंथो जोइ लेवा. इति चार्वाकमत खंडन. आ परिच्छे-
दमां कुगुरुनां जे लक्षणो कहां ठे, ते चाहेतो जैनना साधुमां होय के
चाहे तो अन्यमतना साधुउमां होय, ते सर्वने कुगुरु कहेवा जोइयें.

इति श्रीतपागङ्गीयमुनिश्रीबुद्धिविनयशिष्यमुन्यानंदविजयात्माराम
विरचितजैनतत्त्वाददर्शगुर्जरज्ञापांतरे कुगुरुस्वरूपनिर्णयनामा चतुर्थः परि-
च्छेदः समाप्तः ॥ ४ ॥

॥ अथ पंचम परिच्छेद प्रारंभः ॥

पांचमा परिच्छेदमां धर्मतत्त्वनुं स्वरूप लखियें ठियें. दुर्गतिमां पडतां
जीवने धारण करी राखे, अर्थात् दुर्गति प्राप्त न थवा दे ते धर्म कहे-
वाय ठे. धर्मना त्रण जेद ठे. १ सम्यक् ज्ञान, २ सम्यक् दर्शन, ३ सम्यक्-
चारित्र. प्रथम सम्यक् ज्ञाननुं स्वरूप संक्षेपथी लखियें ठियें. यथा ॥ य-

थावस्थिततत्त्वानां, संक्षेपाद्विस्तरेण वा ॥ योवबोधस्तमग्राहु, सम्यक् ज्ञान मनीषिण ॥ १ ॥ अर्थ — यथावस्थित नयप्रमाणयुक्त प्रतिष्ठित वे स्वरूप जेनु एवां जे जीव, अजीव, आश्रय, संवर, निर्जरा, बध, मोक्षरूप सात तत्त्व, प्रकारांतरें पुण्य, पाप अधिक होवाची नवतत्त्व, तेनो जे अवबोध अर्थात् ज्ञान, ते सम्यक् ज्ञान जाणवुं ते ज्ञान दायोपशमविशेष ची कोइ जीवने संक्षेपची, तेमज कोइ जीवने विस्तारपूर्वक थाय ठे ते नवतत्त्वमांडेना प्रथमजीवतत्त्वनुं स्वरूप कहियें ठियें, जीव कहो अथवा आत्मा कहो आ बने एकज वस्तुना नाम ठे

प्रश्न — जैनमतमां आत्मानु शुं लक्षण ठे ?

उत्तर — चैतन्य लक्षण ठे

प्रश्न — जैनमतमां जीव, प्राणी, आत्मा कोने कहेठे, जरा विस्तारची स्वरूप बतावो ?

उत्तर — य कर्त्ता कर्मजैवाना, जोक्ता कर्मफलस्य च ॥ ससर्त्ता परिनिर्वाता, सद्भात्मा नान्यलक्षण ॥ १ ॥ जावार्थ मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद अने योगची कल्पित, अर्थात् मलीन यद्ने वेदनी आदि कर्मोना कर्त्ता, तथा ते करेखा कर्मोना सुखदुःखादि फल तेनो जोक्ता, तथा नरक, तिर्यंच आदि गतिविषे कर्मोना विपाकना उदयची प्रमणकरनार, तेमज सम्यक् दर्शनादि रत्नत्रयीची उत्कृष्ट पुरुषार्थपूर्वक संपूर्ण कर्मांशने दूर करनार अर्थात् निर्वाण प्राप्त करनार तेज आत्मा ठे, तेज प्राणी ठे, तेज जीव ठे जुठ नदीसूत्र आत्मानि सिद्धि चार्वाकमतखडनमां खली आव्याठियें जो विशेषची आत्मानि सिद्धि जोवी होय तो शब्दांजोनिधि, गंधहस्तिमहान्नाप्य जोवां आत्मा सर्वव्यापी पण नची एकांत नित्य, कूटस्थपण नची एकांत अनित्य क्षणिकपण नची परंतु शरीरमात्रव्यापी कथचित् नित्यानित्यरूप ठे तेनुं खडन मंडन विस्तारची जोषु होय तो स्याद्वादरक्षाकर, रक्षाकरावतारिका, अनेकांतजयपताका प्रमुख शास्त्रची अवलोकन करवु अर्हिया विस्तार करवाची ग्रंथ वधि जाय, तेमज वांचनार आलस करे ते सयवची, विशेष वर्णन करुं नची

जीव वे प्रकारना ठे एक मुक्तरूप, बीजा संसारी बने प्रकारना जीव अनादि अनंत ठे ज्ञान, दर्शन तेठनुं लक्षण ठे मुक्तस्वरूप आत्मा (परमा

ત્મા) સર્વ એક સ્વચ્ચાવ છે. જન્માદિ ક્લેશોથી વર્જિત છે. અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતવીર્ય, અનંત આનંદમય સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિત છે. નિર્વિકાર નિરંજન, જ્યોતિઃસ્વરૂપ છે.

સંસારી જીવ બે પ્રકારના છે. એક સ્થાવર. બીજા ત્રસ. સ્થાવરના પાંચ જ્ઞેદ છે. ૧ પૃથિવીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય. વહી ત્રસના ચાર જ્ઞેદ છે. ૧ દ્વીંદ્રિય, ૨ ત્રીંદ્રિય, ૩ ચતુરિંદ્રિય, ૪ પંચેંદ્રિય. સ્થાવર સર્વ એક સ્પર્શેંદ્રિય વાલાજ છે. શંખ, ગંડોલા, જલો, ચંદણગ, કૃમિ, અલસીયાં પ્રમુખ જીવ, એક સ્પર્શેંદ્રિય અર્થાત્ શરીર, તેમજ રસનેંદ્રિય અર્થાત્ મુખ, એમ બે ઇંદ્રિયવાલા છે. માંકડ, જૂ, કીડી, ઘીમેલ, ઝંઘી, મંકોડાપ્રમુખજીવ, પૂર્વોક્ત બે ઇંદ્રિય, તથા એકનાસિકા, એમ ત્રણ ઇંદ્રિયવાલાં છે. માંઘી, મઘર, ઢાંસ, કંસારી, વીંઠી, તીડ, જમરા પ્રમુખ જીવ પૂર્વોક્ત ત્રણ ઇંદ્રિય તથા એક ચક્ષુ એમ ચાર ઇંદ્રિયવાલાં છે. નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા એ પંચેંદ્રિય જીવ છે. સ્પર્શન, રસના, ગ્રાણ નેત્ર, કાન, આ પાંચેંદ્રિયવાલાં છે. સ્થાવર જીવ પણ બે પ્રકારના છે. એક સૂક્ષ્મ નામકર્મના ઉદયથી. સૂદ્ધમ. બીજા બાદર નામકર્મના ઉદયથી, બાદર. સ્થાવર તથા ત્રસ જીવ, સમુચ્ચય ઠપર્યાસિ વાલાં છે, ઠપર્યાસિનાં નામ. ૧ આહાર પર્યાસિ, ૨ શરીરપર્યાસિ, ૩ ઇંદ્રિયપર્યાસિ, ૪ શ્વાસોહ્વાસ પર્યાસિ, ૫ જાણાપર્યાસિ, ૬ મનઃપર્યાસિ.

હવે પર્યાસિનું સ્વરૂપ લખિયેંઠિયેં. પર્યાસિ અર્થાત્ શક્તિ ૧ આહાર ગ્રહણ કરવાની જે શક્તિ, તે આહારપર્યાસિ, ૨ શરીર રચવાની જે શક્તિ, તે શરીરપર્યાસિ, ૩ ઇંદ્રિય કરવાની શક્તિ, તે ઇંદ્રિયપર્યાસિ છે, એમ ઠણ પર્યાસિનું સ્વરૂપ જાણવું. પૂર્વોક્ત ઠ પર્યાસિમધ્યેથી જે જે જીવને જેટલી જેટલી પર્યાસિ હોવી જોઈયે. તે કરતાં ઝંઘી પર્યાસિ હોય તો તે જીવ અપર્યાસિ કહેવાય છે, સ્થાવર જીવમાં પ્રથમની ચાર પર્યાસિ છે, બે ઇંદ્રિયવાલા, ત્રણ ઇંદ્રિયવાલા, અને ચાર ઇંદ્રિયવાલા જીવોમાં મનવિના પાંચપર્યાસિ છે. પંચેંદ્રિય જીવમાં ઠ પર્યાસિ છે. ૧ પૃથિવીકાય, ૨ જલકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, આ ચારેમાં અસંખ્ય જીવ છે. વનસ્પતિ કાયના બે પ્રકાર છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમાં અસંખ્ય જીવ છે, સાધારણ વનસ્પતિકાયમાં અનંતજીવ છે. સ્થાવર તથા ત્રસજીવના જઘન્ય (૧૪) જ્ઞેદ

ઠે, મધ્યમ (૫૬૩) જેવ ઠે, અને ઇત્કુષ્ઠ અનત જેવ ઠે મધ્યમના જેવો માં (૧૪) જેવ નરકગતિવાલાંના ઠે, (૪૦) જેવ તિર્યંચ ગતિવાલાંના ઠે, (૩૦૩) જેવ મનુષ્ય ગતિવાલાંના ઠે, (૧૯૭) જેવ દેવગતિવાલાંના ઠે મધ્યમના સર્વે મક્ષી ઇમ (૫૬૩) જેવ ઠે તેઠનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જોવું હોય તો પ્રકાપદ્ધતિસિદ્ધાંત, તથા જીવવિચાર પ્રકરણ આદિ શાસ્ત્રો જોવાં

પ્રશ્ન:- હે જૈન ? વે હિંદ્રિયાવિ જીવ તો જીવસદ્ગુણસંયુક્ત હોવાથી જીવ સિદ્ધ થાય ઠે પરંતુ પૃથિવી આદિ પાંચ સ્થાવરોમાં અમે જીવ કેવી રીતે માનિયે ? પૃથિવી આદિમાં જીવનું કાંઈ પણ ચિહ્ન ઉપલબ્ધ થતુ નથી

ઉત્તરપદ્ધ- અગર જો પૃથિવી આદિમાં જીવનું પ્રગટ ચિહ્ન દેખાતુ નથી, તો પણ અવ્યક્ત રૂપે જીવનું ચિહ્ન ઠે તેથી જીવ સિદ્ધ થાય ઠે જેમ ધતુરાથી, અને મદિરાપાન આદિના નિસ્સાથી મૂર્છિત થયેલા જીવમાં અવ્યક્તલિંગ થઈ જવા ઠતાં જીવપણું ઠે, તેમ પૃથિવી આદિમાં પણ જીવપણું માનવું જોઈયે

પ્રશ્ન:- મદિરાની મૂર્છામાં શ્વાસોન્નવાસ દેખવાથી અવ્યક્તપણામાં પણ ચેતના લિંગ ઠે, પરંતુ પૃથિવી આદિમાં તેવું ચેતનતાનું લિંગ કાંઈ પણ નથી, તેથી તેઠને કેમ ચેતન્ય માનવામાં આવે ?

ઉત્તરપદ્ધ- તમે કહો ઠો તેવું ચેતન્ય નથી, પરંતુ પૃથ્વીકાયમાં આયમાં, સ્વઆકારમા રહેલાં લવણ, વિદુમ, પાપાણ આદિમાં, અર્પે માસ અંકુરની જેમ સમાનજાતીય અકુર ઉત્પત્તિપણું ઠે ધનસ્પતિ જેમ ચેતનપણાનું ચિહ્ન ઠે તે કારણથી અવ્યક્ત ઉપયોગાદિલક્ષણ હોવાથી પૃથ્વી સચેત ન ઠે ઇમ સિદ્ધ થાય ઠે

પ્રશ્ન -વિદુમ પાપાણાદિ પૃથ્વી કઠણરૂપ ઠે સઘવ કઠિનરૂપ હોવાથી પૃથ્વી સચેતન કેમ હોઈશકે ?

ઉત્તર -જેમ શરીરમાં અસ્થિ અર્થાત્ હાડ અનુગત ઠે, તે કઠણ ઠે તો પણ સચેતન ઠે તેમ જીવાનુગત પૃથ્વીનું શરીરપણ સચેતન ઠે, ઘણી પૃથ્વી, અપ્પ, તેજ ઘાણુ, ધનસ્પતિ, તેઠના શરીર જીવ સહિત ઠે, ઠેય, જેય, ઇત્દેવ્ય, ખોગ્ય, ધ્રેય, રસનીય, સ્પૃશ્ય દ્રવ્ય હોવાથી સામ્રા (ઘણદના ગણાની નીચેની ખૂલ ' ગણથી ') તથા વિપાણ (શીંગડાં) નીપેઠે સંઘાતવત્

पृथिवी आदिमां ठेयत्वादि जे देखियें ठियें, तेने कोइ पण गोपवी श-
कतुं नथी. वली एमपण न कहेवुं के पृथिवी आदिनां जीवशरीर जे सा-
धवां ठे ते अनिष्ट ठे, कारण के सर्व पुजल द्रव्यने द्रव्यशरीर एम पण
मानियेंठियें. तेमां जीवसहित, तथा जीवरहित जे विशेष ठे ते आ प्र-
माणे ठे; शस्त्रथी अनुपरत जे पृथिवी आदि ठे, ते हाथ पगना संघातवत्
संघात न होवाथी कदाचित् सचेतन ठे, तेबीज रीतें शस्त्रथी उपहत थ-
वाथी हाथ आदि पेठे अचेतनपण ठे, ते अचेतनज ठे.

प्रश्नः— प्रश्रवणवत् अर्थात् मूत्रनी पेठे जीवनुं लक्षण न होवाथी
जल जीव नथी.

उत्तरपक्षः— हेतु असिद्ध होवाथी, आ पण कहेवुं वास्तविक नथी.
जुळ. हाथीनुं शरीर कलल अवस्थामां (तरत उत्पन्न थयेली स्थितिमां)
द्रवरूप तेमज सचेतनरूप देखाय ठे. तेबीज रीतें जलमां पण जाणवुं.
वली इंडामां रसमात्र ठे, परंतु अवयव कोइपण उत्पन्न थयेल नथी, ते-
मज व्यक्त हाथपगादि पण नथी, तो पण सचेतन ठे, ते उपमाए जलपण
सचेतन ठे. आ तेमां प्रयोग ठे. द्रवरूप होवाथी शस्त्रथी अनुपहत थकुं
हाथीना शरीरना उपादानभूत कललवत् जल सचेतन ठे. आ हेतुमां
विशेषणना उपादानथी अर्थात् ग्रहणथी प्रश्रवण दूधादिमां व्यञ्जिचार
नथी. तथा अनुपहतद्रव्य होवाथी इंडामां रहेला कललवत् जल सा-
त्मक ठे. वली हिमादि कोइक अवस्थामां अप्रकाय होवाथी बीजा उद-
कनी जेम सचेतन ठे तथा कोइ जगाए भूमि खोदवाथी स्वाभाविक सं-
नव होवाथी मेंडकवत् जल सचेतन ठे. तेमज आकाशमां उत्पन्न थतुं
जल, वादलादि विकारथी थयेलुं स्वतःज उत्पन्न थइने पडवाथी मत्स्य-
वत् सचेतन ठे. तथा शीतकालमां नदीप्रमुखमां बहु शीत पडतां, बहु,
अने अदप शीत पडतां अदप, उष्मा देखाय ठे, ते उष्मा सजीव हेतु-
कज ठे. अदप विशेष मलेलां मनुष्योना शरीरोनी जेम अदप बहु उष्मा
थाय ठे. जलमां शीतस्पर्शज ठे एम वैशेषिक कहे ठे. तथा शीत कालमां
शीत बहुज पडवाथी प्रातःकालमां तलाव आदिनी पश्चिम दिशामां उ-
जा रही, तलाव आदि जोइयें, तो ते तलावमांथी निकलतो बाष्पसमूह
देखाय ठे; तेपण जीव हेतुकज ठे. तेनो प्रयोग एवो ठे के शीतकालमां

જે ઘાપ્પ થાય છે, તે ઇષ્ણ સ્પર્શવાલી વસ્તુથી થાય છે શીતજલથી સે
 ઘનકરેલા શીતકાલમાં મનુષ્ય શરીરની ઘાપ્પની જેમ વલી ડકરહામા
 કૂઠા કચવરમાંથી ધૂઆ (ઘાપ્પ) નિકલે છે, ત્યાં પણ અમે પૃથ્વીકાયના
 જીવ માનિયેંઠિયેં આ હેતુરથી જલ સજીવ સિદ્ધ થાય છે

પ્રશ્ન - તેજસ્કાયમાં જીવ કેવીરીતે સિદ્ધ થાય છે ?

ઉત્તરપદ્ધ - જેમ રાત્રિમાં લગ્નોત (આગીઆ કીઢા) નું શરીર જી
 વશકિથી ઘનેશ્વ પ્રકાશવાનું છે, તેમ અગારાદિપણ પ્રકાશમાન હોવાથી
 સચેતન છે તથા જેમ જ્વરની ઇષ્મા જીવના પ્રયોગ વિના અર્થાત્ અ
 સ્તિત્વ વિના હોતી નથી, તેમ અગ્નિમાં પણ જીવવિના ગરમી થતી નથી
 જુઠું કે મૃતકશરીરમાં જ્વર કદાપિ હોતો નથી એવા અન્વયવ્યતિરેકથી
 અગ્નિ સચેતન જાણવો વલી પ્રયોગ આ છે, આત્માના સંયોગથી પ્રગટ
 થયો છે અગારાપ્રમુખને પ્રકાશ પરિણામ, શરીરસ્થ હોવાથી લગ્નોત શ
 રીર પરિણામવત્ તથા આત્મા સંયોગપૂર્વક શરીરસ્થ હોવાથી જ્વર ઇ
 ષ્મવત્ અગારાપ્રમુખમાં ઇષ્ણતા છે એમપણ ન કહેવું કે સૂર્યની ઇષ્મા
 સાથે અનેકાતિક હેતુ છે સૂર્યમાં જે ઇષ્મા છે તે પણ આત્મસંયોગ પૂર્વ
 કજ અમે માનિયેંઠિયેં તથા અગ્નિ સચેતન છે, કારણ કે યથાયોગ્ય આ
 હાર કરવાથી ઘટ્ટિ આદિ વિકાર માલમ પદ્ધથી પુરુષના શરીરની જે
 મ શ્લ્યાદિ લક્ષણોથી અગ્નિ સચેતન છે

પ્રશ્ન - વાયુકાય (પવન) માં જીવસત્તા કેવી રીતે સિદ્ધ કરો છો ?

ઉત્તરપદ્ધ - જેમ દેવતાઈનાં શરીર શક્તિ પ્રજાવથી, તેમજ મનુષ્યોનાં
 શરીર અજનાદિ વિદ્યામગ્નના પ્રજાવથી, અદૃશ્ય થજ્જવાથી નેત્રથી દે
 સ્વાતા નથી, તોપણ વિદ્યમાન ચેતનાવાલા છે, તેમ વાયુકાય સૂક્ષ્મ પરિ
 ણામ હોવાથી, પરમાણુની જેમ, નેત્રથી દેસ્વાતાં નથી તોપણ વિદ્યમાન
 ચેતનાવાલા છે તેમજ અગ્નિથી વગ્ધ પાષાણલઢગત અગ્નિવત્, પ્રયોગ
 આ છે ધીજાઈની પ્રેરણાવિના, નિયમપૂર્વક તિર્યક્ ગતિ હોવાથી વાયુ
 ચેતનાવાનું છે ગવાશ્વાદિવત્ તિર્યક્ ગતિના નિયમથી, પરમાણુની સાથે
 વ્યજિષ્ઠાર નથી વલી શક્તિથી અનુપહત હોવાથી વાયુ સચેતન છે

વનસ્પતિકાયમાં તો પ્રત્યક્ પ્રમાણથી જીવ સિદ્ધજ છે તે કારણથી
 અહિંયા તેનો વિસ્તાર કર્યો નથી સર્વજ્ઞના કથન કરેલાં આગમપણ પૃ

થિવી જલ, અગ્નિ, પવન, વનસ્પતિમાં જીવસત્તા કહે છે. તેમ ઠતાં કદા-
પિ કોઈ દ્રીંદ્રિય, ત્રીંદ્રિય, ચતુરિંદ્રિય, તેમજ પંચેંદ્રિયમાં પણ જીવ ન-
હિ માને તો તેજની અમાન્યતાથી અમને કાંઈ હાનિ નથી. આ સંદેપથી
જીવસ્વરૂપ વર્ણન કર્યું, વિસ્તારની અઙ્ગિલાષાવાલાણ જૈનસિદ્ધાંત જોવા.

હવે વીજું અજીવતત્ત્વ કહિયેંઠિયેં. અજીવનાં લક્ષણો જીવનાં લક્ષ-
ણોથી વિપરીત છે. જે જ્ઞાનથી રહિત હોય, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શવાલા
હોય, નર, અમરાદિગતિમાં ન ગમન કરનાર હોય, જ્ઞાનાવરણીયાદિ ક-
ર્મના કર્તા ન હોય, તેમજ તે કર્મફલના યોક્તા ન હોય, અને જડસ્વ-
રૂપ હોય, તે અજીવ છે. તે અજીવના પાંચ પ્રકાર છે. ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨
અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ પુજ્જલાસ્તિકાય, ૫ કાલ.

૧ ધર્માસ્તિકાયનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. જેમ મત્સ્યના સંચારનું અપે-
ક્ષાકારણ પાણી છે, તેમ જીવ તથા પુજ્જલને ગતિપણે પરિણમતાં જે અ-
પેક્ષાકારણ હોય તે ધર્માસ્તિકાય છે. યદ્યપિ જીવ તથા પુજ્જલ સ્વશક્તિથી
ચાલે છે, પરંતુ તેજને ગતિસહાયક ગુણપ્રદાતા ધર્માસ્તિકાય પદાર્થ છે.
તે લોકવ્યાપી છે, નિત્ય છે, અવસ્થિત છે, અરૂપી છે અસંખ્યપ્રદેશી છે. જ્યાં
સુધી આ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય છે, ત્યાંસુધી લોકની મર્યાદા છે. જો ધર્મા-
સ્તિકાય દ્રવ્ય ન માનિયેં, તો લોક અલોકની મર્યાદા રહે નહીં. જ્યાં સુધી
ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય વર્તે છે, ત્યાંસુધી જીવ, પુજ્જલ ગતિ કરે છે. તેનું સંપૂર્ણ
સ્વરૂપ જૈનમતના ગ્રંથો અધ્યયન કર્યા શીવાય જાણી શકાય નહિ.

૨ વીજું અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય છે. તેનું સ્વરૂપ ધર્માસ્તિકાય સદૃશ જા-
ણવું, પરંતુ તફાવત એ છે કે, આ દ્રવ્ય જીવ, પુજ્જલને સ્થિતિ સહાયક છે
જેમ પંથીજન રસ્તામાં ચાલતાં થાકી જાય છે, ત્યારે વિશ્રામ લેવા સારૂ
વૃક્ષાદિની ઠાયામાં બેસે છે, તે પ્રસંગે સ્થિતિ તો પોતેજ કરે છે, પરંતુ આ-
શ્રય વિના સ્થિતિ થઈ શકતી નથી, તેમ જીવ પુજ્જલ ગતિકરતાં કરતાં
સ્થિતિ કરવા પ્રસંગે સ્થિતિ તો પોતેજ કરે છે, પરંતુ અપેક્ષાકારણરૂપ
વૃક્ષની ઠાયા જેમ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય છે.

૩ ત્રીજું આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્ય છે. તેનું સ્વરૂપ પણ ધર્માસ્તિકાય
સદૃશ છે. પરંતુ વિશેષ આ પ્રમાણે છે. આ દ્રવ્ય લોકાલોકવ્યાપી છે અવ-
કાશદાનલક્ષણ છે. જીવ, પુજ્જલને રહેવામાં અવકાશ આપે છે. આ

ગ્રણેદ્રવ્ય એક વીજામા મલી ગયેલાં છે જ્યાંસુધી આકાશાસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય છે, ત્યાંસુધી લોક છે, અને જ્યાં કેવલ આકાશાસ્તિકાય છે, અને વીજા કાઠ નથી, તે અલોક છે

ચોથું પુજ્જલાસ્તિકાય દ્રવ્ય છે પરમાણુરૂપ નામ પણ પુજ્જલ છે, તેમજ પરમાણુરૂપના સમૂહના ઘટ, પટાદિ કાર્ય છે, તેરૂંને પણ પુજ્જલજ કહેવું એક પરમાણુમાં, એકવર્ણ, એકરસ, એકગંધ, એ સ્પર્શ છે, કાર્ય તેનું લિંગ છે વર્ણથી વર્ણાંતર, રસથી રસાંતર, ગંધથી ગંધાંતર, અને સ્પર્શથી સ્પર્શાંતર થઈ જાય છે પરમાણુ દ્રવ્યરૂપે અનાદિ અનંત છે, પર્યાયરૂપે સાદિ સાત છે પરમાણુરૂપના જે કાર્ય છે, તેરૂંમા કોઈકતો પ્રવાહથી અનાદિ અનંત છે, અને કોઈ સાદિ સાત છે જે જઢરૂપ દેખાય છે, તે સર્વ પરમાણુરૂપનાં કાર્ય છે સુકેલી વનસ્પતિ, તેમજ અગ્નિપ્રમુખ શસ્ત્રોથી પરિણામાંતર પ્રાપ્ત થયેલા પૃથિવી આદિ સર્વ પુજ્જલ છે સમુદાય પુજ્જલ દ્રવ્યમાં, પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, એ ગંધ, આઠ સ્પર્શ, પાંચ સસ્થાન, એ કાલો, છીંછો, રાતો, પીછો, ધોલો, આ પાંચ વર્ણ છે તીલો, કઢવો, કપાયેલો, છાટો, મીઠો, આ પાંચ રસ છે સુગંધ, ડુર્ગંધ, આ એ ગંધ છે સ્વરસ, સુવાસો, દુઃસવો, જારે, ટાઠો, ઝનો, ચીકણો અને લૂલો આ આઠ સ્પર્શ છે તેના વિશેષવર્ણાદિ થાય છે, તે સર્વ એક વીજાના મેલાપથી થાય છે, પુજ્જલોમા અનંત શક્તિ છે, અનંત સ્વજાત છે ૧ દ્રવ્ય, ૨ દેહ, ૩ કાલ, ૪ જાત, ૫ નિમિત્તોના મલકાથી વિચિત્ર પરિણામ તેના થાય છે

૫ પાંચમું કાલદ્રવ્ય છે તે પ્રસિદ્ધ છે આ પાંચે દ્રવ્ય અજીવ છે એટલે પાંચ નિમિત્તનું સ્વરૂપ લલિયેંઠિયેં ૧ કાલ, ૨ સ્વજાત, ૩ નિયતિ, ૪ પૂર્વકૃત, ૫ પુરુષકાર, તેરૂંનું સ્વરૂપ શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર આચાર્યકૃત સમ્મતિતર્ક મથમા વિસ્તારથી ઘટાવેલ છે તે પાંચમાંથી જો ગળેને માને તો તે મિથ્યાજ્ઞાન, અને મિથ્યા દૃષ્ટ છે જો પાંચેના સમવાયને માને તો સમ્યક્ જ્ઞાન તથા સમ્યક્ દૃષ્ટ છે આ પાંચે નિમિત્તમાંહેના ૧ કાલ, ૨ સ્વજાત, ૩ નિયતિ, આ ત્રણ નિમિત્તોનું સ્વરૂપ ક્રિયાશાદિના મતમાં સારી આવ્યા ઠિયેં, ૪ પૂર્વકૃત (કર્મ) નું સ્વરૂપ આગલ કર્મ સ્વરૂપનો વિમ્બાર કરવામાં આવશે ત્યાં કરવામાં આવશે ૫ પુરુષકાર, તે જાણેનો ઝયમ છે, આ પાંચે નિમિત્તોથી જગત્ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ થઈ

રહીઠે. આ પાંચ નિમિત્તોથીજ જીવ નરકાદિ ગતિયોમાં જાયઠે; તેમજ સુખ દુઃખનાં ફલ જોગવે ઠે. આ પાંચ નિમિત્ત વિના ફલ પ્રદાતા ઈશ્વરાદિ કોઈ પણ નથી, જો કોઈ વાદિ આ પાંચ નિમિત્તોના સમવાયને ઈશ્વર માને, તો તો અમે પણ ઈશ્વર કર્તા માની લેશું, કારણ કે જૈનમતની તત્ત્વગીતામાં લખેલું ઠે કે, દ્રવ્યમાં જે અનાદિદ્રવ્યત્વ શક્તિ ઠે, તેજ સર્વપદાર્થોને ઉત્પન્ન કરેઠે, તેમજ લય કરેઠે, તે શક્તિ ચૈતન્ય અચૈતન્યાદિ અનંત સ્વજ્ઞાવવાલી ઠે તેને ઈશ્વર કર્તા માનવાથી જૈનમતને કાંઈ હાનિ થતી નથી.

૩ હવે પુણ્યતત્ત્વનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. “યેન શુચ્ચપ્રકૃત્યા આત્મકં કર્મ જીવાન્ સુખં દદાતિ તત્ પુણ્ય” ઇત્યાદિ જેણે કરી અર્થાત્ જે શુચ્ચ પ્રકૃતિથી પોતે કરેલાં કર્મ જીવોને સુખ આપે ઠે તે પુણ્ય. પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાનાં નવ કારણ ઠે, “ઉક્તં ચ સ્થાનાંગે” અન્નપુષ્પે પાણપુષ્પે લેણપુષ્પે સયણપુષ્પે મણપુષ્પે વયપુષ્પે કાયપુષ્પે નમોક્કારપુષ્પે ઇતિ સૂત્રં ॥ વ્યાખ્યા ૧ પાત્રને અન્નનું દાન આપવાથી જે તીર્થકરનામાદિ પુણ્ય પ્રકૃતિનો બંધ થાય તે અન્નપુણ્ય ઠે, તેવીજરીતેં ૨ પીવાને જલ આપવું, ૩ વસ્ત્ર આપવાં, ૪ રહેવાને સ્થાનક આપવાં ૫ સુવા, વેસવાને આસન આપવાં, ૬ ગુણીજનને દેહી મનમાં સંતોષ, સુશી માનવી, ૭ ગુણિજનોની વચનથી પ્રશંસા કરવી કાયાથી પર્યુપાસનાં અર્થાત્ સેવા કરવી ૮ ગુણિ જનોને નમસ્કાર કરવો આ પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાની વાવતો કહી, તે કાંઈ જૈનમતવાલાંને દેવાવાસ્તે કહી, ઇટલુંજ નહિ પરંતુ કોઈપણ મતવાલો અથવા કોઈપણ દાન દેવાયોગ્ય પ્રાણી હોય, તેને અનુકંપાથી જે કોઈ દાન આપે તે અવશ્ય પુણ્ય ઉપાર્જન કરે પરંતુ તફાવત ઇટલો ઠે, કે પાત્રને જે દાન આપવામાં આવશે, તે પુણ્ય તેમજ મોક્ષ બંનેનો હેતુ થશે, અને અનુકંપાથી જે બીજાને દાન દેવામાં આવશે, તે કેવલ પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાનોજ હેતુ થશે. જૈનમતના કોઈ શાસ્ત્રમાં પુણ્ય કરવાનો નિષેધ નથી કારણ કે જૈનમતજ્ઞ ઋષભદેવાદિ ચોવીશ તીર્થકરો થયેલા ઠે; તેઉં દીક્ષા લેતાં પહેલાં એકક્રોડ આઠ લાખ સોનેયા દિન દિન પ્રતિ એકવર્ષસુધી દાન આપેલ ઠે. તે કારણથી જૈનમતમાં પ્રથમ દાન-

धर्म ठे जैनमतना शास्त्रमा धीजी केटसीएक रीतधी पुण्य उपार्जन
थायठे एम सखेसु ठे

४ हवे पुण्यना फल वेंतासीश प्रकारें जोगववामां आवेठे ते वेंतासीश
प्रकार सखियेंठियें १ जेना उदयधी जीव शास्ता जोगवे ठे ते शाता वे
दनीय, २ जेना उदयधी जीव कृत्रियादि उचा कुसमां उत्पन्न थाय ठे ते
उच्चगोत्र, ३ जेना उदयधी जीव मनुष्यगतिमां उत्पन्न थाय ठे ते मनुष्य
गति, ४ जेना उदयधी जीव देवगतिमा उत्पन्न थाय ठे ते देवगति, ५
वक्रगतिए पराजवमा जता, वखवने नाथ घासीने सिद्धो चलाववानी जे
म, जे उपजवाने स्थानकें जीवने पहुँचावे तेने आनुपूर्वी कहे ठे मनुष्य
गतिमां जीवने लावधाने उदयमां आवे ते मनुष्यानुपूर्वी, ६ देवानुपूर्वी, ७
जेना उदयधी जीव पचेंद्रियपणु पामे ठे ते पचेंद्रियजाति, हवे पांच जा
तना शरीर कहियेंठियें ८ जेना उदयधी जीव औदारिक वर्गणानां पु
नखो ग्रहण करीने औदारिक शरीरनी रचना करे ठे, अर्थात् औदारिक
शरीरपणे परिणमावे ठे, ते औदारिक शरीर, तेवीजरीतें ९ वैक्रियशरीर
१० आहारक शरीर, ११ तेजसशरीर, १२ कर्मणशरीर, एम पांच शरीरनी
प्रकृतिठनो अर्थ समजवो तथा अगोपाग ग्रण ठे तेमा अग, शिरप्र
मुख, उपाग, आगली प्रमुख, वाकीना अगोपांग ठे जेम के १ शिर, २
ठाति, ३ पेट, ४ पीठ, ५-६ यने हाथ ७-८ घने सायस, आ आठ अग
ठे, आगली प्रमुख उपाग ठे, नखादि अगोपांग ठे जेना उदयधी जीवने
प्रथमना ग्रण शरीरना अगोपागनी उत्पत्ति थाय, तेनां नाम, १३ औ
दारिक अगोपाग, १४ वैक्रिय अगोपाग, १५ आहारक अगोपांग, १६
जेना उदयधी जीव प्रथमनुं सद्दनन जेनु नाम वज्ररूपज नाराच ठे, ते
प्राप्त करे ठे, तेनु स्वरूप आ प्रमाणे ठे वज्रनाम कीलिका (खीली) ठे,
तथा रूपज षट्छे परिवेष्टन पट् अर्थात् उपर सपेटवाना हाडरूप पाटो,
तथा नाराच, ते मर्कटवध, आ ग्रणे रूपधी जे उपसहित ठे तेने वज्र
पज नाराच सद्दनन कहे ठे, हाडना संचय सामर्थ्यनु नाम सद्दनन ठे
आ सद्दनन औदारिक शरीरवालाठमाज होय ठे १७ जेना उदयधी जी
वने प्रथमना समचतुरम्भ सस्याननी प्राप्ति थाय, तेनु स्वरूप आ प्रमाणे
सम अर्थात् तुल्य, जेनु शरीर चारे पाजुणधी तुल्य, खदणयुक्त, प्रमाण

सहित, सुंदर आकार, पोताना आंगल प्रमाणे एकसो आठ आंगल प्रमाणशरीर थाय ते; हवे वर्ण, रस, गंध, अने स्पर्श, कहियें ठियें. १० कृष्णादिवर्ण, ११ तिक्तादिरस, १२ सुरज्यादिगंध, १३ मृदु आदि स्पर्श, जेना उदयथी शुज होय, १४ जेना उदयथी मध्यम वजनदार शरीरनी प्राप्ति थाय, अर्थात् लोहनी जेम अत्यंत नारे नहि, अने आकडाना कपासनी जेम अति हलकुं पण नहि, परंतु मध्यमपरिणामी होय, तेने अगुरु लघु नामकर्म कहियें. १५ जेना उदयथी बीजाने हणीशके, तथा शरीरनी आकृति एवी होय के जेने देखीने बीजाने अजिजव अर्थात् असामर्थ्यता थाय ते पराघातनामकर्म कहियें, १६ जेना उदयथी उद्धासनलब्धि, अर्थात् श्वासोद्धास देवानी शक्ति जीवने थाय ठे, ते उद्धासनामकर्म, १७ जेना उदयथी जीवने शरीर प्रकाशवाहुं तथा सूर्यना विवनी जेम बीजाने ताप उत्पन्न करवाना हेतुरूप तेजयुक्त शरीरनी प्राप्ति थाय ठे, ते आतपनामकर्म, १८ जेना उदयथी चंद्रविवनी जेम शीतलताने उत्पन्न करवाना हेतुरूप तेजयुक्त शरीरनी प्राप्ति थाय, ते उद्योतनाम कर्म; १९ जेना उदयथी जीवने विहायसनाम आकाश, तेमां जे गति, ते विहायोगति, ते गति राजहंससदृश होय, ते सुविहायोगति नामकर्म, २० जेना उदयथी जीवने शरीरनां अंगोपांग आदिने नियतस्थानमां स्थापन करनार सूत्रधार (कारीगर) समान, अर्थात् नसो, जाल, मस्तकनी खोपरी, हाड, चक्षु, कान, केश, नखादि शरीरना सर्व अवयवो योग्यस्थानें रचनार नामकर्मनी प्राप्ति थाय ते निर्माणनामकर्म, २१ जेना उदयथी जीवने त्रसपणानी प्राप्ति थाय, ते त्रसनामकर्म, उष्णप्रमुखथी तप्त यत्तां विवक्षित स्थान तजी ठाया प्रमुखमां गति करे, तेमज छींझियादि पर्यायनां फल जोगवे, ते त्रस. २२ जेना उदयथी जीव वादर (स्थूल) शरीरवाला थाय, ते वादर नामकर्म, २३ जेना उदयथी जीव पूर्वे कहेली ठ पर्याप्ति पूर्ण करे ठे, ते पर्याप्ति नामकर्म, २४ जेना उदयथी एक एक जीवने एक एक शरीर प्राप्त थाय ठे, ते प्रत्येक नामकर्म, २५ जेना उदयथी जीवने हाडप्रमुख अवयवो स्थिर, निश्चल होय ठे, ते स्थिरनामकर्म, २६ जेना उदयथी जीवने मस्तकप्रमुख अवयवो शुज होय ठे. ते शुजनामकर्म, २७ जेना उदयथी सौजाग्यवान्

अर्थात् सर्वलोकने प्रिय जीव थाय, ते सुजगनामकर्म, ३६ जेना उद यथी जीवनो स्वर कोयलनी सदृश मीठाशवालो थाय ते सुस्वरनाम कर्म, ३७ जेना उदयथी जीवनु वचन उपादेय अर्थात् सर्वलोकने मान नीय थाय, ते आदेयनामकर्म, ३८ जेना उदयथी विशिष्ट कीर्त्ति तथा यश जगत्मा जीवनी विस्तार पामे ते यश कीर्त्तिनामकर्म, ३९ जेना उ दयथी जीवनी चोसठ इन्द्रो पूजा करे, तेमज त्रिचुवनमां पूज्यपणुं जे नाथी जीवने प्राप्त थाय, तेमज धर्म तीर्थनी प्रवर्त्तना जेनाथी थाय, ते तीर्थकर नामकर्म, ४० तिर्यंचोनुं आयु, ४१ मनुष्यआयु, ४२ देव आयु, आ व्रण आयुनी प्रकृति आयुकर्मनी ठे जेना उदयथी जीव ते ते ग तिमां जइ ते ते जवमां स्थिति करे ठे, आ वेतालीश प्रकारथी पुण्य फल जीवने जोगववामां आवे ठे

४ हवे पापतत्त्वनु स्वरूप छखियें ठियें येनाशुजप्रकृत्या आत्मकं कर्म जीवान् दुःख वदाति तत् पाप ” जे अशुजप्रकृतिथी पोसे करेखां कर्म जीवोने दुःख आपे से पाप, तेमज आत्माना आनवरसने पीये (जस करे) से पाप तथा पुण्यथी विपरीत, ते पाप, आ पाप नरकादिफल प्रवर्त्तक होवाथी अशुज ठे, पुण्यनी जेम तेनो आत्माना सायेज संवध ठे, कर्म पुण्यस्वरूप ठे अगर जो के धधतत्व अंतर्भूतज पुण्यपाप ठे, तो पण तेठ नु स्वरूप पृथक् पृथक् नानाविध, परमतजेदनिरासार्थ कहेवामां आवेहुं ठे परमतजेद आ प्रमाणे ठे केटसाएक मतवासा कहेठे के केवल एक पुण्यज ठे, परंतु पाप नथी, कोझमतवादी कहेठे के एक पापज ठे, पुण्य नथी बली कोइ मतवादी एम पण कहेठे के मेचकमणि जेम पुण्य पाप घने परस्पर अनुविरु स्वरूपठे, तेथी मिश्र सुखदुःखफलना हेतु ठे, ते कारणथी साधारण पुण्यपाप एकवस्तुज ठे, बली केटसाएक कहेठे के मूलथी कर्मज नथी जगत्मां सर्व विचित्रता स्वजावथीज सिरु ठे पूर्व क सर्वमतो मिथ्या ठे कारण के सुख दुःख देने पृथक् पृथक् अनुभव वामां आवेठे ते कारणथी तेठना कारणभूत पुण्य पाप पण स्वतंत्रज अंगीकार करवा योग्य ठे, परंतु एकहुं पुण्य, के एकहु पाप, के एकहुं पुण्यपाप मिश्र मानवुं ठीक नथी

कर्मअज्ञाववादी नास्तिक तेमजवेदांती कहे ठे के पुण्यपाप, आका

શનાં ફુલસમાન અસત્ છે, સત્ નથી તો હવે પુણ્યપાપનાં ફલ જોગવાનાં સ્થાન સ્વર્ગ, નરક કેમ માની શકાય ?

ઉત્તરપદ્ધત્:- પુણ્યપાપનો અજ્ઞાવ માનશો તો સુખ દુઃખ નિર્હેતુક ઉત્પન્ન માનવાં પડશે, તેમ માનવામાં પ્રત્યક્ષ વિરોધ આવે છે. જુઝં. મનુષ્ય પણ સદૃશ છે, પરંતુ કોઈ સ્વામી છે, કોઈ સેવક છે; કોઈ લાખોનાં ઉદર પોષણ કરે છે, કોઈ પોતાનું પણ ઉદર પોષણ કરી શકતો નથી; કોઈ દેવતાની પેઠે નિરંતર સુખ જોગવિલાસ કરે છે, કોઈ નારકીની પેઠે નિરંતર દુઃખ જોગવી રહ્યા છે. તે કારણથી અનુજૂયમાન સુખ દુઃખના નિવંધનજૂત પુણ્ય પાપ અવશ્ય માનવાં જોઈયેં. જ્યારે પુણ્ય પાપ માન્યાં, ત્યારે તેજના અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ ફલ જોગવવાનાં સ્થાન સ્વર્ગ, નરક પણ માનવાં જોઈશે. જો તેમ નહિ માનશો તો ઈર્ષ્યજરતીય ન્યાયનો પ્રસંગ આવશે, અર્ધું શરીર વૃદ્ધ, અર્ધું જુવાન. તે વાવતમાં પ્રયોગ અર્થાત્ અનુમાનપણ છે. સુખ દુઃખ કારણપૂર્વક છે, અંકુર જેમ કાર્ય હોવાથી, તેવાસ્તે જે સુખ દુઃખનાં કારણ છે, તે માનવાં જોઈયેં, જેમ અંકુરનાં बीज.

પૂર્વપદ્ધત્:- નીલાદિ જે મૂર્ત પદાર્થ છે, તે સ્વપ્રતિજ્ઞાસિ અમૂર્ત જ્ઞાનનાં જેમ કારણ છે, તેમ અન્ન, ફૂલમાલા, ચંદન, સ્ત્રીપ્રમુખ મૂર્ત દૃશ્યમાનજ સુખ અમૂર્તનાં કારણ છે, સર્પ, વિષ, કંઠૂ (ખસ) આદિ દુઃખનાં કારણ છે. તો હવે શાવાસ્તે અદૃશ્ય પુણ્યપાપની કલ્પના કરો ?

ઉત્તરપદ્ધત્:- આ તમારું કહેવું અયુક્ત છે, કારણ કે તે કથનમાં વ્યજિ-
ચાર છે. જુઝં. બે પુરુષોની પાસે તુલ્ય સાધન છે, તોપણ ફલમાં અત્યંત તફાવત દેખવામાં આવે છે. તુલ્ય અન્નાદિ જોગવવામાંપણ કોઈને આહ્લાદ (હર્ષ) તથા શરીરપુષ્ટિ થાય છે, અને બીજાને રોગોત્પત્તિ થાય છે. આ ફલજેદ અવશ્ય સકારણ છે; નહિતો નિત્ય સત્ નિત્ય અસત્ થવું જોઈયેં, કારણ કે જે વસ્તુ (કાર્ય) કદી થાય, કદી ન થાય, તે કારણવિના કદાપિ તેમ થતાં નથી, અથવા કારણાનુમાનથી કાર્ય, પુણ્ય પાપ જાણી શકાય છે, ત્યાં કારણાનુમાન આ છે, દાનાદિ શુભ ક્રિયાનાં, તેમજ હિંસાદિ અશુભ ક્રિયાનાં ફલજૂત કાર્ય, કૃષ્યાદિ ક્રિયાવત્ કારણ હોવાથી છે. જે આ ક્રિયાજનનાં ફલજૂત કાર્ય છે, તે પુણ્ય પાપ જાણવાં. જેમ લેતી કરવાની ક્રિયાનાં ફલ, કમોદ, જુવાર, ઘઉં પ્રમુખ છે.

पूर्वपक्ष — जेम कृप्यादि क्रियानां दृष्ट फल कमोद प्रमुखते, तेम दानादि, तेमज पशुहिंसादि क्रियानां दृष्टफल श्लाघा, मांसजक्षण, निर्दयता आदिठे, तो हवे शाखास्ते अदृष्ट पुण्यपापनां फल कस्यवां जोइयें? कारणके जनसमुदाय विशेषें करी दृष्ट फलमांज प्रवृत्त धायठे, खेती, वेपार प्रमुख हिंसादि क्रियामां बहु लोको प्रवर्तें ठे, अने अदृष्ट दान फलादि क्रियामां थोडा लोक प्रवर्तें ठे ते कारणची कृपि हिंसादि अशुभ क्रियार्थनां अदृष्ट फल पापरूप अमे मानता नथी

उत्तरपक्ष — जो आ तमारूं कथन वास्तविक होय, तो तो परजवमा फलना अज्ञावची मरण अनंतरज सर्व जीव प्रयत्नविना मोक्ष प्राप्त कर शे तथा संसार प्राय शून्य थइ जशे, संसारमां कोइपण दु खी होशे नहि, मात्र दानादि शुभ क्रियाना करनारा, तेमज तेनां फल जोगवना रा रहेशे, परंतु तेम नथी, संसारमां दु खी बहुज देखवामा आवेठे, अने सुखी थोडाज देखायठे, ते कारणची सावीत धायठे के कृपि, वाणिज्य, हिंसादि क्रिया निवधन अदृष्ट पापरूप फल दु खी जीवोने ठे, अने दानादि अदृष्ट पुण्यफल सुखी जीवोने ठे

प्रश्न — जे सुखीठे ते हिंसादि क्रियाची, अने जे दुःखीठे ते दानादि क्रियाची एम केम न बने?

उत्तर — एम धनतु नथी, कारणके हिंसादि अशुभ क्रिया करनारा बहु ठे, अने दानादि शुभ क्रिया करनारा थोडाठे, आ कारण अनुमानठे हवे कार्य अनुमान कहिये ठियें जीवोमां आत्मस्व समान ठता नर पशु आदि देहोमां कारणनी विचित्रताची कार्य विचित्र देखायठे, जेमके घटनां दह, चक्र, चीवरादि सामग्री संयुक्त कुजकार, हवे एम पण कहे वाय के, देखायठे जे माता, पिता ते आ घेहना कारण ठे, परंतु पुण्यपाप नथी, कारण के मातापिता एकज ठे ठतापि पुत्रोना देहोमा विचित्रता देखायठे, आ विचित्रता, अदृष्ट (शुभाशुभ कर्म) विना थइ शकती नथी ते कारणची जे शुभ देह ठे, ते पुण्यनु कार्य ठे, अने अशुभ देह ठे ते पापनु कार्य ठे, आ कार्यानुमान सिद्धे सर्वेक धन प्रमाणची पुण्यपापनीसत्ता पण सिद्धे विशेष जाणवानी इष्टावाखाए विशेषावश्यकनी टीका जोवी पाप, प्राणातिपात आदि अढार पापस्थानकोची धायठे, अने ते

વ્યાશી પ્રકારથી જોગવવામાં આવેલે. તે વ્યાશી પ્રકાર આ પ્રમાણે છે. પાંચ જ્ઞાનાવરણ, પાંચ અંતરાય, નવ દર્શનાવરણ, ઠવીશ મોહનીય પ્રકૃતિ, ચોત્રીશ નામકર્મપ્રકૃતિ, એક અશાતા વેદની, એક નરકાયુ. એક નીચગોત્ર, સર્વ મલી વ્યાશી પ્રકાર થયા તેડુંનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ લખિયેંઠિયેં.

જ્ઞાનાવરણ કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ છે. જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર છે ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, આ વંને અજિલાપ પ્લાવિતાર્થ (વાણીતર્ક) ગ્રહણ રૂપ જ્ઞાન છે. ૩ અવધિજ્ઞાન, ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાવિના આત્માને રૂપી વિષયક સાદ્વાત્ અર્થગ્રહણ કરનારું જ્ઞાન, ૪ મનઃ પર્યવજ્ઞાન, મનમાં ચિંતિત અર્થને સાદ્વાત્ ગ્રહણ કરનારું જ્ઞાન, ૫ કેવલજ્ઞાન, લોકાલોકના સકલ પદાર્થસ્વરૂપજ્ઞાસન કરનારું જ્ઞાન. આ પાંચે જ્ઞાનનાં જે આવરણ તે જ્ઞાનાવરણ છે, ૧ મતિજ્ઞાનાવરણ, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણ, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણ, ૪ મનઃ પર્યવજ્ઞાનાવરણ, ૫ કેવલજ્ઞાન આવરણ. ૧ જેના ઉદયથી જીવ મતિહીન, નિઃપ્રતિજ્ઞા હોય તે મતિજ્ઞાનાવરણ, ૨ જેના ઉદયથી જીવને કાંઈપણ જાણતાં ન આવડે તે શ્રુતજ્ઞાનાવરણ, ૩ જેના ઉદયથી અવધિજ્ઞાન ન થાય, તે અવધિજ્ઞાનાવરણ, ૪ જેના ઉદયથી મનઃ પર્યવજ્ઞાન ન થાય તે મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણ, ૫ જેના ઉદયથી કેવલ જ્ઞાન ન થાય તે કેવલજ્ઞાનાવરણ.

હવે અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ કહિયે ઠિયેં. ૧ જેના ઉદયથી, આપવાની વસ્તુ પણ છે, ગુણવાન્ પાત્ર પણ છે, દાનનું ફલ પણ આપનાર જાણે છે, પરંતુ દાન આપી શકતો નથી, તે દાનાંતરાય, ૨ જેના ઉદયથી, દેવા યોગ્ય વસ્તુ પણ છે, દાતારપણ બહુજ પ્રસિદ્ધ છે, માગનારપણ માગવામાં અત્યંત કુશલ છે ઠતાંપિ માગનારને કાંઈ પણ ન મળે, તે લાજાંતરાય, ૩ જેના ઉદયથી, એકવાર જોગવવાયોગ્ય વસ્તુ આહારાદિ વિદ્યમાન પણ છે, પરંતુ જીવથી જોગવી ન શકાય, તે જોગાંતરાય, ૪ જેના ઉદયથી, વારંવાર જોગવવા યોગ્ય વસ્તુ શયન, અંગનાદિ વિદ્યમાન પણ છે, પરંતુ જીવથી જોગવી ન શકાય, તે ઉપજોગાંતરાય, ૫ જેના ઉદયથી યુવાન, રોગરહિત, પુષ્ટાંગ, તથા વલ્લવાન્ ઠતાં પણ પોતાની શક્તિ ફોરવી શકાય નહિ, તે વીર્યાંતરાય.

હવે દર્શનાવરણ કર્મની નવ પ્રકૃતિ કહિયેં ઠિયેં. સામાન્ય અવબો-

ધનુ નામ દર્શન છે, તેનુ જે આવરણ તે દર્શનાવરણ દર્શનાવરણના નહ
 જેદ મધ્યેથી પ્રથમના ચાર જેદ મૂલથીજ દર્શન સ્થિતિના આવરક છે
 જેમ કે ૧ ચક્રુદર્શનાવરણ, ૨ અચક્રુદર્શનાવરણ, ૩ અવધિદર્શનાવરણ,
 ૪ કેવલદર્શનાવરણ, તથા નિઝા પાંચ છે, તે આવરણ ક્યોપશમથી
 સ્થિતિ આત્મલાજની દર્શનસ્થિતિયોને આવરક છે તેનુ વિશેષસ્વરૂપ
 આ પ્રમાણે છે ચક્રુથી સામાન્યગ્રાહી જે ધોધ, તે ચક્રુદર્શન, જેના ઉદ-
 યથી તે સ્થિતિનો જે વ્યાધાત થાય, તે ચક્રુદર્શનાવરણ, તેમજ જેના ઉદ-
 યથી ચક્રુ વિના ચાર શ્લિષ્ય, તથા મનથી પોત પોતાના ધિપયનુ જે
 સામાન્યપણે ગ્રહણ થાય, એવા અચક્રુદર્શનનુ જે આઘાદન થાય, તે અ-
 ચક્રુદર્શનાવરણ, જેના ઉદયથી સામાન્યપણે જે રૂપિ કલ્પનુ મર્યાદા
 પૂર્વક ગ્રહણ થાય છે, એવા અવધિજ્ઞાનનુ જે આઘાદન થાય તે અવધિદ-
 ર્શનાવરણ, જેના ઉદયથી સમસ્ત વસ્તુનુ સામાન્યપણે, ઘર પ્રધાન દ્વા-
 ચક્રાચે પ્રગટ ધવાથી દેસતું થાય તે કેવલ દર્શન, તેનુ જે આઘાદન
 થાય તે કેવલદર્શનાવરણ ચેતન્યને સર્વ પ્રકારે અતિકુસ્તિત કરે, સા-
 માન્ય ગ્રહણરૂપ દર્શન ઉપયોગ તેનો વિગ્ન કરે તે નિઝા જાણથી તેના
 પાંચ જેદ છે ૧ નિઝા, ૨ નિઝાનિઝા, ૩ પ્રચલા, ૪ પ્રચલા પ્રચલા, ૫
 સ્પાનઙ્ગિ ૧ જેમા ચપટી ઘનાથતાં નિઝા સેનાર જાગી રહે તે મુરપ્રતિ-
 ધોધ નિઝા, ૨ જેમા ઘટુજ દ્વાવવાથી, કપડા રેંચવાથી, નિઝા સેનાર
 ડુ રેં જાગે, અર્થાત્ જેથી અતિશય નિઝા આવે તે નિઝાનિઝા, તે કર્મ
 પ્રવૃત્તિના નામ પણ તેજ છે, ૩ વેઠા વેઠા તથા ઝાઝા ઝાઝાં જીવને જે નિ-
 ઝા આવે તે પ્રચલા, ૪ પાલતા, પાલતા જીવને જે નિઝા આવે તે પ્રચલા
 પ્રચલા, ૫ સ્પાના નામ પિંડીજૂત, તે પિંડીજૂત ઘટુ છે શ્લિષ્ય અર્થાત્ આ-
 ત્મશક્તિ જે નિઝામાં તે સ્પાનઙ્ગિ તે નિઝામાં જીવને યામુદેયના યલથી
 અર્થ પમ થાય છે, આ નિઝામાં જીવ પેટલાવ્ય પાય પણ કરે છે, પરંતુ
 ને પાર્પનુ તેને ઘાડ જાન રહેતુ નથી પાઠવની પ્રણે નિઝાની કર્મપ્રવૃ-
 ત્તિનાં નામ પણ તેજ છે

દ્યે મોદનીય કર્મની પ્રવૃત્તિ સગિય ઊંચે સત્તાય ધરજાનને જે વિ-
 પરીત કરે તે મોદનીય છે તેમાં ૧ મિપ્પારયજ જે મોદ તે મિપ્પારય મો-
 દનીય પદ્ધિય મિપ્પારય મોદકર્મની ઇતર પ્રવૃત્તિ ૩ યપિ મિપ્પારય

૧ અગ્નિગ્રહિક, ૨ અનગ્નિગ્રહિક, ૩ સાંશયિક, ૪ અગ્નિનિવેશિક, ૫ અનાજોગાદિ, અનેક પ્રકારથી છે, તો પણ યથાવસ્થિત વસ્તુતત્વના અશ્રદ્ધાનથી સર્વ જોદો એક મિથ્યાત્વરૂપજ ગણાય છે, મિથ્યાત્વ, મોહનીય કર્મની પ્રથમ પ્રકૃતિ છે; તથા કષાય મોહનીયના સોલ જોદ છે. કારણ કે ક્રોધાદિ પણ તત્ત્વશ્રદ્ધાનથી આત્માને ઝ્રષ્ટ કરે છે. તે સોલ જોદ આ પ્રમાણે છે. ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ અનંતાનુબંધીમાન, ૩ અનંતાનુબંધીમાયા, ૪ અનંતાનુબંધીલોજ, તેવીજરીતે ૪ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તેમજ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા ૪ સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, સર્વ મલી સોલ કષાય મોહનીય છે.

જે ક્રોધાદિ અનંત સંસારનાં મૂલ કારણ છે, તથા જેનું અનંત જવાનુબંધિશીલ છે, તેમાં જેનો સ્વજાવ એવો છે કે જેવી પઠરની રેખા, જેની સાથે વકેશ થાય, તેની સાથે તે જ્યાં સુધી જીવે ત્યાં સુધી રોષ ઠોડે નહિ, તે અનંતાનુબંધી ક્રોધ છે. તથા જે માન, પઠરના સ્થંજની જેમ કદાપિ નમે નહિ, તથા જે માયા, વાંસની જડસમાન કદાપિ સરલ ન હોય, તથા જે લોજ કૃમીના રંગસમાન કદાપિ દૂર ન થાય એવા જે ક્રોધ, માન, માયા અને લોજયુક્ત પરિણામ, તેનું નામ અનંતાનુબંધી ક્રોધાદિ કર્મ પ્રકૃતિ છે. તથા અપ્રત્યાખ્યાન, જેમાં નજૂ અદ્વપાર્થ વાસ્તે છે, તેથી, જેના ઉદયથી થોડું પણ પ્રત્યાખ્યાન થતું નથી, તેને અપ્રત્યાખ્યાન કહે છે. તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે, ક્રોધ પૃથ્વીની રેખા સમાન, માન હાડના સ્થંજ સમાન, માયા બકરાના શીંગ સમાન, લોજ કર્દમના ડાઘ સમાન, તેની સ્થિતિ એક વર્ષની છે. તથા જેના ઉદયથી સર્વ વિરતિપણું જીવને પ્રાપ્ત ન થાય, તે પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કષાય છે. તેમાં ક્રોધ, રેણુ (ધૂલ) ની રેખા સમાન, માન કાષ્ઠના સ્થંજ સમાન, માયા ગોમૂત્રની ધારાવાહી સમાન, લોજ ખંજનના રંગ સમાન, તેની સ્થિતિ ચાર માસની છે. તેમજ જેના ઉદયથી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત ન થાય તે સંજ્વલન કષાય છે, તેમાં ક્રોધ, પાણીમાં લીંટી સમાન, માન નેતરના સ્થંજસમાન, માયા વાંસની ઢોલ સમાન, લોજ હલદરના રંગ સમાન, તેની સ્થિતિ પંદર દિવસની છે. એ પ્રમાણે સંક્ષેપથી સોલ કષાયનું સ્વરૂપ છે.

હવે નવ નોકષાયનું સ્વરૂપ લખિયે ઢિયે. સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, નપુંસકવેદ,

હાસ્ય, રતિ, શ્રરતિ, શોક, જય, જુગુપ્સા, આ નવ નોકયાય મોહનીય પ્રકૃતિઠે નો ઘટલે સહકારીપણુ કપાયને જે સહાયકારી થાય તે નો કપાય કહેવાય ઠે તેનુ સ્વરૂપ કહીયેં ઠિયેં ૧ જેમ પિત્તના ઉદયથી મીઠી વસ્તુની અજિણાપાયાયઠે, તેમ જેના ઉદયથી સ્ત્રી પુરુષની અજિણાપા કરે ઠે, તે સ્ત્રીવેદ ઉદય, આ વેદ ઉદય ફુફક (ધુણીના) અગ્નિ સમાનઠે, જેમ ધુણીનો અગ્નિ સ્વોજવાથી વધતો જાયઠે, તેમ સ્ત્રીના સ્તન કક્ષાસ્પર્શથી સ્ત્રીવેદ પ્રવસ્ય ઉદય પામેઠે તથા ૨ જેમ કફના ઉદયથી સ્વાટી વસ્તુની અજિણાપા થાયઠે, તેમ જેના ઉદયથી પુરુષ, સ્ત્રીની અજિણાપા કરેઠે, તે પુરુષવેદ ઉદય, આ વેદ ઉદય તૃણના અગ્નિ સમાનઠે, જેમ તૃણનો અગ્નિ ઇકજવાર પ્રજ્વલિત થઈ, તત્કાલ શાંતપણ થઈ જાયઠે, તેમ પુરુષવેદ તત્કાલ ઇકવાર ઉદય થાયઠે, અને તત્કાલ શાંતપણ થાયઠે તથા ૩ જેમ પિત્ત અને કફના ઉદયથી સ્વાટી મીઠી વસ્તુની અજિણાપા થાયઠે, તેમ જેના ઉદયથી સ્ત્રી તેમજ પુરુષ ધનેની અજિણાપા થાયઠે તે નપુસક-વેદ ઠે આ વેદનો ઉદય નગરવાહના અગ્નિસમાનઠે તથા ૪ જેના ઉદયથી નિમિત્તસહ, તેમજ નિમિત્તવિના પણ હસતું આવે, તે હાસ્ય, મોહકર્મ ની પ્રકૃતિઠે તથા ૫ જેના ઉદયથી રમણીય વસ્તુઠેમા જીવ રમે, ખુશી થાય, તે રતિનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ ઠે તથા ૬ જેના ઉદયથી રતિથી વિપરીતપણુ થાય તે શ્રરતિનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિઠે તથા ૭ જેના ઉદયથી પ્રિયવિયોગાદિમાં વિકલ્પ મન, ય્થાનિ, ક્લદન, પરિદેવનાદિ જીવ કરે, તે શોકનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ ઠે તથા ૮ જેના ઉદયથી સનિમિત્તતથા નિમિત્ત વિના જીવને ઘીક (જીતિ) લાગે તે જયનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ ઠે તથા ૯ જેના ઉદયથી ગદી, મલીન વસ્તુ દેખવાથી નાક ધડાવવુ થાય, તે જુગુપ્સાનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ ઠે સર્વે મલી પીસતાલીશ જોદ કહ્યા

હ્યે નામકર્મની ષોઢ્રીશ પ્રકૃતિ પાપરૂપ ઠે, તેના નામ કહિયેં ઠિયં ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યંચગતિ, ૩ નરકાનુપૂર્વી, ૪ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૫ ઇન્દ્રિય જાતિ, ૬ છીંદ્રિય જાતિ, ૭ શ્રીંદ્રિયજાતિ, ૮ ચતુરિંદ્રિય જાતિ, ૧૩ પાંચ મંદનન, ૧૭ પાંચ મંસ્થાન, ૧૯ અપ્રશસ્ત્યર્ણ, ૨૦ અપ્રશસ્ત ગથ, ૨૧ અપ્રશસ્ત્રસ, ૨૨ અપ્રશસ્ત્રસ્પગ, ૨૩ અપાત, ૨૪ કૃતિદાયોગતિ,

૨૫ સ્થાવર, ૨૬ સૂક્ષ્મ, ૨૭ અપર્યાપ્ત, ૨૮ સાધારણ, ૨૯ અસ્થિર, ૩૦ અ-
શુભ, ૩૧ અસુખ, ૩૨ દુઃસ્વર, ૩૩ અનાદેય, ૩૪ અચશઃકીર્તિ.

તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે. ૧ જેના ઉદયથી જીવનું નારકીનામ પડે, તથા
નરક સ્થાનમાં જાય તે નરકગતિ, ૨ તેવીજ રીતે તિર્યચગતિ પણ જાણ-
વી, ૩ જેના ઉદયથી નરકગતિમાં જતાં જીવને વે સમયાદિ વિગ્રહગતિથી
અનુશ્રેણીમાં નિયત ગમન પરિણતિ થાય, તે નરકગતિને સહચારી હોવા-
થી નરકાનુપૂર્વી કહેવાય, ૪ તેવીજ રીતે તિર્યચાનુપૂર્વીપણ જાણવી.
૫ જેના ઉદયથી પૃથિવી, જલ, અગ્નિ, પવન, વનસ્પતિ, માં જીવ ઉત્પન્ન
થાય તે એકંદ્રિય જાતિ. ૬ જેના ઉદયથી જીવને વે ઇન્દ્રિય પ્રાપ્ત થાય તે
દ્વીન્દ્રિયજાતિ, ૭ તેવીજ રીતે ત્રીન્દ્રિયજાતિ, ૮ તેમજ ચતુરિન્દ્રિય જાતિ.

૧૩ પ્રથમ સંહનન વર્જિને વાકીનાં પાંચ સંહનન, રૂષ્ણનારાચ, નારાચ,
અર્ધનારાચ, કીલિકા સેવાર્ત્ત છે, તેનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. રૂષ્ણપરિવેષ્ટ-
નપટ્ટઃ નારાચઉચ્ચતોમર્કટવંધઃ” જેમાં વંને પાસેં વે હાડોને મર્કટ
વંધથી વાંધીને પટ્ટની આકૃતિ સમાન હાડની પટ્ટી ઉપર વિંટેલિ હોય તે
રૂષ્ણનારાચ સંહનન છે; તથા જેમાં વજ્રરૂષ્ણહીન, વંને પાસેં મર્કટવંધ
હોય, તે નારાચ સંહનન છે, તથા જેમાં એક પાસેં મર્કટવંધ, અને વીજે
પાસેં, લીલીથી વીંધેલું હાડ હોય, તે અર્ધનારાચ સંહનન છે, તથા જેમાં
રૂષ્ણનારાચ, વંનેથી વર્જિત, માત્ર કીલિકાથી વીંધેલાં વંને હાડ, એવો જે
હાડનો સંચય, તે કીલિકા સંહનન છે, તથા જેમાં વંને હાડકાં સ્પર્શમાત્ર
લક્ષણયુક્ત છે, અને ચંપી મુઠી કરાવવાથી જેમાં આર્ત્તિ (પીડા) થાય,
તે સેવાર્ત્ત સંહનન છે.

૧૮ આદ્ય સંસ્થાન વર્જિને, વાકીનાં પાંચ સંસ્થાનનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં.
૧ ન્યગ્રોધપરિમંડલ, ૨ સાદિ, ૩ વામન, ૪ કુબ્જ, ૫ હુંડક. તેમાં ૧ ન્યગ્રો-
ધવત્ અર્થાત્ વડવૃક્ષની જેમ પરિમંડલ, તે ન્યગ્રોધ પરિમંડલ, જેમ વડનું
ખાડ ઉપરના જાગમાં સંપૂર્ણ અવયવવાલું હોય છે, અને નીચેના જાગમાં
તેવું હોતું નથી, તેમ જેનો નાજિની ઉપરનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ લક્ષણવાલો,
અને નીચેનો તેવા લક્ષણસંયુક્ત નહિ તે ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન.
તથા ૨ સાદિ, આ સંસ્થાનમાં નાજિની નીચેના શરીરનો જાગ સુંદરાકાર
લક્ષણો સંયુક્ત. પરંતુ નાજિની તળગનો જાગ નિમ્નગતી, તે સાદિસંસ્થાન,

તથા ૩ હાથ, પગ, મસ્તક, ગ્રીવા યથોક્ત સદ્ગુણાદિયુક્ત અને વાકીનો શરીરનો કોઠો અર્થાત્ હૃદરાદિ મધ્યનાગ સદ્ગુણાદિ રહિત, તે વામન સંસ્થાન, તથા ૪ હૃદરાદિ સદ્ગુણસંયુક્ત, અને હાથ પગાદિ સદ્ગુણો રહિ ત તે કુન્ન સંસ્થાન, તથા ૫ જેમાં શરીરનુ એકપણ અવયવ સુદર ન હોય તે હુહ સંસ્થાન, જાણવાં

૨૨ જેના હૃદયથી વર્ણાદિ ચારે અપ્રશસ્ત હોય, તેનુ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં જેનુ વર્ણન અતિવીજસ્ત ઠે, એવા કૃષ્ણાદિ વર્ણવાસા પ્રાણિયો થાય ઠે, તે અપ્રશસ્ત વર્ણનામ, તે વર્ણ પાંચપ્રકારના ઠે, તેણેં કરી જે જીવ યુક્ત હોય, તે અપ્રશસ્તવર્ણ નામ, તથા જેના હૃદયથી મુપ્સા તેમજ સહેલા હૃદરાદિની દુર્ગંધ જેથી ગંધ જે પ્રાણિયોના શરીરમાં હોય તે અપ્રશસ્ત ગં ધ નામ, તથા જેના હૃદયથી પ્રાણિયોના શરીરમાં રસનેંદ્રિયને દુઃસ્વદાથી સ્વજાવવાસા પ્લીઆ જેવા કઢવા તિલાઆદિ અસાર રસ હોય, તે અપ્રશ સ્તરસનામ, તથા જેના હૃદયથી સ્પર્શેંદ્રિયને ઊપતાપના હેતુરૂપ એવા કર્કશાદિ સ્પર્શવિશેષ જીવોના વેદમાં હોય તે અપ્રશસ્ત સ્પર્શનામ જાણવા

૨૩ જેના હૃદયથી પોતાનાજ શરીરના અવયવોથી પ્રતિજિહ્વા, (પ હજીની) ગલ્લુ, મેઢઢુદ્ધિ થવી, અતિહાંવા થવું, ચોર ઢાંતાવિ શરીરમાં ઘઘવાથી શરીરને પીઢા આપે, તે ઊપઘાતનામ, તથા ૨૪ જેના હૃદયથી જીવોની સ્વર તથા ઊટના જેથી ઘાસ થાય, તે કુલિહ્યાયોગતિ, તથા ૨૫ જેના હૃદયથી પૃથિવીઆદિ એકેંદ્રિયમા જીવ ઊત્પન્ન થાય તે સ્વાવર નામ, તથા ૨૬ જેના હૃદયથી સોકઢ્યાપિ સૂક્ષ્મ, પૃથિવી કાયાવિમાં જી ધ ઊત્પન્ન થાય, તે સૂક્ષ્મનામ, તથા ૨૭ જેના હૃદયથી આહારપ્રમુખ પૂ ધોંક્ત પર્યાપ્તિ પુરી ન થાય, તે અપર્યાપ્તનામ, તથા ૨૮ જેના હૃદયથી અ નંતજીવોનુ સાધારણ એક શરીર હોય, તે સાધારણનામ, તથા ૨૯ જેના હૃદયથી જિહ્વાદિ અવયવો શરીરમાં અસ્થિર હોય, તે અસ્થિરનામ, તથા ૩૦ જેના હૃદયથી નાજિની નીચેના અવયવો અશુભ હોય, તે અશુ બ્ધનામ, તેનુ કારણ ય ઠે કે, કોઈનો હાથ લાગી જાય તો તે રોપ કરતો નથી, પરંતુ પગ લાગવાથી ક્રોધ કરે ઠે, ૩૧ જેના હૃદયથી જીવને જે જે દેસે, તેને તે જીવ અનિષ્ઠ લાગે, ઊઢેગકારી લાગે તે અસુજગનામ, ૩૨ જેના હૃદયથી જીવનો સ્વર કઠોર, અપ્રિય, ઘોષરા જેવો લાગે, તે દુઃસ્વ

र नाम, ३३ जेना उदयथी जीव सप्रमाण, युक्तियुक्त बोले तोपण तेनुं कहेवुं कोइ न माने, ते अनादेयनाम, ३४ जेना उदयथी जीव, ज्ञान, विज्ञान, विनय, दानादिगुणयुक्त ठे, तोपण जगत्मां तेनी यशः कीर्त्तिने बढले निंदा प्रमुख थाय ते अयशःकीर्त्ति नाम. एरीते जाणवी.

जेना उदयथी जातिप्रमुखथी विकल, जीव थाय ठे, ते नीचगोत्र. जेउं चांमाल ढेढ जंगी वाघरी प्रमुख जातिमां जन्मेठे ते नीचगोत्रवाला कहे-वायठे “कुलं गूयते संशब्दयतेऽनेन हीनोयमजातिरित्यादिशब्दैरिति गोत्रं कुलं नीचमिति विशेषणाऽन्यथानुपपत्त्या नीचैर्गोत्रमित्यर्थः”

प्रश्नः— नीचगोत्रना उदय, नीचकुलमां जन्मवुं, जीवोनी साथे खान-पान न करवां, तेउंनी बूत मानवी, अने निंदा जुगुप्सा करवी; पूर्वोक्त तमे जे मानोठो तथा करोठो, ते तमारी मोटी अज्ञानता ठे, कारण के मनुष्यत्वधर्ममां सहु सरखां ठे, हाथपगादि अवयवो पण सरखां ठे, तो हवे एकने उंच मानवो, अने बीजाने नीच मानवो, आ मान्यता ब्राह्म-ण तथा जैनिउंए चारतवर्षमां बहुकालथी बहुज जूदी करी राखी ठे, ए मान्यतामां मुक्तिनुं शुं अंग ठे ? वली जुउं जरतखंडवासी जैन, हिंदुउं शिवाय सर्व अन्यदेशोना वसनाराउं, कोइनेपण उंच नीच गणता नथी, सर्व एकसाथे खानपानकरवामां बुरं मानता नथी, तेथी तमारी मान्य-ता, मूढता अर्थात् अंधपरंपरावाली ठे, वास्तवमां कोइ उंच नीच नथी.

उत्तरः—आ तमारुं कथन, अमारो हेतु नहि समजवाथी वे समज-वालुं ठे. अमारो अजिप्राय एवो ठे के आ जगत्मां जे कांइ थाय ठे ते निमित्तविना थतुं नथी. जुउं. आ जे जित्त, कोली, वाघरी, थोरी, जंगी, ढेढ, चंडाल, कसाइप्रमुख असन्य जातिना लोक गाममां, गामबहार, के जंगलोमां रहेठे, तेउं अनेक प्रकारनां हिंसायुक्त अनाचरणीय कामो निरंतर करे ठे, तेउं अतिदुर्गंधि शरीरवाला, अतिबीजत्स वचन बो-खनारां, तेमज महाबुरां कर्मनुं चिंतवन करनारां, तथा अतिकनिष्ठ आ-हार करनारां, हमेशां प्रवर्ते ठे, पूर्वोक्त सर्व तेउंने नीच गणवानां नि-मित्त ठे, हवे ते निमित्तोने जो तमे मानता न हो, तो तमे आत्मस्वरूप नहि समजवाथी नास्तिकठो, अने ते नास्तिक विचारवालाउंनुं खंडन तो अमे पूर्वे लखी आव्या ठियें. जो न्हो के ते निमित्तोने अमे मानि-

ચેઢિયેં, તો તો તેઢનાં પ્વી અસન્યજાતિ તથા કુલમા ઉત્પન્ન થવાનાં કારણો પળ માનવાં જોઈયેં જે કર્મના ઉદયથી પ્વા કુલ, જાતિમાં સેઢ ઉત્પન્ન થાય ઢે, તે કર્મનુ નામજ નીચ ગોત્ર કર્મ ઢે, આ નીચગોત્રના પ્રવા વથી ળીજાપણ ઘહુપાપ પ્રકૃતિઢનો ઉદય થાય ઢે, જેથી તેઢ ક્ષેશાદિ ડુ'લ્હો અત્યત પામે ઢે, બુઢિહીનતા, ક્રોધયુક્ત સ્વચાવ, નિર્વયતા, કુસ્તિત આહાર, પશુઢની જેમ જગલવાસ, ધર્મકર્મથી પરાઢ્મુલ્હ, સત્સંગરહિત, ગમ્યાગમ્યવિવેકરહિત, જ્ઞપ્ત્યાજ્ઞદય, પેયાપેયવિચારશૂન્ય, આ સર્વનુ મુલ્ય કારણ નીચગોત્ર ઢે જેમ ધનવાનુ તેમજ નિર્ધન અનેક ઘાઘતોમા ઁકસરલ્લા થતા નથી, તેમ નીચગોત્રવાલાં ઢંચગોત્રવાલાં સાથે સમાન થઢ શક્તાં નથી

જો ઁમ કહો કે વિલાયતમાં સર્વ ઁકસરલ્લા ઢે, તો તે ઘાતમાં અમે આશ્ચર્ય માનતા નથી, કારણ કે જ્યાં સર્વ જીવોના, ગોત્રકર્મનો ઁકસરલ્લો ઘંધ હોય, ત્યાં સર્વ ઁકસરલ્લા થઢ શકે ઢે, અને માન્યતા પળ સર્વની ઁકસરલ્લી થાય ઢે, પરતુ જ્યાં ઢંચનીચપણાની માન્યતા, પૂર્વોક્ત કારણસર થાય ઢે, ત્યાં ઢંચનીચ ગોત્રનો વ્યવહારપણ અવશ્ય થાય ઢે પરતુ અસન્ય, હીન જાતિઢને જે બુરી (જુની) માને ઢે, તેઢને અમે બુ ઢ્હિમાનુ કહેતા નથી, કારણ કે અમારો પ્વો નિશ્ચય ઢે કે બુરાઢ તો સ્લોટાં કર્મ કરવાથી થાય ઢે જો બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય થઢ બુરાં કામ, જેઘા કે જીઘહિંસા, અસત્યતા, ચોરી, પરલ્લીગમન, પરનિંવા, વિશ્વાસઘાત, કૃતઘ્નતા, માંસજઢ્ઢણ, મદિરાપાન, જુગાર પ્રમુલ્હ કરશે, તેઢને અવશ્ય અમે બુરાં માનશુ, અને નીચજાતિવાલાં હશે, ઠસાપિ જો તેઢ સુકર્મ જે ઘા કે, ઘયા, સત્ય, ચોરીનો ત્યાગ, પરલ્લીત્યાગ ઢ્યાદિ કરશે તો તેઢને અમે ઢત્તમ માનીશુ હવે વિચારો કે અમારી સમજ બુરી કેવીરીતે હોઢ શકે ઢે ? ઘલી નીચગોત્રવાલાં સાથે જે સ્નાનપાનનો વ્યવહાર રાલ્લતા નથી, તેનુ કારણ તો કુલરુઢિ ઢે, અને તેઢની જે નિંદા કરે ઢે તેઢ તો મહાઅઢ્ઢાની ઢે, કારણ કે અમારો સિઢ્ઢાંત પ્વો ઢે કે નિંદા કોઢની પળ કરથી ન જોઢ્યે, ઘલી તેઢની જે ઢૂત માને ઢે તેપળ કુલ્લાચાર ઢે, ઘલી ઁક પ્વુ પળ કારણ ઢે કે, જો કે મનુપ્યત્વ ધર્મથી સર્વ સરલ્લાં ઢે, તોપળ જેમ માતા, ઘઢેન, ઢીકરી, જાર્યા, સર્વ સ્ત્રીલ્લ સ્લરૂપેં સમાન ઢે, તોપળ

તેઝમાં ગમ્ય અગમ્યનો વિચાર છે, તેવીજરીતે ઊંચનીચપણાના વિજ્ઞાગનો વિચાર છે. આ વ્યવહાર બ્રાહ્મણ તથા જૈનિયોયે ચલાવ્યો નથી, પરંતુ તે જીવોના જ્ઞાતાં, બુરાં કર્મોના ઉદયથી ચાલેલો છે. આ પ્રમાણે પરસ્પર જાતિયોમાં શ્વાન પાન નહિં કરવાનો વ્યવહાર મિસર દેશમાં પણ હતો, તેથી સિદ્ધ થાય છે કે ઊંચ નીચ ગોત્રના પ્રજાવથીજ ઊંચ નીચ જાતિ, કુલ થાય છે.

તથા આયુર્કર્મની નરક આયુની પ્રકૃતિ પાપમાં ગણાય છે. નરકશબ્દની વ્યુત્પત્તિ આ પ્રમાણે છે. “નરાન્ પ્રકૃષ્ટપાપફલજોગાય ગુરુપાપકારિણઃ પ્રાણિનોનરાનિત્યુપલક્ષણત્વાત્ કાયંતિ શબ્દયંતીતિ નરકાસ્તેષ્વાયુસ્ત-
ન્નવપ્રાયોગ્યસકલકર્મપ્રકૃતિવિપાકાનુજવકારણં પ્રાણધારણં યત્તન્નરકાયુષ્કં તદ્વિપાકવેદ્યકર્મપ્રકૃતિરપિ નરકાયુષ્કમિતિ ॥ ”

તથા વેદનીકર્મની અશાતા વેદની પાપપ્રકૃતિમાં ગણાય છે. અશાતા-
નામ દુઃખનું છે, જેના ઉદયથી જીવ દુઃખ જોગવે છે તે અશાતાવેદની છે. આ પ્રમાણે.

જ્ઞાનાવરણ પાંચ, અંતરાય પાંચ, દર્શનાવરણ નવ, મોહની ઠવીશ, નામકર્મની ચોત્રીશ, નીચ ગોત્ર એક, નરકાયુ એક, અશાતાવેદની એક, સર્વ મલી વ્યાશીન્નેદેં પાપફલ જોગવવામાં આવે છે. इति.

હવે આશ્રવતત્ત્વનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. “આશ્રવન્તિ, આગચ્છન્તિ ક-
ર્માણિ જીવેષુ યેન સઆશ્રવઃ” જેનાથી જીવોને કર્મની પ્રાપ્તિ થાય તે આ-
શ્રવ ૧ અસત્ દેવ, ૨ અસત્ ગુરુ, ૩ અસત્ ધર્મ, તેઝવિષે સત્ દેવ, સત્ ગુરુ અને સત્ ધર્મ એવી જે રુચિ તે મિથ્યાત્વ, તથા હિંસાદિથી ન નિ-
વર્તેલું, તે અવિરતિ, તથા મદ્યપ્રમુખ તે પ્રમાદ, તથા ક્રોધાદિ તે કષાય, અને મન, વચન, કાયાનો વ્યાપાર તે યોગ, આ મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય, યોગ, પાંચે પુનર્વધક જીવના જ્ઞાનાવરણીય આદિ કર્મના વંધના હેતુ છે, તેઝને જૈનમતમાં આશ્રવ કહે છે. તે મિથ્યાત્વાદિ શુચ્છા-
શુચ્ચ કર્મવંધના હેતુ હોવાથી તેજ આશ્રવ છે. આ તાત્પર્ય છે.

પ્રશ્ન:-પ્રથમ, વંધોનો અજ્ઞાવ ઠતાં, આશ્રવની ઉત્પત્તિ કેમ હોય ?
જો કહો કે આશ્રવથી પહેલાં વંધ છે, તો તો તે વંધ પણ આશ્રવહેતુ

વિના થઈ શકતો નથી કારણ કે જે જેનો હેતુ છે, તે તેનો અજ્ઞાવ ઠતા થઈ શકતો નથી, જો હોય તો, અતિપ્રસંગ દૂષણ આવશે

ઉત્તર—આ કહેવું અસત્ છે, કારણકે આશ્રવને પૂર્વવંધની અપેક્ષાપૂર્ણ છે, અને ઉત્તરવધ અપેક્ષાપૂર્ણ કારણપણુ છે, તેથી જરીતે વધને પણ પૂર્વઉત્તર આશ્રવની અપેક્ષાપૂર્ણ કાર્યત્વ, કારણત્વ જાણવું, ધીજાંકુરની જેમ વંધ, આશ્રવ ધનેને પરસ્પર કાર્યકારણજાવનો સંવધ છે, તેથી અહીંયાં હતરેતર દૂષણ નથી પ્રવાહ અપેક્ષાપૂર્ણ ધને અનાદિ છે

આશ્રવ પુણ્યપાપનો વધહેતુ હોવાથી બે પ્રકારે છે આ ધને પ્રકારના મિષ્ટાસ્વાદિ ઉત્તર જેવોના ઉત્કર્ષ, અપકર્ષ અર્થાત્ અધિક, ન્યૂનપણાથી અનેક પ્રકાર છે આ શુચાશુચ મન, વચન, કાયાના વ્યાપાર રૂપ આશ્રવની સિદ્ધિ પોતાના આત્મામાં સ્વસંવેદનાવિ પ્રત્યક્ષથી છે, અને ધીજાંકુરમાં વચન અને કાયાના વ્યાપારની પ્રત્યક્ષથી સિદ્ધિ છે, ધાકીનાંકુરની તેના કાર્યથી ઉત્પન્ન થતા અનુમાનથી જાણવી, તેમજ આસપ્રણીત ગમથી પણ જાણવી

આશ્રવના ઉત્તરજેવ વેંતાલિશ છે પાંચ હિંદ્રિય ચાર કપાય, પાંચ છે વ્રત, પચીશક્રિયા, પ્રણયોગ

જીવરૂપ તત્ત્વાવમાં, કર્મરૂપ પાળી જેનાથી આવે, તે આશ્રવ રમે વુ નાલાં પ્રથમ તો પાંચ હિંદ્રિય છે તેનું સ્વરૂપ કહિયે ત્રિયે ૧ કામ, સ્વવિષય સ્પર્શલક્ષણ, જેનાથી, તે સ્પર્શનેંદ્રિય, ૨ “રસ્યતે આસ્વાદાત, રસોઽનયેતિ” આસ્વાદિયે, રસ લહિયે જેનાથી, તે રસના (જિવેન્દ્રિય, ૩ સૂંઘીય ગંધ જેનાથી, તે ગ્રાણેન્દ્રિય, ૪ ચક્ષુ તે નેત્રેન્દ્રિય, ૫ તે જલ્લીયે શબ્દ જેનાથી, તે શ્રોત્રેન્દ્રિય મૂલજેવની અપેક્ષાથી આ પાંચ છે હિંદ્રિય, આશ્રવના પાંચ કારણ છે

“ક્રુદ્ધાતિ કુપ્યતિ” સચેતન, અચેતન વસ્તુ ઉપર જેણે કરી પ્રાણી સનિમિત્ત, નિર્નિમિત્ત ક્રોધ કરે તે ક્રોધ મોહનીયકર્મ છે, તેનો ઉદય તે પણ ક્રોધ છે તથા માન તે મૃદુતાનો અજ્ઞાવ, તેના બે પ્રકાર છે પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુ ઉઠવે જે અહંકાર થાય તે મદ, અને અપ્રાપ્ત કરતાં અહંકારી હૃત્તિ તે માન તે મદના આઠ પ્રકાર છે ૧ જાતિમદ, ૨ કુલમદ, ૩ ઘસ મદ, ૪ રૂપમદ, ૫ જ્ઞાનમદ, ૬ લાજમદ, ૭ તપમદ, ૮ એશ્વર્યમદ,

૧ પોતાની માતાના પદ્મનો અહંકાર કરે, જેમ કે મારી માતા મોટા ઘર-
વાલાની ઢીકરી છે, ઇત્યાદિ. એવીરીતે પોતાને ઝંચા માની શ્લાઘા કરે
અને વીજાઝની તે બાબતમાં નિંદા કરે તે જાતિમદ. ૨ પોતાના પિતાના
પદ્મનું અજિમાન કરે, જેમકે મારા પિતાનું કુલ ઝંચું છે, અને વીજાઝની
તે બાબતમાં નિંદા કરે, તે કુલમદ. ૩ પોતાના બલનું અજિમાન કરે, અને
વીજાના બલની નિંદા કરે તે બલમદ. ૪ પોતાના રૂપનું અજિમાન કરે,
અને વીજાના રૂપની નિંદા કરે તે રૂપમદ. ૫ પોતાને મહાજ્ઞાની માને,
અને વીજાને તુઘ્મતિ માને તે જ્ઞાનમદ, ૬ તપ કરીને અજિમાનથી પોતાના
મનમાં માને કે મારા સમાન કોઈ તપસ્વી નથી તે તપમદ. ૭ પોતે પોતાને
મોટો નશીબદાર માને, અને વીજાને હીનપુણ્યવાલા સમજે તે લાજમદ.
૮ પોતાની ઠકુરાણું અજિમાન કરે. અને વીજાને ઘાસ ફુસ સમાન ગણે
તે ઐશ્વર્યમદ. તે પ્રમાણે માનના પણ સમજવા. તથા “મયતિ ગઢતિ”
જાયઠે જે જે વિકારોથી વીજાને ઠગવાવાસ્તે જીવ તે માયા કહેવાય છે.
તથા જેનાથી પરધન પ્રાપ્ત કરવામાં જીવને ઘટ્ટિપણું હોય, તે લોજ
કહેવાય છે તે ચારે કષાય કહેવાય છે.

જા હવે પાંચ અવ્રતનું સ્વરૂપ કહિયે ઠિયે. પાંચ ઇન્દ્રિય, ત્રણ બલ, મન-
નામકાંક્ષ, વચન બલ, કાયબલ, તથા શ્વાસોહ્વાસ અને આયુ, આ દશ પ્રાણ છે.
સર્વે માં દશ પ્રાણના યોગથી જીવને પણ પ્રાણ કહિયે. તે પ્રાણોનો જે વધ
હવેર્થાત્ નાશ તે પ્રથમ પ્રાણવધ યાને જીવહિંસા જાણવી. ૧ મૃષાવાદ
મર્ષિર્થાત્ જુતું વોલવું. ૨ અદત્તાદાન અર્થાત્ વીજાની વસ્તુ ચોરી લેવી.
૪ મૈથુન (અબ્રહ્મસેવન) સ્ત્રી પુરુષનું જોરું તે મિથુન, તે બંનેના મેલાપથી
જે કર્મ થાય તે મૈથુન. ૫ પરિગ્રહ સર્વે વાજુણથી ગ્રહણ યાને એકત્ર ક-
રીયે, ચાર ગતિનાં નિબંધન કર્મ જેનાથી તે પરિગ્રહ. આ પાંચ અવ્રતના
ચાર ચાર જાંગા છે તેનું સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે.

પ્રથમ હિંસાના ચાર જાંગાનું સ્વરૂપ, ૧ ડ્રવ્યે હિંસા, પરંતુ જાવેં નહિ, ૨
ડ્રવ્યે હિંસા નહિ, પરંતુ જાવેં છે, ૩ ડ્રવ્યે હિંસા અને જાવેં પણ હિંસા,
૪ ડ્રવ્યે હિંસા નહિ, અને જાવેં પણ નહિ. પ્રથમના જંગનું સ્વરૂપ એવું છે
કે સાધુને સમાચારી, પ્રતિલેખના કરતાં, માર્ગમાં વિહાર કરતાં, નદી
પ્રમુખ ઉતરતાં, નાવમાંવેસી નદી ઓલંગતા, નદીમાં સાધવી આદિને

तथाता, काढतां, वरसाव वरसते थडीख जतां, ग्वान साधुठनी वरसाव मा सधुशकाने परवता, गुरुनां शरीरने वातप्रमुख व्याधिने प्रसंगें तथा थाक सागवाधी मुठी चपीकरतां जे हिंसा थाय ठे ते अव्यहिंसा ठे तथा श्रावकोने पण जिनमदिर बनावतां, जिनपूजा करता साधर्मिवा त्सख्य करतां, तीर्थयात्रा करता, रथयात्रा करतां, श्रृंछाश्मद्दोत्सव करतां, प्रतिष्ठा तेमज अजन शस्त्राका करतां, जगवान् तेमज गुरुनी सन्मुख सामैयु करी जतां, इत्यादि कर्तव्य करतां जे हिंसा थाय ठे ते सर्व अव्यहिंसा ठे, परंतु जावहिंसा नथी तेनु फल अस्प पाप अने बहु निर्जरा ठे, एम श्रीजगवतीसूत्रमां कहेसु ठे आ हिंसा थाय ठे ते प्रसंगे साधुश्राविना परिणाम धहुज सुवर ठे, माठा अभ्यवसाय नथी, अने उपयोगयुक्त वर्त्तन ठे तेथी अव्यहिंसा ठे

प्रश्न —यज्ञादिमां गौ, अश्वप्रमुख जीव मारवामां आवेठे, तेपण अव्य हिंसा केम नहि ? तेनो उत्तर मीमांसक मतखडनमां खखेसो ठे

बीजा जंगनुं स्वरूप पवुं ठे के जे पुरुष उपरथी तो शांतरूप देखाय ठे, परंतु तेना अत करणना अभ्यवसाय महामल्लीन, हिंसामय ठे, जेम के तेनी चाहना पवी थाय के, मारा शत्रुनु मरण थाय, तेना कुटुंबमां मरकी चाखे, तेना घरमां आग लागे, तेनदीमा कुची जाय, तेना पुत्र स्त्रीनो नाश थाय, तथा बीजा अनेक प्रकारें जीवहिंसा करवानां काम नो संकल्प विकल्प करे, तेसा विचारोमां प्रवर्त्तवाधी, हिंसा तो करतो नथी, तेथी अव्ये हिंसा नथी, परंतुतेना अभ्यवसाय हिंसामय होवधी, ते जावें हिंसा ठे, अने तेथी ते जीव हिंसक ठे तेनु फल अनंताकाख सुधी संसारमां परिभ्रमण करवु तेज ठे

श्रीजा जंगमां इडियोना विषयोमां तेमज कपायमां अत्यंत दुरु थइ जीवहिंसा करवी, जेमके कसाइ थवु, शिकार करवा, विश्वासघातप्रमुख करी जीव जाय तेवां काम करवा, तथा पदर कर्मावान प्रमुख अना चरणीय जीव हिंसाना काम करवा, अने तेथी साज यतां मनमां आनंद मानवो आ अव्ये हिंसा तथा जावें पण हिंसा ठे, तेनु फल, संसार प रिभ्रमण तथा दुर्गति ठे

चोथो जंगमां ड्रव्यें पण हिंसा नहि, अने जावें पण हिंसा नहि. आ जंगशून्य ठे. आ जंगवालो जीव संसारमां कोइ पण न होय.

मृषावादना पण चार जंग ठे. तेनुं स्वरूप कहियें ठियें. १ साधु रस्तामां चाढ्या जायठे, तेनी आगल थइ जंगलनी गायो तथा मृग प्रमुखनुं टोलुं चाढ्युं जायठे. टोलानी शोध करतो कोइ शिकारी बंडुक प्रमुख शस्त्र लइ चाढ्यो आवे ठे, ते शिकारी ते जीवोनो शिकार करवा वास्ते साधुने पुठे ठे के तमे अमुक जीवोने जता देख्या ठे? साधु ते शिकारीना सवालनो जवाब नहि देतां मौन रहे ठे. शिकारी जवाब मेलववासारू साधुपर हुमलो करे ठे. तथा मारेठे, तेवे प्रसंगे साधु कहे ठे के में तो टोलाने जतां देखेल नथी. यद्यपि साधुनुं आ बोलवुं ड्रव्यें जूतुं ठे, परंतु जावें जूतुं नथी, कारण के जे इंद्रियोना जोगने वास्ते ते-मज लोचादि कषायथी जूतुं बोले ठे तेज जावें जूतुं ठे, परंतु साधुनुं जूतुं बोलवुं तो निरपराधी प्राणीजनी दयावास्तेज थयेलुं ठे, तेथी वास्त-वमां ते मृषावाद नथी.

बीजा जंगमां कोइ मनुष्य मुखथी तो कांइ बोलतो नथी, परंतु बी-जाने ठगवावास्ते मनमां अनेक विकल्प करेठे. आ ड्रव्यथी मृषावाद नथी परंतु जावें मृषावाद ठे. बीजाजंगमां मुखथी असत्यवचनो बोले ठे, अने अंतःकरणमां ठलकपट करवाना सलीन अध्यवसाय पण ठे. आ ड्रव्यें तथा जावें मृषावाद ठे. चोथो जंग पूर्ववत् शून्य ठे.

हवे चोरीना चार जंगनुं स्वरूप कहियें ठियें. प्रथम जंगमां—एक स्त्री शीलवंती ठे, तेनो शील जंग करवा कोइ दुष्ट परिणामवालो राजा ते स्त्रीने पकडी पोताना कबजामां राखेठे, ते हकीकत कोइ धर्मि पुरुषना जाण-वामां आवतां, ते स्त्रीना शीलनुं रक्षण करवावास्ते, ते स्त्रीने, ते पुरुष, ते राजाना कबजामांथी राज्य बहार लइ जाय तो व्यवहारथी तो ते राजानी ते पुरुषें आज्ञाजंगरूप चोरी करी ठे, परंतु वास्तवमां ते चोरी नथी. बली कोइपुरुष पोताना घरमां ड्रव्य राखी, घरनां द्वार बंध करी परदेश गयेल ठे, गाममां चोरनो उपद्रव थवाथी, ते परदेश गयेला सख्सनुं ड्रव्य चोराइ जशे, एम तेना कोइ हितचिंतकने लागवाथी, रात्रिने समये ते परदेश गयेलाना घरनां द्वार खोली तेनु सघलुं ड्रव्य,

તે પોતાને ઘેર પાઠો આવેથી તેને આપવાની બુદ્ધિપૂર્વક છાહ, પોતાના ઘરમાં રાખેલે, આ દૃષ્ટાંતમાં વીજાનુ ડ્રવ્ય, તેની રજા શિવાય, તેના કબ જામાંથી છાહ સેવાથી ડ્રવ્યે ચોરી થાયલે, પરંતુ ધદધ્યાનતનો અજ્ઞાણ હોવાથી જાવેંચોરી થતી નથી તેવીરીતેં ધીજી ઘાઘતમાં પણ સમજવું

વીજાજંગમાં કોહ પુરુષ ચોરી તો કરતો નથી, પરંતુ ચોરી કરવાના અધ્યવસાય તેના મનમાં થયા કરેલે, તે ડ્રવ્યથી ચોરી નહિ, પરંતુ જાવેં ચોરી ઠે વક્ત્રી ધીતરાગ સર્વહ પરમાત્માની આજ્ઞાના જંગ કરનારાઈને પણ જાવચોર કહેલાંઠે ત્રીજા જંગમાં, કોહ પુરુષ ચોરી કરેલે, તેમજ તેનો અધ્યવસાય પણ ચોરી કરવાનો ઠે તે ડ્રવ્યે તથા જાવેં ચોરી ઠે ચોથો જંગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે

હવે મૈથુનના ચારજંગ કહિયેં ઠિયેં જે સાધુ જલમાં ઝુલતી સાધ્વીને દેહીને, તેને કાઢવાને ઘાસ્તે પકડે, તેમજ કોહ રહસ્ય ઝલેથી પત્નીજતી કોહ સ્ત્રીને તેના રક્ષણાર્થે પકડે, તેમજ કોહગાંત્રી થઈ ગયેલી નુકશાન કરતી સ્ત્રીને પકડે, તેવા પ્રસંગોમાં પકડવું તે ડ્રવ્યે મૈથુન ઠે પરંતુ જાવેં નથી વીજા જંગમાં—કોહ પુરુષ, સ્ત્રીને જોગવતો નથી, પરંતુ તેના મનમાં સ્ત્રીસેવન કરવાની અજિસાયા ઘડુજ રહ્યા કરેલે, તે ડ્રવ્યે મૈથુન નહિ, પરંતુ જાવેં મૈથુન ઠે ત્રીજા જંગમાં—સ્ત્રીસાથે મૈથુન અજિસાયાપૂર્વક કરવું તે ડ્રવ્યે તથા જાવેં મૈથુન ઠે ચોથો જંગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે

હવે પરિગ્રહના ચાર જંગ કહિયેં ઠિયેં કાયોત્સર્ગમાં સ્થિત રહેલા કોહ મુનિના ગણમાં કોહ સસ્ત હારાવિ આત્મપણ પહેરાવી દે, તે જો ફેને વીજા અજાણ્યા પુરુષો, મુનિને પરિગ્રહવાલા ધોરે, પરંતુ મુનિને તે પદાર્થપરપરિગ્રહબુદ્ધિ નથી તેવા પ્રસંગમાં ડ્રવ્યે પરિગ્રહ કહેવાય, પરંતુ મુનિ જાવેં પરિગ્રહી નથી વીજા જંગમાં—કોહપુરુષ પાસે એક કોની પણ નથી પરંતુ ધન મેલવવાની ઘડુજ અજિસાયા રહ્યા કરે, તે જાવેં પરિગ્રહી ઠે ડ્રવ્યે નહિ ત્રીજા જંગમાં—ધનપણ પાસે હોય, અને ધન મેલવવાની અજિસાયા પણ રહ્યા કરે, તે ડ્રવ્યે તથા જાવેં પરિગ્રહી ઠે ચોથો જંગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે સર્વજંગમાં વીજો તથા ત્રીજો જંગ નિશ્ચયથી અધિરતિરૂપ ઠે

હવે પચીશ ક્રિયાનું સ્વરૂપ લલિયેં ઠિયેં ૧ શરીરથી જે ક્રિયા થયા

करे, ते कायिकी क्रिया. २ कसाइ प्रमुख शस्त्रथी परजीवोने उपघात करी पोताना आत्माने नरकगतिमां जवाना अधिकारी करे ते अधिकरण क्रिया. ३ जीव तथा अजीव उपर द्वेषनी चिंतवना करवी ते प्राद्वेषिकी क्रिया. ४ पोताने तथा परने जे परिताप उपजाववो ते पारितापनिकी क्रिया. ५ ऐकेंद्रिय प्रमुख जीवोने हणवा तथा हणाववानी जे क्रिया ते प्राणातिपातिकी क्रिया. ६ पृथ्वीकायादि जीवना उपघात कराववा तथा करवा सारू कर्षण प्रमुख करवुं, कराववुं ते आरंजिकी क्रिया. ७ धनधान्यादि नवविध परिग्रह मेलवतां, तथा तेना रक्षणसारू मूर्छाना परिणाम वनेला राखवा सारू जे क्रिया करवी पडे ते पारिग्रहिकी क्रिया. ८ बीजाने उगवा सारू कपट युक्त जे क्रिया करवी पडे ते मायाप्रत्ययिकी क्रिया. ९ जिनवचन असहहतां विपरीत प्ररूपणा प्रमुख करवाथकी जे क्रिया लागे ते मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी क्रिया १० संयमने विघातकारक कषायोना उदयथी पच्चखाण कीधा विना जे सर्ववस्तुनी क्रिया लागे ते अप्रत्याख्यानिकी क्रिया. ११ कौतुकेंकरी अश्वादि जोवां तेमज रागादि कलुषित चित्तथी जीव, अजीवने जोवा ते दृष्टिकी क्रिया. १२ राग, द्वेष, मोह संयुक्त चित्तथी स्त्री आदिना शरीरने स्पर्श करवो ते स्पृष्टिकी क्रिया. १३ जीव तथा अजीवसंबंधी जे राग द्वेष थाय, जेम के बीजाने घेर हस्ती, घोडा, वस्त्र प्रमुख देखी द्वेष धरे, जे ए वस्तुज तेनी पासे क्यांथी? एम चिंतवता कर्म बंध करे ते प्रातित्यकी क्रिया. १४ पोताना अश्वप्रमुखने जोवावास्ते आवेला स्त्री पुरुषोने प्रशंसा करता जोइने हर्ष धारण करे, तेमज स्त्री प्रमुखने जोजन करवा आवतां जे क्रिया लागे ते, अथवा दुध, दही, घी, तेल प्रमुखनां जाजन उघाडां रहेतां तेमां त्रस जीव आवी पडे. ते सामंतोपनिपातिकी क्रिया. १५ परउपदेशित पापमां लांवा वखतसुधी प्रवर्तवुं, तथा पापना जावथी अनुमोदना करवी ते नैस्त्रष्टिकी क्रिया, १६ कोइ पुरुष अत्यंत अजिमानथी उक्केराइने क्रोधित चित्त थयो थको, जे काम नोकरपासे कराववा जेवुं होय ते पोताना हाथथी करे ते स्वहस्तिकी क्रिया. १७ अर्हत जगवंतनी आज्ञानुं उद्धंधन करीने पोतानी बुद्धिथी जीवाजीवादि सूक्ष्म पदार्थोनी प्ररूपणा करवासारू जे क्रिया करे ते आज्ञापनिकी क्रिया. १८ बीजाना अबतां खोटां आचरणो

प्रगट करवां, तेमनी पूजानो नाश करवो, तेम करवाधी जे उत्पन्न थाय ते वैदारणिकी क्रिया १९ जे उपयोगधी विपरीत ते अनाजोग, तेनाधी उपसक्ति जे क्रिया से अनाजोगक्रिया देख्या विना तेमज पूजन, प्रमार्जन कर्वाविना जीत तेमज चूमि प्रमुखउपर शरीरादिनो निक्षेप करवो ते अनाजोगक्रिया २० पोतानी तेमज परनी अपेक्षा तेनु नाम अवकांक्षा ठे, तेनाधी जे विपरीत ते अनवकांक्षा, तेज कारण ठे जेनु ते अनवकांक्षा प्रत्ययिकी क्रिया, तात्पर्य एमठे के, जिनोक्त कर्त्तव्य विधियोमां जे पोताने तेमज परने जे क्रिया हितकारी होय तेमां प्रमादने वश थइ जे आदरन करवो ते अनवकांक्षा प्रत्ययिकी क्रिया २१ चाखवा, दोढवा प्रमुख कायाना व्यापार, तथा हिंसाकारी, कठोर जूठ घोसवाना वचनना व्यापार, अने परडोह, ईर्ष्या, अजिमानादि मनोव्यापार, ए श्रेणेनु जे करवुं ते प्रयोग क्रिया २२ जेनाधी विषयग्रहण करियें ते समुदान इन्द्रिय तेनी जे क्रिया, देश तेमज सर्व उपघातरूप व्यापार ते समुदान क्रिया कोइ एवुं मोट्ट पाप करियें के जेधी आठे कर्मनुं समुदायपणे ग्रहण थाय ते समुदान क्रिया २३ माया तेमज खोजधी जे क्रिया थाय ते प्रेम प्रत्ययिकी क्रिया २४ क्रोध तेमज मानधी जे क्रिया थाय, ते द्वेषप्रत्ययिकी क्रिया २५ चाखवाधी जे क्रिया छागे ते इर्ष्यापथिकी क्रिया आ क्रिया धीतरागने छागे ठे तेमज अप्रमत्त मुनियोने पण छागे ठे

हूवे आ पचीश क्रियानु व्याख्यान करियें ठियें १ कायिकी क्रिया वे प्रकारनी ठे, एक अनुपरता कायिकी क्रिया अने धीजी अनुपयुक्त कायिकी क्रिया, तेमां अत्यंत छुट्ट एवा मिथ्यादृष्टि जीवोनो, मन वचननी अपेक्षा रहित परजीवने पीढा कारक कायानो उद्यम ते प्रथम जेव तथा प्रमत्त संयतनो उपयोग विना अनेक कर्त्तव्य रूप कायानो व्यापार ते धीजो जेव २ आधिकरणिकी क्रियाना वे प्रकार ठे एक संयोजना, धीजी निवर्तना तेमां विष, गरल, फांसी, धनुष, यत्र, तखवार, प्रमुख शस्त्रोने, जीवोने मारवावास्ते संयोजन अर्थात् एकत्र करवां, जेम धनुषने तीरनो मेलाप करवो इत्यादि, ते प्रथम जेव, तथा तखवार, तोमर, शक्ति, तोप, वधुक इत्यादिने नवां सरस घनाववां, ते धीजो जेव ३ जे निमित्तधी क्रोध उत्पन्न थाय ते निमित्त जीव तथा अजीव वे ठे तेमां जीव ते प्राणी,

अने अजीवमां खुंटो, कांटो, पथ्थर प्रमुख, तेउना उपर छेप करे ते प्र-
दोष क्रिया. ४ पोताना हाथथी, तेमज बीजाना हाथें जीवोने मार मारवो
पीटवो ते परितापना, तेना बे जेद ठे. पुत्रकलत्रादिना वियोगथी दुःखी
थइने पोताने हाथें ठाती तेमज शिर कुटवुं ते प्रथम जेद. तथा पुत्र,
शिष्यादिने मार मारवो ते बीजो जेद. ५ प्राणातिपातिकी क्रिया बे प्र-
कारे ठे. एक तो पोताने हाथे पोतानो घात करवो जेम के कुवामां पडी
मरवुं, पर्वतउपरथी गरीपडवुं, अग्निमां जंपापात करवो, जेर खावुं प्रमुख
स्वात्मघातिकी क्रिया ते महापापरूप क्रिया ठे ते प्रथम जेद. तथा कषायने
आधीन थइ बीजा जीवोनो नाश करवो ते बीजो जेद. ६ जीव अजीव-
नो आरंज करवो जेथी पृथ्वी कायादि ठकायना जीवोनो उपघात थाय,
एवां लक्षणो जे क्रियामां होय ते आरंजिकी क्रिया. ७ जीव अजीवनो
परिग्रह करवो, तेनामां अत्यंत मूर्खा राखी प्रवर्तवुं ते परिग्रहिकी क्रिया
८ माया (कपट) गुत्तरीतें स्वार्थवृत्ति साधवी ते मायाप्रत्ययिकी क्रिया.
९ विपरीत वस्तुनुं श्रद्धान तेज ठे निमित्त जेनुं, ते मिथ्यात्वदर्शनप्रत्य-
यिकी क्रिया १० जीवने हणवाना, तेमज मद्यमांसादि पिवा खावानो जे-
मां त्याग नहि, एवा जे असंयति जीवनी क्रिया ते अप्रत्याख्यानिकी
क्रिया. ११ घोडाप्रमुख जीव तथा रथप्रमुख अजीवोने जोवा वास्ते जवुं
ते दृष्टिकी क्रिया. १२ जीव, अजीव, स्त्री, पुतली आदिने रागथी स्पर्श क-
रवो ते स्पृष्टिकी क्रिया. १३ जीवनी तेमज अजीवनी अपेक्षाथी जे कर्मबंध
थाय ते प्रातीत्यकी क्रिया. १४ जीव ते पुत्र, स्त्री, जाइप्रमुख, अने अ-
जीव ते, घर, आज्ञाप्रमुख प्रमुख तेउने जोवासारू लोको आवे, तेउनी प्र-
शंसाथी ते वस्तुउंनो स्वामी हर्षित थाय ते सामंतोपनिपातिकी क्रिया.
१५ जीव मनुष्यादि, अजीव पथ्थरादि तेउने फेंकवा ते नैस्पृष्टिकी क्रिया
१६ पोताना हाथथी जीव तेमज अजीवनी प्रतिमाने ताडन प्रमुख करे
ते खहस्तिकी क्रिया. १७ जीव, अजीवनी मिथ्या प्ररूपणा करवी, तेमज
जीव, अजीवने मंत्रथी बोलाववां ते आज्ञापनिकी क्रिया १८ जीव, अ-
जीवने विदारवा, ते वैदारणिकी क्रिया. १९ उपयोग विना वस्तु लेवी,
तेमज जूमि प्रमुख उपर मुकवी ते अनाजोग क्रिया. २० इह लोक
विरुद्ध तेमज परलोकविरुद्ध चोरी, परस्त्रीगमनादि दुराचण सेववां,

મનમાં કરવું નહિ તે અનવકાંક્ષા પ્રત્યય ક્રિયા ૨૨ અષ્ટવિધ કર્મપર માણુર્તનુ જે પ્રદૂષ કરવું તે સમુદાન ક્રિયા ૨૩ રાગજનક ધીણાદિના શબ્દાદિનો જોગ કરવો તે પ્રેમપ્રત્યયિકી ક્રિયા ૨૪ પોતાઠપર તેમજ પરઠપર દ્વેષ કરવો તે દ્વેષપ્રત્યયિકી ક્રિયા ૨૫ માત્ર યોગોધી જે ક્રિયા છાગે તે કેવલી તેમજ અપ્રમત્ત મુનિની ઈર્ષ્યા પથિકી ક્રિયા આ પચીશ ક્રિયાનુ ઘટ્ટુજ સંદેપથી સ્વરૂપ કહેણુ છે વિસ્તારથી જાણવાની અતિ છાયાવાછાપ શબ્દાંજોનિધિ ગઘહસ્તિમહાજ્ઞાપ્ય જોવાં આ પચીશ ક્રિ. પાઠમાં કેટલીયક જોતાં યકસરસી છાગે, પરંતુ તે યક સરસી નથી વરેકનુ સ્વરૂપ તવન પૃથક્ પૃથક્ છે

હવે ત્રણ યોગનુ સ્વરૂપ સ્થિર્યે ઠિયે ૧ મનનો વ્યાપાર તે મનોયોગ ૨ વચનનો વ્યાપાર તે વચનયોગ ૩ કાયાનો વ્યાપાર તે કાયયોગ યગ્ર માણે સર્વ મહી આશ્રવના વેંતાલીશ જેવ થયા તેનાથી જીવને શુજાશુજ કર્મની આમદાની થાયઠે ઇતિ

હવે સંવરતત્ત્વનું સ્વરૂપ સ્થિર્યે ઠિયે પૂર્વોક્ત આશ્રવથી જીવને આવ તાં કર્મને રોકનાર અર્થાત્ આશ્રવનું રૂઘન કરનાર તે સંવર છે તે સંવરના સત્તાવન જેવ છે પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુતિ, દશ યતિધર્મ, ઘાર જાવના, ઘાવીશ પરિસહ, પાંચ ચારિત્ર, સર્વ મહી સત્તાવન થયા તેમાંથી પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુતિ, દશવિધ યતિધર્મ, અને ઘાર જાવનાનુ સ્વરૂપ તો ગુરૂતત્ત્વ ઘર્ણનમાં સ્થિર આઘ્યા ઠિયે તેથી ત્યાંથી જાણવું.

હવે ઘાવીશ પરીસહનુ સ્વરૂપ સ્થિર્યે ઠિયે ૧ ક્રુધા પરિસહ ક્રુધા ઘટ્ટે પૂસ પૂસની વેદના સર્વવેદનાથી અધિક છે ઝ્યારે પૂસ છાગે, ત્યારે પોતાની પ્રતિજ્ઞાથી જંગ થાય નહિ તેમજ આર્તધ્યાન પળ કરે નહિ સમ્યક્ પરિણામે ક્રુધા સહન કરે, ૨ તેમજ પિપાસા જે તૃપા તેપળ સમ્યક્ પરિણામે સહન કરે ૩ શીતપરીસહ ઝ્યારે અત્યંત શીત પહે, ત્યારે પળ અકસ્મનિક ઘસોની ઘાંઠા ન કરે. જેવાં જીર્ણપ્રાય વસ્ત્ર હોય તેનાથી ટાઢ સહન કરે, અગ્નિ તાપે નહીં, સમ્યક્ પ્રકારે શીતસહન કરે, ૪ ઠણ્ઠ પરીસહ—સૂર્યના સસ્ત તડકામાં પળ ઘાસતાં ઘકાં ઠપાનહ પ્રમુખની ઘાંઠા કરે નહિ, તેમજ સસ્ત ગરમી, ઠકલાટ ઠતાં પવનપસાની ઇષ્ટા કરે નહીં, પરંતુ સમ્યક્ પ્રકારે આતાપ સહન કરે, ૫ દશ મશકપરીસહ કાંસ તથા

मन्त्र अने मांकड प्रमुख करडे त्यारे धूमाडो करी, तथा उष्णजल प्रमुख रेडी तेजनुं निवारण न करे परंतु सम्यक् परिणामें तेज्ज करेली वेदना सहन करे. ५ अचेल परीसह—सर्वथा वस्त्रनो अज्ञाव, ते अचेल परीसह नहि; वस्त्रादि पण आगममां जे प्रमाणे राखवाने कद्यां ठे तेप्रमाणे राखे तो ते परिग्रह नहि. वस्त्रादि उपर मूर्छा रह्या करे तो ते परिग्रह ठे. उक्तं च ॥ जंपि वडंच पायं च, कंबलं पायपुढणं ॥ सोपि संजम लज्जाठा, धारिंति परि हरंति य ॥ १ ॥ नसो परिग्गहो वुत्तो, नाइ पुत्तेण ताइणा ॥ मुत्ता परिग्गहो वुत्तो, इइवुत्तं महेसणत्ति ॥ २ ॥ चेल-नाम वस्त्रनुं ठे, ते शीर्ण अर्थात् फाटेलां तेमज जीर्ण होय, तोपण अकल्पनिक वस्त्र न लहे, ते अचेल परिसह. ७ अरतिपरीसह. संयम पालतां अरति जे उत्पन्न आय ते सम्यक् प्रकारे सहन करे, ते सहन करवानो उपाय श्रीदशवैकालिकनीप्रथम चूलांमां अठार वस्तुनुं स्वरूप चिंतवन करवुं, ते ठे, तेथी अरति दूर आय ठे. ८ स्त्रीपरीसह. स्त्रियोनां अंगोपांग, संस्थान, मुखाकृति, हास्य, विनोद, सौंदर्यता प्रमुखनुं मनमां चिंतवन न करे, स्त्रियोने मोक्ष मार्गमां अर्गला समान जाणी तेजना तरफ विकार बुद्धिथी नेत्र फेरवे नहि. ९ चर्यापरीसह. चर्या एटले चालवुं, घररहित, ग्राम नगरादिमां अनियतवास, ममत्वरहित मासकटपादि करवा ते. १० निषद्यापरीसह. निषद्या एटले रहेवानुं स्थान, जे स्थान स्त्री, पंरुग रहित होय ते स्थानमां रहेतां थकां इष्ट अनिष्ट उपसर्ग आय तोपण पोताना मनमां चारित्र्यी चलायमान न आय ते. ११ शय्यापरीसह. जेने विषे शयन करीए ते शय्या, संस्तारक, वसति; संस्तारक एटले सुवानुं आसन, ते शय्या तथा आसन, कोमल, कठिन, उंचुं, नींचुं, धूल, कांकरावाळुं अथवा कुडी जगामां होय, तेमज वसति एटले स्थान, शीत अथवा गरमीवाळुं होय तो पण मनमां उद्वेग न करे अने दुःख सम्यक् प्रकारें सहन करे ते. १२ आक्रोश परीसह. कोइ अनिष्ट वचन कहे त्यारे विचारे के, ते पुरुष साची वातने वास्ते मने अनिष्ट कहेठे, तेथी तेना उपर मारे कोप करवो ते वास्तविक नथी. कारण के ते सख्स मारो हितचिंतक होवाथी मने शिखामण आपेठे. तेथी हवेथी मारे तेवी झूल करवी नहि. जो ते सख्स जुठी वात जाणी मने अनिष्ट कहेठे, तो पण

તે ઘાત જૂઠી હોવાથી મારે તેના ઉપર ક્રોધ કરવો વાસ્તવિક નથી એમ વિચારી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે. ૧૩ વધપરીસહ હસ્તાદિથી કોઈ માર મારે તો સમ્યક્ પરીણામે સહન કરે, જેમ કે આ મારુ શરીર અવશ્ય એકવલ્લત નાશ પામવાનું છે

તેથી જે સસ્ત્ર મને તાઢન કરે છે, તેથી જે ડુઝ મને થાય છે, તે મારા કરેલાં કર્મનું ફલ છે, તે તો ફક્ત નિમિત્તમાત્ર છે, એમ વિચારી વધ થતાં સુધી સહન કરે તે ૧૪ યાચનાપરીસહ યાચના પટલે માગવું સાધુને, અન્ન, વસ્ત્રાદિ સર્વ વસ્તુ ઇ માગવાથીજ મહેલે, તેથી તેથી બુદ્ધિથી સમ્યક્ પ્રકારે પરીસહ સહન કરે ૧૫ અલાજપરીસહ સાધુને કોઈ વસ્તુની ઇચ્છા થઈ છે, તે વસ્તુ વૃદ્ધ્યના ઘરમાં વધુ છે, સાધુ માગવા ગયા, પરંતુ વૃદ્ધ્યે આપી નહિ, સાધુ મનમાં શ્વેદ ધરે નહિ, તેમજ નહિ આપનાર નું બુદ્ધિ પણ ચિંતવે નહિ, તેમજ કઠોરવચનપણ તેને કહે નહિ, સમતા ધારણ કરે, મનમાં વિચારે કે આજે ન મલી તો આવતી કાલે મલી જશે છતાં ૧૫ રોગ પરીસહ જ્વર અતિસારાદિ રોગ વ્યારે થાય, ત્યારે જે સાધુ ગદ્ગદ બહાર હોય, તે તો ઔષધ પણ ન સ્વાય, અને જે સાધુ ગદ્ગદાસી હોય તે શુદ્ધ લાઘવતા વિચારીને શાસ્ત્રમા કહેલી રીત મુજબ ઔષધોપચાર કરે, અને રોગ સમ્યક્ વિચારણાથી સહન કરે ૧૬ તુણસ્પર્શપરીસહ વર્ષાદિ કઠોર તુણનો સ્પર્શ સમ્યક્ પ્રકારે સહ ૧૭ મલપરીસહ સાધુના શરીરમાં પરસેવો થવાથી રજપ્રમુલ્લ શરીર છાંતી કઠિન મેલ ચોટી જાય છે, તેમાં ડનાલાના તાપથી તે મેલ પલ્લવતાં ડુર્ગંધ ઉત્પન્ન થવાથી ડઢેગ થાય, તોપણ સ્નાનાદિથી શરીરની વિદ્યુષા સાધુ ન કરે તે ૧૮ સત્કારપરીસહ સેવક જનોએ વસ્ત્ર, અન્ન, પાનાદિથી સાધુને ઘડુજ સત્કાર કર્યો હોય, તોપણ મનમાં અજિમાન ન કરે, તેમજ ધીજા મતના સાધુની તેમના જાક્ષ્ણિક પૂજા જાક્ષિ કરે છે, અને જૈનમતના સાધુની કોઈ વરકાર પણ કરતું નથી એમ જાણે તોપણ મનમાં વિપાદ ન કરે તે ૧૯ પ્રજ્ઞાપરીસહ અત્યંત બુદ્ધિશાલી થયા હતાં મનમાં અજિમાન ન કરે, તેમજ અરૂપબુદ્ધિર્વત હતાં “હું મહામૂર્ખ હું, સર્વને પરા જ્ઞાનુ સ્થાન હું” યથી વીનતા તેમજ શોક મનમાં લાવે નહિ ૨૦ અજ્ઞાનપરીસહ મેં જોઈ પૂર્વનું અથવા તો અગીયાર અંગનું અધ્યયન કર્યું છે,

तेमज उपांग, ठेद, प्रकरण प्रमुख अनेकग्रंथो मने कंठस्थ ठे, तथा हुं ज्ञाननो समुद्र हुं एम साधु अजिमान न करे, अथवा हुं आगम ज्ञानरहित हुं धिक्कार ठे निरक्षर कुदिंजर एवा मने एवी दीनता पण न करे; परंतु विचार करे के निःकेवल ज्ञानावरण कर्मना क्षयोपशमथी मारुं आ स्वरूप ठे, स्वकृतकर्मनुं फल ठे, कां तो जोगवतां दूर थरो, अथवा तो तप अनुष्ठानथी दूर थरो? एम विचारपूर्वक परीसह सहे. २२ दर्शनपरीसह, शास्त्रमां देवता तथा तेमना इंद्र सांजलवामां आवेठे, परंतु प्रसंगे सहाय कोइ करतुं नथी, तेथी शुं खबर पडे के देवता के इंद्र ठे? के नहि? तेमज अन्यमतवालांउनी रुद्धि, वृद्धि देखीने जिनो-क्त तत्त्वमां संदेह न करे, तेमज मनमां विकलता न पामे ते. आ बावीश परीसह सहन करतां साधु संवरजावी कहेवाय ठे. तेनुं विस्तारथी स्वरूप जोबुं होय तो श्रीशांतिसूरिकृत उत्तराध्ययन सूत्रनी वृहद्वृत्ति, तथा तत्त्वार्थसूत्रनी वृत्ति अवलोकन करवी.

हवे पांच प्रकारना चारित्र लखियें ठियें. १ सामायक चारित्र, २ ठे. दोषस्थापनीय चारित्र, ३ परिहार विशुद्धि चारित्र, ४ सूक्ष्म संपराय चारित्र, ५ यथाख्यात चारित्र. आ पांच चारित्रना धारण करनारा साधु पण पांच प्रकारना ठे. आ कालमां प्रथमना वे प्रकारना चारित्रने धारण करनार साधु ठे. त्रण प्रकारना पाठलनां चारित्र विच्छेद गयां ठे. आ पांचे चारित्रनुं विस्तारथी स्वरूप जोबुं होयतो देवाचार्यकृत नवतत्त्वप्रकरणनी टीका, तथा श्रीज्ञगवती, अने पन्नवणा सूत्रनी वृत्ति जोवी. संवरना एप्रमाणे आश्रवने रोकनार सत्तावन जेद थया.

हवे निर्जरातत्त्वनुं स्वरूप लखियें ठियें. जेनाथी जीवनी साथे बंधाये-ला कर्म देशथी तेमज सर्वथी क्षय थाय, ते निर्जरा. ते निर्जरा जेनाथी अर्थात् जे साधनथी थाय तेनुं नाम तप ठे. ते तपना बार प्रकार ठे. तेनुं संक्षेपथी स्वरूप गुरुतत्त्व निर्णयमां कथन करेलुं ठे, विस्तारथी जोवानी श्वावालाए, नवतत्त्व प्रकरण वृत्ति, श्रीवर्द्धमानसूरिकृत आचारदिनकर शास्त्र, श्रीरत्नशेखरसूरिकृत आचारप्रदीप, श्रीज्ञगवती सूत्र तथा श्रीज-ववाइ सूत्र जोवां. इति निर्जरातत्त्व.

हवे बंधतत्त्वनुं स्वरूप कहियें ठियें. बंधना चार प्रकार ठे, १ प्रकृति-

घघ, २ स्थितिघघ, ३ अनुज्ञाग (रत्त) घघ, ४ प्रवेशघघ, जीव प्रदेष्ट
अने कर्म पुद्गलोनु परस्पर दुध अने पाणी जेम एकत्र मल्ली जनु ते वष
कहेवाय ठे घघ शब्द वदीघान वाचक ठे जेम वधवो केदमां स्वतंत्र
रही शकतो नथी, तेम आत्मा ज्ञानावरणीयादि कर्म जजीरणी स्वतंत्र
रही शकतो नथी आ कर्मबंधमा ठ विकस्पो ठे, ते कहिये ठियें

१ कोइ वादी कहेठे के, जीव निर्मल, पुण्यपापना वधरहित हतो,
पठी पुण्यपापनो तेने वध थयो ठे आ प्रथम विकल्प ठे आ विकल्प
मिथ्या ठे, कारण के निर्मलजीव कर्मनो वध करी शकतो नथी वली
कर्म विना ससारमां उत्पन्न पण थइ शकतो नथी जो निर्मल जीव क-
र्मनो वध करे, तो तो मोक्षस्य जीवपण कर्मनो वध करी से जो मोक्ष-
स्य जीवने कर्म वध थयो, तो मोक्षनो अज्ञाव थयो जो मोक्ष नहि,
तो मोक्षना उपाय जे शास्त्र तेमज शास्त्रना घनावनारा सर्व मिथ्यावादी
थशे तेमज तेठ नास्तिकमति घनी जशे वली एम पण ठे के निर्मल
आत्मा संसारमां शरीरना अज्ञावणी कर्मबंध केवीरीतें करी शकशे?

२ बीजो विकल्प कर्म पहेखां हतां, अने जीव पठीणी घन्योठे, आ
विकल्प पण मिथ्या ठे, कारण के जीव विना कर्म कोणें कर्मां हतां,
केमके कर्त्ता विना कर्म थइशकता नथी वली प्रथमना कर्मोनु फल पण
आ जीवने मल्ली शके नहि, कारण के ते कर्म तेनां करेखां नथी जो कर्म
कर्मां विना कर्मोनु फल मळे तो अतिप्रसंग दूषण आवे, तेमज कर्म कर्मां
विना ईश्वरपण कर्म फल जोगववावास्ते नरककुंममा जइ पढशे वली
जीव पाढलणी घन्योकेवीरीतें? जीवनु उपादान कारण तो कोइ नथी जो
कहो के ईश्वर जीवनु उपादान कारण ठे, तो कारण समान कार्य पण
थवुं जोइयें जेम ईश्वर निर्मल, निष्पाप, सर्वज्ञ, सर्वदर्शी ठे, तेम जीव
होवो जोइये परतु जीव तेवो नथी वली जो ईश्वर जीवोनु उपादान
कारण होय, तो तो ईश्वरज जीवो घनीने अनेक प्रकारना व्सेश तथा
जन्ममरण, गर्जावासादि दु खोने जोगवनार तथा हवे जुठ ईश्वरें पो
तेज पोताना पगमां आ कुहाहो शावास्ते मायों? पूर्णानंद पक् ठोडीने
संसारनी बिडंबनामां केम फसाया? वली पोते पोताने निष्पाप करवा
वास्ते वेवादिशास्त्रद्वारा अनेक तरेहुथी तपजपादि व्सेश करवा,

શાવાસ્તે વતાવ્યા? તે કારણથી સિદ્ધ થાયઠે કે પૂર્વોક્ત સર્વકથન અજ્ઞાનતાસૂચક ઠે.

૩ ત્રીજો વિકલ્પ. જીવ અને કર્મ વંને એકસાથે ઉત્પન્ન થયાં. આ વિકલ્પપણ મિથ્યા ઠે. કારણ કે જે વસ્તુ ઉ સમકાલે ઉત્પન્ન થાયઠે, તે પરસ્પર કાર્યકારણરૂપ થઈ શકતી નથી. જો કર્મ જીવનાં કરેલાં સિદ્ધ ન થયાં તો કર્મફલપણ જીવ ઝોગવશે નહિ. આ પ્રત્યક્ષવિરોધ ઠે; કારણ કે જીવ તો કર્મ ઝોગવતા દેખિયે ઠિયે. વલી આ પદ્ધમાં જીવ તથા કર્મનું કોઈ ઉપાદાન કારણ નથી, તેથી આ વિકલ્પપણ અસત્ય ઠે.

૪ ચોથો વિકલ્પ. જીવ તો ઠે, પરંતુ જીવને કર્મ નથી આપણ મિથ્યા ઠે. કારણ કે જો જીવને કર્મ નથી તો જીવ સુખદુઃખ કેવીરીતે ઝોગવી શકે? કર્મ વિના સંસારની વિચિત્રતા કદાપિ થઈ શકશે નહિ, તે કારણથી આ વિકલ્પપણ મિથ્યા ઠે.

૫ પાંચમો વિકલ્પ જીવ તેમજ કર્મ, વંને નથી. આ વિકલ્પ તદન અસત્ય ઠે. જ્યારે જીવજ નથી, ત્યારે જીવ અને કર્મ નથી એમ કહેનાર કોણ ઠે? એમ કહેનાર જીવ ઠે? કે કોઈ વીજો ઠે? સર્વ આ સ્વવચન વિરોધ ઠે તેથી આ પદ્ધપણ મિથ્યા ઠે.

૬ ષષ્ઠો વિકલ્પ, જીવ અને કર્મ, આ વંને અનાદિ, અપશ્ચાતુર્પૂર્વી ઠે.

પ્રશ્ન:— જો જીવ અને કર્મ વંને અનાદિ ઠે, તો જીવની જેમ કર્મનો પણ કદાપિ નાશ ન થવો જોઈયે?

ઉત્તર:— કર્મ જે અનાદિ ઠે તે પ્રવાહ અનાદિ ઠે, તે કારણથી તેનો દ્વય થઈ જાય ઠે.

પ્રશ્ન:— તમે જે બંધ કહોઠો તે નિર્હેતુક ઠે? કે સહેતુક ઠે? જો કહો કે નિર્હેતુક ઠે, તો તો “નિત્યસત્ત્વ” અથવા “નિત્ય અસત્ત્વ” થઈ જશે, કારણ કે જે વસ્તુનો હેતુ નથી તે આકાશવત્ નિત્ય સત્ત્વ હોય ઠે, અથવા ધરશૃંગવત્ નિત્ય અસત્ત્વ હોય ઠે. તેમજ નિર્હેતુક હોવાથી મોક્ષનો અજ્ઞાવ થઈ જશે. જો કહો કે સહેતુક ઠે, તો કહો કે તે બંધનો શું હેતુ ઠે?

ઉત્તરપદ્ધ:— આ બંધના મૂલહેતુ ચાર ઠે, અને ઉત્તર હેતુ સત્તાવન ઠે. પ્રથમ ચારપ્રકારનો બંધ કહિણ્ઠીય. તે ચારમાં પ્રથમ તો પ્રકૃતિબંધ

હે તે પ્રકૃતિ કહ કહ છે ? તેમજ તેનો વધ શુ છે ? જુઠ મૂલપ્રકૃતિ આઠ
 છે ૧ મત્યાદિ જ્ઞાનનું જે આવરણ, આઢાવન, તે જ્ઞાનાવરણ ૨ સામા
 ન્ય ઘોષ, વહુઆવિનું જે આવરણ તે દર્શનાવરણ ૩ સુખ હુ સ્વ વેદિયે
 (જોગવિયે) તે વેદનીય ૪ મોદે, જીવને વિચિત્રતા પ્રાપ્ત કરાવે તે મોદ
 ૫ સર્વથા જે કર્મ વાસ્ત્યાં જાય “યતિ યાતિ ચેત્યાયુ” જેના ઉદયથી
 જીવ જીવે છે તે આયુ ૬ નમાવે, જે શુભાશુભ ગત્યાદિ રૂપે આત્માને,
 તે નામકર્મ ૭ ગોત્ર શબ્દની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે છે “ગા ઘાચ પ્રાયત
 ઇતિ ગોત્ર” જેના ઉદયથી જીવ ઇંચ નીચ કુલવાસો કહેવાય છે, તે ગો
 ત્ર ૮ અતર પટલે વચમા આવવુ, સાજાદિના ઘચમા આવવુ, અર્થાત્
 દાન, સાજાદિ જીવને પ્રાપ્ત થતા ન થવા દે, તે અતરાય આ આઠ સ્વ
 જ્ઞાવરૂપ કર્મ, જે જીવની સાથે દ્વીર, નીરનીપેટે મિથ્યાત્વાદિ દેતુઈથી
 બંધાઈ જાય તેનું નામ પ્રકૃતિવધ છે ૧ તેજ આઠ પ્રકૃતિયોની સ્થિતિ
 અર્થાત્ કાલમર્યાદા, જેમ કે આ પ્રકૃતિ આટલા વસ્તુસુધી આત્માની
 સાથે રહેશે, પઠી નહિ રહે, જેનાથી પથી સ્થિતિ થાય તે સ્થિતિવધ
 ૨ તેજ આઠ પ્રકૃતિયોમાં તીવ્ર, મંદ રસ જે કરે, તે અનુજાગવધ ૪ ક
 ર્મ પ્રવેશનું જે પ્રમાણ, જેમ કે આટલા પરમાણુ આ પ્રકૃતિમાં છે, તે પ
 રમાણુઈનો આત્માની સાથે જે વધ તે પ્રદેશવધ

હવે તે ચાર પ્રકારનાં વધનો વિસ્તારથી ઘોષ થવા લાઢવાનું દુષ્ટાંત
 સ્ત્રિયેઠિયે જેમ કોઈ લાઢવો ત્રિકટુનો બનાવેલો હોય અર્થાત્ સુઠ,
 પીપર, અને મરીનો બનાવેલો હોય, તે ત્રિકટુથી બનેલી વસ્તુનો સ્વજાવ
 વાયુને હરણ કરવાનો છે, તેથીજ રીતે શીતદ્રવ્યોથી બનેલી વસ્તુઈનો
 સ્વજાવ પિત્તહરણ કરવાનો છે, તથા અરઢસો અને ક્ષારાદિ વસ્તુઈનો
 સ્વજાવ કફહરણ કરવાનો છે, તેજપ્રમાણે કર્મોનો પણ સ્વજાવ છે, કોઈ
 કર્મનો જ્ઞાનાવરણ સ્વજાવ છે, તો કોઈનો દર્શનાવરણસ્વજાવ છે, તે પ્ર
 કૃતિ (સ્વજાવ) વધ ૧ કોઈ લાઢવો એક વિવસ રહી ઘગહી જાય છે /
 કોઈ બે વિવસ, કોઈ ચાર, ઠ, આઠ, દશ, પદર તો કોઈ પદ્મ, માસ
 સુધી રહે છે અને પઠી ઘગહે છે, તેથીજરીતે કોઈ કર્મની સ્થિતિ અત
 મુદ્દર્ત, તો કોઈની પ્રહર, વિવસ, પદ્મ, માસ યાવત્ સીતેર કોટાકોટી
 સાગરોપમસુધીની છે, તે પ્રમાણે સ્થિતિ કરી ફલ વડ ઘાલી જાય છે, તે

स्थितिबंध. ३ जेम कोइ लाडवानो रस कडवो तो कोइनो मीठो, कषायलो ठे, तेमज कोइ कर्मनो रस सुखरूप तो कोइनो दुःखरूप; संसारमां जे जे अवस्था जीवोनी थया करे ठे ते ते सर्वे कर्मना अनुजाग (रस) थीज थाय ठे, ते रसबंध. ४ जेम कोइ लाडवो वजनमां पांच तोलानो. तो कोइ पाशेर, अडधो शेर, शेरनो होय ठे, तेम कोइ कर्मना प्रदेश गणतरीमां थोडा तो कोइ घणा एम होय ठे, ते प्रदेशबंध आ दृष्टांत कर्मग्रंथनुं ठे.

हवे बंधहेतुर्जनुं स्वरूप लखियेंठियें. १ मिथ्यात्व, ते तत्त्वार्थ श्रद्धानरहित थवुं. २ अविरति, ते पापथी निवृत्त थवाना परिणामनो अज्ञाव. ३ कषाय, तेमां कष अर्थात् संसार अथवा कर्म, तेनो जे आय कहेतां लाज ते कषाय, क्रोध, मान माया, लोभरूप. ४ योग, ते मन, वचन, कायानो व्यापार. आ चारनो विस्तार, सत्तावन जेद ठे.

हवे ते उत्तरहेतु सत्तावननुं स्वरूप लखियेंठियें, १ मिथ्यात्वना पांच प्रकार ठे. १ अज्ञिग्रहमिथ्यात्व, २ अनज्ञिग्रहमिथ्यात्व, ३ अज्ञिनिवेश मिथ्यात्व, ४ संशयमिथ्यात्व, ५ अनाज्ञोगमिथ्यात्व.

१ अज्ञिग्रहमिथ्यात्वनुं स्वरूप. जीव एम जाणे के, जे कांइ हुं समजेलो हुं ते सत्य ठे, बीजानी समज ठीक नथी, एम मनमां धारी सत्य, असत्यनी परीक्षा करवानी मनमां अज्ञिलाषा नहि, तेमज सत्य असत्य स्वरूपनो निरधार करवानो विचार पण नहि. आ मिथ्यात्व दीक्षित शाक्यादि अन्यमतमसत्वधारकोने होय ठे, ते पोताना मनमां एम विचारे ठे के मत अमे अंगीकार क्यों ठे ते सत्य ठे, बीजा सर्वमत असत्य ठे एवा जेना परिणाम ते अज्ञिग्रहमिथ्यात्व.

२ अनज्ञिग्रहमिथ्यात्व. जीव एम माने के सर्वमतो सारा ठे, सर्वमतोथी मोक्षप्राप्ति थाय ठे, तेथी कोइ पण मतने बुरो कहेवो ते वास्तविक नथी सर्वने नमस्कार करवा. आ मिथ्यात्व सर्व बाल गोपालादि जेउए कोइपण दर्शनने अंगीकार करेल नथी तेउने ठे. कारण के तेउ अमृत तथा विष बंनेने एकसरखुं माननारा ठे.

३ अज्ञिनिवेशमिथ्यात्व. जे पुरुष जाणीने जूतुं बोले, जेम के प्रथम तो स्मृतिदोषथी, वा अज्ञानताथी, शास्त्रार्थमां झूलपडी, पठी कोइ वि-

छान् कहे के तमे आ वातमां आ प्रमाणे चूख खाठंगे ते प्रमाणे बराबर पोताना जाणवामा आवतां ठतां, पोतें कहेखा असत्यवादमां कदाग्रह ग्रहण करे, जात्यादि अजिमानधी बारवार कहेवा ठतां न माने, विरुद्ध स्वकपोषकस्थित कुयुक्तियो बनावीने, पोताना कथन करेखा मतने सिद्ध करे, वादमां हार पामे तोपण मत मुके नहि एवा कदाग्रहवासा जीव, अतिपापी, तेमज बहुखसंसारी थाय ठे एवु मिथ्यात्व प्राय जे जेनी जैनमतने विपरीत कथन करे ठे तेनामां धइ जाय ठे तेवा कदाग्रही गोष्ठामहिख प्रमुख थाय ठे प्राप्यकार श्री अजयदेवसूरि नवांगी-वृत्तिकारक, नवतत्त्वप्रकरणना प्राप्यमां कहेठे के “गोठा माहिखमाइशं, ज अजिनिविसितु तयं ” आदिशब्दधी छोटिक शिवचूतिने पण आनि निवेशिक मिथ्यात्ववासा जाणवा

४ संशयमिथ्यात्व ते जिनोक्त तत्त्वमां शंका करवी, जेम के जीव अ संख्य प्रवेशी ठे ? के नधी ? इत्यादि एवीरीतें सर्व पदार्थमां शंका करवी, तेनाधी जे उत्पन्न थाय ते सांशयिक मिथ्यात्व “तदाह प्राप्यकृत ॥ सांशयिकं मिथ्यात्वं तदशेषया शकासंदेहोजिनोक्ततत्त्वेष्विति” ॥ संशय मिथ्यात्व होवानां कारणो श्रीजिनजड्गणि कुमाश्चमण ध्यानशतकमां छखे ठे के प्रथम तो जैनमत स्याद्वादरूप अनंतनयात्मक ठे, ते कारणधी समजबोज कठिन ठे, तेमज सप्तजंगीनुं सकलादेशी, विकलादेशी स्वरूप, अष्टपक्ष, सातसैं नयस्वरूप, चार निक्षेप, द्रव्य, क्षेत्र, काल, जाव, तथा १ उत्सर्ग, २ अपवाद, ३ उत्सर्गापवाद, ४ अपवादोत्सर्ग, ५ उत्सर्गोत्सर्ग, ६ अपवादापवाद, तथा विधिवाद, चारित्रानुवाद, इत्यादि अनंतनय अपेक्षाए जैनमतनां शास्त्र कथन करेखां ठे, ज्यां सुधी जे अपेक्षाधी जे शास्त्रस्वरूप कथन करेखु ठे ते अपेक्षाधी ते स्वरूपने न समजे, त्या सुधी जैनमतनी यथार्थ समज पामधी अतिकठिन ठे, तेवी समजण पामवावास्ते बहुज निर्मलबुद्धि जोइये ते प्राय-चोटा जीवोने ठे, तेमज शास्त्रना अर्थ बतावनारा संपूर्ण विद्वान् गुरु जोइए, ते देखा ता नधी इत्यादि निमित्तोधी संशयमिथ्यात्व थाय ठे

५ अनाजोगमिथ्यात्व जे जीवोने उपयोग नधी के धर्म, अधर्म शु वस्तु ठे ? एवा जे विकलेंद्रियादि जीव, तेउने अनाजोगमिथ्यात्व होय ठे

૬ પ્રમાણે મિથ્યાત્વના પાંચ જ્ઞેદ છે, તેજના પણ વીજા અનેક જ્ઞેદ થાય છે, પરંતુ તે સર્વે આ પાંચની અંતર્જૂત સમજવા. તે આ પ્રકારે છે.

૧ પ્રરૂપણામિથ્યાત્વ. જિનવાણીરૂપ જે સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, જ્ઞાપ્ય, ચૂર્ણી, ટીકા, તેનાથી વિપરીત પ્રરૂપણા કરવી તે.

૨ પ્રવર્તનામિથ્યાત્વ. જે કામ મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો ધર્મ જાણીને કરે છે, તેજની દેખાદેખીએ, તેજના કરવા મુજબ કરે તે.

૩ પરિણામમિથ્યાત્વ. મનના પરિણામ વિપરીત રહે, મનમાં કદાગ્રહ હોય તે ટલે નહિ, તેમજ શુદ્ધ શાસ્ત્રાર્થ માને નહિ તે.

૪ પ્રદેશમિથ્યાત્વ. મિથ્યાત્વના પ્રદેશ જે સત્તામાં છે, તેનું નામ પ્રદેશમિથ્યાત્વ, આ ચાર જ્ઞેદોના પણ અનેક જ્ઞેદ છે, તેમાંથી કેટલા એક લખિયેંઠિયેં

૧ ધર્મ જે વીતરાગ, સર્વજ્ઞેં પ્રરૂપેલો છે, તેને અધર્મ માને. ૨ જે હિંસા પ્રવૃત્તિ પ્રમુખ આશ્રવમય અશુદ્ધ અધર્મ છે, તેને ધર્મમાને, ૩ જે સત્યમાર્ગ છે તેને મિથ્યાત્વ (અસત્ય) માર્ગ માને. ૪ જે વિષયિયોનો માર્ગ છે તેને સત્યમાર્ગ માને. ૫ જે સાધુ સત્તાવીશ ગુણે વિરાજમાન છે તેને અસાધુ કહે, ૬ જે આરંભ પરિગ્રહ, કષાયમાં રક્ત, તેમજ જેના ઉપદેશથી લોકોને સાંસારિક વિષયોમાં મસ્તપણું, કુવાસના, કુબુદ્ધિ ઇત્યાદિ ઉત્પન્ન થાય, એવા પહરની નાવસમાન અન્યલિંગી કુલિંગી, તેમને સાધુ કહે. ૭ ઠકાયના જીવોમાં અજીવપણું માને. ૮ સુવર્ણ, કાષ્ઠ પ્રમુખ અજીવને જીવ માને. ૯ મૂર્તપદાર્થોને અમૂર્ત માને. ૧૦ અમૂર્ત પદાર્થોને મૂર્ત માને. આ દશજ્ઞેદમિથ્યાત્વના છે.

વલી ઠ જ્ઞેદ મિથ્યાત્વના છે તે કહિયેં ઠિયેં. ૧ લૌકિકદેવ, ૨ લૌકિક ગુરુ, ૩ લૌકિક પર્વ, ૪ લોકોત્તર દેવ, ૫ લોકોત્તર ગુરુ, ૬ લોકોત્તર પર્વ.

૧ લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ. જે દેવ રાગદ્વેષથી જરેલા છે, એક ઉપર કૃપાવાન્ થાય છે, વીજાનો વિનાશ કરે છે, સ્ત્રીના જોગવિલાસમાં મગ્ન છે, જેણે અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્ર ધારણ કરેલાં છે, પોતાની ऐश्वर्यતાના જે અજ્ઞિમાની છે, જેના હાથમાં જપમાલા છે, સાવધજોગ જોગવે છે, પંચેન્દ્રિયવધ ચાહાય છે, એવા દેવને પરમેશ્વર માનવા, પરમેશ્વરના અંશ અવતાર માનવા, તેજનું પૂજન કરવું. ઇત્યાદિ. તે લૌકિક દેવગત મિ-

ધ્યાત્વ ઠે તેના અનેક જોદ ઠે, તેનુ સ્વરૂપ મિથાત્વસિત્તેરી પ્રમુલ્લ મં
યથી જાણવું

૧ લૌકિક ગુરુગત મિથ્યાત્વ જે અઢાર પાપસ્યાકોનુ સેવન કરે, ન
વ પ્રકારના પરિગ્રહ રાખે, ગૃહસ્થાશ્રમ પાસે, સ્ત્રી, પુત્રપરિવારવાલા હોય
કુર્ષિંગીહોય, મન કલ્પિત નવા નવા વેપ વનાવી સ્વકપોલ્લકલ્પિત મત
ચલાવે, આરુઢર રાખે, યાહ્ય પરિગ્રહ તો કદાચ ત્યાગેલ હોય, તો પણ
અન્યતર મંથિરંમા મમ્મ હોય, તજે નહિ, ગુરુનામ ધરાવી મહલ પરિવાર
વિચરે, જેની અનાદિની ખૂલ મટેલી ન હોય, જેને શુદ્ધસાધ્યની પિઠાન
ન હોય તેવાઠંને ગુરુ માને, તેઠંનુ ઘડુ માન કરે, તેઠંને મોક્ષપ્રવાતા જા
ણી દાન દે, તેઠંને પરમ પાત્ર જાણે, પવાજ જીવના પરિણામ તે લૌકિક
ગુરુગત મિથ્યાત્વ ઠે

૩ લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ ૧ આજાપદવો, ૨ પ્રેતધીજ, ૩ ગુરુગ્રીજ,
૪ ગણેશચોય, ૫ નાગપાંચમ, ૬ જોલણાંઠઠ, ૭ શીલી સાતમ, ૮ યુષ
અષ્ટમી, ૯ નોલી નવમી, ૧૦ વિજયવશમી, ૧૧ વ્રત પકાદશી, ૧૨ વસ્ત
ધારશ, ૧૩ ધનતેરશ, ૧૪ અનંતચૌદશ, ૧૫ અમાવાસ્યા, ૧૬ સોમવતી
અમાવાસ્યા, ૧૭ રક્ષાબધ, નાલીપરી પુનમ, ૧૮ હોલી, ૧૯ આદિત્યવા
રાદિ, ૨૦ સોમપ્રદોષ, ૨૧ ઊત્તરાયણ, ૨૨ અન્ય સંક્રાતિ, ૨૩ બ્રહ્મણ, ૨૪
નવરાત્રિ, ૨૫ શ્રાદ્ધ, ૨૬ પીપલેપાણી સેચન, ૨૭ અશ્વ, ગર્વજપૂજન, ૨૮
ગોત્રાટી, ૨૯ અષ્ટકૂટ, ૩૦ વસુરા, ૩૧ સ્વશાનપૂજન, ૩૨ કવરમેલા, ૩૩
ત્યાદિ અનેક લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ ઠે

૪ લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ તે દેવ શ્રી અરિહંત, ધર્મના આકર,
વિશ્વોપકાર સાગર, મોક્ષમાર્ગવાતાર, પરમપૂજ્ય, સકલદોષરહિત, ૫
વા શુદ્ધ, નિરંજન દેવની સ્થાપના રૂપ જે પ્રતિમા, તેની પાસે, આ લો
કના અનેકપ્રકારના પૌજલિક સુલ્લજોગ મેલવવાની વાઠા કરે, જેમ કે,
હે જગલ્લ ! જો આ મારું કામ થશે તો, તમારી મોટી પૂજા, આંગી
રચાવીશ, ઠપ્ર ચઢાવીશ, દીપમાલ, રોશની કરાવીશ, ઇત્યાદિ, તેમજ
પરજીવમા મને આપની જ્ઞાતિ પૂજાથી ઇંડ, ચક્રવર્તિપણું, તથા દેવ, નર
પતિની પદવી પ્રાપ્ત થાય ઇત્યાદિ, તથા મારા તથા પુત્ર સ્ત્રી પ્રમુલ્લના
રોગ પ્રમુલ્લનો નાશ થાય ઇત્યાદિ પૌજલિક સુલ્લવાસ્તે, તેમજ પુલ્લના

નિવારણવાસ્તે જાવપૂર્વક વીતરાગ દેવને માનવા, તે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ છે. દૃષ્ટાંત. જે પુરુષ ચિંતામણી રત્નનો દાતાર હોય, તેની પાસે કાચના કટકાની માંગણી કરવી તે જેમ હાસ્યાસ્પદ તેમજ અજ્ઞાનતા છે, તે સમાન આ ઇલા છે, તેથી અયોગ્ય છે, જેને કર્મપ્રકૃતિ સ્વરૂપનું જ્ઞાન તેમજ અનુજ્ઞવ ન હોય તેજ એવી માંગણી કરે છે.

૫ લોકોત્તર ગુરુગત મિથ્યાત્વ પોતે નિર્ગુણી ઠતાં સાધુનો વેષ રાખે, જીવવાણીને ડહાપી, પોતાને મનઃકલ્પિત ઉપદેશ આપે સૂત્રના સાચા અર્થને ઝોડે, એવા ઉત્સૂત્રના પ્રરૂપક તેડને ગુરુ જાણી, તેડનું વહુમાન ઝક્તિ પૂજા કરવી તે તથા જે સાધુ ગુણવાન્ હોય, તપસ્વી હોય, ચારિત્રપાત્ર હોય, આચારવંત, તેમજ યથોક્તક્રિયાવંત હોય, તેમની આ લોકના સુખવાસ્તે, તેમજ પરલોકના પૌઞલિક સુખવાસ્તે, સેવા કરે વહુ માન કરે, મનમાં એમ પણ જાણે કે જો તેમની વહુ સારી રીતે સેવા કરીશ તો તેમની મેહેરવાનીથી, ધન રૂઝિ સ્ત્રીપુત્રાદિ પરિવાર મને પ્રાપ્ત થશે, એવા પરિણામ તે લોકોત્તર ગુરુગત મિથ્યાત્વ.

૬ લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ. જિનેશ્વર જગવાનના પાંચ કલ્યાણકની તિથિયોને દિને, તથા વીજા પર્વને દિને, ધન, સ્ત્રી, પુત્રાદિવાસ્તે તપ, જપાદિ ધર્મકરણી કરવી તે લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ છે. ઇત્યાદિ મિથ્યાત્વના અનેક જ્ઞેદ છે, પરંતુ તે સર્વે પૂર્વોક્ત અન્નિગ્રહાદિ મિથ્યાત્વમાં અંતર્જૂત છે.

હવે બાર પ્રકારની અવિરતિનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. પાંચ ઇન્દ્રિય, અને ઠતું મન, તેમજ ઠ કાય, મલી બાર પ્રકાર છે, તેમનું સ્વરૂપ એવું છે કે, પાંચે ઇન્દ્રિયોને પોત પોતાના વિષયોમાં પ્રવર્ત્તાવવી, તે પાંચ તથા કોઈ પણ પાપમય વસ્તુથી મનનો નિરોધ ન કરવો તે, તથા ઠ જીવનિકાયની હિંસામાં પ્રવૃત્તિ કરવી, તે સર્વ મલી બાર અવિરતિ છે.

હવે કષાય બંધના પચીશ જ્ઞેદનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, મલી સોલ, તથા નવ નોકષાય, ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ જય, ૫ શોક, ૬ જુગુપ્સા, ૭ સ્ત્રીવેદ, ૮ પુરુષવેદ, ૯ નપુંસકવેદ

मल्ली पचीश कपाय, संसार स्थितिना मूल कारणो ठे, तेमनु विस्तारखी कथन आगल करेखु ठे

हवे योगनामें वध हेतुनु स्वरूप छलियें ठियें ते मन, वचन, काय, एम योगना त्रण प्रकार ठे आ त्रणना उत्तर जेद पंदर ठे मनोयोगना चार जेद, वचनयोगना चार जेद तथा काययोगना सात जेद सर्व मल्ली पंदर जेद ठे

मननाम अतःकरणुं ठे, तेना चार प्रकार ठे १ सत्य मनोयोग, २ असत्य मनोयोग, ३ मिश्र मनोयोग, ४ व्यवहार मनोयोग, मन शु वस्तु ठे ? कायाना व्यापारखी पुनल ग्रहण करीने, ते पुनलोने चिंतन धर्म रूपें काढवां ते अव्यमन ठे, अने ते पुनलोना संयोगखी जे ज्ञान उत्पन्न थाय तेनु नाम जावमन ठे ते ज्ञानखी व्यवहार सिद्ध थाय ठे, अने ते व्यवहारखी मन पण सत्यादि व्यपदेशने प्राप्त थाय ठे वल्ली उपचारें अव्यमन पण ज्ञायक ठे वल्ली मन शब्दखी मनोयोग, तेनो इंद्रियावरण कर्सेना कयोपशमखी उत्पन्न थयु जे मनोज्ञान, तेनाखी परिणत आत्माने वल्लाधान करवावाली मनोवर्गणाना सबधखी उत्पन्न थयु जे वीर्य वि शेष, ते अहीया मन जाणवुं तेवीज रीतें वचनयोग, ते वचननी वर्गणा अर्थात् परमाणुलनो समूह, ते वचन वर्गणाखी उत्पन्न थयु जे सामर्थ्य विशेष, आत्मानी परिणति, ते वचनयोग जाणवां ते मनोयोग तथा व चनयोगना मल्ली आठ प्रकार ठे

प्रथम मनमां जे सत्य व्यवहारनु चिंतवन करवुं, ते सत्यमन, जेमके जीवादि पदार्थ अव्ययरूपें नित्य, पर्यायरूपें अनित्य, एम अनेकांतपणें चिंतववु, ते सत्यमनोयोग तेनाखी विपरीतपणे जीवादि पदार्थोनु स्व रूप वचन निरपेक्षपणे चिंतववु, तेमज धर्म नखी, पुण्यपाप नखी स्वर्ग नरक नखी इत्यादि चिंतवन करवु ते असत्य मनोयोग तेवीजरीतें स- त्यचिंतवन वचनरूपें बोलवुं ते सत्यवचनयोग, अने असत्यचिंतवन व- चनरूपें बोलवुं ते असत्यवचनयोग तथा कांश्क असत्य, जेम के आ गाममां आजे दश जन्म्या, तथा दश मुआ, तेमां कांश्क साधुं अने कांश्क जुनु चिंतवन करवुं तथा गोवर्गने देखीने चिंतववुं के आ सर्व गायो ठे, पठी तेमां बलव पण होय ते मिश्रमनोयोग, अने ते प्रमाणे

बोखवुं ते मिश्र वचन योग. तथा आमंत्रणा, याचना, जेम के हरिचंद्र अहिंयां आवे, दामोदर आ वस्तु आपे, इत्यादि जे चिंतववुं, तेथी जिनवचन विरोधाय नहि, तेथी असत्यपण नहि, अने आराधक पण नहि, तेथी सत्यपण नहि. जेथी ए प्रमाणे चिंतवन करवुं ते व्यवहार मनोयोग अर्थात् असत्य मृषा मनोयोग, अने तेज प्रमाणे बोखवुं. ते व्यवहार वचनयोग. ए प्रमाणे मनोयोग तथा वचनयोगना आठ जेद थया.

हवे सत्यवचनना दशप्रकार ठे तेनुं स्वरूप कहिएठिए. १ जनपद सत्य, जे देशमां जे वस्तुने जे नामथी बोखता होय, ते देशमां ते नाम सत्य ठे, जेम के कोकणदेशमां पाणीने पिठ कहेठे, कोइ देशमां मोटा पुरुषने बेटो कहे ठे, बली बेटाने काको कहे ठे, पिताने चाइ कहेठे, सासुने आइ कहेठे, इत्यादि. ते जनपद सत्य ठे. २ सम्मत सत्य, जेम के पंकथी (कादवथी) मेरुक, शेवाल, कमलादि उत्पन्न थाय ठे, तोपण पंकज शब्दे कमलज विद्वान् पुरुषोए सम्मत करेल ठे, परंतु मेडक, शेवाल तेउ मानता नथी. ३ स्थापना सत्य, जे प्रतिमा जेनी होय, तेने तेना नामथी बोखवी ते स्थापना सत्य, जेम के महावीर, पार्श्वनाथजी आदि अर्हंतनी प्रतिमा होय, ते प्रतिमाने, महावीर, पार्श्वनाथजी कहे तो ते सत्य ठे, परंतु तेने पठर कहेनार मृषावादी ठे; जेम के शाहीथी कागल उपर अक्षरोनी स्थापना करवाथी. तेउने रूग्, यजु, साम, अथर्व वेद कहेवाय ठे, तेमज आचारांगादि अंग कहेवाय ठे, तथा काष्ठना आकारविशेषने कमाड कहेवाय ठे, इंट, चुना, पठरना आकार विशेषने स्थंज कहेवाय ठे; पुस्तकमां त्रिकोणादि चित्र काढ्यां होय, तेने आर्यावर्त, जरतखंड, हिंडुस्थान, अमेरिका इत्यादि कहेवाय ठे, तथा शाहीथी कागलपर आकृति करवाथी ककार, खकार कहेवाय ठे. ए प्रमाणे बोखवुं ते सत्य ठे. ए प्रमाणेनी स्थापनाउ जोवाथी मनुष्यनी कार्य सिद्धि अवश्य थाय ठे, ते सर्वने अनुज्ञव थयेल ठे. ए प्रमाणे सिद्धि तथा पार्श्वनाथजीनी प्रतिमाने श्रीमहावीर तथा श्रीपार्श्वनाथजी कहेवा ते स्थापना सत्य ठे, तेमां विशेष ए ठे के, जे देव शुरू ठे, तेनी स्थापना पण शुरू ठे, अने जे देव शुरू नथी, तेनी स्थापना पण शुरू नथी;

परंतु ते स्थापनाने, ते देव कहेवा ते घात सत्य ठे ४ नाम सत्य, कोष पुरुषें पोताना पुत्रनु नाम कुसर्वकून राखेसु ठे, अने जे विषसखी ते पुत्रनो जन्म थयेस ठे, ते विषसखी तेना कुसनो नाश थतो जाय ठे, तो पण ते पुत्रने कुसर्वकून नामखी बोक्षावे तो ते सत्य ठे ५ रूप सत्य कदापि गुणोखी ब्रष्ट होय तो पण साधुना वेषवासाने साधु कहे तो ते सत्य ठे ६ प्रसीत अर्थात् अपेक्षा सत्य जेम के मध्यमानी अपेक्षा अनामिका आंगस्त्रीने नानी कहेवी ते ७ व्यवहार सत्य जेम के पर्वत वखे ठे, रस्तो चाखे ठे, इत्यादि ८ जावसत्य जेम के तोतामां पांच रंग ठे, तोपण तोताने स्त्रीछा रंगवाखो कहेवो इत्यादि ९ योगसत्य जेम के दंडना योगखी दंडी कहेवो, इत्यादि १० उपमा सत्य जेम के मुख, चङ्ग समान ठे, इत्यादि दशप्रकारनां सत्य ठे

हवे दशप्रकारनां जूठ कहियेंठियें १ क्रोधमिश्रित अर्थात् क्रोधने वश थइ वचन बोखवां ते असत्य, २ मानना उदयखी बोखवां, ३ मायाना उदयखी बोखवां, ४ खोजना उदयखी बोखवां, ५ रागना वचनखी बोखवां, ६ छेपना उदयखी बोखवां, ७ हास्यने वश थइ बोखवां, ८ जयने वश थइ बोखवां, ९ विकथा करवी, १० जे बोखवाखी जीवनी हिंसा थाय आ वश प्रकारनां असत्य वचन ठे

हवे दश प्रकारनां मिश्रवचन कहियेंठियें, १ उत्पन्न मिश्रित जेम के खवर विना कहेवुं के आजे आ गाममां दशघासक जन्म्या ठे, इत्यादि २ विगतमिश्रित, जेम के खवर विना कहेवुं के आजे आ गाममां दशमाणस मुखां ठे, इत्यादि ३ उत्पन्न विगत मिश्रित जेम के खवर विना कहेवुं के आजे आ गाममा दश जन्म्या ठे, अने वशज मुखां ठे, ४ जीवमिश्रित ते जीव अजीवना राशिने कहेवुं के आ जीव ठे ५ अजीव मिश्रित ते अन्नना राशिने कहेवुं के आ अजीव ठे ६ जीवा जीवमिश्रित ते जीव अजीव घने माटे मिश्रजापा बोखवी ते ७ अनंतमिश्रित ते मूख आदि अवयवोमां केटसीएक जगाए अनंत जीव ठे, अने कोइजगाए प्रत्येक जीव ठे, तेउने प्रत्येक घनस्पतिकाय कहेवुं ते, ८ प्रत्येक मिश्रित ते प्रत्येकजीवोने अनंतकाय कहेवा ते ९ अस्मामिश्रित ते वे घडी तडको थया ठता कहे के दिवस उग्यो ठे १० अस्मा

મિશ્રિત. એક ઘડીરાત્રિ ગઈ હોય તથાપિ કહેકે દિવસનો ઉદય છે. આ દશ પ્રકારનાં મિશ્રવચનો છે.

હવે વ્યવહાર વચનના બાર જોડ કહિયેંઠિયેં. ૧ આમંત્રણ કરવું કે હે જગવન્ ! ૨ આજ્ઞાપના, તે આ કામ કરો, આ વસ્તુ લાવો, ૩ યાચના—આ વસ્તુ આપશો, ૪ પૃઢના—આ ગામ જવાનો રસ્તો કયો છે ? ૫ પ્રજ્ઞાપના—ધર્મસ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. ૬ પ્રત્યાખ્યાની—આ કામ અમને કરવું કલ્પે નહિ. ૭ ઇચ્છાનુલોમ—યથા સુખં. ૮ અનજિગૃહીત—તે વાતની મને ખબર નહિ. ૯ અજિગૃહીત—મને તે વાતની ખબર છે. ૧૦ સંશય—તેનું સ્વરૂપ એમ કેમ હોય ? ૧૧ સ્પષ્ટ પ્રગટ અર્થ કહેવા. ૧૨ અસ્પષ્ટ અપ્રગટ અર્થ કહેવા.

હવે કાયયોગના સાતજોડનું સ્વરૂપ કહિયેંઠિયેં—કાયયોગ અર્થાત્ આત્માના નિવાસસ્થૂત પુજ્જલ દ્રવ્ય ઘટિત, જેમ વૃદ્ધ તથા ડુર્બલને અવદંત્ર સ્થૂત લાકડી છે, તેમ વિષમ કામમાં જેના યોગથી જીવના વીર્યનું પરિણામ સામર્થ્ય; જેમ અગ્નિના સંયોગથી ઘડાની રક્તતા થાય છે, તેવીજ-રીતે આત્માને કાયના કરણ સંબંધથી વીર્યપરિણામ છે. આ કાયયોગના સાત જોડ. ૧ ઔદારિક કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ, ૩ વૈક્રિય કાયયોગ, ૪ વૈક્રિય મિશ્ર કાયયોગ, ૫ આહારક કાયયોગ, ૬ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૭ કાર્મણ કાયયોગ. પ્રથમના બે કાયયોગ, મનુષ્ય અને તિર્યચમાં હોય છે. ત્રીજો ચોથો કાયયોગ સ્વર્ગવાસી દેવતાઈમાં હોય છે. પાંચમો, ઠઠો કાયયોગ ચૌદપૂર્વધર સાધુઈમાં હોય છે. સાતમો કાયયોગ, જીવ જ્યારે કાલ કરી પરન્વ ગમન કરે છે, ત્યારે રસ્તામાં તેની સાથે હોય છે; તેમજ સમુદ્ઘાત અવસ્થામાં કેવલીને હોય છે; આહાર પાચન કરવામાં સમર્થ એવું તૈજસ શરીર, કાર્મણ યોગની અંતર્જૂત હોવાથી તેનું પૃથક્ ગ્રહણ કરવામાં આવ્યું નથી. ૯ પ્રમાણે સાત જોડ કાયયોગના બતાવ્યા. સર્વ મલી બંધતત્વના ઉત્તરજોડ સત્તાવન થયા.

હવે મોક્ષ તત્વનું સ્વરૂપ કહિયેંઠિયેં. પ્રથમ મોક્ષની વ્યાખ્યા કહિયેં ઠિયેં. “ જીવસ્ય કૃત્સ્નકર્મક્ષયેણ યત્સ્વરૂપાવસ્થાનં તન્મોક્ષ ઉચ્યતે ” ॥ જાવાર્થ:—જીવનાં જ્ઞાનાવરણાદિ સર્વકર્મનો ક્ષય થવાથી તેનું જે સ્વરૂપ અવસ્થાન તે મોક્ષ છે. તે મોક્ષ, જીવનો ધર્મ છે. અને ધર્મ, ધર્મી ક-

यचित् अज्ञेद होवाची, धर्मी जे सिद्ध, तेनी जे प्ररूपणा ते पण मोक्ष प्ररूपणा ठे, कारण के मोक्ष जे ठे ते जीवपर्याय ठे, ते जीवपर्याय कयचित् सिद्ध जीवची अजिज्ञ ठे, जीवना पर्याय सर्वथा जीवची जिज्ञ थइ श कता नथी यडुक्त ॥ द्रव्य पर्यायवियुत, पर्यायाद्रव्यवर्जिता ॥ क कदा केन किंरूपा, दृष्टा मानेन केन वेति ॥ १ ॥ जावार्थ—द्रव्य पर्यायोधी र हित, अने पर्यायो द्रव्यची रहित एम कोइ जगाए, कोइ अवसरें, कोइ प्रमाणे, कोइरूपें कोइपुरुषें देखेख ठे ?

हवे सिद्धोनु स्वरूप नवप्रकारें, सूत्रकार तेमज जाण्यकार कहे ठे १ सत्पदप्ररूपणा, २ द्रव्यप्रमाण, ३ क्षेत्र, ४ स्पर्शना, ५ कास, ६ अंतर, ७ जाग, ८ जाव, ९ अरूपबहुत्व आ नव द्वार ठे १ सत्पदप्ररूपणा द्वार मो क्षपद सत्पद ठे, विद्यमान पद ठे, ठतु पद ठे, शा कारणची ? एक पद ठे तेची, कारण के जगत्मा जेटखा एकपदवाची घटपटादि पदार्थ ठे, ते सर्व अवश्य ठता ठे, अने जे जे वे वे पदवाची पदार्थ ठे, ते ते पदार्थ ठता पण ठे, अने अठता पण ठे जेम अश्वशृंग, वघ्यापुत्र, आकाशकु सुम आ वे पदनां नाम ठे ते अठता ठे, तेमज गोशृंग, राजपुत्र, केतकी कुसुम, आ वे पदनां नाम ठता ठे ते न्यायें मोक्षपद एकपदवाची हो वाची विद्यमान पद ठे ते मोक्षपद याने सिद्धपद गति आदि चोव पदोमा जोडवा जेम के १ गति पाच ठे, १ नरकगति, २ तिर्यग्गति, ३ मनुष्यगति, ४ देवगति, ५ सिद्धगति, तेमा सिद्धगति शिवाय धाकीनी चारगतिमा सिद्ध नथी यद्यपि १ कर्म सिद्ध, २ शिल्पसिद्ध, ३ विद्या सिद्ध, ४ मग्नसिद्ध, ५ योगसिद्ध, ६ आगमसिद्ध, ७ अर्थसिद्ध, ८ या त्रासिद्ध, ९ अजिप्रायसिद्ध, १० तप सिद्ध, ११ कर्महयसिद्ध एम अ नेक प्रकारना सिद्ध, आवश्यक निर्युक्तिकारें कथन करेख ठे, तो पण अ र्हीपांतो जे कर्महयची सिद्ध थया ठे तेनोज अधिकार ठे तेउनेज मो क्ष पर्याय ठे, धीजाठने नहि २ इन्द्रियो पाच ठे, ण्वेंद्रिय, छींद्रिय, ग्रीं द्रिय, घतुरिंद्रिय, पचंद्रिय, आ पांचे प्रकारमा सिद्ध नथी, कारण ४ शरीरनो सर्वथा नाश थाय ठे त्यारे मिद्ध थवाय ठे, ज्यां शरीर ठे, र्पां इन्द्रियो ठे, सिद्धने शरीर नथी तेची ते अतींद्रिय ठे ३ ठकाय १ पृथ्वी थाय, २ अपूकाय, ३ तेठकाय, ४ पाठकाय, ५ वनस्पतिकाय, ६ ग्रम

काय, आ ठए कायमां सिद्धपणुं नथी, कारण के सिद्ध कायरहित ठे अ-
र्थात् अशरीरी ठे. ४ योग. त्रणप्रकारें योग ठे, मन, वचन, काययोग;
तेमां केवल काययोग एकेंद्रिय जीवने ठे, अने द्वीन्द्रियादिथी असंझी
पंचेन्द्रिय पर्यंत जीवने, काययोग तथा वचनयोग ठे, अने संझी पंचेंद्रिय
पर्याप्त जीवने त्रणें योग ठे, आ त्रणें योगमां सिद्धपणुं नथी, अने सि-
द्ध तो मन वचन, काययोगनो अज्ञाव थाय ठे त्यारे थवाय ठे तेथी सि-
द्ध अयोगी ठे. ५ वेद. त्रणप्रकारें ठे, स्त्री, पुरुष, नपुंसक, आ त्रणें वेद-
मां सिद्धपणानो अज्ञाव ठे, त्रणें वेदनो क्षय करवामां आवे त्यारे सि-
द्धपणुं प्राप्त थाय ठे, तेथी सिद्ध अवेदी ठे. ६ कषाय. चार प्रकारें ठे.
क्रोध, मान, माया, लोभ, आ चारेनो अज्ञाव थाय त्यारे सिद्धपणुं प्राप्त
थाय ठे तेथी सिद्ध अकषायी ठे. ७ ज्ञान. ते मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अव-
धिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान, आ पांच प्रकारें ज्ञान ठे, अने म-
तिज्ञान, श्रुतज्ञान, विज्ञंगज्ञान, आ त्रण अज्ञान ठे, तेमां प्रथमना
चार ज्ञानमां अने त्रण अज्ञानमां सिद्धपणुं नथी, एक केवल ज्ञानमां
सिद्धपणुं ठे, ते केवलज्ञान अहियां सिद्धपणानुं जाणवुं, परंतु सयोगी
अवस्थानुं नहि. ८ चारित्र. सामायिक, ठेदोपस्थापनीय, परिहार विशु-
द्धि, सूक्ष्म संपराय, यथाख्यात, आ पांच चारित्र, तेमज तेना प्रतिपक्षी
देशसंयम तथा असंयम; ते पांचे चारित्रमां तेमज वने विपक्षमां सि-
द्धपणुं नथी, कारण के ते सर्वे शरीर विद्यमान होय ठे, त्यारे होय ठे,
अने सिद्ध तो शरीररहित ठे. ९ दर्शन, चक्षु, अचक्षु, अवधि अने के-
वल, आ चार दर्शनोमां प्रथमना त्रणमां सिद्धपणुं नथी, परंतु केवल द-
र्शनमां केवलज्ञाननी पेठे सिद्धपणुं ठे. १० लेश्या. कृष्ण, नील कापोत,
तेजु, पद्म, शुक्ल, आ ठए लेश्यामां सिद्धपणुं नथी, कारण के लेश्या ज-
वस्थजीवनो पर्याय ठे, अने सिद्ध अलेशी ठे. ११ जव्य, अजव्य, आ
वने अवस्थामां सिद्धपणुं नथी, कारण के जेने सिद्धपदनी प्राप्ति थशे ते
जव्यजीव कहेवाय ठे, अने सिद्धोने नवी पदवी तो कांइ प्राप्त करवानी
नथी, तेथी जव्यपणुं सिद्धमां नथी. वली जेने सिद्ध थवानी योग्यता को-
इपणकालमां न होय ते अजव्य कहेवाय ठे, सिद्धना जीव एवा नथी,
कारण के अतीतकालमां तेउमां एवी योग्यता हती, तेथी सिद्ध अजव्य

પણ નથી સિદ્ધ, નો જ્ઞવ્ય, નો અજ્ઞવ્ય છે, એમ આસવચન છે ૧૨ સમ્યક્ત્વ-દ્વાયિક, દ્વયોપશમ, ઊપશમ, સાસ્વાદન અને વેદક, આ પાંચ પ્રકાર સમ્યક્ત્વના છે તેઠના વિપક્ષી, મિથ્યાત્વ અને મિથ્ર છે તેઠ-માંથી દ્વાયિક વર્જીને ચાર સમ્યક્ત્વમાં તેમજ મિથ્યાત્વ અને મિથ્રમાં સિદ્ધપણુ નથી, કારણ કે તે સર્વે દ્વયોપશમિકાદિ જાણવર્તી છે, અને દ્વાયિક સમ્યક્ત્વમાં સિદ્ધપણુ છે, પરંતુ દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ પણ વે ત રેહ્નુ છે, એકશુદ્ધ, ઘીજુ અશુદ્ધ, તેમાં શુદ્ધ, અપાય, સત્ દ્રવ્ય રહિત, જથસ્ય કેવલીર્જને છે, અને સિદ્ધ પરમાત્મા શુદ્ધ સ્વજાવરૂપ સમ્યક્દૃષ્ટિ છે, સાદિ અપર્યવસાન છે, અને અશુદ્ધ અપાય સદ્ચારી શ્રેણિકાદિનુ તે દ્વાયિક, સાદિ સપર્યવસાન છે, તેમાં અશુદ્ધ દ્વાયિકમાં સિદ્ધપણુ નથી, કારણ કે તેને અપાય સદ્ચારી છે, અને શુદ્ધ દ્વાયિકમાં સિદ્ધપણુ છે, કારણ કે સિદ્ધપણામાં દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ વિદ્યમાન છે અપાય નામ મ તિજ્ઞાનાશનું છે, અને સત્ દ્રવ્ય, શુદ્ધ સમ્યક્ત્વના દક્ષિયાનુ નામ છે, એ ઘનેનો અજાણ થાય છે, ત્યારે શુદ્ધ દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ થાય છે ૧૩ સં જ્ઞા-ત્રણ પ્રકારે છે ૧ હેતુવાદોપદેશિની, ૨ દૃષ્ટિવાદોપદેશિની, ૩ દીર્ઘકાલિકી આ ત્રણમાં દીર્ઘકાલિકી સંજ્ઞાથી જે સંજ્ઞી છે, તેજ વ્યવહારમાં પ્રાય મદ્દણ કરાય છે જેને સજ્ઞા હોય તે સજ્ઞી, જેમ કે આ મેં વ્યું છે, આ કરુ તુ, આ કરીશ, એમ ત્રિકાલ વિષયવાલા, મનોવિજ્ઞા નવાલા જે જીવ છે, તેઠંજ સંજ્ઞી કહેવાય છે તેઠનાથી જેઠ વિપરીત છે તેઠ અસંજ્ઞી કહેવાય છે, આ સંજ્ઞી, અસંજ્ઞી ઘનેમાં સિદ્ધ પદ નથી, કારણ કે સિદ્ધ તો નો સંજ્ઞી, નો અસંજ્ઞી છે ૧૪ આદાર-ત્રણ પ્રકારના છે, ૧ ઠંજ આદાર, ૨ સોજ આદાર ૩ પ્રદેષ આદાર, આ ત્રણે આદારમાં સિદ્ધપણું નથી, કારણ કે સિદ્ધ અણાદારી છે હિત

૨ દ્રવ્યપ્રમાણ દ્વાર, ગણતરીમાં સિદ્ધના જીવ અનત છે ૩ દેષપ્રદાર તે આકાશના પદ્ધેશમાં સર્વ સિદ્ધોનુ સ્થાન છે, તે આકાશ દેશનું પ્રમાણ શુ છે? ધર્માસ્તિકાયાદિ પાંચ દ્રવ્ય ઝપામુધિ છે, ત્યાં મુખી સોજતે એવો જે સોજ તેના આકાશના અસંગ્યમાં જાગ જેવા જાગમાં સિદ્ધ રહે છે ૪ મ્પશના દ્વાર-જેટલા આકાશ જાગમાં સિદ્ધ રહે છે, તેનાથી સ્વ મોના જાગ વિંપિત અધિક છે ૫ કાષ્ઠદ્વાર-એ સિદ્ધ આથી સાદિ

અનંતકાલ, અને સર્વસિદ્ધ આશ્રી અનાદિ અનંતકાલ જાણવો. ૬ અંતર-દ્વાર-સિદ્ધોની વચમાં અંતર નથી, સર્વ સિદ્ધો મલી એક રૂપવત્ રહે છે, ૭ જાગદ્વાર-સર્વસિદ્ધ, સર્વ જીવરાશિને અનંતમે જાગે છે. ૮ જાવ-દ્વાર-સિદ્ધોનો ક્ષાયિક પારિણામિક જાવ છે, વાકીના જાવ નથી. ૯ અદ્વપવદ્વત્વદ્વાર-તે સર્વથી થોડા અનંતર સિદ્ધ છે. જેને સિદ્ધ થયાં, એક સમય થયો હોય તે અનંતર સિદ્ધ કહેવાય છે. પરંપરસિદ્ધ અનંત ગણા થયાં છે. સિદ્ધ હોવામાં ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાલ ૮ માસ છે. એ પ્રમાણે મોક્ષતત્ત્વનું સ્વરૂપ સંક્ષેપ માત્ર કહ્યું. કાંઈક વિશેષ સ્વરૂપ હવે પઠીના પરિઘેદમાં ચૌદ ગુણસ્થાનકના વર્ણનમાં વતાવવામાં આવશે. વિસ્તારથી જાણવાની ઇચ્છાવાલાએ, નંદીસૂત્ર, પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર, સિદ્ધપ્રાજ્ઞતસૂત્ર, સિદ્ધ પંચાશિકા, દેવાચાર્યકૃત નવતત્ત્વપ્રકરણવૃત્તિ, ગ્રંથો જોવા. ઇતિ શ્રીતપા-ગઢીયમુનિશ્રી બુદ્ધિવિજયશિષ્ય મુન્યાનંદવિજયાત્મારામવિરચિતજૈનત-ત્વાદર્શગુર્જરજાણાંતરે નવતત્ત્વસ્વરૂપનિર્ણયનામા પંચમઃ પરિઘેદઃ સંપૂર્ણઃ ॥

॥ અથ ષષ્ઠપરિઘેદપ્રારંભઃ ॥

આ પરિઘેદમાં ચૌદ ગુણસ્થાનકોનું સ્વરૂપ કિંચિત્ માત્ર લખિયેં ઠિયેં. જૈનમતમાં જ્યોત્ત્વ જીવોને શિવમંદિર ચડવા વાસ્તે ગુણોની શ્રેણી, તેજ નિસરણી છે. તે ગુણશ્રેણીરૂપ નિસરણીમાં પગધરણરૂપ, ગુણોથી ગુણાંતર પ્રાપ્તિરૂપ, જે સ્થાન અર્થાત્ ચૂમિકા છે, તે ચૌદ છે. તેનાં નામ. ૧ મિ-થ્યાત્વ ગુણસ્થાનક, ૨ સાસ્વાદન ગુણસ્થાનક, ૩ મિશ્ર ગુણસ્થાનક, ૪ અ-વિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનક, ૫ દેશવિરતિ ગુણસ્થાનક, ૬ પ્રમત્તસં-યત ગુણસ્થાનક, ૭ અપ્રમત્ત વાદરગુણસ્થાનક, ૮ અપૂર્વકરણ ગુણસ્થા-નક, ૯ અનિવૃત્તવાદર ગુણસ્થાનક, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનક, ૧૧ ઉ-પશાંતમોહ ગુણસ્થાનક, ૧૨ ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનક, ૧૩ સયોગિકેવલિ ગુણસ્થાનક, ૧૪ અયોગિ કેવલિ ગુણસ્થાનક.

પ્રથમ મિથ્યાત્વગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. તેમાં પણ પ્રથમ વ્યક્ત મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. જે સ્પષ્ટ ચૈતન્ય, સંજ્ઞી પંચે-દ્રિય જીવની અદેવ, અગુરુ, અધર્મ, તેડમાં અનુક્રમે, દેવ ગુરુ, ધર્મની બુદ્ધિ, તે વ્યક્તમિથ્યાત્વ છે. ઉપલક્ષણથી, જીવાદિ નવ પદાર્થોમાં જી-વની શ્રદ્ધાનો અજાવ, જિનોક્ત તત્ત્વથી વિપરીત પ્રરૂપણા, જિનોક્ત તત્ત્વ-

સ્વરૂપમાં સંશય તથા જિનોક્તત્ત્વમાં દૂષણોનો આરોપ છત્યાદિ, વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે તથા આત્મિગ્રહિકાદિ જે પાંચ મિથ્યાત્વ છે, તેમાંથી અનાજોગિક મિથ્યાત્વ અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે, અને ઘાકીનાં ચાર વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે, તથા “અધમ્મે ધમ્મસંન્યા હત્યાદિ” વશ પ્રકારનાં જે મિથ્યાત્વ છે, તે સર્વ વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે વીજુ અનાદિ કાલથી મોહનીય પ્રકૃતિરૂપ મિથ્યાત્વ, આત્માના સત્ દર્શનરૂપ ગુણનું આઠાદક, જીવની સાથે નિરંતર અવિનાશાવિ તે અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે

હવે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનક શા કારણથી કહેવામાં આવે છે, તે જ સ્થિતિયે અનાદિ અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ, અવ્યવહાર રાશિવર્તી જીવમાં નિરંતર હોય છે, તે જીવને વ્યક્ત મિથ્યાત્વની બુદ્ધિની જે પ્રાપ્તિ તેજ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનક છે

પ્રશ્ન -મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં સર્વ જીવોનાં સ્થાન મહે છે, એમ જ નશાસ્ત્રનું કથન છે, ઘટાંપિ વ્યક્ત મિથ્યાત્વની બુદ્ધિને ગુણસ્થાનરૂપતા કહો તો તેનું શું કારણ છે ?

ઉત્તર -સર્વજ્ઞાવ સર્વ જીવોએ પૂર્વે અનંતવાર પ્રાપ્ત કરેલા છે, તે જ જન પ્રમાણથી જે પ્રાપ્તવ્યક્તમિથ્યાત્વબુદ્ધિવાલા જીવો વ્યવહાર રાશિવર્તી છે તેવોજ પ્રથમ ગુણસ્થાનકવાલા કહેવાય છે પરંતુ અવ્યવહાર રાશિવર્તિ જીવ તેવા નથી, કારણ કે તેઈ અવ્યક્તમિથ્યાત્વવાલા છે, તે કારણથી ઘોષ નથી

હવે મિથ્યાત્વરૂપ દૂષણનું સ્વરૂપ કહિયેંહિયેં જેમ કોઈ મનુષ્ય મંદિરાના ઇન્માવથી નદ્યચેતન્ય થવાથી હિત, અહિત કાંઈ પણ જાણતો નથી, તેથીજ રીતે મિથ્યાત્વવાસિત જીવ સમ્યક્ ધર્મ અધર્મ જાણતો નથી ॥ યદાહ ॥ મિથ્યાત્વેનાક્ષીઢચિત્તાનિતાંતં, તત્વાત્તત્વ જાનતે નૈવ જીવા ॥ કિં જાત્યંધા કુત્રચિદ્ધસ્તુજાતે, રમ્યારમ્ય વ્યક્તમાસાદયેયુઃ ॥ ૧ ॥ જ્ઞાવાર્થ -જેમ જન્માંધ પુરુષો વસ્તુઈની જાતિ, તેમજ રમ્ય અરમ્ય સ્વરૂપને જાણી શકતો નથી, તેમજ મિથ્યાત્વથી જે જીવોનાં અત્કરણ ઘાસિત છે, તે તત્વાત્તના સ્વરૂપને ઘિલકુલ જાણી શકતા નથી

હવે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ કહિયેંહિયેં અજવ્ય જીવોની અપેક્ષા, તેમજ સામાન્ય પ્રકારે અવ્યક્ત મિથ્યાત્વની સ્થિતિ અનાદિ અનંત છે, જ

વ્યજીવોની અપેક્ષાએ તેજ સ્થિતિ અનાદિ સાંત છે. આ સ્થિતિ સામાન્ય પ્રકારે વતાવી છે, હવે જો મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકની સ્થિતિ વિચારિયેં તો જ્ઞવ્યજીવોની અપેક્ષાએ અનાદિ સાંત છે, તેમજ સાદિ સાંત પણ છે, અને અજ્ઞવ્ય જીવોની અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત છે. જ્યારે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં જીવ વર્તે છે, ત્યારે એકસો વીશ વંધ પ્રાયોગ્ય કર્મ પ્રકૃતિયોમાંથી ૧ તીર્થકરનામ કર્મની પ્રકૃતિ, ૨ આહારક શરીર, ૩ આહારક અંગો-પાંગ, આ ત્રણ પ્રકૃતિનો વંધ કરતો નથી. બાકીની એકસો સત્તર પ્રકૃતિનો વંધ કરે છે; તથા એકસો વાવીશ કર્મપ્રકૃતિ જે ઉદય પ્રાયોગ્ય છે, તેમાંથી ૧ મિશ્ર મોહનીય, ૨ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૩ આહારક શરીર, ૪ આહારક ઉપાંગ, ૫ તીર્થકરનામ, આ પાંચ પ્રકૃતિ શિવાય, બાકીની એકસો સત્તર પ્રકૃતિનો તેને ઉદય છે, અને એકસો અડતાલીશ કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે સાસ્વાદન ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીયેં. તેમાં પ્રથમ આ ગુણસ્થાનકનું કારણજૂત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ છે, તેનું સ્વરૂપ કહીએ ઠીયેં. જીવમાં અનાદિકાલથી રહેલા મિથ્યાત્વ કર્મની ઉપશાંતિ થવાથી, ગ્રંથિ સ્તેદકરણકાલ પછી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, જીવને પ્રાપ્ત થાય છે. આ સામાન્યસ્વરૂપ કથન કર્યું. વિશેષસ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ બે પ્રકારનું છે. ૧ અંતરકરણ ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, ૨ સ્વશ્રેણીગત અર્થાત્ ઉપશમશ્રેણીગત ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ. હવે અપૂર્વકરણ કરીને જેણે ગ્રંથિસ્તેદ કર્યો છે, તે મિથ્યાત્વ કર્મ પુજ્જલની રાશિના ત્રણ પુંજ કરે છે, તે ત્રણ પુંજ આ પ્રમાણે છે. ૧ શુદ્ધ, ૨ અર્દ્ધશુદ્ધ, ૩ અશુદ્ધ, તેમાં શુદ્ધ પુંજ સમ્યક્ત્વ મોહનીય છે, અર્દ્ધશુદ્ધ પુંજ મિશ્રમોહનીય છે, અને અશુદ્ધપુંજ મિથ્યાત્વમોહનીય છે. ૧ જેમ મદન કોડ્રવા, જે ખાનાથી મીણો ચડે, તેને ખાંડી, તુસ ઉતારી, ઢાણ પાણી દણ, શુદ્ધ કરતાં, તે કોડ્રવ ખાધાથી, જેમ જાનારને વિશેષ માદકતા ન થાય, તેમ જીવને વિકલ કરે, જેથી સંદેહ, વિપર્યય અને મૂઢતાથી જીવતત્વની પરીક્ષા કરી શકે નહિ, એવાં જે મિથ્યાત્વનાં દલ, તેને યથાપ્રવૃત્તિકરણ, અપૂર્વકરણ, અને અનિવૃત્તિકરણ એ ત્રણકરણના પ્રયોગેં શોધતાં તે દલનો માત્ર એકઠા ણીંડ રસ રહે, જેથી જીવતત્વની પરીક્ષા વિષે મુંઝાય નહિ, પરંતુ આત્મસ્વ-

જાવરૂપ ઔપશમિક તેમજ ક્ષાધિક સમ્યક્ત્વ, તેને ઇદર્યે ન હોય, અને સૂક્ષ્મપદાર્થને વિષે દેશ શકાર્યે મેલ ઇપજાવે તેથી તે શુદ્ધદલ (પુજ) નુ નામ સમ્યક્ત્વ મોહનીય છે ૨ જે મિધ્યાત્વદલ અર્ઘ્વલાઢ્યા મદનકો ડ્રવાની પેઠે અર્ઘ્વિશુદ્ધ જે દલ, જેથી વેઠાળીઠં રસમાત્ર રહે, અને તેમ ઘવાથી જીવને તત્ત્વરુચિ ન હોય, અને અતત્ત્વરુચિ પણ ન હોય, એવી મિશ્રરુચિ જે કર્મદલ ઇપજાવે તે મિશ્ર મોહનીય કર્મ છે ૩ અશુદ્ધપુજ, તે જેવો ઘાંધ્યો હતો તેવોજ ચોઠાળીઠં, ગ્રણ ઠાળીઠં તેમજ ઘેઠાળીઠંરસ જે અનુપહત સર્વધાતિ રસયુક્ત કર્મદલ, તુપસદિત અણલાંઢ્યા મદન કોડ્રવાની પેઠે ઇન્માદજન્ય હોવાથી, તત્ત્વસદ્દહણામા વિપર્યાસ પણ કરે તેથી તે દલ (પુજ) નુ નામ મિધ્યાત્વ મોહનીય છે ૪ ગ્રણ પુજ જે જીવ કરે નહિ, પરંતુ ઇદર્ય આલેલા મિધ્યાત્વને જે ક્ષય કરે છે, અને જે ઇદર્ય નથી આવ્યા તેને ઇપશમાવે છે, એવા અતર્મુદ્દૂર્ત કાલ મુખી સર્વધા મિધ્યાત્વના અલેદક જીવને અતરકરણમાં ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, આ પ્રથમજેદ છે તથા ઇપશમ શ્રેણિ પ્રતિપદ્ધતે મિધ્યાત્વ અનતાનુઘધીનો ઇપશમ ધર્તાં સ્વશ્રેણિગત ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, તે થીજો જેદ આ ઘને પ્રકારનુ ઇપશમ સમ્યક્ત્વ, સાસ્ત્રાદનની ઇપત્તિમાં મૂલ કારણ છે

હવે સાસ્ત્રાદનનુ સ્વરૂપ લગિયે ઠિયે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વલાલો જીવ, શાંત થયેલા અનતાનુઘધી ધારે કપાયોર્માથી ક્રોધાદિ ગત્ત પણ ઇદર્ય પામ્યા થવા ઔપશમિકરૂપ ગિરિશિવરથી પદતાં, ગ્યાં મુખી મિધ્યાત્વરૂપ જૂનલને પ્રાપ્ત થતો નથી, ત્યાં મુખી, પણ સમયથી લડને ઇ આપશિયા મુખી સાસ્ત્રાદન ગુણમ્યાનપર્યર્તી હોય છે

પ્રશ્ન - વ્યવ ગુદ્ધિ પ્રાપ્તિ રૂપ પ્રથમ, તેમજ મિથ્રાદિ ગુણમ્યાનોના ઇચ્છોત્તર ધરણ રૂપોને તો ગુણમ્યાનવપણું યોગ્ય છે, પરંતુ સમ્યાત્વથી પદનાર સાસ્ત્રાદનને ગુણમ્યાનવણાનો કેમ મંત્ર થયે હોય?

ઉત્તર - મિધ્યાત્વ ગુણમ્યાનવની અપેક્ષા સાસ્ત્રાદન પણ ઇર્ષ્યે આ મેદલ રૂપ હોવાથી ગુણમ્યાન છે વર્તી મિધ્યાત્વ ગુણ અત્તલ્લ જીવોને પણ થાય છે, પરંતુ સાસ્ત્રાદન તો નલ્લ જીવાનેજ ધર શકે છે નલ્લ જીવોમાં પણ જેઠનજ મંત્રાર, અર્થ પુરુષ વગવનન જેદમો વાલી રાગો

હોય, તેડનેજ થાય છે, તે કારણથી સાસ્વાદનને પણ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થા-
નકથી આરોહણરૂપ ગુણસ્થાનકત્વ થઈ શકે છે. સાસ્વાદન ગુણમાં
વર્તેતો જીવ ૧ મિથ્યાત્વ, ૪ નરકત્રિક, ૭ એકેન્દ્રિયાદિ જાતિચાર, ૯ આ-
તપનામ, ૧૦ સ્થાવર નામ, ૧૧ સૂક્ષ્મ નામ, ૧૨ અપર્યાપ્તિ નામ, ૧૩ સા-
ધારણનામ, ૧૪ હુંડક સંસ્થાન, ૧૫ સેવાર્ત્તસંહનન, ૧૬ નપુંસક વેદ. આ
સોલ પ્રકૃતિનો બંધવ્યવહેદ કરે છે, બાકીની એકસો એક પ્રકૃતિનો બંધ
કરે છે, તથા ૩ સૂક્ષ્મત્રિક, ૪ આતપ, ૫ મિથ્યાત્વોદય, ૬ નરકાનુપૂર્વી,
આ ૭ પ્રકૃતિનો ઉદય વ્યવહેદ હોવાથી ૧૧૧ પ્રકૃતિ વેદે છે, તથા તી-
ર્થકર નામની સત્તા વિના ૧૪૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે ત્રીજા મિશ્રગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયેં. દર્શનમોહનીય પ્રકૃ-
તિરૂપ મિશ્રમોહકર્મના ઉદયથી જીવવિષયે જે સમકાલ, સમરૂપેં, સમ્યક્ત્વ
મિથ્યાત્વના મલવાથી અંતર્મુહૂર્તેસુધી મિશ્રિત જાવ તે મિશ્રગુણસ્થાનક
કહેવાય છે. જે જીવ સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ બંનેના એકત્ર મલવાથી મિશ્ર-
જાવમાં વર્તે છે, તે મિશ્રગુણસ્થાનસ્થ કહેવાય છે; કારણ કે મિશ્રપણું જે
છે તે બંનેના મેલાપણું એક જાત્યંતરરૂપ છે તે બંને જાવોનું જાત્યંતર એક
રૂપ હોવામાં દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે. જેમ ઘોડી તથા ગધેડાના સંયોગથી
જાત્યંતર સ્વચ્છર ઉત્પન્ન થાય છે, તથા જેમ સાકર અને દહીંના મેલાપથી
જાત્યંતર શિશુંડ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જીવને, સર્વજ્ઞ તેમજ અસર્વજ્ઞ,
બંનેના કહેલા ધર્મોમાં સમબુદ્ધિથી એકસરખી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય, તે
જાત્યંતર જ્ઞેદાત્મક હોવાથી મિશ્રગુણસ્થાનક થાય છે, જ્યારે જીવ મિશ્ર
ગુણસ્થાનસ્થ હોય છે, ત્યારે પરજીવના આયુનો બંધ કરતો નથી, તેમજ
મિશ્રગુણસ્થાનકમાં ઠતાં જીવ મૃત્યુ પણ પામતો નથી, ક્યાં તો સમ્યક્
દૃષ્ટિ થઈ સમ્યક્ દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનકમાં આવી મરે છે, અથવા તો કુદૃષ્ટિ
થઈ મિથ્યાત્વગુણસ્થાનમાં પાડો જઈ મરે છે. આ મિશ્રની જેમ બારમા
હીણમોહ, તેમજ તેરમા સયોગી ગુણસ્થાનોમાં પણ જીવ મૃત્યુ પામતો
નથી. બાકીના અગિયાર ગુણસ્થાનકોમાં જીવ મૃત્યુ પામે છે. વલ્લી મિ-
થ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ, આ ત્રણ ગુણસ્થાનકોજ
જીવની સાથે પરજીવમાં જાય છે. બાકી અગિયાર જાતાં નથી. તથા જે
જીવોએ મિથ્યાત્વાદિ ગુણસ્થાનોમાં પૂર્વે આયુ બાંધેલ છે, અને પછી તેડને

જો મિશ્રગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે, તો જ્યારે તેડં મરે છે ત્યારે જે ગુણસ્થાનમાં તેડંપ આયુ ઘાંધેષ છે, તે ગુણસ્થાનમાં જડને તેડં મરે છે, અને તેડંની ગતિપણ મૃત્યુ પામેલાના ગુણસ્થાનકને અનુસારે થાય છે. ઘલી મિશ્રગુણસ્થાનકવાલા જીવ, ૧ તિર્યંચ ગતિ, ૨ તિર્યંચાયુ, ૩ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૪ સ્થાનાર્દિત્રિક, ૬ ડુર્જંગ, ૭ ડુ સ્વર, ૮ અનાદેય, ૧૩ અનંતાનુવધી ચાર, ૧૭ મધ્યનાં ચાર સંસ્થાન, ૨૧ મધ્યનાં ચાર સંહનન, ૨૨ નીચગોત્ર, ૨૩ ઉચોતનામ, ૨૪ અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, ૨૫ સ્ત્રી વેદ આ પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો ઘધવ્યવહેદ કરે છે, તથા મનુષ્યાયુ અને દેવાયુ આ ઘને આયુ ઘના ઘધ કરતા નથી, આ સત્તાવીશ પ્રકૃતિવિના ઘાકીની ઘમ્મોતેર પ્રકૃતિનો ઘધ કરે છે, તથા ૪ અનંતાનુવધી ચાર, ૫ સ્થાવરનામ, ૬ પંચેન્દ્રિય, ૭ વિકલ્પત્રિક, તેડંનો ઉદય વ્યવહેદ થવાથી, તેમજ મનુષ્યાનુપૂર્વી, અને તિર્યંચાનુપૂર્વી આ ઘનેનો ઉદય ન હોવાથી, એકસો પ્રકૃતિનો ઉદય વેદે છે, અને પૂર્વોક્ત ૧૪૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે ચોથા અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ સ્ત્રિચેતિયે તેમાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. સંહી પંચેન્દ્રિય ન વ્ય જીવને યથોક્ત તત્ત્વ, યથાવત્ સર્વવિત્પ્રણીત તત્ત્વોમાં, જીવાવિ પ ઘાર્થોમાં, નિસર્ગથી અર્થાત્ પૂર્વજઘ અન્યાસવિશેષથી ઉત્પન્ન થયો જે અત્યંત નિર્મલ ગુણાત્મકરૂપસ્વજાવ, તે સ્વજાવથી, અથવા ગુરુના ઉપદેશશ્રવણથી, રુચિજાવના જે પ્રગટ-ઉત્પન્ન થાય છે, તે સમ્યક્ત્વ, સમ્યક્શ્રદ્ધાન લક્ષણ કહેવાય છે. યદાહ ॥ રુચિર્જિનોક્તતત્ત્વેષુ, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥ જાયતે તન્નિસર્ગેણ, ગુરોરધિગમેન ઘા ॥ ૧ ॥ હવે અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિપણની ઉત્પત્તિ કહિયેતિયે ઘીજો કપાય જેનું નામ અપ્રત્યાસ્થાન છે, ઘઘા જે ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, જેના ઉદયથી દૂર રણુ છે વિરતિપણુ, તે કારણથી કેવલ સમ્યક્ત્વમાત્ર જેડંને હોય, ઘવા ગુણસ્થાનઘાલા જીવોને, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણસ્થાનક હોય છે તાત્પર્ય ઘ છે કે, જેમ કોઈ પુરુષ, ન્યાયોપાર્જિત ઘન, જોગ, વિલાસ, સૌંદર્યતાયુક્ત ઉત્તમકુલમાં જન્મ્યો છે, પરંતુ ડુરંત જુગારઆવિ ડુર્વ્યસનો સેવન કરતા, અનેક અન્યાયિ કાર્યો કરવાથી, અપરાધી ઘતાં તેને રાજ્યઘન ઘાને શિદ્ધા જોગવતાં, જેનાથી અજિમાન સઘન થયું છે, ઘવા

જે કોટવાલાદિ, તેડનાથી વિડંબના પામતાં, પોતાનાં વ્યસનજનિત ક-
મોંને વિરૂપ જાણી, પોતાના કુલની સુંદરસુખ સંપત્તિની અજિલાષા પણ
કરે છે, તો પણ કોટવાલોથી ટુટીને પૂર્વોક્તસુખનો શ્વાસોદ્વાસપણ જેમ
લેઈ શકતો નથી, તેમ આ જીવ પણ અવિરતિપણને બુરા કર્મનું ફલ
જાણે છે, અને વિરતિના સુંદરસુખની અજિલાષા પણ કરે છે, પરંતુ કો-
ટવાલ સમાન વીજા કષાયના વંધનથી ટુટવાનેજ હિંમત પણ કરી શ-
કતો નથી, અને અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનકનો અનુભવ કરે છે.

હવે ચોથા ગુણસ્થાનકની સ્થિતિ કહિયેઠિયેં. આ ગુણસ્થાનકની ડ-
ત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમથી કાંઈક અધિક છે. તે સર્વાર્થ સિ-
દ્ધાદિ વિમાનવાસિડની સ્થિતિ તથા મનુષ્યાયુ અધિકની, અપેક્ષા છે.
વહ્ની આ સમ્યક્ત્વ જીવને અર્ધપુજ્જલ પરાવર્તન સંસાર વાકી રહે છે,
ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે, તે પહેલાં થતું નથી.

હવે સમ્યક્ દૃષ્ટિનાં લક્ષણ કહિયેઠિયેં. ૧ દુઃખી જીવોનાં દુઃખ દૂર
કરવાની જે ચિંતા, તેનું નામ અનુકંપા છે. ૨ કોઈ કારણથી ક્રોધ ઉત્પન્ન
પણ થઈ જાય, તો પણ તીવ્ર અનુશય અર્થાત્ વૈરજાવનો અજાવ જેનાથી
રહે છે તેનું નામ પ્રશમ છે. ૩ શિવમંદિર ચડવાવાસ્તે સોપાન સમાન, સ-
મ્યક્ જ્ઞાનાદિ સાધનોમાં ઉત્સાહ લક્ષણ અર્થાત્ મોક્ષાજિલાષ તેનું
નામ સંવેગ છે. ૪ અત્યંત કુત્સિતતર અર્થાત્ અત્યંત કનિષ્ઠ એવા સંસાર
રૂપ બંદીખાનામાંથી નિકલવા વાસ્તે પરમ વૈરાગ્યરૂપ દરવાનની સેવના
કરવી તેનું નામ નિર્વેદ છે. ૫ શ્રી સર્વજ્ઞપ્રણીત સમસ્તજાવોનું યથાર્થ
ચિંતવન તેનું નામ આસ્તિક્યતા છે. આ પાંચ લક્ષણ જે જીવમાં હોય
તે જીવજીવ સમ્યક્ દર્શનથી અલંકૃત હોય છે.

હવે સમ્યક્દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનવર્તિ જીવોનું ગતિસ્વરૂપ કહિયેઠિયેં. તેમાં
પ્રથમ, જીવના પરિણામ વિશેષરૂપ જે કરણ, તેના ત્રણ પ્રકાર છે. ૧ ય-
થાપ્રવૃત્તિકરણ, ૨ અપૂર્વકરણ, ૩ અનિવૃત્તિકરણ, પર્વતમાંથી નિકલતી
નદીના જલથી આલોહ્યમાન પહરની જેમ ઘોલના ઘંચના ન્યાયેં, જીવ
આયુકર્મ શિવાય બાકીનાં સાતે કર્મની સ્થિતિ કિંચિત્ ડાળી એક કોટા-
કોટી સાગરોપમ પ્રમાણ જે અધ્યવસાય વિશેષથી કરી, ગ્રંથિદેશ સુધી
આવે છે, તે યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહેવાય છે, તથા ૨ જે પૂર્વે અપ્રાપ્ત એવા અ-

વ્યવસાય વિશેષથી જે યથિને, ઘનનિષિદ રાગદ્વેષ પરિણતિ રૂપ કહે છે તે યથિને જ્ઞેવધાનો જે આરજ, તે અપૂર્વકરણ કહેવાય છે તથા ૩ જે અધ્યવસાયવિશેષથી યથિજ્ઞેદ કરીને અનિવૃત્ત થકાં પરમઆનંદ જ નક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે તેનું નામ અનિવૃત્તિકરણ છે આ ગ્રણે કર ણનુ સ્વરૂપ શ્રીજિનજ્ઞગણિકમાશ્રમણઆચાર્ય આવશ્યકના શુદ્ધાંતો નિધિ ગદ્યહસ્તી મહાજ્ઞાપ્યમાં ગ્રણ પથીજનના દૃષ્ટાંતથી આ પ્રમાણે વ્યા સ્થાન કરે છે ગ્રણ પથીજનો એક નગર જવા સારુ નિકલતાં જગલના ઇક્કાદ રસ્તાપર પાસ્યા જતા હતા પાસતા પાસતાં વિકાસ લેતા થઈ ગઈ અર્થાત્ સૂર્યઅસ્ત થયો પથીજનો મનમાં બહુજ કરવા પામ્યા તેટલામા તસ્કાલ લે ચોર તેઠની નજીક આવી પહોંચ્યા ચોરોને દેહી ગ્રણ માંહેનો એક પથી જન કરીજવાથી દોઢી પાઠો જાગી ગયો એકને ઘને ચોરો પકડી લીધો, અને ત્રીજો પથીજન ઘને ચોરો સાથે લડતાં લડતાં તેઠને મારી કુટીને મુદ્દામ નગરે પહોંચી ગયો આ દૃષ્ટાંતને દાદાંત (સિદ્ધાંત) રૂપ આ પ્રમાણે ઘટાવવું ઇક્કાદ જગલ તે મનુષ્યજવ છે, કમોની સ્થિતિ તે પાંચો રસ્તો છે, જનનુ સ્થાનક તે ગાંઠ છે, રાગદ્વેષ તે ઘને ચોર છે, નગર તે મોક્ષસ્થાન છે જે પુરુષ ચોરથી ઢરી પાઠો જાગી ગયો, તેની સંસારમા પરિવ્રમણ કરવાની સ્થિતિ અધિક છે, જે પુરુષને ચોરો પકડી લીધો, તેમજ ચોરથી છુટાયો તે પણ હુલ્લી તેમજ પરિવ્રમણ કરનાર છે, અને જે પુરુષ ચોરોને મારી કુટી નગર પહોંચીગયો તે સમ્યક્દૃષ્ટિ મોક્ષનગર પહોંચનાર તથા સુખ પ્રાપ્ત કરનાર છે

હવે કીઢીઠના દૃષ્ટાંતથી ગ્રણ કરણનુ સ્વરૂપ કહિયેઠિયે જેમ કીઢી ઠનો સમૂહ ઘિલમાથી નિકલી એક ચુટાની આસપાસ ફર્યા કરે છે, તે માથી કેટલીએક કીઢીઠ ચુંટા ઉપર ચઢે છે, અને કેટલીએક ચુટા ઉપર પહોંચતા પાસ આઘવાથી ઠઢી પાલી જાય છે, તેથી રીતે આ ગ્રણ કરણની ધાવતમા પણ જાણી લેવું ય્યારે જીવો યથાગ્રવૃત્તિ કરણ કરીને યથિ દેશને પ્રાપ્ત થાય છે, અને અપૂર્વકરણ કરી યથિનો જ્ઞેદ કરે છે, ત્યારે યથિજ્ઞેદકર્યા પથી કોઈક જીવ મિથ્યાત્વ પુજલની રાશિને લેહુંચીને ૧ મિથ્યાત્વમોહ, ૨ મિથ્રમોહ, ૩ સમ્યક્ત્વમોહ, રૂપ ગ્રણ પુજ કરે છે, અને ય્યારે અનિવૃત્તિકરણ કરી વિશુદ્ધમાન થતાં, ઉદય આવેલા મિ

ધ્યાત્વનો ક્ષય કરે, અને નહિ ઉદય આવેલા મિથ્યાત્વને ઉપશમાવે, ત્યારે ક્ષયોપશમિક સમ્યક્ત્વની તેજને પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્યારે જીવોને ક્ષયોપશમિક સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યારે મનુષ્યગતિ અને દેવગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા અપૂર્વકરણ કરીને, જેજેનું ત્રણ પુંજ કર્યા છે, એવા જીવો ચોથા ગુણસ્થાનકથીજ ક્ષપકપણાનો જો આરંભ કરે છે, તો અનંતાનુબંધી ચાર કષાય તથા મિથ્યાત્વ મોહ, અને સમ્યક્ત્વ મોહ, રૂપ ત્રણ પુંજ એ સાતેનો ક્ષય કરતાં તેજને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થાય છે. હવે તે ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ જો તે વચ્ચે અવધાયુ હોય તો તેજ જવમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે, અને જો આયુનો વંધ કર્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાનું થયા હોય તો ત્રીજા જવમાં મોક્ષ પામે છે, અને જો અસંખ્યાત વર્ષે જીવનારા મનુષ્ય, વા તિર્યંચનું આયુ બાંધ્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું હોય તો ચોથે જવે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.

હવે અવિરતિ ગુણસ્થાનવર્તી જીવનાં કૃત્ય લખીએ ઠીએ. વ્રતનિયમ તો તેજને કાંઈપણ હોતું નથી, પરંતુ દેવશ્રીવીતરાગ, જગવાનું, પરત્માની તથા પૂર્વોક્ત લક્ષણવાલા ગુરુમહારાજની તથા ચતુર્વિધ શ્રીસંઘની પૂજા, જ્ઞાતિ, નમસ્કાર, વાત્સલ્યાદિ કૃત્યો કરે છે, તથા પ્રાજ્ઞાવિક શ્રાવક હોવાથી શાસનની ઉન્નતિ તથા શાસનની પ્રજ્ઞાવના કરે છે. ચતુર્થ ગુણસ્થાનકવાલો જીવ, ૧ તીર્થંકર નામકર્મ, ૨ મનુષ્યાયુ, ૩ દેવાયુ, આ ત્રણ, પ્રકૃતિ ત્રીજા ગુણસ્થાનવાલાથી અધિક બાંધે છે, તેથી સત્તોતેર પ્રકૃતિનો વંધ કરે છે, તથા મિશ્ર મોહનો વ્યવહેદ થવાથી, અને ચાર આનુપૂર્વી, તથા સમ્યક્ત્વ મોહનો ઉદય થવાથી, એકસો ચાર કર્મપ્રકૃતિને વેદે છે. ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાલાને ૧૩૦ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા હોય છે. અને ઉપશમ સમ્યક્ત્વવાલાને ચોથા ગુણસ્થાનકથી તે અગ્યારમા ગુણસ્થાનકપર્યંત ૧૪૦ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાલાને જે જે ગુણસ્થાનકમાં જેટલી જેટલી કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે તે યથાનુક્રમ લખવામાં આવશે.

હવે પાંચમા દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીએ. સમ્યક્ તત્વાવબોધથી ઉત્પન્ન થયો જે વૈરાગ્ય, તે વૈરાગ્યથી જીવને સર્વ વિરતિપણાની વાંઠા થાય છે, પરંતુ સર્વ વિરતિઘાતક પ્રત્યાખ્યાન નામના કષાયના ઉદયથી તેનામાં સર્વવિરતિપણું અંગીકાર કરવાનું સામર્થ્ય હોતું

नथी, परंतु जघन्य, मध्यम उत्कृष्टरूप देशविरति ते थइ शकेते जघन्य देशविरतिपणामां आकुट्टि स्थूलहिंसा प्रमुखनो त्याग, मध्यमासादि प रिहार, तेमज पचपरमेष्ठि नमस्कार स्मरणादि ठे यदाह ॥ आउट्टि थूल हिंसाइ, मध्यमसाइ चायल ॥ जइओ सावल होइ, जो नमुकार धारल ॥ १ ॥ तथा मध्यम देशविरति अश्रुद्रादि न्यायसंपन्न वैजवादि धर्मयो ग्यताना गुणोसहित, तथा एहस्य उचित पदकर्मधर्ममां तत्पर, छादण व्रतना पाक्षक, सदाचारवान्, एवा होय ते मध्यम श्रावक जाणवा तथा उत्कृष्ट देशविरतिसचित्तआहारना त्यागी होय, प्रतिदिन एकासणु करे, ब्रह्मचारी होय, महाव्रत श्रगीकार करवानी इष्ठावाळा होय, अने एह स्यनो धधो त्यागेखो होय ते उत्तम श्रावक जाणवा आ व्रण प्रकारनी विरतिमांधी एकपण प्रकारनी विरति होय ते श्रावक कहेवाय ठे देश विरति गुणस्थानकनी उत्कृष्टी स्थिति देशउणी कोटिपूर्वनी ठे

इहे देशविरतिपणामा ध्याननो संजव कहीयें ठियें आ गुणस्थानक वाळा जीवोमा १ अनिष्टयोगार्त्त, २ इष्टयोगार्त्त, ३ रोगचिंतार्त्त, ४ अग्र शौचार्त्त, आ चार पादरूप आर्त्तध्यान, तथा १ हिंसानंदरौड, २ मृपानंद रौड, ३ चौर्यानंदरौड, ४ संरक्षणानंदरौड, आ चार पादरूप रौडध्यान, मद होय ठे जेम जेम देशविरतिपणु विशेष थतु जायठे तेम तेम आर्त्त रौडध्यान मद मदतर थतु जाय ठे वली जेम जेम देशविरतिपणु अ धिक थतु जाय ठे, तेम तेम धर्मध्यान अधिक अधिक थतु जाय ठे, प रतु मध्यमरूपेज रहेठे, उत्कृष्ट धर्मध्यान देशविरतिपणामा होतु नथी जो उत्कृष्ट धर्मध्यान थइ जाय तो, सर्व विरतिपणु थइ जाय

प्रश्न — पाचमा गुणस्थानमा धर्मध्यान केवी तरेहुतु होय ?

उत्तर — एहस्यधर्म उचित पदकर्म, एकादश प्रतिमा, तथा श्रावक व्रतपालनरूप होय पदकर्म आ प्रमाणे ठे १ तीर्थंकर जगवंत बीतराग सर्वज्ञानी प्रतिमाद्वारा पूजा करवी, २ गुरुनी सेवा करवी, ३ स्वाध्याय, ४ संयम (इन्द्रियदमन) ५ तप, ६ दान यदाह ॥ देवपूजा, गुरुपास्तिः, स्वाध्याय सयमस्तप ॥ दान चेति एहस्याना, पदकर्माणि दिने दिने ॥ १ ॥ तथा प्रतिमा से अजिप्रदधिरोपने कहेवामा आये ठे ॥ गाथा ॥ वंसण पयसामाइय, पोसहुपडिमा अयज सचित्ते ॥ आरजपेस उविठ, व

જાણ સમણ જૂણ ય ॥ ૧ ॥ પ્રતિમાનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જોવું હોય તો શ્રીપં-
ચાશક નામા શાસ્ત્રમાં પ્રતિમા પંચાશક જોવું તથા શ્રાવકનાં વ્રત વાર છે.
તેનું વિસ્તારથી કથન હવે પઠી કરવામાં આવશે. આષ્ટકર્મ એકાદશ પ્ર-
તિમા અને વાર વ્રત પાલવામાં મધ્યમ, ધર્મધ્યાન હોય છે. દેશવિરતિ ગુ-
ણસ્થાનસ્થ જીવ, અપ્રત્યાખ્યાન ચાર કષાય, મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાયુ, મનુ-
ષ્યાપૂર્વી, આયસંહનન, ઔદારિક શરીર, ઔદારિક અંગોપાંગ, સર્વ મલી
દશકર્મપ્રકૃતિનો વંધવ્યવહેદ કરવાથી, સહસ્ર કર્મ પ્રકૃતિનો વંધ કરે-
છે. તથા અપ્રત્યાખ્યાન ચાર, મનુષ્યાનુપૂર્વી, તિર્યચાનુપૂર્વી, નરકત્રિક,
દેવત્રિક, વૈક્રિયદ્વિક, દુર્જગ, અનાદેય, અયશઃકીર્ત્તિ, આ સત્તર કર્મ પ્રકૃ-
તિનો ઉદયવ્યવહેદ થવાથી સત્યાશી કર્મ પ્રકૃતિનું ફલ જોગવે છે, અને
એકસો આઠત્રીશ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

પાંચમા ગુણસ્થાન ઉપરનાં જે જે ગુણસ્થાનકો છે તેમાંથી તેરમું ગુણ-
સ્થાનક વાદ કરીને બાકીનાં સર્વ ગુણસ્થાનકોની પૃથક્ પૃથક્ અંતર્મુ-
હૂર્તમાત્ર સ્થિતિ છે, અને ઘડું તથા સાતમું ગુણસ્થાનક હિંડોલા સમાન
હોવાથી તેનું ઉત્કૃષ્ટ કાલમાન દેશ જાણું પૂર્વ કોટિ વર્ષ છે.

હવે ઘઠા પ્રમત્ત સંયત ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયેઠિયે. સર્વ વિરતિ
સાધુ ઘઠા પ્રમત્ત ગુણસ્થાનકવાલા હોય છે, તે સાધુ કેવા હોય છે ? અ-
હિંસાદિ પાંચમહાવ્રતના ધારક હોય છે. તે સાધુ પ્રમત્ત શા કારણથી
થાય છે ? પ્રમાદસેવન કરવાથી પ્રમત્ત થાય છે. તે પ્રમાદ પાંચ પ્રકારે છે.
॥ ગાથા ॥ મહા વિષય કસાય, નિદ્રા વિગદ્વીય પંચવી જાણિયા ॥ એ એ
પંચ પમાયા, જીવં પાહંતિ સંસારે ॥ ૧ ॥ જાવાર્થઃ— મદ્ય, વિષય, કષાય,
નિદ્રા, તેમજ વિકથા, આ પાંચ પ્રમાદ છે. તે જીવને સંસારમાં નાખે છે.
જે સાધુ આ પાંચ પ્રમાદસંયુક્ત હોય, તથા જો તેને સંજ્વલન ચોથા
કષાયનો ઉદય હોય, તો મહાવ્રતધારક સાધુ પણ અંતર્મુહૂર્ત સુધી
અવશ્ય સપ્રમાદ હોવાથી પ્રમત્ત થાય છે. જો અંતર્મુહૂર્તથી ઉપરાંત પ્ર-
માદ સહિત વર્તે તો તે પ્રમત્ત ગુણસ્થાનકથી પણ નીચે પડી જાય
છે, જો અંતર્મુહૂર્તમાં પ્રમાદ રહિત થાય તો ફરી અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં
આરોહણ કરે છે.

હવે પ્રમત્ત સંયત ગુણસ્થાનમાં ધ્યાનનો સંજવ કહિયેઠિયે. આ ગુણ-

સ્થાનમાં મુખ્ય તો આર્તધ્યાન છે, અપસદ્ગુણથી રોડધ્યાનનો પણ સંજવ છે, કારણ કે હાસ્યાદિ ઠ નોકપાયનુ પ્રવર્તવું છે તથા આહ્યા આદિ આર્સંઘનયુક્ત ધર્મધ્યાનની ગૌણતા છે ધર્મધ્યાનના ચાર પાદ છે ૧ આહ્યા, ૨ અપાય, ૩ વિપાક, ૪ સંસ્થાન, યથા ॥ આહ્યાપાયવિપાકાનાં, સંસ્થાનસ્ય વિર્ષિતનાત્ ॥ ઇત્થ વા ધ્યેયજેદેન, ધર્મધ્યાનં ચતુર્વિધ ॥ ૧ ॥ સર્વજ્ઞ અર્હંત જગવંતે જે કાંઈ કથન કરેલ છે, તે સર્વ સત્ય છે, મારી સમજમાં જે જે વસ્તુસ્વરૂપ યથાર્થ આવતુ નથી, તેનું મુખ્ય કારણ મારી બુદ્ધિની મરતા છે, વલી હુમ કાલના પ્રજાવથી તેમજ સંશય પરાસ્ત કરનારા ગુરુના અજાવથી ઇત્યાદિ અनेક કારણોથી જિનેશ્વર જગવાને કથન કરેલા તત્ત્વની સૂક્ષ્મતા મારી સમજમાં આવતી નથી, પરંતુ અર્હંત જગવતનું કથન નિઃસ્વાર્થ, પકાંત હિતકારક, તથા મૃપા ઘોષવાના નિમિત્ત વિનાનુ ઇત્યાદિ જે ચિંતવન કરવું તે આહ્યાવિચયનામા પ્રથમ જેદ છે ૧ રાગ દ્વેષ કષાયાદિ જે આશ્રવ છે, તેનાથી ઇહલોક પરલોકમાં અપાય (કષ્ટ) ઉત્પન્ન થાય છે, તે મહાઅનર્થના હેતુ છે, યવું જે ચિંતવન કરવું તે અપાયવિચયનામા ધીજો જેદ છે ૩ ક્ષણે ક્ષણે કર્મફલોદય જે વિચિત્રરૂપ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી મુલ્હુલાવિ જોગવર્તા, હર્ષ, શોક નહિ કરતા, પૂર્વકૃત કર્મનો વિપાક છે ઇત્યાદિ જે ચિંતવવું તે વિપાક વિચયનામા ત્રીજો જેદ છે ૪ આ લોક અનાદિ અનંત છે સર્વ પદાર્થ ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવરૂપ છે, તથા પુરુષાકાર લોકનુ સંસ્થાન છે, યવું જે ચિંતવન કરવું તે સંસ્થાનવિચય નામા ચોથો જેદ છે ઇત્યાદિ આર્સંઘનયુક્ત ધર્મ ધ્યાનની ગૌણતા પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં છે, પરંતુ સપ્રમાદ હોવાથી મુખ્યતા નથી

હવે જો કોઈ પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલંઘન ધર્મધ્યાન કહેતા હોય તો તેનો નિપેધ કરેલો છે, જિનજાસ્કર (જિનસૂર્ય) પમ કહીગયા છે કે, જ્યાં સુધી સાધુ પ્રમાદસંયુક્ત હોય, ત્યાંસુધી તેને નિરાલંઘન ધર્મધ્યાન હોતુ નથી કારણ કે પ્રમત્તગુણસ્થાનમાં મધ્યમ ધર્મધ્યાનની પણ ગૌણતા કહી છે, મુખ્યતા કહી નથી, તે કારણથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલંઘન ધર્મધ્યાનનો સંજવ નથી

હવે જેઠ આ અર્થ (કથન) નો સ્વીકાર ન કરે તેને કહિયે ઊર્થે

के जे साधु सप्रमादी यश्ने आवश्यक, सामायिकादि षडावश्यक सा-
 धक अनुष्ठाननो परिहार करीने, निश्चल, निरालंबन धर्मध्याननो आ-
 श्रय करे, ते साधु मिथ्यात्व मोहित जावथी मूढ थयो थको, श्रीसर्वज्ञ
 प्रणीत जैनागम (सिद्धांत) जाणतो नथी. ते व्यवहारनो त्याग करी
 दूर बेठो ठे, अने निश्चयने प्राप्त करी शक्यो नथी; अने जे जैन सिद्धां-
 तना ज्ञाता ठे, तेउं तो व्यवहारपूर्वक निश्चयने साधे ठे. यदाह ॥ जइ
 जिणमयं पवज्जह, तामा विवहारनिव्वणं मुयह ॥ विवहार नउं ठे ए,
 तिबुव्वेउं जउं जणिउं ॥ १ ॥ अर्थ:- जो जैनमतने अंगीकार करता
 हो, तेमज जैनमतना साधु थता हो तो व्यवहार, निश्चयनो त्याग
 करो नहि, जो व्यवहारनो उव्वेद करशो तो तीर्थनो उव्वेद थइ जशे,
 आ कथन उपर दृष्टांत कहीये ठियें. कोइ पुरुष पोताना घरमां नि-
 रंतर बाजरानी रोटली खाय ठे, एकाद दिवस कोइ गृहस्थें तेने
 निमंत्रण करी अपूर्व मिष्टान्न आहारतुं जोजन कराव्युं. आ मि-
 ष्टान्न आहारथी खादनो लोलुपी यश्ने ते पोताना घरनी बाजरानी
 रोटली निःस्वाद जाणी खातो नथी, अने अंतःकरणमां दुःप्राप्य
 मिष्टान्ननी अजिलाषा करी रह्यो ठे, मिष्टान्न मलतुं नथी, अने बाज-
 रानी रोटली अरुचिकर थवाथी खातो नथी, तेथी उज्जयज्ज्ठ थइ अंते
 दुःखी थाय ठे, तेवीज रीतें आ जीव पण कदाग्रहरूप भूत वलगी ज-
 वाथी प्रमत्त गुणस्थानसाध्य स्थूलमात्र पुण्य पुष्टिनां कारण, षडावश्यकदि
 कष्टक्रिया करतो नथी, अने कदाचित् प्रमत्त गुणस्थानमां जेनो लाज ठे,
 एवुं निर्विकल्प मनोजनित, समाधिरूप निरालंबन, ध्यानांश अमृत आ-
 हारतुल्य प्राप्त थाय ठे, तेनाथी उत्पन्न थयो जे परमानंद सुखस्वाद, ते
 चित्तमां रेहेवाथी प्रमत्त गुणस्थानगत षडावश्यकदि कष्टक्रियाकर्म
 बाजरानी रोटली समान जाणी, तेनुं सम्यक् रीतें आराधन करतो नथी,
 अने मिष्टान्न तुल्य निरालंबन ध्यानांश तो प्रथम संहननना अज्ञावथी
 प्राप्त करी शकतो नथी, तेथी आवश्यकदि क्रिया नहि करवाथी उज्ज-
 यज्ज्ठ थाय ठे. आ पंचम कालमां महामुनि, रुषिउं निरालंबन ध्या-
 ननो मनोरथज करेलो ठे ॥ तथा च पूर्वमहर्षयः ॥ चेतोवृत्तिनिरोधनेन
 करणग्रामं विधायोद्देशं । तत् संहृत्य गतागतं च मरुतो धैर्यं समा-

શ્રિત્ય ચ ॥ પર્યંકેન મયા શિવાય વિધિવત્, સ્થિત્વૈક પૂનઃકરી મધ્ય
સ્થેન કદાચિદર્પિતદશા, સ્થાતવ્યમતર્મુસ્વ ॥ ૧ ॥ ચિત્તે નિશ્ચલતાંગતે
પ્રશમિતે, રાગાદિ નિદ્રામદે । વિદ્યાણેઽક્ષકલકે વિઘટિતે, ધ્વાંતવ્રમા
રંજકે ॥ આનંદે પ્રવિજૃંજિતે પુરપતે, જ્ઞાને સમુન્મીલિતે । માંરદ્યંતિ
કદા ધનસ્યમન્જિતો હુષ્ટાશયા શ્વાપદા ॥ ૨ ॥ તથા શ્રીસૂરપ્રજાચાર્યા
ચિત્તાવધાતૈર્જવદાગમાનાં, વા જ્ઞેપ જૈરાગરુજ નિવર્ત્ય ॥ મયા કદા પ્રૌ
ઢસમાવિલક્ષ્મી, હૃત્યાદિ ॥ તથા શ્રીહેમચંદ્રસૂરય ॥ ધનપદ્માસનાસીન,
ક્રોઢસ્યિતમૃગાર્જકં ॥ કદા ગ્રાસ્યતિ વક્ત્રો મા, ચરતો મૃગયૂથપા ॥ ૧ ॥
શત્રૌ મિત્રે તુળે સ્ત્રેણે, હેમ્નેઽમનિ મણો મૃદિ ॥ મોદે જવે જવિષ્યામિ,
નિર્વિશેષમતિ કદા ॥ ૨ ॥ જ્ઞાવાર્થ — ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ કરીને, હ-
રિયસમૂહ અને તેના વિષયોને દૂર કરીને પવન અર્થાત્ શ્વાસોશ્વાસની
ગત્યાગતિનું રોધન કરીને, ધૈયતાનું અવલંબન કરીને, પદ્માસન વેસીને,
કલ્યાણ કરવા નિમિત્તે, વિધિયુક્ત, કોઈ, પર્વતની કદરા (ગુફા) માં
વેસીને, એકવસ્તુ ઉપર સ્થિર દૃષ્ટિ કરી મુજને અતર્મુસ્વ રહેવું યોગ્ય છે
॥ ૧ ॥ ચિત્ત નિશ્ચલ થતાં, રાગ, ક્રોધ, કપાય, નિદ્રા અને મદ શાંત થતાં
હરિયસમૂહકૃત વિકાર દૂર થતાં, વ્રમારંજક અધકાર પ્રલય થતાં, જ્ઞા-
નનો પ્રકાશ થતાં, અને આનંદ પ્રગટ થકિમાન્ થતાં, આત્મ અવસ્થામાં
સ્થિત એવા મારા જીવને ધનમાં રહેતા, હુષ્ટાશયવાલા સિદ્ધ ક્યારે રક્ષા
કરશે ? ॥ ૨ ॥ ધલ્લી શ્રીસૂરપ્રજાચાર્ય પણ કહે છે, હે જગલ્લ ! તમારા
આગમ રૂપ જ્ઞેપજથી, રાગ રૂપ રોગનિવર્તવાથી, નિર્મલ ચિત્તયુક્ત થયે,
ક્યારે એવો દિવસ આવશે કે જે દિવસે હું સમાધિરૂપ લક્ષ્મીનું વર્ણન
કરીશ ? હૃત્યાદિ તથા શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિ કહે છે કે, ધનમાં પદ્માસ-
નથી વેળાં થકા, મારા સ્વોલામાં મૃગનું ધણુ આવી વેસે, અને હરણનો
સ્વામિ કાલિયાર મારા મુલને સૂધે, તે સમયે હું મારી સમાધિમાં નિ-
શ્ચલ રહુ ॥ ૧ ॥ તથા શત્રુમાં, મિત્રમાં, તૃણમાં, સ્ત્રિયોમાં સુવર્ણમાં તે
મજ પાપાણમાં, મણિમાં તેમજ માટિમાં, અને મોદકમાં તેમજ સંસા-
રમાં એકસરખી મતિવાલો ક્યારે હું થઈશ ? ॥ ૨ ॥ તેવીજરીતે મંત્રી
વસ્તુપાલ, તથા પરમતમાં જર્જરિય પણ મનોરથ કરેલા છે, અને મ-
નોરથ જે લોક કરે છે તે હુઃપ્રાપ્ય વસ્તુનોજ કરે છે જે વસ્તુ કદાચિના

સુખે મલતી હોય તેનો મનોરથ કોઈ પણ કરતું નથી. જે નિરંતર મિથ્યાન્ન ખાય છે, અને મોટું રાજ્ય ઝોગવે છે, તે કદાપિ મિથ્યાન્ન ઝોજન તથા રાજ્ય ઝોગવવાનો મનોરથ કરતા નથી. તે કારણથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનસ્થ વિવેકિ પુરુષોણ, પરમસંવેગ જાવથી અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનકનો સ્પર્શ કર્યો હોય તે પણ સર્વ પ્રકારે પરમ શુદ્ધ પરમાત્મતત્ત્વ સંવિત્તિનો મનોરથ કરવો, પરંતુ ષટ્કર્મ, ષડાવશ્યકાદિ વ્યવહાર ક્રિયાનો પરિહાર ન કરવો, અને જે મૂઢ (અજ્ઞાની) યોગ ગ્રહથી ગ્રસ્ત છે, તેમજ સદાચાર વ્યવહારથી પરાડ્મુખ છે, તેનો યોગપણ કાંઈ કામનો નથી, તેમજ તેનો આ લોક પણ નથી, અને પરલોક પણ નથી, અર્થાત્ તે જીવો જડાત્મા હોવાથી ઉજયત્રષ્ટ થાય છે ॥ યતઃ ॥ યે તુ યોગગ્રહગ્રસ્તાઃ, સદાચાર પરાડ્મુખાઃ ॥ એષ તેષાં ચ યોગોઽપિ, ન લોકોપિ જડાત્મનાં ॥ ૧ ॥ इत्यादि. તે કારણથી સાધુયેં દિવસે તેમજ રાત્રિમાં જે જે દૂષણો તેમને લાગ્યાં હોય, તેનો ઉહેદ કરવા વાસ્તે અવશ્ય ષડાવશ્યકાદિ ક્રિયા કરવી જોઈયેં. જ્યાં સુધી ઉપરનાં ગુણસ્થાનકોથી સાધ્ય જે નિરાલંબન ધ્યાન છે, તે પ્રાપ્ત ન થાય, ત્યાં સુધી કરવી જોઈયેં.

પ્રમત્ત ગુણસ્થાનસ્થ જીવ, ચાર પ્રત્યાખ્યાનનો બંધ વ્યવહેદ હોવાથી ત્રેસઠ પ્રકૃતિનો બંધ કરે છે, તથા તિર્યગ્ગતિ, તિર્યગાનુપૂર્વી, નીચગોત્ર, ઉચોત તથા પ્રત્યાખ્યાન ચાર આ આઠપ્રકૃતિનો ઉદય વ્યવહેદ થવાથી અને આહારક શરીર તેમજ આહારક અંગોપાંગનો ઉદય હોવાથી એકાશી પ્રકૃતિ વેદે છે, અને એકસો આઠત્રીશ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે સાતમા અપ્રમત્તગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયે ઠિયેં. પાંચ મહાવ્રતધારી સાધુ પાંચ પ્રમાદના અજાવેં, અપ્રમત્તગુણસ્થાનસ્થ હોય છે. તેને સંજ્વલન ચાર કષાયનો, તેમજ નોકષાયનો પણ ઉદય મંદ હોય છે, તાત્પર્ય કે, સંજ્વલન કષાય તેમજ નોકષાયનો જેવો જેવો મંદ ઉદય હોય તેવો તેવો સાધુ અપ્રમત્ત હોય. યદાહ ॥ યથા યથા ન રોચંતે, વિષયાઃ સુલજ્ઞા અપિ ॥ તથા તથા સમાયાતિ, સંવિત્તૌ તત્ત્વમુત્તમં ॥ ૧ ॥ યથા યથા સમાયાતિ, સંવિત્તૌ તત્ત્વમુત્તમં ॥ તથા તથા ન રોચંતે, વિષયાઃ સુલજ્ઞા અપિ ॥ ૨ ॥ અર્થઃ—જેમ જેમ સુખેં પ્રાપ્ત થતા વિષયો રુચતા નથી, તેમ તેમ ઉત્તમતત્ત્વ સંવિત્તિનો લાજ્ઞ થતો જાય છે, તથા જેમ જેમ ઉત્ત-

मतत्त्व संवित्तिनो छात्र यतो जाय ठे, तेम तेम सुखें प्राप्त यता विषयो रुचता नथी वली अग्रमत्तगुणस्थानकषाखा जीव जेम जेम मोहनीयकर्मनो उपशम करवामां तेमज कय करवामां निपुण यता जाय ठे तेम तेम सद्ध्याननो आरज करे ठे

दूर कयोठि सर्वप्रमाद जेणें एवा जे जीव, तथा पञ्चमहाव्रतधारक साधु, अष्टादश सहस्र शीखांग लक्षण संयुक्त, सदागमअज्यासी ज्ञानवान् एकाग्रध्यानवान् (ज्ञान ध्यान रूप धन होवाधी) मौनी मौनवान् (कारण के मौनवान्ज ध्यानरूप धनवान् होइ शके ठे) एवा पवित्रमुनि पूर्वोक्त सम्यक्त्वमोह, मिश्रमोह, मिथ्यात्वमोह अने अनंतानुबधी चार, आ सात प्रकृति विना एकवीश प्रकृतिरूप मोहनीय कर्मने उपशम करवामां तेमज कय करवामां ज्यारे सन्मुख थायठे, त्यारे साखंबन ध्यान तलीने निराखंबन ध्यानमां प्रवेश करवानो आरंज करेठे आ निराखंबन ध्यानमां प्रवेश करनारा योगी त्रण प्रकारना ठे १ यथा प्रारंजका, २ तन्निष्ठा, ३ निष्पन्नयोगा ॥ यदाह ॥ सम्यग् नैसर्गिकीं वा, विरतिपरिणतिं, प्राप्य सांसर्गिकीं वा ॥ क्वाप्येकाते निविष्टाः, कपिचपलघसन्मानसस्तज्जनाय, शश्वन्नासाग्रपात्नी, घनघटितहशो, धीरधीरासनस्था । ये निष्पापा समाधे, विवर्धन्ति विधिनाऽऽरजमारजकास्ते ॥ १ ॥ कुर्वाणोमरुतासर्नेन्द्रियमनः क्षुत्तर्पेनिद्राजय । योत जल्पति रूपणाजिरसकृत, तत्त्व समन्यस्यति ॥ सत्वानामुपरि प्रमोदकरुणा मैत्रीर्ज्ञानं मन्यते । ध्यानाधिष्ठितचेष्टयाऽन्युवयते, तस्येह तन्निष्ठता ॥ २ ॥ उपरतयद्विरतर्जल्पकक्षोषमासे, क्षसदविकलविद्या पश्चिनीपूर्णमभ्ये ॥ सततममृतमर्मतर्मानसे यस्य हंसः, पिवति निरुपलेप सोत्र निष्पन्नयोगी ॥ ३ ॥

हवे अग्रमत्तगुणस्थानमां ध्याननो संजव कहीये ठियें, सर्वज्ञनु कयन करेखु धर्मध्यान मैत्रीप्रमुख अनेक जेवरूप ठे ॥ यदाह ॥ मैत्र्यादिभिश्च तुर्जैव, यद्वाङ्मादि चतुर्विध ॥ रूपस्यादि चतुर्धा वा, धर्मध्यानं प्रकीर्तितम् ॥ १ ॥ मैत्रीप्रमोद कारुण्य, माध्यस्थानि नियोजयेत् ॥ धर्मध्यानमुपस्कृतुं, तस्मिन् तस्य रसायन ॥ २ ॥ आज्ञापायविपाकानां, संस्थानस्य विधितनात् ॥ इष्ट वा ध्येयजेदेन, धर्मध्यान प्रकीर्तित ॥ ३ ॥ धर्मध्यान मैत्री जायप्रमुख चार जेद ठे तथा आज्ञाविचयप्रमुख चार जेदें ठे, अने

રૂપસ્થ પ્રમુખ ચાર જોડે છે. પ્રથમ મૈત્રીજાવાદિ ચાર જોડેનું સ્વરૂપ કહીએ ઠિયે. ૧ સર્વજીવ સાથે પ્રેમજાવનું ચિંતવન કરવું, સર્વ જીવનું જાણુંં ચાહવું, કોઈ જીવનું બુરુંં ચાહવુંં નહિ, સર્વ જીવ ઉપર હિતબુદ્ધિ રાખવી તે મૈત્રીજાવના, ૨ ગુણવંત પ્રાણીઉપર તેમજ જ્ઞાનીપ્રમુખ ઉત્તમ જીવોનાં શુભકાર્યોથી તેજનુંં વહુમાન કરવુંં તથા હર્ષ કરવો તે પ્રમોદ જાવના, ૩ દુઃખી તેમજ દીન પ્રાણીજનુંં શુભ ચિંતવન કરી તેજનુંં દુઃખ દૂર કરવાની, તેમજ ધર્મહીન પ્રાણીને ધર્મ પમાડવાની અજિલાષા તે કરુણા-જાવના, ૪ હિંસાદિ અઘોર કર્મના કરનારા તેમજ દેવગુરુ અને ધર્મની નિંદા કરનારા એવા દુષ્ટ આશયવાલા જીવોનુંં બુરુંં નહિ ચાહતાં, તેજ પોતપોતાના કર્મવશ છે, એમ વિચારી તેજના ઉપર રાગદ્વેષ નહિ રાખતાં મધ્યમ પરિણામે વર્તવુંં તે માધ્યસ્થ જાવના. બીજા આજ્ઞાવિચય પ્રમુખ ચાર જોડેનુંં સ્વરૂપ ઠઠા ગુણસ્થાનક વિચારમાં વર્ણન કરેલુંં છે. હવે રૂપસ્થાદિ ચાર જોડેનુંં સ્વરૂપ કહીએ ઠિયે. ૧ રૂપમાં રહ્યા ઠતાં પણ આમારો જીવ અરૂપી અનંતગુણી છે, પરંતુ અરિહંતના અતિશયનુંં અવલંબન કરી તે સ્વરૂપ સાથે આત્મસ્વરૂપની એકતા તે રૂપસ્થધ્યાન, ૨ શરીરમાં રહ્યો જે આપણો જીવ, તેમાં અરિહંત, સિદ્ધ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુપણના સર્વ ગુણો, એમ નિર્ધાર કરી ગુણીના ગુણરૂપ પિંડનુંં ધ્યાન, કરવુંં તે પિંડસ્થધ્યાન, ૩ અરિહંતાદિ પંચપરમેષ્ઠીના ગુણનુંં સ્મરણ કરી તેનુંં વાણી વ્યાપારરૂપ ધ્યાન તે પદસ્થધ્યાન, ૪ નિરંજન, નિર્મલ, સંકલ્પ વિકલ્પરહિત, અજોડ એક શુદ્ધ સત્તાસ્વરૂપ, ચિદાનંદ, તત્વામૃતરૂપ, અસંગ, અલંબ, અનંત ગુણપર્યાયરૂપ આત્મસ્વરૂપનુંં ધ્યાન તે રૂપાતીતધ્યાન. એ પ્રમાણે જિનેશ્વરજગવાને કથન કરેલુંં ધર્મધ્યાન અપ્રમત્તગુણસ્થાનમાં મુખ્ય વૃત્તિ અર્થાત્ પ્રધાનપણે હોય છે. રૂપાતીતજોડ શુદ્ધધ્યાનરૂપ હોવાથી અંશમાત્ર ગૌણપણે રહે છે, અપ્રમત્તગુણસ્થાનમાં આવશ્યક ક્રિયાનો અજાવ છે, ઠતાંપિ શુદ્ધપણુંં છે તે કહીએ ઠિયે.

અપ્રમત્તગુણસ્થાનમાં સામાયિકાદિ ષટ્ આવશ્યક નથી. વ્યવહાર ક્રિયારૂપ નથી, પરંતુ નિશ્ચયસામાયિકાદિ છે. સામાયિકાદિ સર્વ આત્માના ગુણ છે “આયા સામાણ, આયા સામાણસ્સ અદ્ધે” અ-

ર્થાત્ આત્માજ સામાયિક ઠે, આત્માજ સામાયિકનો અર્થ ઠે આ સિદ્ધાંતનાં વચન ઠે

પ્રશ્ન - અપ્રમત્તગુણસ્થાનમાં વ્યવહાર ક્રિયારૂપ ઘટ્ટકાવશ્યક શા વાસ્તેનહિ?

ઉત્તર - અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં સત્ ધ્યાનના યોગથી નિરતર ધ્યનમાંજ પ્રવૃત્તિ ઠે સ્વાજાવિકી, સહજ, નિત્ય સંકલ્પવિકલ્પરૂપમાલાનો અ જાવ હોવાથી આત્મા નિર્મલ એકસ્વજાવરૂપ રહેઠે, આ ગુણસ્થાનમાં વર્તતા જીવ, જાવતીર્થજ્ઞાન કરીને પરમશુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરેઠે યદાહ ॥ વા હોવસમ તપ્પાહ, ટેયણં મલ્લપ્પવાહણં ચેવ ॥ તિહિં અષ્ઠેહિં નિઠ્ઠત્ત, ત મ્હાત વલ્લઠં નિઠ્ઠ ॥ સોહંમિઠ નિગ્ગહિયે, તપ્પાહ ટેયણં જાણ ॥ ૧ ॥ અઠઘિય કમ્મરય, ઘલુપ્પહિં જવેહિ સંઘિય જમ્હા ॥ તવ સંયમેણ ધોયહ, તમ્હાંત જાવશ્યો તિઠ્ઠ ॥ ૩ ॥ અર્થ - વાહ ઇપશાંત કરે, તૃપા ટીપાવે, શરીરનો મલ્લ દૂર કરે, આ ઘ્રણ અર્થને સિદ્ધ કરનારાં ગંગા, માગધાદિ દ્રવ્યતીર્થ કહેવાય ઠે, ૧ ક્રોધનો નિગ્રહ કરવાથી વાહઇ-પશમ થાય ઠે, સોજનો નિગ્રહ કરવાથી તૃપાનો ટેદ થાય ઠે, અને અનેક જવની સંચય કરેલી અષ્ટકર્મરૂપ રજથી આત્મસ્વરૂપને છાગેલો મેલ, તપ સંયમથી ધોવાથી, આ ગુણસ્થાન જાવતીર્થ કહેવાય ઠે અ ન્યથ ॥ રુદ્ધપ્રાણપ્રચારે, ઘપુપિ નિયમિતે, સંશૃતેઽક્કપ્રપચે । નેત્રસ્પદે નિ રસ્તે, પ્રલય મુપગતે, સર્વિકલ્પેઽજાલે ॥ તિલ્લે મોહાંધકારે, પ્રસરતિ મહસિ, કાપિ વિશ્વપ્રદીપે । ધન્યોઽધ્યાનાવલ્લંબી, કલ્પયતિ પરમાનંદસિંધૌ પ્રવેશં ॥ ૧ ॥ અર્થ - આસોદ્ધાસનું ગમનાગમન જેણે રોકેલું ઠે, જેણે પો તાના શરીરને સ્વાધીન કર્યું ઠે, જેણે પાંચે ઇન્દ્રિયોને પોતપોતાના વિષ યથી રોકેલી ઠે જેણે નેત્રોનો સંચાર વધ કરેલો ઠે, જેણે અંતર્વિકલ્પ રૂપ ઇંદ્રજાલનો નાશ કરેલો ઠે, જેણે મોહરૂપ અધકારનો છય કરેલો ઠે, અને જેને ત્રિજુવનપ્રકાશક જ્ઞાનપ્રદીપ પ્રગટ થયેલ ઠે, એવા ધ્યાના વલ્લંબી પુરુષને ધન્ય ઠે, જે પરમાનંદરૂપસમુદ્રમાં પ્રવેશ કરે ઠે

અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનસ્ય જીવ, ૧ શોક, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ અસ્થિર, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અયશ, ૭ અશાન્તા વેદની, આ સાત પ્રકૃતિયોનો ઘઘલ્યવ છેદ કરે ઠે, ૧ આહારક, ૨ આહારક ઇપાંગ, અને જો દેવાયુ ન ઘાંધે તો અઘાવન પ્રવૃત્તિનો વંધ કરે ઠે, અને દેવાયુ ઘાંધે તો ઈગણસાઠ પ્ર

કૃતિનો બંધ કરે છે, તથા સ્ત્યાનર્કિત્રિક અને આહારકદ્ધિકનો ઉદય વ્યવસ્થેદ કરે તો ઠોંતેર પ્રકૃતિનું ફલ વેદે છે, અને ૧૩૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે આઠમા અપૂર્વકરણ, નવમા અનિવૃત્તિવાદર, દશમા સૂક્ષ્મ સંપરાય, અગીઆરમા ઉપશાંતમોહ, બારમા ક્ષીણમોહ, આ પાંચ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ સામાન્ય પ્રકારે લખિયે ઠિયે.

ચારિત્રમોહનીયની એકવીશ પ્રકૃતિ ઉપશમાવવા તેમજ ક્ષય કરવા વાસ્તે, અત્યંત વિશુદ્ધ અધ્યવસાયથી, વીર્યવિશેષ ઉદ્ભવિત થયે થકે, તેનો રસઘાત, સ્થિતિઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસંક્રમ, અપૂર્વસ્થિતિબંધ, જેમ ધૂરસમયથી થવા માંડે તે અપૂર્વકરણનામા આઠમું ગુણસ્થાન છે, તેનું નામ અપૂર્વકરણ કહેવાનો હેતુ એ છે કે આ ગુણસ્થાનમાં અપૂર્વ આત્મ ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે.

જે જોગ દીઠા હોય, સાંજદ્યા હોય, તેમજ અનુજવ્યા હોય, તેની કાં-ક્ષારૂપ સંકલ્પ વિકલ્પનો જ્યાં અજ્ઞાવ થવાથી, નિશ્ચય, પ્રધાન પરિણતિરૂપ, પરમાત્મેકત્વરૂપ જાવની જે સ્થાનમાં નિવૃત્તિ થતી નથી, તે કારણથી તેનું નામ અનિવૃત્તિ ગુણસ્થાન કહેવાય છે, તેનું નામ અનિવૃત્તિ વાદર કહેવાનો હેતુ એ છે કે અહીંયાં અપ્રત્યાખ્યાનાદિ બાર કષાય, તથા નવ નોકષાયને ઉપશમાવવા વાસ્તે તેમજ ક્ષય કરવા વાસ્તે બહુજ ઉદયમ થાય છે, તેથી તે નવમું અનિવૃત્તિ વાદર છે.

તથા સૂક્ષ્મ પરમાત્મતત્ત્વ જાવના બલથી સત્તાવીશ પ્રકૃતિરૂપ મોહ ઉપશાંત થતાં તથા ક્ષય થતાં, એક સૂક્ષ્મ સંસ્કૃત લોચનું અસ્તિત્વ જ્યાં છે તે સૂક્ષ્મસંપરાય નામા ગુણસ્થાનક છે. સંપરાય, કષાયનામવાલી છે, તે કારણથી આ ગુણસ્થાનકનું નામ સૂક્ષ્મસંપરાય છે.

તથા ઉપશમકજ ઉપશમ મૂર્તિરૂપ સહજસ્વજાવબલથી સકલ મોહ કર્મ ઉપશાંત કરવાથી ઉપશાંતમોહનામક અગીઆરમું ગુણસ્થાન તથા ક્ષપકનેજ ક્ષપકશ્રેણિ માર્ગથી દશમા ગુણસ્થાનથીજ નિઃકષાય, શુદ્ધ, આત્મજાવના બલથી, સકલ મોહનો ક્ષય કરવાથી ક્ષીણમોહ નામ બારમું ગુણસ્થાનક હોય છે.

હવે અપૂર્વ કરણાદિ અંશથીજ વંને શ્રેણી આરોહનું સ્વરૂપ કહિયેઠિયે.

અપૂર્વ કરણ સ્થાનમા આરોહ સમયમા અપૂર્વકરણના પ્રથમ અશષીઞ
 ઉપશમક, ઉપશમશ્રેણિષ્ ચઢેઢે, અને કપક, કપકશ્રેણિષ્ ચઢેઢે

હવે પ્રથમ ઉપશમ શ્રેણિષ્ ચઢવાની યોગ્યતા કહિયેઠીયેં ઉપશમક
 મુનિ શુક્લ ધ્યાનનો પ્રથમ પાયો, જેનુ સ્વરૂપ હવે પઠી કથન કરવામાં
 આવશે, તેનું ધ્યાન કરતાં ઉપશમશ્રેણિ અગીકાર કરે ઢે કેવી સ્થિતિ
 વાલા તે મુનિ ઢે ? પૂર્વગત શ્રુતના ધારક, નિરતિચાર ચારિત્રધાન્, પ્રથ
 મના ત્રણ સંહનનયુક્ત, એવા મુનિ ઉપશમ શ્રેણિ કરે ઢે

ઉપશમશ્રેણિવાલા મુનિ જો અરૂપ આયુષ્યવાલા હોય તો કાલ કરીને
 પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય ઢે, પરંતુ જેઠને પ્રથમ સંહનન હોય
 તેજ અનુત્તર વિમાનમા ઉત્પન્ન થાય ઢે વીજા સંહનનવાલા અનુત્તર
 વિમાનમાં ઉત્પન્ન થતા નથી, સેવાર્ત સંહનનવાલા ચોથા મહેન્દ્રદેવ
 લોકસુધી જઈ શકે ઢે, અર્થાત્ ત્યાં સુધી ઉત્પન્ન થાય ઢે ઘાકીના કી-
 સિકાદિ ચાર સંહનનવાલા ઘવે દેવલોક ઉત્તરોત્તર ઘૂઝી કરતાં, ત્યા
 સુધી ગમન કરી શકે ઢે પ્રથમ સંહનનવાલા મોક્ષ સુધી ગમન કરી
 શકે ઢે, અને જેનુ આયુષ્ય સાત લવ અધિક હોત તો તે અવશ્ય મોક્ષ
 જાત તેજ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય ઢે, યવાહ ॥ સત્તલ્લવા
 જઈ આઠ, પટ્ટપ્પમાણં તઠંદુ સિઝ્ઝતા ॥ તિસિયમિત્ત નહુયં, તત્તો લવસ
 ત્તમા જાયા ॥૧॥ સલ્લઠ સિઝ્ઝનામે, ઠક્કોસઠ્ઠિસુ વિજય માઈસુ ॥ યગાલ્લે
 સગજ્ઞા, હલ્લતિ લવસત્તમા દેવા ॥ ૨ ॥

પ્રશ્ન —ઉપશમ શ્રેણિવાલા મોક્ષયોગ્ય કેવીરીતે થઈ શકે ઢે ?

ઉત્તર —સાત લવ, એક મુદૂર્ત્તનો અગીઆરમો જાગ ઢે હવે લવ સાત
 ઘાકી રહ્યુ ઢે આયુષ્ય જેને, એવા ઉપશમ શ્રેણિ લલિત કરનારા, પરાહ-
 મુલ્લ થયેલા, સાતમા ગુણસ્થાનકમા આવીને ફરી કપક શ્રેણિ માઢીને
 સાતલવની ઘલ્લમાંજ દીણમોહ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત કરી અત કૃત કેવલી
 થઈ મોક્ષ ગમન કરે ઢે તે કારણથી દૂપણ નથી તથા જે પુણ્ય
 વાલા ઉપશમ શ્રેણિ કરે ઢે તે અલલિત શ્રેણિથી ચારિત્ર મોહનીયનો
 ઉપશમ કરીને અગીઆરમા ગુણસ્થાનકે પહોંચી ઉપશમ શ્રેણિ સમાપ્ત
 કરી નીચે પડે ઢે

હવે ઉપશમકજ અપૂર્વાદિ ગુણસ્થાનકોમા જે કરે ઢે તે કહિયેઠીયેં

સંજ્વલન લોજ વર્જિને વાકીની મોહનીય કર્મની વીશ પ્રકૃતિ, અપૂર્વ કર્મ તથા અનિવૃત્તિવાદર, આ વે ગુણસ્થાનમાં ઉપશમાવે છે, ત્યાર પછી અનુક્રમે સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનમાં સંજ્વલન લોજને સૂક્ષ્મ કરે છે, ત્યાર પછી અનુક્રમે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં તે સૂક્ષ્મ લોજને સર્વથા ઉપશમાવે છે. આ ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં જીવ, શાતાવેદનીયરૂપ એક પ્રકૃતિનોજ વંધ કરે છે. ઊગણસાઠ પ્રકૃતિ વેદે છે, તથા ૧૪૮ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સત્તા છે.

ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ છે, ઉપશમ ચારિત્ર છે, અને જાવ પણ ઉપશમજ છે, પરંતુ ક્ષાયિક જાવ, તેમજ ક્ષાયોપશમિક જાવ થતો નથી.

હવે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકથી કેવીરીતે નીચે પડે છે, તેનું સ્વરૂપ કહિયે ઢીયે. ઉપશાંત મુનિ તીવ્ર મોહોદયથી અર્થાત્ ચારિત્ર મોહનીયનો તીવ્ર ઉદય થવાથી ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનકથી પડી જાય છે, ફરી મોહજનિત પ્રમાદથી પતિત થાય છે. જેમ પાણીમાં મલ નીચે વેસી જાય છે, ત્યારે ઉપરનું પાણી નિર્મલ થાય છે, અને ફરી નિમિત્ત પામીને મલીન થાય છે, તેમ આ ગુણસ્થાનકમાં થાય છે. ॥ યદાહ ॥ સુચકે-વલ્લિ આહારગ, રુજુમઙ્ ઉપસંતગાવિહુ પમાય ॥ હિંમંતિ જવ મણંતં, તં અણંતર મેવ ચઙ ગશ્યા ॥ ૧ ॥ અર્થઃ—૧ શ્રુત કેવલી, ૨ આહારક શરીરી, ૩ રુજુમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાની, ૪ ઉપશાંતમોહવાલા, આ સર્વે પ્રમાદને વશ થઈ અનંતજવ કરે છે, ચાર ગતિમાં વાસ કરે છે.

હવે ઉપશમક જીવો ગુણસ્થાનકોમાં કેવીરીતે પડે છે, તથા પડે છે તેનું સ્વરૂપ કહિયે ઢીયે. અપૂર્વકરણગુણસ્થાનથી, અનિવૃત્તિવાદરગુણસ્થાનમાં જાય છે, અનિવૃત્તિવાદરથી, સૂક્ષ્મસંપરાયમાં જાય છે, અને સૂક્ષ્મસંપરાયથી, ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનમાં જાય છે, તથા અપૂર્વકરણાદિ ચારે ગુણસ્થાનકથી પડતાં થકાં ઉપશમશ્રેણિવાલા, મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં આવી જાય છે, અને જો ચરમશરીરી હોય તો, સાતમા ગુણસ્થાનકસુધી આવીને, ફરી સાતમા ગુણસ્થાનકથી ક્ષપક શ્રેણિ માંડે છે, પરંતુ એકવાર જેણે ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તેજ ક્ષપક શ્રેણિ કરી શકે છે, અને જેણે એક જવમાં બે વાર ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તે ક્ષપક

શ્રેણિ તે જવમા કરી શકતા નથી યદાહ ॥ જીવોદુ એક જન્મમિ, ફક્તિં
ઠવસામગો ॥ સ્વયતિ કુક્કાનો કુક્કા, વોધારે ઠવસામગો ॥ ૧ ॥

હવે ઠપશમ શ્રેણિવાલાના જવોની સંખ્યા કહિયેં ઠિયેં આ સંસારમાં
એકજીવ આશ્રયી અનેક જવમા થઈ ચાર વાર ઠપશમ શ્રેણિ થાય છે,
અને એકજવમા વે વાર થાય છે યદાહ ॥ ઠવસમ સેણિ ચઠક, જાયઃ
જીવસ્સ આજ્ઞવં નૂણં ॥ તો પુણ વો યગજવે, સ્વવગે સ્સેણી પુણોયગા
॥ ૧ ॥ ઠપશમ શ્રેણિની સ્થાપના આ આગલના મંત્રથી જાણી લેવી આ
મંત્રની સંવાદક આ ગાથા છે ગાથા ॥ અણદસણ પુંસિછી, વેયઠક વ
પુરિસવેય વ ॥ વોવો યગતરિય, સરિસે સરિસં ઠવસમેહ ॥ ૧ ॥ અર્થ-
પ્રથમ અનતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા, અને હોત્તનો ઠપશમ કરે છે, પઠી
મિશ્યાસ્વમોહ, મિશ્રમોહ, અને સમ્યક્સ્વ મોહને ઠપશમાવે છે, પઠી નપુ
સકવેદ, પઠી સ્ત્રીવેદ, પઠી હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, જુગુપ્સા, ઠ
નોકપાયને ઠપશમાવે છે, પઠી પુરુષવેદ, પઠી અપ્રત્યાહ્યાની ક્રોધ, તથા
પ્રત્યાહ્યાની ક્રોધ, પઠી સંજ્વલન ક્રોધ, પઠી અપ્રત્યાહ્યાની માન, તથા
પ્રત્યાહ્યાની માન, પઠી સંજ્વલન માન, પઠી અપ્રત્યાહ્યાની માયા તથા
પ્રત્યાહ્યાની માયા, પઠી સંજ્વલન માયા, પઠી અપ્રત્યાહ્યાની હોત્ત, તથા
પ્રત્યાહ્યાની હોત્ત, પઠી સંજ્વલન હોત્ત ય પ્રમાણે અનુક્રમે ઠપશાત કરે છે
હવે દ્વપક શ્રેણિનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં આઠમા ગુણસ્થાનકની પે
હેલાં યોગી (દ્વપક મુનિ) દ્વપક શ્રેણિ પચઢીને કર્મદાય કરવામાં પ્ર
વૃત્ત થતા જે જે કર્મ પ્રકૃતિનો દાય કરે છે, તે લક્ષીય ઠીયેં ચરમશ-
રીરી, અઘઠ્ઠાયુ, અરૂપકર્મીને દ્વપકમુનિનો ચોથા ગુણસ્થાનમાં નરકા
યુનો દાય થઈ જવાથી, તથા પાંચમા ગુણસ્થાનમાં તિર્યગાયુનો દાય થઈ
જવાથી, સાતમા ગુણસ્થાનમાં વેવાયુનો દાય થઈ જાય છે ઘક્ષી અહીંયાં
સાતમા ગુણસ્થાનમાં વર્ણનમોહસત્તકનો પણ દાય થઈ જાય છે ત્યાર
પઠી દ્વપકમુનિને એકસો આઠત્રીશ કર્મપ્રકૃતિનીજ સત્તા રહે છે ત્યારે,
આઠમા ગુણસ્થાનકની પ્રાપ્તિ થાય છે કેવી રીતે થાય છે ? ઠલ્લુઠ ધર્મ
ધ્યાન, રૂપાત્તીત લક્ષણરૂપ, તેનું વારવાર સેવન કરતા અચ્ચાસરૂપ થઈ
જવાથી તત્ત્વપ્રાપ્તિ થાય છે યદાહ ॥ અચ્ચાસેન જિતાદારો, ડ્ચ્યાસે
નેવ જિતાસન ॥ અચ્ચાસેન જિતશ્વાસો, ડ્ચ્યાસેનેવાનિતપ્પુટિ ॥ ૧ ॥

अज्यासेन स्थिरं चित्त, मज्यासेन जितेंद्रियः ॥ अज्यासेन परानंदा-
ज्यासेनैवात्मदर्शनं ॥ १ ॥ अज्यासवर्जितैर्ध्यानैः, शास्त्रार्थैः फलमस्ति
न ॥ नवेन्नहि फलैस्तृप्तिः, पानीयप्रतिविंबितैः ॥ ते कारणं श्री अज्यास-
थीज विशुद्धतत्त्वानुयायिनी बुद्धि आय ठे.

हवे आठमा गुणस्थानमां शुक्लध्यान जेनुं स्वरूप हवे लखवामां आ-
वशे तेनो आरंज आय ठे ते कहिये ठियें. शुक्लध्याननो प्रथम पायो पृ-
थक्त्व वितर्क सप्रविचार नामनो ठे. तेनुं ध्यान करनार मुनि वज्ररुष-
जनाराच नामा प्रथम संहननयुक्त होय ठे.

हवे ध्यान करनारनुं स्वरूप कहियेंठियें. योगींद्र, कपकमुनींद्र, व्य-
वहार अपेक्ष्य, ध्यान करवाने योग्य आय ठे, शुं करीने ? निविड, हठ,
पर्यकासन करीने, केवी रीतें ? निश्चल आसन करीने; कारण के आ-
सन जयज ध्यानना प्रथम प्राण ठे. यदाह ॥ आहारासण निदा, जयं
च काज्जण जिणवर मएण ॥ जाइज्जा नियं अप्पा, उवइठं जिणवरिंदेण
॥ १ ॥ पर्यकासन जंधाना अधोजागमां पग उपर करवाथी आय ठे. वली
केटलाएक सिद्धासन करेठे, तेनुं स्वरूप आ प्रमाणे ठे. ॥ योनिं वाम-
पदा परेण निविडं, संपीड्य शिश्रं हनुं । न्यस्योरस्यचक्षेंद्रियः स्थिरमना
लोलां च ताद्वन्तरे ॥ वंशस्थैर्यतया सुनिश्चलतया, पश्यन् त्रुवोरंतरं ।
योगी योगविधिप्रसाधनकृते, सिद्धासनं साधयेत् ॥ १ ॥ वली आस-
ननो कांइ नियम नथी एम पण बतावेहुं ठे, जे आसनथी चित्तनी स्थि-
रता आय, एतुं गमे तेवा प्रकारनुं आसन होय, ते वास्तविक ठे. वली
ते योगींद्र केवा होय ठे ? नासिकाना अग्रजागमां जेणे नेत्रनी दृष्टि
स्थापन करेली ठे, एवा प्रसन्ननेत्रवाला ठे, कारण के नासाग्रन्यस्त लो-
चनवालाज ध्यानना साधक होय ठे ॥ यदाह ॥ ध्यानदंडकस्तुतौ ॥
नासावंशाग्रजाग, स्थितनयनयुगो, मुक्तताराप्रचारः । शेषाक्षक्षीणवृत्ति,
स्त्रिजुवनविवरो, द्वांतयोगैकचक्षुः ॥ पर्यकातंकशून्यः, परिगलितघनो,
ह्वासनिःश्वासवातः । सङ्ख्यानारंजमूर्ति, श्रिरमवतु जिनो, जन्मसंज्ञूतिनीतेः
॥ १ ॥ वली ते योगींद्र केवा होय ठे ? किंचित् जन्मीलित अर्द्धविक-
सित नेत्र ठे जेनां, कारण के योगियोनां समाधिसमयमां नेत्र अर्द्धवि-
कसित होय ठे. ॥ यदाह ॥ गंजीरस्तंजमूर्ति, व्यपगतकरणं, व्यापृ-

तिमंदमंद । प्राणायामोखलाट, स्थलनिहितमना, दत्तनासाग्रदृष्टिः ॥
 नाऽत्युन्मीलमिमील, श्रयनमतितरां, धरूपर्यकवधो । ध्याने प्रध्याय
 शुक्ल, सकलविदग्धव, य सपायास्त्रिनोव ॥ १ ॥ वल्ली केवा ठे ते यो
 गीन्द्र ? मन, चित्त, अत करणना विकल्परूप व्यापारने धध कर्यो ठे,
 जेणें कारण के विकल्परज दृढकर्म धधननो हेतु ठे यदाह ॥ शुचावाह
 शुचावापि, विकल्पा यस्य चेतसि ॥ सस्वं धध्यात्यय स्वर्ण, धधना तेन कर्म
 णा ॥ २ ॥ वर निद्रा, वरमूर्छा, वरं विकलताऽपि वा ॥ नत्वाचरौद्रदुर्लेश्या,
 विकल्पाकुक्षित मन ॥ २ ॥ वल्ली ते योगी केवा ठे ? संसारनो उछेद
 करवा वास्ते उद्यम ठे जेनो एवा ठे, कारण के जवने उछेद करवानी
 अजिज्ञापावाला ध्यानवाननेज योगनी सिद्धि थाय ठे यदाह ॥ उस्सा
 हास्त्रिश्चयाद्देव्या, त्संतोषात्तत्त्वदर्शनात् ॥ मुनेर्जनपदत्यागा, त्यद्भज्योऽंग
 प्रसिद्धयेदिति ॥ १ ॥ तथा योगीन्द्रमुनि पवनने उर्ध्व प्रचाराति वक्ष
 मद्धार गोचर प्राप्त करे ठे शुं करीने प्राप्त करे ठे ? अपानद्धार मार्गशी
 गुदाने रस्ते पोतानी छ्वायी निकलता पवनने संकोचीने, मूलवध युक्ति
 पूर्वक करे ठे ते मूलवध आ ठे ॥ पार्श्वजगणेन सपीड्य, योनिमाकुच
 येऽनुदं ॥ अपानमूर्द्धमाकुच्य, मूलवधोनिगद्यते ॥ १ ॥ आ आकुचन क-
 र्मज प्राणायामनु मूल ठे ॥ यदुक्तं ॥ ध्यानदृढस्तुतौ ॥ संकोच्यापानरंघ्र
 द्रुतवह सहशं, तदुवत्सूक्ष्मरूप । धृत्वा हृत्पद्मकोशे, तदनु च गलके ता-
 स्तुनि प्राणशक्तिं ॥ नीत्वा शून्यां, पुनरपि स्वगतिं, वीप्यमानं समंतात्,
 लोकालोकावल्लोकां, कलयति सकलां यस्य तुष्टो जिनेश ॥ १ ॥

इहे पूरक प्राणायामनु स्वरूप कहियेंठियें योगी पूरक ध्यानना यो-
 गशी अतिप्रयत्नपूर्वक सर्व देहगतनाडीसमूहने पवनशी पूरे ठे शुं क-
 रीने ? चार आंगल सुधी पवननु आकर्षण करीने, अर्थात् धधारशी सर्व
 बाजुपशी चार आंगलप्रमाणे पवनने खेंचीने पूरेठे तात्पर्य ए ठे के
 आकाश तत्व धहेतां यका नासिकानी अवरज पवन होयठे, अग्नितत्व
 धहेतां यकां चार आंगल प्रमाण धधार पवन उर्ध्वगति स्फुरे ठे, वायु
 तत्व धहेता ठ आंगल प्रमाण धधार पवन तिर्यग् स्फुरे ठे, पृथ्वीतत्व
 धहेता यकां आठ आंगल प्रमाण धधार पवन मध्यम जागमां रहे ठे,
 अने अल तत्व धहेतां यकां चार आंगल प्रमाण पवन नीचे धहे ठे एवी

रीते बार आंगल पर्यंत वारुण मंडल प्रचार अमृतमय पवन आकर्षणशी तेनुं नाम पूरकध्यानकर्म कहेवाय ठे.

हवे रेचक प्राणायाम कहियें ठियें. पूरक ध्याननी अनंतर साधक योगी, योगसामर्थ्यशी तेमज प्राणायाम अन्यासबलशी रेचकनामा पवन, नाजिकमल उदरशी हलवे हलवे बहार काढे ठे, तेनुं नाम रेचक ध्यान ठे. यदाह ॥ वज्रासनः स्थिरवपुः स्थिरधीः सचित्त, मारोप्य रेचक समीरणजन्मचक्रे ॥ स्वांतेन रेचयति नाडिगतं समीरं, तत्कर्म रेचक मिति प्रतिपत्तिमेति ॥ १ ॥

हवे कुंजक ध्यान कहियें ठियें. योगी कुंजकनामा पवन, नाजिपंकज कुंजक ध्यान अर्थात् कुंजककर्मप्रयोगशी कुंजवत् अर्थात् घडारूपें अतिशयेंकरी स्थिर करे ठे. ॥ यदाह ॥ चेतसि श्रयति कुंजकचक्रं, नाडिकासु निबिडीकृतवातः ॥ कुंजवत्तरति यज्जालमध्ये, तद्भ्रदंति किल कुंजककर्म ॥ १ ॥ इति लेशमात्र प्राणायामस्वरूपं.

हवे पवन जीतवाची मन वश थाय ठे, तेनुं स्वरूप कहियें ठियें. ज्यां मन ठे, त्यां पवन ठे, अने ज्यां पवन ठे, त्यां मन ठे. यदाह ॥ दुग्धांबुवत् संमिलितौ सदैव, तुल्यक्रियौ मानसमारुतौ हि ॥ यावन्मनस्तत्र मरुत्प्रवृत्ति, र्यावन्मरुत्तत्र मनःप्रवृत्तिः ॥ १ ॥ तत्रैकनाशादपरस्य नाश, एकप्रवृत्तेरपरप्रवृत्तिः ॥ विध्वस्तघोरैर्द्रियवर्गशुद्धि, स्तङ्कुसनान्मोक्षपदस्य सिद्धिः ॥ २ ॥ आ प्रमाणे पूरक, रेचक, कुंजक पवनोनां अनुक्रमें आकुंचन, निर्गमन साधीने, वायुनो संग्रह, तेमज चित्तनुं एकाग्रपणुं चिंतन करीने समाधिविषे निश्चलपणुं धारण करे ठे, कारण के पवन जीतवाचीज मन निश्चल थाय ठे. यदाह ॥ प्रचलति यदि, क्षोणी चक्रं, चलंत्यचला अपि । प्रलयपवन, प्रेखालोला, श्रद्धंति पयोधयः ॥ पवन जयिनः, स्वावष्टंज, प्रकाशितशक्तयः । स्थिरपरिणते, रात्मध्याना, चदंति न योगिनः ॥ १ ॥

हवे जावनीज प्रधानतानुं स्वरूप कहीयें ठियें. क्षपक श्रेणि आरोह करतां प्राणायामनो क्रम अर्थात् प्रौढ पवननो अन्यासक्रम जे कहेलो ठे, ते प्रागढ्यता अर्थात् रूढिपूर्वक जे प्रसिद्ध ठे, तेम बतावेलो ठे परंतु प्राणायाम करे तोज क्षपकश्रेणि चढी शके एवो कांश्च नियम नशी,

कारण के रूपकनो जावज रूपक श्रेणिनु कारण ठे, परतु प्राणायामादि जे आढंबर ठे ते कारण नथी यथा चर्पटिनापि ॥ नासाकदं नाडीवृद्धं, वायोश्चारः प्रत्याहार ॥ प्राणायामो वीजग्रामो, ध्यानान्यासो मन्त्रन्यास ॥ १ ॥ हृत्पद्मस्थं धूमध्यस्थ, नासाग्रस्थ आसांतस्थ ॥ तेजः शुद्धं ध्यानं बुद्ध, ईकाराख्यं सूर्यप्रनाख्य ॥ २ ॥ ब्रह्माकाशं शून्याज्ञासं, मिथ्या जस्पं चिंताकल्प ॥ कायाक्रांतं चित्तद्वान्तं, त्यक्त्वा सर्वं, मिथ्या गर्वं ॥ ३ ॥ गुर्वादिष्टं चित्तितमिष्टं, वेदासीतं जावोपेत ॥ त्यक्त्वा छद्मं, नित्या नंदं, शुद्धं तत्त्व जानीहि त्वं ॥ ४ ॥ अन्यच्च ॥ ओंकाराऽन्यसनं विचित्रकरणेऽ, प्राणस्य वायोर्जया । तेजश्चित्तनमात्मकायकमले, शून्यांतरालंबनं ॥ त्यक्त्वा सर्वमिदं कक्षेवरगतं, चिंतामनोविभ्रम । तत्त्वं पश्यत जस्पकल्पनकक्षा, ऽसीतं स्वजावस्थित ॥ १ ॥ आ सर्वं रूढिपूर्वकं रूपक श्रेणिना आढंबर ठे, परतु तत्वथी तो मरुदेवाविवत् जावज प्रधान ठे

हवे शुक्ल ध्यानना प्रथम पायानुं नाम कहीयें ठियें मन, ध्वन, कायाना योगने वशकरनार मुनिने शुक्लध्याननो प्रथम पाद धाय ठे, ते पाद केवो ठे ? वितर्कसहित जे वर्ते ते सवितर्क, विचारसहित जे वर्ते ते सविचार, पृथक्त्वसहित जे वर्ते ते सपृथक्त्व आ त्रणविशेषणयुक्त होवाथी शुक्लध्यानना प्रथम पायानुं नाम सपृथक्त्व, सवितर्क, सप्रविचार ठे

हवे आ त्रणे विशेषणोनुं स्वरूप कहीयें ठियें पूर्वोक्त प्रथम शुक्लध्यान त्रयात्मक क्रमोक्रमें रहित विशेष त्रण रूपें ठे तेमां श्रुतधितारूप वितर्क ठे, तथा शब्द अर्थ योगांतरमां जे संक्रमण करतु ते विचार ठे, अने अव्य, गुण, पर्यायादिथी जे अन्यपणु ठे ते पृथक्त्व ठे

हवे आ त्रणे विशेषणना प्रगट अर्थ कहीयें ठियें, जे ध्यानमां अंत रगध्वनिरूप वितर्क, विचार रूप होय ते सवितर्क ध्यान ठे, कारण के स्वकीय निर्मल परमात्मतत्त्व अनुभवमय अतरंग जावगत आगमना अवलंबनथी आ सवितर्कध्यान धाय ठे जे ध्यानमां पूर्वोक्त वितर्क विचार रूप अर्थथी अर्थांतरमां संक्रमण होय, शब्दथी शब्दांतरमां संक्रमण होय, तथा योगथी योगांतरमां संक्रमण होय ते सविचार संक्रमण कह्ये धाय ठे तथा जे ध्यानमां पूर्वोक्त वितर्क सविचार अर्थ व्यंजन योगां

તર સંક્રમણરૂપ પણ શુદ્ધાત્માની પેઠે દ્રવ્યથી દ્રવ્યાંતરમાં જાય છે, અથવા ગુણોથી ગુણાંતરમાં જાય છે, અથવા પર્યાયોથી પર્યાયાંતરમાં જાય છે, તેમાં સહજાવી તે ગુણ છે, જેમ કે સુવર્ણમાં સ્થિતતા, પીતતા છે, ઇત્યાદિ, અને ક્રમજાવી તે પર્યાય છે, જેમકે સુવર્ણમાં મુદ્રા, કુંડલાદિ. તે દ્રવ્યગુણ પર્યાયાંતરોમાં જે ધ્યાનમાં અન્યત્વ પૃથક્ત્વ છે તે સપૃથક્ત્વ છે.

હવે શુદ્ધ ધ્યાનથી જે શુદ્ધિ થાય છે તે કહિયેં ઠિયેં. સમાધિવાન યોગી પૂર્વોક્તત્રયાત્મક પૃથક્ત્વ વિતર્ક સપ્રવિચાર શુદ્ધ ધ્યાનને ધ્યાતાં થકાં પરમ પ્રકૃષ્ટ વિશુદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે, તે શુદ્ધિ કેવી છે ? મુક્તિ રૂપ લક્ષ્મીના મુખને દેખાડનારી છે.

હવે તેનું કાંઈક વિશેષ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. યદ્યપિ આ શુદ્ધધ્યાનનો પાયો પ્રતિપાતી (પતનશીલ) ઉત્પન્ન થાય છે, તો પણ અતિ વિશુદ્ધ હોવાથી અર્થાત્ અત્યંત નિર્મલ હોવાથી ઉપરના ગુણસ્થાનમાં આરોહ કરવાની ઇચ્છા રહ્યા કરે છે, અર્થાત્ ઉપરના ગુણસ્થાનમાં દોડે છે.

અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનસ્થ જીવ નિદ્રાદ્વિક, દેવદ્વિક, પંચેન્દ્રિયજાતિ, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, ત્રસનવક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ, વૈક્રિય ઉપાંગ, આહારક ઉપાંગ, આદ્યસંસ્થાન, નિર્માણનામ, તીર્થંકરનામ, વર્ણચતુષ્ક, અગુરુલઘુ, ઉપઘાત, ઉઘ્વાસ. આ વત્રીશ કર્મપ્રકૃતિનો બંધવ્યવહેદ થવાથી, ઠવીશ કર્મ પ્રકૃતિનો વંધ કરે છે. તથા ઠેલી ત્રણ સંહનન, અને સમ્યક્ત્વ મોહ, આ ચારનો ઉદયવ્યવહેદ થવાથી ચોતેર કર્મ પ્રકૃતિ વેદે છે. અને ૧૩૮ કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા છે. ઇતિ ક્ષપક શ્રેણિ આઠમા ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ.

હવે ક્ષપક, અનિવૃત્તિનામા નવમા ગુણસ્થાનકપર આરોહ કરે છે ત્યારે જે જે કર્મ પ્રકૃતિનો જ્યાં જ્યાં ક્ષય થાય છે, તે કહિયેં ઠિયેં. ક્ષપકમુનિ નવમા ગુણસ્થાનકના નવજાગ કરે છે. પ્રથમ જાગમાં સોલ કર્મ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે છે, તે આ પ્રમાણે છે, ૧ નરકગતિ, ૨ નરકાનુપૂર્વી, ૩ તિર્યગ્ગતિ, ૪ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૫ સાધારણનામ, ૬ ઉદ્યોતનામ, ૭ સૂક્ષ્મ, ૮ દ્વીંદ્રિયજાતિ, ૯ ત્રીંદ્રિયજાતિ, ૧૦ ચતુરિંદ્રિય જાતિ, ૧૧ એકેન્દ્રિયજાતિ, ૧૨ આતપનામ, ૧૫ સ્થાનાર્દિત્રિક, ૧૬ સ્થાવરનામ. તથા બીજા જાગમાં અપ્રત્યાખ્યાન કષાયની તથા પ્રત્યાખ્યાન ક-

પાયની ચોકઢી ક્ષય કરે છે ત્રીજા જાગમા નપુસક વેદનો અને ચોથા જાગમાં સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે છે, પાંચમા જાગમા હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, જુગુપ્સા ઠ નોકપાયનો ક્ષય કરે છે, ઘાદ ધ્યાનની અતિ નિર્મલતાથી ઠઠા જાગમાં પુરુષવેદનો, સાતમા જાગમાં સંજ્વલન ક્રોધનો, આઠમા જાગમાં સંજ્વલન માનનો, અને નવમા જાગમાં સંજ્વલન માયાનો ક્ષય કરે છે, તથા આ ગુણસ્થાનમાં ધર્તતા મુનિ હાસ્ય, અરતિ, જય, જુગુપ્સા, આ ચારનો વ્યવહેદ હોવાથી, ઘાષીશ પ્રકૃતિનો ધધ કરે છે, અને હાસ્યપટ્કનો ઉદયવ્યવહેદ થવાથી ઠાસઠ પ્રકૃતિને વેદે છે તથા નવમા અશમાં માયાપર્યંત પ્રકૃતિયોનો ક્ષય કરવાથી, પાત્રીશ પ્રકૃતિ વ્યવહેદ થવાથી એકસો ગ્રણ પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે ક્ષપકના દશમા ગુણસ્થાનકનુ સ્વરૂપ સ્ત્રીયેં ઠિયેં પૂર્વોક્ત ન વમા ગુણસ્થાનક અનંતર ક્ષપકમુનિ સૂદમ સંપરાય નામા દશમાગુણ સ્થાનપર આરોહ કરે છે શુ કરીને ? ક્ષણમાત્રમાં સંજ્વલનના સ્પૂષ્ણ સોજનો ક્ષય કરતાં થકાં આરોહ કરે છે સૂદમ સંપરાય ગુણસ્થાનસ્થ જીવ, પુરુષવેદ તથા સંજ્વલન ચતુષ્કનો ધધવ્યવહેદ થવાથી સત્તર પ્રકૃતિનો ધધ કરે છે, અને ગ્રણ વેદ તથા ગ્રણ કપાયનો ઉદયવ્યવહેદ થવાથી સાઠ પ્રકૃતિ વેદે છે, માયાની સત્તા વ્યવહેદ થવાથી એકસો વે પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે ક્ષપકમુનિને અગીઆરમુ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થતુ નથી, પરંતુ ષ શમા ગુણસ્થાનકથી સૂક્ષ્મ સોજના અશોના સૂક્ષ્મ રૂઢ કરતાં કરતાં ક્ષપક, ધારમા ક્ષીણમોહવીતરાગ ગુણસ્થાનમાં જાય છે અહીંયા ક્ષપક શ્રેણિ સમાપ્ત કરે છે તેનો અનુક્રમ આ પ્રમાણે છે પ્રથમ અનંતાનુબંધી ચાર કપાયનો ક્ષય કરે છે, પઠી મિધ્યાત્વ મોહનીયનો, પઠી મિધ્મમો હનીયનો, પઠી સમ્પક્ત્વ મોહનીયનો, પઠી અપ્રત્યાલ્યાન ચાર કપાયનો, પઠી પ્રત્યાલ્યાન ચાર કપાયનો, પઠી નપુસક વેદનો, પઠી હાસ્યપટ્કનો, પઠી પુરુષવેદનો, પઠી સંજ્વલન ક્રોધનો, પઠી સંજ્વલન માનનો, પઠી સં જ્વલન માયાનો અને ઠેવટે સંજ્વલન સોજનો ક્ષય કરે છે

હવે ધારમા ગુણસ્થાનમાં શુક્લધ્યાનનો વીજો પાયો પ્રાપ્ત થાય છે તેનુ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં ક્ષપકમુનિ ક્ષીણમોહી થવાથી ધારમા ગુણસ્થાન

मार्गमां परिणतिमान् यश्ने प्रथम शुक्लध्याननी रीतिमुजव बीजा शु-
क्लध्याननो आश्रय करे ठे. केवी रीतें ? वीतराग यश्जवार्थी “वीतराग”
अर्थात् विशेषेण इतो (गतो), रागोयस्मात् सवीतरागः, वली ते ऋपक
मुनि केवा ठे ? महायति, यथाख्यातचारित्री, शुद्धतर जावसंयुक्त एवा
ऋपक शुक्लध्यानना बीजा पायानो आश्रय करे ठे.

हवे तेज शुक्लध्याननां विशेषण नामसहित कहियें ठियें. ते क्षीण
मोहगुणस्थानवर्त्ती ऋपकमुनि, बीजा शुक्लध्यानने एकयोगशी ध्याय ठे,
यदाह ॥ एकं त्रियोगज्ञाजा, माद्यं स्यादपरमेकयोगवतां ॥ तनुयोगिनां
तृतीयं, नियोगानां चतुर्थं हि ॥ १ ॥ केवुं ध्यान ठे ? “अपृथक्त्वं पृ-
थक्त्ववर्जितं, अविचारं विचाररहितं, सवितर्कगुणान्वितं वितर्कजाव
गुणसंयुक्तं ” एवां बीजो शुक्लध्यानने ध्यायठे.

हवे अपृथक्त्वनुं स्वरूप कहियें ठियें. तत्त्वज्ञाता एकत्व अर्थात् अ-
पृथक्त्व ज्ञानने धारण करे ठे, ते एकत्वपणुं शुं ठे ? जे केवल निजा-
त्मद्रव्य अर्थात् विशुद्ध परमात्मद्रव्य ठे तेज अथवा तेज परमात्मा द्र-
व्यनो केवल एक पर्याय, अथवा केवल एकगुण ए प्रकारें एक द्रव्य,
एक गुण, एक पर्याय, निश्चल अर्थात् चलनरहित ज्यां ध्यान करवामां
आवे ते एकत्व ठे.

हवे अविचारनुं स्वरूप कहियें ठियें. जे सद्धानकोविदोए शास्त्र आ-
म्नायशी शुक्लध्याननुं रहस्य जाणुं ठे, तेउए अविचार विशेषणसंयुक्त
बीजा शुक्लध्याननुं स्वरूप आ प्रमाणे कहुं ठे. पूर्वोक्तस्वरूपोमां व्यंजन
अर्थयोगोमां अर्थात् शब्दार्थ योगरूपोमां परावर्त्तविवर्जित शब्दशी श-
ब्दांतर इत्यादि क्रमशी रहित एवुं चिंतन श्रुत अनुसारेज करवामां आ-
वे ते अविचार ठे. आ कालमां सद्धानकोविद अर्थात् शुक्लध्यानना
जेउ ज्ञाता ठे, तेउ पूर्वमुनिप्रणीत शास्त्र आम्नाय विशेषशी ठे; परंतु आ
कालमां शुक्लध्यानना कोइ अनुजवी नथी. यदाहुः ॥ श्रीहेमचंद्रसूरि-
पादाः ॥ अनविष्ठित्याम्नायः, समागतोऽस्येति कीर्त्यतेऽस्माभिः ॥ दुष्कर
मप्याधुनिकैः, शुक्लध्यानं यथाशास्त्रं ॥ १ ॥

हवे सवितर्कनुं स्वरूप कहियें ठियें. सवितर्कगुणसंयुक्त बीजुं शुक्ल-

ધ્યાન જાણશ્રુતના આલંબનથી થાય છે, સૂક્ષ્મ અતર્જસ્ય જાણગત અવલંબનમાત્ર ચિંતવનથી થાય છે

હવે શુક્લધ્યાનજનિત સમરસીજાવનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠીયેં ઘીજા શુક્લધ્યાનમા વર્તતા ધ્યાની સમરસીજાવ ધારણ કરે છે સમરસીજાવ એ ટલે તદેકશરણતા કારણ કે આત્માને અપૃથક્ત્વરૂપે પરમાત્મામા સ્થી ન કરીએ ત્યારેજ સમરસીજાવ ધારણ થાય છે સમરસીજાવ કેમ કરે ? આત્માના અનુજવથી કરે

હવે ક્ષીણમોહગુણસ્થાનકને અતે શુ કરે છે ? તે કહિયેં ઠીયેં પૂર્વોક્ત ધ્યાનથી તેમજ ઘીજા શુક્લધ્યાનના યોગથી કર્મફળનોત્તર દહન કરીને યોર્ગાંડમુનિ અતના પ્રથમસમયે અર્થાત્ ધારમા ગુણસ્થાનકના ઘીજા વરમસમયમાં નિદ્રા અને પ્રચક્ષા આ વે પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે છે

હવે અતસમયે જે કરે છે તે કહિયેં ઠીયેં ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનકે અતસમયમા ૧ ચક્ષુર્દર્શન, ૨ અચક્ષુર્દર્શન, ૩ અવધિર્દર્શન, ૪ કેવલદર્શન, આ ચાર દર્શનાવરણીય, તથા પાંચપ્રકારના જ્ઞાનાવરણીય, અને પાંચપ્રકારના અતરાય, એ ચૌદ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરીને ક્ષીણમોહાંશ ઘટ્ટને કેવલ સ્વરૂપ થાય છે તથા ક્ષીણમોહગુણસ્થાનસ્થ જીવ, દર્શનચતુષ્ક, જ્ઞાનાતરાયવશક, ઇન્દ્રિયોત્તર, યશનામ, એ સોઠ પ્રકૃતિનો વધવ્યવથેદ થવાથી એક શાતાઘેવનીયનો વધ કરે છે તથા ૧ સંજ્વલનલોચન, ૨ ક્ષપજનારાચ સહનન, વે પ્રકૃતિનો ઉદયવ્યવથેદ થવાથી સત્તાવન પ્રકૃતિ વેદે છે તથા સંજ્વલન લોચની સત્તા દૂર થવાથી એકસો એક પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે ક્ષીણમોહાંત પ્રકૃતિયોની સંખ્યા કહિયેં ઠીયેં ઘોયા ગુણસ્થાનકથી ક્ષય થતી થતી પ્રેસઠ પ્રકૃતિ ક્ષીણમોહમાં સંપૂર્ણ થાય છે એક પ્રકૃતિ ઘોયા ગુણસ્થાનકમા, એક પાંચમામાં, આઠ સાતમામાં, ઠત્રીશ નવમામાં, સત્તર વારમામાં, એમ સર્વે મહત્તી પ્રેસઠ થઈ ઘાકીની પચાશી પ્રકૃતિ જીર્ણ વસ્ત્રની જેથી તેરમા સયોગી કેવલી ગુણસ્થાનકમા રહે છે,

હવે સયોગીકેવલીને જે જાણ તથા સમ્યક્ત્વ, અને ચારિત્ર થાય છે તે કહિયેં ઠીયેં તે કેવલી જગદંત આત્માને આ ગુણસ્થાનકમા ક્ષાયિક શરૂજાવ પગત થાય છે, પરમ ઠક્ષ્ટ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, અને

यथाख्यातनामा द्वायिक चारित्र थाय ठे, मतलब के उपशम अने क्ष-
योपशम आ वे जाव रहेता नथी.

हवे ते केवली आत्माना केवलनी विज्ञूति कहियेंठियें. ते केवलज्ञान
रूप सूर्यना प्रकाशथी चराचर जगत् केवलज्ञानी आत्माने हस्तामल-
कवत् प्रत्यक्ष ज्ञासन थाय ठे. आ स्थले केवलज्ञानने सूर्यनी उपमा-
मात्र व्यवहारथीज कही ठे. निश्चय स्वरूपें तो केवलज्ञान अने सूर्यमां
अपार अंतर ठे.

हवे जे आत्माउं तीर्थकरनामकर्म उपार्जन करे ठे तेनुं विशेष स्वरूप
कहियेंठियें. अर्हत्तत्त्वप्रमुख वीशपुण्यस्थानकोनुं जे आत्माउं विशेष
आराधन करे ठे, तेउं तीर्थकरनाम कर्म उपार्जन करे ठे. ते वीशस्था-
नक आ ठे. गाथा ॥ अरिहंत सिद्ध पवयण, गुरु थेर बहुस्सुए तवस्सी-
सु ॥ वल्लयाइएसु, अजिस्सकण्णो वज्जगेय ॥ १ ॥ दंसण विणए आव,
स्सए सीलवए निरइयारे ॥ खणलवच्चियाए, वेयावच्चे समाहीयं ॥ २ ॥
अपुव नाणग्गहणं, सुयजत्ती पवयण पत्तावणया ॥ एएहिं कारणेहिं, ति-
ठयरत्तं लहइ जीवो ॥ ३ ॥ आ गाथाउंनो अर्थ आगल लखशुं. आ गु-
णस्थानकमां, तीर्थकर नामकर्मना उदयथी ते केवली त्रिभुवनपति जिनेंद्र
थाय ठे. जिन अर्थात् सामान्य केवली, तेउंना जे इंद्र ते जिनेंद्र कहेवाय ठे.

हवे तीर्थकरना महिमानुं वर्णन करियें ठियें. ते जगवान् तीर्थकर, प्र-
थम परिच्छेदमां वर्णन कर्या मुजब चोत्रीश अतिशययुक्त होय ठे. सर्व
देवताउं तथा मनुष्यो जेमने नमस्कार करेठे, एवा सर्वोत्तम, सकल-
शासनमां प्रधान एवुं तीर्थप्रवर्त्तन करे ठे, अने उत्कृष्टथी देशोनपूर्वको-
टि सुधी विद्यमान रहे ठे.

हवे ते तीर्थकरनामकर्म केवीरीतें वेदवामां आवे ठे तेनुं स्वरूप क-
हियेंठियें. पृथ्वीमंडलमां विहार करतां जव्यजीवोने प्रतिबोधी, तेउने
सर्वविरति तेमज देशविरति करवाथी तीर्थकरनाम कर्म वेदवामां आवे ठे.
जो तीर्थकरनामकर्मनो उदय न होयतो जगवान् कृतकृत्य थवाथी
तेमने उपदेश करवानुं शुं प्रयोजन ठे ? ते कारणथी जे वादी जगवानने
निःशरीरी, नैरुपाधिक, मुखरहित, सर्वव्यापी माने ठे, ते जगवान् दे-
हादिना अज्ञावथी धर्मना उपदेशक अइ शकता नथी. जो उपाधिरहित,

सर्वव्यापी परमेश्वर पण उपदेशक थइ शकता होय तो तेवा परमेश्वर आ काखमां अमारा जेवाने केम उपदेश करता नथी ? कारण के ते वा दीना कथनमुजब पूर्वकाखमां अग्नि आदि ऋषियोने तेमणे प्रेर्या हता, तथा ब्रह्मादिद्वारा चार वेदादिनो उपदेश तेमणे कर्यो हतो, तथा मूसा इसाद्वारा जगत्ना जीवोने उपदेश कर्यो, तो हाख केम उपदेश नथी करता ? परोपकारीने उपदेश करवामां शु विस्व ठे ? जो कहो के आ काखमां सर्वजीव उपदेश देवा योग्य नथी, तेथी उपदेश आपता नथी तो पूर्वकाखमां पण सर्वजीवोप परमेश्वरनो उपदेश मानेखो नथी जुठ प्रथम तो कासासुर प्रमुख अनेक जीवोप उपदेश मानेखो नथी बीजो अजाजीक्षे पण मानेखो नथी, तेमज यहूदाए तेमज केटसाएक इतरा इक्षियोप पण मानेखो नथी, ते कारणथी पूर्वकाखमां पण परमेश्वरने उपदेश देवो योग्य न होतो जो कहो के, परमेश्वरें ते वखते उपदेश केम आप्यो, अने हाख केम आपता नथी, ते घाघतमां तेनी बात ते जाणे, तो पठी तमे एम केम कहोठो के परमेश्वरने मुख नथी ? ते कारणथी तेज सत्य ठे के तीर्थकरनाम कर्मने वेदवा वास्ते जगवान् उपदेश आपे ठे, अने जे वखते उपदेश आपेठे ते वखते देहभारी होय ठे आ टक्की चर्चा घस

केवखज्ञानवान् पृथ्वीमंडलमां उत्कृष्ट आठ वर्ष न्यून एक कोटि पूर्व प्रमाण विचरे ठे देवताए रचेखा कचन कमखोपर पग राखी चाखे ठे आठ प्रातिहार्यसंयुक्त अनेक सुरासुरकोटिसंसेवित विहार करे ठे आ स्थिति सामान्यप्रकारथी केवखज्ञानवान्नी कही ठे जिनेंद्र तो म प्यस्थितिवाखा होय ठे

हवे केवली समुद्घातकरण कहियेंठियें केवखज्ञानवान् ज्यारे वेदनी कर्मनी स्थितिथी आयुर्कर्मनी स्थिति अरूप जाणे ठे, स्यारे वने स्थिति उने तुह्य करवावास्ते, केवली समुद्घात करे ठे ते समुद्घातनुं स्वरूप आ प्रमाणे ठे प्रथम समुद्घातशब्दनो अर्थ कहियें ठियें यथास्वजाव स्थित आत्मप्रदेशोने वेदनावि सात कारणोथी समंतात् उद्घातन अ र्थात् स्वजावथी अन्यजावपणे परिणमन करतु तेनुं नाम समुद्घात ठे समुद्घातना सात प्रकार ठे १ वेदना स०, २ कपाय स०, ३ मरण स०,

૪ વૈક્રિય સ૦, ૫ તેજઃ સ૦, ૬ આહારક સ૦, ૭ કેવલિ સ૦. આ સાત સમુદ્ધાતમાંહેની કેવલિસમુદ્ધાત અહીંઆ ગ્રહણ કરવી. કેવલી જગવાન્ કેવલિસમુદ્ધાત કરતાં પ્રથમ સમયમાં વેદની આયુકર્મને સમ કરવાવાસ્તે આત્મપ્રદેશોથી ઝર્કુલોકાંતસુધી દંડાકાર આત્મપ્રદેશ લંબાવે છે, વીજા સમયમાં પૂર્વ, પશ્ચિમદિશામાં આત્મપ્રદેશોથી કપાટ આકાર કરે છે, ત્રીજા સમયમાં ઉત્તર દક્ષિણ આત્મપ્રદેશોનો મંથનાકાર કરે છે, ચોથાસમયમાં અંતરો પૂર્ણ કરવાથી સર્વલોકવ્યાપી થઈ જાય છે, ઈવીરીતે કેવલી ચોથે સમયે વિશ્વવ્યાપી થાય છે.

હવે અહીંઆથી નિવૃત્તિ કરે છે તે કહિયેં ઠિયેં. ૧ પ્રમાણે કેવલી આત્મપ્રદેશોનો વિસ્તાર કરવાના પ્રયોગથી કર્મલેશને સમ કરે છે; સમકર્યા પછી સમુદ્ધાતથી પાઠા નિવર્તન કરે છે. પાંચમા સમયમાં જગત્ પૂર્ણતાના અંતરોથી નિવર્તે છે, ઠાકે સમયે મંથાનપણું દૂર કરે છે, સાતમે સમયે કપાટાકાર દૂર કરે છે, અને આઠમે સમયે દંડત્વ ઉપસંહાર કરતાં થકાં સ્વજ્ઞાવસ્થ થાય છે. ॥ યદાહુર્વાચકમુખ્યાઃ । દંડં પ્રથમે સમયે, કપાટમથ ચોત્તરે તથા સમયે ॥ મંથાનમથ તૃતીયે, લોકવ્યાપી ચતુર્થે તુ ॥ ૧ ॥ સંહરતિ પંચમે ત્વં, તરાણિ મંથાનમથ પુનઃ ષષ્ઠે ॥ સપ્તમકે તુ કપાટં, સંહરતિ તથાઽષ્ટમે દંડં ॥ ૨ ॥

હવે કેવલી સમુદ્ધાત કરતાં થકાં જેવા યોગવાન્ તથા અનાહારક થાય છે તે કહિયેંઠિયેં. પ્રથમ અને અંતસમયમાં ઔદારિક કાયયોગવાલા થાય છે, વીજા અને ઠાકા સમયમાં મિશ્ર ઔદારિક કાયયોગી થાય છે. અહીંયાં મિશ્રપણું કાર્મણસાથે ઔદારિકનું છે. ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા સમયોમાં કેવલ કાર્મણ કાયયોગવાલા થાય છે. જે સમયોમાં કેવલી માત્ર કાર્મણકાયયોગવાલા હોય છે તે સમયોમાં અનાહારક હોય છે.

હવે જે કેવલી સમુદ્ધાત કરે છે, અને જેઝ કરતા નથી, તે કહિયેં ઠિયેં. જેઝને ઠ મહિનાથી અધિક આયુ વિદ્યમાન ઠતાં કેવલ જ્ઞાન થાય તેઝ તો નિશ્ચયે સમુદ્ધાત કરે છે; અને જેઝનું આયુષ્ય ઠ મહિનાની અંદર હોય તે વખતે જેઝને કેવલજ્ઞાન થાય તેઝની વાવતમાં જજના છે, અર્થાત્ તેઝ સમુદ્ધાત કરે અથવા નહિપણ કરે. યદાહ ॥ ઠમ્માસાઝ

સેસા, ઇપ્પન્ન જેસિં કેવલ્લ નાણં ॥ તે નિયમા સમુદ્ધાણ્ય, સેસા સમુદ્ધાણ્ય જ્ઞણ્યા ॥ ૧ ॥

હવે સમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ કેવલી જે કાંઈ કરે છે તે કહિયેંઠિયેં કેવલી સમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ મન, વચન, કાયયોગ નિરોધવા વાસ્તે શુક્લધ્યાનના ત્રીજા પાયાને ધ્યાય છે શુક્લધ્યાનનો ત્રીજો પાયો સૂક્ષ્મક્રિયા નિવૃત્તિ નામનો છે તે પાયાથી કપનરૂપ ક્રિયાને સૂક્ષ્મ કરે છે

હવે મન, વચન, કાયાના યોગને જેવીરીતે સૂક્ષ્મ કરે છે તે કહિયેંઠિયેં તે કેવલી સૂક્ષ્મક્રિયા નિવૃત્તિનામા ત્રીજું શુક્લધ્યાન ધ્યાતા અર્ચિત્ય આત્મવીર્યની શક્તિથી વાદરકાયયોગસ્વચ્છાવમા સ્થિત થઈને, વાદર વચન યોગ તથા વાદર મનોયોગના પુજ્ઞોને સૂક્ષ્મ કરે છે, ત્યાર બાદ વાદર કાયયોગને સૂક્ષ્મ કરે છે પઠી સૂક્ષ્મકાયયોગમાં ક્ષણ માત્ર રહીને તત્કાલ સૂક્ષ્મવચન, મનોયોગના પુજ્ઞોનો અપચય કરે છે ત્યારપઠી સૂક્ષ્મકાયયોગમાં ક્ષણમાત્ર રહીને તે કેવલી પ્રગટ નિજ આત્માનુજવ સૂક્ષ્મક્રિયા ચિદ્રૂપનો અર્થાત્ સ્વયમેવ પોતાના સ્વરૂપનો અનુજવ કરે છે

હવે જે સૂક્ષ્મક્રિયાવાલા શરીરની સ્થિતિ તેજ કેવલીઠિનું ધ્યાન છે તે કહિયેંઠિયેં જેપ્રકારેં ઠણ્ઠણ યોગીઠના મનની સ્થિરતાને ધ્યાન કહીયેં ઠીય, તેજપ્રકારેં શરીરની નિશ્ચલતાનું કેવલીઠને ધ્યાન ધાય છે શૈલેશી કરણ આરજ કરનારા સૂક્ષ્મકાયયોગી હ્રસ્વાક્ષર પાંચ ઉચ્ચારણ કરતાં જે કાલ્લ છાગે તેટલું આયુષ્ય પોતાનું ઘાકી રહે છે ત્યારે શરીરને શૈલવત્ નિશ્ચલ કરવાવાસ્તે અપરિપાતરૂપ ચોથું શુક્લધ્યાન શૈલેશીકરણરૂપ ધાય છે ત્યારપઠી તે કેવલી શૈલેશીકરણારંજી સૂક્ષ્મકાયયોગમા રહેતા થકા શીઘ્ર અયોગી ગુણસ્થાનમા જવાની ઇચ્છા કરે છે

હવે તે કેવલી જગવાન સયોગી ગુણસ્થાનના અત સમયમા ઓ વારિકદ્ધિક, અસ્થિરદ્ધિક, વિદ્યાયોગતિદ્ધિક, પ્રત્યેકશ્રિક, સંસ્થાન પદ્ધિક, અગુરુ સધુચતુષ્ક, વર્ણાદિચતુષ્ક, નિમાણ, તૈજસ, કાર્મણ, પ્રયમ સંહનન, સ્વરદ્ધિક, ઇક વેદનીય આ ત્રીશ પ્રકૃતિનો ઉદયવિષેદ કરે છે અર્હીઆં અગોપાગનો ઉદયવ્યવષેદ થવાથી અંત્યાંગ સંસ્થાન અવગાહનાથી ત્રીજો જાગન્યૂન અવગાહના કરે છે કેવીરીતે ? પોતાના આત્મપ્રદેશોને પનરૂપ કરવાથી ચરમ શરીરનાં અગોપાંગમાં જે નાસિકાદિ ઠિહ છે

તેને પૂર્ણ કરે છે. તેથી આત્મપ્રદેશો ઘનરૂપ થઈ જાય છે. અને અવ-
ગાહના ત્રીજો ત્રાગ ન્યૂન થાય છે. હવે સયોગી ગુણસ્થાનસ્થ જીવ એક
વિધ બંધ, ઉપાંત્ય સમય સુધી અને જ્ઞાનાંતરાય પંચ તથા દર્શન ચતુષ્ક
ઉદયવ્યવહેદ થવાથી વેંતાલીશ પ્રકૃતિ વેદે છે. તથા ૧ નિદ્રા, ૨ પ્રચલા,
૧૨ જ્ઞાનાંતરાય દશક, ૧૬ દર્શનચતુષ્ક, આ સોલપ્રકૃતિની સત્તા વ્યવ-
હેદ થવાથી પંચાશી પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે અયોગી ગુણસ્થાનકની સ્થિતિ કહિયેં ઠિયેં. ચૌદમા ગુણસ્થાન-
કમાં રહેતાં થકાં જિનેંડની લઘુ પંચાક્ષર “ અ ઇ ઉ ઋ લૃ ” ઉચ્ચારણમાત્ર
અર્થાત્ આ પાંચ અક્ષર બોલતાં જેટલો કાલ લાગે તેટલી સ્થિતિ છે.
અયોગી ગુણસ્થાનકમાં અનિવૃત્તિનામેં શુદ્ધધ્યાનનો ચોથો પાદ છે. તેનું
સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. જે ધ્યાનમાં સૂક્ષ્મ કાયયોગ ક્રિયા પણ “ સમુ-
હિન્ન ” સર્વથા નિવૃત્ત થઈ જાય છે, તે સમુહિન્નક્રિયા નામેં શુદ્ધધ્યાનનું
ચોથું ધ્યાન છે. તે ધ્યાન કેવું છે ? મુક્તિ મેહેલના દ્વારસમાન છે.

શિષ્ય પુછે છે કે મારા મનમાં બે શંકા છે. તેનું સમાધાન કૃપા કરી
કરો ! પ્રથમ શંકા. હે પ્રજુ ! દેહ વિદ્યમાન ઠતાં અયોગી કેવી રીતે
હોઈ શકે ? બીજી શંકા. જો સર્વથા કાયયોગનો અજાવ થયો છે તો દે-
હનો અજાવ ઠતાં ધ્યાન કેવીરીતે ઘટે ?

આચાર્ય જગવાન્ ઉત્તર આપે છે. જો શિષ્ય ! અયોગી ગુણસ્થાનમાં
સૂક્ષ્મકાયયોગ વિદ્યમાન ઠતાં અયોગી કહેવાય છે તેનું કારણ એ છે કે
તે કાયયોગથી જે ક્રિયા થાય છે તે અતિ સૂક્ષ્મરૂપ છે, તથા તે કાય-
યોગ શીઘ્ર ક્ષય પામનાર છે, વલી કાયાનું કાર્ય કરવામાં અસમર્થ હો-
વાથી કાય હોવા ઠતાં પણ અયોગી છે. વલી શરીર આશ્રય હોવાથી
ધ્યાન પણ છે. તે કારણથી બંને વાવતમાં વિરોધ નથી તે વિરોધ કોને
નથી ? અયોગીગુણસ્થાનવર્તી પરમેષ્ઠિ જગવંતને. તે પરમેષ્ઠિ જગવંત
કેવા છે ? નિજશુદ્ધાત્મચિદ્રૂપ તન્મય પણે ઉત્પન્ન, નિર્જર, પરમાનંદ
વિરાજ માન છે.

હવે ધ્યાનના નિશ્ચય, વ્યવહારનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. તત્ત્વથી અર્થાત્
નિશ્ચય નયથી આત્માજ ધ્યાતા છે, આત્માજ કરણ રૂપ છે, આત્માજ કર્મ

રૂપતાપન્નને ધ્યાય છે તેનાથી અન્ય, ઉપચારરૂપ અષ્ટાંગયોગ પ્રવૃત્તિ સદ્ગુણ તે સર્વ વ્યવહારનયથી ધ્યાન જાણવું

હવે અયોગી ગુણસ્થાન વર્તિના ઉપાસ્ય સમયનાં કૃત્ય કહિયેં ઠિયેં કેવલ ચિદ્રૂપમય આત્મસ્વરૂપના ધારક યોગી, અયોગી ગુણસ્થાનવર્તી સ્ફુટ પ્રગટ ઉપાસ્ય સમયમાં શીઘ્ર યુગપત્ સમકાલેં વહોંતેર કર્મપ્રકૃતિનો ક્ય કરેટે તે આ છે શરીર પાંચ, વંધન પાંચ, સંઘાત પાંચ, અંગોપાંગ ગ્રણ, સંસ્થાન ઠ, વર્ણ પાંચ, રસ પાંચ, સંહનન ઠ, અસ્થિર ઠ, સ્પર્શ આઠ, ગદ્ય વે, નીચગોત્ર, અશુરુલ્લધુ ચતુષ્ક, દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, સ્વગતિદ્વિક, પ્રત્યેકત્રિક, સુસ્વર, અપર્યાસિનામ, નિર્માણનામ, વેમાંથી કોશ્પણ એક વેદની, આ વહોંતેર કર્મપ્રકૃતિ મુક્તિપુરીના દ્વારની અર્ગલાજૂત છે, તે ઉપાસ્ય સમય અર્થાત્ દ્વિચરમ સમયમાં ક્ય કરેટે

હવે અયોગી પરમાત્મા અતસમયમાં જે જે પ્રકૃતિ ક્ય કરીને જે કાંઈ કરેટે તે કહિયેં ઠિયેં અતસમયે એકવેદની, આદેયનામ, પર્યાસિનામ, ગ્રસનામ, ઘાદરનામ, મનુષ્યાયુ, યશનામ, મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાનુપૂર્વી, સૌજાગ્ય ઊચ્ચગોત્ર, પર્વેંદ્રિયત્વ, તીર્થંકરનામ આ તેર પ્રકૃતિ ક્ય કરીને તેજ સમયમાં સિદ્ધપર્યાયને પ્રાપ્ત થાયટે તે સિદ્ધપરમેષ્ઠી, સનાતન પ્રગવાન્ શાશ્વત લોકાંત પર્યંત જાયટે તથા અયોગીગુણસ્થાનસ્થ જીવ અબધક છે તથા એકવેદની, આદેય યશ, મુજગ, ગ્રસત્રિક, પર્વેંદ્રિયત્વ, મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાયુ, ઊચ્ચગોત્ર, તીર્થંકરનામ, આ ધાર પ્રકૃતિ વેદેટે અતના વે સમય પહેલાં પંચાશીની સત્તા રહેટે, ઉપાસ્ય સમયમાં તેર પ્રકૃતિની સત્તા રહેટે અને અતસમયે સત્તારહિત થાયટે ઇતિ અયોગી ષતુર્વેશગુણસ્થાન સ્વરૂપ ॥

આશંકા —“નિ કર્મ” કર્મરહિત આત્મા તે સમયે લોકાંતમાં કેવી રીતે જાય છે ?

સમાધાન —કર્મરહિત સિદ્ધની ઈર્ષ્યગતિ થાયટે કયા હેતુથી થાય છે ? પૂર્વપ્રયોગથી અર્થાત્ અર્ષિત્ય આત્મધીર્ઘથી ઉપાસ્ય વે સમયમાં પંચાશી કર્મપ્રકૃતિ ક્ય કરવાવાસ્તે જે વ્યાપાર પ્રારંભ કર્યો હતો તેનાથી ઈર્ષ્યગતિ થાયટે આ પ્રથમ હેતુ છે તથા કર્મસંગતિરહિત થવાથી ઈર્ષ્યગતિ થાયટે આ બીજો હેતુ છે તથા ગાઢતર વંધનોથી રહિત થવાથી

ઝર્ધ્વગતિ થાય છે. આ ત્રીજો હેતુ છે. તથા કર્મરહિત જીવનો ઝર્ધ્વગમન સ્વભાવ છે. આ ચોથો હેતુ છે. આ ચારહેતુ ચારદૃષ્ટાંતથી બતાવીએ ઢી-
 એ. ૧ જેમ કુંજકારનું ચક્ર પૂર્વપ્રયોગથી ફર્યાકરે છે, તેમ આત્માની પૂર્વ-
 પ્રયોગથી ઝર્ધ્વગતિ થાય છે. ૨ જેમ માટીના લેપથી રહિત થતાં તુંવડાની
 જલમાં ઝર્ધ્વગતિ થાય છે તેમ અષ્ટકર્મરૂપ લેપરહિત થતાં ધર્માસ્તિકા-
 યરૂપ જલથી આત્માની ઝર્ધ્વગતિ થાય છે. ૩ જેમ ઇરંડફલ વીજાદિ-
 વંધનોથી ટુટું થતાં ઝર્ધ્વગમન કરે છે, તેવીજરીતે કર્મવીજાદિ વંધ વિ-
 છેદ થતાં સિદ્ધપણ ઝર્ધ્વગમન કરે છે. ૪ જેમ અગ્નિનો ઝર્ધ્વજ્વલન સ્વ-
 ભાવ છે તેમ આત્માનો પણ ઝર્ધ્વગમન સ્વભાવ છે.

હવે કર્મરહિત આત્માની અધોગતિ તથા તિઢીં ગતિ કેમ થતી નથી તે કહિએ ઢિએ. સિદ્ધ આત્મા કર્મગૌરવ અજ્ઞાવથી અધોગમન ધરતો ન-
 થી, તથા પ્રેરકકર્મ અજ્ઞાવથી તિઢીં પણ ગતિ કરતો નથી, તેમજ ધર્મા-
 સ્તિકાયના અજ્ઞાવથી લોકની ઉપર પણ ગમન કરી શકતો નથી. લો-
 કમાંજ ધર્માસ્તિકાય હોવાથી તે જીવ પુઝલની ગતિનો હેતુરૂપ છે. મ-
 ત્સ્યાદિને જેમ જલ છે તેમ. તે ધર્માસ્તિ અલોકમાં નથી, તેથી સિદ્ધ અ-
 લોકમાં જઈ શકતા નથી.

હવે સિદ્ધશિલા ઉપર લોકાંતમાં સિદ્ધ રહે છે તેનું સ્વરૂપ કહિએ ઢિ-
 એ. ઈષ્ટપ્રાગ્જારા નામની સિદ્ધશિલા ચૌદ રાજલોકના મસ્તક ઉપર
 વ્યવસ્થિત છે, તેનાથી સિદ્ધો પાસે હોવાથી તે સિદ્ધશિલા કહેવાય છે.
 પરંતુ સિદ્ધ પરમાત્મા કાંઈ તે શિલા ઉપર બેઠેલા નથી. સિદ્ધ તો તે શિ-
 લાથી ઊંચે લોકાંતમાં વિરાજમાન છે. તે શિલા કેવી છે ? મનોહ્ર, મનો-
 હારિણી છે, વલી તે શિલા કેવી છે ? સુરજિ કપુરથી પણ અધિક સુગં-
 ધવાલી છે, કોમલ છે, જેના સૂક્ષ્મ અવયવો છે. વલી તે શિલા કેવી છે ?
 પુણ્યા, પવિત્ર, પરમ જાસુરા, પ્રકૃષ્ટ તેજવંત છે, મનુષ્યક્ષેત્ર સમાન લાંબી
 પહોલી છે, શ્વેત ઢત્રાકાર છે, ઉત્તાન ઢત્રાકાર છે, અત્યંત શુદ્ધરૂપ છે,
 સર્વાર્થસિદ્ધવિમાનથી વાર યોજન ઉપર છે. વલી તે પૃથ્વી મધ્યજાગ-
 માં આઠ યોજન જાડી છે, તથા પ્રાંતમાં ઘટતી ઘટતી માંચીની પાંચથી
 પણ પાતલી છે. તે શિલાની ઉપર એક યોજન લોકાંત છે, તે યોજનનો
 જે ચોથો કોસ છે, તે કોસના ઢઠાજાગમાં સિદ્ધોની અવગાહના છે, અ-

ર્થાત્ તે હજાર ધનુષ્પ્રમાણ, કોશના ઠઠા જાગમાં પટલે ત્રણસે તેત્રીસ ધનુષ્ અને ઘત્રીશ આંગણની સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશોની અવગાહના છે

હવે સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશની અવગાહનાનો આકાર કેવો છે તે સ્ત્રીપ ઠિપ જેમ મૂસ (કુલ્હી) માં મીણ ધરીને ગાલીપ, તે ગલી જવાથી આકાશનો જેવો આકાર થાય છે તેવો સિદ્ધોનો આકાર છે

હવે સિદ્ધ પરમાત્માના જ્ઞાન દર્શનનો વિષય સ્ત્રીયેં ઠિયેં ત્રેલોક્યો વરવર્તી, ચૌદ રજ્જ્વાત્મકલોકમા ગુણપર્યાયસંયુક્ત જે જે વસ્તુ છે, તે તે જીવાજીવ સર્વ પદાર્થોને સિદ્ધ પરમાત્મા જાણે છે સામાન્યરૂપે વેલે છે, વિશેષરૂપે જાણે છે કારણ કે વસ્તુમાત્ર સામાન્ય વિશેષાત્મક છે

હવે સિદ્ધોના આઠ ગુણ કહિયેંઠિયેં ૧ જ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયથી કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયેલ છે, ૨ દર્શનાવરણ કર્મના ક્ષયથી કેવલ દર્શન પ્રગટ થયેલ છે, ૩ વેદનીય કર્મના ક્ષયથી અવ્યાવાધ અનંતસુખ થયેલ છે, ૪ વર્ણન મોહનીય તથા ચારિત્રમોહનીયનો ક્ષય થવાથી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ચારિત્ર ક્ષાયકરૂપ થયેલ છે, ૫ આયુકર્મનો ક્ષય થવાથી અદ્ય યગતિ થયેલ છે, ૬ નામકર્મનો ક્ષય થવાથી અમૂર્તપણુ પ્રગટ થયેલ છે, ૭ ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત અવગાહના પ્રગટ થયેલ છે, ૮ અંતરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંતસર્વોર્થ પ્રગટ થયેલ છે

હવે સિદ્ધોના સુખનુ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં ચક્રવર્તિની પદવી તેમજ શૂંઝની પદવીના સુખ કરતા સિદ્ધનુ સુખ અનંતગણુ છે વહી તે સુખ કેવું છે ? ક્ષેશરહિત છે “ અવિશ્વાસ્મિતા ” રાગ, દ્વેષ, અજિનિવેશ શ્ત્યાદિ ક્ષેશ જેમાં નથી વહી તે સુખ કેવું છે ? અઘ્યય છે, સ્વસ્વના થથી વ્યય ન થાય તેવું છે

હવે સિદ્ધજગથતેં જે પ્રાપ્ત કરેલ છે તેનો સાર કહિયેં ઠિયેં સિદ્ધજગથતેં પરમપદ પ્રાપ્ત કરેલ છે, તે પરમપદ કેવું છે ? આરાધકોને આરાધ્ય છે, સાધકોપ સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાદિથી સાધેલ છે, ધ્યાયકોને ધ્યેય છે, નિરતર અનેકપ્રકારના ધ્યાનના ઔપાયથી ધ્યાયવા યોગ્ય છે, જે પદ અજ્ઞવ્યજીવોને સદા દુર્લભ છે, કેટલાપક જ્ઞવ્યજીવોને પણ દુર્લભ છે, દુર્લભ્યોને કષ્ટથી પ્રાપ્ત થાય છે, એવું પરમપદ સિદ્ધજગથતેં પ્રાપ્ત કરેલ છે વહી તે પદ કેવું છે ? ચિદાનંદમય ચિદ્રૂપ પરમાનંદરૂપ છે

हवे मुक्तिनुं स्वरूप कहियेंठियें. कोइ वादी अत्यंतज्ञावरूप मुक्ति माने ठे, ते बौद्धोनी मुक्ति ठे. कोइ वादी जडमयी, ज्ञान अज्ञावमयी मुक्ति माने ठे. ते नैयायिक, वैशेषिकमतवालानी मुक्ति ठे. कोइ वादी मुक्ति प्राप्त कर्यापढी फरी ते आत्मा संसारमां अवतार धारण करेठे, फरी मुक्तरूप थाय ठे एवी मुक्ति माने ठे, ते आजीविका मतवालानी मुक्ति ठे. कोइ वादी क्लिष्ट कर्मथी विषयसुखमय मुक्ति माने ठे, ते कहे ठे के, मोक्षमां जोग जोगववा वास्ते बहु अप्सराउं मले ठे, खावा-वास्ते बहु स्वादिष्ट वस्तुउं मले ठे, पीवा वास्ते स्वादिष्ट मदिरा मले ठे, रहेवा वास्ते सुंदर बाग मले ठे, इत्यादि. कोइवादी कहे ठे के, आत्मानી मुक्ति कदापि थती नथी, ते जैमिनी मुनिनो मत ठे. खरडज्ञानी कहे ठे के जे वेदोक्त अनुष्ठान करे ठे, ते सर्वथा उपाधिरहित तो थतो नथी; परंतु शुभपुण्यना फलथी सुंदर देह प्राप्त करीने, ईश्वरनी साथे मलीने, केटलाएक कटपो सुधी सुख जोग जोगवे ठे, ज्यां इह्वा थाय त्यां उडीने चाळ्या जाय ठे, फरी संसारमां जन्म लहे ठे, फरी पूर्ववत् सुख जोग जोगवे ठे, ए प्रमाणे अनादि अनंतकाल सुधी कर्या करे ठे, परंतु एक स्थलें स्थिति करता नथी, एवी तेमनी मुक्ति ठे, सर्वज्ञ अर्हत परमेश्वरें सत्तरूप, ज्ञानदर्शन रूप, असाररूप, जे आ संसार ठे तेनाथी विरुद्ध, साररूप, निस्सीम आत्यंतिक सुखरूप, अनंत, अतींद्रिय आनंद अनुभवस्थान, अप्रतिपाति, स्वस्वरूपावस्थानरूप, मुक्ति कही ठे. बृहद्गङ्गीय श्रीवज्रसेनसूरिना शिष्य श्रीहेमतिलक सूरि पट्टप्रतिष्ठित श्रीरत्नशेखर सूरिए चौदगुणस्थानकनुं स्वरूप लखेल ठे, तेने अनुसारें ज्ञाषामय किंचित् गुणस्थानक स्वरूप में लखेल ठे.

प्रश्न:- हे जैन ! तमे सर्व वादिउंनी कहेली मुक्ति अनुपादेय समज्या, अने अर्हतनी कहेली मुक्ति उपादेय समज्या, तेनुं शुं कारणठे ?

उत्तर:- हेजव्य ! सर्व वादिउंनी मुक्ति, षड्दर्शननुं निरूपण चतुर्थ परिच्छेदमां करेल ठे, त्यां बतावेल ठे, ते जोतां आ वादिउंनी मुक्ति वास्तविक नथी. जुउं. ज्यारे अत्यंतज्ञावरूप मुक्ति थाय त्यारे आत्मानो ज अज्ञाव थयो, हवे मोक्षफल कोने प्राप्त थयुं ? एवो कोण होय के जे आत्माना अत्यंतज्ञाववास्ते यत्न करे ? तथा ज्ञानाज्ञावरूप जे मुक्ति

માને છે, તે પણ વાસ્તવિક નથી, કારણ કે જ્યારે જ્ઞાનનો અજાવ મુક્તને થાય ત્યારે પાપાણ પણ મોક્ષરૂપ થઈ જાય. હવે એવો કોણ પ્રેક્ષાવાન છે જે પોતાના આત્માને પાપાણતુલ્ય બનાવવા ઇચ્છે ? તથા જે આત્માની સર્વવ્યાપિરૂપ મુક્તિ માને છે, અર્થાત્ જ્યારે આત્માની મુક્તિ થાય છે, ત્યારે આત્મા સર્વવ્યાપી મોક્ષરૂપ થઈ જાય છે. આ કહેવું પણ પ્રમાણ અનિહિ મતવાલાનું છે, કારણ કે આત્મા કોઈ પ્રમાણથી સર્વ લોક વ્યાપી સિદ્ધ થઈ શકતો નથી તેની વિશેષ ચર્ચા જોવી હોય તો સ્વાદેશિકાકરાવતારિકા અવલોકન કરવી તથા આત્માનો મોક્ષ થવા પછી ફરી સંસારમાં જન્મ લેવો, ફરી મુક્ત થવું, આ તો મોક્ષ શેનો ? આ તો (જાંઠો) નો વેશ થયો, તે કારણથી આ મત પણ વાસ્તવિક નથી તથા જે મતવાલા મોક્ષમાં સ્ત્રિયોનો જોગ માને છે, તે વિષયના લોભુપી છે તથા સ્વદેશિકાની મુક્તિ પણ અપ્રમાણિક છે, કોઈ પ્રમાણથી સિદ્ધ થતી નથી તે કારણથી અર્હંત જગત્તે જે મુક્તિ કહી છે, તે નિર્દોષ છે. ॥ ઇતિશ્રીતપાગઘ્નીયમુનિશ્રીવગ્નિમણિવિજયતઃષ્ટિપ્યમુનિશ્રીસુક્ષ્મિવિજયતઃષ્ટિપ્યમુન્યાત્મારામાનંદવિજયધિરચિત્તજૈનતત્વાવર્ણધર્મતત્ત્વનિરૂપણાધિકારે (તદ્ગુર્જર જાણાંતરે) ચતુર્વશગુણસ્થાનજ્ઞાનનિર્ણયનામા ષષ્ઠ પરિષ્ઠેદઃ સંપૂર્ણ ॥ ૬ ॥

॥ અથ સત્તમપરિષ્ઠેદપ્રારંભ ॥

આ પરિષ્ઠેદમાં સમ્યક્ દર્શનનું સ્વરૂપ લક્ષિયે ઢિયે સમ્યક્ દર્શનનું સ્વરૂપ પૂર્વે કાઠક લખી આવ્યા ઢિયે, પરંતુ જીવોને ઘોષ થવા વાસ્તે વિસ્તારથી લખવાની જરૂર છે તેથી વિશેષ લક્ષિયે ઢિયે સમ્યક્ત્વના બે પ્રકાર છે : ૧ વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ, ૨ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ. ચાર્થ તત્ત્વરૂપ વિજ્ઞાનપૂર્વક રુચિ, તે સમ્યક્ત્વ તે સમ્યક્ત્વ, ત્રણ તત્ત્વ ઉપર ચાર્થ રુચિ થવાથી થાય છે ત્રણ તત્ત્વ આ છે, ૧ દેવતત્ત્વ, ૨ ગુરુતત્ત્વ, ૩ ધર્મતત્ત્વ તેનેલિષે શ્રદ્ધા (પ્રતીતિ) જે પુરુષ કરે તે સમ્યક્ત્વવાન થાય છે તે શ્રદ્ધાના બે જેદ છે : ૧ વ્યવહાર, ૨ નિશ્ચય તેઈ મળ્યેની પ્રથમ વ્યવહારશ્રદ્ધાનું સ્વરૂપ લક્ષિયે ઢિયે

વ્યવહાર શ્રદ્ધામાં દેવ શ્રી અરિહંત, જેનું સ્વરૂપ પ્રથમ પરિષ્ઠેદમાં વર્ણવેલું છે, તે અર્હંત જાણી લેવું અરિહંતના ચાર નિરૂપ અર્થાત્ સ્વ

रूप ठे. १ नामनिक्षेप, २ स्थापनानिक्षेप, ३ द्रव्यनिक्षेप, ४ जावनिक्षेप
आ चारे निक्षेपनुं विस्तारपूर्वक स्वरूप जोवुं होय तो विशेषावश्यक
अवलोकन करवुं. प्रथम निक्षेप, नाम अर्हत अर्थात् “नमो अरिहंताणं”
एम् कहेवुं. आ पदनो जप करवाथी अनेक जीव संसारसमुद्र तरी ग-
येल ठे. बीजो स्थापनानिक्षेप, ते अरिहंतनी प्रतिमा, समस्त दोष चि-
ह्मोथी रहित सहज सुजग, समचतुरस्र संस्थानवाली, पद्मासन, कायो-
त्सर्ग मुद्रारूप, शांतरसमय जिनबिंब देखीने, तेनी सेवा, पूजा, चक्ति
करवाथी अनंत जीवोए मोक्ष प्राप्त करेल ठे,

प्रश्न:-अरिहंतनी प्रतिमा पूजवी तथा तेने नमस्कार करवो, एम्
स्थापना निक्षेपने भानी, प्रतिमाने मुक्तिदायक समजवी, आ निःकेवल
मूर्खतानुं चिह्न ठे, कारण के प्रतिमा जडरूप होवाथी शुं आपी शके ठे ?

उत्तर:-हे जव्य ? आप कोइ पण शास्त्रने परमेश्वरनां वचनरूप मा-
नोठो के नहि ? जो शास्त्रने परमेश्वरनां वचनरूप मानता हो, तेमज
ते शास्त्रने सत्यस्वरूपें संसारसमुद्रथी पार उतारनार मानता हो तो,
तेवीज रीतें परमेश्वरनी प्रतिमाने मानवामां शा वास्ते लज्जा धारण क-
रोठो ? जेवुं शास्त्र जडरूप ठे, अर्थात् तेमां श्याही अने कागल शिवाय
बाकी कांइ पण नथी, तेवी परमेश्वरनी प्रतिमा पण ठे, जो एम् कहो के
कागलो उपर श्याहीथी अक्षर संस्थान पडेलों वांचवाथी परमेश्वरना क-
थननो बोध थाय ठे, तो तेवीज रीतें परमेश्वरनी मूर्ति देखवाथी पण
परमेश्वरना स्वरूपनो बोध थाय ठे.

प्रश्न:-प्रतिमा देखवाथी अरिहंत स्वरूप तो स्मरण थाय ठे, परंतु प्र-
तिमानी चक्ति करवाथी शुं लाज ठे ?

उत्तर:-शास्त्र श्रवण करवाथी परमेश्वरना वचननो बोध थयो तो पण
चक्तजनो जेम शास्त्रने उच्चस्थानमां राखे ठे, कोइ शिरपर लइ फरे ठे,
कोइ गलामां लटकावी राखे ठे, केटलाएक सिंहासन उपर, केटलाएक
सुंदर बाजोठ उपर शास्त्रोने सुंदर सुंदर रुमालोमां लपेटी राखे ठे, अने
शास्त्रोनी पूजा, चक्ति, बहुमान, नमस्कार प्रमुख करे ठे. जेम शास्त्रनां
वचनो विनय, बहुमानपूर्वक श्रवण करवाथी तेथी यता अनेक लाज्नो
चक्तजनो अनुजव करे ठे, तेवीजरीतें जिन प्रतिमानी विनय, बहुमानपू-

ધર્મક ચક્રિ કરવાથી તેની શાંતમુદ્રા સેવકજનને પરમશાંતરસ પ્રમુખ અનેક છાજ ઉત્પન્ન કરાવે છે

પ્રશ્ન —જેમ પથ્થરની ગાયથી દૂધની ગરજ સરતી નથી, તેમ પ્રતિમાથી પણ કાંઈ ગરજ સરતી નથી, તો હવે પ્રતિમાને શાવાસ્તે માનવી જોઈયે ?

ઉત્તર —જેમ કોઈ પુરુષ મુલ્કથી ગાય, ગાય, એમ સત્યરૂપે ઉચ્ચારકરતાં ઠતાં પણ તેનું હૃદય દૂધથી જરાતું નથી, તેમ પરમેશ્વરનું નામ સેવાથી, તેમજ તેનો જાપ કરવાથી પણ કાંઈ છાજ થતો નથી તે કારણથી પરમેશ્વરનું નામ પણ ન સેવું જોઈયે ?

પ્રશ્ન —પરમેશ્વરનું નામ સેવાથી તો અમારું અત્ત કરણ શુદ્ધ થાય છે

ઉત્તર —તેથી જરીતે પરમેશ્વરની પ્રતિમા દેખવાથી પણ પરમેશ્વરના સ્વરૂપનો ઘોષ થાય છે તેથી અત્ત કરણની શુદ્ધિ અહિંશા પણ સરસીજ છે

પ્રશ્ન —પરમેશ્વરનું નામ સેવાથી પુણ્ય છે તો પછી પ્રતિમા શાવાસ્તે પૂજવી ?

ઉત્તર —જેથી સ્થાપના (પ્રતિમા) દેખવાથી આત્માની શુદ્ધ પરિણતિ થાય છે, તેથી નામથી થતી નથી કારણ કે જેમ કોઈ સુદર યોવનવંતી સ્ત્રીનું નામ સેવાથી રાગ તો ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ જો તે સુદર યોવનવંતી સ્ત્રીની મૂર્તિ પ્રગટ સર્વાકારવાલી સન્મુલ્ક દેલીએ તો અધિક તર વિષયરાગ ઉત્પન્ન થાય છે, તેટલાજ કારણસર શ્રી વશવૈકાલિક સૂત્રમા લખેલું છે કે “ ચિત્તજિત્તી ન નિહાણ નારી વાસુલકિય ” અર્થાત્ સ્ત્રીના ચિત્રામણવાલી ખીંત દેખવાથી પણ વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે આવાત તો પ્રગટ (પ્રસિદ્ધ) છે કે રાગીની મૂર્તિ દેખવાથી રાગ ઉત્પન્ન થાય છે, તથા કોકશાસ્ત્રોક્ત સ્ત્રી, પુરુષનાં વિષય સેવનના ચોરાશી આસન દેખવાથી તત્કાલ વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી જ રીતે નિર્વિકાર સ્થાપના રૂપ શાંતમુદ્રા, શ્રી ધીતરાગ પરમાત્માની દેખવાથી જેવો નિર્વિકાર શાંતિજાણ ઉત્પન્ન થાય છે, તેવો નામ સેવાથી થતો નથી

પ્રશ્ન —જેમ કોઈ સ્ત્રીના જતારનું નામ દેવદત્ત છે, તે દેવદત્ત મરી ગયો, પાદ તે સ્ત્રીએ પોતાના પતિ દેવદત્તની મૂર્તિ ઘનાવી, તે મૂર્તિથી જેમ તે સ્ત્રીનું સુદાગ, સંતાનોત્પત્તિ તથા કામઝઘા પૂર્ણ થતાં નથી, તેથી જ રીતે જગદાનની મૂર્તિથી પણ કાંઈ છાજ થતો નથી

ઉત્તર —દેવદત્તની સ્ત્રી દેવદત્તના મરણ પછી આસન વિનાયીને દેવદ

ત્તના નામની માલા ફેરવે, તેથી જેમ તે સ્ત્રીનું સુહાગ રહેતું નથી, તથા પતિનું નામ લેવાથી જેમ સંતાનોત્પત્તિ થતી નથી, તથા કામેઢા તૃપ્ત થતી નથી, તેવીજ રીતે જો કહેવામાં આવશે તો તો જગવાનનું નામ લેવાથી પણ કાંઈ સિદ્ધિ થશે નહિ. આ દૃષ્ટાંતથી તો જગવાનનું નામ પણ ન લેવું જોઈએ ?

પ્રશ્ન:—પ્રતિમા તો કારીગર બનાવે છે, તે કારીગરને પણ પૂજવા જોઈએ ?

ઉત્તર:—વેદાદિ શાસ્ત્ર લિખારી (લહીઆ) લખે છે, તેડને પણ પૂજવા જોઈએ. તેમજ સાધુનાં માત પિતાને સાધુથી અધિક પૂજવાં જોઈએ.

પ્રશ્ન:—આ કાલમાં કોઈપણ બુદ્ધિમાન્ સ્થાપના માનતા નથી.

ઉત્તર:—બુદ્ધિમાન્ તો સર્વ માને છે, પરંતુ મૂર્ખ માનતા નથી.

પ્રશ્ન:—કયા બુદ્ધિમાન્ સ્થાપના માને છે ? બતાવો તેડનાં નામ ?

ઉત્તર:—પ્રથમ તો સાંસારિક વિદ્યાવાલા સર્વ બુદ્ધિમાન્, જૂગોલ, યજ્ઞોલ, દ્વિપ, અર્થાત્ યુરોપખંડ આદિમાં ફ્લંડ પ્રમુખનાં ચિત્ર સર્વ, સ્થાપનારૂપ માને છે, તેમજ બનાવે છે; તથા કકાર આદિ જે અક્ષરો છે તે સર્વ પુરુષના (ईश्वरના) શબ્દની સ્થાપના કરે છે. વલી જૈનિડના મતમાં એકસો આઠ મણકા, માલામાં રાખવામાં આવે છે, પરંતુ ન્યૂનાધિક રાખવામાં આવતા નથી તેનો હેતુ એ છે કે જૈન, બારગુણ અરિહંત પદના માને છે, આઠગુણ સિદ્ધ પદના માને છે, ઠત્રીશ ગુણ આચાર્યપના માને છે, પચીશ ગુણ ઉપાધ્યાય પદના માને છે, અને સત્તાવીશ ગુણ સાધુ પદના માને છે, સર્વ મલી એકસો આઠ ગુણ થાય છે; તે વાસ્તે જૈનીડના મતમાં માલામાં જે મણકા છે, તે એકેક મણકા એકેક ગુણની સ્થાપના છે, તેથી આ માલા પણ સ્થાપના છે; તેવીજ રીતે વીજા મતોમાં પણ માલા, તસવીર છે, તે સર્વ કોશને કોઈ વસ્તુની સ્થાપના છે, નહિ તો એકસો આઠ અથવા એકસો એકનો નિયમ નહિ જોઈએ. વલી પાદરી લોકોપણ પોતાના ઢાપેલા પુસ્તકોમાં ઇસામસીહ (જીસસક્રાઈસ્ટ) ની મૂર્તિ તેજ વચ્ચતની ઢાપે છે, કે જે વચ્ચતે મસીહને શૂલી ઉપર દેવાને લઈ જતા હતા. તે મૂર્તિને દેખવાથી ઇસામસીહની સર્વ અવસ્થા યાદમાં આવી જાય છે. વસ ! સ્થાપનાનું પ્રયોજન તો એજ છે કે તે દેખવાથી અસલ વસ્તુનું સ્વરૂપ યાદ આવી જાય છે. આશ્ચર્ય તો એજ છે

के वर्तमानमां केटसायक तुष्ठबुद्धिवाला पोताना बनावेला पुस्तकमां यज्ञशास्त्रा तथा यज्ञोपकरणनी स्थापना पोताना हाथधी करीने पोताना शिष्योने जणावे ठे के यज्ञोपकरण आ आकृतिनां जोइय, ठतां फरी कहे ठे के अमे स्थापनाने मानता नथी हवे विचार करवो जोइय के ते ठना करतां अधिक मंदमति कोइ जगत्मां ठे ? पोते स्थापना करे ठे, ठतांपि फरी कहे ठे के अमे स्थापनाने मानता नथी ते कारणधी जे पु रुप पोताना शास्त्रना कर्त्ताने देहधारी मानशे, ते अवश्य तेनी मूर्त्तिने पण मानशे, अने जेठ पोताना शास्त्रना उपदेष्टाने देहरहित माने ठे, तेठ अस्वबुद्धिमंत होवाधी प्रमाण अनजिह्ण ठे, कारण के जेने देह नथी, ते शास्त्रना उपदेष्टा कदापि होइ सकता नथी, कारण के देह र हित होवुं, अने शास्त्रना उपदेश देवावाला यवु, ए वासमां कोइ पण प्रमाण नथी वस्ती निराकार, सर्वव्यापी परमेश्वरनु ध्यानपण कोइ करी शकतु नथी, दृष्टात, जेम आकाशनुं ध्यान ते कारणधी अडार दूषणोधी रहित जे परमेश्वर ठे, तेनी मूर्त्ति अवश्य मानधी तथा पूजवी जोइय, एवा देव तो अर्हंतज ठे, ते कारणधी अर्हंतनी प्रतिमा मानधी जोइय, परंतु कोइ छुर्बुद्धिमान्ना कुहेतुठधी सजवी न जोइय इति स्थापना

हवे श्रीजा अव्यनिक्षेपनुं स्वरूप एवुं ठे के, जे जीवें तीर्थंकर नाम कर्मनो निकाचित बंध करेखो ठे, ते जीवमा जावि गुणोनो आरोप, अ र्थात् जविष्यमा तीर्थंकर जगवान् आ प्रमाणे थशे, एवो वर्तमानमां तेनामां आरोप करीने वदन, पूजन करवाधी अनेक जव्यजीवोए मो क प्राप्त करेख ठे

चोथो जावनिक्षेप वर्तमानकालमां सीमंधर प्रमुख तीर्थंकर केवल ज्ञानसंयुक्त, समवसरणमां विराजमान, जव्यजीवोना प्रतिबोधक, च तुर्विधसंघना स्थापक, एवा जाव अर्हंत, जेना चरणकमलनी सेवा क रीने अनेक जीव मोक्ष प्राप्त करेठे, आ जावनिक्षेप ठे आ चारे निक्षेपें संयुक्त, एवा जे अरिहंत, देवाविदेव, महागोप, महामाहण, महानि र्यामक, महासार्थवाद, महावेव, महापरोपकारी, करुणासमुद्र, इत्यादि अनेक उपमा सायक, जव्यजीवोनो अज्ञान अधिकार दूर करवाने सूर्य समान, जेमनां वचन प्रमाणधी अविरोधि, एवा मुनिमनमोहन, योगी

શ્વર, ચિદાનંદઘનરૂપ, અરિહંતને હું દેવ અર્થાત્ પરમેશ્વર માનુંબું, તેની સેવા કરું, તેની આજ્ઞા શિરપર ધારણ કરું, એમ જે માનવું તે પ્રથમ વ્યવહાર શુદ્ધ દેવતત્ત્વ છે.

વીજા નિશ્ચય શુદ્ધ દેવતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયેં ઢીયેં. જે શુદ્ધ આત્મ-સ્વરૂપનો અનુગ્રહ કરવો, તે શુદ્ધઆત્મસ્વરૂપજ નિશ્ચય દેવતત્ત્વ છે. કેવું છે તે આત્મસ્વરૂપ ? પાંચવર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, શબ્દ, ક્રિયા, તેજશ્રી રહિત, તથા યોગશ્રી રહિત, અર્તીન્દ્રિય, અવિનાશી, અનુપાધિ, અવંધી, અક્લેશી, અમૂર્તિ, શુદ્ધ ચૈતન્ય, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ અનંતગુણોનું જાજન, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપી એવો મારો આત્મા છે, તેજ નિશ્ચય દેવ છે.

હવે વીજા ગુરુતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયેં ઢીયેં. તેના પાળ બે જોદ છે. ૧ શુદ્ધ વ્યવહાર ગુરુ, ૨ શુદ્ધનિશ્ચય ગુરુ. તેમાં શુદ્ધ વ્યવહારગુરુનું સ્વરૂપ તો ગુરુતત્ત્વ નિરૂપણ પરિચ્છેદમાં લખી આવ્યા ઢીએ, ત્યાંથી જાણી લેવું. એવા સાધુને ગુરુ કરી માને. એવા ગુફની આજ્ઞા મુજબ પ્રવર્તે. એવા મુનિને પાત્ર બુદ્ધિશ્રી શુદ્ધ અન્નાદિ આપે, ઇતિ વ્યવહારશુદ્ધગુરુતત્ત્વસ્વરૂપ.

નિશ્ચય ગુરુતત્ત્વ તો શુદ્ધાત્મવિજ્ઞાનપૂર્વક છે. હેયોપાદેય ઉપયોગયુક્ત જે પરિહાર પ્રવૃત્તિજ્ઞાન તે નિશ્ચય ગુરુતત્ત્વ છે.

ત્રીજા ધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયેં ઢીયેં. ધર્મતત્ત્વના પાળ બે જોદ છે. ૧ વ્યવહારધર્મતત્ત્વ, નિશ્ચયધર્મતત્ત્વ. તેમાં વ્યવહારરૂપધર્મ દયા મુખ્ય છે. અને સત્યાદિ વ્રત સર્વ દયાની રક્ષાવાસ્તે છે; તે કારણશ્રી દયાનું સ્વરૂપ લખીએ ઢીએ. દયાના આઠ જોદ છે. ૧ દ્રવ્યદયા, ૨ જાવદયા, ૩ સ્વદયા, ૪ પરદયા, ૫ સ્વરૂપ દયા, ૬ અનુબંધ દયા, ૭ વ્યવહાર દયા, ૮ નિશ્ચય દયા.

૧ દ્રવ્યદયાનું સ્વરૂપ એવું છે કે સર્વકામ યત્તાપૂર્વક કરવાં. જૈનમત વાલાઈનો આ કુલધર્મ છે. સર્વ જૈનસમુદાય પ્રાણી ગલીને પીએ છે, અન્ન-શોધીને ખાય છે, જે કોઈ જૈની ઢલ કપટ કરે છે, અસત્ય વોલે છે, વિશ્વાસઘાત કરે છે, તે પાપી જીવ છે, અને તે જૈનમતને કલંકિત કરે છે. તે સર્વદોષ. તે જીવનાજ છે, જૈનમતનો તેમાં કાંઈપણ દોષ નથી. જૈનમત તો એવો પવિત્ર છે કે જેમાં કાંઈપણ અનુચિત ઉપદેશ નથી. આ

ઘાત સર્વસુઙ્ગ જનોને વિદિત છે તે કારણથી જે જે કામ કરવા તે સર્વ યજ્ઞાપૂર્વક જીવરક્ષાથી કરવા તે ડ્રવ્યદયા સમજવી

૨ ધીજી જાવદયા ધીજા જીવોને ગુણપ્રાપ્તિ વાસ્તે, તથા ધુર્ગતિમાં પડતા જીવોના રક્ષણવાસ્તે, અત્ત કરણમા અનુકંપા વુદ્ધિસંયુક્ત તેઠને હિતોપદેશ કરવો તે જાવદયા છે

પ્રીજી સ્વદયા પોતાના આત્માની અનાદિકાલથી મિથ્યાત્વ અશુદ્ધ ઉપયોગ, અશુદ્ધઅજ્ઞાનપૂર્વક અશુદ્ધપ્રવૃત્તિ, તથા કપાયાદિ જાવ શસ્ત્રો થી સમયે સમયે, આત્માના જ્ઞાનાદિગુણોરૂપ જાવપ્રાણોના ઘાતરૂપ, હિંસા થયા કરે છે, યધી જિનેશ્વર જગવાન્ની ઘાણી શ્રવણ કરવાથી પૂર્વોક્ત જાવશસ્ત્રોનો ત્યાગ કરીને, સ્વસત્તામા પ્રવૃત્તિ કરીને, શુદ્ધોપયોગ ધારણ કરીને, વિષય, કપાયથી દૂર રહીને, અને શુદ્ધ અશુદ્ધ કર્મફલ ના હૃદયમા અવ્યાપક રહીને અર્થાત્ સુખદુઃખમા હર્ષવિપાદ ન કરતા, પ્રતિક્ષણ અશુદ્ધ કર્મને નિવાન દૂર કરવાની જે ચિંતા તેનું નામ સ્વદયા છે આ સ્વદયાની રુચિવાલા જીવ પોતાની પરિણતિ શુદ્ધ કરવા વાસ્તે જિનપૂજા, સીર્થયાત્રા, રથયાત્રા પ્રમુખ શુદ્ધપ્રવૃત્તિ કરે, યદુમાન પૂર્વક જિનગુણામૃતનું પાન કરે, અસત્ પ્રવૃત્તિથી ચિત્તને દૃઢાવી તત્ત્વાવલંબી કરે, પુજાલાઘલંબીપણુ દૃઢાવે, આ શુદ્ધ આશ્રયમા યથાપિ દેખવામાં કેટલાયક જીવોની હિંસા માલમ પડે છે, તોપણ આત્માની અશુદ્ધ પરિણતિ દૂર થવાથી આત્મા ગુણમાહી થાય છે, ય્યારે ગુણમાહી થાય છે, ત્યારે જ્ઞાનવાન્ થાય છે, તે કારણથી સર્વસાધક જીવોને આ સ્વદયા પરમ સાધન છે આ સ્વદયા વાસ્તે સાધુપણ નયકસ્પી વિહાર કરે છે, ઉપદેશ આપે છે, ચર્ચા કરે છે, તથા પૂજન, પ્રતિષ્ઠેશ્વન કરે છે યથાપિ નદી નાલાં હસરતા તથા અન્ય કાર્યપરત્વે યોગોની વપસતાથી આશ્રય થાય છે, તોપણ ચેતનસ્વરૂપ અનુયાયી રહે છે, જિનાજ્ઞા પાસે છે, કપાય સ્થાનમદ કરે છે, સ્વછદતા દૂર કરે છે, અને ધર્મ પ્રવૃત્તિની ધૃદ્ધિ કરે છે આ સ્વદયા વાસ્તે સાધુપણ શુદ્ધાત્મવ પોતાના કલ્પપ્રમાણે આચરણ કરે છે, પરંતુ આ આશ્રય સાધક દશામા યાધક નથી

૪ ચોથી પરદયા, અર્થાત્ ઠ કાપના જીવોની રક્ષા કરવી જ્યાં સ્વદયા છે ત્યાં પરદયા નિશ્ચયપૂર્વક છે, અને જ્યાં પરદયા છે, ત્યાં

स्वदयानी नजना ठे, अर्थात् होय पण खरी अने न होय पण खरी.
५ पांचमी स्वरूपदया. इह लोक, परलोकना विषयसुखवास्ते तथा लोकोनी देखादेखीथी जे जीवनी रक्षा करवी ते स्वरूपदया ठे. आ दयाथी विषयसुख तो प्राप्त थायठे, परंतु देडकाना चूर्णनी जेम संसारनी वृद्धि थाय ठे. स्वरूपदया देखवामां दया ठे, परंतु जावें हिंसाज ठे.

६ ठष्ठी अनुबंधदया. श्रावक मोटा आडंबरथी मुनिने वांदवा वास्ते जाय, तथा उपकार बुद्धिथी बीजा जीवोने सन्मार्गमां लाववावास्ते ताडना तर्जना करे, कोइने शिक्षा पण आपे. ए प्रमाणे करतां, देखवामां तो हिंसा ठे, परंतु अंते स्वपरने लाजनुं कारण होवाथी दया ठे. वढी साधु, आचार्य पोतानां शिष्य शिष्याउने तेउनी झूल याद करावे ठे, योग्य प्रसंगें शिक्षा करे ठे, कोइने अनुचित करतां निवारे ठे, कोइने एकवार कहे ठे, कोइने वारंवार कहे ठे, तथा शिक्षा करे ठे, कोइ उपर क्रोधपण करे ठे, शासनना प्रत्यनीकने पोतानी लब्धिथी दंडपण आपे ठे, इत्यादि कामोमां यद्यपि हिंसा देखाय ठे, तो पण फल दयानां ठे.

७ सातमी व्यवहारदया. जे विधिमार्ग अनुयायी जीवदया पाळे, सर्व क्रियाकलाप उपयोगपूर्वक करे ते व्यवहारदया ठे.

८ आठमी निश्चयदया. शुद्ध साध्य उपयोगमां एकत्वज्ञाव, अज्ञेद उपयोग, साध्यज्ञावमां एकताज्ञान, ते निश्चयदया. आ दयाथी उपरना गुणस्थानकोमां जीव आरोह करे ठे, तेथी आ दया उत्कृष्ट ठे; इत्यादि अनेक प्रकारथी दयाना स्वरूपविज्ञानपूर्वक, सूत्र, निर्युक्ति, ज्ञाप्य, चूर्णी, वृत्ति पंचांगी सम्मत, प्रत्यक्षादि प्रमाणपूर्वक, नैगमादि नय, नामादि निक्षेप, सप्तजंगी, ज्ञाननय, क्रियानय, निश्चय व्यवहार नय, तथा द्रव्यार्थिक पर्यायार्थिक नय, इत्यादि उन्नय ज्ञावमां यथावसरें अर्पित, अनर्पित नयनिपुणताथी, मुख्य गौण ज्ञावें उन्नयनयसम्मत, शुद्धस्याद्वादशैलीविज्ञानपूर्वक, श्रीसिद्धांतोक्त दान, शील, तप, ज्ञावनारूप शुचप्रवृत्ति तेनुं नाम शुद्धव्यवहार धर्म कहियें.

बीजो निश्चय धर्म. ते पोताना आत्मस्वरूपने जाणवुं तथा वस्तुना स्वज्ञावने जाणवो, जेम के मारो आत्मा शुद्ध चैतन्य रूप, असंख्यात प्रदेशी, अमूर्त, स्वदेहमात्रव्यापी, सर्व पुजलोथी निन्न, अखंड, अक्षिप्त,

જ્ઞાન, વર્ણન, ચારિત્ર, સુખ, ધીર્ય, અવ્યાધાધ, સત્ત્વિવાનંદાદિ અનંત ગુણમય, અવિનાશી, અનુપાધિ, અવિકારી છે તેનાથી વિશ્વરૂપ જે પરપુ જ્ઞાદિ તે મારા નથી તે પુજ્જલના પાંચ વિકાર છે, ૧ શબ્દ, ૨ રૂપ, ૩ રસ, ૪ ગંધ, ૫ સ્પર્શ આ પાંચના ઉત્તર ખેદ અનેક છે આલોકાકા શમા ઉષોત, અધકાર, શબ્દ, સર્વરૂપી વસ્તુની ઠાયા, રક્ષની કાન્તિ, શીત, ઘૂપ, નાનાપ્રકારના રંગ, રૂપ, સંસ્થાન, નાનાપ્રકારના સુગંધ, ડુ ગંધ, નાનાપ્રકારના રસ, સર્વસંસારી જીવોના વેદ, ખાપા, મનના વિ કલ્પ, વશપ્રાણ, ઠ પર્યાસિ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, જુગુપ્સા, છુશી, ઉદાસિ, કવામ્પદ, હઠ, છઠાઠ, ક્રોધાદિ ચાર કપાય, શાતા, અ શાતા, ઉચ્ચ, નીચ, નિડા, વિકથા, સર્વપુણ્ય પ્રકૃતિ, સર્વપાપપ્રકૃતિ, રીઝ, મોજ, લીજ, લેવ, ઠ લેશ્યા, લાજાલાજ, યશ, અપયશ, મૂર્ચ્ચતા, પ્રણપ્ર કારના વેદ, કામચેષ્ટા, ગતિ, જાતિ, કુલ, હત્યાદિ આઠે કર્મનાં વિપાક ફલ આ સર્વ ઘાતો જીવને અનુજવસિદ્ધ છે, અને સૂક્ષ્મપુજ્જલ હ્રિય અગોચર છે, તે પરમાણુ આદિ અનેક તરેહના છે પૂર્વોક્ત પુજ્જલના સં યોગથી જીવ ચારે ગતિમાં ખટકે છે આ પુજ્જલ મારી જાતિ નથી, આ પુજ્જલનો મારી સાથે કાંઈ વાસ્તવ સંબંધ નથી, આ પુજ્જલ સર્વ ત્યાગવા યોગ્ય છે, જે આ પુજ્જલનો સંસર્ગ છે તેજ સસાર છે, આ પુજ્જલની સંગતથી જ્ઞાન, વર્ણન, ચારિત્રાદિ ગુણ ધગદી જાય છે, જે આ પુજ્જલ ડ્રવ્યની રચના છે તે મારા આત્માનો સ્વજાવ નથી, ધર્માસ્તિ કાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, કાલ, આ ચારે ડ્રવ્ય ક્ષેત્રરૂપ છે, પરંતુ હુ તે સર્વથી અન્ય હું, તેઠ મારા નહિ, હુ તેઠનો નહિ, હું તે ઠનો સાથી પણ નહિ, હુ મારા સ્વરૂપનોજ સ્વામી હુ, મારો સ્વજાવ સ મ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રરૂપ છે, વર્ણરહિત, ગંધરહિત, રસરહિત, સ્પર્શરહિત, ચેતન્યગુણ, અનંત, અવ્યાધાધ, અનંત વાન, લાજ, જોગ, ઊપ, જોગ, ધીર્યાદિ અનંતગુણસ્વરૂપ છે, તેઠની શ્રદ્ધા, જ્ઞાસન, રમણતારૂપ ચિદાનંદધન મારો સ્વજાવ છે પણ જે મારો પૂર્ણાનંદ સ્વજાવ, તે પ્રગટ કરવાવાસ્તે સર્વ શુદ્ધ વ્યવહારનય નિમિત્તમાત્ર છે, પરંતુ મુખ્ય તો મારા સ્વજાવમાં જે રમણતા ફરથી તેજ શુદ્ધ સાધન છે, તેજ ધર્મ છે એતિ નિ શ્વયધર્મસ્વરૂપ

આ ત્રણે તત્ત્વની જે નિશ્ચલ પરિણતિરૂપ શ્રદ્ધા તે સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. જે જીવને એ પ્રમાણે વોધ ન હોય તે જીવ જો કદી પદ્ધપાત રહિત, એમ મનમાં ધારે કે “ તં સર્વં નિસ્સંકં, જં જીણેહિં પવેશ્યં ઇત્યાદિ ” જે જિનેશ્વર જગવાનેં અર્થ કહ્યા છે તે સર્વ નિઃશંકિત સત્ય છે, તો તેની એવી તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધા પણ સમ્યગ્દર્શન કહેવાય છે. તેનાથી વિપરીત તે મિથ્યાત્વ કહેવાય છે. આ મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ નવતત્ત્વસ્વરૂપમાં લખી આઠ્ઠા ઠીએ ત્યાંથી જાણવું. મિથ્યાત્વનો ત્યાગ તેજ સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. ઇતિ વ્યવહારસમ્યક્ત્વસ્વરૂપ.

હવે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીએ. પૂર્વે નિશ્ચય દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું જે સ્વરૂપ કહ્યું છે, તેજ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે. જે જીવ ચાર અનંતાનુબંધી કપાય, સમ્યક્ત્વ મોહ, મિશ્રમોહ, મિથ્યાત્વમોહ, આ સાત પ્રકૃતિનો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, તથા ક્ષય કરે તેને નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ થાય છે. નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ પરોક્ષજ્ઞાનનો વિષય નથી, કેવલી જાણી શકે છે, કે આ જીવને નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થતાં જીવને નરક, તિર્યચ, આ વંને ગતિના આયુનો વંધ થતો નથી.

હવે સમ્યક્ત્વની કરણી લખીએ ઠીએ. સમ્યક્ત્વી જીવ નિત્ય યોગવાદ મલતાં, તથા શરીરમાં વ્યાધિનો અજાવ ઠતે, જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કર્યા પછી ઝોજન કરે, જો જિનપ્રતિમાનો યોગ ન મલે તો પૂર્વ દિશિ સન્મુખ વેસી વર્તમાન તીર્થકરોનું ચૈત્યવંદન કરે. જો રોગાદિ વિઘ્નથી દર્શન ન થાય તો જેઝને આગાર છે, તેઝના નિયમનો ઝંગ થતો નથી. જિનેશ્વર જગવાન્ના મંદિરમાં દશ મોટી આશાતના અવશ્ય વર્જે. તેઝનાં નામ. ૧ તંબોલ, ફલ પ્રમુખ ખાવાની વસ્તુ જગવાન્ના મંદિરમાં ખાય નહિ, ૨ પાણી, ડુધ, ઢાશ, અર્ક પ્રમુખ પીએ નહિ, ૩ ઝોજન કરે નહિ, ૪ મંદિરની અંદર ઉપાનહ પ્રમુખ લાવે નહિ, ૫ સ્ત્રી આદિ સંગ મૈથુન સેવે નહિ, ૬ શયન કરે નહિ, ૭ શુંકે નહિ, ૮ લઘુશંકા કરે નહિ, ૯ જંગલ (દિશા) જાય નહિ, ૧૦ મંદિરમાં જુગાર, ચોપટ, ચિત્તરંજ પ્રમુખ ખેલે નહિ. આ દશ આશાતના ટાલે, તથા ઉત્કૃષ્ટી ચોરાશી આશાતના વર્જે. વલી એક માસમાં આટલા ફલહાર ચઢાવું, એકમાસમાં આટલું ઘી આપું, એકવર્ષમાં આ-

ટલા અગલુહણાં આપુ, વર્ષમા આટલુ કેશર, ચવન, ઘરાસ, કપુરપ્રમુલ જગવાન્ની પૂજામા વાપરુ, ઘૂપ, અગરવત્તિ ઝલેલું, અદ્ધત, નૈવેદ્ય, ફલ પૂજા આ પ્રમાણે કરુ, ધનને અનુસારે વર્ષમા આટલી અષ્ટપ્રકારી, સત્તર પ્રકારી પૂજા રચાવુ, વર્ષમાં આટલા રૂપૈયા સાધારણઢવ્યમા खરચુ, વર્ષમાં આટલુ ઢવ્ય પૂજાવાસ્તે खરચુ, દિનદિન પ્રતિ એક નવકારવાલી અર્થાત્ માલા પંચપરમેષ્ઠિ મન્ત્રની, મોક્ષનિમિત્ત જપુ, દિનપ્રતિ રોગના અજાવ ઠતે નમસ્કાર સહિત વે ઘઢી દિનચઢે ત્યાસુધી ચાર આહારનું પ્રત્યાશ્વાન કરું, રાત્રિમા ડુધિદાર પ્રત્યાશ્વાન કરું, રોગાવિકારણે ન થઈ શકે તો આગાર, વર્ષપ્રતિ આટલા સાધર્મી વધુઢને જમાઢુ, એ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વ પાઢું, તથા સમ્યક્ત્વના પાંચ અતિચાર ઠે તે ટાઢુ તે પાંચ અતિચાનું સ્વરૂપ કહિયે ઢિયે

૧ પ્રથમ શંકા અતિચાર જિનવચનમાં શંકા ન કરવી, કારણ કે જિનવચન ઘઢુજ ગઢીર ઠે, તે સર્વના યથાર્થ અર્થ સમજાવનારા આ કાલમાં કોઈ ગુરુ નથી, ઘલી શાસ્ત્રો જે ઠે તે અનંતનયાત્મક ઠે તેઢમા ગણતરી તથા સંજ્ઞા વિચિત્ર તરેહની ઠે કોઈ સ્થલે કોઢીશબ્દ ક્રોઢનો ઘાચક ઠે, તો કોઈ સ્થલે રૂઢી ઘસ્તુઘાચક ઠે, કારણ કે શ્રીજઢગણિ દ્વમાશ્રમણ સર્વસંઘના સમ્મત આચાર્ય, સંઘયણનામા પુસ્તકમા તથા વિશેષણવતી ગ્રંથમાં ઢલેઢે કે, કોઈક આચાર્ય કોઢી શબ્દને ક્રોઢનો ઘાચક માનતા નથી, પરંતુ સંજ્ઞાંતર માનેઢે, વર્તમાન કાલમાં વીશને પણ કોઢી કહેઢે, તથા સોરઠ દેશમાં પાંચ આનાને પણ કોઢી કહેઢે જેઘો આ કોઢી શબ્દમાં મતાતર ઠે, તેવી રીતે શત, સહસ્ર શબ્દોપણ કોઈ સંજ્ઞાના ઘાચક હોય તો કાઈ ઘોય નથી ઘલી શત્રુજય તીર્થમાં ડ્યાં મુનિઢ મોક્ષ ગયેઢા ઠે, ત્યા પણ પાંચ કોઢી આદિશબ્દોની કોઈ સંજ્ઞા ઠે, તેવીજરીતે ઢપ્પન કુઢકોઢી જાઢઘ કહેઘાયઢે, સ્પાંપણ ઘાવ ઘોના ઢપ્પન કુઢોની કોઢી કોઈ સંજ્ઞાવિશેષ ઠે, એજપ્રમાણે શાસ્ત્રોમાં સર્વસ્થલે ચક્રવર્તિની સેના, તથા કોણિક ચેટક રાજાઢની સેનામાં જે કોઢી તથા શત સહસ્ર શબ્દો ઠે, તે સંજ્ઞાવિશેષઘાચક સંજવ ઘાયઢે, તે કારણથી સર્વ શબ્દોના સર્વસ્થલે એકસરસા અર્થ માનઘા યુક્ત નથી આ કપનમાં પૂજ્યશ્રી જિનજઢગણિદ્વમાશ્રમણ પુરા સાક્ષો આપનારઢે

बली केटलाएक जव्यजीवोए सामान्य प्रकारें एम पण सांजलेखुं ठे के पांचमा आरामां उत्कृष्ट एकसो वीश वर्षेनुं मनुष्यनुं आयु ठे; ज्यारे ते जीवो कोइ अंग्रेज प्रमुखना मुखथी एम सांजले ठे के दोढसो, बसो तथा अढीसो वर्षेनी आयुवाला मनुष्य चोटानादि देशमां विद्यमान ठे, त्यारे दृढश्रद्धावाला, जोला जीव तो तेउनुं कहेवुं सत्य मानता नथी, कदापि मोटी आयुवालो मनुष्य तेउनी सन्मुख लावी उजो राखिए, तो पण तेउ तो ते वात जूठीज मानशे, कारण के तेउ एम माने ठे के अमारा जिनेंद्र देवनुं कथन कदापि असत्य नथी, परंतु जेउने जैनमतनी दृढश्रद्धा नथी, अने सांसारिक विद्यामां कांश्क निपुण ठे, पढी तेउ कदापि जैनमतवाला होय तो पण, तेउना मनमां अवश्य शंका पडी जाय ठे, कारण के तेउए पण जैनमतनां सर्व शास्त्र श्रवण कर्या नथी. सारांश ए ठे के शास्त्रमां जे कथन ठे, ते सापेक्षक ठे, बाहुल्यतार्थी कहेल ठे, ते कयंचित् अन्यथा होय तो तेमां आश्चर्य मानवुं नहि; कारण के बहु शास्त्रोमां लेखेवुं ठे के ज्योतिष चक्र अर्थात् तारामंडलना सर्व तारा मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा दीए ठे. आ वात सर्व जैनी माने ठे, परंतु ध्रुवना तारा कोइ स्थले फरता नथी, अने ध्रुवनी पासेना ताराउं जे सप्त-रूषि रुढिमां प्रसिद्ध ठे, जेउने बालको मंजी, पहेरेदार, कुत्ता, तेमज चोर कहे ठे, तथा बीजा केटलाएक तारा ध्रुवनी नजीक ठे, ते सर्व ध्रुवनी प्रदक्षिणा फरे ठे, परंतु मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा देता नथी; आ बिना अमे जातें अनुजवेली ठे, अने बीजाउने बतावी शकीए ठीए, तो पढी प्रथम जे शास्त्रकारें कहेवुं ठे के सर्वतारा मेरुनी प्रदक्षिणा दीए ठे, आ कथन जैनी केम सत्य माने ठे ?

समाधान एम ठे के, प्रथमनुं जे कथन ठे, ते बाहुल्यतानी अपेक्षाए ठे, कारण के बहु तारामंडल एवुं ठे के ते मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा फरेठे, अने केटलुंएक एवुं ठे के जेउं ध्रुवनीज आस पास चक्र दीए ठे. आ समाधान पूज्यश्री जिनजडगणि क्षमाश्रमणजीए संघयण तथा विशेषणवती ग्रंथमां लेखेवुं ठे, एवीरीतें के मेरु पर्वतनी चारे बाजुए चार ध्रुवठे, अने ते चारे ध्रुवोनी पासे एवा एवा ताराउं ठे जे निरंतर ते चारे ध्रुवोनीज आसपास चक्र दीए ठे. तेथी एम सिद्ध थयुं के शास्त्रनुं

जे कथन ठे ते बाहुल्यताए तेमज कोइ अपेक्षाधी संयुक्त ठे, अने कोइस्थले स्थूल व्यवहार नयने मते कथन करेसु ठे, परंतु सूक्ष्म ते मज अधिकन्यूनतानी विवक्षा करेखी नथी तेवीजरीतें सो वर्षधी अ धिक आयु जे पचम काखमां कहेसु ठे, ते बाहुल्यतानी अपेक्षा-तथा आर्यखड अर्थात् मध्यखडनी अपेक्षा ठे, जो कोइ मनुष्यनु दोढसो, वसो, तेमज अढीसो वर्षनु आयुष्य थइ जाय तो मनमां जिनवचन माटे शका न करवी, जेमके कोण जाणे जिनवचन सत्य दृशे के अ सत्य दृशे ? हेतु ए ठे के शास्त्रना आशय अति गजीर ठे, अने वर्तमानमां यथार्थ वतावनारा गीतार्थ गुरु कोइ नथी

आयुनी बाधतमां समाधान एम ठे के जगवान् श्री महावीर स्वा मिना निर्वाण पठी (५७५) वर्ष खगनग जैनमतना आचार्य श्री आर्य रक्षितसूरि नवपूर्वना पाठक थया तेमनी पासे शक्र इन्द्र निगोदना जी वनु स्वरूप अवण करवा आव्या शक्र इन्द्र प्रथम वृद्ध ब्राह्मणनु रूप धारण करीने श्रीआर्यरक्षित सूरिजीने पुच्छुं, हे जगवन् ! हु वृद्ध थ यो तूं, जो मारुं आयुष्य थोहू होय तो मने कृपा करी बतावो, जेथी हु अनशन कर, ते सांजखी सूरिजीए दशमा पूर्वना यवका अध्ययनमा उपयोग दइने जोयु तो तेनु आयुष्य सो वर्षधी अधिक मासम पछुं, फरी उपयोग देतां वसो वर्षधी अधिक जाणवामां आव्युं, फरी उप योग देतां व्रणसो वर्षधी अधिक जणायु, ते वखते सूरिजीए विचार कर्यो के आ जारत वर्षनो मनुष्य नथी आ कथानक आवश्यक सु त्रनी सामायक अध्ययननी उपोद्घात निर्युक्तिमां ठे आ कथानकधी एम सावीत थाय ठे के जारतवर्षना मनुष्यनु आयुष्य व्रणसो वष सुधीनुं होय तो आश्चर्य नहि, कारण के श्री आर्यरक्षित सूरिजीए वृद्ध ब्राह्मणनु आयु व्रणसो वर्षधी अधिक देख्यु तयारे कस्यु के आ जारत वर्षनो मनुष्य नथी आ कथनधी कथंचित् व्रणसो वर्षसुधीनु आयुष्य जारतवर्षमां मनुष्यनु होय तो शु आश्चर्य ठे ?

केटछाएक मनुष्यना मनमां एवी पण शंका ठे के जैनमतवाला जर तखड क्या सुधी माने ठे ? आ काखमा जे कांइ खोकोना देखवामा अथवा सांजखवामा आवे ठे के अमेरीकादि देश तेमज रूशीआ तथा

ચીનાદિ દેશ ચારતવર્ષમાં ગણાય કે નહિ ? સમાધાન માત્ર એટલુંજ છે કે અમેરિકા તથા વિલાયતાદિ સર્વમુલકોની વચમાં જે સમુદ્ર પહેલા છે તે કૃષ્ણદેવ તેમજ ઋત ચક્રવર્તિના સમયમાં હતા નહિ, પરંતુ જગતી બહાર જે મહાસમુદ્ર છે તેજ હતો. તે કારણથી અર્થાત્ સમુદ્ર અંદર આવી જવાથી અસલ ઋતક્ષેત્રનું સ્વરૂપ બગડી ગયું, કેટલોએક ઝાગ સમુદ્ર થઈ ગયો, અને કેટલાએક દ્વિપો બની ગયા.

આ બાબતમાં જૈનમતના શત્રુંજય માહાત્મ્યનામા ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે સગરનામા વીજા ચક્રવર્તી ચારતવર્ષમાં આ સમુદ્રને જંબૂદ્વીપની દક્ષિણદિશાના વિજયંતનામા દરવાજાના રસ્તેથી લાવેલ છે, તેમ લાવવાથી બર્બરાદિ હજારો દેશ તો જલમાં ડુબી સમુદ્રની ઝૂમિ બની ગયા, જે જે ઊંચા દેશો હતા તે વિલાયતાદિ દ્વીપો બની ગયા. અસલ દેશોનાં નામ નષ્ટ થવાથી બહુ દેશોનાં નામ કલ્પિત રાખવામાં આવ્યાં, અને ઋત ખંડનું સ્વરૂપ તદન ફરી ગયું, કેટલાએક દેશોની ચારે બાજુએ સમુદ્ર ફરી ગયો, કેટલાએક દેશોના ઉત્તર ઝાગમાં બરફ પડવાથી, તેમજ સમય બદલાઈ જવાથી, સર્વથા પાણી જામી ગયું, તેમજ સમુદ્રસાથે મલી ગયું, તેથી ચારે બાજુએ સમુદ્રજ દેખાય છે. ગમનાગમન પણ તેજ કારણથી બંધ થઈ ગયાં. શાસ્ત્રકારે તો પ્રથમ આરામાં તથા કૃષ્ણદેવજી અને ઋત ચક્રવર્તિના સમયમાં ચારતવર્ષનું જે સ્વરૂપ હતું તેજ પ્રમાણે અધ્યાપિ પર્યંત બતાવેલું જણાય છે, પરંતુ ચારતવર્ષનું સ્વરૂપ બગડીને કાંઈનું કાંઈ સ્વરૂપ કેવીરીતે થઈ ગયું તેનું વિસ્તારથી વર્ણન યથાર્થ રીતે કરેલું દેખવામાં આવતું નથી. કદાપિ કોઈએ લખેલું હશે તો પણ જૈનમતની ઉપર એવી એવી મોટી વિપત્તિ પડેલી છે કે તેથી લાંબો તો શું બલકે કોડો ગ્રંથ નાશ પામી ગયા છે, તે કારણથી આ સ્થલે સર્વવૃત્તાંત યથાર્થરીતે બતાવી શકતો નથી; પરંતુ જૈનમતના જેટલા ગ્રંથ મારા વાંચવામાં આવ્યા છે, તેમાંથી પણ મને જે ઠીક લાગ્યું છે તે આ ગ્રંથમાં મેં લખેલું છે.

સર્વક્ષેત્ર તે પ્રમાણે અદલ બદલ થઈ ગયાં; ગંગા, સિંધુ અસલ સ્થાન વહેતી વહેતી રહી ગઈ. આગલનો પ્રવાહ સમુદ્રે રોકી લીધો, અને પાલથી પાણી આવવું બંધ થઈ ગયું. બાદ જે પર્વતથી અધિક નદીની પ્ર-

ધૃતિ થઈ તે નદી તે પર્વતથી નિકલતી છોકોઈ માની હીધી ગગા અને સિંધુમા છુલ્લક હેમવત પર્વતથી જલ આવતુ ઘણ થઈ ગયુ, નામમાત્ર સિંધુ રહી ગઈ નગરીઠંમા વનિતા નગરીની કલ્પનાપર અયોધ્યા માની, અને કાલુલમાં તદ્દિલા અર્થાત્ વાનુલની નગરીની કલ્પના કરી, જેનુ નામ ગિજની પ્રસિદ્ધ છે, તે તદ્દિલા પણ આજ રહી નથી કારણ એ છે કે જૈનિઠંની શ્રદ્ધા અનુસારે પ્રથમ આરાને તેમજ કૃષ્ણદેવ અને જરત રાજાના સમયને વ્યતીત થયાં અસંખ્ય વર્ષ થઈ ગયાં છે, તો તે વરમી આન દેશ, પર્વત, નદી, નગરાદિ ઢલટ પાલટ થઈ જાય તેમાં શુ આશ્ચર્ય છે !

ઘણી સમુદ્રનુ દેશો ઢપર ફરતુ તો તોરેત મંથથી પણ ઠીક ઠીક સિદ્ધ થાય છે પુરાણાદિ મંથોમા પણ લખેલુ છે કે કોઈ એવો સમય હતો, જે વસ્તે સમુદ્રમાં પાણી નહોતું, પાઠલથી આવેલું છે તે કારણથી શશુજય માહાત્મ્યમા જે લખેલુ છે કે જરતકેત્રમાં સગર ચક્રવર્તી સમુદ્રનું પાણી લાવ્યા છે, તે કહેવું વાસ્તવિક લાગે છે

શ્રીતપગઢના આચાર્ય ધિજયસેન સૂરિપણ પોતાના પ્રશ્નોત્તરમાં લખે છે કે માગધ, ઘરદામ અને પ્રજાસનામના ત્રણ જે તીર્થ છે, તે જગતીની ઘઢારના સમુદ્રમા છે, તેથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે જરત ચક્રવર્તી ઠ લઢ સાધવા તેમજ માગધાદિ તીર્થ સાધવા ગયા હતા, ત્યારે આ સમુદ્રનું પાણી રસ્તામા નહોતુ, અને શાસ્ત્રકારોઈ તો સર્વ શાસ્ત્રોની શૈલી શ્રી કૃષ્ણદેવજીના સમયાનુસાર લખેલી છે, તે કારણથી ચક્રવર્તી તમામનાં કથન જરત ચક્રવર્તી સદૃશ વર્ણન કરેલ છે

આ કાલમા કેટલાઈક વિદ્વાનોઈ જૂગોલના હિસાવથી પૃથ્વીનુ સ્વરૂપ લખેલુ છે, તથા તે અનુસારે શરદ્ તથા ગરમ દેશોના વિજાગ કરેલા છે, તે જોતાં, અગર જો કે તેઠંના દેલવા, સાંજલવા, તથા અનુમાન મુજવ વર્તમાન સમયમા એ પ્રમાણેજ હશે, પરંતુ સદા કાલ એમજ હતુ, એમ કહેવું વાસ્તવિક નથી જૂગોલ હસ્તામલક પુસ્તકમા લખેલું છે કે કુશીઆના ઢત્તર જાગમા ઝ્યા ઘરફ શિવાય વીજુ કાઈ છે નહિ, ત્યાં ગરમીના દિવસોમાં ઘરફ ગલવાથી તથા કેટલાઈક સ્થલે ઘરફના ઢગ ઢલી પડવાથી તેઠંની નીચેથી એક જાતના દાથી નિકલે છે, દાથી પણ સેંકડો નિકલે છે, જેનુ નામ તે દેશવાલા મેમાથ કહે છે મોટુ આ

श्रुत्य तो ते मेंमाथोने देखवाथी ए लागे ठे के ते जानवर गरम मुल-
कना रहेनारां ठे, तेउं आ शरद्मुलकमां क्यांथी आव्या ? तेउंने खा-
वावास्ते पण त्यां कांइ नथी. आ कालमां जो एकपण हाथी ते मुलक-
मां लही जइ बांधीए तो थोडा वखतमां ते मरी जाय; ठतां लाखो मेंमाथ
ते मुलकमां क्यांथी जाता हशे ? तेमज शुं खाता हशे ? ते बावतमां मात्र
एज खुदासो आपी शकाशे के कोइ समयमां ते मुलक गरमदेश हशे,
बाद पवननी तसीर बदलावाथी शरद् मुलक थइ गयो. आ वृत्तांतथी
एम सिद्ध थाय ठे के शरद् मुलक कोइ कालमां गरम थइ जाय ठे, अने
गरम मुलक शरद् थइ जाय ठे, ते कारणथी जूगोलने अनुसारें श-
रदी, गरमीनी अवस्थानी जे कटपना करवी, ते हमेशांने वास्ते डु-
रस्त नथी. शुं जाणीये देशोनी केवी केवी व्यवस्था बदलाइ चुकी ठे ?
अने हजी शुं बदलावानी ठे ? जूस्तरवेत्ताउं लखे ठे के आफ्रिका खं-
डना मध्यभागमां आवेलुं शहरांनुं रेतीनुं मोटुं रण जे हाल घणुंज
उंचाणमां ठे ते एकवखत महासागरनुं तलीयुं हतुं. ते कारणथी जमिननी
स्थितिनुं पुरं स्वरूप तो मात्र सर्वज्ञ जाणी शके ठे.

वली आ पृथ्वीने जूगोल कहेवामां आवेठे, वली एम पण कहेवायठे
के सूर्य फरतो नथी, परंतु पृथ्वी सूर्यनी आसपास फरेठे. आ वात अं-
ग्रेजोएज शोधेली नथी परंतु अंग्रेजोनी पहेलां पण आ वातना मान-
नारा जारतवर्षमां हता, कारण के जैनमतना शीलंगाचार्य जे विक्रमना
९०० वर्ष लगजग थया ठे, तेउं श्री आचारांगसूत्रनी वृत्तिमां लखेठे के,
केटलाएक एम पण मानेठे के पृथ्वी गोल फरेठे अने सूर्य स्थिर रहेठे,
परंतु आ मत जैनिउंनो नथी. जैनमतना शास्त्रोमां तो प्रगट लखेल ठे के
सूर्य चालेठे, अने पृथ्वी स्थिर रहेठे; वली सूर्यने फरवानां एकसो चो-
राशी मंरुल आकाशमां ठे, ते मंरुलोमां प्रवेश करवो, तथा दिनमान,
रात्रिमाननी वधघट थवी, तथा ऋतुउंनुं बदलावुं, ग्रहणनुं लागवुं, सूर्य-
ना अस्त उदयमां मतोना विवाद, इत्यादि अनेक वात, सर्व सूर्यप्रज्ञप्ति
वा चंद्रप्रज्ञप्ति शास्त्रो अध्ययन करवाथी मालम पडेठे.

वली पृथ्वीने गोल सावीत करवामां समुद्रमां चालतां वहाणना तली-
यांने बदले वहाणना शडमात्र दूरजतां मालम पडेठे, इत्यादि जे जे कारणो

વતાવેઠે, તે તે કહેવાવાલાઈની સમજમાં જેમ જેમ આવતુ હશે તેમ તેમ વતાવતા હશે, પરંતુ અમારી સમજણમાં એમ આવેઠે કે, નેત્રમાં પૃથ્વી યોગ્યતા ઠે, જેથી વસ્તુની ગોલાદ્વ માલમ પડે, કારણ કે જ્યારે અમે છાંંવી તથા સરસા સ્થલવાસી સીધી સડક ઉપર ઊઠા રહીએ ઊંચે, ત્યારે અમારા પગની જગાએ સડક પહોલી માલમ પડે, અને જ્યારે દૂરનો તે સડકનો ખાગ દેખિયે ત્યારે સડક સાંકડી માલમ પડે. વસી તેજ સ્થલે આકાશમાં મસ્તકની ઉપર સીધી છીંટીએ પહોળીને ઊંચે ઊઠતા દેખિયે ત્યારે, ત્યારે જેટલી ઊંચાઈએ દૂર ઊડતું અમને લાગે, તેજ પહોળીને જ્યારે સીધી છીંટીમાં થોડે દૂર જઈ ઊડતાં દેખિયે ત્યારે, ત્યારે તે પહોળી પૃથ્વીની થલુ નજીક દેખાય છે માત્ર આટલા અંતરના તફાવતમાં પૃથ્વીની પૃથ્વી મોટી ગોલાદ્વ કેમ હોય ? વસી આકાશને જ્યારે દેખિયે ત્યારે ત્યારે ધુમટ જેવું દેખાય, તે વાતમાં જે કોઈ એમ કહે કે ધરતીની ગોલાઈના સઘવથી આકાશપણ ગોલ દેખાય છે, આ કહેવું વાસ્તવિક નથી, કારણ કે, પૃથ્વી થોડાજ દૂરમાં પડેલી ગોલ થઈ શકતી નથી, તે કારણથી નેત્રોમાં જે વસ્તુને જાણવાની જેથી યોગ્યતા છે તેથીજ તે વસ્તુ દેખાય છે એમ કહેવું વાસ્તવિક લાગે છે.

વસી આ પૃથ્વી, જરતસંઢની થલુ સ્થલે ઊંચી, નીચી માલમ પડે છે, કારણ કે શ્રીદેમચંડસૂરિ પ્રમુખ આચાર્ય પદ્મપ્રજ્ઞાચારિત્રાદિ ગ્રંથોમાં લખેઠે કે લંકાથી અમુક યોજન પશ્ચિમ દિશાતરફ જઈએ તો આઠ યોજન નીચે પાતાલલોકા છે, જો તે યોજન પ્રમાણ યોજન હોય તોતો શા માટે અમેરિકાજ પાતાલલોકા ન હોય ? વસી નીચી જગા હોવાથી બુદ્ધિ માનોને પૃથ્વી ગોલ માલમ પડતી હોય તે પાતાલલોકાની જેમ ધીજી જગાએ પણ ધરતી ઊંચી નીચી હોય તો તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? કારણ કે પશ્ચિમ મહાવિદેહની ધરતી એક હજાર યોજન ઊંડી શાસ્ત્રમાં લખેલી છે, તેથીજરીતે ધીજી જગાએ પણ ધરતી ઊંચી નીચી હોવાથી કાંઈનું કાંઈ માલમ પડે, તે કારણથી જૈનમતિએ શ્રી અરિહત જગદતના કથનમાં શકા ન કરવી જોઈએ.

ફેટલાપક પુસ્તકોમાં લખેલું અમે વાંચેલું તેમજ સાંજેલું પણ છે કે અમેરિકાદિ મુલકોમાં પૃથ્વી વિશાળ ફેલાયેલી છે કે, જેથી યે હજાર વર્ષ

अगाध जे मनुष्यो मरण पास्या ठे तेउने हाल, बोलाववामां आवे ठे, बली तेउने ते वखतनो सर्व हेवाल पूठवामां आवेठे, त्यारे तेउ सर्व पो-
तानी व्यवस्था बतावेठे. परंतु मात्र परोक्ष रीतें शब्द श्रवण तेउ करा-
वेठे, प्रत्यक्ष तेउ देखाडता नथी; तथा अनेक तरेहना बीजा पण तमा-
सा तेउ देखाडेठे, जे देखवाथी अल्पबुद्धिमानोनी बुद्धि अस्तव्यस्त थइ
जायठे, अने तेउना मनमां अनेक शंका, कंखा उत्पन्न थइ जायठे, जे का-
रणथी अर्हंतकथित धर्ममां अनादर थइ जायठे, कारण के जेम ते जी-
वोए जैनमतना पुरां शास्त्रो वाच्यां नथी, तेम श्रवण पण कर्या नथी, जेथी
तेउना मनमां जलदी अधीरज पण थइ जायठे, परंतु पोताना मतनां सर्व
पुस्तको वांच्या तेमज सांजट्या विना मात्र तुठ वस्तुने वास्ते एकवार
जैनधर्ममां शंका लाववी ते दीर्घदृष्टिपणुं नथी. पूर्वोक्त सर्व वृत्तांत इंद्र-
जालनी पूर्णविद्या जेउने आवडती होय तेउ बतावी शकेठे. में अमुक ग्रं-
थमां लखेलुं वाच्युं ठे के, कुमारपाल राजाना समयमां बोधिदेव नामनो
एक ब्राह्मण हतो, तेणें कुमारपाल राजानी श्रद्धा जैनमतथी हठाववा वास्ते,
कुमारपालनी अगाध तेना वंशना मूलराज आदि जे सात राजाउं थइगया
हता तेउने नरक कुंडमां पडेल्ला, विलाप करता, ए प्रमाणे कहेता देखा-
ड्या के हे पुत्र ! जे दिवसथी तें जैनधर्म अंगीकार करेलो ठे, ते दिवसथी
अमे तारा सात वडवाउं नरक कुंडमां पडेल्ला ठीए, जो तुं अमारुं जलुं
चहातो हो तो जैनधर्मने तजी दे. आवी बीना देखीने कुमारपाल
राजा पोताना चित्तमां गजराया; तत्काल जइ पोताना गुरु श्री हेमचंद्र
आचार्यने सर्व वृत्तांत कही पुण्युं के हे महाराज ! आनो शुं हेतु ठे ?
आचार्यजीए कलुं के हे राजेंद्र ! आ सर्व इंद्रजालनी विद्या ठे, आवो
हुं पण तमोने कांश्क तमासो देखाडुं. त्यार बाद राजाने मकाननी अं-
दरना जागमां लइ जइ, चोवीश तीर्थकर समवसरणमां जुदा जुदा बेठा
ठे, अने कुमारपाल राजाना तेज सात पुरुषो तीर्थकरोनी सेवा करे ठे,
तेमज कुमारपालने कहे ठे के हे पुत्र ! तुं मोटो पुण्यात्मा ठे के जेणें
जैनधर्म अंगीकार करेल ठे. जे दिवसथी तें जैनधर्म अंगीकार करेल ठे,
तेज दिवसथी अमे नरक कुंडमांथी निकली स्वर्गवासी थया ठीए, ते
कारणथी हे जाइ ! तुं जैनधर्ममां दृढ रहे जे. त्यार बाद श्री हेमचंद्र

सूरि कुमारपाख राजाने बहार साव्या राजायें पुण्य के महाराज ! त मासो बहुज आश्चर्यकारी ठे सूरिजीए कष्ट के हे राजन् ! इज्जा खनी विद्या जेठने आवढती होय, ते एम करी शके ठे इज्जाख विद्याना सत्तावीश पीठ ठे, तेमांथी सत्तर पीठ शंसारमां प्रचलित ठे, परंतु सत्तावीशे पीठ हु जाणु दु, हाख बीजो कोइपण जारतवर्षमां जाणतो नथी, अने जे गुरुंए अमने ते विद्या आपी हत्ती, तेमणें एवी आह्वा पण करेखी ठे के, जविष्यमां आ विद्या तमारे कोइने पण देवी नहि, कारण के आ विद्याथी मोटो अनर्थ उत्पन्न थशे, सारांश के आ कालमां जीव तुछ बुद्धिवाला होवाथी तेठने आ विद्या जरशे नहि, वखी तेज कारणथी अमारा आचार्योए योनिप्राचृत शास्त्र विष्टेद करी बीघेलां ठे, ते योनि प्राचृतने अनुसारें आ इज्जाख रची शकाय ठे आ योनिप्राचृतनु कथन व्यवहार ज्ञाप्यचूर्णीमां करेखु ठे, ज्या छल्लु ठे के आ योनिप्राचृतमा तत्रविद्या ठे, जेनाथी सर्प, घोडा, हाथी विगेरे जीवतां जानवर, वस्तुठना मेलापथी बनी शके ठे, तथा सुवर्ण, मणि, रत्न प्रमुखपण बनी शके ठे आ मशालामांज एवी मिखनशक्ति ठे के मरजीमा आवे ते बनावी छ्यो ? ते कारणथी वर्तमानमां नवीन वस्तुने देखीने कोइए जैनधर्मथी चलायमान न थवुं जोइए तत्त्वार्थना महाराज प्यमा सामतजइ आचार्य पण खखे ठे के इज्जाखीआ तीर्थकरनी स मान बाह्यइछि सर्थ बनावी शके ठे, ते कारणथी कोइ वावतमा चमत्कार देखी जिनवचनमां शका न करवी

वखी केटखाएक जैनमतवालाठने आ पण आश्चर्य ठे के, ज्यारे आर्यावर्तमा वे प्रहरदिन होय ठे, त्यारे अमेरिकामां अर्धरात्रि होय ठे, अने ज्यारे अमेरिकामा वे प्रहर दिवस थाय ठे, त्यारे आर्यावर्तमा अर्धरात्रि थाय ठे, ते वाघतना चोकस समाचार तारनी मददथी तेमज घडीआखना साधनथी मेखवी शकाय ठे आ वातनो यथार्थ उत्तर हुं आपी शकुं तेम नथी मारी श्रद्धा एवी पण नथी के पूर्व आचार्योंनी शाहादत शिवाय समाधान करु, कारण के मात्र मारी कल्पनाथी कांइ जैनमत सत्य थइ शक्तो नथी, जैनमत तो पोताना स्वरूपथीज सत्य थनशे, जो मारी कल्पनाज जैनमतनी सत्यतानु कारण होय तो, कोइ

પૂર્વાચાર્યની અપેક્ષાજ રહેશે નહિ, વલ્લી જેના મનમાં જે અર્થ સારો લાગશે તે અર્થ બનાવી લેશે. જેમ વર્તમાનમાં કોઈ પાઠાંડી મસ્કરાઈ રૂઝુ આદિ વેદો ઉપર સ્વકપોલ કલ્પિત ટીકા બનાવેલી છે, તે અમે વાંચી પણ છે તેજાં વેદમંત્રાદિ ઉપર જે જાણ્ય બનાવ્યું છે, તે મંત્રોના અર્થમાં એવું લખેલું છે કે “અગ્નિવોટ” અર્થાત્ વરાલયંત્રથી ચાલનારાં વહાણ, તથા રેલગાડી ચાલવાનો વિધિ, તથા પૃથ્વી ગોલ છે, તે સૂર્યની ચારે બાજુએ ફરે છે, અને સૂર્ય સ્થિર છે, इत्यादि અંગ્રેજોએ પોતાની બુદ્ધિના વલથી જે નવીન શોધની વિદ્યા વહાર પાડી છે, તે સર્વ વિદ્યાર્તનું વેદોમાં કથન છે. પોતાના શિષ્યોને વેદનું મહત્ત્વ વતાવવા વાસ્તે સ્વકપોલકલ્પિત અર્થ બનાવી લીધા છે; અને પૂર્વે મહીધરાદિ પંડિતોએ વેદો ઉપર જે દીપિકા તથા જાણ્યો રચેલાં છે તેજની નિંદા તેમજ મૂર્ખતા પ્રગટ કરેલી છે. જેમકે તેજ મૂર્ખ હતા, તેજને વેદના અર્થ આવડતા ન હોતા.

પ્રશ્ન:—પૂર્વના અર્થ ઠોડીને નવીન અર્થની રચના કરવાનું શું કારણ છે?

ઉત્તર:—પ્રથમ તો વેદો ઉપરનાં પ્રાચીન જાણ્ય, તેમજ દીપિકા માનવાથી વેદોની સત્યતા, ईश्वरोक्तता તેમજ પ્રાચીનતા સિદ્ધ થતી ન હોતી. તે કારણથી ईशावास्य उपनिषद् वर्जीने, સર્વ ઉપનિષદો, સર્વ વ્રાહ્મણ જાગ, સર્વ સ્મૃતિ, પુરાણાદિ શાસ્ત્ર, જાણ્ય, દીપિકાદિ માનવાં તજી દીધાં, તેમણે એવો વિચાર કર્યો કે પૂર્વોક્ત સર્વ ગ્રંથો માનવાથી અમારો મત વીજા મતવાલા ઁંડિત કરી દેશે, કારણ કે પૂર્વોક્ત સર્વ ગ્રંથો યુક્તિ પ્રમાણથી વિકલ છે, વલ્લી પ્રાચીનોએ જે અર્થ કરેલા છે, તેમાં કેટલાએક અર્થ એવા છે કે જે શ્રવણ કરવાથી શ્રોતાજનોને લજ્જા ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે મહીધરકૃત દીપિકા જે વેદની ટીકા છે, તેમાં મંત્રાદિના જે અર્થ લખેલા છે, તેમાં લખ્યું છે કે યજ્ઞપત્ની ઘોડાનું લિંગ પકડીને પોતાની યોનિમાં પ્રક્ષેપ કરે, इत्यादि અર્થ છે. તેનું વર્ણન આગલ ઉપર લખીશ. તે અર્થોને ઠોડવાવાસ્તે, અને વેદોનું ઁંડન ન થાય તે વાસ્તે સ્વકપોલ કલ્પિત જાણ્ય બનાવી અંગ્રેજાદિ પાશ્ચિમાત્યની રીતિમુજબ તથા ઇંજિલ મતાનુસાર અર્થ બનાવ્યા છે, પરંતુ વેદાદિવેત્તા બુદ્ધિમાન્ પુરુષો તો કોઈ તે માનતા નથી, અને જેજ માને છે તેજ કાંઈ

वेदादि जाणता नथी, कारण के ज्यारे पूर्वना इषि मुनि, पंडित अ सत्यवादी तेमज तेठना घनावेखा अर्थ असत्य ठे, त्यारे वर्चमानना व नावेखाठना अर्थ केवीरीतें सत्य करी शकशे ? जे मूलमांज असत्य ठे ते नवीन रचनाथी कदापि सत्य थवाना नथी ते कारणथी पोतानी बु छिनो विचार सत्य मानवो, अने वेदोने माननारा प्राचीन संप्रदाय वाखाना अर्थ जूठा मानवा, तेनाथी अधिक अविवेक तथा अन्याय शि रोमणि पणुं बीजु कयुं ठे ? वली ज्यारे प्राचीनोना घनावेखा अर्थ जूठा करशे, त्यारे तेठना घनावेखा वेदो पण जूठाइ ठरशे, ते कारणथी जेठ मतधारी ठे, तेठण का तो पोताना प्राचीनोना कथन करेखा अर्थ मा नवा जोइण, अथवा तो ते मतने तेमज तेमतनां शास्त्रने तजी देवां जोइण, अने तेज कारणथी सारी एवी श्रद्धा ठे के जैनमतमां जे प्रा माणिक तेमज पंचांगी कारक आचार्य खखी गया ठे तेठने अनुसारज मारे कथन करवुं जोइण, स्वकपोलकल्पित कदापि नहि जे स्वकपोल कल्पित करशे तेमज मानशे, ते कदापि जैनमतवाखो घनी शकशे नहि, अने तेनी कल्पना पण सर्वथा सत्य ठरशे नहि, कारण के पूर्वाचार्य ज्यारे जूठा ठे, त्यारे नवीन कल्पनावाखा केवीरीतें साचा ठरशे ? ते सर्व कारणथी पूर्वना प्रश्ननो उत्तर पंचांगी प्रमाणथी हु आपी शकतो नथी, कारण के १ शास्त्रो बहुज विछेव गया ठे, तथा २ आर्यरक्षितस् रिना समयमा चारे अनुयोग तोढीने पृथक् पृथक् अनुयोग रचवामां आव्या ठे, तथा ३ स्वधिस आचार्यना समयमां धार वर्षे सुधी डुकाख पळ्यो हतो ते वखतमा शास्त्रो बहुज विस्मृत थवा खाग्यां, जेथी सर्व साधुठण वक्षि ण मधुरामां समाज करी, जे प्रसंगे जे जे आचार्य तथा साधुठने जे जे शास्त्रना जे जे स्पष्ट, स्मृतिमां रखां हतां ते ते स्पष्ट एकत्र करी खखवामां आव्या, धाव ४ देवर्किंगणि क्रमा श्रमण प्रजृति आचार्योण पानाउपर एक फोड प्रथो खख्या, धाकीना तजी दीधा, ५ प्रजावकचारित्रमां खखुं ठे के, सर्व शास्त्रो उपर टीका खखी हती, जे सर्व विछेव गइ, तथा ६ ब्राह्मणो अने धौळोण तो प्रथोनो बहुज नाश कयों, तथा ७ मुसलमानो ण पोताना समयमां सर्वमतनां शास्त्रो माटीमां मेखवी दीधा, अनेक स खगावी दीधां, शेष रखा ते जडारोमा गुप्त रहेवाथी गल्लीगयां, अने व

તર્તમાનમાં જે ચંડારોમાં પડેલાં છે, તે સર્વ અમે વાંચેલાં નથી, આટલા આટલા ઉપદ્રવો જૈનશાસ્ત્રો ઉપર વીતવાથી અમે સર્વ શંકાઊંનું કેવી રીતે સમાધાન કરી શકીએ ? તે કારણથી જૈનમતમાં શંકા ન કરવી. અમે સર્વ મતનાં શાસ્ત્રો અવલોકન કરેલાં છે, પરંતુ જૈનમતસમાન અતિ ઉત્તમ મત વીજો કોઈપણ મારા દેખવામાં આવ્યો નથી, તેથી આ મતમાં દૃઢ રહેવું જોઈએ. ૧ શંકા અતિચાર તે કહેવાય છે, જેમ કે જિનવચનોમાં શંકા કરવી અર્થાત્ જિનેશ્વર જગવાને કથન કરેલા જાવ સત્ય હશે કે નહિ ? આ પ્રથમ અતિચાર છે.

૨ વીજો આકાંક્ષા અતિચાર. અન્યમતવાલાંનાં અજ્ઞાનકષ્ટ દેખી, તેમજ કોઈ પાશંડીના વિદ્યામંત્રના ચમત્કાર દેખી, તેમજ પૂર્વજન્મના અજ્ઞાનકષ્ટથી ફલ પામેલા અન્યમતવાલાંને સુખી તેમજ ધનવાન્ દેખી મનમાં વિચારે કે અન્યમતવાલાંના ધર્મ તથા જ્ઞાન સારાં છે, જેના પ્રજાવથી, તેડું ધનવાન્, સુખી, તથા પુત્રાદિ પરિવારવાલા થાય છે, તે કારણથી હું પણ તેડુંનોજ ધર્મ અંગીકાર કરું, જેથી હું પણ ધનવાન્ તેમજ પુત્ર પરિવારવાલો થાઉં. આકાંક્ષા અતિચાર તેજ જીવોને લાગે છે, જે જીવોને જૈનધર્મનો બહુજ સારી રીતે બોધ હોતો નથી. કારણ કે જૈનધર્મવાલા પણ સર્વ દરિદ્રી તથા પુત્રાદિ પરિવારથી રહિત નથી, તેમજ અન્યમતવાલા પણ સર્વે ધનવાન્ તેમજ પરિવારવાલા નથી, સારાંશ કે સર્વ પોતપોતાનાં પૂર્વનાં તથા જન્માંતરનાં કરેલાં પુણ્ય પાપનાં ફલ જોગવે છે. જુડું કે કેટલાંક, મનુષ્યજન્મમાં સાતે કુવ્યસનનો સેવનારાં ઢતાં ધનવાન્, અને કેટલાંક કસાઈ, ટાટકી ઇત્યાદિ નીચધંધાનાં કરનારાં પણ ધનવાન્ તેમજ પુત્રાદિ પરિવારવાલાં તેમજ સુખી છે, અને કેટલાંક આ અવસ્થાથી વિપરીત છે, તે કારણથી માત્ર તેજ સત્ય છે કે દરેકજીવ પોતાના પૂર્વના તેમજ જન્માંતરના સુકૃત દુષ્કૃતનું ફલ જોગવે છે, માત્ર આ જન્મનાં કૃત્યોનુંજ ફલ જોગવતા નથી. સર્વ મતોમાં રાજાઉ થઈ ગયા છે, તેમજ રંક પણ બહુજ છે, તે કારણથી વીજા મતની આકાંક્ષા ન કરવી. જો કરી એ તો વીજો અતિચાર.

૩ ત્રીજો વિતિગિહ્યા નામે અતિચાર છે. જે જીવ પોતાનાં પૂર્વજન્મનાં કરેલાં પાપોના ઉદયથી દુઃખ જોગવે છે, ત્યારે એવો વિચાર કરે

के हु जे धर्म करु तूं, तेनुं फल मने शु मलशे ? अर्थात् धर्मनु फल मने मलशे के नहि ? वस्ती जेठ धर्म करता नथी, तेठ सुखी ठे, अने हु धर्म करुं तूं, ठतांपि दुःखी हु, ते कारणथी कोण जाणे धर्मनु फल हशे के नहि ? तथा साधुनां मखिन शरीर तथा मखिन वस्त्र देखीने मनमां दुगठा करे के आ साधु सारा नथी, कारण के तेमनुं शरीर गडु ठे तथा तेमनां वस्त्र पण गदां ठे तेठ संसारथी केवी रीतें तरी शकशे, जो तेठ उष्णजलथी स्नान करे तो तेथी कयु महाव्रत तेठनु जंग थाय ठे ?

उत्तर—जो धर्मनु फल न होय तो, संसारनी विचित्रता कदापि न होय, ते कारणथी धर्मनु फल अवश्यमेव ठे वस्ती साधु जे मखिन वस्त्र राखे ठे, तेनु कारण ए ठे के सुंदरवस्त्र राखवाथी मन श्रृंगार रसने च हाय ठे वस्ती स्त्रियो पण सुंदर वस्त्रवासाठने देखीने तेठनी साथे जोग जोगवानी इच्छा करे ठे ते कारणथी शिष्य पाखवानी इच्छा राखनारा साधुए श्रृंगार करवो वास्तविक नथी वस्ती स्नान, कामनु प्रथम आ ठे, तेथी साधुठने उचित नथी, अने कोइ कारण प्रसंगें साधु हाथ, प गादि घोवे तो ते कांइ रूपण नथी, वस्ती साधुठने पोतानां शरीर उपममत्व पण नथी, अने शुचिमात्र स्नान तो साधु करे ठे परंतु शरीरना सुखवास्ते तथा शरीरने चमकाववा वास्ते स्नान करता नथी, कारण के जैनिठनी एथी अस्वाज नथी के स्नान करवाथी पाप दूर पइ जाय ठे जलस्नानथी शरीरनो मेख दूर थाय ठे, शरीरनो ताप मटी जाय ठे, अने आसस दूर थाय ठे, परंतु पाप तो दूर थतु नथी, जो जल स्नानथी पाप दूर थतु होय तो, अनायासैं सर्व जीवनी मुक्ति थइ जाय, कारण के एहुं कोइ नथी जे जल स्नान करतुं नथी वस्ती साधुने मेखा समजवा, ते पण मोटी मूर्खता ठे, कारण के शरीरें मेख होवाथी आत्मा मखिन थतो नथी आत्मातो मात्र पापकरवाथीज मखिन थाय ठे वस्ती जगत व्यवहारमा मेखापणुं स्त्री साथे संजोग करवाथी, तेमज कोइ मखिन वस्तुनो स्पर्श करवाथी मानवामां आवे ठे, अने साधु तो ते सर्व वस्तुना त्यागी ठे, तेथी मेखा कहेवाय नहि, घलके साधुठने धन्यवाद देवो जोइए, केमके ताप पडे ठे, लू वाय ठे, पसीनो बहे ठे, ठतांपि साधु उघाढा पगे तेमज खुल्ले मस्तके विहार करे ठे, रात्रियें मात्र ठाजेला मकानमा सुबेठे,

પંચા કરતા નથી, કોમલ શય્યા તેમજ પલંગ પર સુતા નથી, રાત્રિએ જલપણ પીતા નથી, દિવસેપણ ઉષ્ણ જલ પીયે છે, આ પ્રમાણે તેજનું ચારે તપ છે. તેજથી જલદા જેઠ સાધુ વની વેઠા છે, અને गरमी લાગે ત્યારે પાડાની પેઠે સરોવરમાં જઈ પડે છે, એવા સુખશીલિઆ શું તરી જશે ? જેઠને કોઈ વાતનો નિયમ નથી. વઢી હાથી, ઘોડા, રેલ પ્રમુખની સ્વારિ કરવી, સર્વ પ્રકારનાં ફલજઙ્ઘણ કરવાં, ધન રાખવાં, મકાન બાંધવાં, खेती કરવી, કરાવવી, ગાય, જૈંસ, હાથી, ઘોડા પ્રમુખ જાનવર તથા રથાદિ અને શસ્ત્રાદિ સરંજામ રાખવા, ઠલ, વલથી લોકો પાસેથી ધન લેવાં, સ્ત્રીઠ સાથે વિષયસેવન કરવાં, સુંદર ખાનપાન કરવાં, માંસજઙ્ઘણ કરવાં, મદિરાપાન કરવાં, જાંગના રગડા, ચરસની ચલમો ઉડાવવી, હાથપગ તથા શરીરને વેશ્યાની જેમ ચમકાવવાં, ચિત્તમાં મોટા અજિમાન રાખવાં, દંડ પીલવા, કુસ્તી કરવી, ઇત્યાદિ અનેક સાધુઠને અનુચિત કામો કરવાં, ઠતાં શ્રી શ્રી સ્વામિજી મહારાજ વનીઠણી વેસવું, અમે મહંત ઠઈએ, અમે ગાદિપતિ ઠઈએ, અમે જઙ્ઘારક ઠઈએ, અમે શ્રીપૂજ્ય ઠઈએ, અમે જગત્નો ઉઝાર કરીએ ઠઈએ, અમે મહાન્ અઘૈતબ્રહ્મવેત્તા ઠઈએ, અમે શુઙ્ઘ ઈશ્વરની ઉપાસના બતાવીએ ઠઈએ, અમે મૂર્તિપૂજન પાલંડનો નાશ કરીએ ઠઈએ.

હવે જવ્ય જીવોએ વિચાર કરવો જોઈએ કે, પૂર્વોક્ત કુગુરુઠ શું જલ સ્નાન કરવાથી સંસાર સમુદ્રથી તરી જશે ? અને જેઠ, જીવહિંસા, અસત્ય, ચોરી, મિથુન તેમજ પરિગ્રહ, આ પાંચેના ત્યાગી, શરીરના મમત્વરહિત, પ્રતિબંધરહિત, કામક્રોધના ત્યાગી, મહાતપસ્વી, મધુકર વૃત્તિથી જિઙ્ઘા લેનારા, ઇત્યાદિ અનેક ગુણોથી સુશોજિત, શું જલ સ્નાન નહિ કરવાથી પાતકી થઈજશે ? કદાપિ થશે નહિ. તે કારણથી સાધુઠને દેહી જુગુપ્સા ન કરવી, જો કરે તો ત્રીજો અતિચાર.

ચોથો મિથ્યાદષ્ટિની પ્રશંસારૂપ અતિચાર છે. જિનપ્રણીત આજ્ઞાથી જે બહાર છે તે મિથ્યાદષ્ટિ છે, કારણ કે સર્વજ્ઞનાં કથન કરેલાં વચનો તે માનતા નથી, અને અસર્વજ્ઞનાં કથન કરેલાં વચનો સત્ય માને છે, વઢી અસર્વજ્ઞપ્રણીત શાસ્ત્રોમાં જે અયોગ્ય વાતો કહેલી છે, તેઠને બુપાવવા વાસ્તે સ્વકપોલકટિપત જાણ્ય, ટીકા, અર્થ બનાવી મૂર્ખ લોકોને બહેકાવી

गप्पां मारता फरे ठे, वल्ली जेठने धर्मनियम कांड पण नथी, अने अनाप पणुठने मारि जाणे ठे, तथा धूर्तपणार्थी साचो होख धारण करी मू खोंने मिथ्यात्व जासमां फसावे ठे, एवा मिथ्यादृष्टि ठे, तेठनी प्रशंसा करी, तथा जिनाक्षा व्हार एवा अज्ञान कष्ट करनाराने कहेवुं के, अहो ! केवा महान् तपस्वी ठे ! महापुरुष ठे ! महापंडित ठे ! तेठनी वरावरी करी शके तेवा कोण ठे ? तेठण धर्मनी वृद्धि वास्तेज अब तार धारण करेख ठे वल्ली मिथ्यादृष्टि कोइ व्रत यज्ञादि करे तो तेनी वहुज प्रशंसा करे, तमे वहुज सारां काम करो ठे, तमारो अवतार स फल ठे, इत्यादि प्रशंसा करे, ते चोथो अतिचार ठे

५ पांचमो मिथ्यादृष्टिनो परिचय करवो ते अतिचार ठे मिथ्यादृष्टिनी साथे वहुज मेसाप राखे, खान पान करे, वास करे, इत्यादि अनेक प्रकारची सहवास करवार्थी मिथ्यादृष्टिनी वासना छागीजवार्थी धर्मची व्रत घवाय ठे, ते कारणार्थी मिथ्यादृष्टिनो वहुपरिचय करवो ते वास्तविक नथी जो करे तो पांचमो अतिचार

ज्यारे गृहस्थने सम्यक्त्व आपवामां आवे ठे, त्यारे तेने गुरु ठ आ गार घतावे ठे जो ठ कारणोमां तमने कांड अनुचित काम करवु पडे तो आ ठ आगार राखी शकाय जेथी तमारु सम्यक्त्व कळंकित पशे नहि, ते ठ आगार नीचे मुजव ठे

१ प्रथम “रायानिर्गणं” नगरना स्वामि जे राजा, ते कोइ अनुचित काम जोरावरीथी करावे तो सम्यक्त्वमां दूषण लागे नहि

२ वीजा “गणानिर्गणं” गण अर्थात् ज्ञाति तथा पचायत, ते कहे के आ काम तमे अवश्य करो, नहि तो तमने ज्ञाति तथा पचायत मोहोटो वढ करशे तेवे प्रसंगे जो ते काम करवुं पडे तो सम्यक्त्वमां दूषण नहि

३ त्रीजो “घसानिर्गणं” वखवंत चोर, स्नेहादि तेठने वश पडतां, जोरावरीथी तेठ अनुचित काम करावे तो सम्यक्त्वमां अति चाररूप दूषण नहि

४ चोथो देवानिर्गणं “कोइ छुट देवता क्षेत्रपाळादि, व्यतर शरीर मां प्रवेश करी अनुचित काम करावे तो जंग नहि, तथा कोइ देवता

મરણાંત દુઃખ આપે, જેથી મનમાં ધૈર્ય ન રહે, અને મરણાંત કષ્ટ જાણી કાંઈ વિરુદ્ધ કામ કરવું પડે તો સમ્યક્ત્વમાં અતિચાર જંગ નહિ.

૫ “ગુરુનિગ્રહેણ” ગુરુ તે માતપિતાદિ તેમના આગ્રહથી કાંઈ અનુચિત કામ કરવું પડે; તથા ગુરુ તે ધર્માચાર્યાદિ તથા જિનમંદિર, તે ઊંને અર્થાત્ ગુરુને કોઈ દુષ્ટ સંકટ દેતો હોય, તથા જિનમંદિર તોડતો હોય. જિનપ્રતિમાનું સ્થાપન કરતો હોય, તો ગુરુનિગ્રહ છે, તેડની રક્ષા વાસ્તે કાંઈ અનુચિત કામ કરવું પડે તો સમ્યક્ત્વમાં દૂષણ નહિ.

૬ ઠઠો “વિત્તિકંતારેણ” વૃત્તિ જે હુકાલાદિ આપત્તિ આવી પડે, ત્યારે આજીવિકાવાસ્તે કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિને અનુસારે ચાલવું પડે, તથા આજીવિકાવાસ્તે કોઈ વિરુદ્ધ આચરણ કરવું પડેતો દૂષણ નહિ. આ ઠ વસ્તુના આગારોને ઠ ઠિંડી કહેવે. તથા ચાર આગાર વીજા છે તેપણ કહિયેં ઠિયેં.

૧ અન્નઢણાન્નોગેણ” કોઈ કાર્ય અજાણપણે, ઉપયોગ આપ્યા વિના, કાંઈનું કાંઈ થઈ જાય, જ્યારે યાદ આવે, ત્યારે ફરી તે કાર્ય ન કરવું તે પ્રથમ આગાર.

૨ “સહસ્સાગારેણ” કોઈ કામ અકસ્માત્ થઈ જાય; પોતાના મનમાં જાણે છે કે આ કામ મારે કરવાનું નથી, યોગોની ચપલતાથી તથા નિરંતરના બહુ અજ્યાસથી જાણતાં ઠતાં પણ વિરુદ્ધ કાર્ય થઈ જાય તો સમ્યક્ત્વમાં જંગ નહિ, આ વીજો આગાર.

૩ “મહત્તરાગારેણ” કોઈ મોટો લાજ થાય છે, પરંતુ સમ્યક્ત્વમાં દૂષણ લાગે છે, તથા કોઈ મોટા જ્ઞાનીની આજ્ઞાથી કમવેશી કરવું પડે તો, આ ત્રીજો આગાર છે.

૪ “સર્વસમાહિ વત્તિઆ ગારેણ” સર્વ સમાધિ વ્યત્યયથી અર્થાત્ મોટા સન્નિપાતાદિ રોગોને પ્રસંગેં વાવરા થઈ જવાથી, તથા અતિવૃદ્ધાવસ્થામાં સ્મૃતિજંગ થવાથી, તથા રોગાદિ સંકટ સમયે મનમાં આર્તધ્યાન થઈ જવાને પ્રસંગેં, તથા સર્પાદિ ડંચ મારવાથી અસમાધિ થવાના સમયમાં, આ આગાર છે. તેથી સમ્યક્ત્વ તથા વ્રતજંગ થતાં નથી. તેવે પ્રસંગેં, કોઈ મૂર્ખના કહેવાથી આર્તધ્યાનમાં ગ્રાણ ત્યાગવા તે યોગ્ય નથી. કેટલાક જૈનમતના અનર્ચિજ્ઞોનું એમ પણ કહેવું છે કે, ગમે તેમ થઈ જાય તોપણ, જે નિયમ લીધેલું છે, તે કદાપિ તોડવું નહિ, આ કહેવું સ-

गण्यां मारता फरे ठे, वस्त्री जेठने धर्मनियम कांइ पण नथी, अने अनाप पशुठने मारि जाणे ठे, तथा धूर्त्तपणार्थी साचो ढोख धारण करी मू खोंने मिथ्यात्व जाखमां फसावे ठे, एवा मिथ्यादृष्टि ठे, तेठनी प्रशंसा करी, तथा जिनाङ्गा वहार एवा अज्ञान कष्ट करनाराठने कहेवु के, अहो ! केवा महान् तपस्वी ठे ! महापुरुष ठे ! महापंडित ठे ! तेठनी घरावरी करी शके तेवा कोण ठे ? तेठण धर्मनी वृद्धि वास्तेज अब तार धारण करेख ठे वस्त्री मिथ्यादृष्टि कोइ व्रत यज्ञादि करे तो तेनी वहुज प्रशंसा करे, तमे वहुज सारां काम करो ठे, तमारो अवतार स फल ठे, इत्यादि प्रशंसा करे, ते चोथो अतिचार ठे

५ पांचमो मिथ्यादृष्टिनो परिचय करवो ते अतिचार ठे मिथ्यादृष्टिनी साथे वहुज मेलाप राखे, खान पान करे, वास करे, इत्यादि अनेक प्रकार्थी सहवास करवाथी मिथ्यादृष्टिनी वासना लागीजवाथी धर्मार्थी व्रत धवाय ठे, ते कारणार्थी मिथ्यादृष्टिनो वहुपरिचय करवो ते वास्तविक नथी जो करे तो पांचमो अतिचार

ज्यारे एहस्थने सम्यक्त्व आपवामां आवे ठे, त्यारे तेने गुरु ठ आ गार घतावे ठे जो ठ कारणोमां तमने कांइ अनुचित काम करवुं पडे तो आ ठ आगार राखी शकाय जेथी तमारु सम्यक्त्व कखंकित यशे नहि, ते ठ आगार नीचे मुजब ठे

१ प्रथम “रायानिर्गणं” नगरना स्वामि जे राजा, ते कोइ अनुचित काम जोरावरीथी करावे तो सम्यक्त्वमां दूषण लागे नहि

२ धीजा “गणानिर्गणं” गण अर्थात् ज्ञाति तथा पंचायत, ते कहे के आ काम तमे अवश्य करो, नहि तो तमने ज्ञाति तथा पंचायत मोहोढो वढ करशे तेवे प्रसंगे जो ते काम करवुं पडे तो सम्यक्त्वमां दूषण नहि

३ श्रीजो “वसानिर्गणं” वसवंत चोर, म्हेष्ठादि तेठने वश प डता, जोरावरीथी तेठ अनुचित काम करावे तो सम्यक्त्वमां अति चाररूप दूषण नहि

४ चोथो देवानिर्गणं “कोइ दुष्ट देवता क्षेत्रपालादि, व्यतर शरीर मां प्रवेश करी अनुचित काम करावे तो जग नहि, तथा कोइ देवता

आकुट्टी. ते निषेध वस्तुने उत्साहशी करवी. जेमके संपूर्णफलना जडथां करवां, ते श्रावकने निषेध ठे, तेथी जेणे जेटली जातनां फल खावामां राख्यां होय, तेजमांथी कोइपण फलनुं जडथुं न करवुं, ठतां मनमां उत्साहपूर्वक जडथां करे तो आकुट्टी हिंसा लागे. १ दर्पहिंसा. ते चित्तना उठरंगशी, उन्मत्तपणाशी, गर्वधारण करीने, दोडे तेमज गाडी, घोडा प्रमुख दोडावे तो दर्पहिंसा लागे. २ कटपहिंसा. ते शरीरना कामजोगवास्ते तीव्र अजिदाषापूर्वक, कामनो जोस चडाववावास्ते त्रस जीवनी हिंसा करी, गोली, माजम प्रमुख बनावी खाय तो कटपहिंसा लागे. ४ प्रमादहिंसा. ते घरनां कामकाज, जेम के रांधवुं, दलवुं, जरडवुं प्रमुख अनेक काम करतां त्रसजीवनी हिंसा थइ जाय तो प्रमाद हिंसा लागे. आ चारे हिंसामांहेनी प्रथमनी हिंसा, तथा वीजी हिंसा तो बिलकुल न करवी जोइए. ते कारणशी संकटपशी आकुट्टी तथा दर्पशी त्रसजीव हणवानो त्याग करे. वली जेम आ कीडी जाय ठे, तेने हुं मारूं ? एवा संकटपशी हणवुं, हणाववुं, ते आकुट्टी संकटप कहेवाय ठे, एवा संकटपशी निरपराधी जीवोने, कारण बिना हणुं नहि. हणावुं नहि, एवो नियम करे, अने सांसारिक आरंज, रांधवा प्रमुखनां काम करतां, तथा पुत्रादिना शरीरमां कीडा प्रमुख पडतां, व्याधिने प्रसंगे औषधोपचार करतां यत्नापूर्वक प्रवर्ते. वली घोडा, बलद प्रमुखने चावक प्रमुख मारवा पडे तेनो आगार राखे. तथा पेटमां कृमि, गंडोला, पगमां नारां अर्थात् वाला, हरस, जू प्रमुख अनेक जीव शरीरमां उपजे, तथा खजन, मित्रादिना शरीरमां उपजे, तेना उपचार करवानी जयणा राखे. कारण के साधुने तो त्रस तथा स्थावर, सूक्ष्म तथा बादर, सर्वजीवोनी हिंसा नवकोटी विशुद्ध अप्रमत्त योगोशी सर्व हिंसानो त्याग ठे, तेथी साधुने वीश विश्वा दया ठे, अने गृहस्थशी तो सवा विश्वा दया पळी शके ठे. तेनुं स्वरूप लंखीए ठीए.

॥ गाथा ॥ जीवासुहुमा थूला, संकप्पा आरंजा नवे डुविहा ॥ सवराह निरवराहा, साविस्का एव निरविस्का ॥ १ ॥ अर्थः—जगत्मां जीव वे प्रकारना ठे. १ स्थावर, २ त्रस. तेमां स्थावरना वे जेद ठे, १ सूक्ष्म, २ बादर. तेमां सूक्ष्मजीवोनी हिंसा तो थतीज नशी, कारण के अति-

થયા વાસ્તવિક નથી, કારણ કે જો પહેલેથી આગાર રાખ્યા હે, તો પત્રી
 વ્રતજગ કેવીરીતે થાય છે ? અને જેઠં આર્તધ્યાનમાં મરી જાય છે, તથા
 આગાર રાખતા નથી, તેઠં જૈનમાર્ગની શૈલીના અજાણ હે તે કારણથી
 ઠ ઠિંદી અને ચાર આગાર સર્વ વારે વ્રતમાં જાણવા વસી સાધુના સર્વ
 પ્રત્યાખ્યાનમાં અનશન પર્યંત આજ ચાર આગાર જાણવા ઇતિશ્રી તપગ
 ણિયગણિશ્રીમણિવિજય, તથિષ્ય મુનિશ્રીવુઠ્ઠિવિજયતથિષ્ય મુન્યાસ્મા
 રામાનદવિજયવિરચિત્તે જૈનતત્ત્વાદર્શ (ગુર્જર ખાખાંતરે) સમ્યગ્દર્શનનિ
 ર્ણયનામા સત્તમપરિષ્ઠેદ સંપૂર્ણ ॥ ૭ ॥

॥ અથાષ્ટમપરિષ્ઠેદ પ્રારંભ ॥

આ પરિષ્ઠેદમા ચારિત્રનું સ્વરૂપ સ્વચ્છિયે ઠિયે, ચારિત્ર ધર્મના વે જેવ
 છે એક સર્વચારિત્ર ધીજુ વેશચારિત્ર તેમાં સર્વ ચારિત્ર તો સાધુમાં
 હોય છે તેનું સ્વરૂપ આ પરિષ્ઠેદમાં સ્વચ્છિયે ઠિયે વેશચારિત્રના વાર જેવ
 છે વેશચારિત્ર ગૃહસ્થધર્મ છે ઘાર વ્રતરૂપ છે તેનું કિંચિત્ સ્વરૂપ સ
 સ્વતાં પ્રથમ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણ વ્રતનું સ્વરૂપ સ્વચ્છિયે ઠિયે

૧ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણવ્રતના વે જેવ છે એક ડ્રવ્ય પ્રાણાતિપાત
 વ્રત, ધીજું જાવ પ્રાણાતિપાત વ્રત ડ્રવ્યપ્રાણાતિપાત વિરમણવ્રતનું સ્વરૂપ
 યજુ છે કે, પરજીવને પોતાના આત્માસમાન જાણીને તેઠના વશ ડ્રવ્યપ્રા
 ણની રક્ષા કરવી આ ડ્યવહાર વચારૂપ છે ધીજું જાવ પ્રાણાતિપાતવ્રત
 તે પોતાનો આત્મા કર્મવશ પડ્યો થકો દુઃખ પામે છે, વસી જાવપ્રાણ જે
 જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ, તેઠના, મિષ્ટાત્વ, કપાયાદિ અશુરુ પ્રવર્તનથી
 પ્રતિકુળ ઘાત થયા કરે છે, તે કર્મશત્રુઠંથી જાવપ્રાણનો ઘાત થતો અ
 ટકાવવા વાસ્તે, તથા આત્માને કર્મશત્રુથી ઠોઢાવાવાસ્તે ઠપાય કરવા તે
 ઠપાય આ પ્રમાણે આત્મરમણતા કરે પરજાવ રમણતા ત્યાગે શુરુઠપ
 યોગમાં પ્રવર્તે કર્મના ઠવચમાં અવ્યાપક રહે એક સ્વજાવ મમતા કરે
 આ ઠપજોગ સમસ્ત કર્મશત્રુઠંનો ઠષેદ કરવાને અમોઘ શસ્ત્રો છે અ-
 થાત્ સકલ પરજાવ શ્વતા દૂર કરી, સ્વરૂપ સન્મુલરૂપ ઠપયોગમાં પ્રવ
 ર્તવિનું, તેનું નામ જાવપ્રાણાતિપાત વિરમણવ્રત કહિયે તેનું જનામ જાવ
 હવે સ્થૂલ નામ મોટા દૃષ્ટિગોચર, હાલે, ચાલે તેવા જે અસંજીવ, તે
 ઠને સંકલ્પથી ન હણું અહીંથી હિંસાના ચાર પ્રકાર થતાવીણ ઠીય

स्वारि करे ठे, त्यारे घोडाप्रमुखने हांकता चाबकादि मारे ठे; अहींआं घोडा तथा बलदोए कांइ तेउंनो अपराध कयों नथी, तेउंनी पीठ उपर तो चडी रह्या ठे, अने जाणता नथी के ते विचारउने चालवानी शक्ति ठे के नहि ? ज्यारे ते जीवो हलवे हलवे चाले ठे, तेमज चालता नथी, त्यारे अज्ञानना उदयथी तेउंने गालो देठे, तथा मारे ठे, एम निरपराधी जीवोने दुःख आपे ठे. वली पोताना शरीरमां तेमज पोताना कुटुंबीउं तथा खजन, मित्रादिना शरीरमां अर्थात् मस्तकमां, मुखमां, कानमां इत्यादि अवयवोमां कीडा पडे, तेउंने दूर करवावास्ते दवा लगाववी पडेठे, जेथी ते जीवोना नाश थाय ठे, आ जीवोए श्रावकोनो कांइ अपराध करेखो नथी, कारण के तेउं तो पोताना कर्मना वशथी एवी योनिमां उत्पन्न थाय ठे. कांइ श्रावकनुं बुरं करवुं, तेमने दुख देवुं, एवा संकल्पथी उत्पन्न थता नथी. परंतु तेउंनी हिंसा श्रावकथी त्यागी शकाती नथी. ते कारणथी वली अरधी बाद थइ. बाकी सवा विश्वा दया रही. आ सवा विश्वा दया शुद्ध श्रावक होय ते पाली शके ठे. अर्थात् संकल्पथी निरपराधी त्रस जीवोने कारण विना हणुं नहि. आ प्रतिज्ञा ज्यांसुधी पोतानी शक्ति रहे त्यां सुधी पावे. निर्ध्वसपणुं न करे. सदा मनमां एवी जावना राखे के रखे माराथी कोइ पणजीव हणाय ? वली घरमां आरंज करतां पण यत्ताथी प्रवर्त्ते. लाकडां सलगववा वास्ते लावे ते सडेलानां लावे नहि. आगल उपर जेमां जीव न पडे एवा सुकां, पाकां लाकडां लावे; वली रसोइने बखते लांकडांने खंखेरी जीवरहित करी सलगवे. तथा घी तेल प्रमुख रस जरेली वस्तुउंनानां वासणोनां मुख बांधी यत्ताथी ते चीजो राखे. उघाडां ते वासणो न राखे. तथा चुलानी उपर अने पाणीआरा उपर चंदरवा बांधे. खावाने जे अन्न अर्थात् अनाज लावे ते चीजेखुं लावे नहि. शुद्ध नवुं अनाज लावे, कदापि एक वर्ष उपरांतनुं अनाज लावे तो जेमां जीव न पड्या होय तेखुं लावे. तथा पाणी गलवा वास्ते बहुज जाडुं बस्त्र राखे. दरेक पहोरे पाणी गले. पाणीनो संखारो, जे कुवानुं ते पाणी होय, ते कुवामां नाखे. तथा वर्षाऋतुमां अनेक प्रकारना असंख्य जीवोनी उत्पत्ति थायठे, तेथी ते ऋतुमां गाडी, रथनी स्वारि न करे, कारण के ज्यां

सूक्ष्म जीवोना शरीरने बाह्य शस्त्रना घा लागता नही, परंतु अर्हीआ तो सूक्ष्मशब्द, स्थावर जीवो जे पृथ्वी, पाणी, अग्नि, पवन, वनस्पतिरूप पाच घादर स्थावर, तेठे सूक्ष्म वाचक ठे, अने स्थूल जीव ते द्वींद्रिय, तींद्रिय, चतुरिंद्रिय पंचेंद्रिय जाणवा आ बने जेवमा सर्वजीव आवी गया ते सर्व जीवोनी त्रिकरण शुद्धिथी साधु रक्षा करे ठे, ते कारणथी साधुने वीश विश्वा (वसा) दया ठे आवकथी तो पांच स्थावरनी दया पसती नथी, सचित्त आहारावि करवाथी अवश्य हिंसा थाय ठे, ते कारणथी दश विश्वा दया दूर थइ घाकी दश विश्वा रही सारांश के प्रसजीवनी दया रही प्रसजीवनी हिंसाना पण वे जेद ठे एक संकल्पथी हणवा, बीजा आरंजथी हणवा तेमां संकल्पथी हणवानो त्याग ठे, परंतु आरंजनी हिंसानो आवकने त्याग नथी, आरंज हिंसामा यज्ञा राखवानी ठे, कारण के आरंज हिंसा आवकने थाय ठे, ते कारणथी दश विश्वामांथी पांच विश्वा घाव थइ, अर्थात् संकल्पथी प्रसजीवनी हिंसानो त्याग ठे वस्ती तेना पण वे जेद ठे एक सापराधी, बीजा निरपराधी तेमां निरपराधी जीवोने न हणवा, अने सापराधी जीवोने हणवानी जयणा ठे कारण के सापराधी जीवनी दया आवकथी सदा सर्वथा पसती नथी जेम के घरमा चोर आवी चोरी करी व न, माख छइ जता होय, तेठेने मार्या, कुठ्या विना तेठे धन, माख गो हता न होय, तथा पोतानी स्त्रीनी साथे कोइ अन्यपुरुष डुराचार सेव तो देखवामां आवे, तेवे प्रसंगे मारवो पडे, तथा कोइ आवक राजा होय, अथवा तो राजाना हुकमथी युद्ध करवा जवु पडे, तेवे प्रसंगे आवक, प्रथम शस्त्र चलावे नहि, परंतु ज्यारे शत्रु शस्त्र चलावी मारवा आवे ते समये शत्रुने मारवा पडे तथा सिंहादि जानवर खावा आवे, ते वखते तेठेने मारवा पडे त्यारे संकल्पथी पण हिंसानो त्याग नथी, ते कारणथी पाच विश्वामांथी अरथी घाव थइ, घाकी अढी विश्वा दया रही अर्थात् मात्र निरपराधी प्रसजीव दृष्टिगोचर आवे तेठेने न मारु एयो नियम रह्यो तेनापण वे जेद ठे, एक सापेक्ष, बीजो निरपेक्ष तेमा पण सापेक्ष निरपराधी प्रसजीवनी दया आवकथी पसती नथी, कारण के आवक ज्यारे घोडा गाडी, पसद गाडी, घोडा, घोडी प्रमुखनी

स्वारि करे ठे, त्यारे घोडाप्रमुखने हांकता चावकादि मारे ठे; अहींआं घोडा तथा बलदोए कांइ तेउने अपराध कयों नथी, तेउनी पीठ उपर तो चडी रह्या ठे, अने जाणता नथी के ते विचारउने चालवानी शक्ति ठे के नहि ? ज्यारे ते जीवो हलवे हलवे चाले ठे, तेमज चालता नथी, त्यारे अज्ञानना उदयथी तेउने गालो देठे, तथा मारे ठे, एम निरपराधी जीवोने दुःख आपे ठे. वली पोताना शरीरमां तेमज पोताना कुटुंबीउ तथा खजन, मित्रादिना शरीरमां अर्थात् मस्तकमां, मुखमां, कानमां इत्यादि अवयवोमां कीडा पडे, तेउने दूर करवावास्ते दवा लगाववी पडेठे, जेथी ते जीवोना नाश थाय ठे, आ जीवोए श्रावकोनो कांइ अपराध करेलो नथी, कारण के तेउ तो पोताना कर्मना वशथी एवी योनिमां उत्पन्न थाय ठे. कांइ श्रावकनुं बुरं करवुं, तेमने दुख देवुं, एवा संकल्पथी उत्पन्न थता नथी. परंतु तेउनी हिंसा श्रावकथी त्यागी शकाती नथी. ते कारणथी वली अरधी वाद थइ. बाकी सवा विश्वा दया रही. आ सवा विश्वा दया शुद्ध श्रावक होय ते पावती शके ठे. अर्थात् संकल्पथी निरपराधी त्रस जीवोने कारण विना हणुं नहि. आ प्रतिज्ञा ज्यांसुधी पोतानी शक्ति रहे त्यां सुधी पावे. निर्ध्वसपणुं न करे. सदा मनमां एवी जावना राखे के रखे मारथी कोइ पण-जीव हणाय ? वली घरमां आरंज करतां पण यत्ताथी प्रवर्त्ते. लाकडां सलगववा वास्ते लावे ते सडेलां लावे नहि. आगल उपर जेमां जीव न पडे एवा सुकां, पाकां लाकडां लावे; वली रसोइने वखते लांकडांने खंखेरी जीवरहित करी सलगवे. तथा घी तेल प्रमुख रस जरेली वस्तुउनां वासणोनां मुख बांधी यत्ताथी ते चीजो राखे. उघाडां ते वासणो न राखे. तथा चुलानी उपर अने पाणीआरा उपर चंदरवा बांधे. खावाने जे अन्न अर्थात् अनाज लावे ते चीजेवुं लावे नहि. शुद्ध नवुं अनाज लावे, कदापि एक वर्ष उपरांतनुं अनाज लावे तो जेमां जीव न पड्या होय तेवुं लावे. तथा पाणी गलवा वास्ते बहुज जाडुं वस्त्र राखे. दरेक पहोरे पाणी गले. पाणीनो संखारो, जे कुवानुं ते पाणी होय, ते कुवामां नाखे. तथा वर्षाऋतुमां अनेक प्रकारना असंख्य जीवोनी उत्पत्ति थायठे, तेथी ते ऋतुमां गाडी, रथनी स्वारि न करे, कारण के ज्यां

चक्र फरेते त्यां असंख्य जीवोनो विध्वंस थइ जायते हरिकाय, बहुषी जवाळां फल, त्रससंयुक्त फल खाय नहि पखंग प्रमुखमां मांकड प्र मुख जीव पडे, ते पखंगादि तडकामां राखे नहि, वीजो पखंग बदखे वल्ली सढेळां अनाज तडकामां राखे नहि अन्नना संसर्गवायु पतु पाणी मोरीमां नाखे नहि, कारण के मोरीमां बहुज जीव उत्पन्न थायते, वल्ली मोरीमां सढो थाय तो घरमां विमारी थइ जायते तथा फागण शुद्ध १५ पठी आठ मास सुधी अर्थात् कारतक शुद्धी १५ सुधी पांदढावाळां शाक जाजी खाय नहि, कारण के पत्रशाकमां बहुज त्रसजीव उत्पन्न थायते, एक तो त्रसजीवनी हिंसा थायते, अने घीजु ते खावाची अने क रोग शरीरमा उत्पन्न थायते तथा शीतकालमां एक मास, उनालामां वीश दिवस अने चोमासामां पदर दिवस उपरांतनी घनावेल्ली मिठाइ (पकान्न) खाय नहि, कारण के तेमां त्रस, स्थावर जीव उत्पन्न थायते, तथा खानारने रोगोत्पत्ति थायते वल्ली वासी अन्न, रोटली, अद्याणां प्रमुख वासी खाय नहि, अन्न वासी खावाची रोगोत्पत्ति थायते, तेमज बुद्धि मंद थायते, अने जीवोनो नाश थाय ते आर्द्रा नक्षत्र वेठा पठी केरी खाय नहि, कारण के त्पारची केरीना रसमां बहुज जीवनी उत्पत्ति थायते कठोख ठाशमां खाय नहि घरमां सावरणी राखे ते कोमल शण प्रमुखनी राखे, जेची जीव मरे नहि तथा स्नान करती वस्त्रते बहु जख ढोखे नहि, रेतीवाची जमीनमां स्नान करे, मोटा वासणमा वेसी स्नान करे, अने स्नाननु पाणी मेवानमा थोड्ड थोड्ड ठांटी दे मोरी (खाख) उपर वेसी स्नान करे नहि ज्यांसुधी थोडा पापवाखा व्यापार, तथा नोकरी मखे त्यासुधी महापापवाखा व्यापार, नोकरी करे नहि कोहनो इफ़ त्रोडे नहि घरमा जूठा अन्ननु पाणी वे घडी उपरांत राखे नहि, कारण के तेमां जीव उत्पन्न थइ जायते तथा जे वस्तु उपाडे तथा मुके ते वस्त्रते प्रथम ते जगाने देखीने तथा पुंजीने ते वस्तु छेदे तथा मुके मोटी मोरीमां पाणी ढोखे नहि दिवावत्ती सखगावे ते फा नस प्रमुखमां जीवहरणा वास्ते राखे जे वासणची पाणी छेदे, ते वासण जुनु फरी पाणीमां ढोखे नहि कारण के मुखनी साख खागवाची जीव उत्पन्न थायते पल्ली बहु साधे वेसी जुनुं खावा, पिवाची बुद्धि संकोच

पामे ठे. वल्ली केटलाएक रोग एवा होय ठे के, जे रोगवालानुं जुतुं खावा, पिवामां आवे तो, ते रोगवालानो रोग, खानारा पिनाराने लागी जायठे. जेमके कोढ, क्षय, खस, शीतला प्रमुख ते कारणथी वस्तु एठी करवी नहि, अने बहुनी साथे एकठां बेसी खावुं नहि. वल्ली पाणीना माटलामांथी पाणी काढवावास्ते दांडीवालो लोटो राखे. इत्यादि शुद्ध व्यवहारथी प्रवर्त्ते तो श्रावकने सवा विश्वा दया रहे. आ प्रमाणे श्रावकनुं प्रथम व्रत शुद्ध ठे. आ व्रतना पांच अतिचार अर्थात् पांच कलंक ठे, तेउने वर्जवा. तेनुं स्वरूप लखिये ठियें.

१ प्रथम बंध अतिचार. ते क्रोधना उदयथी तेमज बलना अजिमानथी, निर्दय थइने, घोडा, बलद, गाय प्रमुखने-मारे कुटे तथा चलावे ते प्रथम अतिचार.

२ बंध अतिचार. ते गाय, बलद, बाढडा प्रमुख जीवने, कठण जबरा बंधनथी बांधे. ते जीवो कठण बंधनथी बहुज दुःख पामे ठे, वल्ली कदापि अग्निनो उपद्रव थयो होय तो जलदीथी बुटी शकतो नथी, अने मरी जायठे, ते कारणथी कठण बंधन पण अतिचारठे. तेथी जनावरने बांधवा ते ढीला बंधनथी बांधवा जोइए. वल्ली कोइ गुहेगार मनुष्यने पण गाढ बंधनथी बांधवो नहि. जो बांधे तो बीजो अतिचार लागे.

३ त्रीजो ठ विच्छेद अतिचार. ते बलद प्रमुखना नाक, कान ठेदावे, नाथ नांखे, खांसी करे तो त्रीजो अतिचार लागे.

४ चोथो अतिचार आरोपण अतिचार. ते बलद प्रमुख जेटलो चार सहन करी शके तेना करतां विशेष चार नाखे. श्रावकें निरंतर जे बलद, घोडा, खच्चर गाडीप्रमुखमां जेटलो चार वहन करी शकता होय, तेनाथी मण, वे मण चार उठो नाखवो जोइए; तोज पोतानुं व्रत शुद्ध रहे ठे. तेमां पण जो कोइ जानवरनी शक्ति मंद थइ होय तो, विवेक राखी, चार घणोज उठो करी नाखे. वल्ली जानवर दुर्बल थाय तो तेनां घास, दाणा, पाणीनी पण वारंवार खवर राखे; परंतु एवो विचार न करे के बीजाउ जेटलो चार लादता होय, तेटलो हुं पण लाद्या करूं. शक्तिप्रमाणे जानवर पासे चार वहन करावे तो व्यवहार शुद्ध रहे. पोतानी पासे अधिक चार होय तो बीजां जाडां करे, परंतु तुव

विचार करी अतिचार जरे नहि आवक पवा व्यवहारणी प्रवर्त्ते नहि तो चोयो अतिचार छागे

५ पांचमो जात, पाणीनो व्यवच्छेद करवो ते अतिचार बखद, घोडा प्रमुखने जे खावायोग्य होय, ते धध करी दे, अथवा थोड्डु थोड्डु काढी छद्दे खावानो बखत वितावे इत्यादि करतां अतिचार छागे

बस्ती कोइनी आजीविका, नोकरी धध करवी, तेपण आज अतिचारमां ठे आवक तो दास, दासी, कुटुम्बना नाना, मोटा सर्वनी तथा गाय, बखद प्रमुखनी खावा, पीवानी खर छद्द, पठी पोते भोजन करे. आ पांच अतिचार ठे उपलक्षणणी हिंसाकारी मग्न तत्रादि कोइने करे तो आवकने अतिचार छागे आ पांचे अतिचार आवक जाणे, परंतु करे नहि आ वारे व्रतना सर्थ अतिचार जंग होवाना संजव असंजवनी विशेष चर्चा जोवी होय तो धर्मरत्नप्रकरणग्रन्थनी श्रीवेवेन्द्रसूरि कृत टीका जोवी अर्हीआं तो मात्र हु अतिचारज छलुंहुं इति आवक प्रथम व्रत

धीजा स्थूल मृपावादविरमणव्रतनु स्वरूप सखीए ठीए स्थूल अर्थात् मोटुं मोटा जूठानो (विरमण) त्याग करवो ते मोटां जूठा वो सवाणी जगत्मा योखनारनी अप्रतीति थइ जाय ठे, अपयश फेसाय ठे, धर्मनी निदा पाय ठे, अने पोतानी मतलब वास्ते जे कमवेश करवु, तेनो जे त्याग, ते मृपावादविरमण व्रत कहेवाय ठे मृपावादना वे जेव ठे १ अव्यमृपावाद, २ जाधमृपावाद तेमां सांसारिक तेमज धार्मिक व्यवहारमां जाणपणे तेमज अजाणपणे जे असत्य योखवु ते अव्यमृपावाद ठे, अने सर्व परजाव वस्तुने अर्थात् पुनखादि जडवस्तुने आत्मत्व बुझिणी पोतानी कहेवी, तथा राग द्वेष, कृष्णादि छे श्याणी आगम विरुद्ध योखवु, शास्त्रना साचा अर्थ कुयुक्तिणी नष्ट करवा, उत्सूत्र योखवु, ते जाधमृपावाद कहेवाय ठे

आ व्रत सर्थव्रतोमां मोटु ठे ते पाखवामां धहुज शुद्धउपयोग तेमज होंशियारी जोइए, कारण के प्रथम व्रतमा तो मात्र जीवस्वरूपजाणवाणी दया पस्ती शके ठे धीजानी वस्तु तेनी परवानगी बिना न छीपाणी अवस्त विरमण व्रत पस्ती शके ठे स्त्री मात्रनो संग त्यागवाणी मेयुन

विरमणव्रत पढी शके ठे, अने नवविध परिग्रहनो त्याग करवाथी परिग्रह विरमणव्रत पढी शके ठे. एवीरीतें एकेक द्रव्यने जाणवाथी आ चारे व्रत पाढी शकाय ठे, अने मृषावाद विरमण व्रत तो ज्यां सुधी षट् द्रव्यनी गुणपर्यायिनी तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, जावथी सारीरीतें पिठान न थइ होय, त्यां सुधी बराबर पालवुं कठिन ठे, कारण के एक पर्यायमात्रपण विरुद्ध जाषण करवाथी आ व्रतजंग थइ जाय ठे. तेजकारणथी शास्त्रमां साधुजने बहु बोलवानो निषेध करेलो ठे. वली पूर्वोक्त चारे महाव्रतोमांथी एक महाव्रत जो जंग थाय, तो चारित्रनो जंग थाय, अथवा नहि पण थाय, कारण के जो एकज कुशील सेवन करे, तो सर्वथा चारित्रजंग थाय, बीजाव्रतोना खंडनथी चारित्रदेशजंगथाय, परंतु तेनुं ज्ञान, दर्शनजंग न थाय. आ व्यवहारजाप्यनुं कथन ठे, अने जो मृषावाद विरमणव्रतजंग थाय तो तो ज्ञान, दर्शन तेमज चारित्र, आ त्रणे जडमूलथी जतां रहे ठे. अने बोलनार मरीने दुर्गतिमां जाय ठे, अनंत संसारी, दुर्लजबोधी थइ जायठे, ते कारणथी जो आ व्रत पालवुं होय तो षट् द्रव्यना गुणपर्यायनुं स्वरूप जाणवा वास्ते अति उद्यम करे. कदापि बुद्धिनी मंदता होय तो गीतार्थना वचन प्रमाणे श्रद्धा प्ररूपणा करे. तात्पर्य ए ठे के द्रव्य मृषावादना त्यागी जीव तो ठए दर्शनोमां प्राप्त थइ शके ठे, परंतु जाव मृषावादना त्यागी तो मात्र श्रीजिनेंद्र देवना मतमांज मली शकशे. जे जीव श्रद्धा रुचि शुद्ध धारण करशे, तेज तेवो थइ शकशे. आ मृषावादना पांच मोटा जेद ठे, ते आवकें अवश्य वर्जवा जोइए, तेथी तेनुं स्वरूप कहिये ठियें.

१ कन्यालीक जूठ. पोताना मेलापीनी कन्या होय अने तेनुं वेश वाल करवानो प्रसंग होय, ते वखते कन्यानी मागणी करनारा पुठे के आ कन्या केवी ठे ? ते प्रसंगे संबंधीनी प्रीतिना कारणथी, ते कन्यामां जे दूषण होय ते बुपावे, वली गुण न होय ठतांपि अधिक गुणवाली कहे, तेमज कहे के आ कन्या निर्दोष ठे, आवी कुलवती, सुलक्षणवती, साक्षत् देवांगना समान, तमने मलवी मुश्केल ठे. वली जो कन्यानां मातपिता साथे द्वेष होय तो, कन्या निर्दोष, होय, ठतांपि कहेके आ कन्यामां सारां लक्षण नथी, मांजरी आंखवाली ठे, सापणवाली ठे, तेनी

साथे संघष करशो तो जरूर पश्चात्ताप करशो, ए प्रमाणे अठतां दूषणो कहेवां आ कन्यास्त्रीक जूछ ठे प्रथम तो व्रतधारी श्रावक कोइना सगाइ संघषना ऊगढामां पड़े नही, कदापि पोताना सगां, मित्रादि होय, अने तेठं पुठे तो यथार्थ कहे, वस्त्री कहे के जाइ ! तमे पोतानी मेखे निश्चय करी छ्यो कारण के जन्मपर्यंतनु काम ठे ए प्रमाणे कहे, प रतु असत्य न बोखे, आ कन्यास्त्रीकमां उपसङ्गणथी सर्व वे पगवासांतु असत्य न बोखे

१ गवास्त्रीक जूछ सर्व चौपद, ते हाथी, घोडा, बखव, गाय, जैंस प्रमुख, सबधी असत्य न बोखे

२ दूम्यास्त्रीक जूछ ते बीजानी जमीनने पोतानी कहेवी, तेमज बीजानी जमीनने बीजानी कहेवी इत्यादि, तेमज घर, ह्वेस्त्री, बाढी, धाग, घुक्कादि संबंधी, तथा सर्व परिग्रहसंबंधी पण जूछ न बोखे

३ चापणमोसानुं जूछ कोइपुरुष श्रावकने प्रसीतवास्तो जाणीने तेने पोतानी कांइ वस्तु साक्षी राख्याविना, तेमज सखत कराव्याविना सोंपी गयो होय, पाठो सोंपनार मागवा आवे, तयारे राखनार इनकार करे, अने कहे के तमे कोने सोंपी गया ठो ? हु तो तमोने जाणतो पण नथी के तमे कोण ठो ? एम असत्य बोखी तेनी वस्तु ठंखवे आ महापाप श्रावकें कदापि नहि करबु जोइए

४ जूछी साक्षी पुरबी वे सख्स आपसमा टंटो करे ठे, तेवामां ए कनी पासेवी धन छइ, अथवा तो तेनी शरम खातर, जूछी साक्षी पुरबी आ कामपण श्रावकें नहिं करबु जोइए आ व्रतना पांच अतिचार ठे, ते वर्जवा

१ सहसाज्याख्यान अतिचार विचार कर्याविना कोइने कसंक देवां, जेम के तु व्यजिचारि ठो, चोर ठो, जूछो ठो, इत्यादि श्रावक कदापि कोइनो प्रगट अवगुण देखे, तोपण पोताना मुखवी तेने जरापण हु ख धाय तेम न बोखे, तो पठी जेमा महापाप ठे एवुं कसक तो केमज आपे ?

२ सहसाज्याख्यान अतिचार वे अथवा वधारे सख्सो एकांतमां वे सी कांइमत यांचे ठे तेठने देखी कहे के तमे राज्य विरुद्ध प्रपच करो ठो, एम कही तेठनी चुगली खाइ, तेठने राज्यवड अपायवो ते महापाप ठे

३ खदारा मंत्रजेद अतिचार. पोतानी स्त्रीए कांइ ठानी वात कहेली होय, ते वात पति लोकोमां प्रकट करे. उपलक्षणथी जाइ प्रमुखनी कहेली वात प्रगट करवी. तात्पर्य ए ठे के मर्मवाली वात प्रगटथवाथी स्त्री आदि कुवामां पडी डुबी मरे ठे.

४ मृषा उपदेश अतिचार. बीजाउने असत्य कामो करवानो उपदेश आपवो. वली विषयसेववानां चोराशी आसन शिखववां, तथा बीजाउ जेथी दुःखमां आवी पडे तेवो उपदेश करवो. वली वीर्यपुष्टिनां औष-धादि बताववां, जेथी विषय, कषाय अत्यंत वृद्धि पामे, अने जेथी बहुज विषयसेवन करवामां आवे तेवो उपदेश करवो ते.

५ कूट लेखकरण अतिचार. जूठा दस्तावेज बनाववा, जूठी सही क-रवी, जूठी महोर ठाप करवी, अक्षरो जुंसी नाखी, नवा अक्षरो दाखल करवा, इत्यादि बीजाने नुकशान थाय तथा दुःख थाय एवा हेतुथी कूटलेख करवा ते आ पांच अतिचार. तथा पूर्वोक्त पांचप्रकारनां अ-सत्य नरकादि गतिनां कारण जाणी, श्रावक अवश्य वर्जे. इति मृ-षावादविरमणव्रत.

३ त्रीजा स्थूल अदत्तादानविरमण व्रतनुं स्वरूप लखियें ठियें. मोटी चोरी करवी, जेमके धाड चोरी करवी, रस्तानी लुट करवी. गणेशीउं मारी जीत फोडी खातर पाडवुं, जबरदस्तिथी बीजानी वस्तु लेवी, ठल कपटथी ठगीने बीजानी वस्तु लेवी, विश्वासघात करी बीजानी वस्तु उ-लवी जवी, अपराधसहित मिलकतनो खोटो उपयोग करवो, मिलकतनी अदलाबदली करवी, इत्यादि अदत्तादान अर्थात् चोरीनुं स्वरूप ठे. चोरी करवाथी परलोकमां नरकादि माठी गति प्राप्त थाय ठे, अने आ लो-कमां पण प्रगट थवाथी राज्यदंड, अपयश, तथा अप्रतीति थाय ठे. ते कारणथी श्रावक अदत्तादाननो त्याग करे. अदत्तादान व्रतना बे जेदठे, ते कहियें ठियें.

द्रव्य अदत्तादान विरमण व्रत. पूर्वोक्त प्रकारें बीजाउनी पडेली के विसरेली वस्तु लेवी नहि ते द्रव्य अदत्तादान विरमणव्रत ठे.

१ जाव अदत्तादान विरमणव्रत. पर जे पुजल द्रव्य, तेनी रचना, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिरूप, त्रेवीश विषय, तथा आठकर्मनी वर्गणा,

आ सधे पराइ वस्तु ठे, ते वस्तु तत्त्वज्ञानमां जीवने अग्राह्य ठे, उता तेमनी जे उदय जावधी वांठा करधी ते जाव चोरी समजधी जिनागम श्रवण करी तेमनो त्याग करवो, तथा पुन्रज्ञानवि पणानो अज्ञाव करवो, तेज जाव अदत्तावान विरमण व्रत ठे जे जे कर्मप्रकृतिनो बंध नाश पामेख होय, ते जाव अदत्त विरमण व्रत कहेवाय सामान्य प्रकारें अ दत्तना चार जेव ठे

१ कोइनी वस्तु तेनी परवानगी विना खेधी ते स्वामि अदत्त २ स चित्त वस्तु अर्थात् जीववासी वस्तु, फुल, फल, बीज, गुप्ता, पत्र, कव मूलादि, घकरा, गाय, सुअरादि, तेउनो नाश करवो, ठेदवां, जेदवां, कापवां इत्यादि ते जीव अदत्त, हेतु ए ठे के फुलादि जीवोप पोताना शरीरने ठेदवा, जेदवानी आक्षा आपी नथी, के अमारु ठेवन, जेवन करो, ते कारणधी ते जीव अदत्त ठे ३ जे वस्तु तीर्थंकर, अर्हंत जगवतें निषेध करेखी ठे, तेउनु जे ग्रहण करवु, जेमके साधुने अशुद्ध आहार करवानो निषेध ठे, अने आवकने अजह्य वस्तुग्रहण करवानो निषेध ठे, उता तेउ आक्षाविरुद्ध ग्रहण करे तो ते तीर्थंकर अदत्त ४ कोइ साधु शास्त्रोक्त रीति मुजब निर्वोप आहार शुरू ग्रहण करी छावे, पढी ते आहारादिने गुरुनी आक्षा विना उपजोगमां खहे तो ते गुरु अदत्त

पूर्वोक्त चारे अदत्त संपूर्ण तो जैनना यतिज त्यागी शके, एहस्थधी तो मात्र स्वामि अदत्तज त्यागी शकाय ठे, ते कारणधी तेनीज आ स्थले मुख्यता ठे सारांश के पराइ वस्तु पूर्वोक्त रीतें खेधी नहि, जो खहे तो चोर कहेवाय, राज्यदंड पामे, अपयश, अयकीर्ति, अप्रतीति थाय, ते कारणधी पारकी वस्तु ग्रहण करवी नहि जे वस्तु यत् किंचित् मूख वासी ठे, अर्थात् जे खेवाधी तेना माखेकने एउ नुकसान थतु नथी के कोइ समजु माणसना विचारमां ते चारे पढतुं थाय, सारांश के जे खे वाधी चोर नाम पढतुं नथी, तेवी वस्तु खेवानी जयणा राखे वसी को इनी पढीगयेखी वस्तु हाथमां आवे, पढी जाणवामा आवे के ते वस्तु अमुक सखसनी ठे, तो ते वस्तु तेने आपे, जो ते वस्तुना माखेकनो पत्तो न मखे, अने पोतातु मन दृढ रहे तो ते वस्तु पोसे राखे नहि, कदाचित् थहु मूखवान् वस्तु होय, अने मन दृढ रहे तो ते वस्तु

લઈ પોતાના સ્વાધીનમાં કેટલાક દિવસ રાખે, જો તેના માલેકનો પત્તો મલે તો તેની યાત્રી કરી તેને સોંપી દે, અને સંપૂર્ણ રીતે શોધ કરતાં ઢતાં તેનો માલેક માલમ ન પડે તો ધર્મ યાતામાં તે ધનનો ઉપયોગ કરે. પોતાનો સ્વજ્ઞાવ અત્યંત લોચી હોય તો પણ તે વસ્તુની અર્ધ કિંમત તો ધર્મના કામમાં જ વાપરે. પોતાની જમીનમાં યોદતાં ધનાદિ નિકલે તો તે રાખવાયો આગાર છે. પરંતુ તેમાં પણ અર્ધ હિસ્સો, અથવા ચોથો હિસ્સો ધર્મમાં વાપરે તો તે ઉત્તમ છે. વહી બીજાની જગા કિંમત આપી લીધી હોય, તે યોદતાં જો ધનાદિ નિકલે, અને પોતાના મનમાં સંતોષ હોય તો તે જગા વેચનારને નિકલેલી વસ્તુ સોંપી દે, પરંતુ પોતાનો સ્વજ્ઞાવ લોચી હોય અને વેચનારને આપવાની મરજી ન હોય, તો પણ અર્ધજાગ ધર્મમાં વાપરે, અને અર્ધજાગ પોતે રાખે. વહી કોઈ સરખ પોતાની પાઠલ ધન મુકી મરી ગયો હોય, અને તેનો કોઈ વારસ ન હોય, એવી બીના શ્રાવકના જાણવામાં આવે તો ઉત્તમ માણસોને પંચમાં રાખી તેડને તે બીના જાહેર કરે, અને પંચના ફરમાન મુજબ કરે; તે પ્રમાણે કરતાં કદાપિ દેશકાલની વિષમતાથી રાજ્યસંબંધી ક્લેશ ડઠવાનો સંજવ લાગે, તથા કોઈ લોચી રાજા ફરમાન કરે કે તમારા ધરમાં આવીરીતનું બીજું ધન છે ઇત્યાદિ વિટંબના થવાનો જયલાગે તો મૌનપણે તે ધન ધર્મકાર્યોમાં વાપરે.

ઘરની ચોરીનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે. ઘરની સર્વ વસ્તુડનાં માલેક માત્ર પિતા છે, તેડની આજ્ઞા વિના ધનવસ્ત્રાદિ લેવાની જયણા રાખે, તેમજ જે ડની સાથે પ્રેમ હોય, તથા જેડ સંબંધી હોય, અને જેડના ઘરમાં જવા આવવાનો તેમજ યાવા પીવાનો વ્યવહાર હોય, તેડને પુખ્યાવિના કાંઈ વસ્તુ યાવામાં અથવા જોગવવામાં આવે તો તેનો આગાર રાખે, પરંતુ જો તે વસ્તુનો ઉપજોગ કરતાં માલેકનું મન ડુઃયાય તો તે વસ્તુ ગ્રહણ કરે નહિ. એ પ્રમાણે ત્રીજું અદત્ત વ્રત પાલે. આ શુદ્ધ વ્યવહાર અદત્તાદાનવિરમણ વ્રત છે.

નિશ્ચયથી અદત્તવ્રત તો જેટલો અવંધ પરિણામ થયેલ છે, અર્થાત્ ગુણસ્થાનકની વૃદ્ધિ થવાથી બંધવ્યવહેદ થયો હોય છે, તેજ નિશ્ચય અ-

वत्त विरमण व्रत कहेवाय ठे आ व्रतना पांच अतिचार ठे ते वर्जे, तेनु स्वरूप कहियें ठियें

१ स्तेनादृत अतिचार चोरनी चोरेखी वस्तु स्तेनादृत कहेवाय ठे ते वस्तु छहे नहि, अर्थात् चोरनी वस्तु जाणीने छहे नहि, कारण के जे चोरीनी वस्तु जाणीने छहे ठे, ते खेनार पण चोर ठे, जैन मतना शास्त्रोमां चोरना सात प्रकार ठे यथा ॥ चौरश्चौरापकोमत्री, जेदइ क्राणकक्रयी ॥ अन्नव स्थानदक्षैव, चौर सप्तविध स्मृत ॥ १ ॥ आ प्रथम अतिचार

१ प्रयोग अतिचार ते चोरी करनारालने प्रेरणा करवी जेमके अरे ! तमे धधाखिनाना ठानामाना आजकाल केम बेसी रखा ठे ? जो तमारी पासे खरची न होय तो हुं मदव करूं तमे छइ आवशो ते वस्तु हुं बेची आपीश तमे चोरी करवा जाठ इत्यादि वचनोधी चोरोने प्रेरणा करवी आ बीजो अतिचार

२ तत् प्रतिरूपक व्यवहार अतिचार ते सारी वस्तुमां खराब वस्तु मेखवी बेचवी जेमके केशरमां कसुषादि मेखववां, धीमां ठासावि, हिं गमां शुवरादि मेखववां खोटी कस्तूरी खरी दाखल बेचवी, अफीणमा जेख संजेख करी बेचवुं, जूनावखने रंगावी नवाना आवधी बेचवां, रूमां पाणी नाखी बेचवुं, दुधमां पाणी जेखवी बेचवुं इत्यादि काम करवां आ बीजो अतिचार

३ राज्य विरुद्ध गमन अतिचार ते पोताना शेदेरना अथवा देशना राजाप फरमान कयुं होय के अमुक गाम जवुं आववुं नहि, तेमज ते गामना लोको साथे व्यापार करवो नहि, उता राजानी आह्वातुं उल्लघन करीने बैरी राजाना देश गाममां जवुं आववुं तथा व्यापार करवो आ चोथो अतिचार

४ खोटा तोखां मापां राखवां ते अतिचार उंठां तोखा, मापधी देवु, अने अधिक तोखा, मापधी खेवुं आ पाचमो अतिचार इतिवृत्तीयव्रतस्वरूप चोथु व्रत मैथुनसेवननो त्याग, ते मैथुन त्यागव्रत कहेवाय ठे मैथुनना वे जेद ठे १ अव्य मैथुन त्याग, २ चाव मैथुन त्याग अव्य मैथुन तो परखी तथा परपुरुष साथे संगम करवो ते तेमां पुरुष स्त्रीनो

ત્યાગ કરે, અને સ્ત્રી પુરુષનો ત્યાગ કરે, અર્થાત્ અરસ પરસ રતિક્રીડા કામ સેવનનો ત્યાગ કરે, તે દ્રવ્યબ્રહ્મચારી તથા વ્યવહારબ્રહ્મચારી કહેવાય છે.

જાવ મૈથુનનું સ્વરૂપ એવું છે કે ચેતનરૂપ પુરુષે, પરપરિણતિરૂપ વિષય વિલાસ, અને તૃષ્ણા, મમતારૂપ કુવાસના, એવી નિશ્ચય પરસ્ત્રીને મલ્લી તેની સાથે લાલન, પાલન, કામવિલાસ કરવો તે. તેનું જિનવાણીના ઉપદેશથી, તથા ગુરુની હિતશિક્ષાથી જ્ઞાન થયું, ત્યારે જાતિહીન જાણીને, તેમજ જીવિષ્યમાં તેનું સેવન મહાદુઃખદાયક પરિણામવાળું થવાનું છે એમ જાણીને, તથા પૂર્વકાલમાં તેના સેવનથી અનંત જન્મ મરણનાં દુઃખ અનુજીવ્યાં છે એમ વિચારીને તે વિજાતીય સ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો તે ઠીક છે, અને મારી પરમજાતી, સ્વજાતીય, ઉત્તમ, સુકુલવતી સ્ત્રી, સમતારૂપ સુંદરી, તેનો સંગ કરવો વાસ્તવિક છે. વલ્લી વિજાવ પરિણતિરૂપ પરસ્ત્રીએ મારી સર્વવિજૂતિ હરણ કરી છે, તેથી સદ્ગુરુની સહાયતાથી હવે તે દુષ્ટ પરિણતિરૂપ સ્ત્રીના સંગનો થોડો નિગ્રહ કરું, ત્યાગવાનો જાવ આદરું, જેથી શુદ્ધસ્વજાવ ઘટરૂપ ઘરમાં પ્રવેશ કરું, તથા મારા સ્વરૂપના તૈજની વૃદ્ધિ થાય એમ પ્રવર્તું; એવી સમજણ લાવીને પરપરિણતિ મગ્નતાનો ત્યાગ કરે, તેમજ કર્મના ઉદયમાં વ્યાપક ન થાય, અને શુદ્ધ ચેતનાના સંગી થાય, તે જાવ મૈથુનત્યાગી કહેવાય છે.

દ્રવ્ય મૈથુનના ત્યાગી તો ઠાઉ દર્શનમાં મલ્લી શકે છે, પરંતુ જાવમૈથુનના ત્યાગી તો શ્રીજિનવાણી શ્રવણ કરવાથી, જ્યારે જ્ઞેદજ્ઞાન ઘટમાં પ્રગટ થાય છે, ત્યારે જીવપરિણતિથી સહજ ઉદાસીનરૂપ જાવ થાય છે; તેવા મૈથુનના ત્યાગી જૈનમતમાંજ હોય છે.

સ્થૂલ પરસ્ત્રીગમનવિરમણવ્રત. તે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો, પરપુરુષની વિવાહિતા સ્ત્રી, તથા પરની રાખેલી સ્ત્રી, તેની સાથે અનાચાર ન સેવવો, એવું જે પ્રત્યાખ્યાન, તે પરદારગમન વિરમણ વ્રત છે; અને પોતાની સ્ત્રીમાં સંતોષ કરવો એવું જે વ્રત, તે સ્વદારાસંતોષ વ્રત છે.

દેવાંગના તથા તિર્યંચણી, તેઝની સાથે કાયાથી મૈથુન સેવન કરવાનો નિષેધ આ વ્રતમાં છે. વલ્લી વર્તમાન સ્ત્રીનો ત્યાગ કરીને, બીજી સ્ત્રી સાથે વિવાહ ન કરે; તથા દિવસે પોતાની સ્ત્રી સાથે પણ મૈથુન સેવન ન કરે, કારણ કે દિનસંજોગથી જે સંતાન ઉત્પત્તિ થાય છે, તે

निर्वस्त्र थाय ठे जो काम अजिज्ञाया अधिक होय तो दिवसनी पण मर्यादा करे तेवीजरीतें स्त्रीपण पर पुरुषनो त्याग करे ए प्रमाणे चोथुं व्रत पाखे आ व्रतना पांच अतिचार ठे ते वर्जे, ते स्त्रियों ठियें

१ अपरिग्रहीतागमन अतिचार परण्या विनानी (कुमारी) तथा विधवा स्त्री अपरिग्रहीता कहेवाय ठे, कारण के तेठनो कोइ जर्तार नथी कोइ अस्पृश्यमति, विषयाजिज्ञासी मनमां एम विचारे के में तो ए रस्त्रीनो त्याग करेखो ठे, अने अपरिग्रहीता तो कोइनी स्त्री नथी, तेथी तेनी साथे विषयसेवन करवाथी मारुं व्रतजंग नहिं थाय, एवो विचार करीने कुमारी तथा विधवा स्त्रीनी साथे जोग विस्वास करे, तथा स्त्री पण व्रतधारण करीने कुंवारा तथा रांढेखा पुरुषनी साथे व्यजिचार सेवन करे तो आ अतिचार खागे आ प्रथम अतिचार

२ इत्थर परिग्रहीतागमन अतिचार इत्थर अर्थात् अस्पृश्या को इपुरुषें थोडी मुदत माटे कोइ वेष्ट्याने पोतानी करी राखेस्त्री होय तेवे प्रसंगें ते पुरुष अज्ञानना उदयथी एवो विचार करे के मारे तो पर स्त्रीनो त्याग ठे, अने वेष्ट्यानो संबध तो मारे अस्पृश्या माटे ठे, तेथी वेष्ट्यानी साथे सेवन करवाथी मारा व्रतनो जंग थशे नहिं, एवा अज्ञानतायुक्त विचारथी विषयसेवन करे तो बीजो अतिचार खागे वस्त्री स्त्री पण पोतानी शोक्यना धाराने दिवसे पोताना जर्तारनी साथे विषय सेवन करे ते एवा बीचारथी के मेंतो मारापति साथे विषय सेवन करेख ठे, तेथी मारा व्रतनो जंग थशे नहिं, तेवे प्रसंगे स्त्रीने पण अतिचार खागे पूर्वोक्त धने रीतिमां आवक यथार्थ रीतें जाण्या पढी फरीथी ते प्रमाणे करे तो व्रतजंग थाय, परंतु अतिचार नहिं

३ अनंगक्रीडा अतिचार. अनंगनाम काम ते काम कदर्थ जाग्रत करवो आखिगन चुषन प्रमुख करवां नेत्रोना हाव जाव कटाक्ष, ठछा मस्करी प्रमुख, परस्त्री साथे करवां मनमां एवो निचार वरवो के में तो परस्त्री साथे परस्पर एक शय्या उपर विषयसेवननो त्याग करेखो ठे, परंतु अनंगक्रीडानो त्याग करेखो नथी एवो विचार करनार मूढमति जाणतो नथी के पूर्वोक्त कामक्रीडाथी व्रत कदापि रहीशके नहिं, कारण के तेथी मनोवृत्तिथी महापाप तो तेजीवें उपार्जन करी स्त्रीधुं निश्चय नयना

मतथी तेनो व्रतजंग पण थइ गयो. वली पोतानी स्त्रीसाथे चोराशी आस-
नोथी विषयसेवन करे, तथा पंदर तिथिना विचारे स्त्रीनी साथे अंगमर्दनादि
पूर्वक काम प्रदीप्त करे, अत्यंत कामाजिलाषी तथा पोतानी स्त्रीनो योग
न प्राप्त थाय तो हस्तकर्म करे, स्त्रीपण अत्यंत कामव्याप्त थइ गुह्यस्था-
नमां वस्तु संचारादि हस्तकर्म करे. तेवा प्रसंगे आ आतिचार लागे. ते
कारणथी श्रावकें अनेक उपायथी काम इहा मंद करवी जोइयें, कारण
के विषयवृत्ति मंद थवाथी, अने वीर्यनुं रक्षण करवाथी, बुद्धि, आरोग्य-
ता, आयु, बल प्रमुख वृद्ध पामेठे, अने कामसेवन अधिक करवाथी
तेउनी मंदता थतां मन मलिन थायठे, पापवृद्धि पामेठे, क्षय, क्रम, मूर्छा,
क्लम, स्वेदादि अनेक रोग उत्पन्न थायठे. ते कारणथी मात्र जेथी वे-
दविकार शांत थाय, तेढलुंज मैथुन सेवन करवुं, एवी अजिलाषा जो-
इए. वली ज्यारे काम उत्पन्न थाय, त्यारे स्त्रीनी कामसेवननी जगाने
जाजरु समान गणे. एवो विचार मनमां लावे के स्त्रीनुं शरीर मलमूत्र-
थी नरेलुं ठे, विषयसेवननुं स्थान अत्यंत मलिन, दुर्गंधमय ठे, मुखमां
पण दुर्गंधमय लाल ठे, नाकपण दुर्गंधयुक्त श्लेष्मवालुं ठे, कानमां मेल
ठे. पेटमां विष्टा मूत्र नरेल ठे, नसोमां खानपाननो दुर्गंधमय रस रु-
धिर, हाड, चाम, चरबी, वात पित्त, कफ नरेल ठे, स्त्रीनुं शरीर अत्यंत
अशुचिनुं पुतलुं ठे, ज्यांथी वास निकलशे त्यां महादुर्गंधमय वास निक-
लशे, वली ते शरीर अनित्य, अशाश्वत, सडन, पडन, विध्वंसन जाव-
वालुं ठे, ए प्रमाणे स्त्रीना शरीरनो स्वप्नाव ठतां दिवगिरि ठे के चतुर
पुरुषो पण कामाधीन थइ विषयसेवनमां मग्न रहेठे, तेथी पूर्वोक्त सत्य
समजथी विचार करी कामने शांत करे. आ त्रीजो अतिचार.

४ परविवाहकरण अतिचार. पोताना पुत्र, पुत्री विना, यशवास्ते
तथा पुण्यवास्ते, बीजाउना विवाह करे, करावे. आ चोथो अतिचार.

५ तीव्रानुराग अतिचार. पुरुष, स्त्रीउपर, तेमज स्त्री, पुरुष उपर काम
सेवन अजिलाषाथी अत्यंत राग, स्नेह राखे. परस्त्रीने देखी मनमां ते-
नीसाथे मैथुन सेवननी बहुज चाहना राखे. रात दिन कामकाज करतां
सुतां, बेसतां, उठतां, जतां, आवतां, स्त्रीमांज चित्तवृत्ति राखे; तेमज
कामवृद्धिमाटे, अफीण, माजम, चांग, हरताल, पारा, त्रांबु प्रमुख

स्वाय, अने तेप्रमाणे खाइ कामवृद्धि करी, स्त्रीसाथे अत्यंत प्रीति करे स्त्रीपण कामवृद्धिमाटे अनेक औपधोपचार करे, द्वावजाव, विषय, ला खसा करे आ पांचमो अतिचार पांचे अतिचारनु स्वरूप आवश्यक जाणी तेने तजवानी अजिस्त्रापा करे पांचे अतिचारनु विशेष स्वरूप धर्मरत्न प्रकरणनी टीकाथी जाणवुं इति चतुर्थव्रत

५ पांचमा स्थूलपरिग्रहपरिमाण व्रतनु स्वरूप सखियें ठियें परि ग्रहना वे जेदठे एक बाह्यपरिग्रह अधिकरणरूप, ते द्रव्य परिग्रह, नवप्रकारनो ठे धीजो जाव परिग्रह, ते चौद अन्यतर ग्रथिरूप, परजाव ग्रहणरूप, समस्त प्रदेश सहित, सकपायीपणे घघ, ते जाव परिग्रह ठे वस्ती शास्त्रमां मुख्य वृत्तिथी, मूर्धाने जाव परिग्रह, कहेली ठे तेमा चौद प्रकारना अन्यतर परिग्रह आ प्रमाणे ठे १ हास्य, २ रति, ३ अ रति, ४ जय, ५ शोक, ६ जुगुप्सा, ७ क्रोध, ८ मान, ९ माया, १० लोभ, ११ स्त्रीवेद, १२ पुरुषवेद, १३ नपुसकवेद, १४ मिथ्यात्व आ चौद अन्य तर ग्रथि ठे आ संसारमां जीवने केवल अविरतिना वलथी इष्टा, आ काशसमान अनती ठे कवापि तेनु माप थइ शकतु नथी अविरतिना उदयथी इष्टा, अने इष्टावलथी कर्मवधनमां पडतां थका चारे गतिमां आ जीव प्रमण करेठे जयितव्यताना योगें पुण्यना उदयथी मनुष्यजवा दि सकल सामग्रीनो योग प्राप्त करीने सदगुरुना सत्सगथी श्रीजिनेश्वर जगवाननी वाणी श्रवण करवामां आवी, अनुक्रमें चेतना, जाग्रतवशानो अनुजव करवा लागी, मनमां विचार थयो के अहो ! हु समस्त परजा वथी अन्य हु ! अवधी, अष्टेय, अजेय, अदाह्य धर्मी हुं ! परतु इष्टाने अधीन बनवाथी समस्त वेदन, जेदन, परिभ्रमणादि हु खोने जोगव नार परधर्मी धनी रह्यो हु ! ते वास्ते समस्त परजावनु मूल जे इष्टा ठे, ते दूर करु घाद समस्त परजाव त्यागरूप चारित्र आदरे साधुवृत्ति अ गीकार करे अने जे जीव इष्टानुं प्रवल होवाथी एकदम सर्व परिग्रह त्यागवाने समर्थ न होय, अने दोषथी करतो होय, तो गृहस्थधर्म, इष्टा परिमाणरूप व्रत आदरे ते इष्टा परिमाण व्रत नवप्रकारे ठे तेनु स्वरूप

१ प्रथम धनइष्टा परिमाणव्रत धनना चार प्रकार ठे १ गणिम धन नालीपर प्रमुत्त्व, जे गणघीथी चेचवामां आवे ते २ धरिम धन, गोख

પ્રમુખ, જે તોલીને વેચવામાં આવે તે. ૩ પરિચ્છેય ધન, સોનું, રૂપું, જવા-
હિરપ્રમુખ, જે પરીક્ષાથી વેચવામાં આવે તે. ૪ મેય ધન, ડુધપ્રમુખ, જે
માપીને વેચવામાં આવે તે. આ ચારે પ્રકારના ધનનું પરિમાણ કરે,
તે ધન પરિમાણ વ્રત.

૧ ધાન્ય પરિમાણ વ્રત. ધાન્યના ચોવીશ પ્રકાર છે. ૧ કમોદ, ૨ ઘઉં,
૩ જુવાર, ૪ વાજરી, ૫ જવ, ૬ મગ, ૭ મઠ, ૮ અડદ, ૯ ઘુંટ, ૧૦ વોડા,
૧૧ મટર, ૧૨ તુઅર, ૧૩ કિસારી, ૧૪ કોઝવા, ૧૫ કંગણી, ૧૬ ચણા,
૧૭ વાલ, ૧૮ મેથી, ૧૯ કલથી, ૨૦ મસૂર, ૨૧ તલ, ૨૨ મંડવા, ૨૩ કુ-
રી, ૨૪ વંટી. આ ધાન્ય ખાવા વાસ્તે તેમજ વ્યવહાર વાસ્તે ઉપયોગી
હે; અને ૧ ધાણા (ધનીયા), ૨ ઝીંડી, ૩ સોવા. ૪ અજવાયન, ૫ જીરું,
આ પાંચ ધાન્યની જાતિ છે, પરંતુ ઔષધાદિમાં કામમાં આવે છે. તથા
૧ શામક, ૨ મણકી, ૩ જુરટ, ૪ ચેકરીઆ, આ ચાર મારવાડ દેશમાં
પ્રસિદ્ધ છે. વીજાં પણ કેટલાંક ધાન્ય વાવ્યાવિના ઊગે છે, જે લોકો
ડુકાલના વખતમાં ખાય છે. આ સર્વ જાતિનાં ધાન્યનું પરિમાણ કરે.

૨ ક્ષેત્રપરિગ્રહ વ્રત. વાવવાના ચેતર, તથા વાગ, વગીચાદિ જાણ-
વાં ક્ષેત્રના ત્રણ જોદ છે ૧ વર્ષાદના પાણીથી વવાય એવાં ક્ષેત્ર, ૨ કુવા-
ના પાણીથી વવાય એવાં ક્ષેત્ર, ૩ વંને પ્રકારના પાણીથી વવાય એવાં
ક્ષેત્ર. ૪ પ્રમાણે ક્ષેત્ર પરિમાણ કરે.

૪ વાસ્તુક પરિમાણ વ્રત. ઘર, હાટ, હવેલી પ્રમુખ. તેના પણ ત્રણ
જોદ છે ૧ જમીન તલ માલ વિનાના. ૨ એકમાલ, બે માલ, ત્રણમાલ,
ચાવત સાતમાલ સુધી, ૩ જોયરાં. તેનું પરિમાણ કરે.

૫ રૂપ્ય પરિગ્રહ પરિમાણવ્રત. સિક્કા વિનાનું કાચું રૂપું, તેના તોલ-
નું પરિમાણ કરે.

૬ સુવર્ણપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત. સિક્કા વિનાનું સોનું, તેના તોલનું
પરિમાણ કરે.

૭ કુપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત. ત્રાંબું, પીતલ, જસત, કાંસું, સીસું,
લોહું પ્રમુખ ધાતુનાં વાસણોના તોલનું પરિમાણ કરે.

૮ ડુપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત. દાસ, દાસી, પગારદાર મુનીમ પ્ર-
મુખ રાખવાં, તેની સંખ્યાનું પરિમાણ કરે.

૯ ચૌપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત ગાય, જૈસ, ઘોઢા, હાથી, ઘસદ, વકરી પ્રમુખ જાનવરો રાખવાની સંખ્યાનુ પરિમાણ કરે

હવે પોતાની ઇચ્છા પરિમાણથી પરિગ્રહ કેવીરીતે રાખે, તે કહીએ ઢીણ રુપુ તથા સોનુ, ઘઢેલુ તેમજ નહિ ઘઢેલુ આટલા ધજન રાખુ, તથા રૂપેયા, સોનામહોર, જવાહીર, આટલાં રાખુ, તે પ્રમાણે પરિમાણ કરે, તે ઇપરાંત પુણ્યોદયથી ધનવૃદ્ધિ થાય તો, ઘઢેલુ ધન, ધર્મકાર્યોમા ઘાપરે. વહી વર્ષપ્રતિ આટલી જાતનાં વસ્ત્ર પહેરું, તથા ઇકવરસમાં આટલુ અન્ન ઘર સ્વરચ વાસ્તે રાખુ, તથા આટલુ વ્યાપાર વાસ્તે રાખું, ઇત્યાદિ વાઘતોનુ સ્વરૂપ વિસ્તારથી, સાતમા વ્રતના સ્વરૂપમાં કથન કરવામાં આવશે ક્ષેત્ર પરિમાણમાં, સેતરો, ઘાઢી, ઘગીચા, સર્થ મઢી આટલાં સાંતી વા ધિધા જમીન રાખું, તથા ઘર, ષોકધધ, સ્વઢકીધધ, ડુકાન, તલેલા, વસારો, તથા પરદેશ સંવધી ડુકાનોની જયણા તથા જાઢે રાખવાના મકાનોની જયણા, તથા જાઢે રાખેલાં મકાનો સમરાવવાની જયણા રાખે, તથા કુટુંબ સઘધી ઘર બનાવવાના ઇપદેશની જયણા, વહી પોતાના સંવધી તેમજ ગુમાસ્તા પરદેશ ગયા હોય, અંને પાઠલ સેઠનાં ઘર પ્રમુખસમરાવવા પઢે તો જયણા, આજીવિકાવાસ્તે કોઈની ચાકરી કરવી પઢે, તેવે પ્રસંગે શેઠના ઘરપ્રમુખ સમરાવવાની જયણા કુપદ પરિમાણમા પ્રાંધા, પિતલ, કાંસા વિગેરે ધાતુનાં ઘાંસળો તથા ધાતુ ટુટી અમુક મળ રાખવાની જયણા, ઢિપદ પરિમાણમાં વાસ, વાસી વેચાતા સેવાનો પ્રતિબધ, પરંતુ પગારવાલા નોકરો ગણત્રીથી રાખવા જોઈય, વહી અમુક ગુમાસ્તા રાખવાની જયણા, ચૌપદ પરિમાણ, ગાય, જૈસ, ઘકરી પ્રમુખ રાખવાનુ પરિમાણ સંખ્યાથી કરે. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર ઠે તેનુ સ્વરૂપ ધસીય ઢીય

૧ ધન પરિમાણ અતિક્રમ અતિચાર જ્યારે ઇચ્છા પરિમાણથી અધિક ધન થઈ જાય, ત્યારે સીધ્ર સોજના ઇદયથી મનમા પવો સંકલ્પ કરે કે, મારો પુત્ર મોટો થયો ઠે, તેને ધનની જરૂર ઠે, વલ્લિ તે કમાઈ શકે તેવો થયો ઠે, તેથી મારે તેને ધન આપવું જોઈય, પવો કુધિકલ્પ કરી પુત્રના નામથી અમુક રૂપીઆની રકમ જુદી રાખે, ઇ પ્રમાણે જુદી જુદી રીતે ધનના રાતાં રાસે ધાન્ય પોતાના પરિમાણથી અધિક રાખવાની

इडा थाय त्यारे बीजांभना घरमां रखावे, अने मनमां एवो विचार अ-
ज्ञानताथी करे के में तो अमुक परिमाणधान्यनी बाबतमां जे राखेल ठे,
तेटलुंज मारा घरमां ठे, तेथी जास्ती बीजांभना घरमां राखवाथी मारा
व्रतमां दूषण लागतुं नथी. वली काचा सणनो हिसाब व्रत लेती वखते
राख्यो होय, अने पाठलथी लोचना कारणथी पाकामणनो हिसाब ग-
णी धान्य राखे, ए प्रमाणे करनारने प्रथम अतिचार लागे.

क्षेत्रपरिमाण अतिक्रम अतिचार ज्यारे इडा परिमाणथी अधिक घर,
दुकान, खेतर प्रमुख थइ जाय, त्यारे वचली चीत अथवा वाड होय तो
ते त्रोडी नाखी एक बनावे, मनमां विचारे के में तो गणत्रीथी परिमाण
करेल ठे, अने गणत्रीथी उपरांत में राखेलुं नथी, तेथी मारुं व्रत निर्दूषण
ठे. घर, दुकान प्रमुख मोटां करवाथी शुं दूषण ठे? ए प्रमाणे करे तो
बीजो अतिचार लागे.

३ रुप्यसुवर्ण परिमाण अतिक्रम अतिचार. ज्यारे सोनुं, रुपुं इडापरिमा-
णथी अधिक थाय त्यारे, पोताना, तेमज स्त्री, पुत्रादिकना आचरण प्रमुख
नारे तोल वालां बनावे. आ त्रीजो अतिचार.

४ कुपद परिमाण अतिक्रम अतिचार. त्रांवा, पितल प्रमुखनां वासणो
जे गणत्रीथी राखेलां होय ते, ज्यारे लोच विशेष थाय अने संपत्ति वधे
त्यारे गणत्रीमां तेटलांज राखे, परंतु तेओनो वजनमां बहुज फेरफार
करे, बमणां बनावे; मनमां विचारे के मारी गणत्री उपरांत में राखेलां
नथी, तेथी मारुं व्रत अखंडित ठे. वली धातुनो काचो तोल परिमाणमां
राख्यो होय तो, पाठलथी पाका तोलथी धातु राखे. आ चोथो अतिचार.

५ द्विपद चतुष्पद परिमाण अतिक्रम अतिचार. दास, दासी, घोडा,
गाय, प्रमुख परिमाणथी अधिक थाय त्यारे वेचे, अथवा जाइ, पुत्रना
नामथी राखे, तो पांचमो अतिचार लागे इति. हवे ठठां, सातमां तथा
आठमां व्रतो जे गुणव्रत कहेवाय ठे, तेमां ठहुं व्रत दिक्परिमाण व्रत ठे
तेमां दिशाना विचार ठे, तेनुं स्वरूप लखीए ठीए.

पूर्वना पांच अणुव्रतने आ त्रणव्रतथी गुणवृद्धि थाय ठे तेथी तेनुं
नाम गुणव्रत ठे. कारण के ज्यारे दिशिपरिमाण व्रत लीधुं, त्यारे तेक्षेत्र-
थी वहारना सर्व जीवाने अन्नयदान आप्युं, आ प्रथम प्राणातिपात वि-

રમણવ્રતની પુષ્ટિ થઈ, તેમજ વહારના જીવો સાથે અસત્ય વોલવાનાં પ્રતિષ્ઠ થયો, તેથી સત્ય વ્રતને પુષ્ટિ થઈ ઘણી ક્ષેત્રવહારની વસ્તુ ચોરવાનો ત્યાગ થયો, તેથી અસ્તેય વ્રતની પુષ્ટિ થઈ તથા ક્ષેત્ર વહારની સ્ત્રી સાથે મૈથુનનો ત્યાગ થયો તેથી વ્રહ્મચર્ય વ્રતની પુષ્ટિ થઈ તથા વહાર ક્રય, વિક્રયનો નિષેધ થયો તેથી પાંચમા વ્રતની પુષ્ટિ થઈ ૫ પ્રમાણે પાંચ વ્રતને આ વ્રતો ગુણકારી છે

હવે વિશિ પરિમાણ વ્રતમાં, ચારે દિશિ, તથા ચારે વિદિશિ, ઊર્ધ્વ અને અધોદિશિ, આ વંશે દિશાઓનું પરિમાણ કરે તેના વે જ્ઞેદ છે ૧ વ્યવહારથી, ૨ નિશ્ચયથી તેમા પોતાની કાયાથી વંશે દિશિમાં જવા આવવાના, તથા મનુષ્ય મોક્ષવાના, અને વ્યાપાર કરવાનાં પરિમાણ કરે, તેને વ્યવહાર વિશિ પરિમાણ વ્રત કહીયે

નિશ્ચયથી વિશિ પરિમાણનું સ્વરૂપ ૫ યજુ છે કે, નરકાદિ ગતિમાં જે ગમન છે, તે સર્વ કર્મનો ધર્મ છે જેને વશ પડવાથી આ જીવ ચારે ગતિમાં જટકે છે ચેતન પરાનુયાયી થઈ રહેલ છે, તેજ કારણથી પરજવાનું સારી ગતિ પ્રમણ કરે છે, પરંતુ જીવ તો શુદ્ધ ચેતન્ય, અગતિસ્વજાવ, તથા નિશ્ચલસ્વજાવ છે, યજુ જિનપ્રણીત સિદ્ધાંતના ઉપદેશથી સમજીને, ચેતન શુદ્ધસ્વરૂપ અનુયાયી થાય, ત્યારે પોતાનો અગતિસ્વજાવ જાણીને સર્વત્રથી ઈદાસ રહે, સમસ્ત ક્ષેત્રથી અપ્રતિવધક જાવથી થતે, તેને નિશ્ચયથી વિક્ષેપરિમાણવ્રત કહીયે આ વંશે દિશિનું પ્રમાણ કરે તેના વે જ્ઞેદ છે

પ્રથમ જલમાર્ગ વહાણથી અમુકદિશામાં અમુક યોજનસુધી અમુક છીપ, યદરોસુધી ગમન કરુ. જો પવન તથા વરસાદના જોરથી અધિક જવાય તો આગાર, અર્થાત્ વ્રતજંગ ન થાય, તેમજ અજાણપણે અથવા વિશાશૂન્ય થવાથી અન્યસ્થલે જવાય તો તેનો પણ આગાર છે

ધીજો સ્થલમાર્ગ જે જે દિશામાં, જેટલા જેટલા યોજન સુધી જવાનું પરિમાણ કરેલું છે, ત્યાં સુધી જઈ શકાય, પરંતુ ચોર, મ્હેઠાદિ પકડીને ક્ષેત્ર નિયમથી વહાર છડી જાય તો તેનો આગાર છે ઊર્ધ્વ દિશિ માં ચાર કોશસુધી જયાની જયણા રાખે, તથા અધોદિશિમાં આઠ કોશ સુધી જયાની જયણા રાખે તેમા ઊંચા પકડીને નીચે ઊતરે તે અધોદિ

શિમાં ગણાય નહિ. વલી જેટલા ક્ષેત્રનું પરિમાણ રાખ્યું હોય, તેટલાથી વહારના ક્ષેત્રના કોઈ ઓલલાવાલા પુરુષનો પત્ર આવે તો, તેનો ઉત્તર લખવાની જયણા રાખે, પરંતુ પોતાની તરફથી સારા કામ વિના પત્ર લખે નહિં. વલી પરદેશની વિકથા શ્રવણ કરવાનો આગાર રાખે. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર છે. તે નીચે મુજબ.

૧ ઝર્ધ્વદિશા પરિમાણ અતિક્રમ અતિચાર. અનાજોગથી અથવા બે સુરતિથી અધિક ચાલ્યાં જવાય તો આ અતિચાર લાગે.

૨ અધોદિશિ પરિમાણ અતિક્રમ અતિચાર ઉપરમુજબ.

૩ તિર્થી દિશિ પરિમાણ અતિક્રમ અતિચાર. ઉપરમુજબ. જો નિયમ જંગના જયથી ગુમાસ્તો મોકલે તો પણ અતિચાર લાગે.

૪ એકદિશિમાં સો યોજન રાખેલા હોય, અને બીજી દિશિમાં પચાસ યોજન રાખ્યા હોય; પાઠલથી જ્યારે એકદિશિમાં દોડસો યોજન જવાનું બન્યું હોય ત્યારે બીજી દિશાના પચાસ યોજન તે દિશિમાં જોડી દશ મનમાં અજ્ઞાનતાથી એવો વિચાર કરે કે મારા નિયમ ઉપરાંત હું ગયો નથી, એવો વિચાર કરી જાય તો આ અતિચાર લાગે.

૫ સ્મૃતિ અંતર્ધાન અતિચાર. પોતાના નિયમ કરેલા યોજનની સંખ્યા ઝૂલી જાય, જેમકે કોણ જાણે, પૂર્વદિશિમાં કેટલા યોજન રાખેલ છે? સો રાખેલ છે કે પચાસ રાખેલ છે? इत्यादि, એવી શંકા થતાં નિયમ ઉપરાંત યોજન જાય તો આ અતિચાર લાગે. इति षष्ठव्रतं.

હવે સાતમા જોગોપજોગ વ્રતનું સ્વરૂપ લખીએ ઢીયેં. આ બીજું ગુણવ્રત છે. આ વ્રત અંગીકાર કરી સચિત્ત વસ્તુ ખાવાનો ત્યાગ કરે, અથવા પરિમાણ કરે. વલી જેમાં બહુ હિંસા હોય એવો વ્યાપાર ન કરે, તથા જે કામમાં અવશ્ય હિંસા બહુજ કરવી પડે, તેનો ત્યાગ કરે, અજ્ઞદ્યનો ત્યાગ કરે. ચૌદ નિયમપણ આ વ્રતમાં ગણાય છે. તે કારણથી આ વ્રત પૂર્વોક્ત પાંચે અણુવ્રતોને ગુણકારી છે. આ વ્રતના બે જ્ઞેદ છે, તે કહીયેં ઢીયેં.

પ્રથમ વ્યવહાર. જદ્ય અજ્ઞદ્ય પદાર્થોનું જ્ઞાન કરી તેડનો ત્યાગકરે તથા આદર કરે. વલી આશ્રવ, સંવરનું જ્ઞાન કરી, જ્ઞાનપાનાદિ જે ઇન્દ્રિયસુખનાં કારણ છે, તેમાં પોતાની શક્તિને અનુસારેં બહુ આરંજનો ત્યાગ કરી અદ્વપારંજી થાય, તેનું નામ વ્યવહાર જોગોપજોગ વિરમણવ્રત.

वीजो निश्चय श्रीजिनवाणी श्रवण करी, वस्तुस्वरूपनु तत्त्वज्ञान मे
 खवी, अत करणमा विचार करे के जगत्मां जे परवस्तु ठे, ते सर्व हेय
 ठे, ते कारणधी तत्ववेत्ता पुरुष परवस्तु खाय नहि, पीये नहि, तेमज
 पोतानी पासेपण राखे नहि, अने शुद्ध चैतन्यजाय धारण करीने, परम
 शांतरूप थइ, जे वस्तु, सहे, पहे, नाश पामे, जाती रहे, इत्यादि परव
 स्तु स्वरूप जाणीने, एवो विचार करे के आ सर्व पुण्यपर्याय ठे, जग
 तनी सर्व जूठ ठे, तेवी वस्तुनो जोगोपजोग करवो ते तत्ववेत्ताने उचि
 त नथी एवा ज्ञानधी परजावनो त्याग करे, स्वगुणनी वृद्धि करे. एवं
 ज्ञान पामीने आत्माने स्वस्वरूपानदी करे चिद्धिआसनो अनुचयी करे
 तेने निश्चय जोगोपजोग विरमणवत कहियें

जोगोपजोग शब्दनो अर्थ कहियें त्रियें आहार, पुण्य, विसेपनादि,
 जे एकवार जोगववामां आवे, ते जोग कहेवाय, अने जुवन, वस्त्र, स्त्री
 आदि, जे वारंवार जोगववामा आवे, ते उपजोग कहेवाय कर्माश्रयी,
 आ व्रतना अनेक जेद ठे, ते आगख उपर खखवामा आवशे

आवकें उत्सर्गमार्गमां तो निरवश्य आहार सेवो एवो सेख ठे, परंतु
 शक्ति न होयतो, सचित्तनो त्याग करे, जो तेपण त्यागी न शके तो वा
 यीश अजह्य अने यत्रीश अनंतकायनो तो अवश्य त्याग करवो जोइए
 प्रथम वायीश अजह्यनु विस्तारधी कथन करियें त्रियें

१ वस्त्रनां फल, २ पीपरनां फल, ३ पिखणना फल, ४ कठधरना फल,
 ५ गुलरनां फल आ पाच फल अजह्य ठे, कारण के आ पांचे फलमा
 यहुज सूख कीडा, असजीव जरेला होयठे, जेठनी गणत्री थइ शक्ती नथी,
 ते कारणधी धर्मात्मा जीव, आ पांचे फलनो त्याग करे. कदापि दुकासमा
 अन्न न मखे तोपण विवेकी जीव आ पाच फलनु जहण न करे.

६ मदिरा, ७ मास, ८ मधु, ९ माखण आ चारेमा तेज वर्णना अस
 रयजीव उत्पन्न थायठे आ चारे विगय, महाविगय ठे, तेमज अत्यंत वि
 कार उत्पन्न फरनारीठे तेमां प्रथम मदिरा ठे, ते अनेक दूषणयुक्त हो
 याची अवश्य त्यागया योग्य ठे ते दूषणो श्रीमद् हेमचन्द्रसूरिष्टत योग
 शास्त्रमा दशश्लोकधी वर्णवेला ठे तेनो अर्थ अर्हीआं समिय त्रियें

૧ મદિરા પીવાથી ચતુર પુરુષની બુદ્ધિ નાશ પામેઠે, જેમ ડુર્જાગી પુરુષને સુંદર સ્ત્રી તજી દેઠે, તેમ ચતુર પુરુષને, બુદ્ધિ તજી દેઠે. ૨ મદિરાપાનથી, પુરુષ, પોતાની, માતા, વેદેન, દીકરીને પણ પોતાની જાયા સમાન સમજી, જોરાજોરીથી તેની સાથે વિષયસેવનાદિ વલાત્કાર કરે ઠે, પોતાની જાયાને, પોતાની સાતાસમાન સમજેઠે; મદિરાપાની એવા નિર્લજ્જા થઈ મહાપાપ કરનારા થાયઠે. ૩ મદિરાપાની, પોતાને તેમજ પરને પણ જાણતા નથી. ૪ મદિરાપાની, પોતાના સ્વામિને, કિંકર સમજેઠે, અને પોતાને સ્વામિ માનેઠે, એવી નિર્લજ્જા બુદ્ધિવાલા થાયઠે. ૫ મદિરાપાની, ચોકમાં કેફ કરી પહેલો હોય, તેવે પ્રસંગે કુતરો તેના મ્હોં ઉપર મુતરેઠે. ૬ મદિરાપાની, ચોકમાં નશ્ન થઈ નિર્લજ્જા થઈ આલોટે ઠે. ૭ મદિરાપાની ગમ્ય, અગમ્ય, ચોરી, ચારી, સુન પ્રમુખ, જે જે કુકર્મો તેણે કરેલાં હોય, તે સર્વ, લોકો સન્મુખ પ્રકાશ કરેઠે. ૮ મદિરા પીવાથી, શરીરનું તેજ, યશ કીર્તિ સર્વ નાશ પામેઠે તેમજ તાત્કાલિકી સ્વાચ્ચાવિકી બુદ્ધિ પણ હાય પામે ઠે. ૯ મદિરાપાની ચૂત વલગ્યાની પેઠે નાચે ઠે. ૧૦ મદિરાપાની, કચરા, કાદવ તેમજ ગંદીમાં લોટે ઠે. ૧૧ મદિરા પીવાથી અંગ શિથિલ થઈ જાયઠે. ૧૨ મદિરા પીવાથી ઇન્દ્રિયનું તેજ ઘટી જાય ઠે. ૧૩ મદિરા પીનાર મોટી મૂર્ખાને પ્રાપ્ત થાય ઠે. ૧૪ વિવેક ત્રષ્ટ થાય ઠે. ૧૫ સંયમ નષ્ટ થાયઠે, ૧૬ જ્ઞાન નષ્ટ થાયઠે, ૧૭ સત્ય નષ્ટ થાયઠે. ૧૮ શૌચ નષ્ટ થાયઠે, ૧૯ દયા નષ્ટ થાયઠે, ૨૦ ક્રમા નષ્ટ થાયઠે, જેમ અગ્નિથી તૃણ જસ્મ થઈ જાયઠે, તેમ ઉપરના ગુણો નાશ પામેઠે, ૨૧ મદિરા, ચોરી, તેમજ પરસ્ત્રી ગમનાદિ ડુરાચરણોનું કારણ ઠે, કારણ કે મદિરાપાની કયાં કુકર્મ કરતા નથી. ૨૨ મદિરા, આપત્તિ તેમજ વધ, બંધનનું કારણ ઠે, ૨૩ મદિરાના રસમાં વહુજ જીવ ઉત્પન્ન થાયઠે, તે કારણથી દયાધર્મને મદિરા હેયઠે. ૨૪ મદિરાપાની, લીધાનું, ન લીધું કહેઠે. ૨૫ આપ્યાનું નહિ આપ્યું કહેઠે. ૨૬ કર્યાનું ન કર્યું કહેઠે. ૨૭ મદિરાપાની, ઘરમાં તેમજ વહાર પરધનનું હરણ કરેઠે. ૨૮ મદિરાપાની, વાલા, યુવતિ, વૃદ્ધા, બ્રાહ્મણી, ચાંડાલી પ્રમુખ સ્ત્રીયોને જોગવી લેઠે, ૨૯ મદિરાપાની અરરાટ કરેઠે, ૩૦ ગીત ગાયઠે, ૩૧ આલોટે ઠે, ૩૨ દોડેઠે, ૩૩ ક્રોધ કરેઠે, ૩૪ રોવેઠે, ૩૫ હસેઠે, ૩૬ સ્થંભવત્ થઈ જાયઠે, ૩૭

नमस्कार करेते, ३७ जमे ते, ३८ उजो रहे ते, ४० नटनी पेते नाचे ते, ४१ एवी कइ दशा ते के जे मदिरापानीने प्राप्त थती नथी शास्त्रमां श्रवण करीए ठीए के, सावकुमारें मदिरा पीवाथी, छैपायन रुपिने संताप्यो, जेथी छैपायनें छारिकानो अग्निथी नाश कर्यो ४२ मदिरापान, सर्वपापनुं मूल ते, ४३ मदिरापानी अवश्य नरकगतिमां जाय ते ४४ मदिरा, सर्व दु खनु स्थान ते, ४५ मदिरा, अपकीर्तिनु कारण ते ४६ मात्र नीच लोक होय तेज मदिरापान करे ते, ४७ गुणिजन, मदिरापानीनी निंदा करे ते, ४८ मदिरा कसेजामा खागवाथी तत्काल मृत्यु थाय ते, ४९ मदिरा पानीना मुखमाथी अत्यंत दुर्गंध बुटे ते ५० मदिरा सर्वशास्त्रथी निंदित ते ५१ मदिरापानी, परमात्माना नक थइ शकेज नहिं, इत्यादि अ नेक दूषणो मदिरापानमा ते, तेथी आवक मदिरा पीये नहिं

सातमु अजह्य मांस ते मांसजरूप करवामां जे दूषणो ते ते खलीए ठीए जे पुरुष, मांस खावानी इष्टा करे ते, ते दयाधर्मरूप वृक्षनुं मूल कापे ते, कारण के जीवने मार्याविना मांस कदापि मली शकतु नथी जो कोइ एम कहे के, अमे मांस पण खाशु, अने प्राणीनी दयापण पासशु, एवा कथन करनारने अमारो उत्तर एज ते के, आप जो निरतर मांस खाठ ठो, अने दयाधर्मना अकुरा मनमा उत्पन्न थयेला मानो ठो, तो आपनु ते माननु अग्निहेप्रमा कमल उत्पन्न करवानी चाहना राखवा सरखु ते, कारण के आपें ज्यारे मांस खाधुं त्यारे प्राणीनी दया आपना अत करणमा केवी रीतें अमे समजीए ? जेम केरी खावानी इष्टावाखानी दृष्टिए आ प्रफल पडे ते, त्यारे तेनु मन, ते फल खावातरफ दोहे ते, तेम तमे मा साहारी होवाथी ज्यारे तमारी दृष्टिए, गाय, धकरी प्रमुख जानवरो पडे ते, त्यारे ते जीवोनु मांस खावानी तमोने खाससा थाय ते हवे विचारो के तमारा जेवाने दयाधर्म केवीरीते संजवे ? जो कोइ एम कहे के जी वने मारनारा कसाइ पासे बनावी, तैयार करेखुं मांस खावी कोइ खाय तो, तेमा शु दोष ते ते धाघतमा एवुं समाधान ते के, मांस खानारने पण हिंसक गणेशो ते, कारण के जगवतना शास्त्रोमां सात जणार्ठने घातक अर्थात् कसाई कथन करेला ते तैठना नाम १ जीवने मारनार, मांस घेचनार, २ मांस राधनार, ४ मांस खानार, ५ मांस खरीदनार, ६

मांसनी अनुमोदना करनार, ७ देवता, पितरो तेमज अतिथिउने मांस आपनार आ सात. साक्षात् तेमज परंपराये जीवना वधकरनारा ठे. मनुस्वमी, मनुस्मृतिमां पण कहे ठे के श्लोक ॥ अनुमंता विशसिता, निहंता क्रयविक्रयी ॥ संस्कर्त्ता चोपहर्त्ता च, खादकश्चेति घातकाः ॥ १ ॥ अर्थ. १ मांसनु अनुमोदन करनार, २ मारेला जीवनां अंगना विजाग करनार, ३ जीवनो वध करनार, ४ मांस वेचनार, ५ मांस रांधनार, ६ मांस पीरसनार, ७ मांसखानार, आ साते घातकी ठे, अर्थात् जीवना वधकरनार ठे. वली मनुस्मृतिमां कहेलुं ठे के ॥ यथा ॥ अकृत्वा प्राणिनां हिंसां, मांसं नोत्पद्यते क्वचित् ॥ न च प्राणिवधात् स्वर्ग, स्तस्मान् मांसं विवर्जयेत् ॥ २ ॥ अर्थः—जीवनो वध न करवामां आवे त्यांसुधी मांस थतुं नथी, तेमज जीववधथी स्वर्ग प्राप्त थतुं नथी, परंतु नरकगति आयठे, तेथी मांसनो त्याग करवो.

मांस खानारने वधक कहेवानो हेतु ए के मांस खानारा न होय तो कसाई प्रमुख शावास्ते बीजा जीवनो वध करे ? जे प्राणीउं पोताना मांसनी, बीजा प्राणीउंना मांसथी पुष्टि करेठे, अर्थात् बीजा प्राणीउंना प्राणथी पोताने सप्राण करेठे, ते जीवो, थोडी जींदगीवास्ते पोतानो नाश करे ठे. मात्र पोताना जीवनवास्ते करोडो जीवोने दुःख आपे ठे. तेउनुं शरीर शुं निरंतर रहेवानुं ठे ? जे शरीरमां सुंदर मिष्टान्न, विष्टा थइ जायठे, दूध जेवी अमृतवस्तुउं मूत्र थइ जाय ठे, तेवा शरीरने वास्ते कोण बुद्धिमान् जीव वध, तेमज मांसजक्षण करे. ?

जेउं मांसजक्षण करवामां कांश्पण दूषण नथी, एवुं लखी गया ठे, तेउं महामूढ, अविवेकी, तेमज म्हेढ हता एम लागे ठे; कारण के तेउं लखे ठे के ॥ यथा ॥ न मांसजक्षणे दोषो, न मद्ये न च मैथुने ॥ प्रवृत्ति रेषा ज्ञूतानां, निवृत्तिस्तु महाफला ॥ १ ॥ आ श्लोकना लखनार, बाघ गीध, वरु, सिंह, गीध प्रमुख मांसाहारी प्राणीना गुरु लागे ठे; तेउं जो गुरु न होयतो उपदेश रूपें आ कथन करे नहि ? वली तेउं जो न उपदेश आपत तो आ प्राणीउंने मांस खावानुं, कोण शीखवत मदिरा पीवामां अने मैथुनसेवनमां कांश्पण पाप नथी, परंतु तेउंनी निवृत्तिथी

મહાફલ છે હવે જુઠં તેઠની અજ્ઞાનતા ? કેવો સ્વચ્છનવિરોધ છે ? જે કરવામાં પાપ નથી, તે ત્યાગવામાં ધર્મફલ કદાપિ હોઈ શકે ?

હવે નિરુક્તિવલ્લભી પણ માંસ ત્યાગવા યોગ્ય છે, તે ઘાતમા મનુષ્ય કહે છે કે ॥ શ્લોક ॥ માંસજઞ્ઞયિતાઽમુત્ર, યસ્ય માંસમિહાશ્ચ હં ॥ પતન્મામાસસ્ય માંસત્વે, નિરુક્ત મનુરબ્રવીત્ ॥ ૧ ॥ અર્થ—જેનું માંસ હું જાણું છું, તે જીવ, પરંતુ મને જઞ્ઞ કરશે, આ નિરુક્તિથી મનુષ્ય કહે છે કે, માંસજઞ્ઞ કરનારને મહાપાપ લાગે છે જે પ્રાણીનું માંસ ખાવામાં લેવાય છે, તેનું જે જે જલચર મત્સ્યાદિજીવો, સ્થલચરમૃગાદિ જીવો, અને સ્થલચર, તેતરાદિ જીવોને લેવામાં, તેઠને મારીને ખાવાની તેઠની મતિ થાય છે સાક્ષાત્ ઢાકણની જેવી ખાવાની વૃત્તિ થાય છે માંસ જાનારા ઉત્તમ પદાર્થોનો પરિહાર કરી નીચ પદાર્થોને ગ્રહણ કરવામાં રુચિ થાય છે સાક્ષાત્ કાગડાની જેમ અમૃત ઠોઢી વિદ્યામાં પાત્ર લેવા તેનું જ નામ નિર્વિવેકતા છે ॥ શ્લોક ॥ ચે જઞ્ઞયન્તિ પિશિત, દિવ્યજોજ્યેષ્ઠ સત્ત્વપિ ॥ સુધારસં પરિત્યજ્ય, યુજતે તે હસાદૃષ્ઠં ॥ ૧ ॥ અર્થ—સર્વ ધાતુઠને પુષ્ટિ આપનાર, તથા શુદ્ધિને આશ્વાદકારક, દિવ્ય જોજન સમાન, હુણ, સ્ત્રી, દહીં પ્રમુખ, તથા મોદક, સુતરફેણી, ધારી, જાણ, મોહનયાજ, મેસુષ, સફરપારા, ઘેવર પ્રમુખ મિષ્ટાન્ન, તથા શુદ્ધ, જાદા, નારંગી, સફરજન, સતરા પ્રમુખ ઉત્તમફલ તથા ઘદામ, પસ્તા, પલ્લવી, જાયફલ, જાવળી પ્રમુખ મુલવાસી ઉત્તમ વસ્તુ તજીને મૂઢમતિ, વિશ્વગધિ, સૂગ વાણ, તથા વમન થાય તેવા વીજત્સ માંસનું જઞ્ઞ કરે છે તેઠ જીવિત વ્યતી વૃદ્ધિવાસ્તે અમૃતરસને તજીને જીવિતવ્યનો નાશ કરનાર હસાદૃષ્ઠ, વિપત્તિ જઞ્ઞ કરે છે યાજ્ઞક પણ પથ્થરને ઠોઢી, સુવર્ણને ગ્રહણ કરે છે, પરંતુ માંસાહારી પુરુષ તો માંસથી અધિક પુષ્ટિ આપનાર દિવ્ય જોજનનો ત્યાગ કરી માંસને ગ્રહણ કરે છે, તેથી તેઠ ઘાતક કરતાં પણ અજ્ઞાની છે માંસ ખાવાથી મનુષ્યની નિર્વૃત્તિ પ્રકૃતિ થઈ જાય છે તેથી તેઠ ધર્મ ને યોગ્ય રહી શકતા નથી ધર્મનું મૂલ્ય દયા છે, આ સિદ્ધાંત સર્વ ઉત્તમ પુરુષો તથા સત્તત્ત્વનો અંગીકાર કરે છે, તેથી માંસાહારી, માંસ ખાવાથી વધારાનું રહી શકતા નથી, અને તેજ કારણથી તેઠને કસાઈ સમાન ફળ છે, તેથી માંસાહારીને ધર્મ નથી

प्रश्नः—मांसाहारी पोते पोताने अधर्मी केम बनावे ठे ?

उत्तरः—मांसना खादमां लुब्ध थवाथी, तेज दया के धर्म कांश् पण जाणता नथी. कदाचित् जाणवामां आवे तो पण मांसलुब्ध थइ जवाथी मांसने तजवाने समर्थ रहेता नथी. ते कारणथी मनमां विचारे ठे के आपणी समान बीजाज थइ जाय तो कोइ निंदा करे नहि, तेथी पोते बीजाने मांसजक्षण नहि करवानो उपदेश करी शकता नथी.

केटलाएक मूढमति पोते तो मांस खाता नथी, परंतु देवता, अतिथि अने पितरोने माटे मांसनो उपयोग करे ठे. तेजना शास्त्रकार कहेठे के ॥ यथा ॥ क्रीत्वा स्वयं वा उत्पाद्य, परोपहतमेव वा ॥ देवान् पितॄन् सम-
ज्यर्च्य, खादन् मांसं न दूष्यति ॥ १ ॥ अर्थः—आ श्लोक मृगपक्षिजना विषयमां ठे. कसाइनी डुकान विना, पारधी तेमज शिकारी, अने जान-
वरोने मारनाराज पासेथी मूल आपीने मांस लेवुं अने ते देवता, अति-
थि तेमज पितरोने आपवुं जोइए; कारण के कसाइनी डुकानना मांस-
थी देवता, पितरोनी पूजा थइ शकती नथी, तेथी पोते मांस उत्पन्न क-
रीने पितृआदिने आपे तो तेज प्रसन्न थायठे. पोते मांस आ प्रमाणे उ-
त्पन्न करे. ब्राह्मण, मागीने मांस लावे, क्षत्रिय शिकार करीने मांस लावे
अथवा कोइए मांसनी जेट करी होय, तो ते मांसथी देवता पितरोनी
पूजा करीने, पढी पोते मांस खाय तो दोष नथी. आ कथन, महामूढ
तथा मिथ्यादृष्टिजनुंज ठे; कारण के दयाधर्मी, आस्तिकमतवालाजने तो
मांस दृष्टिथीपण जोवुं योग्य नथी, तो पढी देवता, अतिथिनुं पूजन मां-
सथी करवुं, आ विचार स्वप्नमां पण तेजने केम आवे ? वली देवताजने
मांस चढाववुं, ते बुद्धिमान्नुं काम नथी, कारण के देवताज तो महापु-
ण्यवान् ठे, केवल आहार करता नथी, तो आवो डुगंठा उत्पन्न करे तेवो
आहार देवता केम ग्रहण करे ? तेथी जेज देवताजने मांसाहारी कहे ठे,
तेज महाअज्ञानी ठे. वली पितरो, पोतपोताना पुण्य पापने अनुसारें, सा-
री अथवा माठी गतिने प्राप्त थयेला ठे, तेज ते गतिमां पोताना कर्म-
नां फल जोगवे ठे, अने पुत्रना करेला कर्मनां फल तेजने कांश्पण ला-
गतां नथी, तो हवे मांस आपवाना पापनुं तो शुंज कहेवुं ? पुत्रादिना
सुकृतनां फलपण तेजने पहुँचतां नथी; कारण के आंवाने सेचन करवा-

થી કેસ ફક્તીજૂત થતી નથી તથા અતિથિની જાકિ વાસ્તે માંસનું અર્પણ નરકપાતનો હેતુ હોવાથી, મહા અધર્મનું કારણ છે આ વાઘતમાં કોઈ પણ સવાલ કરે કે, જે વાત શ્રુતિ, સ્મૃતિમાં છે, તે માનવી જોઈએ

ઉત્તર:- આ કથન વાસ્તવિક નથી જે વાત શ્રુતિ, સ્મૃતિમાં અપ્રમાણિક હોય, તે બુદ્ધિમાન્ કદાપિ માનેજ નહિ, કારણ કે શ્રુતિમાં અમે એમ સાંજક્ષીય ટીપ કે “વર્ષાંસિ ધૂયાંસિ યથા પાપભોગોસ્પર્શં દુઃખાણં ચ પૂજાગાવીનાં ચ પૂજાગાવીનાં ચ વધ સ્વર્ગ્યઃ બ્રાહ્મણ યોજનં પિતૃપ્રીણં માયાધીન્યધિવૈવતાનિ વદ્ધો હુત દેવપ્રીતિપ્રદ ” આવું કથન જે શ્રુતિયોમાં છે, તેને ચુકિકુશલ પુરુષ કદાપિ માનશે નહિ, તેથી માંસથી દેવતાની પૂજા કરવી તે મહા અજ્ઞાનતા છે વક્ષી કેટલાયક કહે છે કે, જેમ મંત્રથી સંસ્કૃત, અગ્નિ વાહ કરતો નથી, તેમજ મંત્રથી સંસ્કાર પામેલું માંસ દોષકારક રહેતું નથી આ કથન મનુજીનું છે ॥ યથા ॥ અસંસ્કૃતાન્ પશૂન્ મત્રે, નાદ્યાદિપ્ર કથચન ॥ મંત્રેષ્વ સંસ્કૃતાનથા, શાશ્વતા વિધિમાસ્યત ॥ ૧ ॥ અર્થ - મંત્રથી અસંસ્કૃત પશુઠનું માંસ બ્રાહ્મણ ન ખાય, અને મંત્રથી સંસ્કૃત પશુનું માંસ ખાય તો, શાશ્વતા નિત્ય વૈદિક વિધિમાં રહેલો છે એમ જાણવો

આ વાઘતમાં સમાધાન એ છે કે, મંત્રથી જે માંસ પવિત્ર કરવામાં આવ્યું હોય, તે પણ ધર્મી પુરુષ કદાપિ જક્ષણ ન કરે કારણ કે મંત્ર જેમ અગ્નિની વાહકશક્તિને રોકે, તેમ નરકાવિપ્રાપ્ત શક્તિ જે માંસની છે, તેને દૂર કરવાને મંત્રમાં શક્તિ નથી જો તેથી શક્તિ મંત્રમાં હોય તો, દરેક પાપ કરીને, પઠી તે પાપના નાશકરનાર મંત્રનું સ્મરણ કરવા માત્રથીજ તે પાપ નાશ થઈ જાય, જો એ પ્રમાણે હોય તો વેદોમાં પાપનો નિપેદ કરેલો છે, તે કથન સર્વ નિર્રથક સમજવું, કારણ કે સર્વપાપ મંત્રસ્મરણથીજ નાશ થાય છે, પઠી નિપેદ કરવાની શી જરૂર હતી ? તે કારણથી આ પણ અજ્ઞાનીઠનુંજ કથન છે

વક્ષી કેટલાયક કહે છે કે જેમ અસ્થ મથપાનથી નિસ્સો પડતો નથી, તેમ થોડું માંસ લાધાથી પાપ લાગતું નથી

ઉત્તર - થોડું પણ માંસ બુદ્ધિમાન્ ખાય નહિ જેમ થોડું પણ વિપદુ લવાયક થાય છે, તેમ થોડું પણ માંસ દોષરૂપ થાય છે

हवे मांस खावामां जे अनुत्तर दूषण ठे ते कहीए ठीए. तत्काख मांसमां समूर्धिम जीव उत्पन्न थाय ठे, तेमज अनंत निगोदरूप जीव, तेनुं संतान वारंवार उत्पन्न थया करे ठे, ते कारणथी महादूषण ठे. ॥ यदाहुः ॥ आमासु अपक्वासु, अविपच्यमाणासु मंसपेसीसु ॥ सयय चि य उववाज, जणिज निगोय जीवाणं ॥ १ ॥ अर्थः— काची, तेमज अपक्व जे मांसनी पेशी रांधवामां आवे ठे, ते रंधाया ठतां पण तेमां निरंतर निगोदना जीव उत्पन्न थाय ठे. ते कारणथी मांसजक्षण, नरक गमन करनार जीवोने पुरी खरची ठे, तेथी उत्तम जीवे कदापि मांस जक्षण करवुं नहि.

हवे मांसजक्षण करवानो उपदेश जेउए करेलो ठे, तेउनां नाम लखीए ठीए. १ मांस खावाना लावचुउं. २ मर्यादारहितो, ३ नास्ति-को, ४ अद्वयबुद्धिमानो, ५ असत्य शास्त्र बनावनाराज, ६ पशुना वैरीज. मांसाहारी समान कोइपण निर्दय नथी. मांस आहारथी अधिक, नरक अग्निमाटे इंधन नथी. गंदकी खाइने सूअरो जे पोतानां शरीर पुष्ट करे-ठे ते सारां ठे, परंतु जीवने मारीने मांस खानारा सारा नथी.

प्रश्नः— सर्वजीवोनुं मांस खावुं, एम सर्व कुशाखोमां लखेलुं ठे, परंतु मनुष्यनुं मांस खावुं, एम कोइपण शास्त्रमां लखुं नथी, तेनुं शुं कारणठे ?

उत्तरः—पोताना शरीरना मांसनी रक्षावास्ते कोइपण कुशाखिए मनुष्यनुं मांस खावुं लखुं नथी; कारण के तेउ जाणता हता के, मनुष्यनुं मांस खावुं, एम शास्त्रमां लखशुं तो, मनुष्य कदी अमने पण मारीने खाइ जशे. तेथी लखेलुं नथी.

जेउ पुरुषना मांसमां तेमज पशुना मांसमां तफावत मानता नथी, तेउ समान कोइ धर्मी नथी; अने ते बावतमां जेउ तफावत माने ठे, अने मांस खाय ठे, तेउ समान कोइ पापी नथी. वढी मांसनी उत्पत्ति रुधिरथी थाय ठे, तथा विष्टाना रसथी तेनी वृद्धि थाय ठे, वढी लोही जेमां जरेलुं रहे ठे, अने कृमि जेमां उत्पन्न थाय ठे, एवा मांसने बुद्धिमान् केम खाइ शके ? आश्चर्य तो एज ठे के ब्राह्मण लोको धर्म तो शुचिमूल कहे ठे. अने सात धातुथी जे मांस हाड वने ठे, ते मांस हाडने मुखमां दांतथी चावे ठे. हवे तेवाउने कुतरा समान गणवा के शु-

વિષર્મવાસા ગણવા ? તેથી જે હુણેની યૌ સમજ છે કે, અન્ન તથા માંસ, આ ઘને એક સરખાં છે, તેઈની બુદ્ધિમાં, જીવિત તથા મૃત્યુ આપ નારાં અમૃત તેમજ વિષ સરખાંજ છે

વક્ત્રી જે જહબુદ્ધિમાનોનુ યશુ માનવુ છે કે, ઈવનની જેમ, માંસ પ્રાણીનું અંગ હોવાથી સ્વાદા યોગ્ય છે આ તેઈની માન્યતા ધાસ્તવિક નથી, કારણ કે જો તેમ હોય તો ગાયનુ મૂત્ર, તથા માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્રી, પર્સવેનું મૂત્ર તેમજ વિદ્યા, કેમ સ્વાદા પીતા નથી, કારણ કે તે પણ પ્રાણીના અંગથી રૂપરૂપ થયેલ છે વક્ત્રી પોતાની સ્ત્રીની જેમ, પોતાની માતા, વેહેન દીકરીની સાથે કેમ ગમન કરતા નથી ? સ્ત્રીત્વ તેમજ પ્રાણી અંગત્વ સર્વ સ્થલે ધરાવર છે વક્ત્રી જેમ ગાયનું હુલ પીઈ ઠો, અને માતાનુ પય પાન કરો ઠો, તેમ ગાયનુ રુધિર તેમજ માતાનુ રુધિર કેમ પિતા નથી ? કારણ કે પ્રાણી અંગ હેતુ સર્વસ્થલે તુલ્ય છે તે હેતુથી જેઈ અન્ન તથા માંસને એક સરખાં માને છે, તેઈ મહાપાપીઈના સરવાર છે

વક્ત્રી શંકને પવિત્ર માને છે, પરંતુ પશુના હાડકે કોઈ પવિત્ર માનતા નથી, તે કારણથી અન્ન તેમજ માંસ, પ્રાણી અંગ છે, તો પણ અન્ન જડ્ય છે, અને માંસ અજડ્ય છે એક પર્વેદિય જીવનો વધ કરીને માંસ સ્વાદાથી જેમ સ્નાનારને નરકગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ તેથી માઠી ગતિ અન્નસ્નાનારની થતી નથી, કારણ કે અન્ન, માંસ થઈ શકતું નથી માંસની તસીરોથી અન્નની તસીરો ઓર તરેહની છે માંસ મહાવિકાર કરે છે, અન્ન તેમ કરતુ નથી ઇત્યાદિ વિલક્ષણ સ્વજ્ઞાવ છે, તેથી માંસ સ્નાનારની નરકગતિ જાણીને સંત પુરુષો અન્નના ઝોજનથી તૃપ્તિ માને છે, અને રૂચમ પદ પ્રાપ્ત કરે છે આ સર્વ માંસનાં દૂષણો શ્રીમદ્ હેમચંદ્રસૂરિકૃત યોગશાસ્ત્રને અનુસારે લખેલાં છે વક્ત્રી વર્તમાનમાં બુદ્ધિમાન્ પાશ્વિમાત્મ લોકોએ માંસ સ્વાદાથી ધોષીશ હુરુંણ પ્રગટ થાય છે, એમ ઘતાવેશુ છે, અને મદિરાથી તો ઘટલી સ્વરાવી થાય છે કે જેની ગણત્રી પણ થઈ શકતી નથી તે કારણથી મદિરા તેમજ માંસ આ ઘને અજડ્યનો આધક ત્યાગ કરે. આ સાતમું અજડ્ય કથુ

૭ આઠમું અજડ્ય માલ્લણ છે જૈનમતના શાસ્ત્રાનુસાર ઠાશથી ૪ દાર ફાટેલા માલ્લણને જ્યારે અતર્મુહૂર્ત્ત અર્થાત્ વે ઘડી કાલ વ્યતીત

થાય છે, ત્યારે તે માખણમાં સૂદ્ધમ જીવો તેજ વર્ણના ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, તે કારણથી માખણ ત્યાગવા યોગ્ય છે. જૈનલોકોએ ઢાશથી માખણ બહાર કાઢીને, તત્કાલ અગ્નિસંયોગથી, બનાવીને, ગલીને, પઠી ખાવું જોઈએ; કારણ કે એ રીતિથી શાસ્ત્રોક્ત જીવ તેમાં ઉત્પન્ન થતા નથી તેની હિંસા થતી નથી, વઢી માખી, કંસારી, મઠરાદિ જીવોના અવયવ પ્રમુખ પણ, ઘી ગલવાથી નિકળી જાય છે; વઢી માખણ કામની પણ વૃદ્ધિ કરે છે, તેથી મનમાં ઓટા વિકલ્પ ઉત્પન્ન થાય છે; તેથી શ્રાવકે માખણ ન ખાવું જોઈએ. વઢી એક જીવનો નાશ કરવાથી જ્યારે પાપ થાય છે, ત્યારે પૂર્વોક્ત રીતિથી માખણ તો જીવોનુંજ પિંડ થઈ જાય છે. તેથી માખણ ખાવાથી પાપની ગણતરી કેમ થઈ શકે ?

પ્રશ્ન:— માખણમાં બે ઘડી પઠી કોઈપણ જીવ ઉત્પન્ન થયેલ અમે દેખતા નથી, તો કેવીરીતે તમારું કહેવું સત્ય માની શકીએ ?

ઉત્તર:— જેઠ જૈનમતના શાસ્ત્રોને સત્ય માનશે, તેઠ તો શાસ્ત્રકારના કથનને સત્યજ માનશે, અને જેઠ જૈનનાં શાસ્ત્રોને સત્ય માનતા નથી તેઠ કદાપિ આ કથન સત્યમાનો અથવા ન માનો, પરંતુ અમે તો આ વાતમાં આગમ પ્રમાણ વિના બીજું પ્રમાણ દર્શ શકતા નથી. તાત્પર્ય એ છે કે વસ્તુ બે પ્રકારે સિદ્ધ થાય છે; એક હેતુગમ્ય, બીજી આગમગમ્ય માખણદ્વિદલાદિમાં જે જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તે હેતુગમ્ય નથી, પરંતુ આગમગમ્ય છે. તે કારણથી જે આગમ સર્વજ્ઞ જિન અર્હંત વીતરાગે કથન કરેલ છે, તે સત્ય હોવાથી માનવું જોઈએ. જો કોઈ પુરુષ, કોઈપણ શાસ્ત્રને સત્ય નહિ માનતાં, આંખથી દેખેલી વસ્તુનેજ માનશે, તો તેનાથી સ્વર્ગ નરકાદિ, જે અદૃષ્ટ છે, તે પણ માની શકાશે નહિ. વઢી પરમેશ્વર સાતમા અથવા ચૌદમા અસમાન ઉપર છે, તથા જીવ, પુણ્ય, પાપ કરવાથી સ્વર્ગ, નરકમાં જાય છે, આ પણ નહિજ માની શકાશે. શ્વેતકીર્તિ અનેક બાબતો તેનાથી માની શકાશે નહિ. જો બીજી બાબતો, ઇન્દ્રિયોને અગમ્ય, માનશે તો, આગમ પ્રમાણ પણ માનવું પડશે, કારણ કે સર્વ વસ્તુ અમારી દૃષ્ટિમાં આવી શકતી નથી.

એ નવમું અજ્ઞદ્ય મધુ અર્થાત્ મધ અનેક જીવોનો ઘાત થવાથી ઉત્પન્ન થાય છે. આ પરલોકવિરુદ્ધ દોષ છે; અને મુખની લાલના જે-

તું હુગછા ઉત્પાદક છે, આ શ્લોકવિરુદ્ધ દોષ છે તે કારણથી ધર્મી આવકે મધ ન સ્વાદું જોઈય

હવે મધસ્વાનારજું પાપીપણુ ઘતાવીય ઠીય. ॥ શ્લોક ॥ જક્ષયન્ મા ક્ષિકં છુદ્ધ, જતુલક્ષ્ણયોદ્ધવ્યં ॥ સ્તોકજંતુનિર્દત્ત્ય, સૌનિકેષ્યોઽતિ રિચ્યતે ॥ ૧ ॥ અર્થ —અર્થાત્ નાના, હાદરહિત છાસ્તો જીવોનો જ્યારે નાશ થાય છે, ત્યારે મધ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે મધ જક્ષણ કરવામાં આવે છે, ત્યારે થોડા પશુ મારનારા કસાઈથી પણ અધિક પાપ સ્વાનારને છાગે છે, કારણ કે જક્ષણ કરનારા પણ ઘાતક છે, આ ઘાત ઉપર સારી રીતે વતા વેલી છે ઘસી છોક વ્યવહારમાં પણ યત્ન ધોજન નિંદનીય છે, અને મધ તો મહા જૂઠ યતું છે કારણ કે મકેક ફુલનો મકરંદ (રસ) પીંડને માંસીઠ તે રસને ધમન કરે છે તેજ મધ છે તે કારણથી ધર્મીપુરુષે જૂઠ ન સ્વાદું જોઈય આ વાત છોકવ્યવહારમાં પ્રસિદ્ધ છે

ઘસી કોઈ કહે કે મધ તો ત્રિદોષને દૂર કરનાર છે, તે કારણથી ઓ પધમાં જક્ષણ કરવાથી શું દોષ છે ?

ઉત્તર —અપ્યોષધકૃતે જગ્ધં, મધુ શ્વન્નનિષધન ॥ જક્ષિત પ્રાણનાશાય કાલકૂટકણોપિહિ ॥ ૧ ॥ અર્થ —રસની કંપટતાથી મધ સ્વાય તેની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ ઔષધવાસ્તે પણ જે મધ સ્વાય, અને તેથી કદાપિ રોગનો નાશપણ થાય તોપણ, તેથી નરકગતિનું કારણ પ્રગટ થાય છે, કારણ કે પ્રમાદના ઉદયથી, જીવવાનો અર્થ ઠતાં પણ જે કોઈ કાલકૂટ વિષનો એક કણ પણ સ્વાશે તો, અવશ્ય તેના પ્રાણ નાશ પામશે

પ્રશ્ન —મધ તો સજૂર, ડાકાદિ રસની જેમ મીઠું છે, સર્વ ઈંડ્રિયોને સુ સ્વાકારિ છે, તો તેને ત્યાગવાને શા વાસ્તે ઉપદેશ કરો છો ?

ઉત્તર —મધમાં મીઠાશ છે, એ વાત સત્ય છે, પણ તે વ્યવહારથી છે પરમાર્થથી તો નરકની વેદનાનો હેતુ હોવાથી મધ અત્યંત કઢયુ છે

હવે મધને પવિત્ર માની જે મંદબુદ્ધિમાનો વૈવસ્નાનમાં ઉપયોગી માને છે, તેઠનું ઉપદ્રાસ્ય શાસ્ત્રકાર કરે છે ॥ શ્લોક ॥ મક્ષિકામુલ્લનિષ્પૂર્ત, જતુઘાતોદ્ધવ્યં મધુ ॥ અહો પવિત્રં મન્વાના, વૈવસ્નાને પ્રયુજ્યતે ॥ ૧ ॥ અર્થ —માંસીઠના મુલ્લની જૂઠ તથા જીવ ઘાતમાં હજારો ઘસાં તેમજ ઇંઢાં મારવાથી જે ઉત્પન્ન થાય છે, તે ઘસાં તેમજ ઇંઢાં વ્યાય છે, ત્યારે તેના

શરીરનું પાણી (લોહી) પણ મધમાં મલી જાય છે, હવે જુઠું કે મધ કેવું અપવિત્ર છે ? અહો શબ્દ શ્લોકમાં ઉપહાસ્ય માટે છે. કારણ કે જેવા તે દેવતા છે, તેવી પવિત્ર વસ્તુ પણ તેમને ચડાવવામાં આવે છે. આ ઉપહાસ્ય છે. ॥ યથા ॥ કરજાણાં વિવાહે તુ, રાસજાસ્ત્રગાયકાઃ ॥ પરસ્પરં પ્રશંસન્તિ, અહોરૂપમહોધ્વનિઃ ॥ આશ્લોકમાં અહો શબ્દ ઉપહાસ્ય માટે છે. ઇતિ નવમું અજ્ઞદ્ય.

૧૦ પાણીનો વનાવેલો વરફ અજ્ઞદ્ય છે. વરફ અસંખ્ય અપ્રકાય જીવોનું પિંડ છે. તે ખાવાથી ચેતના મંદ થાય છે, તત્કાલ શરદી થાય છે. કાંઈપણ વલ્લવૃદ્ધિ થતી નથી. વીતરાગ અર્દતજગવન્તેં નિષેધ કરેલ છે, તે કારણથી અજ્ઞદ્ય છે.

૧૧ અપીણપ્રમુખ વિષવસ્તુનું અજ્ઞદ્ય છે. કારણ કે જેરી વસ્તુનું ખાવાથી ઉદરમાં કૃમિ, ગંડોલાદિ જે જીવ હોય છે, તે મરીજાય છે. વિષ ખાવાથી ચેતના મુંઝાય છે. વલી જો ખાવાની ટેવ પડી જાય છે તો, પઠી ઠોડું મુશ્કેલ થાય છે. વચ્ચતસર ન મલે તો ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય છે. શરીર શિથિલ થઈ જાય છે. વલી જે વ્યસની થાય છે, તેનાથી વ્રત, નિયમ પ્રાયઃ અંગીકાર થઈ શકતાં નથી. વ્યસનિનો સ્વચાવ વારંવાર અદલબદલ થાય છે. જ્યારે અમલ ખાય છે, ત્યારે એકરંગ થાય છે; જ્યારે અમલ ઉતરી જાય છે, ત્યારે બીજો રંગ થાય છે. વલી સ્વતંત્રતા તજી, પરાધીન પણ અંગીકાર કરવું પડે છે. અમલનો સ્વાદ પણ બુરો છે. વલી વિષખાનારા જ્યાં લઘુનીત, વડીનીત કરે છે, ત્યાં ત્રસ, સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે. સોમલ, વઢનાગ, હરતાલ પ્રમુખ સર્વ વિષમાં દાખલ થાય છે. તેનું ત્યાગ કરવો શ્રાવકને યોગ્ય છે.

૧૨ કરા, જે આકાશમાંથી વરસાદમાં પડે છે. આ પણ અજ્ઞદ્ય છે.

૧૩ સર્વજાતની કાચી માટી અજ્ઞદ્ય છે. કાચી, સચિત્ત માટી, નાના પ્રકારની અસંખ્ય જીવાત્મક છે. માટી ખાવાથી પેટમાં બહુ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે. પાંડુ રોગ, આમરોગ, વાત, પિત્ત, પથરીપ્રમુખરોગ ઉત્પન્ન થાય છે. માટી બહુ ખાવાથી શરીરનો પીલો રંગ થાય છે. વલી કેટલીય જાતની માટીમાં દેહકાપ્રમુખજીવોની યોનિ છે. તે કારણથી અજ્ઞદ્ય છે.

૧૪ રાત્રિજોજન અજ્ઞદ્ય છે. રાત્રિજોજનમાં પ્રત્યક્ષથી આલોકમાં દૂષણો છે, અને પરલોકમાં તે દુઃખનું હેતુ છે; રાત્રિષ્ ચારે આહાર અજ્ઞ-

દય ઠે રાત્રિમા જે જે રંગના પદાર્થોનો આહાર કરવામાં આવે છે, તે તે રંગના જીવો, જેનું નામ તમસ્કાય છે, તે તે પદાર્થોમાં उत्पन्न થાય છે વહ્ની આશ્રિતજીવપણ ઘટ્ટુજ હોય છે તથા રાત્રિમાં ઇચિત અનુચિત વસ્તુર્તનો ખેલ, સંખેલ થઈ જાય છે વહ્ની રાત્રિજોજનમાં પ્રસંગ દોષ ઘટ્ટુજ લાગે છે જેમ કે, જ્યારે રાત્રિએ સ્વાવાનુ ઘનશે, ત્યારે રાત્રિજોજન વાસ્તે, નિરતર રસોદ્દિપ્ત કરવી પદશે, રસોદ્દ કરતાં, ગ્રસ, સ્થાવર જીવોનો સંહાર થઈ જશે, તેથી શ્રાવકના કુસાચારનો નાશ થશે વહ્ની સૂક્ષ્મગ્રસ જીવ નજરમાં પણ આવતા નથી, કદાપિ દેશ્વાય તો નિધ્વસ પરિણામ થવાથી યજ્ઞા પણ રહી શકતી નથી જ્યારે અગ્નિ ઘસે છે, ત્યારે પાસેની ખીતપર જે આશ્રિત જીવો રહેલા હોય, તે તાપથી આકુલ વ્યાકુલ થઈને, અગ્નિમાં પડે છે વહ્ની સર્પાદિ ઊંચેરી જાનવર કદાપિ હોય, તો તેના મુખથી જો જોજનમાં લાલ પડે તો, પોતાનો તેમજ જાનારા સર્વનો વિનાશ થાય છે વહ્ની પતંગિઆ, ગરોલી, ઢપકલી, મકડી, મઠ્ઠર, કરોલીઆ પ્રમુખ જીવો જે રાત્રિએ આવસપાસ હોય છે, તે અગ્નિના પ્રકાશથી જોજનમાં આવી પડે તો, જારે રોગો ત્પત્તિ થાય છે યદુક્તં યોગશાસ્ત્રે ॥ મેઘાં પિપીલિકા હંતિ, યુકા કુર્યાદ્ભ્રુલોદર ॥ કુરુતે મહિકા યાન્તિ, કુદરોગ ચ કોલિકા ॥ ૧ ॥ કટકોદાર્ણ્વં હંચ, વિતનોતિ ગલ્લવ્યથાં ॥ વ્યંજનાંતર્નિપતિત, સ્તામ્બુ વિષ્યતિ વૃશ્ચિકઃ ॥ વિષ્ણુશ્ચ ગલ્લે વાલ્લ , સ્વરજગાય જાયતે ॥ શ્લેષ્મવોદદ્દોષા , સર્વેષાં નિશિ જોજને ॥૩॥ અર્થ —અન્નાદિમાંકીડી સ્વાવામાં આવે તો બુદ્ધિનાશ થા મરવાય છે, જુ સ્વાવામાં આવી જાય તો જલોદર થાય છે, માલી વમન કરાવે છે, અને મકડી કુદરોગ उत्पन्न કરે છે કાંટા અથવા લાકડાના કટકા સ્વાવામાં આવી જાય તો, ગલ્લામાં વ્યાધિ उत्पन्न કરે છે, અને રાંધવાનું ખાજન ઘાઘટાં જો ઊંઘી પડી જાય તો તાલબું ઊંઘી નાખે છે, શ્લેષ્માદિ દૃષ્ટદોષ રાત્રિજોજન કરવામાં સર્વે છોકોને દેશ્વવામાં આવે છે વહ્ની જેમ રસોદ્દ કરતાં પટકાય જીવોની હિંસા રાત્રિએ કરવી પડે છે, તેથી જ રીતે રાંધેલાં ખાજનો ધોવાથી જલગત જીવોનો પણ વિનાશ થાય છે વહ્ની જલ પદવાથી જૂમિપર કુચુ, કીડી પ્રમુખનો પણ નાશ થાય છે તે કારણથી જીવ રક્ષાને ઇચ્છનાર પ્રાણી રાત્રિજોજન કરે નહિ

પ્રશ્ન —જ્યાં અન્નપણ રાંધવું ન પડે, તેમજ ખાજન પણ ધોવાં ન પડે પણ

बनावी रखेला लाडवा प्रमुख तथा तैयार खजुर, झाडादि जे नश्य ठे. ते खावामां शुं दोषठे ?

उत्तर:—यथा ॥ नाप्रेक्ष्य सूक्ष्मजंतूनि, निश्चयात् प्राशुकान्यपि ॥ अप्युक्तं केवलज्ञानै, निर्दितं यन्निशाशनं ॥ १ ॥ अर्थ:—मोदक तथा फ-लादि अगर जो प्राशुक अर्थात् अचेतन पण ठे, तो पण रात्रिए न खा-वा जोइए, कारण के कुंथवादि सूक्ष्मजंतुं रात्रिए नजरे पडता नथी; वली केवलज्ञानी, जेने निरंतर सर्वकांइ देखाय ठे, तेउं पण रात्रिए नोजन करता नथी. सूक्ष्मजंतुंनी रक्षा वास्ते, तेमज अशुद्ध व्यवहार दूर कर-वावास्ते, केवलज्ञानी रात्रिए आहार करता नथी. अगर जो दीवा प्रमु-खना प्रकाशथी कीडीप्रमुख दृष्टिए पडेठे, तो पण मूलगुणनी विराधना टालवा वास्ते रात्रि नोजन अनाचरणीय ठे.

हवे लौकिक मतवादीउंनी सम्मतिपूर्वक रात्रिनोजननो निषेध क-रीए ठीए. यथा ॥ धर्मविज्ञैव जुंजीत, कदाचन दिनात्यये ॥ बाह्या अपि निशान्नोज्यं, यदन्नोज्यं प्रचक्षते ॥ १ ॥ श्रुतधर्मनो ज्ञाता कदापि रोत्रिनोजन करे नहि, कारण के जिनशासनथी बहारना मतवालाउं पण रात्रिनोजनने अन्नक्षय कहेठे. तेउंना शास्त्रोमां कहेलुं ठे के ॥ यथा ॥ त्र-यीतेजोमयोज्ञानु, रिति वेदविदोविदुः ॥ तत्करैः पूतमखिलं, शुचं कर्म समाचरेत् ॥ १ ॥ अर्थ:—ऋग्, यजुः, साम लक्षण त्रणे वेद, तेउंनुं जे ते-ज ते सूर्य ठे. “आदित्यः त्रयीतनुः” एवुं सूर्यनुं नाम ठे. ए प्रमाणे वे-दोने जाणनारा जाणे ठे; ते सूर्यना विद्यमान अर्थात् किरणोथी पवित्र यतां सर्व शुचकामो अंगीकार करे; ज्यारे सूर्य न होय त्यारे शुच कर्मो करे नहि. ते शुचकर्मोनां नाम तेउंए आ प्रमाणे लखेलां ठे. ॥ यथा ॥ नैवाहुतिर्न च स्नानं, नश्चाहुं देवतार्चनं ॥ दानं वा विहितं रात्रौ, नोजनं च विशेषतः ॥ १ ॥ अर्थ:—आहुति अर्थात् अग्निमां घीप्रक्षेप करवुं, स्नान अर्थात् शरीरना अंगोने धोवां, श्राद्ध पितृकर्म, देवपूजा, दानदेवुं, अने नोजन तो विशेषें करी नज करवुं; आटला कामो रात्रिए नज करवां.

वली परमतमां वीजा वे श्लोक ठे ॥ यथा ॥ देवैस्तु युक्तं पूर्वाह्णे, म-ध्याह्णे ऋषिभिस्तथा ॥ अपराह्णे तु पितृभिः, सायाह्णे दैत्यदानवैः ॥ १ ॥ संध्यायां यक्षरक्षोजिः, सदा युक्तं कुलोद्ग्रह ॥ सर्ववेलां व्यतिक्रम्य,

रात्रौ जुक्तमजोजन ॥ २ ॥ अर्थ —सवारमा देवतां जोजन करे ठे म
ध्याहे रुपि जोजन करे ठे दिवसना पाठखा जागमां पितरो जोजन करे
ठे, सायाहे अर्थात् विकाख वेखाए दैत्य दानवो जोजन करे ठे संध्यावे
खाए यक्ष गुह्यक, राक्षसो जोजन करे ठे

सर्व देवतांनो वखत उल्लघन करीने रात्रिप जे खावुं ते अजदय ठे
आ प्रमाणे पुराणोना श्लोकथी रात्रिजोजननो निपेध कर्यो

हृवे वैद्यक शास्त्र मुजव रात्रिजोजनना निपेधनो संवाद कहियें ठियें
॥ यथा ॥ आयुर्वेदेषु ॥ द्द्वान्नाजि पञ्चसकोच, श्वदरोचिरपायत ॥ अतो
नक्त न जोक्तव्यं, सूक्ष्मजीवादनादपि ॥ १ ॥ आ शरीरमां वे कमल ठे
एक हृदय पञ्च, ते अधोमुख ठे, बीजुनाजिपञ्च, ऊर्ध्वमुख ठे, आ धस्ते
कमलो सूर्य अस्त यवाथी रात्रिप संकोचाइ जाय ठे, ते कारणथी रा
त्रिप न खावु जोश्यें वली रात्रियें सूक्ष्म जीवो खावामां आववाथी अ
नेक सरेहुना रोग उत्पन्न थाय ठे आ परपक्षनो संवाद कह्यो

हृवे विशेषरीतें स्वमतथी रात्रिजोजननो निपेध करियें ठियें ॥ य
था ॥ संसङ्काजीवसंघात, जुजानानिशिजोजनं ॥ राक्षसेभ्यो विशि
ष्यते, मूढात्मान कथं नु ते ॥ १ ॥ ज्यारे रात्रिप खावामां आवे ठे, स्यारे
जीवोनो समूह जोजनमां पढीजाय ठे, एवा अध समान रात्रिप खा
नाराने राक्षसथी पण अधिक शा वास्ते न कहेवा जोश्ये ? जिन
धर्मथी रहित थइ, मनुष्य विरतिपणानो त्याग करे ठे, या तो तेने अ
गीकार करतो नथी, त्यारे तेने पुछ, शिग विनानो पद्युज समजवो
॥ यदुक्त ॥ वासरे च रजन्यांच, य खादन्नेव तिष्ठति ॥ शृगपुष्टप
रिज्जष्ट, सस्पष्ट पशुरेव हि ॥ १ ॥

हृवे रात्रिजोजननिवृत्ति वास्ते पुण्यवत आत्मांने विशेष बोधस्व
रूप कहियें ठियें ॥ यथा ॥ अहोमुखेऽवसाने च, यो ह्ये ह्ये घटिके त्यजेत् ॥
निशाजोजनदोषहो, श्मात्यसो पुण्यजोजन ॥ १ ॥ अर्थ —दिवसना उ
दय तेमज अस्त समयनी वे वे घडी वर्जयी जोश्ये, कारण के रात्रि नि
पट होय ठे, तेज कारणथी सिद्धांतमां सर्व जघन्य प्रत्याख्यान मुहूर्त
प्रमाण, नमस्कारसहित कथन करेख ठे रात्रिजोजनना दूषणोने जा
णनार आपक वे घडी ज्यारे दियस घाकी रहे, स्यारे जोजन करे, जो वे

घड़ीथी न्यून दिवस रहेतां जोजन करे तो रात्रिजोजनना प्रत्याख्याननो लाज तेने मलतो नथी; कदापि कोइ सखस रात्रिए खातो न होय, परंतु जो तेणें रात्रिजोजननुं प्रत्याख्यान न कर्युं होय तो, तेने पण कांइ फल मलतुं नथी, कारण के तेणे प्रतिज्ञा करेली नथी. जेम शराफने त्यां रुपैआ जमे करावीयें, परंतु व्याजनो करार न करीए तो व्याज मलतुं नथी तेम ते कारणथी नियम अवश्य करवुं जोइए.

हवे रात्रिजोजन करनाराउने परलोकमां शुं फल मले ठे ते कहीए ठीये ॥ यथा ॥ उलूककाकमार्जर, गृध्रशंवरशूकराः ॥ अहिवृश्चिकगो-
धाश्च, जायन्ते रात्रिजोजनात् ॥ १ ॥ अर्थः—घुवड, काग, बिलाडी, गीध,
हरणीया, सूअर, सर्प, विंठी, घो इत्यादि तिर्यचयोनिमां रात्रिजोजन क-
रनाराउ मरीने जायठे; अने जेठ रात्रिजोजन करता नथी, तेउने एक व-
र्षमां ठ महीनाना तपनुं फल मलेठे. इति रात्रिजोजन अन्नद्वय संपूर्ण.

१५ बहु बीजवालां फलपण अन्नद्वय ठे. जेमां गर्ज थोडो होय अने बीज बहु होय, एवां जे रींगणां, पटोल, खसखस, पंपोटा प्रमुख अन्नद्वय ठे. तेमां जेटलां बीजठे, ते सर्व पर्याप्ता जीवठे. खावामां थोडां आवे, अने जीवघात बहुज थायठे. वली बहु बीजवालां फल खावाथीपित्त प्रमुख रोग थायठे; तथा जिनाझा विरुद्धे.

संधान अर्थात् अथाणां (आचार) त्रण दिवस उपरांतनां अन्नद्वयठे. अथाणां केरीनां, लींबुनां, पाननां, करमदानां, हलदरनां, गरमर प्रमुख-
नां बनाववामां आवेठे; कदापि घी, तेल के पाणीनां होय तोपण त्रण दिवस उपरांतनां अन्नद्वय ठे. परंतु तफावत एटलो ठे के जे फल पोतेज खाटां ठे अथवा तो जेमने खाटाश साथे मेलवेलं होय, अर्थात् खाटी केरी साथे मेलव्यां होय तो ते अथाणां त्रण दिवस उपरांत अन्नद्वय ठे, अने जेठमां खटाश नथी ते अथाणां एक रात्रि उपरांत अन्नद्वय ठे. अ-
थाणामां त्रस जीव उत्पन्न थायठे, अने वीलां प्रमुखतो मूळें अन्नद्वय ठे, तो पढी तेना अथाणानुं तो शुंज कहेवु? अथाणामां चोथे दिवसे नि-
श्चये वे इंद्रिय जीव उत्पन्न थायठे, अने जूठो हाथ लागी जायतो पंचे-
न्द्रिय जीव उत्पन्न थायठे. बीजा मतवालाउनां शास्त्रोमां पण अथाणा न-
रकनां हेतु लखेलांठे. इतिअथाणा अन्नद्वय.

१६ छिदस, जेनी वे दास थइ जाय, तेमज घाणीमां पीसवाणी जेमां नी तेस निकसे नहि, एवां सर्व धान्य छिदस कहेवाय ठे छिदसनी साथे वे गोरस अग्नि उपर चढेछु नथी, एवु काचु दही, दुध के ठाश मेसवी नमबु नहि गरम करेखां दही, दुध के ठाश, ठहां थइ गया पठी पण तेठनी साथे छिदस मेसवी खावामां आवे तो दोष नथी

१७ सर्व जातिनां रीगणां अजइयठे एक तो तेमा बहुज धीजठे, तेना धीटमां सुख ब्रस जीव होयठे, वली ते कामनी वृद्धि करेठे, निद्रा अधिक लावेठे, कांश्क बुद्धिनेपण जाही करेठे, तेनुं नामपण सुदर नथी, आकारपण अमनोह ठे, कफ रोगने उत्तेजक ठे, अधिक खावाणी चोथीया ताव, कृयावि रोग थइ जायठे वली सर्व जातिनां फल सुकापण खावा मा आवेठे, परंतु आ सुकषवाणी पण खावायोग्य रहेतुं नथी सुकव्याप ठी तो एवु थइ जायठे के जाणे मुंषसा उंदरनी खास तेथी आ डव्य अशुद्ध ठे, अने अजइयठे

१८ तुष्टफल, जांबु, पीसु इत्यादि, तथा अत्यंत कोमल फल पण अजइयठे, कारण के एवी वस्तुठं बहु खावामां आवे तोपण तृप्ति थती नथी खावामां थोदु आवे ठे, अने वधारे फेंकी देबु पढे ठे फल खाधा पठी तेनी गोठली जे मुखमा चुसीने फेंकी देवामां आवेठे, तेमा असंख्य पचें द्रिय समूर्धिम जीव उत्पन्न थायठे वली जे मनुष्य बहुज तुष्ट फल खा यठे, तेने तत्काल रोग उत्पन्न थायठे

१९ अजाण्यु फल, अर्थात् जे फलनुं नाम कोइना जाणवामां न होय, तथा जे कोइना खावामां न आव्यु होय, ते फल पण अजइयठे, कारण के तेबु फल खावाणी कदाच जेरी होयतो मरण थइ जाय, अथवा तो विवानापण थइ जाय

२० चक्षितरस, जे वस्तुनो काल पुरो थइ गयो होय, तेमज स्वाद व दसाइ गयो होय, (कारण के स्वाद वदसाइ जाय ठे, त्वारे काल पण पुरो थइ जाय ठे) तथा जेमांथी दुर्गंध निकसवी शरु थइ होय, तथा जेमां सास उत्पन्न थइ होय, ते वस्तु चक्षितरस समजवी आ पण अजइयठे रोटली, शाक, मीचही, घडां, नरमपुरी, शीरो, हसवो, इत्यादि रांघेली अनेन वस्तुठं जेमा पाणी आवेठे, तेठं एक रात उपरांत अज-

द्वय ठे; तथा दाढ़, जजीआं, वडां जेमां पाणी होय ठे, ते चार पहोर उपरांत अन्नद्वय ठे. छिदल विनानी घेंस तथा चोखा जे ठाशमां रांध्या होय ते आठ पहोर उपरांत अन्नद्वय ठे. वली वर्षाकालमां सारी रीतें जे मीठाइ बनाववामां आवी होय, ते पंदर दिवस उपरांत अन्नद्वय ठे, जो पंदर दिवस अगाउ वगडी जाय तो बगडतांज अन्नद्वय ठे; एवी रीतें सर्वत्र जाणी लेवुं. उनालामां मीठाइनी स्थिति विश दिवसनी ठे. शियालामां मीठाइनी स्थिति एक मासनी ठे. उपरांत अन्नद्वय ठे. दहीं सोल पहोर उपरांत अन्नद्वय ठे; ठाशनीपण तेटलीज स्थिति ठे. चलितरसमां बे इंद्रिय जीव उत्पन्न थाय ठे, ते कारणथी ते अन्नद्वय ठे.

११ बत्रीश अनंतकाय सर्व अन्नद्वय ठे, कारण के सोइना अग्रजाग उपर जेटलो अनंतकायनो कटको रहे, तेटला कटकामां अनंत जीव ठे, ते कारणथी अन्नद्वय ठे. बत्रीश अनंतकायनां नाम. १ जूमिनी अंदर जेटला कंद उत्पन्न थाय ठे, ते सर्व अनंत काय ठे, २ सूरणकंद, ३ वज्रकंद, ४ लीली हलदर, ५ आडु, ६ लीलो कचुरो, ७ वरीआलीकंद, ८ शतावरी वेल औषधी ठे, ९ कुंआर, १० थोहरकंद, ११ गलो, १२ लसण, १३ वांसनां कारेलां, १४ गाजर, १५ लुणी, १६ लोढाकंद, १७ गरमर, १८ कोमल पत्र अर्थात् नवा अंकुरा उगेठे ते, सर्व वनस्पति उगति वखतना अंकुर, सर्व प्रथम अनंतकाय होय ठे, पठी ज्यारे वधे ठे त्यारे, प्रत्येक पण थइ जाय ठे, अने अनंतकाय पण रहेठे, १९ खरसुआकंद, २० येगकंद, तथा येगनामनीजाजी, २१ लीली मोथ, २२ लवण वृद्धनी ठाल, २३ खिलोडी, २४ अमृतवेल, २५ मूली, २६ जूमिरुहा ते जूमिफोडा बत्राकार थाय ठे, २७ वथुलानी उगती जाजी, २८ वरुहार, २९ सुअरवल्ली, मोटीवेल जंगलमां थाय ठे, ३० पलंकानी जाजी, ३१ कोमल आंवली, ज्यां सुधी तेमां बी थतां नथी, त्यां सुधी अनंतकाय ठे, ३२ आलुख, रतालुं, पिंडालुं, आ बत्रीश अनंतकायनां नाम सामान्य प्रकारे कह्यां ठे, विशेष नाम तो अनेक ठे; कारण के कोइ वनस्पति तो पंचांग अनंतकाय ठे, कोइनुं मूल अनंत काय ठे, कोइनां पान, कोइनां फूल, कोइनी ठाल, कोइनुं काष्ठ, एम कोइनुं एक अंग, कोइनां वे अंग,

कोइनां त्रण अग, कोइनां चार अग, कोइनां पांच अग, अनंतकाय ठे इति वज्रीश अनंतकाय अज्जइय

हवे अनंतकाय जाणवावास्ते तेनां खण्णो खखीए ठीए जेनां पाव हां, फूख, फल प्रमुखनी नसो गूढ होय, देखाती न होय, तथा जेनी संधि गुप्त होय, जे भ्रोहवाधी बराबर धुटता होय तथा जेनुं मूल काप तां ठतां पण जे उगे, जेनां पांवडां मोटां, दखदार, चीकणां होय, जेनां पांवडां तेमज फल बहुज कोमल होय, ते सर्व अनंतकाय जाणवां

अज्जइयोमां अफीण, नांग प्रमुख जेनु वधाण प्रथमधी चइ गयुं हो य, ते राखवानी जयणा करे रात्रिजोजनमां चोविहार, तिसिहार, दुविहार, एक महिनामां आटसा कर एवो नियम करे, वल्ली रोगादि प्रसंगें कोइ औपधीमां कोइ अज्जइय खावु पढे तो, तेनी जयणा राखे वल्ली वज्रीश अनंतकाय तो सर्वथा अज्जइय ठे, ठतां पि रोगादि कारणे औपधि मां खावी पढे तो, तेनी जयणा राखे, तथा अजाणपणे कोइ वस्तुमां मे खवेल्ली खावामां आवे तो, तेनी जयणा राखे, इति वावीश अज्जइय स्वरूप

हवे चौद नियमनु विस्तारधी स्वरूप खखीए ठीए ॥ गाथा ॥ सचित्त वव विगइ, वाणेइ तबोख वरू कसुमेसु ॥ बाहणसयण विखेवण, वंजवि सिन्हाणत्तेसु ॥१॥ अर्थः—आवकें जावजीव पांच अणुवतमां इच्छा परिमाणमां, प्रथमनी अनेक तरेहुनी कर्मपरिणतिना संजवधी, पोताना निवाह सामर्थ्यनो उदय अति दुस्तर विचारीने बहुज वस्तुं खुल्ली राखी ठे, तेमांधी फरी निखनो आश्रव निवारवावास्ते, संक्षेप करवावास्ते, चौद नियमनु धारण निरतर राखवुं जोइए, तेनुं स्वरूप खखीए ठीए

१ प्रथम सचित्त परिमाण मुख्यवृत्तिपतो आवके सचित्तनो त्याग करवो जोइए, कारण के अचित्त वस्तु खावामां चार गुण ठे प्रथमतो अ प्राणुक जखाविनुं पीधुं वर्जवाधी, सर्व सचित्त वस्तुं नो त्याग थायठे ज्यासुधी वस्तु अचित्त न थाय, त्यांसुधी मुखमां प्रक्षेप करे नहि, बीजुं रसनैजिय पर जय मेखवाय ठे, कारण के केटसीएक वस्तुं रांध्या बिना नी खादवाली होयठे, तेठनो त्याग थाय ठे, त्रीजुं, अचित्त पीवाधी काम चेष्टा मद थइ जाय ठे, वल्ली चित्तमा निरतर एवो खटको रदेठे के रखे माराधी सचित्त वस्तु खावामां आवी जाय १ चोसु, जखाविज्जव्य अचेतन

करवामां जीव हिंसा थइ, ते तो कर्मबंधनुं कारण बनी चूकी, परंतु क्हाणे क्हाणे जे असंख्य जीवोनी उत्पत्ति थति हती, ते मटी गइ, ते हिंसा बंध पडी; ठतां कोइ मूढमति पोतानी मनःकटपनाथी एवो विचार करे के वस्तु अचित्त करवामां षट्कायना जीवोनी हिंसा थाय ठे, अने सचित्त जलादि पीवामां तो एक जलादिनीज हिंसा थाय ठे, ते कारणथी सचित्त त्यागवानी जरूर नथी. एवा विचार करनारा मूर्खोए जिनमतनुं रहस्य जाणेलुंज नथी; कारण के सचित्तनो त्याग करवाथी, आत्मदमनता, औत्सुक्यनिवारणता, विषय, कषायनी मंदता थाय ठे. वली जेमां स्वदया गुण बहुज ठे, तेपण ते जाणता नथी. सचित्तनो त्याग करवामां अनेक लाज ठे ते अनुजवसिद्ध ठे.

१ बीजुं द्रव्यनियम. धातु, शिला, काष्ठ, माटीनुं पात्र प्रमुख तथा पोतानी आंगली प्रमुख विना, जे मुखमां खावामां आवे ते द्रव्य कहेवाय ठे. “ परिणामांतरापन्नं द्रव्यमुच्यते ” तेमां खीचडी, मोदक, पापड, वडां प्रमुख बहु वस्तुउंनां बने ठे, तो पण परिणामांतरथी एकज; द्रव्य ठे; तथा एकज घउंनी बनेली रोटली, पोली, पुरी, घुघरी, चाटी प्रमुख ठे, तो पण दरेक त्रिन्न द्रव्य ठे, कारण के नामांतर, स्वादांतर, रूपांतर, परिणामांतरथी द्रव्यांतर थइ जाय ठे. वली कोइक आचार्य द्रव्यनुं स्वरूप बीजी रीतथी कहे ठे. परंतु उपर बतावेलुं स्वरूप, बहु वृद्ध आचार्योंने संमत ठे. द्रव्यनुं परिमाण ए प्रमाणे करे के आजे हुं आटलां द्रव्य खाइश.

३ त्रीजुं विगय नियम—विगय दस प्रकारना ठे. तेमां १ मध, २ माखण, ३ मांस, ४ मदिरा, आ चार तो महाविगय ठे. तेउंनो त्याग बावीश अजइयना स्वरूपमां बतावी आव्या ठीए. बाकीनां ४ विगयनां नाम. १ दुध, २ दही, ३ घी, ४ तेल, ५ गोल, ६ सर्व जातनां पकान्न. आठ विगयमांथी नित्य एक, बे, त्रण आदि विगयोनो त्याग करे, तेमज एकेक विगयना पांच पांच निवियाता पण त्याग करवा जोइए, परंतु निवियाता त्याग करवानो विचार मनमां न होय तो, प्रत्याख्यान करवाने अवसरे मनमां धारे के मारे विगयनो त्याग ठे. परंतु निवि-
यातानो त्याग नथी.

૪ ચોથુ ઉપાનહ જોઢા, પગરલા, લઢાલા, મોજા, વૂટ પ્રમુલ પહેરવાનો નિયમ કરે, કારણ કે આ સર્વે જીવહિંસાના અધિકરણ ઢે તેમાં આવકે જિનપૂજાદિ કારણલિના લઢાલા (પાટલી) તો કદાપિ પેહેરલી નહિ, કારણ કે તેની નીચે જે જીલ આલી જાય ઢે, તે જીલતા રહેતા નથી લલી રહસ્ય લોકોને પગરલા લિના ચાલતુ નથી, તે કારણથી પગરલાની મર્યાલા કરે, પઠી લીજાના પગરલામાં પગ ન મુકે કદાપિ જૂલ ચૂક થઈ જાયતો આગાર

૫ પાંચમુ તલોલ તલોલ તે ચોથો લ્લાલિમ આહાર ઢે તેનુ નિયમ કરે તેમાં પાન, સોપારી, લર્લીંગ, લ્લાયલી, તજ, જાલત્રી, પીપર પ્રમુલ કરિયાણાની લીજો જેથી મુલશુદ્ધિ થાય ઢે, પરતુ ઉલર જરાતુ નથી, તેનો સમાલેશ થાય ઢે તેનુ પરિમાણ લજનથી કરે.

૬ ઠતુ લલ નિયમ ઢે મનુષ્યે પોતાના પાંલે અગોપર પહેરવાનાં લ લ્લોની સન્યાનુ નિયમ કરલુ કે, આજના લિલસમાં મારે આટલા લલ પહેરવાના, તથા આટલા ઁલવાના રાલલા રાત્રિલ પહેરવાનાં લલ, તથા સ્નાન સમયના લલ, તેમજ સમુલય લલની સન્યા કરી લે અજાણતા લેલ, સજેલ થાય તો આગાર

૭ સાતમુ ફૂલના જોગનું નિયમ મસ્તકમાં રાલવાના, ગલામાં પહેરવાના, શય્યાપર લિઠાલવાના, ફૂલનો તોલ, તથા ફૂલોના તલીઆ, ફૂલોના પલા, ફૂલોના લલલા, ફૂલોની જાલી પ્રમુલ જે જે લસ્તુલ જોગ લયામાં આલે તેની, તથા ફૂલની ઠડી, શહરા, કલગી, હાર, ગોટા તેમજ જે ફૂલ સુલલામાં આલે, તેના તોલનુ પરિમાણ કરે

૭ આઠમુ લાહનનિયમ રથ, ગાઢી, ઘોડા, પાલતી, ઁલ, લલલ, નાલ, પ્રમુલ જેની ઁપર લેમી જ્યાં જલું હોય ત્યાં જલ શકાય, તે લાહન, સર્પના ત્રણ પ્રકાર ઢે ૧ તરતુ, ૨ પરતુ, ૩ ઁલતુ તેલની સન્યાનુ નિયમ કરે.

૯ નલમુ શયન નિયમ શય્યાનુ નિયમ કરે, તેમાં લ્લાલ, પાલ, તનત, ગુરલી, પાલગી, મુગાસન પ્રમુલ જેલલા રાગલાં હોય તે સર્લ મનમાં ધારીલે ૧૦ લશમુ લિલેપનનિયમ જોગને અર્થે લેગર, લલન, જુલા, અત્તર, સેલાલિ જે પલપા અંગમલનાલિપારણે ઁપ્પોગમાં લેલા હોય, તેનાં નામ તપા તોલ સલિન મનમાં ધારી લે, અગલુહલાં પળ પળીજરીતે રા

खी ले; परंतु एटलो अपवाद के, देवपूजा, देवदर्शनादि प्रसंगें, तेमज धर्म करणी करतां हस्तमां धूपादि लेवां पड़े, तथा मस्तके तिलक करवुं पड़े, तथा जगवानने अर्चन करवा वखते चंदनादि विक्षेपन करवुं पड़े, तेनुं श्रावकने नियम नथी.

११ अगीश्रारमुं ब्रह्मचर्यनियम. दिवसे तेमज रात्रिए आटली वखत खस्त्री साथे मैथुनसेवन करुं ते उपरांत मैथुनसेवननो त्याग ठे. वली हास्य, विनोद, आलिंगन, चुंबनादि करवाना जांगा राखे.

१२ बारमुं दिशिनुं नियम. अमुक दिशिमां आज मारे अमुक कोस उपरांत जवुं नहि; तेमां आदेश, उपदेश, माणस मोकलवुं तथा पत्र व्यवहार, विगेरे सर्वनो समावेश थाय ठे; जेवी रीतें पाद्री शके तेवुं नियम करे.

१३ तेरमुं स्नाननियम. आजे तेलादिमर्दनपूर्वक अथवा मर्दन विना आटली वखत स्नान करुं, तेनुं प्रमाण करे, तेमां देवपूजा वास्ते नियमथी अधिक स्नान करवुं पड़े तो, व्रतजंग नहि.

१४ चौदमुं ज्ञात पाणीनुं नियम. चार आहारमांथी खादिमनुं नियम तो श्रावकें तंबोल नियममां करी लीधुं ठे, तेथी बाकीना त्रण आहारनुं नियम करवानुं ठे; तेमां प्रथम अशन, ते रोटली, ज्ञात, कचोरी, शीरा प्रमुखना वजननुं परिमाण करे, ते उपरांत त्यागे. पोताना घरमां बहु परिवार होय, तेउने वास्ते अशनादि कराववां पड़े तेनी जयणा राखे. वली बीजाने घेर न्याति आदि जमतां होय तेवे प्रसंगे जमवा जवुं पड़े, त्यां अधिक रसोइ बनावेली होय, तेनुं दूषण नियमधारीने नथी; कारण के नियमधारियें तो पोताना जोजनार्थे वापरवानुं परिमाण करेखुं ठे, परंतु ज्ञाति वास्ते मर्यादा करेली नथी. नियममां अशनना तोलनुं परिमाण करे बीजुं पाणी पीवाना तोलनुं परिमाण करे. त्रीजुं खादिम, ते मिष्ठान्न पदार्थ खावाना तोलनुं परिमाण करे. आ चौद नियम ठे. अधिक ज्ञाववाला श्रावक सचित्तादि परिमाणमां अव्यनुं परिमाण जुदा जुदा नामथी राखे, तो बहुज निर्जरा थाय. इति चौदनियमस्वरूप.

हवे पंदर कर्मादाननुं स्वरूप लखीए ठीये. नीचेना पंदर व्यापार श्रावकें वर्जवा; कारण के ते करवामां बहुज पापठे, कदापि पोतानी आजीविका न चालती होय तो करवाना व्यापारनुं परिमाणकरें. ते पंदर कर्मादाननां नाम.

૧ પ્રથમ હંગાલકર્મ કોયલા ધનાવવા, હટ ધનાવધી, જાઠીમાં અનેક પ્રકારના ઠામ ધનાવધાં, તે સર્વે વેચવાં, છુદારનાં કામ, સોનારનાંકામ, ધંગડીકારનાં કામ, કલાસનાં કામ, જાઠીઆરાનાં કામ, હલવાણનાંકામ, ધાતુગાલક પ્રમુખ જે જે કામો અભિષી થાય, તેસર્વે હંગાલ કર્મ છે, આ કામોમાં પાપ ઘટ્ટુજ સાગે છે, અને સાજ ઘટ્ટુ મહત્તો નથી, તેથી શ્રાવક આવાં કામ કરે નહિ

૨ ધીજુ ધનકર્મ ટેથાં, અણટેથાં ધન વેચવાં, ઘાઢી, ઘગીલાના ફૂલ, ફલ, કદમૂલ, ઘાસ, કાષ્ઠ, વાંસાદિ, તેમજ તમામ હીક્ષી ધનસ્પતિ કરવી, તથા વેચવી, આ સર્વે ધનકર્મ છે

૩ ત્રીજુ સાઢી કર્મ ગાઢી, રથ, ધમણીઆં, શીગરામ, ઘઢાણ, આગ ઘોટ, હલ, દતાલ, ચરલા, ઘાળી, ચક્કી, ધુસરા પ્રમુખ ધનાવધાં તથા વેચવાં આ સર્વે શકટકર્મ છે

૪ ચોથુ જાઢી કર્મ ગાઢાં પ્રમુખ ઘસદ ઠટ સ્વચ્છર ગધેઢા ઘોઢા પાઢા જેસ પ્રમુખથી ઘઢેવરાથી, ધીજાનાં જાઢાં કરી, આજીવિકા વસાવવી તે જાઢી કર્મ

૫ પાંચમુ ફોઢી કર્મ આજીવિકાવાસ્તે, કુષા, ઘાઘ, તલાવ પ્રમુખ ખોદવા, ખોદાવવાં, હલ વસાવવાં, પથ્થર ફોઢવા, લાણ ખોદાવવી હયા દિ સ્ફોટિક કર્મ છે આ પાંચે કર્મમાં ઘટ્ટુજ જીવોની હિંસા થાયઠે, તેથી પાંચે કુકર્મ કહેવાય છે હવે પાંચ કુવાણિજ્યનુ સ્વરૂપ સ્ત્રીયે ઠીયે

૧ પ્રથમ દત્તકુવાણિજ્ય હાથીના ઢાંત, ધુવડના નલ, જીજ, કલેજાં, પહીઠનાં રોમ, ગાયનાં ચમર, હરણનાં સીંગ, ગેંઢાંના સીંગ, રેશમના કુમિ હયાદિ જે ઘસ જીવોના અગોપાંગ વેચવાં, તે સર્વે દત્તકુવાણિજ્ય છે અ્યારે તે વસ્તુઠં લેવા વાસ્તે આગરમા જવું પઢે, ત્યારે જિહ્વાદિ લોક તત્કાલ હાથી ગેંઢા પ્રમુખ જીવોની હિંસામાં પ્રવૃત્ત થાયઠે મહાઅનર્થરૂપ પાપના કામ આચરે છે ત્યા જવાથી આપણા પરિણામ પણ મલિન થઈ જાયઠે કદાચિત્ સીઘ્રલોજઘસત્ થવાથી, જિહ્વાદિ વ્યાધોને કહેવું પઢે કે, અમારે મોટા જારે ઢાંત પ્રમુખ જોઈયે ઠીયે, ત્યારે તે લોકો તત્કાલ હાથી પ્રમુખને મારી આપણને જોઈતી વસ્તુ લાવી આપશે તેથી શ્રાવકને વસ્તુ ની જરૂર હોય તેવે પ્રસંગે આગરમા નહિ જતાં, તે ઘાયતના વ્યાપારી પા

સેથી તે વસ્તુ લે. એક ચમર લેવા જતાં એક ગાય મરે. તે કારણથી વિ-
ચારીને વ્યાપાર કરે.

૨ બીજું લાખ કુવાણિજ્ય. લાખ, ધાવડી, ગલી, સાજીખાર, મણસીલ, હરતાલ પ્રમુખ સર્વ લાખ કુવાણિજ્ય છે. લાખ, ત્રસ જીવોના સમૂહથી જ વને છે, પઠી જ્યારે રંગ કાઢે છે, અને તેને અન્નથી સડાવે છે, ત્યારે તેમાં ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ થાય છે. મહાહુર્ગધિ રુધિર સરખો વર્ણ દેખાય છે. ધાવડીમાં ત્રસજીવ ઉપજે છે, કુંચવા પણ વહુજ થાય છે, મદિરાનું અંગ છે. વલી ગલી જ્યારે સડાવે છે, ત્યારે તેમાં ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ થાય છે. ગલીના કુંદમાં પણ ત્રસજીવ વહુજ ઉત્પન્ન થાય છે; ગલીવાલાં વસ્ત્રો પહેરવામાં જૂ લીલાદિ ત્રસજીવ ઉત્પન્ન થાય છે. હરતાલ, મણસીલને પીસતી વખત યત્ન ન રખાયતો માંછી પ્રમુખ અનેક જીવ મરી જાય છે.

૩ ત્રીજું રસકુવાણિજ્ય. મદિરા, માંસ શ્વેત્રાદિ વસ્તુઓના વ્યાપાર મહાપા-
પરૂપ છે. વલી ડુધ, દહીં, ઘી, તેલ, ગોલ, ઝાંડ પ્રમુખ જે નરમ વસ્તુઓ છે, તેઓ જે વ્યાપાર તે રસકુવાણિજ્ય છે. આ વ્યાપારમાં અનેક જીવોનો ઘાત થાય છે.

૪ ચોથું કૈશવાણિજ્ય. દ્વિપદ જે મનુષ્ય દાસ, દાસી પ્રમુખ, ખરીદ કરી વેચવાં, તથા ચૌપદ તે ગાય, ઘોડા, બલદ જેસ પ્રમુખ ખરીદ કરી વેચવાં; તથા પક્ષીઓમાં તિત્તર, મોર, પોપટ, મેના, પ્રમુખ, વેચવાં. આ વાણિજ્યમાં વહુજ પાપ છે.

૫ પાંચમું વિષવાણિજ્ય. સોમલ, વઢનાગ, અફીણ, મણસીલ, હરતાલ, ચરસ, ગાંજો પ્રમુખ; તથા શસ્ત્ર, તે ધનુષ, તલવાર, કટારી, ઠરી, વરઠી, ફરસી, કુહાડી, કોદાલી, વંડુક, બરતર, ઢાલ, ગોલી, તોપ પ્રમુખ જે સંગ્રામમાં ઉપયોગમાં આવે છે, તથા હલ, મુશલ, ઝાલ, દંતાલી, કર્વત, દા-
તરડી, હવાઈ પટાકા, શત્રુની પ્રમુખ, આ સર્વ હિંસાનાં અધિકરણ છે; તેઓ જે વ્યાપાર તે વિષવાણિજ્ય છે. હવે પાંચ સામાન્ય કર્મ વતાવીએ ઢિયે.

૧ પ્રથમ યંત્રપીલન કર્મ. તલ, ઇરંડી, શ્વેત્ર આદિ પીલી, પીલાવી, વેચવાં, આ સર્વ જીવહિંસાના નિમિત્તરૂપ કર્મ છે.

૨ બીજું નિર્લાઠન કર્મ. વલદ, ઘોડાની ઝાંસી કરવી; ઘોડા, વલદ, ઝંટ પ્રમુખને ઢાગ દેવાં; કોટવાલપણું, જેલખાનાના જેલરનું કામ, મેહેસુ-

ख इजाराणां काम, चोरीनां माल खेवानां काम, इत्यादि निर्दयपशूनां सर्वकाम निषांढन कर्ममां समाय ठे

३ श्रीजु दावाभिदान कर्म केटखापक मिथ्यादृष्टि अज्ञानी जीव कर्म मानीने वनमां आग खगावी देठे, तेठ मनमां एम धारे ठे के, नव घास उत्पन्न अशे, त्यारे गाय प्रमुख घरशे, जिह्वावि लोक सुखेची र देशे, अन्न निपजशे, इत्यादि विचार खावी वनववनु काम करे, परंतु आग खगाववाची खाखो जीवोनो नाश थइ जायठे, तेनो विचार तेठने आवे नहि ते कारणची आग न खगाववी जोइय

४ चोथुं शोषणकर्म वाव, तखाव, सरोवर, कुवा प्रमुखनु पाणी पोता ना खेतरादिमां एवी रीतें खावतुं के, तमाम पाणी बहार निकसतां खा खो जीव पाठख, जखरहित थइ तरफडी मरी जाय, आ शोषण कर्म ठे ते कारणची सर्व पाणीशोषण न करतुं

५ पांचमु अस्तीपोषण कर्म कुतूहलने वास्ते कुतरा, बिलाडा प्रमुख हिसक जीवोनुं पोषण करवु वल्ली छुट जार्या तथा दुराचारी पुत्रा विनुं मोहूची पोषण करवु, तेठने सारां, नरसां नहि जाणतां, मनमां आवे सेवी रीतें, तेठने राजी राखवानो यत्न करवो, तथा वेचवावास्ते दुराचारी दास, वासीनु पोषण करवु, इत्यादि अस्तीपोषणकर्म कहेवाय ठे वल्ली माठी, कसाइ, वाघरी, चमार, प्रमुख बहु हिसक जीवोनी साथे व्यापार करवो, तेठने अव्यादिनी मदद आपवी, आ पण छुटजीवोनुं पोषण ठे कदापि अनुकपायुक्त बुद्धिची श्रानादि पशुं पोषण करवामां आवे सो ते वावतमां निषेध नथी वल्ली पोताना मोहोह्वामां कदाचित् तेवा जीवोनी खबर खेवी पडे, तेमज पोताना कुटुंबीठनु पोषण करवु पडे तेमा पूर्वोक्त दोष नथी कारण के ते लोकनीति, राज्यनीतिनु फरमान ठे आ पांच सामान्य कर्म इति पदर कर्मादान स्वरूप

इहे आ जोगोपजोग व्रतना पांच अतिचारनुं स्वरूप लखीए ठीए

१ प्रथम सचित्त आहार अतिचार मूख जांगे तो आवक सर्व सचित्तनो त्याग करे, जो तेम न थइ शके तो, तेनु परिमाण करे. तेमां सर्व सचित्तना त्यागी, तथा सचित्तना परिमाणवाला, जो अनाजोगाविकधी सचित्त आहार करे, जेम के जख, उष्ण करतां ग्रण उकाखा (उजरा)

आवी जाय त्यारे शुद्ध प्राशुक थायठे, परंतु एक उकाळा अथवा वे उकाळानुं पाणी तो मिश्र उदक कहेवाय ठे, ते पाणीने अचित्त जाणी पीये, तथा सचित्त वस्तुने अचित्त थवामां विलंब होय, ठतांपि तेने अचित्त जाणी खाय तो प्रथम अतिचार लागे.

१ वीजुं सचित्त प्रतिवद्धाहार अतिचार. जेने सचित्त वस्तुनो नियम ठे, ते तत्काल खेरनी गांठथी गुंदर उखेडीने खाय, तेमां गुंदर तो अचित्त ठे, परंतु सचित्तनी साथे मलेढो हतो, तेथी दोष लागे ठे. वली पाकी केरी चूसे, तथा चोर, रायणना समूहने खाय, अने मनमां एम जाणे के हुं तो अचित्त खाउतुं, सचित्त गोठली, ठलीआने फेंकी दइश, तेमां शुं दोष ठे? एवा विचारथी खाय तो, वीजो अतिचार लागे.

३ त्रीजो अपक्वाहार अतिचार. चाढ्या वगरनो लोट, तथा जेने अग्नि संस्कार न करवामां आव्यो होय, एवो काचो लोट फाके; कारण के श्री सिद्धांतमां कह्युं ठे के, आटो दढ्या पठी, चाढ्या विना केटलाएक दिवस मिश्र रहेठे. श्रावण, जादरवा मासमां अणचाढ्यो आटो पीस्यापठी, पांच दिवस मिश्र रहेठे, आसो, कारतक मासमां चार दिवस मिश्र रहे ठे, मागशर, पोष मासमां त्रण दिवस मिश्र रहे ठे, माघ, फागण मासमां पांच पहोर मिश्र रहेठे, चैत्र, वैशाख मासमां चार पहोर मिश्र रहेठे, अने जेठ असाढ मासमां त्रण पहोर मिश्र रहेठे, पठी अचित्त थइ जायठे, तेथी मिश्र खायतो, त्रीजो अतिचार लागे.

४ चोथा डुपक्वाहार अतिचार, कांश्क काचा तथा कांश्क पाका, एवा सर्व जातिना उंला, उंवी, पोंक, जुवार, वाजरा, घडं प्रमुखना लीला पोंक बीजथी जरेला, ते अग्निसंस्कार करतां जेना केटलाएक दाणा अचित्त थाय, तथा केटलाएक दाणा सचित्त रहे, तेने अचित्त जाणी खाय तो, चोथो अतिचार लागे.

५ पांचमो तुठौषधि नक्षत्र अतिचार. तुठ अर्थात् असार जे खावाथी तृप्ति न थाय, परंतु खावामां पाप बहुज लागतुं होय, जेमके चणानां फूलखाय, बोरना ठलियामांथी गरज काढी खाय, वाल, चणा, मग, चोलानी फली खाय, आ वस्तुज खावामां प्रसंगदूषणो बहुज लागेठे, कारण

के केटलीएक वनस्पति अति कोमल अवस्थामा अनंतकायपण होयते, ते खावाची अनंतकायनो व्रतजंग थायते आ पांचमो अतिचार,

हवे आठमा अनर्थदंड विरमणव्रतनु स्वरूप कहियें ठियें पोताना प्रयोजन वास्ते करवुं ते अर्थदंड कहेवाय ठे धन, धान्य केसादि नवविध परिग्रहमां हानि वृद्धि थाय, स्यारे करे, कारण के धनवृद्धिने निमित्ते संसारी जीवने बहुपापनां कारणो सेववां पडेते, तेवे प्रसंगे साचु, जुनु बोल्या बिना रद्दी शकालु नथी पापना उपकरणा पण मेसववां पडेते, ज्यारे कांइ मनसुवो करवो पडे, स्यारे विकल्परूप आर्चध्यान करवु पडेते, कारण के धनादि परिग्रह अजीबिका अर्थे जरूरना ठे, तेवास्ते धननी वृद्धि निमित्ते जे जे पाप करवामां आवेते ते ते सर्व अर्थदण्टे वल्ली ज्यारे धननी हानि थायते, स्यारे धननी हानि दूर करवा वास्ते अनेक विकल्परूप पाप करवां पडेते, तेपण अर्थदंडते, कारण के धन, व्यवहार संसार सुखनु मुख्य कारण ठे, ते व्यवहार वास्ते जे जे पाप करवां पडे ते सर्व अर्थदंड ठे वल्ली पोताना खजन कुटुंब परिचारादि वास्ते अवश्य जे जे पाप सेववा पडे, ते ते सर्व अर्थदंड ठे, अने चोथु, पांच प्रकारनी इडि योना जोगवास्ते जे पाप करवां पडे ते पण अर्थदंड ठे पूर्वोक्त चार प्रयोजनबिना जे पाप करवामां आवे ते अनर्थदंड जाणवा तेना चार जेद ठे १ अपध्यान अनर्थदंड, २ पापोपदेश अनर्थदंड, ३ हिंसाप्रदान अनर्थदंड, ४ प्रमादाचरित अनर्थदंड तेमां प्रथम जे अपध्यान अनर्थदंड ठे, तेना वल्ली वे जेदठे १ आर्चध्यान, २ रौद्रध्यान, तेमां आर्चध्यानना चार जेद ठे, ते पृथक् पृथक् कहियें ठियें

१ प्रथम इष्टवियोग आर्चध्यान पोताने प्राप्त थयेला नवविध परिग्रह नो रखे वियोग थाय, एवं चिंतवन निरंतर मनमां लाव्या करे, अने कदाचित् तेनो वियोग थाय तो मनमां घणोज खेद धारण करे, अने निरंतर तेने वास्ते विखोपात कर्या करे, तेमज पोताना वहासा माता, पिता, पुत्र, पुत्री, नार्या जाइ, वेहेन, मित्रादि परदेश गयां होय, अथवा तो मृत्यु पाम्यां होय ते प्रसंगे अत्यंत चिंता करे, खाय पीये नहि, वियोगना दुःखची आत्मघात करवानो विचार करे, निरंतर क्रोधातुर रहे, हत्यादि प्रसंगे. जे चिंतवन थाय ते आर्चध्यान ठे

बीजुं अनिष्ट संयोगार्त्तध्यान, इंद्रियसुखने विघ्नकारक अनिष्ट श-
ब्दादिनो संयोग रखे मने थाय एवी मनमां चिंता करे, वली घरमां स्त्री
खराब मली होय, पुत्र कपूत थयो होय, जाइ विश्वासघाती, वे दील-
वालो होय, पिता क्रोधी होय, माता दुराचरणी होय, मित्र कृतघ्न
मल्यो होय, एवा प्रसंगोमां निरंतर तेउनो उपाय करवानी चिंता थाय.
वली स्त्री मनमां एवो विचार करे के, मारी शोक्य बहुज खराब ठे, मारा
पतिने रोज जुलावो खवरावे ठे, रखे मने कोइ दिन पतिवियोग क-
रावे ? तेथी ते रांडनो कांइ उपाय करवो जोइए. वली सेवक मनमां
एवो विचार करे के, मारा शेठनी पासे मारो अमुक दुश्मन अवश्य
चाडीखाशे, अने मारादरज्जाने नरम करी नाखशे, अथवा तो शेठने
जूतुं, साचुं कही मने नोकरीथी रद बातल करावशे, तो पढी हुं शुं क-
रीश, तेथी ते दुश्मननो कांइक उपाय करवो जोइए. तेवे प्रसंगें, तेउना
निग्रह वास्ते, यंत्र, मंत्र, कारण, वशीकरण प्रमुख करे. तेउं उपर जूठां
कलंक मूके, बलिदान देवावास्ते त्रसजीवने मारे. आ सर्व पोताना श-
त्रुना निग्रह वास्ते करे. वली मूठ मारी तथा वीर नाखी मारवा चाहे,
परंतु मूर्ख मनमां विचारे नहि, के जो तुं दीलमां साचो ठो, तो तने शुं
फिकर ठे ? वली ज्यां सुधी सामानुं पुण्य बलवान् ठे, त्यांसुधी तुं मंत्र,
यंत्रथी तेनुं कांइ पण बुरुं करवाने शक्तिमान् नथी. वली पोताना मनमां
एवो कुविकल्प करे के मारा दुश्मनना कुलमां अमुक सख्स जबरदस्त
उत्पन्न थयेल ठे, रखे मने जविष्यमां हेरान करे ? कोइ रीतें तेनी राज्य
दरबारमां आवरु जाय, अथवा दंड थाय तो ठीक ठे. वली जो तेनुं ठिड
मली जाय तो सरकारने अरज करी तेने देश निकाल करावुं. आ प्रमाणे
मूर्ख, मूठ जीव संकल्प कर्या करे ठे. वली गाममां चोरनो उपद्रव ब-
हुज थयो ठे, तेथी ते दुष्टोने पकडी सख्तशिक्षा थाय, अथवा तो फां-
सीए देवाय तो सारुं. वली अमुक सख्स बहुज फाटी गयो ठे, मारी
उपर ईर्ष्या करे ठे, तेथी ते हरामजादानो कांइक बंदोबस्त करवो जो-
इए; जेथी फरी ईर्ष्या निंदा न करे. आ प्रमाणे निरंतर असत्य वि-
कल्पो करे तो अनर्थदंड लागे ठे. कारण के आपणा बुरा चिंतवनथी
बीजानुं कांइ बगडतुं नथी. जे कांइ सारुं नरसुं थाय ठे, ते पुण्य, पापने-

आधीन ठे, तेम ठतां मूढात्मा धिक्खी जेम फोकट मनोरथ करे ठे आ सर्व विना प्रयोजननां पाप ठे, तेथी अनर्थदंक खागे ठे

३ त्रीशु रोगनिदानार्त्तध्यान मारा शरीरमां कोइ कोइ वखत रोग थाय ठे, ते न थाय तो सारु एवो विचार छावी, सोकोने पुठे के अमुक रोगनो शु उपाय हशे ? कोइ कहे के अमुक अमुक जो खावामां आवे तो रोग थतो नथी ते सांजखी ते वस्तुठ अजइय होय तो पण खाइ जाय वखी ज्यारे शरीरमां रोग होय, त्यारे धहुज हाय हाय करे, आ रज करे, जोशीने पुठे के मारो आ रोग क्यारे जशे ? वेधने धारंवार पुठे के गमे तेथी दवानो उपयोग करो, अने मारो रोग टाखो वखी म नमां विचारे के रखे मारा उपर कोइए जाडु कयुं होय ! ठेवटे रोग दूर करवा वास्ते, कुखविरुद्ध, धर्मविरुद्ध आचरण करे, रोग दूर करवा वास्ते औपध, जढी, वूटी, मग्न, सत्र शीखे, मनमां विचारे के कोइ वखत काम आवशे आ त्रीजो जेव ठे

४ चोथुं अग्रशौच आर्त्तध्यान जविष्य काखनी चिंता करे. जेम के आवता वर्षेमां मोटां सप्त करीश, डुकान मांडीश, घर बंधावीश, जे देखी धीजाठं धहुज आश्चर्य पामशे वखी फसाणा खेतरनो, वाढी अ थवा धगीचो करवो ठे, जेथी धीजाठंना धाग नकामा पई जशे, डु श्मनोनी ठाति ते देखीने वखशे, वखी अमुक वस्तुठनो में वेपार कर्यो ठे, ते वस्तुठनो जाव चढी जाय तो मने धहुज सारो धाज मखे, इत्या दि अनेक तरेहुनी जविष्य काखनी चिंता करे. आ कुविकल्पो शेखचखी सरखा ठे इति आर्त्तध्यान स्वरूपसंक्षेप

हवे रौडध्यानतुं स्वरूप कहियें ठियें प्रथम हिसानव रौडध्यान प्रस, स्थावर जीवोनी हिसा करीने मनमा धहुज आनंद माने धहु पाप युक्त कामो करी घर, डुकान, धाग, वाढी प्रमुख वनावे जे देखी सोको प्रशस्ता करे त्यारे मनमां धहुज हर्ष पामे वखी मनमां विचारे के मारा जेयो अकसधाज कोण ठे ? आधी हिकमत कोण खढावि शके ? रसोइ यनावया प्रसंगे नदयाजइयनो खेश मात्र विचार नहि करतां इजियोनी रसएछि वास्ते, मास मसासा धहुज नाखी धहुज आनंदपूर्वक खाय, वखी जमणपार प्रसंगे तीव्र मानना उदयथी पोतानी धाहवाह कहेव

राववा वास्ते अनेक आरंजनां काम करे जेथी असंख्य जीवोनी हिंसा थइ जाय, ठतांपि मनमां आनंद माने. पोताना, सगाना, मित्रना के कुटुंबीजना दुश्मनोनुं जुंहुं करवा, तेजने नुकशान करवा मनमां संकट्य कर्या करे. वली मनमां विचार करे के अमुक रीतें दुश्मनो पायमाल थाय तेजनुं सत्यानाश जाय, तेजनां घर वार नाश पामे तो सारुं, जेथी मारा अंतःकरणमां शांति थाय. वली राजाजनी लडाइनी वातो सांजली तथा दुश्मन राजाजना योद्धाज नाश पामता जाणी मनमां बहुज प्रमोद माने. वली कोइ शिकारीए व्याघ्रादि पशुजनों शिकार कर्यो होय ते सांजली मनमां खुशी थाय. वली एवा शिकारी तथा योद्धाजनी बहुज प्रशंसा करे, जेथी तेज विशेष हिंसानां काम करवा सारु उरके-राय. पोते दुश्मनने मारी अत्यंत राजी थाय, मूढ मरडे, अनेक तरेह्थी पोतानी जयपताका फरके एवां हिंसानां काम करी आनंद माने. सारांश के बीजा जीवोनुं जेमां मातुं थाय तेवां तमाम कामोमां पोते आनंद माने, आरौद्रध्याननो प्रथम पायो नरकगतिनो हेतु ठे. प्राणीमात्रनुं सारुं नरसुं थवुं ते दरेकना कर्माधीन ठे, ठतांपि मूढ आत्मा अनंताकाल सुधी संसारमां परित्रमण करवासारु महाअनर्थकारक दुर्ध्यान ध्यातां लेशमात्र विचार करतो नथी.

२ बीजुं मृषानंद रौद्रध्यान. जुतुं बोली, ठल कपट करी, मनमां बहुज खुशी थाय; वली मनमां विचारे के में एवी युक्तिसर वात बनावीने करी ठे के कोइनी ताकात नथी के मारा प्रपंचने समजी शके. मतकबाजीपणुं एक जुदी शक्ति ठे; आज काल मारी साथे प्रपंच बाजीमां कोइ फावी शके एम समजवुं नहि. वली बोलवुं, ते पण करामात ठे. एवा धुंचना प्रसंगें, जो हुं न होत तो, शुं परिणाम आवत, तेनी अत्यारे शी वात ? वली अनेक तरेह्नां दगाबाजी, विश्वासघातनां कामो करी मनमां पोतानी चतुराइ माटे बहुज खुशी थाय; वली बीजाज पोताने बहुज युक्तिसर बोलनार, तथा पोते नहि फसतां, बीजाजने जालमां नाखवाने शक्तिमान् ठे एम, माने ठे, तथा एवां कामो करतां मारी वाहवाह बोलाय ठे एम मानी बहुज आनंद पामे. वली राज्यदरबारमां तथा बीजाज पासे दुश्मनोनी चुगली, निंदा प्रमुख करी मनमां हर्ष पामे. शत्यादि मृषानंद रौद्र ठे.

३ श्रीजु चौर्यानंद रौद्रध्यान अनेक तरेहनां ठस कपट, दगावाजी, विश्वास घात करी, जडक जीवोनी बहुत मूख्यवासी वस्तु थोड़ी किंमत आपी खड़े अने मनमां खुशी थाय वस्ती चोरी, घाटचोरी, रस्तानी छुट, जब राइथी कढावबु इत्यादि कामो करी परधन मेखवी बहुत खुशी थाय, ते वा चोर छूटाराठनी पासेथी मिश्रकत खेवामा, तेठने मदद करवामां ब हुज हिंसतथी प्रवर्त्ते अने छाज मेखवी आनंद माने पोते बेपारी होय अने मास खरीद करवा घराक आव्यो होय, तेवे प्रसंगे विश्वास बेसाही, नमुनो कांश्क घतावी, मास कांश्क तरेहनो आपे, अने पोते सोबो कर वामा करामातवालो पोताने माने जरवामां, तोखवामां ठहुं आपवानी घा नत राखे चोपढामां, ठरावती वखते जाय जे बोझ्या होय तेनाथी जा स्ति खखे रू प्रमुख मास बेचवामां मासमां जेस संजेस करी खेनारने ठे तरी, मनमां खुशी थाय नोकरीनो धधो करतो छपराणीखावी खाइ जाय, अने खुशी थाय, वस्ती शेठने ठस कपट करी ठेतरे, अने राजी करे, पठी मनमां विचारे के में केवी युक्ति खढावी, पैसा खाइ गयो, अने शेठने खुशी कर्या वस्ती दगावाजीथी पैसा मेखवी मनमां एबु अजिमान छावे के, मारा जेवी कमावानी शक्ति कोनामां ठे १ चोरी करी मनमां एबो खुशी थाय के, मारी चतुराइ तथा शक्तिने कोण समजी शके तेहुं ठे जूछा वस्तावेज व नाथी, लोको उपर न्यायनी अदाखतोमा खोटा वावा करी, फतेह मेखवी, धन अन्यायथी उपार्जन करी, पोताने रुझि, सिद्धि वालो देखी मनमां बहुत आनंद पामे न्यायना अधिकारीठने में ठेतर्या, तेथी मारा जेवो कोण चाखाक ठे, इत्यादि चौर्यानंद रौद्रध्यान अनेक तरेहथी मूढात्मा प्यावे

४ चोथु संरक्षणानंद रौद्रध्यान नवविष परिग्रह, धन, धान्यादि बहुत ज वपारी मनमा खुशी थाय, लोचनो धोच नथी एबो विचार निरतर आखसुठ करे ठे, शक्तिहीन करे ठे, परंतु पोते मनमा विचारे के, परि ग्रह एज जगत्मां सार ठे, पैसा विनाना मनुष्य पशु समान ठे, तेथी प रिग्रहनी इष्टाने खेशमात्र नहिं ठठी करता डव्य एकतु करवानीज चिंता राख्या करे वस्ती मनमां विचारे के डव्य मेखवहुं तेमां तो ताकात ठे, प- रंतु मेखवेसु साचथी राखबु, तेमां तो बहुत ताकात जोइए ठीये में क रामात अजमाथी न होत तो आ पैसा जसवाधा मुश्केल हता वस्ती म

नमां विचारे के धर्म, दान, पुण्य इत्यादिकामोमां पैसा खरचवा तेनुं फल मलेहुं कोणें प्रत्यक्ष दीतुं ठे. धर्मधुताराउये अखाडा मांकी लोकोने लुट-वाना रस्ता बांध्या ठे जेउं तेउंनी जालमां फसाइ जाय, तेउं अकलहीन, पैसा केम पेदा थाय ठे, तेनी जेउंने लेशमात्र खबर नथी, एवा लोकोज होय ठे. पोते “चमडी त्रुटे पण दमडी न त्रुटे” एवीज मनोवृत्ति निरंतर राखी खुशी माने ठे. लोकविरुद्ध, राज्यविरुद्ध, कुल तथा धर्मविरुद्ध कामो करी पैसा मेलवी, अने जालवी राखी, मनमां पोतानी बडाइ माने. वली मनमां विचारे के में एकलायेंज आ धन मेलव्युं ठे. अने बीजाउंतो मात्र खानारा ठे, बोजारूप ठे, हुं पैसा नहि साचवीश तो, आ सर्वेना चूडा हाल थशे, वली पोताना नशीबनेज सारुं मानी अजिमान कर्या करे, कदाच कर्मना उदर्यें कोइ रकम घलाइ जाय तो मनमां बहुज पश्चात्ताप करे, तमाम लोकोना नलीआं गणे, रात दिवस धन नष्ट थवार्थी धास्ती राखी सुखे सुवे नहि. घर, डुकान, पेटी, तेजुरीनां ताळां, वारंवार टंटोल्या करे, सगा पुत्रनो पण लेशमात्र विश्वास करे नहि. बीजाउंनेपण एवीज कुबुद्धि आपे. इत्यादि अनेक तरेहथी संरक्षणानुबंधी रौद्रध्यान ध्यावे. आर्त्त अने रौद्र बने अपध्यान दुर्गतिनां हेतु ठे, तेथी ते तजवा योग्यठे.

१ बीजुं पापकर्मोपदेश अनर्थदंड. बीजाउंने कहे के तमारा पैसा शुं कामना ठे, सारां घर बार बंधावो, गाडी करो, घोडा फेरवो, अनेक तरेहनां कारखानां करो, पैसा साथे आववाना नथी माटे वाडी, बगीचा करी मोज शोख माणो. वली तमारा घोडानी खांसी करावो, बलदने नाथ घलावो, घोडो अनाडी थइ गयो ठे तेथी चाबक स्वारने सोंपो; वली तमारा खेतरमां सूड थइ गयेल ठे, घांस पण उगतुं नथी, तेथी सूड कापी नखावो, एक वखत दव आपो. वली तमे गंदा ठो माटे न्हावो, धुवो; तमारा घर सगवड वगरनां ठे, माटे खाल कुवा, पायखानां करावो, इत्यादि अनेक तरेहना उपदेश जेथी पापस्थानको सेववां पडे तेवा करे.

३ त्रीजुं हिंस्रप्रदान अनर्थदंड. हिंसाकारी वस्तुउं जेम के गाडी, हल, मुशल, घंटी, अग्नि, तलवार, बंधुक, जालां, ठरी, दातरडां, अफीण, वडनाग प्रमुख बीजाउंने दाक्षिणता विना, माग्या विना आपवां ते हिंस्रप्रदान अनर्थदंड ठे.

४ बोधु प्रमादाचरण अनर्थदह कुतूहलभी गीत, नाटक तमासा, मे
 खा प्रमुख जोवा, सांजसवा जाय अहिंआं कुतूहलभी एम खखवानो
 हेतु ए ठे के, इन्द्रियोना विषयो अतिशयपणे सेववानी इच्छामां प्रमाद आ
 चरण ठे, परंतु जिनयात्रा, स्वामिजकि, अछाश्महोत्सव, रथयात्रा, तीर्थ
 यात्रा प्रमुख जोवामां प्रमाद आचरण नहीं, कारण के ते तो सम्यक्त्वनी
 पुष्टिनां साधनो ठे वस्त्री कामशास्त्र तथा चोराशी आसनभी कामवृद्धि
 करवामां वारंवार मध्या रहेतुं, जूगार खेलवा, मदिरापान करवां, शिका
 र करवा, जसक्रीडा, स्नानादि करवां, जस उठाखवा, घूदोने दोरडां बांधी
 हिंसकवां, हाथी घोडा, गेंडां, कुकडा प्रमुख जानवरोंने अदर अदर स
 डाववां, पोताना शत्रूतना वंशजो उपर द्वेषभाव राखवा वस्त्री नक्तकथा
 करवी, जेमके मांस फलाणा प्राणीनुं बहुज सारु पुष्टिवास्तु ठे, मदिरा
 पानभी शरीरमां ताकत आवेठे, अमुक जातना खादवा खात तो शरी
 र मजबुत यशे, दुध खुष पीत जेभी वीर्यवृद्धि यशे, अने कामसेवन
 मनोह्र यशे अमुकशाक, जाजी मसाखादार अमुकरीतेंज खाद आपेठे,
 तेना जेभी स्त्रीजत बीजामां नहीं अमे पण एज रीतें खान पान करिप
 ठीए वस्त्री स्त्रीकथा करे, जेम के फलाणा देशनी स्त्रीं बहुज खुष सु
 रत ठे, अमुक शेहेरनी स्त्रीं चतुर ठे, हाव, जाव, कटाक, जुंघनादि
 प्रसंगे अमुक स्त्रीं बहुज आनंद आपे ठे वस्त्री स्त्रींनी प्रशंसारूप
 श्लोक बोखे जेम के “कर्णाटी सुरतोपचारकुशला, साटी विदग्धे प्रिये”
 इत्यादि वस्त्री स्त्रींनां रूपवृद्धिकारक, स्तनकठिनत्वकारक, योनिं
 कोषक उपाय धतावे तथा एवी अनेक तरेहनी मैथुनजावी कथा करे
 वस्त्री देशकथां करे जेम के पूर्वदेशमां अनेक तरेहनी वस्तुं उत्पन्न
 थाय ठे, खांड, गोख, शाख, मधादि बहुज सारां थाय ठे, उत्तर देशना
 लोको बहुज शूरवीर होय ठे, खडाइ करवामां वहाडुर होय ठे, काठी
 यावाढना घोडा बहुज सारा होय ठे, चाकरी बहु वल्लत आपे ठे, वस्त्री
 जाखना घंघ घणाज सारा, इत्यादि देश संघर्षी अनेक तरेहनी वित्र,
 विचित्र कथा करवी तथा राज्यकथा करवी जेम के अमारा राज्यमा
 बहुज बोलत ठे, शूरवीर योद्धां ठे, अमुक राज्यमां लोको उपर बहुज
 जुलम थाय ठे, कर सेवय ठे अंग्रेजनुं राज्य बहुज सारं ठे रुशिया ब

હુજ જુલમગાર રાજા છે. ફલાણાં રાજ્યો વચે લડાઈ ઊઠશે, ફલાણાં બલવામાં અમુક રાજાએ બહુજ બહાડુરીતું કામ કર્યું, ઇત્યાદિ. વલી રોગ, અથવા થાક લાગ્યા શિવાય આઘી રાત સુઈ રહેવું તે પણ પ્રમાદ આચરણ છે. પૂર્વોક્ત પ્રમાદ આચરણ શ્રાવક વર્જે. તથા જિનમંદિરમાં કામ ચેષ્ટા, હાંસી, લડાઈ, થુંકવું, નિડ્રા લેવી, યોટી કથા કરવી તથા આહાર કરવા, ઇત્યાદિ અનર્થદંડ છે. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર છે તે કહીએ ઠીએ.

૧ પ્રથમ કંદર્પચેષ્ટા. મુખવિકાર, ઝૂવિકાર, નેત્રવિકાર કરવા, હાથની ચેષ્ટા બતાવવી, પગની ચેષ્ટા બતાવવી, પગની ચેષ્ટા કરી બીજાડને હસાવવા, કોઈને ક્રોધ, યાચ તેમ કરવું, પોતાની લઘુતા યાચ, તથા ધર્મની નિંદા યાચ તેવી કુચેષ્ટા કરવી, આ પ્રથમ અતિચાર.

૨ બીજો મુખરિવચન અતિચાર. ઝાંડ, કુતૂહલી લોકોની જેમ મુખરી પણું કરે, અસંબદ્ધ વચન બોલે, બીજાડનાં મર્મ પ્રગટ કરે, બીજાડ કષ્ટમાં પડે તેવાં વચન બોલે; લઘુતા યાચ, વેર વધે, લબાડીપણું કહેવાય, તથા યુગલચોર કહેવાય, એવાં વચન બોલે, વલી લોકોમાં લાજ જાય એવું વાચાલપણુંકરે તો બીજો અતિચાર.

૩ ત્રીજો ઝોગોપઝોગ અતિરિક્ત અતિચાર. સ્નાન, પાન, ઝોજન, ચંદન, કુસુમ, કસ્તૂરી, વસ્ત્ર, આજરણાદિ પોતાના શરીરના ઝોગ ઉપરાંત અધિક મેલવવાં; તે પણ અનર્થદંડ છે. આ પ્રસંગે વૃદ્ધ આચાર્યોનો સંપ્રદાય બતાવીએ ઠીએ. તેલ, આમલાં, દહીં પ્રમુખ સ્નાનને વાસ્તે અધિક લઈ જાય તો, તેની લાલચથી બીજા બહુ લોકો તેની પાઠલ તલાવ ઉપર સ્નાન વાસ્તે જશે, ત્યાં સ્નાન કરવાથી પાણીના પૂરા પ્રમુખ બહુજ અપ્કાયના જીવોની વિરાધના થશે, તેથી શ્રાવકે એવી રીતે સ્નાન કરવા ન જવું જોઈએ. શ્રાવકનો સ્નાન કરવાનો વિધિ આ બાબતમાં આ પ્રમાણે છે. પ્રથમ તો શ્રાવકે ઘરમાંજ સ્નાન કરવું જોઈએ, કદાપિ પોતાને ઘેર તેવી સગવડ ન હોય તો, તેલ, આમલાં પ્રમુખ પોતાને ઘેર વાવરી, મેલ કાઢી, તલાવના કાંઠા ઉપર બેસી પાણી વાસણમાં ગલી સ્નાન કરવું, ઇત્યાદિ જીવરક્ષા માટે કાલજી રાખે. વલી ફૂલાદિમાં જીવનો સંચાર લાગે તો તેને પરિહરે, એમ સર્વ સ્થલે ઉપયોગપૂર્વક પ્રવર્તે. ન પ્રવર્તે તો ત્રીજો અતિચાર.

૪ ચોથો કૌકુચ્ય અતિચાર જે ઘોસવાથી પોતાનો તેમજ બીજાનું આત્મા કામ, ક્રોધરૂપ થઈ જાય વહી વિરહની વાર્તાઈ, શૃંગાર રસની સોંઘી, ઠંદ, કવિત્ત, શ્લોક ઘિંગેરે, તેમજ પરજરાગ કાફી રાગ પ્રમુખ રાગ મા કામમર્મ કથન કરે તો આ અતિચાર છાગે

૫ પાંચમો સયુક્ત અધિકરણ અતિચાર જેમકે ઠાલણની સાથે મુશ્મ, હાલની સાથે ફાલા, ગાઢીની સાથે ધોંસરુ, ધનુષની સાથે તીર, ઇત્યાદિ આવક રાખે નહિ, કારણ કે યવાં પાપનાં અધિકરણ સાથે રાલવાથી કોઈ તરત લઈ જાય, વહી લેવા આવે ત્યારે ના કહી શકાય નહિ, તેથી જો અલગ અલગ હોયતો લેવા આવનારને સુલેથી જવાય આપી શકાય આ પાંચમો અતિચાર હવે નવમા સામાયિક વ્રતનું સ્વરૂપ લલ્લીપ ઠિયે પૂર્વોક્ત આઠે વ્રતોને પુષ્ટિકારક, તથા આત્મશુષ્ણોને વૃદ્ધિ કારક અને અધિકરણપાયમાં તાદાત્મ્યજાવથી મલેલી અનાદિ અશુદ્ધતા રૂપ વિજાવ પરિણતિ, તેના અન્યાસને ઠોઢાવવાવાસ્તે તથા આત્મ અનુજવ કરવા વાસ્તે અને સહજ આનંદ સ્વરૂપરસ પ્રગટ કરવા વાસ્તે આ શિક્ષાવ્રત છે, અર્થાત્ શુદ્ધ અન્યાસ રૂપ નવમું સામાયિક વ્રત છે જે ઘડી કાલ પ્રમાણ સમતામાં રહેલું રાગદ્વેષરૂપ હેતુર્થમાં મધ્યસ્થ રહેલું તેને પદિત પુરુષો સામાયિક વ્રત કહેવે વહી સમ અર્થાત્ રાગદ્વેષરહિત પરિણામ, જે ચવાથી જ્ઞાન, વર્ણન, ચારિત્રરૂપ મોહ માર્ગ તેનો “આય” અર્થાત્ છાજ, પ્રશમસુખરૂપતેનો શ્ક કહેતાં જાવ તે સામાયિક છે આવક મન વચન કાયાની સોટી ચેટા તેમજ આર્ચધ્યાન રોઢધ્યાનનો ત્યાગ કરીને સામાયિક કરે આવશ્યકસૂત્રમાં લલ્લુ છે કે, જ્યારે આવક સામાયિક કરે, ત્યારે તે સાધુ સમાન થાય છે, તે કારણથી આવક સામાયિકમા દેવક્ષાત્ર, પૂજાદિ ન કરે, કારણ કે જાવ પૂજા વાસ્તે ડ્રવ્ય પૂજા છે, અને જાવસ્તવ સામાયિકમાં પ્રાપ્ત થઈ જાય છે તે કારણથી ડ્રવ્ય સ્તવ જિનપૂજા સામાયિકમાં આવક ઠચિત નથી સામાયિક કરનાર આવક ઘટ્ટીશ દૂપણો તજીને સામાયિક કરે, તે ઘટ્ટીશ દૂપણોમાં પ્રથમ કાયાનાં ધાર દૂપણો છે તેનું સ્વરૂપ લલ્લીપે ઠીયે

૧ પ્રથમ આસનદોષ સામાયિકમાં પગ ડપર પગ ચઢાવીને બેસે તો દોષ છાગે, કારણ કે શુરુવિનયમાં લાઘવતા થાય છે, વહી તે અજિમાનનું

आसन ठे, तेथी एवी रीतें बेसे के विनयगुण रहे, उऊताइ मालम न पडे तथा अयत्ता न थाय.

२ चलासन दोष. आसन स्थिर राखे, वारंवार उंचा नीचा थाय, चपलतायुक्त प्रवर्त्ते. मुख्य रीति तो ए ठे के श्रावक एकज आसन उपर सामायिक पुरुं करे, अडिंगपण रहे कदाचित् रोग, निर्वलताना कारणथी एक आसन पर टकी न शकाय तो, अने फरवुं पडे तो उपयोग संयुक्त, यत्तापूर्वक चरवलाथी पूंजन प्रमार्जन करीने आसन फेरवे, पूर्वोक्त विधि न करे तो, आ दोष लागे.

३ चलदृष्टि दोष. सामायिक लीधा पढी, नासिका उपर दृष्टि राखे, मनमां शुद्ध उपयोग राखे, मौन पाणें ध्यान करे. वली सामायिकमां जो शास्त्राज्यास करवो होय तो, यत्तापूर्वक, मुख आगल मुहपति राखीने, दृष्टि पुस्तक उपर राखीने नणे अथवा श्रवण करे. वली जो कायोत्सर्ग करे तो, चार आंगल पाठलथी पग पहोला राखे, योगमुद्राथी उच्चा थइ, बने बाहु प्रलंबित करे, दृष्टि नासिका उपर राखे, अथवा जमणा पगना अंगुठा उपर राखे; आ शुद्ध सामायिक करवानो विधि ठे, ते विधिने तजीने चपलपणाथी चकित मृगनी जेम चारे दिशिण आंख फेरवे तो आ दोष ठे.

४ सावद्य क्रिया दोष. क्रिया तो करे, परंतु तेमां कांश्क सावद्य क्रिया करे, अथवा सावद्य क्रियानी संज्ञा करे तो आ दोष लागे.

५ आलंबन दोष. सामायिकमां जींत प्रमुखनुं आलंबन अर्थात् पुंठ लगावी बेसवुं. पूंज्या, प्रमाज्या विनानी जींतपर पुंठ लगाववाथी जीव बिछा होय तो तेनो घात थाय ठे, तेमज निद्रापण आवे ठे.

६ आकुंचन प्रसारण दोष. सामायिक लीधा पढी प्रयोजन विना हाथ, पंग, संकोचे, लांबा करे. मोटा कारण विना सामायिकमां हलवुं नहि. जरूरी काममां चरवलाथी पुंजी, प्रमाजीं हलवुं.

७ आलस दोष. अंगमां आलस मरडे, कमर वांकी करे, प्रमाद सेवे, प्रमाद सेवनथी बहुज अनादर व्रतमां थाय ठे, कायामां अरति उत्पन्न थाय ठे, ज्यारे उठे, त्यारे आलस मरडी, अशोचनीय रीतें उठे तो आ दोष लागे.

८ मोटन दोष सामायिकमां आंगक्षीना टाचका फोडे, आ पण प्रमादनी प्रवृत्तताची थाय ठे

९ मल्लदोष सामायिकमां खजवाळे, वसूरे. मुख्यवृत्तिपर तो सामायिकमां खरजने सहन करे, परंतु आचार थड जाय तो चरवळा प्रमुखी प्रमार्जी धीमे धीमे खजवाळे एवी शैली ठे

१० विमासण दोष सामायिकमां गळामां हाथ खगाधी बेसे तो आ दोष लागे

११ निद्रा दोष सामायिकमां निद्रा लीळा करे.

१२ आच्छादन दोष शीत प्रमुखनी प्रवृत्तताची पोतानां समस्त अंगोपांग वस्त्राची डांके आ धार दोष कायासंबंधी ठे

इथे वचनना दश दोष लखीपर ठीपर

१ कुबोल दोष सामायिकमां कुवचन, कर्कश वचन बोले

२ सहसाकार दोष सामायिकमां विचार कर्मा विना बोले

३ असत् आरोपण दोष सामायिकमां कोडना उपर खोदुं तोमर आवे एवां वचन बोले न कर्माने कर्तुं कहे

४ निरपेक्षवाक्य दोष सामायिकमां शास्त्रनी अपेक्षा विना बोले पोताना ठवें बोले

५ संक्षेपदोष सामायिकमां सूत्र, पाठ संक्षेपची करे, अक्षर पाठ वि यथार्थ कहे नहि, तो पांचमो दोष लागे

६ कलहदोष साधर्मीठ साथे वल्लेश करे, सामायिकमा कोड मिथ्यास्वी गाक्षो वे उपसर्ग करे, कुवचन बोले, तो पण तेनी साथे कलह नहि करवो जोडपर, तो पठी पोताना साधर्मी जाड साथे वल्लेश तो वे मज थड शके ? जो करे तो आ दोष लागे

७ विकथा दोष सामायिकमां राज्यकथा प्रमुख धारे विकथा करे तो आ दोष लागे

८ हास्य दोष सामायिकमां धीजानी हांसी, मश्करी करे

९ अशुद्ध पाठ दोष सामायिकमां सूत्रपाठ शुद्ध बोले नहि, उतावळची सामायिकलहे तथा पारे, त्यारे हीनाविक उधारे पछा तछा सूत्रोपठे

१० मुणमुण दोष सामायिकमां प्रगट स्पष्ट अक्षरोधार न करे. धी-

जाउने एवं लागे के जाणे मठर गणगणाट करे ठे. पद, गाथाना ठेकाणा विना गडवड करी पाठ बोली जाय. आ वचनना दश दोष कह्या.

हवे मनना दश दोष लखीए ठीए.

१ अविवेक दोष. सामायिकमां सर्व क्रिया करे, परंतु मनमां विवेक रहित पणें करे. उद्धताश्चरी करे. मनमां विचारे के सामायिक करवाथी कोण तरी गयुं ठे ? सामायिकमां शुं फल ठे ? इत्यादि विकल्प करे.

२ यशोवांठा दोष. सामायिक करीने यशःकीर्त्तिनी इठा करे.

३ धनवांठा दोष. सामायिक करी तेनाथी धन मेलववानी वांठा राखे.

४ गर्व दोष. सामायिक करी मनमां अजिमान करे के हुंज खरो धर्मी हुं. मनेज सारीरीतें सामायिक करतां आवडे ठे. बीजा मूर्ख लोकोने शुं गम पडे.

५ जय दोष. लोकोनी निंदाथी डरीने सामायिक करे. लोको कहेके जूठ जाइ ! श्रावकना कुलमां उत्पन्न थया ठे, मोटा. मानवंता गणाय ठे, परंतु धर्म कर्मनुं तो नाम पण जाणता नथी, धर्म तो दूर रहो, परंतु निरंतर एक सामायिक पण करता नथी. एवी लोकोनी निंदाथी डरीने सामायिक करे.

६ निदान दोष. सामायिक करी निदान करे के आ सामायिकना फलथी मने धन, स्त्री, पुत्र, राज्य, इंद्र, चक्रवर्त्तिनी पदवी मले तो सारुं.

७ संशय दोष. कोण जाणे सामायिकनुं फल मलतुं हशे के नहि ? जेने तत्त्व प्रतीत न होय तेज एवो कुविकल्प करे.

८ कषाय दोष. सामायिकमां कषाय करे, क्रोधादिसंयुक्त मन ठतां सामायिक करवा वेसी जाय. सामायिकमां कषायनो तो संपूर्ण अज्ञाव जोइये.

९ अविनय दोष. विनयरहितपणे सामायिक करे.

१० अबहुमान दोष. सामायिक बहुमान. जक्तिज्ञाव, उत्साहपूर्वक न करे. आ दश मनना दोष ठे. उपर बताव्या प्रमाणे बत्रीश दूषण रहित सामायिक करे. सामायिक व्रतना पांच अतिचार टाळे, तेनुं स्वरूप कहिये ठिये.

१ काय दुःप्रणिधान अतिचार. शरीरना अवयव, हाथ, पग प्रमुख, पुंज्या, प्रमाज्याविना हलावे, जीते पीठ लगावी बेसे.

२ मनोदुःप्रणिधान अतिचार. मनमां कुव्यापार चिंतवन. क्रोध जे

જ, ડોહ, અજિમાન, ફેબ્યા, વ્યાસંગ, સંત્રમચિત્ત સહિત સામાયિક કરે
 ૩ વચન દુઃપ્રણિધાન અતિચાર સામાયિકમાં સાવચ વચન થોસે, મુ
 ત્રાદાર હીનાધિક પદે સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર ન કરે

૪ અનવસ્થા વોપ રૂપ અતિચાર સામાયિક વચ્ચતસર ન કરે, જો કરે
 તો પળ વે મર્યાદાથી, આદરવિના, ઉતાવલથી કરે.

૫ સ્મૃતિવિહીન અતિચાર સામાયિક કરી ઠે કે નહિ ? સામાયિક
 પારી ઠે કે નહિ ? સ્ત્રીધી ઠે તો ક્યારે સ્ત્રીધી ઠે ? હ્યાદિ ચૂલ કરે ફિતિ
 નવમ સામાયિક ઘતસ્ત્રરૂપ

હવે વશમા વિશાવકાશિક ઘતનું સ્વરૂપ સ્વસ્ત્રીય ઠીય ઠઠા ઘતમાં
 વિશાઠનું પરિમાણ કરેલું હોય, તે જાવજીવ સુધીનું હોય ઠે, તેમાં વધુ
 ક્ષેત્ર મર્યાદા તુટી રાલી હોય ઠે, ઘેટલાની હરરોજ જરૂર પડતી નથી,
 તે કારણથી વિન વિન પ્રત્યે ન્યૂનન્યૂન કરે, જેમકે આજરોજ પાંચ કોશ,
 વા વશકોશ, વા પચીશ કોશ, વા વે માહસ, વા નગરના વરવાજાસુધિ,
 વા અમુક ઘાગ ઘગીચા સુધિ મારે ગમન કરવાની તુટ ઠે, ઠપરાંત પ્રતિ-
 વધ ઠે, યવુ જે નિયમ તે વિશાવકાશિક ઘત કહેવાય ઠે અર્થાત્ આ ઘત
 ઠઠાઘતનું સંકેપઘત ઠે ઠપલક્ષણથી પાંચ અણુઘતાદિનો સંકેપ થોઠા
 કાલનો તેપણ આ ઘતમાં સમાય ઠે આ ઘત ચાર માસ, યક માસ, વીશ
 દિવસ, પાંચ દિવસ, અહોરાત્ર, યક દિવસ, યક રાત્રિ, વા યક મુહૂ-
 ર્તમાત્ર કાલસુધી પળ સહ શકાય ઠે નિયમ યથી રીતે કરે કે અમુ-
 ક નગરાધિમાં શરીરથી જાહસ, તે ઠપરાંત શરીરે જવાનો નિષેધ ઠે આ
 ઘતવાસા આવકને દેશ, પરવેશના વ્યાપાર હોય તો કરેલા ક્ષેત્રપરિમાણ
 ઠપરાંત કાયાથી તે જહ શકે નહિ, પરંતુ દૂરવેશના કાગલ પ્રમુલ આવે
 તે વાંચવાનો, તેમજ માણસ મોકલવાનો આગાર ઠે યવું નિયમ તે રાલી
 શકે. પરવેશની ઘાત સાંજલવાનો આગાર રાલે, પરંતુ જેઠને પરવેશનો વ્યા-
 પાર ન હોય, તે કાગલ, ચીઠી પ્રમુલપણ વાંચે નહિ, તેમજ આદમી પલ
 મોકલે નાહ વલી ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર હોય, અને સંકલ્પ વિકલ્પ ન ઘતા
 હોય તો પરવેશની ઘાત પળ અવળ કરે નહિ જો તેમ રહી શકાવું
 ન હોય તો આગાર રાલે, પરંતુ જાણીને પોતાના ઘતને વોપ લગાવે નહિ
 આ વિશાવકાશિક ઘત નિરંતર સવારમાં ચૌદ નિયમની યાદગિરીમાં ઠ

प्रयोगपूर्वक राखे, अने रात्रिए जुड़ुं राखे, आ व्रत जेवी रीतें गुरुमुखथी धारे तेवी रीतें पावे. आ व्रतना पांच अतिचार वर्जवा, ते कहीए ठीए.

१ आणवण प्रयोग अतिचार. नियम करेला क्षेत्रथी बहारना क्षेत्रमां कोइ वस्तु होय, अने तेनी जरूर पडे, त्यारे विचारे के मारे तो नियम करेला क्षेत्रथी बहार जवानो निषेध ठे, तेथी कोइ त्यां जतुं होय तेने कहे के अमुक वस्तु मारे वास्ते देता आवजो. पठी विचारे के मारुं व्रत जंग थयुं नहि. अने वस्तु आवी गइ. आ प्रथम अतिचार.

२ पेसवण प्रयोग अतिचार. बीजा आदमीनी साथे पोताना नियम उपरांतना क्षेत्र बहार कोइ वस्तु मोकलवी ते.

३ सदाणुवाय अतिचार. नियमनी भूमिकाबहार कोइ आदमी जतो होय, तेनी पासे कांइ काम करावुं होय, त्यारे तेने खोंखारो प्रमुख करी बोलावे, पठी कहे के अमुक वस्तु देता आवजो. आ त्रीजो अतिचार ठे.

४ रूपानुपाती अतिचार. पोताना नियम उपरांतना क्षेत्रें कोइ आदमी जतो होय, तेनी साथे कांइ काम होय, त्यारे हवेदी अथवा डुका-नना उपरना मजला उपर चढी, पोते तेनी दृष्टिए पडे तेम करे, पठी जनार आदमी पोतानी पासे आवे, एटले पोताना मतलबनी सर्व वात तेनी साथे करे तो आ अतिचार लागे.

५ पुजलाक्षेप अतिचार. पोताना नियम उपरांतनी भूमिकाए कोइ आदमी जतो होय, अने तेनी साथे कांइ काम होय, त्यारे तेना उपर कांकरो फेंके, जेथी ते पोतानी पासे आवे त्यारे, तेनी साथे सर्व मतलबनी वातचित करे तो आ अतिचार लागे. इतिदशमं.

हवे अगीआरमा पौषधोपवास व्रतनुं स्वरूप लखीए ठीए. पौषध व्रतना चार भेद ठे, तेमां प्रथम आहार पोषध ठे, तेना पण वे भेद ठे, एक देशथी, बीजो सर्वथी. देशथी तो त्रिविहार उपवास करीने वा आचाम्ल (आयंबिल) करीने, वा त्रिविहार एकासणुं करीने पोषध करे, तेनो विधि लखीए ठीए.

पोषध दीधा पहेलां पोताने घेर कही राखे के, हुं आजे पोषध उच-रवानो हुं, तेमां आचाम्ल अथवा एकासणुं करवानो हुं, तेथी चोजनने अवसरे आहार करवा आवीश, अथवा तमे ते अवसरे पोषध शालामां

આહાર લઈ આવજો, એમ યથાયોગ્ય કથન કરી પોષધ કરવા આવે, પોષધ ઘત ઠચરે, ઘાદ દેવઘદન કર્યા પઠી કટાસણુ, ચરવલો તથા મુદ્ધપત્તિ, આ ઘ્રણ ઉપકરણ સાથે લઈ પોતાને ઘેર જવું હોય તો, ચારા ઈંઢી, સાધુની જેમ ઉપયોગસયુક્ત માર્ગમા યદ્વાપૂર્વક ઘાલી, જોજન સ્થાનકે જઈ, પ્રથમ ઈરિયા વહિયા પઢિક્કમે, ગમનાગમનની આલોચના કરે, પઠી કટાસણા ઉપર વેસી, આહાર કરવાનું જાજન પઢિલેઢી (પ્રતિલેલ્લી) ઘાદ પોતાને લેવા યોગ્ય આહાર લહે, સાધુની જેમ સ્ત ઇઙ્ગિરહિત આહાર કરે, આહારને સારો અથવા વુરો કહે નહિ, મુલ્થી ઘોલ્યા ઘિના આહાર કરે, આહારનું જૂઠ પહે નહિ, આહાર કર્યા પઠી ઠણ્ણ જલધી આહારનું વાસણ ધોઈને પી જાય, ઘાસણ શુદ્ધ કરી સુકધી, ઉપયોગસંયુક્ત પોષધશાલામાં આવે, માર્ગમા જતા આવતાં કોઈની સાથે વાત કરે નહિ, પોષધશાલામા પૂર્વના સ્થાનપર આવી રે સે, ઈરિયા વહી પઢિક્કમિ, ચેલ્લઘદન કરી, ધર્મેક્રિયામા પ્રવર્તે જો પોતાનો સઘધી અથવા સેવક પોષધશાલામા આહાર લઈ આવ્યો હોય તો, પૂર્વોક્ત રીતિએ આહાર કરી ઘાસણ પાઠા આપી દે, પઠી ધર્મે ક્રિયામાં પ્રવર્તે આ દેશધી પોષધ કહેવાય ઠે, અને જો ચારે આહારના પશ્યણ કરી પોષધ કરે તો સર્વધી કહેવાય ઠે આ પ્રથમ જ્ઞેદ ઠે

૨ શરીરસત્કાર પોષધ તેમાં સર્વધા શરીરસત્કાર પોષધ તે શરીરનો સર્વધા સત્કાર સ્નાન, ધોષન, ધાષન, તેલમર્દન, યસ્નાનરણાદિ શૃંગાર પ્રમુલ્લ કાંડ પળ શુભ્રુપા કરે નહિ, સાધુની જેમ અપરિવ્રમિતિ શરીર રાલે, અને જો પોષધમાં દાષ, પળ પ્રમુલ્લની શુભ્રુપા કરધી ા પો આગાર રાલે તો, તે દેશ શરીર સત્કાર પોષધ કહેવાય ઠે

૩ અગ્રહ્યર્ચ પોષધ ત્રિષરણ શુદ્ધિએ ઘાત્તચર્ય ઘત પાલયુ તે સવંધા ઘાત્તચર્ય પોષધ ઠે અને મન, વચન, દહિ પ્રમુલ્લનો આગાર રાલ પો, અવધા પરિમાણ રાલવું, તે દેશધી ઘાત્તચર્ય પોષધ કહેવાય ઠે

૪ સર્વધા માષઘવ્યાપારનો ભાગ, તે સર્વધી અવ્યાપાર પોષધ ઠે, અને વ્યાદિ વ્યાપારનો આગાર રાલવો તે દેશધી અવ્યાપાર પોષધ ઠે,

૫ પ્રમાણે ચારે પ્રસારના પોષધના ઘે ઘે જ્ઞેદ ઠે પૂર્વજાણમાં ઉપારે ધ્યાગમ વ્યવહારી મુલ ત્રિષરતા દ્વા, અને ધ્યાવ વધ શુદ્ધ ઉપયોગ

वाला हता, त्वारे जे जे प्रतिज्ञाउं लेता हता, ते ते सर्व अखंडित, तेवी-
ज रीतें पालता हता, झूलता नहि, तेम न्यूनाधिक पण करता नहि;
अने गुरु पण अतिशय ज्ञानना प्रज्ञावशी योग्यता जाणीने देश वा सर्व
पोषधनो आदेश आपता हता; तथा श्रावक पण कदाचित् स्मृतिभंग
यता हता, तो पण तत्काल प्रायश्चित्त लइ लेता हता. आ कालमां तो
एवा उपयोगवाला जीवज नशी. दुषम कालना प्रज्ञावशी जड बुद्धि जी-
व बहुज ठे. ते कारणशी पूर्वाचार्योण उपकारने अर्थे आहार पोषध तो
बंने करवाने राख्यां, अने बाकीना त्रणे पोषध जितव्यवहार ग्रंथने अ-
नुसारें निषेध करी दीधा ठे. आ प्रवृत्ति वर्तमान संघमां प्रचलित ठे.
पोषध तो श्रावकें अवश्य करवा जोइए; कारण के कर्मरूप ज्ञावरोग
वास्ते ते परम औषधि ठे. तेथी ज्यारे पर्वनो दिवस आवे, त्वारे अव-
श्य पोषध करवो जोइए. तेना पांच अतिचार वर्जवा, ते कहीए ठीए.

१ अप्पडिलेहिय दुप्पडिलेहिय सिद्धा संथारक अतिचार. जे स्था-
नमां पोषध संस्थारक (संथारो) कयों होय, ते भूमिका तथा संथारा-
नी पडिलेहणा न करे, अर्थात् संथारानी जगा सारी रीतें निधा करीने
नेत्रशी जोवे नहि, कदापि जोवे तो पण प्रमादने वश थइ कांश्क दे-
खी, कांश्क न देखी एम करे-

२ अप्पमच्चिय दुप्पमच्चिय सिद्धा संथारक अतिचार. संथाराने र-
जोहरणादिशी पूंजे नहि, कदापि पूंजे तो पण यथार्थ न पूंजे, गडबड क-
री दे, जीवरक्षा साचवे नहि.

३ अप्पडिलेहिय, दुप्पडिलेहिय उच्चार पासवण भूमि अतिचार. लघुशं-
का, वडीशंका परठववानी भूमिका नेत्रशी अवलोकन न करे; अवलोकन
करे तोपण जेम तेम करी काम चलावे, जीवयत्ता विना करे, परिठवे.

४ अप्पमच्चिय, दुप्पमच्चिय उच्चार पासवण भूमि अतिचार. ज्यां मूत्र,
विष्टा करे, त्यां भूमिकाने प्रथम पूंज्याविना मल, मूत्र करे; कदाच पूंजे
तोपण यद्वा तद्वा करे, परंतु यत्तापूर्वक न पूंजे.

५ पोसह विहि विवरीए अतिचार. पोषधमां कुधा लागे, त्वारे पार-
णानी चिंता करे, जेम के प्रज्ञातें अमुक वस्तुज करावीने आहार करीश
वली अमुक काम करवा सारु अमुक स्थानकें जवुं पडशे. अमुकनी पासे

उधराणी ठे, ते तगादो कया विना आपशे नहि, वली शरीर चाकी व
 ठे तेथी प्रजातमा तेख मर्दन करावीश, गरम पाणीची खान करीश, ~~अ~~
 मुक् पोशाक पहेरीश, स्त्रीनी साथे जोगविखास करीश, इत्यादि साख
 चितवन करे सध्याए पोपध मडख शोधन करे नहि, आखी रात झ
 रहे, वा विकया करे. पोपधना अठार दूपणो वजें नहि

ते अठार दूपणो आ प्रमाणे पोसहमा घती विनाना आवकनु खा
 लु पाणी पीये, २ पोपध वास्ते सरस आहार करे, ३ पोपधने आगखे हि
 वसे अनेक तरेहनी रसवती मेखवी आहार करे, ४ पोपध निमित्तें, आ
 वा पोपधने आगखे दिवसे विजूपा करे, ५ पोपधवास्ते वख धोवरा
 ६ पोपधवास्ते आजरण घडावी पहेरे, स्त्रीपण नथ, ककणादि सोहाव
 नां चिन्ह शिवाय नवा घरेणां घडावी पहेरे, ७ पोपध वास्ते वख रंगार
 पहेरे, ८ पोपधमां शरीरनो मेख उतारे, ९ पोपधमां काख विना निझा
 हे, १० पोपधमां स्त्री कया करे, स्त्रीने सारी, चुरी कहे, ११ पोपधमां
 ककया करे, आहारने सारो, नरसो कहे, १२ पोपधमां राज्यकया करे
 युद्धनी वार्त्ता करे, १३ पोपधमां देशकया करे, देशने सारो, नरसो कहे
 १४ सधु शका जूमि पूज्या विना करे १५ धीजानी निदा करे, १६ स्त्री
 माता, पिता, पुत्र, जाड, घहेन साथे वार्त्तालाप करे, १७ चोरनी कप
 करे, १८ स्त्रीनां अंगोपांग स्तन, जघादि निहाखे आ अठार दूपणो वजें
 तो शुद्ध पोपध जाणवो इति एकादश घतस्वरूप

हये धारमा अतिथि संविजाग घतनु स्वरूप खरीण ठियें जेलें छो
 थिय यर्पात्मयादि तिथियोनो रपाग करेखो ह्योय ते अतिथि कहेवाय
 जेम परोणो (मेमान) तिथि विना आये ठे, अथात् अमुक् तिथियेंज खा
 प्यो जेम नियम नथी, तेम जे साधु ह्योय ठे ते अणगितल्याज आये ठे
 तेथी ते अतिथि जाणवा प्या मधुपर वृत्तिरामाची जो विजाग करे. ~~अ~~
 गात् शुद्ध व्यवहारन्यायोपाजित धनथी, परतुठे खापी, पोताना उदर
 रपायें जे रमोड करी ठे, तेमांथी उत्तम वृत्ताचारपूर्वक पूर्व वर्म पश्चात्
 मादिसंगरहित शुद्ध निर्रोंप आहार, निर्रिपुर्वक साधुने पहोरावे
 (आप) ते अतिथि संविजाग घत वहेवाय ते प्रथम शान पेनारमां आ
 पांच गुण ह्योय तो ते वातार शुद्ध ह्योय ठे, ते पांच गुण गनिये ठिये

१ जैनमार्गी दातारने, शुद्ध पात्रनो योग प्राप्त थवाथी, अर्थात् पोताना घरमां मुनिराजनां दर्शन मात्र थवाथी अंतरंगमां बहुज आनंद पामे, जेम पोतानो अत्यंत प्यारो, हितकारी मित्र बहु वखतथी दूर देशांतर गयो होय, जेनी कोइ वखत विस्मृति थइ न होय, अने जेने मलवाने निरंतर अंतःकरणमां आतुरता रहेती होय; एवा परम वद्वज मित्रने अकस्मात् मलवाथी जेम आनंदनां आंसु आवी जाय, तेवीज रीतें मुनिराजने पोताने घेर पधारेला जोइ आनंदनां आंसु लावे, मनमां विचारे के आजे मारुं परम जाग्य के, आवा मुनिराज मारे घेर पधार्या. वली हुं केवो हुं ? अनादिकालथी जूल जमित, द्रव्य संबल रहित, दारिद्र्य अंधज्ञावपीडित, ज्ञानलोचनरहित, अपार संसार चक्रमां जटकनार एवा मने, अत्यंत अकथनीय दुःखसंयुक्त देखीने, मारा उपर परम दयादृष्टिपूर्वक, प्रथम ज्ञानांजन शलाकाथी मारां ज्ञानरूपनेत्र उघाडी दीधां, वली त्रण तत्व सेवारूप व्यापार मने शिखव्यो, तथा रत्नत्रयीरूप पुंजी (राशि) मने आपी मारुं अनादि कालनुं दारिद्र्य दूर कर्युं, मने उत्तमपुरुषोनी गणतरीमां लावी मुक्यो, एवा गुरु मुनिराज निःस्वार्थे परोपकारी मारा घर आंगणामां पधार्या एवा प्रशस्त राग जावना उद्भासथी आनंदनां आंसु लावे, एवी पुष्ट जावना जावे आ दातारनो प्रथम गुण ठे.

२ जेम संसारमां जीवने अत्यंत इष्ट वस्तुना संयोगथी रोमावलि विकस्वर थाय ठे, तेम मुनिराजने देखी, अति जक्तिना प्रज्ञावथी रोमावलि विकस्वर थाय, अने अंतःकरणमां हर्षे समाय नहि. आ बीजो गुण ठे.

३ मुनिराजने देखी बहुमान एवी रीतें करे, जेम कोइ गृहस्थने घेर, राजा पधार्या होय, अने ते राजानुं बहुमान, जेम ते गृहस्थ करे, एवा विचारथी के आजे मारा जाग्यनो उदय थयो के राज्यना स्वामि, राजाधिराज मारे घेर पधार्या, माटे उत्तम प्रकारनां नजराणां आ वखते करवां ते मने उचित ठे, कारण के राजानुं पधारवुं वारंवार थतुं नथी, एम निश्चय करी जेम उत्तम वस्तु उ जेट करे, तेवी रीतें आवक पण मुनिराजनुं बहुमान करे; मनमां विचारे के आवा निःस्पृहीयोमां शिरोमणी, जगद्बंधु, जगत् हितकारी, जगत् वत्सल, निष्कामी, आत्मानंदी, करुणासा-

गर, ससारजलधि उद्धरण, परोपकार करणीमां चतुर, क्रोधादि निवारक, तरण तारण, एवा मुनिराज मारे घेर पधार्या, तेथी आजे अहो ज्ञाय ते ! एवु जाणी संभ्रमसंयुक्त सन्मुख जाय, त्रिकरणशुद्ध रिणामधी विनति करे के हे स्वामि ! दीन बयाल पधारो ! मारुं एहांत पवित्र करो ! एम अति सन्मानपूर्वक घरमां पधरावे, मनमां विचारे के जे मारो पुण्योदय थयो, जे साधु आहार पाणीनो अनुग्रह करे ठे कार के साधुने आहार सेवामां बहुज विधि ठे, साधु शुद्ध ज्ञात पाणी जासे तो खहे, ते कारणधी रखे माराधी कांइ दोष छागी जाय, एवो विचार करी, त्रिकरण शुद्ध, बहुमानपूर्वक, उपयोगसंयुक्त, विधिपूर्वक आहार खावे, छाधीने मधुरस्वरधी विनति करे के हे स्वामि ! आ शुद्ध आहार ठे, ते धी सेवक उपर परम कृपादृष्टि करी पात्र पसारी मारो निस्तार को एम विनति करतां थकां आहार बहोरावे मुनिपण ते आहारने योग जाणीने खइ से आवकपण दान देवा योग्य जे जे वस्तु ठ होय, ते सर्व नी निमंत्रणा करे, ए प्रमाणे विधिपूर्वक दान दइ हाथ जोड़ी, पृथी उपर मस्तक खगाधी, नमस्कार करे, पठी मिष्टवचनोधी विनति करे के हे कृपानिधान ! सेवक उपर मोटी कृपा करी, आजे मारु घर पवित्र थुं पूरा पुण्योदयविना मुनिराजनो योग क्यांधी मखे ? बली हे स्वामि ! कृपा करी अशन, पान, खादिम, स्वादिम, ओषध, वस्त्र, पात्र, शय्या, संस्तारकाविनु प्रयोजन होय तो अवश्य सेवक उपर अनुग्रह करी पधारो, आप तो मुनिराज गुणवान् वेपरवाह ठो, आपने कोइ वस्तुनी कमी नथी, कोइनी साथे प्रतियध नथी, आप पवननी जेम अप्रतिबद्ध ठो तोपण मारा उपर जरूर करी उपकार करशो, एम कहेतां कहेतां पोता ना आंगणानी सीमा सुधी पढ़ोचावे आ त्रीजो गुण ठे

४ मुनिराजने बलावी, धदना करी, घेर आधी, भोजन करवा बेसे परंतु मनमा आनदना उन्नरा आव्या करे, विचारे के आजे मारुं अहो ज्ञाय थयु ! आज कोइ उत्तम घात थशे, कारण के आजे निःस्पृही, स हज उदासी, स्वमुखविधास ! मुनिराजने विनति करी आहार प्रतिष्ठा थयो, अने आहार बहोरावता घचमां कांइ विघ्न आव्युं नहि आजे .

तकृत्य थयो; वली आवा मुनिराजनो योग क्यारे मळे ? एवी अनुमोदना वारंवार करे, आ चोथो गुण ठे.

५ जेम कोइ मंद जाग्यवान् व्यापार करतां थोडुं थोडुं कमाय, तेने कोइ दिवस कोइ सोदामां लाख रुपैयांनी प्राप्ति थइ जाय, त्यारे जेवो ते आनंदित थाय, अने फरी तेज व्यापारनी जेवी चाहना राखे, तेनाथी पण अधिक, आवक साधुने दान देवानी चाहना राखे. आ पांचमो गुण ठे. आ पांच गुण युक्त दान आपे तो अतिथिसंविज्ञाग व्रत होय. आ व्रतना पांच अतिचार वर्जवा, ते लखीए ठीए.

१ सचित्त निक्षेप अतिचार. सचित्त पृथ्वी, जल, कुंज, चूला, इंधनादि उपर साधुने न देवानी बुद्धिथी आहार राखे; मनमां एवो विचार करे के साधु तो आहार लेशे नहि, परंतु निमंत्रणा करवाथी मारुं अतिथिसंविज्ञाग व्रत बन्युं रहेशे. आ प्रथम अतिचार.

२ सचित्त पीहण अतिचार. आहारने सचित्त वस्तुथी ढांके, सूरण, कंद, पत्र, पुष्पादिथी न देवानी बुद्धिथी ढांकी राखे तो बीजो अतिचार.

३ कालातिक्रम अतिचार. साधुने जिद्दानो काल वित्या पठी, अथवा जिद्दा काल पहेलां, अथवा साधु आहार करी रह्या होय ते पठी, आहारनी निमंत्रणा करवा जाय तो बीजो अतिचार.

४ परव्यपदेश अतिचार. साधु ज्यारे याचना करे, त्यारे क्रोध करे; पोतानी पासे वस्तु होय ठतां, मागतां आपे नहि; वली आपे तो पण एवा विचारथी के आवा गरीब लोको साधुने आपे ठे तो, तेजनाथी शुं हुं गरीब हुं ते न आपुं? आवी जावनाथी आपे तो चोथो अतिचार.

५ गोल, खांड प्रमुख पोतानी वस्तु होय, ते न आपवानी बुद्धिए पारकी कहे, अने पारकी वस्तु होय ते आपवानी बुद्धिए पोतानी कहे तो आ पांचमो अतिचार. इति श्री अतिथिसंविज्ञागव्रतं संपूर्ण.

सम्यक्त्वपूर्वक वारव्रतरूप, गृहस्थ धर्मनुं स्वरूप धर्मरत्न प्रकरण, तथा योगशास्त्रादि ग्रंथानुसार संक्षेपमात्र लखेल ठे; विशेष जाणवानी अजि-लाषावालाए धर्मरत्नशास्त्र वृत्ति, तथा योगशास्त्र जोवां.

इति श्रीतपोगुह्यगणिश्रीमणिविजयतद्विष्यश्रीमुनिबुद्धिविजयतद्विष्य

मुन्यात्मारामानंदविजयविरचित जैनतत्त्वादर्थ (ज्ञापांतरे) श्रावकनिरूप
नामा अष्टमपरिच्छेदः संपूर्ण ॥

॥ अथ नवमपरिच्छेदप्रारंभ ॥

श्रावकोनां ठ कृत्यो ठे १ दिनकृत्य, २ रात्रिकृत्य, ३ पर्वकृत्य, ४
चातुर्मासिक कृत्य, ५ संवत्सरकृत्य, ६ जन्मकृत्य, तेमांशी प्रथम वि
नकृत्यविधि, आ परिच्छेदमां श्रावकविविग्रथ तथा श्रावककौमुदी का
ज्ञानुसार सखियें ठियें

प्रथम तो श्रावकें निजा अस्स खेपी जोइए ज्यारे एक प्रहर रात्रि
शेष रहे, त्यारे निजा तजी ठठवुं जोइए कोइने धहु निजा श्रावक
होय तो पण जघन्यथी खौदमा ब्राह्ममुहूर्त्तमां अवश्य ठठवुं जोइए स
वारमां वहेखां ठठवापी इहलोक परलोकनां अनेक कार्य सिद्ध आय वे
से अवसरें बुद्धिपण निर्मल, सुंदर होय ठे पूर्वापर विचार धहु
सारी रीतें थइ शके ठे ग्रंथकार एम पण सखे ठे के निरंतर जे
सूतां सूतां सूर्योदय थइ जाय, तेनु आयुष्य अस्स आय ठे, तेथी ब्राह्म
हूर्त्तमां अवश्य ठठवुं जोइए ज्यारे निजानो त्याग करी ठठे, त्यारे
मनमां विचारे के हुं श्रावकहुं, पोताना घरमां सुतो इतो के वीज
ना घरमां सुतो इतो ? नीचे सुतो इतो के उपरमाखे सुतो इतो ? वि
वसना सुतो इतो के रात्रिना सुतो इतो ? इत्यादि विचार करतां नि
जानो वेग न मटे तो नासिका सेमज मुखनो श्वासोश्वास रोके, तेम
करवापी निजा तत्कास दूर थइ जाय ठे, पठी छार सारी रीतें तपासी
जरुर होय तो सधुशकादि करे रात्रिमां जागतां कोइने कांइ कहेतुं प
हेतो, भवस्वरथी कहे, ठवे खरें शब्दोच्चार करे नहिं ठचा स्वरथी घोस
वापी रात्रिमां ठपकसी प्रमुख हिंसक जीव जागी जाय तो माखी प्र
मुख अनेक जीवोनी ते हिंसा करे ठे कसाइ जागी जाय तो, गाय, ॥
करी, घेठा प्रमुखने मारवाने चाछो जाय ठे, माठी जाल सइ पोतानु
काम शरु करवा जाय ठे, बाघरी, आइडी, मदिरापानी, खुनी, परखीई
पट, तस्कर, खूटारा, धोपी, घांची, कुंजार प्रमुख अनेक हिंसा करनारा
जीवो जागवापी अनेक तरेहुनां पापकर्ममा प्रवृत्त थइ जाय ठे आ सर्व

પાપનું નિમિત્ત કારણ રાત્રિએ ઊંચા સ્વરથી વાત કરનારને થાય, તેથી ઊંચા સ્વરથી રાત્રિમાં નહિ બોલવું જોઈયે.

સવારમાં નિદ્રાનો ઠેદ થાય ત્યારે તત્ત્વજ્ઞાતા શ્રાવકે તત્ત્વવિચાર કરવો જોઈયે. તત્ત્વ પાંચ છે. ૧ પૃથ્વી, ૨ જલ, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, ૫ આકાશ, નિદ્રાના ઠેદ સમયે જો પૃથ્વીતત્ત્વ તથા જલતત્ત્વ વહેતાં હોય તો શુચ્છ છે અને જો અગ્નિ, વાયુ કે આકાશતત્ત્વ વહેતાં હોય તો દુઃખદાયક છે. શુક્લપદ્મ પ્રતિપદ્ દિને જો વામનાસિકાનો સ્વર ચાલતો હોય તો પંદર દિવસ સુધી આનંદ આરોગ્ય રહે; અને કૃષ્ણપદ્મની એકમને દિવસે જો દક્ષિણ નાસિકાનો સ્વર વહેતો હોય તો પંદર દિવસ સુધી સુખ આનંદ રહે; તેનાથી વિપર્યય હોયતો વિપર્યય ફલ થાય.

શુક્લ પદ્મના પ્રથમના ત્રણ દિવસ વામનાસિકાનો સ્વર ઊઠતાં વહેતો હોય તો શુચ્છ છે. તે પછીના ત્રણ દિવસ દક્ષિણસ્વર ચાલતો હોય તો શુચ્છ છે, વધી તે પછીના ત્રણ દિવસ વામ સ્વર ચાલતો હોય તો શુચ્છ છે, એમ અનુક્રમે પંદર દિવસ સુધી સમજવું. તથા કૃષ્ણપદ્મની એકમના દિવસથી ત્રણ દિવસ સુધી દક્ષિણસ્વર વહેતો હોય તો શુચ્છ છે, તે પછીના ત્રણ દિવસ વામસ્વર વહેતો હોય તો શુચ્છ છે. વધી તે પછીના ત્રણ દિવસ દક્ષિણ સ્વર વહેતો હોય તો શુચ્છ છે, એમ પંદર દિવસ સુધી જાણવું. તથા ચંદ્રસ્વરમાં સૂર્ય ઊગતો હોય, અને સૂર્યસ્વરમાં સૂર્ય અસ્ત થતો હોય તો શુચ્છ છે. તથા સૂર્યનાડીમાં સૂર્ય ઊદય હોય, અને ચંદ્રનાડીમાં અસ્ત થાય તો પણ શુચ્છ છે. કોઈ શાસ્ત્રના મત પ્રમાણે રવિ, મંગલ, ગુરુ, શનિ, આ ચાર વારમાં દક્ષિણસ્વરમાં સૂર્યનાડી દિવસ ઊગતાં ચાલે તો શુચ્છ છે, અને સોમ, બુધ તથા શુક્ર આ ત્રણ વારમાં સૂતાં, ઊઠતાં ચંદ્રસ્વર વામસ્વર ચાલે તો શુચ્છ છે, તેનાથી વિપર્યય ચાલે તો અશુચ્છ છે.

વધી કોઈક શાસ્ત્રકારના મત પ્રમાણે સંક્રાંતિના ક્રમથી સૂર્ય ચંદ્રનાડી વહે તો શુચ્છ છે, જેમ કે મેષ સંક્રાંતિને દિવસ સૂર્યસ્વર ચાલે, તથા વૃષસંક્રાંતિને દિને ચંદ્રનાડી ચાલે તો શુચ્છ જાણવી ઇત્યાદિ. તથા કોઈક મતમાં ચંદ્રમાં રાશિ પલટે તે અનુક્રમે અઢી ઘડી સુધી એક નાડી વહે છે ઇત્યાદિ; પરંતુ જૈનમતના આચાર્ય શ્રીહેમચંદ્રાદિનો તો પ્રથમ લખ્યા પ્રમાણે મત છે. ઠગીશ ગુરુ અદ્ધરો ઉચ્ચાર કરતાં જેટલો

કાશ છાગે છે, તેટલો કાશ વાયુનો એક નાઢીમાંથી વીજી નાઢીમાં સંચાર કરતાં છાગે છે

હવે પાંચતત્ત્વ સંબધી ઘોષસ્વરૂપ કહિયેં ઢિયેં નાસિકાનો પવન જો ઊંચો જાય તો અમિતત્ત્વ, જો નીચો જાય તો જલતત્ત્વ, જો તિથોં જાય તો વાયુતત્ત્વ, જો નાસિકાથી નિકલ્લી સિંધો તિથોં જાય તો પૃથ્વીતત્ત્વ, જો નાસિકાના ઘંને પુટની અંદર વહે, વહાર નિકલ્લે નહિ તો આકાશ તત્ત્વ, એ પ્રમાણે જાણવું

પ્રથમ પવનતત્ત્વ વહેટે, પઠી અમિતત્ત્વ વહે છે, પઠી જલતત્ત્વ વહેટે, પઠી પૃથ્વીતત્ત્વ વહેટે, પઠી આકાશ તત્ત્વ વહેટે નિરંતર આ પ્રમાણે અનુક્રમ છે ઘંને નાઢીમાં પાંચે તત્ત્વ વહે છે, તેમાં પૃથ્વીતત્ત્વ પચાશ પલ પ્રમાણ વહે છે, જલતત્ત્વ ચાલીશ પલ પ્રમાણ વહે છે, અમિતત્ત્વ ત્રીશ પલ પ્રમાણ વહેટે વાયુતત્ત્વ વીશ પલ પ્રમાણ વહેટે, આકાશતત્ત્વ દશ પલ પ્રમાણ વહેટે

પૃથ્વી અને જલતત્ત્વમાં શાંતિકાર્ય કરવાં, અમિ, વાયુ તથા આકાશતત્ત્વમાં વીસિમાન્ અને સ્થિર કાર્ય કરવાં, એ પ્રમાણે કરે તો શુદ્ધ ક્ષોભ્નિ થાય છે, જીવવાનો પ્રશ્ન, જયપ્રશ્ન, છાત્રપ્રશ્ન, ધનાર્જન પ્રશ્ન, મેઘવર્ષણ પ્રશ્ન, પુત્ર હોવાનો પ્રશ્ન, જવા આવવના પ્રશ્ન, આ પ્રશ્નો જો પૃથ્વી અને જલતત્ત્વમાં કરે તો શુદ્ધ થાય, અને અમિ, વાયુ વહેતાં કરે તો શુદ્ધ થાય નહિ, વલ્લી જો પૃથ્વીતત્ત્વમાં પ્રશ્ન કરે તો કાર્યની સિદ્ધિ સ્થિરપણે થાય, અને જલતત્ત્વમાં કાર્ય શીઘ્રતાથી થાય

પ્રથમની જિનપૂજા કરતાં, ધન કમાવા જતાં, પાણિગ્રહણ કરતાં કિલ્લો લેતાં, નદી ઊતરતાં, ગયેલાનું આગમન પુઠતાં, જીવનનો પ્રશ્ન કરતા, ઘર દેગ્રાદિ સ્વરીક્તાં, કરીઆણાં લેતા, વેષતાં, વર્ષેનું પ્રશ્ન કરતાં, નોકરી કરતાં, લેસી કરતાં, શત્રુને જીતતાં, વિચારંજ કરતાં, રાજ્યાભિષેક કરતાં, ઇત્યાદિ શુદ્ધ કાર્યો કરતા વડનાઢી વહે તો કલ્યાણકારી છે

પ્રશ્નસમયે કાર્યના આરંજમાં પૂર્ણ ધામનાઢી પ્રવેશ કરતી હોય, સ્થાને નિશ્ચયપૂર્વક કાર્યસિદ્ધિ જાણવી, તેમા સંદેહ નથી વલ્લી અમુક સહસ્ર કેદમાંથી ક્યારે તુટશે ? અમુક રોગી સાજો ક્યારે થશે ! અમુક સ્થાન પ્રદ થયેલો ક્યારે પદ પ્રાપ્ત કરશે ? આ પ્રશ્નોમાં, તથા યુદ્ધ કરવાના પ્ર-

श्रमां वैरीने मलतां, अकस्मात् जय पामतां, स्नान करतां, जोजन करतां, पाणी पीतां, सुतां, गइ वस्तुनी खोज करतां, मैथुन करतां, विवाद करतां, कष्टमां पडतां, आटला कार्योंमां सूर्यनाडी वहेती होय तो शुभ ठे, कोइक आचार्य एम पण कहे ठे के, विद्यारंजमां, दीक्षामां, शास्त्राज्यासमां, विवादमां, राजाना देखवामां, मंत्र यंत्रना साधनमां, सूर्यनाडी शुभ ठे; अथवा जो चंद्रादि स्वर चालतो होय तो निरंतर ते बाजुनो पग उठावीने प्रथम चाले तो कार्यसिद्धि थाय.

पापी जीवोनी तथा शत्रुजना दूत प्रमुख जे क्लेश कराववा वाला ठे, तेजनी सन्मुख, जे नासिकानी बाजु बंध होय ते पासुं राखे तो सुख, लाज अने जय थाय. शय्याथी उठतां शुक्ल पक्षमां डावो पग, अने कृष्ण पक्षमां जमणो पग धरती उपर मुके. आ विधि ए श्रावक निद्रा त्यागे.

श्रावक अत्यंत बहुमानपूर्वक मंगलकार्यवास्ते पंच परमेष्ठि नमस्कारमंत्रस्मरण करे. शय्यामां वेठां थकां मनमां पंच परमेष्ठिमंत्रस्मरण करे. वचनथी उच्चार न करे. जो मुखथी उच्चार करे तो शय्यानो त्याग करी धरती उपर बेसी नमस्कारमंत्र पढे. ए प्रमाणे नमस्कारमंत्र अंतःकरणमां स्मरण करतां करतां शय्याथी उठे; पवित्र जमीन उपर बेसे. पढी पूर्व अथवा उत्तर दिशि सन्मुख मुख करी उज्जा थइ चित्तनी एकाग्रता वास्ते कमलबंध करी जापथी नमस्कार मंत्र पढे. तेमां आठ पांखडीनुं कमल चिंतवे, तेनी कर्णिकांमां अरिहंत पदनुं स्थापन करे, पूर्व पांखडीमां सिद्ध पदनुं, दक्षिण पांखडीमां आचार्यपदनुं, पश्चिम पांखडीमां उपाध्यायपदनुं, उत्तरपांखडीमां साधुपदनुं स्थापन करे; बाकीनां चूलिकानां चारे पद अग्न्यादि चारे खुणामां अनुक्रमें स्थापन करे. “ उक्तं चाष्टमप्रकाशे योगशास्त्रे श्रीहेमचंद्रसूरजिः ” अष्टपत्रे सितांजोजे, कर्णिकायां करस्थितिः ॥ आद्यं सप्ताक्षरं मंत्रं, पवित्रं चिंतयेत्ततः ॥ १ ॥ सिद्धादिकचतुष्कं च, दिक्पत्रेषु यथाक्रमं ॥ चूलापादचतुष्कं च, विदिक्पत्रेषु चिंतयेत् ॥ २ ॥ त्रिशुद्धं चिंतयन्नस्य, शतमष्टोत्तरं मुनिः ॥ जुंजानोपि लज्जत्येव, चतुर्थतपसः फलं ॥ ३ ॥

हाथना श्रावर्त्तथी पंच मंगल मंत्र, नित्य स्मरण जे करता होय, ते-उने पिशाचादि डलता नथी. बंधनादि कष्टमां, विपरीत शंखावर्त्तकादि

અક્ષરોથી, અથવા વિપરીતપદોથી પચ મંગલ મત્ર સદ્ધાદિ જાપ કરે તે શીઘ્ર ક્ષેશાદિ નાશ પામે જો હાથ ઉપર જાપ ન કરી શકે તો સૂત્ર રક્તની વા રુદ્રાક્ષાદિની માલા ઉપર જપ કરે માલાવાલો હાથ હલ સન્મુખ રાખે, શરીરે, શરીરના વચ્ચેને તથા જૂમિકાને માલા લાક વા દેવી નહિ અગ્રુતાની ઉપર માલા રાખી, તર્જની આંગલીથી, નસ ઇ ગાવ્યા વિના, મળકા ફેરવે, મેરુ ઇલ્લધન ન કરે શાસ્ત્રકાર લેખે કે જે આંગલીના અગ્રથી જાપ કરે, જાપ કરતા મેરુ ઇલ્લધન કરે, અને રક્ત હતા ચિત્તથી જાપ કરે તો વહુજ અલ્પ ફલ મલે છે જાપ કરનાર થી જાળથી ઘફિલા રહી શબ્દોથી જાપ નહિ કરતાં મૌનપણે જાપ કરે તે શ્રેષ્ઠ છે જાપ કરતાં થાકી જાય તો ધ્યાન કરે, ધ્યાન કરતાં થાકે તે જાપ કરે, થનેથી થાકે તો સ્તોત્ર બોલે

શ્રીપાદલિસિસાચાર્યકૃત પ્રતિષ્ઠાકલ્પપદ્ધતિમાં લખ્યું છે કે, જાપ ૩૫૦૦ તરેહથી થાય છે ૧ માનસ, ૨ ઉપાંશુ, ૩ જાપ્ય તેમાં માનસ જાપ માનમાં વિચારણાથી થાય, સ્વસંવેષ્ય હોય, ઉપાંશુ જાપ ધીજા તો સાંજે નહિ, પરંતુ અતર્જસ્પ થાય, અને જાપ્ય જાપ ધીજાના સાંજલવામાં આવે તેમ થાય આ ત્રણે અનુક્રમે ઉત્તમ, મધ્યમ અને અધમ જાણવા માનસ જાપથી શાંતિ થાય છે, અર્થાત્ શાંતિને વાસ્તે માનસ જાપ કરવો, યુદ્ધિ ને વાસ્તે ઉપાંશુ જાપ કરવો, અને આકર્ષણાદિમાં જાપ્ય જાપ કરવો

નમસ્કાર મંત્રનાં પાંચપદ, નવપદ, અનાનુપૂર્વી ચિત્તની એકાગ્રતા થા સ્તે ગણે જો નવકાર મંત્રનો એક અક્ષર, વા એકપદ પણ જપે તો જાપ થઈ શકે છે ચક્રુક્ત યોગશાસ્ત્રે અષ્ટમંત્રકાશે ॥ પચ પરમેષ્ઠિ મંત્રના “અરિહંત સિદ્ધ આયરિય ઉલ્લાય સાહુ” આ સોલ જાપ, તથા “અરિહંત સિદ્ધ” આ ઇ અક્ષરનો જાપ, તથા “અરિહંત” આ ચાર અક્ષરનો જાપ, તથા આકાર જે ઘર્ણ છે, તે મળ મંત્ર છે સર્વ જાપનુ ફલ સ્વર્ગ વા મોક્ષ છે વહી વ્યવહારફલ આ પ્રમાણે જાણવું, પદ્ધર્ણનો (ઇ અક્ષરનો) જાપ ત્રણસો વાર કરે, ચારઘર્ણનો ચારસો વાર કરે, અને સોલ અક્ષરનો જાપ ઘસો વાર કરે તો એક અપવાસનું ફલ મલે છે વહી “અ” ઘર્ણ નાજિ કમલમાં સ્થિત ધ્યાને “સિ” ઘર્ણ મસ્તક કમલમાં સ્થિત ધ્યાને, “આ” કાર મુલ કમ

लमां स्थित ध्यावे, “उ” कार हृदयकमलमां स्थित ध्यावे, तथा “सा” कार कंठपिंजरमां स्थित ध्यावे. आ सर्व जाप कट्याणकारी ठे. “असि आ उसा” आ पांच वीज ठे. आ पांचे वीजोनो “उंकार वने ठे.

वली बीजा बीजमंत्रना पण जाप करे, जेम के “नमःसिद्धेय्यः” आवो मंत्र, जो इहलोकना फलनी इठा होय तो आकार सहित पढवो जोश्यें; अने जो मोक्षवास्ते जाप करवो होय तो आकार रहित पढवो जोश्ये. आ जापादि करवाथी बहुज फल थाय ठे ॥ यतः ॥ पूजाकोटि समंस्तोत्रं पूजाकोटिसमोजपः ॥ जपकोटिसमं ध्यानं, ध्यानकोटिसमोलयः ॥ १ ॥ ध्याननी सिद्धि वास्ते श्रीजिनजन्म, दीक्षादि कट्याण जूमिरूप तीर्थमां जाप; अथवा कोइ बीजा विविक्त स्थानमां जइ ध्यान करे. ध्याननुं स्वरूप जोबुं होय तो आवश्यकसूत्रांतर्गत ध्यानशतक अवलोकन करवुं. नमस्कारमंत्रनो जाप इहलोकमां पण बहुज लाभकारक ठे, ॥ उक्तंच महानिशीथे ॥ नासेइ चोर सावय, विसहरजल जलण बंधण जयाइ ॥ चिंतिज्जांतो रखस, रणरायजयाइं ज्ञावेण ॥ १ ॥ अर्थः—चोर, सिंह, सर्प, पाणी, अग्नि, बंधन, संग्राम, राजजय, आ सर्व जय पंच परमेष्ठि मंत्रना स्मरणथी नाश पामे ठे. एकाग्र ज्ञावथी जपे तो आ फल थाय ठे. पंच परमेष्ठि मंत्र सर्व स्थले जणवो जोइए. नमस्कार मंत्रना एक अक्षरना जापथी सात सागरोपमनुं करेलुं पाप नाश पामे ठे, जो संपूर्ण पंच परमेष्ठि मंत्र जपे तो पांचसो सागरोपमनुं करेलुं पाप नाश थाय ठे. तथा जे पुरुष एक लाखवार पंच परमेष्ठि मंत्रनो जाप करे, अने नमस्कारमंत्रनी विधिपूर्वक पूजा करे तो तीर्थकर गोत्र, नाम कर्मनो बंध करे. आ कथनमां संदेह नथी; अने आठ क्रोड, आठ लाख, आठ हजार, आठसो, आठ वार जो पंच परमेष्ठि मंत्रनो जाप, जे जीव करे ते त्रीजा जवमां सिद्ध थाय ठे. ते कारणथी सूतां, उठतां प्रथम नमस्कारस्मरण करवो, त्यारबाद धर्म जागरणा करवी, ते आ प्रमाणे.

हुं कोण हुं? कइ मारी जाति ठे? शुं मारुं कुल ठे? कोण मारा इष्ट देव ठे? कोण मारा गुरु ठे? शुं मारो धर्म ठे? शुं मारो अजिग्रह ठे? शुं मारी अवस्था ठे? शुं मे सुकृतादि करेल ठे? शुं मे दुष्कृत करेलां नथी? शुं हुं करवाने समर्थ हुं? शुं हुं करी शकतो नथी? मने कोइ दे-

એ ઠે કે નહિ? પોતાની ચૂલ આત્મા જાણે ઠે, ઠતાં કેમ તજતો નર્મ
 આજ કહ્ તિથિ ? ક્યા અરિહંતનો કલ્યાણક વિવસ ઠે ? આજ મ
 શું કૃત્ય ઠે ? ક્યા વેશમાં હું ? ક્યા કાલમાં હું ? સવારમાં ઠઠી ૫ પ્ર
 ણે સ્મરણ કરવાથી જીવ સાવધાન થઈ જાય ઠે જે વિરુદ્ધ કૃત્ય હોય
 નો પરિહાર કરે ઠે પોતાના નિયમનો નિર્વાહ, તથા નવીન ગુણોની પ્ર
 સિ થાય ઠે આજ ધર્મ જાગરણા આણંદ કામદેવાદિ શ્રાવકોષ કર્ત
 ને પ્રતિમાદિ વિશેષ ધર્મ કરણી કરેલી ઠે

હવે જે શ્રાવક પ્રતિક્રમણ કરનાર હોયતે પ્રતિક્રમણ કરે, અને જે
 તિક્રમણ ન કરે, તેપણ રાગાદિમય કુસ્વપ્ન, પ્રદેષાદિમય અનિષ્ટ ફલના સ
 વક, તેઠને દૂર કરવા વાસ્તે, તથા સ્વપ્નમાં સ્ત્રીસંગ પ્રસંગાદિક કરવાન
 સ્વોટાં સ્વપ્ન શ્રાવ્યાં હોય તો, એકસો શ્રાવ ઇશ્વાસ પ્રમાણ કાયોત્સ
 કરે આ કથન વ્યવહારજાપ્યમાં ઠે વલી વિવેક વિશ્વાસાદિ મંથોમાય
 સચ્ચુ ઠે કે, સ્વપ્ન વેર્યા પઠી, ફરી સુતુ નહિ, તથા દેખેછું સ્વપ્ન વિવે
 સદ્ગુરુનીપાસે કહેલું જો માતુ સ્વપ્ન શ્રાવ્યુ હોય તો ફરી સુતું ઠીક ઠે
 માતુ સ્વપ્ન કોઈને કહેલું નહિ વલી સમધાતુવાસા, પ્રશાંતચિત્તવાસા, ૫
 મીં, નીરોગી, જિતેંદ્રિય, શ્રાદ્ધાઠને જે શુજાશુજ સ્વપ્ન આવે તે સત્ય
 થાય ઠે સ્વપ્ન નવકારણથી આવે ઠે તેનાં નામ કહિયે ઠિયે

૧ અનુજવ કરેલી વસ્તુનુ, ૨ સાંજસેલી વાતનુ, ૩ દેખેલી ધિનાનું, ૪
 વાત, પિત્ત અને કફના વિકારથી, ૫ ચિંતિત વસ્તુનુ, ૬ સહજ સ્વપ્ના
 થી, ૭ દેવતાના ઉપદેશથી, ૮ પુણ્યના પ્રજાવથી, ૯ પાપના પ્રજાવથી, ૧૦
 મ આવે ઠે તેમા પ્રથમનાં ૪ કારણોથી જો સ્વપ્ન આવે તો તે નિરર્થક ઠે
 અને પાઠલના ત્રણ કારણોથી જો સ્વપ્ન આવે તો તે સત્ય થાય ઠે

રાત્રિના પહેલા પહોરમા સ્વપ્ન આવે તો એક વર્ષમાં ફલ આપે, બીજા
 પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવે તો ૪ મહિનામાં ફલ આપે, ત્રીજા પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવ
 તો ત્રણ મહિનામાં ફલ આપે, ચોથા પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવે તો, એક મા
 સમા ફલ આપે, સવારમાં વે ઘડી રાત્રિઠતાં સ્વપ્ન આવે તો વશ દિવસ
 માં ફલ આપે, સૂર્યોદયમાં સ્વપ્ન આવે તો તત્કાલ ફલ આપે

જે સ્વપ્નમા યદુજ શ્યાલ જજાલ દેશવામાં આવે, તથા જે રોગોદયથી
 સ્વપ્ન આવે અને જે મલમૂગ્રની ઘાધા ઠતા સ્વપ્ન આવે, તે ત્રણે સ્વપ્ન નિર

ર્થક છે. જો પહેલાં અશુદ્ધ સ્વપ્ન આવે, અને પછી શુદ્ધ સ્વપ્ન આવે, તો શુદ્ધ ફલ આપે, તથા જો પહેલાં શુદ્ધ સ્વપ્ન આવે, અને પછી અશુદ્ધ સ્વપ્ન આવે તો, અશુદ્ધ ફલ આપે; જો માતું સ્વપ્ન આવે તો શાંતિ અર્થાત્ દેવપૂજા, દાનાદિ કરવાં. સ્વપ્ન ચિંતામણિ ગ્રંથમાં પણ લખ્યું છે કે, અનિષ્ટ સ્વપ્ન देखीने सुइ जवुं, कोइने कहेवुं नहि, तेम करे तो पढी ते स्वप्न फल आपतुं नथी. सूता उठीने जिनेश्वर देवनी प्रतिमाने नमस्कार करीने, जिनेश्वरनुं ध्यान करे, स्तुति करे, स्मरण करे, पंचपरमेष्ठि मंत्र उचरे, तो खोटुं स्वप्न लयथइ जाय ठे. वली जे पुरुष देवगुरुनी पूजा करे ठे, निज शक्ति अनुसार तप करे ठे, અને निरંતર ધર્મના રાગી છે, તેડને માતું સ્વપ્ન પણ સારું ફલ આપે છે; તથા જે પુરુષ દેવગુરુનું સ્મરણ કરીને, તથા શત્રુંજય, સમેતશિખરપ્રમુખ શુદ્ધ તીર્થોનાં નામ, અને ગૌતમસ્વામિ, સુધર્મસ્વામિ, પ્રમુખ આચાર્યોનાં નામ સ્મરણ કરીને સૂવે, તેને કદાપિ માતું સ્વપ્ન આવતું નથી.

થુંકવું હોય તો રાખમાં થુંકવું જોડે. શરીરને દૃઢ કરવા વાસ્તે હસ્તથી વજ્રીકરણ કરે; અગ્નિતત્ત્વ, તથા વાયુતત્ત્વ જ્યારે વહેતાં હોય, ત્યારે કસરત કરી કંઠસુધી દૂધ પીયે; કોઈ આચાર્ય કહે છે કે આઠ પસલી પાણીની પીવી, તેનું નામ વજ્રીકરણ છે. ઉઠતાંજ માતા પિતા, પિતામહ, વડીલજાઈ પ્રમુખને નમસ્કાર કરે, તો તીર્થયાત્રા સમાન ફલ છે. તેથી દરરોજ નમસ્કાર કરવા જોડે. જેડે વૃદ્ધોની સેવા કરી નથી, તેડને ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી. જેડે શીલમાં, સંતોષમાં, તથા જ્ઞાન ધ્યાનાદિમાં મોટા હોય તેડે વૃદ્ધ કહેવાય છે. તેડની સેવા અવશ્ય કરવી જોડે. વલી જેણે રાજાની સેવા કરી નથી, તથા જેણે પોતાના શત્રુડને માત કાર્યા નથી, તેને ધર્મ, અર્થ અને સુખ દૂર છે.

શ્રાવકે સવારમાં ઉઠી ચૌદ નિયમ ધારવા જોડે. તેનું સ્વરૂપ આગલ બતાવેલું છે. વિવેકવાન પુરુષ સમ્યક્ત્વપૂર્વક વાર વ્રત વિધિસહિત ગુરુમુખથી ધારણ કરે, કારણ કે વિરતિપણું અજ્યાસથીજ પલી શકે છે, તે કારણથી ધર્મનો અજ્યાસ પણ કરવો જોડે; અજ્યાસ વિના ક્રિયાપણ સારી રીતે વની શકતી નથી. ધ્યાન મૌનાદિ સર્વે, અજ્યાસ કરતાં ડુઃસાધ્ય નથી. જે જીવ આ જન્મમાં સારો અથવા બુરો જેવો અજ્યાસ કરે

ઠે, તેજ પ્રાય જ્ઞાપ્યના જન્મમાં પામે ઠે વહી પાંચમ, આઠમ, ચૌદશઃ
 મુલ દિવસે તપાવિ નિયમ ધર્મી પુરુષે જે જે અગીકાર કરેલો હોય, તે
 તિથ્યતરની ધ્રાન્તિથી સચિત્ત જસાદિ, પાન, તંબોલ, પ્રમુલ્હ લાવાયોગ્ય, સા
 લીધુ હોય, પઠી એમ જાણવામા આવે કે આજે અમુક તપ કરવાનો નિ
 વસ ઠે, ઠતાં મારી ચૂલ થઈ ગઈ, એમ યાદ આવતાં જો કાંઈ મુલ્હ
 હોય તો, તેને રાખાવિમાં ફેંકી દે, પ્રાશુક પાણીથી મુલ્હશુદ્ધિ કરીને ત
 કયું હોય તેવી રીતે રહે તો નિયમજંગ થતો નથી, અને જો સંપૂર્ણ જો
 જન કર્યા પઠી જાણવામાં આવે કે, આજે તપનો દિવસ ઠે, તો આજ
 દિવસે વઢનિમિત્તે તે તપ કરે સમાપ્ત થયા પઠી તેના ઉપર પોરિસી પ
 કાશનાવિ તપ અધિક કરે, અને જો તપનો દિવસ જાણતાં ઠતાં એક રા
 ણોપણ લાય તો વ્રતજંગ થઈ જાય ઠે, અને વ્રતજંગ જાણીને કરવું તે ન
 રકાવિનો હેતુ ઠે વહી જો તપ કર્યા પઠી અત્યંત માવગી થઈ જાય, અ
 થવા ચૂતાવિ દોષથી પરવશ થઈ જાય, વા સર્પાવિ કરહે, ઇત્યાદિ અસ
 માધિમા તપ કરવાને સમર્થ ન હોય તોપણ ચાર અગાર ઉચ્ચારણ કરવા
 થી વ્રતજંગ થતુ નથી, એમ સર્થ નિયમોમા જાણીલેલુ ઇત્તચ ॥ વયજા
 ગુરુ દોસો, ચોવસ્સવિ પાલણા ગુણકારિ ॥ ગુરુલાઘવ ચ નેય, ધમ્મ મિશ્ર
 આગારા ॥ ૧ ॥ અર્થ -વ્રતજંગ થવાથી મહાદૂપણ થાય ઠે, જો પાલણ
 મા આવે તો થોડુ વ્રત પણ ગુણકારી ઠે, તે કારણથી ગુરુલગ્ન જાણીને
 ગવાને ધર્મમાં આગાર કહેલા ઠે

વહી નિયમ આ પ્રમાણે મદ્દણ કરવાં જોઈએ પ્રથમ તો મિથ્યાત્વ લા
 ગવા યોગ્ય ઠે નિરંતર યથાશક્તિ એક, વે, ગ્રણ વાર જિનદશન, સંપૂર્ણ દે
 વવદન, ચેસ્યવદન કરવાં જોઈએ, તેથીજ રીતે ગુરુનો યોગ મલે તો દીપ
 લગ્નવદના કરવી જો ગુરુ હાજર ન હોય તો ધર્માચાર્યનુ નામ લઈ વદના
 કરવી વહી આવક વર્ષાશ્રુતુમા નિરંતર પાંચ પર્યના દિવસે શ્રદ્ધપ્રકારી
 પૂજા કરે, જ્યાંમુધી જીવે ત્યાંમુધી નવુ અન્ન, નવુ ફલ, પફાલાદિ દેવ
 પદાવ્યાધિના ગ્વાયનદિ નિરંતર નેવેથ, સોપારી, વદામાવિ દેવની આગ
 પદાવે ગ્રણ ચોમાસામાં તથા સંવત્સરી દિવાલી પ્રમુલ્હમાં પોલાનાં અ
 મંગલ જરી દોયે નિત્ય, વા પર્યના દિવસોળ, વા વર્ષમાં સ્વાદિમ સર્વવસ્તુ
 દેવ, ગુરુને અર્પણ કરી જોજન કરે પ્રતિમાસ, પ્રતિવર્ષ મહાપ્વજા પ્રમુલ્હ

उत्सव करीने चडावे. स्नात्रमहोत्सव, अष्टोत्तरी पूजा, रात्रि जागरण करे. निरंतर चोमासा आदिमां केटलीएक वार जिनमंदिर, धर्मशाला प्रमार्जन करे, करावे, देरासर समरावे, पौषधशाला लिंपे, लींपावे. प्रतिवर्ष जिनमंदिरमां अंगलुहणां आपे, दीवानेवास्ते रु आपे, तेल आपे, घी आपे, केशर, सुखड आपे, पौषधशालामां कटासणा, मुहपत्ति, चरवला, धोतीआं, कांबल, दोरा, उन प्रमुख आपे. वर्षमां श्रावकोने बेसवावास्ते केटलीएक पाट, बाजोठ प्रमुख आपे. जो निर्धन होय तो पण वर्षमां एक दिवस सुतरना दोरा, वा आंटी प्रमुख आपी संघपूजा करे. केटलीएक साधमीं बंधुर्जेने शक्ति अनुसार जोजन करावी साधर्मिवात्सल्य प्रमुख करे. निरंतर केटलीएक काउसग्न करे. स्वाध्याय करे. निरंतर जघन्यथी नवकारसीनुं प्रत्याख्यान करे. रात्रिए चरित्र प्रत्याख्यान करे. बंने वखत प्रतिक्रमण करे. आ करणी प्रथम करवा पढी वार व्रत अंगीकार करे. तेमां पण सातमा व्रतमां सचित्त, अचित्त अने मिश्रवस्तुनुं स्वरूप सारी रीतें जाणवुं जोशए.

जेम प्रायः सर्वधान्य, अनाज, तेमज धाणा, जीरूं, अजमो, वरीआली, सुआ, राइ, खसखस प्रमुख सर्वकण, सर्वपत्र, सर्वे लीलांफल, तथा मीतुं खारो, लालरंगनुं सिंधादूण, संचल, माटी, खडी, हिरमची, लीलां दातण प्रमुख, सर्वव्यवहारथी सचित्त (सजीव) ठे; तथा पाणीमां पलाळेला चणा, घडं प्रमुख अनाज, तथा चणा, मग, अडद, तूअर प्रमुखनी दाल जेमां आखा दाणा रहीगया होय, ते सर्वे मिश्र ठे; तथा प्रथम मीतुं लंगाडीने अग्निनी बाष्प प्रमुख आप्या विना, तथा तपावेली रेतीमां नाख्याविना चणा, घडं, जुआर प्रमुख जूजे ते, तथा खारो प्रमुख आप्याविना मसलेला तल, उंला, उंवी, पोंक, थोडी शेकेली फली तथा चिन्नाडा प्रमुखफल, मरचां, राइ हींग प्रमुखथी वघारे; तथा जेनी अंदर बीज सचित्त होय एवां पाकेलां सर्वफल, मिश्रठे. तथा तलवट, तिलकूट जे दिन करवामां आवे ते दिन मिश्रठे. जो तलमां अनाज प्रमुख नाखी कूटे तो एक मुहूर्त्त पढी अचित्त थायठे. वली दक्षिण मालवादि देशोमां बहु गोल प्रमुख नाखवाथी तेज रोज अचित्त थइ जायठे. वृद्धनो तत्काल उखडेलो गुंदर, लाख, ढाल, तरतनुं फोडेवुं नालीयेर, लींबु, दाडम,

खमां, वर्ण, गध, रस, स्पर्शादि षगडेख देखे, तेमज तेमां सुरसखी मुख जीव पडेखा देखे तो ते न खाय, जो खायतो जीवहिंसा पायने रोगोत्पत्तिनु कारण थाय

मिठाइनी मर्यादा अने धीवसनो निषेध, उपर सातमा व्रतमां खली आव्या ठीए, त्याथी जाणवु वहीमां सोख पहोर उपरांत जीव उत्पन्न थाय ठे, वखी विवेकी जीवोयें रींगणां, टींघरु, जावु, विखा, पीसु, मदां, पाका गुंदां, पचु, महुडां, मोर, वाखोल, मोटा घोर, चणीआंको काचा कोठ फस, खस खस, तख इत्यादि न खावा जोइय तेमां जीव थाय ठे तथा जे फल छाखरग देखवामां बूरा लागे, पाकीगळे खा तथा गोख, एवा ककोडां, फणस प्रमुखपण बूरी जावनाना हेतु वाथी न खावां जोइय वखी जे फल जे देशमां खावां धिरुख लागे, मके कढवुं तुंघडु, कूप्मांड अर्थात् कोहोसु हखवुं (कहु) ते पण न खावा जोइय वखी अजहय, अनतकाय, कदमूल, पठी ते परघरनां अचित्त करेखां, रांघेखा होय तोपण न खावा जोइय, कारण के एक तो निशूकता अने धीजा रसलंपटता तथा वृद्ध्यादि दोषनो प्रसंग पाय ते कारणथी न खावां जोइय तथा उकाखेखां सेखरां, रांघेखां आझां कि कंद, सूरण, रींगणाप्रमुख अंगर जो के अचित्त ठे तोपण आवक प्रसंगदूपण त्यागवा वास्ते न खाय वखी भूखा तो पचाग खावा योग्य नथी निषिद्धत्वात् तथा शूठ अने हखदर, नाम तेमज खाव जेद वखी अजहय नथी तथा उकाखेसु पाणी ग्रण उत्तरा आवे त्यारे अचित्त थइ जाय ठे त्या कथन पिंडनिर्युक्तिमा ठे चोखाना धोणनु पाणी ज्यो नितरीने निर्मल थइजाय, त्यारे अचित्त थाय ठे वखी उप्प जसनी मर्यादा प्रवचनसारोद्धारादि मयोमां आ प्रमाणे खली ठे ग्रण वावत उत्तरा आवेसु उप्पजख उनाखाना चारे मासमां पाच पहोर अचित्त रहे ठे आ चूखेथी उतायां पठीनी मर्यादा ठे तथा वर्षांशुतुना चारे मासमां ग्रण पहोर अचित्त, अने शियाखाना चारे मासमां चार पहोर अचित्त रहे ठे, पठी सचित्त थइ जाय ठे जो खान, घाल, वृद्धादि साण वास्ते मर्यादा उपरांत राखवु होय तो द्वारादि यस्तुनो प्रक्षेप करी राखवु, तेम करवाथी सचित्त थतु नथी आ कथन प्रवचन सारोद्धारना

१३६ मा द्वारमां ठे. तथा कांगडु मग, मठ अने हरडादिनां मीज (गो-
ठली) अग्रजो के अचित्त ठे, तोपण योनि राखवा वास्ते, तथा निःशू-
कतादि परिहार वास्ते दांतथी तोडवा न जोइए. इत्यादि सचित्त वस्तुनं
स्वरूप जाणीने सातमुं व्रत अंगीकर करवुं जोइए.

आवकें प्रथम तो निरवद्य (दोष रहित) आहार करवो जोइए, तेम
न करी शके तो सर्व सचित्त वस्तु खावानो त्याग करवो जोइए; तेम
पण न करी शके तो बावीश अन्नदय अने वत्रीश अनंतकाय तो अ-
वश्य त्यागवा जोइए. वली चौद नियम धारवा जोइए. सूइ उठीने य-
थाशक्ति नियम ग्रहण करवुं, पढी यथाशक्ति प्रत्याख्यान करवुं. नम-
स्कार सहित पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यान, जो सूर्य उदय पहेलां उचर-
वामां आवे तो शुरू ठे, अन्यथा शुरू नथी. शेष प्रत्याख्यान सूर्योदय
पढी पण थइ शके ठे. नवकारशी जो सूर्योदय पहेलां उचरवामां आवी
होय तो तेनी पढीना पोरसी तेमज साढ पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यानो थइ
शके ठे. जे नमस्कारसहित सूर्योदयनी पहेलां उच्चारण न करीए तो
कोइपण काल प्रत्याख्यान करवुं शुरू नथी; अने जो प्रथम नमस्कारा-
दि प्रत्याख्यान मुष्टि सहितादि करे तो सर्वकाल प्रत्याख्यान करवा-
मां आवे ते शुरूज थाय ठे.

रात्रिए चौविहार करे अने दिवसें एकासणुं करे, पढी ग्रंथिसहित
प्रत्याख्यान करे तो तेने दरेकमासमां उगणत्रीश उपवासनुं फल मळे ठे.
दररोज बे वखत जोजन, उपर कहेली रीति प्रमाणे करे तो तेने अष्टा-
वीश उपवासनुं फल मळे ठे; कारण के जोजन करतां बे घडी काल ला-
गे ठे, बाकीनो काल तपमां व्यतीत थाय ठे. आ कथन पद्मचरित्रमां ठे.
प्रत्याख्यान उपयोगपूर्वक पुरुं थइजाय तो पारे.

हवे चारप्रकारना आहारना विज्ञाग कहीयें ठीयें. अनाज, पक्वान्न,
रोटला प्रमुख, जेनाथी क्षुधानो नाशथइ शके, ते प्रथम अशन नामनो
आहार ठे. ठाशनुं पाणी तथा उष्णजल प्रमुख आ बीजो पाननामा आ-
हार ठे. फल, फूल, शेलडीरस, सुखडीप्रमुख, आ त्रीजो खादिमनामा
आहार ठे; अने सूंठ, हरडे, पिपलीमूल, तीखां, जीरुं, अजमो, जायफल,
जावंत्री, अशेदीउं, खेरवडी, जेठीमध, तज, तमाक्षपत्र, एलायची, कोठ,

સંતરા, કેરી, નિંધ તથા શેરહીનો તત્કાલનો કાઢેલો રસ, તથા તત્કાલ કાઢેલું તલનું તેલ, તત્કાલ ખાંગેલાં ઘીજ, નાલીયેર, સોપારી, સિંગોઠા પ્રમુખ, તથા ઘીજરહિત કરેલાં પાકાં ફલ ચણચૂરણાદિ, તથા અત્યંત મર્દન કરીને કણકાઢેલા જીરાદિ, આ સર્વ અતર્મુદ્ધૂર્ત સુધી મિશ્ર થે, પ્લી પ્રાણુકનો વ્યવહાર થે તથા ઘીજાંપણ પ્રથમ અગ્નિના યોગવિના પ્રાણુક કરેલા અતર્મુદ્ધૂર્ત સુધી મિશ્રથે, પ્લી પ્રાણુકનો વ્યવહાર થે વ્હી પ્રાણુક પાણી, કાચાં ફલ, કાચાં અનાજ અગર જો ઘડુજ મર્દન કરાં હોય તોપણ સ્વપ્ન અગ્નિ પ્રમુખ પ્રથમ શસ્ત્ર વિના, પ્રાણુક થતાં નથી, કારણ કે શ્રી પચમાંગ જગવતીસૂત્રના ઇંગણીશમા શતકના શ્રીજા રહેલાં માં સ્થિત થે કે ઘઞ્મય શિલા, ઘઞ્મય છોટો, અને આમલા પ્રમાણ પૃથ્વીકાય સ્થિતે એકવીશ ઘાર વાટવામા આવે તોપણ કેટલાએક પૃથ્વીકાયના જીવોનો છોટાને સ્પર્શ પણ થતો નથી, એવી તે જીવોની સૂક્ષ્મ કાયાવ

વ્હી સો યોજન ઉપરાંતથી આવેલાં હરદાં, હારેક, ડાદ, છાલડાદ, સ્વજુરાદિ મેવા, તીલાં, પીપર, જાયફલ, ઘવામ, અલોહ, નેઝજા, જાગોજા, પસ્તાં, ચારોલી, ઘીની, ઇજ્વલ સિંખાલૂણ, સાજી, જાઠીમાં પક્ષ ઘેલું લૂણ, ઘનાવટી હાર, કુંજારેં કરેલી માટી પલાયત્તી, સર્વાંગ, જાંઘંઘ્રી, સૂકી મોથ, કોફળદેશ પ્રમુખનાં કેલાં ઝનાં કરેલા સિંગોઠાં, સોપારી, આ સર્વનો પ્રાણુક વ્યવહાર થે સાધુ પણ કારણ પ્રસંગે પ્રહર કરે થે આ વાત કલ્પનાપ્યમા પણ સ્પષ્ટ થે “ જોયણ સય તુ ગતુ જાણાદારે જંઢ સંકતિ ” ઇત્યાદિ તેમાં હરદે, પીપર પ્રમુખ આચરણીય થે તે કારણથી સ્થિત થે, અને ચણ, ડાદ પ્રમુખ અનાચરણીય થે વ્હી ઉત્પલ કમલ, પદ્મકમલ, તદકામાં રાખવાથી એક પહોરની અદરજ અચિત્ત થઈ જાય થે, અને મોગરાના ફુલ, જુહનાં ફુલ તદકામાં ઘડુવલત પડ્યા રહે તો પણ અચિત્ત થતાં નથી, પરંતુ મોગરાના ફુલ પાણીમાં નાખેલાં એક પહોરની અદરજ અચિત્ત થઈ જાય થે, અને ઉત્પલ કમલ તથા પદ્મકમલ ઘડે પાણીમાં રાખવાથી ઘડુ ઘલત સુધી અચિત્ત થતાં નથી “ શીતયોનિકલ્પાત્ ” તથા પાવઢાના, ફૂલોના, તેમજ જે પ્લીમાં ગોઠવી ઘડાઈ ન હોય તેના, તથા ઘડુઆ પ્રમુખ લીલી ઘનસ

तिना, आ सर्वना डीटीआं (वृंत) करमाइ जाय त्यारे ते जीवरहित थयां जाणवां. आ कथन श्रीकटपञ्चाष्यवृत्तिमां ठे.

श्री पंचमांगना ठठा शतकना पांचमा उद्देशामां सचित्त अचित्त वस्तुनं स्वरूप आ प्रमाणे लखेलुं ठे, शाल, व्रीहि, घउं, जव, जवजव, आ पांच धान्यनी जाति कोठारमां, मोटा पालामां वा माला याने कोठार विशेषमां मुख ढांकीने राखे तथा लींपे, चारे वाजुथी लींपे, अने उपर मजबुत ढांकणुं राखी सील मारवाजेवुं बंध करे तो केटलाककाल सुधी तेमां जीव योनि रहे ? आ प्रमाणे प्रश्नपुठवाथी जगवान् कहेठे के हे गौतम ! जघन्य तो अंतर्मुहूर्त रहे, अने उत्कृष्ट तो त्रण वर्ष रहे, पठी अचित्त थइ जाय. तथा वटाणा, मसूर, तल, मग, अडद, वाल, कलथी, चोला, तुश्चर, चणा इत्यादि धान्य सर्व उपर प्रमाणे जाणवुं, परंतु ए-टलुं विशेषके, ते उत्कृष्टथी पांच वर्ष उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. तथा अलसी, कसुंवानी करड, कोडुं, कंगणी, बंटी, राल, कोडुसक, सण, सरसव, मूढीनां बीज इत्यादि धान्यपण उपर प्रमाणे जाणवां, परंतु उत्कृष्टथी सात वर्ष उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. तथा कपासनां डोडवां उत्कृष्टथी त्रण वर्ष उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. आपण कटपञ्चाष्यनी वृत्तिमां ठे. तथा चाल्या विनानो आटो (लोट) श्रावण, जादरवा महिनामां पांच दिवस सुधी मिश्र रहेठे. पठी अचित्त थाय ठे; आसो, कारतक मासमां चारदिनसुधी मिश्र रहेठे, पठी अचित्त थाय ठे; मागसर पोस मासमां त्रणदिन सुधी मिश्र रहे ठे, पठी अचित्त थाय ठे; माहा, फागणमासमां पांच पहोर मिश्र रहे ठे, तथा चैत्र, वैशाख मासमां चार पहोर मिश्र रहे ठे, तथा ज्येष्ठ, आषाढ मासमां त्रणपहोर मिश्र रहे ठे, उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. जो तत्काल चाली ले तो अंतर्मुहूर्तसुधी मिश्र रहे, पठी अचित्त थाय ठे.

प्रश्न:- पीसेलो आटो केटला दिवसनो अचित्त जोगीने तथा श्रावकने खावो योग्य ठे ?

उत्तर:- सिद्धांतमां आटानी मर्यादानो नियम अमारा वाचवामां आव्यो नथी, परंतु बुद्धिमान् नवुं जुनुं अनाज, सरस नीरस क्षेत्र, वर्षा, शीत, उष्णादि ऋतु, तेमां पण ते आटानो पंदर दिवस के मासादि का-

વિઢગ, ષિઢલણ, અજમોઢ, કુસિજણ, પીપર, ઘીણકવાઢ, કચુર, મુલ્લ, કટાસેલીઠ, કપૂર, સચલ, હરઢાં, ઘઢેઢાં, કુઠજઠ, ઘલુલ, ઘલ, સતિ, પાન, સોપારી, હિંગ, હિંગુલાટક, ટ્રેઘીસઠ, પચકુલ, પુષ્કરમૂલ, જલ્લ મૂલ, ઘાલ્લી, તુલસી, આ સર્વ સ્વાલિમ નામા ઘોઢા આહારમાં ઢે ક્ષત્ર ઘન સારોઢારાલિ ઘંથો સેમજ જ્ઞાપ્યમાં આ ઘિચાર ઘતાલેલ ઢે ક્ષત્ર ઘૃત્તિમાં સેને સ્વાલિમ કઢે ઢે કોઢ અજમાને પળ સ્વાલિમ કઢે ઢે ઘ મતાતર ઢે આ સર્વસ્વાલિમનામા આહાર ઢે ઘલી પ્લાયલી તથા ક પુરપ્રમુલ્લલી ઘાસિત કરેલુ જલ ડુલિહાર પ્રત્યાલ્યાનમાં પીલું કલ્પે ઢે તથા ઘેશણ, ઘરીઆલી, સોય, કોઠલ્લી, આમલાંગાંઠ, આંઘાની ગોલ્લી, લીંબુનાં પાન પ્રમુલ્લ સ્વાલિમ હોવાલી ડુલિહાર પ્રત્યાલ્યાનમાં ઢેલ્લ કલ્પતાં નથી ટ્રિલિહાર પ્રત્યાલ્યાનમાં માત્ર જલ પીલું કલ્પે ઢે તેલ્લ પળ ફુકારેલુ પાળી, તથા સાકર, કેપુર, પ્લલી, કઢા, લેર, ઘૂલ્લ, સેલ્લક, પાઢલાલિલિત જલ, જો નિતારીને સેમજ ગલીને ઘારે તો કલ્પે, અન્યથા નહી

શાલ્લોમાં મઘ, ગોલ, સાકર, લાંઢપ્રમુલ્લ સ્વાલિમમાં ગળેલા ઢે, ઘને ડાલ્લ, શર્કરાલિ જલ, તલ્લ પ્રમુલ્લને પાનમાં ગળેલાં ઢે, તો પળ તે ડુલિહાર પ્રત્યાલ્યાનમાં કલ્પતા નથી ઠલ્લ ઘ ॥ નાગપુરીઘગઢના કરેલા પ્રત્યાલ્યાનજ્ઞાપ્યમાં કલ્પુ ઢે કે ॥ ઘલા પાળાર્હ્ય, પાળ તલ્લ સાલ્લમ ક ઢાર્હ્ય ॥ પઢિય સુર્યમિ તલ્લલિલુ, તિલીજળગંતિ નાયરિલ્લ ॥ ૨ ॥ લીલી સાથે જોગ કરવાલી ઘોલિહારનો જંગ ઘતો નથી, પરંતુ ઘાલ્લકના તથા લીના હોઠ મુલ્લમાં લલ્લ ઘુલ્લન કરવામાં આવે તો જંગ ઘાય ઘલી ક વિહાર પ્રત્યાલ્યાનમાં સેમ પળ કરે તો જંગ ઘતો નથી પ્રત્યાલ્યાન માત્ર આહારતુજ કરાય ઢે, પરંતુ રોમ આહારતુ કરવામાં આવતું નથી, તેલી લેપાલિ કરવાલી પ્રત્યાલ્યાનમાં જંગ ઘતો નથી

ઘલી નીલેની ઘલ્લુઠ કોઢપળ પ્રકારના આહારમાં ગળાતી નથી ઢે નાં નામ પંચાગ લીંલ્લો, ગોમૂત્ર, ગલી, કઢું, કરીઆતું, અલિલિલ, ક ઢાની ઠાલ, લીઢ, લલ્લન, ડાલ, હરિડા, રોહળી, ઠપલોટ, ઘજ, ટ્રિલ્લા, ઘાલ્લની ઠાલ, ઘમાસો, નહિ, આસંઘ, રીંગળી, પ્લિયો, ઘુગલ, હરઢાં ઘલ, કપાસની જઢ, જાલ, ઘેરી, કલેર, કરીર, લેની જઢ, પુંઘાઢ, ઘોહ

थोरी, आढी मजीठ, बोल, बीउकाष्ट, कुंआर, चित्रक, कुंदरु प्रमुख जे जे वस्तुर्ज खावामां अनिष्ट लागे ते सर्व अणाहारिक ठे. आ अणाहारी वस्तु रोगादि कष्टमां चोविहार प्रत्याख्यानमां पण खावामां आवे तो जंग यतो नथी. आ प्रमाणे आहारना जेद जाणीने प्रत्याख्यान करे.

पढी दिशाए जवुं, दांतण करवुं, उल उतारवी, कोगला करवा, आ सर्व देशस्नान करी पवित्र थवुं जोइए. आ कथन अनुवादरूप ठे; कारण के पूर्वोक्त सर्वकामो सवारमां उठी प्रायः सर्व गृहस्थ करे ठे; तेमां शास्त्रोपदेशनी अपेक्षा नथी, कारण के व्यवहारथी स्वतः सिद्ध ठे, परंतु तेनोविधि शास्त्रमां कहेलो ठे. प्रथम मलोत्सर्ग (दिशाए जवा) नो विधि आ प्रमाणे ठे. ॥ यदुक्तं विवेकविलासग्रंथे ॥ मूत्रोत्सर्गं, मलोत्सर्गं मैथुनं स्नानञ्चोजनं ॥ संध्यादिकर्म पूजा च, कुर्याज्जापं च मौनवान् ॥ १ ॥ अर्थः—मुतरवुं, दिशाए जवुं, मैथुन करवुं, स्नान, चोजन, संध्यादि कर्म, पूजा, जाप, आ सर्व मौनपणें करवां; तथा वने संध्या वस्त्र पेहेरीने करे दिवसे उत्तर सन्मुख मुख राखी लघुशंका करे. वढी सर्व नक्षत्रोनुं तेज सूर्यथी अवराइ जाय, अने सूर्यनुं मंडल अर्धवहार आवे त्यांसुधी सवारनी संध्या करे; तथा सूर्य अर्ध अस्त थाय, पढी बे त्रण नक्षत्रो ज्यां सूधी नजरे न पडे, त्यांसुधी सायंकाल कहेवाय ठे. वढी राखना ढगला उपर, ठाणना ढगला उपर, गायोने बेसवाना स्थानमां, सर्पनी वंची उपर, ज्यां बहुलोक पुरीषोत्सर्ग करता होय त्यां, उत्तम वृद्धनी नीचे, रस्ता उपरना वृद्धनी हेठल, रस्तामां सूर्य सन्मुख, पाणीनी जगामां, स्मशानमां, नदीना कांठा उपर, जे जगाने स्त्रीज पूजती होय ते जगा-उपर, इत्यादि स्थानोमां मलोत्सर्ग न करे. परंतु ज्यां बेसवाथी कोइ गाल दीए नहि, मारे कुटे नही, पकडी लइ जाय नहि तेवा स्थानमां तेमज ज्यां बेसवाथी पडी जवाय नही, ज्यां जमीनमां पोलाण होय नही, मठर डांसादि त्रसजीव तथा बीजप्रमुख होय नही, एवा उचित स्थानमां मलोत्सर्ग करे. वढी गामनी तथा कोइना घरनी समीप मलोत्सर्ग न करे. जे तरफथी पवन आवतो होय, तथा गामनी पूर्व दिशि तरफ पुंठ करीने मलोत्सर्ग न करे. तथा मूत्रनो वेग रोकवो नही. मूत्रनो वेग रोकवाथी नेत्रमां हानि थाय ठे, अने दिशानो

सर्मा, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादि षड्विध देखे, तेमज तेमां सुरसणी
मुख जीव पडेखा देखे तो ते न खाय, जो खायतो जीवहिंसा -
रोगोत्पत्तिनु कारण थाय

मिठाइनी मर्यादा अने बीदखनो निषेध, उपर सातमा व्रतमां व
आव्या ठीए, त्यांथी जाणवुं दर्हीमां सोख पहोर उपरांत जीव ज
थाय ठे, वस्त्री विवेकी जीवोयें रींगणां, टीशरु, जांबु, घिसा, पीसु, क
मदां, पाकां गुंदां, पचु, महुडां, मोर, बाखोस, मोटां धोर, चशीआं
काचां कोठ फस, खस खस, तख इत्यादि न खावां जोइए तेमां
जीव थाय ठे तथा जे फल छाखरग देखवामां बूरां छागे, पाकी
खां तथा गोख, एवा ककोडां, फणस प्रमुखपण बूरी जावनाना हेतु
वाथी न खावां जोइए वस्त्री जे फल जे देशमां खावां विरुद्ध छाग,
मके कढवुं तुंबहु, कूप्मांड अर्थात् कोहोसु हलवु (कहु) ते पण न ख
वां जोइए वस्त्री अजइय, अनंतकाय, कंदमूल, पठी ते परधरनां अ
चित्त करेखां, रांधेखां होय तोपण न खावां जोइए, कारण के एक तो वि
शुद्धता अने बीजा रसखंपटता तथा वृद्ध्यादि दोषनो प्रसंग थाय
ते कारणथी न खावां जोइए तथा उकाखेखां सेखरां, रांधेखां आर्जी
कंद, सूरण, रींगणाप्रमुख अगर जो के अचित्त ठे तोपण आवक प्र
गदूपण त्यागवा वास्ते न खाय वस्त्री मूला तो पचाग खावा योग्य
थी निषिद्धत्वात् तथा शूठ अने हलदर, नाम तेमज खाव जेव थ
थी अजइय नथी तथा उकाखेसु पाणी व्रण उजरा आवे त्यारे अचि
थइ जाय ठे आ कथन पिंडनिर्युक्तिमां ठे चोखाना धोणनु पाथी ज
नितरीने निर्मल थइजाय, त्यारे अचित्त थाय ठे वस्त्री उण्ण जखनी
र्यादा प्रवचनसारोद्धारावि मथोमां आ प्रमाणे सखी ठे व्रण वस्तु
जरा आवेसुं उण्णजख उनाखाना चारे मासमां पांच पहोर अचित्त
हेठे आ चूखेथी उतार्या पठीनी मर्यादा ठे तथा वर्षावतुना चारे
समां व्रण पहोर अचित्त, अने शियाखाना चारे मासमां चार पहोर अ
चित्त रहे ठे, पठी सचित्त थइ जाय ठे जो ग्लान, वास, वृद्धादि
वास्ते मर्यादा उपरांत राखवुं होय तो दारादि वस्तुनो प्रदेय क
राखवु, तेम करवाथी सचित्त थतु नथी आ कथन प्रवचन

१३६ मा द्वारमां ठे. तथा कांगडु मग, मठ अने हरडादिनां मीज (गो-
ठली) अंगरजो के अचित्त ठे, तोपण योनि राखवा वास्ते, तथा निःशू-
कतादि परिहार वास्ते दांतथी तोडवा न जोइए. इत्यादि सचित्त वस्तुनं
स्वरूप जाणीने सातमं व्रत अंगीकर करवुं जोइए.

आवकें प्रथम तो निरवद्य (दोष रहित) आहार करवो जोइए, तेम
न करी शके तो सर्व सचित्त वस्तु खावानो त्याग करवो जोइए; तेम
पण न करी शके तो बावीश अन्नदय अने वत्रीश अनंतकाय तो अ-
वश्य त्यागवा जोइए. वली चौद नियम धारवा जोइए. सूइ उठीने य-
थाशक्ति नियम ग्रहण करवुं, पढी यथाशक्ति प्रत्याख्यान करवुं. नम-
स्कार सहित पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यान, जो सूर्य उदय पहेलां उचर-
वामां आवे तो शुरू ठे, अन्यथा शुरू नथी. शेष प्रत्याख्यान सूर्योदय
पढी पण थइ शके ठे. नवकारशी जो सूर्योदय पहेलां उचरवामां आवी
गोय तो तेनी पढीना पोरसी तेमज साढ पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यानो थइ
शके ठे. जे नमस्कारसहित सूर्योदयनी पहेलां उच्चारण न करीए तो
होइपण काल प्रत्याख्यान करवुं शुरू नथी; अने जो प्रथम नमस्कारा-
दि प्रत्याख्यान मुष्टि सहितादि करे तो सर्वकाल प्रत्याख्यान करवा-
मां आवे ते शुरूज थाय ठे.

रात्रिए चौविहार करे अने दिवसें एकासणुं करे, पढी ग्रंथिसहित
प्रत्याख्यान करे तो तेने दरेकमासमां उगणत्रीश उपवासनुं फल मखे ठे.
दररोज बे वखत नोजन, उपर कहेली रीति प्रमाणे करे तो तेने अष्टा-
वीश उपवासनुं फल मखे ठे; कारण के नोजन करतां बे घडी काल ला-
गे ठे, बाकीनो काल तपमां व्यतीत थाय ठे. आ कथन पद्मचरित्रमां ठे.
प्रत्याख्यान उपयोगपूर्वक पुरुं थइजाय तो पारे.

हवे चारप्रकारना आहारना विभाग कहीयें ठीयें. अनाज, पक्वान्न,
रोटला प्रमुख, जेनाथी कुधानो नाशथइ शके, ते प्रथम अशन नामनो
आहार ठे. ठाशनुं पाणी तथा उष्णजल प्रमुख आ बीजो पाननामा आ-
हार ठे. फल, फूल, शेलडीरस, सुखडीप्रमुख, आ त्रीजो खादिमनामा
आहार ठे; अने सूंठ, हरडे, पिपलीमूल, तीखां, जीरं, अजमो, जायफल,
जावंत्री, अशेलीठ, खेरवडी, जेठीमध, तज, तमालपत्र, एलायची, कोठ,

विढग, विढखवण, अजमोद, कुखिजण, पीपर, चीणकवाव, कचूर, मुस्ता, कटासेलीठ, कपूर, संचख, हरडां, घदेडां, कुठजठ, वबुस, धव, खदिर, पान, सोपारी, हिंग, हिंगुसाष्टक, त्रेवीसठ, पचकुस, पुष्करमूख, जवासा मूख, वावची, तुखसी, आ सर्व खादिम नामा चोथा आहारमां ठे प्रवचन सारोद्धारादि ग्रंथो तेमज ज्ञाप्यमां आ विचार घतावेख ठे कस्य वृत्तिमां तेने खादिम कहे ठे कोइ अजमाने पण खादिम कहे ठे आ मतांतर ठे आ सर्वखादिमनामा आहार ठे वखी एसायची तथा कपुरप्रमुखधी वासित करेसुं जख दुविहार प्रत्याख्यानमां पीवुं कस्ये ठे तथा वेशण, वरीआखी, सोय, कोठवडी, आमसागांठ, आंवाणी गोठ-खी, खीवुनां पान प्रमुख खादिम होवाधी दुविहार प्रत्याख्यानमां खेबां कस्यतां नधी त्रिविहार प्रत्याख्यानमां मात्र जख पीवुं कस्ये ठे तेमां पण फुकारेसु पाणी, तथा साकर, कंपुर, पखची, कछा, खेर, घूर्खक, सेखक, पादसाविवासित जख, जो नितारीने तेमज गखीने वापें तो कस्ये, अन्यथा नही

शास्त्रोमां मघ, गोख, साकर, खांडप्रमुख खादिममां गणोखा ठे, अने डाक, शर्करावि जख, तक्र प्रमुखने पानमां गणोखां ठे, तो पण ते दुविहार प्रत्याख्यानमां कस्यता नधी उक्तं च ॥ नागपुरीयगठना करेखा प्रत्याख्यानज्ञाप्यमां कस्युं ठे के ॥ वखा पाण्डार्यं, पाणं तद् साश्मं शुद्धार्यं ॥ पठियं सुयंमि तद्विदु, तिप्तीजणंगति नायरिश्चं ॥ १ ॥ स्त्रीनी साये जोग करवाधी चौविहारनो जंग थतो नधी, परंतु वासकना तथा स्त्रीना होठ मुखमां खइ पुंवन करवामां आवे तो जंग थाय वखी दुविहार प्रत्याख्यानमां तेम पण करे तो जंग थतो नधी प्रत्याख्यान मात्र आहारनुज कराय ठे, परंतु रोम आहारनुं करवामां आवहुं नधी, तेधी खेपावि करवाधी प्रत्याख्यानमां जंग थतो नधी

वखी नीचेनी वस्तुठ कोइपण प्रकारना आहारमां गणाती नधी तेनां नाम पथांग खीवडो, गोमूत्र, गखी, कहुं, करीआहुं, अतिविय, कडानी ठाख, चीढ, चंदन, डाख, हरिडा, रोहणी, ठपखोट, वज, त्रिफला, थावखनी ठाख, धमासो, नहि, आसंध, रींगणी, एखियो, गुगख, हरडां, कपासनी जड, जाख, बेरी, कंधेर, करीर, तेनी जड, पुंथाड, पोइ

थोरी, आढी मजीठ, बोल, बीजकाष्ट, कुंआर, चित्रक, कुंदरु प्रमुख जे जे वस्तुजं खावामां अनिष्ट लागे ते सर्व अणाहारिक ठे. आ अणाहारी वस्तु रोगादि कष्टमां चोविहार प्रत्याख्यानमां पण खावामां आवे तो जंग यतो नथी. आ प्रमाणे आहारना जेद जाणीने प्रत्याख्यान करे.

पढी दिशाए जवुं, दांतण करवुं, उल उतारवी, कोगला करवा, आ सर्व देशस्नान करी पवित्र थवुं जोइए. आ कथन अनुवादरूप ठे; कारण के पूर्वोक्त सर्वकामो सवारमां उठी प्रायः सर्व गृहस्थ करे ठे; तेमां शास्त्रोपदेशनी अपेक्षा नथी, कारण के व्यवहारथी स्वतः सिद्ध ठे, परंतु तेनो विधि शास्त्रमां कहेलो ठे. प्रथम मलोत्सर्ग (दिशाए जवा) नो विधि आ प्रमाणे ठे. ॥ यदुक्तं विवेकविलासग्रंथे ॥ मूत्रोत्सर्गं, मलोत्सर्गं मैथुनं स्नानञ्चोजनं ॥ संध्यादिकर्म पूजा च, कुर्याज्जापं च मौनवान् ॥ १ ॥

अर्थः—मुतरवुं, दिशाए जवुं, मैथुन करवुं, स्नान, चोजन, संध्यादि कर्म, पूजा, जाप, आ सर्व मौनपणें करवां; तथा वंने संध्या वस्त्र पेहेरीने करे दिवसे उत्तर सन्मुख मुख राखी लघुशंका करे. वली सर्व नक्षत्रोनुं तेज सूर्यथी अवराइ जाय, अने सूर्यनुं मंडल अर्धवहार आवे त्यांसुधी सवारनी संध्या करे; तथा सूर्य अर्ध अस्त थाय, पढी वे त्रण नक्षत्रो ज्यां सूधी नजरे न पडे, त्यांसुधी सायंकाल कहेवाय ठे. वली राखना ढगला उपर, ठाणना ढगला उपर, गायोने बेसवाना स्थानमां, सर्पनी वंवी उपर, ज्यां बहुलोक पुरीषोत्सर्ग करता होय त्यां, उत्तम वृद्धनी नीचे, रस्ता उपरना वृद्धनी हेठल, रस्तामां सूर्य सन्मुख, पाणीनी जगामां, स्मशानमां, नदीना कांठा उपर, जे जगाने स्त्रीउं पूजती होय ते जगा-उपर, इत्यादि स्थानोमां मलोत्सर्ग न करे. परंतु ज्यां बेसवाथी कोइ गाल दीए नहि, मारे कुटे नही, पकडी लइ जाय नहि तेवा स्थानमां तेमज ज्यां बेसवाथी पढी जवाय नही, ज्यां जमीनमां पोलाण होय नही, मडर डांसादि त्रसजीव तथा बीजप्रमुख होय नही, एवा उचित स्थानमां मलोत्सर्ग करे. वली गामनी तथा कोइना घरनी समीप मलोत्सर्ग न करे. जे तरफथी पवन आवतो होय, तथा गामनी पूर्व दिशि तरफ पुंठ करीने मलोत्सर्ग न करे. तथा मूत्रनो वेग रोकवो नही. मूत्रनो वेग रोकवाथी नेत्रमां दानि थाय ठे, अने दिशानो

વેગ રોકવાથી મૃત્યુ થઈ જાય છે વહ્ની વમન રોકવાથી કુટ રોગ થઈ જાય છે કદાપિ આ વ્રણે વાત નહીં થાય તો રોગ તો અવશ્ય થશે શ્લેષ્મ કરવામાં આવે ત્યારે તેના ઉપર ઘૂઢ નાસી દેવી, કારણ કે શ્રી પ્રજ્ઞાપના ઉપાંગના પ્રથમ પદમાં સ્વસ્થ્ય છે કે ચૌદસ્થાનમાં સંમૂર્ઠિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે ચૌદસ્થાનનાં નામ ૧ પુરીષ (વિદ્યા) માં, ૨ મૂત્રમાં, ૩ મુલના થુકમાં, ૪ નાકના મેષમાં, ૫ વમનમાં, ૬ પિત્તમાં, ૭ વીર્યમાં, ૮ વીર્ય રુધિરના સંગમમાં, ૯ રાધ (પર) માં, ૧૦ વીર્યના પુરુષ અલગ નિકલી પડે તેમાં, ૧૧ જીવરહિત કલેવરમાં, ૧૨ સ્ત્રી પુરુષના સંયોગમાં, ૧૩ નગરની મોરીમાં, ૧૪ સર્વ અશુચિસ્થાનમાં, જેમકે કાનના મેષમાં, આંત્રના વીપદામાં, વગલના મેષમાં, હ્યાદિ આ સર્વે ચૌદ ઘોલ મનુષ્યના સંસર્ગવાલા ગ્રહણ કરવા અને જ્યારે શરીરથી અલગ મેષ થાય છે, ત્યારે જીવ ઉત્પન્ન થાય છે

વહ્ની વાંતણ પણ નિરવચ્ચ સ્થાનમાં કરે. વાંતણ અચિત્ત જાણેલા વૃક્ષનું કોમલ કરે, વાંતોને દૃઢ કરવા વાસ્તે તર્જની આંગલીથી વાંતોની બીડ ઘસે, જે વાંતનો મેષ પડે, તેના ઉપર ઘૂઢ નાસી દે વાંતણ પણ કે-વીરીતે કરે ? વાંતણ સીધું, ગાંઠ વિનાનું, જેનો કુષો સારો થાય તેવું, આગલ જતાં પાતલુ, નાની આંગલી સમાન જાદુ, સારીદૂમિમાં ઉત્પન્ન થયેલું, પડું લઈ તેને કનિષ્ઠા અને અનામિકા આંગલી વચ્ચે પકડી, પ્રથમ જમણી વાઢા ઘસે, પછી ઢાઢી વાઢા ઘસે, સ્વસ્થ થઈ ઉપયોગથી વાંતને અને પેદાને પીડા ન થાય તેમ ઘસે ઉત્તર તથા પૂર્વસન્મુલ નિશ્ચલાસન થી વેસી મૌનયુક્ત વાંતણ કરે ડુર્ગંધી, સુકી, પોસી, સ્વાટી, સ્વારી વસ્તુ વાંતને ન ઘસે વહ્ની વ્યતીપાત, રવિવાર, સંક્રાંતિવિન, ગ્રહણ લાગવાને દિન, નવમી, અષ્ટમી, પદ્મવો, ચૌદશ, પૂર્ણમાસી, અમાવાસ્યા, આ દિનો માં વાંતણ ન કરે જો વાંતણ ન મહે તો મુલ શુદ્ધિને વાસ્તે ઘાર કો ગલા કરે, અને ઠંડતો હમેશાં ઠતારે. વાંતણની ફાઢથી જીવનો મેષ દુલ્લભે દુલ્લભે સઘલો ઠતારીને શુદ્ધ સ્થાનમાં વાંતણ ધોદને પોતાના મુલસન્મુલ નાલે વહ્ની સ્વાંસીવાલાં, શ્વાસવાલાં, તપવાલાં, અજીર્ણવાલાં, શોકવાલાં, તૃપાવાલાં, મુલ પાકેલાં, મસ્તક, કાન, નેત્ર, દ્વયના રોગવાલાં, વાંતણ ન કરે

मस्तकना केशने निरंतर समारे, जेथी माथामां जू न पडे. पढी तिलक करे. तिलक करती वखते आरीसामां पोतानुं मुख न देखे तेमज मस्तक न देखे तो पांच दिवसनी अंदर पोतानुं मरण जाणवुं. जेणें उपवास पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यान कर्तुं होय ते दांत धोया विना शुरू ठे, कारण के तपनुं फल बहुज उत्तम ठे. लौकिक शास्त्रोमां पण उपवासादि करे तो दातण विनाज देवपूजा करे एवो पाठ ठे, ते कारणथी उपवासादिमां दातण करवानो लौकिकशास्त्रोमां निषेध ठे. यदुक्तं विष्णुजक्तिचंद्रोदय ग्रंथे ॥ प्रतिपद्दर्शषष्ठीषु, मध्यांते नवमीतिथौ ॥ संक्रांतिदिवसे प्राप्ते, न कुर्यात् दंतधावनं ॥ १ ॥ उपवासे तथा श्राद्धे, न कुर्यात् दंतधावनं ॥ दंतानां काष्ठसंयोगो, हंति सप्त कुलानि वै ॥ २ ॥ इत्यादि.

ज्यारे स्नान करे त्यारे पनक कुंथुआदि जीवोथी रहित जूमिमां स्नान करे. जूमि उंची, नीची तथा पोली न होय त्यां स्नान करे. उष्ण प्राशुक जलथी स्नान करे, जो उष्ण जल न मळे, तो वस्त्रथी गली प्रमाण संयुक्त शीतल जलथी स्नान करे. व्यवहारशास्त्रोमां लख्युं ठे के, नम्र थड्ने, रोगठतां, परदेशथी आवीने, चोजन कर्ता पढी, आचूषण पेहेरीने, कोड्ने विदाय करीने, मांगलिक कार्य कर्ता पढी स्नान न करे; तथा अजाण्या पाणीमां, दुष्प्रवेशजलमां, मेलाजलमां, वृद्धोथी आढादित थयेला, शेवाळथी आढादित जलमां स्नान न करे. वली शीतजलथी स्नान करी उष्णचोजन न करवुं जोड्ण. अने उष्ण जलथी स्नान करी शीत चोजन न करवुं जोड्यें. तेलमर्दन निरंतर करवुं जोड्ण. स्नान कर्ता पढी जेनी कांति फीकी देखाय, तथा जेना दांत परस्पर घसाय, अने जेना शरीरमां मडदा जेवी गंध आवे, तेनुं मरण त्रणदिवस अंदर समजवुं; तथा स्नान कर्तापढी जेना हृदयमां तथा बंने पगोमां तत्काल पाणी शोषाड जाय, तो तेनुं ठ दिवसमां मरण समजवुं. मैथुनसेवीने तथा वमनकर्ता पढी थोडीवार पढी स्नान करवुं. मृतकनी चितानो धुमाडो लाग्यो होय तथा मस्तक मुंडाव्युं होय तो गळेला शुरू जलथी स्नान करवुं. तेलमर्दनकरी स्नान कर्ता पढी उज्वल वस्त्र, आचरण, पहेरवां. प्रयाणकरवाना दिवसे, संग्राममां जतां, विद्यामंत्र साधतां, रातना, सांजे, पर्वदिवसे, नवमेदिवसे, स्नान न करे तथा मस्तक पण न मुंडावे, तथा

પદ્મામાં એકવાર ઘાઢીમસ્તકના કેશ તથા નલ્લ દૂર કરાવે, પોતાને હાથે તથા ઘાંતે નલ્લ ન ઠતારે સ્નાન કરવાથી શરીર પવિત્ર ચૈતન્ય સુલ્લકર, જાવશુદ્ધિનો હેતુ થાય છે ॥ ઠક્ત ચ દ્વિતીયે અષ્ટકપ્રકરણે ॥ જલેન વેહદેશસ્ય, ક્ષણં યત્ શુદ્ધિકારણં ॥ પ્રાયોન્યાનુપરોધેન, દ્રવ્યસ્નાનં તદ્દુચ્યતે ॥ ૧ ॥ અર્થ:— જલથી શરીરની સ્વચામાત્રનીજ ક્ષણમાત્ર શુદ્ધિ છે પરંતુ વીર્ધકાલ નહી શુદ્ધિ જે થાય છે તે પળ પ્રાય છે પક્ષાંત નથી, કારણ કે અતિસારાદિ રોગવાલાને ક્ષણ માત્ર પળ શુદ્ધિ થતી નથી ધોવા યોગ્ય મેલથી ધીજા નાસિકાદિ અતર્ગત મેલ જે છે તે સ્નાનથી દૂર થતા નથી, અથવા પાણીવિના ધીજા જીવોની હિસા ન કરવાથી જે સ્નાન છે તે ઘાહ્ય સ્નાન છે જે પુરુષ સ્નાન કરી જગવાનની તેમજ સાધુની પૂજા કરે, તેનું સ્નાન પળ સારું છે, કારણ કે તે સ્નાન જાવશુદ્ધિનું નિમિત્ત છે સ્નાન કરવામાં અપ્રકાયના જીવોની વિરાધના છે, તો પણ સમ્યક્ વર્ણનની શુદ્ધિ રૂપ ગુણ છે ॥ યદુક્ત ॥ પૂજાપ્રકાયવહો, પદિકુલો સોઠ કિંતુ જિણ પૂજા ॥ સમ્મત્ત શુદ્ધિ હેઠ, તિ જાવણીયાઈ નિરવક્લા ॥૨॥ અર્થ —કોઈ કહે છે કે પૂજા કરવાથી જીવવધ થાય છે અને જીવવધ તો શાસ્ત્રમાં નિષેધ કરેલ છે, તે કારણથી પૂજા ન કરવી જોઈએ, તેનો ઠસર પવો છે કે, જિનરાજની પૂજા, સમ્યક્ષયની નિર્મલતા કરનારી છે, તે કારણથી જિનપૂજા નિરવધ છે ૫ પ્રમાણે દેવપૂજા ઘાસ્તે શુદ્ધસ્યને સ્નાન કરવા કષ્ટ છે, તથા શરીરના ચૈતન્ય સુલ્લવાસ્તે પળ સ્નાન છે, પરંતુ સ્નાન કરવાથી પુણ્ય થાય છે ૫મ માનવું તે મિષ્ટા છે, કારણ કે જે કોઈ તીર્થમાં જઈ જાણીને સ્નાન કરે છે તેને પળ શરીર શુદ્ધિ શિવાય ધીજી કાઈ પણ ફલ થતું નથી આ ઘાત અન્યદર્શનના શાસ્ત્રોમા પણ કષ્ણ કરેલી છે ઠક્ત ચ ॥ સ્કવપુરાણે કાશીસ્થલે પઠાધ્યાયે ॥ મ્લોક ॥ સૃદો જારસહસ્રેણ, જલકુંજશતેન ચ ॥ ન શુદ્ધ્યતે હુરાચારા, સ્નાનતીર્થશતૈરપિ ॥૨॥ જાયન્તે ચ મિયતે ચ, જલેપ્લેષ જલોક્સ ॥ ન ચ ગચ્છન્તિ તે સ્વર્ગ, મધિશુદ્ધમનોમલાઃ ॥ ૨ ॥ ચિત્ત સમાધિજિ શુદ્ધ, ધ્વનં સત્ય જાપણે ॥ મદ્ધાચર્યાદિજિ કાય, શુદ્ધોગર્ગાં ધિનાપ્યસૌ ॥ ૩ ॥ ચિત્તં રાગાદિજિ ક્ષિપ્ત, મલીકલચનૈર્મુલ્લં ॥ જીવહિંસાદિજિ કાયો, ગગા તસ્ય પરાદમુલ્લી ॥ ૩ ॥ પરદારા પરદ્રવ્ય, પરદોહપરાદમુલ્લ ॥ ગગાપ્યા

ह कदागत्य, मामयं पावयिष्यति ॥ ५ ॥ जलथी स्नान करवाथी असं-
ख्यजीवोनी विराधना थाय ठे, ते कारणथी पुण्य नथी. जलमां जीवना
अस्तित्वपणा माटे मीमांसाशास्त्रमां पण सिद्धि ठे ॥ यदुक्तं ॥ उत्तरमी-
मांसायां ॥ लूतास्यतंतुगलिते, ये ह्युद्राः सन्ति जंतवः ॥ सूक्ष्मा त्रम-
माणास्ते, नैवयान्ति त्रिविष्टपं ॥ १ ॥ इत्यादि ॥

स्नान कर्यापठी गुंमडां होय अने राधादि स्रवे तो स्नानकरनारें अं-
गपूजा करवी नहि, बीजापासे कराववी, अने अग्रपूजा तथा चावपूजा
पोते पण करे तो कांइ दोष नथी. थोडीपण अपवित्रता होय तो देव
स्पर्श न करे. स्नान कर्यापठी पवित्र, मृदु, गंध, काषायिकादिवस्त्र पो-
तीयां ठोडीने पहेरे. पाणीथी जीजेला पगोथी धरतीने नही स्पर्श क-
रतां, पवित्र स्थानमां जइ उत्तर सन्मुख मुखकरी, सारां, मनोहर, नवां
वस्त्र, फाट्याविनानां, शिवायाविनानां, वर्णमां धोलां, एवां वस्त्र पहेरे. जे
वस्त्र केडमां पहेरेलुं होय, तथा जे वस्त्र पहेरी दिशायें गया होय, तथा
जे वस्त्र पहेरी मैथुनसेवन करेल होय, ते वस्त्र पहेरी पूजादि न करे;
वली एक वस्त्र पहेरी जोजन तथा देवपूजादि न करे. स्त्री कांचली प-
हेर्याविना देवपूजा न करे. ए प्रमाणे पुरुषने वे वस्त्र तथा स्त्रीने त्रण
वस्त्र पहेर्या विना पूजा करवी कटपती नथी. देवपूजामां धोतीयुं अत्यंत
निर्मल धोलुं करवुं जोइए, निशीथचूर्णी तथा श्राद्धदिनकृत्य प्रमुख
ग्रंथोमां ए प्रमाणेज लख्युं ठे. तथा पूजा षोडशमां लख्युं ठे के, रेशमि
आदि जे सुंदर वस्त्र, लाल, पीलां होय ते पण पूजामां पहेरे तो ठीक ठे.
तथा “ एक साडियं उत्तरासंगं करेइ ” इत्यादि आगम प्रमाणथी उत्त-
रासंग अखंडवस्त्रनुं करे. वे कटके शीवेलुं वस्त्र पूजामां न कटपे. वली
रेशमी वस्त्र पहेरी जोजन करे, पठी मनमां विचारे के आ तो सदा प-
वित्र ठे, एवारेशमि वस्त्रथी जिनपूजा न करे. तथा जे वस्त्र पहेरी पूजा
करे, ते वस्त्रने पण पहेरवाने अनुसारे वारंवार धोवरावे. धूपदइ पवित्र
करे. धोतीयुं थोडावखतज पहेरवुं जोइए, ते धोतीयाथी परसेवो के श्वे-
प्म दूर न करवां जोइये. कारण के तेम करवाथी अपवित्रता थाय ठे.
वली पहेरेलावस्त्रोनी साथे पूजानां वस्त्रो अडाडवां न जोइए. बीजानां
पहेरेलां धोतीयां पहेरवां न जोइयें. वली वाल, वृद्ध, स्त्रीना पहेरवामां

आव्या होय ते वस्त्र तो विशेषें करी न पहरेवां जोइय वस्त्री सारा त्या नथी उत्तम तथा कुशसमाणस पासे, पवित्र वासणथी आद्यादनसंयुक्त रस्तामां छाववाना विधिसहित, पाणी तथा पुष्प पूजा वास्ते मगाव जोइय पुष्प छावनारने सारी रीतें किंमत आपी प्रसन्न करवो जोइये पठी मुखकोश बांधी, पवित्रस्थानमां, जेमां कोइ जीवन पढ्या होय पवा शोधेला केशर, कर्पूराविधी मिश्रचदन घसे, शोधेसो सुंदर धूप, दीप अखंड चोखा, अस्पृश्य प्रशंसा करवा योग्य नैवेद्य, फळादि सामग्री मे खये आ प्रमाणे डव्यथी पवित्र थई, तथा जावथी पवित्रता, राग द्वेष कपाय, ईर्ष्या रहित थई, तथा इहलोक, परलोकना सुखोनी दृष्टा रहित थई, अने कुतूहल, चपलतावि त्यागकरी, एकाम चित्तसारूप जाव शुद्धि करे ॥ उक्तच ॥ मनोवाक्कायवस्त्रोर्वी, पूजोपकरणस्थिते ॥ शुद्धि स चविधा कार्या, श्रीअर्हत् पूजनक्षणे ॥ १ ॥

ए प्रमाणे डव्यजावथी शुद्ध थई जिनमंदिरमां दक्षिणदिशाए पुरुष अने वामदिशाए स्त्री, यज्ञपूर्वक प्रवेश करे. प्रवेशना अवसरमा दक्षिण पग प्रथम धरे, पठी सुगंधवाला, मीठां सरसडव्योथी, पराङ्मुख वामस्वर चालता, मौनपणे देवपूजा करे. वस्त्री प्रण नैवेद्यिकी करण प्र दक्षिणा विधिथी पवित्र पाटछपर पद्मासनादि सुखासनपर बेसी, चदनना ठाममांथी चंदन धीजी कटोरीमां तथा हथेसीमां खई मस्तक मां तिष्ठक करे. तथा हस्तककण श्री चदनचर्चित, धूपित हस्तथी जिन अर्हत्तने पूजी, १ अंग पूजा, २ अग्रपूजा, ३ जावपूजा, जेतु स्वरूप आ गल कथन करवामां आवशे, ते प्रमाणे पूजी, प्रत्याख्यान जे पूर्वे करुं हतु, ते यथाशक्ति देवनी साक्षीए उच्चारे, त्पार पठी विधिथी मोटा प चायसी देरासरमा जई पूजा करे, ते आ प्रमाणे विधि सहित करे.

जो राजा प्रमुख महाशुद्धिवाला पूजा करवा जाय तो सर्वशुद्धि, स ये शोभा, सूर्ययुक्ति, सूर्यसेना प्रमुख मेखवी अतिउत्तमसहित जिनम तनी प्रजावना वास्ते महाआडयरपूर्वक जिनमंदिरमां पूजा करवा वा स्ते जाय जेम दशार्णजद्र राजा श्रीमहावीर जगधत्तने धांदवावास्ते सर्व सामग्री मेखवी गया दता तेम जाय

वस्त्री जे सामान्यशुद्धिवाला होय ते अजिमानरहित लोकापहास्य

तजीने यथायोग्य आडंबर सहित मित्र, जाइ, पुत्रादि सहित परिवार मेलवी जाय. जिनमंदिरमां प्रवेश करतां पहेलां १ पुष्प तंबोल प्रमुख सरसडुर्वादि त्यागे, २ ठरी, पावडी, मुगट, हाथी प्रमुख सचित्त अचित्त वस्तु शरीरना जोगने त्यागे, ३ मुगट शिवाय बाकीनां आचरण प्रमुख अचित्त वस्तु न त्यागे, एकवडा वस्त्रनुं उत्तरासंग करे, ४ जिनेश्वर जगवाननी मूर्ति देखी अंजली बद्ध थइ मस्तक उपर लगावी ॥ नमो जिणाणं ॥ एवो पाठ कहे, ५ मन एकाग्र करे, ए प्रमाणे पांच अजिगम साचवी नैषेधिकीपूर्वक प्रवेश करे.

जो राजा जिनमंदिरमां प्रवेश करे तो तत्काल राज्यचिह्न दूर करे. १ तलवार, २ ठत्र, ३ स्वारी, ४ मुगट, ५ चामर. आ पांचे राज्यचिह्न त्यागे. अग्रद्वारमां प्रवेश करतां घरव्यापारनो निषेध करवावास्ते त्रण नैषेधिकी करे, परंतु त्रणे निस्सीहिनी एक निस्सीहि गणवामां आवे, कारण के प्रथमनी निस्सीहिथी मात्र घर व्यापारनो निषेध करवामां आवे ठे; त्यारपठी मूलबिंबने नमस्कार करीने कळ्याणनी झडावाला पुरुषें सर्व कृत्य दक्षिण बाजुयें करवां. ते कारणथी मूलबिंबनी दक्षिण बाजुएथी चालतां, ज्ञान, दर्शन, चारित्र, आ त्रणेनी आराधना निमित्तें त्रण प्रदक्षिणा आपे. प्रदक्षिणा देतां थकां समवसरणस्थ चाररूपसंयुक्त जिनेश्वर जगवानने ध्यावे, गजारामां पेसतां वाम दक्षिणदिशायें जे बिंब होय तेने नमस्कार करे. ते कारणथी सर्वमंदिरमां चार तरफना समवसरणने आकारें त्रण तरफ त्रणबिंब स्थापन करवामां आवे ठे, एम करवाथी अरिहंतनी पाठल बेसवानो जे दोष होय ते दूर थइ जाय ठे; पीठ कोइ पण पासे रहेती नथी. त्यारपठी चैत्यप्रमार्जन प्रमुख जे आगल लखवामां आवशे ते करे, पठी सर्व प्रकारनी पूजा सामग्री वास्ते, तथा देहरा सप्पारवाना कामने निषेध करवावास्ते बीजी निस्सीहि मुख्यमंडपादिमां करे, पठी मूलबिंबने त्रण प्रणाम करी पूजा करे. जाण्यकारें पण कळुं ठे के त्रणनिस्सीहि करी, प्रवेश करी, मंडपमां जिनेश्वर जगवानने भूमिजपर सिंहासनमां स्थापन करी, हस्तजोडी, विधिथी त्रण वार प्रणाम करे, त्यारपठी हर्षथी उल्लसित थइ मुखकोश बांधी जिनप्रतिमा उपरनां निर्माळ्य फुल प्रमुख मोरपीठीथी दूर करे. जिनमंदिरनुं प्रमार्जनपण पोते

કરે વા, ઘીજા પાસે કરાવે પઠી જિનર્ધિવની પૂજા વિધિપૂર્વક કરે મુલ્લ કોશ આઠ પઢનુ કરે, જેથી મુલ્લ તથા નાસિકાનો શ્વાસ રુધાય વર્ષાક્ર-
તુમાં નિર્માલ્યમાં કુંચુઆદિ જીવપણ ઇત્પન્ન થાય છે, તેથી નિર્માલ્ય અને
સ્નામ્રજલ જુવાંજુવાં પવિત્ર સ્થાનમાં નાલે તેથી આશાતનાપણ દૂર થાય
ઠે કલ્પશધારણ કરી જલ પૂજા કરતી વસ્તે આ પ્રમાણે જાવના જાવે

હે સ્વામિન્ ! ઘાલપણામાં મેરુશિલ્પરપર સુવર્ણકલ્પશે કરી ઇંડ્રપ્રમુલ
દેવતાઈયે આપને જ્ઞાન કરાવ્યું હતું, તેઈને ધન્ય છે, જેઈયે આપનાં વર્ણ
ન કર્યાં હતાં છત્યાદિ જાવના જાવી યજ્ઞાપૂર્વક ઘાલાકુચિથી જિનર્ધિવ
ઊપરથી ચવનાદિ ઇતારે, પઠી જલથી પ્રદાલન કરીને યે અગલૂહણથી
જિનપ્રતિમાને નિર્જલ કરે પઠી પગ, જાનુ, કર, મસ્તકે પૂજા અનુક્રમે
નવશ્રંગમાં ચવનાદિથી કરે કોઈ આચાર્ય કહે છે કે પ્રથમ મસ્તકમાં તિ
લક કરી પઠી નવશ્રંગે પૂજા કરે. શ્રીજિનપ્રજસૂરિકૃતપૂજાવિધિ ગ્રંથ
માં લખ્યું છે કે, સરસ, સુરજિ ચંદનથી દેવની, દક્ષિણજાનુ, દક્ષિણ સ્ક-
ધ, લલાટ, ઘામસ્કંધ, ઘામજાનુ, આ ક્રમે પૂજા કરે, દ્વયપ્રમુલમાં પણ
પૂજા કરે તો નવશ્રંગની પૂજા થાય છે નવશ્રંગમાં પૂજા કરી, પાંચે વર્ષ
નાં સુગંધમય અલંકાર પુષ્પો, ચંદનસુગંધથી ઘાસિત કરી, પ્રત્યુપર ચઢાવે પ્ર
થમ કોઈયે મોટા મંદાળથી પૂજા કરી હોય અને પોતાની પાસે પૂજાની
તેથી સામગ્રી ન હોય તો પ્રથમની પૂજા ઇતારે નહીં, કારણ કે વિશિષ્ટ
પૂજા દેલવાથી જીવ્ય જીવોને જે પુણ્યાનુષધિ પુણ્ય થતુ, તેનો અંતરાય
થઈ જાય છે, તે કારણથી પ્રથમની પૂજાને વિશેષ શોજનીય કરે. આ
કથન ઘટ્ટદ્વાપ્યમાં છે

વહ્ની પૂજા ઊપર પૂજા કરવી તે નિર્માલ્ય લક્ષણ નહિ હોવાથી, નિ
ર્માલ્ય નથી જે દ્રવ્યો જોગવિનષ્ટ છે, તેજ ગીતાર્થોયે નિર્માલ્ય કથન
કરેલ છે, આદ્યૂષણો વારંવાર પહેરાવવામાં આવે જે, નિર્માલ્ય થતાં નથી
નહીં તો ગધ, વજ્રથી પકસો આઠ જિનપ્રતિમાનાં અગ કેવી રીતે લુહા
ય ? તે કારણથી જિનર્ધિવ આરોપિત જે જે વસ્તુ શોજારહિત, સુગંધરહિત
દેલવાય, અને જે જીવ્ય જીવોને પ્રમોદનો હેતુ ન હોય, તેનેજ વહુશ્રુતો
નિર્માલ્ય કહે છે આ કથન સંઘાચારવૃત્તિમાં લેખેલ છે ચઢાવેલા પોલા

कोइ आचार्य निर्माळ्य कहे ठे, अने कोइ तेम कहेता नथी; तत्व शुं ठे ? ते केवली जाणे.

चंदन, पुष्पादि पूजा एवी रीतें करवी के जेथी जगवाननां मुख नेत्रादि ठंकाइ जाय नही. वली बहु शोजनीय लागे तेवी करवी. कारण केदे-खनारने प्रमोद तथा पुण्यादिनी वृद्धि आय.

पूजा त्रण प्रकारनी ठे. १ अंगपूजा, २ अग्रपूजा, ३ जावपूजा. तेमां निर्माळ्य दूर करवां, प्रमार्जन करवां, अंगप्रक्षालन करवुं, वालाकुंची करवी, कुसुमांजलि करवी, पंचामृत स्नात्रथी शुद्धोदकधारा देवी, धूपित स्व-ष्ठ, मृदुगंध कषायकादि वस्त्रथी अंगदूहणां करवां, बरास कुंकुममिश्र गोशीर्ष चंदन प्रमुखथी विलेपन करवुं, गोरोचन कस्तूरिथी तिलक करवां, सुगंधमयपुष्पोथी आंगी रचवी, बहु मूढ्यवान सुवर्ण, रत्न, माणिक मोती प्रमुखना अलंकार, आचरण पहेराववां. जेम श्रीवस्तुपालें पोते जरावेला सवालाख बिंबो वास्ते, तथा श्रीशत्रुंजयनी उपर सर्वबिंबोनां रत्न, सुवर्णनां आचरण कराव्यां हतां, तथा दमयंतीए पाठला जवमां अष्टापद पर्वत उपर चोवीश तीर्थकरोने तिलक कराव्यां हतां, तेवी रीतें करावे. कारण के प्रतिमाजीनी जेटली उत्कृष्ट सामग्री मेलववामां आवे, तेटलीज अधिक शुज जावनी वृद्धि जव्यजीवोने आय ठे; तथा १ ग्रंथिम २ वेष्टिम, ३ पूरिम, ४ संघातिमरूप चतुर्विध प्रधान अम्बान विधिथी लावेलां शतपत्र, सहस्रपत्र, मोगरा, जाइ, जुइ, चंपक, गुलाबादि पुष्पविशेषनी माला, मुगट, शेहरा आदिथी आंगी रचना करे. फूलना चंदरवा, जाली, जरूखा करे, जेथी अत्यंतप्रमोद आय. वली जिनेश्वर जगवानना हाथमां बिजोरां, नालियर, सोपारी, नागरवेल, मोहोर, रूपीआ, लाडु प्रमुख राखे. वली वासप्रक्षेप करे; तथा सुगंधमय दशांग धूप उखेवे. आ सर्व अंगपूजामां आवे ठे. महाजाण्यमां कहुं ठे के ॥ गाथा ॥ न्हवण विलेवण आहरण, वत्थ फल गंध धूप पुष्पेहिं ॥ कीरइ जिणंगपूया, तत्थ विही एस नायवो ॥ १ ॥ वत्थेण बंधिउणना, संअहवा जहासमाहीए ॥ वज्जेयवंतुतया, देहमवि कंडुअणमाइ ॥ २ ॥ अन्यत्रापि गाथा ॥ कायकं दुअणं वज्जे, तह खेल विगिंचणं ॥ शुइथुत्त जणणं चेव, दुअंतो जगबं-धुणो ॥ १ ॥ देव पूजनना अवसरमां मुख्यवृत्तिए तो मौनज रहेवुं जोइ-

ये जो तेम न रही शके तो पापकारी वचन तो सर्वथा त्यागे पापनी
झापण वर्जे, कारण के प्रथम निस्सीहि करी रह्योपाराविनो निषेध
रेख ठे मूखविंघनी विस्तार सहित पूजा करे. पठी अनुक्रमें सर्व वी
विंघोनी पूजा करे, द्वारविंघ तथा समवसरणविंघोनी पूजा, मूखविंघ
पूजा कर्यापठी गजारार्थी निकसती वस्तुत करवी जोइये एवो संप्रव
परंतु प्रवेश करतां तो मूखविंघनीज पूजा करवी उचित लागे ठे संप्रव
रष्ट्रिमां एवो खेख ठे तेथी मूखनायकनी पूजा सर्वविंघोथी पहेलां त
सविशेष करवी जोइये ॥ उक्त ॥ उचिश्चत्त पूज्याये, विसेस करणं तु
खविंघस्स ॥ जपढइ तत्थ पढम, जणस्सविठी सहमणेणं ॥ १ ॥

शिष्य प्रश्न - चदनाविंघी प्रथम एक मूखनायकने पूजवा अने वी
विंघोनी पठी पूजा करवी, आ तो स्वामि, सेवक जाव कयों सेवो जाव
कनाथ तीर्थंकरमां नथी, वसी एक विंघनी घडुज आदर सत्कारथी पू
करवी, अने वीजां विंघोनी अल्पपूजा करवी, आ तो अमने जारे
शातना थती मासम पड़े ठे

गुरुत्तर - ज्ञानवत् पुरुषोने अहंत प्रतिमाठमां नायक, सेवकनी बु
होती नथी, कारण के सर्व प्रतिमाजीना एक सरिखाज परिवार, प्रा
हार्य प्रमुख देखाय ठे, आ व्यवहारमात्र ठे, जे विंघ प्रथम स्थापन
रवामा आवेख होय, ते मूखनायक ठे, आ व्यवहारथी शेष प्रतिमाठ
नायकजाव दूर थतो नथी, अथवा तो तेमने क्षयता जाव प्राप्त थतो न

एक प्रतिमाजिने वंदन, पूजा, नैवेद्य चढाववां, आ उचित प्रवृत्ति
खा पुरुषने आशातना नथी जेम मृत्तिकानी बनावेसी प्रतिमाने पू
फूलादि रहित उचित ठे, अने सुवर्ण प्रमुखनी प्रतिमाने ज्ञान विसेप
दि उचित ठे वसी एकज प्रतिमाना कल्याणक प्रमुखना महोत्सव
द्वयथी करवामा आवे ते वीजी प्रतिमाठने आशातनाना कारण थता
थी, जेम धर्मीपुरुषने वंदन, पूजन करतां वीजा उत्तम जीवोनी आशा
ना गणाती नथी तेम, आ प्रमाणे उचित प्रवृत्ति करतां जेम आशात
थती नथी जिनमंदिरमां जिनविंघनी जे पूजा करवामां आवे ठे, ते
थंकरोने वास्ते पूजा करवामा आवती नथी, परंतु पोताना आत्माने
पूजा शुभजावोनु निमित्तकारण होवथी करवामां आवे ठे, जे वखवा

નિમિત્ત કારણથી આત્માનાં ઉપાદાન કારણો સ્મરણમાં આવે છે, તેમજ બીજાંને બોધિ (સમ્યક્ત્વ) ની પ્રાપ્તિ થાય છે. કોઈ જીવતો શ્રી જિનમંદિરને દેખીને પ્રતિબોધ પામે છે, કોઈ જીવ જિનપ્રતિમાનું પ્રશાંતરૂપ દેખી બોધિબીજ પામે છે, કોઈ પૂજાનો મહિમા દેખી, અને કોઈગુરુના ઉપદેશથી પ્રતિબોધિ પામી જાય છે. તે કારણથી ચૈત્યજિનવિંબની રચના બહુજસુંદર, ઉત્તમ પ્રકારની કરવી જોઈએ, અને પૌતાની શક્તિ અનુસારેં મુખ્યવિંબની વિશેષ, અદ્ભુત શોજા કરવી જોઈએ.

ગૃહ દેરાસર તો હાલપણ, પીતલ, તામ્ર, રૂપામય કરાવવાને સમર્થ છે. જ્યારે પીતલપ્રમુખના બનાવવાની શક્તિ ન હોય તો દાંતાદિમય પીતલ તરેહ રંગાવે, કોરણીવિશિષ્ટ કાષ્ઠાદિમય કરાવે. ઘર ચૈત્ય તથા ચૈત્યસમુચ્ચયમાં નિરંતર સર્વસ્થલેં પ્રમાર્જન કરાવે, તેલ પ્રમુખથી કાષ્ઠ રંગાવે, જેથી ઘુણ ન લાગે. વઢી સામાન્યથી યવડી પ્રમુખથી ધોલાવે. શ્રી તીર્થકરાદિના પંચકલ્યાણક પ્રમુખનાં ચિત્રો કરાવે. સમગ્રપૂજાનાં ઉપકરણો કરાવે, પડદા, કનાત, ચંદરવાદિ આપે, એવાં એવાં કામો કરે કે જેથી જિનમંદિરાદિની અધિક અધિક શોજા થાય. ઘરદેરાસરમાં તેમજ તેની ઉપર ધોતીઆં પ્રમુખ ન નાખે, ઘરદેરાસરની પણ ચોરાશી આશાતના ટાલે. પીતલ વા પાષાણની જે પ્રતિમા હોય તે સર્વવિંબોનું એક અંગલૂહણથી પાળી લૂહે. પઠી નિરંતર બીજાં સુકોમલ અંગલૂહણથી સર્વ વિંબોનું પાળી લૂહે, વારંવાર સર્વ અંગોઉપર અંગલૂહણાં ફેરવી પાળીની અસર બિલકુલ રહેવા ન દે. તે પ્રમાણે કરવાથી પ્રતિમા ઉજ્જ્વલ થતી જાય છે. જ્યાં જ્યાં પ્રતિમાનાં અંગોપાંગ પર જલ રહિ જાય, ત્યાં ત્યાં પ્રતિમાને શ્યામતા થઈ જાય છે.

નવ, પંચતીર્થી, ચોવીશી પટ્ટાદિમાં સ્નાનજલનો પ્રતિમાજીને પરસ્પર સ્પર્શ થવાથી આશાતના થાય છે, એવી આશંકા ન કરવી જોઈએ. અશક્ય પરિહાર હોવાથી. ૧ એક અર્હતની પ્રતિમા હોય, તેનું નામ વ્યક્ત છે. ૨ એકજ પાષાણાદિમાં ઝરત એરવતક્ષેત્રની ચોવીશી બનાવે, તેનું નામ ક્ષેત્ર પ્રતિમા છે. ૩ તેવીજરીતેં એકસો સિત્તેર પ્રતિમાને મહાશ્ય કહે છે. ૪ ફૂલની વૃષ્ટિ કરતાં જે માલા ઘર દેવતા છે, તેનું રૂપ પંચતીર્થી ઉપર બનાવે છે, વઢી જિનપ્રતિમાને ન્હવણ કરતાં પેહેલાં મા-

છાવરને પાણીનો સ્પર્શ થયાપછી જિનર્ધિય ઉપર તે પાણી પડે છે તેમાં દોષ નથી આ ઘટ્ટોની આચરણા છે તેવીજરીસેં ચોવીશી ગદ્યા આદિમાં પણ જાણી છેવું પ્રયોમાં પણ ઘવીજ રીતિ દેલ્લવામાં આવે છે ॥ સાચ્ય કારણું વચન અહીંયાં લક્ષીયેં ઠીયેં જિનરાજની ક્ષત્રિ દેલાવાવાસ્તે કોઈ જક્તજન એક પ્રતિમા બનાવે છે, સાચે પ્રગટપણે અદમદ્દાપ્રાતિદ્યાર્ય જે ધાગમ મુશોજિત રચાવે છે ૧ વર્ણન, જ્ઞાન, ચારિત્રની આરાધનાવાસ્તે કોઈ ત્રણ તીર્થી પ્રતિમા બનાવે છે ૩ કોઈ જક્તજન પચ પરમેષ્ઠિના આરાધન નિમિત્તેં ઉદ્યાપન (ઇજમણા) માં પચતીર્થી પ્રતિમા જરાવે છે ૪ ચોવીશ તીર્થકરોનાં કલ્યાણક, તપ ઇજમણાં વાસ્તે જરતકેત્રમાં જે રૂપજાદિ ચોવીશે તીર્થકરો થયા છે, તેલના બહુમાન વાસ્તે કોઈ ચોવીશી બનાવે છે કોઈ જક્તિથી મનુષ્યલોકમાં ઉત્કૃષ્ઠા એકકાલમાં એકસો સિત્તેર તીર્થકર વિહરમાનની એકસો સિત્તેર પ્રતિમા બનાવે છે, તે કારણથી ત્રણ તીર્થી, પાંચતીર્થી, ચોવીશી આદિનુ બનાવવું મુક્તિયુક્ત છે આ પૂર્વોક્ત સર્વ અગપૂજા છે

હવે અપ્ર પૂજાનું વર્ણન કરીયે ઠીયે રૂપાના અથવા સોનાના વા ધોલા અદ્વત, સરસથ પ્રમુલ્લથી અદમંગલાદિ આલેલન કરે, જેમ શ્રેષ્ઠ કરાજા દરરોજ એકસો આઠ સોનાના જવથી ત્રિકાલ જગવાનની પ્રતિમા સન્મુલ્લ સાથીઠ કરતા હતા તેમ કરે, અથવા જ્ઞાન, વર્ણન, ચારિત્રની આરાધનાવાસ્તે અનુક્રમે પાટલા ઉપર અદ્વતના ત્રણ પુંજ કરે તથા સાથીઆ કરે તથા અશન તે એક રોટલી જાતપ્રમુલ્લ, ૧ શેલડી રસપ્રમુલ્લ તે પાન, ૩ પલ્લાદિ તે લાલિમ, ૪ લલોલાદિ તે લાલિમ આ ચારે પ્રકારનાં નૈવેદ્ય જગવાન સન્મુલ્લ ઢોલે તથા ઉત્તમ પ્રકારના લીલાં ફલ તથા મુકાં ફલ લાલિમ, સફરજન, સંતરાં, નાલીશર, થલામપ્રમુલ્લ પ્રમુલ્લ આગલ ઢોલે લક્ષી ગોશીર્ષે ધવનાલિથી તથા પુષ્પપ્રકરથી વિલેપન પૂજનકરી આરતિ પ્રમુલ્લ દીપક પૂજા કરે આ સર્વ અપ્રપૂજા છે ॥ ચાપ્ય ॥ ગાથા ॥ ગધવ નદ વાહ્ય, લલણ જલારતિઆહ વીવાહ ॥ જ કિશં સહપિઠ, અરદં અગ્નપૂઆ ॥ ૧ ॥ નૈવેદ્ય પૂજાતો દરરોજ કરવી તે મુલ્લદાયક છે, તેનું ફલપણ મોટું છે કોરુ અનાજ તથા રાધેલું અનાજ પણ ચઢાવે લૌકિક શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે ॥ ધૂપોદહતિ પાપાનિ,

दीपोमृत्युविनाशकः ॥ नैवेद्यं विपुलं राज्यं, सिद्धिदात्री प्रदक्षिणा ॥ १ ॥
नैवेद्य चढाववुं, आरति करवी इत्यादि आगममां पण लखेल ठे. “ की-
रइ वलि ” एवो पाठ आवश्यकनिर्युक्तिमां ठे. तथा निशीथचूर्णीमां पण
वलि चढाववी एम लखेल ठे. वली कटपज्ञाप्यमां पण लखेलुं ठे के, जे
नैवेद्य जिनप्रतिमा आगल चढाववावास्ते कर्तुं होय, ते साधुने न क-
टपे. तथा प्रतिष्ठाप्राप्तृतथी रचेली, श्रीपादलिप्त आचार्यकृत प्रतिष्ठाप-
रूतिमां लखुं ठे के, आरति उतारवी, मंगल दीवो कर्पापठी चार स्त्री
मली नैवेद्य, गीतगानविधिथी करे. ॥ तथा च महानिशीथे तृतीये अध्य-
यने ॥ अरिहंताणं जगवंताणं गंधमद्वर्षेण समज्जाणोवलेवण विचित्त व-
लिवत्थ धूवइएहिं पूआ सक्कारेहिं पइदिण मच्चणंपि कुवाणा त्तिहुपणं
करेमोत्ति ॥ इति अग्रपूजा.

हवे ज्ञावपूजानुं स्वरूप लखीये ठीये. ड्रव्यपूजानो व्यापार निषेधवा
वास्ते त्रीजी निस्सीहि त्रणवार करे. श्रीजिनेश्वर जगवाननी दक्षिण वा-
जुयें पुरुष, अने डावी वाजुयें स्त्री रहे. आशातना टालवावास्ते मंदिरमां
जघन्यथी जूमिनो संजव होतां नव हाथ प्रमाण, अने घरदेरासरमां ज-
घन्यथी एक हाथ प्रमाण, अने उत्कृष्टथी साठ हाथ प्रमाण अवग्रह ठे.
तेनी वहार वेसीने चैत्यवंदन विशिष्ट काव्योथी करे. श्रीनिशीथमां, व-
सुदेवहिंडमां, तथा अन्यशास्त्रोमां, श्रावकोयें पण कायोत्सर्ग, स्तुति आ-
दि करी चैत्यवंदन करेल ठे, एवा पाठ ठे. ज्ञाप्यमां चैत्यवंदन त्रण तरे-
हथी करवुं कहेलठे. एक जघन्य चैत्यवंदन, ते वे हाथ जोडी, मस्तकनमा-
वी, प्रणाम करवा, यथा “ नमो अरिहंताणं ” इति, अथवा श्लोकादि बो-
ली नमस्कार करवो, अथवा एक शक्रस्तव बोले तो जघन्य चैत्यवंदन
थाय. बीजुं मध्यम चैत्यवंदन, ते चैत्यस्तव दंडकयुगल ‘ अरिहंत चेइ-
आण ’ इत्यादि कायोत्सर्ग कर्त्ता पठी एकस्तुति कहेवी ते. त्रीजुं उत्कृ-
ष्ट चैत्यवंदन, ते पंचदंड, १ शक्रस्तव, २ चैत्यस्तव, ३ नामस्तव, ४ श्रुतस्त-
व, ५ सिद्धस्तव, प्रणिधान, जयवीरराय इत्यादि. वली कोइ आचार्यनो एवो
मत ठे के एकशक्रस्तव करवाथी जघन्य चैत्यवंदन थायठे, वे त्रणशक्र-
स्तव करवाथी मध्यम चैत्यवंदन थायठे, अने चार अथवा पांच शक्रस्तव
करवाथी उत्कृष्ट चैत्यवंदन थायठे. तेनोविधि चैत्यवंदन ज्ञाप्यथीजाणवो.

ચૈત્યવંદન નિરંતર સાતવસ્ત્રત કરવું, એમ મહાનિશીથમાં સાધુ વાસ્તે કહેલ છે. શ્રાવકને પણ ચત્ક્રુષ્ઠી સાતવસ્ત્રત ચૈત્યવંદન કરવા કહ્યું છે. ૧ પ્રતિક્રમણમાં, ૨ મવિરમાં, ૩ આદ્યાર કરતાં પેહેલાં, ૪ વિવસ વરિત્ર કરતાં, ૫ દેવસી પ્રતિક્રમણમાં, ૬ સૂતી વસ્ત્રત, ૭ સૂઝ ઊઠતાં વસ્ત્રત આ પ્રમાણે સાતવસ્ત્રત ચૈત્યવંદન સાધુવાસ્તે કહેલ છે. શ્રાવક જો આઠ પદોરમાં પ્રતિક્રમણ કરતો હોય તો તે નિશ્ચયે સાતવાર ચૈત્યવંદન કરે, જે પ્રતિક્રમણમાં જે ચૈત્યવંદન કરે, શ્રીજી સુતીવસ્ત્રત, વોધુ ઊઠતીવસ્ત્રત, અને ત્રણકાલ પૂજાકર્યા પઠી ત્રણવાર એમ સાત વાર શ્રાવક ચૈત્યવંદન કરે. જે શ્રાવક એકવાર પ્રતિક્રમણ કરે, તે ઊવાર ચૈત્યવંદન કરે, જે પ્રતિક્રમણ ન કરે તે પાંચવાર ચૈત્યવંદન કરે, જે સૂતાં ઊઠતાં પણ ચૈત્યવંદન ન કરે તે ત્રણ વાર કરે. જો નગરમાં બહુ જિનમવિરો હોય તો સાતથી અધિક પણ ચૈત્યવંદન કરે. વક્ષી જો ત્રણકાલ જિનપૂજા ન કરી શકે તો ત્રણ કાલ દેવવંદન કરે. કારણ કે શ્રીમહાનિશીથમાં સ્પષ્ટ છે કે જેને ગુરુ પ્રથમ જૈનમતની શ્રદ્ધા કરાવે, તેને પ્રથમ આ પ્રમાણે નિયમ આપે. સવારમાં જિનપ્રતિમાના દર્શન કર્યા વિના પાણીપણ પીવું નહીં. મધ્યાહ્ને જ્યાં સુધી જિનપ્રતિમા અને સાધુની વંદના ન કરે, ત્યાં સુધી જોજન કરવું નહીં. સંધ્યા સમય ચૈત્યવંદન કર્યા વિના શય્યા ઉપર પગ મુકવો નહિ.

વક્ષી ગીત નૃત્ય જે અમ્બપૂજામાં ઘર્ણવેલા છે, તે જાણ પૂજામાં પણ આવી શકે છે. ગીત, નૃત્ય મુખ્યવૃત્તિયે તો શ્રાવક પોતેજ કરે, જેમ નિશીથ ચૂર્ણીમાં ઊવાયિન રાજાની રાણી પ્રજાવતીનું વ્યાખ્યાન છે તેમ વક્ષી પૂજા કરવાના અવસરમાં શ્રીશ્રિહંતની ત્રણ અવસ્થાની કલ્પના કરે, તેમાં જ્ઞાન કરતી વસ્ત્રત તથા અવસ્થાની કલ્પના કરે, આઠ પ્રાતિહાર્યની શો જા કરતા કે કેવલી અવસ્થાની કલ્પના કરે, પર્યાકાસન, કાયોત્સર્ગાસન વેલી સિદ્ધ અવસ્થાની કલ્પના કરે. તથા અવસ્થા પણ ત્રણ તરેહથી કલ્પે, યજ્ઞજન્મ અવસ્થા, વીજી રાજ્ય અવસ્થા, શ્રીજી સાધુપણાની અવસ્થા જ્ઞાનની વસ્ત્રત જન્મ અવસ્થા કલ્પે, માલા, આજરણ પહેરાવતી વસ્ત્રત રાજ્ય અવસ્થા કલ્પે, વાઢી, મુઠ, મસ્તકના વાલો ન હોવાથી સાધુ અવસ્થા વિચારે. તેમા સાધુ, કેવલી તથા મોક્ષ અવસ્થાને વંદના કરે.

વક્ષી પૂજા પચપ્રકાર, અષ્ટપ્રકાર, અને ધનવાન હોય તો સર્વપ્રકારથી

પૂજા કરે. તેમાં પુષ્પ, અક્ષત, ગંધ, દીપ, ધૂપ, આ પંચપ્રકારે પૂજા જાણવી, અને જલ, ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, અક્ષત, નૈવેદ્ય, ફલ, આ અષ્ટપ્રકારે પૂજા જાણવી. તે અષ્ટવિધ કર્મને મથનારી છે. વલી સ્નાત્ર, વિલેપન, વસ્ત્ર, આન્નૂષણાદિ, ફલ, દીપ, ગીત, નાટક, આરતિ આદિ કરે, તે સર્વોપચાર પૂજા છે ॥ इति बृहद्भाग्ये ॥

વલી પૂજાના ત્રણ જ્ઞેદ છે. ૧ પોતે કાયાથી પૂજાની સામગ્રી લાવે, ૨ વચનોથી વીજા પાસે મગાવે, ૩ મનથી સુંદર પુષ્પ, ફલ, પ્રમુખથી પૂજા કરે. એમ કાયા, વચન અને મન, ત્રણે યોગથી, કરે, કરાવે, અનુમોદે. આ ત્રણ પ્રકારે પૂજા સમજવી.

વલી એક ફલ, વીજી નૈવેદ્ય, ત્રીજી શુદ્ધ, ચોથી પ્રતિપત્તિ તે વીતરાગની આજ્ઞાપાલન રૂપ, આ ચાર પ્રકારે પૂજા, યથાશક્તિયે કરે. લલિતવિસ્તરાદિગ્રંથોમાં “પુષામિષસ્તોત્ર પ્રતિપત્તિ” અર્થાત્ ફૂલ, નૈવેદ્ય, સ્તોત્ર અને આજ્ઞા આરાધનીય, આ ઉત્તરોત્તર પ્રધાન છે ॥ इत्यागमोक्तं पूजाज्ञेदचतुष्टयं ॥

વલી પૂજાના બે પ્રકાર છે, ૧ દ્રવ્યપૂજા, ૨ જાવપૂજા. પુષ્પાદિથી જિનરાજની પૂજા કરવી, તે દ્રવ્યપૂજા છે, અને જિનેશ્વરની આજ્ઞા પાલવી તે જાવપૂજા છે. વલી પુષ્પારોહણ, ગંધારોહણં इत्यादि सत्तर ज्ञेदथी, तथा स्नात्र विलेपनादि एकवीश ज्ञेदथी पूजा છે; પરંતુ અંગપૂજા, અગ્રપૂજા, અને જાવપૂજા, આ ત્રણે પૂજા, સર્વપૂજાની અંતર્જાવી છે. તેમાં પૂજાના સત્તર જ્ઞેદ લખીયે ઢીયે.

૧ સ્નાત્ર કરવું ૨ વિલેપન કરવું, ૩ ચક્ષુજોડા વા વસ્ત્રયુગલ, ૪ વાસ સુગંધ, ૫ પુષ્પારોહણ, ૬ પુષ્પની માલા, ૭ પંચરંગી ફૂલ ચઢાવવાં, ૮ ત્રીમસેની બરાસનું ચૂર્ણ ઢાંટવું, ૯ આન્નરણ પહેરાવવાં, ૧૦ પુષ્પના ગૃહ બનાવવાં, ૧૧ ફૂલના પગર, વરસાદ કરવો, ૧૨ પુષ્પની આંગી રચન, ૧૩ અષ્ટમંગલ, અક્ષત, ૧૪ ધૂપ પૂજન, ૧૫ ગીત, ૧૬ નૃત્ય, ૧૭ વાજિત્ર, इति.

હવે પૂજાના એકવીશ જ્ઞેદ લખીયે ઢીયે. તેનું વર્ણન કરતાં પહેલાં પૂજા કરનારે શું શું નિયમો જાલવવા જોઈયે તેનું સ્વરૂપ લખીયે ઢીયે. ૧ પૂજા કરનાર પૂર્વદિશિ તરફ મુખ કરી સ્નાન કરે ૨ પશ્ચિમ દિશાતરફ

मुख करी दातण करे, ३ उत्तर दिशासन्मुख उजा रही श्वेत वस्त्र पहरे, ४ पूर्वोत्तर मुख राखी पूजा करे, ५ घरमां प्रवेश करतां हावीबाजुये शस्त्र रहित भूमिमां देरासर करावे, ६ भूमिथी उंचु बोढ हाथ राखी देरासर करावे जो देरासर नीची भूमिकामां करावे तो तेनो वश दिवसें दिवसें नीची स्थितिमा उत्तरतो जशे ७ दक्षिण दिशि तथा विदिशि सन्मुख मुख न करे ८ घरदेरासरमां पश्चिम सन्मुख मुख करी पूजा करे तो, चौथी पेढीमां संताननो उछेद थाय एदक्षिण दिशितरफ मुख करी पूजा करे तो संतानहीन थाय १० अग्निकोणें करे तो धनहानि थाय ११ वा युखुणे करे तो संतान न थाय १२ नैरुल खुणे कुसङ्गय थाय १३ ईशान खुणे करे तो, एकस्थलें रेहेवानु न बने १४ बने पग, बने जानु, बने हाथ, बने स्कंध, मस्तक आ नथ अगमां अनुक्रमें पूजा करे, १५ चदन शिवाय पूजा करे नहीं १६ कठमां, हृदयमां, नाभिमां तिस्रक करे १७ नवे अगमां नवतिस्रकथी निरंतर पूजा करे १८ सवारमां प्रथम वासपूजा करे १९ मध्याह्ने पुष्पथी पूजा करे. २० सभ्याये दीपथी पूजा करे २१ जे फुल हाथमांथी धरती उपर पड़े, जे पगने लागी जाय, जे मस्तकथी उपर चास्यु जाय, जे मेखां वस्त्रमा राखवामा आवेस होय, जे नाभिथी नीचे राखवामा आवेस होय, जेने छुट जननो स्पर्श थयो होय, जे घटुस्थलें जागी गयु होय, जे जीवोथी खवायु होय, एवां फल जकजनोयें जिनपूजामा उपयोगमा खेवां नहि २२ एक फूलना वे कटका करी पूजन करवु नहीं २३ कलीने ठेववी नहीं, चपक उत्पलादि फूलोने जांगवामां बहुत दोमठे २४ गंध, धूप, अक्षत, पुष्पमाळा, दीपक, नैवेद्य, जल, उत्तम फल, इत्यादिथी जिनराजनी पूजा निरंतर करे. २५ शान्तिकार्यमा श्वेत वस्त्र पेहेरी पूजा करे २६ अव्यसाजने वास्ते पीसावस्त्र पेहेरी पूजा करे. २७ शत्रु जीतवा वास्ते कासां वस्त्र पेहेरी पूजा करे. मांगलिक कार्यवास्ते खालवस्त्र पेहेरी पूजा करे. २८ मुक्तिवास्ते पांच वर्णना वस्त्र पेहेरी पूजा करे ३० शान्तिकार्यवास्ते पंचामृतनो होम, दीघा, घी, गोख, लवणनो अग्निमां प्रक्षेप करवो ते पुष्टि हेतु जाणवो ३१ फाटेलां, दांढीथां करे खा, त्रिज्वालां, कापेखा, जेनो रातो वण जयानक होय, एवा वस्त्र पेहेरी, दान, पूजा, तप, होम अने सामायिक प्रमुख करे तो ते निष्फल थाय

३१ पद्मासन बेसी, नासाग्रलोचन स्थापन करी मौनता धारण करी वस्त्रथी मुखकोश बांधी, जिनराजनी पूजा करे.

हवे पूर्वोक्त एकवीश प्रकारी पूजानां नाम लखीये ठीये. १ स्नात्र पूजा, २ विलेपनपूजा, ३ आचरण पूजा, ४ पुष्पपूजा, ५ वासपूजा. ६ धूप, ७ दीप, ८ फल, ९ अक्षत, १० नागरवेलनां पान, ११ सोपारी, १२ नैवेद्य, १३ जल, १४ वस्त्र, १५ चामर, १६ ठत्र, १७ वाजित्र, १८ गीत, १९ नाटक, २० स्तुति, २१ जंडारवृद्धि. जे वस्तुं बहुज सुंदर होय, ते जिनराजनी पूजामां वापरवी जोइये. आ पूजाना प्रकार श्री उमास्वातिवाचक-कृत पूजाप्रकरणमां प्रसिद्ध ठे.

विवेकविलासमां लख्युंठे के श्रावक ईशानखुणामां पण देवघर बनावे. वल्ली पंगुपर पंगधारणकरी, विषमासने बेसी. उथडक आसने बेसि, वामपंग उंचा राखी, वामहस्तथी जिनराजनी पूजा न करे. शुष्क पुष्पोथी पूजा न करे. जे पुष्प धरतीपर पडीगयुं होय, जेनी पांखडी सडीगइ होय, नीच लोकोनो जेने स्पर्श थयो होय, जे देखवामां अशुभ होय, जे विकस्वर न थयां होय, जे कीडाथी खवायेलां होय. जे रातनां वासी होय, जे मकडीनां जालांवालां होय, जे अमनोइ होय, जे दुर्गंधवालां होय, सुगंधरहित होय. खाटी गंधवालां होय, मलमूत्रनी जगामां उत्पन्न थयेलां होय, अपवित्र थयेलां होय, एवां पुष्पोथी जिनराजनी पूजा न करवी. विस्तारसहित पूजा करवाना अवसरमां, तथा निरंतर अने विशेषें करी पर्वदिवसोमां सात अथवा पांच कुसुमांजलि चढावे. पठी जगवाननी पूजा करे. कुसुमांजलि करतां आ विधि करे.

प्रज्ञातसमये प्रथम निर्माळ्य उतारे, पठी प्रक्षालकरे, संक्षेपथी पूजा करे, आरति मंगल दीवो करे. पठी स्नात्रादि पूजासहित बीजी वार पूजानो आरंभ करे. देवनी पासे पंचामृतसंयुक्त कलश स्थापन करे. पठी “मुक्तालंकार विका,र सारसौम्यत्वांतिकमनीयं ॥ सहजनिजरूपनिर्जित, जगद्वयं पातु जिनबिंबं ” ॥ १ ॥ आ गाथा कही अलंकार उतारे, पठी “अवणिय कुंसुमाहरणं, पयइ पइठिय मनोहरढायं ॥ जाणरूव मज्झणपीठं, संठियं वो सिवं दिसउं ॥ २ ॥ आ गाथा कही जमणे अंगें कलशथी प्रक्षालन करी, चंदन करी, चंदन चर्ची, धूप उखेवे. पठी क-

मुख करी दातण करे, ३ उत्तर विशासन्मुख उजा रही श्वेत वस्त्र पहरे,
 ४ पूर्वोत्तर मुख राखी पूजा करे, ५ घरमां प्रवेश करतां हाथीवाज्जुये शस्त्र
 रहित भूमिमां देरासर करावे, ६ भूमिथी उंचु बोढ हाथ राखी देरासर
 करावे जो देरासर नीची भूमिकामां करावे तो तेनो वश दिवसें दिवसें
 नीची स्थितिमां उतरतो जशे ७ दक्षिण विशि तथा विदिशि सन्मुख
 मुख न करे. ८ घरदेरासरमां पश्चिम सन्मुख मुख करी पूजा करे तो,
 चौथी पेढीमां सताननो छेद थाय एदक्षिण दिशितरफ मुख करी पूजा
 करे तो संतानहीन थाय १० अग्निकोणें करे तो धनहानि थाय ११ वा
 खुणुणे करे तो संतान न थाय १२ नैरुत्त खुणे कुसक्षय थाय १३ ईशान
 खुणे करे तो, एकस्थलें रेहेवानु न बने १४ बने पग, बने जानु, बने हाथ,
 बने स्कंध, मस्तक आ नव अगमा अनुक्रमें पूजा करे, १५ चदन शिवाय
 पूजा करे नहीं १६ कठमां, हवयमां, नाजिमां तिलक करे १७ नवे अं
 गमां नवतिलकथी निरंतर पूजा करे १८ सवारमां प्रथम वासपूजा करे
 १९ मध्याह्ने पुष्पथी पूजा करे २० संध्याये दीपथी पूजा करे. २१ जे फुल
 हाथमांथी धरती उपर पड़े, जे पगने लागी जाय, जे मस्तकथी उपर चा-
 ट्यु जाय, जे मेक्षां वस्त्रमा राखवामां आवेख होय, जे नाजिथी नीचे रा-
 खवामां आवेख होय, जेने छुट जननो स्पर्श थयो होय, जे बहुस्थलें जा
 गी गयुं होय, जे जीवोथी खवायु होय, एवा फल जलजनोयें जिनपू
 जामा उपयोगमा सेवा नहि २२ एक फूलना वे कटका करी पूजन क-
 रवु नहीं २३ कलीने ठेदवी नहीं, चपक उत्पलावि फुलोने जांगवामां
 धड्ड दोमठे २४ गंध, धूप, अक्षत, पुष्पमाळा, दीपक, नैवेद्य, जल, उत-
 म फल, इत्यादिथी जिनराजनी पूजा निरंतर करे २५ शान्तिकार्यमा श्वेत
 वस्त्र पेहेरी पूजा करे २६ अव्यसाजने वास्ते पीलांवस्त्र पेहेरी पूजा करे.
 २७ शत्रु जीतवा वास्ते कासा वस्त्र पेहेरी पूजा करे मांगलिक फायवास्ते
 सासवस्त्र पेहेरी पूजा करे २८ मुक्तिवास्ते पांच वर्णनां वस्त्र पेहेरी पूजा
 करे ३० शान्तिकार्यवास्ते पचामृतनो होम, दीवा, घी, गोख, खवणनो
 अग्निमां प्रक्षेप करवो ते पुष्टि हेतु जाणवो ३१ फाटेलां, दांढीथां करे
 खां, ठिडवालां, फापेला, जेनो रातो वण जयानक होय, एवां वस्त्र पेहे-
 री, दान, पूजा, तप, होम थने सामायिक प्रमुख करे तो ते निष्फल थाय

श्रीहेमचंद्राचार्यैः श्रीवीरचरिते ॥ अग्निषेकजलं तत्तु, सुरासुरनरोर-
गाः ॥ ववंदिरे मुहुर्मुहुः, सर्वांगं परिचिक्षिपुः ॥ १ ॥ श्रीपद्मचरित्रना
जगण्त्रीशमा उद्देशमां कह्युं के, राजा दशरथे पोतानी राणीउने स्नात्र-
जल मोकद्वयुं ठे. वली बृहत्शान्तिस्तोत्रमां “ शान्तिपानीयं मस्तके दात-
व्यमित्युक्तं ” वली सांजलीये ठीये के, जरासंधें ज्यारे जरा विद्या ठोडी,
त्यारें तेनाथी पीडा पामती सेनाने देखी श्रीनेमिनाथ जगवानना क-
हेवाथी श्रीकृष्णें धरणेंद्रदेवनुं आराधन कर्युं. धरणेंद्रें पातालमां रहेली
श्रीपार्श्वनाथजीनी प्रतिमाने शंखेश्वरपुरमां लावीने, तेनुं स्नात्रजल ठां-
टी सेना सचेत करी. वली श्रीजिनदेशना अनंतर राजाप्रमुख जे चाव-
लोनी वली उठावे ठे, तेमांथी अरधा चोखा तो धरती उपर नही पड-
तां देवताउं लइ लहे ठे. अरधा उठालनारा लइ लहे ठे, बाकीना सर्व
लोक लूटी लहे ठे. ते चोखानो एक पण दाणो जो मस्तकमां राखे तो,
सर्वरोग उपशान्त थइ जाय ठे. वली ठ महिना सुधी नवा रोग थता न-
थी. आ कथन आवश्यकसूत्रमां ठे. पठी सद्गुरुनी प्रतिष्ठित, अतिसुंदर
हीरागल प्रमुख वल्लनी मोटी ध्वजा, अतिउत्साहपूर्वक त्रण प्रदिक्षणा
दइ विधिथी चढावे. सर्वसंघ यथाशक्ति नैवेद्य प्रमुख चढावे.

हवे आरति मंगलदीवो श्री अरिहंतनी सन्मुख करवो तेनो विचा-
र लखीये ठीये. मंगलदीवानी पासे अग्निनुं पात्र स्थापन करवुं, तेमां
लवणजल अनुक्रमें नाखवुं. प्रथम “ उवणेंउमंगलं वो, जिणण मुह ला-
लि जाल संचलिआ ॥ तित्थपवत्तण समए, तियसविव मुक्का कुसुमवुठ्ठी
॥ आ गाथा कही कुसुमवृष्टि करे. वली “ उअह पडिजगापसरं, पया-
हिणं मुणिवई करेजणं ॥ पडईस लोणणल, जिअं च लोणं हुं अवहंमि ॥
इत्यादि पाठथी विधिपूर्वक जिनराजने त्रणवार पुष्पसहित लवण जल
उतारे. पठी अनुक्रमें पूजा करी आरति धूप प्रक्षेपसहित बंने बाजुए
अत्यंत, कलशथी पाणीनी धारा देतां श्रावक पुष्पोने विखेरे. पठी “ म-
रगय मणि घडिय विसा, ल थालमाणिक मंडिअ पईवं ॥ नवणयर करु-
खित्तं, जमउं जाणारत्तिअं तुह ॥ ” इत्यादि पाठपूर्वक प्रधानथालमां आ-
रति राखी उत्सवसहित त्रणवार उतारे. आ कथन, त्रेशठ शलाका पुरुष
चरित्रादिमां ठे. मंगलदीपक पण आरतिनी जेम पूजे- पूजती वखत आ

स्रश श्रेणिवध स्थापन करे, उपर सुंदर वस्त्र ढांके, पठी सुंदर केशर, च
दन, धूपथी हाथ पवित्र करे, मस्तकमां धावक तिस्रक करे, हस्तचप
चवननु ककण करे, हाथ धूपवासित करे. पठी स्नात्र करनारा धाव
श्रेणिवध उजा रही आ प्रमाणे कुसुमांजलिना पाठ उचारे "सयव
कुद मास्रइ, यहुविह कुसुमाइ पचवस्राइ ॥ जिणनाइ ह्वण काखे, वि
तिसुरा कुसुमांजलि इच्छा ॥ १ ॥ एम उचरी जिनराजना अग उपर पु
प्प चढावे वली " गधायठिय महुयर, मणहर जकार सह संगीअ ।
जिणचसणो वरिसुक्का, इरठ तुह कुसुमांजलि डुरिय ॥ आ गाथा कई
जिनराजना चरणकमल उपर एक धावक कुसुमांजलि चढावे सर्वकुसु
मांजलिना पाठमां तिस्रक करवां, चदन, पुष्पपत्रादि धूपवासित करे
एकत्र चढाववा ए प्रमाणे सर्वकुसुमांजलि करी रह्या पठी, जे जिनेश्व
जगधाननी स्थापना करी होय, तेमना जन्माजिपेक कलशनो अत्यंत
मधुरस्वरथी पाठ कहे पठी धी, शेखडीरस, दुध, दही, सुगंधजल इ
त्यादिथी करी राखेला पचामृतथी जिनराजने स्नात्र करे. स्नात्र करत
धूप उखेवे, जिनराजनु शरीर पुष्परहित न करे. यदाहुर्वादिवेतास श्री
शांतिसूरयआचार्या ॥ ज्यांसुधी स्नात्रसमाप्ति न धाय, त्यां सुधी जग
धाननु मस्तक शून्य न राखतु निरंतर जलधारा अने उत्तमपुष्पोनी इ
ष्टि जिनराज पर करे, अने स्नात्र करती वखते चामर, संगीत, तूर्यादि
आडधर स्वशक्ति अनुसार करे.

स्नात्र कर्थापठी सर्वधावकें निर्मल जलधारा देवी धारा देती वखत
आ प्रमाणे पाठ उचारे ॥ अजिपेक तोयधारा, धारेव ध्यानमढसाप्र
स्य ॥ प्रवजवनजित्तिजागान् जूयोऽपि जिननु जागवती ॥ १ ॥ पठी
जिनराजनु अग लूही, विलेपन चदनथी करे, पुष्पादि चढावे, धूप उ
खेवे, उत्तम नैवेद्य तथा फल चढावे पठी ज्ञानादि ग्रणे सहित ग्रण
लोकना स्वामि पासे ग्रण पुज स्नात्रकार करे प्रथम वदिस धावक ग्र
ण पुज करे, पठी नानो धावक तथा धाविका अनुक्रमें करे श्री जिन
जन्ममद्दोत्सयमां पण स्नात्र करती वग्यते प्रथम अच्युत इइ, पोताना
देवतासंयुक्त स्नात्र करे ठे, पठी अनुक्रमें धीजा इंड्र स्नात्र करे ठे स्ना
त्रजल पोताना मस्तक उपर धावक प्रदोष करे तो दोष नहीं ॥ यहुक

व्याख्या:- गुरु अर्थात् माता, पिता, दादा, पर दादा, प्रमुख तेजनी करावेली प्रतिमा पूजवी जोश्ये, एम कोइ कहेठे. वली कोइ कहेठे के, पोतानी करावेली, प्रतिष्ठित करेली प्रतिमा पूजवी जोश्ये, तथा कोइ कहेठे के विधिशी करावेली, प्रतिष्ठा अयेली प्रतिमा पूजवी जोश्ये. आ सर्वमां यथार्थ पद्ध तो आ ठे- ममत्वरहित सर्वप्रतिमाने विशेषरहित पूजवी जोश्ये, कारण के सर्वस्थलें तीर्थकरनो आकार देखवार्थी तीर्थकर बुद्धि उत्पन्न आयठे, जो एम न मानीयें तो जिनबिंबनी अवज्ञाशी, ते जीवने निश्चयें डुरंतसंसारमां त्रमणरूप दंड प्राप्त यशे.

वली एवो पण कुविकल्प न करवो के जे अविधिथि जिनमंदिर, जिनप्रतिमा बनेलां होय, तेने पूजवार्थी, अने तेवा अविधिमार्गनी अनुमोदनार्थी जगवंतनी आज्ञाजंगरूप दूषण लागेठे. तथाहि कल्पनाष्ये ॥ गाथा ॥ निस्सकड मनिस्सकडे, चेईये सव्वहिं शुईतिन्नि ॥ वेलंच चेइ आणिय, नाउइ क्किया वावि ॥ १ ॥ व्याख्या:-निश्चाकृत तेने कहीये, जे गहना प्रतिबंधशी बनेल होय, जेम के आ अमारा गहनुं मंदिर ठे, बीजुं अनिश्चाकृत, जेना उपर कोइ गहनो प्रतिबंध नथी; आ सर्व जिनमंदिरोमां त्रण शुइ कहेवी. जो सर्वजिनमंमिरोमां त्रण त्रण शुइ (स्तुति) कहेतां बहु काल लागी जाय, अने जिनमंदिर बहु होय, तो एकेक जिनमंदिरमां एकेक शुइ कहेवी; परंतु सर्वजिनमंदिरमां विशेषरहित जक्ति करवी.

वली जिनमंदिरमां करोलीआनां जालां लागीगयां होय, तेने दूर करवावास्ते, जेने जिनमंदिरनी सुप्रत करी होय, तेने साधु जोरशी उपदेश करे, एवी रीतें के, तमे जिनमंदिरनी नोकरी खाउंठो, ठतां सार संजाल केम करता नथी? वली जेनी कोइ सारसंजाल न करे, तेने असंविस देवकुलिका कहेठे. ते मंदिरोमां जे करोलीआनां जालां होय ते दूर करवावास्ते, सेवकोने प्रेरणाकरे, के तमे जिनमंदिरने मांखीनी पांखनी जेम चमक दमकवालां राखो, जो सेवक लोक न माने तो निज्रंठना करे, पठी साधु पोते जयणारी ते जालां दूर करे; कारण के जिनमंदिर, ज्ञानजंडारप्रमुखनी साधु उपेक्षा न करे एवो पाठ ठे. पूर्वोक्त चैत्यगमन पूजा तथा स्नात्रादिविधि जे वर्णन कयों, ते सर्व धनवान् श्रावकनी अपेक्षा-

पाठ कहे ॥ गाथा ॥ जामिज्जातो सुरा, सुरिहिंतुइनाह मगल पईवो ॥
 कणयाय खस्स नजइ, जाणुष पयाहिणं वितो ॥ १ ॥ ए प्रमाणे मगल-
 दीवो उत्तारी वेदीप्यमान जिनराजना चरण कमलपासे राखे आरति
 बुजावी देवामां दोष नथी आरति अने मंगलदीवो मुख्य वृत्ति, पी,
 साकर, कर्पूरादिथी करे तेम करवाथी विशेष फल ठे “मुक्तालंकर-
 र” इत्यादि जे गाथाठ कही ते श्रीहरिचन्द्र सूरिजीनी करेसी मासम
 पछे ठे, कारण के श्रीहरिचन्द्रसूरिकृत समरादित्य चरित्रनामा ग्रंथनी
 आदिमा “उवणेउ मंगलेश्वो” एवो पाठ ठे ॥ इति नमस्कारस्य व
 र्शनात् ॥ वस्त्री आ गाथा तपगन्धमां प्रसिद्ध ठे ते कारणथी सर्व गाथा
 अहीं खखी नथी

स्नात्रादिमां समाचारी विशेषथी विविधप्रकारनो विधि देखवाथी व्या
 मोह न करवो, कारण के सर्व आचार्योंनी अर्हद्भक्तिरूप फलनी सि
 ङ्गिवास्ते प्रवृत्ति होवाथी ते दोषरूप नथी गणधरादि समाचारीठमां प-
 ण घहुज भेद होयठे तेथी जे जे, धर्मथी विरुद्ध न होय, अने अर्हत
 ज्ञकिने पोषक होय, ते ते सर्वकार्य कोइने पण असम्मत नथी एहीरी-
 तें सर्व धर्मकार्यमा जाणी खेबु वस्त्री खवण आरति प्रमुखनु उत्तरवु, सं
 प्रदायथी सर्वगन्धोमां तेमज परदर्शनोमां पण करता देखीयें ठीयें तथा
 श्रीजिनप्रज्ञसूरिकृत पूजाविधिशाल्म्यां तो खरूथु ठे के ॥ गाथा ॥ खव
 णाई उत्तारण, पाखित्तय सूरिमाइ पुवपुरिसेहिं ॥ संहारेण अणुन्नयपि,
 संपय सिठी एकारि ज्ञाइ ॥ १ ॥ अर्थ—खवणादि उत्तरवा श्रीपादखिख
 सूरिप्रमुख पूर्यपुरुषोयें एकवार करवानी आह्वा आपीठे वर्तमानमां अमे
 ते अनुसार करावीये ठीये स्नात्रमां सर्वप्रकारें विस्तारसहित पूजा प्र
 तावनादि करवाथी परलोकमां उच्छ्रष्ट मोक्ष प्राप्तिरूप फल थायठे जेम
 चोसठ इज्जोयें जितजन्मस्नात्रमहोत्सव कर्या ठे, ते प्रमाणे थावक अति
 उत्साहथी करे तेम करवाथी आ लोकमां पुण्य अने निर्जरा अने पर
 लोकमां मोक्षफल प्राप्त थायठे आ कथन राजप्रक्षीय उपांगमां करेखठे
 ह्ये प्रतिमा पण अनेक प्रकारनी ठे तेनी पूजानो विधि सम्यक्त्व प्र
 करणमां आ प्रमाणे खरूथो ठे ॥ गाथा ॥ गुरु कारिआइ केइ, अन्नेसप
 कारिआइ त विंति ॥ विहि कारिआइ अन्न, पडिमाये पूअण बिहाण ॥ १ ॥

સર્વકૃત્ય કરી અવિધિ આશાતના નિમિત્ત મિથ્યા ડુષ્કૃત દેવું.
અંગ, અગ્ર અને જાવ, ત્રણે પૂજાનું ફલ શાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે લખ્યું
હે. વિગ્ન ઉપશાંત કરનાર અંગપૂજા હે, મોટા અચ્યુદય પુણ્યને સાધ-
નાર અગ્રપૂજા હે, મોક્ષપ્રદાત્રી જાવપૂજા હે. પૂજા કરનાર, સંસારના પ્રધાન
જોગ જોગવી, પઠી સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત કરે હે; પૂજા કરવાથી મન શાંત થાય-
હે, મનની શાંતિથી ઉત્તમ, શુભ ધ્યાન થાય હે, અને શુભધ્યાનથી મોક્ષ
થયે અવ્યાવાધ સુખ હે.

વલી જિનરાજની જ્ઞાતિના પાંચ પ્રકાર હે. યથા ॥ પુષ્પાદ્યર્ચા તદા-
સા ચ, તદ્દ્રવ્યપરિરક્ષણં ॥ ઉત્સવાસ્તીર્થયાત્રા ચ, જ્ઞાતિઃ પંચવિધા જિ-
ને ॥ ૧ ॥ અર્થઃ— પુષ્પાદિથી પૂજન, જિનેશ્વર જગવાનની આજ્ઞા પાલ
વી તે, દેવદ્રવ્યનું રક્ષણ કરવું, મહોત્સવ કરવો તે, અને તીર્થયાત્રા. આ
પાંચપ્રકારની જ્ઞાતિ હે. દ્રવ્યપૂજા, આ જોગ અને અનાજોગ બે પ્રકારે
હે. તેમાં શ્રી વીતરાગદેવના ગુણ જાણી, વીતરાગ જાવનાથી, આદર સં-
યુક્ત, જિનપ્રતિમાની જે પૂજા તે આજોગ દ્રવ્યપૂજા હે. આ પૂજાથી
ચારિત્રનો લાજ થાય હે, કર્મનો નાશ થાય હે; તે કારણથી બુદ્ધિમાન્
એવી પૂજા અવશ્ય કરે; અને જેઠ પૂજાનો વિધિ જાણતા નથી, તથા
શ્રીજિનરાજના ગુણપણ જાણતા નથી, તેઠની જે પૂજા તે અનાજોગપૂજા
હે. આ પૂજા શુભપરિણામ પુણ્યનું કારણ હે, બોધિલાજનો હેતુ હે, અને
પાપક્ષય કરવાનું કારણ હે; વલી તે પુરુષના જન્મને ધન્યહે, અને જવિષ્ય
કાલે તેનું કલ્યાણ થાયહે, કારણ કે જો કે તે વીતરાગના ગુણોને જા-
ણતો નથી, તોપણ જ્ઞાતિ પ્રીતિનો ઉદ્ધાસ તેના અંતઃકરણમાં ઉઠશેહે;
અને જે પુરુષને અરિહંતવિંબ ઉપર દ્વેષ હે, તે પુરુષ જારે કર્મી તથા
જવાજિનંદી હે; જેમ રોગીને અપથ્યપર રુચિ થાય અને પથ્ય પર દ્વેષ થાય,
ત્યારે મરણકાલ પાસે સમજાયહે, તેમ જિનવિંબ ઉપર જેને દ્વેષહે; તેને પ-
ણ દીર્ઘસંસાર પરિવ્રમણ જાણવું.

અહીંઆં સર્વ જે જાવપૂજા કહી, તે શ્રીજિનાજ્ઞાનું પાલવું સમજવું.
વીજું ત્યાગવું. સુકૃતનો અંગીકાર અને ડુષ્કૃતનો ત્યાગ. તેમાં સ્વીકારપ-
દ્ધથી પરિહારપદ્ધતિ વહુજ શ્રેષ્ઠહે, કારણ કે જે નિષિદ્ધ આચરણ કરે હે,
તેનું સુકૃતપણ વહુ ગુણદાયક થતું નથી. જો બંને વાવતો વને તો પૂર્ણ-

યેં કહ્યો છે જો શ્રાવક ધનવાન ન હોય તો પોતાના ઘરમાં સામાયિક કરીને કોઈની સાથે લેણ દેણનો તકરાર ન હોય, તે ઉપયોગ સહિત, સાધુની જેમ ઈર્ષ્યા સમિતિ શોધતા નૈપેધિકી વ્રણ કરી જાવ પૂજાનુયાયિ વિધિથી જિનમંદિર આવે પૂજાદિસામગ્રીના અજાવથી ડ્રવ્યપૂજા કરવાને અસમર્થ છે, તે કારણથી સામાયિક પારી કાચાથી જે કાંઈ પુણ્યગુણનાં ફલ થાય તે કરે

પ્રશ્ન — સામાયિકનો ત્યાગ કરી ડ્રવ્યપૂજા કરવી યોગ્ય છે ?

ઉત્તર — સામાયિક તો તેને સ્વાધીન છે મરજીમાં આવે તે વસ્તુ તે કરી લે, પરંતુ પૂજાનો યોગ મલક્યો તેને ઘડુજ ડુર્લભ છે, કારણ કે પૂજાનું મહાણ તો સઘસમુદાયને આધીન છે, કોઈકજ વસ્તુ હોય છે તે કારણથી પૂજામાં વિશેષપુણ્ય છે ચર્દાગમ ॥ “ જીવાણ ઘોહિં છાજો, સમ્મદિઠીણ હોઈ પિચ્છકરણં ॥ આણાજિણિંદ જત્તિ, તિરથસ્સ પજાવણા ચેવ ॥ ૧ ॥ તે કારણથી અનેક ગુણ છે, તેથી ચૈત્યકાર્ય કરે, આ કયન દિનકૃત્ય સૂત્રમાં છે દશત્રિક, પાંચ અંગિગમ, ઇત્યાદિ વિધિ પ્રધાનપણે સર્વદેવપૂજા, વદનાદિ ધર્માનુષ્ઠાનનું મહાફલ થાય છે, અન્યથા અસ્પષ્ટ છે વસી અવિધિથી કરતાં ઉપદ્રવ પણ થઈ જાય છે ॥ યુક્ત ચ ॥ ધર્માનુષ્ઠાન વૈતથ્યાત્, પ્રત્યવાયો મહાન્ જવેત્ ॥ રોડ્ડુ સોધજનનો, ડુપ્પરુક્કાદિ ચોપધાત્ ॥ ૧ ॥ ચૈત્યવદનાદિ અવિધિથી કરતાં આગમમાં પ્રાયશ્ચિત્ત કહેલ છે મહાનિશીથના સાતમા અધ્યયનમાં અવિધિથી વૈતથવદન કરતાં પ્રાયશ્ચિત્ત ઘર્ણવેલ છે દેવતા અને વિદ્યા, મત્રાદિવિધિથીજ ॥ સદ્ધ થાય છે

જો કોઈ ણમ કહે કે વિધિપૂર્વક ન થતું હોય તો ન કરવું તે શ્રેષ્ઠ છે ? આ કયન અયુક્ત છે ॥ યદુક્ત ॥ અવિદિકયા વરમકયં, અસૂઆ ધયણં જાણંતિ સમયન્નુ ॥ પાયશ્ચિત્ત અકણ, ગુરુથ વિત્તહ્ કણ સહુય ॥ ૧ ॥ અર્થ — અવિધિથી કરતા ન કરવું તે સારું છે, પરંતુ જે કહેવું, તે અસૂઆ વચન છે તેમ ધોલનાર સિદ્ધાંતનો જાણકાર નથી જૈનશાસ્ત્રનું ણવું કય ન છે કે જે ન કરે, તેને ગુરુ પ્રાયશ્ચિત્ત સાગે છે, અને જે અવિધિથી કરે તેને સઘુ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે, તે કારણથી ધર્મ જરૂર કરવો જોડા, અને વિધિમાર્ગની અન્વેષણા પરથી સેજ તત્ત્વ છે તેજ અદ્ધાવતનું સદાપ છે

સર્વકૃત્ય કરી અવિધિ આશાતના નિમિત્ત મિથ્યા હુષ્કૃત દેવું.
અંગ, અગ્ર અને જાવ, ત્રણે પૂજાનું ફલ શાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે લખ્યું
હે. વિગ્ન ઉપશાંત કરનાર અંગપૂજા છે, મોટા અચ્યુદય પુણ્યને સાધ-
નાર અગ્રપૂજા છે, મોક્ષપ્રદાત્રી જાવપૂજા છે. પૂજા કરનાર, સંસારના પ્રધાન
જોગ જોગવી, પઠી સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત કરે છે; પૂજા કરવાથી મન શાંત થાય-
છે, મનની શાંતિથી ઉત્તમ, શુદ્ધ ધ્યાન થાય છે, અને શુદ્ધધ્યાનથી મોક્ષ
થયે અવ્યાવાધ સુખ છે.

વહી જિનરાજની જ્ઞાતિના પાંચ પ્રકાર છે. યથા ॥ પુષ્પાદ્યર્ચા તદા-
સા ચ, તદ્દ્રવ્યપરિરક્ષણં ॥ ઉત્સવાસ્તીર્થયાત્રા ચ, જ્ઞાતિઃ પંચવિધા જિ-
ને ॥ ૧ ॥ અર્થઃ— પુષ્પાદિથી પૂજન, જિનેશ્વર જગવાનની આજ્ઞા પાલ
વી તે, દેવદ્રવ્યનું રક્ષણ કરવું, મહોત્સવ કરવો તે, અને તીર્થયાત્રા. આ
પાંચપ્રકારની જ્ઞાતિ છે. દ્રવ્યપૂજા, આ જોગ અને અનાજોગ બે પ્રકારે
છે. તેમાં શ્રી વીતરાગદેવના ગુણ જાણી, વીતરાગ જાવનાથી, આદર સં-
યુક્ત, જિનપ્રતિમાની જે પૂજા તે આજોગ દ્રવ્યપૂજા છે. આ પૂજાથી
ચારિત્રનો લાજ થાય છે, કર્મનો નાશ થાય છે; તે કારણથી બુદ્ધિમાન્
એવી પૂજા અવશ્ય કરે; અને જેઠ પૂજાનો વિધિ જાણતા નથી, તથા
શ્રીજિનરાજના ગુણપણ જાણતા નથી, તેઠની જે પૂજા તે અનાજોગપૂજા
છે. આ પૂજા શુદ્ધપરિણામ પુણ્યનું કારણ છે, બોધિલાજનો હેતુ છે, અને
પાપહૃય કરવાનું કારણ છે; વહી તે પુરુષના જન્મને ધન્ય છે, અને જિવિષ્ય
કાલે તેનું કલ્યાણ થાય છે, કારણ કે જો કે તે વીતરાગના ગુણોને જા-
ણતો નથી, તોપણ જ્ઞાતિ પ્રીતિનો ઉદ્ધાસ તેના અંતઃકરણમાં ઉઠે છે;
અને જે પુરુષને અરિહંતવિંવ ઉપર દેષ છે, તે પુરુષ જારે કર્મી તથા
જવાજિનંદી છે; જેમ રોગીને અપથ્યપર રુચિ થાય અને પથ્ય પર દેષ થાય,
ત્યારે મરણકાલ પાસે સમજાય છે, તેમ જિનવિંવ ઉપર જેને દેષ છે; તેને પ-
ણ દીર્ઘસંસાર પરિવ્રમણ જાણવું.

અહીં આં સર્વ જે જાવપૂજા કહી, તે શ્રીજિનાજ્ઞાનું પાલવું સમજવું.
બીજું ત્યાગવું. સુકૃતનો અંગીકાર અને હુષ્કૃતનો ત્યાગ. તેમાં સ્વીકારપ-
દ્ધથી પરિહારપદ્ધતિ બહુજ શ્રેષ્ઠ છે, કારણ કે જે નિષિદ્ધ આચરણ કરે છે,
તેનું સુકૃતપણ બહુ ગુણદાયક થતું નથી. જો બંને વાવતો બને તો પૂર્ણ-

फल थायठे ड्रव्यपूजानु फल अच्युतदेवलोकठे, अने जावपूजानु फल अतर्मुहूर्चमां मोक्ष ठे

ड्रव्यपूजामा यद्यपि पदकायना जीवोनी किंचित् विराधना थायठे, तो पण कुवाना दृष्टांतनी जेम गृहस्थने करवा योग्य ठे, कारण के करनार अने देखनारने गणतरी रहित पुण्यवधनु कारण होवाची करवा योग्य ठे, जेम नवा गाममां स्नान पानादि वास्ते लोक कुवा खोदेठे, तेठने प्यास, अम, कीचडादिची मखिनता थायठे, परंतु कुवानु जख निकसतांज तेठनी तथा बीजाठनी तृपादि सर्व दूर थइ जायठे, अने तमाम प्रकारनु सुख थायठे, तेबीज रीतें ड्रव्यपूजामां जाणी खेवु आ कथन आवश्यक निर्यु किमां ठे, तथा बीजे स्थले पण खखेख ठे ॥ गाथा ॥ आरंज पसत्ताणं, गिहीणस्थ जीववह अविरयाणं ॥ नवअहवि निवडियाणं, दवष्ठं चैव आलंघो ॥ १ ॥ श्लोक ॥ वृत्त शार्दूलविक्रीडित ॥ स्थेयोवायुवलेन नि र्धृतिकर निर्वाणनिर्घातिना, स्वायत्तं बहुनायकेन सुबहु स्वरूपेन सारं परं ॥ निःसारेण धनेन पुण्यममलं कृत्वा जिनाज्यर्चन, योऽह्माति वणिक् सएव निपुणो वाणिज्यकर्मण्यलम् ॥ १ ॥ यास्याम्यायतनं जिनस्य लज्जते, प्याय श्वतुथं फलं, पष्ठ चोत्थित उद्यतोऽष्टममथो गर्तुं प्रवृत्तोऽप्यनि ॥ अरुआलु र्वशम धर्हिर्जिनगृहात् प्राप्तस्ततो द्वादशं, मध्ये पाक्षिकमीक्षते जिनपत्तो, मासोपवास फलम् ॥१॥ पञ्चरित्रमा खल्युठे के, १ ज्यारे जिनमंदिरमां जवानो विचार करे, त्यारे एक उपवासनुं फल थायठे, २ जो उठे तो वे उपवासनुं फल थाय ठे, ३ चाखवानी शरुआत करतां ग्रण उपवासनु फल थायठे, ४ चाखी निकले चार उपवासनु फल थाय ठे, ५ कांश्क जता पांच उपवासनु फल थाय ठे, ६ अर्ध मार्गे पद्दोचतां एकपक्षउपवासनु फल थायठे, ७ जिनराजने देखता एकमास उपवासनु फल थायठे, ८ जिनजुवनमां संप्राप्त यता ठमासी उपवासनु फल थायठे, ९ जिनमंदिरना दरवाजा पर स्थित यतां एकवर्षना तपनु फल थायठे, १० जिनराजनी प्रदक्षिणा देता सो वर्षना तपनु फल थायठे, ११ पूजा करता हजार वर्षना तपनु फल थायठे, १२ स्तुति करतां अन्नतगणु फल थायठे, १३ जिनमंदिर प्रमार्जन करता सो गणु पुण्य थायठे, १४ धोदतां हजारगणु पुण्य थायठे, १५ पुष्पमाळा च

ઢાવતાં લાઁગણું પુણ્ય થાયઢે, ૨૬ ગીત, વાજિત્રયી સ્તુતિકરતાં અનંત-
ગણું પુણ્ય થાયઢે.

પૂજા નિરંતર ત્રણસંઢ્યાયે કરવી જોશ્યે ॥ યતઃ ॥ જિનસ્ય પૂજનં હંતિ,
પ્રાતઃપાપં નિશાત્રવં ॥ આજન્મવિહિતં મધ્યે, સત્તજન્મકૃતં નિશિ ॥ ૧ ॥
જલ્લાહારૌષઢસ્વાપ, વિઢ્યોત્સર્ગકૃષિક્રિયાઃ ॥ સત્પલાઃ સ્વસ્વકાલે સ્યુ, રેવં
પૂજા જિનેશ્વરે ॥ ૨ ॥ ગાથા ॥ જીણપુઆણ તિસંજં, કુણમાણો સોહણ્ય
સમ્મત્તં ॥ તિઢયર નામગોત્તં, પાવઢસેણીઅ નરિંઢુવ ॥ ૨ ॥ જો પુણ્ઢ તિસંજં,
જિણંઢરાયં સયાવિગયઢોસં ॥ સોતશ્ય ત્રવે સિઢ્ઢાઢ, અહવા સત્તઢમે જમ્મે
॥ ૨ ॥ સઢાયરેણ ત્રયવં, પૂઢ્ઢાંતો વિ ઢેવનાઢેહિં ॥ નોઢોઢ્ઢૂઢ્ઢં ઁલુ,
જમ્ઢાણં તગુણો ત્રયવં ॥ ૩ ॥

વઢ્ઢી ઢેવપૂજાઢિ સમયે હૃઢયમાં વઢુમાન રાઁવે તથા શુઢ્ઢ વિધિ સ-
હિત ત્રક્તિ કરે. જિનમતમાં ચાર પ્રકારનાં અનુઢ્ઢાન કહ્યાં ઢે. ૧ પ્રીતિ
સહિત, ૨ ત્રક્તિ સહિત, ૩ વચન પ્રઢાન, ૪ અસંગ અનુઢ્ઢાન. જેમાં પ્રી-
તિનો રસવઢે, અને ક્રિયા કરનાર ત્રઢ્ઢક સ્વત્રાવવાલો હોય, તેને, જેમ
બાલકને રત્નાઢિ ઢેઁવી પ્રીતિ થાય, તેમ ક્રિયામાં પ્રીતિ થાય, તે પ્રીતિ
અનુઢ્ઢાન. ૨ જ્યાં ક્રિયા કરનાર વિવેકવાન્ હોય અને વઢુમાનસંયુક્ત ક્રિ-
યા કરે, અને વાકી સર્વ પ્રથમ અનુઢ્ઢાનની જેમ કરે, તે ત્રક્તિ અનુઢ્ઢાન
ઢે; અગર જો કે સ્ત્રી અને માતા પાઢન, પોષણ કરવામાં સરઁવાં થાય ઢે,
તોપણ સ્ત્રીઢપર પ્રીતિ રાગ ઢે, અને માતા ઢપર ત્રક્તિરાગ ઢે ૩ જિનગુ-
ણનો જાણનાર, સૂત્રોક્તવિધિપૂર્વક જિનપ્રતિમાની વંઢનાઢિ ક્રિયા કરે,
તે વચનાનુઢ્ઢાન ચારિત્રવંતને નિશ્ચયેં હોયઢે. ૪ જે અન્યાસના રસથી સૂ-
ત્રઆલોચના વિનાજ ફલમાં નિઃસ્પૃહી અઢને ક્રિયા કરવી, તે અસંગ અ-
નુઢ્ઢાન ઢે, જેમ કુંજાર પ્રથમ ચક્રને ઢંઢથી ફેરવે ઢે, પઢી ઢંઢ તજી ઢે તો
પણ ચક્ર ફરેઢે; આ ઢૃષ્ટાંત વચન અનુઢ્ઢાન અને અસંગ અનુઢ્ઢાનનું ઢે.

ચારેમાં પ્રથમ તો ત્રાવનાના લેશથી પ્રાયઃ બાલક પ્રમુઁવને પ્રાપ્ત થા-
ય ઢે, અને ઢત્તરોત્તર અઢિક ગુણ પ્રાપ્ત થતાં વીજાં અનુઢ્ઢાન થાય ઢે.
આ ચારે પ્રકારનાં અનુઢ્ઢાન વઢુમાનસહિત અને વિધિપૂર્વક કરે, તો રૂ-
પેઢપણ ઁરો અને સિક્કો પણ ઁરો, આ પ્રથમ જ્ઢેઢ. જે પુરુષ ત્રક્તિરાગ
તથા વઢુમાનસંયુક્ત હોય, પરંતુ વિધિ જાણતો ન હોય, તેની ક્રિયા

પ્રકાંત સ્વરાવ નથી, અશઠ (ચતુર) પુરુષનાં અનુષ્ઠાન અતિચાર સહિત પણ શુદ્ધિનાં કારણ છે, કારણ કે જે રત્ન અંદરથી નિર્મલ છે, તેનો વાલ મેલ સુર્વે દૂર કરી શકાય છે, આ રૂપેઈ સ્વરો અને સિક્કો સ્વોટો, યવો ઘીજો જ્વેદ જે પુરુષ, કપટ તથા અસત્યાદિ વ્યોસંયુક્ત છે, અને પોતાનુ ઘટ્ટમાન તથા કીર્તિ વધારવા વાસ્તે, વા સ્વોકોને ઠગવાવાસ્તે વિધિપૂર્વક સર્વે અનુષ્ઠાન કરે છે, તેને મહા અનર્થરૂપ ફલ થાય છે, આ રૂપેઈ સ્વોટો અને સિક્કો સ્વરો, યવો ઘીજો જ્વેદ જે અજ્ઞાની તથા મિથ્યાદૃષ્ટિ ઝીઘોનાં કૃત્યો, તે રૂપેઈ પણ સ્વોટો અને સિક્કો પણ સ્વોટો, યવો વોષો જ્વેદ તેકારણથી જે દેવપૂજાદિ ક્રિયા ઘટ્ટમાન અને વિધિપૂર્વક કરે તેને સંપૂર્ણ ફલ થાય છે

હવે ઇચિત ચિંતાનુ સ્વરૂપ કહીએ ઠીએ મંદિરને પ્રમાર્જન કરવું, કરાવવું, જે સ્થલે મંદિરનો જાગ ટુટી પડ્યો હોય તે સમરાવવો, પ્રતિ માજી તથા પરિવારને નિર્મલ રાક્ષવાં, વિશિષ્ટપૂજા, વીપોત્સવ, પુણ્ય પ્રમુખની શોજા કરવી, આશાતનાઈ સર્વે ટાલવી, અદ્વત, નૈવેદ્ય, ફલ પ્રમુખની ચિંતા રાક્ષવી, વદન, કેશર, ધૂપ, વીપ, તેલનો સંગ્રહ કરવો, વિનાશ ન થાય તેવી રીતિએ દેવઙ્ગવની રક્ષા કરવી, જે વાર આવકોને સાથે રાક્ષી દેવઙ્ગવની ઇધરાણી કરવી, દેવઙ્ગવને ઘટ્ટજ યજ્ઞથી નિર્જપ સ્થાનમાં રાક્ષવું, દેવઙ્ગવનું ઇપજ, સ્વરચનું નામું પ્રગટપણે લલવું તથા રાક્ષવું, પોતે દેવઙ્ગવ આપવું, ઘીજાઈ પાસેથી અપાવવું, દેવઙ્ગવ કોઈની પાસે લેણુ હોય, સ્વાં દેવના નોકરોને મોકલી, જે રીતિએ દેવઙ્ગવ જાય નહીં, તે રીતિએ ઇધરાણી કરાવવી, યવી અનેક રીતે દેવઙ્ગવની ચિંતા તથા સાર સંજાલ કરવી

વક્ષી દેરા પ્રમુખની ચિંતા અનેક તરેહની છે, તેમાં ધનવાન ધનથી તેમજ સ્વજનના ઘલથી ચિંતા રાખે, તે ચિંતા તેમને સુકર છે, અને ધન વિનાના પોતાના શરીરવલથી તથા સ્વજનવલથી સહાય આપે, તે તેમને સાધ્ય છે જેનું જેટલું ઘલ હોય, તે વિશેષ રીતે સેટલો યલ કરે જે ચિંતા અલ્પકાલમાં દૂર થઈ જાય, તે ઘીજી નિસ્સીદ્ધિ પેહેલા કરે. ઘાકીની ઘીજી ચયાયોગ્યરીતે પઠી કરે. તેવીજરીતે ધર્મશાસ્ત્ર તથા ગુરુ અને જ્ઞાન પ્રમુખની પણ યથોચિત સર્વશક્તિથી ચિંતા કરે, કારણ કે દેવગુરુ

આદિની સાર સંજ્ઞાલ શ્રાવક વિના વીજા કોઈ કરનાર નથી, તે કારણથી શ્રાવકે તે વાવતમાં શિથિલ ન રેહેવું જોઈએ. દેવગુરુ પ્રમુખની જ્ઞાતિ, સેવા, સાર સંજ્ઞાલ, જો શ્રાવક ન કરે તો તેના સમ્યક્ત્વમાં કલંક લાગે છે. વહી જે શ્રાવક દેવગુરુનો જ્ઞાત છે, તેનાથી કદાચિત્ કોઈ આશાતના પણ થઈ જાય, તો પણ તેનું ફલ અતિદુઃખદાયક નથી. તે કારણથી ચૈત્યાદિ કૃત્યમાં નિરંતર પ્રવૃત્ત થવું. યથા ॥ દેહે દ્રવ્યે કુટુંબે ચ, સર્વસંસારિણાં રતિઃ ॥ જિને જિનમતે સંધે, પુનર્મોક્ષાન્નિલાપિણાં ॥

દેવ ગુરુ પ્રમુખથી આશાતના, જઘન્યાદિ જોડે ત્રણ પ્રકારે છે. તેમાં પ્રથમ જ્ઞાનની આશાતનાનું સ્વરૂપ કહીએ ઢીએ. જ્ઞાનનાં પુસ્તક, પાટી, જપમાલા પ્રમુખને મુખનું થુંક લેશ માત્ર લાગી જાય, હીન અધિક અક્ષરોચ્ચાર થાય, જ્ઞાનનાં ઉપકરણ, પાટી, પુસ્તક, નવકારવાલી પ્રમુખ પાસે હોય તે વખતે અધોવાતનિઃસર્ગાદિ થાય, તે જઘન્ય આશાતના છે. અકાલે પઠન પ્રમુખ કરવું, ઉપધાન વહન કર્યા વિના સૂત્ર જાણવાં, ત્રાંતિપૂર્વક, અર્થની અન્યથા કલ્પના કરવી, પુસ્તક પ્રમુખને પ્રમાદથી પગાદિનો સ્પર્શ કરવો, જૂમિપર નાખવાં, જ્ઞાનનાં ઉપકરણો પાસે ઠતાં, આહાર મૂત્રાદિ કરવાં, તે મધ્યમ આશાતના છે. થુંકથી અક્ષર માંજવા, પાટી, પોથી પ્રમુખ જ્ઞાનનાં ઉપકરણ ઉપર બેસવું તથા સુવા પ્રમુખ કરવું, જ્ઞાનોપકરણો પાસે ઠતાં વહીનીત કરવી, જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીની નિંદા, દ્રેષ તથા ઉપઘાતાદિ કરવાં, ઉત્સૂત્ર જાણણ પ્રમુખ કરવાં, તે ઉત્કૃષ્ઠ આશાતના છે.

હવે દેવની આશાતના કહીએ ઢીએ. તેમાં વાસ, બરાસ, કેશર પ્રમુખના ડાબલાને વજાવવા, શ્વાસ લાગી જાય તથા વસ્ત્રના ઢેડાથી દેવને સ્પર્શ થઈ જાય તે જઘન્ય આશાતના છે. ધોતીઆં પ્રમુખ પવિત્ર વસ્ત્ર કર્યા વિના પૂજા કરવી, પૂજાનાં વસ્ત્ર જૂમિપર નાખવાં, શ્લેષ્મ આશાતના છે. પ્રતિમાજીને પગથી સંઘટ્ટો કરવો, શ્લેષ્મ અને થુંક લગાવવું, પ્રતિમાનો જંગ કરવો, જિનેશ્વર જગવાનની હેલણા કરવી તે ઉત્કૃષ્ઠ આશાતના છે.

હવે દેવની જઘન્યથી દશ આશાતના, મધ્યમ ચાલીશ આશાતના અને ઉત્કૃષ્ઠ ચોરાશી આશાતના છે, તેમાં જઘન્ય દશ આશાતના ન ક-

रवी ते खस्त्रीए ठीए जिनमविरमां १ पान सोपारी खावां नहि, २ पाणी पीवु नहि, ३ जोजन करवुं नहि, ४ पगरखां मुकवां नहि, ५ स्त्री संजोग करवो नहि, ६ सुवु नहि, ७ शुक्रवु नहि, ८ मूतरवुं नहि, ९ दिशाए जवु नहि, १० जुगार खेखवो नहि

हवे मध्यम चालीश आशातना वर्जवी तेनां नाम कहीए ठीए १ मूतरवु नहि, २ दिशा जवु नहि, ३ पगरखां पेहेरवां नहि, ४ पाणी पीवु नहि, ५ जमवु नहि, ६ सुवुं नहि, ७ मैथुनसेवन करवु नहि, ८ तघोख खावां नहि, ९ शुक्रवु नहि, १० जुगार खेखवो नहि ११ माथु जोवु नहि, जुथो काढवी नहि, १२ विकथा करवी नहि, १३ पल्लोठी करी बेसवु नहि, १४ पग खावा पसारवा नहि, १५ ऊघढो करवो नहि, १६ हांसी करवी नहि १७ ईर्ष्या करवी नहि, १८ उचे आसने बेसवुं नहि, १९ केश ठंखवा नहि, २० ठप्री ठंढवी नहि, २१ खन्न राखवु नहि, २२ मुगट धारण करवो नहि, २३ चामर वीजाववां नहि, २४ स्त्रीना कामविधास हांसि करवी नहि, २५ भरणु लग्गाववु नहि, २६ क्रीडा, खेख करवा नहि, २७ मुखकोश विना पूजा करवी नहि, २८ मेला शरीरधी ते मज मेला वस्त्रधी पूजा करवी नहि, २९ पूजा करतां मन धयख करवु नहि, ३० शरीरना जोगना सचित्त अव्यने घहार मुख्याविना मविरमां जवु नहि ३१ अचित्त अव्य, आचूषण प्रमुख उत्तारीने जवुं नहि ३२ एक साढी उत्तरासंग करवु, ३३ जगवानने देखतांज हाथ जोढवा, ३४ शक्ति ठतां पूजा करवी, ३५ अनिष्ट पुष्पोष्ठी पूजा न करवी, ३६ पूजा प्रमुख आवर सहित करवा, ३७ जिन प्रतिमाना निंवफने घहार काढवा, ३८ मविरना अव्यधी सार संज्ञाख करवी, ३९ शक्ति ठतां असवारीपर चढी मंदिरमां जवुं नहि, ४० देरासरमा वढिखधी पेहेखां चैत्यघदन करवुं नहि जिनेंऊ जवनमां तथा ज्या प्रतिमाजी होय त्यां चालीश आशातना उपरमुजघ वर्जवी

हवे उत्कृष्ट चोराशी आशातनानां नाम खस्त्रीये ठीये १ जिनमंदिरमां श्लेष्म, वढखो नाखवो, २ जूआ आदिनी क्रीडा करवी, ३ कखहु करवो, ४ धनुपावि कला शिखवी, ५ कोगला करवा, ६ तघोख खावां, ७ तघो खनो ठंगाख नाखवो, ८ गाल देवी, ९ विशामात्रा करवी, १० हाथप्रमु

खधोवा, ११ केशसमारवा, १२ नख समारवा, १३ लोही नाखवुं, १४ सुखडी प्रमुख खावुं, १५ गुंमडा प्रमुखनी त्वचा नाखवी, १६ औषधखातां पित्त नाखवुं. १७ वमन करवुं, १८ दांत उखडेलो नाखवो, १९ हाथ पग मसलाववा, २० घोडाप्रमुख बांधवा, २१ दांतनो मेल नाखवो, २२ आंखनो मेल नाखवो, २३ नखनो मेल नाखवो, २४ गालनो मेल नाखवो, २५ नाकनो मेल नाखवो, २६ माथानो मेल नाखवो, २७ शरीरनो मेल नाखवो, २८ काननो मेल नाखवो, २९ जूतादि खिली लेवावास्ते मंत्रसाधवा, वा राजाप्रमुखनुं काम होय, तेनो विचार करवो, ३० मंदिरमां विवाह प्रमुखनी पंचात करवी, ३१ व्यापारनां लेखां करवां, ३२ राज्यनुं काम वेहेंची आपवुं, अथवा जाइप्रमुखने धननो हिस्सो वेहेंची आपवो, ३३ घरनो जंडार मंदिरमां राखवो, ३४ पगउपर पगराखी खराव आसन करी वेसवुं, ३५ मंदिरनी जीतउपर ठाणां आपवां, ठाणनो ढगलो करवो, ३६ वस्त्र सुकववां, ३७ दाल दलवी, ३८ पापड वडी सुकववी, ३९ वडां वनाववां, उपलक्षणथी केर, चीजडां, शाकप्रमुख सुकववा नाखवां; ४० राजा प्रमुखना लेणदारना जयथी नासी मूलगजारामां संताइ जवुं, ४१ पुत्रकलत्रादिना मरणथी मंदिरमां रोवुं, ४२ राज्यकथा, देशकथा, स्त्रीकथा, जक्तकथा आ चार विकथा करवी, ४३ धनुषादि शस्त्र घडवां, ४४ गाय, वलदप्रमुख राखवा, ४५ टाढ उडाडवा अग्नि तापवो, ४६ धान्यादि रांधवां, ४७ रूपैआ परखवा, ४८ विधिथी निस्सीहि न करवी, ४९ ठत्र, ५० पगरखां, ५१ शस्त्र, ५२ चामर, मंदिर बहार न सुकवां, ५३ मन एकाग्र न करवुं, ५४ तेलोदिनुं मर्दन करवुं, ५५ शरीरना जोगनां सचित्त पुष्पादिनो त्याग न करवो, ५६ हार, मुद्रा, कुंडलादि बहार मुकी, आववुं. तेम करवाथी आशातना लागे, कारण के लोकोमां एम कहेवाय के अर्हतना जक्त सर्व कंगाल, जिखारी ठे, जेथी जिन मतनी लघुता आय. ५७ जगवानने देखतांज हाथ न जोडवा, ५८ एकसाडी उत्तरासंग न करे, ५९ मुगट मस्तकपर राखे, ६० माथाउपर मोलीयुं लपेटे, ६१ फूलना शहरा राखे, ६२ नाडीअरनां ओतरां नाखे, ६३ गेडी खेले, ६४ पिताप्रमुखने जुहार करे, ६५ जांड चेष्टा करे, ६६ तिरस्कार वास्ते हुंकारा, हुंकारा करे, ६७ लेणावास्ते घरेणुं घाले, ६८ लडाइ करे, ६९ माथाना बाल सुकवे, ७० पल्लोठी मारी वेसे, ७१ लाकडीनी पावडी

पगमां राखे, ७२ पग छांधा करे, ७३ सुखनेवास्ते हाथताल्ली (पुढपुढी)
 आपे, ७४ शरीरना अवयवो धोइ कीचड करावे, ७५ पगने लागेली धूस
 उढावे ७६ जु नाखे, ७७ जोजन जमे, ७८ मैथुनक्रीडा करे, ७९ गुह्य
 चिह्न उघाड्हा राखी वेसे, ८० वैद्यकनुं काम करे, ८१ क्रयविक्रयरूप वा
 णिज्य करे, ८२ शय्या घनावी सुवे, ८३ पाणी पीवाने वास्ते माटहुं राखे,
 मंदिरनी परनाखनु पाणीखे, ८४ ज्ञान करवानी जगा घनावे आ उल्लूक
 चोराशी आशातना जिनमंदिरमां वजें

हवे गुरुनी तेव्रीश आशातना सखीये ठीये १ गुरुनी आगस चाखवु
 ते आशातना ठे, परंतु रस्तो घताववा वास्ते चाखे तो आशातना नथी
 २ गुरुनी घरावर चाखवु, गुरुची पाठस अढकीने चाखवु, आ चाखवानी
 जेम त्रण आशातना कही, तेम वेसवानी त्रण आशातना, तेमज उघा
 रहेवानी त्रण आशातना जाणवी, एम नव आशातना थड, १०
 जोजन करतां गुरुनी पेहेसां शिष्ये चसु करवुं, ११ गमनागमन गुरुना पे
 हेसां आसोववुं, १२ रात्रिमां गुरु पुढे के कोण जागे ठे? एम सवाल सां
 चसतां ठतां, अने जागतां ठतां उत्तर न आपवो, १३ जो कोइने कांइ
 कहेवुं होयतो गुरुनी पहेसां शिष्ये कही वेवु, १४ बीजा साधुठनी पाते
 अशनादि आसोवे, पठी गुरुपासे आसोवे १५ तेबीज रीतें अशनादि प्र
 थम बीजा साधुने घतावे, पठी गुरुने घतावे, १६ अस्त्राविवास्ते प्रथम बी
 जा साधुठने निर्मत्रणा करे, पठी गुरुने निर्मत्रणा करे, १७ गुरुने पुढ्यावि
 ना बीजाठने स्निग्ध, मधुरावि आहार आपी वे, १८ स्वेष्टाची, गुरुने प
 त्किचित् आहार आपी, पोते स्निग्धावि आहार स्वाय, १९ गुरु घोसावे
 तो घोखे नहि, गुरुने घडुज कठोर वचन कहे, २० ज्यारे गुरु घोसावे,
 त्यारे आसन उपर वेठांज उत्तर आपे, २१ गुरु घोसावे त्यारे घोखे के शुं
 कहुो ठो? २२ गुरुने दुकारा करे, २३ गुरु प्रेरणा करे, त्यारे गुरुनी प्रेर
 णाने उत्तर आपी हणे, जेम के गुरु कहे के हे शिष्य! तमे अमुक
 ग्खाननी वेय्यावद्य केम न करी, त्यारे शिष्य कहे तमे केम करता नथी?
 २४ गुरु कथा करे त्यारे मनमां प्रसन्न न थाय, परंतु विमन राखे २५
 सूत्रादि कहेतां गुरुने कहे के, तमने अर्थ याव नथी? तेनो अर्थ आ
 प्रमाणे घतो नथी? २६ गुरु कथा करे, ते कथानी वचमां जंगपाडे, अने

कहे के हुं कथा करीश. २० परखदाने विखेरे, कहे के हवे जिहानो अवसर थयो ठे, इत्यादि, २१ परखदा उज्याविना गुरुनी कहेदी कथाने, पोतानी चतुराइ देखाडवा वास्ते विशेष करी कहे, ३० गुरुनी शय्या संधाराने पगथी संघटो करे, ३१ गुरुनी शय्याउपर बेसवाप्रमुख करे, ३२ गुरुथी उंचे आसने बेसे, ३३ गुरुनी बराबर आसन करे. आ तेत्रीश गुरुनी आशातना शिष्य वर्जे.

आ गुरुनी आशातना त्रण प्रकारनी ठे. पगादिथी संघटो करे ते जघन्य आशातना. श्लेष्म, थुंकादि गुरुने लवमात्र लगावे, ते मध्यम आशातना. गुरुनो आदेश न करे, जो करे तो पण उलटो करे, कठोरवचन बोले, गुरुनुं कह्युं न सांजले, ते उत्कृष्ट आशातना ठे.

स्थापनाचार्यनी आशातना पण त्रण प्रकारनी ठे, अहीं तहीं हलावे चलावे, पगनो स्पर्श करे ते जघन्य आशातना; जूमि उपर नाखे, वा अवज्ञाथी धारण करे ते मध्यम आशातना; स्थापनाचार्यने खोवे तथा त्रोडे ते उत्कृष्ट आशातना ठे; तेवीजरीतें ज्ञानोपकरण, दर्शनोपकरण, तथा चारित्रोपकरण, रजोहरणादि, मुखवस्त्रिका, दंडक, दंडिका प्रमुखनी पण आशातना टाले.

श्रावकें सर्वधर्मोपकरण चरवला, मुहपत्ति प्रमुख विधिपूर्वक स्वस्थानमां स्थापना प्रमुख करवी जोइए, अन्यथा धर्मनी अवज्ञा प्रमुख दूषणो लागे. शास्त्रमां लख्युं ठे के जे उत्सूत्र जाखे, तथा अर्हंत अने गुरुनी अवज्ञा प्रमुख महाआशातना करे ते सावद्याचार्य, मरीचि, जमालि, कुलवालुकादिनी पेठे अनंत जन्म मरणनी वृद्धि करे. यतः ॥ उस्सुत्त चासगाणं, बोही नासो अणंत संसारो ॥ पाणच्च एवि धीरा, उस्सुत्त तान चासंति ॥ १ ॥ तिब्बर पवयण सुयं, आयरियं गणहरं महिद्धियं ॥ आसायं तो बहुसो, अणंत संसारिउं होई ॥ २ ॥

तेवीजरीतें देवद्रव्य, ज्ञानद्रव्य, साधारण द्रव्य तथा गुरु द्रव्य, वस्त्र, पात्रादि, तेनो विनाश थतो देखी, बचाव नहि करतां उपेक्षा करवी, ते पण महा आशातना ठे. यदूचे ॥ गाथा ॥ चेइअ दव विणासे, इसिधाए पवयणस्स उडाहे ॥ संजइ चउत्थ जंगे, मूलगगी बोहि लाजस्स ॥ १ ॥ तथा श्रावक दिनकृत्य, दर्शनशुद्धि आदि शास्त्रोमां लख्युं

ठे के ॥ गाथा ॥ चेइअ वव साहा, ण च जो डुइइ मोहि अमई ॥
धम्मंच सोनयाणाइ, अहवा वरूणउं न रए ॥ १ ॥ अर्थ—चैत्यद्रव्य
तथा साधारणद्रव्यनो जे मोहितमति नाश करे, ते कां तो धर्म जा
णतो नथी, अथ वा तो तेणें नरकनु आयुष्य बांधेसु ठे, तेज कारणथी एवं
अयोग्य काम करे ठे, वसी चैत्यद्रव्यनो नाश, नक्षत्र तथा उपेक्षा को
इ करतो होय, तेने जो साधु न हठावे, तो ते साधु पण अनंत सं
सारी थइ जाय

प्रश्न—मन, वचन, कायाथी जेणें सावधानो त्याग करेस ठे, एवा य
तिने चैत्यद्रव्यनी रक्षा करवानो शुं अधिकार ठे ?

उत्तर—जो राजा, वजीर के श्रेष्ठ प्रमुखनी याचना करी तेठनी पा
सेथी घर, दुकान, गामादि सइ विधिथी नथी पेदाश उत्पन्न करे तो
तारु विवक्षित दूषण सागशे, परंतु यथा नक्षत्राविधी जे कोइए प्रथम
आपेस होय, तेनो नाश थतो देखी रक्षण करे तो कांइ दूषण सागतुं
नथी, वसके जिनाहानी आराधना होवाथी धर्मेनी पुष्टि थाय ठे

नवां जिनमंदिर बनाववाथी, जे पूर्वे घनेसां ठे, तेना प्रतिपथि अर्थात्
शत्रुने जो साधु हठावे, तो ते साधुने प्रायश्चित्त नथी, तथा ते साधुनी,
प्रतिष्ठा पण जंग थती नथी आगम पण एमज कथन करे ठे ते का
रणथी जिनद्रव्य जे खाय तथा उपेक्षा करे, ते आवक आगलना जन्म
मां बुद्धिहीन थाय, अने पापकर्मथी लेपायमान थाय ठे यथा ॥ आ
यां जो जंजइ, पडिषइ धण न देइ देवस्त ॥ नस्संत समुबिखइ, सो
विहु परिजमइ संसारे ॥ १ ॥ अर्थ—जे पुरुष मंदिरनी आगदानी जां
गे, अने जे मोक्षेथी बोध्यावतां, जिनद्रव्य न आपे, ते पण संसारमां प
रिजमण करे तथा ॥ जिणधयण बुद्धिकरं, पजावग नाण वंसण गुणाणं ॥
जखसो जीणवव, अणंस संसारीठं होई ॥ १ ॥ अर्थ—जे जिनमहनी
वृद्धि करे, चैत्यपूजा, चैत्य समारवा, महापूजा, सस्कारादि करी, झा
न दर्शननी प्रजावना करे, परंतु जिनद्रव्यनो नाश करे, तो ते अनंतसं
सारी थाय, अने जो जिनद्रव्यनी रक्षा करे तो अरूपसंसारी थाय, वे
वद्रव्यनी वृद्धि करे तो तीर्थकर नाम कर्म बांधे, परंतु पवर कर्मादान,
असत्य व्यापार दूर करी सद्व्यवहारथी जिनद्रव्यनी वृद्धि करे ॥

यतः ॥ जिणवर आणा रहियं, वद्धारंतावि केवि जिणदवं ॥ बुद्धंति ज-
वसमुदे, मूढा मोहेण अन्नाणी ॥ १ ॥

कोइ कहे ठे के श्रावक विना बीजाउने तेउना अधिक किंमतना
दागीना राखीने कालांतरे व्याजनी वृद्धि करे, ते उचित ठे. एम कहेवुं
पण ठीक ठे; कारण के सम्यक्त्वपचीशी आदि ग्रंथोमां संकाशनी क-
थामां तेमज लखेल ठे. चैत्यद्रव्य जदण करवाथी बहुज कष्ट पामवुं
पडे ठे. सागर श्रेष्ठिवत् ॥ आ कथा श्राद्धविधि ग्रंथथी जाणवी. ज्ञानद्र-
व्य पण देवद्रव्यनी जेम अकटपनीय ठे, अर्थात् तेनो पण नाश न क-
रवो, जदण न करवुं, अने वगडतां तेनी सार संजाल करवी; तेवीज री-
तें साधारण द्रव्य पण संघनी अनुज्ञाथीज कटपे ठे. अनुज्ञाविना का-
ममां लेवुं न कटपे. संघें पण साते क्षेत्रमांज साधारण द्रव्य वापरवुं जो-
इए. बीजा मागनाराउने पण तेमांथी आपवुं न जोइए. तेवीज रीतें ज्ञा-
न संबंधी कागल, पत्रादि, साधुनुं आपेवुं श्रावकें पोताना कार्यमां नहि
वापरवुं जोइये. पोतानी पोथीमां पण नही राखवुं जोइए. स्थापनाचार्य
अने जपमालादि लइ लेवानो व्यवहार तो देखाय ठे; तथा गुरुनी आ-
ज्ञा विना साधु साध्वीए लिखिया पासे लखावुं. तेमज वस्त्र सूत्रादिनुं
लेवुं पण कटपतुं नथी. इत्यादि विचारी लेवुं. ते कारणथी थोडा पण
ज्ञान तेमज साधारण द्रव्यनो जोग न करवो जोइए.

देवने नामें बोले, ते द्रव्य तत्काल आपवुं जोइए, कारण के देवद्रव्य
जेटलुं शीघ्र आपे, तेटलुं उत्तम ठे. कदापि विलंब करे तो पठी कोण
जाणे धनहानि, वा मरण थाय? तेवे प्रसंगे देवद्रव्यनुं रुण रही जाय.
वढी संसारी गृहस्थोनुं देवुं पण श्रावकें शीघ्र आपवुं जोइए, तो
पठी देवद्रव्य वास्ते शुंज कहेवुं? जे वखत माळा पेहेरावी, वा जो कांइ
देवद्रव्यना जंडारमां आपवानुं कर्युं, तेज वखतथी ते देवद्रव्य थइ
चुक्युं. ते द्रव्यथी जे लाज मेलवाय ते पण देवद्रव्य समजवुं. ते द्रव्य
श्रावकें जोगववुं न जोइए, तेज कारणथी शीघ्र आपी देवुं जोइए. जो
मास आदि पठी आपवानो करार करे तो करार उपर माग्या विना ज-
रूर आपी देवुं. जो करार वित्यावाद आपे तो देवद्रव्य खावानो दोष
लागे. देवद्रव्यनी उधराणी पण श्रावक पोतानी उधराणीनी पेठे यत्तथी

કરે. જો દેવઙ્ગ્ય લેવામા ઢીલ કરે, અને કદાચિત્ દેવાદારની ડુર્જિજ્ઞ આદિ કારણથી દરિદ્રાદિ અવસ્થા આવી જાય તો ફરી મલ્લ મુશ્કેલ થઈ જાય, ઘસી દેનાર પણ ઇત્સાહપૂર્વક કપટરહિત થઈ શીઘ્ર આપી દે, નહીં તો દેવઙ્ગ્ય જાણ કરવાનો ઘોષ છે

ઘસી દેવ, જ્ઞાન તથા સાધારણ સંવધી ડુકાન, ચેતર, ઘાઢી, ઘર, પશર, ડ્ટ, ડુનો, કાષ્ટ, વાંસ, માટી, સઢી, ચવન, કેશર, ઘરાસ, ડુલ, ઘંગેરી, ઘૂપપાત્ર, કલશ, વાસકુપી, ઠગ્ર, સિંહાસન, ચામર, ચદરવા, જાલર જેરી, ચવની, તલુ, કનાત, પઢવા, કાઘલ, ઘાજોઠ, તલતા, પાટલા, પાટી, ઘઢા, વેઠા, ડંરસીઆ, કાજલ, જલ, વીલા, ચેત્તશાલા, પરનાલનુ પાળી ઇત્યાદિ સર્વ દેવ વિગેરેનુ પોતાના કામમાં ન વાપરવું જોઈયે તુટી જાય, ફાટીજાય, ઘા મલિન થાયતો મહાદોષ લાગેઢે દેવની પાસે ઘલતા વીલાના પ્રકાશમા કોઈ સાંસારિક કામ કરે તો તે મરીને તિર્યંચ થાય, તે કારણથી દેવના વિલામા સ્વતપત્રાદિ વાંચવા ન જોઈયે રૂપીઆપણ ન પરલવા ઘરના કામ તો કરવાજ નહિ ઘસી દેવના કેશર ચવનનું તિલ કપણ ન કરવું દેવના જલથી હાથ પણ ન ધોવા લાત્રજલપણ થોડુજવા પરવું જોઈયે દેવના જાલર, મૃદંગ, જેરીપ્રમુખ જે જે સામાન, ગુરુ તથા સંઘના કાર્યમાં વાપરે, તો તે વાલતનો નકરાળો આપી વાપરે કદાચિત્ કોઈ ડપકરણ તુટી જાયતો પોતાના પેસા સ્વરથી નવું ઘનાવી આપે દેવના દીપ ફાનસ પ્રમુખમાં જુલાજ રાલે, અને જો સાધારણ ઙ્ગ્યની જાલર પ્રમુખ વસ્તુ ઢ યનાલે તો સર્વ ધર્મકાર્યમાં વાપરી શકાય તેમાં ઘોષ નથી જેવા જાવથી કરે, તેવું પ્રમાણ છે

દેવનાં તથા જ્ઞાન સ્વાતાના ઘર પ્રમુખ પણ શ્રાવકેં નિ.શુકતાદિ ઘોષ હોવાથી જાઢે રાલવા ન જોઈયે સાધારણ ઙ્ગ્યના ઘરપ્રમુખ સંઘની અનુમતિથી લોકવ્યવહારેં જાઢું આપી વાપરે તો ઘોષ નથી, પરતુ જાઢું કારારને લિલસે પોતાનીમેલે આપી દેવું જોઈયે જાઢે રાલેલું મફાન સમરા ઘવામાં પોતાનું ધન વાપરે તો હિસાલમાં મજરે લે તેમાં ઘોષ નથી, કોઈ સાધર્મી ડુ લી હોય, નિર્ધન થઈ ગયો હોય, અને તે સઘની આજ્ઞાથી જાઢું આપ્યાલિના રહે તોપણ ઘોષ નથી ઘસી તીર્થાદિમાં અથવા દેરાસરમાં ઘણું ઘલત રેહેવું પડે, તેમા સુલે, તો ત્યાપણ વ્યવહાર મુજલ અધિક જાઢું

आपे, उहुं जाहुं आपे तो दोष लागे. जाहुं आप्याविना देव ज्ञान तथा साधारण संबंधी कलश, पाटला प्रमुख उपकरणो उजमणामां, पुस्तक पूजामां, नंदी प्रमुखमां मांडवासारु न लेवां जोश्ये; कारण के उजमणां पोताना नामथी करवामां आवेठे, अने तेमां देव, ज्ञान, वा साधारण खातानी वस्तुउं नकरा शिवाय वपराय तो दोष लागेठे.

घर देरासरमां चडाववामां आवेला अक्षत, सोपारी, वदाम, प्रमुख वेचवाथी जे धन उपजे, तेनां पुष्प प्रमुख लक्ष घरदेरासरमां न चडावे, मोटासंदिममां पण न चडावे. जे पूजारी होयतेने सर्व हकीकत कहे; अने मंदिरनुं ड्रव्य ठे, पण मारुं नथी एम स्पष्ट कहे. पूजारी न होय तो संघसमक्ष कही दे. एम न कहे तो महादोष ठे. घरदेरासरनुं नैवेद्यादि माळीने आपे, परंतु तेथी माळीनी नोकरी हिसावमां न ले. प्रथमथीज जोश्टी पुष्पादि वस्तु आपवी एवा करारथी काम ले तो दोष नथी. मुख्यवृत्तियें तो नोकरीवास्ते चडेलुं आपवाथी जुहुं आपवुं जोश्ये.

घरदेरासरमां चडेला अक्षत प्रमुख मोटा मंदिरमां मोकलावी आपे, अन्यथा घरदेरासरना ड्रव्यथी घरदेरासरनी पूजा गणाशे, परंतु पोताना ड्रव्यनी थशे नहि. तेम करवाथी अनादर, अवज्ञादि दोष ठे, तेथी तेम करवुं युक्त नथी. स्वड्रव्यथीज पूजा करवी उचित ठे. देरानां नैवेद्य, अक्षतादि पोताना ड्रव्यनी जेम साचववां जोश्ये, वरावर किंमते वेची, देव ड्रव्य वधारवुं जोश्ये. परंतु जेम तेम वेची आपी देवां न जोश्ये. जो तेम करे तो देवड्रव्य नाश करवानो दोष लागेठे.

सर्व रीतें रक्षण करतां ठतां चोर, अग्नि आदिना उपड्रव्यथी देवड्रव्यनाश पामे तो चिंताकारकने दोष नथी.

देव, गुरु, यात्रा, तीर्थपूजा, संघपूजा, साधर्मिवात्सल्य, स्नात्रप्रज्ञावना, ज्ञान लखाववा प्रमुख कारणोवास्ते बीजाउं पासेथी धन ले, त्यारे चार पांच पुरुषोने साक्षी राखी ले; पढी खरचवाना प्रसंगमां पण गुरुसंघ प्रमुख प्रगट कही दे, के आ धन में अमुक सखसनुं आपेलुं खरचेलुं ठे. मारुं नथी.

तीर्थादिमां, तेमज पूजा स्नात्रमां, ध्वजा चडाववा प्रमुख आवश्यक कर्तव्यमां खरच बीजाने शिर नहि नाखतां, पोतेज यथाशक्ति करे. जो कोश्यें धन खरचवाने आप्युं होय तो तेनुं नाम प्रगट चोली काम करे.

जो घणाये मल्ली साधर्मिवात्सल्य, सघपूजादि कार्यमां धन वापरवा आ
प्युं होय तो जेनो जेनो जेटखो जेटखो हिस्सो होय ते ते सर्व प्रगटपणे
कही दे, नहिं तो पुण्यफलनी चोरी खागे

वल्ली मरणांत समये माता, पिता प्रमुखें जे धर्ममां खरचवा कहुं
होय, तथा पुत्रादि जे खरच करवु कबुल करे. ते बहु श्रावकोपासे क-
ही देवुं जोइय जेम के हु तमारा नामथी अमुक विवसनी अवर अ
मुक धन खरचीश, तमे तेनी अनुमोदना करो पढी ते धन सर्व समक,
पोताना नामथी नही, परंतु माता पिता प्रमुखना नामथी ते मुदतनी
अवर खरची देवुं जोइय धर्मना खरच मुख्यवृत्तिष तो साधारण इ
व्यधीज करवां जोइय, कारण के ज्यां ज्यां काम पडे, त्यां त्यां उपयोगमां
आवे सात क्षेत्रोमां जे क्षेत्र सीदातु होय, तेमां धन खरची, तेने टेको
आपे कोइ श्रावक निर्धन थइ गयो होय तो, तेने तेज धनथी सहाय
आपे ॥ लोकेप्युक्त ॥ वरिड जर राजेंड, मा समृद्ध कवाचन ॥ व्याधितस्यौ
पथ पथ्य, नीरोगस्य किमौषध ॥ १ ॥ तेज कारणथी, परजावना, संघ पे
हेरामणी तथा क्षाणीप्रमुखमां, जे निर्धन साधमीं होय, तेने विशेष वस्तु
आपथी जोइये, अन्यथा धर्म अवज्ञादि दोष खागे वल्ली धनवान्थी नि
र्धनने अधिक देवु ते पण युक्तते जो शक्ति न होय तो घनेने घराबर आपे
पोतानो खरच धर्मद्रव्यथी न करवो जोइये यात्रादि निमित्त जे धन
काढवामां आवे, ते सर्व देवादि निमित्त थयुं जो ते द्रव्य पोताना प्रो
जनमां अथवा गाढी प्रमुख जाढामां वापरे तो अवश्य तेने देवद्रव्यखा
वानो दोष खागे कदाचित् अज्ञानताथी, चूकथी, वे समजथी, इत्यादि
कारणथी कोइ श्रावक देवादि द्रव्यनो उपभोग करी छे, तेना प्रायश्चित्त
मां, जेटसु द्रव्य तेणें उपभोगमां लीधुं होय तेदसुं द्रव्य देव, साधारण
संघथी जुहुं काढे मरणसमये शक्तिना अज्ञावथी धर्मस्थानमां थोडु ल
रचे, परंतु देवुं कोइहुं राखे नहिं देवप्रमुखनु द्रव्य तो विशेषें करी राखे
नहिं प प्रमाणे श्रीजिनराजनी पूजा, नकि, द्रव्य रक्षणादि दृढ जा
वथी करवां जोइये इति

हवे गुरुवदनविधि खस्तीये ठीये ज्ञानादि पांच आचार संयुक्त होय,

तथा जे शुद्ध प्ररूपक होय, ते गुरु ठे. पांच आचारनुं स्वरूप जोनुं होय तो, श्रीरत्नशेखरसूरिकृत आचारप्रदीप ग्रंथ जोइ लेवो.

पूर्वोक्त गुरु, आचार्य प्रमुख सन्मुख, जे प्रत्याख्यान पूर्व पोते पोतानी मेले कर्तुं हतुं, ते विशेष रीतें विधिपूर्वक गुरुमुखशी उचरावे; कारण के प्रत्याख्यान त्रणतरेहशी करवामां आवेठे. १ आत्मसाक्षिक, २ देवसाक्षिक, ३ गुरुसाक्षिक, तेनो विधि आ ठे—

गुरु, मंदिरमां देववंदनार्थे, स्नात्रादि देखवावास्ते, धर्मोपदेश देवावास्ते, जिनमंदिरमां आव्या होय, तथा वस्तिमां होय, त्यां मंदिरनी जेम त्रण निस्सिहि, पांच अज्जिगमनादि, यथायोग्य विधिपूर्वक जइ गुरु धर्मोपदेश आपे ते पहेलां अथवा पठी यथाविधियें पचवीश आवश्यक, शुद्ध द्वादशावर्त वंदन करे; गुरुवंदननुं फल बहुज मोटुं ठे. कृष्णवासुदेववत्. ज्ञाप्यमां वंदनाना त्रण प्रकारठे. एक तो मस्तक नमावतुं ते फेटावंदना, बीजी संपूर्ण वे खमासणां प्रमुख कहेवां ते स्तोत्रवंदना, त्रीजी द्वादशावर्त करवाशी, द्वादशावर्तवंदना थाय ठे. प्रथमनी वंदना सर्व संघने करवी; बीजीवंदना सर्व स्वदर्शनी साधुजने करवी; अने त्रीजी वंदना पदवीधर आचार्य प्रमुखने करवी.

जेणें सवारनुं पडिकमाणुं न कर्तुं होय, तेणें विधिपूर्वक वंदना करवी; कारण के ज्ञाप्यमां लख्युं ठे के, सवारनो वंदनाविधि आ प्रमाणे करे. प्रथम १ ज्ञाप्योक्तविधियें श्र्यापथ प्रतिक्रमे, पठी २ कुस्थाननो कायोत्सर्ग करे, सो उह्वास प्रमाण करे, जो स्वप्नमां स्त्रीसाथे संगम कर्यो होय तो अशुचिनी सर्व जगा धोइ, पठी एक सो आठ आसोह्वास प्रमाण कायोत्सर्ग करे. पठी ३ चैत्यवंदन करे. पठी ४ क्षमाश्रमणपूर्वक मुहपत्ति प्रतिलेखे, पठी ५ वे वंदणां दे, पठी ६ देवसि आदिक आलोवे, पठी ७ वांदणां दे, पठी, ८ अष्टुठिउमि कहे, पठी ९ वे वांदणां दे, पठी १० प्रत्याख्यान करे, पठी ११ जगवान अहं इत्यादि चार क्षमाश्रमण दे, पठी १२ स्वाध्याय संदिसाहु कहे, पठी क्षमाश्रमणपूर्वक सच्चाय करुं एम कहे, पठी स्वाध्याय करे.

हवे संध्यावंदनविधि लखीयें ठीयें. १ श्र्यापथ पडिक्रमे, पठी २ चैत्यवंदन करे, पठी ३ क्षमाश्रमणपूर्वक मुखवस्त्रिकानुं प्रतिलेखन करे, प-

ठी ४ वे वांढणां वे, पठी ५ विवसचरिमनुं प्रत्याख्यान करे, पठी ६ बेवां-
दणां वे, पठी ७ देवसि आखोठं कहे, पठी ८ बे वांढणां वे, पठी ९ अपुठिठं
कहे, पठी १० जगवान् आवि चार स्तोत्रवंदना करे, पठी ११ देवसि
प्रायश्चित्तनो काठसंग करे, पठी १२ पूर्ववत् बे खमासमण दइ स्वाध्याय करे

जो गुरुनु चित्त बीजां कार्य करवातरफ होय, तो संकेपमात्र वंदना
करे. एम वंदनापूर्वक गुरुपासे प्रत्याख्यान करावे, कारण के धावक प्र
ज्ञासिसूत्रमां लख्यु ठे के, प्रत्याख्यान करवाना परिणाम हठ होय तो प
ण, गुरुपासे प्रत्याख्यान करे, गुरुपासे प्रत्याख्यान करवामां चार गुण ठे
१ हठता थायठे, २ आज्ञापासन थायठे, ३ कर्मनो कय थाय ठे, ४ उप
शमनी वृद्धि थाय ठे

एविज रीतें वैवसिक, चातुर्मासिक नियमादि पण गुरु विद्यमान ठां,
गुरुनी साक्षियेंज करवा जोइये योगशास्त्रमां गुरुनी जक्ति आ प्रमाणे क
हीठे तथा ॥ अज्जुत्थानं तवालोके, ज्ञानियानं च तवागमे ॥ शिरस्यंजलि
संश्लेषः, स्वयमासनढौकनं ॥ १ ॥ आसनाग्निप्रहोचत्त्या, वंदना पर्युपा
सन ॥ तथानेज्जुगमश्चेति, प्रतिपत्तिरिय गुरौ ॥ २ ॥ अर्थ - १ गुरुने आ
वता देखी उजां यवुं, २ सन्मुख खेवा जवु, ३ मस्तक उपर अजलि धांधी
प्रणाम करवा, ४ आसन देवुं, ५ ज्यारे गुरु आसन उपर बेसे, तयारेमारे
बेसवु एवो अजिग्रह करवो, ६ जक्तिधी वदना, पर्युपासना करवी, ७
ज्यारे गुरुजाय तयारे पहुँचाढवा जवु, वली १ गुरुने अढी बराबर न बे
से, २ गुरुची आगल न बेसे, ३ गुरुनी तरफ पीठ दइ न बेसे, ४ गुरुनी पा
से पग उपर पग चढावी न बेसे, ५ पखोंठी मारी न बेसे, ६ हाथधी जघा
खपेटी न बेसे, ७ पग पसारी न बेसे, ८ बिकया न करे, ९ वहु हसे नहि
१० निद्रा खे नहि, ११ मन, वचन, काया गोपवी, वे हाथ जोडी, जक्ति
बहुमानपूर्वक, उपयोगसहित सांजखे सारांश के गुरुपासे धर्म सांज
खवाधी आ लोक तथा परलोक संबंधी वहु गुणो प्राप्त थायठे

वली गुरुने पुठे, सादेव । कोइ साधु रागमस्त ठे, तो वैद्यने बोलावु ?
ओपधादि उपचारवास्ते फरमावो ? गुरुना फरमान मुजब करे. गुरु गठ
नी सर्व तरेहृथी सार संज्ञाखे जोजनने अवसरे उपाधये जइ साधुने
निमग्रणा करे, वली ओपध प्रमुख जे जेने पण्य होय ते तेने आपे ज्यारे

साधु, श्रावकने घेर आवे, त्यारे जे जे वस्तु साधुने योग्य होय, ते ते सर्व वस्तु देवावास्ते निमंत्रणा करे. सर्व वस्तुर्जनां नाम साधुपासे ले, जो के साधु न लहे तोपण दाताने जीर्णशेठवत् पुण्य फल ठे. रोगी साधुनी वैयावच्च करवाथी जीवानंद वैद्यवत् महापुण्य फल थायठे. साधुर्जने रहेवा वास्ते स्थान आपे; जिनशासनना प्रत्यनीकने सर्वशक्ति वापरी निवारण करे. साधवीर्जनी दुष्ट, नास्तिक, दुःशील पुरुषोथी रक्षा करे. पोताना घरनी पासे बंदोबस्तवाला, सुंदर उपाश्रय रहेवा आपे, ते साधवीर्जनी, पोतानी स्त्री, बहु, बेहेन, दीकरी प्रमुख पासे सेवाभक्ति करावे. पोतानी दीकरीर्जने साधवीर्ज पासे विद्या शिखवा मोकले. जो कोइ दीकरीने विद्याज्यास करतां वैराग्य थाय, तो साधवीने आपे. जो कोइ साधवी धर्मकृत्य चूली जाय, तो स्मरण करावे. जो कोइ साधवी अन्यायमां प्रवृत्ति करे तो तेने निवारे. वली पोते दररोज गुरुपासे नवीन नवीन शास्त्र अज्यास करे. जो अद्वपबुद्धि होय तोपण जणवानो विचार न ठोडे. इत्यादि धर्मकृत्य कर्मा पढी, श्रावक जो राजा होय तो राजसत्तामां जाय, प्रधान होय तो, न्यायसत्तामां जाय, वाणीर्ज होय तो बजारमां डुकाने जाय, इत्यादि उचित स्थानमां जइ, धर्मथी विरुद्ध न होय ते रीतें धन उपार्जन करवानी चिंता करे.

इहे राजा केवी रीतें प्रवर्तें ते लखीये ठीये. राजा, दरिद्री मान्य, अमान्य, उत्तम, अधमादि सर्वलोकोनो पक्षपातरहित मध्यस्थरीतें न्याय करे. प्रधाननुं कर्त्तव्य ए ठे के तेणें राजा तथा प्रजा, उन्नयने नुकसान न थाय तेवी रीतें प्रवर्त्तवुं जोइये. कारण के नीतिशास्त्रनो श्लोकठे के जे मंत्री राजानुं हित वांठेठे, तेना उपर प्रजा द्वेष करे ठे, अने जे प्रजानुं हित करे ठे, तेने राजा तजी देठे, तेथी एवी विषमस्थितिविचारपूर्वक राजा प्रजा बनेना हितनो प्रधानें विचार करी काम करवां जोइये.

वणिक् व्यापारीर्जनी फरज ए ठे के तेमणे व्यापारनी शुद्धि करवी जोइये. यदाह ॥ विवहारसुद्धि देसाइ, विरुद्धचाय उचिय चरणेहिं ॥ तो कुणइ अत्यचिंतं, निवाहितो नियंधम्मं ॥१॥ व्यापारनी शुद्धि, देशादि विरुद्धनो त्याग, उचित आचरण, आत्रण साचवी धन उपार्जनकरवानी चिंता करे. वली पोताना धर्मनोपण निर्वाह करे. संसारमां गनं कोइ कार्य नथी,

જે ધનથી સિદ્ધ ન થાય ? તે કારણથી બુદ્ધિમાન્ ધન ઉપાર્જન કરવાનો યત્ન કરે ॥ યદાહ ॥ નહિ તદ્વિચિતે કિંચિ, યદર્થેન ન સિદ્ધ્યતિ ॥ યત્નેન મતિમાંસ્તસ્મા, ધર્થમેક પ્રસાધયેત્ ॥ ૧ ॥ આશ્લોકમાં જે અર્થચિંતા થતાવી, તે અનુવાદરૂપ સમજવી, કારણ કે ધન ઉપાર્જન કરવાની ચિંતા શ્લોકમાં સ્વત સિદ્ધ છે, કાંઈ શાસ્ત્રકારના ઉપદેશથી નથી, અને “ ધર્મ નિર્વાહ્યન્ ” આ જે કથન છે, તે કહેવાયોગ્ય છે, કારણ કે તેની આગસ પ્રાપ્તિ નથી શાસ્ત્રનો ઉપદેશ અપ્રાપ્ત અર્થની પ્રાપ્તિ વાસ્તેજ હોય છે, શેષ સર્વ અનુવાદાવિરૂપ છે

હવે આજીવિકા વસાવવાના પ્રકાર કહીએ ઠીએ આજીવિકા વસાવવાનાં સાત સાધન છે ૧ વ્યાપાર કરવો, ૨ વિદ્યાપ્ર્યાસ કરવો, ૩ રેતી કરવી, ૪ પશુઠનુ પાલન કરવું, ૫ કારીગરી કરવી, ૬ નોકરી, ૭ ખેતી માગવી ૧ તેમાં વ્યાપાર કરવાથી વણિક લોકોની આજીવિકા વાહે છે, ૨ વિદ્યાથી વૈદ્યપ્રમુખની આજીવિકા વાહે છે, ૩ રેતી કરવાથી કણવી પ્રમુખની આજીવિકા વાહે છે, ૪ પશુપાલનથી ગોવાલ પ્રમુખની આજીવિકા વાહે છે, ૫ શિસ્પથી ચિતારાદિની આજીવિકા વાહે છે ૬ નોકરી કરવાથી સિપાઈ લોકોની આજીવિકા વાહે છે, ૭ ખેતીમાં માગીલાનારા ઠંની આજીવિકા છે ૧ વ્યાપાર ધાન્ય, ઘી, તેલ, કપાસ, સૂતર, વસ્ત્ર, ધાતુ, મણી, માણેક, મોતી, રૂપૈયા, સોનેયા પ્રમુખ, તથા જે જે જાતનાં ફરીઆણાં છે, તે સર્વનો વ્યાપાર વાહે છે, વસ્ત્રી જે વ્યાજ ઘટાવ કરવો તેપણ વ્યાપાર છે

૨ વિદ્યાપણ, ઔપધિ, રસ, રસાયન, ચૂર્ણઅજનાદિ, વસ્ત્રીવાસ્તુક શાસ્ત્ર, શકુનશાસ્ત્ર, જૂત જવિષ્યાદિ નિમિત્ત, સામુદ્રિક, ચૂડામણી, જવાહિર પરીક્ષાનાં શાસ્ત્ર, તાર્કિક શાસ્ત્ર, ન્યાયશાસ્ત્ર, ધર્મ, અર્થ, કામના અનેક જે ધથી અનેક પ્રકારે છે આ વૈદ્યવિદ્યામાં લોજ, ધા કપટ કરવું તે ઠીક નહીં, કારણ કે તેમ કરવાથી પ્રાય હુર્બ્યાન થવાથી ગુણની પ્રાપ્તિ થતી નથી વસ્ત્રી જેને જેનાથી લાજ થાય છે, તે તેજ વાતને વાહે છે તદુક્ત ॥ આર્યા ॥ વિદ્યદ્ધમિષ્ટતિજટા, વૈદ્યાશ્ચ વ્યાધિપીડિત લોક ॥ મૃતક ઘણું વિપ્રા, કેમસુજિદ્ધ વ નિર્મયા ॥૧॥ અર્થ - સુજટ સપ્રામ વાહે છે, વૈદ્ય રોગપીડિત લોકોને વાહે છે, ગ્રાહ્યણ, લોકોના ઘડુ મરણ વાહે છે, અને નિ

૨૪ સાધુ નિરુપદ્રવ અને સુકાલને ચાહે છે. વલી જે વૈદ અત્યંત લોચી હોય; ધનવાસ્તે નુકશાનકારક ઔષધ જાણીને આપતો હોય, જેના મનમાં દયા ન હોય, જે ત્યાગી, વૈરાગીને ઔષધ ન આપતો હોય, જે ગરીબ અનાથ લોકોપાસેથી તેડને મરતા જાણતાં પણ ધન ઁચુંચી લેતો હોય, જે માંસ મધ્યાદિ અન્નદ્ય વસ્તુ જક્ષણ કરવાનું વતાવતો હોય, જે ઁવોટાં ઔષધ વનાવી લોકોને ઁગતો હોય, ઁવા વૈદ્ય નરક ગતિમાં ગમન કરનારા છે; અને જે વૈદ્ય સાત્ત્વિક પ્રકૃતિવાલા હોય, નિલોચી હોય, અને પરોપકારી હોય, પૂર્વોક્ત દૂષણો રહિત હોય, ઁવા વૈદ્યને તેની વિદ્યા શ્રી-રૂષજ્ઞદેવજીના જીવ જીવાનંદ વૈદ્યની જેમ વંને જવોમાં ગુણ દેવાવાલી છે. ઁવા વૈદ્ય વિદ્યાથી આજીવિકા ચલાવે તો ઉત્તમ છે.

૩-૪ ઁવેતી તથા પશુપાલન. ઁવેતી ત્રણ પ્રકારે થાય છે. ૧ વરસાદથી, ૨ કુવા, નેહેરથી, ૩ વંનેથી. પશુપાલન અર્થાત્ ગાય, જૈસ, વકરી, ઁંટ, વલદ, ઁોડા, હાથી, તેડને વેચી આજીવિકા કરવી. આ વંને કામ આત્મ-સ્વરૂપના અજિલાષી વિવેકિપુરુષોને કરવાં ઉચિત નથી. જો નિર્વાહ ન ચાલતો હોય, અને તે કામ કરવું પડતું હોય તો, વીજ વાવવાનો સમય-જાણે, જૂમિ, સરસ, નીરસ જાણે, ઁત્યાદિ ઁવેતી સંવંધી સારી માહિતી મેલવી કામ કરે તો ધનવૃદ્ધિ થાય; વલી પશુપાલન ધંધામાં પશુડં ઉપર નિર્દયપણું ન કરે, પશુના કોઁ અવયવ ઁદે નહિ, સારી રીતે સારસંજાલ કરે, તો લાજ મેલવે.

શિલ્પ આજીવિકા છે. શિલ્પ સો તરેહના છે, મૂલ તો શિલ્પ પાંચ છે. ૧ કુંજાર, ૨ લુહાર, ૩ ચિતારો, ૪ વણકર, ૫ નાઁ; આ પાંચેના વીશ વીશ જ્ઁદ છે. ઁદ્યપિ આ કાલમાં ન્યૂન અધિક હશે, પરંતુ શ્રીરૂષજ્ઞ દેવજી-ઁ પ્રથમ સો તરેહના શિલ્પ પર્યાયો શિલ્પવ્યા હતા. તે કારણથી તે પ્રમાણે અત્રે લલેલ છે. જે સાંસારિક વિદ્યા તે સર્વ શિલ્પમાં છે, વાકી કો-ઁકજ કર્મમાં છે. શિલ્પવિદ્યા ગુરુના ઉપદેશથી પ્રાપ્ત થાય છે, અને કર્મ, સ્વયમેવ પ્રાપ્ત થાય છે. આ કર્મ પણ સામાન્યથી ચાર પ્રકારે છે. ૧ બુદ્ધિથી ધન કમાવવું તે ઉત્તમ. ૨ હાથથી ધન મેલવવું તે મધ્યમ. ૩ પગથી ધન મેલવવું તે અધમ. ૪ મસ્તકે વોજો ઁઁઁવી કમાવવું તે અધમાધમ, સમજવું.

६ सेवा करी आजीविका करवी ते, सेवा, राजानी, शेठनी तथा सामान्य खोकोनी नोकरी करवी ते प्रथम तो नोकरी कोझनी पण न करवी जोझप, कारण के नोकरी से परतग्रता ठे जो निर्वाह न थतो होय तो नोकरी पण करवी, जेनामां नीचेना गुणो होय, सेवा सरस्वती नोकरी करवी १ जे काननो काचो न होय, २ शरमवाखो होय, ३ कृतज्ञ होय, ४ सात्विक, गंजीर, धीर, उदार, शीखवान् गुणोनो रागी होय, तेवा पुरुषनी नोकरी करवी जे क्रूरप्रकृतिवाखो होय, कुव्यसनी होय, खोजी होय, मूर्ख होय, निरंतरनो रोगी होय, चतुर न होय, अन्यायी होय, एवा पुरुषनी नोकरी न करवी वस्ती कामदकीय नामना नीतिशास्त्रमां खल्युं ठे के, जे राजानी धृष्ट पुरुषोप सेवा करी ठे, ते राजा उत्तम ठे वस्ती स्वामिण पण जेवो सेवक होय, तेवुं सन्मान करवु, ते तेनी फरज ठे सेवक पण जो शेठ थाक्यो होय, धूस्यो होय, क्रोधमां होय, व्याकुल होय, तृषावत होय, शयन करतो होय, बीजाठ तेनी पासे अरज करता होय, तेवे प्रसंगे, विनति न करे वस्ती राजानी माता, राजानी राणी, राजकुमार, मुख्य प्रधान, न्यायाधीश, राजाना दरवान, तेठनी साथे सेवकें राजानी तरेह वर्तना राखवी जोझप ए प्रमाणे वर्त्ते तो धननी प्राप्ति दुर्लभ न समजवी यथा ॥ इच्छुकेत्र, समुद्रश्च, योनिपोषणमेव ॥ प्रसादोऽप्युज्जां चैव, सद्यो भ्रति दरिद्रतां ॥ १ ॥ निवंतु मानिनां सेवा, राजादीनां सुखेपिण ॥ स्वजना स्वजनोद्धार, संहारोन विना तथा ॥ २ ॥ मंत्री, न्यायाधीश, सेनानी, सूर्यनोकरी, नृपसेवानी अंतर्जावी ठे, परंतु जेख खाना ना दरोगानी नोकरी, नगरना फोजदारनी नोकरी तथा सीमापाखनी नोकरी, इत्यादि कनिष्ठ नोकरी न करवी जोझप, कारण के आ नोकरी खोकोपर निर्दयता करावनारी ठे, तेथी आवकें तो बिलकुल न करवी जोझप जो कोइ आवक राज्याधिकारी थइ जाय, तो वस्तुपास प्रमुखनी जेम महाधर्म, कीर्तिना कामो करनारो थाय, आवक मुख्यवृत्ति तो सम्यक् दृष्टिनीज नोकरी करे.

७ जीख भागी आजीविका करवी ते, जीख भागवाना अनेक प्रकार ठे तेमां धर्म उपपन्न मात्र आहार, वस्त्र, पात्रादिनी जिह्वा खेवी, ते पण जे साधुप सूर्य संसार तथा परिग्रहना संगनो त्याग कयों ठे, तेणे

માગવી ઊચિત છે; કારણ કે તેને જીજ્ઞાસા માગવાશિવાય બીજી ગતિ નથી. પૂજ્યપાદશ્રી હરિજીવ સૂરિજીએ પોતાના પાંચમા અષ્ટકમાં જિહ્વા ત્રણ પ્રકારે લખી છે. પ્રથમ સર્વસંપત્કરી જિહ્વા, બીજી પૌરુષધી જિહ્વા, ત્રીજી વૃત્તિજિહ્વા છે, જે સાધુ પરિગ્રહના ત્યાગી, ધર્મધ્યાનસંયુક્ત, જિનાઝાપૂર્વક ષટ્કાયના આરંજથી રહિત, તેની જે જિહ્વા, તે સર્વ સંપત્કરી જિહ્વા છે; અને જે સાધુ તો બન્યા છે, પરંતુ સાધુના ગુણ જેનામાં નથી, વલ્લી જે ગૃહસ્થાવાસમાં હૃદય પુષ્ટ ષટ્કાયના આરંજી, પડિમા વહન નહિ કરતા એવા શ્રાવક, તથા બીજા ગૃહસ્થ જે માગીને ખાય તેની જે જિહ્વા, તે પૌરુષધી જિહ્વા છે; તે પુરુષો ધર્મની લાઘવતા કરનારા છે, પૂર્વજન્મમાં જિનાઝા ખંડન કરનારા છે, વલ્લી આગલ અનંત જન્મ-સુધી દુઃખ પામશે. જેઠું નિર્ધન, લુલા, લંગડા, આંધલા, પાંગલા, અસમર્થ, કામ કરવાની શક્તિ વિનાના, તેઠુંની જે જિહ્વા, તે વૃત્તિજિહ્વા છે. આ જિહ્વા હુષ્ટ નથી. આ જિહ્વા કરનારાંથી ધર્મની લાઘવતા આદિ થતાં નથી; કારણ કે જે તેઠુંને આપે છે, તે અનુકંપા (દયા) થી આપે છે. દેનારા પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે; તે કારણથી ગૃહસ્થે જીજ્ઞાસા ન માગવી જોઈએ. જીજ્ઞાસા માગવાથી ધર્મની નિંદા થાય છે, અને ધર્મની નિંદાથી દુર્લજ્જબોધી થાય છે. જીજ્ઞાસા માગવાથી ઉદર પૂર્ણ તો થાય છે, પરંતુ લક્ષ્મી થતી નથી. યતઃ ॥ લક્ષ્મીર્વસતિ વાણિજ્યે, કિંચિદસ્તિ ચ કર્ષણે ॥ અસ્તિ નાસ્તિ ચ સેવાયાં, જિહ્વાયાં ન કદાચન ॥ ૧ ॥ મનુસ્મૃતિના ચોથા અધ્યાયમાં લખ્યું છે કે, જ્યારે વ્યાપાર કરે, ત્યારે કષ્ટમાં મદદ આપનાર પુંજીનું બલ, સ્વજ્ઞાન્યોદય, દેશ, કાલ દેખીને કરે; વ્યાપાર શરૂઆતમાં થોડો કરે, પછી લાજ જાણે તો વિશેષ કરે, કદાચિત્ નિર્વાહ ન થતાં ધર કર્મ પણ કરે, તો પણ પોતે પોતાની નિંદા કરતાં કરે. દેખ્યા વિના, તેમજ પરીક્ષા કર્યા વિના સોદો ન લે, જે સોદો સંદેહવાલો હોય તે, બહુની સાથે મલીને લે, જ્યાં સ્વચક્ર, પરચક્ર પ્રમુખનો ઉપદ્રવ ન હોય, અને ધર્મ સામગ્રી હોય, તે સ્થલમાં વ્યાપાર કરે.

કાલથી, ત્રણ અઠાઈ તથા પર્વતિથિને દિન વ્યાપાર ન કરે. જે વસ્તુ વર્ષાકાલ સાથે વિરાધી હોય, તેનો ત્યાગ કરે; જાવથી, જે ક્ષત્રિય જાતિના વ્યાપારી રાજા પ્રમુખ હોય, તેઠુંની સાથે વ્યાપાર ન કરે, પોતાના

विरोधीने उधारे न आपे, तेमज नट, विट, वैश्या, जुगारी प्रमुखने तो विशेषे करी उधारे न आपे, हथीआर बांधनारानी साथे, तेमज ब्राह्म व्यापारी साथे खेण देण न करे, खेण देण करवामां व्याजें धीरधार करे त्यारे अधिक किंमतना दागीन राखी ते उपर रूपीआ धीरे, कारण के तेथी मागवाची थतो क्लेश, विरोध, धर्महानि, धरणादि कष्ट थतां न थी जो एम निर्वाह न थाय तो, सत्यवादीने व्याजु उधार धीरे, व्याज पण अधिक न खाय, सैंकडे पांच ठ टका सुधीनु खाय, जेथी निंदा न थाय तेम करे,

जो देवु होय तो, करारनी मुदत उपर माग्या विनाज करज आपी दे, कदाचित् निर्धनपणाची एकज वारे न आपी शके तो किस्तो प्रमाणे जरूर आपी दे, कारण के देवु कोष्टु राखतुं न जोइए यहुक्तं ॥ ५ ॥ मारिजे ऋणक्षेदे, कन्यादाने धनागमे ॥ शत्रुघातेऽभिरोगे च, कासक्षेपं न कारयेत् ॥ १ ॥ जो देवु न आपी शकाय, तो खेणदारना नोकर थइ देवु वाखे, नही तो जवांतरोमां सेना धाकर, पाडा, बलद, उट, गधेडा, खच्चर, घोडा प्रमुख धनी देवुं आपवु पदशे खेणदार पण ज्यारे जाखे के, आ देणदार आपवाने समर्थ नथी, त्यारे बिलकुल मागवुं ठोढी दे, एम कहे के ज्यारे तुं आपवाने शक्तिमान् था, त्यारे आपजे, नहि तो आ धन में धर्ममां वापर्युं ठे एम समजतुं, पोताना चोपढामां पण हुं खखुतुं के सारी पासे मारे कांइ पण हथे खेणुं नथी

आवकें मुख्यवृत्तियें तो धर्मिजनोनी साथेज व्यवहार करवो जोइये, कारण के धने पासे धन रहेशे तो धर्ममां वापरशे, अने जो कोइ म्हे छादि नीचमाणस पासे धन रही जाय तो व्युत्सर्जन करी दे, अने व्युत्सर्जन कर्या पठी जो ते म्हेछादि धन पावुं आपी दे, तो धन धर्ममां खरचवावास्ते संपने सुप्रत करे, अने व्युत्सर्जन करेख ठे एम पण कही दे, तेथीज रीतें जे कांइ वस्तु खोवाइ होय अने शोधतां ठतां हाय न खागे तो ते वस्तु पण व्युत्सर्जन करी दे, पठी कदाचित् पोताने धनहा नि थइ जाय, वा धननी थप्राप्ति थइ जाय, तो पण खेद न करे, कारण के खेद न करवो, तेज खष्ट्री मलवानु मूल कारण ठे

यहु धन जतु रहै, तोपण धर्म करवामां आखस न करे, कारण के सं

पत्ति अने विपत्ति मोटा पुरुषोनेज आवे ठे. निरंतर एक सरखा दिवसो कोइना जता नथी, पूर्वजन्म जन्मांतरना पुण्य पापना उदयथी संपत्ति, विपत्ति आवी मले ठे; ते कारणथी धैर्यनुं अवलंबन करवुं तेज श्रेष्ठ ठे. कदी अनेक उपायो करतां ठतां पण दरिद्रता दूर न थाय तो कोइ जा-ग्यवाननो आधार ले, कारण के काष्ठनी साथे लोढुं पण तरे ठे.

जो बहु धन थइ जाय तो, अजिमान न करे, कारण के लक्ष्मीनी सा-थे पांचवस्तुठ आवेठे. १ निर्दयपणुं, २ अहंकार, ३ तृष्णा, ४ कठणव-चननो व्यापार, ५ वेश्या, नट, विट, नीचपात्र वद्वज्जता. तेथी कदाच ब-हु धन थइ जाय तो, आ पांचने आववानो अवकाश न आपे, कोइनी सा-थे लडाइ न करे, पोताथी बलवान् साथे तो कदापि लडाइ न करे. वली १ धनवंत, २ राजा, ३ पद्मवाला, ४ बलवान्, ५ दीर्घरोषी, ६ गुरु, ७ नीच, ८ तपस्वी, आ आठेनी साथे वाद न करे; ज्यांसुधी नरमाशथी काम थाय त्यांसुधि कडकपणुं न अंगीकार करे. लेवा देवामां त्रांति, जूलादिथी अ-न्यथा थइ जाय तो, विवाद न करे, परंतु न्यायपूर्वक चोखवट करे. न्याय करनाराउये पण निर्लोचनी, पद्मपातरहित, रहेवुं जोइये. वली जे वस्तु मौंघी थवाथी समुदायने पीडा थाय, तेवी वस्तु मौंघी थवानो विचार न करे. कदाचित् कर्मयोगथी दुकाल प्रमुख थइ जाय, तोपण सोदामां ब-मणो, त्रमणो लाज थइ जाय, त्यारेपण अनाजमां बहु लाज लेवानी ध्या-नत न राखे. व्याजपण सैंकडे ठ टका अर्थात् आठ आना उपरांत न ले. कोइनुं पडीगयेवुं, विसरी गयेवुं, धन न ले. कालांतरे क्रयविक्र-यादिमां देशकालादि अपेक्षा, उचित तथा शिष्टजन अनिंदित लाज ले. आ कथन पंचाशकसूत्रमां ठे. वली खोटा तोल, खोटा माप, न्यू-नादिक व्यापार, रसमां जेल, संजेल प्रमुख न करे, वस्तुनुं अनुचित, मूल तथा व्याज न ले. लांच न ले, घालमेल न करे; घसायेलो, तेमज खोटो रुपीठ खरामां न आपे; बीजाना व्यापारमां जांग फोड न करे, घराक न ललचावे, वानकी कांइ देखाडी माल बीजो न आपे, अंधारामां राखी वस्तु न आपे, खोटां खत पत्रादि न बनावे, इत्यादि परवंचनपणुं त्यागे. सर्वथा व्यवहारशुद्धि करे, कारण के व्यवहार शुद्धिज गृहस्थधर्मनुं मूलठे. वली स्वामिद्रोह, मित्रद्रोह, विश्वासघात, बालद्रोह, वृद्धद्रोह, देव-

ગુરુડોહ ન કરે, થાપણમોસો ન કરે, આ સર્વ મહાપાપનાં કામ છે વહી કુઠી સાદી, રોષ, વિશ્વાસઘાત, કૃતઘ્નતા, આ ચાર કર્મ ચંડાસપણાં છે, તેથી તે ત્યાગે અસત્ય ઘોષવું તે સર્વ પાપથી મોટું પાપ છે, તેથી અસત્ય સર્વથા ન ઘોષે ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરે, અને અન્યાયી લોકો જે સુખી દેશ્વાય છે તે અન્યાયથી સુખી નથી, પરંતુ તેઠના પૂર્વજન્મના પુણ્યના ફલથી સુખી છે, કારણ કે કર્મફલ ચાર પ્રકારનાં છે યદાદુર્ધર્મઘોષ સૂરિપાવા ॥ ૧૬ ॥ ૧૬ ૫ પુણ્યાનુબધિપુણ્ય છે, ધીજી પાપાનુબધિ પુણ્ય છે, ધીજી પુણ્યાનુબધિ પાપ છે, ચોથું પાપાનુબધિ પાપ છે આ ચારે પ્રકારને કાંઈ વિસ્તારથી ઘટાવીએ ઠીયે

૧ જેણે જિનધર્મની ધિલકુલ વિરાધના કરી નથી, પરંતુ સંપૂર્ણ આરધના કરી, જેઠ સંસારમાં જવાંતરમાં મહાસુખી, ધનાઢ્ય ઉત્પન્ન થાય, તે પુણ્યાનુબધિ પુણ્યવાલા સમજવા જરત, યાદુરધિવત્

૨ જે પુરુષો નીરોગાદિ ગુણયુક્ત હોય, અને ધનાઢ્યપણ હોય, પરંતુ કોણિક રાજાની પેટે પાપ આચરણમાં તત્પર હોય, તે પાપાનુબધિ પુણ્યવાલા સમજવા આ પુણ્ય પૂર્વજન્મમાં અજ્ઞાન કષ્ટ કરવાથી થાય છે

૩ જે પુરુષો પાપના ઉદયથી ઘરિડી તથા હુ સુખી હોય, પરંતુ શ્રીજિનધર્મમાં ઘણુંજ અનુરક્ત હોય, ધર્મ કરવામાં તત્પર હોય, તેઠ પુણ્યાનુબધિ પાપવાલા સમજવા, હુમક મહર્ષિવત્ પૂર્વજન્મમાં લેશમાત્ર વ્યાધિ સુકૃત કરવાથી થાય છે

૪ જેઠ પાપી, ચંડાસ કર્મના કરનારા, અધર્મી નિર્વય, પાપ કરી પશ્ચાત્તાપ નહીં કરનારા પણ પુરુષો હુ સુખી છે, તો પણ પાપ કરવામાં નિરંતર તત્પર છે તેઠ પાપાનુબધિ પાપવાલા છે, કાલિકસુરીયા કસાઈવત્

ઘાણ જે નવ પ્રકારની પરિગ્રહરૂપ શક્તિ છે, અને અતરંગ જે આત્માની અનંતગુણરૂપ શક્તિ છે, તે પુણ્યાનુબધિ પુણ્યથીજ મહેટે, તેથી કદાપિ કોઈ જીવ પાપાનુબધિ પુણ્યના પ્રજાવથી આ લોકમાં સુખી દેશ્વાય તો પણ જિવિષ્યના જન્મોમાં મહાદુઃખ તથા આપવા પામવાના

વહી જે મેહેસૂલની ચોરી છે, તે સ્વામિડોહ છે, આ ચોરી આ લોક સેમજ પરલોકમાં અનર્થની વાયક છે, વહી જેમાં ધીજાને પીઠા થાય, યદો વ્યવહાર ન કરે ॥ યત્ ॥ શાલ્યેન મિત્રં કપટેન ધર્મ, પરોપતાપેન

समृद्धिज्ञावं ॥ सुखेन विद्यां परुषेण नारीं, वांठंति ये व्यक्तमपंडितास्ते ॥
१ ॥ तथा जेवी रीतें लोकोने रागजाव थाय, तेवो यत्न करे. यतः ॥ वंश-
स्थवृत्तं ॥ जितेंद्रियत्वं विनयस्य कारणं, गुणप्रकर्षोविनयादवाप्यते ॥
गुणप्रकर्षेण जनोनुरज्यते, जनानुरागप्रज्ञवाहि संपदः ॥ १ ॥ वढी धन-
नी हानि तथा लाज, संग्रहादि गुह्य राखे, बीजा पासे प्रकाश न करे.
यतः ॥ स्वकीयं दारमाहारं, सुकृतं द्रविणं गुणं ॥ दुष्कर्म मर्म मंत्रं च, प-
रेषां न प्रकाशयेत् ॥ १ ॥ वढी असत्यपण न बोले, जो राजा, गुरु आदि
पुढे तो सत्य कही दे. सत्य बोलवुं तेज पुरुषनो उत्तम धर्म ठे.

वढी यथार्थ कही मित्रनुं मन हरण करे, बांधव जनोने सन्मान आपी
वश करे, स्त्रीने प्रेमथी वश करे, चाकरोने दान आपी वश करे, अने दा-
क्षिण्यताथी बीजा लोकोनां मन हरण करे. वढी कोइ जगाये पोताना
कार्यनी सिद्धिवास्ते बलवान् पुरुषोने पण आगल करे. वढी ज्यां प्रीति
होय, त्यां लेणदेणनो व्यापार न करे. आ कथन सोमनीतिमां पण ठे.

साक्षीविना मित्रना घरमांपण धनादि राखवां न जोश्ये, कारण के
लोज महाबुरो ठे. वढी जो सोंपनार सख्स गुजरी जाय तो ते धन तेना
पुत्रादिने पावुं आपी देवुं जोश्ये. जो धन सोंपनारनो कोइ संबंधी न
होय तो ते धन सर्व लोकोनी समक्ष धर्मस्थानमां लगावे. वढी श्रावक,
देवगुरु, चैत्य, जिनमंदिरना साचा अथवा जूठा पण सोगंद न खाय. व-
ढी बीजाउंना साक्षीपण न थाय. यतः ॥ कर्पासिक ऋषि कहे ठे ॥ अ-
नीश्वरस्य द्वे चार्ये, पथि क्षेत्रं द्विधा कृषिः ॥ प्रातिज्ञाव्यं च साद्यं च,
पंचानर्थाः स्वयंकृताः ॥ १ ॥

वढी श्रावक मुख्य वृत्तियें तो जे गाममां रहे, त्यांज व्यापार करे, का-
रण के तेम करवाथी कुटुंबनो अवियोग, घरनां कार्य, तथा धर्मकार्यादि
सर्व बनी रहे ठे. कदापि पोताना गाममां निर्वाह न थाय तो, पासेना दे-
शांतरमां व्यापार करे, ज्यांथी जरूरी काम प्रसंगे पोताने घेर जलदीथी
आवी शकाय. एवा कोण पामर ठे के, पोताना देशमां निर्वाह थतो होय
ठतां परदेशमां जाय ॥ यतः ॥ जीवंतोपि मृताः पंच, श्रूयंते किं चारते ॥ द-
रिद्रोव्याधितो मूर्खः, प्रवासी नित्यसेवकः ॥ १ ॥ जो निर्वाह न थतो
होय तो, पोते न जाय, तेमज पुत्रादिने परदेश न मोकळे, परंतु सुपरी

ક્ષિત ગુમાસ્તાને પરદેશ મોકલે, જો પોતાનેજ પરદેશ જવું પડે તો, શુભ મુદ્દર્ત્ત, સારાં શુકન, નિમિત્ત દેહીને તથા દેવ ગુરુને ઘંદના કરીને, મં ગણપૂર્વક, જાગ્યવાન્ પુરુષોના સથવારામાં, નિઝાદિ પ્રમાદ તજી, કેટલાક પોતાના ક્ષાતિવંધુઈને સાથે છઠ્ઠ જાય, કારણ કે જામ્યવાન્ના સથવારાથી વિદ્વ નાશ પામે છે વહ્ની છેળદેણ, ગુપ્ત ધન, સર્વ, પિતા બ્રાહ્મ કે પુત્રાદિને ઘસાવી જાય, પોતાના સંઘર્ષીઈને સારી શિસ્તમાણ આપી જાય, ઘણુમાનપૂર્વક સેવકોને ઘોસાવી જાય જીવવાની ઇચ્છા હોય તો, દેવગુરુનુ અપમાન કરી, કોઈની નિર્બંઠના કરી, સ્ત્રી આદિને તાડના, તર્જના કરી, અને ઘાસકને રોવરાવી ન જાય કદાપિ કોઈ પર્વમહોત્સવાદિના વિવસો નિકટ હોય તો ઉત્સવ કરીને જાય થત ॥ ઉત્સવમશનં સર્વ, પ્રયુષં ઓપેદ્ય મગલમશેષ ॥ અસમાપિતે ચ સૂતક, યુગેનર્તો ચ નો યાયાત્ ॥ ૧ ॥ વહ્ની દૂધ પીંડને, મૈથુનસેવન કરીને, જ્ઞાનકરીને પોતાની સ્ત્રીને મારીને, ધમન કરીને, થુકીને, રુદન કરીને, કઠણ શમ્ભુ સુળીને, ગાલો સુળીને, પરવેશ ન જાય, વહ્ની શિર મુઢાવીને, આંસુ પાડીને, અને માર્ગાં શુકન થતાં પણ પ્રામાંતર ન જાય

વહ્ની કાર્યને વાસ્તે જો વાસે તો જે સ્વર ઘેટેતો હોય, તે વાજુનો પણ પ્રથમ ડપાઢી મુકે, જેથી કાર્યસિદ્ધિ થાય વહ્ની રોગી, ઘૂઠુ, બ્રાહ્મણ, આંધલો માણસ, ગાય, પૂજનીય, રાજા, ગર્જવત્તી સ્ત્રી, ખાર ડપાઢનાર, તેઈને કાંઈ આપીને પ્રામાંતર જાય વહ્ની ધાન્ય પાકુ અથવા કાચુ તથા પૂજા યોગ્ય મંત્રમઢલ તેને તજે નહિ વહ્ની જ્ઞાનનું જલ, રુધિર, મઢડુ, શુક, શ્લેષ્મ, વિષ્ટા, મૂત્ર, ઘસતો અમ્લિ, સાપ, મનુષ્ય, શસ્ત્ર, આ વસ્તુને ઠંઠંધે નહિ વહ્ની નદીને કાંઠે, ગાયના ગોકુલમાં, વઢના જાઢની નીચે, જસાશયમાં, અને કુવાના કાંઠા ઉપર વિષ્ટા ન કરે. વહ્ની રાત્રિયે ઘૂઠનીચે ન રહે ઉત્સવ તથા સૂતક પુરાં થયે પરવેશ જાય, સાથ વિના પરવેશ ન જાય, વાસની સાથે ન જાય, મધ્યાહ્ને તથા અર્ધરાત્રિયે મુસાફરી ન કરે વહ્ની ક્રૂર પ્રકૃતિવાલા મનુષ્ય, કોટલાલ, પાઢીઆ, વરજી, ધોવીપ્રમુલ, અને નીચમિત્રની સાથે ગોષ્ઠિ ન કરે. તેઈની સાથે અકાસે વાસે નહિ વહ્ની પાઢા, ગઘેઢા અને ગાયની અસવારી કરે નહિ વહ્ની હાથીથી હજાર હાથ, ગાઢાથી પાંચ હાથ, અને ઘોઢા તથા શિંગઢાલાલા જનાવરોથી ૪

श हाथ दूर रहे. वल्ली खरची विना मुसाफरी करे नहि. बहु निद्रा लहे नहि. रस्तामां कोशनो विश्वास राखे नहि. एकलो कोशना घरमां जाय नहि. जुनां वहाण उपर चढे नहि. एकलो नदीमां प्रवेश करे नहि. मुश्केलीवाली जगामां साधनो विना जाय नहि. अगाध पाणीमां प्रवेश करे नहि. जेउ बहु क्रोधी होय, बहु सुखशीलिया होय, तथा बहु कंजुस होय, तेवाउनी साथे मुसाफरी करे नहि. तथा बांधवाना, मारवाना, जूगार खेळवाना, पीडाना, खजानाना, अने अंतेउरना स्थानमां गमन करे नहि. तथा बूरा स्थानमां, स्मशानमां, शून्यस्थानमां, चोकमां सूकाघासमां, कूडाकचवरमां; उंचीनींची जगामां, उकरडामां, वृद्धाग्रमां पर्वताग्रमां, नदीना कांठामां, कूवाना कांठापर, आ स्थानोमां दीर्घकाल बेसे नहि. वल्ली जे जे कामो जे जे वखते करवां होय ते ते वखते करे, परंतु गफलत करे नहि, तेम तजे नहि.

पुरुषें सुशोजित वस्त्र पहेरवानो आडंबर तजवो न जोइए. परदेशमां गमन करतां तो विशेषें करी न तजवो जोइए; कारण के आडंबरथी अनेक कार्यो सिद्ध थाय ठे. वल्ली जे कार्यो करवां ते पंचपरमेष्टि स्मरण पूर्वक, तथा गौतमादि गणधरोनां नामग्रहणपूर्वक करे; तेमज देव गुरुनी जक्तिवास्ते धननी कल्पना करे. कारण के ज्यारे धन कमावानो प्रारंज थाय, त्यारे नफामांथी अमुक हिस्सो सातदेत्रोमां अवश्य लगावीश, एवी जावना अवश्य करवी जोइए.

ज्यारे लाभ प्राप्तथाय, त्यारे जावना अनुसारे मनोरथ सफल करे, कारण के व्यापारनुं फल धनप्राप्ति ठे अने धनप्राप्तिनुं फल, धर्म कार्योमां धननो व्यय ठे. तेम न थाय तो व्यापार करवो ते नरक तिर्यच गति पामवानुं कारण थाय ठे. जो धर्मकार्यमां धन खरचाय तो ते धर्म-धन कहेवाय ठे, अने जो पापकार्यमां खरचाय तो पापधन कहेवाय ठे. रुद्धिना त्रण प्रकार ठे. १ धर्मरुद्धि, २ जोगरुद्धि, ३ पापरुद्धि. जो धर्मकार्यमां धन वपराय तो धर्म रुद्धि, शरीरना जोगमां वपराय तो जोगरुद्धि; अने धर्म, जोगथी रहित ते पापरुद्धि जाणवी. ते कारणथी निरंतर स्वधननो दानादि धर्मकार्यमां व्यय थवो जोइए. जो थोडुं धन होय तो थोडुं धन धर्मकार्यमां वापरवुं; कारण के इहानसारिणी

शक्ति कोइकनेज होय ठे धनउपार्जन करवानो उपाय निरंतर करव
जोइय, परंतु अत्यंत खोज न करवो जोइये धर्म अर्थ अने काम यथा
वसरे सेवन करवा जोइये, परंतु अत्यंत कामासक्त न थवुं जोइय,
धन पण न्यायपूर्वक उपार्जन करवु जोइय. न्यायोपार्जित धन सत्पात्रा
दिमां वापरवाना चार जंग ठे, ते सखीय ढीय

न्यायोपार्जित धन सत्पात्रादिमां वापरवाना चार जंग ठे ते सखीयें ठियें
१ न्यायोपार्जित सत्पात्र विनियोगरूप प्रथम जंग पुष्पानुबधिपुष्पवधनो हेतु
होवाथी, वैमानिकदेवतापण, जोगजूमियुक्त मनुष्यपण, सम्यक्त्वादिनी
प्राप्ति, निकटमोक्ष फल, इत्यादि, ठे धन सार्थवाह, तथा शास्त्रिजडादिबत

२ न्यायोपार्जित असत्पात्रविनियोगरूप धीजो जंग पापानुबधी
पुष्पनो हेतु होवाथी जोगमात्र फल पण ठे तो पण परिणामें विरस
फल ठे जेम सद्धजोष्य करनार ब्राह्मण अनेकजबोमां किंचित् सुख
जोगवीने सेचनक नामें सर्वांग सुखदणो जडहस्ती थयो

३ अन्यायोपार्जित सत्पात्रपरिपोषरूप श्रीजो जंग तेनुं सारा के
अमा सामो वाची देवावत् फल ठे ए सुखानुबंधीहोवाथी राज्यना कारजा
रीउंना अत्यंत आरंज उपार्जित धन समान ठे एतुं धन पण धर्मकार्य
मा वापरवामां आवे तो सारु ठे आवु पर्वत उपर जिनर्मंदिर वधावनार
विमलचंद्र तथा वस्तुपास, तेजपास मंत्रीनी जेम स्राजकारक ठे जो
तेवु धन पण धर्मकार्यमां न वापरवामां आवे तो दुर्गति तेमज अपकी
र्त्ति, तेनु फल ठे मम्मण शेठनी जेम

४ अन्यायोपार्जितकुपात्रपोषरूप चोथो जंग आ जंग सर्व प्रकारें
त्यागवा योग्य ठे कारण के अन्यायोपार्जित धन अने तेनो कुपात्रमा उ-
पयोग करवो, ते एतुं ठे के, गायने मारी तेना मांसथी कागढानु पोषण
करवुं ते कारणथी गृहस्थें न्यायथी धन उपार्जन करवु जोइय

आरुदिनकृत्यसूत्रमां खर्युं ठे के व्यवहारशुद्धि, तेज धर्मनु मूख ठे
जेनो व्यापार शुरू ठे, तेनुं धन पण शुरू ठे, जेनु धन शुरू ठे, तेनो
आहार शुरू ठे, जेनो आहार शुरू ठे, तेनो देह शुरू ठे, जेनो देह शुरू
ठे, ते धर्मने योग्य ठे एवो पुरुष जे जे कृत्य करे, ते सर्व सफल थाय जे

વ્યવહાર શુદ્ધ ન કરે, તે ધર્મની નિંદા કરાવવાથી સ્વપરને ડુર્લજબોધી કરે; તે કારણથી વ્યવહારશુદ્ધિ અવશ્ય કરવી જોઈ.

વહી દેશાદિ વિરુદ્ધનો ત્યાગ કરે. દેશ, કાલ, રાજવિરુદ્ધાદિ પરિ-
હરે. આ કથન હિતોપદેશ માલાનુસાર કરેલ છે. જે પુરુષ દેશ, કાલ,
રાજ્ય તેમજ ધર્મવિરુદ્ધ તજે, તે સમ્યગ્ ધર્મની પ્રાપ્તિ કરે છે.

દેશવિરુદ્ધ આ પ્રમાણે. મારવાડ દેશમાં રહેતી કરવી અને સોરઠ દે-
શમાં મદિરા બનાવવી, ઇત્યાદિ દેશવિરુદ્ધ સમજવું. વહી જે જે દેશમાં
જે જે કાર્ય શિષ્ટજનો અનાચરણીય માને તે તે કાર્ય તે દેશમાં કરવાં તે
દેશવિરુદ્ધ છે. જાતિ કુલાદિ અપેક્ષાએ જે અનુચિત હોય તે પણ દેશ
વિરુદ્ધ છે. બ્રાહ્મણ જાતિયેં સુરાપાન કરવું તે જાતિકુલવિરુદ્ધ છે, અને
એક દેશવાલાની સન્મુખ બીજા દેશવાલાની નિંદા કરવી તે દેશવિરુદ્ધ છે.

કાલવિરુદ્ધ આ પ્રમાણે. શીતકાલમાં હિમાલય સમીપ ગમન કરવું,
ઉષ્ણકાલમાં આફ્રિકા દેશમાં મુસાફરી કરવી. વર્ષાઋતુમાં મરુદેશમાં
ગમન કરવું, ડુકાલમાં અનાજસહિત જંગલમાં મુસાફરી કરવી, રાજાઝના
પરસ્પર વિરોધના વખતમાં તથા ધાડ પાડુઝ રસ્તો રોકી બેઠા હોય તે વ-
ખતે મુસાફરી કરવી, સાંજની વખતે ધનસહિત પ્રયાણ કરવું, ઇત્યાદિ
સ્થાનકોમાં, અતિ સામર્થ્ય, સહાય તથા દૃઢબલ વિના ગમન કરે તો પ્રા-
ણનાશ તથા ધનનાશનો સંજવ છે. ફાગણ માસ પઠી તલાદિનો વ્યાપાર,
તલ પીલાવવા, તલાદિ ઝઢાણ કરવા, તથા વર્ષાઋતુમાં શાક પત્રાદિ
ઝાઝી પ્રમુખ ખાવાં તથા બહુ જીવાકુલ ઝૂમિમાં હલ ફેરવવાં, ઇત્યાદિ
મહાદોષનાં કારણ છે.

રાજવિરુદ્ધ આ પ્રમાણે. રાજાના અવર્ણવાદ બોલવા, જેને રાજા મા-
ન્ય કરતા હોય, તેઝને ન માનવા, રાજાના વૈરીઝની સાથે મેલાપ કરવો,
રાજાના શત્રુઝના સ્થાનમાં લોજથી જવું, રાજાના શત્રુઝની સાથે વ્યા-
પાર કરવો, રાજાના કામમાં પોતાની ઇચ્છાપૂર્વક વિધિનિષેધ કરવા.

લોકવિરુદ્ધ આ પ્રમાણે. નગર નિવાસીઝની સાથે પ્રતિકૂલપણે વ-
ર્તવું, સ્વામિઝોહ કરવો, લોકોની નિંદા કરવી, ગુણવાન્ તેમજ ધનવા-
નની નિંદા કરવી, પોતાની બડાઈ ગાવી, સરલની હાંસિ કરવી, ગુણવાન
ઉપર મત્સર કરવો, કૃતઘ્નપણું કરવું, બહુલોકોના વિરોધી સાથે સં-

ગત કરવી, છોકો જેને માન્ય કરે તેની અવજ્ઞા કરવી, ઉત્તમ આચાર વાલાઈ કદમાં પડે ત્યારે રાજા થવું, પોતાની શક્તિ ઠતાં સાધર્મિનાં ક-
ટનિવારણ ન કરવાં, દેશાદિ યજ્ઞિત આચરણનું યજ્ઞધન કરવું, થોડું
ધન ઠતાં મહાધનવાનનો વેપ ધારણ કરવો, ધનવાન ઠતાં મેણાં વસ્ત્ર
પહેરવાં, શ્યાદિ છોકવિરુદ્ધ ઠે આ સર્વ શ્રદ્ધ છોકના અપયશનાં કા-
રણ ઠે યજ્ઞવાચ વાચકમુખ્ય ॥ છોક સ્વવાધાર, સર્વેણાં ધર્મધારિણાં
યસ્માત્ ॥ તસ્માદ્છોકવિરુદ્ધ, ધર્મવિરુદ્ધ ધ સંત્યાજ્યં ॥ ૧ ॥ અર્થ— શ્રી
ઠમાસ્વાતિવાચક પૂર્વધર આચાર્ય કહે ઠે કે, સર્વે ધર્મ કરનારાઈને છો-
ક (જનસમુદાય) આધાર ધૂત ઠે, તે કારણથી છોકવિરુદ્ધ તથા ધ-
ર્મવિરુદ્ધ ધને નિરંતર ત્યાગવા યોગ્ય ઠે તેમ કરવાથી ધર્મનો મુર્ખે નિ-
ર્વાહ થાય ઠે છોકવિરુદ્ધ ત્યાગ કરવાથી સર્વછોકોને તે વસ્ત્રજ થાય
ઠે, અને છોકપ્રિય થવું તેજ સમ્યક્ત્વ તરુનુ ધીજ ઠે

શ્રવે ધર્મવિરુદ્ધ સ્ત્રીય ઠીય, મિથ્યાત્વની કરણી કરવી, ગાય પ્રમુ-
ખ સર્વ પ્રાણીઈને નિર્વેયતાથી તાડના કરવી તેમજ તે જીવોની હિંસા
કરવી, તેઈને દુઢ ધનથી ધાંધવાં, માંકડ, જૂ પ્રમુખ જીવજતુઈને નિ-
રાધાર ફેંકવાં તથા મારવાં, તઢકામાં નાંચવાં, અપ્કાયના જીવોની અ-
ત્યત વિરાધના કરવી, પાણી ગણવા માટે મજબુત ગણણાં ન રાખવાં, પા-
ણી ગણ્યા પઠી સંસ્કારો ફેંકી વેવો, અનાજ, ઇંધન, શાક, પત્ર, તાંબૂલ,
ફલાદિ શોષ્યાવિના ચાવાં સોપારી, ચારેક, ઠંચી, ફણી, પ્રમુખ સંપૂર્ણ,
જાંગ્યા વિના મુખમાં નાચવાં, જીવાકુલ ધૂમિઠપર સ્નાન કરવું, મલમૂ-
ત્ર કરવાં, ઠપયોગ વિના ગમનાગમન કરવું, જીવયુક્ત ધાન્યાદિ વલ-
ધાં, ધરદવાં, રાંધવાં, શ્યાદિ હિંસાયુક્ત કામ કરવાં, ધર્મનાં કાર્યો અ-
નાવરથી કરવાં, વેધ, ગુરુ અને સાધર્મિઈની નિંદા કરવી તથા દ્રેષ ક-
રવો જિનમંવિરનું ડ્રવ્ય ચાવું, વેધગુરુ, ધર્મના નિંદકની સંગત કરવી,
ધર્મિજીવોની મજકરી કરવી, અત્યત કપાયયુક્ત કામ કરવાં, પંચર ક-
ર્માવાનનાં આચરણ તથા વ્યાપાર સીધ મલિન અધ્યવસાયપૂર્વક ક,
રવા, પાપયુક્ત નોકરી કરવી, શ્યાદિ અનેક ધર્મવિરુદ્ધ કાર્યો ઠે આ
પાંચે પ્રકારનાં વિરુદ્ધ આચર્કે સ્યાગવાં જોશ્ય

શ્રવે યજ્ઞિત આચરણ કહીયે ઠીયે પિતા પ્રમુખ નવ જનોની સાથે ય-

त आचरण अर्थात् स्नेहवृद्धि, कीर्त्यादिहेतु कार्य करवां, ते हितो-
दशमाला ग्रंथानुसार लखीये ठीये. नवजनोनी साथे उचित आचरण
रवां तेजनां नाम. १ पिता, २ माता, ३ वंधु, ४ स्त्री, ५ पुत्र, ६ स्वजन,
गुरु, ७ नगरवासी लोक, ८ परतीर्थिको अर्थात् बीजा मतवालाउ.

१ पितानी साथे उचित आचरण आ प्रमाणे. ते मन, वचन, कायाथी
ए प्रकारें थायठे. तेमां कायाथी पिताना शरीरनी शुश्रूषा करवी, किंक-
नी जेम विनय, वैयावच्च करवी, पिताना मुखमांथी निकलतां पेहेलां ते-
१ अंतःकरणनो व्यापार समजी तेनी अजिदाषा पूर्ण करवी, पितानुं व-
न उपाडी लेवुं, प्रसंगें पितानां चरणप्रक्षालन करवां, पितानी चंपी क-
वी, वृद्धपिताने उठतां, वेसतां आश्वासना करवी, देशकाल उचित, स्व-
क्ति अनुसार जोजन, शय्या, वस्त्रादि विनयपूर्वक पितानी आज्ञानु-
सार आपवां, पितानी चाकरी पोते करवी, नोकरो पासे प्रसंग शिवाय क-
ाववी नही; पितानुं वचन पालवा वास्ते श्रीरामचंद्रजी राज्याजिषेकनो
त्याग करी वनवास गया, ए दृष्टांत ध्यानमां राखवुं. वली पितानुं वचन
सुण्युं अणसुण्युं न करवुं, मस्तक धूणाववुं नहि, कालक्षेप करवो नहि,
पितानी आज्ञानुसार वर्त्तवुं, सर्व कार्यों यत्नपूर्वक पोताना मनमां करवा-
नो उत्साह थयो होय ते पितानी पासे प्रगट करवो. पिताने जे कार्य क-
रवुं वास्तविक लागे ते करवुं, पिता, माता, गुरु अने बहुश्रुत आराध्यां
थकां, सर्वकार्यनुं रहस्य प्रकाश करे ठे. पिता कदाचित् कठिन वचन
बोले तो पण क्रोध न करवो, पितानां जे जे धर्मकार्य करवाना मनोरथ
थाय ते ते पुरा करवा.

२ हवे मातानी साथे उचित आचरणनुं स्वरूप कहीये ठीये. पितानी
जेम मातानी सर्वप्रकारें जक्ति करे, परंतु माताना मनोरथ पितायी अ-
धिक पूरा करे. देवपूजा, गुरुसेवा, धर्मश्रवण करवुं, देशविरति अंगीकार
करवी, आवश्यक करवां, सात क्षेत्रमां धन वावरवुं, तीर्थयात्रा करवी, अ-
नाथदीननो उद्धार करवो इत्यादि सर्व माताना मनोरथ विशेषरीतें पू-
र्ण करवा. ए प्रमाणे पूर्ण करे तोज उचित आचरण कर्या समजवां. उत्त-
म सुपुत्रने ते प्रमाणे करवानी फरज ठे, कारण के मातापितानो उपकार
अतुल्य ठे, ते उपकारनो बदलो नथी. कदाच मातापिताने सुपुत्र श्री अ-

રિહતના ધર્મમા જોહે તોજ માતાપિતાના ઉપકારનો ઘડલો વલી શકે
ઠે, તેમ કરવાથીજ માતાપિતાના ઉપકારનું ફળ વલી શકે ઠે, તે શિવાય
ઘીજા કોઈ ઉપાયથી માતાપિતાના ઉપકારનું ફળ વલી શકતું નથી આ
કથન શ્રીસ્થાનાગ સૂત્રમા ઠે

હવે માતા સવધી ઠચિત આચરણમા જે વિશેષ ઠે તે સ્ત્રીયે ઠીયે
માતાના ચિત્તને અનુસરવું તે ઠત્તમ પુત્રની ફરજ ઠે સ્ત્રી જાતિનો સ્વ
ખાવજ પ્રાય ઇવો હોય ઠે, પોતાની ધારણા મુજબ ન થાય તો જલદીથી
ચિત્ત સ્વેદયુક્ત થઈ જાય, તે કારણથી જે કામમા સ્વેદ યા પીઠા થાય તે
કામ ન કરવું પિતાથી માતા વિશેષ પૂજ્ય ઠે મનુસ્વામી કહે ઠે કે ॥
ઉપાધ્યાયાદ્વશાચાર્ય, આચાર્યેન્ય શતપિતા ॥ સદ્સત્ત્વ તુ પિતુર્માતા, ગૌ
સ્વેણાતિરિચ્યતે ॥ ૧ ॥ વલી વીજાઈપણ કહે ઠે કે, જ્યાં સુધિ બુધ પીયે ત્યાં
સુધી આ, મારી માતા ઇમ પશુપણ જાણે ઠે, જોજન ન સ્વાઈ શકે ત્યાંસુધિ
આ મારી માતા ઇમ અધમ પુરુષ જાણે ઠે, જ્યાંસુધિ ધરતું કામ કરે ત્યાંસુધી
આ મારી માતા ઇમ મધ્યમ પુરુષ માને ઠે અને જ્યાં સુધી જીવે ત્યાંસુધી
તીર્થરૂપ ઠત્તમ પુરુષ પોતાની માને માને ઠે

૩ સદ્ગોદર અર્થાત્ ઘડુ સાથે ઠચિત આચરણ આ પ્રમાણે મોટાજાણે
પિતા સમાન ગણે, અને મોટો જાડ નાનાજાણે સર્વકાર્યમાં સાથે જોહે
જો ઠરમાન માતાનો દીકરો (જાડ) હોય તો જેમ શ્રીરામચંદ્ર અને સ
દ્વણનો પરસ્પર પ્રેમ હતો તેવો પરસ્પર પ્રેમ રાણલો જોડ્યે વલી વઢીવ
ઘડુની સ્ત્રીઈની સાથે તથા તેમના પુત્ર, પુત્રીઈની સાથે પણ ઠચિત આ
ચરણ યયાયોગ્ય કરે, પરતુ ઘડુજાવ ન કરે જાડની વ્યાપારમા સમ્રા
દ સદે ઠાની ઘાત ન રાગે ધનનો વ્યયદારપણ જાડથી શુભ ન રાગે
ઘડુને નિરતર શિશ્યામણ આપે, જેથી પૂર્ત, પ્રપત્નીના ઠવ કપટમાં તે ન
વસાય ઘડુને માઠી સોપત સાગી હોય, યા તે અધિનીન ઘડો હોય તો
સજ્જન પુરુષોની સોપતમાં સામ્રા આથી ઠતારે, પોતે નમ્રતાથી શિશ્યામણ
આપે, પોતાના મિત્રોદ્ધારા શિશ્યામણ અપાયે, વાસા મામા, ઇત્યાદિ સ
ગામંઘથી દ્ધારા તેને શિદ્ધા અપાયે, અન્યોક્ષિથી યજન કરે, પરંતુ પોતે
નજના કરે જાગ્ય ક તાડના નર્જનાથી ઘડુમાં અધિનીનરણ તથા અમ
વાંદા વધર્તી જાય ઠે સામુ પોસનારો ઘડુ જાય ઠે, તેથી દ્વિપમાં પ્રેમ

सहित बहारथी ज्यारे जाइने देखे त्यारे तेना अंतःकरणमां पण ते बहु राजी थाय एवो देखाव बतावे. ज्यारे जाइ विनयमार्गमां आवी जाय त्यारे निष्कपटपणे मीठां वचनोथी तेनी साथे निरंतर वर्त्ते. कदाचित् जाइ अविनीतपणुं न तजे तो, चित्तमां विचारे के, तेनी प्रकृतिज एवी ठे, एम मनमां समाधान करी उदासीनपणे वर्त्ते. वली जाइनी स्त्री तथा तेना पुत्रोनी साथे समदृष्टि सर्व कार्यमां राखे. उरमान जाइनी साथे विशेषरीतें प्रेमपूर्वक प्रवर्त्ते; कारण के तेनी साथे लेशमात्र अंतर राखवाथी अप्रतीति थइ जाय ठे, अने लोकमां पण निंदा थाय ठे. ते- वीजरीतें माता, पिता अने बंधुसमान बीजा जे जे पुरुषो ठे, तेउनी साथे उचित आचरणो विचारी लेवां. यतः ॥ जनकश्चोपकर्त्ता च, यस्तु विद्यां प्रयच्छति ॥ अन्नदः प्राणदश्चैव, पंचैते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥ राजप- त्नी गुरोः पत्नी, पत्नीमाता तथैव च ॥ स्वमाता चोपमाता च, पंचैतामात- ः स्मृताः ॥ २ ॥ सहोदरः सहाध्यायी, मित्रं वा रोगपालकः ॥ मार्गे वाक्य म्खायश्च, पंचैते त्रातरः स्मृताः ॥ ३ ॥ वली पोताना जाइउने धर्मका- रमां पण प्रवर्त्तावे; तेवीज रीतें मित्रनी साथे पण उचित आचरण करे.

४ हवे स्त्रीनी साथे उचित आचरण कहीए ठीए. विवाहित स्त्रीनी साथे स्नेहसंयुक्त वचन व्यापार राखे, स्त्रीने सर्वकार्यमां अजिमुख क- रे, बह्व्रज अने स्नेहयुक्त वाणीविलास निश्चयपूर्वक प्रेमनुं जीवन ठे. स्नानप्रसंगें वा परिश्रमने प्रसंगें पगचंपी प्रमुख कार्यमां स्त्रीने प्रव- र्त्तावे. उत्तरोत्तर कार्यमां पतिनो स्नेह पत्नीना अंतरंगमां प्रवर्त्ते ठे, त्यारे पत्नी कदापि डुराचरण करवानी अजिलाषा करती नथी. देश, काल, समृद्धिपूर्वक स्त्रीने उचित वस्त्राचरणथी अलंकृत करे; कारण के अ- लंकारसंयुक्त स्त्री, लक्ष्मीनी वृद्धि करे ठे. रात्रिए स्त्रीने बहारगमन क- रवा अनुज्ञा आपे नहि. वली कुशील, पाखंडी, जगत योगी इत्यादि नीचपुरुषोनी संगतमां प्रवर्त्तवा दे नहि. गृहकार्यमां स्त्रीने निरंतर जो- डी राखे. राजमार्गे उजां रहेतां तथा वेश्याना पाडामां जतां निवारे. प्रतिक्रमण, सामायिक, देवदर्शनादि धर्मकृत्यो करवावास्ते, जिनमंदिर वा उपाश्रये जवामां, माता, बेहेन प्रमुख सुशील स्त्रीउनी संगतिमां ज- वानी अनुज्ञा आपे, घरनां काम, दान, सगासंबंधीनां सन्मान, रसोइनां

काम प्रमुखमां अधिष्ठाता करे स्त्री प्रजातसमये शय्या उठावे, घर प्रमार्जन करे, दूधनां वासण धोवे, चूखानी चोकाप्रमुख क्रिया करे, गम वासण मांजे, अनाज पीसें, गाय, जैस दोवे, वखोणु करे, रसोइ करे, जमनारने पीरसे, जूठां वासणो मांजे, सासु, नणंद, जेठ, देवर इत्यादि नो विनय करे. पूर्वोक्त कार्योंमां स्त्रीने निरंतर जोड़े, जो पूर्वोक्त कार्योंमां स्त्रीने न जोड़े तो, स्त्री नवराश पामी चपखताथी विकारने पामी जाय ठे काममां लागी रेहेवाथी स्त्रीनी रक्षा थाय ठे, अने मनोवृत्ति शांत रहे ठे वस्त्री जरतार स्त्रीनी सन्मुख जोड़े, घोसावे, गुणकीर्तन करे, धन वस्त्र आचूषण आपे, स्त्री जेम कहे तेम करे, स्त्रीने दूर न राखे, तोज स्त्रीनो जरतार उपर अत्यंत प्रेम थाय ठे, तथा स्त्रीने नही जो वाथी, विशेष देखवाथी, देखीने नही घोसाववाथी, अपमान आपवाथी, अहंकार करवाथी इत्यादि घाबतोथी प्रेम झुटी जाय ठे वस्त्री जरतार परदेश बहुत वखत रहे तो विरहथी स्त्री अनुचित काम पण करी से, ते कारणथी जरतारें बहुत वखत परदेशमां पण न रेहेवुं जोइए स्त्री चूख करे स्यारे शिक्षा करे, अने रीसाय तो मनावे घरनां गुह्य तथा घननी हानि श्रद्धि स्त्रीनी आगस्त प्रगट न करे क्रोधनो आवेश आववाथी धी जी स्त्रीसाथे परणे नहि वे स्त्रीवास्ता जरतारने अत्यंत दुःख ठे कहा चित् संतानोत्पत्तिवास्ते वे स्त्री परणे, तो धने उपर समन्नाय राखी प्रवर्त्तें स्त्री ज्यारे कोइ काममां मोटी चूख करे, स्यारे एवी शिक्षा करे के फरी कदापि तेवी चूख करे नहि रीसायेस्त्री स्त्रीने पण जो न म नावे तो सोमजष्ट विप्रनी चार्यां अध्यानी जेम कुवामां जइ पड़े, इत्यादि अनर्थ अनेक करे ते कारणथी स्त्रीनी साथे सर्वकाम, स्नेहयुक्त वचनोथी करावे कठिनशब्दोथी करावे नहि

जो निर्गुणस्त्री मखे तो विशेषरीतिं तेनी साथे नरमाशथी प्रवर्त्तें, पस्तु तेवी स्त्रीने घरमां प्रधान न करे जे घरमां पुरुषनी जेम स्त्रीसामर्थ्य, प्रधानपणुं करे ते घर प्राय नाश पामे ठे, आ कथन यादुह्यता थी ठे, कारण के केटसीएक स्त्रियो एवी बुद्धिवासी होय ठे के तेने पुढीने जो काम करवामां आवे तो बहुत छान थाय ठे जेम तेजपा खनी पढी अनुपदेवीने पुढीने, वस्तुपास तथा तेजपास काम करता ह

ता. वली स्त्री ज्यारे धर्मकार्यो करे, तप करे, चारित्र्य ले, उद्यापन करे, दान दे, देवपूजा करे, तीर्थयात्रादि करे, इत्यादि जे जे उत्तम कार्यो करे, ते सर्वमां उत्साह धरे, शक्ति प्रमाणे धन आपे, सुशीलपणे सहाय आपी तेना मनोरथ पूर्ण करे, अंतराय न करे; कारण के स्त्री जे जे धर्मकृत्यो करे तेमां पति ते ते कृत्यो करवामां राजी थाय तो ते पतिने पण पुण्य थाय ठे.

५ हवे पुत्रनी साथे उचित आचरण लखीए ठीए. पिता पोताना पुत्रनुं बाढ्यावस्थामां अत्यंत मनोइ आहारथी पोषण करे. स्वेच्छापूर्वक नाना प्रकारनी क्रीडा करावे. मनोइ पुष्ट आहारथी बालकनी बुद्धि बल तथा कान्तिनी वृद्धि थाय ठे, अने स्वेच्छायुक्त क्रीडाथी शरीर पुष्ट थाय ठे; अंगोपांग संकुचित यतां नथी. यतः ॥ बालयेत् पंचवर्षाणि, दश वर्षाणि ताडयेत् ॥ प्राप्ते तु षोडशे वर्षे, पुत्रं मित्रवदाचरेत् ॥ १ ॥ वली देव, गुरु, धर्म अने सुखी स्वजनादिनी संगत करावे. उत्तम जातिवान्, कुलाचारी, शीलवान् एवा पुरुषनी साथे मित्राचारी करावे; गुरु आदिनो परिचय थवाथी बाढ्यावस्थामां पुत्र उत्तम वासनावालो थाय ठे, वल्कल चीरीयवत्. जाति, कुल, आचारसंयुक्तनी मित्रताथी, दैवयोगथी कदापि अनर्थपण आवी पडे तो पण, जला मित्रनी सहायताथी कष्ट दूर थई जाय ठे. जेम अन्नयकुमारनी साथे मित्रता करवाथी आर्द्रकुमारने जली वासना थईगई तेम. ज्यारे पुत्र अठारवर्षनो थाय, त्यारे तेनो विवाह करे, कारण के बाढ्यावस्थामां वीर्यह्वय थइजवाथी, बुद्धि, पराक्रम, तथा आयुष्यवृद्धि पामतां नथी. सर्वजैनमतना शास्त्रमां आ प्रमाणे लख्युं ठे. ज्यारे पुत्रने जोगसमर्थ जाणे त्यारे, तेनो विवाह करे. जे कन्यानी साथे विवाह करावे, ते कन्यानुं रूप, कुल, गुण समान होय तेनी साथे विवाह करावे. जे कन्यामां गुण, रूप सरखां न होय तथा जे कन्या वर्षमां अधिक होय, तेनी साथे विवाह करवामां अनेक विडंबना ठे. विवाहनं प्रकरण हवे पढी लखशुं. पुत्रना उपर घरनो चार मूके, पुत्रने घरनो स्वामी करे. ज्यारे पुत्रनी उपर घरनो चार आवे ठे, त्यारे चिंतायुक्त रेहेवाथी ते कांश्पण स्वह्मंद उन्मादादि करतो नथी; कारण के तेना जाणवामां आवे ठे के, धन बहुज मेहेनतथी प्राप्त थाय ठे, ते का-

काम प्रमुखमां अधिष्ठाता करे स्त्री प्रजातसमये शय्या उठावे, घर प्रमार्जन करे, दूधनां वासण धोवे, चूखानी चोकाप्रमुख क्रिया करे, गम वासण मांजे, अनाज पीसैं, गाय, जैस दोवे, बखोणुं करे, रसोइ करे, जमनारने पीरसे, जुगं वासणो मांजे, सासु, नणंद, जेठ, देवर इत्यादि नो विनय करे. पूर्वोक्त कार्योंमां स्त्रीने निरंतर जोड़े, जो पूर्वोक्त कार्योंमां स्त्रीने न जोड़े तो, स्त्री नवराश पामी चपखताधी विकारने पामी जाय ठे काममां सागी रेहेवाधी स्त्रीनी रक्षा थाय ठे, अने मनोवृत्ति शांत रहे ठे वस्त्री जरतार स्त्रीनी सन्मुख जोवे, बोखावे, गुणकीर्तन करे, धन वस्त्र आचूषण आपे, स्त्री जेम कहे तेम करे, स्त्रीने दूर न राखे, तोज स्त्रीनो जरतार उपर अत्यंत प्रेम थाय ठे, तथा स्त्रीने नही जो वाधी, विशेष देखवाधी, देखीने नही बोखाववाधी, अपमान आपवाधी, अहंकार करवाधी इत्यादि वास्तव्योधी प्रेम घुटी जाय ठे वस्त्री जरतार परदेश बहुत वखत रहे तो विरहधी स्त्री अनुचित काम पण करी से, ते कारणधी जरतारें बहुत वखत परदेशमां पण न रेहेवु जोइय स्त्री चूख करे त्यारे शिक्षा करे, अने रीसाय तो मनावे घरनां गुह्य तथा धननी हानि वृद्धि स्त्रीनी आगख प्रगट न करे क्रोधनो आवेश आववाधी वी जी स्त्रीसाथे परणे नहि वे स्त्रीवास्ता जरतारने अत्यंत दुःख ठे कदाचित् संतानोत्पत्तिवास्ते वे स्त्री परणे, तो बने उपर समझाव राखी प्रवर्त्तें स्त्री ज्यारे कोइ काममां मोटी चूख करे, त्यारे एधी शिक्षा करे के फरी कदापि तेधी चूख करे नहि रीसायेस्त्री स्त्रीने पण जो न मनावे तो सोमजह विप्रनी जार्या अधानी जेम कुधामां जइ पड़े, इत्यादि अनर्थ अनेक करे ते कारणधी स्त्रीनी साथे सर्वकाम, स्नेहयुक्त वध नोधी करावे कठिनशब्दोधी करावे नहि

जो निर्गुणस्त्री मखे तो विशेषरीतें तेनी साथे नरमाशधी प्रवर्त्तें, पंरंतु तेधी स्त्रीने घरमां प्रधान न करे जे घरमां पुरुषनी जेम स्त्रीसामर्थ्य, प्रधानपणुं करे ते घर प्राय नाश पामे ठे, आ कथन याहुद्वयताधी ठे, कारण के केटसीएक स्त्रियो एधी बुद्धिवाली होय ठे के तेने पुठीने जो काम करवामां आवे तो बहुत खान थाय ठे जेम तेजपाखनी पक्षी अनुपदेवीने पुठीने, वस्तुपाख तथा तेजपाख काम करता ह

७ हवे गुरु उचित कहीए ठीए. धर्माचार्यनी साथे उचित जक्ति, अंतरंगपूर्वक, बहुमान संयुक्त, प्रवर्तवुं. वचन कायानां आवश्यक प्रमुख कृत्य करवां. गुरुपासे शुद्ध श्रद्धापूर्वक धर्मोपदेश श्रवण करवो. गुरुनी आज्ञा अंगीकार करवी. मनथी पण गुरुनुं अपमान न करवुं. गुरुना अवर्णवाद कोइनी पासे बोलवा नहि. गुरुनी प्रशंसा सर्वत्र प्रगट करवी, गुरुनी प्रत्यक्ष तेमज परोक्ष स्तुति करवी, कारण के गुरुनी स्तुति अगणित पुण्यबंधनुं कारण ठे. गुरुनां बिड् कदापि जोवां नहि. गुरुनी साथे मित्रनी जेम अनुवर्त्तन करे. गुरुना प्रत्यनीक, निंदकने सर्वशक्तिथी निवारे. कदाचित् गुरु प्रमादना वशथी कांइ चूक करे तो एकांतमां हितशिक्षा आपे, बली एम कहे के हे जगवन् ! आप सरखाने आ काम करवुं उचित नथी. गुरुनो विनय करे, गुरुनी सन्मुख जाय, गुरुपासें आवतां, आसन ठोडी उच्चा थइजाय. गुरुने आसन आपे. गुरुनी पगचंपी करे. गुरुने शुद्ध, निर्दोष आहार, वस्त्रपात्रादि आपे. आ प्रमाणे गुरुनो अव्योपचार करे. जावोपचार, ते गुरुनुं परदेशमां निरंतर स्मरण करे इत्यादि.

८ हवे नगरवासी जनो प्रत्ये उचित आचरण कहीये ठीये. जे नगरमां निवास होय, ते नगरवासीउं, जेउनी पोताना सरखी व्यापारवृत्ति होय तेउनी साथे व्यापार विषयमां एकचित्तथी सुख दुःखादि प्रसंगें तथा कष्ट प्राप्त थये अने राज्यउपद्रवादिमां अरस परस सामेल रहे तथा सहाय आपे. तेउना अज्युदयमां उत्साहवान् रहे. राजदरबारमां कोइनी चाडी चुगली न खाय. नगरनिवासिउंमां फाटे नहि. सर्वनी साथे मली राजानी आज्ञा पाले. ज्यारे घणां नबलां माणसोपण एकत्र थइ कार्य करे ठे, त्यारे तृणरज्जुवत् बलवान् थइ जाय ठे. ज्यारे वादविवाद थइ जाय त्यारे पक्षपात तजी कार्य करे. कोइनी पासेथी लांच लइ असत्य कार्य न करे. कोइनी साथे सहज लडाइ थइ जाय तो न्यायनी अदालतमां फरीयाद करे नहि. राजाना कारजारीउं साथे दोषदेणनो व्यवहार न करे, कारण के ते लोकोने नाणां पाठां आपवामां क्रोध आवी जाय ठे. तेवे प्रसंगें तेउ अनर्थ करे ठे, समान नगरवालाउंनी जेम असमानवृत्तिवाला नगरनिवासीउंनी साथे पण यथायोग्य उचित आचरणकरे. ९ हवे परतीर्थी परमतवालाउंनी साथे उचित आचरण देखीए ठीये.

रणथी अनुचित व्यय न करवो जोइये, परतु पुत्रनी परीक्षा कर्या पठी तेना उपर घरनो जार मुकवो जोइये जेम प्रसेनजित् राजाए श्रेणिक पुत्र वास्ते कसुं तेम पुत्रनी जेम पुत्री तथा जन्त्रीजानी साथे पण उचि त आचरण करवां, तेवीज रीतें पुत्रनी बहुसाथे पण उचित आचरण करवा धनश्रेष्ठिवत्, पुत्रनी प्रशंसा प्रत्यक् न करे, ज्यारे कष्ट पढे त्यारे सुख छु खनी वातो कहे, उपज निपज अने खर्चनु स्वरूप कहे वस्त्री पुत्रने राजसज्जानो अनुजव करावे, कारण के अणर्चितव्युं कष्ट आवी पढे त्यारे शु करवुं तेनी गम पढे, वस्त्री दुष्ट जन उपद्रव करे त्यारे राजकचेरी विना इस्साज नथी यत ॥ गतव्य राजकुल, अष्टव्याराजपू जितालोका ॥ यद्यपि न जवत्पर्या, स्तथाप्यनर्था विस्रीयते ॥ १ ॥ वस्त्री पुत्रने परदेशना आचार, व्यवहाराविधी जाणकार करे प्रसंगवशात् पर देशगमन करवुं पढे तो कोइ कष्टप्राप्त यतां उपाय सुजे वस्त्री र्त्तमान माना पुत्रनी साथे विशेष उचित करे

६ ह्वे सगांठ साथे उचित आचरण खस्त्रीए ठीए पिता, माता, स्त्रीना पढ़ना जे लोक होय ठे ते सगां कहेवाय ठे ते सगांठनो निरंतर तेमज मोटा प्रसंगमां आवर सत्कार करवो जोइय पोते पण सगांठना काममा आगेवान तरीके प्रवर्त्ते तथा काम करे जे स्वजन धनहीन होय, रोगग्रस्त होय तेनी सारवार करे, कारण के सगांठनो जे उद्धार करवो ते पोतानोज उद्धार करवो ठे सगांठनी पाठख तेठनी निंदा न करे सगांठना वैरीठ साथे मित्राचारी न करे. सगांठनी साथे प्रीति करवामा शुष्क कखह, हास्यादि वचनोनी छडाइ बिगेरे निवारे स्वजन घरमां न होय तो तेना घरमा एकखां गमन करे नहि देव, गुरु अने धर्मनां कार्यमां स्वजनोनी साथे सामेख रहे जे स्त्रीनो पति परदेश ग यो होय एवा स्वजनना घरमा एकखां गमन करे नहि स्वजनोनी साथे खेणदेणनो व्यापार करे नहि तथाहि ॥ यदीष्टेत् विपुला प्रीतिं, प्रीणि तत्र न कारयेत् ॥ वाग्वादमयसंयध, परोक्षे दारदर्शनम् ॥ १ ॥ आ लोकना व्यावहारिक कार्यमां स्वजनोनी साथे एकचित्त रहे, अने जिन मंदिरादिधर्मकार्योमां तो अवश्य विशेष रीतें मेलाप पूर्यक प्रवर्त्ते एवां पायो पणुजन संमतिधीज करवामां थावे तो शोभा ठे

होय तो प्रथमश्रीज तेने कहे के आ काम तमारथी थइ शकरो नहि, कोइपण मनुष्यनुं बुरं बोले नहि, पोताना वैरीनुं पण बुरं बोले तो अन्योक्तिपूर्वक बोले; माता, पिता, रोगी, आचार्य, परोणा, अज्यागत, बंधु, तपस्वी, वृद्ध, बाल, स्त्री, वैद्य, पुत्र, गोत्री, पामर, बेहेन, बनेवी, मित्र आ सर्वनी साथे वचननी लडाइ न करे; सूर्यनी सन्मुख निरंतर जोवे नहि, चंद्रसूर्यना ग्रहणने जोवे नहि, उंडा कुवामां वांका वली जोवे नहि, संध्यासमये आकाश सन्मुख जोवे नहि; वली मैथुनक्रिया करनार, शिकार करनार, नग्नस्त्री, यौवनवंती स्त्री, पशुक्रीडा, कन्यानी योनि, तेउनी तरफ दृष्टि करे नहि; तेलमां, जलमां, शस्त्रमां, मूत्रमां, रुधिरमां, पोतानुं मुख जोवे नहि, ते प्रमाणे करवार्थी आयु अल्प थाय ठे. जेणे आश्रय कयों होय तेनो त्याग करे नहि, नाश पामेदी वस्तुमाटे शोक करे नहि, कोइनी निद्रानो जंग करे नहि, घणांनी साथे वेर करे नहि, बहुजनसंमत होय तेवुंज वचन बोले, जे काममां रस न लागे, ते काम करे नहि, कदापि करवुं पडे तो पण घणाने मदीने करे. धर्म, पुण्य, दया, दानादि शुभकाममां बुद्धिमान् मुख्य थाय, अग्रेसर थाय, कोइनुं बुरं करवामां अग्रेसर न थाय, सुपात्र साधुउमां कदापि मत्सर ईर्ष्या करावे नहि, पोते तेउना उपर करे नहि, पोतानी ज्ञातिवाला कष्टमां पड्या होय तेनी उपेक्षा करे नहि, पांच माणसने मेलवी आदरसहित ते कष्ट दूर करे. माननीय पुरुषनुं मानजंग करे नहि. दरिद्र, पीडित, मित्र, साधर्मी, ज्ञातिमां बुद्धिमंत, गुणमां गरिष्ठ, संतानहीन, इत्यादिनुं कष्टमां पालन करे. पोताना कुलने जे काम करवुं उचित न होय ते काम करे नहि. नीतिशास्त्र तेमज बीजां शास्त्रो मुजब जे उचित आचरण होय तेज करे. अनुचित निरंतर वर्जे. वैद्यक ग्रंथमां लख्यामुजब एकप्रहरमां बेवार जोजन न करे, तथा बे प्रहर उलंघे नहि, कारण के एक पहोरमां बेवार खावार्थी रोगोत्पत्ति थाय ठे, अने बे पहोर पढी न खाय तो बलक्षय थाय ठे.

हवे सुपात्रदानादि आपवानी युक्ति लखीए ठीए. जोजन अवसरें जक्तिसहित साधुउने निमंत्रणा करीने साधुनी साथे घरमां आवे, जो साधु स्वयमेव आवता होय तो सन्मुख जइ आदर सत्कार करे, विन-

जे परमतवाला जिकाने वास्ते पोताना घरमां आवे ते सर्वप्रत्ये उचित करे राजाना माननीयनु विशेष उचित करे. उचित कृत्य ते यथा योग्यदान देवा चाहे अगर जो ते साधुठपर मनमां प्रीति न होय तो पण घेर मागवा आवतां तेठनी उचित जक्ति करे, कारण के दान देवुं ते रहस्यनो धर्मज ठे वस्ती कोइ महंत घेर आवी जाय तो सन्मुख ग मन, आसन दान, उर्जा थवुं तथा दान आपवुं प्रमुख करे. परमतवाला कोइ कष्टमां पड़े तो तेनो उद्धार करे दुःखी जीवोनी बचा करे. पुरुष अपेक्षा मधुर आलाप संज्ञापादि करे. अन्य मतवालांने कामनु पुठवा प्रमुख करे, जेम के आपवुं पधारवुं शा प्रयोजनवास्ते थयु ठे ? पठी जे कार्य ते वतावे ते उचित होय तो करी आपे वस्ती दुःखी, अनाथ, आंधलां, बेहेरां, रोगग्रस्त प्रमुख दीन छोकोनी दीनता दूर करवावास्ते यथाशक्ति सहाय करे जे आवकादि पूर्वोक्त लौकिक उचित आचरणमां कुशल होता नथी, तेठ जिनमतमां केवी रीतें कुशल होय शके ? ते कारणथी धर्मार्थिठण अवश्य उचित आचरणोमां निपुण थवु जोइ प इति नवविध उचित आचरण समाप्त ॥

हवे अवसरें उचित बोलवु ते बहुज गुणकारी ठे, तथा धीजु जे कां इ कुशोभाकारी होय ते त्यागे,, इत्यादि विवेकविस्वास अनुसारें लखीप ठीप बगासुं, ठीक, ठंनकार तथा हसवुं, मुख ढांकी मर्यादाथी करे स जानी वचमां नाकमां आंगली घाली मेल न कावे, हाथना टावका फोड़े नहि, पर्यस्तिका करे नहि, पग पसारे नहि, निद्रा विकथा करे नहि, सजामां घुरी चेष्टा करे नहि, मात्र अवसर जोइनेज हसे, मात्र होठ फरकाववारूप हसे, मुख फाटी खढखढ हसे नहि, पोतानुं अग बगावे नहि, घास ग्रोडे नहि, चूमिठपर खखे नहि, चूमिपर चित्रामण कावे नहि, नखथी दांत घसे नहि, दांतथी नख ग्रोडे नहि, अजिमानयुक वातो करे नहि, जाट चारणप्रमुखनी करेली प्रशंसाथी गर्व करे नहि, पोतामां गुण होय तेनो निश्चय करे, पोताने समजीने बोले, नीच मनुष्य हखकां वचन पोताठपर उच्चारें तो सामां हखकां वचन पोते उच्चारें नहि, जे वात निश्चयपूर्वक न होय ते वात प्रगट करे नहि, कोइ पुरुषें काम आरंजवा विचार कयों होय, थने ते काम करवामां ते समर्थ न

होय तो प्रथमशीज तेने कहे के आ काम तमाराथी अइ शकसे नहि, कोइपण मनुष्यनुं बुरुं बोले नहि, पोताना वैरीनुं पण बुरुं बोले तो अन्योक्तिपूर्वक बोले; माता, पिता, रोगी, आचार्य, परोणा, अज्यागत, बंधु, तपस्वी, वृद्ध, बाल, स्त्री, वैद्य, पुत्र, गोत्री, पामर, बेहेन, बनेवी, मित्र आ सर्वनी साथे वचननी लडाइ न करे; सूर्यनी सन्मुख निरंतर जोवे नहि, चंद्रसूर्यना ग्रहणने जोवे नहि, उंडा कुवामां वांका वली जोवे नहि, संध्यासमये आकाश सन्मुख जोवे नहि; वली मैथुनक्रिया करनार, शिकार करनार, नग्नस्त्री, यौवनवंती स्त्री, पशुक्रीडा, कन्यानी योनि, तेउनी तरफ दृष्टि करे नहि; तेलमां, जलमां, शस्त्रमां, मूत्रमां, रुधिरमां, पोतानुं मुख जोवे नहि, ते प्रमाणे करवाथी आयु अल्प आय ठे. जेणे आश्रय कयों होय तेनो त्याग करे नहि, नाश पामेली वस्तुमाटे शोक करे नहि, कोइनी निद्रानो जंग करे नहि, घणांनी साथे वेर करे नहि, बहुजनसंमत होय तेवुंज वचन बोले, जे काममां रस न लागे, ते काम करे नहि, कदापि करवुं पडे तो पण घणाने मलीने करे. धर्म, पुण्य, दया, दानादि शुचकाममां बुद्धिमान् मुख्य थाय, अग्रेसर थाय, कोइनुं बुरुं करवामां अग्रेसर न थाय, सुपात्र साधुजमां कदापि मत्सर ईर्ष्या करावे नहि, पोते तेउना उपर करे नहि, पोतानी ज्ञातिवाला कष्टमां पड्या होय तेनी उपेक्षा करे नहि, पांच भाणसने मेलवी आदरसहित ते कष्ट दूर करे. माननीय पुरुषनुं मानजंग करे नहि. दरिद्र, पीडित, मित्र, साधमीं, ज्ञातिमां बुद्धिमंत, गुणमां गरिष्ठ, संतानहीन, इत्यादिनुं कष्टमां पालन करे. पोताना कुलने जे काम करवुं उचित न होय ते काम करे नहि. नीतिशास्त्र तेमज बीजां शास्त्रो मुजब जे उचित आचरण होय तेज करे. अनुचित निरंतर वर्जे. वैद्यक ग्रंथमां लख्यामुजब एकप्रहरमां बेवार नोजन न करे, तथा बे प्रहर उलंघे नहि, कारण के एक पहोरमां बेवार खावाथी रोगोत्पत्ति थाय ठे, अने बे पहोर पढी न खाय तो बलहय थाय ठे.

हवे सुपात्रदानादि आपवानी युक्ति लखीए ठीए. नोजन अवसरें चक्रिसहित साधुजने निमंत्रणा करीने साधुनी साथे घरमां आवे, जो साधु स्वयमेव आवता होय तो सन्मुख जइ आदर सत्कार करे, विन-

यसहित संविज्ञा जावित अजावित क्षेत्र देखे, सुजिह्वा दुर्जिह्वादि काष्ठ देखे, सुखज दुर्खजादि देवायोग्य वस्तु देखे, तथा आचार्य, उपाध्याय, गीतार्थ, तपस्वी, वास, धृष्ट, ग्लान, सह असह्यादि अपेक्षापूर्वक महत्त्व, स्पर्द्धा, मत्सर, स्नेह, खज्जा, जय, दाक्षिण्य, परानुयायिपण, प्रत्युपकार, श्रद्धा, माया, विलंब, अनादर, बुरं धोखबुं, पश्चात्तापादि, सर्व दाननां दूषणो वर्ज्यो आत्माने संसारणी तारवा वास्ते यवी बुद्धिणी वें तात्कीश दूषणरहित, घरमां जे कांइ अन्न, पकान्न, पाणी, वस्त्रादि होय, तेनी अनुक्रमें सर्वरीतें निमग्नणा करे, पोताना हाथमां पात्र खइ पासे रहेछ जार्या प्रमुखणी दान बहोरावे, धंदना करी पोताना घरना द्वार सुधी साथे बोलावा जाय, पठी पाठा आवी जोजन करवा वेसे, साधु नो योग कदापि प्राप्त न थाय तो वरसादनी जेम साधुनी राह देखे, विचारे के साधु आवी जाय तो मारो जन्म सफल थइ जाय, ते कारणसर दिशावसोकन करे, जे जोजन साधुए न बहोर्युं होय ते आषक न स्वाय जे आषक दृष्टपुष्ट साधुने विनाकारण अशुद्ध आहार आपे तो, खेनार खेनार बनेने रोगीना दृष्टांतनी जेम हितकारी नथी जे साधुनो निर्वाह थतो न होय, दुर्जिह्वा होय, साधु रोगी होय, अथवा धीजु कांइ कारण होय, तेवे प्रसंगें साधुने अशुद्ध अप्राशुक आहार आपे तो खेनार खेनार बनेने हितकारी ठे रस्ताना चाकेखा, रोगी, शास्त्र पढनार, खोच करेख, अने व्रतधारीने पारणाने दिन, दान आपवामां आवे तो बहुज फल थाय ठे आ सुपात्रदाननु नाम अतिथिसंविज्ञाग कहेवाय ठे यदागम ॥ अतिहि संविज्ञागोनाम नायगयाण ॥ इत्यादि पाठनो अर्थ कहीए ठीए अतिथिसंविज्ञाग अर्थात् न्यायणी उपार्जन थयेख कस्य नीय अन्न, पाणी प्रमुख, देश, काष्ठ, श्रद्धा, सत्कार, क्रमयुक्त उत्कृष्ट नक्षिणी, आत्मानी अनुग्रहबुद्धिणी, संयतसाधुने दान आपवु ते सुपात्रदानणी देवतासंघणी तथा औदारिकादि संवधी अद्भुत जोग, सर्व इष्ट सुखसमृद्धि, राज्यप्रमुख मनगमता संयोगनी प्राप्ति, अने निर्विलंब, निर्विघ्न, मोक्षफल प्राप्ति ठे अजयदान अने सुपात्रदान मोक्षफल प्रदाता ठे, अनुकंपादान परंपराए मोक्षदाता ठे, अने अनुकंपादान, उच्चि तदान तथा कीर्तिदान सासारिक सुख जोगनां आपनारा ठे

પાત્ર ત્રણ તરેહનાં કથન કરેલ છે. ૧ ઉત્તમ પાત્ર સાધુ, ૨ મધ્યમ પાત્ર શ્રાવક, ૩ અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જઘન્યપાત્ર, ૧ અનાદર, ૨ કાલવિલંબ, ૩ વિમુક્ત, ૪ અસત્યબોલવું, ૫ દાન દશ પશ્ચાત્તાપ, આ પાંચ સત્ દાનનાં કલંક છે. ૧ આનંદનાં આંસુ આવવાં, ૨ રોમાંચિત થવું, ૩ બહુમાન દેવું, ૪ મિષ્ટનાષણ, ૫ દાનદીધા પઠી અનુમોદના, આ પાંચ સુપાત્ર દાનનાં ત્રૂષણ છે. સુપાત્રદાનનું પરિગ્રહપરિમાણ કરવાનું ફલ રત્નસાર કુમારની જેમ થાય છે. આ કથા શ્રાદ્ધવિધિગ્રંથથી જાણવી. તે કારણથી એવા સાધુનો સંયોગ મલવાથી સુપાત્રદાન દિન પ્રતિદિન વિવેકવાન અવશ્ય કરે.

જોજન અવસરે સાધર્મી બંધુ કોઈ આવ્યા હોય તો પોતાની સાથે યથા શક્તિ જોજન કરાવે; કારણ કે તેજપણ પાત્ર છે. આંધલા લુલા પ્રમુખ માગનારાંને પણ યથાયોગ્ય આપે, કોઈ માગનારને નિરાશ જવા દે નહિ. ધર્મની નિંદા ન કરાવે, કઠણ અંતઃકરણ ન કરે. જોજનને અવસરે દયાવંતે બારણાબંધ ન કરવાં જોઈએ, તેમાંપણ ધનવાનેં તો અવશ્ય દ્વાર खुद्धાં રાખવાં જોઈએ. ॥ આગમેऽપ્યુક્તं ॥ નેવ દારં પિહાવેશ્, ઝુંજમાણો સુસાવર્ત ॥ અણુકંપા જિણંદેહિં, સઘ્ઘાણં ન નિવારિયા ॥ ૧ ॥ દિઘૂણ પાણિનિવહં, જીમે જવસાયરંમિ ડુલ્લભં ॥ અવિસેસ અણુકંપં, ડુહાવિ સામઘર્ત કુણ્ણ ॥ ૨ ॥ અર્થઃ— જોજનાવસરેં દરવાજા બંધ કરે નહિં. જિનેશ્વર જગવાનેં શ્રાવકને અનુકંપાદાન કરવાની મના કરી નથી. જીવોના સમૂહને જ્યાનક સંસારમાં ડુઃખપીડિત દેખીને તેજના ઉપર વિશેષરહિત દ્રવ્ય તેમજ જાવથી અનુકંપા કરે. દ્રવ્યથી યથાયોગ્ય અન્નાદિ આપે, જાવથી તેજને સન્માર્ગમાં પ્રવર્તવે. શ્રી પંચમાંગ પ્રમુખમાં જ્યાં શ્રાવકોનું વર્ણન કરેલ છે, ત્યાં આ પ્રમાણે પાઠ છે “ અવગુંઠિ અધુવારા ” આ વિશેષણ ધ્યાનમાં રાખી ત્રિહુકાદિને આપવાવાસ્તે નિરંતર દ્વાર ઉઘાડાં રાખે. સંવત્સરીદાન આપી તીર્થંકર મહારાજાજીયેં પણ દીન પ્રાણીજનો ઉદ્ધાર કરેલ છે. કદાપિ ડુકાલ પડે તો શ્રાવકોયેં તો વિશેષરીતેં દીનનો ઉદ્ધાર કરવો. પૂર્વે વિક્રમસંવત્ ૧૩૧૫ માં જડેસર ગામનિવાસી શ્રીમાલ જ્ઞાતિશાહ જગડુ શ્રાવકેં ૧૧૨ એકસો વાર દાનશાલા બંધાવી દાન આપેલ

ઠે ઘસી સંવત્ ૧૪૨૯ માં સોની સિંહા આવકે ૨૪૦૦૦ હજાર મળ અન્ન
દીન જીવોને હુકાસમાં આપેલ છે

માતા, પિતા, જાડ, વેદેન, પુત્ર, સ્ત્રી, સેવક, ગ્લાન, ઘાંધેલા ગાય પ્ર
મુખ જાનવરો, આ સર્વની જોજન અવસરે સાર સંજાલ લેવી જોઈયે
માતપિતાને જોજન કરાવિ, પંચ પરમેષ્ઠિ સ્મરણ કરી, પ્રત્યાશ્વાન પારી,
સર્વનિયમ સ્મરણ કરી, સામ્યતાથી જોજન કરે સામ્યતા અર્થાત્ જે
અન્નપાણી પરસ્પર વિરુદ્ધ ન હોય, ઠસટા પરિણમે તેવા ન હોય, પોતા
ના સ્વજાવને માફક હોય તેવું જોજન સામ્ય કહેવાય છે જે પુરુષ જી
વિત પર્યંત સામ્યતાથી જોજન કરે, તે કદી વિષ સ્વાદ જાય તો, વિષ
પણ તેને અમૃત થઈ જાય અસામ્ય જોજન કરનારને અમૃત પણ વિષ થઈ
જાય છે, પરંતુ અપવાદ ય છે કે સામ્યતાથી પણ પથ્યજ સ્વાદુ જોઈયે,
અપથ્ય નહીં સ્વાદામાં અત્યંત ઘટ્ટિપણુ ન જોઈયે કઠનાદિથી જ્યારે
જોજન નીચે ઠતરી જાય છે, ત્યારે સર્વ જોજન ઘરાવર થઈ જાય છે, તે કા
રણથી યક દાણમાત્રના સ્વાદને વાસ્તે અતિલોભતા ન કરવી જોઈયે
ઘસી અજદ્ય, અનતકાય, ઘટ્ટુ સાવધવસ્તુ અર્થાત્ ઘટ્ટુ પાપવાસી વસ્તુ
સ્વાદ નહિ જે મિતાહાર કરે છે તે ઘસવાન્ થાય છે, અને જે ઘટ્ટુ સ્વાદ
છે તે અનુક્રમે ઘસાઈ ન થાય છે અધિક સ્વાદાથી અજીર્ણ, વમન, વિરેચ
નાદિ મરણાત કષ્ટપણ થઈ જાય છે યથા ॥ હિતમિતવિષકજોજી, વા
મશયી નિત્યચક્રમણશીલ ॥ ઠઞ્જિત મૂત્રપુરીષ, સ્ત્રીપુ જિતાત્મા જયતિ
રોગાન્ ॥ અર્થ — ખુશ છાગે ત્યારે હિતકારી યજ્ઞ થોડુ અન્ન જમે, ઢાઢી
ઘાજુ નીચે રાસી સુઘે, નિરતર પાસવાનો અન્યાસ રાસે, જ્યારે ઘાઘા થાય
ત્યારે તરત્ત દિશામાત્રા કરે, અને સ્ત્રી સાથે જોગ ન કરે તે પુરુષ રોગો
ઠપર જય મેલવે છે

હવે જોજનવિધિ, વ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર લખિયે ઠીયે, અતિ પ્રજાત
મા, અતિ સંધ્યામા તથા રાત્રિયે જોજન ન કરજુ જોઈયે સહેલુ અને વા
સી અન્ન ન સ્વાદુ જોઈયે પાસતા સ્વાદુ નહિ, જમણા પગ ઠપર હાથ રા
સી સ્વાદુ નહિ, હાથ ઠપર રાસી સ્વાદુ નહિ, સુલ્લા આકાશમાં સ્વાદુ ન
હિ, તડકામાં ઘેસી સ્વાદુ નહિ, અધારામાં ઘેસી સ્વાદુ નહિ, ઘટ્ટની નીચે
ઘેસી સ્વાદુ નહિ, તર્જની આંગસી ઠધી રાસી કદાપિ સ્વાદુ નહિ, મુલ,

हाथ, पग तेमज वस्त्र धोयाविना खावुं नहि, नम्र थइ मेलां वस्त्र पेहेरी, थाल पकड्याविना खावुं नहि, मात्र एक धोतियुं पेहेरी खावा वेसवुं नहि, जीनुं वस्त्र पेहेरी खावा वेसवुं नहि, जीनुं वस्त्र माथे लपेटी खावुं नहि, ज्यारे अपवित्र होइयें त्यारे खावुं नहि, अतिगृद्ध, रसलंपट थइ खावुं नहि, उपानसहित, व्यग्रचित्तें, निःकेवल भूमिपर वेसी, पाटउपर वेसी खावुं नहि, विदिशि तथा दक्षिणदिशि तरफ मुख राखी खावा वेसवुं नहि, पातला आसनपर वेसी खावुं नहि, आसन उपर पग राखी जोजन करवुं नहि, चंडालना देखतां, धर्मशी पतित होय तेना देखतां, फूटेलां, तथा मलिन पात्रमां खावुं नहि; जे शाक प्रमुख वस्तु विष्टाशी उत्पन्न थयेल होय ते खावी नहि, वालहत्याप्रमुख जेणे करेल होय तथा रजस्वला होय तेवी स्त्रीए स्पर्श करेली वस्तु खावी नहि. जे वस्तु गाय, श्वान, पंखीये सुंधी होय, जे वस्तु अजाणी होय, जे वस्तु फरीशी उष्ण करी होय, ते वस्तु खावी नहि, वचवचाट शब्द करतां खावुं नहि. मुख फाटतां बुरं लागे एम मुख करी खावुं नहि. जोजन अवसरें बीजाउने बोधावी प्रीति उत्पन्न थाय तेम जोजन करवुं. देवगुरुनुं नाम स्मरण करी, समासन उपर वेसी पोतानी माता, बेहेन, ज्ञात्रु, ज्ञाणेज वा स्त्री प्रमुखें जे जोजन तैयार करेल होय ते पवित्रपणे पीरसातां मौनपणे दक्षिण स्वर चालतां जमवुं. जे जे वस्तु खावी ते नासिकायें सुंधीने खावी, तेम करतां दृष्टिदोष नाश पामे ठे. अति खारुं, अतिखाटुं, अति उष्ण, अतिशीतल, अतिमीतुं तथा अतिशाक खावुं नहि. मुखमां स्वाद लागवा मात्र खावुं. अतिउष्ण खावाशी रसनाश पामे ठे, अति खाटुं खावाशी इंद्रियोनी शक्ति कम थइ जाय ठे, अतिखारुं खावाशी नेत्र बगडी जायठे, अतिस्निग्ध खावाशी घ्राणशक्ति मंद थइ जाय ठे, अति तीखुं तथा कडवुं खावाशी कफ दूर थइ जाय ठे, कषायवुं अने मीतुं खावाशी पित्त नाश पामे ठे, स्निग्ध घृतादि खावाशी वायु दूर थइ जाय ठे, बाकी शेष रोग ते न खावाशी दूर थइ जाय ठे.

जे पुरुष शाक बहु खाय, वीशी रोटली खाय, दुधने चोखा खाय, बहु पाणी न पीये, अजीर्ण होय त्यारे खाय नहि, ते पुरुष रोगपर जीत मेलवे ठे. जोजन करती वखत प्रथम मीनं अने

ઘમાં સ્તીક્ષ્ણ જોજન કરે, અને પાઠસ કઢવું જોજન કરે. ઇક્ત ષ ॥ સુ સ્તિગ્ધમધુરૈ પૂર્વ, મશ્નીયાદન્વિત રસૈ ॥ ડ્રવ્યામ્સલ્લવણૈર્મધ્યે, પર્યંતે ક ટુતિક્તકૈઃ ॥

જો પ્રથમ નરમ વસ્તુ ખાય, મધ્યમાં કટુ વસ્તુ ખાય અંતમાં ફરી નરમ વસ્તુ ખાય તો ઘસવંત તથા નીરોગી થાય છે જોજનની પેદેલાં પાણી પીયે તો અભિમંદ થઈ જાય છે, જોજનની ઘઘમાં પીયે તો રસાયન સમાન ગુણકારી થાય છે, અને જોજનની અતે વિપસમાન થાય છે જોજનની અનંતર સર્વ રસથી હિંપેલા હાથથી એક અજલી રોજ પીયે, પશુની જેમ પાણી પીયે નહિ, પાણી પીધા પછી ઘાકી રહેણું પેંકી દે, અજલીથી પાણી પીયે નહિ, પાણી થોડું પીવું પથ્ય છે પાણીથી નીજેલા હાથ ગલા ઇપર, કપોલઇપર તથા નેત્ર ઇપર લગાડે નહિ જોજન કર્યા પછી અં ગમર્દન, વિશાગમન, ધોજ ઇઠાવધાનુ કામ, વેસી રેદેવું તથા સ્નાન, પટલાં કામ કરે નહિ, જોજન કર્યા પછી કેટલો એક ઘસત વેસી રેદેવા મા આવે તો પેટ મોટું થઈ જાય છે મુલ્લુ સુલ્લુ રાલી પતા સુવે તો ઘસ ઘવે છે, ઢાઘે પઢેલે સુવે તો આયુ ઘવે છે, જોજન કરી ઘોઢે તો મરણ થવાનો સંજવ છે, જોજન કર્યા પછી ઢાઘે પઢેલે વે ઘઢીમુધી સુવે, પરંતુ નિડા લહે નહિ, અથવા સુવે નહિ તો સો ઢગલાં ઘાલે ધીજે સ્યલેપણ કણુ છે કે દેવને, સાધુને, નગરના સ્વામિ રાજાને અને સ્વજનોને જ્યારે કષ્ટ આવે ત્યારે તથા ષડ્ર, સૂર્યના ગ્રહણ ઘસતે વિધેકયાન્ પુરુષ, શક્તિ હોય તો જોજન ન કરે, તેથી જ રીતે “ અર્જીર્ણપ્રજવારોગા ” તેથી અર્જીર્ણમાં પણ જોજન કરે નહિ

જ્વરની આદિમાં સાંધણ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ વાયુજ્વર, શ્રમજ્વર, ક્રોધજ્વર, શોકજ્વર, કામજ્વર, ઘાવજ્વર, પટલા જ્વરને ઘર્જિને ઘાકીના જ્વરમાં તથા નેત્રરોગમાં સાંધણ કરે

દેવગુરુ ઘદનના અયોગમાં, તથા સ્તીર્થ અને ગુરુને નમસ્કાર કરવા જ સ્તી ઘસત, વિશેષધર્મનુ તથા પુણ્યનુ કામ આરજતા અને અષ્ટમી, ચતુર્વંશી આદિ વિશેષ પર્યંતે દિવસે જોજન ન કરવું જોઈયે તપશ્ચર્યા આલોક અને પરલોકમાં ઘડુજ દિતકારી છે, તથા ગુણકારી છે જોજન કર્યા પછી નયકાર મગ્ર ગણી ઇટે ચેલ્યઘદન કરી, દેવગુરુને યથાયોગ્ય

दन करे. जोजन कर्या पढी गंठीसहित दिवस चरिम प्रत्याख्यान विधि-
थी करे; पढी गीतार्थ साधु, गीतार्थ श्रावक तथा सिद्धपुत्रादि समीप
स्वाध्याय (पठन पाठन) यथायोग्य करे. योगशास्त्रमां लख्युं ठे के जे
गुरुमुखथी जणेल होय, ते बीजाउने जणावे, स्वाध्याय कर्या पढी संध्या-
समये जिनपूजा करे, पढी प्रतिक्रमण करे, पढी स्वाध्याय करे, पढी वै-
यावच्च अर्थात् मुनिनी पगचंपी करे, पढी घेर आवी सर्व परिवारने मेद-
वी धर्मनुं स्वरूपकथन करे. उत्सर्गमागें तो श्रावकें एक वखतज जोज-
न करवुं जोइये ॥ यदज्ञाणि ॥ उत्सर्गगेणं तु सद्दोय, सचित्ताहारं वज्ज-
उ ॥ इक्कासणगजोइअ, बंजयारितहेवय ॥ १ ॥ जो एक वखत जोजन
करवाने समर्थ न होय, तो दिवसनो आठमो जाग अर्थात् चार घडी
दिवस बाकी रहे त्यारे जोजन करी ले, बे घडी दिवस बाकी रहेतां पहे-
लां तो जोजन करी लेवुं जोइये. पढी यथाशक्ति चार आहार, त्रण आ-
हार, बे आहार त्यागरूप दिवस चरिम, सूर्यउगतां सुधी करे. मुख्यवृ-
त्तियें तो दिवस ठतां प्रत्याख्यान करवुं जोइये, परंतु अपवादें रात्रियें पणकरे.

इति श्रीतपगढीयगणिश्रीमणिविजयतड्विष्यमुनिश्रीबुद्धिविजयतड्वि-
ष्यमुन्यात्मारामानंदविजयविरचितेजैनतत्त्वादर्शगुर्जरभाषांतरे श्राद्धशा-
स्त्रानुसारेण श्रावकदिनकृत्यप्रकाशकनामा नवमपरिच्छेदः संपूर्णः ॥

॥ अथ दशमपरिच्छेदप्रारंभः ॥

आ परिच्छेदमां श्रावकोनां १ रात्रिकृत्य, २ पर्वकृत्य, ३ चातुर्मासिक-
कृत्य, ४ संवत्सरीकृत्य, ५ जन्मकृत्य, आ पांच कृत्यनुं स्वरूप अनुक्रमें
लखवामां आवशे; प्रथम रात्रिकृत्य लखीये ठीये.

साधुनी पासे तथा पौषधशाला प्रमुखमां यत्नापूर्वक प्रमार्जना करीने
सामायक लही श्रावक प्रतिक्रमण करे; पढी साधुजनी वैयावच्च (पगचं-
पी) करे. उत्सर्ग मार्गनी अपेक्षायें साधुने श्रावकपासे विश्रामण आ-
दि न करावुं जोइयें, परंतु श्रावक तेम करवानो जाव करे तो महाफल
थाय ठे; पढी श्राद्धविधि, श्राद्धदिनकृत्य, उपदेशमाला अने कर्मग्रंथ प्र-
मुख शास्त्रोनो स्वाध्याय करे, पढी सामायक पारी घेर जाय.

घेर आवी सम्यक्त्वमूल वार व्रतमां सर्व शक्तिथी यत्न करणादिरूप

ચર્માં તીક્ષ્ણ જોજન કરે, અને પાઠસ કઢવુ જોજન કરે યુક્ત ચ ॥ મુસ્તિગ્ધમધુરે પૂર્યે, મશ્કીયાદન્વિત રસે ॥ ડ્રવ્યામ્સસ્રવણેર્મધ્યે, પર્યંતે કદ્દુતિક્કકે ॥

જો પ્રથમ નરમ વસ્તુ ખાય, મધ્યમાં કઠુ વસ્તુ ખાય અતમાં ફરી નરમ વસ્તુ ખાય તો વલ્લવત તથા નીરોગી થાય છે જોજનની પેદેલાં પાણી પીએ તો અગ્નિમદ થઈ જાય છે, જોજનની વચમાં પીએ તો રસાયન સમાન ગુણકારી થાય છે, અને જોજનની અતે વિપસમાન થાય છે જોજનની અનંતર સર્વ રસથી લિપેલા હાથથી એક અજલી રોજ પીએ, પશુની જેમ પાણી પીએ નહિ, પાણી પીધા પછી ઘાકી રહેલું પેંકી દે, અજલીથી પાણી પીએ નહિ, પાણી થોડુ પીવું પથ્ય છે પાણીથી નીજેલા હાથ ગલા ઉપર, કપોલઉપર તથા નેત્ર ઉપર લગાડે નહિ જોજન કર્યા પછી અગમર્દન, વિશાગમન, ઘોજ ઇલાવવાનું કામ, વેસી રેદેરુ તથા સ્નાન, પટલાં કામ કરે નહિ, જોજન કર્યા પછી કેટલો એક વલ્લત વેસી રેદેવામાં આંધે તો પેટ મોટું થઈ જાય છે મુલ્લ સુલ્લું રાલી ચતા સુવે તો વલ્લ વધે છે, હાવે પઢલે સુવે તો આયુ વધે છે, જોજન કરી દોઢે તો મરણ થવાનો સત્તવ છે, જોજન કર્યા પછી હાવે પઢલે વે ઘઢીસુધી સુવે, પરંતુ નિડા લહે નહિ, અથવા સુવે નહિ તો સો રંગલાં ઘાલે ધીજે સ્પલેપણ કષ્ટુ છે કે દેવને, સાધુને, નગરના સ્વામિ રાજાને અને સ્વજનોને જ્યારે કષ્ટ આવે ત્યારે તથા ચંડ, સૂર્યના પ્રહ્ણ વલ્લતે વિવેકવાન્ પુરુષ, શક્તિ હોય તો જોજન ન કરે, તેથી જ રીતે “અર્જીર્ણપ્રજવારોગાઃ” તેથી અર્જીર્ણમાં પણ જોજન કરે નહિ

ઝવરની આદિમાં લાંબળ શ્લેષ છે, પરંતુ વાયુઝવર, ધ્રુમઝવર, ક્રોધઝવર, શોકઝવર, કામઝવર, ધાવઝવર, પટલા ઝવરને ઘર્જિને ઘાકીના ઝવરમાં તથા નેત્રરોગમાં લાંબળ કરે

દેવગુરુ વદનના અયોગમાં, તથા તીર્થ અને ગુરુને નમસ્કાર કરવા જતી વલ્લત, વિશેષધર્મનું તથા પુણ્યનું કામ આરજતાં અને અટમી, ચતુર્વર્ણી આદિ વિશેષ પર્વને દિવસે જોજન ન કરવું જોઈએ તપશ્ચર્યા આલોક અને પરલોકમાં વહુજ હિતકારી છે, તથા ગુણકારી છે જોજન કર્યા પછી નયકાર મંત્ર ગણી રહે ચેત્યવંદન કરી, દેવગુરુને યથાયોગ્ય

કરી, ઝંઢવાનાં વસ્ત્ર સમારી શરીર સાફ કરી, ડાઘી બાજુ નીચે રાખી શયન કરે. દિવસે સુવે નહિ, પરંતુ ક્રોધ, શોક તથા મદ્ય શમાવવાવાસ્તે, તથા સ્ત્રીકર્મ અને બીજી મેહેનતનો થાક લાગ્યો હોય તો તે મટાડવાવાસ્તે, તેમજ રસ્તાનો પરિશ્રમ દૂર કરવાવાસ્તે સુવે; વલ્લી અતિસાર, શ્વાસ, હેડકી પ્રમુખ રોગ દૂર કરવાવાસ્તે સુવે; તથા બાલક, વૃદ્ધ અને વલક્ષીણ હોય તેપણ સુવે. વલ્લી અજીર્ણના વ્યાધિવાલા, વાયાના વ્યાધિવાલા, ખાંસીવાલા. અને જેઝને રાત્રિયેં નિડા ન આવતી હોય વા અદ્ય આવતી હોય તે-જપણ સુવે. તૃષા, શૂલ અને ગડ ગુમડાની વેદનાથી વિહ્વલ હોય તેપણ દિવસે સુવે. જેઠ અને અસાહ માસમાં દિવસેપણ સુવું તે સારું છે. બીજા મહિનામાં જો સુવે તો કફ અને પિત્તકર્તા થાય છે. વહુ વખત નિડા લે-વી તેપણ સારું નથી. રાત્રેં જ્યારે સુવે ત્યારે દિશાવકાશિક વ્રત ઉચ્ચરી સુવે, ચાર શરણ ગ્રહે, જીવરાશિ સાથે યમાવે, અઢાર પાપસ્થાનક વોસિ-રાવે, હુષ્કૃતની નિંદા ગર્હણા કરે, સુકૃતનું અનુમોદન કરે, અને નવકાર સહિત આ ગાથા ત્રણ વાર ઉચ્ચરે. ॥ જશ્ મેહુજા પમાઝં, શ્મસ્સ દેહસ્સ શ્-માશ્ રયણીયે ॥ આહારમુવહિ દેહં, સવં તિવિદેણ વોસરિયં ॥ ૧ ॥ અર્થ સુગમ છે. સાગારી અનશન કરે. સુતી વખતે પાંચ નવકાર સ્મરણ કરે. સ્ત્રીની શય્યાથી અલગ શય્યામાં સુવે, શય્યામાં સાથે સુવાથી વિકાર અ-ધિક જાગે છે તથા જે વાસના સુતી વખતે હોય, તે જાગતાં સુધી દૂર થ-તી નથી. વલ્લી અધિક વિકારથી દિવાનાપણું થઈ જાય છે; તથા મરણ અવસરેં ગફલત થઈ જાય તો પણ સેચતન અવસ્થામાં જે વાસના વિદ્ય-માન હતી તેજ વાસના રહે છે ॥ ઇત્યાસોપદેશઃ ॥ તે કારણથી સર્વથા ઉ-પશાંતમોહ થઈને, તથા ધર્મ વૈરાગ્યાદિ જાવનાથી વાસિત થઈને નિડા-કરે તો માઠાં સ્વપ્ન ન આવે. જે રીતિયેં સુંદર ધર્મમયસ્વપ્ન આવે તે રીતિયેં સુવે, જેથી કદાચ નિડામાં આયુની સમાપ્તિ થઈ જાય તો પણ તે ઉત્ત-મ ગતિમાં જાય.

સુતા પઠી રાત્રિમાં જો જાગી જવાય, અને તેવે પ્રસંગે અનાદિ કાલ-ના અજ્યાસના રસથી કદાચિત્ કામ પીડા કરે, તો સ્ત્રીના શરીરના અ-શુચિપણાનો વિચાર કરે; અને શ્રીજંબુસ્વામિ તથા શ્રીસ્થૂલજાદિ મ-હર્ષિયોના તથા સુદર્શનપ્રમુખ મહાશ્રાવકોનાં હુષ્કર શીયલ પાલવાની

तथा अर्हत्त्वैत्य अने साधर्मी वर्जित वासस्थानमा निरंतर अनिवास रूप, तथा पूजा प्रत्याख्यानादि अजिग्रहरूप, साते क्षेत्रमां यथाशक्ति व्यय करवारूप, सर्व परिवारने यथायोग्य धर्मोपदेश कथन करे आवक जो पोताना परिवारने धर्मनुं स्वरूप यथायोग्य न कहे तो ते परिवार धर्मधी विमुख रहे, अने तेठने धर्मनी प्राप्ति न थाय, तेथी इह लोक प रखोकनां अनेक तरेहुनां ते पापकर्म करे, ते सर्व पाप मुख्य आवकने खागे खौकिक व्यवहारशास्त्रमां पण कष्टु ठे के चोरने चोरी करतां जाणता ठतां तेने न निवारे अने खानपानादि आपे तो ते सहायक पण मददगार चोर गणाय ठे धर्ममां पण तेमज जाणवुं ते कारणधी आवकें डव्य तथा ज्ञावधी पोताना कुटुंबने निरंतर खान आपवो जोइये तेमां डव्यधी पुत्र, स्त्री प्रमुखने यथायोग्य अन्न वस्त्रादि आपवां जोइये, अने ज्ञावधी तेठने धर्मनो उपदेश करवो जोइये, तेमज बीजा जे दु खी कुटुंबी होय तेठनां दुःख निवारवानी चिंता करधी जोइये पाप खागवानी वायतमां अन्यशास्त्रमा पण कष्टु ठे यत् ॥ राक्षि राष्ट्रकृत पाप, राक्ष पापं पुरोहिते ॥ जर्त्तरि स्त्रीकृत पाप, शिष्यपापं गुरावपि ॥ १ ॥ धर्मवे शना आप्या पठी, रात्रिनो प्रथम पहोर व्यतीत थया घाद, शरीरने सु खजनक शय्यामां विविपूर्वक अस्प निद्रा करे, वाहुस्यतायें पृहस्य, मै शुन अजिखापा वर्जे जावजीवसुधी ब्रह्मचर्य व्रत पाखवा समर्थ न होय तो, पर्वतिथियें तो अवश्य ब्रह्मचर्य व्रत पाखवु जोइयें

जे शय्यामां मांकड प्रमुख पख्या होय, जे पखंग टुंको होय, जागेखो होय, मेस्ली शय्या होय, जे पखग घखेला खाकडानो घनावेखो होय, तेनो त्याग करे पखगमां चार जातसुधीनु काष्ठ वपराय तो शुज, अने वधारे नु वपराय तो अशुज, एम नीतिशास्त्रमां कष्टु ठे पूजनीय वस्तु उपर सु वे नहि, पाणीधी जीजायेखा पग ठता सुवे नहि, उत्तरदिशि तथा पश्चिम दिशि तरफ मस्तक राखी सुवे नहि, वांसनी जेम सुवे नहि, पगराखवा नी तरफ सुवे नहि, हाथीना दांतनी जेम सुवे नहि, देवमंदिरना मूख गजारामां, सर्पनी घधी उपर, पृष्ठानी नीचे, तथा स्मशानमा सुवे नहि फोइनी साये खडाइ यइ होय तो शांति करी सुवे सुवानी वखत पाणी पासे राखे छार बंध करी, इष्टदेवने नमस्कार करी सर्व आहारनो त्याग

રક્તમાં પરસ્પર શસ્ત્રોથી ઉદીરેલી વેદના છે, અને ત્રણ નરકમાં પરમાધા-
મી કૃત વેદના છે. આંખ બંધ કરી ઊઘાડીયેં તેટલો કાલ પણ નરકવાસી
જીવોને સુખ નથી. માત્ર દુઃખજ પૂર્વ જન્મના કરેલા પાપથી ઉદય પા-
મેલ છે. રાત અને દિવસ એક સરખાં દુઃખમાં જાય છે. નરકગતિમાં જીવ
જેટલું દુઃખ જોગવે છે, તેનાથી અનંતગણું દુઃખ નિગોદમાં તે જોગવે છે.
તિર્યચ ગતિમાં અંકુશ, પરોણા, લાકડીના પ્રહાર, શૃંગમોડન, ગલમો-
ડન, તોડન, ઢેદન, ખેદન, દહન, અંકન, પરવશત્વાદિ અનેક દુઃખ, જીવ
પામે છે. મનુષ્યગતિમાં ગર્ભમાં રહેવાનું દુઃખ, જન્મ જરા મરણનું દુઃખ,
રોગ વ્યાધિ દરિદ્રતા પ્રમુખનું નાના પ્રકારનું દુઃખ, માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુ-
ત્રના મરણાદિથી થતું દુઃખ ઇત્યાદિ અનેક તરેહનું દુઃખ જીવ પામે છે.
દેવગતિમાં ચ્યવનનું દુઃખ, દાસપણનું દુઃખ, પરાજવ, ઈર્ષ્યાદિ અનેક
દુઃખ છે, ઇત્યાદિ જવસ્થિતિ વિચારે.

ધર્મમનોરથજાવના આ પ્રમાણે કરે. શ્રાવકના ઘરમાં જ્ઞાન, દર્શન,
વ્રતસહિત દાસ થઈ જાઉં તો પણ સારું છે, પરંતુ મિથ્યાદૃષ્ટિમાં ચક્ર-
વર્તી રાજા પણ થવાની વાંઠા ન કરે. વલી ક્યારે હું સંવેગી વૈરાગ્યવંત
ગીતાર્થ ગુરુના ચરણારવિંદમાં સ્વજનાદિ સંગરહિત પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ ક-
રીશ ? તથા ક્યારે હું તિર્યચના તથા પિશાચના જયથી નિઃપ્રકંપ થઈ
સ્મશાનાદિ જ્ઞમિમાં વિધિપૂર્વક કાયોત્સર્ગ કરીશ ? વલી ક્યારે હું ત-
પથી કૃશ શરીર વાલો થઈ ઉત્તમ પુરુષોનો માર્ગ વહન કરીશ ? ઇત્યાદિ
જાવનાથી કામકટકને જીતે ॥ ઇતિ શ્રાઙ્ગવિધિગ્રંથાનુસારરાત્રિકૃત્યં ॥

હવે શ્રાવકનાં પર્વકૃત્ય લખીએ ઠીએ. અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિ પર્વના
દિવસોએ ધર્મની પુષ્ટિ જે કરે તેનું નામ પૌષધ છે. જલા વ્રતવાલા શ્રા-
વકે પર્વને દિવસે અવશ્ય પૌષધ કરવો જોઈએ. જો પર્વને દિવસે શરી-
રમાં શાતા ન હોય, અને પૌષધ ન કરી શકે તો બે વાર પ્રતિક્રમણ કરે;
તેમજ બહુવાર સામાયિક તથા દિશાવકાશિક વ્રત અંગીકાર કરે. પર્વ-
દિવસોમાં બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલે. આરંજ વર્જે. વિશેષ તપ કરે. ચૈત્યપરિપાટી
કરે. સર્વ સાધુર્જને નમસ્કાર કરે. સુપાત્રદાન, દેવપૂજા, ગુરુજ્ઞાતિ, ઇત્યા-
દિ સર્વ, બીજા દિવસો કરતાં વિશેષ રીતે કરે. ધર્મ કરાળી નિરંતર
કરવી તે સારું છે, જો નિરંતર ન કરી શકાય તો પર્વને દિવસે તો અવ-

દૃઢતાનો વિચાર કરે, ઘસી સ્ત્રીના શરીરની અપવિત્રતા યુગુપ્સનીયા વિ સર્વ શ્રીદેમવદ્સૂરિકૃતયોગશાસ્ત્રમાં તથા શ્રીમુનિસુદરસૂરિકૃત અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમા જેમ ઘતાવેલ છે, તેમ વિચારે, તેનું છેલ્લેમાત્ર સ્વરૂપ સ્ત્રીયે ઠીયે

ચામડી, હાડ, મજ્જા, આંતરડા, ધરવી, નસ, રુધિર, માંસ, વિષ્ણુ, મૂત્ર, રેલ, સ્વણારાવિ અશુચિ પુદ્ગલનું પિંડ સ્ત્રીનું શરીર છે, આ પિંડમાં તુ શું રમણીય વસ્તુ દેખે છે? જે લોક વિષ્ણુને દૂરથી દેખી ધૂધૂકાર કરે છે, તેજ મૂઢલોક વિષ્ણુ અને મૂત્રથી જરેલા પૃથ્વી સ્ત્રીના શરીરની અજિજ્ઞાપા કરે છે! ઘટ્ટ ટિડોવાસી વિષ્ણુની કોથસી જેના ટિડોમાંથી કૃમીજાલ નિકળે છે, તથા કૃમીજાલથી જરેલી, પૃથ્વી સ્ત્રી છે ચપલતા, માયા, અસત્યતા, ઝગાડ, હત્યાવિધી સંસ્કારિત થયેલ છે, તેથી જે પુરુષ મોહથી તેનો સંગ કરે, જોગવિજ્ઞાસ કરે, તેને નરકગતિ છે વિષ્ણુની કોથસીરૂપ સ્ત્રીનાં અગીઆરે દ્વારથી અશુચિ વહે છે જે દ્વારને સુધો, તે દ્વારમાંથી સહેલા કુતરાના કણેવર સમાન ડુર્ગંધ આવે છે હવે વિચારમાત્ર પણ આવે છે કે કામી પુરુષો આવા સ્ત્રીના શરીરમાં રાગાધ કેમ થાય છે? હત્યાવિ સ્ત્રીના શરીરની અશુચિતા વિચારે ધન્ય છે મુનિ જબુકુમારને!! જેણે નવપરિણીત આઠ પદ્ધિની સ્ત્રી તથા નવાણુક્રોડ સોનેયા પદ્ધિ માત્રમા તર્જી વીધાં! તેનું માહાત્મ્ય વિચારે, અને શ્રી ધૂલિજડ તથા સુવર્ણન શેઠના શિયલડે માહાત્મ્ય વિચારે ઘસી કપાય જીતવાના ઇપાય ચિંતવે, તથા જાવસ્થિતિનો વિચાર કરે, અને ધર્મમનોરથ જાવનાની ચિંતવના કરે.

કપાય જીતવાનો ઇપાય આ પ્રમાણે ક્રોધને કામથી જીતે, માનને નમ્રતાથી જીતે, માયાને સરલતાથી જીતે, ક્રોધને સંતોષથી જીતે, રાગને વૈરાગ્યથી જીતે, દ્રેષ્ટને મિત્રતાથી જીતે, મોહને વિવેકથી જીતે, કામને, સ્ત્રીના શરીરની અશુચિત્વ જાવનાથી જીતે, મત્સરને મનની મોટાઈથી જીતે, વિપયને સંયમથી જીતે, યોગને યુતિથી જીતે, આલસને ઇયમથી જીતે, અવિરતિપણને વિરતિપણથી જીતે, આ પ્રમાણે સર્વ સુલેખી જીતી શકાય છે પૂર્વે મહાન્ પુરુષોયે આ રીતિયેજ કપાયને જીતેલ છે

જાવસ્થિતિ મહાદુઃ સ્વરૂપ છે ચારે ગતિમાં જીવનાના પ્રકારે દુઃખ પામી રહ્યા છે નરકગતિના સાતે નરકોમાં અત્યંત દેવ્ર ઘેદના છે ચાર ન

રકમાં પરસ્પર શસ્ત્રોથી ઉદીરેલી વેદના છે, અને ત્રણ નરકમાં પરમાધા-
મી કૃત વેદના છે. આંખ બંધ કરી ઉઘાડીયેં તેટલો કાલ પણ નરકવાસી
જીવોને સુખ નથી. માત્ર દુઃખજ પૂર્વ જન્મના કરેલા પાપથી ઉદય પા-
મેલ છે. રાત અને દિવસ એક સરખાં દુઃખમાં જાય છે. નરકગતિમાં જીવ
જેટલું દુઃખ જોગવે છે, તેનાથી અનંતગણું દુઃખ નિગોદમાં તે જોગવે છે.
તિર્યંચ ગતિમાં અંકુશ, પરોણા, લાકડીના પ્રહાર, શૃંગમોડન, ગલમો-
ડન, તોડન, ઢેદન, ખેદન, દહન, અંકન, પરવશત્વાદિ અનેક દુઃખ, જીવ
પામે છે. મનુષ્યગતિમાં ગર્ભમાં રહેવાનું દુઃખ, જન્મ જરા મરણનું દુઃખ,
રોગ વ્યાધિ દરિદ્રતા પ્રમુખનું નાના પ્રકારનું દુઃખ, માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુ-
ત્રના મરણાદિથી થતું દુઃખ इत्यादि અનેક તરેહનું દુઃખ જીવ પામે છે.
દેવગતિમાં ચ્યવનનું દુઃખ, દાસપણનું દુઃખ, પરાજવ, ઈર્ષ્યાદિ અનેક
દુઃખ છે, इत्यादि જવસ્થિતિ વિચારે.

ધર્મમનોરથજાવના આ પ્રમાણે કરે. શ્રાવકના ઘરમાં જ્ઞાન, દર્શન,
વ્રતસહિત દાસ થઈ જાઉં તો પણ સારું છે, પરંતુ મિથ્યાદૃષ્ટિમાં ચક્ર-
વર્તી રાજા પણ થવાની વાંઠા ન કરે. વલી ક્યારે હું સંવેગી વૈરાગ્યવંત
ગીતાર્થ ગુરુના ચરણારવિંદમાં સ્વજનાદિ સંગરહિત પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ ક-
રીશ ? તથા ક્યારે હું તિર્યંચના તથા પિશાચના જયથી નિઃપ્રકંપ થઈ
સ્મશાનાદિ જૂમિમાં વિધિપૂર્વક કાયોત્સર્ગ કરીશ ? વલી ક્યારે હું ત-
પથી કૃશ શરીર વાલો થઈ ઉત્તમ પુરુષોનો માર્ગ વહન કરીશ ? इत्यादि
જાવનાથી કામકટકને જીતે ॥ इति શ્રાદ્ધવિધિગ્રંથાનુસારરાત્રિકૃત્યં ॥

હવે શ્રાવકનાં પર્વકૃત્ય લખીએ ઢીએ. અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિ પર્વના
દિવસોએ ધર્મની પુષ્ટિ જે કરે તેનું નામ પૌષધ છે. જલ્લા વ્રતવાલા શ્રા-
વકે પર્વને દિવસે અવશ્ય પૌષધ કરવો જોઈએ. જો પર્વને દિવસે શરી-
રમાં શાતા ન હોય, અને પૌષધ ન કરી શકે તો બે વાર પ્રતિક્રમણ કરે;
તેમજ બહુવાર સામાયિક તથા દિશાવકાશિક વ્રત અંગીકાર કરે. પર્વ-
દિવસોમાં બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલે. આરંજ વર્જે. વિશેષ તપ કરે. ચૈત્યપરિપાટી
કરે. સર્વ સાધુર્જને નમસ્કાર કરે. સુપાત્રદાન, દેવપૂજા, ગુરુજ્ઞાતિ, इत्यादि
સર્વ, વીજા દિવસો કરતાં વિશેષ રીતે કરે. ધર્મ કરણી નિરંતર
કરવી તે સારું છે, જો નિરંતર ન કરી શકાય તો પર્વને દિવસે તો અવ-

इय करवी जोइये पर्वना दिवसो आ ठे—अष्टमी, चतुर्वशी, पूर्णमासी, अ
मावास्या, आ एक मासमां ठ पर्व, अने पखवाढीआमां त्रण पर्व, तथा
बीज, पाचम, अष्टमी, एकादशी, चतुर्वशी आ पांच तिथि, तीर्थं करोये
वर्णवेस्त्री ठे बीजने दिवसे वे प्रकारना धर्मनु आराधन करे, पचमीने दि
वसे ज्ञाननु आराधन करे, अष्टमीने दिवसे आठ कर्मनो नाश करवा त
पश्चर्या प्रमुख करे, एकादशीने दिवसे अगीआर अगनु आराधन करे,
चतुर्वशीने दिवसे चौद पूर्वनु आराधन करे, आ पांच तथा पूर्वोक्त पूर्ण
मासी अने अमावास्या, एम ठ पर्व थयां वर्षमां ठ अछाइ पर्व ठे चातु
र्मासिक पर्वोमां सर्वथा आरंजनो त्याग जो न करी शके, तो स्व
ह्यतर आरंज करे पर्वने दिवसे सर्व सचित्त आहार वर्जे, आवकें निरं
तर सचित्त आहार वर्जवो जोइयें, जो तेम न करी शके तो पर्वने दिव
से तो अवश्य वर्जवो जोइयें पर्वना दिवसोमां स्नान, शिरमुठन, केश
गुथन, वस्त्रधोवन, वस्त्र रंगवां, गाढां ह्वादि चसाववां, धान्यना ठोढ थां
धवा, कोश अरहट (रेंट) चसाववा, दखुं, जरदबु, पत्र, पुष्प, फल, तोढ
वां, सचित्त खडी, स्त्रीस्त्री घनस्पति विगेरे मर्वन करवी, खीपबु, माटी खो
दवी, घरधंधाववां इत्यादि सर्व आरंजनां काम यथाशक्ति त्यागवां जोइयें
तथा सर्व सचित्त आहारनो जो त्याग न करी शके, तो केटसीएक वस्तु
ठे नाम खइ खावानी हुट राखे, विशेषनो त्याग करे. ठये अछाइमा जि
नराजनी पूजा करवी, तप करबु, ब्रह्मचर्य पाखुं ठये अछाइमां चैत्र त
था आसो महिनानी एम वे अछाइ शाश्वती ठे आ दिवसोमा वैमानि
क देवता ठंण नंदीश्वरादिमां यात्रा उत्सव करे ठे बाकीनी त्रण अछाइ
त्रण चोमासानी तथा चोथी पर्युपण पर्वनी, सर्व मस्ती ठ अछाइ ठे

प्रजात समये प्रत्याख्याननी वेसायें जे तिथि होय, ते जैनमतमां मान
वी प्रमाण ठे सूर्योदयनां अनुसारें लोकमां पण दिवसनो व्यवहार हो
वाची तेम मानबु प्रमाण ठे तथा च निशीथजाप्ये ॥ चठमासीअ घरीते,
पखिय पचठमीसु नायवा ॥ ताळ तिद्धिठ जासि, उदेइ सूरु न अन्नाठ
॥ १ ॥ पूआ पच्चस्त्राणं, पढिक्रमणं सह्य नियमगहण च ॥ जीये उदेइ सू
रो, तीये तिद्धिये उकायव ॥ २ ॥ उदयस्मि जातिहिसा, पमाणमिथरी
कीरमाणीये ॥ आणा जंगण वर्या, मिष्ठत विराहणं पावे ॥ ३ ॥ अर्थ—

ચૌમાસી, સંવત્સરી, પક્ષી, પંચમી, અષ્ટમી, આ તિથિઁ સૂર્યોદયમાં હોય તે પ્રમાણ છે. અન્યથા નહિ. પૂજા, પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાન, નિયમગ્રહ-
ણ, જે તિથિ સૂર્યોદયમાં હોય, તે દિવસેજ કરવાં જોઈયે, જે તિથિ સૂ-
ર્યોદયમાં હોય તેજ પ્રમાણ છે, ઉદયતિથિ વિના જે કોઈ વીજી તિથિ કરે,
માને, તે આજ્ઞાવિરાધક, અનવસ્થાકારક, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. પારાશરસ્મૃતિ
આદિમાં પણ લખ્યું છે ॥ આદિત્યોદયવેલાયાં, યા સ્તોકાપિ તિથિર્નવે-
ત્ ॥ સા સંપૂર્ણેતિ મંતવ્યા, પ્રજ્ઞતા નોદયં વિના ॥ ૧ ॥ ઉમાસ્વાતિવાચ-
કપ્રઘોષશ્ચૈવં શ્રૂયતે ॥ ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા, વૃદ્ધૌ કાર્યાતથોત્તરા ॥ શ્રી-
વીરજ્ઞાનનિર્વાણં, કાર્ય લોકાનુગૈરિહ ॥ ૧ ॥

વલી શ્રી અર્હતોના જન્માદિ પંચકલ્યાણકના દિવસો પણ પર્વમાં છે.
જે વે, ત્રણ કલ્યાણકનો દિવસ હોય તે વિશેષે કરી પર્વનો માનવો જો-
ઈયે. શાસ્ત્રોમાં શ્રવણ કરીયેં ઠીયેંકે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ સર્વ પર્વનું આરાધન-
કરવામાં પોતાને અસમર્થ જાણીને, શ્રીનેમિનાથ જગવાનને પૂઠતા હવા.
હે જગવન! ઉત્કૃષ્ટ પર્વ કયું છે? જગવંતેં કહ્યું કે હે શ્રીકૃષ્ણ! માગશિર શુદ્ધ
एकादशीનો દિવસ સર્વોત્તમ પર્વ છે; કારણ કે તે દિવસેં શ્રીજિનેંદ્રોનાં
પાંચ કલ્યાણક થયેલાં છે, સર્વેં દેત્રોનાં મલી દોઢસો કલ્યાણક થયે-
લાં છે. પઠી શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવેં મૌન પૌષધોપવાસ કરી તે દિવસ માન્યો,
ત્યારથી “યથા રાજા તથા પ્રજા” એન્યાયેં સર્વ લોક એકાદશી માનવા
લાગ્યા, તે આજ સુધી પ્રસિદ્ધ છે.

વીજ, પંચમી, અષ્ટમી, એકાદશી, ચતુર્દશી આ તિથિયોમાં પ્રાયઃ જી-
વો પરજવના આયુષ્યનો વંધ કરે છે, તે કારણથી આ તિથિયોમાં ધર્મ-
કરણી વિશેષ કરવી જોઈયેં. વલી પર્વના મહિમાના પ્રજ્ઞાવથી અધર્મી, ત-
થા નિર્દય પણ ધર્મી અને દયાવાન થઈ જાય છે, કૃપણ પણ ધન સ્વરચે છે, કુ-
શીલ પણ સુશીલ થઈ જાય છે, તે જયવંત રહો, જેણેં સંવત્સરી, ચાતુર્મા-
સી આદિ ઉત્તમ પર્વોનું કથન કરેલ છે. જે અન્યોયેં ચલાવેલાં પર્વ છે
તેમાં આગ લગાવવી, જીવમારવા, રોવાં, કુટવાં, ધૂલ ઝડાડવી, વૃદ્ધો તો-
ડવાં इत्यादि નાના પ્રકારનાં પાપ થાય છે, અને જે પર્વ અરિહંત પરમેશ્વરેં
કથન કરેલ છે, તેમાં તો નિઃકેવલ ધર્મ કલ્યોજ કરવાં કહેલ છે. તે કા-

રણથી પર્વે વિવસેં પૌષધાદિ કરે પૌષધના જેવ તથા વિધિ, સર્વ આરુચિ
વિ આદિ ગ્રથોથી જાણી લેવી

હવે ચૌમાસિક કૃત્ય સ્ત્રીપ ઠીપ ચોમાસામાં વિશેષ નિયમ ગ્રહણ
તથા પરિગ્રહનું પરિણામ કરવું જોઈએ આ કૃતુમાં ઘટ્ટુ જીવોની ઋત્વસિ
ધાય છે, તે કારણથી ગાઢાં, દુષ્ણ પ્રમુખ ન ચલાવવાં જોઈએ આંબાની કેરી
માં કીઢા પડી જાય છે, તેથી તે ન સ્વાધી જોઈએ દેશવિચાર આંબાની ઘા
ઘસમાં વિવિધ છે નિયમ બે પ્રકારના છે ૧ સુનિર્વાહ, ૨ ડુર્નિર્વાહ ધનવં
તોને વ્યાપારનો ત્યાગ, અને અવિરતિયોને સચિત્તનો ત્યાગ, રસનો ત્યા
ગ, શાકપત્રનો ત્યાગ તથા સામાયિકાદિનો અગીકાર ડુર્નિર્વાહ છે
અને દેવપૂજા, દાન, મહોત્સવાદિ સુનિર્વાહ છે, નિર્ધનને તેઠનાથી વિ
પરીત રીતે છે, અને ચિત્તની યકાગ્રતા કરવી, તે તો સર્વને ડુષ્કર છે,
તેથી ડુર્નિર્વાહ નિયમો ન હાઈ શકાય તો, સુનિર્વાહ નિયમો અગીકાર
કરે ચોમાસામાં પરગામ ન જાય, જો નિર્વાહ ન થઈ શકે તેમ હોય
તો, જે ગામ અવશ્ય જવું પડે તે વાદ કરીને ઘીજા ગામોની મુસાફરી ન
કરે. સર્વ સચિત્તનો ત્યાગ કરે નિર્વાહ ન થઈ શકે તેમ હોય તો સચિ
ત્તનું પરિમાણ કરે. નિરતર બે ગ્રણવાર જિનરાજની અષ્ટપ્રકારી પૂજા ક-
રે દેવવદન કરે, જિનમંદિરોમાં સર્વ જિનર્થિઓની પૂજા વંદના કરે, જ્ઞા
પ્રપૂજા, મહામહોત્સવ, પ્રજાવના પ્રમુખ કરે. ગુરુને ઘટ્ટુ ધવના અને ઘી
જા સર્વ સાધુઠને પ્રત્યેક વદના કરે, ચતુર્વિંશતિ સ્તવનો કાવોત્સર્ગ ક-
રે, અપૂર્વ જ્ઞાનનો પાઠ કરે, ગુરુની વૈચ્યાખ્ય કરે, વ્રહ્મચર્ય પાલે, અચિત્ત
પાળી પીયે, સચિત્તનો ત્યાગ કરે. ઘાસી વસ્તુ, વિદહ, રોટલી, પુરી પ્ર
મુખ, પાપડ, વઢી, શાકની સુકઘણી, પત્રનાં શાક, સ્વારેક, સ્વજૂર, ડા
દા, લાઢ, છુઠ, પ્રમુખ, આ સર્વે નીલફૂલ છાગી જઘાથી અને કથલા
તથા છટ અને કીઢા પડી જઘાથી લાવા યોગ્ય રહેતાં નથી, તે કારણ
થી તેમનો ત્યાગ કરે કદાચિત્ત ઔપધાદિ વિશેષ કાર્યમાં લેવું પડે તો
સમ્યક્ રીતિપ શોધીને ઘાપરે વલી પહંગ, જ્ઞાન, પગરલાં, વાતણ ૬
ત્યાદિનો ત્યાગ કરે. આજરણ ધોવાં, ઘસ રંગવાં પ્રમુખનો નિપેધ કરે
ઘર, હાટ, ત્રીંત, લાટ, પાટ, ઠીંકા, ઘી તેલનાં વાસણો, દૂધન પ્રમુખ
માં નીલફૂલ છાગી જાય છે, તેથી તેની રક્ષા વાસ્તે પ્રથમથીજ લુના

प्रमुख लगावे. मेल दूर करे. धूपमां न नाखे, शीतल स्थानमां राखे. दिवसें वे त्रण वखत पाणी गळे. तेल, गोख, ठाश प्रमुखनां वासणोनां मुखो यत्नाथी ढांकी राखे. उंसामणुं पाणी तथा स्नाननुं पाणी ज्यां जीवाकुल जूमिका न होय, त्यां थोडुं थोडुं बुडुं बुडुं नाखी दे. चूला अने दीवा उघाडा न राखे. खांडवुं, दलवुं, जरडवुं, वासणो धोवां, वस्त्र धोवां, इत्यादि कामो यत्नापूर्वक करे. जिनमंदिर अने धर्मशाला समराची राखे, यथाशक्ति उपधान, तप, प्रतिमा आदि वहन करे. इंद्रिय, कषायने जीते. योगशुद्धि तप, वीश स्थानक तप, अमृत अष्टमी तप; एकादशांग तप, चौद पूर्व तप, नमस्कार तप, चोवीश तीर्थकरनां कढ्याणिक तप, अक्षयनिधि तप, दमयंती तप, जडमहाजडादि तप, संसारतारण अष्टाष्ट तप, पद्ममासादि विशेष अनेक प्रकारची तप करे. रात्रि चतुर्विध आहार, त्रिविध आहार त्याग करे. पर्व दिवसें विकृति त्यागे, पर्व दिवसें पौषध उपवासादि करे. निरंतर पारणाने दिवसें अतिथि संविज्ञाग करे. चातुर्मासिक अजिग्रह पूर्वाचार्योए आ प्रमाणे बतावेला ठे— ज्ञानाचारमां, दर्शनाचारमां, चारित्राचारमां, तपश्चाचारमां तथा वीर्याचारमां ड्रव्यादि अनेक प्रकारना अजिग्रह करे, ते रीति आ प्रमाणे. ज्ञानाचारमां शक्ति अनुसारें सूत्र वांचे, श्रवण करे, चिंतवे, शुक्ल पंचमीना रोज ज्ञाननी पूजा करे. दर्शनाचारमां देरासरमां काजो काढे, प्रमार्जन करे, लीपे, गुंढली करे, मंडल पूरे, चैत्य जिन प्रतिमानी पूजा करे, देववंदन करे, जिनबिंबोने निर्मल करे; चारित्राचारमां जीवनी यत्ना करे. वनस्पतिमां कीडा पड्या होय तो खार न लगावे, इंधनमां, जलमां, धान्यमां, अग्निमां जीव पड्या होय तेनी रक्षा करे. कोशना उपर कलंक मूके नहि, कोशने कठण वचन बोले नहि, तोठडाश्ची कोशने बोलावे नहि, देव गुरुना सोगंद खाय नहि, कोशनी चाडी खाय नहि, कोशनी निंदा करे नहि, माता पिताने दुःख लागे तेवां प्रहन्न काम करे नहि. निधान तथा पडेळुं धन देखी, जेम शरीर अने धर्म न वगडे तेम प्रवर्ते. दिवसें ब्रह्मचर्य पाळे. रात्रि स्वदारासंतोष मात्र करे. धनधान्यादि नवप्रकारना परिग्रहनुं इष्टापरिमाण व्रत करे. दिशावकाशिक व्रत करे. स्नान, विद्वेपन, आचरण,

पुष्प, तषोष्ठ, अग्र, घरास, केशर, कस्तूरि विगेरे भोगववानी वस्तुं
परिमाण करे मजीठ, छाख, कसुवो, गल्ली विगेरेषी रंगेखां वस्त्रोनु प
रिमाण करे जांबु, नारंगी, संतरां, सफरजन, डाक, दाडिम, बीजोरां,
नाखियर प्रमुख वस्तुं तथा स्त्रीलां शाक पत्रादि खावा योग्य होय तेनु
परिमाण करे, अनंतकायादि पदार्थनो त्याग करे हीरा, माणिक, मोती,
सोनु, रुपुं इत्यादि वस्तुंनु, परिमाण करे. विगय तथा विगयगतनु प
रिमाण करे. वस्त्र धोवां, जीत क्षीपवी, गार करवी, दलवा, खांडवानो
नियम करे पाणीमां घूषका मारे नहि रांधवानुं परिमाण करे. व्या
पारनु परिमाण करे व्यापार संघर्षे वा हरेक कार्यपरत्वे जूठी साक्षी
न पूरे, चोरीनो त्याग करे परस्त्री साधे जायण तथा तेनु देखु पष
वर्जे, अनवदंष्टीर्थ न वंढावानो उपयोग राखे, सामायिक, पौषध करे, अ
तिथिसंविज्ञा करे, आ सर्वनु निरंतर नियम करे जिनमद्विरमां नि
रतर सारसंज्ञा राखे, पर्वना रोज तप करे, उजमणु यथाशक्ति करे
धर्मना रक्षणवास्ते पाणीनु गलणु तथा मुहपत्ति प्रमुख आपे, औषध
आपे, यथाशक्ति साधर्मीवात्सल्य करे. गुरुनो विनय करे मासेमासे अ
मुक सामायिक करे, वर्षमां अमुक पौषध करे. इतिआरुआविकाचा
तुर्मासिकनियमस्वरूप ॥

हवे आवकोनां वर्पकृत्य धार द्वारधी खखीय ठिय.

१ प्रथम संघपूजा करे स्वद्रव्य अनुसार अत्यंत आवरसत्कारणी
साधु साध्वी योग्य, निर्दोष वस्त्र, कांवल, उंधा, सूत्र, उन, पात्र, तुंबी,
वड, वंडिका, सोड, कागल, दोतीआं, लेखण, पुस्तकादि श्रीगुरुनी सेवा
मा राखे, धीजां पण संयमनां उपकारी उपकरण होय ते पण आपे, जेम
के प्रातिहारक, पीठ, फलक, पाटप्रमुख सर्व साधुंने आपे, तथा आव
क, आविकारूप संघनी जक्ति यथाशक्ति पेहेरामणी प्रमुख करी स
त्कार करे. देवगुरुना गुणोनु गायन करनारा गधर्वादि यावकोने पण
यथोचित दान आपे संघनी पूजाना ग्रण प्रकार ठे १ उच्छृष्ट, २ मध्य
म, ३ जघन्य सर्वदर्शनपूर्वक सर्वसत्कारणी संघनी पूजा करवी ते उ
च्छृष्ट पूजा सूतरमात्रणी पूजा करवी ते जघन्यपूजा शेष सर्वमध्यम पूजा
ठे अधिक खर्च करवानी शक्ति न होय तो, गुरुने मात्र मुखवस्त्रिका

आपी पूजा करे; वे चार श्रावक, श्राविकाउने सोपारी प्रमुख वर्षे प्रत्ये
आपे, ए प्रमाणे बहुमानथी संघपूजा करे तो निर्धनने पण महाफल ठे.
यतः ॥ संपत्तौ नियमाशक्तौ, सहनं यौवने व्रतं ॥ दारिद्र्ये दानमप्यद्वयं,
महालाजाय जायते ॥ १ ॥

१ साधर्मी वात्सल्य करे. सर्व साधर्मीउ वा केटलाएकोनी यथाशक्ति
यथायोग्य नृक्ति करे. पुत्रना जन्मोत्सवमां, विवाहमां तथा बीजां अनेक
कार्योमां साधर्मिउने निमंत्रणा करीने विशिष्ट नोजन, तांबूल, वस्त्राजर-
णादि आपे. कोइ साधर्मिने कांइ कष्ट आवी पडे तो पोतानुं धन खरची कष्ट
दूर करे. जो कोइ साधर्मी निर्धन थइ गयो होय तो धननो सहाय आपे.
परदेशमां खरची त्रुट थयो होय तो खरची आपी पोताने देश पहोचाडे.
धर्ममां अस्थिर थनारने स्थिर करे. सिदाताने सहाय करे. साधर्मी प्रमा-
दि थइ गयो होय तो प्रेरणा करी उद्योगी करे. साधर्मीउने विद्यान्यास
करावे. साधर्मिउने वांचना, पृष्ठना, परावर्तना, अनुप्रेक्षा तथा धर्मकथा-
नो सहाय करे. धर्मकरणीनी सहायतावास्ते पौषधशाला प्रमुख वंधावे, श्रा-
वक, श्राविका निराश्रितोना उद्धार वास्ते जंडोल करे. श्रावकोनी जेम
श्राविकाउनुं पण दरेक कार्यमां वात्सल्य करे. श्राविकापण ज्ञान, दर्शन,
चारित्र, शील, संतोषवादी होयठे. सधवानी जेम विधवाउ पण जे धर्म-
मां अनुरक्त होय तेमनुं वात्सल्य करे. विधवाउने अनेकरीतें धर्मकार्यो-
मां योजे. तेउनुं माता तरेह तथा बेन, दीकरी तरेह हित चिंतवे. राजा-
उ जे श्रावक होय, तेउने तो अतिथिसंविज्ञागव्रत, साधर्मिउनुं वात्सल्य
करवाथी थइ शके ठे. मुनिउने राजपिंड कटपतुं नथी, तेथी श्रीजरतच-
क्री तथा दंडवीर्य राजा प्रमुखें ते प्रमाणेज करेल ठे. श्रीसंजवनाथ जगवं-
तना जीवें त्रीजा जवमां धातकीखंडना ऐरवत क्षेत्रनी क्षेमपुरी नगरीमां
विमलवाहन राजाने जवें महाडुकालमां सर्वसाधर्मिउने नोजन प्रमुखनी
सहायता आपवाथी तीर्थकर नामकर्म उपार्जन करेल ठे; तेमज देवगिरि
मांडवगढमां शाह जगत्सिंहें तथा थिरापड नगरमां श्रीमाल आजूयें
त्रणसो साठ साधर्मिउने धन आपी पोतानी तुल्य करेल ठे; तथा शाह
सारंगादि अनेक पुरुषोयें साधर्मिउनुं अनेक तरेहथी वात्सल्य करेल ठे.

३ यात्राविधि लखीये ठीये. दरेक वर्षे जघन्यथी एक यात्रा तो अव-

શ્ય કરવી જોઈએ યાત્રાના ત્રણ પ્રકાર છે ૧ અઠાણ્યાત્રા, ૨ રથયાત્રા, ૩ તીર્થયાત્રા, અઠાણ્યાત્રા વિસ્તાર સહિત સર્વ ચૈત્ય પરિપાટી કરે, તેતુના મ ચૈત્યયાત્રા પણ કહેવાય છે રથયાત્રા શ્રીદેમચંદ્રસૂરિકૃત પરિશિષ્ટપર્વમાં જેમ સંપ્રતિ રાજાયેં કરેલ છે, તેમ કરે, તથા મહાપદ્મરાજા ચક્રવર્તિયે જેમ માતાના મનોરથ પૂર્ણ કરવાવાસ્તે કરેલ છે, તેમ કરે, અને જેમ શ્રી કુમારપાલ રાજાયેં રથયાત્રા કરી છે તેવીરીતેં કરે.

તીર્થયાત્રા આ પ્રમાણે કરે શ્રીશત્રુંજય, રૈવતાચલાદિ તીર્થ, તથા તીર્થકરોનાં જન્મ, વીક્ષા, જ્ઞાન, નિર્વાણ અને વિહારજૂમિ, આ સર્વ સ્થલ, જવ્યજીવોને પ્રચૂત શુભજાણના સંપાદક છે, તે કારણથી સંસારથી તરવાના કારણે હોવાથી તે તીર્થ કહેવાય છે તે તીર્થજૂમિમાં જવાથી સમ્યક્ત્વ નિર્મલ થાય છે જિનશાસનની ઇશ્વરિય વાસ્તે જે રીતિયેં યાત્રા કરવી જોઈએ, તે રીતિ આ પ્રમાણે છે પ્રયાણના સ્થાનથી યાત્રાના સ્થાન સુધી ૧ નિરંતર ઇકવાર ખોજન કરે, ૨ સચિત્તનો પરિહાર કરે, ૩ જૂમિ શયન કરે, ૪ બ્રહ્મચર્ય પાલે, ૫ સર્વ સામગ્રી વિદ્યમાન ઠતાં પગેં ચાલે, ૬ સમ્યક્ત્વની નિર્મલતાપૂર્વક ઘને વસ્ત પ્રતિક્રમણ ક્રિયા કરે, વક્ષી રાજાની આજ્ઞા લઈ યાત્રાગમન કરે. વિશિષ્ટ મંદિરોને સજાવે વિનય, વહુ માનસહિત સ્વજન તથા સાધર્મિઠને યોલાવે, ગુરુને સાથે પધારવાની નિમત્રણા કરે, અમારી પઢહ ફેરાવે, જિનમંદિરમા મહાપૂજા, મહોત્સવ કરાવે, સ્વરથી ઘિનાનાને સ્વરથી આપે, વાહનરહિતને વાહન આપે, નિરાધારને યથાયોગ્ય આધાર આપે, સાર્યવાહની જેમ ઇર્ષ્યોપણા કરાવી છો કોને ઇત્સાહવંત કરે, આઢધર સહિત તલુ, હેરા, ચરુ, પાલ, વાસણો, પ્રમુખ સાથે છે, ગાઢાં, રથ, પાલસી પ્રમુખ વાહનો તથા ઘોઢા ઇટ પ્રમુખ જાનવરો સાથે સજ્જા કરાવે, શ્રીસંઘની રક્ષાવાસ્તે શૂરવીર યોદ્ધાઠને સાથે છે, યોદ્ધાઠને તલવાર, ઘડુક ઇત્યાદિ હથેલીઆરો આપે, ગીત, નાટક, વાજિત્ર પ્રમુખ સામગ્રી યથાયોગ્ય મેલવે પઠી શુભમુહૂર્તે, શુભ શુકર્ને પ્રસ્થાન (પ્રયાણ) કરે, ખોજનાદિથી શ્રીસંઘનો સત્કાર કરે, સંઘપતિનુ તિલક કરાવે, સંઘનું પ્રયાણ ઘયા પઠી ઇત્તરોત્તર મુકામ કરવાનો ઘંવો ઘસ્ટ કરે, રક્ષાપાલોને રસ્તામાં આગલ, પાઠલ, સાથે રાલે, સંઘ મુકામ પહોંચતાં તેમને ઇતરવાની ગોઠવણ કરાયે, રસ્તામાં કોઈની ગાઢી પ્રમુખ

जांगी जुटी जाय तो समरावी आपे, सर्वप्रकारें यथायोग्य संधने सहाय आपे, ग्राम, वा नगरें ज्यां जिनमंदिर आवे त्यां महाध्वजा आपे, चैत्य-परिवाडी आदि महोत्सव करे, जीर्ण चैत्योनो उद्धार कराववा सहाय आपे, ज्यारे तीर्थेने देखे त्यारे हीरा, मोती, सुवर्ण आदिथी वधावे, लाड-वा प्रमुखना व्हाणा करे, साधर्मीवात्सल्य तथा यथोचित दान आपे; ज्यारे तीर्थमां प्रवेश करे त्यारे मोटा उत्सवथी प्रथम हर्षपूजामां धन चढावे, प्रदक्षिणा करे, अष्टप्रकारी, सत्तरजेदी, स्नात्रपूजा विगेरे अनेक प्रकारनी पूजा करे, घीनी धारा दे, पुष्पघर, कदलीघर प्रमुख बनावे, महाध्वजा चढा-वे, पूजाराप्रमुखने पेहेरामणी आपे, कोइ पण मांगनारने ना कहे नहि, रात्रि जागरण करे, अनेक प्रकारे गीत नृत्यादि उत्सव करे, तीर्थोपवास ठछ प्रमुख तपश्चर्या करे, अक्षतना अनेक प्रकारथी मंडल पूरे, अनेक प्रकारना फल तथा नैवेद्य, एकसो आठ, चोवीश, बासी, बावन, व्हों-तेर आदि ढोवे, सर्व जड्य जोजननो थाल ढोवे; चंदरवा, अंगवूहणा सुंदर अनेक प्रकारे आपे, तीर्थस्थानमां दीपक वास्ते धी, तेल आपे; पू-जानी सामग्री वास्ते, चंदन, केशर, बरास, कस्तूरि, अगर, दशांग, क-लश, धूपधाणा, आरति, जालर, चामर, थाल, रकेवी, आचरण प्रमुख अनेक उत्तम वस्तुं आपे, देरी करावे, कारीगरोने सत्कार आपे, ती-र्थना बगडेला कामने समरावे, सार संजाल वास्ते बंदोबस्त करे, तीर्थ-रक्षकोनुं बहु सन्मान करे, पेहेरामणी आपे, साधर्मीवात्सल्य तथा गुरु-जक्ति करे. आ प्रमाणे यात्रा करी तेवीज रीते पाठा स्वस्थानके आवे, स-मतायुक्त सर्व क्रिया करे अने वर्षसुधी तीर्थ व्रत करे, इति यात्राविधि ॥

हवे स्नात्र विधि लखीये ठीये. जिनमंदिरमां स्नात्र महोत्सवमां घी-नो मेरु करे, अष्टमंगल प्रमुखनी रचना करे, फल नैवेद्यादि ढोवे, उत्तम प्रकारना केशर, चंदन, पुष्प, अंबर प्रमुख लावे, सकल आवक समुदा-यने मेलवी गीत नृत्यादि आडंबरथी महापूजा रचावे, डुकूलादि महा-ध्वजा आपे, प्रौढ आडंबरथी प्रजावना निरंतर वा पर्व दिवसे करे, पर्व दिवसे पण न करी शके तो वर्षमां एकवार अवश्य करे. स्नात्र महोत्सव-मां स्वधननो व्यय योग्य रीते करे. जीनमतनो उद्योत थाय तेम करे.

देवद्रव्यनी वृद्धिवास्ते अनेक प्रकारे लोकोने उत्साह वधे तेवा कार्यो

કરે, પૂજામાં, માલા ચઢાવવા પ્રમુખ કાર્યોમાં દેવઙ્ગ્યની વૃદ્ધિ થાય તેવી યોજના કરે કેશર, ચંદન, ઘરાસ પ્રમુખ અનેક વસ્તુ યથાશક્તિ મુઞ્જવ પ્રતિ વર્ષે આપે

સુદર આંગી, પત્રજગી, સર્વોગ આચરણ, પુષ્પગૃહ, કદલીગૃહ, પ્રમુખ ની રચના કરે, વિવિધ યત્રાદિકની રચના કરે, ગીત, નૃત્યાદિ મહોત્સવ કરે, મહાપૂજા રાત્રિ જાગરણ કરે

શ્રુતજ્ઞાન પુસ્તક પ્રમુખની પૂજા કર્પુરાદિથી નિરંતર સુગમ ઠે, અને પ્રશસ્ત વસ્ત્રાદિથી વિશેષ પૂજા તો પ્રતિમાસ શુક્લ પચમીનારોજ આવકે કરવી યોગ્યઠે જો શક્તિ ન હોય તો પણ વર્ષમાં એકવાર તો અવશ્ય પૂજા કરે તેનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જ્ઞાનજક્તિ દ્વારમાં લેખવામાં આવશે

પચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર, આવશ્યક સૂત્ર, ઉપદેશમાલા, ઉત્તરાખ્યનાદિ જ્ઞાન વર્ણનનો તપ કરી જઘન્યથી એકવાર ઉદ્યાપન (ઇજમણ) કરે, જેથી લક્ષ્મીની સફલતા થાય, જ્યારે જપ તપનું ઉદ્યાપન કરે, ત્યારે જે ત્યજપર કલ્પશારોદ્ધણ કરે, ફલ ચઢાવે, અક્ષત પાત્રના મસ્તક ઉપર અક્ષત ચઢાવે જેમ જોજન ઉપર તાંબુલ અપાય ઠે તેમ, આ બાબતમાં પણ જાણવું ઇજમણની વિધિ શાસ્ત્રોત્તરથી જાણી લેવી

તીર્થોની પ્રજાવનાવાસ્તે વાજતે ગાજતે પ્રૌઢ આઢવરથી ગુરુનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરાવે આ કથન વ્યવહાર જાણ્યમાં ઠે તેમ કરવાથી જિનમતની પ્રજાવના થાયઠે શ્રીસંઘનું પણ યથાશક્તિ ઘડુમાન, પૂજા, જક્તિ કરે નાણિયેર પ્રમુખની પ્રજાવના કરે, તાંબુલ પ્રવાનરૂપ જક્તિ કરે, તેમ કરવાથી શાસનની ઇશ્વરિયા થાયઠે, અને શાસનની ઇશ્વરિયા તીર્થંકરગોત્ર ઉપાર્જન થાયઠે આ કથન જ્ઞાતાસૂત્રમાં ઠે

ગુરુનો યોગ પ્રાપ્ત થયે ઠતે, જઘન્યથી વર્ષમાં એકવાર આલોચના લે, પોતાના કરેલા સર્વ પાપ ગુરુની સન્મુખ પ્રગટ કરે, ગુરુ જે પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે અંગીકાર કરે, ફરી તેવું પાપ ન કરે, તેનું નામ આલોચના ગૃહણ કરવીઠે, એમ આરુ જીતકલ્પાદિમાં વિધિ લેલીઠે પક્ષપઠી, ચાર માસ પઠી, એક વર્ષે પઠી, ઇત્કુદ ચાર વર્ષે પઠી, નિશ્ચયે આલોચના કરે. પોતાના શબ્દ કાઢવાવાસ્તે, કેન્દ્રથી સાતસો યોજન અને કાલથી ધારવર્ષ સુધી ગીતાર્થ ગુરુની અન્વેષણા કરે, તે ગીતાર્થ ગુરુ કેવા હોય ? મન,

वचन, काया जेनां स्थिर होय, चारित्रवंत होय, आलोचना गृहणमां कुशल होय, प्रायश्चित्तना जाणकार होय, विषाद रहित होय, एवा गीतार्थ गुरु होय, ते आलोचना प्रायश्चित्त आपवा योग्य ठे.

गीतार्थ कोने कहिये ? १ जे निशीथादि ठेद शास्त्रोना मूलपाठ, निर्युक्ति, ज्ञाष्य, चूर्णी आदिना जाणकार होय, ज्ञानादि पंचाचार युक्त होय, २ आधारवंत, आलोचित पापना धारणावाला होय, ३ आगमादि पांच व्यवहारना जाणवावाला होय, तेमां पण आ कालमां तो जीतव्य-वहार मुख्य ठे, तेना जाणकार होय, ४ प्रायश्चित्त आलोचकनी लज्जा दूर करावनारा होय, ५ आलोचकनी शुद्धि करनारा होय, ६ आलोचकना पापकर्म बीजाउनी पासे न कहे, ७ आलोचक जेम निर्वाह करी शके, तेम प्रायश्चित्त आपे, ८ जे प्रायश्चित्त न करे तेने इहलोक परलोकना जय बतावे. आ आठ गुण युक्त गीतार्थ गुरु होय ठे.

साधु तथा श्रावके १ प्रथम तो पोताना गढमां गढना आचार्य पासे, २ तेना अज्ञावे, उपाध्यायनी पासे, ३ तेना अज्ञावे, प्रवर्तकनी पासे, ४ तेना अज्ञावे स्थविरनी पासे, ५ तेना अज्ञावे गणावहेदकनी पासे, स्वगढमां आ पांचेना अज्ञावे संजोगी एक समाचारीवाला गढांतरमां पूर्वोक्त आचार्य प्रमुख पांचेनी पासे अनुक्रमे आलोचे, तेउनो पण अज्ञाव ठते, असंजोगी संवेगी गढमां पूर्वोक्तक्रमे आलोचे, तेउनो पण अज्ञाव ठते गीतार्थ पार्श्वस्थ (पासढ) नी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे गीतार्थ सारूपीनी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे पश्चात्कृतनी पासे आलोचे; जे शुक्ल वस्त्रधारी, शिरमुंडित, अबद्धकण्ठ, रजोहरण रहित, ब्रह्मचारी, स्त्री रहित जिज्ञावृत्ति होय ते सारूपी कहेवाय ठे; जे शिखासहित अर्थात् चोट-ढी सहित तथा स्त्री सहित होय ते सिद्धपुत्र कहेवाय ठे. जे चारित्र बोडी गृहस्थवेष धारण करे ठे, ते पश्चात्कृत कहेवाय ठे. आलोचनाने अवसरे पासढादिने पण गुरुनी जेम वंदना करे; कारण के विनय मूल धर्म ठे, ते कारणशी वंदना करे. जो ते पासढादि पोते पोताने गुणहीन जाणी वंदना न करावे, तो तेने आसन उपर बेसाडी प्रणाम मात्र करी आलोचना ले; तथा पश्चात्कृतने इत्वरसामायिक आरोपण लिंग आपी, पढी तेनी पासे यथाविधि पूर्वक आलोचना ले. पार्श्वस्थादिने अज्ञावे ग-

करे, पूजामा, माछा चढाववा प्रमुख कार्योमां देवऊव्यनी वृद्धि पाय तेवी योजना करे केशर, चदन, घरास प्रमुख अनेक वस्तु यथाशक्ति मुजब प्रति वर्षे आपे

सुंदर आगी, पत्रजंगी, सर्वांग आचरण, पुष्पगृह, कदलीगृह, प्रमुख नी रचना करे, विविध यन्त्रादिकनी रचना करे, गीत, नृत्यादि महोत्सव करे, महापूजा रात्रि जागरण करे

श्रुतज्ञान पुस्तक प्रमुखनी पूजा कर्पूरादिथी निरंतर सुगम ठे, अने प्रशस्त वस्त्रादिथी विशेष पूजा तो प्रतिमास शुक्ल पंचमीनारोज आबके करवी योग्यठे जो शक्ति न होय तो पण वर्षमां एकवार तो अवश्य पूजा करे तेनु विस्तारथी स्वरूप ज्ञानजक्ति द्वारमां खखवामां आवशे

पंचपरमेष्टि नमस्कार, आवश्यक सूत्र, उपवेशमाछा, उत्तराण्ययनादि ज्ञान दर्शननो तप करी जघन्यथी एकवार उद्यापन (उजमणु) करे, जेथी सद्धीनी सफलता थाय, ज्यारे जप तपनु उद्यापन करे, त्यारे बे त्यउपर कखशारोहण करे, फल चढावे, अक्षत पात्रना मस्तक उपर अक्षत चढावे जेम भोजन उपर तांबुख अपाय ठे तेम, आ वाघतमां पण जाणवु उजमणानी विधि शास्त्रांतरथी जाणी लेवी

तीर्थोनी प्रजावनावास्ते घाजते गाजते प्रौढ आढंवरथी गुरुनो प्रवेश महोत्सव करावे आ कथन व्यवहार जाण्यमां ठे तेम करवाथी जिनमत नी प्रजावना थायठे श्रीसंघनु पण यथाशक्ति बहुमान, पूजा, जक्ति करे. नाखियेर प्रमुखनी प्रजावना करे, तांबुख प्रदानरूप जक्ति करे, तेम करवाथी शासननी उन्नति थायठे, अने शासननी उन्नतिथी तीर्थंकरगोत्र उपार्जन थायठे आ कथन ज्ञातासूत्रमा ठे

गुरुनो योग प्राप्त यये ठते, जघन्यथी वर्षमां एकवार आखोचना छे, पोताना करेछा सय पाप गुरुनी सन्मुख प्रगट करे, गुरु जे प्रायश्चित्त आपे ते अंगीकार करे, फरी तेवु पाप न करे, तेनु नाम आखोचना गृहण करवीठे, एम आरु जीतकृपादिमा विधि खखीठे पक्षपठी, चार मास पठी, एक वर्ष पठी, उष्ट्र घार वर्ष पठी, निश्चयें आखोचना करे. पोताना शय्य काढयावास्ते, देशथी सातसो योजन अने कालथी बारवर्ष सुधी गीतार्थ गुरुनी अन्वेषणा करे, ते गीतार्थ गुरु केवा होय ? मन,

वचन, काया जेनां स्थिर होय, चारित्रवंत होय, आलोचना ग्रहणमां कुशल होय, प्रायश्चित्तना जाणकार होय, विषाद रहित होय, एवा गीतार्थ गुरु होय, ते आलोचना प्रायश्चित्त आपवा योग्य ठे.

गीतार्थ कोने कहिये ? १ जे निशीथादि ठेद शास्त्रोना मूलपाठ, निर्युक्ति, ज्ञाप्य, चूर्णी आदिना जाणकार होय, ज्ञानादि पंचाचार युक्त होय, २ आधारवंत, आलोचित पापना धारणावाला होय, ३ आगमादि पांच व्यवहारना जाणवावाला होय, तेमां पण आ कालमां तो जीतव्यवहार मुख्य ठे, तेना जाणकार होय, ४ प्रायश्चित्त आलोचकनी लज्जा दूर करावनारा होय, ५ आलोचकनी शुद्धि करनारा होय, ६ आलोचकना पापकर्म बीजार्जनी पासे न कहे, ७ आलोचक जेम निर्वाह करी शके, तेम प्रायश्चित्त आपे, ८ जे प्रायश्चित्त न करे तेने इहलोक परलोकना जय वतावे. आ आठ गुण युक्त गीतार्थ गुरु होय ठे.

साधु तथा श्रावके १ प्रथम तो पोताना गढमां गढना आचार्य पासे, २ तेना अज्ञावे, उपाध्यायनी पासे, ३ तेना अज्ञावे, प्रवर्तकनी पासे, ४ तेना अज्ञावे स्थविरनी पासे, ५ तेना अज्ञावे गणावहेदकनी पासे, स्वगढमां आ पांचेना अज्ञावे संज्ञोगी एक समाचारीवाला गढांतरमां पूर्वोक्त आचार्य प्रमुख पांचेनी पासे अनुक्रमे आलोचे, तेउनो पण अज्ञाव ठते, असंज्ञोगी संवेगी गढमां पूर्वोक्तक्रमे आलोचे, तेउनो पण अज्ञाव ठते गीतार्थ पार्श्वस्थ (पासढ) नी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे गीतार्थ सारूपीनी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे पश्चात्कृतनी पासे आलोचे; जे शुक्ल वस्त्रधारी, शिरमुंडित, अवलकढ, रजोहरण रहित, ब्रह्मचारी, स्त्री रहित जिज्ञावृत्ति होय ते सारूपी कहेवाय ठे; जे शिखासहित अर्थात् चोटली सहित तथा स्त्री सहित होय ते सिद्धपुत्र कहेवाय ठे. जे चारित्र ठोडी ग्रहस्थवेष धारण करे ठे, ते पश्चात्कृत कहेवाय ठे. आलोचनाने अवसरे पासढादिने पण गुरुनी जेम वंदना करे; कारण के विनय मूल धर्म ठे, ते कारणथी वंदना करे. जो ते पासढादि पोते पोताने गुणहीन जाणी वंदना न करावे, तो तेने आसन उपर वेसाडी प्रणाम मात्र करी आलोचना ले; तथा पश्चात्कृतने इत्वरसामायिक आरोपण लिंग आपी, पढी तेनी पासें यथाविधि पूर्वक आलोचना ले. पार्श्वस्थादिने अज्ञावे रा-

ज गृहादि गुणशील चैत्यादिमां ज्यां श्री अरिहंत, गणधरादिषु बहु
वार लोकोने प्रायश्चित्त आपेक्षां होय, ते क्षेत्रमां रद्देनारा देवताळये ते
देखेख होय, तेथी ते देवताळनु अछम प्रमुख तपशी आराधन करी, तेनी
पासे आलोचे, कदाचित ते देवता चवी गया होय, अने तेने स्थानके वी
जा देवता उत्पन्न थया होय, तो ते देवता महाविदेहना अरिहंतने पुढी
ने प्रायश्चित्त आपे, तेने पण अज्ञावे, पूर्वोत्तर दिशि सन्मुख मुख करी
अर्हत सिद्धोनी समक्ष आलोवे, परंतु शक्य न राखे आलोचना कर
नारा पुरुष, मायारहित वासकनी जेम सरल थइ आलोवे जे कोइ, को
इपण कारणशी आलोचना न करे, ते आराधक नथी

आलोचना करनार दस दोष वर्जी आलोचना करे. दस दोषना नाम
१ गुरुने घैयाषष्ठ प्रमुखशी प्रथम खुशी करी पठी आलोचना से, जेथी
गुरु अल्प पायश्चित्त आपे, २ आ गुरु अल्प दंड आपे ठे, तेथी तेवा गुरुपा
से तेवा अनुमानशी आलोवे, ३ जे अपराध वीजाये दीठा होय तेज मा
त्र आलोवे, परंतु वीजाये न देखेखा होय ते न आलोववा ते, ४ वादर
दोषने आलोववा, अने सूक्ष्म दोषने न आलोववा ते, ५ सूक्ष्म दोषने
आलोववा, परंतु वादर दोषने न आलोववा ते, ६ अव्यक्त स्वरशी आ
लोववु, ७ गुरु समजे नहि तेथी रीते रोखो करीने आलोववुं ते, ८ आ
लोचना कर्मा पठी बहुजनोने सुणाववु ते, ९ अव्यक्त अंगीतार्थनी पासे
आलोववु १० जे अपराध गुरुने कह्यो होय, तेज पोताना अपराधने आ
लोचवो आ दश दोष ठे

आलोचना करवाथी, जेम धोजो उपादनार जार दूर करवाथी हस
को थाय ठे, तेम पापशी आलोचन करनार हसवो थाय ठे पापरूप श
क्य दूर थायठे, प्रमोद उत्पन्न थायठे पोताना दोषोनी निवृत्ति आत्मसा
क्षीये देखी वीजा पण आलोचना करे सरलता प्राप्त थवाथी शुरुता था
य ठे जुप्कर काम करनार कहेवाय ठे दोषनु सेवन करवु ते जुप्कर नथी,
परंतु दोषनो प्रकाश करवो ते जुप्कर ठे श्री तीर्थंकर जगवंतनी आज्ञा
ना आराधक थायठे आलोचना करवाथी वासहत्या, स्त्री हत्या, यतिहत्यादि
पाप, देवादि इन्द्रिय जहाण पाप, राजपत्नी गमनादि महापाप पण सम्य
क् रीतिये गुरुदत्त प्रायश्चित्त करवाथी दूर थइ जायठे जो एम न होयतो

દૃઢપ્રહારી પ્રમુખ તેજ જવમાં મોઢા કેમ પ્રાપ્ત કરત ? તે કારણથી દર વર્ષે ચોમાસામાં તો અવશ્ય આલોચના લે.

હવે જન્મકૃત્ય અઠાર દારોથી લખીએ ઢીએ. ૧ પ્રથમ ઉચિત દાર. ઉચિત અર્થાત્ યોગ્ય વાસ કરવાનું પ્રથમ સ્થાન કરે; જ્યાં રહેવાથી ધર્મ, અર્થ, કામ એ ત્રણેની સિદ્ધિ થાય. બીજે સ્થલે વસવાથી બંને જવ બગડી જાય છે. જિહ્વપટ્ટીમાં, ચોરોના ગામમાં, પર્વતની તલેટીમાં, હિંસક લોકોમાં, ડુષ્ટ લોકોમાં, ધર્મીલોકોની નિંદા કરનારાંમાં, શત્રુઓમાં વાસ ન કરે. જ્યાં જિનવૈત્ય હોય, મુનિનું આવાગમન હોય, શ્રાવક વસતા હોય, બુદ્ધિમાન્ લોકો સ્વજાત્રેજ શીલવાન્ હોય, પ્રજા ધર્મશીલ હોય, અને જ્યાં વહુ જલ, શંધન, ધાન્યાદિ હોય ત્યાં વાસ કરે. જેમ અજમેરની પાસે હર્ષપુર નગર હતું, એવા નગરમાં રહેવાથી, ધનવંત, ગુણવંત અને ધર્મવંતની સંગતિથી વિનય, વિચાર, આચાર, ઉદારતા, ગંજીરતા, ધૈર્યતા, પ્રતિષ્ઠા આદિ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે. ધર્મકૃત્યમાં કુશલતા થાય છે; તે કારણથી કનિષ્ઠ ગામોમાં ધનપ્રાપ્તિ હોય તોપણ વાસ ન કરે. યતઃ ॥ યદિ-વાંઠસિ મૂર્ખત્વં, ગ્રામે વસ દિનત્રયં ॥ અપૂર્વસ્યાગમો નાસ્તિ, પૂર્વાધીતં-ચ નશ્યતિ ॥ ૧ ॥

ઉચિતસ્થાન પણ સ્વચક્ર, પરચક્ર, પરસ્પર વિરોધ, ડુર્જિહ્વ, મારી, પ્રજાવિરોધ, અન્નાદિ વસ્તુક્ષય, શત્રુઓ કારણે પ્રસંગે તત્કાલ તજી દેવું જોઈએ; નહિ તો ત્રિવર્ગની હાનિ થઈ જાય છે. જેમ પૂર્વે મુસલમાનના જવાથી લોકો દિલ્લીનો ત્યાગ કરી ગુજરાત પ્રમુખ દેશોમાં જવાથી સુખી અને ધનવાન થયા; તથા જેમ દ્વિતિપ્રતિષ્ઠિત શેહેર ઉજ્જાઇ થવાથી ચંપા નગરી વસી, અને ચંપા ઉજ્જાઇ થવાથી પાટલીપુત્ર અર્થાત્ પટના વસ્યું, તેમ શ્રાવક પણ પૂર્વોક્ત હાનિ જાણે તો નગર ઢોડીને બીજી જગાએ જઈ વાસ કરે.

રહેવાનું ઘર પણ સારા લોકોની પડોશમાં કરે, પરંતુ વેશ્યા તિર્યંચ, જિહ્વાચર, શ્રમણ, બૌદ્ધ, તાપસ, બ્રાહ્મણ, કોટવાલ, માઠી, જુગારી, ચોર, નટ, જાટ, કુકર્મી પ્રમુખના પડોશમાં ઘર વા ડુકાન ન કરે. જો દેરાની પાસે રહે તો હાનિ થાય. ચોકમાં, ધૂતારાના વાસમાં અને પ્રધાનના પડોશમાં રહે તો ધન અને પુત્રની હાનિ થાય. મૂર્ખ, અધર્મી, પાછંડી, પતિત,

घोर, रोगी, क्रोधी, चढाल, मदोन्मत्त, गुरुतत्पग, बैरी, स्वामिर्वचन, सो
जी, रुपि—स्त्री अने बासहस्याना करनारा पटखा सोको आपणुं हित क
रनारा होय, तोपण तेना पढोसमां वास न करवो, कारण के सेठनी सं
गतथी गुणहानि प्रमुख अनेक उपद्रव धायते

ज्यां हाडनु शक्य न होय, राख न होय, ज्यां राज उगतो होय, सुं
वर वर्ण, गंधवासी माटी होय, मीतुं जस होय, खोदतां धन निकसे,
ते जगा शुज समजवी वसी जे चूमि शीतकासमां उष्ण स्पर्शवासी अने
उष्णकासमां शीत स्पर्शवासी होय, ते जगा बहुज शुज जाणवी एक
हाथमात्र चूमि प्रथम खोदी, पठी तेज माटीथी तेज स्याहो पुरवो, जो
माटी वधे तो श्रेष्ठ चूमि जाणवी, जो माटी ठंठी थाय तो कनिष्ठ चूमि
जाणवी, तथा सो पगसां जरतां जेटखो कास लागे तेठखा कासमां जे
चूमिमां पाणी न सूकाय, ते उत्तम चूमि जाणवी जो तेठखा वखतमां
एक आंगस जर पाणी शोषाज जाय तो ते मध्यम चूमि जाणवी, जो एक
आंगस उपरांत पाणी शोषाय तो अधम चूमि जाणवी, तथा पद्मांतरमां
जे चूमिना खातरमां फूस नाखतां जो फूस सूकाय नहि तो ते उत्तम
चूमि जाणवी, जो अर्ध सूकाय तो मध्यम चूमि जाणवी जो सर्व सूका
ह जाय तो अधम चूमि जाणवी जे चूमिमां शास वावतां ग्रथ विवसे ठ
गे ते उत्तम, पांच विवस पठी उगे ते मध्यम, अने सात विवस पठी ठ
गे ते हीन चूमि जाणवी

सर्पनी धंवी उपर घर घनाववामां आवे तो रोग धाय, पोखी चूमिठ
पर घर घनाववामां आवे तो निर्धन थाय, शक्य युक्त चूमिउपर घनाव
वामां आवे तो मरण धाय मनुष्यनुं हाड तथा केशनु शक्य होय तो
मनुष्योनी हानि थाय, खरनु शक्य होय तो राजाप्रमुखनो जय धाय, आ
नु हाड होय तो बालकनुं मरण धाय, बालकनुं हाड होय तो एहसा
मि परदेशमां नाश पामे, गायनु शक्य होय तो गौरुप धननी हानि धाय,
मनुष्यना केश, कपाल अने जस्म होय तो मरण धाय

प्रथम प्रहर अने ठेखा प्रहर शिवायना वाकीना प्रहरमां वृद्धानी अने
प्यजानी ठाया घर उपर पडे तो दुःखदायक समजवी अरिहंतना मवि
रनी पाठसना जागमां न रेहेबुं, ब्रह्मा अने कृष्णना मविरनी साथे न

રહેવું, ચંડિકા અને સૂર્યના મંદિરની સન્મુખ ન રહેવું, મહાદેવની તો કોઈ પણ બાજુએ રહેવું નહિ. કૃષ્ણની ડાબી બાજુએ અને બ્રહ્માની જમણી બાજુએ ન રહેવું. સ્નાનનું પાણી, ધ્વજાની ઠાયા અને વિલેપન વર્જે. જિનમંદિરના શિખરની ઠાયા અને અરિહંતની દૃષ્ટિ પડે ત્યાં વાસ ન કરવો. નગર તથા ગામની ઇશાન ખુણમાં ઘર ન બનાવે; બનાવે તો ઊંચી જાતિવાલો દુઃખ પામે.

ઘર બનાવે તો વેચનારને પૂરી કિંમત આપે. પાડોશીને દુઃખ ન આપે, ઘર લેતી વખત કોઈને દુઃખ ન આપે, કાષ્ઠ, પાષાણ, ઇંટ પ્રમુખ વસ્તુ નિર્દોષ, દૃઢ, મજબુત અને નવીન હોય તે વાજવી મૂલ આપીને લે, વેચાતી વસ્તુનું યોગ્ય મૂલ આપે, પરંતુ પોતે ઇંટ, ચુનો પકાવવાનું ન કરે. જિનપ્રાસાદની ઇંટ પ્રમુખ ન ગ્રહણ કરે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, દેરાસર, કુવા, વાવ, સ્મશાન, મઠ અને રાજાના મંદિર, તેડના કાષ્ઠ, પથ્થર, ઇંટ પ્રમુખ સર્વ ગૃહસ્થના ઘરમાં વપરાય તો વિરોધકારી છે, અને ધર્મના સ્થાનમાં વપરાય તો સુખદાયક છે.

પાષાણમય ઘરમાં કાષ્ઠનો સ્થંભ અને કાષ્ઠમય ઘરમાં પાષાણનો સ્થંભ ન બનાવે, મંદિરમાં પણ ન બનાવે. હલકા કાષ્ઠ, કોલ્હાના કાષ્ઠ, અર્દટના કાષ્ઠ, ચરખાના કાષ્ઠ, કાંટાવાળા વૃક્ષના કાષ્ઠ, પંચ ઊંચરના કાષ્ઠ, આ સર્વ કાષ્ઠ ઘરમાં ન વાપરે. બીજોરા, કેલા, 'દાડમ, જંબીર, આંબલી અને ધતુરાના કાષ્ઠ પણ વર્જે. આ વૃક્ષોનાં મૂલ પડો કોશમાંથી ઘરમાં પ્રવેશ કરે, વા તેડની ઠાયા ઘરમાં પડે તો કુલનો નાશ કરે. પૂર્વ દિશિતરફ ઘર ઊંચું હોય તો ધનનો નાશ થાય, દક્ષિણદિશિયે ઊંચું હોય તો ધનની વૃદ્ધિ થાય, પશ્ચિમદિશિયે ઊંચું હોય તો ધનાદિની વૃદ્ધિ થાય, અને ઉત્તરદિશિ તરફ ઊંચું હોય તો ઝાઝાડ થાય. જે ઘર ગોલ હોય, બહુ ખુણાવાળું હોય, અથવા એક, બે વા ત્રણ ખુણાવાળું હોય, અને દક્ષિણ વામી તરફ લાંબુ હોય, એવા ઘરમાં વાસ ન કરવો. જે ઘરનાં દ્વાર સ્વયમેવ ઊઘડે વા બંધ થાય તે ઘર સુખકારી નહિ.

ઘરના દ્વાર ઉપર કલશાદિ ચિત્ર હોય તો શુભ છે, અને નાટારંજ, મહાજારત તથા રામાયણના ચુરુ, રાજાડના ચુરુ, કૃષિડના ચરિત્ર, દેવચરિત્ર, આ ચિત્રો ઘરમાં શુભ નથી; તથા ફલ વૃક્ષ, પુષ્પ વેલ, સરસ્વ-

તી, નવ નિધાન, યજ્ઞસ્તંત્ર, લક્ષ્મી દેવિ, કલ્પશ, વર્કુમાન, ષોડ સ્વપ્નાવલિ, આ ચિત્રો શુદ્ધ છે

લજ્જર, વાહન, કેલાં, કોહલાં, ધીજોરાં, જે ઘરમાં ઇગે તે ઘરનો નાશ થાય છે વઢવૃદ્ધ ઇગે તો લક્ષ્મીનો નાશ કરે, કાંટા વાલા વૃદ્ધ ઇગે તો શત્રુનો જય કરે, મોટા ફલવાલા વૃદ્ધ ઇગે તો સંતાનનો નાશ કરે, આ વૃદ્ધના કાઠ પળ વર્જે કોઈ શાસ્ત્ર ઇમ પળ કહે છે કે, ઘરની પૂર્વે વઢવૃદ્ધ હોય તો સારુ છે, વક્ષિણ વાજુયે ઇંધર વૃદ્ધ શુદ્ધ છે, પશ્ચિમ પાસે પીપ્પલ વૃદ્ધ અને ઉત્તર પાસે પ્લીક્ષણ વૃદ્ધ સારા છે

ઘરમાં પૂર્વેવિશિયે લક્ષ્મીનું ઘર કરે, અગ્નિ યુગ્મમાં રસોડું કરે, વક્ષિણ વિશિયે શયનની જગા કરે, નૈરુત યુગ્મમાં શસ્ત્રશાલા કરે, પશ્ચિમવિશિયે જોજન ક્રિયા કરે, વાયુ યુગ્મમાં અન્ન સંગ્રહ કરે, ઉત્તર વાજુયે પાણીઆરુ કરે, ઇશાન યુગ્મમાં દેવ રહુ કરે, વક્ષિણ પાસે અગ્નિ, પાણી, ગાય, વાયુ, અને વીવાની ઝૂમિકા બનાવે, વામી વાજુયે જોજન ધાન્ય ડાબ્ય, વાહન, અને દેવતાની ઝૂમિ બનાવે, આ પૂર્વાદિ વિશા ઘરના દરવાજાની અપેક્ષાએ જાણવી, ઈંકવત, સૂર્ય અપેક્ષાએ નહિ

ઘર ધનાવનાર સુધાર, કઢીઆ, મજૂરને કરારથી અધિક મજૂરી આપે, તેમાં શોજા સમજવી રહસ્યને યોગ્ય ઘર બનાવે, પરંતુ વ્યર્થ મોટું ઘર ન બનાવે, કારણ કે તેમ કરવાથી વ્યર્થ ધન સ્વરચાય છે ઘરના દ્વારો મર્યાદા પૂર્વક રાખે ઘરુ દ્વાર બનાવે નહિ અધિક દ્વારથી, છુટ જનોના પ્રવેશનો જય તથા સ્ત્રી અને ધનનો તેથી નાશ થાય છે વરવાજાના દ્વારણાં મજબુત બનાવે, સાંકલ, આગલીઆથી સુરક્ષિત કરે કમાડ પળ સુલે સુલે તેવા બનાવે ખીતમાં ઝુંગલ રાસવાથી પશ્ચેન્દ્રિય જીવની વિરાધના થાય છે કમાડ વાસે સ્થાને ચલાથી વાસે, તેથી જ રીતે ચલાથી ઇલાકે પર નાલ, સાલ વિગેરે ઇલિત બનાવે આ પ્રમાણે વેશ, કાલ, સ્વૈચ્છિક ઇલિત, સ્વજાતિ ઇલિત, ઘર ધનાથી, વિધિ સહિત, સ્નાત્રપૂજા, સાધર્મીવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરી, શુદ્ધ મુહૂર્તે, શુદ્ધ શુક્રને, પ્રવેશ કરે તો સુલ્લી થાય, ત્રિવર્ગની સિદ્ધિના હેતુ થાય ઇતિ પ્રથમ દ્વાર ૨ થીજુ વિચાદ્વાર કહીયે ઈયે વિચા તે સપ્તરુ, જળરુ, વાણિજ્યાદિ કલાનુ પ્રદાન કરવું, અર્પાત અધ્યયન કરવું જે વિચાન્યાસ કરતા નથી, તે મૂલ્ય રહે છે, અને પગલે

પગલે પરાજવ પામે છે. વિદ્યાવાન્ પરદેશમાં પણ માનનીય થાય છે, તે કારણથી સર્વ પ્રકારની કલા શિખવી જોઈએ. કોણ જાણે ક્ષેત્ર, કાલના વિશેષથી કઈ કલાથી આજીવિકા કરવી પડશે? જેઠું સર્વ કલા શિખ્યા હોય, તેઠુંયે પણ પૂર્વોક્ત સાત પ્રકારની આજીવિકામાંથી જે કલાથી સુખે નિર્વાહ થાય, તે કલાથી આજીવિકા કરવી. જો સર્વ કલા શિખવાને સમર્થ ન હોઈએ, તો જે કલાથી, પોતાનો નિર્વાહ સુખે થાય, અને પરલોકમાં સારી ગતિ થાય તે કલા શિખવી. પુરુષે બે વાત નિરંતર ધ્યાનમાં રાખવી, એક, જેથી સુખે નિર્વાહ થાય તે, તથા બીજી જેથી મરણ પછી સદ્ગતિ થાય તે, આ બંને અવશ્ય શિખવી. ૩ હવે વિવાહદ્વાર લેખીએ ઠીએ. વિવાહ પણ ત્રિવર્ગ શુદ્ધિનો હેતુ હોવાથી યોગ્ય કરવો જોઈએ. અન્ય ગોત્રવાલા સાથે વિવાહ કરવો જોઈએ. સમાન કૂલ, સદાચાર, શીલ, રૂપ, વય, વિદ્યા, ધન, વેષ, ણાયા, પ્રતિષ્ઠાદિ ગુણોમાં જે પોતાની સમાન હોય, તેની સાથે વિવાહ કરે, અન્યથા કુટુંબક્લેશ, અવહેલના પ્રમુખ અનેક વિટંબના ઉત્પન્ન થાય છે. શ્રીમતીવત્. સામુદ્રિક શાસ્ત્રોક્ત શરીરના લક્ષણ અને જન્મપત્રિકા દેખી, વરકન્યાની પરીક્ષા કરી વિવાહ કરે. ॥ યદુક્તં ॥ કુલંચ શીલંચ સનાથતાચ, વિદ્યાચવિત્તંચ વપુર્વથ-શ્ર ॥ વરેગુણાઃ સત્તવિલોકનીયા, સ્તતઃ પરંજાગ્યવશાહિ કન્યા ॥૧॥ જો વર મૂર્ખ હોય, નિર્ધન હોય, દૂર રહેનાર હોય, સૂરમો હોય, વૈરાગ્યવંત મોહા-જિલાષી હોય, વયમાં કન્યાથી ત્રણ ગણો અધિક હોય, તેવાને કન્યા ન દેવી; વલી અતિ ધનવાન, અતિ નરમ, અતિ ક્રોધી, વિકલાંગી અને રોગી, તેવાને પણ કન્યા ન દેવી; તેમજ કુલ, જાતિમાં અતિહીન હોય, માત-પિતાવિનાનો હોય, સ્ત્રી, પુત્ર સહિત જેને હોય, તેને પણ કન્યા ન દેવી. વલી જેને બહુ જનોની સાથે વેર હોય, દરરોજ કમાય તોજ ખાવાનું સાધન થાય તેમ હોય, આલસુ હોય, તેવાને પણ કન્યા ન દેવી. તથા જે એક ગોત્રી હોય, વ્યસની હોય, દરિદ્ર હોય તેને પણ કન્યા ન દેવી. જે સ્ત્રી, કપટ રહિતપણે જતારની સાથે વર્તે, દેવરની સાથે પણ કપટ રહિતપણે વર્તે, સાસુની ઝત્તિ કરે, સગા સંબંધીનું વાત્સલ્ય કરે, જાણું-માં સ્નેહવાલી હોય, કમલની જેમ વિકસિત વદનવાલી હોય, તે કુલવ-ધૂ સુલક્ષણી જાણવી.

અગ્નિ દેવની સાક્ષીએ પાણી પ્રહ્ણ કરતું તે વિવાહ કહેવાય છે જગતમાં વિવાહના આર્યલોકમાં આઠ પ્રકાર છે ૧ બ્રાહ્મ, ૨ વૈવ, ૩ આર્ય, ૪ પ્રાજાપત્ય, ૫ ગાંધર્વ, ૬ આસુર, ૭ રાક્ષસ, અને ૮ પિશાચ જે વીવાહમાં કન્યાનો પિતા પાનેતર ઇંઢાડી તથા અક્ષકાર આપી પોતાની કન્યા પરણાવે, તે બ્રાહ્મવિવાહ છે, જે વિહાહમાં યજ્ઞ કરનાર બ્રાહ્મણને કન્યાનો પિતા ધર્મની ક્રિયા કરતાં પોતાની કન્યા આપે તે દેવવિવાહ છે જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા ઘરની પાસેથી ગાયનુ જોડુ છઠ્ઠ ઘરને કન્યા પરણાવે તે આર્ય વિવાહ છે આ ઠેણા વે વિવાહ લૌકિક વેદસમ્મત છે જૈન વેદમાં આ વિવાહ નથી, કારણ કે આ વે વિવાહના મંત્રો જૈનવેદમાં નથી, તેમ પ્રચલિત વ્યવહારમાં પણ નથી જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા સન્માન પૂર્વક પોતાની કન્યાને યોગ્ય ઘરને આપે, તે પ્રાજાપત્ય વિવાહ છે આ ચારે પ્રકારના વિવાહ લૌકિક નીતિમુજબ ઉત્તમ પ્રકારના છે જે સ્ત્રી પુરુષ માતાપિતાની આજ્ઞાવિના પરસ્પર રાગથી પોતાની મેલે વિવાહ કરે, તે ગાંધર્વ વિવાહ છે જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા ઘરની પાસેથી અવેજ છઠ્ઠ કન્યાને પરણાવે, તે આસુર વિવાહ છે જે પુરુષ કન્યાને જોરાવરીથી પ્રહ્ણ કરે, તે રાક્ષસ વિવાહ છે જે પુરુષ સુતેલી, મલોન્મત્ત, ઘાવરી કન્યાને પ્રહ્ણ કરી છઠ્ઠ જાય તે પિશાચ વિવાહ છે પાઠણના ચારે વિવાહ અધમ વિવાહ છે જે વિવાહમાં ઘરવહુની પરસ્પર ઘહુજ પ્રીતિ થાય, તે વિવાહ ઉત્તમ પ્રકારના વિવાહમાં ગણાય છે સારી સ્ત્રીનો છાત્ર તેજ વીવાહતું ફલ છે સારો પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તેજ સ્ત્રી મહાવાનુ ફલ છે જેમ થવાથી ધિત્તવૃત્તિ અનુપહત રહે, શુદ્ધાચાર રહે, દેવયુરુ, અતિથી, વાંધવ પ્રમુખનો સત્કાર થાય

વિવાહમાં ધનનો વ્યય, પોતાના કુલ વૈજ્ઞની મર્યાદા મુજબ તથા શક્તિ મુજબ અને લોકમાં વાસ્તવિક છાત્રે તેમ કરે, વિશેષ સ્વર્ચ કરવાની ધાણ કરે નહિ અધિક સ્વર્ચ તો ધર્મના કાર્યોમાં કરવો વાસ્તવિક છે વિવાહમાં પણ સ્નાત્ર મહોત્સવ, મહાપૂજા આવર સહિત કરે, નૈવેદ્યાદિ ઢોલે, ચતુર્વિધ સંઘનો સત્કાર કરે વિવાહના કાર્યો સંસાર ફલના આપે નારાં છે, તેથી તેવા પ્રસંગે ધર્મકાર્યોમાં વ્યય થાય તે સફલ છે

૪ હવે મિત્રદ્વાર કહીએ ઠીએ ઉત્તમ પ્રકૃતિવાલા, સાધર્મી, ગુણવાનુ છે

ર્યવાન, ગંઝીર, ચતુર, વિશ્વાસપાત્ર ઇત્યાદિ શુદ્ધ ગુણવાલા તથા પ્રાયઃ સમાન વય તથા સ્થિતિવાલા સાથે મિત્રતા કરે. તેવા મિત્ર કદાચિત્ ધન-હીન થઈ જાય તોપણ તેની ગરીબ અવસ્થામાં તેને સહાય કરે. ૫ જિન-મંદિરદ્વાર. જિનેશ્વર જગવાનનું મંદીર અતિ સુંદર, શિખર વંધ, મંડપ-યુક્ત ચરતચક્રવર્તી પ્રમુખ મહાન્ પુરુષોથે વનાવેલાના ચરિત્રો ધ્યાનમાં લઈ નિરજિમાન વૃત્તિથી, જન્મને સફલ માનતાં વનાવે. વિશિષ્ટ પાપાણ તથા કાષ્ઠથી તે સુવર્ણ, મણી, રત્નમય યથા શક્તિ મુજવ વનાવે. જો શક્તિ ન હોય તો ઘાસની ઝુંપડી પણ ન્યાયોપાર્જીત દ્રવ્યથી વનાવી, તેમાં માટીની પ્રતિમા ત્રાવી પૂજે. જિનમંદિર ન્યાયોપાર્જીત ધનથીજ વનાવવું જોઈયે. જેણે જિનમંદિર વનાવ્યું નથી, વા જિનપ્રતિમાં ત્રાવી નથી, અને સાધુપણું પ્રાપ્ત કર્યું નથી, તે પોતાનો મનુષ્ય જન્મ હારી ગયો છે. જે પુરુષ શક્તિને અજાણે માત્ર પુષ્પથી પણ પૂજા કરે, તે પરમ પુન્ય ઉપાર્જન કરે છે, તો જેણે અત્યંત સુંદર જિનમંદિર માનરહિત થઈ વનાવ્યું, તેના પુન્યની શું સિમા ? તેનો તો જન્મજ કૃતકૃત્ય છે.

જિનમંદિર વનાવવાની વિધિ લક્ષીયે ઠીયે. શુદ્ધ ચૂમિપરપૂર્વે ઘર વનાવવાની વિધિ કહી, તે વિશેષ અનુસારે, મંદિર વંધાવે, પાષાણ ઉત્તમ જાતિના વાપરે, કાષ્ઠપણ શુદ્ધ, દેવાધિષ્ઠિત વનથી સૂકાં લાવે. ઇંટ, ચુનો પોતે પકાવે તે સારું નહિ. યત્નાપૂર્વક જિનમંદિર કારીગરો પાસે વંધાવે. વંધાવ્યા પછી કારીગરોને પેહેરામણી, સન્માન આપે, તેડની સાથે ઢલ કપટ ન કરે, તેડને પગાર પણ કરાર કરતાં અધિક આપે, જેથી તેડ જિનમંદિરનું કામ વહુજ શુદ્ધ ધ્યાનતથી દીર્ઘકાલ સુરક્ષિત રહે તેવું કરે. જિનમંદિર વંધાવતાં શુદ્ધપરિણામ વાસ્તે શ્રીસંઘ તથા ગુરુ સમક્ષ કહે કે, અવિધિથી પરધન જે મારી પાસે પ્રાપ્ત થયું હોય, તેનું ફલ તે ધનના માલિકને છે. એ પ્રમાણે જિનમંદિર વંધાવે. જિનમંદિર વંધાવતાં, ચૂમિ ખોદવી પહે, પથ્થર લાવવા પહે, ઇંટ ચુનાની જાળીડ પણ ઉપયોગમાં લેવી પહે, સુરંગ ફોડવા પહે, ઇત્યાદિ અનેક મહા આરંજના કામ કરવાં પહે, તેથી જિનમંદિર ન વંધાવવું જોઈયે, એમ લેશ માત્ર આશંકા ન કરે. જિનમંદિર યત્નાપૂર્વક વંધાવતાં કૂપદૃષ્ટાંત મુજવ મહાલાજી છે. તેમાં અનેક પ્રતિમાનું સ્થાપન, પૂજન, સંઘસમાગમ, ધર્મદેશના, દર્શન વૃતાદિ-

ની પ્રતિપત્તિ, શાસનપ્રજાવના, ઇત્યાદિ અગણિત પુણ્ય ધધના હેતુ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી જિનમંદિર ધધાવવું, તે શ્રાવકનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે

જીર્ણોદ્ધારનું સ્વરૂપ લેખીએ ઠીએ ॥ ચત ॥ નવીન જિનગેહસ્ય, ત્રિધાને ચત્ફલ જવેત્ ॥ તસ્માદ્દષ્ટગુણ પુણ્યં, જીર્ણોદ્ધારેણ જાયતે ॥ ૧ ॥ જીર્ણે સમુદ્ધૃતે યાવ, ત્તાવત્ પુણ્ય ન નૂતને ॥ અપમર્દો મહાસ્ત્ર, સ્વચેત્ય ર્યાતિધીરપિ ॥ ૨ ॥ વલી કશ્ચુ ઠે કે ॥ રાય અમશ્ચ સેઠી, કોઢવીયે વિ દેસેણ કાઠ ॥ જીર્ણે પુઠાયણે, જીર્ણકપ્પીવાધિ કારવશ્ચ ॥ ૨ ॥ અર્ષ રાજા, મત્રી, શેઠ, કોટવી વિગેરેને અપદેશ વશ્ચ, જીર્ણ જિનમંદિરનો ઠદ્ધાર જિનકલ્પી સાધુ પણ કરાવે જેણે જિન જવનનો ઠદ્ધાર કર્યો, તેણે જયકર સસારથી પોતાના આત્માનો ઠદ્ધાર કર્યો, એમ જાણવું જીર્ણ જે ત્ય ઠદ્ધાર કરણ પૂર્વકજ નવીન જેત્ય કરાવવું યોગ્ય છે, તે કારણથી શ્રી સંપ્રતિ રાજાએ નેવાસી હજાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા છે, અને નવીન જિન મંદિર તો ઠત્રીશ હજારજ ધધાવ્યાં છે તેવીજ રીતે શ્રીકુમારપાલ રાજા તથા વસ્તુપાલ પ્રમુખે પણ નવીન જિનમંદિરો કરતાં જીર્ણોદ્ધાર વિશેષ કરાવેલ છે

જ્યારે જિનમંદિર તૈયાર થઈ જાય, ત્યારે તેમાં પ્રતિમાજી શીઘ્ર પિરા જમાન કરવા જોઈએ યદાહ શ્રીહરિજીઘ સૂરિ ॥ જિનજવને જિનવિધં, કારયિતવ્ય ક્રુતતુ બુદ્ધિમતા ॥ સાધિષ્ઠાન હ્યેવ, તદ્જયનં વૃદ્ધિમદ્જયતિ ॥ ૧ ॥ જિનપ્રતિમા સ્થાપન કર્યા પઠી દેરાસરમા જઢાર, કલશ, શ્રાં ધાકુટી વિગેરે અપકરણો આપવાં, તથા ધાગ, ધાઢી, ગામ, નગર પ્રમુખ તેના રક્ષણવાસ્તે રાજાએ આપવા જોઈએ જેમ શ્રીસિદ્ધરાજે શ્રીરેવતાવલ પર્યંત અપર શ્રીનેમિનાથ જગયતના જેત્યવાસ્તે ધારગામ જેટમા આપ્યાં તથા જેમ કુમારપાલ રાજાએ ધીતજય પાટન મ્હોદાયતા પ્રાવાના પત્ર અપર શ્રી અદાયન રાજાના અર્પણ કરેલા ગામોનો લેલ નિકલ્યો, તે કબુલ કરી તે ગામો આપ્યા, તે પ્રમાણે આપે શ્રીજિનમંદિર ધધાવવાનું પશ્ચ આ છે યથાશક્તિ ધધનને અનુસારે શ્રી જિનજયન કરાવેતે પુરુષ મદ્દર્શિયંત વિમાનવાસી દેવતાઠ પણ જેની સ્તુતિ કરે, તથા જે ચિરકાલ મુગ્ય આનંદ જોગયે, તેણા વિમાનવાસી દેવની ગતિ તપા ઠવી ગતિ પ્રાપ્ત કરે.

૫ પ્રતિમાદ્ધાર શ્રી અરિદત્તનુ વિંય મણિ, મુવર્ણ, ધાતુ, પાપાણ, ધંદ

નાદિ ઉત્તમ કાષ્ઠ, વા માટીનું અંગુષ્ઠ પ્રમાણથી યાવત્ પાંચસો ધનુષ્ય પ્રમાણ યથાશક્તિ સુંદરાકાર શાંતરસમય વનાવે. શ્રી જિનપ્રતિમા જરાવનારને શું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે ? તે લક્ષીયે ઢીયે ॥ યતઃ ॥ વસંતતિલકા વૃત્તમ્ ॥ સન્મૃત્તિકા મલ શિલા તલ દંત રૌપ્ય, સૌવર્ણ રત્નમણિ ચંદન ચારુ વિંબમ્ ॥ કુર્વંતિ જૈનમિહ ચે સ્વધનાનુરૂપં, તે પ્રાપ્નુવન્તિ નૃસુરેષુ મહાસુખાનિ ॥ ૧ ॥ તેપ્રમાણે પ્રતિમા જરાવનારા, મનુષ્ય તથા દેવગતિમાં મહાસુખ પ્રાપ્ત કરે છે. તથા, આર્યા ॥ દારિદ્ર્યં દોહગ્ગં, કુજાશ્ કુસરીરકુગ્ગશ્ કુમ્મજ્જં ॥ અવસાણ રોગસોગા, ન હુંતિ જિણવિંબ કારિણં ॥ ૧ ॥ અર્થ. જિનવિંબના કરાવનાર દારિદ્ર્ય, દૌર્જાગ્ય, કડ્ડુપું શરીર, નરક તિર્યચની માઠી ગતિ, બુરીબુદ્ધિ, પરાધીનપણું, રોગ, તથા શોક પ્રાપ્ત કરતા નથી.

પ્રતિમા પણ વાસ્તુશાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિપૂર્વક વનાવે, સુલક્ષણયુક્ત વનાવે, જેથી સંતતિની વૃદ્ધિ થાય. જે પ્રતિમા અન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યથી વનાવેલી હોય, તથા જે દોરંગાદિ રંગવાલા પાષાણની વનેલી હોય, તેમજ જેના અંગ હીન અધિક હોય, તે પ્રતિમા સ્વપરની ઉન્નતિનો નાશ કરે છે. જે પ્રતિમાનું મુખ, નાક, નેત્ર, કટી, ઇટલાં અંગ खंडित હોય, તે પ્રતિમાને મૂલનાયક ન કરવી જોઈએ. જે પ્રતિમાને સો વર્ષથી અધિક વર્ષ થઈ ગયાં હોય, અને જે પ્રજાવિક પુરુષની પ્રતિષ્ઠિત કરેલી હોય, તે પ્રતિમા જો खंडित થઈ ગઈ હોય તોપણ પૂજવા યોગ્ય છે. પાષાણમય વિંબના પરિવારમાં જો વીજો રંગ હોય તો તે વિંબ સુખકારક નથી. જે વિંબ સમ અંગુલ પ્રમાણ હોય તે શુભ નથી. એક આંગલથી અગીઆર આંગલસુધીના પ્રમાણવાલા વિંબ ચૃહદેરાસરમાં પૂજવા યોગ્ય છે, તે ઉપરાંતના પ્રમાણવાલા વિંબ હોય તો સાધારણ મંદિરમાં પૂજવા જોઈએ. આ કથન પૂર્વાચાર્યોનું છે. નિરયાવલિ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે લેપની, પાષાણની, કાષ્ઠની, દાંતની, લોહની પ્રતિમા પરિવાર તેમજ પ્રમાણરહિત હોય, તો ચૃહમાં ન પૂજવી. ચૃહદેરાસરમાં પ્રતિમાજી પાસે નૈવેદ્યનો વિસ્તાર અતિશય ન કરવો. ત્રણ કાલ પ્રતિમાની પૂજા કરે, પ્રતિમાજીને અન્નિષેક કરી, પ્રાતઃ કાલમાં પ્રથમ પ્રહર વ્યતીત થયે, અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરી, જાવપૂજા કરે. પ્રતિમાજી મુખ્ય વૃત્તિયે પરિકર સહિત, તિલક સહિત, આચરણ સહિત કરાવે. મૂલનાયકજી તો વિશેષ રીતે શોભનિક વનાવવાજો.

इये, कारण के जिनप्रतिमानी अधिक शोजा देखावाधी परिणाम अत्यंत सुंदर तथा उल्लासमान थाय ठे, अने तेधी अधिक निर्जरा थाय ठे जिनमंदिर अने जिनप्रतिमा बनावनारने अतुल्य पुण्यफल थाय ठे ज्यांसे धी मंदिर अने प्रतिमा रहे त्यांसे धी बनावनारने पुण्य प्राप्त थया करे ठे जेम् अष्टापद पर्वत उपर नरतचक्रवर्तीये करावेसा मंदिर तथा रेवतगिरि उपर ब्रह्मोद्भवा बनावेसा कांचनमय मंदिर तथा प्रतिमा, तथा चरतचक्रवर्तीनी अगुठीमां रहेली माणकेनी प्रतिमा, जे कुष्पाक तीर्थमां माणिक्य स्वामिनी प्रतिमा कहेवाय ठे ते, तथा श्रीस्तंभनक पार्श्वनाथनी प्रतिमा जे आज पर्यंत पूजाय ठे, तेम् पुण्यफल प्राप्त थाय ठे तेज कारणधी आ चोवीसीमां नरतचक्रवर्तीये श्रीशत्रुजयतीर्थ उपर रत्नमय चौमुख चोरासी मठप संयुक्त श्रीरीषभदेव जगवाननु मंदिर बंधाव्युं, ज्यां पांच क्रोड मुनिना परिवार सहित पुढरीक गणधर मोक्ष पाम्या ज्ञान, निर्वाणना स्थानक पण बनाव्यां तेधीज रीतें बाहुबली, मरुदेवी शृंगमां, रेवतगिरि, अर्बुदगिरि, वैज्जारगिरि, अने समेतशिखर उपर जिनमंदिरों बनाव्यां प्रतिमाठ पण सुवर्णनी बनावी नरत राजानी आठमी पाटे दंड धीये राजाये तथा बीजा सगर चक्रवर्तीये तेठनो उद्धार कराव्यो, तथा हरिषेण नामा दशमा चक्रवर्तीये श्रीजिनमंदिर मंडित पृथ्वी करी संग्रति राजाये सवासाख जिनमंदिर तथा सवाक्रोड जिनप्रतीमा नराधी गवाखियरना राजा आम राजा आवके श्रीमहावीर अरिहंतनु एकसो एक हाथ ठंघु जिनमंदिर बंधाव्यु, तेमां साढाप्रण क्रोड सोनामोहोरो खरची सात हाथ प्रमाण ठची श्रीमहावीर स्वामिनी प्रतिमा धीराजमान करी, मूल मंडपमां एकवीस साख सोनेया खरच्या श्रीकुमारपाल राजाये चौदसो चमासीश नवा जिनमंदिर बंधाव्या, तथा सोखसो मंदिर जिणों उद्धार करी समराव्यां ठन्नु क्रोड रुपैया खरची त्रिभुवनविहार नामा जिनमंदिर बंधाव्यु, तेमां एकसो पचवीस आंगल प्रमाण अरिष्ट रत्नमयी प्रतिमा दोतेर देरी संयुक्त चोवीस प्रतिमा रखनी, चोवीस रूपानी स्थापन करी, तथा चौदजार प्रमाण एकेक चोवीसी बनावी मंत्री वस्तुपाखे तेरसो तेर नवा जिनमंदिर बंधाव्या, अने चावीससो जीणों उद्धार कराव्या, सवासाख प्रतिमा नराधी, अने सवासाख सुवर्ण रत्नमय प्रतिमाजीनां

आचूषणो कराव्यां. शाह पेशके चोरासी जिनमंदिर बंधाव्यां; ते सर्वे वीरमदे राजाना राज्यमां मांघाता तथा आँकार नगरमां अने देवगिरि उपर क्रोडो रूपीआ खरची बंधाव्यां, त्रण लाख रूपीआ दानमां आप्या; तथा श्रीशत्रुंजय तीर्थ उपर श्रीरीषभदेवजीतुं मंदिर सुवर्णपत्रां म-
ढावी मेरुशृंग समान कर्युं हतुं. पूर्वोक्त सर्वे मंदिर, मुसलमान राजाज्ये तथा अजेपाल राजाये जमीनदोस्त करी दीधां. शेष जे बचेलां ठे, ते आज पण आबु, तारंगादि पर्वत उपर विद्यमान ठे.

७ प्रतिमानी प्रतिष्ठाधार. प्रतिमानी प्रतिष्ठा शीघ्र करवी जोइये, षो-
डशक ग्रंथमां लख्युं ठे के, मंदिर तैयार थया पढी दस दिवसनी अंदरज प्रतिष्ठा करवी जोइये. प्रतिष्ठाविधि प्रतिष्ठाकल्पथी जाणवी.

८ दीक्षाधार. आवके पोताना पुत्र, पुत्री, जाइ, जत्रीजा, स्वजन, मि-
त्र, परिजन प्रमुख जे कोइ दीक्षा लेवाना अजिलाषी होय, तेने मोटा आडंबरथी महोत्सव करी दीक्षा अपाववी, उपस्थापना कराववी; बीजाड पण जे दीक्षा लेवावाला होय तेउने वास्ते महोत्सव करे, अने दीक्षा अपावे तो महापुण्यनुं कारण ठे. जेना कुलमां चारित्र धारण करनार पु-
रुष होय, ते महापुण्यवान् कुल ठे. लौकिक शास्त्रमां पण कह्युं ठे के ॥
यतः ॥ तावद् भ्रमन्ति संसारे, पितरः पिंडकांक्षिणः ॥ यावत् कुले विशु-
द्धात्मा, यतिपुत्रो न जायते ॥ १ ॥

९ तत्पद स्थापनाधार. गणि, वाचनाचार्य, वाचक, आचार्यादि पदप्र-
तिष्ठा शासननी उन्नति वास्ते मोटा महोत्सवथी करे; जेम पूर्वे गणध-
रो वास्ते शक्र इंद्रे करेल ठे, तथा मंत्री वस्तुपाले एकवीश आचार्योंनी
पद स्थापना करी, तेम करे.

१० पुस्तक लखाववानुं धार. आचारांगादि सिद्धांतना ग्रंथो तथा जि-
नचरित्रादि अनेक ग्रंथो न्यायोपार्जीत धनथी लखावे. सुंदर कागलो उ-
पर सुंदर अक्षरोथी लखावे. पोते वांचे, संवेगी गीतार्थ पासे वंचावे. प्रौ-
ढ महोत्सवथी शुभ दिवसे पुस्तकनी पूजा करी बहुमान करावे. ग्रंथ-
णनाराउने वस्त्र, अन्नादिनी सहाय करे. पूर्वकालमां जे शास्त्रो हतां, ते
दुःषमकालना प्रज्ञावथी बार वर्षना दुकालमां बहु विछेद गयां, बाकी जे
रह्यां ते जगवान् नागार्जुन स्कंदिलाचार्य प्रमुख महापुरुषोये पुस्तकोमां

सख्यां, त्वाथी सखेखां शास्त्रोनु बहुमान यथा साग्यं, ते कारणभी पुस्तक जरूर सखाववां जोइये, आ पुस्तको विछेद जशे तो आ क्षेत्रनां अनाथ जीवोनी शु दशा यशे ? तेर्ने ज्ञान शीरीते प्राप्त यशे ? ते कारणभी पुस्तको अति आदरभी सखावी, पुस्तको सुदर वस्त्रोभी धांधी, बहु यत्नाभी राखी, पूजवा जोइये शाहू पेथडे सातक्रोड अने मंत्री वस्तुपाछे अठार क्रोड रुपैया खरभी ज्ञानना चंदार कराव्या थिरापडीय संघति आचूये पोतानी माताना रुपैया त्रण क्रोड खरभी सर्व आगमोनी प्रतो सोनेरी अक्षरोभी सखावी, शेष प्रथो शाहीना अक्षरोभी सखाव्या, माटे पुस्तकोनो उद्धार करवो

११ पौषधशाखा धनाववानु द्वार आधके पौषध करवावास्ते पोताने वास्ते तेमज वीजा साधमीर्लवास्ते साधारण स्थानमां पूर्वोक्त घर धनाववानी विधि अनुसारे पौषधशाखा धधाववी जोइये पौषधशाखा समराववा अवसरे सुसाधुने रद्देवाने ते स्थान आपवु तेमां महाफल ठे श्रीवस्तुपाछे (एण४) नवसे चोरासी पौषधशाखा धधावी श्रीसिद्धराज जय सिंह राजाये प्रधान सांतुने रद्देवावास्ते बहु सुदर आवास (मेहेस) बंधाव्यो, पठी श्रीवादि देवसूरिजीने ते घताववासारु आमत्रण कयुं मंत्री जीये पुत्रु “गुरुराज आवास केवो ठे ? त्यारे शिष्य माणिक्ये कण्ठ के ते पौषधशाखा होय तो वर्णन करीये मंत्रीये कण्ठ के “आ पौषधशाखा हवेठे”

१२-१३ धारमा अने तेरमां द्वारमां जन्मभी जावजीवमुधी सम्यक दर्शन यथाशक्ति पाछे, १३ तथा यथाशक्ति व्रतादि पाछे

१४ दीक्षा ग्रहणद्वार आधक अवसर जाणी दीक्षा ग्रहण करे वा व्यावस्थामां जो दीक्षा न छहे तो पोताना मनमां उगायो माने जगत मां अतिबल्लज वस्तुवास्ते जेम लोक निरतर चिंता राखे ठे, तेम आधक पण नित्य सर्पधीरति यवानी चिंता राखे जो गृहस्थावास पाछे, तोपण उदासीनताभी अखितपणे, पोताने परोणा समान समजे, कारण के जाव आधकनां सहाण सत्तर प्रकारना वर्णवेखां ठे तेना नाम

१ स्त्रीभी वेराग्य, २ इन्द्रियभी वेराग्य, ३ धनभी वेराग्य, ४ संसारभी वेराग्य, ५ विषयभी वेराग्य, ६ आरंजम्वरूप ज्ञान, ७ घरनो दुःखरूप अ नुत्तम, ८ सम्यक् दर्शन धारणा, ९ गाढरीया प्रयादनो त्याग, १० धर्म

मां अग्रेसरपणुं, आगमानुसार धर्ममां प्रवर्त्तना, ११ दानादिमां यथाशक्ति प्रवर्त्तना, १२ विधिमार्गमां प्रवर्त्तना, १३ मध्यस्थ वृत्ति, १४ अरक्तद्विष्ट, १५ असंबद्ध, १६ परहितार्थे अर्थ, कामनो त्याग, १७ वेश्या वृत्तिये घरवास.

स्त्री अनर्थनुं स्थानठे, चपल चित्तवाली ठे, नरकनी सडक सरखी ठे, एम जाणी तेने वशवर्ती नहि यतां तेनाथी उदास रहे. १ इंद्रियो, चंचल घोडा समान ठे, माठी गतितरफ निरंतर दोडेठे, तेथी तेनुं यथार्थ स्वरूप जाणी सद्ज्ञानरूप रज्जुथी तेने दुष्ट प्रवृत्तिथी रोके. ३ धन सर्व अनर्थ तथा क्लेशनुं कारण ठे, तेथी धन प्राप्त थये, तथा प्राप्त करवामां अतिलोत्री थाय नहि. ४ संसार, चतुर्गति रूप दुःखमय, अनेक विटंबनाथी जरपुर ठे, तेथी तेमां आसक्ति न करे. ५ विषयसुख क्षणमात्रठे. तेनुं दुःख श्रेणि परंपरा ठे, तेथी विषय विषफल समान ठे, एम जाणी कदापि विषयमां गृहित्व न करे. ६ तीव्र आरंज निरंतर वर्जे, निर्वाह न थाय तोपण अद्वारंजी रहे, अने आरंज रहितनी स्तुति करे, सर्व जीवो उपर दयावंत रहे. ७ गृहवासने दुःख रूप, बंदीखाना समान मानी गृहवासमां उदासवृत्तिये रहे, अने चारित्र मोहनीय कर्मने जीतवानो उद्यम करे. ८ आस्तिक्य जाव संयुक्त जिनशासननी प्रज्ञावना तथा गुरु-ज्ञाति करे, तेवी रीतें सम्यग्दर्शन निर्मल धारण करे. ९ जेवी रीतें मूर्ख लोको गाढरीआ प्रवाह प्रमाणे वर्त्ते, तेम नहि वर्त्ततां जिन आगम अनुसारे प्रवर्त्ते. ११ पोतानी शक्ति नहि गोपवतां चारे प्रकारनो दानादि धर्म करे. १२ हितकारी, अनवद्य, धर्मक्रियाने चिंतामणी रत्ननी जेम दुर्लभ जाणी तेप्रमाणे करतां कोइ मूर्खना हसवाथी लज्जा न धरे. १३ शरीर राखवावास्ते धन, स्वजन, आहार, घर प्रमुखमां प्रवर्त्ते, परंतु राग-द्वेष कोइ वस्तुमां न करे. १४ उपशांत वृत्ति सार ठे, एम विचारी राग-द्वेषमां लेपायमान न रहे, खोटो आग्रह न करे, हितनो अजिलाषी थइ मध्यस्थ रहे. १५ सर्व वस्तुने क्षणजंगुर मानी निरंतर धनादि साथे अप्रतिबद्ध पणे रहे. १६ संसारथी विरक्त मन राखे, एम जाणे के जोग जोगववाथी आज पर्यंत कोइ तृप्त थयेल नथी, ठतां स्त्री आदिना आग्रहथी जोगविलासमां प्रवर्त्ते तोपण विरक्तपणे रहे. १७ वेश्यानी जेम अजिलाषा रहित वर्त्ते, एम विचारे के आ अनित्य सुख आज काल मारे ढोडवा-

ना ठे, तेथी घरवासमा स्थिर जाव न करे ॥ इति धर्म रत्नशास्त्रे कथित जाव थावक गुणवर्णन ॥

एम शुच जावना वासित प्रथम कहेख दिनकृत्यादिमां रक्त ॥ “इह मेव निगगथे पवयणे अठे परमठे सेसे अणठे” एवी सिद्धातोक्त रीतिरे वर्तमान सर्व व्यापारोमां सर्व प्रयत्नथी वर्तता थका, सर्वत्र अप्रतिबद्ध चित्त राखे, अनुक्रमें मोहने जीतवाने समर्थ थइ, पुत्र, जाइ, जन्मीजावने गृहचार सोंपी स्वशक्ति अनुसारे अर्हंतचेत्यमां अछाइ महोत्सव करी, संघनी पूजा करी, दीन अनाथोने यथाशक्ति दान दइ, परिचित्त जनों साथे खमतखामणा करी सुदर्शन शेठना जेम विधि सहित सर्वविरति अगीकार करे

१५ पदरमाछारमा—जो दीक्षा खेवानी शक्ति न होय तो आरंभनो त्याग करे, जो निर्वाह न थाय, तोपण अस्पारंजी रद्दी सर्व सचित्त आहारादि केटलाएक आरजो तो त्यागे

१६ ब्राह्मचर्यछार जावोजीवमुधी ब्राह्मचर्य पाखे, जो तेम न थाय तोपण अमुक बखते तो अवश्य अगीकार करे जेम शाह पेयके घत्रीस वपेनी अवस्थामा ब्राह्मचर्यव्रत अगीकार करुं

१७ प्रतिमाछार प्रतिमादि तपविशेष करे, आदिशब्दथी संसार तारणादि तप करे अगीआर प्रतिमा थावकनी ठे, तेनु स्वरूप आ प्रमाणे ठे रायाजिठगेणादि ठ आगार रहित तथा समग्र दर्शनना अछादि सडसठ घोख सहित, जय खड्गादि अतिचार रहित, त्रिकाख देवपूजामां तत्परता पूर्णक एक मास मुधी सम्पत्त्व पाखे, ते प्रथम प्रतिमा बीजी प्रतिमामां प्रथमनी प्रतिमानी विधिसहित, वे मास मुधी अखडित पांच अणुव्रत पाखे बीजी प्रतिमा ग्रण मास मुधी उजयकाख अग्रमत्त, पूर्वोक्त यने प्रतिमासहित सामायिक करे. चौथी प्रतिमा चार मासमुधी चार पर्यं पुरेनी ग्रण प्रतिमा सहित अखडित पौषध करे पांचमी प्रतिमा पांच मास मुधी स्नान न करे, रात्रिये चारे आहार यजें, दिवसे ब्राह्मचर्य पाखे, कछ बांधे नहि, चार पर्यं घरमां तथा चोकमां नि प्रकप पछ सर्व रात्रि कायोत्सर्ग करे, सय पुरेनी चार प्रतिमा सहित करे आ पात त्यागल पण सर्व प्रतिमामां जाणवी ठठी प्रतिमा ठ मासमुधी ब्राह्मचारी पाय सातमी प्रतिमा सा

त माससुधी सचित्त आहार वजें. आठमी प्रतिमा. आठ माससुधी पोते आरंज न करे. नवमीप्रतिमा. नवमाससुधी बीजा पासे पण आरंज करावे नहि. दसमी प्रतिमा. दस मास सुधी हुरमुंडित रहे, अथवा अद्व चोटकी राखे. घरमां कांइ धन होय, अने घर मांहेना कोइ पुढे त्यारे कहे के हुं जाणुं तुं, अने जो न होय तो कहे जाणतो नथी, बाकी घरनुं सर्व काम वजें, पोताने निमित्ते घरमां जे आहार कयों होय ते पण न खाय. अगीआरमी प्रतिमा. अगीआर माससुधी घरनो संग त्यागे, लोच करे, अथवा हुरमुंडित रहे, रजोहरण, पात्राप्रमुख लइ, मुनिनो वेष धारण करी खकुलमां जिद्दा लहे. मुखथी एम कहे. “प्रतिमा प्रतिपन्नाय श्रमणोपासकाय जिद्दां देहि” आ प्रमाणे वचन बोले, परंतु धर्मलाज शब्द न कहे. सर्व रीतिये साधुनी जेम प्रवर्ते.

१७ आराधना द्वार. अंतकाल समये श्रावक दश प्रकारनी आराधना के जेनुं स्वरूप आगल कथन करवामां आवे ठे ते, तथा संक्षेपणादि विधिपूर्वक करे. श्रावक ज्यारे सर्व धर्मकृत्यो करवाने अशक्त थाय, अने पोतानुं मरण पासे जाणे, त्यारे ड्रव अने ज्ञावथी संक्षेपणा करे. ड्रव्य संक्षेपणा ते अनुक्रमें आहारनो त्याग करे, अने ज्ञाव संक्षेपणा ते, क्रोधादि चारे कषायनो त्याग करे. पोतानुं मरण निकट ठे एम आ लक्षणोथी जाणे. १ बुरा स्वप्न आवता होय, २ प्रकृति, स्वज्ञावमां फेरफार थयो होय, दुर्निमित्त मलतां होय, ४ मोठा ग्रहनो योग थयो होय ५ आत्म आचरण विकृति पाम्या होय, वा कोइ देवतानी सहायथी जाणवामां आवे. जे ड्रव्यथी तथा ज्ञावथी संक्षेपणा न करे, अने अनशन करी दे, तो ते-वा जीवने प्रायः दुर्ध्यान थवाथी कुगति थाय ठे, ते कारणथी संक्षेपणा अवश्य करे. पढी धर्मना उद्योत वास्ते संयम अंगीकार करे. एक दिवस पण दिक्षा ग्रहण करी संयम पालवामां आवे तो स्वर्ग प्राप्त थाय ठे. जेम नल राजाना ज्ञाइ कुबेरना पुत्र सिंहकेशरीए मात्र पांच दिवसनी दिक्षाथी केवलज्ञान प्राप्त कर्तुं अने मोक्ष गया; तथा हरिवाहन राजाए पोतानुं आयुष्य मात्र नव प्रहर बाकी जाणी दिक्षा लीधी अने सर्वार्थसिद्ध विमाने गया. श्रावक दिक्षा अवसरे तेमज संथारा समये प्रज्ञावना वास्ते यथाशक्ति धन खरचे. जेम थिरापडीय संघपति आ-

ધૂપ તે અવસરે સાતે કેવ્રમાં સાતક્રોડ ધન વાપરું વસી સંયમનો યોગ ન થાય તો શત્રુજયાદિ સીધોંઈ સુસ્થાનમાં જઈ, સંલેપણા કરી, નિર્બોધ સ્થિતિમાં વિધિ પૂર્વક ચાર આહાર ત્યાગરૂપ આણંદ, કામદેવ શ્રાવ કોની જેમ અનશન કરે. પઠી સર્વ અતિચારના પરિહાર ચાર શરણાધિ રૂપ આરાધના કરે

આરાધના વશ પ્રકારે થાય છે ૧ સર્વ અતિચાર આલેવે, ૨ વ્રત ઠ ચરે, ૩ સર્વ જીવો સાથે સ્વમાથે, ૪ પોતાના આત્માને અઢાર પાપસ્યા નકોષી વ્યુત્સર્જન કરે, ૫ ચાર શરણ ગ્રહણ કરે, ૬ ગમના ગમન ડુ ષ્કૃતોની ગર્હણા કરે, ૭ જે કોઈય જીનમદિરાવિ સુકૃતો કયાં હોય, તેઠ ની અનુમોદના કરે, ૮ શુજ જાવના જાવે, ૯ અનશન કરે, અર્થાત્ ચાર આહાર ધા ગ્રણ આહારનો ત્યાગ કરે, ૧૦ પંચ નમસ્કારનુ સ્મરણ કરે. આ પ્રમાણે આરાધના કરવાથી જો તે જીવમાં મુક્તિ પ્રાપ્ત ન થાય, તો પણ સુદેવ અથવા સુમનુષ્યના આઠ જવ કરી અવશ્ય તે આત્મા મોક્ષરૂપ થાય

આ પ્રમાણે યદ્યસ્થધર્મ કરવાથી નિરંતર યદ્યસ્થ લોકો આ લોક પરલોકમાં સુખ પ્રાપ્ત કરે છે, અને પરંપરાય મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે. હિત શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ અનુસાર શ્રાવકસ્ય જન્મ કૃત્યાદિ સ્વરૂપ સંપૂર્ણમ્ ॥

હિત શ્રી તપગચ્છીય મુનિ શ્રી મણિવિજયગણિ તદ્વિષ્યમુનિ શ્રી વુ દ્ધિવિજય તદ્વિષ્ય મુનિ શ્રી મુક્તિવિજયગણિ તસ્ય સ્થુ ગુરુત્ત્રાત્ મુ નિ આત્મારામ આનંદવિજય વિરચિતે જૈનતત્ત્વાદર્શે યદ્યસ્થધર્મનિરુ પ્થ નામા દશમ પરિષ્ઠેદ ॥ ૧૦ ॥

॥ અથ એકાદશ પરિષ્ઠેદ પ્રારંભ ॥

આ પરિષ્ઠેદમાં શ્રી રિપજદેવ જગવાનથી, શ્રી મહાવીર સ્વામિ પર્યંત જૈનમતાદિ શાસ્ત્રાનુસાર હિતિદાસરૂપ પૂર્વ દૃત્તાંત સ્વસ્વીય ઠીય, જેથી આ ગ્રંથના ધાંચનારાઈને જૈનનો સેદેજ હિતિદાસ જાણવામાં આવશે. વર્તમાન સમયમાં કેટલાયક જીવ્ય જીવોની ઈવી જીજ્ઞાસા છે કે જૈન મત ક્યારથી પ્રચલિત થયેલ છે? વસી કેટલાયકને ઈવી પ્રાંતિ છે કે, જૈનમત ધોરૂમતની શાખા છે, કેટલાયક કહે છે કે ધોરૂમત જૈનમ તની શાખા છે, કારણ કે તેઠનુ માનવું યવું છે કે આ ધંને મતો કોઈ કા

व्रमां एक हता, परंतु आचार्योंमां मतत्रेद श्रवाथी एक मतना बे वि-
ज्ञाग, जैन अने बौद्ध थया ठे. वली केटलाएक कहे ठे के संवत् ५००
नी लगजग जैनमत उत्पन्न थयेल ठे, अने कोइक कहे ठे के विष्णु
जगवाने दैत्योने धर्मत्रष्ट करवावास्ते अर्हतनो अवतार धारण करेलो
ठे, वली कोइक कहे ठे के महंदरनाथना शिष्योए जैनमत चलाव्यो ठे;
इत्यादि अनेक दंतकथाउं चाले ठे, ते सर्व जैनमत न जाणवानुं कारण
ठे. जेम चमार लोको कहे ठे के बानु अने चामु बे बेहेनो हती, तेमां
बानुनी उंलाद सर्व अग्रवालादि वाणीआ थया, अने चामुनी उंलाद
अमे चमार ठीए, ते कारणथी वाणीआ अने चमार एक वंशना ठे, ह-
वे विचारवुं जोइए के चमारोनुं आ बोलवुं शुं वास्तविक ठे ? अने बु-
द्धिवान लोको शुं ते बोलवुं सत्य मानशे ? तेवीज रीते जे कोइ स्वमति-
कल्पनाथी वा दंतकथा श्रवण करवाथी जैनमतनी उत्पत्ति मानशे, ते प-
ण जैनीउंने हसवा लायक थशे. सारांश ए ठे के प्रथम तो कोइ पण
मतवाला जैनमतना मूलतत्त्वोने जाणता नथी. जुउं के शंकरदिग्विज-
य ग्रंथमां श्रीशंकरस्वामिए जैनमतनुं जे खंडन लखेल ठे ते वांचतां अ-
मने हसवुं आवे ठे. ज्यारे शंकरस्वामिए जैनमतनुं स्वरूपज जाणुं न-
थी, त्यारे तेनुं करेलुं जैनमतनुं खंडन, ते पुरुषनी ठायाने पुरुष जाणीने
लाकडीथी मारवा सरखुं ठे. ज्यारे शंकरस्वामिनेज जैनमतनी माहिती
नहोती, तो वर्तमान कालना सामान्य विद्वानोनी माहिती माटे शुं क-
हेवुं ? ते कारणथी सर्वे जीज्ञासुउंने बहुज नम्रता पूर्वक विनंति करीए
ठीए के जैनमतनो सारी रीते अज्यास करी, जैनमतनुं खंडन मंडन
करवुं, नहीं तो शंकरस्वामि अने रामानुज आचार्योंनी जेम तमे पण
हसवा योग्य थइ पडशे.

सज्जनोने जाणवा वास्ते प्रथम आ जगतनुं कांइक स्वरूप लखीए
ठीए. आ जगतने जैनी द्रव्यार्थिक नयना मतथी शाश्वत अर्थात् प्र-
वाह रूपे निरंतर एवुंज माने ठे. आ जगतमां ठ प्रकारे काल वर्ते ठे,
तेनेज जैनीउं ठ आरा कहे ठे. एक अवसर्पिणी काल, अर्थात् सर्व सा-
री वस्तुउंनो अनुक्रमे नाश करतो करतो जे काल व्यतीत थाय, तेना
ठ विज्ञागो ठे, अने बीजो उत्सर्पिणी काल अर्थात् सर्व सारी वस्तुउंने

અનુક્રમે ઘટ્ઠિમાન્ કરતો કરતો જે કાલ વ્યતીત થાય, તેના પળ ઠ વિ
 જાગ છે વશ કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ એક અવસર્પિણી કાલ,
 અને તેટલાજ સાગરોપમ પ્રમાણ એક ઇત્સર્પિણી કાલ છે એક સાગ
 રોપમ અસંખ્યાતા ઘર્ષોનો ધાય છે તેનું સ્વરૂપ જૈન શાસ્ત્રથી જાણવું એક
 અવસર્પિણી અને એક ઇત્સર્પિણી મહી એક કાલચક્ર થાય છે, અ
 થાત્ વીશ કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ એક કાલચક્ર છે એવા કા
 લચક્ર અનતા ચૂત કાલમાં વ્યતીત થયા, અને જવિષ્યમાં પણ વ્યતીત
 થશે અવસર્પિણી કાલ પુરો થતા ઇત્સર્પિણી કાલ પ્રારંભ થાય છે,
 અને ઇત્સર્પિણી કાલ પુરો થતા અવસર્પિણી કાલનો પ્રારંભ થાય છે
 એવીજ રીતે અનાદિ અનંત કાલ સુધી આ પ્રમાણેજ વ્યવસ્થા રહેશે
 હવે ઠ આરાનું સ્વરૂપ લેલીએ ઠીએ

અવસર્પિણીનો પ્રથમ આરો સુપમસુપમ ચાર કોટાકોટી સાગરો-
 પમ પ્રમાણ છે તે કાલમાં ઝરત કેવ્રની જૂમિ ઘહુજ સુવર, રમણીય, મ
 ર્વલના તલ સમાન સમહતી તે કાલના મનુષ્ય જડક, સરલ સ્વજાતી,
 અરૂપ રાગદ્વેષી તથા અરૂપ મોહ, કામ, ક્રોધાદિ યુક્ત હતા, સુવર રૂ
 પવાન્, નિરોગી હતા વશ જાતિના કલ્પવૃક્ષોથી પોતાનાં લાવા, પીવા,
 પેહેરવા, સુષા વિગેરે સર્થ વ્યવહારના કાર્યો કરી લેતા હતા એક પુત્ર
 અને એક પુત્રી, વેનું યુગલ જન્મતું હતું ઝ્યારે ઘને યૌવનવત્ થતા હતા,
 સ્યારે ઘને જાડ વેહેન, લીંચરસારનો સંઘઘ કરતા હતા તેઠને ઘલી છે
 વીજ રીતે યુગલ પ્રસવતા હતા તેઠ પણ પૂર્વોક્ત વ્યવહાર કરતા હતા
 જૈનમતના માપ મુજબ ઘ્રણ ગાઠ (કોસ) પ્રમાણ લેઠના શરીરની ઠં
 લાઈ હતી ઘ્રણ પદ્મોપમ પ્રમાણ આયુષ્ય હતાં ઘસો ઠપન ઘૃષ્ઠકરદના
 હાઠ હતાં ધર્મનો અજ્ઞાલ હતો જીવહિંસા, અસત્યતા, ચોરી પ્રમુલ પાપ
 પણ વિશેષ નહોતાં ઘૃક્ષોમાજ રહેતા હતા યુગલ સમુહો પણ ગણત
 રીમા થોડા હતા ઘાક્ષી ઘતુષ્પદ પચેંદ્રિય, પક્ષી પ્રમુલ સર્વ જાતિના
 જીલ હતા તેઠ પણ સર્વે જડક હતા જુડક નહોતા શાલિ પ્રમુલ સર્વ
 અનાજ અને ઇન્દ્રુ પ્રમુલ સર્વ ઘસ્તુઠ સર્વ જગલોમાં મ્વયમેવ ઇત્પલ્લ ઘતી
 હતી તેઠ ઘાડ મનુષ્યોના લાનપાનાલિમાં ઇપયોગમા આવતી નહોતી
 મનુષ્યો તો માત્ર કલ્પવૃક્ષોના ફલફલોનોજ આહાર કરતા હતા ઘલને

बदले वृद्धोनी ठाल तथा पांढडां पेहेरता, उठता हता. इत्यादि सर्व बा-
वतनुं प्रथम आरानुं स्वरूप जंबुद्वीपप्रज्ञप्ति प्रमुख शास्त्रोत्थी जाणवुं.

बीजो आरो सुषम त्रण कोटाकोटी सागरोपम, तेमां वे गाड (कोश)
नुं देहमान, वे पळ्योपमनुं आयुष्य, एकसो अष्टावीश पृष्ठकरंरुकनां हाड
हतां. शेष व्यवहार प्रथम आरा जेम हतो.

त्रीजो आरो सुषमदुषम; वे कोटाकोटी सागरोपम प्रमाण, एक
गाड देहमान, एक पळ्योपम आयुष्य, चोसठ पृष्ठकरंडक हाड हतां.
शेष व्यवहार प्रथम आरा प्रमाणे हतो. आ सर्व आरामां सर्व वस्तुजं
अनुक्रमे घटती ठेवटे आगलना आरा तुल्य रहे ठे, परंतु एक साथे
सर्व वस्तु एकदम घटती नथी.

ए प्रमाणे त्रीजा आराने ठेडे एक वंशमां सात कुलकर उत्पन्न थया.
जेजंए ते कालना मनुष्यो वास्ते कांश्क मर्यादा बांधी होय तेजं कुलकर
कहेवाय ठे. तेज सात कुलकरोने लौकिकमां सप्त मनु कहे ठे. बीजा
वंशोना कुलकर गणीयें तो श्री ऋषजदेवजी शिवाय चौद कुलकर थाय
ठे, अने श्रीऋषजदेवजी पंदरमां कुलकर गणाय ठे.

पूर्वोक्त सात कुलकरोना नाम. १ विमल वाहन, २ चक्षुष्मान्, ३ य-
शस्वान्, ४ अजिचंद्र, ५ प्रश्रेणि, ६ मरुदेव, ७ नाजि. आ सातेनी चार्या-
ना नाम अनुक्रमे आ प्रमाणे. १ चंद्रयशा, २ चंद्रकान्ता, ३ सुरुपा, ४ प्र-
तिरूपा, ५ चक्षुःकान्ता, ६ श्रीकान्ता, ७ मरुदेवी. आ सर्व कुलकर गंगा
अने सिंधु नदीना मध्य खंडमां थया ठे.

आ कुलकर थवानुं कारण एवुं ठे के, त्रीजो आरो उत्तरतां, दश जा-
तिना कदप वृद्धो कालना दोषथी अदप थइ गया, तेथी युगलीयाजंए
पोतपोताना वृद्धोपर ममत्व कर्यो.

ज्यारे बीजा युगलीआजंए राखेला वृद्धोथी फल लेवा लाग्या, त्यारे
ममत्ववाला युगलो तेजनी साथे क्लेश करवा लाग्या, युगलीआ पुरुषोने
एवो विचार थयो के अमारा क्लेशनो निवेडो लावे तेवो कोइ पुरुष थाय
तो सारुं; तेवामां ते युगलीआजं मध्येथी एक युगलने वनना एक श्वेत-
हाथीए प्रेमथी पोताना स्कंध उपर चडाव्यो. ज्यारे ते युगल पुरुष ए-
कलो हाथी उपर चढी फरवा लाग्यो, त्यारे बीजा युगलो विचार करवा

साग्या के, आ युगल अमारामां मोटोठे, कारण के ते हाथी उपर चढ़ी फरे ठे, अने अमे तो पगे चाखीये ठीये, तेथी तेने न्यायाधीश बनाववामां आवे तो सारु, अर्थात् ते जे कहे ते अमारे मानवुं पठी तेठण तेने न्यायाधीश बनाव्यो जे कारणथी हाथीए युगलने पोतानी उपर चढ़ाव्यो ते कारण, तथा तेठना पूर्व जवोनी कथा आवश्यकसूत्र तथा प्रथम अनुयोगथी जाणथी

न्यायाधीश युगल विमलवाहन सव्व युगलियाने कल्पवृक्षो वेहेंथी आप्यां जे युगल पोताना वृक्षथी संतोष नही पामतां, वीजाना वृक्षथी फल सेवा साग्या, तेठनी साथे क्लेश यतां, ते असंतोषी युगलने विमलवाहन पासे साववामां आवता हता विमलवाहन तेठने कहेतो के “हा” तमे आ शु कर्तुं ? स्यारथी विमलवाहन हाकारनी वंदनीति प्रवर्त्ताथी ते हाकार वंदनीतिथी फरी तेठ तेवा काम करता नहोता पठी ते विमलवाहनना पुत्र चक्षुष्मान् यया, ते पण पोताना पितानी जेम राजा अर्थात् कुलकर यया सेना वल्लतमां पण हाकारज वंद रसो तेने यशस्वान् नामा पुत्र यया, यशस्वान्ने अजिचक्र नामा पुत्र यया आ घनेना समयमां थोडा अपराधवासाने हाकार वद अने विशेष अ पराधवासाने मकार वद, अर्थात् आ काम न करवु, आ वे वदनीति प्रवर्त्ती अजिचक्रना पुत्र प्रथेणि यया प्रथेणिना पुत्र मरुदेव यया, अने मरुदेवना पुत्र नाजि यया आ अण कुलकरोना समयमां हाकार, मकार, अने धिक्कार, आ अण वंदनीति प्रवर्त्ती तेमां थोडा अपराधीने हाकार, मध्यम अपराधीने मकार, अने उत्कृष्ट अपराधीने धिक्कार वद करता हता नाजि कुलकरने मरुदेवी नामा जार्या हती आ नाजिकुलकर इक्ष्वाकु जूमि अर्थात् विनिता नगरीनी जूमिमां विशेष काल निवास करता हता आ जूमि काश्मीर देशनी उपर हती, कारण के विनिता नगरीनी चारे धाजुण चार पर्यंत हता पूर्ब दिशिमां अष्टापद अर्थात् केलास गिरि, दक्षिण दिशिमा महाशैल्य, पश्चिम दिशिमां सुरशैल्य, अने उत्तर दिशिमा उदयाचल पर्यंत, हता

ते नाजिकुलकरनी मरुदेवी नामनी जार्यानी कुक्षिमां आपाद बब चोयनी रात्रिण सयार्थसिद्ध देयलोकथी चधीने श्रीरीपजदेवनो जीव,

गर्जमां पुत्रपणे उत्पन्न थयो. मरुदेवीये चौद स्वप्नो दीठां. इंद्र महाराजे स्वप्न फल कहां. चैत्र वद आठमने दिवसे श्रीरीषज्ञदेवजीनो जन्म थयो. ठप्पन दिशाकुमारी तथा चोसठ इंद्रोये मली जन्म महोत्सव कयों. मरुदेवीये चौद स्वप्नमां प्रथम वृषज्ञनुं स्वप्न दीतुं, तथा पुत्रना वंने साथलो-मां वृक्षज्ञनुं चिन्ह हतुं, ते कारणथी पुत्रनुं नाम रीषज्ञ पाड्युं.

बाढ्यावस्थामां श्रीरीषज्ञदेवजीने ज्यारे झूख लागती हती, त्यारे पो-ताना हाथनो अंगुठो मुखमां लइ चूसता हता. ते अंगुठामां इंद्रे अमृ-तनो संचार कयों हतो. ज्यारे रीषज्ञदेवजी मोटा थया त्यारे देवता ते-मने कटपवृक्षना फल लावी आपता हता. ज्यारे रीषज्ञदेवजी कांश्क न्यून वर्षना थया, त्यारे इंद्र तेमनी पासे आव्या, हाथमां इक्षुदंड ला-व्या, रिक्त हाथे स्वामि समीप जुनुं उचित नथी ते कारणथी इक्षुदंड ला-व्या. श्रीरीषज्ञदेवजी ते वखते नाजिकुलकरना खोलामां वेठा हता. श्री-रीषज्ञदेवजीनी दृष्टि इक्षुदंड उपर पडी; इंद्रे कह्युं जगवन्! आप इक्षु ज-क्षण करशो? रीषज्ञदेवजीये हाथ पसार्यों. इंद्रे इक्षुदंड आप्यो; त्यारथी इंद्रे रीषज्ञदेवजीनो इक्ष्वाकु वंश स्थापन कयों; अने श्रीरीषज्ञदेवजीना वंशवालाउये काशकार पीधो, तेथी गोत्रनुं नाम काश्यप थयुं. श्रीरीषज्ञ-देवजीना जेजे वयमां जेजे कामो उचित हतां, तेते सर्व शक्र इंद्रे कर्या. जेजे शक्रइंद्रो थाय ठे तेउनो अनादि कालथी आ जीतकटप ठे, के प्र-थम जगवानना वयोचित सर्व काम करवां.

ते अवसरे एक ठोकरो अने एक ठोकरी, बेहेनजाइ बाढ्यावस्था-मां ताडवृक्षनी नीचे रमता हता. ते समये ताडनुं फल पडवाथी ठोकरो मरी गयो. नाजिकुलकरे ते समये विचार कयों के आ ठोकरी रीषज्ञ-देवनी जार्या थरो एम निश्चय करी पोतानी पासे राखी. तेनुं नाम सुनं-दा हतुं. बीजी जे रीषज्ञदेवजीनी साथे जन्मी हती, तेनुं नाम सुमंगला हतुं. ते वंनेनी साथे रीषज्ञदेव बाढ्यावस्थामां रमता हता, अनुक्रमे यौ-वन प्राप्त थये इंद्रे विवाहनो प्रारंभ कयों. पूर्वे युगल समयमां विवाहवि-धि नहोतो, ते कारणथी आ विवाहमां पुरुषनां कृत्यो तो सर्व इंद्रे कर्या, अने स्त्रीना कृत्य सर्व इंद्राणीउये कर्या, त्यारथी विवाहविधि जगतमां प्रचलित थइ. श्रीरीषज्ञदेवजीने वंने जार्याउनी साथे सांसारिक विषयसु-

ख जोगवतां ज्यारे ठ छाख पूर्व व्यतीत थया, त्यारे सुमगळा राणीने
जरत अने माझी युगल जन्म्या, अने सुनवाने बाहुबली अने सुदरीसु
गल जन्म्या पठी सुनवाने तो बीजा पुत्र पुत्री जन्म्या नहि, परंतु सु
मगळाने उंगणपचास पुत्रोना जोडळां जन्म्या सर्व मल्ली सो पुत्र अने
वे पुत्रीठ श्रीरीपजदेवजीना थया तेठना नाम खखीये ठीये

१ जरत, २ बाहुबली, ३ श्रीमस्तक, ४ श्रीपुत्रांगारक, ५ श्रीमल्लिदेव,
६ अगज्योति, ७ मलयदेव, ८ जार्गवतार्थ, ९ धगदेव, १० वसुदेव, ११
मगधनाथ, १२ मानवर्त्तिक, १३ मानयुक्ति, १४ वैदर्जदेव, १५ वनवासना
थ, १६ महीपक, १७ धर्मराष्ट्र, १८ मायकदेव, १९ आत्मक, २० दढक,
२१ कलिंग, २२ झपकदेव, २३ पुरुषदेव, २४ अकल, २५ जोगदेव, २६ बी
र्यजोग, २७ गणनाथ, २८ तीर्णनाथ, २९ अचुदपति, ३० आयुवीर्य, ३१
नायक, ३२ कादिक, ३३ आनर्त्तक, ३४ सारिक, ३५ ग्रहपति ३६ करदेव
३७ कछनाथ, ३८ सुराष्ट्र, ३९ नर्मद, ४० सारस्वत, ४१ तापसदेव, ४२ कुरु,
४३ जगल, ४४ पचाख, ४५ शूरसेन, ४६ पुट, ४७ कासंगदेव, ४८ काशी
कुमार, ४९ कौशल्य, ५० जडकाश, ५१ विकाशक, ५२ त्रिगर्त्त, ५३ आव
पे, ५४ सासु, ५५ मत्स्यदेव, ५६ कुक्षिक, ५७ मुपकदेव, ५८ वाढ्हीक,
५९ कांधोज, ६० मडुनाथ, ६१ साडक, ६२ आत्रेय, ६३ यवन, ६४ आ
जीर, ६५ वानदेव, ६६ वानस, ६७ कैकये, ६८ सिंधु, ६९ सौवीर, ७० ग
धार, ७१ काष्ठदेव, ७२ तोपक, ७३ शौरक, ७४ नारझाज, ७५ शूरदेव, ७६
प्रस्थान, ७७ कर्णक, ७८ त्रिपुर नाथ, ७९ अयंतिनाथ, ८० चेदिपति, ८१
विष्कज, ८२ नेपथ, ८३ दशार्णनाथ, ८४ कुसुमवर्ण, ८५ चूपाखदेव, ८६
पाल प्रजु, ८७ कुशल, ८८ पन्न, ८९ महापन्न ९० विनिज, ९१ विकेश,
९२ वेदेह, ९३ कछपति, ९४ जडदेव, ९५ वज्रदेव, ९६ सांजजड, ९७
सेतज, ९८ वत्स ९९ अगदेव, १०० नरोत्तम श्रीरीपजदेवजीना सो
पुत्रोना नाम कळा

ते थयसरे जीवोना कपाय प्रथल थइ जवायी पुवाक्त हकारादि त्रणे
दढनो जय मनुष्यो नही करया लाग्या ते वस्तते श्रीरीपजदेवजीने झा
नादि गुणोमां सय्येची अधिक लोकोये देखवायी, ते युगल लोकोये तेम
ने यिनति मरी के हाखमा सय्ये लोय दढनो जय करता नथी श्रीरीपजदे

शिष्टपी अर्थात् कारीगर बन्या. तेना नाम. १ कुञ्जकार २ लोहकार, ३ चित्रकार, ४ वस्त्र बनावनार, ५ नाइ. एकेक शिष्टपना अवांतर जेद वीशवीश ठे. सर्व मली एकसो शिष्टप बनाव्या.

हवे कर्मद्वार लखीये ठीये. १ खेती करवानुं काम, २ वाणिज्य अर्थात् व्यापार करवानुं काम. इत्यादि. धन समत्तवना अनेक कामो बताव्यां. प्रथम माटीना संचयमां जरी एरण, हथोडो तथा साणसी प्रमुख बनाव्या, पठी तेउथी सर्व वस्तुउं काम लायक बनाववामां आवी.

जरतादि पुरुष वर्गना लोकोने बहोंतेर कला शिखवी. स्त्री जातिनी चोसठ कला ब्राह्मी, सुंदरी प्रमुखने शिखवी, तेना नाम १ लखवानी कला, २ वांचवानी कला, ३ गणितकला, ४ गीतकला, ५ नृत्यकला, ६ ताल बजाववानी कला, ७ पटह बजाववानी कला, ८ मृदंग बजाववानी कला, ९ वीणावगाडवानी कला, १० वंशपरिक्षा, ११ जेरीपरिक्षा, १२ १३ तुरंगपरिक्षा, १४ धातुवाद, १५ दृष्टिवाद, १६ मंत्रवाद, १७ बलि पलित विनाश, १८ रत्नपरिक्षा, १९ नारीपरिक्षा, २० नरपरिक्षा, २१ ठंड बंधन, २२ तर्कजटपन, २३ नीतिविचार, २४ तत्त्वविचार, २५ कविशक्ति, २६ ज्योतिष शास्त्रज्ञान, २७ वैद्यक ज्ञान, २८ षड्भाषा, २९ योगाभ्यास, ३० रसायणविधि, ३१ अंजनविधि, ३२ अढार प्रकारनी लीपी, ३३ खमलक्षण, ३४ इंद्रजालदर्शन, ३५ खेतीकाम, ३६ व्यापारकाम, ३७ राज्यसेवा, ३८ शकुनविचार, ३९ वायुस्तंजन, ४० अग्निस्तंजन, ४१ मेघवृष्टि, ४२ विलेपनविधि, ४३ मर्दनविधि, ४४ उर्ध्वगमन, ४५ घटबंधन ४६ घट त्रमण, ४७ पत्रछेदन, ४८ मर्मछेदन, ४९ फलाकर्षण, ५० जलाकर्षण, ५१ लोकाचार, ५२ लोकरंजन, ५३ अफल वृद्धोने फलवाला करवानुं काम, ५४ खड्गबंधन, ५५ ठरीबंधन, ५६ मुद्राविधि, ५७ लोहज्ञान, ५८ दंतसमारण, ५९ काललक्षण, ६० चित्रकरण, ६१ बाहुयुक्त, ६२ मुष्टियुक्त, ६३ दंडयुक्त, ६४ दृष्टियुक्त, ६५ वाग्युक्त, ६६ खड्गयुक्त, ६७ गारुड विद्या, ६८ सर्पदमन, ६९ जूतमर्दन, ७० योग तेजव्यानुयोग, अक्षरानुयोग, व्याकरण, उषधानुयोग, ७१ वर्षज्ञान, ७२ नाममाला. आ पुरुषनी बहोंतेर कलाना नाम कहां.

हवे स्त्रीनी चोसठ कलाना नाम सखीये ठीये. १ नृत्यकला, २ औचि-

કલ્પવૃક્ષ ફલો આપતા ઘઘ થયા, જેથી લોકો ધીજા વૃક્ષોના કદ, મૂલ્ય, પત્ર, ફૂલ, ફલ खावा खाग्या કેટલાएक इकुरस पीवा खाग्या, અને काचा अनाज खावा खाग्या કેटलाएक दिवसो गया बाद ज्यारे लोकोने काचुं अनाज पचवा न खाग्युं, त्यारे रीपन्नदेवजी पास तेठं आव्या रीपन्नदेवजीए कष्टुं के, तमे हाथवती अनाज मसली फोतरा काढी नाखी खाठं केटलाएक दिवसो पठी ते पण न पचवा खाग्या, त्यारे धीजी रीते काचा अनाज खा वानी विधि घतावी, ए प्रमाणे अनेक रीते काचा अनाज खावानी रीत घतावी तोपण कास दोपथी अनाज पाचन न थवा खाग्यु ते अवसरमां जंगलोमां घास प्रमुखना घसावाथी अग्नि उत्पन्न थयो

પ્રશ્ન - તમે કહ્યો ઠો કે શ્રીરીપન્નદેવજીને જાતિસ્મરણ અને અવધિ જ્ઞાન હતું, તો પઠી રીપન્નદેવજીએ પ્રથમથીજ અગ્નિ ઘનાવવાની તેમજ તે અગ્નિથી અનાજ રાંધીને खावानी વિધિ કેમ ન ઘતાવી ?

ઉત્તર - હે જગ્ય ! એકાત સિન્ધ કાલમા તેમજ એકાંત રુદ્ધકાલમાં અગ્નિ કોઈ પણ વસ્તુથી ઉત્પન્ન થઈ શકતી નથી કદાચિત્ કોઈ દેવતા મહાવિદેહ કેત્રથી અગ્નિને અહીંઆ લઈ પણ આવે, તો પણ તે અગ્નિ તત્કાલ ઊભવાઈ જતી હતી તેજ કારણથી અગ્નિથી પકાવી खावानો ઉપદેશ કયોં નહોતો

હવે જ્યારે અગ્નિને તૃણાદિ વાહ કરતા દેહી, અપૂર્વ રત્ન જાણી તેઠં પકઢવા खाग्या, સ્યારે તેઠંના હાથ વાજવા खाग्या, તેથી જયજ્ઞાન્ત થઈ ઘોઢતા આથી શ્રીરીપન્નદેવજીને તેઠંએ સર્વ વૃત્તાત કહ્યો રીપન્ન દેવજીએ તે ઊંને અગ્નિ खाववानी વિધિ ઘતાવી તે વિધિ પ્રમાણે અગ્નિ ઘરમાં લાવી તેઠંએ રીપન્નદેવજીને વિનંતિ કરી કે હવે અમારે શુ કરવું ? રીપન્નદેવજીએ હસ્તિ ઉપર બેઠાં થકાં માટીનું ણક કુહુ ઘનાવ્યુ તેમા અનાજ પાણી ના સ્ત્રી અગ્નિ ઉપર પકાવી, રાંધી खाववानी સર્વ વિધિ ઘતાવી જેના હાથથી પ્રથમ તે કુહુ પકડાવ્યુ, અને જેને તે ઘનાવવાની વિધિ ઘતાવી તે કુંજાર નામથી પ્રસિદ્ધ થયા, તે કારણથી કુંજાર પ્રજાપતિ કહેવાય છે ધીમે ધીમે સર્વ પ્રકારના અનાજ અનેક રીતથી પકાવી खाववानी વિધિ પ્રવૃત્ત થઈ ગઈ સર્વ વિધિ શ્રીરીપન્નદેવજીએજ ઘતાવી છે

હવે શિક્ષણાર વહીયે ઠીયે શ્રીરીપન્નદેવજીના ઉપદેશથી પાંચ મૂલ

જાય છે, અને ફરી સામગ્રી પામી પ્રગટ પાળ થાય છે. પરંતુ નવીન કલા, લિપિ, વા વિદ્યા ઉત્પન્ન થતી નથી. સર્વ જે રીષઙ્ગદેવજીએ વતાવેલ છે, તેજ ચાલે છે, તેનું સ્વરૂપ આવશ્યક સુત્રથી જાણવું.

બ્રાહ્મીનું લગ્ન બાહુવલીની સાથે કર્યું, અને સુંદરીનો વિવાહ ઝરતની સાથે કર્યો. તે વચ્ચેથી માતા પિતાનો કન્યા આપવાનો વ્યવહાર પ્રચલિત થયો.

શ્રી રીષઙ્ગદેવજીએ એક ઉદરથી ઉત્પન્ન થયેલા બેહેનજાડનો વિવાહનો સંબંધ દૂર કર્યો. તે દેહીને વીજાઈ પાળ તેમજ કરવા લાગ્યા, શ્રી રીષઙ્ગદેવજીએ વહુ વચ્ચે સુધી રાજ્ય કર્યું, અને પ્રજાને વાસ્તે અનેક તરેહથી સુખનાં સાધનો ઉત્પન્ન કરી આપ્યાં; અનેક તરેહની વિદ્યા, કલા, કૌશલ્યતા પ્રજાને વતાવી; જે કારણથી શ્રીરીષઙ્ગદેવજીને જૈનીનું જગતના કર્તા માને છે. વીજા મતવાલાઈ જે ઇશ્વરની કરેલી સૃષ્ટિ કહે છે, તે પાળ ઇશ્વર, આદીશ્વર, જગદીશ્વર, યોગીશ્વર, જગતના કર્તા બ્રહ્માઆદિ, વિષ્ણુઆદિ, યોગીઆદિ, જગવાનઆદિ, અર્હંતઆદિ, તીર્થંકર, પ્રથમ બુદ્ધ, સર્વથી મોટા, ઇત્યાદિ નામ તથા મહિમા જે ગાય છે, તે સર્વ શ્રી રીષઙ્ગદેવજીનો જ ગુણાનુવાદ છે. વીજો કોઈ સૃષ્ટિનો કર્તા નથી.

અજ્ઞાની અને મૂર્ખ લોકોએ સ્વકપોલકલ્પિત શાસ્ત્રોમાં ઇશ્વર વિષયમાં મનમાની કલ્પના કરેલી છે. તે કલ્પના વહુ જીવો આજ પર્યંત સાચી માની સર્વ કાર્યો કર્યા જાય છે. જૈનમત વિના સર્વમત પ્રાયઃ બ્રાહ્મણોજ ચલાવ્યા છે. તે કારણથી બ્રાહ્મણોજ મતોના વિશ્વકર્મા છે. લૌકિક શાસ્ત્રોમાં જે કાંઈ નિરૂપણ કરેલ છે તે સર્વ બ્રાહ્મણો વાસ્તેજ છે. કારણ કે શાસ્ત્રો બનાવનારાઈના સંતાન પ્રમુખ શાસ્ત્રના આધારથી ખુબ ક્ષાય છે, પીએ છે તથા આનંદ કરે છે. બ્રાહ્મણો તથા વેદોની ઉત્પત્તિ આવશ્યક આદિ શાસ્ત્રોમાં જે પ્રમાણે વતાવી છે, તે પ્રમાણે જીવ્યજીવોને જાણવા વાસ્તે હું પાળ આ સ્થલે લખું હું

નિદાન સર્વ જગતનો વ્યવહાર ચલાવી, ઝરત પુત્રને વિનીતા નગરીનું રાજ્ય આપ્યું. બાહુવલી પુત્રને તક્ષિલાનું રાજ્ય આપ્યું. વાકીના પુત્રોને વીજા દેશોનું રાજ્ય વેહેંચી આપ્યું. તે પુત્રોના નામથી તે તે દેશો-

ત્યકલા, ૩ ચિત્રકલા, ૪ ધાજીત્ર ૫ મંત્ર ૬ તત્ર, ૭ જ્ઞાન, ૮ વિજ્ઞાન, ૯ વજ્ર, ૧૦ જલસ્થજ, ૧૧ ગીતગાન, ૧૨ તાલમાન, ૧૩ મેઘદૃષ્ટિ, ૧૪ ફલદૃષ્ટિ, ૧૫ આરામારોપણ, ૧૬ આકારગોપન, ૧૭ ધર્મવિચાર, ૧૮ જ્ઞાનવિચાર, ૧૯ ક્રિયાકલ્પન, ૨૦ સંસ્કૃતજલ્પન, ૨૧ પ્રસાદનીતિ, ૨૨ ધર્મનીતિ, ૨૩ વર્ણિકાદૃષ્ટિ, ૨૪ સ્વર્ણસિદ્ધિ, ૨૫ તૈલસુરજિકરણ, ૨૬ સ્ત્રીલા સંચારણ, ૨૭ ગજતુરંગપરિદ્ધા, ૨૮ સ્ત્રીપુરુષના લક્ષણ, ૨૯ કામક્રિયા, ૩૦ અષ્ટાદશ સિપિપરિષ્ઠેદ, ૩૧ તત્કાલબુદ્ધિ, ૩૨ વસ્તુશુદ્ધિ, ૩૩ વૈદ્યકક્રિયા, ૩૪ સુવર્ણરત્નજેદ, ૩૫ ઘટત્રમ, ૩૬ સારપરિષ્મ, ૩૭ અજનયોગ, ૩૮ ચૂર્ણયોગ, ૩૯ હસ્તલાઘવ, ૪૦ વચનપાટવ, ૪૧ જોજ્યવિધિ, ૪૨ ઘાણિજ્યવિધિ, ૪૩ કાવ્યશક્તિ, ૪૪ વ્યાકરણ, ૪૫ શાસ્ત્રલઘન ૪૬ મુલ્લમલન, ૪૭ કથાકથન, ૪૮ કુસુમગુંધન, ૪૯ વરવેપ, ૫૦ સક્ષ્મ જાણા વિશેષ, ૫૧, અજિઘાનપરિજ્ઞાન, ૫૨ આજ્ઞરણપ્રવેશ, ૫૩ જૃત્યોપચાર, ૫૪ દૃષ્ટાચાર ૫૫ શાઠ્યકરણ, ૫૬ પરનિરાકરણ ૫૭ ધાન્યરંધન, ૫૮ કેશઘન, ૫૯ વીણાવિનાદ, ૬૦ ચિત્તઢાવાદ, ૬૧ અકવિચાર ૬૨ લોકવ્યવહાર, ૬૩ અત્યાદરિકા, ૬૪ પ્રશ્નપ્રદેશિકા આ સ્ત્રીની ચોસઠ કલાના નામ કહ્યાં

વર્તમાનમાં સર્વ સાંસારિક કલા પૂર્વોક્ત કલાઈની અતર્ગત ઠે પ્રથમ સિપિ કલાના અઢાર જેદ વક્ષિણ હાથથી ઘાઢી પુત્રીને શિલ્પવ્યા તે ના નામ હસલિપિ, ૨ ચૂતલિપિ, ૩ પદ્મલિપિ, ૪ રાક્ષસલિપિ, ૫ યાવનીલિપિ, ૬ તુરકીલિપિ, ૭ કીરીલિપિ, ૮ ડાઘડીલિપિ, ૯ સૈંધવીલિપિ, ૧૦ માલ્લીલિપિ, ૧૧ નહીલિપિ, ૧૨ નાગરીલિપિ, ૧૩ છાટીલિપિ, ૧૪ ફારસીલિપિ, ૧૫ અનિમિત્તીલિપિ, ૧૬ ચાણકીલિપિ, ૧૭ મૂલ્લદેવી, ૧૮ ડહીલિપિ આ અઢાર પ્રકારની ઘાઢી લિપિ, વેશ વિશેષના જેવથી અનેક તરેહની થયેલી ઠે જેમ કે ૧ છાટી, ૨ ચૌડી, ૩ ઢાહલી, ૪ કાનહી, ૫ ગોર્જરી, ૬ સોરઠી, ૭ મરાઠી, ૮ કોંકણી, ૯ સુરાસાળી, ૧૦ માગધી, ૧૧ સિંહલી, ૧૨ હાઢી, ૧૩ કીરી, ૧૪ હમ્મીરી, ૧૫ પરતીરી, ૧૬ મસી, ૧૭ માલ્લી, ૧૮ મહાયોધી ઇત્યાદિ સુવરી પુત્રીને ઢાલા હાથથી અંકવિદ્યા શિલ્પથી, જે જગતમાં ગણિતવિદ્યા પ્રચલિત ઠે, જેનાથી અનેક કાર્યો સિદ્ધ થાય ઠે કેટલીપ્ક કલા, લિપિ તથા વિદ્યા કેટલીપ્કવાર સુત થઈ

જાય છે, અને ફરી સામગ્રી પામી પ્રગટ પણ થાય છે. પરંતુ નવીન કલા, લિપિ, વા વિદ્યા ઉત્પન્ન થતી નથી. સર્વ જે રીષઙ્ગદેવજીએ બતાવેલ છે, તેજ ચાલે છે, તેનું સ્વરૂપ આવશ્યક સુત્રથી જાણવું.

બ્રાહ્મીનું લગ્ન બાહુબલીની સાથે કર્યું, અને સુંદરીનો વિવાહ ઝરતની સાથે કર્યો. તે વચ્ચેથી માતા પિતાનો કન્યા આપવાનો વ્યવહાર પ્રચલિત થયો.

શ્રી રીષઙ્ગદેવજીએ એક ઉદરથી ઉત્પન્ન થયેલા વેદેનઙ્ગાશ્વનો વિવાહનો સંબંધ દૂર કર્યો. તે દેખીને બીજાં પણ તેમજ કરવા લાગ્યા, શ્રી રીષઙ્ગદેવજીએ બહુ વચ્ચે સુધી રાજ્ય કર્યું, અને પ્રજાને વાસ્તે અનેક તરેહથી સુખનાં સાધનો ઉત્પન્ન કરી આપ્યાં; અનેક તરેહની વિદ્યા, કલા, કૌશલ્યતા પ્રજાને બતાવી; જે કારણથી શ્રીરીષઙ્ગદેવજીને જૈનીનું જગત્ના કર્તા માને છે. બીજા મતવાલાં જે ઇશ્વરની કરેલી સૃષ્ટિ કહે છે, તે પણ ઇશ્વર, આદીશ્વર, જગદીશ્વર, યોગીશ્વર, જગત્ના કર્તા બ્રહ્માઆદિ, વિષ્ણુઆદિ, યોગીઆદિ, જગવાનઆદિ, અર્હતઆદિ, તીર્થંકર, પ્રથમ બુદ્ધ, સર્વથી મોટા, ઇત્યાદિ નામ તથા મહિમા જે ગાય છે, તે સર્વ શ્રી રીષઙ્ગદેવજીનો જ ગુણાનુવાદ છે. બીજો કોઈ સૃષ્ટિનો કર્તા નથી.

અજ્ઞાની અને મૂર્ખ લોકોએ સ્વકપોલકલ્પિત શાસ્ત્રોમાં ઇશ્વર વિષયમાં મનમાની કલ્પના કરેલી છે. તે કલ્પના બહુ જીવો આજ પર્યંત સાચી માની સર્વ કાર્યો કર્યાં જાય છે. જૈનમત વિના સર્વમત પ્રાયઃ બ્રાહ્મણોએ જ ચલાવ્યા છે. તે કારણથી બ્રાહ્મણો જ મતોના વિશ્વકર્મા છે. લૌકિક શાસ્ત્રોમાં જે કાંઈ નિરૂપણ કરેલ છે તે સર્વ બ્રાહ્મણો વાસ્તે જ છે. કારણ કે શાસ્ત્રો બનાવનારાંનાં સંતાન પ્રમુખ શાસ્ત્રના આધારથી ખુબ ધાય છે, પીએ છે તથા આનંદ કરે છે. બ્રાહ્મણો તથા વેદોની ઉત્પત્તિ આવશ્યક આદિ શાસ્ત્રોમાં જે પ્રમાણે બતાવી છે, તે પ્રમાણે જીવ્યજીવોને જાણવા વાસ્તે હું પણ આ સ્થલે લખું હું.

નિદાન સર્વ જગતનો વ્યવહાર ચલાવી, ઝરત પુત્રને વિનીતા નગરીનું રાજ્ય આપ્યું. બાહુબલી પુત્રને તક્ષિલાનું રાજ્ય આપ્યું. વાકીના પુત્રોને બીજાં દેશોનું રાજ્ય વેહેંચી આપ્યું. તે પુત્રોના નામથી ને ને ને

ना नाम पण पाद्वामां आख्या जेम के अंगदेश, वगदेश, मगधदेश इत्यादि देशोना नामो पण पुत्रोना नामथी पढ्यां

षाद श्री रीपजदेवजीए स्वयमेव दीक्षा लीधी, तेमनी साथे कठ म हाकछ सामतादि चार हजार पुरुषोए दीक्षा लीधी

श्रीरीपजदेवजीने एक वर्षे सुधी जिह्वा न मल्ली, तेटखा वखतमां चार हजार पुरुषो तो चूखे मरवाथी जटाधारी घनी कंद, मूल, फल, फू, ख पत्रादि आहार करतां गंगा नदीना घने किनारा उपर तापसो घनी रेहेवा खाग्या, अने श्री रीपजदेवजीतुं ध्यान तथा जाप ब्रह्माआदि शब्दोधी करवा खाग्या

श्री रीपजदेवजी एक वर्षे वित्याषाद वैशाख सुद ३ ना रोज हस्ति नापुरमां आख्या, त्यां श्री रीपजदेवजीना पौत्र श्रेयांस कुमारें जाति स्मरण ज्ञानना घलथी जिह्वा वास्ते विहार करता एवा जगवानने इच्छ रसथी पारणु कराव्यु ते वखतमां लोकोए जिह्वाचरोने देख्या न होता अने जिह्वा आपवानी विधि पण तेठ जाणता न होता, ते कारणथी श्री रीपजदेवजीने लोको हाथी, घोडा, आचूपण, कन्या आदिनी जेटतो बहु करता हता, परंतु श्री रीपजदेवजी तो त्यागी होवाथी तेठनी जेट खेता न होता पठी लोकोए श्रेयांस कुमारने जिह्वा आपतां देखी पु व्यु के तमे रीपजदेवजीने जिह्वाथी केवी रीते जाण्वा ? त्यारे श्रेयांस कुमारें लोकोने पोतानो तथा श्री रीपजदेवजीनो पूर्वना आठ जवोनो संवध कछो ते सर्व अधिकार आवश्यक शास्त्रथी जाणवो पठी सर्व लोक जिह्वा देवानी रीति जाणी गया

श्री रीपजदेवजी एक हजार वर्षे सुधी देशोमां ठसस्थपणे विचरता हवा ते अवस्थामां कछ अने महाकठना पुत्र नमि तथा विनमिपप्रभुनी बहुज सेवा जक्ति करी तेठने धरणेंडे प्रहसि आदि अदस्तालीश हजार (४००००) विद्या आपी वेताद्व गिरिनी दक्षिण तथा उत्तर घाजु रूप ए केक श्रेणिनु दरेकने राज्य आप्यु तेठ सर्वे विद्याधर कहेवाया आ विद्याधरोना वंशमां रावण, कुजकरणादि तथा वाली सुग्रीवादि अने प यन हनुमानादि सरे विद्याधर थया ठे

एकदा ठसस्थ अवस्थामा श्री रीपजदेवजी विहार करता करता या

हुबलीनी तक्षिला नगरीमां गया. बहार बगीचामां कायोत्सर्गमां स्थित
रह्या. ज्यारे बाहुबलीने जगवान पधारवाना समाचार मळ्या, त्यारे तेणे
विचार कयों के आवती काले वडा आडंबरथी पिताजीने वंदना करवा
जइश. प्रजात समये ज्यारे मोटा आडंबरथी पिताजीने वंदना करवा ग-
या, त्यारे जगवान तो त्यांथी विहार करी गया, एम जाणवामां आवतां
बाहुबली बहुज उदास थइ गया. पढी श्रीरीषज्ञदेवजीना चरणोना स्थल
उपर धर्मचक्रनी स्थापना करी. आ धर्मचक्र तीर्थ विक्रम राजाना वखत
सुधी रह्युं, पढी ज्यारे पश्चिम दिशामां नवा मतमतांतरो उत्पन्न थया,
त्यारे ते तीर्थ नष्ट थयुं.

अनुक्रमे श्रीरीषज्ञदेवजी जगवान वाढ्हीक, जोनक, आडंबर, इल्लूक,
सुवर्णचूमि, पल्लवकादि देशोमां विहार करवा लाग्या. जेजे देशवालांउये
श्रीरीषज्ञदेवजीनां दर्शन कर्या, तेउं सर्व जडक स्वप्नाववाला थया, अने
बाकीनाउं सर्व म्ळेष्ठ, निर्दयी, अनार्य थइ गया; अनेक कटपनिक मतो
मानवा लाग्या, अने तेउंना व्यवहार पण विपरीत तरेहना थया.

श्रीरीषज्ञदेवजी एक हजार वर्ष व्यतीत थया बाद विहार करता क-
रता विनीता नगरीना पुरिमताल नामना बागमां गया. बगीचामां वड-
वृद्ध नीचे फागण वदी एकादशीने दिवसे, त्रण दिवसना उपवास ठतां
प्रथम पहोरमां केवलज्ञान तथा केवलदर्शन अर्थात् सचराचर जगतमां
ज्ञूत, जविष्य वर्तमानना सर्व जीवाजीव वस्तुमात्रनुं उत्पत्ति स्थिति अने
लयनुं जाणवुं तथा देखवुं थयुं. ते समये चोसठ इंद्रो त्यां आव्या, सम-
वसरणनी देवोये रचना करी, तेमां त्रण गढ अने बार दरवाजा बनाव्या,
मध्य जागमां मणिपीठिका बनावी, तेना मध्य जागमां अशोक वृद्धनी
रचना करी, तेनी नीचे दरवाजानी सन्मुख चारे दिशामां चार सिंहास-
नोनी रचना करी. तेमां पूर्वना सिंहासन उपर श्रीरीषज्ञदेव जगवान वि-
राजमान थया, अने बाकीना त्रण सिंहासनो उपर जगवान सदृश त्रण
बिंबोनी स्थापना करी, जे बिंबोने देखवाथी, ते ते दरवाजेथी आवनारा
सर्वे श्रीरीषज्ञदेव जगवाननेज ते ते बाजुये देखता हता. तेज कारणथी
जगतमां चारमुखवाला श्रीरीषज्ञदेव जगवानज ब्रह्माना नामथी प्रसिद्ध
थया ठे. धनंजय कोशमां श्रीरीषज्ञदेवजीनुं नाम ब्रह्मा लखेल ठे.

જ્યારે શ્રીરીષજદેવ જગવાનને કેવલજ્ઞાન હસ્તપ્ત થયું, ત્યારે જરતરાજા, તે ઘાત શ્રવણ કરી સકલ પરિવાર સંયુક્ત સમવસરણમાં ઘડના કરવાને તેમજ હપદેશ શ્રવણ કરવાને આવ્યા

શ્રીરીષજદેવ જગવાનનો હપદેશ શ્રવણ કરી જરત રાજાના પાંચસો પુત્ર તથા સાતસો પૌત્ર, અને બ્રાહ્મી તથા ધીજી અનેક સ્ત્રીઠપ વીઢા સ્ત્રીધી મરુદેવીજી તો જગવાનના પ્રાતિહાર્યાદિ દેસી તથા વાળી સાંજસી કેવલ જ્ઞાન પામી મોક્ષ પામ્યા હતાં જરતના મોટા પુત્ર રીષજસેન (પુંડરીક) હતા, તે સોરઠ દેશમાં શત્રુજય તીર્થ હપર અનશન કરી મોક્ષ પામ્યા તે કારણથી શત્રુજયનું નામ પુંડરીક રાખવામાં આવ્યું

જરતના જે પાંચસો પુત્રોયે વીઢા સ્ત્રીધી હતી, તેઠમાં યકનું નામ મરીચિ હતું મરીચિને જૈનવીઢાનું પાસવું અતિ કઠિન છાગવાથી પોતાની આજીવિકા ચલાવવા વાસ્તે સ્વમતિકલ્પનાયે તેમણે નવો હપાય હસ્તપ્ત કર્યો ફરી યદ્દસ્થાવાસ અંગીકાર કરવાનું કામ તેને હીનતાવાસુ છાગ્યું, તેથી ઇક કુલિંગ આરોપણ કર્યું યવા વિચારથી કે સાધુ તો મનદહ, વચનદંડ અને કાયદહથી રહિત ઠે, અને હુ તો ય ગ્રણે દંડ સંયુક્ત હું, તે કારણથી મારે ત્રિદંડ રાખવો જોઈયે સાધુઠ તો હવ્ય અને જાવથી મુઢિત ઠે, તેથી છોચ કરે ઠે, અને હુ તો હવ્યમુંઢિત હુ, તેથી મારે અસ્ત્રાથી મસ્તક મુઢા ષતું જોઈયે, અને શિલા પળ રાખવી જોઈયે, વસી સાધુ તો પાંચ મહાવ્રત પાસે ઠે, પરંતુ મારે તો માત્ર સ્થૂલ જીવની હિંસાનો ત્યાગ ઠે સાધુ તો નિઃકંચનવાસા ઠે, અર્થાત્ પરિગ્રહ રહિત ઠે, અને મારે તો પવિત્રકાદિ રાખવી જોઈયે સાધુ તો શીલથી સુગંધિત ઠે, અને હુ તેવો નથી, તેથી મારે ષદન પ્રમુલની સુગંધ લેવી ઠીક ઠે સાધુ તો મોહ રહિત ઠે, અને હું તો મોહ સંયુક્ત હું, તેથી મોહાછાદિતને ઠગી રાખવી જોઈયે સાધુ તો હપાનહ રહિત ઠે, મારે તો હપાનહ પેહેરવા જોઈયે સાધુ તો નિર્મલ ઠે, તેથી શુક્લાંબરધારી ઠે, અને હું તો ક્રોધ, માન, માયા, છોજ આ ચારે કપાયો સંયુક્ત હુ, તેથી મલીન હોવાથી, કપાયવસ્ત્ર અર્થાત્ ગેરુ રંગ વાસા વસ્ત્રો મારે રાખવા જોઈયે સાધુ તો સચિત્ત જલના ત્યાગી ઠે, અને હુ તો ગલીને સચિત્ત જલ પીશ, અને સ્નાન પળ ફરીશ ઇવીજ રીઠે સ્થૂલ મૃપાવાદ આદિથી પળ તે નિવૃત્ત થયો આ પ્રમાણે મરીચિયે પોતા

नी आजीविकावास्ते स्वमतिपूर्वक लिंग बनाव्युं, अने तेज लिंग परिव्राजकोनुं रहुं.

मरीचि जगवाननी साथेज विहार करतो हतो, तेनुं साधुज्यी विपरीत लिंग देखी लोको पुढवा लाग्या, परंतु मरीचि साधुनो यथार्थ धर्म कहेतो हतो, अने पोतानो पांखंड वेष पूर्वोक्त रीतिये प्रगट करतो हतो. तेनीपासे उपदेश श्रवण करी जेजुं दीक्षा लेवा चाहता हता, तेजने जगवानना साधु पासे दीक्षा लेवा मोकलतो हतो. एकदा मरीचि रोगग्रस्त थयो, अने विचार करतां पोते असंयति ठे एवुं लागवाथी, तेमज साधुजुं मारी वैयावच्च करशे नहीं, अने मारे तेजनी पासे वैयावच्च कराववी ते पण ठीक नहीं एवुं धारी, मारे एक चेलो वैयावच्चवास्ते करवो जोश्ये, एवो निश्चय कर्यो. आ वखते श्रीरीषजदेव जगवान निर्वाण पाम्या हता. ते समये एक कपिल नामनो राजानो पुत्र हतो, ते मरीचि पासे धर्म श्रवण करवा आव्यो. मरीचिये तेने यथार्थ साधुनो धर्म वताव्यो. लिंग, आचार सर्व वताव्या. कपिले पुढ्युं के तमारुं लिंग विलक्षण केम ठे ? मरीचिये कह्युं हुं साधुधर्म पालवा असमर्थ तुं, तेज कारणथी आ लिंग, निर्वाहवास्ते स्वकपोलकट्टिपत वनावेल ठे. कपिले कह्युं के मने पण श्रीरीषजदेव जगवाननो धर्म रुचतो नथी. तमे कहो ? तमारी पासे धर्म ठे के नहीं ? मरीचिये जाण्युं के आ चारेकर्मी जीव ठे, अने मारोज शिष्य थवा योग्य ठे, ते लोजथी मरीचिये कही दीधुं के त्यां पण धर्म ठे, अने मारी पासे पण कांश्क धर्म ठे. ते सांजली कपिल मरीचिनो शिष्य थयो. आ कपिल मुनिनी उत्पत्ति ठे. ते वखते मरीचि तेमज कपिलनी पासे कोइ पण पुस्तक नहोतुं. निःकेवल जे कांश् आचार मरीचिये कपिलने वताव्यो, तेज आचार कपिल करतो रह्यो. मरीचिये उत्सूत्र जाषण करवा- श्री एक कोटाकोटी सागरोपम सुधी संसारमां जन्ममरणनी वृद्धि करी. मरीचि काल करी गयो. बाद कपिल ग्रंथार्थज्ञानशुन्य, मरीचिनी वतावेदी रीति उपरज आचार पालतो हतो. कपिलने आसुरी नामनो शिष्य थयो. कपिले आसुरीने पोतानोज सर्व आचार वताव्यो. कपिले बीजा पण अनेक शिष्यो वनाव्या, तेजना प्रेममां रक्त थयो थको, मरीने ब्रह्मनामा पांचमा देवलोकमां देवता थयो. उत्पत्ति अनंतर अवधिज्ञानथी जोयुं के

વાનાવિ શું શું અનુદાન મેં કર્યા છે ? જેથી હું દેવતા થયો, જ્ઞાનથી જોતાં પોતાના શિષ્ય આસુરીને ગ્રથાર્થજ્ઞાનશુન્ય બીઠો વિચાર કર્યો કે મારો શિષ્ય કંઈ પણ જાણતો નથી, તેને કાંઈક તત્ત્વનો ઉપદેશ કરું તો ઠીક. એવો વિચાર કરી કપિલ દેવતા આકાશમાં પચ્ચર્ણના મંડલમાં રહી પોતાના શિષ્યને તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. યથા— અવ્યક્તથી વ્યક્ત પ્રગટ થાય છે, તે અવસરે પદ્ધિતવ્રશાસ્ત્ર આસુરીપ રચ્યુ તેમાં પણ કયન કર્યું કે પ્રકૃતિમાંથી મહાન્ થાય છે, અને મહાન્થી અહંકાર થાય છે, અહંકારથી ગુણ ષોડશ થાય છે, ગુણષોડશથી, પચ્ચતન્માત્રા થાય છે, અને પચ્ચતન્માત્રાથી પચ્ચ મહાદૂત થાય છે, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ આ ગ્રંથમાં પૂર્વે સાંખ્યમાં સ્ત્રી આઘ્યા ઠીયે તેઠના સંપ્રદાયમાં નામીસંઘ નામ આચાર્ય થયા, ત્યારથી તે મતનુ નામ સાંખ્યમત પ્રસિદ્ધ થયુ. વાસ્તવિક રીતે સર્વ પરિભ્રાજક સંન્યાસીઠના સિંગ આચારાદિ ધર્મનુ મૂલ મરીધિ થયો તે સાંખ્યમતના તત્ત્વો હાલ પણ જગવદ્ગીતા તથા જાગવતાદિ ગ્રંથોમાં અને સાંખ્યમતના શાસ્ત્રોમાં પ્રચલિત છે. એક જૈનમતવિના બીજા સર્વ મતોનુ મૂલ આ મતથીજ સમજવુ જોઈય.

જ્યારે શ્રીરીપજદેવજીને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ ત્યારે જરતને પણ તેજ રોજ આયુરુશાલામાં ચક્રરક્ષ ઉત્પન્ન થયું. જેથી જરતે જરત ક્ષેત્ર ના થયે સહોમા પોતાનુ રાજ્ય સ્થાપી આજ્ઞા મનાવી, તેજ કારણથી તેનુ નામ જરતલ્હ પ્રસિદ્ધ થયુ.

જ્યારે જરતે પોતાના નાના જાઈઠને આજ્ઞા મનાવવા વાસ્તે દૂત મોકલ્યા, ત્યારે તેઠણ વિચાર કર્યો કે રાજ્ય તો અમને પિતાશ્રી આપી ગયા છે તો પઠી જરતની આજ્ઞા અમારે શા વાસ્તે માનવી જોઈયે ! ધાલો પિતાશ્રી પાસે જઈ સર્વ ઘટાત કહીયે. જો પિતાજી કહેકે તમે જરતની આજ્ઞા માનો તો પઠી અમે જરતની આજ્ઞા માનીશુ, અને પિતાજી કહેકે તમે જરતની સાથે સહો, તો પઠી અમે જરતની સાથે સહશુ, એવો વિચાર કરી અઘાણુ જાઈઠ કેલ્લાસ પર્વત ઉપર શ્રીરીપજદેવ જગવાન પાસે ગયા. જગવાન તેઠના અસ કરણના અગ્નિપ્રાય જાણી તેઠને ઉપદેશ કરતા હવા. શ્રી જગવાને જે ઉપદેશ કર્યો તે શ્રીસૂત્રકૃતાંગ સૂત્રના બીજા ષે તાસીય અધ્યયનમાં લેખેલ છે. તે ઉપદેશ શ્રવણ કરી જગવાનના અ

छाणु पुत्रोए दीक्षा लइ दीधी. सर्व तकरार तजी दीधी. तेम बनवाथी
 जरतनी अपकीर्त्ति थइ; तेथी जरत चक्रवर्त्ती पांचसो गाडां पकानना
 लावी समवसरणमां आव्या, अने कहेवा लाग्या के हुं मारा जाइउने जो-
 जन करावीश, अने मारो अपराध क्षमा करावीश. श्री रीषभदेव ज-
 गवाने कह्युं के, एवो आहार साधुने कट्ये नहीं. ते सांजली जरत म-
 नमां बहुज उदास थया. तेमणे पठी पुष्युं के जगवन् आ आहार कोने
 खवरावुं ? त्यारे इंद्रे कह्युं के तमाराथी जेउं गुणोमां अधिक होय तेउने
 आ जोजन आपो. जरते विचार कयों के माराथी गुणाधिक तो आवक ठे,
 तेथी तेउने जोजन करावुं, एवो निश्चय करी सर्वे गुणवान आवकोने जोजन
 कराव्युं. वली ते आवकोने जरतजीए कह्युं के तमे सर्वे प्रतिदिन मारुं जोजन
 कर्या करो ? तमारे खेती वाणिज्यादि कांइ पण काम करवुं नहिं. निःकेवल
 स्वाध्याय करवामां तत्पर रहो. जोजन करी मारा मेहेलोना दरवाजा पासे
 बेसी आप्रमाणे कहो “जीतो जवान् वर्द्धते जयं तस्मान्माहन माहनेति”
 ते आवको पण तेमज करता हवा. जरत राजा तो जोगविलासमां मग्न
 रहेता हता, परंतु ज्यारे आवकोना शब्दो सांजलवामां आवता हता
 त्यारे मनमां विचारता हता के हुं कोनाथी जीतायो हुं ? विचार करतां
 निश्चय थयो के क्रोध, मान, माया अने लोभ, आ चारे कषायोए मने
 जीतेल ठे. अने तेनाथीज जयनी वृद्धि ठे, एवा निश्चयात्मक विचारथी
 जरतजीने जारे वैराग्य उत्पन्न थतो हतो. अनुक्रमे रसोइ जमनारा आ-
 वको बहु वधी गया, तेथी रसोइ करनाराउए आवीने जरत महाराजने
 विनंति करी के आ समुदायमां आवक कोण ठे, अने कोण नथी ? ते
 अमे जाणी शकता नथी. जरतजीए तेउने कह्युं के तमे पुढीने तेउने
 जोजन करावो. रसोइआउए जमनाराउने पुढतां, जेउं आवकना पांच
 अणुव्रत त्रण गुणव्रत अने चार शिक्षाव्रत धारण करनारा हता, तेउने
 आवक मानी जरत महाराज पासे तेउने लाववामां आवता हता. जरत
 महाराज तेउना शरीर उपर कांकणी रत्नथी त्रण त्रण रेखाना चिन्ह क-
 रता, अने दर ठ महीने तेउनी परीक्षा करवामां आवती हती. ते सर्व
 आवक ब्राह्मणना नामथी प्रसिद्ध थया; कारणके ज्यारे जरत महाराजना
 दरवाजा पासे तेउं माहन माहन शब्द वारंवार उच्चार करता हता,

ત્યારે સોકો તેઠને માહન માહન કહેવા લાગ્યા જૈનમતના શાસ્ત્રોમાં પ્રાકૃત જાપામાં હાલ પળ બ્રાહ્મણોને માહન શબ્દથી લખેલ છે, સંસ્કૃત બ્રાહ્મણ શબ્દ છે, તે પ્રાકૃત વ્યાકરણમાં વજ્રણ તેમજ માહણના સ્વરૂપથી સિદ્ધ થાય છે, શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં બ્રાહ્મણોના નામ “બુદ્ધ સાવયા” અર્થાત્ વહા શ્રાવક લખેલ છે. ૫ પ્રમાણે બ્રાહ્મણોની ઇત્પત્તિ છે, તે બ્રાહ્મણો પોતાના પુત્રોને સાધુઠને આપતા હતા, અને જેઠ વીઠા લેતા ન હતા, તેઠ ઘતધારી શ્રાવક થતા હતા, આ રીતિ જરતના રાજ્યમાં હતી.

જરત મહારાજના પુત્ર આલિયયશા થયા, અર્થાત્ સૂર્યયશા થયા, જેના વશજો જરતદેવમા સૂર્યવંશી કહેવાય છે ધાહુલ્લીના મોટા પુત્ર ચંડ્રયશ થયા, તેના વશજો ચંડ્રવશી કહેવાય છે શ્રીરીપજદેવજીના કુરુવશી કહેવાય છે, જેઠમાં કૌરવ પાદવ થયેલા છે.

જ્યારે સૂર્યયશા સિંહાસન ઉપર વેઠા, ત્યારે તેની પાસે કાકળી રત્ન ન હતું કાકળીરત્ન ચક્રવર્તી શિવાય વીજા કોઈ પાસે હતું નથી તે કારણથી સૂર્યયશા રાજાએ બ્રાહ્મણ શ્રાવકોના ગલામાં સુવર્ણમય યજ્ઞોપવીત ઢાલેલ કરાવી, જે જાપામાં જનોઈ કહેવાય છે જોજન પ્રમુલ્લ સર્વે, જરત મહારાજની જેમ તેઠને આપતા રહ્યા સૂર્યયશના પુત્ર મહાયશ ગાદી ઉપર વેઠા, તેણે રૂપાની યજ્ઞોપવીત ધનાવી આપી ઘાદ તેઠના વશજો રેશમી યજ્ઞોપવીત આપતા હતા ઠેવડે સાદા સૂતરની ધનાવવામાં આવી આ પ્રમાણે યજ્ઞોપવીતની ઇત્પત્તિ છે.

જરતમહારાજની આઠ પાટ સુધી તો બ્રાહ્મણોની જાકિ જરતજીની પેઠેજ થતી રહી ઘાદ પ્રજા પણ બ્રાહ્મણોને જોજન કરાવવા લાગી સર્વે સ્વલે બ્રાહ્મણો પૂજનીક ગણાવા લાગ્યા. ૫ પ્રમાણે આઠમાં તીર્થંકર શ્રી ચંડ્રપ્રજ સ્વામિના ધલત સુધી સર્વે બ્રાહ્મણો ઘતધારી જૈનધર્મી શ્રાવકો રહ્યા શ્રીચંડ્રપ્રજ જગવાનની પઠી કેટલોળક કાલ વ્યતીત થયા ઘાદ આ જરતલઢમાં જૈનમત અર્થાત્ ચતુર્વિધ સંઘ તથા સર્વે શાસ્ત્રો વિષેદ થઈ ગયા, તે ધલતે તે બ્રાહ્મણાજાસોને સોકો પુઠવા લાગ્યા કે અમને ધર્મનું સ્વરૂપ ઘતાયો તે ધલતે બ્રાહ્મણોએ સ્વમતિફલ્પનાથી જેમાં પોતાનો લાજ દીઠો તેવો ધર્મ ઘતાવ્યો અનેક પ્રયોગ તે પ્રમાણે ધનાવવામાં આવ્યા.

જ્યારે નવમા શ્રીમુનિધિનાય (પુષ્પદત) અરિદ્ધ થયા, ત્યારે ફરી

जैनधर्म प्रगट थयो. ते जगवाननो धर्म केटलाएक ब्राह्मणाजासोये न अंगीकार कयों. स्वकपोलकट्टिपत मतनोज कदाग्रह राख्यो. साधुजनों द्वेष करवा लाग्या. चारे वेदोनां नामो बदलावी नाख्यां, अने ते वेदोमां मतलब पण कांइनी कांइ लखी दीधी.

हवे चारे वेदोनी उत्पत्ति लखीये ठीये. ज्यारे जरत राजाये ब्राह्मणो-नी पूजा करी, ल्यारे बीजा लोको पण ब्राह्मणोने अनेक तरेहनां दान आ-पवा लाग्या. ते प्रसंगे श्रीजरतचक्रवर्तीये श्रीरीषजदेव जगवानना उपदे-श अनुसार ब्राह्मणोने निरंतर स्वाध्याय करवावास्ते श्रीआदीश्वर (रीष-जदेव) जगवाननी स्तुति तथा श्रावकधर्मस्वरूपगर्जित चार आर्यवे-दनी रचना करी. तेना नाम. १ संसार दर्शनवेद २ संस्थापन परामर्शन-वेद, ३ तत्त्वावबोध वेद, ४ विद्याप्रबोध वेद. चारे वेदोमां सर्वनयसंयु-क्त वस्तु स्वरूप कथन ते ब्राह्मणोने शिखववामां आव्युं. पुर्वोक्त चार वेद तथा ब्राह्मणो आठमा तीर्थकर सुधी यथार्थ प्रवर्तता रह्या. आठमा तीर्थ-करनुं तीर्थ व्यवहेद यतां ब्राह्मणोये त्रष्ट थइ धनना लोचथी ते वेदोमां जीवहिंसा दाखल करी. चारे वेद उलट पालट करी नाख्या. जैनधर्मनुं नाम चारे वेदमांथी काढी नाख्युं, एटलुंज नहीं पण अन्योक्तिथी “दै-त्य दस्यु वेदवाह्य” इत्यादि नामोथी साधुजनों निंदागर्जित १ रुग्, २ यजुर, ३ साम, ४ अथर्व, आ चार नामना वेद कटपवामां आव्या. जे ब्रा-ह्मणोये तीर्थकरोनो उपदेश अंगीकार कयों, तेजये पूर्व वेदोना मंत्रोना त्याग कयों नहीं. ते मंत्रो आजसुधी दक्षिणमां कर्णाटकदेशमां जैन ब्रा-ह्मणोने कंठस्थ ठे. ते प्रमाणे अमे देख्युं ठे तथा सांजल्युं ठे. अमारी पा-से पण प्राचीन वेदोना केटलाएक मंत्रोठे. यतः ॥ सिरि जरह चक्रवट्टी, आयरिय वेयाणविस्सुज्जप्पत्ती ॥ माहणपढणत्थमिणं, कहियं सुहज्जण विवहारं ॥ १ ॥ जीणतिठे बुद्धिने, मिठत्ते माहणेहिंतेठविया ॥ अस्संज्या-ण पूआ, अप्पाणं काहिया तेहिं ॥ २ ॥ इत्यादि. हवे वेदोनीरचना हिं-सा संयुक्त, याज्ञवल्क्य, सुलसा, पिप्पलाद अनेपर्वत प्रमुखोये केवी रीते रची तेनुं पण कांइक स्वरूप लखीये ठीये.

बृहदारण्यक उपनिषद्नी ज्ञाप्यमां लख्युं ठे के, यज्ञोनुं कथन करनार याज्ञवल्क्य तेना पुत्र याज्ञवल्क्य ठे. ते कहेवाथी एम प्रतीत थाय ठे के

ત્યારે છોકો તેઢને માહન માહન કહેવા સાગ્યા જૈનમતના શાસ્ત્રોમાં પ્રાકૃત જાપામાં હાલ પળ બ્રાહ્મણોને માહન શબ્દથી લલેલ છે, સંસ્કૃત બ્રાહ્મણ શબ્દ છે, તે પ્રાકૃત વ્યાકરણમાં ધંજણ તેમજ માહણના સ્વરૂપથી સિદ્ધ થાય છે, શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં બ્રાહ્મણોના નામ “બુદ્ધ સાવયા” અર્થાત્ ઘડા આવક લલેલ છે. ૫ પ્રમાણે બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ છે, તે બ્રાહ્મણો પોતાના પુત્રોને સાધુત્વને આપતા હતા, અને જેઢ વીઢા છેતા ન હતા, તેઢ ઘતધારી આવક થતા હતા, આ રીતિ જરતના રાજ્યમાં હતી.

જરત મહારાજના પુત્ર આદિત્યશા થયા, અર્થાત્ સૂર્યયશા થયા, જે ના વંશજો જરતકેત્રમાં સૂર્યવશી કહેવાય છે ઘાહુવસીના મોટા પુત્ર ષડ્વશ થયા, તેના ષશજો ચઢવંશી કહેવાય છે શ્રીરીષ્ઠદેવજીના કુરુવંશી કહેવાય છે, જેઢમાં કૌરવ પાંઢવ થયેલા છે.

જ્યારે સૂર્યયશા સિંહાસન ઉપર વેઠા, ત્યારે તેની પાસે કાકળી રલ્લ ન હતુ કાકળીરલ્લ ચક્રવર્તી શિવાય ઘીજા કોઢ પાસે હતુ નથી તે કારણથી સૂર્યયશા રાજાયે બ્રાહ્મણ આવકોના ગલામાં સુવર્ણમય યજ્ઞોપવીત ઢાલલ કરાળી, જે જાપામાં જનોઢ કહેવાય છે જોજન પ્રમુલ્લ સર્વે, જરત મહારાજની જેમ તેઢને આપતા રહ્યા સૂર્યયશના પુત્ર મહાયશ ગાળી ઉપર વેઠા, તેણે રૂપાની યજ્ઞોપવીત ઘનાળી આપી ઘાઢ તેઢના વંશ જો રેશમી યજ્ઞોપવીત આપતા હલા ટેવટે સાઢા સૂતરની ઘનાવલામાં આળી આ પ્રમાણે યજ્ઞોપવીતની ઉત્પત્તિ છે.

જરતમહારાજની આઠ પાટ સુધી તો બ્રાહ્મણોની જલ્કિ જરતજીની પેઢેજ થતી રહી ઘાઢ પ્રજા પળ બ્રાહ્મણોને જોજન કરાળલા સાગી સર્વ સ્થલે બ્રાહ્મણો પૂજનીક ગણાલા સાગ્યા. ૫ પ્રમાણે આઠમા તીર્થંકર શ્રી ચઢપ્રજ્ઞ સ્વામિના ઘલ્લત સુધી સર્વે બ્રાહ્મણો ઘતધારી જૈનધર્મી આવકો રહ્યા શ્રીચંઢપ્રજ્ઞ જગવાનની પઠી કેટલોલ્ક કાલ વ્યતીત થયા ઘાઢ આ જરતલ્લડમાં જૈનમત અથાત્ ચતુર્વિધ સંઘ તથા સર્વે શાસ્ત્રો વિઢેલ થઢ ગયાં, તે ઘલ્લતે તે બ્રાહ્મણાજાસોને છોકો પુઠલા સાગ્યા કે અમને ધર્મેનુ સ્વરૂપ ઘતાલો તે ઘલ્લતે બ્રાહ્મણોયે સ્વમતિકલ્પનાથી જેમાં પોતાનો લાજ ઢીઠો તેલો ધર્મ ઘતાલ્યો અનેક ઘથો પળ તે પ્રમાણે ઘનાવલામાં આવ્યા જ્યારે નલા શ્રીસુધિધિનાથ (પુષ્પઢંત) અરિહત થયા, ત્યારે ફરી

जैनधर्म प्रगट थयो. ते जगवाननो धर्म केटलाएक ब्राह्मणाजासोये न अंगीकार कयों. स्वकपोलकट्पित मतनोज कदाग्रह राख्यो. साधुर्जनो द्वेष करवा लाग्या. चारे वेदोनां नामो बदलावी नाख्यां, अने ते वेदोमां मतलब पण कांइनी कांइ लखी दीधी.

हवे चारे वेदोनी उत्पत्ति लखीये ठीये. ज्यारे जरत राजाये ब्राह्मणो-नी पूजा करी, त्यारे बीजा लोको पण ब्राह्मणोने अनेक तरेहनां दान आ-पवा लाग्या. ते प्रसंगे श्रीजरतचक्रवर्तीये श्रीरीषज्ञदेव जगवानना उपदे-श अनुसार ब्राह्मणोने निरंतर स्वाध्याय करवावास्ते श्रीआदीश्वर (रीष-ज्ञदेव) जगवाननी स्तुति तथा श्रावकधर्मस्वरूपगर्जित चार आर्यवे-दनी रचना करी. तेना नाम. १ संसार दर्शनवेद २ संस्थापन परामर्शन-वेद, ३ तत्त्वावबोध वेद, ४ विद्याप्रबोध वेद. चारे वेदोमां सर्वनयसंयु-क्त वस्तु स्वरूप कथन ते ब्राह्मणोने शिखववामां आव्युं. पुर्वोक्त चार वेद तथा ब्राह्मणो आठमा तीर्थकर सुधी यथार्थ प्रवर्तता रह्या. आठमा तीर्थ-करनुं तीर्थ व्यवहेद यतां ब्राह्मणोये ऋष्ट थइ धनना लोचथी ते वेदोमां जीवहिंसा दाखल करी. चारे वेद उलट पालट करी नाख्या. जैनधर्मनुं नाम चारे वेदमांथी काढी नाख्युं, एटलुंज नहीं पण अन्योक्तिथी “दै-त्य दस्यु वेदबाह्य” इत्यादि नामोथी साधुर्जनी निंदागर्जित १ रुग्, २ यजुर, ३ साम, ४ अथर्व, आ चार नामना वेद कटपवामां आव्या. जे ब्रा-ह्मणोये तीर्थकरोनो उपदेश अंगीकार कयों, तेज्ये पूर्व वेदोना मंत्रोनो त्याग कयों नहीं. ते मंत्रो आजसुधी दक्षिणमां कर्णाटकदेशमां जैन ब्रा-ह्मणोने कंठस्थ ठे. ते प्रमाणे अमे देख्युं ठे तथा सांजल्युं ठे. अमारी पा-से पण प्राचीन वेदोना केटलाएक मंत्रोठे. यतः ॥ सिरि जरह चक्रवर्ती, आयरिय वेयाणविस्सुज्जप्ती ॥ माहणपढणत्थमिणं, कहियं सुहज्जण विवहारं ॥ १ ॥ जीणतिष्ठे बुद्धिन्ने, मिच्चत्ते माहणेहिंतेठविया ॥ अस्संज्या-ण पूआ, अप्पाणं काहिया तेहिं ॥ २ ॥ इत्यादि. हवे वेदोनीरचना हिं-सा संयुक्त, याज्ञवल्क्य, सुलसा, पिप्पलाद अनेपर्वत प्रमुखोये केवी रीते रची तेनुं पण कांइक स्वरूप लखीये ठीये.

बृहदारण्यक उपनिषद्नी ज्ञाप्यमां लख्युं ठे के, यज्ञोनुं कथन करनार यज्ञवल्क्य तेना पुत्र याज्ञवल्क्य ठे. ते कहेवाथी एम प्रतीत थाय ठे के

યજ્ઞોની રીતિ પ્રાય યાજ્ઞવલ્ક્યથીજ ચાલી છે વ્રાહ્મણ સોકોયે શાસ્ત્રોમાં પ્રચલ્ય છે કે યાજ્ઞવલ્ક્યે પૂર્વસી વ્રહ્મવિદ્યા વસીને નવીન વ્રહ્મવિદ્યા સૂર્યની ગણે શિક્ષી, પ્રચક્ષિત કરી, તેથી પણ યજ્ઞ અનુમાન થાય છે કે, યાજ્ઞવલ્ક્યેજ પ્રાચીન વેદ તર્જી વીધા અને નવા વેદ ઘનાવ્યા

શ્રી ત્રેશઠ શિક્ષાકા પુરુષ ચરિત્ર ઘચના આઠમા પર્વના ધીજા સર્ગમાં પ્રચલ્ય છે કે કાશપુરીમાં વે સંન્યાસળીઈ રહેતી હતી એકનુ નામ સુષસા અને ધીજીનુ નામ સુજડા હતુ ઘને વેદ, વેદાંગોની જાણકાર હતી ઘંને વેદેનોષ ઘહુ વાવીઈને વાદમાં જીત્યા હતા તે અવસરે યાજ્ઞવલ્ક્ય પરિવ્રાજક તેઈની સાથે વાદ કરવાને આવ્યા અરસ પરસ ધવી પ્રતિક્ષા કરી કે, જે હારી જાય તે જીતનારની સેવા કરે. યાજ્ઞવલ્ક્યે સુષસાને વાદમાં જીતી અને પોતાની સેવા કરનારી ઘનાવી સુષસા પણ રાતરિવસ યાજ્ઞવલ્ક્યની સેવા કરવા છાગી, યાજ્ઞવલ્ક્ય અને સુષસા ઘંને યૌવનવંત હતા તેથી કામાતુર થઈ જવાથી ઘને જોગવિલાસમાં છાગી ગયા નિવાન અગ્નિ અને ધી સાથે હોય તો ધી ઈંગળ્યા વિના રહેતું નથી કામક્રી ઢામાં મગ્ન થઈ જવાથી કાશપુરીની પાસેની એક કુટીમાં ઘંને વાસ કરતા હતા યાજ્ઞવલ્ક્યથી સુષસાને પુત્ર થયો સોકોના ઇપહાસના પ્રયથી તે પુત્રને પિપ્પલાના ઘૃક્ષનીંચે મુકી ઘને જણાઈ દૂર નાસી ગયા આ ઘૃત્તાત સુષસાની ઘદેન સુજડના જાણવામાં આવ્યુ સુજડા ઘાલકની પાસે આવી ઘાલકને દેખતાં તે સ્વયમેવ પીપ્પલાનું ફલ મુલમાં પહેલું ઘવોલતું હતુ સુજડાએ ઘાલકને સહ પોતાના સ્યાનમાં આણ્યુ તેનુ નામ પિપ્પલાદ રાલ્યુ યજ્ઞાર્થી પાલણ કર્યું, વેદાદિ શાસ્ત્રો જણાવ્યાં, પિપ્પલાદ ઘહુ બુદ્ધિમાન થયો ઘહુ વાવીઈને જીતી તેઈનાં અજિમાનનો તેણે નાશ કર્યો પિપ્પલાદની સાથે અનુક્રમે યાજ્ઞવલ્ક્ય તથા સુષસા પણ વાદ કરવા આવ્યા, પિપ્પલાદે ઘનેને વાદમાં જીત્યા વાદ સમુદ્ધા માસીના કહેવાથી તેના જાણવામાં આવ્યુ કે, તે ઘને તેના માતા પિતા છે મને જન્મ આપી નિર્દયતાથી ઘૃક્ષનીંચે મુકી ઘંને નાસી ગયા હતા, એ ઘૃત્તાત પણ તેના જાણવામાં આવ્યો અત્યંત ક્રોધયુક્ત થઈ પિપ્પલાદે સમ્યક્ રીતિએ યાજ્ઞવલ્ક્ય તથા સુષસા સન્મુલ માતૃમેધ તથા પિતૃમેધ યજ્ઞોને સિદ્ધ કરી, પિતૃમેધ યજ્ઞમાં યાજ્ઞવલ્ક્યનો અને માતૃમેધ યજ્ઞમાં સુષસાનો દોમ કર્યો

पिप्पलाद मीमांसक मतनो मुख्य आचार्य थयो. तेनो वातली नामा शिष्य थयो, तयारथी जीवहिंसा संयुक्त यज्ञ प्रचलित थया.

याज्ञवल्क्ये नवा वेदो वनाव्या ठे, तेमां कांश् पण शंका नथी, कारण के वेदमां लख्युं ठे के “ याज्ञवल्क्येती होवाच ” अर्थात् याज्ञवल्क्य आ प्रमाणे कहेता हवा. वेदमां जे शाखाउं ठे ते वेद कर्त्ता ऋषियोना अधिकारनी ठे; तेशी आवश्यक सूत्रमां जे लख्युं ठे के जीवहिंसा संयुक्त जे वेद ठे, ते याज्ञवल्क्य अने सुलसा आदिये वनाव्या ठे, ते वात सत्य ठे, कारण के केटलीएक उपनिषदोमां पिप्पलादनुं नाम ठे, अने केटलाएक स्थले वीजा ऋषियोनां पण नामो ठे. जमदग्नि कश्यप तो वेदोमां खास नामथी लखेल ठे. हवे विचारो के वेदो नवा वनाववामां आव्या तेमां शुं शंका रहे ठे ?

वली लंकानो अधिपति राजा रावण, ज्यारे दिग्विजय करवा वास्ते देशोमां चतुरंगी सेना साथे वीजा राजाउंने पोतानी आझा मनाववा फरतो हतो, ते अवसरे नारदमुनि लाकडी प्रमुखना मारथी कुटाया होवाथी पोकार करता रावणनी पासे आव्या. रावणे नारदजीने पुळ्युं के तमने कोणे मार मार्यो, तयारे नारदजीये कह्युं के, राजपुर नगरमां मरुत नामनो राजा ठे, ते मिध्यादृष्टि ठे, अने ब्राह्मणाज्ञासोना उपदेशथी यज्ञ करवा लाग्यो, ते समये शिकारीउंनी जेस होमने वास्ते ते ब्राह्मणाज्ञासोने, अरराट शब्दो करता पशुउंने यज्ञोमां होमवावास्ते मारतां में दीठा. आकाशथी उतरी मरुत राजा ब्राह्मणोनी साथे बेगो हतो, त्यां आवी, मरुतराजाने में कह्युं के आ तमे सर्वे शुं काम करवा लागी रह्या ठो? मरुतराजाए कह्युं के ब्राह्मणोना उपदेशथी देवताउंनी तृप्तिवास्ते तेमज स्वर्ग प्राप्तिवास्ते पशुउंना बलिदानथी आ यज्ञ करवो शरु कय्यो ठे, आ प्रमाणे यज्ञ करवो ते महा धर्म ठे. पठी में कह्युं के हे राजा ! चारे वेदोमां जे प्रमाणे यज्ञ करवानुं कथन करेल ठे, ते यज्ञ करवानी विधि तमने कह्युं तुं ते सांजलो? आत्मा यज्ञनो यष्टा अर्थात् करनार ठे, तप रूप अग्नि ठे, ज्ञानरूप घी ठे, कर्मरूप इंधन ठे, क्रोध, मान, माया, लोभादि पशुउं ठे, सत्यवचनरूप धूप अर्थात् यज्ञस्थंज ठे, सर्व जीवोने अन्नयदानरूप दक्षिणा ठे, अने ज्ञान दर्शन चारित्र रत्नत्रयीरूप त्रिवेदी

ઠે આ પ્રમાણે યજ્ઞ ઘેદમાં કથન કરેલ ઠે, પવો યજ્ઞ જો યોગાન્યાસ સં
 યુક્ત કરવામાં આવે તો તે કરનારો મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે ઠે, પરંતુ રાક્ષસરૂપ
 થઈ ઘકરાપ્રમુખને મારી યજ્ઞ કરવામાં આવે તો, યજ્ઞ કરનાર, કરાવ
 નાર, મરીને ઘોર નર્કમાં ચિરકાલ મહાદુઃખ યોગવે ઠે હૈ રાજા ! તુ ઇ
 ત્તમ વશમાં ઉત્પન્ન થયેલ ઠો, બુદ્ધિમાન્ તેમજ ધનવાન્ ઠો, તેથી આ
 વ્યાધોચિત પાપથી નિવર્તે જો પ્રાણીવધથીજ જીવોને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થતુ હોત
 તો અનાયાસે થોડા ઘલ્લતમાંજ આ જીવલોક સ્વાસ્થી થઈ જશે આ મારા
 ઘલ્લનો સાંજલી યજ્ઞની અગ્નિની જેમ પ્રચ્છદ થયેલા બ્રાહ્મણો છાકઢી, સો
 ટા, ઢીકા, પાટુ મને મારવા લાગ્યા, તેથી જેમ નદીના પૂરથી જય પામે
 સો માણસ ઊંચી જમીન ઉપર ચઢી જાય ઠે, તેમ દોડતો હું તમારીપાસે
 આવ્યો હું હૈ રાવણ મહારાજ ! નિરપરાધી પશુઠં માર્યા જાય ઠે તેઠંતું
 રક્ષણ કરવામાં તમે સમર્થ ઠો જેમ તમારાં શરણથી હુ નિર્જય હુ તેમ
 પશુઠંને શરણ આપી નિર્જય કરો તે સાંજલી રાવણ ધિમાનથી ઊતરી
 મરુત રાજાની પાસે આવ્યા મરુત રાજાએ રાવણની જાક્તિ તથા આવર
 સન્માન ઉત્તમ પ્રકારે કર્યા રાવણે કષ્ટુ આ તમે શું કરો ઠો ? યજ્ઞમા
 પશુવધ કરી નર્કની મહા માઠી ગતિ ઉપાર્જન કરવાનુ તમોષ આરંબ્યુઠે
 ધર્મ તો તીર્થંકર મહારાજાએ અહિંસારૂપ કથન કરેલો ઠે, અને તેથીજ
 જગતનુ દિત થાય ઠે, જ્યારે પશુઠંને મારવામાં તમે ધર્મ સમજ્યા, ત્યારે
 અધર્મ, ધર્મની તમને સમજણજ ક્યાં ઠરી ? માટે આ કામ તમે તજી થો
 પઠી સેહેજ કોપમા આવી રાવણે કષ્ટુ કે જો યજ્ઞ કરવાનું કામ તજી
 નહી થો તો તેનુ ફલ આ લોકમા તો તમને હમણાજ આપીશ, અને પર
 લોકમા તમારે નર્કના મેમાન થતું પડશે આવા જયાસ્મક ઘલ્લન સાંજલી
 મરુત રાજાએ યજ્ઞ કરવો તજી દીધો, કારણ કે રાવણની આજ્ઞા તે ઘ
 લ્લતે પવી જયકર હસી કે તેનું કોઈ ઇલ્લંઘન કરી શકતું નહી આ ક-
 થાથી એમ પણ સિદ્ધ થાય ઠે કે, બ્રાહ્મણ લોકો જે એમ કહે ઠે કે, પૂર્વે
 રાક્ષસો યજ્ઞવિધ્યંસ કરતા હતા, તે કોણ જાણે રાવણાદિ જઘરદસ્ત જે
 નધર્મી રાજાઠયે પશુવધરૂપ યજ્ઞો કરતા ઠોડાથી દીધા હોય, અને તેજ
 કાલથી બ્રાહ્મણોયે પુરાણાદિ શાસ્ત્રોમા તે જઘરદસ્ત જૈનરાજાઠંને રાક્ષસો
 સલેલા ઠે ઘલી એમ પણ સાંજલવામાં આવ્યુ ઠે કે નારદજીયે માયાના

वशथी जैनमत धारण करी वेदोनी निंदा करी होय तोपण शुं जाणीये?
आ कथानो आज तात्पर्य लोकोये लखेलो ठे.

रावणे नारदजीने पुढ्युं के आवो पापकारी पशुवधात्मक यज्ञ क्यां-
थी प्रचलित थयो? नारदजीये कछुं के शुक्तिमती नदीना किनारा उ-
पर शुक्तिमती नामे नगरी ठे. वीशमा श्रीमुनिसुव्रत स्वामि हरिवंश ती-
र्थकरनी उल्लादमां केटलायेक राजा व्यतीत थइ गया पठी अज्जिचंद्र
नामा राजा थयो. तेनो वसु नामनो पुत्र, महाबुद्धिवान, सत्यवादी जग-
त्मां प्रसिद्ध थयो. तेज नगरीमां क्षीरकदंबक नामना उपाध्याय रहेता
हता. तेने पर्वत नामनो पुत्र हतो. ते क्षीरकदंबक उपाध्यायनी पासे व-
सुराजा, उपाध्यायजीनो पुत्र पर्वत अने हुं नारद त्रणे जणा अज्यास क-
रता हता. एकदा अमो त्रणे शिष्यो अज्यासना श्रमथी रात्रिना वेहेला
सुइ गया हता, उपाध्यायजी ते वखते जागता हता. अमो उपरना जाग-
मां सुता हता, ते वखते वे ज्ञानवान् चारण साधु आकाशमां परस्पर
वातो करता चाळ्या जता हता, तेउ बोल्या के आ उपाध्यायजीना वे
शिष्यो नर्कमां जशे, अने एक स्वर्गमां जशे. मुनियोनुं आ प्रमाणे बोलवुं
सांजली उपाध्यायजी विचार करवा लाग्या के ज्यारे मारा शिखवेला
शिष्यो नर्कमां जाय, त्यारे तेना करतां वधारे दुःखजनक बीजु शुं? प-
रंतु त्रणमां नर्कमां कोण जशे अने स्वर्गमां कोण जशे? ते वातनो नि-
र्णय करवा वास्ते त्रणेने एक साथे बोलाव्या. पठी गुरुये अमने दरेकने
एकेक लोटनो कुकडो आप्यो, अने कछुं के कुकडाने एवी जगाये जइ
मारो के ज्यां कोइ देखतुं न होय. पठी वसु अने पर्वत बंने जणा तो शू-
न्य जगाउमां जइ दरेक पोतपोताना कुकडाने मारी लाव्या, अने हुंतो
ते लोटना कुकडाने लइ नगरीनी बहार बहुज दूर चाढ्यो गयो. ज्यां को-
इ नहोतुं त्यां जइ उजो रह्यो. चारे तरफ जोवा लाग्यो, अने मनमां
आ प्रमाणे तर्क थवा लाग्या. गुरु महाराजे तो आज्ञा करी ठे के, हे
वत्स! आ कुकडाने तुं त्यां मारजे, के ज्यां कोइ तने देखतुं न होय!
प्रथम तो आ कुकडाने हुंज देखुं हुं, वली कुकडो मने देखे ठे, खेचर
देखे ठे, लोकपाल देखे ठे; ज्ञानी देखे ठे, एवुं तो जगत्मां कोइ पण
स्थान नथी, ज्यां कोइ पण न देखतुं होय. ते कारणथी गुरुनो अजिप्राय

एज ठे के, आ कुकड़ानो वध न करवो, कारण के गुरु पूज्य तो निरंतर महा दयालु ठे, अने हिंसाधी पराङ्मुख ठे मात्र अमारी परीक्षावास्ते आ आदेश आप्यो ठे, तेधी हुं तो कुकड़ाने मार्याधिनाज कुकड़ाने छः गुरुपासे आव्यो, अने कुकड़ाने नही मारवाना सघला विचार गुरुजीने कही वीधा गुरुराजे मनमां निश्चय कयों के, आ नारव विवेकवालो ठे, तेधी स्वर्गमां जशे, गुरुजीये मने पोतानी ठाती साथे छगावी, बहु सारु थयु उत्तम उत्तम! एम कष्ट, तेटखामां वसु अने पर्वत पण गुरु पासे आव्या, अने गुरुने कष्ट के अमो कुकड़ाने एधी जगाये जइ मारी आव्या ठीये के ज्यां कोइ देखतुं न होतु गुरुये कष्ट के तमे तो वे खता हता, तथा खेचरो पण देखता हता हे पापियो! तमे कुकड़ा केम मार्या? एम कही गुरुजीये विचार कयों के वसु अने पर्वतने जणा ववानी मारी मेहेनत धृथा गइ परतु हु शु कर! पाणी जेवा पात्रमां जाय ठे, तेवुज बनी जाय ठे विधानो पण तेवोज स्वप्नाव ठे ज्यारे प्राणी प्यारो पर्वत पुत्र अने पुत्रधी प्यारो वसु धने नर्कमां जाय, तो हवे मारे घरमां रहेवानु शुं प्रयोजन ठे? एवा निर्वेद नावधी दीरकदंढक उपाध्यायजीये वीक्षा ग्रहण करी साधु थया तेनी पदवी पर्वते धारण करी, कारण के व्याख्यान करवामां पर्वत बहुज विचक्षण हतो हु (नारव) गुरु प्रसादधी सर्व शास्त्रोनो अज्यास करी मारे स्थानके आव्यो वखी अजिचङ्ग राजाये संयम खेवाधी वसु तेना पितानी राज्यगावी उ पर बेठो वसु राजा जगत्मां सत्यवादी प्रसिद्ध थयो, अर्थात् वसुराजा कदापि जूतु धोखता नथी, ए प्रमाणे खोकोमां तेनी प्रशंसा प्रसरी गइ वसुराजाए पण पोतानी प्रशंसा निरंतर थया करे ते सारु सत्य बोख वानुं दृढ व्रत अंगीकार कर्युं दरमीस्थान वसुराजाने एक स्फटिक सिंहासन प्रच्छन्न रीते एतु मसी गयुं के, सूर्यना प्रकाशमां ज्यारे वसुराजा ते सिंहासन उपर बेसतो त्यारे, ते सिंहासन खोकोना देखवामां धिक्कुअ आवतु नहोतु, तेधी खोकोमां एधी प्रसीद्धि थइ के, सत्यना प्रज्ञावधी वसुराजानुं सिंहासन देवताठ आकाशमां अधर राखे ठे तेनी आधी कीर्त्तिधी बीजा सर्वे राजाठ हरीने तेनी आक्षा मानता हता, कारण के साची अथवा जूती गमे ते रीते थयेसी प्रसीद्धि पुरुषने जयकारी थाय ठे

एकदा प्रस्तावे हुं (नारद) सूक्तिमती नगरीमां गयो. पर्वतने धेर जतां ते पोताना शिष्योने रूग्वेद जणावतो हतो, अने तेनो अर्थ पण शिखवतो हतो. प्रसंगे एवी श्रुति रूग्वेदमां आवी के “ अजैर्यष्टव्यमिति ” पर्वते आ श्रुतिनो एवो अर्थ कयों के अज अर्थात् बकराथी होम करवो, सारांश के बकरांने मारी तेना मांसनो होम यज्ञमां करवो. ते सांजद्वी में पर्वतने कछुं हे जाइ ! आ प्रमाणे व्याख्या कइ त्रांतिथी करे ठे ? गुरुश्रीक्षीरकदंबकजीए आ श्रुतिनी आवी व्याख्या करी नथी, गुरुजीए तो आ श्रुतिमां अज शब्दनो अर्थ त्रण वर्षनुं जुनुं धान्य करेलो ठे; “ न जायंत इत्यजा ” जे वाववाथी न उत्पन्न थाय ते अजा, आवो अर्थ श्रीगुरुजीए तमने तथा मने शिखाव्यो हतो, ते अर्थ तमे केस झूली जाउं ठो ? पर्वते कछुं के तमे जे अर्थ करोठो ते अर्थ गुरुजीए कयों नथी, परंतु हुं जे अर्थ करूं तुं, तेम अर्थ गुरुजीए कयों हतो, कारण के निघंटमां पण अजा नाम बकरीनुंज लखेलुं ठे. पढी में (नारदे) पर्वतने कछुं के शब्दोना अर्थ बे प्रकारे थाय ठे, एक मुख्यार्थ, बीजो गौणार्थ. आ स्थले श्री गुरुए गौणार्थ कयों हतो. गुरु धर्मोपदेष्टानुं वचन अने श्रुतिनो यथार्थ अर्थ, वंने अन्यथा करी हे मित्र ! तुं महापाप उपार्जन करे ठे. फरी पर्वते कछुं के अज शब्दनो अर्थ गुरुजीए मेष करेलो ठे, निघंटमां पण एज अर्थ ठे, तेने उल्लंघन करी तुं अधर्म उपार्जन करे ठे; वली आ बाबत निर्णय करवो होय तो वसुराजा जे आपणा सहाध्यायी ठे, तेने मध्यस्थ राखी आ श्रुतिना अर्थनो निर्णय करीए, परंतु सरत एटद्वी के जेनो अर्थ जूठो ठरे तेनी जीह्वा ठेदवी. आ प्रमाणे प्रतिज्ञा ठरी. में पण पर्वतनी सरत मान्य करी, एवा विचारथी के साचने शुं आंच ठे ? पर्वतनी माताए ते वखते पर्वतने गुप्त रीते कछुं के हे पुत्र ! तुं आवो जूठो कदाग्रह ठोडीदे, कारण के में पण ते श्रुतिनो अर्थ त्रण वर्षनुं धान्यज सांजद्व्यो ठे, माटे तैं जे जीह्वा ठेदनी प्रतिज्ञा करी ते वास्तविक कर्तुं नथी. विचार कयों विना जे काम करवामां आवे ठे, तेथी आपत्तिमां आवी पडवानो प्रसंग आवे ठे. ते सांजद्वी पर्वते कछुं के हे माताजी ! जे में प्रतिज्ञा करी ठे ते कोइ पण रीते हुं फेरवी शकुं तेम नथी. पढी पर्वतनी माता पोताना पुत्रनुं इःख

जाणी, दुःखी थवाची वसु राजानी पासे गह, पुत्रना जीवितव्य वास्ते कोण एवो ठे के जे उपाय न करे ? वसुराजाए पोताना गुरुनी पक्षीने आ वतां देखी अपार सन्मान आप्पु सिंहासन उपरची उज्जो थयो, अने कहेवा सांग्यो के हे माता ! आजे में मारा गुरुराजना दर्शन कयां मा रा सरखु जे काम होय ते मने फरमावो ? गुरुपक्षीए कष्टुं के हे वसुराज ! मने पुत्रनी जिह्वा आपो ? पुत्र बिना मारे धन धान्यादि शु कामना ठे ? वसुराजा ते सांजक्षी कहेवा सांग्या के हे माता ! पर्वत तो मारे पू जवा योग्य तथा पाखवा योग्य ठे, कारण के गुरुनी जेम गुरुना पुत्रनी साथे पण वर्तवुं जोइए, एम श्रुति वाक्य ठे, तो हवे कोणे क्रोधमां आ बी काखने पत्रची आमंत्रण करुं ठे ? जे मारा जाइ पर्वतने मारवा चा हे ठे ? वास्ते हे माता ! तमे सर्व वृत्तांत मने कहो ? गुरुपक्षीए सर्व वृत्तांत प्रतिज्ञा स्वीधी त्यां सुधीनो कही बताव्यो, ठेवटे कष्टु के जो त मारा जाइनी रक्षा करवी होय तो अज शब्दनो मेव अर्थात् बकरो या बकरी अर्थ करवो, कारण के महात्मा पुरुषो परोपकार वास्ते पो ताना प्राण पण अर्पण करे ठे, अने आपने तो मात्र वचनची परोपकार करवानो ठे वसुराजाए कष्टु माताजी ! हु मिथ्या वचन केवी रीते बो ली शकु ? सत्य घोखनारा पुरुषो पोताना प्राण जाय ठे तो पण असत्य घोखता नही, तो गुरुनुं वचन अन्यथा करवु, अने जूठी साक्षी पुरबी, तेने वास्ते तो गुज कहेवु ? गुरुपक्षीए कष्टुं के क्यांतो गुरुना पुत्रनो जान वचशे, क्यांतो तमारा सत्य व्रतनो आग्रह रदेशे, वक्षी हुं पण त ने ते वखते मारा प्राणनी हत्या आपीश गुरुपक्षीना आ प्रमाणेना व चनो सांजक्षी साचार बह तेणीनु वचन अंगीकार करुं गुरुपक्षी खु शी थइ पोताने घेर आवी तत्काख नारद तथा पर्वत वने वसुराजानी सजामां आव्या ते प्रसंगे मोटा मोटा विद्वान् पुरुषो सजामां आवी पहुँच्या, अने वसुराजा स्फटिक सिंहासन उपर वेसी सजापति बह पुठवा सांग्यो, पर्वत तथा नारदे पोतानो आद्यत सर्व वृत्तांत वसुराजाने संजखाव्यो, ठेवटे कष्टु के हे राजन् ! गुरुजीए आ वने अर्थमांभी क- यो अर्थ कह्यो ठे ते तमे सत्य कही थो ? सजामां बिराजेखा वृद्ध प्रा क्षणोए पण कष्टु के हे राजन् तमे सत्य सत्य जे होय तेज कही देजो,

कारण के सत्यश्रीज मेघ वरसे ठे, अने सत्यश्रीज देव सिद्ध थाय ठे, वली सत्यना प्रजावश्रीज आ लोक स्थिति करी रह्यो ठे, अने तमे पण पृथ्वीमां सत्यवादी सूर्यनी जेम प्रकाश करो ठो, तेथी सत्य कहेवुं, तेज तमने उचित ठे. हवे ते करतां विशेष अमारे तमने कांइ कहेवानुं न-
श्री. आ प्रमाणे वृद्ध पुरुषोना वचनो सांजलतां ठतां पण वसुराजाए पोतानी सत्य बोलवानी प्रतिज्ञाने जलांजलि दइ “अजान्मेषान् गुरु व्याख्या दिति” अर्थात् अजनो अर्थ गुरुए मेष (बकरो) कहेल ठे. ए प्रमाणे वसुराजाए बोलतांज असत्यना प्रजावशी व्यंतर देवताए व-
सुराजाना सिंहासनने तोडी वसुराजाने पृथ्वी उपर पठाड्यो, तेथी म-
रण पामी वसुराजा उग्र पापशी सातमी नरके गयो. वसुराजाना सिं-
हासन उपर, ते पढी अनुक्रमे वसुराजाना आठ पुत्रो १ पृथुवसु २ चि-
त्रवसु, ३ वासव, ४ शक्त, ५ विजावसु, ६ विश्वावसु, ७ सूर, ८ महासूर,
ए प्रमाणे उत्तरोत्तर गादी उपर बेठा. ते आठ पुत्रोने व्यंतर देव-
ताउए मारी नांख्या. पढी सुवसु नामनो नवमो पुत्र त्यांशी जागी ना-
गपुरमां चाड्यो गयो, अने दसमो बृहद्भुज नामनो पुत्र जागीने म-
थुरामां राज्य करवा लाग्यो. आ बृहद्भुज राजाना वंशमां यडु ना-
मा बहु प्रसिद्ध राजा थयो, त्थारशी हरिवंश नाम बदलाइ यडुवं-
श प्रसिद्ध थयुं.

यडुराजाने सूर नामा पुत्र थयो. सूर राजाने बे पुत्रो थया. मोटानुं नाम शौरी अने नानानुं नाम सुवीर हतुं. शौरीने पितानी गादी मली, परंतु पोताना नाना जाइ सुवीरने ते गादी आपी पोते कुशावर्त्त देशमां जइ पोताना नामनुं शौरीपुर नगर वसावी, राज्यधानीनुं नगर बनाव्युं-
शौरीने अंधक विष्णु प्रमुख पुत्रो थया, अने अंधक विष्णुने दस पुत्रो थया. तेना नाम. १ समुद्रविजय. २ अक्षोज्य, ३ स्तिमित, ४ सागर, ५ हिमवान्, ६ अचल, ७ धरण, ८ पूर्ण, ९ अजिचंद्र, १० वसुदेव. तेमां समुद्रविजयना मोटापुत्र अरिष्टनेमि, जैनमतना वावीशमा तीर्थंकर थ-
या, अने वसुदेवना पुत्र प्रतापी कृष्ण वासुदेव तथा बलज्जद्रजी थया. सुवीरना पुत्र नोजवृष्णि अने नोजवृष्णिना पुत्र उग्रसेन थया, उग्रसे-
ननो पुत्र कंस थयो. वसुराजानो बीजो पुत्र सुवसु नासीने नागपुर गयो.

तेने बृहद्भय नामनो पुत्र थयो तेणे राजएहमा राज्य करुं तेनो पुत्र ज रासिंधु थयो आ वृत्तात में अर्हीआ प्रसंगधी सखेस ठे

हवे अर्हीआ नगरना छोको तथा पडितोये पर्वतनी बडुज निंदा क री पर्वतने कष्ट के तु जूगे ठे, कारण के तारा साही बसुने जूगे जाणी देवताये मारी नाख्यो, तेथी तारा करतां विशेष पापी कोण ठे? ए प्रमा णे कही छोकोये पर्वतने नगर बहार काढी मुक्यो वाद महाकास ना मनो असुर पर्वतनो सहायक थयो

हवे रावणे नारदने पुत्र के महाकास असुर कोण हतो? नारदे क षु के आ देशमा घरणायुगल नामनु नगर ठे, तेनो अयोधन नामनो राजा हतो, तेने दिति नामा जार्या हती तेउने सुखसा नामा बहु रूपवा न् पुत्री थइ सुखसानो स्वयवर पिताये कयों स्वयवरमां बीजा अनेक राजाउने घोलाव्या आवेसा सर्व राजाउमा सगर राजा प्रबल सत्तावा छो हतो सगर राजानी मदोदरी नामनी हजुरी दासी हती ते सगरनी आझाधी प्रतिदिन अयोधन राजाना आवासमां जवा छागी एक दिवस दिति पोताना घगीचाना कदलीएहमा गइ ते बखतें सुखसानी साथे मदोदरी पण त्या प्रष्ठन्नपणे आवी तुपी रीते छनी रही मदोदरी गुप्त पणे सुखसा अने दिति बध्ने थती वात साजखवा छागी दितिये कर्णु सु खसा! मारा मनमां तारा स्वयवर माटे बडुज चिंता ठे ते चिंता दूर करवी ते तारे आधीन ठे, वास्ते जरा घिरज राखी मारी वात साजख? श्रीरीपन्नदेव स्वामिने जगत अने बाहुबलि एवा वे पुत्रो थया जगतनो पुत्र सूर्यवश, अने बाहुबलिने चंद्रयश नामनो पुत्र थयो जेउथी सूर्यवश अने चंद्रयश चाखेसा ठे चंद्रयशमा मारो जाइ तृणपिंडु नामा थयो, अने सूर्यवशमां तारा पिता (अयोधन) थया तारा पितानी वेहेन सत्य यशा तृणपिंडुनी जार्या थइ तेने मधुपिंगल नामनो मारो जग्रीजो ठे हे सुदरी! हु तने ते मधुपिंगलने आपवा बाहु हु अने तु तो कोण जाणे कोने घरीश? आ शय्य माग थत करणमा ठे, वास्ते तारे स्वयव रमा मर्य राजाउने तजी मारा जग्रीजा मधुपिंगलने घरयो सुखसाये मातानुं फहेयु म्विफायुं गुप्त रदेखी मदोदरीये मर्य वृत्तात साजखी स सगर राजाने कह्यो सगर राजाये पोताना विश्वजृति नामना पुरोहितने

आदेश कयों के एवी युक्ति करो के जेथी सुलसा मने स्वयंवरमां वरे. विश्वचूति मोटो कवि हतो. तेणे तत्काल राजाना लक्ष्मणीनी संहिता बनावी. ते संहितामां एवी रचना करी के ते सांजलतांज देखनाराउ सगर राजाने शुभ लक्षणवालो जाणे, अने मधुपिंगलने लक्षण हीन जाणे. ते पुस्तक पेटीमां बंध करी राखी मुक्युं. ज्यारे सर्व राजाउ स्वयंवरमां एकठा थया, त्यारे सगरनी आझाथी विश्वचूतिये ते पुस्तक बहार काढ्युं. सगरे ते बखते कह्युं के स्वयंवरमां बेसनार जे लक्षणहीन होय तेने कां तो मारी नाखवो, अथवा स्वयंवरथी बहार काढी मुकवो. आ कहेवुं सर्वेये अंगीकार कयुं. पुरोहिते पुस्तक वांचवुं शरु कयुं. जेम जेम पुस्तक वंचातुं गयुं तेम तेम मधुपिंगल पोताने लक्षणहीन मानी लज्जावान् थवा लाग्यो, अने पोतानी मेलेज स्वयंवरथी बहार निकली गयो. आखरे सुलसाये सगरने वरी लीधो. बीजा सर्व राजाउ पोतपोताने स्थानके गया. मधुपिंगल आ अपमानथी तापस थयो. बालतप करी साठ हजार वर्षना आयुवालो काल नामनो असुर परमाधामी थयो. अवधिज्ञानथी सगरनुं पुस्तक बनाववा संबंधी सर्व कपट तेना जाणवामां आव्युं, तेथी विचार कयों के सगर राजा प्रमुखने हवे कोइ पण रीते मारुं. महाकालासुर तेना छिद्रो जोवा लाग्यो. ज्यारे शुक्तिमती नगरीनी नजीक पर्वतने जोयो, त्यारे ब्राह्मणनुं रूप धारण करी पर्वतनी पासे आवी कह्युं के हे पर्वत ! हुं तारा पितानो मित्र हुं, मारुं नाम शांडिल्य ठे. हुं तथा तारो पिता गौतम उपाध्यायनी पासे साथे जणता हता. मारा सांजलवामां आव्युं के नारद तथा बीजा लोकोये तने बहुज दुःखी कयों ठे, तेथी तारा पिताना संबंधथी हुं तारो पढ़ करवा आव्यो हुं. मंत्रोथी हुं लोकोने विमोहित करीश. एम कही पर्वतने संतलसमां मेलवी लोकोने नरकमां नाखवावास्ते ते असुरे बहुज व्यामोह कयों. व्याधि अने चूतादि उपद्रव युक्त लोकोने करी दीधा; पढी जे लोको पर्वतनुं कहेवुं मान्य करे तेउने सारा करी देतो हतो. शांडिल्यनी आझाथी पर्वत पण लोकोने निरूपद्रव करवा लाग्यो. उपकारथी लोको पर्वतना मतमां मलता थवा लाग्या. हवे ते असुरे सगर राजा तथा तेनी राणीउने बहुज जारे रोगादिनो उपद्रव कयों. राजा पण पर्वतनो सेवक बनी गयो.

पर्वते शांढिल्यनी साथे मल्ली तेना रोगो शांत कर्या ह्वे पर्वते राजाने
 उपदेश कयों के हे राजन् ! सौत्रामणि नामनो यज्ञ करी मथपान जो
 करवामां आवे तो तेमा विखकुख दोप नथी तथा गोसव नामा यज्ञमां
 अगम्य (चांडाली) स्त्री तथा माता, वहेन, पुत्री प्रमुखनी साथे संजोग
 करवामां दोप नथी, अने मातृमेधमां मातानो अने पितृमेधमां पिता
 नो, वध अंतर्वेदी कुरु क्षेत्रादिमा करवामा आवे तो दोप नथी वल्ली क-
 हुनी पीठ उपर अग्नि स्थापन करी तर्पण करवामां आवे, अने कदाचित्
 कष्टु न मखे तो शुद्ध ब्राह्मणना मस्तकनी टटरी उपर अग्नि स्थापन करी
 होम करवामां आवे, कारण के टटरी पण कम्बुना जेवी होय ठे, तो ते
 वातमां हिंसा नथी कारण के वेदोमां खल्यु ठे के यतः ॥ सर्वपुरुषैववेद
 यद्भुत यद्भविष्यति ॥ इशानोय मृतत्वस्य, यदग्नेनातिरोहति ॥ १ ॥ जा
 वार्थ जे कांइ ठे ते सर्व ब्रह्मरूपज ठे, ज्यारे एकज ब्रह्म ठे, त्यारे कोण
 कोने मारे ठे ? तेथी यथारुचि यज्ञोमा जीवहिंसा करो, अने ते जीवोना
 मांस जक्षण करो, तेमा कांइ पण दोप नथी, कारण के देवताना उवेश
 थी मांस पवित्र थइ जाय ठे, इत्यादि उपदेश दइ सगर राजाने पोताना
 मतमा स्थापन करी अतर्वेदी कुरु क्षेत्रादिमा पर्यंत यज्ञ करावतो हवो
 ते अवसरनो खाज छइ काखामुर राजसूयादि यज्ञो पण करावतो हवो
 अने जे जीवोने यज्ञमा मारवामा आवता हता, तेठने देवमायाथी बिमा
 नमां वेसाढेखा देखाइतो हतो, जेथी खोकोने यज्ञ करवा उपर प्रतीत
 थइ खोको निशंक थइ जीवहिंसारूप यज्ञ करवा लाग्या, अने पर्वतनो
 मत बहुज प्रसार पाम्यो सगर राजा पण यज्ञ करवामां बहुज तत्पर थ
 यो आखर सुखसा अने सगर घने मरी नर्कमां गया नर्कमा महुा का
 खामुरे सगर राजाना जीवने अनेक प्रकारना दुःख दइ घेर लीधु ते का
 रणथी हे रावण ! पापी पर्यंतथी आ जीवहिंसारूप यज्ञ विशेषे करी प्र
 वर्तल ठे हे राजन् ! आ यज्ञानो तमेज निषेध कयों आ कथा श्रवण क-
 री रावणे नारदने प्रणाम कयों नारदजी विदाय थया जैनमतना शा
 स्त्रोमां आ प्रमाणे वेदोनी उत्पत्ति ठे ते आवश्यक सूत्र, आचारविनकर
 अने त्रिपिंडिशलाकापुरुष चरित्र ग्रंथथी जाणयी

परमान फालमां जे चारे वेद ठे तेनी उत्पत्ति टाकर मोक्षमुखर

साहेब तेमना बनावेला संस्कृत साहित्य ग्रंथमां आ प्रमाणे लखे ठे. वेदोमां बे जाग ठे. एक ठंदो जाग, बीजो मंत्र जाग. ठंदो जागमां एवा प्रकारनुं कथन ठे के जाणे अज्ञानीउना मुखमांथी अकस्मात् वचनो निकलेलां होय. तेनी उत्पत्ति एकत्रीशसो वर्षे उपर थयेल ठे, अने मंत्रजाग वन्याने उगणत्रीशसो वर्षे थयां ठे. आ लखवामां शुं आश्चर्य ठे? कारण के कोश्ये उलट पालट करी नवीन वेदोवनाव्या पण होय. आ वेदो उपर अवट, सायण, रावण, महीधर अने शंकराचार्य प्रमुखे जाण्यो वनावेलां ठे. टीका, दीपिकानी रचना करी ठे. ते प्राचीन जाण्य, दीपिकाउने अयथार्थ जाणी दयानंद सरस्वति स्वामिये स्वमतानुसार नवीन जाण्य वनावी ठे. पंडित ब्राह्मणो दयानंद सरस्वतिनी जाण्यने प्रामाणिक मानता नथी. हवे देखवानुं मात्र ए ठे के परिणाम शुं आवे ठे? जैनमत-वालाउये तो ज्यारथी तेउना शास्त्रोमां लखवा मुजब आर्यवेद वगाडी नाखवामां आव्या, त्यारथी वेदोने मानवानुं तजी दीधेल ठे. ॥ इति वेदोत्पत्तिः ॥

ज्यारे श्रीरीषज्ञदेव जगवान कैलास पर्वत उपर निर्वाण पास्या, त्यारे सर्व देवता निर्वाण महोत्सव करवा आव्या. सर्व देवताउमां अग्नि कुमार देवताये श्रीरीषज्ञदेव जगवाननी चित्तामां अग्नि लगावी, त्यारथी आ श्रुति लोकोमां प्रसिद्ध थइ. “ अग्निमुखावै देवा ” अर्थात् अग्नि कुमार देवता सर्व देवताउमां मुख्य ठे; वली अद्वयबुद्धिवानोये तो आ श्रुतिनो अर्थ एवो कयों के अग्नि, तेत्रीश क्रोड देवताउनुं मुखे. प्रभुनुं निर्वाण-स्वरूप आवश्यक सूत्रथी जाणवुं.

ज्यारे देवताउये श्रीरीषज्ञदेवजीनी दाढा विगेरे लीधी, त्यारे आवक ब्राह्मण मली देवताउने अति नक्तिथी याचना करता हवा. देवताउ ते बहु जनोने बहुयत्ताथी याचनाथी पीडायेला देखी कहेता हवा. अहो याचको! अहो याचको! त्यारथी ब्राह्मणो याचक कहेवावा लाग्या. वली ब्राह्मणो ते वखते श्रीरीषज्ञदेवजीनी चित्तामांथी अग्नि लइ पोतपोताना घरमां स्थापनां करता हवा, ते कारणथी ब्राह्मणो “ आहिताग्नेय ” कहेवावा लाग्या.

श्रीरीषज्ञदेवजीनी चिता प्रज्वलित थइ रह्या पठी दाढाप्रमुख सर्वदे-

ઘટાઈ ઘડ ગયા શેષ જડમ રહી તે બ્રાહ્મણોયે પોતે સ્ત્રીધી તથા ઘોઢીયો ઢી સોકોને આપી સોકોયે પોતાના મસ્તક ઉપર ત્રિપુઢાકારથી ઘગાવી, ત્યારથી ત્રિપુઢ કરવું શરુ થયું. ઇત્યાદિ ઘટ્ટુ વ્યવહાર તે વસ્તુથી શરુ થયો.

જરતે કૈલાસ પર્વત ઉપર સિંહનિપયા નામનુ મધિર ઘનાબુ, તેમાં જાધિપ્યમાં થનારા ત્રેવીશ તીર્થકરોની તથા શ્રીરીપજદેવજીની મહી ચોવીશ પ્રતિમાઈની સ્થાપના કરી, અને દહરસથી પર્વતને ઘવી રીતે ઠોસવામાં આવ્યો કે જે ઉપર કોઈ પુરુષ પગોથી ચઢી શકે નહિ. પર્વતમાં આવે પગથીઆં રાહ્યાં જેથી કૈલાસ પર્વતનુ નામ અઘાપદ કહેવાય છે, અને ત્યારથીજ કૈલાસ મહાદેવનો પર્વત કહેવાય છે. મહાદેવ અર્થાત્ મોટાદેવ તે શ્રીરીપજદેવ, અને તેનુ સ્થાન કૈલાસ પર્વત જાણવુ.

જરત અને ઘાઢુબલિ ઘને વીઢા ઘડ મોઢે ગયા. જરતની પઠી સૂર્યયશ ગાદી ઉપર વેઠા તેની ઠંઠાદ સૂર્યવંશી કહેવાઈ સૂર્યયશની ગાદી ઉપર તેનો પુત્ર મહાયશ વેઠો. તેજ પ્રમાણે અતિઘલ, મહાઘલ, તે જધીર્ય, કીર્તિવીર્ય અને વંઢવીર્ય, અનુક્રમે પોતપોતાના પિતાની ગાદી ઉપર વેઠા, અને પોતપોતાના રાજ્ય યયાશક્તિ ઘલાવતા હવા. જરત ના રાજ્યથી તેઠનુ રાજ્ય અરધુ અર્થાત્ ત્રણ સઢનુ રહ્યુ. દરેક અંતે જરતની જેમ રાજ્ય ઠોઢી મોઢમાં ગયા તેઠની પઠી ગાદી ઉપર અસંસ્ય પાટ થઈ તેઠની વ્યવસ્થા ઘિતાંતર ગઢિકાથી જાણવી. યાવત્ જીતશ શુ રાજા થયા ઇતિ સંકેપત શ્રીરીપજાધિકાર સંપૂર્ણ.

હવે શ્રી અજીતનાથ સ્વામિના સમયનુ સ્વરૂપ ઘસ્ટીઘ ઠીઘ. અયોધ્યા નગરીમાં જરતની પઠી અસંસ્ય રાજાઈ થયા ઘાદ ઇદવાકુ ઘશમાં જીતશશુ રાજા થયા ઘિનીતા નગરીનુ વીજું નામ અયોધ્યા છે. હાલ જે અયોધ્યા છે, તે નહી. પ્રાચીન અયોધ્યા કૈલાસ પર્વતની પાસે હતી. નવીન અયોધ્યા તેના નામથી ઘસેલી છે. જીતશશુ રાજાને સુમિત્ર નામનો ઘધુ યુવરાજ હતો. જીતશશુની ઘિજયા નામા રાણી હતી. તેને ઘોવ સ્વપ્ન પૂર્વક અજીત નામના પુત્ર થયા સુમિત્રની રાણી ઘશોમસીને પણ ઘોવ સ્વપ્ન દેસવાથી સગર નામના પુત્ર થયા. જ્યારે ઘને ઘોવનર્વત થયા ત્યારે જીતશશુ અને સુમિત્ર ઘને વીઢા ઘડ મોઢરૂપ થયા. હવે શ્રી અજીતનાથ રાજા થયા અને સગર યુવરાજ થયા. કેટલાઘક

वखत सुधी राज्य करी श्री अजीत नाथजीए तो स्वयमेव दीक्षा लीधी. तप करी, केवलज्ञान पामी बीजा तीर्थकर थया. पढी सगर राजा थया, अने बीजा चक्रवर्ती पण थया. सगर राजाए जरतनी जेम ठ खंडनुं राज्य कर्यु. सगर राजाने जन्हुकुमार प्रमुख साठ हजार पुत्र थया. तेउए दंड रत्नथी गंगा नदीने असल प्रवाहथी फेरवी, कैलास पर्वतनी चारे बाजुए खाइ खोदी, ते खाइमां गंगा नदीने लाव्या. तेउए एवो विचार कयों के अमारा वडील जरतजीए आ पर्वत उपर सुवर्ण रत्नमय श्री रीषजादि तीर्थकरोना मंदिर बनावेद ठे. तेनी रक्षा वास्ते आ पर्वतनी चारे बाजुए खाइ खोदी तेमां गंगानो प्रवाह लाववो जोइए. ते प्रमाणे गंगानो प्रवाह लाववाथी अने प्रथम खाइ खोदवाथी नागकुमार देवताउने बहुज उपसर्ग थयो, तेथी नागकुमार देवताउए ते साठ हजार पुत्रोने मारी नांख्या. गंगाना जलथी देशमां पण बहुज उपद्रव थयो, जेथी सगर राजाना पौत्र जगीरथे सगरनी आझाथी दंडरत्नथी झूमि खोदी गंगाने समुद्रमां मेलवी. तेज कारणथी गंगानुं नाम जान्हवी तथा जगीरथी पण कहेवाय ठे. सगर राजाए श्री शत्रुंजय तीर्थ उपर जरतना बनावेला श्री रीषजदेवजीना मंदिरनो उद्धार कयों; तथा बीजां जैन तीर्थोनो पण उद्धार कयों. आ समुद्र पण जरत क्षेत्रमां सगर राजाज देवताना सहायथी लाव्या ठे. लंकाना टापुमां वैताल्य पर्वतथी सगर राजानी आझाथी धनवाहन पहेलो राजा थयो, अने लंकाना टापुनुं नाम राक्षसद्वीप ठे, तेनो हेतु ए ठे के धनवाहन राजाना वंशजो राक्षस कहेवाया. आ वंशमांज रावण तथा बिभीषणादि थया ठे; इत्यादि सगर चक्रवर्तीना समयनो वृत्तांत त्रेसठ शलाका पुरुष चरित्रथी जाणवो. आ चरित्रना तेत्रीश हजार काव्यो ठे, तेथी तेनो सघलो हेवाल आ ग्रंथमां लखी शकातो नथी, मात्र संक्षेपथी लखेल ठे. सगर चक्रवर्ती राज्य करी श्री अजीतनाथजी पासें दीक्षा लइ, संयम तपथी केवलज्ञान पामी मोक्षे पहुँच्या. श्री अजीतनाथ स्वामि पण समेत शिखर पर्वत उपर शरीरनो त्याग करी मोक्ष पाम्या, श्री रीषजदेव स्वामिना निर्वाण पढी पचास लाख कोडी सागरोपम व्यतीत थयै श्री अजीतनाथ तीर्थकर निर्वाण पाम्या. ते पढी त्रीश

સાચ કોઢી સાગરોપમ વ્યતીત થયે શ્રી સંજવનાથજી ત્રીજા તીર્થંકર થયા રાજ્ય સર્વ સૂર્યવંશી, ચંદ્રવંશી તથા કુરુવંશી આદિ રાજાઠમાં રહ્યુ હતિ શ્રી અજીતનાથ તથા સગર ચક્રવર્તી અધિકાર

આવસ્તી નગરીમાં શ્વેતકુવંશી જીતારિ રાજા રાજ્ય કરતા હતા, તેને સેના નામા પટરાણી હતી, તેને સંજવ નામના પુત્ર ત્રીજા તીર્થંકર થયા, ચોવીશે તીર્થંકરના વર્ણન પ્રથમ પરિષ્ઠેદમાં યંત્રમાં તેમજ ગદ્યમાં સ્ત્રી આવ્યા ઢીપ્. ધીજા તીર્થંકરોનો વચમાં જે અતર ઢે તેપણ યંત્રધી જાણી છેવું હતી તૃતીય તીર્થંકર ઘૃષ્ણાંત

તેમની પઠી અયોધ્યા નગરીમાં શ્વેતકુ વંશી સંવર રાજા થયા તેમની સિદ્ધાર્થ નામની રાણીની કુલે અજિતવન નામના સોયા તીર્થંકર થયા બાદ અયોધ્યા નગરીમાં શ્વેતકુ વંશી મેઘ રાજાની સુમંગલા રાણી, તેના પુત્ર સુમતિનાથ નામના પાંચમાં તીર્થંકર થયા પઠી કોસંધી નગરીમાં શ્વેતકુ વંશી શ્રીધર રાજાની સુસીમા રાણી, તેના પુત્ર પદ્મપ્રજ નામના ઢઠા તીર્થંકર થયા પઠી વાણારસી નગરીમાં પ્રતિષ્ઠ રાજાની પૃથ્વી નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રી સુપાર્શ્વનાથ નામના સાતમા તીર્થંકર થયા પઠી વંદ્યપુરી નગરીમાં શ્વેતકુ વંશી મહાસેન રાજાની સ્ત્રી નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રી વંદ્યપ્રજ નામના આઠમા તીર્થંકર થયા પઠી કાર્કંડી નગરીમાં શ્વેતકુ વંશી સુગ્રીવ રાજાની રામા નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રીસુવિધિનાથ, અપર નામ પુષ્પદંત નામના નવમા તીર્થંકર થયા

અર્ધીઆ સુધીતો સર્વ બ્રાહ્મણો જૈનધર્મી બ્રાહ્મક તથા વારે આર્ય વેદો જે જરત રાજાના સમયમાં રચવામાં આવ્યા હતા તે જણતા હતા જ્યારે નવમા તીર્થંકરનું તીર્થ વિષેદ થયુ, ત્યારે બ્રાહ્મણો મિષ્યાદિ તથા જૈન ધર્મના ઢેપી અને જગત્ના પૂજ્ય થયા કન્યા, સૂમિ અને ગોવાનાવિના સેનારા થયા સર્વ જગત્માં ઢત્તમ થયા, સર્વના કર્તા હર્તા અને મતોના માલેક ધની ગયા સારાંશ ય ઢે કે સુવું ઘર વેલી કુતરો પણ માલ સ્વાઈ જાય ઢે વલી જગત્માં જે જે પાલક તથા અનેક તરેહના વૈષ્ણાઠની પૂજા તથા જે જે ધીજા પણ કુમાર્ગો પ્રચલિત થયા ઢે, તે સર્વ તેઢંપજ વલાવેલ ઢે સાક્ષાત આદીશ્વર જગદાનની રવેલી સ્તિ

रूप अमृतमां ऊँर दाखल करनारा थया ठे, कारण के पूर्वेँ जैनमत तथा कपिलमत शिवाय बीजो कोइ पण मत नहोतो. कपिल मतवाला पण देव तो श्री आदीश्वर (रीषभदेव) जगवाननेज मानता हता. निदान आ हुंडा अवसर्पिणिमां सर्व आश्चर्य गणाय ठे.

त्यार बाद जदिलपुर नगरमां इक्ष्वाकु वंशी दृढरथ राजानी नंदा नामा राणी, तेना पुत्र श्री शीतलनाथ नामना दशमा तीर्थकर थया. आ तीर्थकरना शासनमां हरिवंशनी उत्पत्ति थइ तेनी कथा लखीए ठीए.

कौशांबि नगरीमां वीरो नामनो कोली रहेतो हतो. तेने वनमाला नामनी अत्यंत रूपवंती स्त्री हती. नगरना राजाये तेणीने हरण करी पोतानी स्त्री बनावी. वीरो कोली स्त्रीना विरहथी वावरो थइ गयो. हा वनमाला ! हा वनमाला ! एम बोलतो बोलतो नगरमां फरवा लाग्यो. एकदा वर्षाकालमां राजा वनमालानी साथे मेहेलना ऊरूखामां बेठो हतो. राजा राणीये वीराने ते हालतमां देखी बहु पश्चाताप कयों; ठेवट निश्चय कयों के आपणे आ काम बहुज बुरूं कर्युं, तेज वखत बीजली पडवाथी राजा राणी बंने मरीने हरिवर्ष क्षेत्रमां स्त्री, पुरुष युगलीया थया. वीरो कोली राजा राणीनुं मरण सांजली राजी थयो, पढी तापस बनी तप करवा लाग्यो. अज्ञान तपना प्रज्ञावथी किद्विष देवता थयो. अधिज्ञानथी राजा राणीने युगलीया थयेला देखी, विचार कयों के, आ जडक परिणामी तथा अद्वयपरंजी ठे, तेथी मरीने देवता थशे, तो पढी हुं मारुं वेर शीरीते लइश ? तेथी एवो उपाय करुं के, जेथी तेउं बंने मरीने नर्कमां जाय. एवो विचार करी ते बंनेने त्यांथी उठावी जगत क्षेत्रमां चंपा नगरीमां इक्ष्वाकु वंशी चंडकीर्ति राजा अपुत्रीउं गुजरी गयो हतो, अने हवे आ नगरीनो राजा कोण थशे ? एवी चिंतामां सर्व लोको जे आवी पड्या हता, तेउंने देवताये आ बंनेने सोंप्या, अने कह्युं के आ तमारो हरि नामनो राजा थशे. तेने तख्तनशीन करो ? तेनी आ हरणी नामनी राणी ठे. तेउंने खावावास्ते तमारे फल मिश्रित मांस आपवुं, अने तेउंने शिकार करवानी देव पाडवी. लोकोये तेज प्रमाणे कर्युं. तेउं बंने पापमां आसक्त थवाथी मरीने नर्कमां गया. तेउंनी उलाद सर्व हरिवंशवाली कहेवाइ. आ वंशमां वसुराजा थया. इति श्रीहरिवंशोत्पत्ति.

श्री शीतलनाथजीनु शासन पण विछेद गयुं तेवीज रीते पंदरम तीर्थंकरसुधी सात तीर्थंकरोनां शासनो विछेद गया, अने मिथ्याधर्म बहूज वृद्धि पाम्यो

श्रीशीतलनाथ पठी सिंहपुरी नगरीमां इन्द्राकु वशी विष्णु राजान विष्णुश्री नामाराणी, तेना पुत्र श्री श्रेयांसनाथ नामना अगोआरम तीर्थंकर थया ते समयमां वैताड्य पर्वतथी श्रीकंठ नामनो विद्याधरने पुत्र, पद्मोत्तर विद्याधरनी पुत्रीनुं हरण करी पोताना वनेवी राक्षस वशी लंकाना राजा कीर्तिधवलने गरणे गयो कीर्तिधवलसे व्रणसें योजन प्रमा ण वानरद्वीप तेठने रहेवाने आप्यो तेठना संतानोमांथी चित्र विचित्र विद्याधरोये विद्याथी वानरनु रूप बनाव्यु वल्ली वानर द्वीपमां रहेवाथी तथा वानरनुं रूप बनाववाथी वानरवंशी प्रसिद्ध थया तेठनी उल्लादमा वाक्सी तथा सुग्रीवादि थया ठे

श्रेयासनाथजीना समयमां पेहेखा त्रिपृष्ठ नामना वासुदेव हरिवंशमां थया तेनी उत्पत्ति आप्रमाणे— पोतनपुर नगरमां हरिवंशी जीतशत्रु नामनो राजा थयो तेने धारणी नामा राणी हती तेने अक्षय नामनो पुत्र अने मृगावती नामनी पुत्री थइ मृगावती अत्यंत खुष सुरत हती, ते यौवनवती थइ पटखे तेना पिताये सेणीने पोतानी राणी वनावी स्त्रीधी ते देखी छोकोये जीतशत्रु राजानुं नाम प्रजापति पाळ्यु अर्थात् पोतानी पुत्रीनो पति एवुं नाम राख्यु तेज वखतथी वेदोमां आ श्रुति सखवामां आवी “प्रजापति वैस्वाङ्गहितरमन्यध्यायद्विष नित्यन्य आहुपुर समित्य न्येता मृश्योजूत्वा तदसावादित्यो जवत्” ॥ भाषार्थ— प्रजापति ब्रह्मा पो तानी पुत्री साथे विषय सेवनने प्राप्त थता हवा जैनमतवालाठने आ अर्थथी काइ पण हानी नथी, परंतु जे छोकोये ब्रह्माजीने वेद कर्त्ता, हि रण्यगर्जना नामथी इश्वर मानेखा ठे, अने आ कयाने पुराणोमां लखे ली ठे, तेठनी फजेती तो अश्वय धीजा मतवालाठ करशे तेमा अमे शु करीये? कारण के जे पुरुष पोताना हाथथी पोतानु म्हा कासु करे, तेने देखीने वीजाठ केम हांसी न करे? यद्यपि मीमांसाना धार्मिककार कुमा रिखे आ श्रुतिना अर्थनु कलक दूर करे स्ते मनुष्य कल्पना करेली ठे, तथा वर्तमानमा दयानंदसरस्वति पण हे योना फलक

दूर करवावास्ते पोतानी बनावेली जाण्यमां अर्थोनी अत्यंत तोड फोड करेली ठे, परंतु पुराणवालांज्ये जे कथा लखेली ते केवी रीते दुपावी शकशे? अमारा मतमां तो वेद श्रुति अने ब्रह्मा (प्रजापति) नो अर्थ यथार्थज करेल ठे. आ जीतशत्रु (प्रजापति) राजाने मृगावतीश्री त्रिपृष्ठ नामनो पुत्र थयो. ज्यारे त्रिपृष्ठ अने अचल वने यौवनवंत थया, त्यारे तेज्ये त्रिखंडना राजा अश्वग्रीवने मारी त्रण खंडनुं राज्य कथुं.

त्यार पढी चंपापुरीमां इक्ष्वाकुवंशी वसुपुज्य नामनो राजा थयो, तेनी ज्या नामा राणी तेनाथी श्रीवासुपुज्य नामना बारमा तीर्थकर थया. तेमना समयमां बीजा द्विपृष्ठ वासुदेव अने अचल बलदेव थया, अने तेजना प्रतिशत्रु रावण समान तारक नामना बीजा प्रतिवासुदेव थया. आ सर्व वासुदेव, चक्रवर्ती आदिनुं संपूर्ण वर्णन त्रेसठ शलाका पुरुष चरित्रथी जाणवुं.

त्यार पढी कपिलपुरनगरमां इक्ष्वाकुवंशी कृतवर्मा नामा राजा थया, तेनी श्यामा नामा राणीना पुत्र श्रीविमलनाथ नामना तेरमा तीर्थकर थया. तेमना समयमां त्रीजा स्वयंभु वासुदेव, जड्र नामा बलदेव, अने मैरक नामना प्रतिवासुदेव थया.

त्यार पढी अयोध्या नगरीमां इक्ष्वाकुवंशी सिंहसेन राजा थया, तेनी सुयशा राणीना पुत्र श्री अनंतनाथ नामना चौदमा तीर्थकर थया, तेमना समयमां चोथा पुरुषोत्तम वासुदेव, सुप्रज्ञ नामना बलदेव अने मधुकैटज्ञ नामना प्रतिवासुदेव थया.

त्यार पढी रत्नपुरी नगरीमां इक्ष्वाकुवंशी ज्ञानु नामना राजा थया, तेमनी सुव्रता नामनी राणीना पुत्र श्रीधर्मनाथ नामना पंदरमा तीर्थकर थया. तेमना समयमां पांचमा पुरुषसिंह नामना वासुदेव, सुदर्शन नामना बलदेव, अने निशुंज नामना प्रतिवासुदेव थया. अहींआ सुधी पांच वासुदेव जे थया ते सर्वे अरिहंतना जक्त अर्थात् जैनधर्मी थया.

त्यार पढी पंदरमा धर्मनाथ अने सोलमा शांतिनाथजीना अंतरमां त्रीजा मधवा नामना चक्रवर्ती अने चोथा सनत्कुमार नामना चक्रवर्ती थया.

त्यार पढी हस्तिनापुरी नगरीमां कुरुवंशी विश्वसेन राजा तेमनी अचिरा राणीना पुत्र श्रीशांतिनाथ नामना सोलमा तीर्थकर थया. ते प्रथ-

असत्य बोख घोखता नथी, बखी तने जे तारा तपनु अजिमान ठे, ते तारो तप निष्फल ठे, कारण के तमारा शास्त्रमां खल्यु ठे के "अपुत्रस्त्व गतिर्नास्ति" अर्थात् पुत्र रहितनी गति नथी, आ शु तें शास्त्रमां सां जल्यु नथी ? तो जेनी शुजगति न थइ तेनाथी अधिक पापी कोण ठे ? हवे जमदग्नि विचार कयों के अमारा शास्त्रमा तो जेम चकछाप कष्टुं तेमज ठे तेथी फरी मनमां विचार आव्यो के, ज्यारे मारे स्त्री अने पुत्र नथी, त्वारे मारो सर्व तप एवो ठे के, जेम पाणीना प्रवाहमां मुत रबु, तेवो ठे हवे जमदग्निने मनमा स्त्रीनी चाहना थइ आ प्रमाणे दे स्त्री ध्वनंतरि देवता जैन धर्मी थयो बने देवताठे त्यांथी अदृश्य थइ गया जमदग्नि त्यांथी ठठी नेमिककोष्टक नगगरमा जीतशत्रु राजा पासे गयो राजाने बहू पुत्रीठे हती, तेथी तेनी एक पुत्री मागु, एवो विचार कयों राजा पण रुपिने देखी आसनथी ठठी वे हाथ जोड़ी प्रणाम करी कहेवा खाग्यो के आप शा वास्ते अत्रे पधार्या ठे ? मने आवेश करो ? आपनु जे काम होय ते हु करीश जमदग्नि कष्टु, हुं तारी पासे तारी एक कन्या मांगवा आव्यो हुं राजा कष्टु, मारे (१००) सो पुत्रीठे ठे, तेमांथी जे तमारी चाहना करे, ते तमे सुखे छइ जाठ. जमदग्नि कन्याठना मेहेखमां गया, अने कहेवा खाग्या के तमारामांथी जेने मारी धर्मपत्नी थवुं होय ते कही थो ते राजपुत्रीठे जटाबाबा, ताख पड़ेखा तथा धोखा केशबाबा, दुर्वख अने नीख मांगी खानारा जमदग्निने दीठो, अने तेनु आ बचन साजल्यु, त्वारे सर्व तेनी ठपर थुकवा खागी, अने कहेवा खागी के आवी बात करता तने खट्ठा आ वती नथी ? तेठना अपमानथी जमदग्निने क्रोध चढ्यो, अने विद्याना प्रज्ञावथी ते राजपुत्रीठेने महा क्रूरपवान् घनाथी दीधी, अने पोते त्याथी निकली मेहेखोना आंगणामा आव्या, त्या राजानी नानी पुत्री रेतीना दगखामा रमती हती, तेने, हाथमा पिजोरानु फल खइ कहे वा खाग्यो के हे रेणुका ! तु मने घाठे ठे ? ते घासिकाय पिजोरु देखी हाथ पसायों, तेथी रुपि कष्टु के आ मने घाठे ठे, एम पही मुनिप तेने खइ स्त्री राजा कटखीक गाय तथा धन आपी पुत्रीनो पिवाह तेनी साथे विधि पुर्ण कयों पठी जमदग्नि पोतानी सर्व सासीठेने

स्नेहथी रूपाढी करी, अने रेणुकाने लइ पोताना आश्रममां आव्या. ते मुग्धा, मधुर आकृति, हरिणाक्षीने प्रेमथी वृद्धि पमाडता हवा. आंगलीउं उपर दिवस गणतां अनुक्रमे ज्यारे रेणुका सुंदर यौवन रूप कामलीलायुक्त वनने प्राप्त थइ, त्यारे, जमदग्नि ए अग्निनी साक्षी ए रेणुकानी साथे फरी लग्न कर्युं, ज्यारे रेणुका रतुकालने प्राप्त थइ, त्यारे जमदग्नि कहेवा लाग्या के हे प्रिये ! हुं तारा वास्ते चरु साधुं हुं. “ चरु ते होममां नाखवानी वस्तुउं कहेवाय ठे ” जेना प्रतापथी सर्व ब्राह्मणोमां उत्तम प्रतापवालो तने एक पुत्र थशे. रेणुका ए कछुं हस्तिनापुरमां कुरुवंशी अनंतवीर्य राजानी साथे मारी एक बेहेन परणावी ठे. तेने वास्ते एक क्षत्रीय चरु पण साधो, पढी जमदग्नि ए ब्राह्मण चरु पोतानी जार्या वास्ते, अने क्षत्रिय चरु पोतानी जार्यानी बेहेन वास्ते सिद्ध कर्यो. हवे रेणुका ए मनमां विचार कर्यो के हुं जेम अटवीमां हरणीनी जेम रहुं हुं तेम, मारो पुत्र पण जंगलोमां तेवीज रीते रहेशे, तेथी क्षत्रिय चरु जो हुं नक्षत्र करुं तो मने राजपुत्र थाय, जेथी जंगलवासथी हुटे, एवो विचार करी क्षत्रिय चरु पोते खाइ लीधो, अने ब्राह्मण चरु पोतानी बेहेनने खवराव्यो. वंनेने पुत्रो प्रसव्या. रेणुका ए जे पुत्र प्रसव्यो तेनुं नाम राम पाड्युं, अने तेनी बेहेननां पुत्रनुं नाम कृतवीर्य पाड्युं. अनुक्रमे वंने मोटा थया. राम आश्रममां मोटो थयो, कृतवीर्य राजमेहेलोमां मोटो थयो. राम क्षत्रिय तेज देखाडवा लाग्यो. अन्यदा एक विद्याधर अतिसार रोगवालो ते आश्रममां आवी पढोंच्यो, अतिसारना कारणथी आकाशगामिनी विद्या चूली गयो. ते मांदा विद्याधरनी रामे औषध, पथ्यादिथी जाइनी जेम आसना वासना करी. विद्याधरे संतुष्ट थइ रामने परशुविद्या आपी. राम पण सरकडाना वनमां जइ ते विद्या सिद्ध करवा लाग्यो. ते विद्याना प्रज्ञावथी राम जगत्मां परशुराम नामथी प्रसिद्ध थयो. एकदा रेणुका, जमदग्निनी आज्ञा लइ उत्कंठाथी पोतानी बेहेनने मलवावास्ते हस्तिनापुरमां गइ. रेणुकाने पोतानी साक्षी जाणी अनंतवीर्य राजा मइकरी करवा लाग्यो. अनुक्रमे कामासक्त थवाथी निरंकुश थइ रेणुका साथे विषय सेवन करवा लाग्यो. अनंतवीर्यना जोगथी रेणुकाने एक पुत्र थयो, ठतां विषयमां अ-

અસત્ય બોલ બોલતા નથી, વહી તને જે તારા તપનુ અન્નિમાન છે, તે તારો તપ નિષ્ફલ છે, કારણ કે તમારા શાસ્ત્રમા લખ્યું છે કે “ અપુત્રસ્ય ગતિર્નાસ્તિ ” અર્થાત્ પુત્ર રહિતની ગતિ નથી, આ શુ તૈં શાસ્ત્રમા સાં જાણ્યું નથી ? તો જેની શુભગતિ ન થઈ તેનાથી અધિક પાપી કોણ છે ? હવે જમદગ્નિ વિચાર કર્યો કે અમારા શાસ્ત્રમા તો જેમ ચકલાય કહ્યું તેમજ છે તેથી ફરી મનમાં વિચાર આવ્યો કે, જ્યારે મારે સ્ત્રી અને પુત્ર નથી, ત્યારે મારો સર્વ તપ એવો છે કે, જેમ પાણીના પ્રવાહમાં મુત રવું, તેવો છે હવે જમદગ્નિને મનમા સ્ત્રીની ધાહના થઈ આ પ્રમાણે દે સ્ત્રી ધ્વનતરિ દેવતા જૈન ધર્મી થયો અને દેવતાઈ સ્વાધી અદૃશ્ય થઈ ગયા જમદગ્નિ ત્યાંથી ઊઠી નૈમિકકોષ્ઠક નગરમાં જીતશત્રુ રાજા પાસે ગયો રાજાને વહુ પુત્રીઈ હતી, તેથી તેની એક પુત્રી માગ્યું, એવો વિચાર કર્યો રાજા પણ રૂપિને દેસી આસનથી ઊઠી બે હાથ જોડી પ્રણામ કરી કહેવા લાગ્યો કે આપ શા વાસ્તે અગ્રે પધાર્યા છો ? મને આદેશ કરો ? આપનુ જે કામ હોય તે હું કરીશ જમદગ્નિ કહ્યું, હું નારી પાસે તારી એક કન્યા માંગવા આવ્યો તું રાજાએ કહ્યું, મારે (૧૦૦) સો પુત્રીઈ છે, તેમાંથી જે તમારી ધાહના કરે, તે તમે સુલે લઈ જાઈ જમદગ્નિ કન્યાઈના મેહેલમા ગયા, અને કહેવા લાગ્યા કે તમારામાંથી જેને મારી ધર્મપત્ની થવું હોય તે કહી યો તે રાજપુત્રીઈએ જટાલાલા, તાલ પટેલા તથા ધોલા કેશલાલા, હુર્યલ અને ખીસ માંગી સ્નાનારા જમદગ્નિને દીઠો, અને તેનું આ વચન સાંજણ્યું, ત્યારે સર્વે તેની ઊપર ધુલવા લાગી, અને કહેવા લાગી કે આથી ઘાત ફરતાં તને લક્ષ્મી આ વતી નથી ? તેઈના અપમાનથી જમદગ્નિને ક્રોધ થઈયો, અને વિચાના પ્રજાપત્રી તે રાજપુત્રીઈને મહા કુરુપવાન્ ધનાથી દીધી, અને પોતે સ્વાધી નિકલ્લી મેહેલોના આગળામાં આવ્યા, ત્યાં રાજાની નાની પુત્રી રેતીના ત્વગામા રમતી હતી, તેને, હાથમાં યિજોરાનું પલ્લ લઈ કહે યા લાગ્યો કે દે રેણુકા ! તું મને યાંટે છે ? તે યાલિકાણ યિજોરુ દેસી હાથ પસાવ્યો, તેથી રૂપિ પશુ કે આ મને યાંટે છે, એમ વહી મુનિએ તેને લઈ લીધી રાજાએ ચેટલીય ગાય તથા ધન આપી પુત્રીનો વિવાદ તેની માથે યિપિ પુર્વક કર્યો પછી જમદગ્નિએ પોતાની સર્વે સાક્ષીઈને

हे. पगमांथी रुधिरनी धारा तुटे ठे, तोपण जीववाढी जूमि उपर पग मु-
कतो नथी. ते वखते देवताउये गीत नाटकनो बहु मोहक प्रारंभ कर्यो,
तो पण राजा क्षोभायमान थयो नही; तेथी बंने देवताउं सिद्ध पुत्रोनुं
रूप करी राजाने कहेवा लाग्या, हे महाभाग ! तमारं आयुष्य हजु लांबुं
ठे. तेथी स्वहंद जोग विलास करो, कारण के यौवनमां तप करवो ते
वास्तविक नथी. ज्यारे वृद्ध थाउं, त्यारे दीक्षा लेजो. आ वात सांजली
राजाए कहुं के जो मारं आयुष्य लांबु ठे, तो हुं बहुज धर्म करीश.
कारण के पाणी जेटलुं उंडुं होय ठे, तेटलीज कमलनी नाव पण वधी
जाय ठे, वली यौवनमां इंद्रियोनो जय करवो, तेज खरो तप ठे. हवे
बंने देवताउंने खातरी थइ के आ राजा तो कदापि चलायमान थाय ते-
वो नथी. पठी बंने देवताउं सर्वथी उत्कृष्ट जमदग्नि तापस पासे तेनी
परीक्षा करवा आठ्या. तेउए, जेनी वडवृद्धनी जटानी जेम, धरतीनी
साथे जटा लागी रही ठे, तथा जेना पगोमां सर्पनी बंबीउं बनी गइ
ठे, एवी स्थितिमां जमदग्नि तापसने दीठो. हवे बंने देवताउं देव-
मायाथी जमदग्निनी दाढीमां मालो बनावी, चकला, चकली बनी, बंने
जणा मालामां बेठा. पठी चकलो चकलीने कहेवा लाग्यो के हुं हिम-
वंत पर्वत उपर जइश. चकलीए कहुं के हुं तने कदापि नहि जवा
दउं, कारण के तुं त्यां जइ कदाच कोइ चकलीमां आसक्त थइ जाय तो
मारा शुं हाल थाय ? चकलाए कहुं के जो हुं फरीने पाठो न आबुं तो
मने गौहत्यानुं पाप लागे. चकलीए कहुं के हुं आ तारा सोगनने मा-
नती नथी, जे हुं सोगन आपुं ते तुं कबुल करे, तो हुं तने जवा दउं. च-
कलाए कहुं जले तुं जे सोगन आपवानी होय ते कही दे ? चकलीए
कहुं के जो तुं कोइ चकलीनी साथे यारी करे तो, आ जमदग्नि ताप-
सनुं जे पाप ठे ते तने लागे एम सोगन खा. चकला चकलीना आ व-
चन सांजली जमदग्निने क्रोध उत्पन्न थयो, अने बंने हाथवती च-
कला चकलीने पकडी लीधा, अने तेउने कहेवा लाग्यो के हुं पापनो
अत्यंत नाश करनार एवो महा दुष्कर तप करुं बुं, उतां हवे मारे एबुं
कयुं पाप बाकी रही गयुं ठे के जेथी तमे मने पापी ठरावो ठो ? चक-
लाए कहुं हे रुषि ! तुं अमारा उपर गुस्सो कर नही; कारण के अमे

म एह्वासमां तो पांचमा चक्रवर्ती थया, पठी दीक्षा छह केवली षह तीर्थंकर थया

त्यारपठी हस्तिनापुर नगरमां कुरुवंशी सूर नामना राजा थया, तेनी श्रीराणीना पुत्र श्रीकुंथुनाथ थया प्रथम एह्स्थावासमां ठठा चक्रवर्ती थया, पठी दीक्षा छह सत्तरमा तीर्थंकर थया

त्यार पठी श्रीहस्तिपुर नगरमां कुरुवंशी सुवर्शन नामना राजा थया, तेनी देवी राणीना पुत्र श्री अरनाथ थया ते एह्स्थावासमां सातमा चक्रवर्ती थया, अने दीक्षा सीधा पठी अठारमा तीर्थंकर थया

अठारमा अने ठंगणीशमा तीर्थंकरना अतरमां आठमा, कुरुवंशी सुचूम नामना चक्रवर्ती थया आ सुचूमना वखतमांज परशुराम थया ते धनेनो संवध जैनमतना शास्त्रोने अनुसारे सखीये ठीये

योगशास्त्रमां सख्युं ठे के वसंतपुर नामना नगरमां उछन्नवंशी अर्था त् जेनो कोइ संवधी नही, एवो अमिक नामनो एक ठोकरो हतो एक दा अमिक कोइ सयधारा साथे देशांतर जतां मार्गमां साथधी चूसो प डतां जगल्लमां एक तापसना आश्रममां गयो कुसुपति तापसे तेने पोता नो पुत्र करी राख्यो अनुक्रमे अमिक अत्यंत घोर तप करी मोटो तेज खी थयो जगतमां यमदमि तापसना नामधी प्रसिद्ध थयो ते अवसरे एक जैनमति विश्वानर नामनो देव तथा एक तापसोनो जक्त ध्वनंतरि नामनो देव, धने जणा परस्पर विवाद करवा लाग्या विश्वानरे कष्ट के अरिहंतनो कथन करेखो धर्म प्रमाणिक ठे, ध्वनंतरिये कष्ट के तापसो नो धर्म सत्य ठे धनेना गुरुत्नी परीक्षा करवी एम विश्वानरे सुचना करी ते धने देवोये कबुल करी तेमां पण विश्वानरे कष्ट के जैनमतना जघन्य गुरुनी परीक्षा करवी अने तापसोना उच्छुष्ट गुरुनी परीक्षा कर बी ते मारे कबुल ठे प्रथम मिथिला नगरीनो पद्मरथ राजा जे नवोज जैनधर्मी थइ ज्ञावयति थयो हतो, ते ज्ञपानगरीमां गुरुनी पासे दीक्षा सेवा सारुं जतो हतो तेने रस्तामां ते देवताठये वीठो रस्तामां तेने डु ख देवावास्ते धडु कांटा कांकरा बनाबी नांख्या, अने रस्ता शिवाय धी जा स्थानके धडु कीडा आदिनी उत्पत्ति करी राजा ज्ञावयति होवार्थी शुरू ज्ञाव पूर्वक, कोमल उघाढा पगे कांटा कांकरा उपर चाख्यो जाय

हे. पगमांथी रुधिरनी धारा बूटे हे, तोपण जीववादी झूमि उपर पग मु-
कतो नथी. ते वखते देवताउये गीत नाटकनो बहु मोहक प्रारंज कर्यो,
तो पण राजा क्षोत्रायमान थयो नही; तेथी बंने देवताउ सिद्ध पुत्रोनं
रूप करी राजाने कहेवा लाग्या, हे महाज्ञाग ! तमारुं आयुष्य हजु लांबु
हे. तेथी खड्गद नोग विलास करो, कारण के यौवनमां तप करवो ते
वास्तविक नथी. ज्यारे वृद्ध थाउ, त्यारे दीक्षा लेजो. आ वात सांजली
राजाए कळुं के जो मारुं आयुष्य लांबु हे, तो हुं बहुज धर्म करीश.
कारण के पाणी जेटलुं उंडुं होय हे, तेटलीज कमलनी नाल पण वधी
जाय हे, वली यौवनमां इंद्रियोनो जय करवो, तेज खरो तप हे. हवे
बंने देवताउने खातरी थइ के आ राजा तो कदापि चलायमान थाय ते-
वो नथी. पढी बंने देवताउ सर्वथी उत्कृष्ट जमदग्नि तापस पासे तेनी
परीक्षा करवा आव्या. तेउए, जेनी वडवृद्धनी जटानी जेम, धरतीनी
साथे जटा लागी रही हे, तथा जेना पगोमां सर्पनी बंबीउ वनी गइ
हे, एवी स्थितिमां जमदग्नि तापसने दीगो. हवे बंने देवताउ देव-
मायाथी जमदग्निनी दाढीमां मालो बनावी, चकला, चकली बनी, बंने
जणा मालामां बेठा. पढी चकलो चकलीने कहेवा लाग्यो के हुं हिम-
वंत पर्वत उपर जइश. चकलीए कळुं के हुं तने कदापि नहि जवा
दउं, कारण के तुं त्यां जइ कदाच कोइ चकलीमां आसक्त थइ जाय तो
मारा शुं हाल थाय ? चकलाए कळुं के जो हुं फरीने पावो न आवुं तो
मने गौहत्यानुं पाप लागे. चकलीए कळुं के हुं आ तारा सोगनने मा-
नती नथी, जे हुं सोगन आपुं ते तुं कबुल करे, तो हुं तने जवा दउं. च-
कलाए कळुं जले तुं जे सोगन आपवानी होय ते कही दे ? चकलीए
कळुं के जो तुं कोइ चकलीनी साथे यारी करे तो, आ जमदग्नि ताप-
सनुं जे पाप हे ते तने लागे एम सोगन खा. चकला चकलीना आ व-
चन सांजली जमदग्निने क्रोध उत्पन्न थयो, अने बंने हाथवती च-
कला चकलीने पकडी लीधा, अने तेउने कहेवा लाग्यो के हुं पापनो
अत्यंत नाश करनार एवो महा दुष्कर तप करुं हुं, उतां हवे मारे एवुं
कयुं पाप बाकी रही गयुं हे के जेथी तमे मने पापी उरावो ठो ? चक-
लाए कळुं हे रुषि ! तुं अमारा उपर गुस्सो कर नही; कारण के अमे

અસત્ય ઘોષ ઘોષતા નથી, વહ્લી તને જે તારા તપનું અગ્નિમાન છે, તે તારો તપ નિષ્ફલ છે, કારણ કે તમારા શાસ્ત્રમાં સ્વયં છે કે “ અપુત્રસ્ય ગતિર્નાસ્તિ ” અર્થાત્ પુત્ર રહિતની ગતિ નથી, આ શુ તૈં શાસ્ત્રમાં સાં જહ્યુ નથી ? તો જેની શુભગતિ ન થઈ તેનાથી અધિક પાપી કોણ છે ? હવે જમદગ્નિય વિચાર કર્યો કે અમારા શાસ્ત્રમાં તો જેમ ચકલાય કહ્યું તેમજ છે તેથી ફરી મનમાં વિચાર આવ્યો કે, જ્યારે મારે સ્ત્રી અને પુત્ર નથી, ત્યારે મારો સર્વ તપ ઇવો છે કે, જેમ પાણીના પ્રવાહમાં મુત્તરું, તેવો છે હવે જમદગ્નિને મનમાં સ્ત્રીની ઇચ્છાના થઈ આ પ્રમાણે વે સ્ત્રી ધ્વનંતરિ દેવતા જૈન ધર્મી થયો ધને દેવતાઈ ત્યાંથી અદૃશ્ય થઈ ગયા જમદગ્નિ ત્યાંથી ઠઠી નેમિકકોષ્ઠક નગરમાં જીતશત્રુ રાજા પાસે ગયો રાજાને ઘડુ પુત્રીઈ હતી, તેથી તેની ઇક પુત્રી માગ્ય, ઇવો વિચાર કર્યો રાજા પણ રૂપિને વેસ્ટી આસનથી ઠઠી વે હાથ જોડી પ્રણામ કરી કહેવા સાગ્યો કે આપ શા વાસ્તે અત્રે પધાર્યા ઠો ? મને આદેશ કરો ? આપનું જે કામ હોય તે હું કરીશ જમદગ્નિય કહ્યું, હુ તારી પાસે તારી ઇક કન્યા માંગવા આવ્યો હું રાજાય કહ્યું, મારે (૧૦૦) સો પુત્રીઈ છે, તેમાંથી જે તમારી ઇચ્છાના કરે, તે તમે સુખે સહ જાઈ જમદગ્નિ કન્યાઈના મેહેસમાં ગયા, અને કહેવા સાગ્યા કે તમારામાંથી જેને મારી ધર્મપત્ની થવું હોય તે કહી ધો તે રાજપુત્રીઈય જટાવાસા, તાલ પહેલા તથા ધોલા કેશવાસા, ડુર્ધસ અને જીસ માંગી સ્નાનારા જમદગ્નિને વીઠો, અને તેનું આ વચન સાંજહ્યુ, ત્યારે સર્વે તેની ઠપર થુકવા સાગી, અને કહેવા સાગી કે આથી ઘાત કરતાં તને સજ્ઞા આ વતી નથી ? તેઈના અપમાનથી જમદગ્નિને ક્રોધ વહ્યો, અને વિધ્યાના પ્રજાવથી તે રાજપુત્રીઈને મહા ક્રુરુપવાન્ ધનાધી વીધી, અને પોતે ત્યાંથી નિકલી મેહેસોના આંગણામા આવ્યા, ત્યાં રાજાની નાની પુત્રી રેતીના ઢગલામાં રમતી હતી, તેને, હાથમા ધિજોરાનુ ફલ સહ કહે વા સાગ્યો કે હે રેણુકા ! તું મને ઘાંટે છે ? તે ઘાસિકાય ધિજોરું વેસ્ટી હાથ પસાર્યો, તેથી રૂપિય કહ્યું કે આ મને ઘાંટે છે, ઇમ કહી મુનિય તેને સહ લીધી રાજાય કેટલીક ગાય તથા ધન આપી પુત્રીનો વિવાહ તેની સાથે વિધિ પુર્યક કર્યો પઠી જમદગ્નિય પોતાની સર્વે સાસીઈને

स्नेहशी रूपाढी करी, अने रेणुकाने लइ पोताना आश्रममां आव्या. ते मुग्धा, मधुर आकृति, हरिणादीने प्रेमशी वृद्धि पमाडता हवा. आंगलीउं उपर दिवस गणतां अनुक्रमे ज्यारे रेणुका सुंदर यौवन रूप कामलीलायुक्त वनने प्राप्त थइ, त्यारे, जमदग्नि ए अग्निनी साक्षी ए रेणुकानी साथे फरी लग्न कर्युं, ज्यारे रेणुका रतुकालने प्राप्त थइ, त्यारे जमदग्नि कहेवा लाग्या के हे प्रिये ! हुं तारा वास्ते चरु साधुं हुं. “ चरु ते होममां नाखवानी वस्तुउं कहेवाय ठे ” जेना प्रतापशी सर्व ब्राह्मणोमां उत्तम प्रतापवालो तने एक पुत्र थशे. रेणुका ए कहुं हस्तिनापुरमां कुरुवंशी अनंतवीर्य राजानी साथे मारी एक बेहेन परणावी ठे. तेने वास्ते एक क्षत्रीय चरु पण साधो, पढी जमदग्नि ए ब्राह्मण चरु पोतानी जार्या वास्ते, अने क्षत्रिय चरु पोतानी जार्यानी बेहेन वास्ते सिद्ध कर्यो. हवे रेणुका ए मनमां विचार कर्यो के हुं जेम अटवीमां हरणीनी जेम रहुं हुं तेम, मारो पुत्र पण जंगलोमां तेवीज रीते रहेशे, तेथी क्षत्रिय चरु जो हुं नक्षत्र करुं तो मने राजपुत्र थाय, जेथी जंगलवासशी बुटे, एवो विचार करी क्षत्रिय चरु पोते खाइ लीधो, अने ब्राह्मण चरु पोतानी बेहेनने खवराव्यो. बंनेने पुत्रो प्रसव्या. रेणुका ए जे पुत्र प्रसव्यो तेनुं नाम राम पाड्युं, अने तेनी बेहेननां पुत्रनुं नाम कृतवीर्य पाड्युं. अनुक्रमे बंने मोटा थया. राम आश्रममां मोटो थयो, कृतवीर्य राजमेहेलोमां मोटो थयो. राम क्षत्रिय तेज देखाडवा लाग्यो. अन्यदा एक विद्याधर अतिसार रोगवालो ते आश्रममां आवी पहुँच्यो, अतिसारना कारणशी आकाशगामिनी विद्या जूली गयो. ते मांदा विद्याधरनी रामे औषध, पथ्यादिशी जाइनी जेम आसना वासना करी. विद्याधरे संतुष्ट थइ रामने परशुविद्या आपी. राम पण सरकडाना वनमां जइ ते विद्या सिद्ध करवा लाग्यो. ते विद्याना प्रज्ञावशी राम जगत्मां परशुराम नामशी प्रसिद्ध थयो. एकदा रेणुका, जमदग्निनी आज्ञा लइ उत्कंठाशी पोतानी बेहेनने मलवावास्ते हस्तिनापुरमां गइ. रेणुकाने पोतानी साक्षी जाणी अनंतवीर्य राजा मइकरी करवा लाग्यो. अनुक्रमे कामासक्त थवाशी निरंकुश थइ रेणुका साथे विषय सेवन करवा लाग्यो. अनंतवीर्यना जोगशी रेणुकाने एक पुत्र थयो, ठतां विषयमां अ-

तिस्रुब्ध एवो जमदग्नि, दोष तरफ धिक्कुख दृष्टि नहि करतां रेणुकाने पुत्र सहित पोताना आश्रममा खाव्यो ज्यारे परशुरामे पोतानी माताने पुत्र सहित दीठी, त्यारे अत्यंत क्रोधमां आधी परशुधी पोतानी माता तथा ते ठोकराना मस्तक कापी नांख्यां ज्यारे आ वृत्तांत अनंतवीर्य रा जाना जाणवामा आव्यो, त्यारे क्रोध युक्त, फोज साथे आधी जमदग्नि नु आश्रम घाली जन्म कर्युं, सर्व तापसोने ग्रास पमाव्यो तापसोये जा गतां जागतां जे रोखो कयों ते परशुरामे साजव्यो, सर्व वृत्तांत जाणवामां आवता परशुराम, राजानी सेना उपर परशु छद् चढी आव्यो परशुधी राजाने तथा तेनी सेनाना सर्व सुजटोने काटनी जेम चीरी नाख्या पठी पोताना आश्रममां चाव्यो गयो हस्तिनापुरमां प्रधान राजपुरुषोये कृतवीर्यने राज्यसिंहासन उपर वेसाव्यो कृतवीर्य उमरमा नानो ह तो एक दिवस पोतानी माताना मुखधी पोताना पिताना मोतनु वृत्तांत सांजली क्रोधयुक्त थइ, जमदग्निने आश्रममां आधी मारी नांख्यो परशुराम पितानो वध साजली क्रोधमा जाज्वल्यमान थइ हस्तिनापुर आधी कृतवीर्यने मारीने पोते राज्यसिंहासन उपर चढी वेठो, कारण के राज्य पराक्रमने आधीन ठे हवे कृतवीर्यनी सारा नामा गर्जवती राणी परशुरामना जयधी जागीने कोऊ जगलमां तापसोना आश्रममां गइ तापसो ये दयाधी ते राणीने पोताना मठना जोंयरामां निधाननी जेम गुप्त राखी राणीये चौद स्वप्न सुचित पुत्रने जन्म आप्यो तेनुं नाम सुदूम राख्युं हवे परशुराम ज्यां ज्यां क्षत्रियनो योग मखे त्यां त्यां तेनो कुहाडो जा ज्वल्यमान थतो होवाधी वरेक क्षत्रियनो शिरछेद करतो अन्यदा तारा राणी ज्यां गुप्तपणे पुत्रसहित रहेली हती त्यां परशुराम आव्यो परशुरामनी परशु जाज्वल्यमान थइ परशुरामे तापसोने पुत्र्युं, अहींआ को ह क्षत्रिय ठे ? तापसोये कष्टु अमे रहस्यावासमां क्षत्रियो हुता ते सां जली परशुरामे तापसोनो आश्रम तजी दीधो आखर सर्व क्षत्रियोने ठो ही सातवार निःक्षत्रिय पृथ्वी करी जेम अग्नि पर्यंत उपर घासने घाकी राखती नथी, तेम परशुरामे जे जे क्षत्रिय राजाप्रमुख प्रसिद्ध हुता, तेस वेंने मारी, तेठनी दाढाधी एक थाल जयों हवे परशुरामे गुप्तपणे नि मिथियाठने पुत्र्यु के मारु मोत कोना हाथधी थशे ? निमिथियाठये क

हुं के जे थाल तमोये दाढाथी जरेल ठे, ते थालमां जे पुरुषना देखवाथी दाढानी क्षीर बनी जशे, अने आपना सिंहासन उपर बेसी जे ते क्षीरने खाशे, तेना हाथथी तमारुं मरण अशे. आ निमित्त सांजली परशुरामे दानशाला शुरू करी. दानशालानी आगल एक सिंहासननी रचना करी. ते उपर क्षत्रियोनी दाढावालो स्थाल राख्यो. हवे तापसोना आश्रममां प्रतिदिन तापसोना लाडथी उठरतो वृद्धनी जेम सुन्नूम वृद्धि पांम्यो. ते अवसरे मेघ नामना विद्याधरे कोइ निमित्तियाने पुब्बुं के मारी पद्मथी नामनी कन्यानो कोण वर अशे? निमित्तियाये कहुं के सुन्नूम वर अशे; एम कही सुन्नूमनो वृत्तांत मेघ विद्याधरने कह्यो. मेघ विद्याधरे पोतानी पुत्री सुन्नूमने परणावी, अने सेवकनी जेम तेनी पासे रहेवा लाग्यो. एकदा सुन्नूमे पोतानी माताने पुब्बुं हे माता! जेमां आपणे रहीये ठीये तेटलोज लोक ठे के तेनाथी अधिक पण ठे? माताये कहुं, लोक तो अनंत ठे, अने आ आश्रमस्थान तो मांखीना पग जेटली जगामां ठे. आ लोकमां बहुज प्रसिद्ध हस्तिनापुर नामनुं नगर ठे. ते नगरीमां तारा पिता कृतवीर्य नामना राजा राज्य करता हता, परंतु परशुराम तारा पिताने मारी हस्तिनापुरनो राजा बनी गयो ठे. ते परशुरामे निःक्षत्रिय पृथ्वी करेली ठे. परशुरामना जयथीज अमे आ आश्रममां गुप्तपणे रहीये ठीये. माताना आ वचनो सांजली सुन्नूम मंगलना तारानी जेम लाल थयो. आश्रमथी निकली सिधो हस्तिनापुरमां आव्यो. लोकोये तेने दीगो, त्वारे विचारवा लाग्या के आवो अद्भूत सुंदर पुत्र कोनो हशे? पुठतां सुन्नूमे कहुं, हुं क्षत्रिय पुत्र हुं. लोकोये कहुं, तुं वलती अग्निमां पतंगीआनी जेम केम आव्यो? सुन्नूमे कहुं, परशुरामने मारवा आव्यो हुं. लोकोए तेने बालक जाणी तेना बोलवा उपर कांइ ख्याल न कयों. हवे सुन्नूम सिंहनी जेम पूर्वोक्त सिंहासन उपर जइ बेगो. तत्काल देवताना विनियोगथी दाढानी क्षीर बनी गइ. सुन्नूम ते खावा लाग्यो. रक्षपाल ब्राह्मणो तत्काल सुन्नूमने मारवा उठ्या, ते वखते मेघनाद विद्याधरे सर्व ब्राह्मणोने मारी काढ्या. आ वृत्तांत जाणी परशुराम कंपतो, दांत पीसतो, क्रोधथी जाज्वल्यमान थतो, परशु लइ सुन्नूमने मारवा आव्यो. सुन्नूमने मारवा परशु चलावी, परंतु ते परशु सुन्नूम

સુધી પહોંચતાં પેદેલાંજ આગના અગારાની જેમ ઇંસવાઈ ગઈ પરશુની વિષાદેવી સુષૂમના પુષ્પ પ્રજાવધી પરશુ ઢોઢી નાસી ગઈ સુષૂમે શાંતના અજાવધી તત્કાલ થાસજ ડઠાવીને પરશુરામ ડપર પેંચ્યો, તે થાસનું ચક્ર ધની ગયું તે ચક્રે પરશુરામનું મસ્તક કાપી નાંચ્યું તે ચક્રધીજ સુષૂમ આઠમો ચક્રવર્તી થયો

આ કથા ડપર લૌકિક શાંતમાં નવીન કથા ધનાવધામાં આવી ઠે, પરંતુ તે વાસ્તવિક નથી નવીન કથા યધી ઠે કે પરશુરામ પરશુધી કૃત્રિયોને મારતો મારતો રામચંદ્રજી પાસે પહોંચ્યો, અને પરશુધી રામચંદ્રજીને મારવા લાગ્યો રામચંદ્રજીયે નમ્રતાથી તેની પગચંપી કરી, તેનું તેજ હરી સીધું, તેથી પરશુરામની પરશુ તેના હાથમાંથી નીચે પડી ગઈ, જે પરશુ તે ફરીથી ડપાડી શક્યો નહીં કલ્યાણિ હવે સાર સેવાનો ય ઠે કે- નવીન વાત કોઈ પળ રીતે સાધી ઠરે તેમ ઠે ? પરશુરામ યક અવતારી પુરુષ હતા તેની હીનતા દૂર કરવા વાસ્તે શ્રીરામજંદ્રજીનો સંઘ સહી ધતાવ્યો ઠે તે સંઘ ધતાવતા યક અવતારના અંશને ધીજા અવતારે સ્વેંચી સીધો, તેમાં પરશુરામની લઘુતા ધતાવી યટલુજ નહિ પળ યવો પળ ધિચાર ન કર્યો કે ધને અવતાર અજ્ઞાની ધની જશે ય્યારે પરશુરામ પોતે પોતાનાજ અંશને કુહાઢાથી કાપવા લાગ્યા, ત્યારે તેના કરતાં અધિક કોણ અજ્ઞાની કહેવાય ? તેથી વાસ્તવિક ય ઠે કે જેની પાસે પરશુરામની પરશુ પડી ગઈ તે રામચંદ્રજી ન હતા, પરંતુ તે આઠમો સુષૂમ ચક્રવર્તી હતો ય્યારે સુષૂમ ચક્રવર્તી થયો, ત્યારે જેમ પરશુરામે સાતધાર નિ કૃત્રિય ધૃષ્ટી કરી હતી, તેમ પાઠલા ધેરથી સુષૂમે યકવીશ ધાર નિર્ગાઢ્ઢણી ધૃષ્ટી કરી પોતાની જાણ પ્રમાણે કોઈ પળ બ્રાહ્મણ જીવતો રાહ્યો નહીં તેજ કારણથી આ રાજાઢને બ્રાહ્મણોયે વૈત્ય, રાહસના નામથી પુસ્તકોમાં લખેલ ઠે ધણે મરીને અધોગતિમાં ગયા કલિ પરશુરામ તથા સુષૂમ ચક્રવર્તી ધૃત્તાંત

સુષૂમ ચક્રવર્તી પેદેલાં તેજ અતરમાં ઠઠા પુરુષપુઢરિક વાસુદેવ, આનંદ નામના ધલદેવ અને વલિ નામના પ્રતિવાસુદેવ થયા, તથા સુષૂમની પઢી તેજ અતરમાં ધત્ત નામના સાતમા વાસુદેવ, નંદ નામના ધલદેવ, અને પ્રહ્લાદ નામના પ્રતિવાસુદેવ થયા

त्यार पढी मिथिलानगरीमां इक्ष्वाकुवंशी कुंज राजा थया, तेनी प्रजा-
वती राणीनी पुत्री मल्लिनाथ नामा जंगलीशमा तीर्थकर थया.

त्यार पढी राजगृह नगरीमां हरिवंशी सुमित्र राजा थया, तेनी पद्मा-
वती राणीना पुत्र मुनिसुव्रत नामना बावीशमा तीर्थकर थया. तेमना स-
मयमां महापद्म नामना नवमा चक्रवर्ती थया. तेनो संबंध त्रेशठशला-
कापुरुषचरित्रथी जाणवो, परंतु तेना ज्ञाइ विष्णुकुमारनो थोडो
संबंध अहींआ लखीये ठीये.

हस्तिनापुर नगरमां पद्मोत्तर नामना राजानी ज्वालादेवी राणीने बे
पुत्रो थया. मोटानुं नाम विष्णुकुमार अने नानानुं नाम महापद्म हतुं. ते
अवसरे अवन्ती नगरीमां श्रीधर्म नामनो राजा हतो. तेनो मंत्री नमुचि
के जेतुं बीजुं नाम बल हतुं. ते मिथ्यादृष्टि ब्राह्मण हतो. तेणे श्रीमुनि-
सुव्रतस्वामिना शिष्य सुव्रत आचार्यनी साथे पोताना मत संबंधी विवाद
कयों. वादमां ते हारी जवाथी, रात्रिये तलवार लइ आचार्यने मारवा
चाळ्यो. रस्तामां पग थंज्या. आ वृत्तांत राजाना जाणवामां आवतां तेणे
नमुचिने राज्यनी हदपार कयों. नमुचि (बल) त्यांथी निकली हस्ति-
नापुरमां युवराज महापद्मनी सेवा करवा लाग्यो. तेनार्थी कोइ काममां
तुष्टमान थइ जवाथी महापद्मे तेने वरदान आप्युं. कालानुक्रमे पद्मो-
त्तर राजा तथा विष्णुकुमार बंने सुव्रताचार्यनी पासे दीक्षा लेता हवा.
पद्मोत्तर राजा मोक्ष पास्या, अने विष्णुकुमार तपना प्रज्ञावथी महा ल-
ब्धिवान् थया. अनुक्रमे सुव्रताचार्य फरी हस्तिनापुरमां आव्या. ते वखते
नमुचिबले विचार कयों के आ अवसर वेर लेवानो ठे; तेथी महापद्म
चक्रवर्तीने विनंति करी के, जेम वेदमां कहेल ठे तेम हुं एक महायज्ञ
करवा इह्नुं, तेथी मने पूर्वोक्त आपेलुं वरदान सफल करो. महापद्मे
कहुं सुखेथी मांग. नमुचिये कहुं के मने केटलाएक दिवससुधी आपनुं
तमाम राज्य सत्तासहित आपो. ते सांजली महापद्म तेनी चाहना मुजब
सर्व राज्यसत्ता आपी पोताना अंतःपुरमां चाळ्या गया. हवे नमुचिये
नगरथी निकली यज्ञवास्ते यज्ञमंडप बनाव्यो. पोते दीक्षा लइ तेनी
अंदर आसन उपर बेठो. ते वखते जैन मतना साधु शिवाय बीजा सर्व
सन्यासी, जिह्नु, तेमज गृहस्थो जेटणा लइ नमस्कार करवा आव्या. ते

प्रसंगे नमुचिये कष्ट के आ यज्ञ महपमां नथी आव्या एवा कोइ बाकी
 ठे ? खोकोये कष्ट के जैनमतना सुव्रताचार्य शिवाय बीजा सर्वे दर्शनवा
 छोट आवी गया ठे तत्कास नमुचिये क्रोधयुक्त थइ आचार्यने बोलाववा
 वास्ते सिपाइने मोकस्या, अने तेउनी साथे कहेवराव्यु के राजा गमे
 तेवो होय तोपण सर्वने मानवा योग्य ठे, तेमां पण साधुने तो विशेष
 रीते मानवा योग्य ठे, कारण के राजाधी उपरांत एवा अनाथ खिगीठनी
 रक्षा करनार बीजो कोण ठे ? वली तमे अमने काइ पण करवाने समर्थ
 नथी कदापि तेठ अहीआ न आवे तो कहेवुं के तमे बहुत अजिमाना
 ठे, तथा अमारा धर्मना निंदक ठे, तेथी मारा राज्यधी बहार निकसी
 जाठ ? जे रद्देशे तेउने हु मारी नांखीश, अने तेमां मने पाप पण साग
 पावु नथी सिपाइने उपर मुजब जहांगीरी संदेसाधी आचार्ये आवी
 मीठा वचनथी कष्ट के रहस्यना काममाजवुं ते अमारो कल्प (आचार)
 नथी अमे अजिमानथी आव्या नथी एम आप समजशो नहि, कारण
 के साधुने तो समजावधी पोताना धर्मकृत्योमां प्रवर्ते ठे ते सांजसी न
 मुचिबसे कठोर वचनथी शांतवृत्तिवाला मुनियोने कष्ट के, सात दिव
 सनी अंदर तमे सर्वे मारा राज्यनी बहार निकसी जाठ, त्थार वाद जेठ
 रद्देशे तेउने हु मारी नांखीश ते हुकम सांजसी सर्व मुनियो पोताना
 तपोवनमां गया, अने विचार करवा साग्या के ह्वे शु उपाय करवो ?
 एक साधुए विचार करी कष्ट के महापद्म चक्रवर्तीना मोटा जाइ विष्णु
 मुनि खडिपात्र ठे, अने ते मेरुपर्वत उपर ठे, तेना कहेवाधी नमुचिबसे
 प्रशांत थशे, ते कारणधी कोइ चारण साधु तेने अहीआ बोलावी लावे
 तो सारं थाय तत्कास एक साधु बोल्या के मारी त्यांसुधी जबानी शक्ति
 ठे, परंतु पाठा आववानी शक्ति नथी गुरुए कष्ट, तमने अहीआ विष्णु
 मुनि खइ आवशे, तमे जाठ ते साधु एक क्षणमां खडिधी त्यां गया,
 अने विष्णुमुनिने सर्व वृत्तांत संजखाव्यो विष्णुमुनि तत्कास त्या
 निकसी साधुने साथे खइ गुरुनी पासे आव्या, अने वंदना करी
 गुरुनी आझाधी एकलाज राजसजामा आव्या ते वखते नमुचि
 बिना सजाना सर्व खोकोये उठीने तेमने वंदना करी ५५
 धर्मापदेश थइ कष्ट के निःसंगी साधुने साथे घेर खेवु ते महा नर

कारण ठे, कारण के साधु कोइनुं बगाडता नथी. वली जगत् पण मोटा पुरुषोने नमस्कार करे ठे. कोइ शास्त्रमां मुनिनी निंदा करवी कही नथी, ठतां पण आश्चर्यमात्र ए ठे के, तुह तथा क्षणिक, राज्य पामी अधम पुरुष मुनिउनुं अपमान करी पोताने मुनिउ पासे नमस्कार कराववा चाहे ठे, वली नमुचिबलने तेमणे कछुं के तुं आ बुरुं काम करवुं जवा दे, जेथी सर्व साधुउं सुखे रहे; वली तुं मत्सरमां मग्न थइ पोतानुं पोते शावास्ते बगाडवा चाहे ठे? साधुउं चोमासामां विहार करता नथी, कारण के चो-मासामां जीवोनी बहुज उत्पत्ति थइ जाय ठे. वली सर्व जगोए तारुंज राज्य ठे, तो सर्व साधु सात दिवसमां क्यां चाढ्या जाय? विष्णुमहा-राजना वचन सांचली नमुचिबल कुकाष्ठनी जेम अकड थइ बोळ्यो के बहु बोलवानुं कांइ प्रयोजन नथी. पांच दिवस उपरांत जो तमारो साधु मारा राज्यमां रहेशे, तो हुं तेने चोरनी जेम बांधीश. वली तुं पण अमने मानवा योग्य ठे, तेथी तुं जइने साधुउंने कही दे के जेउंने जीववानी चाहना होय ते नमुचिना राज्यथी बहार चाढ्या जाय, कारण के राज्य ब्राह्मणनुं ठे. वली तारा मानने खातर त्रण कदम अर्थात् त्रण पगलां जे-टली जग्या आपु हुं, तेनी बहार कोइ साधुने देखीश, तो तेनो शिरछेद करीश. विष्णुमुनिये विचार्युं के आ पुरुष, साम अर्थात् मीठा वचनोथी समजी, माने तेवो नथी. आ तो महा पापी अने साधुउंनो घातक ठे, तेथी तेनी जडज उखेडवी जोइये. एवो निश्चय करी अत्यंत कोपमां आवी विष्णुमुनिये वैक्रिय लब्धिथी पोतानुं शरीर एक लाख योजननुं बनाव्युं. एक पगलाथी जरत क्षेत्रादि माप्या, बीजुं पगलुं पूर्वापर समुद्र उपर धरी, त्रीजुं पगलुं नमुचिबलना मस्तक उपर मुक्क्युं, जेथी नमुचि-बल सिंहासन उपरथी पडी जमीननी अंदर उतरी गयो. तत्काल मरण पामी नर्कमां गयो. देवताउंये विष्णुमुनिने मधुर गीत तेना कानमां सं-जलावी शांत कर्या, पडी शरीर संकोची गुरुपासे आवी आलोचना करी. पापनुं प्रायश्चित्त लइ विहार करी गया. जप, तप, करी संयम पाळी मोक्के गया. आ कथाथी एम मालम पडे ठे के ब्राह्मणोये पुराणोमां जे लख्युं ठे के, विष्णु जगवाने वामनरूप करी यइ कर्त्ता वली राजानी साथे बलना करी. ते आज विष्णुमुनि अने नमुचिनी कथा समजवी. ते कथाने ब-

ગાદી પોતાના મતને અનુસારે કાંઈની કાંઈ કથા વનાવી લીધી છે સાર કાઢવાનો એ છે કે શ્રી જગવાનને પૃથ્વી શુ ગરજ હતી કે ધર્મી તથા યજ્ઞ કરનારા ધર્મી રાજા સાથે ઠસજેદ કરી તેને નુકશાન કરવું? એવું કામ તો નિઃકેવલ બુદ્ધિહીન પુરુષોનું છે, કે પોતાની પુત્રિયો તથા પરસ્ત્રીયો સાથે વિષય સેવન કરવાની વાતો કરવી ઘણી જગવાન અસત્ય ઘોષ્યા, ધીજા પાસે અસત્ય ઘોષાવ્યું, ચોરી કરી, ધીજાની સાથે કુશીલ સેવન કર્યું, ઠસધી ધીજાને માર્યા, કપટના કામ કર્યાં. ઇત્યાદિ કામ તો નીચ જનોને કરવા યોગ્ય છે શ્રી ધીતરાગ, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર આવાં કામ કદાપિ કરતા નથી. એવાં કામ કરનારને, પરમેશ્વર, ચૂલધી પણ ન માનવા જોઈએ. ઇતિ વિષ્ણુમુનિ તથા નમુચિવલ્લનો સંવધ. ૧ સાગ

ધીશમા અને એકધીશમા તીર્થંકરના અતરમાં શ્રી અયોધ્યા નગર આવી વશરથ રાજાની કૌશલ્યા રાણીના પદ્મ (રામચંદ્ર) નામના પુત્ર પ્રાચાર) તે આઠમા ઘણદેવ, અને વશરથ રાજાની સુમિત્રા રાણીના પુત્ર, કારણ યણ (લક્ષ્મણ) થયા, તે આઠમા વાસુદેવ થયા જેનો શત્રુ, રાવણાંજલિ ન વાસુદેવ લંકાનો રાજા થયો આ સર્વ ઇત્યાંત જગત્માં પ્રસિદ્ધ ગત વિવ્રણેનુ યથાર્થ ચરિત્ર પદ્મચરિત્રથી જાણવું. લૌકિક રામાયણ વાદ જેઠ ણના વશ મસ્તકની જે ધીના લલેલી છે, તે વાસ્તવિક નથી મનુષ્ય પોતાના જાવિક રીતે વશ મસ્તક કદાપિ હોઈ શકતાં નથી પદ્મચરિત્ર કરવો? થમ અનુયોગમાં લલ્યુ છે કે રાવણની પાસે ઘડીલોની પરંપરાથી ત્રાહ વિષ્ણુ ણેકનો એક મોટો દાર ચાલ્યો આવતો હતો રાવણે વાલ્યાવસ્થા નમુચિવલ્લ તાના ગણામાં તે પેઢેરી લીધો હતો નવે માણેક વહુજ મોટાં હાથી લાવે માણેક એક ધાજુના સ્કધ ઉપર અને પાંચ માણેક ધીજી ધાજુનાની શક્તિ ઉપર દારમાં જઢેલાં રહેતા અને તેમાં નવ મુલો દેલાતાં હતાં આ વિષ્ણુ રાવણનુ અસલ મુલ, તેજ કારણથી વસમુલ્લલાલો રાવણ કહેવાતો સ્વા ગયા રાવણના સમયથીજ હિમાલયમાં ઘડીનાથનુ તીર્થ ઉત્પન્ન થયો તેની ઉત્તત્તિ જૈનમતના શાસ્ત્ર મુજબ આ પ્રમાણે જણાય છે તે મૂકરી સક્તી પાર્શ્વનાથની હતી, તેનુજ નામ ઘડીનાથ રાલવામાં આવે નમુ સંપૂર્ણ સ્વરૂપ ગચ્ઘંધ પાર્શ્વપુરાણથી જાણવું

ત્યાર પછી મિથુલા નગરીમાં ઇદવાકુ ઘંધી ધિજયસેન જાની વિ નર્કડે

राणीना पुत्र श्री नमिनाथ नामना एकवीशमा तीर्थकर थया. तेना समयमां हरिषेण नामना दशमा चक्रवर्ती थया; तथा एकवीशमा अने वावीशमा तीर्थकरना अंतरमां अगीश्वरमा जय नामा चक्रवर्ती थया.

त्यार पठी सौरीपुर नगरमां हरिवंशी समुद्रविजय राजानी शिवा-
देवी राणीना पुत्र श्री अरिष्टनेमि नामना वावीशमा तीर्थकर थया,
तेना समयमां तेमना काकाना पुत्र नवमां कृष्ण वासुदेव अने राम (व-
ल्लभ) बलदेव थया. तेना प्रतिशत्रु जरासिंधु प्रतिवासुदेव थया. ते-
मां कृष्ण अने बलदेव तो जगत्मां बहुज प्रसिद्ध थे; कारण के लोको
राष्ट्री कृष्ण वासुदेवने साक्षात् इश्वर तथा इश्वरना अवतार, जगत्कर्ता
राजनाथे. आ वात कृष्ण वासुदेव जीवता ठतां तो बिलकुल हतीज न-
बहु बेरंतु तेमना मरण पठी लोको कृष्ण वासुदेवने इश्वरावतार मा-
मारा राग्या थे. शा कारणथी तेम मानवा लाग्या, तेनो हेतु त्रेशठ श-
मानवा पुरुष चरित्रमां आ प्रमाणे लखेल थे.

चाहना रे कृष्ण वासुदेवे कोशंबी वनमां पोतानुं शरीर ठोड्युं, एटले त-
ब्राह्मणनुंवाबुप्रजा पृथ्वी (पाताल) मां गया. बलभद्रजी एकसो वर्षे
ढली जग्नदीका पाली पांचमां ब्रह्म देवलोकमां गया. अवधिज्ञानथी
करीश. ज्ञाइ श्री कृष्णने पातालमां त्रीजी पृथ्वीमां देखी, ज्ञाइना स्ने-
समजी, क्रिय शरीर बनावी श्री कृष्णनी पासे पहुँच्या. श्रीकृष्णने आ-
तेथी तेकरी कह्युं के हुं बलभद्र नामनो तमारा पाठला जवनो ज्ञाइ हुं.
आवी विपरना स्नेहथी अहीँआ तमने मलवा आव्यो हुं. हवे तमारा
बनाव्युं. अस्ते हुं शुं करुं ते तमो फरमावो ? एम कही बलभद्रजीए कृ-
उपर धरताना हाथ उपर लीधा. कृष्णनुं शरीर तत्काल पारानी जेम
बल सिंहरथी जमीन उपर ढली पड्युं, अने पोताना मूल स्वरूपे बनी
पामी नर्वप्रमाणे प्रथम आलिंगन करवाथी, तथा वृत्तांत कहेवाथी अने
ज्ञाइलावी ऋ उपाडवाथी कृष्णे पण जाण्युं के आ मारो पूर्व जवनो अति
पापनुं प्राणइ बलभद्र थे. हवे कृष्णे संचरमथी उठी नमस्कार कयों, तयारे
आ जीए कह्युं, हे ज्ञाइ ! श्री नेमिनाथजीए आपने कह्युं हतुं के
के, विषयसुख महा दुःखदायक थे, ते तमे प्रत्यक्ष अनुभव कयों, वली
करी. तेयंत्रित एवा तमने हं स्वर्गमां पण लइ जवाने शक्तिवान् नथी,

परंतु तमारा स्नेहणी तमारी पासे रहेवा इहु हूं कृष्ण कष्ट के हे प्रा-
 इ ! तमो अत्रे रहेवा ठतां पण, मारे करेखा कर्मनु फल तो अवश्य जो
 गववानुंज ठे, परंतु मने था दुःखणी ते दुःख बहुत अधिक लागे ठे
 के— हुं, छारिका तथा सकल परिवार वग्ध यह जवाणी एकसो को-
 शंवी वनमां जरा कुमारना तीरणी मृत्यु पाम्यो, जेणी मारा शत्रुठने सुख
 अने मारा मित्रोने दुःख यहु जगतमां सर्व यहुवश बदनाम थयो ठे
 कारणणी हे प्राइ ! तमो जरतखंडमां जइ चक्र, शारंग, शंख, तथा गदा
 धारण करनारु, पीछा बल्लबाहु, अने गरुडनी ध्वजाबाहु, मारु रूप ब-
 नावी, विमानमां बेसी, लोकोने ते प्रमाणे बतावो, तथा नीख बल्लबाहुं
 ताखण्वज, हल, मुशल, शस्त्रने धारण करेसु पतुं तमारु रूप पण वि-
 मानमां बेसी लोकोने बतावो, अने सर्व जगोप लोकोने कहो के, राम
 कृष्ण एवा अमे धने अविनाशी ठइय, तथा स्वेच्छाविहारी ठइय ज्यारे
 लोकोने था सत्य प्रतीत यह जशे, त्यारे अमारो सर्व अपयश दूर यह
 जशे श्री कृष्णनुं पूर्वोक्त सर्व कथन श्री वल्लभजजीप खिकारी बीहुं
 वल्लभजजी जरतखंडमां आवी कृष्ण वल्लभजनु रूप करी सर्व जगोप
 विमानमां बेसी, लोकोने कहेवा लाग्या के, हे लोको ! तमे कृष्ण वल्ल-
 भजजी अर्थात् अमो धनेनी सुंदर प्रतिमा बनावी, इश्वरनी बुद्धिणी, अ-
 ति आवर सत्कारणी, तेनी पूजा नक्ति करो ? कारण के अमेज जग-
 त्ना रचनारा ठइय, अने स्थिति, संहार करनारा पण अमेज ठइय
 अमे पोतानी इछा पूर्वक स्वर्ग (वैकुण्ठ) मांणी चाख्या आवीप ठइय,
 अने फरी अमारी इछा प्रमाणे स्वर्गमां जइय ठीप छारिकानी रचना
 अमेज करी ह्ती, अने अमेज छारिकानो संहार क्यों ठे, कारण के ज्यारे
 अमे वैकुण्ठमां जधानी इछा करीप ठीप, त्यारे छारिका सहित पोतानो
 सर्व वंश नाश करी चाख्या जइय ठीप अमारी उपरांत बीजो कोइ
 कर्ता ह्तां नथी था प्रमाणे वल्लभजजीनुं कहेवु सांजसी सर्व नगर तथा
 गामोना लोको, कृष्ण वल्लभजजीनी प्रतिमा, सर्व जगोप बनावी पूज
 या लाग्या जेणी वल्लभजजी प्रतिमा पूजनाराठने धन, धान्यादि अनेक
 वस्तुठनो लाज आपी सुखी करता ह्ता तेज कारणणी बहुत लोको ह-
 रिनक्त यह गया ज्यारणी सेठ नक्त थया त्यारणी पुस्तको बनावी ह्

જીને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા ઇશ્વરાદિ અનેક નામોથી લક્ષી તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. જ્યારથી બલનદ્રજીએ કૃષ્ણની પૂજા કરાવી, ત્યારથીજ લોકોએ કૃષ્ણનો ઇશ્વરાવતાર માન્યો હોય, એમ કેમ ન હોય ? લૌકિક શાસ્ત્રોમાં કૃષ્ણને થયાને પાંચ હજાર વર્ષ થયાં છે, અને ઉપર મુજબના વૃત્તાંતને પણ પાંચ હજાર વર્ષ થયાં છે. તે વંને તપાસતાં ઉપર મુજબ બન્યાની હકીકત સાચી સાબીત થાય છે.

બાવીસમા અને ત્રેવીસમા તીર્થકરના અંતરમાં વારમા બ્રહ્મદત્ત નામના ચક્રવર્તી થયા. ત્યાર પછી વાણરસી નગરીમાં ઇદ્વાકુ વંશી અશ્વસેન રાજા થયા. તેની વામા રાણીના પુત્ર શ્રી પાર્શ્વનાથ નામના ત્રેવીસમાં તીર્થકર થયા.

ત્યાર પછી ક્ષત્રિયકુંડ નગરમાં ઇદ્વાકુવંશી સિદ્ધાર્થ નામના રાજાની ત્રિસલા રાણીના પુત્ર શ્રી વર્ત્તમાન (મહાવીર) સ્વામિ ચોવીસમાં ચરમ તીર્થકર થયા. ઝરતખંડમાં વર્ત્તમાનમાં જૈનમત જે પ્રચલિત છે, મહાવીરસ્વામિના શાસનથીજ ચાલે છે, અને જે શાસ્ત્રો રચાયેલાં છે, સર્વે તેમના ઉપદેશ અનુસારેજ રચાયેલાં છે. શ્રી મહાવીરસ્વામિનું સ વૃત્તાંત જોવું હોય તો આવશ્યકસૂત્રવૃત્તિ, કલ્પસૂત્રવૃત્તિ તથા મહાવીરચરિત્રાદિ ગ્રંથોથી અવલોકન કરવું.

इति श्री तपगङ्गीय मुनि श्री गणि मणिविजय तद्धिष्य मुनि बुद्धि विजय तद्धिष्य मुनि आत्माराम आनंदविजय विरचिते जैनतत्त्व दर्शे श्री रीषज्ञादि महावीर पर्यंत पूर्ववृत्तांतनिरूपणनाम एकाद परिषेदः समाप्तः ॥ ११ ॥

॥ अथ द्वादश परिषेद प्रारंभः ॥

આ પરિષ્ઠેદમાં શ્રી મહાવીર સ્વામિથી વર્ત્તમાન સમય સુધિનું વૃત્ત લક્ષીએ ઢીણ. શ્રી મહાવીર જગવાનના અગ્યાર શિષ્ય મુખ્ય હતા. ૨ સાધુ શિષ્યો ચૌદ હજાર હતા. તેમાં ૧૧ મુખ્ય હતા. તેમના નામ. ૧ ઇન્દ્ર જૂતિ, (ગૌતમસ્વામિ) ૨ અગ્નિજૂતિ, ૩ વાયૂજૂતિ, ૪ વ્યક્તસ્વામિ, ૫ સુધર્માસ્વામિ, ૬ મંડિતપુત્ર, ૭ મૌર્યપુત્ર, ૮ અવકંપિત, ૯ અચલતા, ૧૦ મૈતાર્ય. શ્રી જગવાનથી દીક્ષિત, ઠત્રીશ હજાર સાધ્વીર્ણ ૩

श्री जगवतना अनेक राजाजं जक्त (सेवक) हुता, जेठं आवक हुता, तेठं मध्येचीं केटलाएकना नाम, श्रेणिक राजा, उदायन, कोणिक, उदायी, वस्सदेशना उदायन, चेटक, नवमक्षिकद्वप्रिय जाति, नवसेक्षिक द्वप्रियजाति, चड्प्रथोत, श्वेतराजा, विजयराजा, नदिर्वर्द्धन राजा, इस्तिपाखराजा इत्यादि सामान्य गृहस्थो आनद, कामदेव, शख, पुष्कली प्रमुख आवको, तथा जयती, रेवती, सुखसा प्रमुख आधिकारं छाखो इती आवक समुदायमा एक आवक सत्यकी नामनो अविरति सम्यग्गृहस्थि दत्तो तेनु चरित्र आवश्यक शास्त्रमा नीचे प्रमाणे लखेख ठे

विशाला नगरीमां चेटक राजानी पुत्री सुज्येष्ठा नामनी इती, तेणीये कुमारी अयस्यामा दीक्षा लीधी इती, अर्थात् साष्ठी थइ इती ते एकदा उपाश्रयनी अवर सूर्यनी सन्मुख आतापना सेती इती, ते अवसरे पेडाख नामनो परिव्राजक (संन्यासी) विद्यासिद्ध हुतो, ते पोतानी विद्यानु दान करवावास्ते पात्र पुरुषनी तपास करतो हुतो विचार एवो हुतो के, जो ब्रह्मचारिणीनो पुत्र होय तो दान आपवाने उत्तम पात्र गणाय हवे ते संन्यासीये एकदा रात्रिये सुज्येष्ठाने नम्रपणे शीतनी आतापना सेती दीठी, ते समये धुध विद्याथी अधारामां तेणीने अचेत करी तेणीनी यो निमां पोताना धीर्यनो संचार कयों ते अवसरे सुज्येष्ठा ऋतुधर्मने प्राप्त थइ इती, तेथी तेणीने गर्ज रह्यो हवे साष्ठीठना समुदायमां गर्जनी चर्चा थवा लागी, परंतु अतिशय ज्ञानीये कण्ठु के सुज्येष्ठायें कोइनी साथे विषयसेवन करेख नथी, अने विद्याधर संबंधी सर्प वृत्तांत कह्यो, जेथी सर्वनी शंका दूर थइ गइ योग्य समये सुज्येष्ठाने पुत्र थयो, ते पुत्रने आवकोये पोताने घेर पाखी मोटो कयों, तेनु नाम सत्यकी पादुयु एकदा सत्यकी, साधवीठनी साथे श्री महावीर जगवानना समवसरणमां गयो हुतो, ते अवसरे काखसंदीपक नामनो एक विद्याधर श्री महावीरखा मिने नमस्कार करी पुठवा लाग्यो के हे जगवन् मने कोनाथी जय ठे? जगवसे कण्ठु के आ सत्यकी नामना ठोफराथी, तने जय ठे ते साजली पणदा काखसंदीपक सत्यकीनीपासे गयो, तेनी अथहा करी कहेवा लाग्यो के शु तु मने मारीश ? एम पही जोरावरीथी सत्यकीने पोताना पग पण नाग्यो, ते समये तेनो पिता पेडाख आथी पहोंचयाथी तेनु संरक्षण

कर्युं. पठी पेढाले पोतानी सर्व विद्या सत्यकीने आपी. सत्यकी महारो-
हिणी विद्यानुं साधन करतो हतो. सत्यकीनो रोहिणी विद्या साधन क-
रवानो आ सातमो जव हतो. रोहिणी विद्या साधतां सत्यकीनो जीव
पांच जवसुधी जीव (प्राण) श्री मायों गयो. ठठा जवमां पोतानुं आयुष्य
ठ महिना बाकी रहेते ठते रोहिणी विद्या साधवानी इत्था थवाथी ते
इत्था पार पाडवानो आरंज कर्यों नहि; परंतु आ सातमां जवमां रोहिणी
विद्या साधवानो आरंज कर्यों. तेनी विधि लखीये ठीये.

अनाथ मृतक मनुष्यने चितामां सलगावे, अने आला चामडाने श-
रीर उपर लपेटी डाबा पगना अंगुठा उपरज उजा रही ज्यांसुधी ते चि-
तामां काष्ठ सलग्या करे त्यांसुधी मंत्रनो जाप करे. आ विधि प्रमाणे स-
त्यकी विद्या साधतो हतो. ते वखते कालसंदीपक विद्याधर पण त्यां आवी
पहोंच्यो. तेणे चितामां लाकडां नाखी सात दिवससुधी अग्नि बुजावा
दीधो नहि. जेथी सत्यकीनी दृढता देखी रोहिणी देवी साक्षात् प्रगट
थइ, कालसंदीपकने कहेवा लागी के तुं विघ्न कर नहि ? कारण के हुं सत्यकी
उपर तुष्टमान थइ सिद्ध थयेली तुं. रोहिणी देवीये तत्काल सत्यकीने
कह्युं के हे सत्यकी ! तारा शरीरमां हुं कये रस्तेथी प्रवेश करुं ? सत्यकीये
कह्युं, मस्तक उपरथी प्रवेश कर ? रोहिणीये मस्तकने रस्तेथी प्रवेश कर्यों,
जेथी सत्यकीने मस्तकमां खाडो पडी गयो. देवीये तुष्टमान थइ मस्त-
कना खाडानी जगाये त्रीजा नेत्रनो आकार बनाव्यो. हवे सत्यकी त्रण
नेत्रवालो प्रसिद्ध थयो. एकदा सत्यकीये विचार कर्यों के पेढाले मारी
माता, जे राजानी कुमारी कन्या हती तेने बगाडेली ठे, तेथी तेने शि-
क्षा करवी जोइये, एम निश्चय करी, तेणे पोताना पिता पेढालने मारी
नांख्यो. जेथी लोकोये सत्यकीनुं नाम रुद्र (जयानक) पाडी दीधुं, का-
रण के जेणे पोताना पिताने मारी नांख्यो, तेना करतां बीजो कोण व-
धारे जयानक कहेवाय ? हवे सत्यकीये विचार कर्यों के कालसंदीपक
मारो दुश्मन ठे, ते क्यां ठे ? ज्यारे सांजलवामां आव्युं के ते अमुक ज-
गाये ठे, त्यारे ते तेनी पासे पहोंच्यो. कालसंदीपक तेने देखी जाग्यो,
सत्यकीये तेनी पूंठ पकडी. कालसंदीपक नीचे उंचे, ज्यां त्यां जागतो
रह्यो, परंतु सत्यकीये तेनो पीठो मुक्यो नहि. अनुक्रमे कालसंदीपके स-

त्यकीने जूख थापमा पाहवावास्ते त्रण नगर बनाव्या, सत्यकीये विद्यापी
 त्रणे नगरने सखगावी दीधां ठेवटे काखसंदीपक नासीने खवण समुद्रना
 पाताख कखशामा चाख्यो गयो सत्यकीये त्या जइ काखसंदीपकने मारी
 नांख्यो पठी सत्यकी विद्याधर चक्रवर्ती थयो त्रण संध्यासमये सर्व तीर्थ
 करोने वदना करी नाटक करतो हवो जेथी इडे सत्यकीनु नाम मद्देश्वर
 पाख्यु मद्देश्वर (सत्यकी) ने वे शिष्यो थया एक नदीश्वर, धीजो ना
 दीया नादीयाने विद्याना वखथी वखद घनावी खेषामा आवतो, अने
 तेना उपर वेसी मद्देश्वर अनेक क्रीडा, कुतुहल करतो हतो मद्देश्वर
 श्रीमहावीर जगवतनो अविरति सम्यग्दृष्टि आवक हतो, परंतु अत्यंत
 कामी हतो, अने ब्राह्मणोनी साथे तेने वहुज वेर हतु, तेथी विद्याना व
 खथी तेणे सेंकडो ब्राह्मणोनी कुमारी कन्याळने विषयसेवन करी घगाडी
 हती अनुक्रमे धीजा खोकोनी तथा राजा प्रमुखथी वहु तथा पुत्रींठीनी
 साथे ते विषय सेवन करवा खाग्यो, परंतु तेनी विद्याना जयथी कोइ तेने
 काइ पण कही शकतुं नहोतु जे कोइ तेनी आवडे आवतो, ते मार्यो जातो
 हतो मद्देश्वरे विद्याना वखथी एक पुष्पक नामनु विमान बनाव्यु, तेमा
 वेसी पोतानी इछा मुजव फरतो हतो ए प्रमाणे तेनो काख व्यतीत थतो
 हतो एकदा मद्देश्वर उज्जयनी नगरीमा आव्यो त्या चंद्रप्रद्योत राजानी
 शिवा नामनी राणी शिवाय धीजी सर्वे राणींठीनी साथे तेणे विषय जोग
 कयों धीजा खोकोनी वहु, पुत्रींठ प्रमुखने पण घगाड्या खाग्यो, जेथी च
 ङ्प्रद्योतने अत्यंत चिंता थवाखागी तेणे विचार कयों के एवो कोइ उ
 पाय करीये के जेथी मद्देश्वरनो विनाश थइ जाय, तेनी विद्याने खीधे
 काइ पण उपाय चाख्यो नहि हवे ते नगरमा उमा नामनी एक अत्यंत
 रुपयत चेष्ट्या रहेती हती तेनो एवो नियम हतो के जे कोइ तेने अमुक
 सख्यानु धन थापे, ते तेनी साथे विषय सेवन करे एकदा मद्देश्वर ते
 वेद्याने घेर गयो वेद्याये तेने आदर सत्कार करी तेनी सन्मुख ये फूसो
 राग्या, एक खिखेसु, अने धीजु खिख्याविनानु मद्देश्वरे खिखेला फूस
 तरफ पोतानो हाथ पसार्या, त्यारे उमाये खिख्या वगरनु फूस मद्देश्व
 रना हाथमा थाप्यु, अने वणु के आ फूस (कमल) तमारा योग्य ठे
 मद्देश्वरे पुण्य के आ वमल मारा योग्य वेम ? त्यारे उमाये वणु के आ

खिल्याविनाना कमल समान कुमारी कन्या ठे, जे तमने जोग करवा-
वास्ते वद्वज ठे, अने हुं तो खिलेला फूल समान हुं. महेश्वरे कछुं के तुं
पण मने अति वद्वज ठे. ए प्रमाणे वार्तालाप करी बंने जणार्ड विषयमां
आसक्त थयां. महेश्वर उमाना हावजावथी तेनेज घेर रहेवा लाग्यो.
उमाये महेश्वरने पोताने आधीन करी लीधो, जेथी उमानुं वचन महेश्वर
उद्धंघन करी शकतो नहोतो. ए प्रमाणे केटलोएक काल व्यतीत
थयो, त्यारे चंद्रप्रद्योते उमाने बोलावी बहुज आदर सत्कार तथा धन
आपी कछुं के तुं महेश्वरने आ वात पुठ ? के एवो कोइ समय ठे, के जे
वखते तमारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी ? उमाये युक्तिपूर्वक पूढी
कहेवानुं वचन आप्युं. हवे उमाये महेश्वरने पुब्बुं हे स्वामि ! मने एक
जातनी बहुज बीक ठे. आपनी विद्या कोइ वखते जती रहै ठे के केम ?
तेनो खुलासो करो, जेथी मने निरांत थाय. महेश्वरे कछुं हे वद्वजे ! तुं
विचार कर नहि. मारी विद्या जती नथी. मात्र ज्यारे हुं मैथुन सेवन
करुं हुं, त्यारे मारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी, अर्थात् ते वखते
मारी विद्या चालती नथी. हवे उमाये महेश्वरनी सर्व बिना चंद्रप्रद्यो-
तने कही दीधी, जेथी चंद्रप्रद्योते उमाने कछुं के अमारो महेश्वरने
मारवानो विचार ठे, जेथी तारी साथे ते जोग जोगवतो होय, अने तेने
मारीये एवी गोठवण कर. उमाये कछुं के मने मारवी नहि. राजाये
कछुं के बहु सारुं. पढी युक्ति प्रमाणे चंद्रप्रद्योते उमाना घरमां सुजटोने
गुप्त राख्या. ज्यारे महेश्वर उमानी साथे विषय सेवनमां मग्न थइ बंनेना
शरीरो परस्पर एक शरीरवत् थइ गयां, त्यारे राजाना सुजटोये बंनेने
कापी नांख्या, अने नगरनो उपद्रव दूर कर्यो. हवे महेश्वरनी सर्वे वि-
द्याउये महेश्वरना शिष्य नंदीश्वरने पोतानो अधिष्ठाता बनाव्यो. ज्यारे
नंदीश्वरे पोताना गुरुने उपर मुजब विटंबनाथी मार्यानी वात सांजली,
त्यारे विद्याथी उज्जयनी उपर शिला विकुर्वी; अने कहेवा लाग्यो के हे मारा
दासो ! हवे तमे क्यां जशो ? हुं सर्वने चूर्ण करी नाखुं हुं. हुं सर्व शक्ति-
मान् इश्वर हुं. कोइनो मार्यो मरतो नथी. हुं सदा अविनाशी हुं. आ
जयानक वचनोथी लोको बहुज डरवा लाग्या, सर्वे लोको विनंति करी
पगे पडवा लाग्या, तथा सर्वेये कछुं के अमारा अपराध क्षमा करो. नंदी

श्वरे कष्ट के तमे तेज अवस्थामां अर्थात् उमाना जगमां मद्देश्वरनु खिं
स्यापन करी पूजा करो, तोज हु तमोने जीवता ठोह् खोकोये तेज प्र-
माणे अगीकार करी पुजा करवी शरु करी नंदीश्वरे तेज प्रमाणे अनेक
गाम, नगरोमां लोकोने ढरावी मद्विरो वधाव्यां, तेमां पूर्वोक्त आकारे
जगमा खिं स्यापन करी पूजा करावी, आ श्रीमहावीरना अघिरती स-
म्यग्रुदृष्टि आवक मद्देश्वरनी उत्पत्ति ठे

श्री महावीर स्वामिना समयमां राजगृह नगरमां श्रेणिक राजानी
चेखणा राणीने कोणिक नामनो पुत्र थयो कोणिकने तेना पिता श्रेणि
कनी साथे पूर्व जन्मनु वेर ह्नु, तेथी कोणिक मोटो थतां तेणे श्रेणिकने
गादीउपरथी उठाही, पकडीने पांजरामा केव कयों, अने राज्यगादी उपर
पोते वेठो एकदा पोतानी माता चेखणाए प्रसंगवशात् कोणिकने कष्ट
के तु तारा पिताने जेघो वहाखो ह्नुतो, तेवो कोइ पण धीजो पुत्र वहाखो
न होतो, कारण के ज्यारे तु घासक ह्नुतो, त्यारे तारी आंगली पाकी
ह्ती, जेथी तने रात्रिण घिसकुख निडा आवती न होती, अने आखी
रात तु रोया करतो ह्नुतो ते वखते तारा पिता तारी आंगलीने पोताना
मुखमा छड तने थाराम थवा माटे ते पाकेली आंगलीनु रुविर तथा पर
चुसी, धुकी काढता ह्ता, इत्यादि अनेक प्रकारथी तारा पितायें तारी
उपर स्नेह करेख ठे, अने तैं तो पूर्यना उपकारनो ववखो तेने पाजरामां
घाली केव राखवारुप करेखो ठे माटे वाह् ! पुत्र ! तारी खायकी केट
ली कहु ? माताना आ प्रमाणेना वचनो सांजली कोणिक वहुज हु ली
थयो, अने पोताथी थयेला अकार्यने माटे रोवा लाग्यो, अने विचार कयों
के हु पोतेज जह् पितार्थीने मारा हाथथी पाजरामाथी कहाडी राज्य
सिंहासन उपर वेसाहु एवा निश्चयथी कुहाडो छड दोडतो पितानी
पासे आख्यो श्रेणिके विचार कयों के कोणिक कुहाडो छड दोडतो मा
री उपर थावे ठे, जेथी आजें मने केथी रीते कमोतथी मारशे ? एवा
जयथी श्रेणिक काइक खाडने मरी गया ज्यारे कोणिके पोताना पिता
ने मरी गयेला दीठ त्यारे ते वहुज रोयो तथा कुटवा लाग्यो, अने अ-
त्यंत शोकमां निमग्न थयो ज्यारे राजगृहनी घटार तथा अंदर श्रेणि-
ना राजमेहेखो तथा सिंहासनादि देखतो, त्यारे न अत्यंत दिखगीर थतो

आ दुःखथी राजगृह नगर ठोडी तेणे चंपानगरी पोतानी राज्यधानी बनावी, अने त्यां रहेवा लाग्यो; तो पण पितानी सेवा माराथी थइ नहि अने पितानुं अकार्यथी मोत थयुं. एवा वारंवार विचार आववाथी ते बहुज दुःखमां रहेवा लाग्यो. पढी मंत्रीउण एकमत करी प्रवृत्तपणे एक पुस्तक बनाव्युं, तेमां एवुं कथन लखाव्युं के, जे पुत्र पोताना मरण पामेला पिताने वास्ते, पिंडप्रदान, वस्त्रजोड, आचूषण, शय्या प्रमुख ब्राह्मणोने आपे ठे, ते सर्व श्राद्धादि सामग्री तेना पिताने प्राप्त थाय ठे. आ पुस्तकने धुमाडावाला मकानमां राखी धुमाडाथी प्राचीन (जुना) पुस्तक-जेवुं बनावी दीधुं. पढी आ पुस्तक कोणिक राजाने संजलाव्युं. कोणिके पण पितानी जक्ति वास्ते पिंडप्रदानादिमां बहुज धन वापर्युं. तयारथीज मरीगयेला पाठल पिंडप्रदान श्राद्धादि प्रवृत्त थयेल ठे. जगत्मां पण प्रसिद्ध ठे के कर्ण राजाये श्राद्ध चलावेल ठे, ते आज कोणिक राजानुं नाम लोकोण कर्ण राजा करी लखी दीधुं ठे.

हवे प्रयाग तीर्थनी उत्पत्ति लखीए ठीए. अन्निकासुत जैनाचार्य अत्यंत वृद्ध थइ जतां, गंगानदी उतरतां केवलज्ञान पाम्या, अने ज्यां प्रयाग ठे, त्यां पोतानुं शरीर ठोडी मुक्ति पाम्या, ते स्थळे देवताउण मुनिनो निर्वाण महोत्सव कर्यो, तयारथी प्रयाग तीर्थनो महिमा थयो. महावीर स्वामिना वखतमां जे राजा प्रमुख तथा व्यवहारादिनुं स्वरूप हतुं, तथा जैनमतनो विस्तार हतो ते सर्वनुं स्वरूप आवश्यकसूत्र, वीरचरित्र, अने बृहत्कल्पादि शास्त्रोथी जाणवुं.

श्री महावीर स्वामिना समयमां राजगृह नगरमां श्रेणिक राजा थया. तेनी पाठल कोणिक, श्रेणिकना मरण पढी कोणिके चंपानगरी वसावी, आ अधिकार पूर्वे कह्यो; हवे कोणिकना मरण पढी तेनो पुत्र उदायी राजा थयो, ते कोणिकनी पाठल तेना मरण पढी उदास थवाथी चंपा ठोडी पाडलीपुत्र (पटना) वसावी पोतानी राज्यधानी करतो हवो.

श्री महावीर जगवंत विक्रम संवत्थी (४७७) वर्षे पहेलां पावापुरी नगरीमां हस्तिपाल राजानी पुरातन राज्यसत्तामां बहोंतेर वर्षनुं आयुष्य जोगवी कार्तिक वदी अमावास्यानी रात्रिण पाठले प्रहरे पद्मासने बेठा थकां शरीरादि शेष जागे कर्मनी मर्त जगनी तेनी निर्वाण

पाम्या ते समये मोटा शिष्योमां गौतमस्वामि तथा सुधर्मास्वामि, आ वेज शिष्यो विद्यमान हुता बाकीना नवे शिष्यो श्री महावीर ज गवत विद्यमान थकां, एक मासना अनशन करी केवलज्ञान पामी मु क्ति पाम्या हुता अगीआरे मोटा शिष्यो ज्ञातिना ब्राह्मण हुता चार वेद अने ठ वेदांगादि सर्व शास्त्रोना वेत्ता हुता अगीआरे शिष्योना मली (४४००) चठमालीससो विद्यार्थीठ हुता तेठनो वृत्तांत सखीपठीप

ज्यारे श्री महावीर जगवंतने केवलज्ञान उत्पन्न थयु, ते समये म ध्यपापा नगरीमा सोमस नामनो द्विज यज्ञनो आरंभ करतो हुतो ते यज्ञ प्रसंगे सर्व ब्राह्मणोमां श्रेष्ठ पूर्वोक्त गौतमावि आगीआरे आचा योने आमन्त्रण कर्तुं हुतुं ते यज्ञभूमिनी इशान दिशाए महासेन ना मना उद्यानमां श्री महावीर जगवंतनु समवसरण रत्न, सुवर्ण, रौप्यमय, अनुक्रमे त्रण गड संयुक्त देवोए बनाव्यु ते समवसरणनी वचमां सिं हासन उपर वेसी श्री महावीर जगवत उपदेश आपवा लाग्या ते स मये आकाश मार्गे, सेंकडो विमानोमा वेठा थका, चारे प्रकारना देव ताठ जगवत श्री महावीर स्वामिना दर्शन वास्ते तेमज उपदेश श्रवण करवा आवता हुता तेठने देखी यज्ञ करनारा ब्राह्मणोए जाणुं के आ सर्व देवो साक्षात् अमारा यज्ञनी आहुतीठ खेवा आवे ठे एटला मा देवताठ तो यज्ञभूमिने ठोढी जगवानना चरणोमां जइ हाजर थया वली बीजा लोको पण श्री महावीर जगवंतना दर्शन करी तथा उपदेश सांजली गौतमादि पढितोने कहेवा लाग्या के, आजे आ नगरीनी घ द्वार सूर्यइ, सूर्यदर्शी जगवान् आव्या ठे तेनु रुप पवु ठे के तेनु यथार्थ वर्णन करवाने कोइ पण शक्तिवान् नथी, अने तेनो उपदेश एवो ठे के तेमां काइ पण संशय पढतो नथी, वली लाखो देवताठ तेमना चरणोनी सेवा करे ठे, जेथी आजे अमारुं अत्यंत मोटुं जाग्योदय थयुं, के एवा सूर्यइ अरिहत जगवतना दर्शन अमे पाम्या ज्यारे गौतमजीए लोको ना मुखयी सूर्यइ पवुं वचन सांजव्यु, त्यारे तेमना मनमा इप्पारुप अभि सखगी उठी, अने घोसी उट्या के, माराथी अधिक अने सूर्यइ बीजो कोण ठे ? हमणांज जइ तेना सूर्यइपणाने परास्त करु हुं, इत्यादि अनेक गर्व संयुक्त वचनो कहाव्यां, पठी श्री महावीर जगवतनी पासे ते पढोंच्या

દૂરથીજ શ્રી જગવંતને ચોત્રીશ અતિશય સંયુક્ત, તથા ઇંદ્રો, દેવો અને મનુષ્યોથી પરિવૃત્ત દીઠા. દેખતાંજ બોલવાની શક્તિ મંદ થઈ ગઈ. જગવંતની સન્મુખ જતાંજ, શ્રી જગવંતે તેમને બોલાવ્યા. હે ગૌતમ ઇંદ્રજૂતિ ! તમે આવ્યા ? ગૌતમજીએ મનમાં વિચાર્યું કે, મારું નામ પણ આ જાણે છે; પરંતુ તેમાં શું આશ્ચર્ય ? જગત્માં પ્રસિદ્ધ એવા મને કોણ જાણતું નથી ? મારું નામ લેવાથી હું કાંઈ તેને સર્વજ્ઞ માનું નહિ; પરંતુ મારા મનનાં જે સંશય છે, તે સંશય જો તે દૂર કરે તો હું તેને સર્વજ્ઞ માનું. તત્કાલ જગવંતે કહ્યું હે ગૌતમ ? તમારા મનમાં આ સંશય છે— જીવ છે કે નહિ ? અને તે સંશય તમને વેદોની પરસ્પર વિરુદ્ધ શ્રુતિયોથી થયેલ છે. તે શ્રુતિયો કહીયે ઠીયે.

“ વિજ્ઞાન ઘન એવૈતેજ્યો ચૂતેજ્યઃ સમુત્થાય તાન્યેવાનુવિનશ્યતિ ન પ્રેત્યસંજ્ઞાસ્તીત્યાદિ ” તેનાથી વિરુદ્ધ, આ શ્રુતિ છે, “ સર્વે અયમાત્મા જ્ઞાનમય ઇત્યાદિ ” આ શ્રુતિયોનો અર્થ તમારા મનમાં જેમ જાસન થાય છે, તેમ હું તમને કહું હું તે સાંજલો. પ્રથમ શ્રુતિનો અર્થ તમે આ પ્રમાણે કરો છો— નીલાદિ રૂપ હોવાથી વિજ્ઞાનજ ચૈતન્ય છે, વિશિષ્ટ જે નીલાદિ તેથી જે ઘન તે વિજ્ઞાનઘન, તે વિજ્ઞાનઘન આ પ્રત્યક્ષ પરિચ્છિદ્યમાન રૂપ પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ, આકાશ, આ પાંચે ચૂતોથી ઉત્પન્ન થઈ ફરી તેની સાથેજ નાશ થઈ જાય છે, અર્થાત્ ચૂતોનો નાશ થવાથી, તેની સાથે વિજ્ઞાનઘનનો પણ નાશ થઈ જાય છે, તે કારણથી પ્રેત્ય સંજ્ઞા નથી, અર્થાત્ મરણ પછી ફરી પરલોક ગમન, નર, નારકાદિ જન્મ થતો નથી. આ શ્રુતિથી જીવની નાસ્તિ અર્થાત્ તેનો અજ્ઞાવ સિદ્ધ થાય છે. હવે બીજી શ્રુતિ કહે છે કે— આ આત્મા જ્ઞાનમય અર્થાત્ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે, ઇત્યાદિ. તેથી આત્માની સિદ્ધિ થાય છે. આ બંને શ્રુતિયો પરસ્પર વિરોધી હોવાથી કાંઈ નિશ્ચય થઈ શકતો નથી. વલી બીજા પણ આત્માના સ્વરૂપમાં પરસ્પર વિરોધી મત છે. કોઈ કહે છે કે, યત્તઃ ॥ એતાવાનેવ પુરુષો, યાવાનિન્દ્રિયગોચરઃ ॥ ઝડે વૃક્ષપદં પશ્ય, યદ્વદંત્યવદુશ્રુતાઃ ॥ ૧ ॥ વલી બીજા મતવાલા કહે છે કે યતઃ ॥ “ ન રૂપં ત્રિદાવઃ પુરુષઃ ” અર્થાત્ આત્મા અમૂર્ત છે. વલી એક આગમ એવું કહે છે કે યતઃ ॥ “ અકર્તા નિર્ગુણો જોક્તા આત્મા ” અર્થાત્ અકર્તા, સત્વ, રજ, તમ, આ ત્રણ ગુણોથી રહિત સુખ

હુ સ્વનો જાગવનાર આત્મા છે આ પ્રમાણે જુવાજુવા મતો છે, તેમા સત્ય કોણ અને અસત્ય કોણ ? પરસ્પર વિરોધી હોવાથી સર્વ તો સત્ય થઈ શકતા નથી, વહી યુક્તિ પ્રમાણથી પણ મૃત્યુપત્તી આત્માનુ પરલોક ગમન સિદ્ધ થઈ શકતુ નથી દે ગૌતમ ? પૂર્વોક્ત તમારા મનમા સંશય છે તેનો ઉત્તર તમને કહું હું તે સાંજલો ? પત્તી શ્રી જગવંતે ગૌતમસ્વામિનો સંશય દૂર કરવાવાસ્તે વેદના પદોનો યથાર્થ અર્થ કહી સંજ્ઞાઓ, તે સર્વ અધિકાર મૂલઆવશ્યક તથા શ્રી વિશેષાવશ્યક ગ્રંથોથી જાણવો ગ્રંથ વધવાના તથા અતિ ગહન થવાના સવધથી મેં અહીંઆ લખેલ નથી અગીઆરે ગણધરોનાં સંશય દૂર કરવાના કથનના ચાર હજાર શ્લોકો છે જ્યારે ગૌતમજીનો સંશય દૂર થયો, ત્યારે ગૌતમજી પોતાના પાંચસો વિદ્યાર્થીઓની સાથે વીઠાલ હાઈ શ્રીજગવતના પ્રથમ શિષ્ય (ગણધર) થયા

હ્રજ્ઞૂતિય વીઠાલ સીધી, એમ સાંજલી તેમના જાણ અભિજ્ઞૂતિ અત્યંત અગિમાન યુક્ત વચનો ઘોલવા લાગ્યા, અને લોકોને કહેવા લાગ્યા કે, મારા જાણને હ્રજ્ઞાલીઆય કપટથી જીતી પોતાનો શિષ્ય ઘનાવેલ છે, પરંતુ તે હ્રજ્ઞાલીઆને હરાવી હમણાજ હુ મારા જાણને પાઠો લઈ આવું હું એમ ઘોલી તે જગવત શ્રી મહાવીરસ્વામિ પાસે આવ્યા જ્યારે જગવતને વીઠાલ ત્યારે મનનો સર્વ વેગ નરમ પડી ગયો, અને ઘોલવાની શક્તિ પણ રહી નહિ મનમાં અનૂત આશ્ચર્ય પામ્યા, કારણ કે તેવું રૂપ તેણે કવિ વીઠું પણ ન હોતુ, તેમ સાંજલ્યું પણ ન હોતુ જગવતે તેને નામ લઈ ઘોલાવ્યા અભિજ્ઞૂતિય વિચાર્યું કે, મારું નામ પણ આ જાણે છે, પરંતુ તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી, હુ પ્રસિદ્ધ તુ, તેથી મને કોણ જાણતું નથી ? પરંતુ મારા મનમાં જે સંશય છે, તે દૂર કરે તો, હુ તેને સર્વજ્ઞ માનુ જગવતે કહ્યું, દે અભિજ્ઞૂતિ ! તમારા મનમા આ સંશય છે— “કર્મ છે કે નહિ ” આ સંશય તમને પરસ્પર વિરુદ્ધ પદો વેદ પદોથી થયેલ છે તમે વેદ પદોનો યથાર્થ અર્થ જાણતા નથી, તેથી તેમ થયેલ છે તે વેદ પદ આ છે “ પુરુષ એવે વંધિ સર્વયજ્ઞત યજ્ઞ જ્ઞાત્ય સ્તા મૃતત્વ સ્યે શાનો યદ્દેનાઽતિરોહતિ યદેજતિ યદ્દેજતિ યદ્દેયદુઅંતિકે પદંતરસ્ય પદુત સર્વસ્યાસ્ય યાદ્યત ઇત્યાદિ ” તેનાથી વિરુદ્ધ આ શ્રુતિ છે ચત ॥ “ પુષ્કઃ પુષ્કેનેત્યાદિ ” આ શ્રુતિયોનો અર્થ તમારા મનમા આ પ્રમા

ળે જાસને થાય છે. પુરુષ અર્થાત્ આત્મા, એવ શબ્દ અવધારણ વાસ્તે છે. તે અવધારણ કર્મ તેમજ પ્રધાનાદિના વ્યવહેદ વાસ્તે છે, “ હંદં સર્વ ” અર્થાત્ આ સર્વ પ્રત્યક્ષ વર્તમાન ચેતન વસ્તુ, યદ્ગૂતં અર્થાત્ જે ગૂત-કાલમાં થયેલ છે, અને જીવિષ્યમાં થશે, એવો જે સંસાર અને મુક્તિ તે સર્વ પુરુષ આત્મા બ્રહ્મજ છે, “ યિં ” અત્ર વાક્યાલંકારમાં છે, તથા ઉત શબ્દ અતિશબ્દના અર્થ વાસ્તે છે, અને અપિ શબ્દ સમુચ્ચય અર્થ વાચી છે. અમૃતત્વસ્ય અમરણજાવનો અર્થાત્ મોક્ષનો “ હસાનઃ ” પ્રજુઃ અર્થાત્ સ્વામિ છે. “ યદિતિ યદ્વેતિ ” ચ અક્ષરનો લોપ થવાથી યદિતિ થયો, અર્થાત્ અન્નથી જે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે “ યદેજતિ ” જે ચાલે છે, એવા જે પશુઆદિ, અને જે ચાલતા નથી એવા જે પર્વતાદિ, અને જે દૂર છે એવા જે મેરુ આદિ, તથા જે સમીપ છે એવા જે શરીર આદિ, પૂર્વોક્ત સર્વ પદાર્થ, પુરુષ અર્થાત્ બ્રહ્મજ છે “ યતઃક્રાંતિકે ” ઽ અક્ષર અવધારણાર્થમાં છે. આ શ્રુતિથી કર્મનો અજાવ સિદ્ધ થાય છે, અને બીજી શ્રુતિથી તથા શાસ્ત્રાંતરોથી કર્મની સિદ્ધિ થાય છે. વલ્લી યુક્તિથી કર્મ સિદ્ધ થતાં નથી, કારણ કે અમૂર્ત આત્માને મુર્તિમાન્ કર્મ કેવી રીતે લાગે ? તે કારણથી કર્મ છે કે નહિ, એવો તમારા મનમાં સંશય છે. એમ કહી જગવાને વેદ-શ્રુતિયોનો અર્થ યથાસ્થિત તેમને સમજાવી, તેમનો પૂર્વપક્ષ ખંડન કર્યો, તે વિસ્તારથી મૂલાવશ્યક તથા વિશેષાવશ્યક શાસ્ત્રથી જાણવું. એવી રીતે અગ્નિજૂતિ પળ પોતાના શિષ્યો સાથે ગૌતમજીની જેમ દીક્ષા લીધી.

અગ્નિજૂતિની દીક્ષાની વાત સાંજલી ત્રીજા વાયુજૂતિ આવ્યા. બંને જાણે દીક્ષા લેવાથી વાયુજૂતિને વિદ્યાનું અગ્નિમાન ન રહ્યું. મનમાં વિચાર કર્યો કે જગવાને વંદના કરવા જાઉં, એવા વિચારથી આવી જ-ગવંતને નમસ્કાર કર્યો. જગવંતે કહ્યું કે હૈં વાયુજૂતિ ! તમારા મનમાં સં-શય છે. પરંતુ તમે ક્ષોજથી પુઠી શકતા નથી. તમને સંશય છે તે આ છે—જે જીવે છે તે દેહજ છે, અને આ સંશય તમને વિરુદ્ધ વેદશ્રુતિયોથી થયેલ છે, તમે તે વેદપદોનો અર્થ બરાબર જાણતા નથી, તે વેદપદ આ છે. “ વિજ્ઞાનઘન ઇત્યાદિ ” પ્રથમ ગણધરની શ્રુતિ જાણવી. તે શ્રુતિથી દેહથી ન્યારો જીવ (આત્મા) સિદ્ધ થતો નથી, અને તે શ્રુતિથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે— “ સત્યેનલગ્ન્યસ્તપસાહોષબ્રહ્મચર્યેણ નિત્યજ્યોતિર્મયોદિશુ-

क्षोयं पश्यंति धीरा यतयः संयतात्मान इत्यादि” आ श्रुतिषी देह्यी जिज्ञा
आत्मा सिद्ध थाय ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे जगवाने सर्व सं
शय दूर कर्णो वायुचूति पोटाना पांचसो शिष्यो साथे दीक्षा स्वीधी

वायुचूतिनी जेम धाकीना आठे आचार्यो अनुक्रमे आख्या घोथा
अव्यक्तजी आख्या तेमना मनमां संशय हुतो के, पांच चूत ठे के नहि ?
आ संशय विरुद्ध श्रुतियोषी थयो हुतो परस्पर विरुद्ध श्रुतियो आ ठे—
“स्वप्नोपमवैसकलमित्येव ब्रह्मविधिरंजसाविज्ञेय इत्यादीनि,” तेनाथी
विरुद्ध श्रुति, “यावापृथिवीजनयन्देव इत्यादि,” तथा पृथिवी देवता,
अप देवता इत्यादि, तेनो अर्थ तमारा मनमां आ प्रमाणे जासन थाय
ठे—स्वप्न सरखुं संपूर्ण जगत् ठे, वै निपात अवधारणार्थे ठे “एष ब्रह्म
विधि” अर्थात् आ परमार्थ प्रकारठे अजसा पटसे सिद्धा न्यायधी जाणवा
योग्य ठे, आ श्रुति पांचे चूतोनो अज्ञाव कथन करे ठे, धीजी श्रुतियो
पांचे चूतोनी सत्ता कथन करे ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे तमारा
मनमां एवो पण संशय ठे के—युक्तिषी पांच चूतो सिद्ध थता नथी श्री
जगवाने तेमनो पूर्वपक्ष खडन करी वेदपदोनो यथार्थ अर्थ समजाव्यो
ते अधिकार उक्त ग्रंथोषी जाणवो अव्यक्तजी पण पोटाना पांचसो
शिष्यो साथे दीक्षा स्वीधी

पांचमा सुधर्म नामना आचार्य आख्या, तेमनो अधिकार पण पूर्वो
क्त रीते जाणवो श्रीजगवाने कष्टुं के तमारा मनमां आ संशय ठे—म
नुष्यादि सर्व जेवा आ जवमां ठे, तेवाज जविष्यना जन्ममां उत्पन्न
थायठे, के मनुष्य पण पशुआदि थइ जाय ठे ? आ संशय तमने परस्पर
विरुद्ध वेदश्रुतियोषी थयेस ठे ते वेदश्रुतियो आ ठे—“पुरुषोवैपुरुषत्व
मश्नुते पशवः पशुत्वं इत्यादीनि” तेनाथी विरुद्ध श्रुति—“अगाधोवै
एपजायते य सपुरीषोवह्यत इत्यादि” आ सर्व श्रुतियोनो अर्थ जग
वाने तेमने यथार्थ समजाधी तेमनो संशय दूर कर्णो तेमणे पोटाना
पांचसो शिष्यो साथे दीक्षा स्वीधी

ठछा मढिक पुत्र आख्या तेमना मनमां संशय हुतो के—धध, मोक्ष ठे
के नहि ? आ संशय पण विरुद्ध वेदश्रुतियोषी थयो हुयो ते श्रुतियो
आ ठे—“स एष विष्णुर्न विजुर्न वष्यते, संसरति वा न मुच्यते मोचयति वा ॥

एषबाह्यमन्यंतरंवावेद इत्यादीनि” आ श्रुतिनो अर्थ तमारा मनमां आ प्रमाणे जासन थाय ठे. आ जीव सत्वादि गुणरहित सर्वगत सर्वव्यापी, पुण्यपापથી तेने बंध यतो नहीं, अने संसारमां ते त्रमण पण करतो नहीं, कर्मोથી टुटतो नहीं, अने बंधनो अज्ञाव होवाથી, बीजाउने कर्मोથી ठोडावतो पण नहीं, आ प्रमाणेना कथनहीं आत्मा अकर्त्ता ठे, तेज फरीથી वतावे ठे—आ पुरुष पोताना आत्माથી जित्त महत् अहं-कारादि, तेमज अन्यंतर एवुं पोतानुं स्वरूप जाणतो नहीं, कारण के जाणवुं ते ज्ञानहीं थाय ठे, अने ज्ञान, प्रकृतिनो धर्म ठे, प्रकृति अचेतन ठे, तेहीं बंध मोक्ष नहीं. आ श्रुतिहीं बंध मोक्षनो अज्ञाव सिद्ध थाय ठे. तेनाहीं विरुद्ध श्रुति आ ठे—“नहि वै शरीरस्य प्रियाप्रिययोरपहतिरस्ति अशरीरं वा वसंतं प्रियाप्रिये नस्पृशत इत्यादीनि” जावार्थ—शरीर सहितने सुख दुःखनो अज्ञाव कदापि यतो नहीं. तात्पर्य ए ठे के—सं-सारी जीव सुख दुःखहीं रहित यतो नहीं, अने कारणना अज्ञावहीं अमूर्त आत्माने सुखदुःख स्पर्श करी शकता नहीं. आ श्रुतिहीं बंध-मोक्ष सिद्ध थाय ठे; तथा तमारा मनमां एम पण ठे के—युक्तिहीं पण बंध मोक्ष सिद्ध यता नहीं. इत्यादि संशयनो जगवाने यथार्थ खुलासो करी तेमनो संशय दूर कर्यो; पढी मंडितपुत्रे पोताना साडा त्रणसो शि-ष्योनी साथे दीक्षा दीधी.

सातमा मौर्यपुत्र आब्या. तेमना मनमां आ संशय ठे— देवता ठे किंवा नहि ? आ संशय परस्पर विरुद्ध वेदश्रुतियोंहीं थयेलो ठे, ते श्रुतियो आ ठे—“स एष यज्ञायुधी यजमानोजसास्वर्गलोकं गच्छति इत्यादीनि” आ श्रुतियो स्वर्ग तथा देवताउंनी सिद्धि करे ठे. तेनाहीं विरुद्ध श्रुति आ ठे—“अपामसोमं अमृता अन्नम अगमामद्योतिर्विदाम-देवान् ॥ किं नूनमस्मान् तृणवदरातिः किमुधूर्ति रमृतमर्त्यस्येत्यादीनि” तथा “कोजानाति मायोपमान् गीर्वाणानिंश्यमवरुणकुबेरादीन् इत्यादि” आ श्रुतिनो जावार्थ तमारा मनमां आ प्रमाणे जासन थाय ठे— पाणी पीता थकां अर्थात् सोम खतानो रस पीता थकां अमृत (अमरण) धर्मवाला अमे थया ठीए, ज्योति, स्वर्ग अने देवताने अमे जाणता नहीं. वही देवता अमे थया ठीए ते पण जाणता नहीं, देवता तृणनी जेम

स्त्रोयं पश्यंति धीरा यतयः संयतात्मान इत्यादि” आश्रुतिधी देहधी विघ्न आत्मा सिद्ध थाय ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे जगवाने सर्व संशय दूर कयों वायुचूतिप पोताना पांचसो शिष्यो साधे वीक्षा स्त्रीधी

वायुचूतिनी जेम धाकीना आठे आचार्यों अनुक्रमे आव्या चोषा अव्यक्तजी आव्या तेमना मनमा संशय हतो के, पांच चूत ठे के नहि ? आ संशय विरुद्ध श्रुतियोधी थयो हतो परस्पर विरुद्ध श्रुतियो आ ठे— “स्वप्नोपमवैसकलमित्येव ब्रह्मविधिरंजसाविज्ञेय इत्यादीनि,” तेनाधी विरुद्ध श्रुति, “आवापृथिवीजनयनदेव इत्यादि,” तथा पृथिवी देवता, अप देवता इत्यादि, तेनो अर्थ तमारा मनमां आ प्रमाणे प्राप्त थाय ठे—स्वप्न सरखु संपूर्ण जगत् ठे, वै निपात अवधारणार्थे ठे “एष ब्रह्म विधि” अर्थात् आ परमार्थ प्रकारठे अजसा षट्छे सिद्धा न्यायधी जाणवा योग्य ठे, आ श्रुति पांचे चूतोनो अजाव कथन करे ठे, धीजी श्रुतियो पांचे चूतोनी सत्ता कथन करे ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे तमारा मनमां एषो पण संशय ठे के—युक्तिधी पांच चूतो सिद्ध पता नधी श्री जगवाने तेमनो पूर्वपक्ष खंडन करी वेदपदोनो यथार्थ अर्थ समजाव्यो ते अधिकार उक्त प्रयोधी जाणवो अव्यक्तजीए पण पोताना पांचसो शिष्यो साधे वीक्षा स्त्रीधी

पांचमा सुधर्म नामना आचार्य आव्या, तेमनो अधिकार पण पूर्वो क रीते जाणवो श्रीजगवाने कष्टुं के तमारा मनमां आ संशय ठे—मनुष्यादि सर्व जेवा आ जवमां ठे, तेवाज चविष्यना जन्ममां उत्पन्न पायठे, के मनुष्य पण पशुआदि थइ जाय ठे ? आ संशय तमने परस्पर विरुद्ध वेदश्रुतियोधी पयेख ठे से वेदश्रुतियो आ ठे—“पुरुषोवैपुरुषत्वं ममृते पशवः पशुत्वं इत्यादीनि” तेनाधी विरुद्ध श्रुति— “अगालोवै एषजायते यः सपुरीपोदहयत इत्यादि” आ सर्व श्रुतियोनो अर्थ जगवाने तेमने यथार्थ समजावी तेमनो संशय दूर कयों तेमणे पोताना पांचसो शिष्यो साधे वीक्षा स्त्रीधी

ठछा मंडिक पुत्र आव्या तेमना मनमां संशय हतो के—यध, मोक्ष ठे के नहि ? आ संशय पण विरुद्ध वेदश्रुतियोधी थयो हयो से श्रुतियो आ ठे—“स एष विगुणो विजुर्न यध्यते, संसरति वा न मुच्यते मोचयति वा ॥

મરણનું કારણ છે, ઠતાં અગ્નિહોત્ર નિરંતર કરવો એમ વેદમાં કથન કરેલ છે, જેથી એવો કયો સમય છે કે જે વચ્ચે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાનું કર્મ કરીયે ? તે કારણથી આત્માનો મોક્ષ (નિર્વાણ) કદાપિ થઈ શકતો નથી. તેનાથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે— “ છે બ્રહ્મણી વેદિતવ્યે પરમપરં ચ તત્ર પરં સત્યં જ્ઞાનમનંતં બ્રહ્મેતિ ” આ શ્રુતિ મોક્ષપ્રાપ્તિ સૂચવે છે. આ શ્રુતિયોનો યથાર્થ અર્થ શ્રી જગવંતે સમજાવી તેમનો સંશય દૂર કર્યો. પઠી પ્રજ્ઞાસજીએ પોતાના ત્રણસો ઠાત્રો સાથે દીક્ષા લીધી.

શ્રી મહાવીર જગવંતને વૈશાખ સુદ દશમીના રોજ મધ્યપાપાનગરીના મહાસેન વનમાં પૂર્વોક્ત (૪૪૦૦) શિષ્યો થયા. પઠી રાજપુત્ર તથા શ્રેષ્ઠિ પુત્રાદિ અને રાજપુત્રી તથા શ્રેષ્ઠિપુત્રી તથા અને રાજા તથા રાણી પ્રમુખ અનેક મનુષ્યોએ દીક્ષા લીધી.

અનુક્રમે જગવંત શ્રી મહાવીરસ્વામિ આયુષ્ય પૂર્ણ થયે પાવાપુરીમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરતા હતા. તેજ રાત્રિએ ઇંદ્રજૂતિ (ગૌતમસ્વામિ) ને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. ઇંદ્રોએ નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો, અને સુધર્મા સ્વામિને શ્રી મહાવીરસ્વામિની ગાદી ઉપર સ્થાપન કરાવ્યા. શ્રી ગૌતમસ્વામિને ગાદી ઉપર સ્થાપન કર્યા તેનું કારણ એ છે કે કેવલજ્ઞાની પુરુષ, કોઈ ગાદીપતિ થઈ શકતા નથી, કારણ કે કેવલી તો તેમને જે કાંઈ પુઠવામાં આવે તેનો ઉત્તર પોતાના જ્ઞાનથીજ આપે છે, પરંતુ એમ કહેતા નથી કે, હું અમુક તીર્થકરના કથન મુજબ કહું હું, તે કારણથી કેવલજ્ઞાની ગાદીપતિ થતા નથી. જો ગાદીપતિ થાય તો તીર્થકરના શાસનનો લોપ થાય, જે કદાપિ થતું નથી, કારણ કે અનાદિ રીતિને કેવલી કેમ ઉઠાવન કરે ? તેજ કારણથી શ્રીગૌતમસ્વામિ ગાદીપતિ થયા નહિ, અને શ્રી સુધર્માસ્વામિને ગાદી ઉપર વિરાજમાન કરવામાં આવ્યા.

૧ શ્રી સુધર્માસ્વામિ પચાસ વર્ષે ગૃહસ્થાવાસમાં રહ્યા, ત્રીશ વર્ષેસુધી શ્રીમહાવીર જગવંતની ચરણ સેવામાં રહ્યા, શ્રીજગવંતના નિર્વાણ પઠી બાર વર્ષેસુધી ઠગ્ગસ્ય રહ્યા, અને આઠ વર્ષે કેવલીપર્યાય પાલી મોકે ગયા. જગવંત શ્રી મહાવીરસ્વામિ પઠી શ્રીગૌતમસ્વામિ કેવલજ્ઞાન પામી બાર વર્ષે જીવતા રહ્યા. શ્રીગૌતમસ્વામિના નિર્વાણ પઠી શ્રીસુધર્માસ્વામિને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. શ્રી સુધર્માસ્વામિનું આયુષ્ય (૧૦૦) એકસો

अमने शु करी शके ठे ? आ श्रुति अज्ञाव प्रतिपादन करे ठे वस्ती आ श्रुति जावनी प्रतिपादक ठे—“ धूर्त्तिजरा अमृतमर्त्यस्य ” अमृतत्व प्राप्त पुरुषने शु करी शके ठे ? आ श्रुतियोनो यथार्थ अर्थ समजावी श्रीज गवते तेमनो संशय दूर कख्यो पठी तेमणे पोताना साढा त्रणसो ठा ठात्रीनी साथे दीक्षा लीधी

आठमा अकपित आठ्या तेमना मनमा नर्क ठे के नहि ? एवो संशय हतो ते संशय पण परस्पर विरुद्ध वेदश्रुतियोधी थयो हतो, ते श्रुतियो आ ठे— “नारकोवै एष जायसे य शूद्रान्नमश्नाति इत्यादि” जा वार्थ— जे ब्राह्मण शूद्रनु अन्न खाय ठे ते नारकी थाय ठे आ श्रुतिधी नर्क सिद्ध थाय ठे, तथा “नह्वै प्रेत्यनरके नारका संतीत्यादि” आ श्रुतिधी नर्कनो अज्ञाव सिद्ध थाय ठे आ श्रुतियोनो यथार्थ अर्थ श्रीज गवते समजावी तेमनो संशय दूर कख्यो पठी अकपितजीए पोताना त्रणसो ठाठोनी साथे दीक्षा लीधी

नवमा अचक्षत्राता आठ्या तेमना मनमा संशय हतो के— पुण्यपाप ठे के नहि ? आ संशय वेदनी परस्पर विरुद्ध श्रुतियोधी थयो हतो ते श्रुतियो आ ठे— “ पुरुष एवेद प्रिसर्षइत्यादि ” बीजा गणधरनी जेम ते नाधी विरुद्ध श्रुति आ ठे— “ पुण्य पुण्येन कर्मणा जवति, पाप पापेन कर्मणा जवति इत्यादि ” आ श्रुतिधी पुण्य पाप सिद्ध थाय ठे आ संशय तेमना जगवते दूर कख्या तेमणे पण पोताना त्रणसो ठाठो साथे दीक्षा लीधी

हवे दसमा मेतार्य आठ्या तेमना मनमा एवो संशय हतो के—पर लोक ठे के नहि ? आ संशय वेदनी परस्पर विरुद्ध श्रुतियोधी थयो हतो ते श्रुतियो आ ठे— “विज्ञानघन इत्यादि” प्रथम गणधरनी जेम आ श्रुति अज्ञाव सूचक ठे, तथा “ सर्वे अय आत्मा ज्ञानमय इत्यादि ” आ श्रुति जावप्रतिपादक ठे तेमनो यथार्थ अर्थ समजावी जगवते संशय दूर कख्यो पठी मेतार्यजीए पोताना त्रणसो ठाठो साथे दीक्षा लीधी

हवे ठेसा (अगीआरमा) प्रजासजी आठ्या तेमना मनमा संशय हतो के— निर्वाण ठे के नहि ? ते श्रुतियो आ ठे— “ जरामयं वा पतत् सर्वं यदग्निहोत्र, ” जावार्थ—अग्निहोत्र जीवहिंसा संयुक्त ठे, अने जन्म

मरणनुं कारण ठे, ठतां अग्निहोत्र निरंतर करवो एम वेदमां कथन करेल ठे, जेथी एवो क्यो समय ठे के जे वखते मोक्ष प्राप्त करवानुं कर्म करीये ? ते कारणथी आत्मानो मोक्ष (निर्वाण) कदापि थइ शकतो नथी. तेनाथी विरुद्ध श्रुति आ ठे— “ द्वे ब्रह्मणी वेदितव्ये परमपरं च तत्र परं सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्मेति ” आ श्रुति मोक्षप्राप्ति सूचवे ठे. आ श्रुतियोनो यथार्थ अर्थ श्री जगवंते समजावी तेमनो संशय दूर कर्यो. पढी प्रज्ञासजीए पोताना त्रणसो ठात्रो साथे दीक्षा लीधी.

श्री महावीर जगवंतने वैशाख सुद दशमीना रोज मध्यपापानगरीना महासेन वनमां पूर्वोक्त (४४००) शिष्यो थया. पढी राजपुत्र तथा श्रेष्ठि पुत्रादि अने राजपुत्री तथा श्रेष्ठिपुत्री तथा अने राजा तथा राणी प्रमुख अनेक मनुष्योए दीक्षा लीधी.

अनुक्रमे जगवंत श्री महावीरस्वामि आयुष्य पूर्ण थये पावापुरीमां मोक्ष प्राप्त करता हवा. तेज रात्रिए इंद्रचूति (गौतमस्वामि) ने केवलज्ञान उत्पन्न थयुं. इंद्रोए निर्वाण महोत्सव कर्यो, अने सुधर्मा स्वामिने श्री महावीरस्वामिनी गादी उपर स्थापन कख्या. श्री गौतमस्वामिने गादी उपर स्थापन. कर्या तेनुं कारण ए ठे के केवलज्ञानी पुरुष, कोइ गादीपति थइ शकता नथी, कारण के केवली तो तेमने जे कांइ पुठवामां आवे तेनो उत्तर पोताना ज्ञानथीज आपे ठे, परंतु एम कहेता नथी के, हुं अमुक तीर्थकरना कथन मुजब कहुं हुं, ते कारणथी केवलज्ञानी गादीपति थता नथी. जो गादीपति थाय तो तीर्थकरना शासननो लोप थाय, जे कदापि थतुं नथी, कारण के अनादि रीतिने केवली केम उठापन करे ? तेज कारणथी श्रीगौतमस्वामि गादीपति थया नहि, अने श्री सुधर्मास्वामिने गादि उपर बिराजमान करवामां आव्या.

१ श्री सुधर्मस्वामि पचास वर्ष गृहस्थावासमां रह्या, त्रीश वर्षसुधी श्रीमहावीर जगवंतनी चरण सेवामां रह्या, श्रीजगवंतना निर्वाण पढी बार वर्षसुधी ठवस्थ रह्या, अने आठ वर्ष केवलीपर्याय पाली मोक्षे गया. जगवंत श्री महावीरस्वामि पढी श्रीगौतमस्वामि केवलज्ञान पामी बार वर्ष जीवता रह्या. श्रीगौतमस्वामिना निर्वाण पढी श्रीसुधर्मास्वामिने केवलज्ञान प्राप्त थयुं. श्री सुधर्मस्वामिनुं आयुष्य (१००) एकसो

વર્ષેનુ હતુ તેઠં શ્રી મહાધીરસ્વામિ પઠી ધીશ વર્ષે મોક્ષે ગયા
 ૨ શ્રી સુધર્મસ્વામિની પાટ ઉપર શ્રી જંબુસ્વામિ બેઠા રાજરહનગર
 નિવાસી શ્રી રીપજદત્ત શેઠની ધારણી નામની સ્ત્રીના કુલ્લથી તેઠં જન્મ્યા
 હતા નઠ્ઠાણુ શ્રોઢ સોનેયા તથા આઠ સ્ત્રીઠનો ત્યાગ કરી તેઠંયે વીઢ્ઠા
 સીધી સોલ વર્ષે રહસ્યાવાસમાં રહ્યા, ધીશ વર્ષે ઘતપર્યાય, અને ચમા
 સીસ વર્ષે કેવલપર્યાય પાસી શ્રી મહાવીરના નિર્વાણ પઠી ચોસઠમે
 વર્ષે મોક્ષે ગયા

શ્રી જંબુસ્વામિ પઠી જરતકેત્રમાં વશ ઘાવતો ધિછેવ ગઈ તેના નામ,
 ૧ મન પર્યાયજ્ઞાન, ૨ પરમાધધિજ્ઞાન, ૩ પુલાકલઙ્ઘિ, ૪ આહારકશરીર
 ૫ રૂપકક્ષેણિ, ૬ ઉપશમક્ષેણિ, ૭ જિનકલ્પિમુનિની રીતિ, ૮ પરિહાર
 વિશુદ્ધિ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર અને યથાસ્થાત ચારિત્ર, ૯ કેવ
 લજ્ઞાન, ૧૦ મોક્ષપ્રાપ્તિ શ્રી મહાધીરસ્વામિ કેવલજ્ઞાન પામ્યા પઠી
 ચૌદ વર્ષે જમાણી નામનો પ્રથમ નિન્હવ થયો, અને સોલ વર્ષે તિષ્ઠ્યશુભ
 નામનો ધીજો નિન્હવ થયો શ્રી જંબુસ્વામિનુ આયુષ્ય (૭૦)
 વર્ષી વર્ષેનુ હતુ

૩ શ્રી જંબુસ્વામિની પાટ ઉપર શ્રી પ્રજ્ઞવાસ્વામિ બેઠા તેની ઇત્પત્તિ
 આ પ્રમાણે ઠે- ધિંધ્યાચલ પર્વત નજીક જયપુર નામનુ નગર હતુ, તેનો
 ધિંધ્ય નામનો રાજા હતો તેને બે પુત્રો થયા, ઇક મોટો પ્રજ્ઞવ, ધીજો
 ઠોટો પ્રજ્ઞવ મોટો પ્રજ્ઞવ કોઈ કારણસર શુસ્તે થઈ જયપુર નગરથી
 થહાર નિકલ્લી ધિંધ્યાચલની વિપમ જગામાં ગામ ઘસાવી રહેલા લાગ્યો,
 અને ચોરી, રસ્તાની લૂટ, ધાઢચોરી, જઘરીધી પકઢવું ધિગેરે કૃત્યો કરી
 પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો ઇકવા પાંચસે ચોરનો સમુદાય
 લઈ રાજરહ નગરમાં જંબુજીનુ ઘર છુટવા આવ્યો જંબુસ્વામીય તેને
 પ્રતિધોધ કલ્યો તે પ્રતિધોધથી તેણે પાંચસે ચોરોની સાથે જંબુસ્વામિ
 સહવર્તમાન વીઢ્ઠા સીધી ઇત્યાદિ શ્રી જંબુસ્વામિ તથા પ્રજ્ઞવસ્વામિનો
 અધિકાર જંબુચરિત્ર તથા પરિશિષ્ટ પર્વથી જાણવો પ્રજ્ઞવસ્વામિ ત્રીશ
 વર્ષે રહસ્યપર્યાય, ચમાસીસ વર્ષે ઘતપર્યાય, અને અગીઆર વર્ષે યુગપ્ર
 ધાન પદધી, સર્વ આયુ પચાસી વર્ષેનું ધોગવી શ્રીમહાધીરસ્વામિ પઠી
 પધોતેર વર્ષે સ્વર્ગે ગયા

४ श्रीप्रज्ञवस्वामिनी पाट उपर श्री शिष्यंजवस्वामि बेठा. जेउए मनक साधु वास्ते श्रीदशवैकालिक सूत्रनी रचना करी. तेनी उत्पत्ति आ प्रमाणे—एकदा प्रस्तावे प्रज्ञवस्वामिने रात्रिना विचार थयो के मारी पाट उपर कोण बेसरो ? ज्ञानबलथी विचारतां सर्व संघमां पोतानी पाट योग्य कोइ देखवामां आव्युं नही, तेथी पर दर्शनवालाउ तरफ ज्ञानबलथी देखवा लाग्या. अनुक्रमे तेमणे राजगृह नगरमां शिष्यंजव जट्टने यज्ञ करतां थकां, पोतानी पाट योग्य दीठा. तत्काल प्रज्ञवस्वामि विहार करी सपरिवार राजगृह नगरमां आव्या. पोताना बे साधुने आदेश कयों के तमे यज्ञस्थानमां जइ जिज्ञावास्ते धर्मलाज कहो, अने यज्ञ करनाराउने आ प्रमाणे कहो— “अहोकष्टमहोकष्टं तत्त्वं विज्ञायते नहि” बने साधुए गुरुना आदेश मुजब पूर्वोक्त सर्व कर्तुं. ज्यारे ब्राह्मणोए “अहोकष्टं” इत्यादि श्रवण कर्तुं, ते वखते यज्ञवाडामां शिष्यंजव ब्राह्मणने यज्ञदीक्षा लेवानी हती, तेथी तेउ यज्ञवाडाना दरवाजामां उजा हता, जेथी तेमणे पण मुनियोनुं “अहोकष्टं” इत्यादि श्रवण कर्तुं. तत्काल तेउ विचारवा लाग्या के आवा उपशमप्रधान साधु कदापि असत्य बोलता नथी, तेथी तेमना मनमां संशय थयो, जेथी उपाध्यायने पुब्बुं के तत्त्व शुं ठे ? उपाध्यायजीए कह्युं के चार वेदमां जे कथन करेल ठे तेज तत्त्वठे, वेद उपरांतु बीजुं तत्त्व नथी. शिष्यंजवे कह्युं के तमे दक्षिणाना लोचथी मने तत्त्व बतावता नथी. वली रागद्वेषरहित, निर्मम, निःपरिग्रह, शांत, दांत, महंत एवा मुनियोनुं कथन कदापि असत्य होतुं नथी, तेथी हवे तमे मारा गुरु नथी, तमे तो जन्मथी जगत्ने ठगवानी बाजी रची बेठा ठो, माटे शिज्ञायोग्य ठो; वास्ते कां तो मने तत्त्व बतावो ? अने तेम नहि करशो तो तलवारथी हुं तमारुं शिरछेद करीश. एम कहेतांज अत्यंत क्रोधना आवेशमां आवी जवाथी मियानथी तलवार बहार काढी. उपाध्याये प्राणांत कष्ट देखी कह्युं के अमारा वेदोमां पण एमज लखेल ठे, तथा अमारी आम्नाय पण एवीज ठे के ज्यारे कोइ अमारुं शिरछेद करवा आवे त्यारेज तत्त्व कहेवुं, अन्यथा नही. तेथी हवे हुं तमने तत्त्व कहुं तुं. आ यज्ञस्थंजनी नीचे अर्हंतनी प्रतिमा स्थापन करेली ठे, अने तेनी प्रबुद्ध रीते नीचेज पूजा करवामां आवे ठे.

तेना प्रजावधी यज्ञना सर्व विघ्नो दूर भइ जाय ठे जो यज्ञस्यंज नीचे अर्हंतनी प्रतिमा न राखवामा आवे तो महातपा सिद्धपुत्र तथा नारद, आ घने यज्ञने विध्वंस करी नाखे ठे पठी उपाध्यायजीए स्थंज छेखेड़ी अर्हंतनी प्रतिमा घतावी, अने कष्ट के आ प्रतिमा जे देवनी ठे, ते वेष, श्री अर्हंतनो कथन करेखो धर्म, जीवदया रूप तत्व ठे, अने आ जे वेदप्रतिपाद्य यज्ञ ठे, ते सर्व हिंसात्मक रूप होवाधी विह्वना रूप ठे, परंतु शु करीए ? जो अमे एम न करीए तो अमारी आजीवि का घासती नथी हवे तु तत्व समजी छे, अने मने ठोड़ी वे, तथा परमार्हत भइ जा कारण के में तने मारा पेटने वास्ते घट्टु विवस रख डाव्यो ठे गुरुनु शुरु अत करण थयेसु जाणी शिष्यजवे तेने नमस्कार कर्यो, अने कष्ट के यथार्थ तत्त्वनो प्रकाश करवाधी तमे हवे साधा उपाध्याय ठो एम कही तुष्टमान भइ यज्ञनी सर्व सामग्री सुवर्णपात्रावि शिष्यजवे उपाध्यायने आपी दीधी, अने प्रजवस्वामि पासे जइ तत्त्वनुं स्वरूप पुठी दीक्षा लीधी तेमनो शेष वृत्तांत परिशिष्टपर्व ग्रंथधी जाणी खेखो शिष्यजव स्वामि अठावीश वर्ष एहस्थवास, अगीआर वर्ष सामान्य साधु, अने तेन्नीश वर्ष युगप्रधानाचार्य पदवी जोगवी, सर्व आयु वासठ वर्षनुं जोगवी श्रीमहावीर जगवत पठी अठाणु वर्षे स्वर्गे गया

५ श्रीशिष्यजवस्वामिनी पाट उपर यशोज्ञस्वामि वेठा से बावीस वर्ष एहस्थवास, चौद वर्ष व्रतपर्याय, पचास वर्ष युगप्रधान पदवी सर्व आयु ठासी वर्षनुं जोगवी श्रीमहावीर पठी (१४०) वर्षे स्वर्गे गया

६ श्री यशोज्ञस्वामिनी पाट उपर एक संज्ञूतविजय अने बीजा जज्ञवाहुस्वामि, आ घने वेठा संज्ञूतविजयजी वेंतालीस वर्ष एहवास, चालीस वर्ष व्रतपर्याय अने आठ वर्ष युगप्रधान पदवी, सर्व आयु नेबु वर्षनुं जोगवी स्वर्गमां गया श्रीजज्ञवाहुस्वामिए १ आवश्यक निर्युक्ति, २ दशवैकाक्षिक निर्युक्ति, ३ उत्तराध्ययन निर्युक्ति, ४ आचारांग निर्युक्ति, ५ सूत्रकृतांग निर्युक्ति, ६ सूर्यप्रज्ञति निर्युक्ति, ७ रीपिज्ञापित निर्युक्ति ८ फल्पनिर्युक्ति, ९ व्यवहार निर्युक्ति, १० दशानिर्युक्ति, आ दश निर्युक्तियो, तथा १ फल्प, २ व्यवहार, ३ दशाश्रुतस्कध, आ ग्रण नवमा पूर्वमाधी उद्धार करी पनाव्या घली जज्ञवाहुसंहिता नामनुं अति विस्तारवाहुं

ज्योतिष शास्त्र बनाव्युं. उपसर्गहरस्तोत्र बनाव्युं. एवीरीते जैनमतवालाउं
उपर बहुज उपकार कयों. जड्रवाहुस्वामिने वराहमिहिर नामना एक सगा
चाइ हता, ते प्रथम तो जैनमतना साधु थया हता, पढी साधुपणुं तजी.
दीधुं, तेमणे वराही संहिता बनावी. विक्रमादित्यनी सज्जामां जे वराह
मिहिर पंडित हता ते बीजा वराहमिहिर थया ठे. संहिताकारक ते नहीं.
तेमनुं सर्व वृत्तांत परिशिष्ट पर्वथी जाणवुं. श्रीजड्रवाहुस्वामि पीसतालीस
वर्षे गृहस्थावास, सत्तर वर्षे व्रतपर्याय, चौद वर्षे युगप्रधान, सर्वे आयु
ठोंतेर वर्षेनुं जोगवी श्रीमहावीर पढी (१५०) वर्षे स्वर्गे गया.

श्री संज्ञूतविजय तथा श्रीजड्रवाहुस्वामिनी पाठ उपर श्रीस्थूल-
जड्रस्वामि वेठा. तेमनो सर्व वृत्तांत परिशिष्ट पर्व ग्रंथथी जाणवो. १ प्र-
जवस्वामि, २ शिष्यंजवस्वामि, ३ यशोजड्रस्वामि, संज्ञूतविजय, ५ ज-
ड्रवाहुस्वामि, ६ स्थूलजड्र. आ ठ आचार्यों चौद पूर्वना वेत्ता हता. श्री
स्थूलजड्रजी त्रीस वर्षे गृहस्थावास, चौबीस वर्षे व्रतपर्याय, पीसतालीस
वर्षे युगप्रधान पदवी, सर्वे आयु नवाणुं वर्षेनुं जोगवी श्रीमहावीर पढी
(११५) वर्षे स्वर्गमां गया. श्रीमहावीर पढी वसे चौद वर्षे आषाढ आ-
चार्यनो शिष्य त्रीजो निन्हव थयो.

स्थूलजड्रजीना समयमां नवनंदोनुं (१५५) एकसो पंचावन वर्षेनुं
राज्य उत्थापी चाणाक्य ब्राह्मणे चंद्रगुप्त राजाने राज्यसिंहासन उपर
वेसाड्यो. चंद्रगुप्तना वंशजोए (१०८) वर्षेसुधी राज्य कर्तुं. चंद्रगुप्तना
पितानुं नाम मोरपाल हतुं, तेथी चंद्रगुप्तनो मौर्यवंश कहेवाय ठे. चंद्र-
गुप्त जैनमती आवक राजा हतो. चंद्रगुप्त तथा नव नंदोनुं वृत्तांत परि-
शिष्ट पर्व, उत्तराध्ययनवृत्ति तथा आवश्यकवृत्तिथी जोइ लेवुं.

श्रीस्थूलजड्रस्वामि पढी उपरना चार पूर्व, प्रथम संहनन, प्रथम
संस्थान विच्छेद थइ गयां. श्रीमहावीर पढी (११०) वर्षे अश्वमित्र ना-
मनो चोथो क्षणिकवादि निन्हव थयो. श्रीस्थूलजड्रजीना समयमां बार
वर्षेनो डुकाल पड्यो, त्यारे चंद्रगुप्तनुं राज्य हतुं; तथा श्रीमहावीर पढी
(११८) वर्षे वित्यावाद गंग नामनो पांचमो निन्हव थयो.

७ श्री स्थूलजड्रजी पढी तेमना बे शिष्यो एक आर्यमहागिरि तथा
बीजा सुहस्ति सूरि आठमी पाठ उपर वेठा. आर्यमहागिरिना शिष्य

१ वक्रस्र, २ वखिस्सह, वखिस्सहना शिष्य श्री उमास्वातिजी तथा, जेमणे तत्त्वार्थादि सूत्रनी रचना करी, उमास्वातिजीना शिष्य श्यामाचार्य, जेमणे पन्नवणा सूत्रनी रचना करी आ श्यामाचार्य श्री महावीर पठी त्रणसो ठोंतेर वर्षे स्वर्गे गया आर्यमहागिरिजी त्रीस वर्षे एहवास, चाखीस वर्षे व्रतपर्याय, त्रीस वर्षे युगप्रधान पदवी, सर्व आयु एकसो वर्षेनुं जोगवी स्वर्गे गया

श्रीसुहस्तिसूरिये एक जिल्हारीने दीक्षा आपी, ते जिल्हारी कास करी चङ्गुसना वंशमां तेना पुत्र विंदुसार, विंदुसारनो पुत्र अशोक, अशोकनो पुत्र कुणाल, कुणालनो पुत्र संप्रति नामनो राजा थयो संप्रति राजाये जैनधर्मनी बहुज वृद्धि करी श्री कल्पसूत्रना प्रथम उद्देशामां श्री महावीरस्वामिना समयमा वर्तमान समय सरखावतां बहु थोडा देशोमां जैनधर्म खखेस ठे मारवाड, गुजरात, वद्विण, पजाय विगेरे देशोमां जे जैनधर्म प्रवर्त्ते ठे, ते संप्रति राजाना समयथीज प्रवर्त्ते ठे यद्यपि वर्त्तमानमां जैनी राजा नही होवार्थी जैनधर्म सर्व स्थले नथी, परंतु संप्रति राजाना समयमां जैनधर्म भारतवर्षमां सर्वत्र हतो, तथा उन्नतिपर हतो, कारण के संप्रति राजानु राज्य मध्य खड तथा गंगा अने सिंधुपार सर्व देशोमां हतु संप्रति राजाये धर्मवृद्धिमाटे पोताना नोकरोने जैनसाधुठं घनावी, पोतानी आह्वा माननारा राजाठंशक, यवन, फारसादि देशोमां हता, ते देशोमां पण मोकल्या हता तेठये ते राजाठने जैनना साधुठना आहार, विहार, आचारादि सर्व घताव्या हता, तेमज समजाव्या हता याव साधुठनो विहार ते देशोमां करावी ते देशना लोकोने जैनधर्मी कर्या हता संप्रति राजाये (१९०००) नवाणु हजार जीणोंकार जिन मदिरोना कराव्या, तथा (२६०००) ठवीस हजार नवा जिनमंदिरो व धाव्या, सोना, चांदी, पीतल, पायाण प्रमुखनी सवाक्रोड प्रतिमा घनावी तेमना घनावेळा मदिर, नाढोस, गीरनार, शत्रुंजय, रतलाम प्रमुख अ नेक स्थले थमे देखेस ठे संप्रति राजानी प्रतिमा तो थमे संकडो वी ठी ठे संप्रति राजानु संपूर्ण वृत्तात परिशिष्ट पर्वादि ग्रंथोथी जाणवुं

सुहस्ति सूरिय उज्जयनी रेदेनारी भट्टा शेठाणीना पुत्र अवंती मुकमाखने दीक्षा आपी जे स्थले अयतीमुकमाखे कास कर्यो, ते स्थले

તેના મહાકાલ નામના પુત્રે જિનમંદિર બંધાવ્યું. તે મંદિરમાં પોતાના પિતાના નામથી શ્રવંતી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સ્થાપન કરી. કાલાંતરે બ્રાહ્મણોણ પોતાના બલવાન સમયમાં તે મંદિરમાં મૂર્તિને નીચે દબાવી ઉપર મહાદેવનું લિંગ સ્થાપન કરી મહાકાલ મંદિર પ્રસિદ્ધ કરી દીધું. જ્યારે ઉજ્જયનમાં વિક્રમ રાજા થયો, તે શ્રવસરે કુમુદચંદ્ર (સિદ્ધસેન દિવાકર) નામના જૈનાચાર્યે તે મંદિરમાં કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર બનાવી સ્તુતિ કરી, જેથી શિવલિંગ ફાટી વચમાંથી તત્કાલ પૂર્વોક્ત પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ ફરી પ્રગટ થઈ. તેનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે.

વિદ્યાધર ગઢમાં સ્કંદિલાચાર્યના શિષ્ય વૃદ્ધવાદિ આચાર્ય થયા. તે શ્રવસરે ઉજ્જયનમાં વિક્રમાદિત્ય રાજા હતો. તેનો મંત્રી દેવરૂષિ બ્રાહ્મણ હતો, કાલ્યાયન ગોત્રી હતો; તેને દેવસિકા નામની સ્ત્રી હતી. તેનો પુત્ર સિદ્ધસેન વિદ્યાના અન્નિમાનથી સર્વ જગતના લોકોને તૃણવત્ સમજતો હતો; બુદ્ધિમાં પણ મારા સમાન કોઈ નથી એમ માનતો હતો. મને જે મને વાદમાં જીતે તેનો હું શિષ્ય થઈ જાઉં એમ જ્યાં ત્યાં વિવાદ કરતો હતો. વૃદ્ધવાદિ આચાર્યની કીર્તિ તેના સાંજલવામાં અત્યંત આવી, તેથી તેની સાથે વિવાદ કરવા સુલાસન (પાલખી) માં બેસી ઝરુચ તરફ જતો હતો. તે શ્રવસરે વૃદ્ધવાદિ પણ ઝવિતવ્યતાના યોગે સન્મુખ આવતા તેને મઢ્યા. બંનેનો મેલાપ થતાં પરસ્પર આલાપસંલાપ થયો. સિદ્ધસેનજીએ કહ્યું કે મારી સાથે તમે વાદ કરો. વૃદ્ધવાદિએ કહ્યું કે વાદ તો કરું, પરંતુ આ જંગલમાં હાર જીતનો કોઈ સાક્ષિ નથી. સિદ્ધસેનજીએ કહ્યું આ જે ગાય ચરાવનારા ગોપો છે, તેજ મારા તમારા સાક્ષી થાઉં, તેજ જેને હાર્યો કહે, તે હાર્યો. વૃદ્ધવાદિએ કહ્યું તમને જો તેમ કબુલ હોય તો મારે ઇનકારી નથી. ઝલે તેજ સાક્ષિ રહે. હવે તમે વાદ ચલાવો ! તત્કાલ સિદ્ધસેનજીએ અત્યંત ઠટાદાર સંસ્કૃત ઝાષામાં પોતાનો વાદ શરૂ કર્યો, અને તે વાદ સમાપ્ત કર્યો, તે સાંજલી ગોપોએ કહ્યું કે આ તો કાંઈ પણ જાણતા નથી, કેવલ લાંબા બરાડા પાડી અમારા કાનમાં ધાક પાડે છે. હવે ગોપોએ વૃદ્ધવાદિને કહ્યું હે વૃદ્ધ ! તું બોલ ? વૃદ્ધવાદિ શ્રવસરે દેખી, કઠ વાંધી, ગોપોની ઝાષામાં બોલવા લાગ્યા, અને થોડું થોડું કુદવા પણ લાગ્યા. તે શ્રવસરે તેમણે જે ઠંડોનો ઉચ્ચાર

કર્યો તેમાંથી કાંઈક લક્ષીય ઠીય— “નવિ મારિયે નવિ ચોરિયે, પરબાર ગમન નિધારિયે ॥ થોવાધો ધંદાઈયે, સગિમદે મદે જાઈયે ॥ ૧ ॥ વહી ઘોલવા તથા નાચવા લાગ્યા ॥ ઠંદ ॥ કાસો કંચલ નીચો વદ, ઠાઠે પ્ર રિઠ વીવઠો થદ ॥ પવદ પઠીઠ નીલે જાદ, અવર કિસો ઠે સગ નિ લાદ ॥ ૨ ॥” હત્યાવિ ગોપો સાંજલી વહુજ સુશી થયા, અને કહેવા લાગ્યા કે શૂદ્રવાવિ સર્વજ્ઞ ઠે, અમને કેવો મીઠો, કાનને સુખદાયક તથા અ મારા યોગ્ય ઉપદેશ કર્યો સિદ્ધસેન તો કાંઈ જાણતો નથી ગોપોનો નિર્ણય સાંજલી સિદ્ધસેનજીય શૂદ્રવાવિને કષ્ટું હે પ્રગવન્ ! તમે મને વીદ્યા આપી પોતાનો શિષ્ય બનાવો, કારણ કે મારી પ્રતિજ્ઞા ઠે કે જો ગોપો મને હાઈયો કહે તો હું હાઈયો, અને તમારો શિષ્ય હું બનુ શૂદ્રવાવિય કષ્ટુ કે આ ગોપોની સજામાં વાદ વિવાદ શો ? તે પ્રમાણેના વાદ વિવાદથી હારજીત કહેવાય નહિ તમે પ્રગુપુર (જરુચ) માં રાજસ જામા ચાલો, સજા સમક્ષ મારો તમારો વાદ વિવાદ થશે સિદ્ધસેન જીય કષ્ટુ કે હું જલ્લે વિદ્યાન હોઠ, પરંતુ અવસરનો જાણ નથી, અવ સરના જ્ઞાતા તમે ઠો, તેથી મને હાઈયો સમજી વીદ્યા આપો સિદ્ધસે નજીય પૂર્વોક્ત કહ્યા ઠતાં શૂદ્રવાવિ આચાર્ય તેને રાજ્યસજામાં વિવાદ કરવા સારુ લઈ આવ્યા રાજ્યસજા સમક્ષ વિવાદ થયો, તેમાં સિદ્ધ સેનજીનો પરાજય થયો, તેણે આચાર્ય પાસે વીદ્યા લીધી, ગુરુય તેનું ના મ કુમુદચંદ્ર પાશ્વ્ય પઠી જ્યારે આચાર્ય પદથી આપી ત્યારે ફરી સિ દ્ધસેન દિવાકર નામ રાશ્ત્ર્ય પઠી શૂદ્રવાવિ તો અન્યથ્ર વિદ્યાર કરી ગ યા, અને સિદ્ધસેન દિવાકર અવતી (ઇક્ષાયન) માં ગયા ઇક્ષાયનનો સંઘ સન્મુલ આવ્યો, અને સિદ્ધસેન દિવાકરને સર્વજ્ઞપુત્ર પદું ચિરુદ આપ્યું, એમ ચિરુવાવહી ઘોલતા અવતી નગરીના ચોકમાં આવ્યા તે અવસરે વિક્રમાવિત્ય રાજા હાથી ઉપર બઢેલા સન્મુલ આવતા મધ્યા રાજાપ સર્વજ્ઞપુત્ર પદું ચિરુદ સાંજલી તેની પરિદ્યા વાસ્તે હાથી ઉપર વેઠા વેઠાંજ મનથી તેમને નમસ્કાર કર્યો આચાર્યે તત્કાલ ધર્મલાજ કહ્યો રાજાએ પુઠ્ઠું, ઘદના કર્યા વિના આપે મને ધર્મલાજ કેમ આપ્યો ? શુ ધર્મલાજ ઘદુ સસ્તો ઠે ? આચાર્યે કષ્ટુ, આ ધર્મલાજ જોદ ચિંતામણિ રક્ષોથી, પણ અધિક ઠે, જે કોઈ અમને ઘદના કરે ઠે,

तेनेज अमे धर्मलाज कहीये ठीये. वली एम पण नथी के तमे अमने वंदना नथी करी. तमे पण पोताना मनथी वंदना करी ठे. मनज सर्व कार्योमां प्रधान ठे, ते कारणथी अमे धर्मलाज कह्यो ठे, अने तमोए पण मारी परिहावास्तेज मनथी नमस्कार करेल ठे. विक्रम राजाए तुष्टमान थइ हाथीथी नीचे उतरी सर्व संघनी समक्ष आचार्यने वंदना करी. एक क्रोड सोनामहोर जेट मुकी, आचार्ये सोनामहोर लीधी नही, कारण के तेउ त्यागी हता. राजाये पण पाठी लीधी नहि. आखर आचार्यनी आ-
ज्ञाथी संघना गृहस्थोये जीर्णोद्धारमां वापरी दीधी. राजाना दफतरमां तो आ प्रमाणे लखेलुं ठे. श्लोक ॥ धर्मलाज इति प्रोक्ते, दूराडुद्धितपा-
णये ॥ सूरये सिद्धसेनाय, ददौ कोटिं धराधिपः ॥ १ ॥ श्रीविक्रम रा-
जानी सन्मुख सिद्धसेनदिवाकरे एम पण कह्युं हतुं के ॥ गाथा ॥ पुण्णे
वास सहस्से, सयंमि वरिसाण नव नवइ कलिए ॥ होइ कुमर नरिंदो,
तुह विक्रमराय सारिबो ॥ १ ॥ अर्थः पुण्य एवां एक हजार एकसो न-
वाणुं वर्षे, हे विक्रमराय तमारा जेवोज कुमारपाल नृप थशे. अन्यदा सि-
द्धसेनजी चित्रकूटमां गया. चित्रकूटमां एक अति प्राचीन जिनमंदिर
हतुं, तेमां एक बहु मोटो स्थंज तेमना देखवामां आव्यो. कोइने पुब्बुं के,
आ स्थंज शानो ठे? तेणे कह्युं के पूर्वाचार्योये तेमां रहस्य पुस्तको मु-
केलां ठे, आ स्थंज विविध औषध द्रव्यनो बनेलो, वज्रनी जेम जला-
दिथी अजेद्य ठे. कोइथी आ स्थंज खोली शकातो नथी. ते सांजली सि-
द्धसेनजीये ते स्थंजनी गंध लइ प्रत्यौषधरस तेना उपर बांढ्यो, तेथी क-
मलनी जेम स्थंज खिली गयो. तेमां पुस्तक दीगां. तेमांथी एक पुस्तक
लइ वांचतां प्रथम पत्रमां बे विद्या लखेली प्राप्त थइ. एक सरसव विद्या,
बीजी सुवर्णविद्या. सरसव विद्यानुं ए बल हतुं के कार्य आवी पडे त्यारे
मांत्रिक जेटला सरसव जलाशयमां नांखे, तेटला अस्वार बेतालीसे हथी-
आर सहित बहार आवे, परदलनो जंग करी कार्य सिद्ध थयेथी अदृश्य
थइ जाय. हेम विद्याथी कांइ पण मेहेनतविना शुरू हेम कोटि गमे ते
धातुथी थइ शके. आ वने विद्या सिद्धसेनजीये सारी रीते लीधी. उपरांत
आगल वांचवा जाय ठे के स्थंज बंध थइ गयो, सर्व पुस्तको वचमां रही
गयां, अने आकाशवाणी थइ के तुं आ पुस्तकोने वांचवाने योग्य नथी

आगल बांचीश नहि, बांचीश तो तस्कास मरण पामीश सिद्धसेनजीये
 ठरीने विचार कयों के वे विद्या मल्ली सेपण सारु थयुं चित्रोदधी बिहार
 करी सिद्धसेनजी पूर्ष देशमा कुमारपुरमां गया, तेनो राजा देवपाल ना
 मनो हतो, तेने प्रतिबोधि दढ जैनधर्मी कयों राजा निरंतर सिद्धांत अ
 वण करवा लाग्यो, एम केटखोएक कास व्यतीत थयो एकदा राजा गु
 त रीते गुरुजी पासे आव्यो, आंसुधी नेत्र जरी कहेवा लाग्यो के, हे ज
 गवन् अमो बहुज पापी ठह्ये, तेथी आपनी अति उत्तम गोष्टीनो रस पी
 शकता नथी अमे बहुज संकटमां आवी पढ्या ठीये आचार्ये पुब्बुं, त
 मोनो शुं संकट ठे? राजाये कष्ट, मारा बेरी राजाठं बहु ठे, तेठं एकत्र
 थइ मारुं राज्य छइ सेवा चाहे ठे आचार्ये कष्ट राजन्! आकुस व्या
 कुस पाठं नहि, तमोने हु सहाय हुं, हवे तमारे शी चिंता ठे? राजा आ
 हिंसतथी बहुज खुशी थयो, पठी आचार्ये राजाने पूर्वोक्त बने विद्याठं
 आपी समर्थ कयों ते विद्याठं परदल जंग थइ गयुं तेमनो सर्व सरं
 जाम खूटी लीधो राजा आचार्यनो परम जक्त थइ गयो आचार्य पण सु
 खमा पढी शिषिसाचारी थइ गया आ स्वरूप वृद्धवादिजीना सांजल
 वामां आव्यु उपाश्रयना दरवाजा पासे उजा रही कहेवराव्युं के एक
 चुढो वादी आव्यो ठे सिद्धसेने घोखावी पोतानी सन्मुख वेसाव्या वृद्ध
 वादी पोतानु सर्व शरीर बलथी ढाकी घोख्या—“अण फुल्लियफुल्लमतोडहिं
 मारोवामोडिहिं मणु कुसुमेहिं ॥ अच्चि निरंजणंजीण, हिंइ हिकाइ व
 णेणवणु ॥ १ ॥ सिद्धसेनने विचार करतां आनो अर्थ सुजयो नहि, स्यारे
 विचारवा लाग्या के मारा गुरु तो नहि होय? एमनी उक्तिनो माराथी
 अर्थ थइ शकतो नथी, एम धारी फरी जोयुं तो गुरुने उलस्या
 गुरुने पगे पढी वारंवार दमा मागवा लाग्या, अने पयनो अर्थ पुठवा
 लाग्या वृद्धवादीजीए कष्ट “अप्राप्त फल एवा फुलने तोड नहि, जा
 वार्थ के आ योग कल्पवृक्ष ठे, जे योग रूप वृक्षना यम नियम तो मूल
 ठे, ध्यान रूप मोटु थइ जेनुं ठे, समता, कवित्व, वक्तृत्व, पश, प्रताप,
 मारण, उद्याटन, स्तजन, वशीकरणादि सिद्धियो सेना पुष्प ठे, अने
 केवलज्ञान फल ठे हजी तो योगकल्पवृक्षने फुलोज लागेसां ठे, ते
 केवलज्ञान रूप फलथी आगल फलशे, तेथी आ अप्राप्त फल, पुष्पने

शा वास्ते त्रोडे ठे ? तथा पांच महाव्रत रूप रोपा ठे, तेने मरोड नहि. मनरूप पुष्पोत्थी निरंजन जिनराजने पूज; वनथी वन शुं जम्या करे ठे ? राजसेवादि बूरा नीरस फल शुं प्राप्त करे ठे ? गुरुना उपदेशथी सिद्धसेनजी शिक्षा पाम्या. राजाने पुढी गुरु साथे अन्यत्र विहार करी गया, अने निबिड चारित्र पालवा लाग्या, अनेक आचार्योथी पूर्वोनुं ज्ञान प्राप्त कर्युं. वृद्धवादिनो स्वर्गवास थयो. बाद एकदा सिद्धसेन-जीए सर्व संघ एकठो करी कहुं के मारो विचार सर्व आगमोने सं-स्कृत जाषामां करी देवानो थयो ठे, श्री संघे कहुं, शुं तीर्थकर, गणधर संस्कृत जाणता न होता ? तेउए अर्थ मागधी जाषामां आगमो शा वा-स्ते कर्या ? आ प्रमाणे कहेवार्थी आपने पारांचिक नामनुं प्रायश्चित्त आवे ठे, आप पोते विचारी द्यो ? अमे आपने शुं कहीए ? सिद्धसेने विचार करी कहुं के हुं मौन धरी बार वर्षनुं पारांचिक प्रायश्चित्त लइ गुप्त रीते मुखवस्त्रिका, रजोहरणादि लिंग राखी, अबधूत रूप धारण करी फरीश. एम बोली गड्डनो त्याग करी नगरादिमां पर्यटन करवा लाग्या. बार वर्ष व्यतीत थये उज्जयिन नगरीमां महाकालना मंदि-रमां शेफालिका पुष्पोत्थी रंगेलां वस्त्र पेहेरी सिद्धसेन आवी बेठा. नम-स्कार करता नथी, तेथी पूजारी प्रमुख लोकोए कहुं के तमे महादेवने नमस्कार केम करता नथी ? सिद्धसेन बोलताज नथी. एम लोकपरं-पराथी श्रवण करतां विक्रमादित्य पण त्यां आव्या, अने कहुं “हीर लिखिहो जिहो किमिति त्वया देवो न वंद्यते ” सिद्धसेनजीए कहुं हे राजन् ! मारा नमस्कारथी तमारा देवनुं लिंग फाटी जशे, पढी तमोने बहुज दुःख थशे, ते कारणथी हुं नमस्कार करतो नथी. राजाए कहुं, लिंग फाटे तो फाटवा द्यो, परंतु तमे नमस्कार करो. तत्काल सिद्धसेन पद्मासने बेसी कहेवा लाग्या, सांचलो ! पढी प्रथम द्वात्रिंशिकाथी देवनुं स्तवन करवा लाग्या, यथा ॥ स्वयंभुवं भूतसहस्रनेत्र, मनेक मेकाक्षर नावलिंगं ॥ अव्यक्त मव्याहृत विश्वलोक, मनादि मध्यांतम पुण्य पापं ॥ १ ॥ इत्यादि प्रथमज श्लोक बोलवाथी लिंगमांथी धुमाडा निकलवा लाग्या, एटले लोको बोलवा लाग्या के शिवजीनुं त्रीजुं नेत्र खुद्वुं ठे, हमणांज आ जिहुकने नेत्रना अग्निथी जडम करी देशे. तत्काल विज-

स्त्रीनां तेजनी जेवो तढतढात करतो प्रथम अग्नि निकस्यो, पठी श्री पा-
 र्श्वनाथजीनु विंश प्रगट थयु, पटसे वादी सिद्धसेनजीए कस्य्याषमं
 विरादि स्तवनो करी कमा मागी विक्रमादित्य घोसवा लाग्या के हे
 जगवन् आ अहए पूर्व आश्चर्य शुं यताव्यु ? आ नवा देव कोण ठे ?
 वस्ती आ प्रगट शा वास्ते थया ? एम पुठतां सिद्धसेन सूरिण अश्वती-
 सुकमास तथा तेना पुत्र महाकास संघधी अने ब्राह्मणोए कासानुसारे
 षष्ठ पामी मूर्ति नीचे दघाधी शिवसिंग स्थापन करी देवासंघधी सर्व
 वृत्तांत कसो वस्ती कसुं के शासन देवताए मारी स्तुतिधी शिवसिंग
 फाडीने वषमांघी आ प्रतिमा प्रगट करी ठे हवे तमे सत्य असत्यनो
 निर्णय करो विक्रमादित्य आ कार्यधी संतोष पामी देवनी समक्ष गुरु-
 मुखधी वार घत गृहण करता हवा, अने मदिरना स्वर्ष वास्ते एकसो
 गाम आपता हवा, तथा सिद्धसेन महाराजनी बहु प्रशंसा करी पोता
 ना स्थाने गया वादींइ सिद्धसेनने संघे अति मुष्टमान थइ संघमां स्त्री
 धा, अने आचार्य पदधी पूर्वनी जेम आपी

एकदा प्रस्तावे सिद्धसेन दिवाकर बिहार करता मासव देशना ठै-
 कार नगरमां गया नगरना जक्ष आबकोए आचार्यने विनंति करी के,
 हे जगवन् आ नगरनी समीप एक गाम हतु तेमां सुवर नामनो राज
 पुत्र गामनो अधिपति हतो तेने वे स्त्रीठ हती एक स्त्रीने प्रथम पुत्री
 जन्मी ते पुत्रीवाली स्त्रीए विचार कयों के मारी शोकने पुत्र न थाय
 तो सार पुत्र थशे तो ते पतिने वल्लज थशे, तेथी दाइ (सुयाणी) ने
 मस्ती अवसरनो खाज छइ पोतानी शोकना जन्मेला पुत्रने बहार फेंकावी
 दीधो, अने तस्कासनी मरेस्ती पुत्री तेनी पासे मुकी बीधी जे पुत्रने ब
 हार फेंकी दीधो हतो, तेने कुलदेवीए गायन्तु रुप करी उठेर्यो ज्यारे ते
 आठ वर्षनो थयो स्थारे ओंकार नगरना शिवमदिरना अधिकारी जरटे
 तेने देख्यो, अने तेने पोतानो खेखो घनाव्यो एकदा प्रस्तावे कान्यकु-
 ब्ज देशनो राजा चहुअध हतो, ते दिग्विजय करवावास्ते पढाव नास्ती
 रह्यो हतो, रात्रिमां नानाचेखाने शिवजक्त व्यंतर देवताए कसुं के शेष
 जोग राजाने आपजे, जेथी तेनी आंखो सारी थशे तेणे तेम कयांघी
 राजानी आंख सारी थइ गइ राजाए एकसो गाम मदिरना स्वर्ष

वास्ते आप्यां. अने आ मोटुं शिवमंदिर पण तेणेज बंधाव्युं. अमने आ नगरना मिथ्यादृष्टि बलवान होवाथी जिनमंदिर बनाववा देता नथी, तेथी आपने विनंति करीये ठीये के आ मंदिरथी अधिक अमारुं मंदिर आ नगरमां बने तोज अमोने संतोष आय. आप सर्व बाबतमां समर्थ ठो. तेजनी विनंति ध्यानमां लइ वादींअ अवंती नगरमां आव्या. विक्रमादित्यना मेहेल पासे आवी दरवानना मुखथी राजाने कहेवराव्युं— “ दिह-
 क्षु त्रिङ्गुरायातस्तिष्ठति द्वारिवारितः ॥ हस्तन्यस्त चतुःश्लोक, उतागच्छ-
 तुगच्छतु ॥ १ ॥ ते श्लोक सांजली विक्रमादित्ये श्लोक तेना उत्तरमां लखी
 मोकळ्यो. “ दत्तानि दश लक्षाणि, शासनानि चतुर्दश ॥ हस्तन्यस्तचतुः-
 श्लोकः, उतागच्छतु गच्छतु ॥ १ ॥ ते श्लोक वांची आ चार्ये कहेवराव्युं के जिङ्गु
 आपने मलवा चाहे ठे. धन लेता नथी. राजाये तेमने सन्मुख बोलाव्या,
 अने पिठान थइ एटले आदर सत्कार करी कहेवा लाग्या के गुरुजी बहु
 दिवसे दर्शननो लाज आप्यो. आचार्ये कहुं धर्मकार्योमां लागवाथी बहु
 दिवसो व्यतीत थया, चिरकाले आवहुं थयुं. आ चार श्लोको श्रवण करो.
 यथा ॥ अपूर्वेयं धनुर्विद्या, जवता शिक्षिता कुतः ॥ मार्गणौघः समञ्ज्येति,
 गुणोयातिदिगन्तरे ॥ १ ॥ सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मी करसरोरुहे ॥
 कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरंगता ॥ २ ॥ कीर्ति स्तेजातजाड्येव
 चतुरंजोधिमज्जनात् ॥ आतपाय धरानाथ, गता मार्तण्डमंडलं ॥ ३ ॥
 सर्वदा सर्वदोसीति, मिथ्यासंस्तूयसे जनैः ॥ नारयोलेजिरे पृष्ठं, नवद्वारः प-
 रयोषितः ॥ ४ ॥ आ चार श्लोको सांजली राजा अत्यंत खुशी थया. गुरुने
 विनंति करवा लाग्या के, मारा राज्यमां जे कांइ सारजूत होय ते मागो,
 हुं आपने अर्पण करुं. आचार्ये कहुं, मारे तो कांइ पण चाहना नथी, प-
 रंतु उँकार नगरमां चतुर्द्वारि जैनमंदिर शिवमंदिरथी श्रेष्ठ तथा उंचुं ब-
 नावो, अने प्रतिष्ठा पण करावो; राजाये गुरुना फरमान मुजब कर्तुं. जैन-
 मतनी प्रजावना देखी श्री संघ अति संतुष्ट थयो. इत्यादि अनेक प्रकारे
 जैनधर्मनी प्रजावना करी दक्षिण देशमां प्रतिष्ठान पुरमां जइ ते अनशन
 करी देवलोक प्राप्त करता हवा. त्यांथी संघे एक जहने सिद्धसेन सूरिना
 खबर आपवा तेमना गछ पासे मोकळ्या. जह्ने सूरियोनी सत्तामां जइ
 अर्थ श्लोक कह्यो, अने वारंवार ते अर्थ श्लोकज बोलवा लाग्यो. यथा ॥

स्त्रीनां तेजनी जेवो तढतढात करतो प्रथम अग्नि निकळ्यो, पठी श्री पा
 र्श्वनाथजीनु विंघ प्रगट थयु, एटखे वादी सिद्धसेनजीए कल्याणमं
 विरावि स्तवनो करी द्रुमा मागी विक्रमादित्य घोखवा खाग्या के हे
 जगवन् आ अहट पूर्व आश्चर्य शु घताव्यु ? आ नवा देव कोण ठे ?
 वल्ली आ प्रगट शा वास्ते थया ? एम पुठतां सिद्धसेन सूरिण अचती-
 सुकमाख तथा तेना पुत्र महाकाख संघधी अने ब्राह्मणोए काखानुसारे
 वख पामी मूर्ति नीचे दबावी शिवलिंग स्थापन करी देवासंघधी सर्व
 वृत्तांत कळो वल्ली कळुं के शासन देवताए मारी स्तुतिथी शिवलिंग
 फाटीने वषमांघी आ प्रतिमा प्रगट करी ठे हवे तमे सत्य असत्यनो
 निर्णय करो विक्रमादित्य आ कार्यधी संतोप पामी देवनी समक्ष गुरु-
 मुखधी धार धत एहण करता हवा, अने मंदिरना खर्च वास्ते एकसो
 गाम आपता हवा, तथा सिद्धसेन महाराजनी बहु प्रशसा करी पोता
 ना स्थाने गया वादीं सिद्धसेनने संघे अति तुष्टमान थइ संघमां स्त्री
 धा, अने आचार्य पदधी पूर्वनी जेम आपी

एकदा प्रस्तावे सिद्धसेन दिवाकर विहार करता माखव देशना ठै-
 कार नगरमां गया नगरना जक्त श्रावकोए आचार्यने विनंति करी के,
 हे जगवन् आ नगरनी समीप एक गाम हतुं तेमां सुवर नामनो राज
 पुत्र गामनो अधिपति हतो तेने वे स्त्रीठ हती एक स्त्रीने प्रथम पुत्री
 जन्मी ते पुत्रीवास्त्री स्त्रीए विचार कयों के मारी शोकने पुत्र न थाय
 तो सारु पुत्र थशे तो ते पतिने बल्लज थशे, तेथी वाइ (सुयाणी) ने
 मल्ली अवसरनो खान खइ पोतानी शोकना जन्मेखा पुत्रने बहार फेंकावी
 दीधो, अने तत्काखनी मरेस्त्री पुत्री तेनी पासे मुक्की दीधी जे पुत्रने ब
 हार फेंकी दीधो हतो, तेने कुखदेवीए गायनु रुप करी छठेयों ज्यारे ते
 आठ वर्षनो थयो त्यारे ओंकार नगरना शिवमंदिरना अधिकारी चरटे
 तेने देख्यो, अने तेने पोतानो खेखो घनाव्यो एकदा प्रस्तावे कान्यकु-
 ळज देशनो राजा बहुअध हतो, ते विग्विजय करवावास्ते पढाव नाखी
 रह्यो हतो, रात्रिमां नानाचेखाने शिवजक्त व्यतर देवताए कळु के शेष
 जोग राजाने आपजे, जेथी तेनी आंखो सारी थशे तेणे तेम कर्णधी
 राजानी आंख सारी थइ गइ राजाए एकसो गाम मंदिरना खर्च

वास्ते आप्यां. अने आ मोटुं शिवमंदिर पण तेणेज बंधाव्युं. अमने आ नगरना मिथ्यादृष्टिं बलवान होवाथी जिनमंदिर बनाववा देता नथी, तेथी आपने विनंति करीये ठीये के आ मंदिरथी अधिक अमारुं मंदिर आ नगरमां बने तोज अमोने संतोष थाय. आप सर्व बाबतमां समर्थ ठो. तेउनी विनंति ध्यानमां लइ वार्दीं अवंती नगरमां आव्या. विक्रमादित्यना मेहेल पासे आवी दरवानना मुखथी राजाने कहेवराव्युं— “ दिह-
 कु त्रिङ्कुरायातस्तिष्ठति द्वारिवारितः ॥ हस्तन्यस्त चतुःश्लोक, उतागच्छ-
 तुगच्छतु ॥ १ ॥ ते श्लोक सांजली विक्रमादित्ये श्लोक तेना उत्तरमां लखी
 मोकळ्यो. “ दत्तानि दश लक्षाणि, शासनानि चतुर्दश ॥ हस्तन्यस्तचतुः-
 श्लोकः, उतागच्छतु गच्छतु ॥ १ ॥ ते श्लोक वांची आ चार्ये कहेवराव्युं के त्रिङ्कुर
 आपने मलवा चाहे ठे. धन लेता नथी. राजाये तेमने सन्मुख बोलाव्या,
 अने पिठान थइ एटले आदर सत्कार करी कहेवा लाग्या के गुरुजी बहु
 दिवसे दर्शननो लाज आप्यो. आचार्ये कहुं धर्मकार्योमां लागवाथी बहु
 दिवसो व्यतीत थया, चिरकाले आववुं थयुं. आ चार श्लोको श्रवण करो.
 यथा ॥ अपूर्वेयं धनुर्विद्या, जवता शिक्षिता कुतः ॥ मार्गणौघः समन्येति,
 गुणोयातिदिगन्तरे ॥ १ ॥ सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मी करसरोरुहे ॥
 कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरंगता ॥ २ ॥ कीर्ति स्तेजातजाड्येव
 चतुरंजोधिमज्जनात् ॥ आतपाय धरानाथ, गता मार्तण्डमंडलं ॥ ३ ॥
 सर्वदा सर्वदोसीति, मिथ्यासंस्तूयसे जनैः ॥ नारयोलेजिरे पृष्ठं, नवद्वारः प-
 रयोषितः ॥ ४ ॥ आ चार श्लोको सांजली राजा अत्यंत खुशी थया. गुरुने
 विनंति करवा लाग्या के, मारा राज्यमां जे कांइ सारजूत होय ते मागो,
 हुं आपने अर्पण करूं. आचार्ये कहुं, मारे तो कांइ पण चाहना नथी, प-
 रंतु उँकार नगरमां चतुर्द्वारि जैनमंदिर शिवमंदिरथी श्रेष्ठ तथा उंचुं ब-
 नावो, अने प्रतिष्ठा पण करावो; राजाये गुरुना फरमान मुजब कर्तुं. जैन-
 मतनी प्रजावना देखी श्री संघ अति संतुष्ट थयो. इत्यादि अनेक प्रकारे
 जैनधर्मनी प्रजावना करी दक्षिण देशमां प्रतिष्ठान पुरमां जइ ते अनशन
 करी देवलोक प्राप्त करता हवा. त्यांथी संघे एक जहने सिद्धसेन सूरिना
 खबर आपवा तेमना गच्छ पासे मोकळ्या. जहे सूरियोनी सत्तामां जइ
 अर्ध श्लोक कह्यो, अने वारंवार ते अर्ध श्लोकज बोलवा लाग्यो. यथा ॥

स्फुरति वाविखद्योत, सांप्रत वक्षिणापथे ॥ ज्यारे धारंवार आ अर्थ
श्लोक सिद्धसेनजीनी वेहेन एक साध्वी हुता, तेमणे साजळ्यो, त्यारे सिद्ध
सारस्वत मन्त्रची वाकीनो अर्थ श्लोक तेमणे पुर्ण कर्यो यथा ॥ नूनम
स्त गतोवादी, सिद्धसेनोदिवाकर ॥ १ ॥ पठी ते जे सूर्य वृत्तांत कळो
संघने अत्यंत शोक थयो ॥ इति सिद्धसेन दिवाकर संवध

सुहृस्ति आचार्य श्रीश वर्ष गृहस्थावास, चोवीस वर्ष व्रतपर्याय, ठे
तासीस वर्ष युगप्रधान पदवी, सर्वायु एकसो वर्षनु जोगवी, श्री महावीर
पठी (१९१) वर्ष पठी स्वर्गे गया

ए श्री सुहृस्ति सूरिनी पाट उपर श्रीसुस्थित सूरि तथा सुप्रतिषिद्ध
सूरि नामना वे शिष्यो वेठा तेठये क्रोढो वार सूरि मन्त्रनो जाप कर्यो,
तेथी गद्यनु नाम कोटिक श्री सधे राख्यु सुधर्मस्वामिथी आठ पाट
सुधी तो अणगार, निर्ग्रंथ गद्य नाम हतु धीजु कोटिक नाम थयु

१० श्री सुस्थित सूरिनी पाट उपर श्री इन्द्रविजय सूरि थया आ अ
वसरमा श्री महावीरथी (४५३) वर्ष पठी गर्दनिष्ठ राजानो उछेव क
रनार धीजा कासिकाचार्य थया, तेनी कथा कल्पसूत्रमांकथन करेली ठे
वली श्री महावीरथी (४५३) वर्ष पठी मृगुकछ (जरुच) मा श्री आर्य
खपुटाचार्य विद्याचक्रवर्ती थया तेनो प्रवच श्री प्रवचचिंतामणि ग्रंथ,
तथा हारिजड्डी आघश्यकनी टीकाथी जाणवो वली प्रजावक चरित्रमां
एम खख्यु ठे के, श्रीमहावीरथी (४७४) वर्ष पठी श्री खपुटाचार्य तथा
(४६४ (४६७) वर्ष पठी आर्यमशु, गृहवादि, पादासित, तथा सिद्धसेन
दिवाकर थया जे सिद्धसेन दिवाकरे विक्रमादित्यने जैनधर्मी कर्या ते
विक्रमादित्य श्रीमहावीरथी (४७०) वर्ष थया ते वर्षे आ प्रमाणे थयां जे
रात्रिये श्री महावीरस्वामि निर्वाण पाम्या, ते दिवसे अवती नगरीमां
पासक नामना राजानो राज्याजिपेक थयो आ पासक चंद्रप्रद्योतनो
पौत्र हुतो तेनु राज्य (६०) साठ वर्ष रथु तेनी पठी श्रेणिकनो पुत्र
फोणिक अने फोणिकनो पुत्र उदायी, ज्यारे पुत्रपिना मरण पाम्यो, त्यारे
तेनी गादी उपर नद नामनो नाइ वेळो तेनी गादी उपर सर्वे नंद ना
मना नव राजा थया तेनु राज्य (१५५) वर्ष मुधी रथु नयमा नवनी
गादी उपर मौर्यपशी चंद्रगुप्त राजा थयो तेनो पुत्र विंदुसार, तेनो पुत्र

અશોક, અશોકનો પુત્ર કુણાલ, અને કુણાલનો પુત્ર સંપ્રતિ મહારાજ થયો. મૌર્યવંશજોનું સર્વ રાજ્ય (૧૦૦) વર્ષ સુધી રહ્યું. પૂર્વોક્ત સર્વ રાજા પ્રાયઃ જૈનધર્મી હતા. તેડની પઠી ત્રીશ વર્ષ સુધી પુષ્પમિત્ર રાજાનું રાજ્ય રહ્યું. ત્યાર વાદ વલમિત્ર, જાનુમિત્ર, આ વંને રાજાડયે (૬૦) વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું. ત્યાર પઠી નન્નવાહન રાજાએ (૪૦) વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું. ત્યાર પઠી ગર્દજિહ્વનું રાજ્ય (૧૩) વર્ષ રહ્યું. વાદ ચાર વર્ષ શકોનું રાજ્ય રહ્યું. પઠી શકોનો વિક્રમાદિત્યે પરાજય કરી પોતાનું રાજ્ય સ્થાપન કર્યું. આ સર્વ મઢી (૪૭૦) વર્ષો થયાં.

શ્રી ઇન્દ્રદિન્નસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી દિન્નસૂરિ વેઠા. ૧૨ શ્રીદિન્નસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી સિંહગિરિ સૂરિ વેઠા. ૧૩ સિંહગિરિજીની પાટ ઉપર શ્રી વજ્રસ્વામિ વેઠા. શ્રી વજ્રસ્વામિ વાલ્યાવસ્થાથી જાતિસ્મરણ જ્ઞાન-વાલા હતા. તેડને આકાશગામિની વિદ્યા પળ હતી. તેડયે વીજા વાર વર્ષો ડુકાલમાં સંઘનું રક્ષણ કર્યું; વઢી દક્ષિણમાં વૌઢ્ઢોના રાજ્યમાં શ્રી જિનેન્દ્ર પૂજાવાસ્તે પુષ્પો પળ તેમણે લાવી આપ્યાં, અને વૌઢ્ઢરાજાને જૈનમતી વનાવ્યો. વજ્રસ્વામી દશ પૂર્વધર હતા, જેનાથી શ્રી વજ્રશાખા ઉત્પન્ન થઈ. તેમનો પ્રવંધ આવશ્યક વૃત્તિથી જાણવો. શ્રીવજ્રસ્વામિ શ્રીમહાવીર પઠી ચારસો ઢઠું વરસે વિક્રમાદિત્યના સંવત ૨૬ માં જન્મ્યા. આઠ વર્ષ ઘરમાં રહ્યા. ચમાઢીશ વર્ષ સાધુ પર્યાય, અને ઢત્રીસ વર્ષ યુગપ્રધાન પદવી, સર્વાયુ અઠાશી વર્ષનું જોગવી સ્વર્ગે ગયા. આ આચાર્યના સમયમાં જાવડશાહ શેઠે શ્રી શત્રુંજય તીર્થ ઉપર સંવત (૧૦૦) માં તેરમો ડઢ્ઢાર કર્યો. તે વખતે શ્રી વજ્રસ્વામિયે પ્રતિષ્ઠા કરી. શ્રી વજ્રસ્વામિ શ્રીમહાવીરસ્વામિ પઠી (૫૦૪) વર્ષે સ્વર્ગે ગયા. શ્રી વજ્રસ્વામિના સમયમાં દશમું પૂર્વ, ચોથું સંહનન અને ચોથું સંસ્થાન વ્યવઢેદ ગયાં. શ્રી સુહસ્તિ સૂરિ આઠમાં અને શ્રી વજ્રસ્વામિ તેરમાં, તેડની પાટની વચમાં વીજી પટાવઢીડમાં ૧ શ્રીગુણસુંદર સૂરિ, ૨ શ્રી કાલિકાચાર્ય, ૩ શ્રી સ્કંધિલાચાર્ય, ૪ શ્રી રેવતમિત્રસૂરિ, ૫ શ્રીધર્મ સૂરિ, ૬ શ્રી જઢ્ઢગુપ્તાચાર્ય, આ સાત અનુક્રમે યુગ પ્રધાન આચાર્યો થયા. વઢી શ્રી મહાવીરથી (૫૩૩) વર્ષ પઠી શ્રી આર્યરક્ષિતસૂરિયે સર્વ શા-સ્ત્રોના અનુયોગ પૃથક્ પૃથક્ કઢી ઢીધા. આ પ્રવંધ આવશ્યકવૃત્તિથી

जाणवो श्री महावीरधी (५४०) में वर्षे त्रैराशिमतने जीतनारा श्रीगुप्त सूरि थया तेमनो प्रबंध श्री उत्तराण्ययननी वृत्ति तथा विशेषावश्यक सूत्रधी जाणवो जेणे त्रैराशि मत प्रगट कयों, तेनु नाम रोहगुप्त हतु, ते श्रीगुप्त सूरिनो चेसो हतो तेनु उल्लुक गोत्र हतु ज्यारे रोहगुप्त गुरुनी साथे वादमां पराजय पाम्यो, अने कवामह न ठोळ्यो, स्यारे अतरंजीका नगरीना वल्लभी राजाये तेने राज्य बहार कयों ते रोहगुप्ते कणाद नामनो शिष्य कयों, अने तेने १ ऊव्य, २ गुण, ३ कर्म, ४ सामान्य, ५ विशेष, ६ समवाय, आठ पदार्थोंनु स्वरूप बताव्युं, पठी कणादे वैशेषिक सूत्र बनाव्यां त्यारधी वैशेषिक मत चाख्यो

१४ श्रीवज्रस्वामिनी पाट उपर औदमा श्री वज्रसेन सूरि वेठा ते ठं डुकासमां श्री वज्रस्वामिना आदेशधी सोपारक पत्तनमां गया ते न गरमां जीनदत्त नामना शेठना घरमां इश्वरी नामनी तेनी पक्षीय खाख रुपेआ खरची एक अन्ननी हांढी राधवा चढावी हती, तेमां केर नांखवा जती हती, कारण के, तेठये धायुं के अन्न तो मल्लतुं नथी, अने डुकास मटवानो नथी, जेधी केर खाइ घरना सर्व आदमीठये मरवानो निश्चय कयों हतो, ते अवसरे श्री वज्रसेन सूरि ते स्थले आवी पहुँच्या तेठने तेमणे कष्ट के तमे केर खाठ नही, आवती काखे सुकास बइ जशे ते उपरधी तेठये केर खाधु नहि श्री गुरुना वधन मुजव सुकास थयो, अने शेठना चारे पुत्रोये दीक्षा स्वीधी तेठना नाम १ नागेंद्र, २ चंड, ३ निवृत्त, ४ विद्याधर ते चारेधी स्वस्व नामना चार कुल थया श्रीवज्र सेन सूरि नव वर्षे सुधी गृहवासमां रखा (११६) वर्षे सुधी साधुपर्याय अने त्रण वर्षे युगप्रधान पदधी, सर्वायु (१२०) वर्षनुं जोगवी, श्रीमहा वीरधी (६२०) वर्षे पठी स्वर्गे गया श्रीवज्रस्वामी अने श्रीवज्रसेनसूरिनी वचमा श्रीआर्यरक्षितसूरि तथा श्रीधुर्वक्षिका पुण्यसूरि, आ वे युग प्रधानो थया श्री महावीरधी (५०४) वर्षे पठी सातमो निन्हव थयो, तथा श्री महावीरधी (६०९) वर्षे पठी श्रीकृष्ण सूरिनो शिष्य शिवजूति नामनो हतो, तेणे विगधर मत चलाव्यो ते अधिकार श्रीविशेषावश्यकाविधी जाणवो

१५ श्री वज्रसेन सूरिनी पाट उपर श्री चंड सूरि येठा तेमना नाम थी गछनु नाम पण चंड गछ थयु १६ श्री चंडसूरिनी पाट उपर श्री

१९ श्री प्रद्योतन सूरिनी पाठ उपर श्रीमानदेव सूरि थया. तेमना सूरिपदस्थापनावसरे बंने स्कंधो उपर सरस्वती अने लक्ष्मी साक्षात् देखी आ महान् पुरुष चारित्र्यी ब्रष्ट थइ जशे, एवा विचारथी खिन्नचित्तवाला गुरुने देखी, तेमणे गुरुनी पासे एवो नियम कयों के, जक्तिवाला गृहस्थना घरनी जिह्वा लेवी नही, तथा दुध, दहीं इत्यादि ठये विगयनो त्याग कयों. तेमना आ प्रमाणे तपना प्रज्ञावथी नडोलपुरमां (पाद्वीनी पासेना गाममां) १ पद्मा, २ जया, ३ विजया, ४ अपराजीता, आ चार देवीउं तेमनी सेवा करती हती. ते देखी केटलाएक मूर्ख लोको कहेवा लाग्या के आ आचार्य स्त्रीसंग केम करे ठे ? ते प्रमाणे बोलनाराउने ते देवी-उंये शिक्षा करी. तेमना समयमां तिहिला (गजनी) नगरीमां बहु आ-वको हता, तेउंमां मरकीनो उपद्रव थवाथी, तेउंनी शांतिवास्ते श्रीमान-देव सूरिये नडोलपुरथी शांतिस्तोत्र बनावी मोकद्वयुं.

શ્રીમાનદેવ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી માનતુંગ સૂરિ ગયા. તેમણે જત્કા-
મર સ્તવનની રચના કરી બાળ અને મયુર જેવા પંડિતોની વિદ્યાથી ચમ-
ત્કાર પામેલા વૃદ્ધ જોજ રાજાને પ્રતિબોધ્યો; તથા જયહર સ્તવન રચી
નાગરાજાને વશ કર્યો. વહ્લી જત્તિજર શ્યાદિ સ્તવનોની પણ તેમણે ર-
ચના કરેલી છે. પ્રજાવક ચરિત્રમાં પ્રથમ શ્રીમાનતુંગ સૂરિનું ચરિત્ર વ-
ર્ણવેલ છે, અને પછી દેવસૂરિના શિષ્ય પ્રદ્યોત્તન સૂરિ, અને તેમના શિષ્ય
શ્રી માનદેવ સૂરિનો પ્રબંધ લખેલ છે, પરંતુ તેથી શંકા ન કરવી, કારણ
કે પ્રજાવક ચરિત્રમાં બીજા પણ કેટલાંક પ્રબંધો આગલ પાઠલ
કથન કરેલ છે.

११ श्री मानतुंग सूरिनी पाट उपर श्रीवीरसूरि यया श्रीवीर सूरि
श्री महावीर पठी (११०) वर्षो पठी नागपुरमा श्री नमिनाथ अहर्तन
प्रतिमानी प्रतिष्ठा करी ॥ यदुक्त ॥ नागपुरे नमिजवन, प्रतिष्ठया महित
सौभाग्य ॥ अजवहीराचार्य, छिजि शतै साविकै राह ॥ १ ॥

१२ श्रीवीर सूरिनी पाट उपर श्री जयदेवसूरि वेठा (१३) श्रीजय
देवसूरिनी पाट उपर श्री देवानव सूरि वेठा आ अवसरमां श्री महा
वीरधी (१४५) वर्ष पठी वल्लजी नगरी छुटी, तथा (१०१) वर्ष पठी
चैत्येस्थिति, तथा (१०६) वर्ष पठी ब्रह्म द्विपिका (१४) श्री देवानव
सूरिनी पाट उपर श्री विक्रमसूरि वेठा (१५) श्रीविक्रम सूरिनी पाट
उपर श्री नरसिंह सूरि वेठा यत ॥ नरसिंह सूरिरासी, वतोऽखिलग्रथ
पारगोयेन ॥ यद्दो नरसिंह पुरे, मांसरतिस्स्याजीताखगिरा ॥१॥ (१५)
श्री नरसिंह सूरिनी पाट उपर श्री समुद्रसूरि वेठा यत ॥ वसंततिल
काष्टम् ॥ खोमीण राजकुलजोपि समुद्रसूरि, गेष्टं शशाम किल य प्र
वण प्रमाणी ॥ जीत्वा तदाक्षपनकान् स्ववश वितेने, नागद्वे जुग
नाथ नमस्य तीर्थम् ॥ १ ॥ (१७) श्री समुद्र सूरिनी पाट उपर श्रीमा
नदेव सूरि यया यतः ॥ वसंततिलका ष्टम् ॥ विद्या समुद्र हरिजड
मुर्नाडमित्र, सूरि ध्वज पुनरेवहि मानदेव ॥ मांथात् प्रयातमपियोन
सूरि मत्र, खेजेयिका मुखगिरा तपसोह्वयंते ॥ १ ॥ श्रीमहावीरधी एक
हजार वर्षे पठी सत्यमित्र आचार्यनी साथे पूर्वनो व्यवष्टेव ययो श्रीव
जसेनसूरि अने सत्यमित्र आचार्यनी वचमां १ श्री नागहस्ति, २ श्रीरे
वतीमित्र, ३ ब्रह्महीप, ४ नागार्जुन, ५ भूतविघ्न, ६ श्री कालकसूरि,
आ ठ युगप्रधान अनुक्रमे यया युगप्रधानो मध्येना सुधर्म इंडधी वं
दायेखा अने प्रथमानुं योग सूत्रोना सूत्रधार कल्प श्री कालिकाचार्य श्री
महावीरधी (११३) वर्षे पठी पांचमधी चोथनी संवत्सरी करी, अने श्री
महावीरधी (१०५५) वर्षे पठी अने विक्रमादित्यधी (५८५) वर्षे पठी
याकिनी साधवीना धर्मपुत्र श्रीहरिजड सूरि स्वर्गवास पाम्या, तथा
(१११५) वर्षे पठी श्री जीनजडगणि युगप्रधान यया आ जीनजड
गणि ध्यानशतकना कर्त्ता, हरिजड सूरिना ग्रथ उपर टीका करनार
होवार्थी धीजा जीनजड ठे, आ कथन पटावलिमा ठे, परंतु श्री जीन

જદ્રગણિક્ષમાશ્રમણનું આયુષ્ય (૧૦૪) વર્ષનું હતું, તે કારણથી જો હરિજદ્ર સૂરિના વચ્ચતમાં વિદ્યામાન હોય તોપણ વિરોધ નથી.

૨૮ શ્રીમાન દેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિબુધપ્રજસૂરિ થયા. (૨૯) શ્રીવિબુધ પ્રજસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી જયાનંદ સૂરિ થયા. (૩૦) શ્રી જયાનંદ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીરવિપ્રજસૂરિ થયા, તેમણે શ્રી મહાવીર પઠી (૧૧૭૦) વર્ષે નડોલ નગરમાં શ્રી નેમિનાથ જગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરી. શ્રીમહાવીર પઠી (૧૧૯૦) વર્ષે ઉમાસ્વાતિ યુગપ્રધાન થયા. (૩૧) શ્રી રવિપ્રજસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી યશોદેવ સૂરિ થયા. શ્રી મહાવીરથી (૧૨૭૨) વર્ષ પઠી અને વિક્રમ સંવત (૮૦૨) માં વનરાજ, ચાવડા વંશના રાજાએ ગુજરાતમાં આણહિલપુર પાટણ વસાવ્યું; વનરાજ જૈન મતાનુસારી રાજા હતો. વિક્રમ સંવત ૮૦૦ ના જાદરવાસુદ ત્રીજને દિવસે વપ્પ-જદ્ર આચાર્યનો જન્મ થયો, જેણે ગ્વાલિયરના આમ નામના રાજાને જૈની બનાવ્યો. તેનું ચરિત્ર પ્રવંધ ચિંતામણિ ગ્રંથથી જાણવું.

૩૨ શ્રી યશોદેવ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિ થયા. (૩૩) શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિની પાટ ઉપર શ્રીમાન દેવસૂરિ થયા, જેમણે ઉપધાન વાચ્ય ગ્રંથની રચના કરી (૩૪) શ્રી માનદેવ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીવિમલચંદ્ર સૂરિ થયા. (૩૫) શ્રીવિમલચંદ્રસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી ઉદ્યોતન સૂરિ થયા. શ્રીઉદ્યોતન સૂરિ અર્બુદાચલ (આબુ) પર્વત ઉપર યાત્રા કરવા આવ્યા. ત્યાં ટેલી ગામ નજીક મોટાવડ વૃક્ષની ઢાયામાં બેસી, પોતાની પાટની વૃદ્ધિ થવા વાસ્તે સારું મુહૂર્ત દેખી શ્રી મહાવીરથી (૧૪૬૪) વર્ષ પઠી અને વિક્રમ સંવત (૯૯૪) વર્ષ પઠી પોતાની પાટ ઉપર શ્રી સર્વ-દેવ પ્રમુખ આઠ આચાર્યની સ્થાપના કરી; કેટલાક માત્ર સર્વદેવ સૂરિની સ્થાપના કરી એમ કથન કરે છે. મોટા વડવૃક્ષ નીચે સૂરિ પદવી દેવાથી વનવાસી ગઢનું નામ વડગઢ પાંચમું થયું. “પ્રધાન શિષ્ય સં-તત્યા, જ્ઞાનાદિ ગુણૈઃ પ્રધાન ચરિતૈશ્ચ વૃદ્ધત્વાદ્વૃદ્ધજઞ્ઞ શત્યપિ”

૩૫ શ્રી ઉદ્યોતન સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી સર્વદેવસૂરિ થયા; કેટલા-ક શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિ તથા ઉપધાન ગ્રંથ કર્તા શ્રીમાન દેવસૂરિ આ બંને આચાર્યોને પદધર માનતા નથી. તેઓના અગ્નિપ્રાય પ્રમાણે શ્રી સર્વ-દેવસૂરિ ચોત્રીસમી પાટ ઉપર થયા શ્રી મહાવીર પઠી (૧૪૬૪) વર્ષ પઠી અને વિક્રમ સંવત (૯૯૪) વર્ષ પઠી પોતાની પાટ ઉપર શ્રી સર્વ-દેવસૂરિ ચોત્રીસમી પાટ ઉપર થયા શ્રી મહાવીર પઠી (૧૪૬૪) વર્ષ પઠી અને વિક્રમ સંવત (૯૯૪) વર્ષ પઠી પોતાની પાટ ઉપર શ્રી સર્વ-દેવસૂરિ ચોત્રીસમી પાટ ઉપર થયા

જેમ સુશિષ્ય સ્થિતિમાન હતા તેમણે વિક્રમ સંવત (૧૦૧૦) પઠી રામ સૈન્ય પુરમાં શ્રીરીપજદેવ જગવાનની તથા શ્રીચંદ્રપ્રજ સ્વામિની પ્રતિષ્ઠા કરી, અને ચંદ્રાવતીમાં કુંકળ મત્રીને પ્રતિષ્ઠા કરી વીઠા આપી તેમણે ચંદ્રાવતીમાં જૈનમંદિર બંધાવ્યું હતું વિક્રમ સંવત (૧૦૨૯) વર્ષે પઠી બ નપાલ પહિસે દેશી નામમાલ્યાની રચના કરી, તથા વિક્રમ સંવત (૧૦૯૫) વર્ષે પઠી ચિરાપડીય ગણમાં વાવી વૈતાલ શ્રીશાંતિસૂરિ થયા, તેમણે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન ઉપર ટીકા કરી

૩૭ શ્રી સર્વદેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રીદેવસૂરિ થયા, તેમને રૂપશ્રી યુ રાજાએ ધિરુવ આપ્યું (૩૦) શ્રી દેવસૂરિની પાટ ઉપર ધીજા શ્રી સર્વ દેવસૂરિ થયા જેમણે યશોજ્ઞ તથા નેમિચંદ્ર પ્રમુખ આઠ આચાર્યોને આચાર્ય પદવી આપી શ્રી મહાવીરથી (૧૪૯૬) વર્ષે પઠી તક્ષિસાનું નામ ગજની રાસવામાં આવ્યું (૩૯) શ્રી સર્વ દેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી યશોજ્ઞસૂરિ તથા નેમિચંદ્રસૂરિ બંને ગુરુ બ્રાહ્મણે બેઠા વિક્રમ સંવત (૧૧૩૫) પઠી તથા અન્ય કથન મુજબ (૧૧૩૯) વર્ષે પઠી નવાંગીદૃષ્ટિ કરનારા શ્રીઅજયદેવસૂરિ મહારાજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા, અને કૂર્ધપુર ગામી ચૈત્યવાસી જીનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય શ્રી જીનવલ્લજ સૂરિયે ચિત્રકૂટમાં શ્રી મહાવીર સ્વામિના ઠ કલ્યાણકની પ્રરૂપણા કરી

૪૦ શ્રી યશોજ્ઞસૂરિ તથા શ્રી નેમિચંદ્રસૂરિની પાટ ઉપર શ્રીમુનિ ચંદ્રસૂરિ થયા જેઠંયે યાવત્ જીવ માત્ર સૌધીર પાળી પીધાનુ રાસી, સર્વ વિગયનો ત્યાગ કર્યો વસી તેઠંયે શ્રીહરિજ્ઞસૂરિકૃત અનેકાંતજયપતા કા પ્રમુખ અનેક ગ્રંથોની પઞ્જીકા કરી, તથા ઉપદેશદૃષ્ટિ, યોગધિષ્ઠિતદૃષ્ટિ પ્રમુખ અનેક દૃષ્ટિઠંની રચના કરવાથી જગત્માં તાર્કિક શિરોમણિ પદા ધિરુવથી પ્રસિદ્ધ થયા આ આચાર્ય મહા ચૈરામ્પવાન્ નિસ્પૃહી થયા વિક્રમ સંવત (૧૧૫૯) વર્ષે પઠી ચંદ્રપ્રજથી પોર્ણિમીયક મતોત્પત્તિ ચંદ્ર ચંદ્રપ્રજને પ્રતિષ્ઠાવાવાસ્તે શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિયે પાક્કિક સસતિકાની રચના કરી. શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિના શિષ્ય વાવી શ્રી અજીતદેવસૂરિ તથા દેવસૂરિ પ્રમુખ થયા શ્રી અજીતદેવસૂરિયે અણહિલપુર પાટણમાં શ્રી સિદ્ધ રાજ જયસિંહ રાજાની સજામાં અનેક વિદ્વાનો સાથે વાદ કરી ચોરાસી વાદથી સર્વ વાદીઠંને પરાજય પમાડ્યા તે પ્રસંગે દિગંધર મતના ચક્રવર્તી,

श्रीकुमुदचंद्र आचार्यने पण वादमांजीती लीधा, अने दिगंबरोनो पाटणमां प्रवेश बंध कराव्यो. आ बिना अत्यारसुधी प्रसिद्ध ठे. तेउये विक्रम संवत (११०४) मां फलवर्द्धि ग्राममां चैत्यबिंबोनी प्रतिष्ठा करी, तथा आरासणामां श्रीनेमिनाथनी प्रतिष्ठा करी. तेउए (८४०००) चोरासी हजार श्लोक प्रमाण स्याद्वाद रत्नाकरनामना ग्रंथनी रचना करी, अने तेमनाथी मोटा नामांकित चोवीश आचार्योंनी शाखा थइ. तेउनो जन्म संवत (११३४) दीक्षा संवत (११५२) सूरिपद संवत (११७४) मां प्राप्त थयुं. संवत (११९०) आ-वण कृष्ण सप्तमी गुरुवारनारोज तेमनो स्वर्गवास थयो. तेमना समयमां श्री देवचंद्रसूरिना शिष्य त्रण क्रोड ग्रंथना कर्त्ता, कलिकालमां सर्वज्ञ विरुद धारक, पाटणना कुमारपालना प्रतिबोधक, सवालदा श्लोक प्र-माण पंचांग व्याकरणना कर्त्ता श्री हेमचंद्रसूरि विद्यासमुद्र थया, ते-मनो विक्रम संवत (११४५) मां जन्म, संवत (११५०) दीक्षा, संवत (११६६) मां सूरि पद अने संवत (११९९) मां स्वर्गवास थयो. ते-मनुं संपूर्ण चरित्र श्री प्रबंधचिंतामणि तथा श्रीकुमारपालचरित्रथी जाणवुं.

श्रीमुनिचंद्र सूरिनी पाट उपर श्री अजीतदेवसूरि थया. तेमना स-मयमां संवत (११०४) मां खरतरोत्पत्ति, तथा संवत (११३३) मां आं-चलिक मतोत्पत्ति, तथा संवत (११३६) मां सार्द्धपौर्णिमीयक मतो-त्पत्ति, तथा संवत (११५०) मां आगमिक मतोत्पत्ति थइ. श्रीवीर ज-गवानथी (१६९२) वर्षे वागजट मंत्रीए श्री शत्रुंजय तीर्थ उपर चौदमो उद्धार कराव्यो. ते प्रसंगे साडा त्रण क्रोड रुपीआनो व्यय कयों.

४२ श्री अजित देवसूरिनी पाट उपर श्री विजयसिंह सूरि थया. जे-उए विवेकमंजरी शुरू करी. तेमना मोटा शिष्य श्री सोमप्रज्ञसूरि थया. तेउ शतार्थिकारक अर्थात् एकेक श्लोकना सो सो अर्थ निकले एवां काव्योनी रचना करनारा थया, बीजा मणिरत्न सूरि थया. (४३) श्रीविजयसिंह सूरिनी पाट उपर श्री सोमप्रज्ञसूरि तथा श्रीमणिरत्न सूरि थया. (४४) सोमप्रज्ञ सूरि तथा श्रीमणिरत्न सूरिनी पाट उपर श्रीजगच्चंद्रसूरि थया. जेमणे पोताना गढने शिथिल देखी गुरुनी आ-ज्ञाथी वैराग्य रसना समुद्र चैत्रवाल गढीय श्रीदेवचंद्र उपाध्यायनी स-हायथी क्रिया उद्धार कयों, अने हीरला जगच्चंद्र सूरि थया; कारण के ने-

જેમ સુશિષ્ય લઘિમાન હતા તેમણે વિક્રમ સંવત (૧૦૧૦) પઠી રામ સૈન્ય પુરમાં શ્રીરીપજદેવ જગવાનની તથા શ્રીચંદ્રપ્રજ સ્વામિની પ્રતિષ્ઠા કરી, અને ઘડાવતીમાં કુકળ મંત્રીને પ્રતિબોધી વીક્ષા આપી તેમણે ઘડાવતીમાં જૈનમંદિર બધાવ્યું હતું વિક્રમ સંવત (૧૦૨૯) વર્ષે પઠી ધનપાલ પદ્ધિતે દેશી નામમાલાની રચના કરી, તથા વિક્રમ સંવત (૧૦૯૫) વર્ષે પઠી ધિરાપડીય ગઠમાં વાઘી વૈતાલ શ્રીશાંતિસૂરિ થયા, તેમણે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન ઉપર ટીકા કરી

૩૭ શ્રી સર્વદેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રીદેવસૂરિ થયા, તેમને રૂપશ્રી एवं રાજાએ ધિરુદ આપ્યું (૩૭) શ્રી દેવસૂરિની પાટ ઉપર ધીજા શ્રી સર્વ દેવસૂરિ થયા જેમણે યશોજ્ઞ તથા નેમિચંદ્ર પ્રમુખ આઠ આચાર્યોને આચાર્ય પદ્ધિ આપી શ્રી મહાવીરથી (૧૪૯૬) વર્ષે પઠી તદ્દિષ્ટાતું નામ ગજની રાસવામાં આવ્યું (૩૯) શ્રી સર્વ દેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી યશોજ્ઞસૂરિ તથા નેમિચંદ્રસૂરિ બને ગુરુ જાહનંત બેઠા વિક્રમ સંવત (૧૧૩૫) પઠી તથા અન્ય કથન મુજબ (૧૧૩૯) વર્ષે પઠી નવાંગીહૃતિ કરનારા શ્રીઅજયદેવસૂરિ મહારાજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા, અને કૂર્ષપુર ગઠી ચૈત્યવાસી જીનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય શ્રી જીનવલ્લજ સૂરિયે ચિત્રકૂટમાં શ્રી મહાવીર સ્વામિના ઠ કબ્રાણકની પ્રરૂપણા કરી

૪૦ શ્રી યશોજ્ઞસૂરિ તથા શ્રી નેમિચંદ્રસૂરિની પાટ ઉપર શ્રીમુનિ ચંદ્રસૂરિ થયા જેઠંયે યાવત્ જીવ માત્ર સૌવીર પાળી પીવાનું રાસી, સર્વ વિગયનો ત્યાગ કર્યો વસી તેઠંયે શ્રીહરિજ્ઞસૂરિકૃત અનેકાંતજયપતા કા પ્રમુખ અનેક પ્રંથોની પજીકા કરી, તથા ઉપદેશહૃતિ, યોગવિંદુહૃતિ પ્રમુખ અનેક હૃતિઠંની રચના કરવાથી જગત્માં તાર્કિક શિરોમણિ પદ્ધિ ધિરુદથી પ્રસિદ્ધ થયા આ આચાર્ય મહા વૈરાગ્યવાન્ નિસ્પૃહી થયા વિક્રમ સંવત (૧૧૫૯) વર્ષે પઠી ચંદ્રપ્રજથી પૌર્ણિમીયક મતોત્પત્તિ થઈ ચંદ્રપ્રજને પ્રતિબોધવાવાસ્તે શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિયે પાક્કિક સત્તતિકાની રચના કરી શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિના શિષ્ય વાદી શ્રી અજીતદેવસૂરિ તથા દેવસૂરિ પ્રમુખ થયા શ્રી અજીતદેવસૂરિયે અણહિલપુર પાટણમાં શ્રી સિદ્ધરાજ જયસિંહ રાજાની સજામાં અનેક વિદ્વાનો સાથે વાદ કરી ચોરાસી વાદથી સર્વ વાદીઠંને પરાજય પમાડ્યા તે પ્રસંગે દિગંબર મતના ચક્રવર્તી,

ठतां श्री जगच्चंद्र सूरिण श्री देवचंद्र उपाध्यायना कहेवाची तेने सूरि-
पद आप्युं; वढी एवी धारणाची सूरिपद आपवामां आव्युं के विजय-
चंद्र देवेंद्र सूरिने सहायक थशे. विजयचंद्र बहु वखत सुधी श्री देवें-
द्रसूरिनी साथे विनयवान् शिष्यनी जेम वर्तता रह्या, परंतु ज्यारे मा-
लवा देशमां देवेंद्रसूरि आव्या, त्यारे ते वंदना करवाने पण आव्या न-
हि; वाद श्री देवेंद्र सूरिजीण कहेवराव्युं के एकज वस्तिमां आप बार
वर्ष सुधि केम रह्या ? विजयचंद्र उत्तरमां कहेवराव्युं के, शांत दांतने
बार वर्ष सुधी एक जगामां रहेवाची कांइ दोष नथी. संविद्य साधुर्त
सर्वे, देवेंद्रसूरिनी साथे रह्या. देवेंद्र सूरिजी अनेक संविद्य साधुना स-
मुदायनी साथे उपाश्रयमांज रह्या. विजयचंद्र सूरिनो समुदाय वडी
शालामां रहेवाची लोकोण तेमनुं नाम वृद्ध पौशालिक राख्युं, अने दे-
वेंद्रसूरिना समुदायनुं नाम लघु पौशालिक राख्युं. स्तंजतीर्थना चोक-
मां कुमारपालविहारमां धर्मदेशा नामे मंत्री वस्तुपाले चारे वेदोना
निर्णयकारक स्वसमय परसमयना जाणकार श्री देवेंद्रसूरिजीने वंदना
करी बहुमान आप्युं. बाद श्री देवेंद्रसूरिजी विजयचंद्रनी उपेक्षा करी
विचरता थका अनुक्रमे पालणपुरमां आव्या. चोराशी धनाढ्य शेठीआ
तथा अनेक जन समुदाय निरंतर व्याख्यान श्रवण करवा आवता ह-
ता; शास्त्रना श्रोता पुरुषो अनेक हता. पालणपुरमां व्याख्यान श्रवण
करवा आवनाराज निरंतर एक मूडा प्रमाण अक्षत अने सोल मण सो-
पारी दर्शनावसरे चढावता हता, जैनशासननी बहुज उन्नति थइ रहि
हती; ते अवसरे सुझ धर्मी लोकोण गुरुजीने विनंति करी के हे जग-
वन् ! आप अहींआ कोइने आचार्य पदवी आपी अमारा मनोरथ पूर्ण
करो. गुरुजीण उचित जाणी विक्रम संवत् (१३१३) मां पालणपुरमां
वीरधवलने श्री विद्यानंद नाम दइ सूरिपद आप्युं. तेमना अनुज जी-
मसिंहने धर्मकीर्ति उपाध्यायनी पदवी आपी. ते अवसरे प्रव्हादन-
विहारना सौवर्ण कपिशिर्ष मंडपमां कुंकुमनी वृष्टि थइ, तेथी लोको ब-
हुज आश्चर्य पाम्या. श्री विद्यानंद सूरिजीण विद्यानंद नामनुं नवीन
व्याकरण बनाव्युं. यदुक्तं ॥ विद्या नंदाजिधं येन, कृतं व्याकरणं नवं ॥
ज्ञाति सर्वोत्तमं स्वल्प, सूत्रं बह्वर्थ संग्रहं ॥१॥ बाद श्री देवेंद्रसूरिजी फरी

મળે ચિતોદના રાજાની સજ્જામા ધત્રીસ વિગર આચાર્યો સાથે વાદ કર્યો, જેમાં તેઈ હીરાની જેમ અજ્ઞેય રહ્યા, તેથી રાજાએ તેમને હીરણ્ય જગચંડ સૂરિ યવુ ધિરુદ આપ્યુ વલી તેમણે જાવજીવ આધ્યાત્મ તપનો અગ્નિગ્રહ કર્યો ઘાર વર્ષ તપ કરતાં થયાં પટલે ચિતોદના રાણાએ તેમને તપા યવુ ધિરુદ આપ્યુ સંવત (૧૨૦૫) માં વઢગઠનુ નામ તપગઠ થયુ આ પ્ર માણે ઠ નામો થયાં ૧ નિમ્બ, ૨ કોટિક ૩ ચંડ, ૪ ધનવાસી, ૫ વઢગઠ, ૬ તપ ગઠ આ ઠ નામોના પ્રવૃત્ત કરનારા હેતુરુપ આચાર્યો થયા તેના નામ ૧ શ્રીસુધર્મસ્વામિ, ૨ શ્રીસુસ્થિતસૂરિ, ૩ શ્રીચંડસૂરિ, ૪ શ્રી સા મંત્રજ્ઞસૂરિ, ૫ શ્રી સર્વદેવસૂરિ ૬ શ્રી જગચંડસૂરિ

૪૫ શ્રી જગચંડ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી દેવેંડ સૂરિ થયા તેમણે માલ્લા ધાની ઠક્કાયન નગરીમાં જીનચંડ નામના મોટા શેઠના ધીરધવલ નામના પુત્રનો વિવાહ નિમિત્તે મહોત્સવ થઈ રહ્યો હતો, તે ધીરધવલ કુમારને પ્રતિયોગ કરી સંવત (૧૩૦૨) માં વીઢા આપી, સ્યારવાદ તેના બ્રાહ્મને પળ વીઢા આપી, તેઈ વીર્ધકાલસુધી માલ્લા વેશમાં વિહાર કરતા રહ્યા યાદ દેવેંડસૂરિ ગુજરાતમા સ્તજતીર્થમા આવ્યા, ત્યાં પ્રથમથી શ્રી વિ જયચંડસૂરિ ગીતાઈને પૃથક્ પૃથક્ વચ્ચોની પોટલીઈ આપે છે, નિત્ય વિ ગય લાવાની આઢા આપે છે, નિરતર વચ્ચ ધોવાની તથા ફલ, શાક લે વાની અને નિધિ પ્રત્યાહ્યાનમાં ધિગયગત લેવાનું કહે છે, તથા આર્યાનો લાલેલો આહાર સાધુ વાપરે પવી આઢા આપે છે, વલી વિન પ્રત્યે દ્વિ ધિધ પ્રત્યાહ્યાન, અને રહસ્યોને અવર્જીને વાસ્તે પ્રતિક્રમણ કરાવાની આઢા આપે છે, તથા સવિજ્ઞાને વિન તેમને ધેર ગીતાઈ જાય, લેપની સંનિધિ રાલ્લી, તત્કાલનુ ઇષ્ણોવક રહ્ણ કરવુ, હત્યાદિ કામ કરવાથી કેટલાપક શિથિલાચારી સાધુને સાથે લઈ સદોપ પોપધશાલામાં રહ્યા છે

આ વિજયચંડ આચાર્યની ઇત્તિ આ પ્રમાણે છે મત્રી વસ્તુપાલના ધરમા વિજયચંડ નામનો વફતરી હતો, તે કોઈ અપરાધથી કેદલાના મા ગયો તેવામા તેને શ્રી દેવજ્ઞ ઇપાપ્યાયજીવ વીઢા લેવાની પ્ર તિઢા કરાવી કારાઈથી મુક્ત કરાવ્યો પઠી તેણે વીઢા લીધી બુઢિ ધલથી વહુશ્રુત થયો, પરંતુ અગ્નિમાની હોવાથી મત્રી વસ્તુપાલે કશુ કે આ સૂરિપદ આપવા યોગ્ય નથી આ પ્રમાણે વસ્તુપાલ મત્રીની મના

ठतां श्री जगच्चंद्र सूरिए श्री देवचंद्र उपाध्यायना कहेवाथी तेने सूरि-
पद आप्युं; वली एवी धारणाथी सूरिपद आपवामां आव्युं के विजय-
चंद्र देवेंद्र सूरिने सहायक थरो. विजयचंद्र बहु वखत सुधी श्री देवें-
द्रसूरिनी साथे विनयवान् शिष्यनी जेम वर्तता रह्या, परंतु ज्यारे मा-
लवा देशमां देवेंद्रसूरि आव्या, त्यारे ते वंदना करवाने पण आव्या न-
हि; वाद श्री देवेंद्र सूरिजीए कहेवराव्युं के एकज वस्तिमां आप चार
वर्ष सुधि केम रह्या ? विजयचंद्रे उत्तरमां कहेवराव्युं के, शांत दांतने
वार वर्ष सुधी एक जगामां रहेवाथी कांइ दोष नथी. संविज्ञ साधुर्ल
सर्वे, देवेंद्रसूरिनी साथे रह्या. देवेंद्र सूरिजी अनेक संविज्ञ साधुना स-
मुदायनी साथे उपाश्रयमांज रह्या. विजयचंद्र सूरिनो समुदाय वडी
शालामां रहेवाथी लोकोए तेमनुं नाम वृद्ध पौशालिक राख्युं, अने दे-
वेंद्रसूरिना समुदायनुं नाम लघु पौशालिक राख्युं. स्तंजतीर्थना चोक-
मां कुमारपालविहारमां धर्मदेशा नामे मंत्री वस्तुपाले चारे वेदोना
निर्णयकारक स्वसमय परसमयना जाणकार श्री देवेंद्रसूरिजीने वंदना
करी बहुमान आप्युं. वाद श्री देवेंद्रसूरिजी विजयचंद्रनी उपेक्षा करी
विचरता थका अनुक्रमे पालणपुरमां आव्या. चोराशी धनाढ्य शेठीआ
तथा अनेक जन समुदाय निरंतर व्याख्यान श्रवण करवा आवता ह-
ता; शास्त्रना श्रोता पुरुषो अनेक हता. पालणपुरमां व्याख्यान श्रवण
करवा आवनाराउं निरंतर एक मूढा प्रमाण अद्वत अने सोल मण सो-
पारी दर्शनावसरे चढावता हता, जैनशासननी बहुज उन्नति थइ रहि
हती; ते अवसरे सुझ धर्मी लोकोए गुरुजीने विनंति करी के हे जग-
वन् ! आप अहींआ कोइने आचार्य पदवी आपी अमारा मनोरथ पूर्ण
करो. गुरुजीए उचित जाणी विक्रम संवत् (१३१३) मां पालणपुरमां
वीरधवलने श्री विद्यानंद नाम दइ सूरिपद आप्युं. तेमना अनुज जी-
मसिंहने धर्मकीर्ति उपाध्यायनी पदवी आपी. ते अवसरे प्रह्लादन-
विहारना सौवर्ण कपिशिर्ष मंडपमां कुंकुमनी वृष्टि थइ, तेथी लोको ब-
हुज आश्चर्य पाम्या. श्री विद्यानंद सूरिजीए विद्यानंद नामनुं नवीन
व्याकरण वनाव्युं. यदुक्तं ॥ विद्या नंदाजिधं येन, कृतं व्याकरणं नवं ॥
जाति सर्वोत्तमं स्वल्प, सूत्रं बह्वर्थ संग्रहं ॥१॥ वाद श्री देवेंद्रसूरिजी फरी

माखवामां बिहार करता ह्वा श्री देवेंद्र सूरिजीए जे प्रथोनी रचना करी ठे, तेना नाम १ आरूदिनकृत्यसूत्रवृत्ति, २ नव्यकर्मग्रंथ पंचक सूत्र वृत्ति, ३ सिद्ध पचाशिका सूत्र वृत्ति, ४ धर्मरत्न वृत्ति, ५ सुवर्ण चारित्र, ६ व्रण जाण्य, ७ वृद्धारवृत्ति, ८ सिरि उस्तहवळमाण प्रमुख स्तवनो कोइ कहे ठे के आरूदिनकृत्य सूत्र तो चिरतन आचार्यनुकरेष्ठ ठे श्री देवेंद्र सूरिनो माखवा देशमां विक्रम संवत् (१३१७) मां खर्गवास थयो दैवयोगथी विद्यापुरमां तेर दिवस पठी श्री विद्यानंद सूरिनो पण खर्गवास थयो धाद ठमास पठी सगोत्रसूरिए श्री विद्यानंद सूरिना वंधु श्री धर्मकीर्ति उपाध्यायने सूरिपद आपी श्री धर्मधोष सूरि नाम आप्युं

४६ श्री देवेंद्र सूरिनी पाटणपर श्री धर्मधोष सूरि थया जेमणे मंडपाचलमा शा श्री पृथ्वीधरने पंचम अनुव्रत सेतां ज्ञानथी निपेध कयों आचार्ये ज्ञानथी जाण्युं के आ पुरुषनु व्रत जंग थइ जशे, ते कारणथी जयथी निपेध कयों धाद पृथ्वीधर मंडपाचल राजानो मंत्री थयो धनवृद्धिथी धनद समान थइ गयो तेणे चोरासी जीनमद्विर तथा सात ज्ञानना जंडार कराव्या, तथा शत्रुंजय तीर्थ उपर एकवीश धडी प्रमाण सुवर्ण खरची रूपामय श्री रीपजदेवजीनु मद्विर धधाव्युं कोइ कहे ठे के ठप्पन धडी प्रमाण सुवर्ण आपी इडमास पेदेरी, धरती न गरमा कोइ साधर्मिने ब्रह्मचारीना वेप आपवाना अवसरमां पृथ्वीधरने महा धनाढ्य जाणी तेनी जेट करी, ते वखते पृथ्वीधरे तेज वेप वृद्धण करी तेज दिनथी अर्थात् धत्रीस वर्षनी उमरमां ब्रह्मचर्य व्रत धारण कयुं तेने जाजण नामनो एकज पुत्र हुतो तेणे श्री शत्रुंजय तथा उल्लयत गिरिना शिखर उपर धार योजन प्रमाण सुवर्ण रूपमय एक ध्वजा चढावी तेमणे सारगदेव राजा पासे कर्पुरुनु मेहेसुख धध कराव्यु, तथा मंडपाचलमा गुरुना प्रवेश महोत्सवमा (७१०००) रूपे थानो खर्च कयां

श्री धर्मधोष सूरिए देवपत्तनमां शिष्योनी विनतिथी मश्रमय स्तुति घनाची वली खप्पानना घलथी, यज्ञस्वामिण स्वशक्तिथी पुरातन पपदी यद्द जे मिथ्यादृष्टि पड गयो हुतो तेने नयीन कपदी यद्दथी

दूर कयों हतो, ते मिथ्यादृष्टि कपर्दीने प्रतिबोधी श्री जिनबिंबोनो अधिष्ठाता कयों; तथा जेमनी पासे समुद्रना अधिष्ठाताए समुद्रना तरंगोथी रत्न ढोकन कया. एकदा प्रस्तावे कोइ दुष्ट स्त्रीए कामणयुक्त वडां बनावी साधुने वहोराव्यां, परंतु श्री धर्मघोष सूरिजीए ते वडां धरती उपर फेंकावी जमीनमां परिठावी दीधां. ते स्त्रीने मंत्रथी पकडावी ज्यारे बहु दुःखी थइ, त्यारे दयाथी ठोडी दीधी. वली विद्यापुरमां पक्षांतरीउनी स्त्रीउए धर्मघोषजीने व्याख्यानरसना जंग वास्ते मंत्रथी कंठमां केशगुच्छक करी दीधो, ते ज्यारे सूरिजीना जाणवामां आंव्युं त्यारे ते स्त्रीउने स्तंजन करी दीधी. ज्यारे ते स्त्रीउए आजीजी करीके हवे पढी अमे आपना गठने उपद्रव नहि करीए, त्यारे गुरुजीए संघना बहु आग्रहथी तेमने ठोडी दीधी. वली उज्जयनममां एक योगी जैनना साधुउने रहेवा देतो न होतो; ज्यारे श्री धर्मघोष सूरि त्यां आव्या, त्यारे ते योगीए साधुउने कछुं के हवे अहींआं आव्या ठो तो सावचेत थइ रहेजो. साधुउए कछुं अमे पण जोइए ठीए के तमे शुं करो ठो ? योगीए साधुउने दांत फाडी बताव्या, त्यारे साधुउए तेने कोणी बतावी. साधुउए सर्व समाचार पोताना गुरुजीने कह्या. बाद योगीए धर्मशालामां विद्याना बलथी बहु उंदरो बनाव्या, जेथी साधुउ बहु डरवा लाग्या, पढी गुरुजीए घडाना मुख उपर वस्त्र ढांकी एवो मंत्रजप कयों के, जेथी ते योगी आराटि करतो आवी गुरुना पगमां पड्यो, अने पोताना अपराध माटे क्षमा मागवा लाग्यो. वली कोइ नगरमां शाकिनीउनां जयथी मंत्रथी दरवाजा बंध करवामां आवता हता, एकदा मंत्र विना दरवाजा बंध करवामां आव्या, जेथी रात्रिए शाकिनीउए उपद्रव कयों. गुरुजीए तेमने विद्याथी स्तंजित करी अने उपद्रव दूर कयों. एकदा रात्रिए गुरुजीने सर्पना डंसथी जेर चड्युं, गुरुजीए संघने गजरायेलो देखी कछुं के दरवाजामां कोइ पुरुष पोताना मस्तक उपर काष्ठनो जारो लइ आवशे, तेमां विषापहार एक वेलडी आवशे, ते वेलडी घसीने डंख उपर लगावी देजो, जेथी जेर उतरशे. संघे तेज प्रमाणे कयुं जेथी जेर उतरी गयुं, अने गुरु साजा थया. बाद ते दिवसथी गुरुए जावजीव ठ विगयनो त्याग कयों, अने निरंतर जुवारनी रोटली

नीरस जाणी खाता रह्या, श्री धर्मघोष सूरिजीए रचेला प्रथोना नाम १ संघाचारचाप्यवृत्ति, २ सुअधम्मैतिस्तव, ३ कायस्थिति, ४ वस्थिति, ५ चोवीस तीर्थकरना चोवीस स्तवन, ६ अस्ताशर्मैत्यादि स्तोत्र, ७ देवेंडेरनिशं इति श्लेष स्तोत्र, ८ यूय युवात्व मितिश्लेष स्तुतीठ, ९ जयवृषजेत्यादि स्तुति आ जय वृषजेत्यादि स्तुति करवानो हेतु ए ठे के, एक मंत्रीए आठ यमक एक काव्यरची कष्टु के आवु काव्य हास कोइ रची शकतु नथी, गुरुए कष्टु के नास्ति नथी, मंत्रीए कष्टु के आप करी बतावो, जेथी गुरुजीए जय वृषज इत्यादि ठ स्तुति एक रात्रिमां घनावी चीत उपर छल्ली बतावी, जे बांकी मंत्री बहुज धमत्कार पाम्या गुरुजीए तेने प्रतिघोबी जैनी कर्यो श्री धर्म घोष सूरि विक्रम संवत (१३५७) मां स्वर्गवास पाम्या

४७ श्री धर्मघोषसूरिनी पाट उपर श्री सोमप्रज्ञसूरि थया जेमणे नमीठण इत्यादि आराधन सूत्र कर्या तेमनो संवत (१३१०) जन्म, संवत (१३२१) वीक्षा, संवत (१३३२) सूरि पद जेठने अगीआरे अंगोसूत्रार्थ कंठस्थ हतां तथा “ गुरुनिर्गीयमानायां मंत्र पुस्तकायां यत्तत चरित्रं मंत्रपुस्तिकाच ” एम कही ते मंत्रपुस्तकोने ग्रहण करता हवा, कारण के बीजो कोइ योग्य न हतो श्री सोमप्रज्ञसूरिये जलकुंकण देशमां अपकायनी विराधनाना जयथी, अने मरु देशमां शुद्ध जलनी दुर्लभ ताची साधुठनो विहार घष कर्यो जीमपल्लीमां वे कारतक मास थया, जेथी सोमप्रज्ञजीये प्रथम कारतकनी एकादशीनारोज विहार कर्यो, कारण के तेममा जाणवामां आव्यु के जीमपल्लीनो जंग थइ जशे, जेथी जंग थया पठी जे रह्या ते दुःखी थया तेमना प्रथोनां नाम १ जीतकल्प सूत्र, २ यत्राखिल इत्यादि स्तुतिठ, ३ जीतेनयेन इत्यादि स्तुतिठ, ४ श्री मठर्म इत्यादि तेमना मोटा शिष्य विमलप्रज्ञसूरि, श्री परमानंद सूरि, श्री पद्मतिष्ठकसूरि तथा श्री सोमविमलसूरि हता जे दिवसे श्री धर्म घोषसूरि स्वर्गवास पाम्या, तेज दिवसे संवत (१३५७) मा श्री सोम प्रज्ञसूरिजीये श्री विमलप्रज्ञसूरिने सूरिपद आप्यु, कारण के तेठये पो तानुं आयु अल्प ठे एम जाण्युं श्री सोमप्रज्ञसूरि (१३७३) मा देवलोका पाम्या

४८ श्री सोम प्रज्ञसूरिनी पाट उपर श्री सोमतिलक सूरि थया. तेम-
नो संवत (१३५५) माघ मासमां जन्म, संवत (१३६५) मां दीक्षा,
संवत (१३७३) मां सूरि पद अने संवत (१४१४) मां स्वर्गवास थयो.
तेमना ग्रंथना नाम. १ बृहन् नव्य क्षेत्र समास सूत्र, २ सत्तरिसयठाण,
३ यत्राखिल जय वृषज स्वस्ताशर्म प्रमुखनी वृत्ति, ४ श्री तीर्थराज
चतुर्थस्तुति तद्वृत्ति, ५ शुभज्ञावानत० श्रीमद्वीरस्तुति इत्यादि कमल-
बंधस्तव, ६ शिवशिरसि श्री नाजि संज्ञव० श्री शैवेय० इत्यादिस्तवन.
श्रीसोमतिलक सूरिये अनुक्रमे १ श्री पद्मतिलक सूरि, २ श्री चंद्रशेखर
सूरि, ३ श्रीजयानंद सूरि, श्री देवसुंदरसूरिने सूरिपद आप्यां. तेमां श्री
पद्मतिलकसूरि, श्री सोमतिलकसूरिथी पर्यायमां वडा हता, ते एक वर्ष
जीवता रह्या, तेउ महा वैराग्यवान् हता. श्रीचंद्रशेखरसूरि संवत(१३७३)
मां जन्म(१३८५) मां दीक्षा,(१३९३) मां सूरिपद पाम्या. तेमना ग्रंथना नाम.
१ उषितज्ञोजन कथा, २ यवराज रुषि कथा, श्रीमत्स्तंजकहार बंधादि स्त-
वन. जेमना मंत्रोथी बीजा मंत्रवादीउ हारी जता. उपद्रव करनारा गृह,
हरिका, दुर्द्धर मृगराज, श्वान, शुरिति दूर थइ जता हता. श्री जयानंद
सूरि संवत (१३८० मां जन्म, (१३९२) आषाढ सुद ७ शुक्रवार दि-
वसे धारा नगरीमां व्रतग्रहण, (१४१०) मां सूरिपद पाम्या, अने (१४४१)
मां स्वर्गवास पाम्या. तेमना ग्रंथ. १ श्री स्थूलज्ञ चरित्र, २ देवाः प्र-
ज्ञोयं प्रमुखस्तवन.

४९ श्री सोमतिलक सूरिनी पाट उपर श्री देवसुंदरसूरि थया. तेम-
नो संवत (१३९६) मां जन्म, (१४०४) मां दीक्षा, (१४१०) मां
अणहिलपुर पाटणमां सूरिपद; देव सुंदरसूरि महा योगाज्यासी, मंत्र तं-
त्रनी रीझिना मंदिर, स्थावर जंगम विषापहारी, जन, अनल, व्याल,
हरिना जयना नाश करनारा, अतीत अनागत निमित्तना वेत्ता, राजमंत्री
प्रमुखना पुजनीक हता. श्री देवसुंदर सूरिना पांच शिष्य थया, १ श्री
ज्ञानसागरसूरि, २ श्री कुलमंडनसूरि, ३ श्री गुणरत्न सूरि, ४ श्री सोम-
सुंदरसूरि, ५ श्री साधुरत्नसूरि. श्रीज्ञानसागर सूरिनो संवत (१४०५)
मां जन्म, (१४१७) मां दीक्षा, (१४४१) मां सूरिपद, (१४६०) मां
स्वर्गवास थयो. तेमना रचेला ग्रंथ. श्री आवश्यक, उधनिर्युक्ति प्रमुख अ-

नेक ग्रथोनी श्वचुरी, श्रीमुनिसुव्रत स्वामि स्तवन, घनौघनखड पार्श्वना
थादि स्तवन श्रीकुलमडन सूरिनो संवत् (१४०९) मां जन्म, (१४१७)
मा वीक्षा, (१४४२) मा सूरिपद, (१४५५) मा स्वर्गवास थयो तेमना
रचेला ग्रथ सिद्धांताखापकोद्धार, विश्व श्रीधर इत्यादि, अष्टादशारचक्र
स्तव, गरीडं तथा द्वारस्तवादय श्रीगुणरत्नसूरिना रचेला ग्रथ, १ क्रिया
रत्नसमुच्चय, पटदर्शन समुच्चय वृहद्दृष्टि, श्री साधुरत्नसूरिनो रचेलो
ग्रथ १ यतिजीकल्पवृत्ति ठे

५० श्री देव सुदर सूरिनी पाट उपर श्री सोमसुदर सूरि थया, ते
मनो संवत् (१४३०) मा जन्म, (१४३७) मां वीक्षा, (१४५०) मा
चक्रपद, (१४५७) मा सूरिपद, अने (१४९९) मा स्वर्गवास थयो
तेमनो (१०००) साधुनो परिवार, महाक्रियापात्र हुतो ते देखीने
केटखाएक पाखडी लोकोप तेमनो वध करवा वास्ते एक हजार भाण
सने खासच थापी मोकल्या, जे मकानमां रात्रिना गुरुप सघारो कयों
हुतो, ते मकानमा वध करनारालं थावी संताइ रक्षा, तेठ गुरुजीने मा
रवानी तैयारी करता हुता तेवामां चडमाना प्रकाशथी गुरुजीने पासु
फेरवता रजोहरणथी प्रथम पूजता वीक्षा, ते देखी तेठना मनमां वि
चार थाव्यो के - निजामां पण था पुरुष हुड प्राणियोनी रक्षा करे
ठे, अने थापणे तो तेमनो वध करवा थाव्या ठीए, भाटे थापणामां
थने तेनामां फेटलो थतर ठे ? तेथी मनमां पापथी डरी गुरुना चरण
कमलमा पढी अपराध खमायता हुवा तेमना रचेला ग्रथ योगशास्त्र,
उपदेशमाला, पडावश्यक, नवतत्त्वादि घालावघोष, जाप्यापचूर्णि, कल्या
णिफम्नोत्र प्रमुख तेमना शिष्य श्रीमुनिसुदरसूरि, ग्रन्थ सरस्वती विरु
द धारक, श्रीजय सुदरसूरि, तथा महाविद्या विंढवन टिपनक कारक श्री
नुयनसुदरसूरि, जेमने एकादश अंग सूत्रार्थ गवस्य हुतां, तथा चोया
जीनसुदरसूरि, था चार तेमना प्रतापी शिष्य थया, जेमणे श्रीराणकपुरमां
श्रीधनाष्टत चोमुख विहारमा श्रीरीपनादि अनेक शत विषयोनी प्रतिष्ठा परी

५१ श्रीमो मसुदरसूरिनी पाट उपर श्रीमुनिसुदरसूरि थया तेमणे
अनेक प्रस्ताव, पद्यग्रन्थ, पटपारण, त्रियाणुतक, अर्द्धम, सपेतोनड,

मुरज, सिंहासन, अशोक, जेरी, समवसण, सरोवर, अष्टमहाप्राति-
हार्यादि नवीन त्रिंशति बंध, तर्क प्रयोगादि अनेक चित्राकार, छल्लकार,
पंचवर्ग परिहारादि अनेक स्तवमय त्रिदशतरंगिणी नामनी एकसो
आठ हाथ लांबी पत्रिका लखी गुरुजी उपर मोकली, तथा चातुर्वेद्य
विशारदनिधि, उपदेशरत्नाकर प्रमुख अनेक ग्रंथोनी रचना करी. वली
जेमनुं श्री स्तंजतीर्थमां दकूरखाने “ वादीगोकुलसंड ” एवं नाम प्र-
सिद्ध कर्तुं. जेमने दक्षिणमां “ बालसरस्वती ” एवं नाम प्राप्त थयुं.
तेउं आठ वर्ष गणनायक, अने त्रण वर्ष युगप्रधान पदमां रह्या. तेउं
एकसो आठ वर्तुलिकानादौपलक्षक, बाव्यावस्थामां पण एक सहस्र श्लोक
नवीन दररोज कंठे करी लेता हता. वली तेमणे “ संतिकरं ” नामनुं
समहिम्न स्तवन करी योगिनीकृत मरकीनो उपद्रव दूर कर्तुं. चोवीश
वार विधिशी सूरि मंत्रनुं आराधन कर्तुं, अने चौद वार, धारा नगरी
प्रमुख नगरना स्वामि, पांच राजाउण पोतपोताना देशमां जेमना उप-
देशशी अमारिका ठंडेरो पिटाव्यो, तथा शिरोहीना सहस्रमह्व राजाने
पण अप्रमार प्रवृत्त करी, तेमनो तीडनो उपद्रव टाळ्यो. तेमनो विक्रम
संवत (१४३६) मां जन्म, (१४४३) मां दीक्षा, (१४६६) मां वाचक
पद, (१४७७) सूरिपद; जे वखते वृद्धनगरीना शाह देवराजे (३२०००)
रूपीआ महोत्सवमां खरच्या, तथा (१५०३) कारतक सुद पडवाने
दिवसे तेमनो स्वर्गवास थयो.

५२ श्री मुनिसुंदर सूरिनी पाट उपर श्री रत्नशेखर सूरि थया. ते-
मनो (१४५७) मां जन्म, (१४६३) मां दीक्षा, (१४७३) मां पंडित
पद, (१४९३) मां वाचकपद, (१५०२) मां सूरिपद, (१५१७) पोस
वदीष्ठठना रोज स्वर्गवास थयो. जेमने स्तंज तीर्थमां बांबी नामना
जट्टे बाल सरस्वती नाम आप्युं. तेमना रचेला ग्रंथ. श्राद्धप्रतिक्रमण-
वृत्ति, श्राद्धविधि सूत्र वृत्ति, लघुक्षेत्र समास, आचारप्रदीप प्रमुख
अनेक ठे. जेमना समयमां लुंका नामना लिखारी (लहीआ) ए संवत
(१५०७) मां जीन प्रतिमा उत्थापक लुंका नामनो मत चलाव्यो. ते
मतमां (१५३३) मां जाणा नामनो ते मतना वेषनो धारण करनार प्र-
थम साधु थयो. ते मतनी उत्तति आ प्रमाणे थइ.

गुजरात देशमा अमदावादमा दशा श्रीमासि ज्ञातिनो लुका नामनो
 खिखारी रहेतो हतो, ते ज्ञानसागर यतिना उपाश्रयमा पुस्तक खली,
 ते आमवानीधी पोतानु गुजरान चखावतो हतो एकदा प्रस्तावे एक
 ग्रंथ खखर्ता, ते ग्रंथना सात पाना खख्या विना गोढवी दीघां ज्यारे
 पुस्तक वांचवामां आव्यु, त्यारे तेने पुव्यु के, सात पाना खख्या विना
 केम रहेवा दीघां ? लुकाए ते घावत सिद्धो उत्तर नहि आपतां, पुठना
 रने आढा अवला कारण बतावी, खडवा मांभ्यु खोकोए ते खखते तेनी
 मुझाई देखी, तेने मार मारी उपाश्रयमांभी हांकी काळ्यो, अने नगरमां
 जाहेर कर्यु के तेणे उपर मुजव काम कर्यु ठे, तेथी तेनी पासे कोष्टए
 ग्रंथ खखाववो नहि वाद लुको साधार यवाथी छेप राखी अमदावा
 वथी ठेंताखीस कोस दूर खीवडी नगरमां आव्यो खीवडीमां लुकानी
 ज्ञातिनो खखमशी नामनो एक वाणीठं राज्यमा कारजारी हतो, तेनी
 पासे ते बहुज रोयो अने कठपांत कयों खखमशीए पुव्यु तमने शु दुख
 ठे ? त्यारे तेणें कष्ट के, अमदावादमा हुं जगवाननो सत्य मत कथन
 करवा लाग्यो, जेथी तपगच्छना आवकोए मने बहुज मार्यो इवे हु आ
 पनी पासे आव्यो हु, जो आप मारा मददगार थाळं तो, हु सत्य मत प्र
 गट करूं खलीमशीए कष्टुं, खीवडीना राज्यमां तमे वेसक तमारो स
 त्य मत प्रगट करी उपदेश करो हु तमोने मदद आपीश, खान पान
 संवधी फिकर करवी नहि, तमारी पासे शास्त्र पण श्रवण करीश ते उ
 परथी लुंको श्री महावीर जगवतना साधुठनी तथा जीनप्रतिमानी उ
 त्यापना करवा लाग्यो शुरू साधुठने कहेवा लाग्यो के, तेठं ब्रह्मचारी
 ठे, निर्दयी ठे, मीथ्या ज्ञाननो उपदेश करे ठे, इत्यादि मनमानी निदा
 करवी शरु करी शास्त्रोमां पण जे जे शास्त्रोमां जीनप्रतिमानी जीकर न
 होवी ते ते शास्त्रोनेज साचा मानवा लाग्यो, अने जेमां जेमा थोडो थो
 डो जीनप्रतिमानो अधिकार हतो, तेना पाठोना अर्थ कुयुक्तियोथी
 कांझना कांझ समजाववा लाग्यो मात्र एकत्रीश शास्त्र साचां ठे, एम
 प्ररुपवा लाग्यो, तेमा पण आवश्यक सूत्रने तो घिसकुस यगाडी, कांझ
 कांझ घनावी, खोकोने खकपोखकक्षिपत कहेवा लाग्यो, कारण के आ
 यक्षकमा घट्टु स्पेसे जीनप्रतिमानो अधिकार ठे एक दिवस लुकाने

कोइए कह्युं के जैन दीक्षा लीधा विना शास्त्र जणवानो व्यवहार सूत्रमां निषेध करेल ठे, तो तमे गृहस्थ यइने शास्त्र केम वांचो ठे ? लुंकाए कह्युं के, हुं व्यवहार सूत्रनेज सत्य मानतो नथी. आ प्रमाणे प्ररुपणा पचीस वर्ष करी, परंतु लुंकाना उपदेशथी कोइ पण साधु थयो नहि. ज्यारे संवत (१५३३) नी शाल आवी, त्यारे पूर्वोक्त जाणा वाणीआए लुंकाना उपदेशथी वेष पेहेर्यो. तेनुं नाम जाणारिख पाड्युं. तेनो शिष्य संवत (१५६८) मां रूपजी थयो, तेनो शिष्य संवत (१५७८) मां जीवाजीरिख थयो, तेनो शिष्य संवत (१५८७) मां वृद्धवरसिंहजी थयो, तेतो शिष्य (१६०६) मां वरसिंहजी थयो, तेनो शिष्य संवत (१६४९) मां जसवंतजी थयो. आ लुंपक मतनी त्रण शाखा थइ. १ गुजराती, २ नागोरी, ३ उत्तराधी. इति लुंपकमतोत्तति.

५३ श्री रत्नशेखर सूरिनी पाट उपर श्री लक्ष्मीसागर सूरि थया. तेमनो (१४६४) मां जन्म, (१४९०) मां दीक्षा, (१५०१) वाचक पद, (१५०८) सूरिपद. (५४) श्री लक्ष्मीसागर सूरिनी पाट उपर श्री सुमतिसाधु सूरि थया. (५५) श्री सुमतिसाधु सूरिनी पाट उपर श्री हेमविमल सूरि थया. तेउं शिथिल साधुर्जनी वचमां रह्या, तो पण पोते साधुनो आचार उल्लंघन कयों नहि, तेथी केटलाएक दिवस पढी बहु साधुर्जण शिथिलपणुं तजी दीधुं. वली रुषि हरगिरि, रुषि श्रीपति, रुषि गणपति प्रमुख बहु जनोए लुंपक मतनो त्याग करी श्री हेमविमल सूरि पासे दीक्षा लीधी. ते अवसरे संवत (१५६२) मां कडवा नामना एक वाणीआए कडवो मत चलाव्यो, अने त्रण थुइ मानी, तेमज आ कालमां कोइ साधु देखाता नथी एवो पंथ चलाव्यो. वली संवत (१५७०) मां लुंकामतमांथी निकली बीजा नामना वेषधारीए बीजो मत चलाव्यो, जेने लोको विजयगह्व कह्ये ठे. संवत (१५७२) मां नागपुरीआ तपगह्वमांथी निकली उपाध्याय पार्श्वचंद्रे पोताना नामथी पासचंदीउ मत चलाव्यो.

५६ श्रीहेमविमल सूरिनी पाट उपर श्रीसुविहितमुनि चुडामणि, कुमततम नाश करवाने सूर्य समान श्री आनंदविमल सूरि थया. तेमनो संवत (१५४७) मां जन्म (१५५२) मां दीक्षा, (१५७०) मां

सूरिपद आनन्दविमल सूरिना साधुर्ल शिथिलाचारी पण हता, तोपण तेमना वैराग्यरंगनो जंग धयो नहोतो ज्यारे तेज्ये जोयु के जीनप्र तिमाना निषेध करनाराल धहुज बधी गया, अने शुद्ध साधुर्ल अस्पमात्र रक्षा, तथा उत्सुत्र प्ररुणरूप जलप्रवाहमा जव्य जनो पण तणावा ला गया, स्यारे मनमां दयादृष्टि खावी, पोताना गुरुनी आझाथी, केटखाएक संविद्ध साधुर्लने साथे सइ संवत् (१५७३) मा शिथिलाचारनो परि हार करी क्रिया उछार कयों देशमा विहार करी अनेक जव्य जनो उछार कयों अनेक शेठोना पुत्रोने धन कुटुबना मोहनो त्याग करावी वीक्षा आपी वली सोराप्रना राजा पासे एवो करार खखाव्यो के जे जीते ते अमारा देशमां रहे, अने हारे ते अमारा देशमाथी निकली जाय वली तूणसिंह नामना आवाक के जेमने धादशाहे पासखी आपी हती, अने जेमने धादशाहे मलिक श्री नगदख एवु धिरुव आप्यु हतु, ते तूणसिंह आवाके धिनति करी के साधुर्लने सोरठ देशमा विहार करावो, तेथी गु रुजीये गणि जगर्पिने साधुर्लनी साथे सोरठ देशमा विहार करवा मो कट्या वली जेसखमेर प्रमुख मारवाड देशमा जखनी दुर्लभताथी पूर्बे श्री सोमप्रज सूरिये साधुर्लनो विहार धध कयों हतो, ते मारवाड देश कुमतिव्याप्त न थइ जाय, ते सारु ते देशना जीवो उपर अनुकपा खावी तथा खाज जाणी, साधुर्लने आझा करी के तमे मारवाडमां विहार करी कुमतिमतनु खडन करो ते अवसरे खधुवयमा शियसथी श्री स्थूलिजड समान वैराग्यनिधि, निस्पृहावधि, जावजीध जघन्यथी जघन्य पष्ठ तपना करनारा अने पारणाने दिन आचाम्बना करनारा एवा अजिग्रहधारी महोपाध्याय श्री विद्यासागरगणिये मारवाड देशमा विहार कयों तेमणे जेसखमेरादिमां खरतरोने, मेराड देशमा धीजामतियोने, अने मोखी आ दिमा लुका मतियोने प्रतियोधी आयाफ घनाव्या, ते आजसुधी प्रसिद्ध ठे पलीपार्श्वचड्कदाग्रही हतो वीरमगाममा ते पार्श्वचड् साथे धाद करी तेने निरुत्तर कयों, अने धहु जनोने जैनधर्म अगीकार कराव्यो तेज प्रमाणे माखय प्रमुख देशोमां विहार करी धर्मनी प्रयत्तो करी श्री विद्या सागर उपाध्यायजीये तप गछनी पनी वृद्धि करी, अने क्रिया उछार पर्यापत्री श्री आनन्दविमल सूरिजी चोद धपसुधी जघन्यथी पण नियत

तप वर्जी, ठठथी कमतप करता न होता. वली तेमणे चतुर्थ, षष्ठ तपथी वीश स्थानकनी आराधना करी; अने संवत (१५९६) मां नव दिनतुं अनशन करी स्वर्गे गया.

५७ श्री आनंदविमल सूरिनी पाट उपर श्री विजयदान सूरि थया. जेमणे स्तंजतीर्थ, अमदावाद, महीशानक, गंधार वंदर प्रमुखमां महा महोत्सव पूर्वक अनेक जीनविंवोनी प्रतिष्ठा करी. जेमना उपदेशथी वादशाह महमदना मान्य मंत्री गलराजा, अपर नाम मलिक श्रीनगदवे श्री शत्रुंजय तीर्थनो मोटो संघ काढ्यो. वली जेमना उपदेशथी गांधार नगरना श्रावक रामजीये तथा अमदावादाना शा. कुंवरजी प्रमुखे श्री शत्रुंजय उपर चौमुख, अष्टापदादि जीनमंदिरो बंधाव्या. गिरनार उपर जीर्ण प्रासादोनो उद्धार कराव्यो. जेमनो सूर्यनी जेम उदय थवाथी वादी रुपी ताराळ अदृश्य थवा लाग्या. श्रीविजयदान सूरि सर्व सिद्धांतना पारगामी, अखंडित प्रतापवाला तथा अप्रमत्त अने रुपे श्री गौतममुनिवत् होता, तेउ गुजरात, मालवा, कन्न, मारवाड, तथा कुंकणादि देशोमां अप्रतिवद्ध विहार करता हवा. महातपस्वी, जावजीव मात्र घी शिवाय सर्व विगयना त्यागी होता. जेमणे एकादशांग सूत्र अनेकवार शुद्ध कर्था, बहु जनोने धर्म प्राप्त कराव्यो. तेमनो संवत (१५५३) मां जन्म, संवत (१५६१) मां दीक्षा, (१५७७) सूरि पद, अने (१५६१) मां वटप-ह्वीमां अनशन करी स्वर्गे गया.

५८ श्री विजयदान सूरिनी पाट उपर श्री हीरविजय सूरि थया. जेमनो संवत (१५७३) मां मागसर सुद ए ना रोज प्रव्हादनपुर निवासी उका जातीना शा. कुरानी जार्या नाथीना उदरथी जन्म थयो. संवत (१५९६) कारतक वदी २ ना रोज पाटणमां तेमने दीक्षा प्राप्त थइ, तथा (१६०७) मां नारदपुरीमां श्री रीषजदेवजीना मंदिरमां पंडित पद (१६०७) माहा सुद ५ ना रोज नारदपुरीमां वरकाणक पार्श्वनाथ सनाथे नेमजीन प्रासादे वाचक पद, (१६१०) शिरोही नगरमां सूरि-पद प्राप्त थयुं. जेमना सौजाग्य, वैराग्य, निःस्पृहतादि गुणोने वचन गोचर करवाने बृहस्पतिमां पण चातुर्यता न होती. जेमना स्तंजतीर्थना विहारमां श्रद्धावानोये एकक्रोरुप्रीआ प्रजावनादि धर्मकृत्योमां खरच्या;

वस्त्रीजेमनाचरण विन्यासना प्रतिपदमां वे मोहोर तथा एक रुपीठ मो चन कर्यो जेमनी सेवामां श्रद्धास्तु आशकोये मोतीना साथीआ कर्यो वस्त्री श्रीगुरुजीये शिरोद्धी नगरमां श्रीकुंथुनाथ स्वामिनी प्रतिष्ठा करी, तथा नारदपुरमां अनेक सहस्रविंशोनी प्रतिष्ठा करी श्री गुरुराजना विहारमा युगप्रधान अतिशय देखवामां आवता हता वस्त्री अमदावादमां झुका मतना पुज्य ऋषि मेघजीये, पोतानो झुकामत दुर्गतिनो हेतु जाणी पोतानी आचार्यपदवी, रजनी जेम ठोढी वस्त्र, पचीस यतियोनी साथे सकल रा जाविराज वादशाह श्री अकबरशाहनी आज्ञा पुर्वक वादशाही वार्जीत्र घजावता थकां महामहोस्सव पुर्वक श्रीसूरिजीनी पासे दीक्षा लीधी, आवी बिना कोइ आचार्यना समयमां घनी नहोती वस्त्री श्री गुरुजीना उपदेशी अकबर वादशाहे पोताना सर्व राज्यमां एक वर्षमां ठ महिनासुधी जीवहिंसा बंध करी, तथा जजीआवेरो बंध कर्यो, तेमनु विस्तारथी च रित्र जाणवुं होय तो श्री हीरसौजाग्य काव्य अवलोकन करवु अहींआ मात्र संक्षेपथी बिना सखीये ठीये

एकदा प्रस्तावे प्रधान पुरुषोना मुखथी अकबरशाहे श्री हीरविजय सूरिना निरुपम शम, दम, संवेग, वैराग्यादि गुणो श्रवण कर्यो जेथी सूरिजीने पोतानु नामांकित फुरमान मोकली बहुमान पुरस्सर गधार बवरथी आग्रानी नजीकना फत्तेपुर नागरमां दर्शन करवाने, वादशाहे बोलाव्या गुरुजी अनेक ज्ञान्य जीवोने उपदेश आपता, अनुक्रमे विहार करता थका संवत् (१६३९) ज्येष्ठ वद १३ दिने फत्तेपुरमां आव्या ते स्थले वादशाहना शिरोमणि प्रधान अनुसफजस्र द्वारा श्रीबिमलहर्ष गणि प्रमुख अनेक मुनियोना परिवार सहित, वादशाह साथे मेलाप कर्यो ते अवसरे वादशाहे बहु आवर सत्कार करी सूरिजीने सजामां वेसाव्या वादशाहे सूरिजीने परमेश्वरनु स्वरूप, गुरुनु स्वरूप, तथा धर्मनु स्वरूप शु ठे ? तथा परमेश्वर केवी रीते प्राप्त थाय ? इत्यादि धर्म विचार पुठ्या सूरिजीए मधुर वाणीथी वादशाहने कष्ट के जेनामां अडार झुपण न होय ते परमेश्वर ठे, पंच महाव्रतावि धारण करनारा गुरु ठे, अने आत्मानो शुद्ध स्वभाव, ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूप ठे, ते धर्म ठे, इत्यादि विस्तार पुर्वक वादशाहे गुरुजी पासे धर्मोपदेश श्रवण कर्यो

जेशी आग्रामी अजमेर सुधी प्रतिकोश कुवा सिनारा सहित कराव्या. जीवहिंसा बंध करी अने दयावान् थया. बाद अकबर बादशाह एकदा अति तुष्टमान थइ जवाही कहेवा लाग्या के हे प्रभु ! आप पुत्र, कलत्र, धन, स्वजन, देहादि, ममत्व रहित ठो, तेथी आप सोनुं, चांदी तो लेता नथी, परंतु अमारा मकानमां जैनमतना पुरातनी पुस्तको बहु ठे, ते आप लेवानो अनुग्रह करो. बादशाहना बहु आग्रहथी श्री गुरुजीए सर्व पुस्तक लइ आग्रा नगरना ज्ञानचंडारमां स्थापन कर्या. बाद गुरुजी एक प्रहरसुधी बादशाहनी साथे धर्मगोष्ठी करी बडा आडंबरथी उपाश्रयमां आठ्या. ते वखते लोकोमां जैनमतनी बहुज उन्नति थइ. ते वरसे आग्रा नगरमां चोमासुं करी सोरीपुर नगरे श्री नेमिनाथनी यात्रा करवा गया. ते स्थले श्री रीषजदेव अने नेमिनाथजीनी बहु पुरातनी प्रतिमांनी तथा तत्कालना बनावेला श्री नेमिनाथना चरणोनी प्रतिष्ठा करी. बाद आग्रावां शा० गानसिंह कढ्याणमल्लना बनावेला श्री चिंतामणि पार्श्वनाथादि बिंबोनी प्रतिष्ठा करी; ते श्रीचिंतामणि पार्श्वनाथ आजसुधी आग्रामां प्रसिद्ध ठे. पठी श्री गुरुजी फरी फत्तेपुर नगरमां गया, अने अकबर बादशाहने मल्ल्या. ते प्रसंगे एक प्रहर धर्मगोष्ठी करी, तथा धर्मोपदेश कर्यो. बादशाह कहेवा लाग्या के, में आपने दर्शनोत्कंठित थइ दूर देशथी बोलाव्या, अने विनंति करी, परंतु आप अमारी पासेथी कांइ पण लेता नथी, तेथी फरीथी विनंति करीए ढीए; आपने जे रुचे ते अमारी पासेथी मांगी लेवुं जोइए, जेशी अमारो मनोरथ सफल थाय. ते सांजली गुरुजीए सम्यक् विचार करी कह्युं के, आपना सर्वराज्यमां पर्युषणना आठ दिवसोमां कोइ पण जानवरनो वध न थाय, तथा बंधीवानो मुक्त थाय, आ अमारी मांगणी ठे. बादशाहे गुरुने निर्लोचनी शांत, दांत जाणी कह्युं के आठ दिवस तमारी तरफथी अने चार दिवस मारी तरफथी सर्व मली बार दिवस सुधी अर्थात् जादरवा वद १० थी ते ते जादरवासुद ६ सुधी कोइ पण जानवरने मारा राज्यमां मारवा-मां आवशे नहि. पठी बादशाहे सोनाना अक्षरोथी लखावी ठ परवाना श्री गुरुजीने आप्या. ते ठ फुरमान (परवाना) आ प्रमाणे. १ श्री गुजरात देशनो, २ मालव देशनो, ३ अजमेर देशनो, ४ दिह्ली फत्तेपुर-

ना देशनो, ५ खाहोर, मुखतान मंडखनो, ६ श्री गुरुजीने पासे राखवा
नो पूर्वोक्त पांचे देशना साधारण फुरमान, ते ते देशमां मोकसी अ
मारि पढहु वगढाव्यो, जेथी धादशाहना हुकमथी, नहोता जाणत
एवा सर्व आर्य, अनार्य कुलमंडपमां दयारुप वेस विस्तारवान् थइ गइ
वधीवान जनोने पण धादशाहे गुरुपासेथी उठी तत्कास मुक्त कर्या वसी
एक कोशना तसाव उपर पोते जइ, अनेक देशवाखाउण, अनेक जाति
ना जानवरो धादशाहने जेट मोकस्या हतां, ते सर्वने पोताना हाथथी
ठोही वीधां धादशाहनी साथे गुरुजीने अनेकवार मेलाप थयो, अने
अनेक जीनमदिर तथा उपाश्रयोनो उपद्रव धादशाहे दूर कर्यो ज्यारे
श्री हीरविजय सूरि वीजे देश विहार करवा खाग्या, त्यारे धादशाहे ते
मने जे फुरमान खसी आप्यो तेनी नकल आ स्थले खसीए ठीए

जखामुदीन धादशाह
अकब्बर धादशाह
गाजीनुं फुरमान

अकब्बर मोहरनी वंशावली
जखामुदीन अकब्बर धादशाह
हुमायुन धादशाहना पुत्र
धावर धादशाहना पुत्र
उमर शेख मीरजाना पुत्र
सुखतान अबुस इवना पुत्र
सुखतान महम्मद शाहना पुत्र
मीरशाहना पुत्र
अमीरतैमुर साहि किरानना पुत्र

देश माखवा, अकब्बरा
धाद, खाहोर, मुखतान, अमवा
धाद, अजमेर, मीरत, गुजरात
वगाखा, तथा हास जे जे

मारा तायामां भूख ठे ते सर्वना सुधा, मुसही, करोरी तथा जागीर
दार सर्वेने माखम थाय के, अमारो संपूर्ण इरादो एवो ठे के सर्व रैयत
ना मनने संतोप पमाडवो, कारण के रैयतना मनने संतोप ते परमेश्वर
रनी एक मोटी मेद्वेरयानी ठे वसी विशेष रीते वृद्धावस्थामा मारो एवो
इरादो ठे के, मारु सारु इछनारी सर्व रैयत सुखी रहे, ते कारणथी ह
रेक धर्मना खोकोमांथी जे सारा विचारवाला, परमेश्वरनी जक्ति करवा
मा पोतानी उमर पुरी करनारा ठे, तेउने दूर दूर देशोथी में मारी पासे
योलाग्या, अने तेउनी परिहा करी, तेमने मारी सोयतमां राखु हुं,

अने तेमनी वातो सांजव्ही हुं बहु खुशी थाउं हुं. ते प्रमाणे करता थकां मारा सांजलवामां आव्युं के श्रीहीरविजयसूरि, जैनश्वेतांबर मतना आचार्य गुजरातना बंदरोमां परमेश्वरनी जक्ति करे ठे; में तेमने मारी पासे बोलाव्या, तेमनी मुलाकात करी हुं बहु खुशी थयो हुं. केटलाएक दिवस पढी ज्यारे तेउंए पोताने वतन जवानी रजा मांगी, ते प्रसंगे तेउंए अरज करी के, गरीब परवरनी मरजीथी आ प्रमाणे हुकम थवो जोइये;

सिद्धाचलजी, गीरनाजी, तारंगाजी, आबुजीनो पहाड जे गुजरातमां ठे, केशरीआनाथजी, राजगृहना पांच पहाड, तथा समेतशिखर उर्फ पार्श्वनाथनो पहाड जे बंगालामां ठे, ते पहाडो उपर तथा नीचें, सर्व, मंदीरोनी कोठीउंमां तथा सर्व जक्ति करवानी जगाउंमां, तथा जे जे तीर्थनी जगाउं, जैनश्वेतांबर धर्मनी मारा तावाना मुलकोमां होय, ते पहाडो, मंदीरो तथा जगानी आसपास कोइ पण आदमीए कोइ पण जनावर मारवुं नहि. आ प्रमाणे तेमणे अरज करी. ते आचार्य बहु दूरथी आमारी पासे आव्या ठे, अने तेमनी अरज वाजवी अर्थात् सत्य ठे. यद्यपि आ अरज मुसलमानी मतथी विरुद्ध ठे, तो पण परमेश्वरने पिठाननारा आदमीउंनो आ दस्तुर ठे के— कोइ कोइना धर्ममां दखल न करे, अने तेमनो रिवाज वहाल राखे. ते कारणथी आ अरज मारी समजमां साची लागे ठे, के सर्व पहाड तथा पूजानी जगा बहु वखतथी जैनश्वेतांबरी धर्मवालानी ठे, ते कारणथी तेमनी अरज कबुल करवामां आवी ठे, के सिद्धाचलनो पहाड, गीरनारनो पहाड, तारंगाजीनो पहाड, केशरीआजीनो पहाड, आबुनो पहाड, राजगृहना पांच पहाड, तथा समेतशिखर उर्फ पार्श्वनाथनो पहाड जे बंगालाना मुलकमां ठे, ते सर्व पुजाउंनी जगाउं, तथा पहाड नीचे तीर्थनी जगाउं जे मारा राज्यमां ठे, तथा गमे ते ठेकाणे जैनश्वेतांबरी धर्मनी जगा होय ते हीरविजय जैन श्वेतांबरी आचार्यने आपवामां आवी ठे; अने तेमणे सारी रीते परमेश्वरनी जक्ति करवी जोइए.

वद्वी एक वात आ पण याद राखवी जोइए के, आ जैनश्वेतांबरी धर्मना पहाडो, पूजानी जगा तथा तीर्थनी जगा, जे में श्री हीरविजयजी सूरिने आपेल ठे, ते सर्व जगाउं हकीकतमां तो जैनश्वेतांबर धर्म-

ઘાસાઠનીજ ઠે, તેથી જ્યાં સુધી સૂર્યથી દિન રોશન રહે, અને જ્યાંસુધી ચંદ્રમાથી રાત રોશન રહે, ત્યાં સુધી આ ફુરમાનનો હુકમ જૈનશ્વેતાશ્રી ધર્મના લોકોમાં સૂર્ય તથા ચંદ્રમાની જેમ પ્રકાશિત રહે, અને કોઈ આદમી તેમને હરકત ન કરે. વલ્લી કોઈ આદમીએ તે પહાડો ઉપર, તે નીનીંચે તથા તેની આસપાસ પુજાની જગાઠમાં તથા તીર્થની જગાઠમાં જાનવર મારવું નહિ, તથા આ હુકમ મુજબ શ્રમલ કરવો આ હુકમથી ફરવું નહિ, તથા નવીન સનદ માંગવી નહિ. લાલ્લી તારીલ ૭ મી માહ ઊરદી ઘડેસ મુતાવેક માહ રવીયુલ અલલ સન્ ૩૭ જુલસી આ અલલ ઘાદશાહના ફુરમાનની નલલ ઠે.

વલ્લી ધાનસિંહની કરાવેલી તથા વીજા શાહ હુજળમલ્લની કરાવેલી શ્રી જીનપ્રતિમાઠની પ્રતિષ્ઠા, લાલ્લી રૂપીઆ મહોત્સવમા ઘપરાવી, કરી પ્રથમ ચાતુર્માસ, આગ્રામાં, વીજો ફત્તેપુરમાં, વીજો જિરામનગરમાં અને ચોથો ફરી આગ્રામાં, એ રીતે કર્યાં ઘાદ ઘાદશાહની ગોષ્ઠી વાસ્તે શ્રી શાતિચંદ્ર ઊપાધ્યાયને રાલ્લીને, શ્રી ગુરુજી પોતે મેહેઢતા તથા નાગ પુરમાં ચાતુર્માસ કરી શિરોહી નગરમાં ગયા, ત્યાં નવા ચતુર્મુલ પ્રાસાદમાં શ્રી આદિનાથના વિંધની તથા શ્રી અજીતનાથ પ્રાસાદમાં શ્રી અજીતનાથજીના વિંધની પ્રતિષ્ઠા કરી અનુક્રમે અર્ચુદાલ યાત્રા કરવા ગયા. અહીંથી શ્રી શાતિચંદ્ર ઊપાધ્યાયે નવીન ઘુપારસ કોશ નામનો ઘંથ રવી અલલ ઘાદશાહને શ્રવણ કરાવ્યો, તે શ્રવણ કરવાથી ઘાદશાહને દયાની ઘહુજ ઘઠિ થઈ તેથી આ પ્રમાણે થયું ઘાદશાહના જન્મના દિવસથી એક માસ, પર્યુપણના ઘાર દિવસ, સર્વે રથિયાર, સર્વે સંક્રાંતિના દિવસો, નયરોજનો માસ, સર્વે ઇદના દિવસો, સર્વે મિહર ઘાસરા, સર્વે સોફીશ નાદિન, ઇત્યાદિ સર્વે મલી એક વર્ષમાં ૪ મહીના સુધી જીવહિંસા ઘંથ કરાવી તેના ફુરમાન લગાવ્યા, જે ફુરમાનો આજસુધી અમારા લોકોની પાળે ઠે. શ્રી હીરયીજય સૂરિ જૈનમતની ઘઠિ તથા ઘઠનિ ઘહુજ કરી, તેમાં ઘાંડ પળ ગયા નથી મુસલમાનો પળ તેમનાથી દયાવાનુ ઘયા તેમણે સ્નાતીયે સંયત (૧૬૪૬) માં સ્તન તીર્થવાસી શાહ તેજ પાલના ઘનાયેલા મદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરી.

૫૫ શ્રી હીરયીજય સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી યિજયસેન સૂરિ ઘયા

તેમનો સંવત (૧૬૦૪) માં જન્મ, (૧૬૧૩) માતા પિતા સહિત દીક્ષા, (૧૬૨૬) પંડિતપદ, (૧૬૨૮) ઉપાધ્યાયપદ પૂર્વક આચાર્યપદ, (૧૬૫૨) જટારકપદ, અને (૧૬૭૧) માં સ્તંજતીર્થે સ્વર્ગવાસ થયો. તેમના વેલ-હર્ષ તથા પરમાનંદ, બે શિષ્યોએ અકબર બાદશાહના પુત્ર જાહાંગીરને ધર્મ શ્રવણ કરાવી પ્રતિબોધ કર્યો, અને જાહાંગીર બાદશાહથી ફુરમાન કરાવ્યો, તેની નકલ નીચે મુજબ.

ઊરુદીન મહમ્મદ
જહાંગીર બાદશાહ
ગાજીનું ફુરમાન

જહાંગીરની મોહોરમાં વંશાવલી
ઊરુદીન મહમ્મદ જહાંગીર બાદશાહ
અકબર બાદશાહ
હુમાયુન બાદશાહ
બાબર બાદશાહ
મીરજી ઉમરશેલ
સુલતાન અબુસલ્સ
સુલતાન મીરજા મોહમ્મદશાહ મીરા-
શાહ- અમીર તૈમુર સાહિબ કિરાન

મારા સર્વ રાજ્યમાં તથા વિશેષ કરી ગુજરાતના સુબા, મોટા હાકેમ, કીફાયત કરનારા આમીલ, જાગીરદાર, કરોરી તથા સર્વ લાતાના કારકુનોને માલમ થાય કે, પરમેશ્વરને પિઠાનનારા જે લોક છે, તેનો ઇવો દસ્તૂર છે કે, હરેક મતના તથા કોમના લોકોજ માત્ર નહિ, પરંતુ સર્વ જીવ સુલ્હી રહે, તેમ કરવું. હાલમાં વેલહરલ તથા પરમાનંદ યતિયોએ ડુનીઆની રહા કરનારાંના દરબારમાં આવી, તલ્લતની પાસે ડાજા રહી અરજ કરી કે:- વિજયસેન સૂરિ તથા વિજયદેવ સૂરિ, તેમજ જેડ સારી બુઢિલાલા લોકો છે, તેડે ઇશ્વરની જક્તિ કરે છે, તેમજ પ્રાર્થના કરે છે; તથા વેલહરલ અતે પરમાનંદ યતિયોની પરમેશ્વરને રાજી રાલવાની હકીકત, અમે બહુ સારી રીતે જાણી લીધી, તેથી ડુનિયાને તાલે કરનારનો ઇવો હુકમ થયો કે:- કોઈ આદમીએ આ જૈન લોકોના મંદિરોમાં તથા ધર્મશાલામાં ડતરવું નહિ, તથા કારણ વિના અડલણ કરવી નહિ. જો તે લોકો ફરીથી નવા બનાવવા લાહે તો તેડને કોઈ રીતે મના તથા હરકત કરવી નહિ. વલી તેડના સાધુડના

उपाश्रयमा तो कोइए पण उतरवु नहि बली जो ते लोको सोरठमा श
 पुजय तीर्थनी यात्रा करवा वास्ते जाय तो कोइ पण आदमीए ते यात्रा
 सुठ पासे कांइ पण मांगवुं नहि, तथा लाखच करवी नहि बली सब
 रहु बेखहरख अने परमानंद यतिनी अरज तथा खायेस उपर बहुज
 नारे हुकम आ थाय ठे के, दर अठवाढीआमां रविवार तथा गुरुवार
 तथा दर महिनामा सुव पढवाने रोज तथा इवने दिवसे तथा दर व
 र्षमां नवरोज अने माहशहरपुरमां जे अमारो मुधारक दिन ठे, तेमां
 एक एक वर्षना हिसाब ग्रामाणे मारा सर्व राज्यमां कोइ जीवनी हि
 सा न थाय, तथा शिकारनु काम, पक्षीयोनु पकडवु, मारवु, तथा मा
 ठसा मारवा, इत्यादि सर्व बंध करवुं बली तेवी रीतना धीजा पण काम
 पूर्वोक्त दिवसोमां न थवा जोइए आ वात जरूरनी ठे के पूर्वोक्त हुकम
 मुजब हमेशां चलाववानी कोशिश करवी, तथा मारा फुरमानना हुक-
 मणी कोइ फरे नहि, वीरु छाले नहि खली० ता० माह सहर पुरमे
 सन् ३ जुलसी आ फुरमान खांजां हानना चोपानीआमां तथा सेवक
 अलीतकीना वर्चमान पत्रमां दाखल कयों तरजुमो करनार मुनशी
 सेयद अबडुल्ला मीयां साहेब ठेरैजी

६० श्री विजयसेन सूरिनी पाट उपर श्री विजयदेव सूरि थया ते
 मनो संवत् (१६३४) जन्म (१६४३) वीक्षा, (१६५५) पङ्क्तिपद,
 (१६५६) उपाध्याय पद पूर्वक आचार्यपद, (१६७१) मां स्वर्गवास थयो
 ६१ श्री विजयदेव सूरिनी पाट उपर श्री विजयसिंह सूरि थया तेमनो
 (१६४४) जन्म, (१६५४) वीक्षा, (१६७३) वाचकपद, (१६७५) सू-
 रिपद (१७०७) मां स्वर्गवास थयो ६२ श्री विजयसिंह सूरिनी पाट
 उपर श्री विजयप्रज्ञसूरि थया तेमनो संवत् (१६७५) जन्म, (१६७७)
 वीक्षा, (१७०१) पङ्क्तिपद, (१७१०) उपाध्यायपद, (१७१३) जहा-
 रक पद, (१७४७) मां स्वर्गवास थयो तेमना समयमां सुखबंधा डु
 ढीयानो पथ प्रगट थयो, तेनी उत्पत्ति कहिए ठीए

सुरत शेहेरमा शा० वीरजी बोहरा अटकनो दशा श्रीमासि बाणीठ
 रहेतो हतो तेने फुली नामनी बाख विधवा एक पुत्री हती तेणे एक
 खज्जी नामनो ठोकरो दत्तक लीधो ते खज्जीने झुकाना उपाश्रयमा ज

ણવા મોકલ્યો. તેને યતિયોની સંગતથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. તેથી લું-
કાના યતિ વજરંગજીનો તે શિષ્ય થયો. વે વર્ષ પઠી તે પોતાના ગુરુને
કહેવા લાગ્યો કે, જેવો શાસ્ત્રમાં સાધુનો આચાર છે, તેવો તમે કેમ પા-
લતા તથી ? ગુરુએ કહ્યું કે પંચમ કાલમાં શાસ્ત્રોક્ત સર્વ ક્રિયા થઈ શ-
કતી નથી. લવજીએ કહ્યું કે તમે ત્રણાચારી ઠો; તેથી મારા ગુરુ હવે
તમે નહિ. હું તો પોતેજ સંયમ ફરીને લઈશ. એ પ્રમાણે ક્લેશ કરી લ-
વજી રૂપિયે લુંકા મતની ગુરુદીક્ષા ઢોડીને, પોતાની સાથે વીજા વે ય-
તિયો લીધા. ૧ જાણો, ૨ સુખજી. ત્રણેય પોતપોતાની મેલે દીક્ષા લી-
ધી; અને મુખ ઉપર લુગડાની પટ્ટી બાંધી. તેમના નવીન વેશ દેખી કો-
ઈ શ્રાવકે તેમને પ્રથમ તો રહેવા જગા ન આપી, તેથી તેડું ખંડેર મકા-
નમાં જઈ રહ્યા. ગુજરાતમાં ખંડેર થઈ ગયેલા મકાનને ઢુંઢ કહે છે. લો-
કોએ તેવા મકાનમાં તેડુંને રહેતાં દેખી તેડુંનું નામ ઢુંઢીયા રાખ્યું, તેડું
ત્રણેને નવો મંત્ર ચલાવવામાં બહુ ક્લેશ ઝોગવવો પડ્યો, પરંતુ તેડુંનો
ત્યાગ દેખી કેટલાએક લુંકા મતિયો તેમને માનવા લાગ્યા; કારણ કે
ગાઢરીઆ પ્રવાહની રીતિ જગત્માં પ્રચલિત છે. તે મુજબ ઝોલા, અ-
જ્ઞાન લોકો ઉપરનો ઢોલ દેખી રાગી થઈ જાય છે; વલ્લી ગુજરાતના લો-
કોનો બહુ જાગ એવો હઠગ્રાહી છે કે, જે વાત પકડી, તે વાતને બહુ
મુસ્કેલીથી ઢોલે છે; તેથી ગુજરાત દેશમાંજ જૈન મતના કેટલાએક ફાં-
ટા નિકલેલા છે. વાદ તે લવજીનો શિષ્ય સોમજી નામનો ડંસવાલ
વાણીઝ, અમદાવાદના કાલુપરનો રહેનાર થયો. તેણે સૂર્યની આતાપના
બહુજ કરી. તેના ચેલાના નામ. ૧ હરિદાસજી ૨ પ્રેમજી, ૩ ગીરધર-
જી, ૪ કાનજી પ્રમુખ થયા, અને લુંકામતના કુંવરજીના ચેલા પણ તે-
મના શિષ્ય થયા, તેમના નામ. ૧ શ્રીપાલ, ૨ અમીપાલ, ૩ ધરમસી, ૪
હરજી, ૫ જીવાજી, ૬ સમરથ, ૭ તોડુજી, ૮ મોહનજી, ૯ સદાનંદજી,
૧૦ ગોધાજી. એક ગુજરાતવાસી ધર્મદાસ ઢીપાણે પોતાની મેલે મુંડ મું-
ડાવી, મુખ ઉપર પટ્ટી બાંધી, પોતે ઢુંઢીયાનો સાધુ છે, એમ પ્રસિદ્ધ કર્યું.
હરિદાસનો ચેલો વૃંદાવન થયો, વૃંદાવનનો ચેલો જવાનીદાસ થયો,
જવાનીદાસનો ચેલો લાહોર નિવાસી મલૂકચંદ થયો. મલૂકચંદનો મ-
હાસિંહ, મહાસિંહનો યુશાલરાય, યુશાલરાયનો ઢજમલ, ઢજમલનો

રામલાલ, અને રામલાલના વે શિષ્ય, રામરત્ન તથા અમરસિંહ, આ વે
નેને અમે દેખેલા છે તે ઘનેના વેલા વસંતરાય તથા રામવદ્ધ વિગેરે જી
વતા છે તેઈ પજાવ દેશમાં વર્તમાનમાં ફર્યા કરે છે

જીવાજીનો વેલો લાલચદ થયો, અને લાલચદનો વેલો અમરસિંહ
થયો તે મારવાડ દેશમાં આવ્યો, તેમના પરિવારમાં નાનકજી થયો
જેના વેલા હાલમાં અજમેર તથા કૃષ્ણગઢ જીલ્લામાં વદુ ફરે છે વ
શ્યામિદાસ, જેના પરિવારમાં કન્હીરામ, સેવરાજ, તલ્લતમલ પ્રમુ
હાલમાં મારવાડમાં રહે છે, તથા હુદીકોટામાં અને માલવામાં, લાલ
ચદ, ગણેશજી, ગોર્ધારામજી, થયા, તથા અમીચદ, હુકમચંદ, ઠક
યચદ, ફતેચદ, જ્ઞાનજી, ઠગન, મગન, દેવકરણ અને પદ્માલાલ
પ્રમુખ ફરે છે, તેઈ પણ હરિદાસનાજ વેલા છે વલી અમરસિંહના
વેલા વીપચંદ, વીપચદના ધર્મદાસ, ધર્મદાસના જોગરાજ, જોગ
રાજના હજારીમલ્લ, હજારીમલ્લના લાલજીરામ, લાલજીરામના ગંગા
રામ, ગંગારામના જીવણમલ્લ, જે વર્તમાનમાં વિહ્વીની આસપાસના ગા
મોમાં ફરે છે, તથા અમરસિંહના પરિવારમાં ઘનજી, મનજી, નાથુરામ
અને તારાચંદ પ્રમુખ થયા છે, જેમના વેલા, રતિરામ તથા નંદલાલ થ
યા નંદલાલનો વેલો રુપચંદ અને રુપચદનો બિહારી જે પજાવમાં કોટ
જગરાવાવિ ગામોમાં ફરે છે, તથા કાનજી અને ધર્મદાસ ઢીપીના વે
લાઈ વીપચંદ, ગોપાલજી પ્રમુખ લીંબડી, વડવાળ, મોરવી ગોંહલ, જેત
પુર, રાજકોટ, અમરેલી, ધ્રાંગધરા પ્રમુખ જાલાવાડ કાઠીયાવાડ અને
હાલાર પ્રમુખના ગામોમાં ફરે છે ધર્મદાસ ઢીપીના વેલા ધનાજી, ધના
જીના હુવરજી, હુવરજીના રહુનાથજી, જૈમલજી, ઘુમાનચદ, હુર્ગદાસ,
કન્હીરામ, રલ્લચદ, હમીરમલ્લ, કચૌરીમલ્લ પ્રમુખ વર્તમાનમાં મારવા
ડમાં ફરે છે, તે પ્રસિદ્ધ છે

રહુનાથજીનો વેલો જલ્મજી સંવત (૧૭૧૭) માં થયો જેણે તેરા
પંથ પ્રગટ કર્યો તેના વેલા જારમલ, હેમજી, રાયચદ, જીતમલ્લ થયા,
જીતમલ્લની ગાવી ડપર હાલ મેઘજી છે આ મુલ્લયધા જેટલા સાધુ
છે, તેઈનો પંથ સંવત (૧૭૦૯) ની સાલથી ચાલ્યો છે તેમનો મત જ્યા
રથી નિરલ્યો છે, ત્યારથી આજ સુધી તેમના મતમાં કોઈ પણ બિહાન

થયેલ નથી; કારણ કે તે લોકો કહે છે કે, વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોશ, ઠંદ, અલંકાર પ્રમુખ જાણવાથી, તથા તર્કશાસ્ત્ર જાણવાથી બુદ્ધિ વગડી જાય છે. આ અજ્ઞાનપણાના કારણથીજ તેડ પરસ્પર વધુ દ્વેષ રાખે છે. કશ્ક મનમાની કટિપત વાતો વનાવી લહે છે. એક વીજાનો પગ જામવા દેતા નથી, મનમાં માને છે કે, મારા ફલાણા ગૃહસ્થ ચેલાને ફલાણો ખોલવશે, इत्यादि अनेक कारणોથી પરસ્પર ઇર્ષ્યા વધુજ રાખે છે. આ વાતમાં શંકા લાગે તેણે મારવાડમાં જઈ પ્રત્યક્ષ અનુજવ કરવો. તેમના આચાર, વ્યવહાર, વેષ, શ્રદ્ધા, પ્રરુપણા પ્રમુખ જૈનમતના શાસ્ત્રાનુસાર નથી. વલી વીજા મતવાલાઈ પણ જે જૈનમતના વધુ લોકોને ગંદા, કઠંગા માને છે, તેડ માત્ર આ ઢુંઢીઆડનાજ આહાર, વ્યવહારની રીત દે-
ખીને તેમ માને છે. વિશેષ શું લખું, તેડની અજ્ઞાનતાનો અનુજવ તેડની સાથેના પરિચયથીજ થાય છે, વાસ્તવમે આ લોકો જૈનમતથી તદન વિ-
પરીત ચાલનારા હોવાથી જૈનાત્માસ છે. इति ढुंढक मतोत्पत्ति.

૬૩ શ્રી વિજયવ્રજ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયરત્ન સૂરિ થયા. ૬૪ શ્રી વિજયરત્ન સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયદામા સૂરિ થયા. ૬૫ શ્રી વિજ-
યદામાસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયદયા સૂરિ થયા. ૬૬ શ્રી વિજયદયા
સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીવિજયધર્મ સૂરિ થયા. ૬૭ શ્રી વિજયધર્મ સૂરિની
પાટ ઉપર શ્રી જીનેંદ્ર સૂરિ થયા. ૬૮ શ્રી જીનેંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી
દેવેંદ્ર સૂરિ થયા. ૬૯ શ્રી દેવેંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયધરેંદ્ર સૂરિ
થયા; વર્તમાનમાં તેમની પાટ ઉપર શ્રી રાજેંદ્રસૂરિ છે, તે વિદ્યમાન વિચરે છે.

એકસઠમી પાટ ઉપર શ્રી વિજયસિંહ સૂરિ હતા, તેમના શિષ્ય શ્રી
સત્યવિજય ગણિ થયા, તેમજ મહોપાધ્યાય, ષટ્ શાસ્ત્ર વેત્તા, ન્યાયવિ-
શારદ, મહાવૈય્યાકરણિ, તાર્કિકશિરોમણિ, બુદ્ધિસમુદ્ર શ્રી યશોવિજ-
ય ગણિ થયા. તેડ વંને એ શ્રી વિજયસિંહ સૂરિની આજ્ઞા લઈ ગઢમાં
ક્રિયાશિથિલ સાધુડને દેખી, તથા ઢુંઢક મતના પાંખંડનો પ્રચાર દૂર
કરવા વાસ્તે ક્રિયા ઉદ્ધાર કર્યો. શ્રી યશોવિજય ગણિએ કાશીના પંડિ-
તોમાં જયપતાકાનો ઢુંડો પ્રાપ્ત કર્યો, અને ગુજરાત પ્રમુખ દેશોમાં પ્ર-
તિમાં ઉઘાપક કુલિંગીડના મતરુપ અંધકારને પ્રતિમાશતકાદિ અનેક
ગ્રંથોના તેજથી દૂર કર્યો. તેમના રચેલા મહાન ગ્રંથો. અધ્યાત્મસાર, સ્યા-

छाप कल्पलता, शास्त्रसमुच्चयवृत्ति, मल्लवादी सूरिकृत नयचक्र उद्धा
रादि अनेक मोटा (१००) सो ग्रंथ थे

श्री सत्यविजय गणिजी क्रिया उद्धार करी श्री आनंदधनजीनी साये
बहु वर्ष सुधी वनवासमा रह्या, तथा महा तपस्या योगाज्यास प्रमुख
कर्तुं ज्यारे बहुज वृद्ध थइ गया, अने पगमा चाखवानी शक्ति न रही,
त्यारे अणहिलपुर पाटणमां आधी रह्या तेमना उपदेशधी वे शिष्य
थया गणि कपुरविजय पंडित, १ पंडित कुशलविजयजी गणि कपु
रविजयजीए अनेक अर्हत विंधोनी प्रतिष्ठा करी, अने अनेक गाम
तथा शेहेरमां धर्मेनी वृद्धि करी, महाप्रज्ञाविक थया श्री गणि कपुर
विजयजीने वे शिष्य थया, १ पंडित वृद्धिविजयगणि, २ पंडित दामा
विजय गणि श्री पंडित दामाविजय गणिना शिष्य पंडित श्री जीन
विजय गणि, तेमना शिष्य पंडित श्री उत्तम विजय गणि, तेमना शिष्य
पंडित पद्मविजयगणि, तेमना शिष्य पंडित रुपविजयगणि, तेमना शिष्य
पंडित कस्तुरविजय गणि, तेमना शिष्य मुनि मणिविजय गणि तेमना
शिष्य मुनि बुद्धिविजय गणि, तेमना शिष्य पंडित मुक्तिविजय गणि,
तेमना हस्तधी दीक्षित लघु गुरुब्राह्म आ जैनतत्त्वादश ग्रंथना लखनार
मुनि आत्माराम (आनंदविजयजी) इति तपगह गुरु आवसि संपूर्ण

वर्तमान समयमा नवीन पथ मुख्यस्वे करी जे निकल्ला ठे ते ल
खीए ठीए - गुजरात देशमां स्वामिनारायणनो पथ, बंगालामां ब्रह्म
समाजनो पथ, पंजाबमां लुधीआना नजीक जयणीगाजनिवासी ब्र
ह्मसिख जातिना उपदेशधी कूकापथ, कोयलमां मौलवी अहमद
शाहना नबिन फिरका, तथा बयानदसरस्वति स्वामिनो प्रगट करेलो
आर्यसमाज पथ, इत्यादि केटलाएक मतो, पुरातनी अनेक मतोनो
त्याग करी निकलेला ठे मत काढनाराठए एम मान्यु लागे ठे के आ
पणी बुद्धि समान प्राचीन पंडितोनी बुद्धि न होती, तथा तेठ प्राचीन
ग्रंथो जेम के वेदो, उपनिषदो प्रमुखने ग्रंथार्थ समजता न होता अ
मने तो काइ हरकत नथी, परंतु जो कदापि आधी रीते नवीन नवीन
मतो निकलता रहेशे, तो कोइ दिवस ब्राह्मदि मताधिकारीठनो ग
रास टल्ली जशे, तथा धर्म अने नियम कायम रहेशे नहि

इति श्री तप गङ्गीय मुनिगणी श्रीमणिविजय तद्धिष्य मुनि श्रीबुद्धि
विजय तद्धिष्य मुनि आत्माराम आनन्द विजय विरचिते जैन तत्वादर्शे
गुरु आवलि कथनरूप द्वादशः परिच्छेदः संपूर्णः ॥ १२ ॥

इति मुनिश्रीआत्माराम आनन्दविजयजी
विरचित द्वादश परिच्छेदरूप जैन-
तत्वादर्श ग्रंथः समाप्तः

पानुं छीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानुं छीटी अशुद्ध	शुद्ध
७ ११ आदिप	आदिप	२०४ १५ प्रकृतिख	प्रतिकुख
८ २० परहितकारी होय	परहितकारी	२०७ १४ पांचेक्षीयवाखां ठे	पांचेक्षीय ठ
९ २० छांउन	छंउन	२०७ २३ अपर्याप्त	अपर्याप्तो
१४ २६ कायवानुं चिन्ह	कायवानुं चिन्ह	२०९ ५ अनुपरत	अनुपहत
१७ ११ छांउनना नाम	छंउनना नाम	२१० १४ अगारापपुखमां	अंगाराप्रमुखमा
१८ ११ छाउन नाम	छंउन नाम	२१४ ८ पराजयमा	परजयमा
२० ११ छाउनना नाम	छंउनना नाम	२१५ १३ आतापनामकर्ग	आतापनामकर्ग
२२ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२१६ १७ पुखपापा	पुखपाप
२४ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२२० २३ त्त्यानजि	स्त्यानजि
२६ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२२१ १२ ककेश	केश
२८ ११ छाउनना नाम	छंउनना नाम	२२४ ५ हुंङ	हुंङक
३० ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२२४ २० प्रकानी	प्रकारनी
३२ ११ छाउन नाम	छंउन नाम	२२८ १८ सह	सह
३६ १८ स्वारि	स्वारि	२४४ ८ थाय ठे	थाय ठ
३७ २६ स्तुति ठे ?	स्तुतिना ठे ?	२४६ १० एषाज	एषा जे
३८ २ परमेश्वरपथायें	परमेश्वरपथाये	२४७ ७ जीवबाणीनि	जिनवाणीनि
४८ ४ जीयोपें	जीयोप	२४८ १३ तेनो	तेनु
७६ १२ रजयामा	रजयामा	२५४ २२ छोपछाहार	छोमछाहार
८३ १६ क्या ठे	क्या ठे	२५६ १७ सेयोज	नेठज
८४ २९ तो अदत्त	तो गुरु अदत्त	२५८ २९ जेठनेज	जेठनो
८६ १० सातमा	सातमी	२६१ ६ हटवानेज	हटवाने
८६ १८ बीजी	बीजा	२६२ ५ शुद्धांजोनिधि	शब्दांजोनिधि
८८ २३ वर्जनान्	वर्जनात्	२६२ २१ स्वरूप	स्वरूप
९२ ६ प्रमुख	प्रमुख	२६४ १४ अनिष्टयोगार्थ	अनिष्टसंयोगार्थ
९६ १ अनेकतरेषी	अनेकतरेहषी	२६५ ६ मनुष्यापूर्वी	मनुष्यानुपूर्वी
९७ ५ प्रांशुक	प्रांशुक	२७२ ४ ध्यानमाज	ध्यानमाज
९७ १८ पुरीप	पुरीस	२७२ २७ अशुद्ध	अशुद्ध
१०४ १ चात्रिंशति	चात्रिंशति	२७८ २२ अतिप्रयत्न	अतिप्रयत्न
१०४ २ चिंतन	चिंतन	२८० २० क्रमोक्रमे	क्रमोक्रमे
१५१ २ जीजासा	जीजासा	२८२ ११ एवां बीजो	एवा बीजा
१५३ ५ अत्मा	आत्मा	२८७ २ केवलीसमुद्घात	कवलीसमुद्घात
१९९ १७ वस्ते	वास्ते	२९० १ रूपतापन्नने	रूपतापने
२ १ १४ वर्तमानमान	वर्तमान	२९१ ११ धरतो	करतो
२०१ २७ आह	आहा	२९४ १४ मुनिमीद	मुनिमीद

पानुं लीटी अशुद्ध	शुद्ध.	पानुं लीटी अशुद्ध	शुद्ध.
१एण १ए प्राणी	पाणी	४१० १ हवण	न्हवण
३०१ १० शिष्यार्त्तने	शिष्याणीयोने	४१० ७ संगीअ	संगीआ
३१७ १७ साहत्	साहात्	४१० १३ जिनत्तु	जिन्नत्तु
३३१ ६ राखवावो	राखवानो	४११ ११ दोणत्तणल	दोणत्तणल
३३४ १५ निचार	विचार	४१३ १३ निश्चाकृत	निश्चाकृत
३३५ ५ आतिचार	अतिचार	४१३ १६ जिनमंमिरो	जिनमंदिरो
३३६ ११ अधीन	आधीन	४१३ १३ असंविस्	असंविग्र
३४० ११ एण्वुं	एवुं	४१३ १६ निच्रंठना	निच्रंठना
३४१ ७ जगत्ती	जगत्	४१३ १५ विधि	विधिनो
३४७ १३ केवल	कवल	४१४ ३ इर्या	ईर्या
३५१ १५ अर्था	अर्थी	४१४ ११ सिद्ध	सिद्ध
३५१ १५ कालकुट	तालपूट	४१५ ४ मोक्षप्रदात्री	मोक्षप्रदायी
३५३ १४ बहु	बहु	४१५ ७ तदासा	तदाज्ञा
३६७ १५ अजीविका	आजीविका	४१५ ७ प्रमुखथी	प्रमुखनी
३७४ १५ सखिए	दखिये	४१५ १७ बडीनीत	बडीनीति
३७५ १४ मण	पण	४३० ६ दिशा	दिशाए
३७६ १४ आगर	आगार	४३० ११ ज्व्यथी	ज्व्यनी
३७७ १७ कुलोना	फूलोना	४३० ११ असवारी	अस्वारी
४०१ ४ अंगीकर	अंगीकार	४३० १७ कागला	कोगला
४०१ १४ जे	जो	४३१ ४ वैद्यक	वैदक
४०१ १७ आवे	आवे	४३१ १६ वैय्यावथ	वैय्यावच्च
४०१ १ सारोघार	सारोघार	४३३ १७ प्रमुख	प्रमुखनी
४०६ १७ सम्यक्त्व	सम्यक्त्व	४३६ १५ प्रमुखमां	प्रमुख
४०६ १४ दुराचारा	दुराचाराः	४३७ १३ स्नात्रप्रज्ञावना	स्नात्र, प्रज्ञावना
४०६ १५ म्रियंते	म्रियन्ते	४३७ १४ परज्ञावना	प्रज्ञावना
४०७ १५ रेशमि	रेशमी	४३७ १३ खमासणा	खमासमणां
४०७ १० अर्हत	अर्हत	४३७ १५ कुस्थान	कुस्वप्न
४०७ १५ लोकापहास्य	लोकोपहास्य	४४० १६ रागग्रस्त	रोगग्रस्त
४०७ १५ राज्यचिह्न	राज्यचिन्ह	४४१ १७ विराधी	विरोधी
४१३ १५ मालाधर	मालाधर	४४६ ४ दागीन	दागीना
४१५ १३ चेष्टाआण	चेष्टाआणं	४४७ ११ न्यूनादिक	न्यूनाधिक
४१६ १३ केकेवली	केवली	४५३ ४ करेल	दखेल
४१७ १६ जिनविंव	जिनविंव	४५५ ४ परतीर्थिको	परतीर्थिउं
४१७ १७ जाणरुव	जिणरुवं	४५६ १७ तर्जना करे	तर्जना न करे

पानुं खीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानुं खीटी अशुद्ध	शुद्ध
७ ११ आदिप	आदिप	२०४ १५ प्रकुत्तिख	प्रतिकुत्त
७ २० परहितकारी होय	परहितकारी	२०७ १४ पाचैर्दीययाळां ठे	पाचैर्दीय ठे
९ २७ छांउन	छंउन	२०७ २३ अपर्याप्त	अपर्याप्ता
१४ २६ काचवानुं चिन्ह	काचवानुं चिन्ह	२०९ ५ अनुपरत	अनुपहत
१७ ११ छांउनना नाम	छंउनना नाम	२१० १४ अंगारापञ्जसर्मां	अंगाराप्रमुखर्मां
१७ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२१४ ७ पराजवर्मां	पराजयमा
२० ११ छांउननां नाम	छंउनना नाम	२१५ १३ आतापनामकर्मा	आतापनामकर्म
२२ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२१६ १७ पुण्यपाप	पुण्यपाप
२४ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२२० २३ त्त्यानजि	स्त्यानजिं
२६ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२२१ १२ ककेश	केश
२७ ११ छांउनना नाम	छंउनना नाम	२२४ ५ हुंठ	हुंठक
३० ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२३४ २० प्रकारनी	प्रकारनी
३२ ११ छांउन नाम	छंउन नाम	२३७ १७ सह	सह
३६ १७ स्वारि	स्वारि	२४४ ७ थाय ठे	थाय ठे
३७ २६ स्तुति ठे ?	स्तुतिना ठे ?	२४६ १० एवाज	एवा जे
३७ २ परमेश्वरपणायें	परमेश्वरपणायें	२४७ ७ जीवघापीन	जिनघापीने
४७ ४ जीवोप	जीवोप	२४७ १३ तेनो	तेनु
७६ १२ रजयामा	रजयामां	२५४ २२ खोजआहार	खोमआहार
७३ १६ क्या ठे	क्या ठे	२५६ १७ सेवोज	नठंज
७४ २९ तो अदत्त	तो गुरु अदत्त	२५७ २९ जेरनेज	जेरनेनो
७६ १० सासमा	सासमी	२६१ ६ ब्रटयानज	ब्रटयान
७६ १७ बीजी	बीजा	२६२ ५ शुद्धाजोनिधि	शुद्धाजोनिधि
७७ २३ यर्जनान्	यर्जनात्	२६२ २१ स्वरूप	स्वरूप
९२ ६ प्रमुख	प्रमुख	२६४ १४ अनिष्टयोगार्थ	अनिष्टसंयोगार्थ
९६ १ अनकतरपी	अनकतरहपी	२६५ ६ मनुष्यापूर्वी	मनुष्यानुपूर्वी
९७ ५ प्रांशुक	प्रांशुक	२७२ ४ ध्यानमाज	ध्यानमाज
९७ १७ पुरीप	पुरीम	२७२ २७ अशुद्ध	अशुद्ध
१०४ १ चात्रिंशति	चात्रिंशति	२७७ २२ अतिप्रयत्न	अतिप्रयत्न
१०४ २ चिंतन	चिंतयन	२७७ २० क्रमोक्रम	क्रमक्रम
१५१ २ जीज्ञासा	जीज्ञामा	२७३ ११ एयां बीजो	एया बीता
१५३ ७ आत्मा	आत्मा	२७७ २ केशखीसमुद्रपात	केशखीसमुद्रपात
१९९ १७ यस्त	यास्त	२९० १ रूपतापधन	रूपतापने
२०१ १४ यत्तमामान	यत्तमान	२९१ ११ धरतो	धरता
२०१ २७ आद	आदा	२९४ १४ मुनिश्रीद	मुनिश्रीमद्

पानुं खीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानुं खीटी अशुद्ध	शुद्ध
४६२ ३ ते	के	५१५ १७ तमे कहो ?	तमे कहो के
४६४ १० घोखावा	घखावा	५१७ २६ काकणी	काकणी
४६७ १२ बोज	बोजो	५१९ ३३ मुहकफाष	मुहकफाष
४७१ २० सेचतन	सचेतन	५२० १४ घी	घी
४७२ १९ जायस्थिति	जयस्थिति	५२० २४ समुदा	सुजवा
४७३ ११ ब्यवन	बवन	५२५ १ घेर	घेर
४७६ ४ परिष्णाम	परिमाष	५२६ २७ कहो	कहो
४७६ २२ छाहा	छाह	५२७ २७ ससगर	सगर
४७७ ११ अनर्धदबीर्ष	अनर्धदबी	५२९ ९ सर्वेये	सर्वेये
४७० १० सम्यक्त्व	सम्यक्त्व	५२९ १५ अवधिज्ञान	अवधिज्ञान
४७१ १४ घी	घी	५३१ २७ स्थापना	स्थापन
४७५ २९ अधमी	अधमी	५३६ ७ अगीआरमां	अगीआरमा
४७७ १९ पढोकोश	पढोश	५३६ २२ प्राप्त अता	करवा
४९० ५ विहाह	विवाह	५३७ ६ हस्तिपुर	हस्तिनापुर
४९० २० जेम	तेम	५४० १० नगगर	नगर
४९१ ४ बंध	बंध	५४४ २२ निर्माअधी	निर्माअध
४९१ १० जिनप्रतिमां	जिनप्रतिमा	५४७ ६ विष्णुकुमार	विष्णुकुमार
४९५ १ पेयक	पेयहे	५४७ २९ बंधी	बंधी
४९६ १९ सम्यक्	सम्यक्त्व	५५१ ११ नाममा	नामना
४९७ १४ जायोजीय	जायजीय	५५२ ११ दती	हती
४९७ १५ पयके	पेयहे	५५२ १३ विचार	तनो विचार
४९९ १७ छय	छय्य	५५४ १२ प्रमुखधी	प्रमुखनी
४९९ १९ मोठा	माठा	५५७ ९ आगीआरे	अगीआरे
५०० ६ आखष	आखोये	५५९ २४ निश्चय	निश्चय
५०१ ४ अहत	अर्हत	५६० १ ज्ञागयनार	ज्ञागयनार
५०१ १९ विज्ञान	विज्ञान	५६० २७ इत्यादि	इत्यादि
५०२ १२ प्रथम	प्रथम	५६१ २ सर्थ	सर्थ
५०७ ५ वृहज	वृषज	५६५ १० तभा अन	अने
५०७ १० न्यूनयपना	न्यून एक यपना	५६५ १६ स्थापन कया	स्थापन न कया
५०७ १७ विचार	विचार	५६७ ७ परमार्हत	परमार्हत
५०७ २७ आपधानुयाग	आपधानुयाग	५६७ २२ गृहयाम	गृहस्थयास
५०७ २७ मन्दीय	खलीय	५७१ १४ मन	अन
५१२ १४ जिहा	जिहा	५७२ २ घोघाधा	घोघाघो
१३ २१ दयाय	दयताठय		

